

שבוע פרשת כי־תבוא

(15 – 21 September 19)

ט"ו – כ"א אלול תשע"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנחם החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יֵשֹׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:**

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבָתָּה אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
הַיּוֹם, עַל לֵבְכָךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטָמַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֲנוּ אֶל מְצֻוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בָּכֶם וְעַצַּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִחֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכִּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוֹמֶשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שיקבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה"י)) בצדוק ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קִיָּת.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

רִמְמָה יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: ז לא־אֲמוֹת
בִּי־אֲחִיהָ וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרְנִי יְהוָה
וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אָבֹא
בָּם אֹדֶה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה צִדִּיקִים יָבֹאוּ
בּוֹ: כא אֹדֶד בִּי עֲנִיתִנִי וְתִהְיֶה־לִּי לִישׁוּעָה:
כב אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ:
כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ:
כה אֲנִי יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלִּיתָה
נָא: כו בָּרוּךְ הֵבֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכּוֹנוֹכֶם מִבֵּית
יְהוָה: כז אֵל יְהוָה וַיֹּאֲרֶה לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתֵינוּ
עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵינוּ אֵתָה וְאֹדֶד אֱלֹהֵינוּ
אֲרוֹמְמֶנָּה: כט הוֹדּוּ לַיהוָה בִּיָּטוֹב בִּי לְעוֹלָם
חֲסִדּוֹ:

א הוֹדּוּ לַיהוָה בִּיָּטוֹב בִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:
ב וְאִמְרוּ־נָא יִשְׂרָאֵל בִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג וְאִמְרוּ־נָא
בֵּית־אֱהֱרֹן בִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד וְאִמְרוּ־נָא יִרְאִי
יְהוָה בִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה
עָנֵנִי בַּמִּרְחָב יְהוָה: ו יְהוָה לִי לֹא אֵירָא מִה־יַּעֲשֶׂה
לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאִנִּי אֶרְאֶה בְּשֹׁנָאִי:
ח טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּטַח בְּאָדָם: ט טוֹב
לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּטַח בַּגִּדִּים: י פֶּלֶג־גּוֹיִם
סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה בִּי אֲמִילָם: יא סִבְּבוּנִי גַם־
סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה בִּי אֲמִילָם: יב סִבְּבוּנִי כְּדַבְּרוֹתֵינוּ
דַּעְכוּ כָּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה בִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחִיתִנִי לִנְפֹל וַיְהוָה עֲזָרְנִי: יד עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה
וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל רִנָּה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶהְלִי
צִדִּיקִים יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יִמִּין יְהוָה

קִיָּט

זה המזמור נכתב מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותך בוי"ו חולם):

צִוִּיתָה פִּקְדֹנֶיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֵד: ה אֲחֵלִי יִכְנֹו דְרָכִי
לְשֹׁמֵר חֻקֶּיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־
מִצְוֹתֶיךָ: ז אֹדֶד בִּישָׁר לִבִּי בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטִי

א אֲשֶׁר־י תִּמְיִמִי־דֶרֶךְ הַהֲלָכִים בַּתּוֹרָה
יְהוָה: ב אֲשֶׁר־י נִצְרִי עֲדָתִיו בְּכָל־לֵב יִדְרָשׁוּהוּ:
ג אֶף לֹא־פָעִלוּ עוֹלָה בְּדִרְכוֹ הַלְכוּ: ד אֵתָה

המשך מזמור קיט נדפס בעמוד נז

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב סיון, תשי"א

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח א"י נ"י עוסק בצ"צ וכו'

מהו"ר אליעזר שי

שלום וברכה!

...בטח קבל מכתבי בנוגע להבחירות והחזית הדתית המאוחדת, ואקוה לידיעות מפורטות מהו המצב על אתר בכלל ומהנעשה בהחזית המאוחדת בפרט, כי השמועות כאן סותרות אחת לחברתה, ואולי הי' מהראוי להשתדל שיסע מכאן שליח מיוחד ואולי יוכל להשפיע שם על אלו שבהם תלוי הדבר, אבל זה עתה הגיעה ידיעה שהגשת הרשימות יום האחרון הוא יום א' העבר, וגם בזה אי אפשר לברר הדבר על בוריו.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיח, קיט ג
- (ג) מאמר ד"ה והיה כי תבוא אל הארץ
שבת פרשת כי-תבוא, כ"א אלול, ה'תשכ"ה ה
- (ד) שיחת ש"פ תבוא, כ"א אלול ה'תשכ"ה י
- (ה) משיחות שבת פרשת תבוא,
ח"י אלול ה'תש"נ טז
- (ו) לקוטי-שיחות פרשת תבוא כרך יט כה
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לא
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תבוא לג
- (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תבוא לד
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תבוא ס
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת תבוא סא
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תבוא עד
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עז
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תבוא פ
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תבוא קעז
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת תבוא קצו
- (יז) נביאים וכתובים
ירמיה פרק כא-כב, קהלת פרק ח קצח
- (יח) משניות – מסכת אבות
ביאור קהתי ר
- (יט) עין יעקב מסכת מגילה רז
- (כ) מסכת כריתות עם ביאורים
מדף כה עד דף כח רח
- (כא) מסכת מעילה עם ביאורים
מדף ב עד דף ד רכד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן רמא
- (כג) שולחן ערוך הלכות קריאת שמע/תפלה
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רמב
- (כד) לקוטי תורה ענין ראש-השנה ויום-הכיפורים
אדמו"ר הזקן רמה
- (כה) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רמז
- (כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
אדמו"ר ה"צמח צדק" רמח
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רנ
- (כח) קונטרס עץ החיים
אדמו"ר מוהרש"ב רנא
- (כט) ספר המאמרים – קונטרסים
אדמו"ר מוהרי"צ רנב
- (ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רנו
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רנז
- (לב) חומש לקריאה בציבור רנח
- (לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רסז
- (לד) ביאורים לפרקי אבות פרק ג-ד רסט
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת תבוא ער
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רעא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

בתחילת פרשת השבוע, נאמר:

43 'רָצוֹן פְּשׁוּט' שלמעלה מכל הגדרה, צריכה להיות תחלה
44 העבודה של האדם העובד את ה' שְׁעַל-פִּי טַעַם-וְדַעַת שהיא כן
45 מוגדרת, לפי המידה ששכל האדם מסוגל להבין ולהשכיל וזו עבודת ה'
46 מוגבלת, עד כמה שהשכל מחייב, וְעַל זֶה נֶאֱמַר "כִּי-תָבוֹא אֶל

2 וְהָיָה כִּי-תָבוֹא כְּלוֹמַר, כאשר בני ישראל יבואו ויכנסו אֶל הָאָרֶץ
3 אֲשֶׁר הָיוּ אֱלֹקֶיךָ נוֹתֵן לָךְ נַחֲלָה וִירֶשְׁתָּהּ וַיִּשְׁכַּתְּ בָּהּ¹ ולאחר
4 מכן מדובר אודות מצוות ביכורים.

בס"ד. שבת פרשת כי-תבוא, כ"א אלול, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

47 הָאָרֶץ", שְׁזָהוּ הָרָצוֹן "ארץ"
48 מלשון רצון שְׁעַל-פִּי טַעַם-
49 וְדַעַת, וְעַל-יְדֵי-זֶה לאחר
50 שבתחילה, בשלב הראשון של עבודת
51 ה', האדם עובד את ה' על-פי טעם
52 ודעת, הרי למרות שזו עבודת ה'
53 במידה מוגבלת, נַעֲשֶׂה האדם על-ידי
54 עבודה זו כְּלִי רֹאיוֹ לְגִלְיוֹ שיתגלה
55 בו הָרָצוֹן שְׁלִמְעָלָה מְטַעַם-
56 וְדַעַת, הרצון ה'פשוט' שאי אפשר
57 להגיע אליו על ידי עבודת האדם והוא
58 ניתן במתנה מלמעלה, "אֲשֶׁר הָיוּ"
59 אֱלֹקֶיךָ נוֹתֵן לָךְ".

60 וַיֵּשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם תּוֹרַת
61 הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב הַיְדוּעָה (כְּפִי
62 שְׁנִמְסָרָה עַל-יְדֵי כ"ק
63 אֲדָמוֹ"ר מְהוֹרֶש"ב נִשְׁמָתוֹ-
64 עֲדָן ששמע את דברי התורה שהבעל
65 שם-טוב אמר בגן-עדן) בְּשִׁבְתָּ
66 פְּרִשְׁתָּ כִּי-תָבוֹא, ח"י אֱלֹל
67 תִּרְנ"ב (אחר קבלת שבת)⁶:
68 וְהָיָה כִּי-תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ גּוֹ',
69 "אָרֶץ", לְשׁוֹן 'מְרוּצָה' כמו
70 רִצָּה במהירות וּלְשׁוֹן 'רָצוֹן',
71 כְּדֹאִיתָא כְּמוֹבָא בְּמִדְרָשׁ⁴.
72 וּפְרוּשׁ "וְהָיָה כִּי-תָבוֹא אֶל
73 הָאָרֶץ": כְּאֲשֶׁר תָּבוֹא כְּלוֹמַר,
74 כאשר האדם יגיע אֶל הָרָצוֹן
75 לאלוקות שְׁהוּא מִתְּנָה מְלַמְעָלָה
76 וּבִירוּשָׁה בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
77 אֲזִי צְרִיכָה לְהִיּוֹת מִצַּד הָאָדָם
78 הָעֹבֶדָה ד'וַיִּשְׁכַּתְּ",

1 וְהָיָה כִּי-תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר הָיוּ אֱלֹקֶיךָ
2 נוֹתֵן לָךְ נַחֲלָה וִירֶשְׁתָּהּ וַיִּשְׁכַּתְּ בָּהּ¹.
3 וַיְדוּעַ הַדִּיּוּק בְּזֶה בְּדִרּוּשֵׁי חֲסִידוֹת דְּבוּר-
4 הַמִּתְחִיל הַזֶּה², דְּמִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב כִּי-תָבוֹא גּוֹ',
5 מוֹרָה עַל עֲבוֹדַת הָאָדָם מְלַמְטָה, וְאֵלּוּ מֵה
6 שְׁכָתוֹב אֲשֶׁר הָיוּ אֱלֹקֶיךָ נוֹתֵן לָךְ, הֲרִי זֶה עֲנִין
7 שֶׁל מִתְּנָה מְלַמְעָלָה. וְנִקְוֶה הַבּוֹר בְּזֶה³,
8 שְׁ"אָרֶץ" הוּא מִלְשׁוֹן 'רָצוֹן', וְכִמְאֹמֶר רְבוּתִינוּ
9 וְ"ל⁴ לְמָה נִקְרָא שְׁמָה אָרֶץ, שְׂרָצָתָה⁵ לַעֲשׂוֹת
10 רָצוֹן קוֹנָה, וְהוּא עֲנִין 'רָצוֹן פְּשׁוּט' שִׁישְׁנו
11 בְּנִפְשׁ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וְעַל זֶה אוֹמֵר "אֲשֶׁר
12 הָיוּ אֱלֹקֶיךָ נוֹתֵן לָךְ", הִינוּ, שְׂצָרִיף לְדַעַת,
13 שְׁהַתְּגַלּוּת 'רָצוֹן פְּשׁוּט' אֵינוֹ עֲנִין שְׂבָא בְּכַח
14 הָאָדָם, אֲלֵא זֶהוּ עֲנִין שְׁנוֹתָנִים מְלַמְעָלָה. אֲמָנָם,
15 בְּכַדִּי לְבָא לְבַחְיִנָּה 'רָצוֹן פְּשׁוּט', צְרִיכָה לְהִיּוֹת
16 תַּחֲלָה הָעֹבֶדָה שְׁעַל-פִּי טַעַם-וְדַעַת, וְעַל זֶה
17 נֶאֱמַר "כִּי-תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ", שְׁזָהוּ הָרָצוֹן שְׁעַל-
18 פִּי טַעַם-וְדַעַת, וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה כְּלִי לְגִלְיוֹ
19 הָרָצוֹן שְׁלִמְעָלָה מְטַעַם-וְדַעַת, "אֲשֶׁר הָיוּ"
20 אֱלֹקֶיךָ נוֹתֵן לָךְ".

21 וַיֵּשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם תּוֹרַת הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב
22 הַיְדוּעָה (כְּפִי שְׁנִמְסָרָה עַל-יְדֵי כ"ק
23 אֲדָמוֹ"ר מְהוֹרֶש"ב נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן) בְּשִׁבְתָּ פְּרִשְׁתָּ
24 כִּי-תָבוֹא, ח"י אֱלֹל תִּרְנ"ב (אחר קבלת שבת)⁶: וְהָיָה כִּי-תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ
25 גּוֹ', "אָרֶץ", לְשׁוֹן 'מְרוּצָה' וּלְשׁוֹן 'רָצוֹן', כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ⁴. וּפְרוּשׁ "וְהָיָה
26 כִּי-תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ": כְּאֲשֶׁר תָּבוֹא אֶל הָרָצוֹן שְׁהוּא מִתְּנָה מְלַמְעָלָה וּבִירוּשָׁה
27 בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, אֲזִי צְרִיכָה לְהִיּוֹת הָעֹבֶדָה ד'וַיִּשְׁכַּתְּ", לְהַמְשִׁיךְ בְּאוֹפֶן

5 וַיְדוּעַ הַדִּיּוּק הַשְּׂאֵלָה בְּזֶה עַל-פִּי
6 דִּיּוּק בְּלִשׁוֹן הַפֶּסֶק בְּדִרּוּשֵׁי מֵאִמְרֵי
7 חֲסִידוֹת דְּבוּר-הַמִּתְחִיל
8 הַפּוֹתָחִים בַּפֶּסֶק הַזֶּה² "וְהָיָה כִּי
9 תָבוֹא", דְּמִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב כִּי-
10 תָבוֹא גּוֹ', מוֹרָה מִלְמַד עַל
11 עֲבוֹדַת הָאָדָם לְהַתְקַרֵּב לְאִלּוּקוֹת
12 מְלַמְטָה לְמַעַלָּה, הִינוּ מִצַּד הָאָדָם
13 עֲצָמוֹ, וְאֵלּוּ מֵה שְׁכָתוֹב בְּהַמְשֵׁךְ
14 הַפֶּסֶק אֲשֶׁר הָיוּ אֱלֹקֶיךָ נוֹתֵן
15 לָךְ, הֲרִי זֶה עֲנִין שֶׁל מִתְּנָה
16 לְאָדָם מְלַמְעָלָה מִהַקְדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא
17 וְהִיא הַתְּקַרְבוֹת הָאָדָם לְאִלּוּקוֹת
18 כְּתוּצָה מִהֶאֱרָה וְהַשְׁפָּעָה מִלְּמַעַלָּה,
19 מִצַּד הָאִלּוּקוֹת.
20 וְנִקְוֶה הַבּוֹר הַבּוֹר בְּזֶה³,
21 שְׁ"אָרֶץ" עֲלֶיהָ נֶאֱמַר כֹּאן "וְהָיָה כִּי
22 תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ" הוּא מִלְשׁוֹן
23 'רָצוֹן', וְכִמְאֹמֶר רְבוּתִינוּ
24 וְ"ל⁴ לְמָה נִקְרָא שְׁמָה אָרֶץ, שְׂרָצָתָה⁵
25 שֶׁל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל אָרֶץ, שְׂרָצָתָה⁵
26 לַעֲשׂוֹת רָצוֹן קוֹנָה הַקְדוּשׁ-בִּירוּךְ-
27 הוּא שְׁהוּא 'קוֹנָה שְׁמִים וָאָרֶץ', וְהוּא
28 הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים בְּעֹבֶדַת ה' שֶׁל
29 כָּל אֶחָד וָאֶחָד עֲנִין 'רָצוֹן פְּשׁוּט',
30 לֵאמֹר "מְצוּר" וְלֹא מוֹגֵדֵר שִׁישְׁנו
31 בְּנִפְשׁ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
32 לְאִלּוּקוֹת. וְעַל זֶה אוֹמֵר הַכְּתוּב
33 כֹּאן "אֲשֶׁר הָיוּ אֱלֹקֶיךָ נוֹתֵן
34 לָךְ", הִינוּ, שְׂצָרִיף לְדַעַת,
35 שְׁהַתְּגַלּוּת 'רָצוֹן פְּשׁוּט' כִּי
36 שְׁהַרְצוֹן הַפֶּסֶק לְהַתְקַרֵּב וּלְדַבֵּק
37 בְּאִלּוּקוֹת שְׁקִיִּים בְּנִפְשׁ הָאָדָם בְּהַעֲלֵם
38 יְבוֹא לִידֵי בִּיטּוֹ גִּלְיוֹ אֵינוֹ עֲנִין
39 שְׂבָא בְּכַח הָאָדָם מִצַּד עֲצָמוֹ,
40 אֲלֵא זֶהוּ עֲנִין שְׁנוֹתָנִים
41 מְלַמְעָלָה.
42 אֲמָנָם, בְּכַדִּי לְבָא לְבַחְיִנָּה

(1) ריש פרשתנו (כו, א). (2) ראה רד"ה והי' כי-תבוא תע"ב (המשך תע"ב ח"א ע' קיב). וראה אוה"ת פרשתנו ח"ה ע' ב'סא. (3) סד"ה והי' כי-תבוא תע"ב (שם ע' קיח). (4) ב"ר פ"ה, ח. (5) ראה גם פ"י מהר"ז ויען יוסף שם. (6) ספר השיחות תרצ"ז ע' 191. הועתק ב"היום יום" - חי אלול. כתר שם טוב הוספות סימן ג.

והיה כִּי־תבוא אל הארץ אשר הוֹי' אלקיך נותן לך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וּדְבָשׁ¹⁰ וְנֶלְכָן, "וּדְבָשׁ הַיּוֹם הַזֶּה הָיוּ" הוא רֹאשֵׁי־תִיבוֹת
 ראשי התיבות של ארבעת המילים הללו הם צִירוֹף הָיוּ אַחַת¹¹, אחר
 האופנים שבהם יכול להיות צירוף של ארבעת האותיות של שם הוי' (יוד, ה, ו, ו'),
 ה"א, ו"א, ה"א ובצירוף זה סדרם הוא ו"א, ה"ה, ה"ה, יו"ד) שֶׁהָיָא ו'
 שֶׁל "וּדְבָשׁ" שֶׁבְּפִרְשָׁה
 ראשונה, סיום פרשת הביכורים
 מחובר למקרא שלמטה
 הימנה, "היום הזה...", כי הכל
 ענין אחד והמשמעות הפנימית של
 שניהם זהה, ועל הקשר בין שתי
 הפרשיות מבואר בלקוטי תורה
 שקודם שנכנסו בני ישראל
 מהמדבר לארץ ארץ ישראל היה
 פְּרִיַת בְּרִית בין הקדוש־ברוך־הוא
 ובני ישראל על קבלת התורה,
 "מלכד הבְּרִית אֲשֶׁר בְּרִית
 אִתָּם בְּחוּרֵב", והיא כריתת ברית
 נוספת על זו שהייתה בעת מתן תורה
 בהר סיני הנקרא גם 'חורב'. וְהָיָה
 "היום הזה" וגו' (ולא כתיב
 לא מפורש בכתוב איזה יום,
 משום דהמקרא מחובר
 לפרשה שלמעלה הימנה כו',
 פרשת הביכורים שמדברת על זמן
 הכניסה לארץ), דהינו בשעת
 פְּנִיסַתוֹ לָאֶרֶץ.
 וממשיך לבאר, שפמו שיש
 בחינה זו של כריתת ברית מחודשת
 על מתן תורה בעולם במימד המקום,
 עם הכניסה לארץ ישראל, כָּךְ יֵשׁ
 בשנה במימד הזמן כריתת ברית
 מעין זו, והוא ב'ראש השנה',
 וְלָכֵן קוֹרִין פֶּרֶשָׁה זו פרשת כי
 -כתבו קודם 'ראש השנה', כי
 "היום הזה" וגו' קאי מכון
 על 'ראש השנה', ובכל שנה
 קודם 'ראש השנה' צריך
 פְּרִיַת בְּרִית מְחֻדָּשׁ בין הקדוש־
 ברוך־הוא ובני ישראל על קבלת
 התורה, שְׁבִי־רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוא
 בחינת "מצוץ לעשות את
 החוקים" של התורה וגו' מחדש,
 בדוגמת מתן תורה בפעם הראשונה.

לְהַמְשִׁיךְ ולהוריד את הרצון הזה מלמעלה למטה באופן של
 הַתְּיַשְׁבוּת, היינו שהאור נקלט ומתיישב בכלים שמסוגלים לקלוט ולהכיל
 אותו, כמו שנאמר בהמשך הפרשה לגבי פירות הביכורים "וְלָקַחְתָּ גו'
 וְשָׂמַת בְּטַנְא"⁷ בתוך כלי, לְהַמְשִׁיךְ אורות עליונים שמצד עצמם
 הם נעלים מאד, למעלה מהגבולות
 בכלים מוגדרים וכו' וכך ההמשכה
 וההארה הנעלית מלמעלה באה
 ב'התיישבות'.
 וּמוֹסִיף הבעל־שם־טוב (ב'תורה'
 שְׁאָמַר בגן־עדן אַחֵר תְּפִלַּת
 עֲרִבִית של אותה שבת, ח"י אלול
 תרנ"ב), שְׁבִכְדִי לְבָא שהאדם יגיע
 אֶל הָרָצוֹן לאלוקות שיאיר ויפעל
 בו בגלוי כו', הרי זה על־ידי
 שהאדם מצידו יקיים בעצמו
 וְהִלָּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם גו'
 לְשַׁכֵּן שָׁמוּ שָׁם, שְׁהוּא עֲנִין
 ה'מסירות נפש' של האדם
 לְפָרְסָם אֱלֻקוֹת בְּמָקוֹם זֶה שבו
 הוא נמצא, על־ידי אמירת בְּרַכָּה
 וּפְסוּק תהלים.
 (ב) אַף צָרִיף לְהִבִּין הַקָּשֶׁר
 וְהַשְׁיָכוּת דָּל הַנַּ"ל המבואר
 לעיל אודות המשמעות הפנימית של
 הכתוב "והיה כי תבוא אל הארץ..."
 לענין הבכורים שְׁנֹאמַר
 בְּהַמְשִׁיךְ הַתּוֹב, "וְלָקַחְתָּ
 מִרְאשֵׁי כָל פְּרִי הָאֲדָמָה"⁷
 וגו'.
 גַּם צָרִיף לְהִבִּין הַקָּשֶׁר
 וְהַשְׁיָכוּת דְּעֲנִין הַבְּכוּרִים לפי
 המשמעות הפנימית של הדברים לְמַה
 שְׁכָתוֹב בְּהַמְשִׁיךְ הַפֶּרֶשָׁה
 הַיּוֹם הַזֶּה הָיוּ אֱלֻקִּים מְצוּץ
 לְעֲשׂוֹת אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה
 גו' וְשָׂמַת וְעֲשִׂית אוֹתָם בְּכָל
 לְבָבְךָ גו', כַּמְבָּאָר ב'לקוטי
 תורה'⁹ לאדמו"ר הזקן, דְּהַמְקָרָא
 הַפְּסוּק "היום הזה...", מְחוּבָּר
 לְפֶרֶשָׁה שְׁלִמְעֵלָה הַיִּמְנָה,
 פרשת הביכורים שְׁמִסְמִימָת בפסוקים
 שהמביא ביכורים לבית המקדש קורא
 שבסיומם נאמר "אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב"

(7) פרשתנו שם, ב. 8) שם, טז. 9) ריש פרשתנו (מא, ג. 10) שם, טו. 11) תקו"ז בהקדמה (ט, ב). הובא בפרדס שער כא (שער פרטי השמות) פ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ג) וַיִּזְכֹּן בַּהֲקָדִים הַמִּבְאֵר בְּאֵזֶר הַתּוֹרָה לַאֲדָמוֹר ה'צמח צדק
- 2 (שִׁינָא לְאֹר בְּדָפוּס לִפְנֵי הַשֶּׁבֶת¹² בה נאמר מאמר זה, שבת
- 3 פרשת כִּי־תבוא תשכ"ה) דְּבוּר־הַמִּתְחִיל בַּמֶּאֱמָר הַפּוֹתַח בַּפּסוּק וְהִנֵּה
- 4 כִּי־תִבְאֹ¹³, שְׁמַכִּיא שֵׁם ב'אור התורה' מֶאֱמָר הַמְדָּרֵשׁ¹⁴, צָפָה
- 5 מִשֶּׁה בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ וְרָאָה
- 6 שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ עֲתִיד לִי־חַרֵּב (ג) וַיִּזְכֹּן בַּהֲקָדִים הַמִּבְאֵר בְּאֵזֶר הַתּוֹרָה
- 7 וְהַבְּנוֹרִים עֲתִידִין לִי־פֶסֶק, (שִׁינָא לְאֹר בְּדָפוּס לִפְנֵי הַשֶּׁבֶת¹²)
- 8 עָמַד וְהִתְקִין לְיִשְׂרָאֵל שִׁיְהִי ²
- 9 מִתְּפַלְּלִין שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל
- 10 יוֹם כו'. וְצָרִיךְ לְהִבִּין (כְּפִי
- 11 שְׁהִקְשָׁה הַמְּגַלָּה
- 12 עֲמוּקוֹת¹⁵), מַה שִׁיךְ עֲנִין
- 13 שְׁלֹשׁ תְּפִלוֹת לַבְּנוֹרִים וּמְדוּעַ
- 14 תִּיקֵן מִשֶּׁה אֶת הַתְּפִלוֹת בַּמְּקוֹם
- 15 הַבִּיכּוּרִים?
- 16 וּמִבְּאֵר בַּמֶּאֱמָר, דִּהְנָה
- 17 תִּתִּיב¹⁶ בַּנְּבוּאָה הוֹשֵׁעַ "כִּכְפּוּרָה
- 18 בַּתְּאֲנָה בְּרֵאשִׁיתָה כְּמוֹ הַתְּאֲנָה
- 19 הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁגִּדְּלָה רֵאשִׁית
- 20 אֲבוֹתֵיכֶם", וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
- 21 ז"ל¹⁷ שֶׁהָאֲבוֹת עָלוּ
- 22 בַּמִּחְשָׁבָה וְהִרְצוּן שֶׁל הַקּוֹדֶשׁ בְּרוּךְ-
- 23 הוּא לְהַבְרָאוֹת קוֹדֶם שְׁנִבְרָא
- 24 הָעוֹלָם כְּמוֹ הַתְּאֲנָה הָרֵאשׁוֹנָה
- 25 שֶׁגִּדְּלָה לִפְנֵי כָל שָׂאֵר הַתְּאֲנִים שֶׁבַע,
- 26 וְזֶהוּ גַם מַה שֶּׁתִּבְנֶה¹⁸ בַּסֶּפֶר
- 27 יְהוֹשֻׁעַ "בְּעֶכֶר הַנֶּהָר יֵשְׁבוּ
- 28 אֲבוֹתֵיכֶם", דִּהְיִנוּ, שֶׁהָאֲבוֹת
- 29 מוֹשֵׁרִים בְּדִרְגָּה גְבוּהָה מֵאֵד בַּאֲלּוּקוֹת
- 30 לְמַעַל מִבְּחִינַת הַנֶּהָר הַיּוֹצֵא
- 31 מֵעֵדֶן כו'¹⁹, לְמַעַל מִסְּדֵר
- 32 הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת שֶׁל הָאוֹר הָאֱלּוּקִי
- 33 הַיּוֹדֵד וְנִמְשָׁךְ מִלְּמַעַל לְמַטָּה לִפִּי סֵדֶר
- 34 וְהִדְרָגָה (וּכְמוֹבֵאֵר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה':
- 35 "שְׁשׁוּרֵם נִמְשָׁךְ מִבְּחִינָה שְׁלֵמַעַל
- 36 מִבְּחִינַת נֶהָר הַיּוֹצֵא מֵעֵדֶן שֶׁהִיא בְּחִינַת
- 37 בִּינָה. כִּי פִירוּשׁ בַּעֲבָר, רָצָה לִוְמַר בַּעֲבָר
- 38 הַשְׁנִי כְּשֶׁעוֹבְרִים הַנֶּהָר וּבַעֲבָר הַשְׁנִי
- 39 שֶׁם יֵשֵׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם. וְהִינּוּ בְּבִחִינַת
- 40 אֲרִיךְ־אֶנְפִּין שְׁלֵמַעַל מִהַאֲצִילוֹת").

(12) תאריך הפתח־דבר - ה' מנ"א, אור ליום ו' מנ"א תשכ"ה. (13) ע' תתורלג ואילך. - ולהעיר, שמאמר זה נעתק כלשונו גם בספר המאמרים תרכ"ו (ע' רכז ואילך), ובוודאי נאמר ע"י אדמו"ר מהר"ש בשינויים והוספות, אבל כנראה שצוה להעתיקו כלשונו מהמאמר של הצ"צ באוה"ת. (14) תנחומא ריש פרשתנו. (15) אופן קפה. (16) הושע ט, י. (17) ב"ר פ"א, ד. (18) יהושע כד, ב. (19) ראה לקו"ת בחוקתי מז, א. (20) ראה זהר ח"ב קכא, רע"א (ברע"מ). ח"ג רנג, א. (21) תרומות פ"ג מ"ז. (22) משלי ח, כב. (23) ראה שמו"ר פל"ג, א. (24) משלי ד, ב. (25) זח"ג קעט, א (ברע"מ). (26) תרומות פ"ד מ"ג. זהר ח"ב ר, א. ח"ג שם. קפת, ב. (27) פירש"י בראשית א, א.

(12) תאריך הפתח־דבר - ה' מנ"א, אור ליום ו' מנ"א תשכ"ה. (13) ע' תתורלג ואילך. - ולהעיר, שמאמר זה נעתק כלשונו גם בספר המאמרים תרכ"ו (ע' רכז ואילך), ובוודאי נאמר ע"י אדמו"ר מהר"ש בשינויים והוספות, אבל כנראה שצוה להעתיקו כלשונו מהמאמר של הצ"צ באוה"ת. (14) תנחומא ריש פרשתנו. (15) אופן קפה. (16) הושע ט, י. (17) ב"ר פ"א, ד. (18) יהושע כד, ב. (19) ראה לקו"ת בחוקתי מז, א. (20) ראה זהר ח"ב קכא, רע"א (ברע"מ). ח"ג רנג, א. (21) תרומות פ"ג מ"ז. (22) משלי ח, כב. (23) ראה שמו"ר פל"ג, א. (24) משלי ד, ב. (25) זח"ג קעט, א (ברע"מ). (26) תרומות פ"ד מ"ג. זהר ח"ב ר, א. ח"ג שם. קפת, ב. (27) פירש"י בראשית א, א.

והיה כִּי־תבוא אל הארץ אשר הוֹי' אלקיך נותן לך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲלֵמִין' האור האלוקי הבלִיגבול שמאיר בעולמות באופן של 'סובב'
- 2 רמקף' מלמעלה לְבַחֲנִית 'מִמְלָא כָּל עֲלֵמִין'²⁸ האור האלוקי
- 3 המצומצם המאיר בתוך העולמות).
- 4 ו'בַּכּוֹרִים' שְׁקָאֵי מכוון על יִשְׂרָאֵל, קוֹדְמִים ויש בהם מעלה
- 5 ויתרון ל'תְּרוּמָה' שְׁקָאֵי מכוון
- 6 על התורה, בִּין שְׁמַחֲשַׁבְתֶּם
- 7 שֵׁל יִשְׂרָאֵל והשורש של ישראל
- 8 במחשבה העליונה קֹדְמָה אֶפִּילוֹ
- 9 לתורה¹⁷, וְלֹכֵן נִקְרָאִים בני
- 10 ישראל "רִאשִׁית תְּבוּאָתָה"²⁹,
- 11 דְּהִינוּ, לְמַעַלָּה גַם מִבַּחֲנִית
- 12 התורה שְׁנִקְרָאת
- 13 "תְּבוּאָתָה"³⁰ כי גם לגבי התורה
- 14 שלמעלה מהבריא, בני ישראל הם
- 15 'רִאשִׁית' ויש להם מעלה ועדיפות.
- 16 אָמְנָם הַעֲנִין ד'יִשְׂרָאֵל עָלוֹ
- 17 בְּמַחֲשַׁבָּה' (שְׁלֹכֵן נִקְרָאִים
- 18 בְּשֵׁם 'בַּכּוֹרִים' שלמעלה
- 19 מ'תְּרוּמָה') הוּא מִצַּד שְׂרָשׁ
- 20 וּמִקּוֹר הַנִּשְׁמָה, וכפי הנשמה
- 21 היא מצד עצמה, אָכֵל
- 22 בְּהִתְלַבְּשׁוּתָהּ של הנשמה בגוף
- 23 יִרְדֶּה בִּירֵידַת הַמְּדַרְגּוֹת כו'.
- 24 וכעת השורש והמקור הנעלה של
- 25 הנשמה לא ניכר בה. וְכִדִּי שְׁגָם
- 26 בִּירֵידָתָהּ של הנשמה לְמַטָּה וגם
- 27 כאשר היא מלוכשת בגוף גשמי
- 28 תִּתְגַּלֶּה בָּהּ הָאָרֶץ מְשֻׁרָשָׁה
- 29 וּמִקּוּרָהּ העליון (שלמעלה משרש
- 30 העולם ואפילו למעלה משרש התורה,
- 31 כמבואר לעיל), הִרִי זֶה עַל־יְדֵי
- 32 עֲנִין הַתְּפִלָּה, שְׁנִקְרָאת "סֵלָם
- 33 מִצָּב אֶרֶץ וְרָאשׁוֹ מִגִּיעַ
- 34 הַשְּׂמִימָה"³¹ ובכוח התפילה, גם
- 35 כאשר הנשמה נמצאת בגוף גשמי
- 36 למטה בארץ, יש לה את הכוח
- 37 להתעלות עד 'השמימה', וְזֶהוּ לְשׁוֹן
- 38 'תְּפִלָּה', מִלְשׁוֹן הַתְּחַבְּרוּת³²
- 39 כמו 'נפתולי אלוקים נפתלי', הִינּוּ
- 40 הַתְּקַשְׁרוּת וְהַתְּדַבְּקוּת הַנֶּפֶשׁ
- 41 בְּשֻׁרָשָׁהּ באלוקות (שְׁזָהוּ
- 42 תְּכִלִּית הַבְּטוּל של האדם בתפילה
- ד'שְׂמוּנָה עֲשֶׂרָה', לְאַחֲרֵי הַהִקְדָּמָה ד'פְּסוּקֵי דְזִמְרָה' וְכו'.
- שבה הביטול הוא עדיין במדריגה יותר נמוכה, אבל הביטול הכללי ב'פסוקי
- דזמרה' הוא הכנה והקדמה לביטול המוחלט שבעת תפילת שמונה עשרה).
- וְזֶהוּ גַם עֲנִין שְׁלֹשׁ תְּפִלוֹת בְּכָל יוֹם
- במקום הביכורים, כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ
- הָאֲבוֹת (שְׁהִרִי "תְּפִלוֹת אָבוֹת
- תְּקֻנִּים"³³), שְׁזָהוּ הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי
- של בַּחֲנִית "בְּעֶבֶר הַנֶּהָר יֹשְׁבוּ
- אֲבוֹתֵיכֶם" (פנ"ל). וְזֶהוּ
- הַקֶּשֶׁר בֵּין 'בַּכּוֹרִים' ל'תְּפִלָּה'
- (פנ"ל) מְדַבְּרִי הַמְּדַרְשׁ, שֶׁהַתְּפִלוֹת הֵן
- בְּמִקּוֹם (בַּכּוֹרִים), בִּין שְׁעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה מִתְעַלֶּית
- הַנִּשְׁמָה לְשֻׁרָשָׁהּ וּמִקּוּרָהּ, בַּחֲנִית בַּכּוֹרִים. וְעַל־
- יְדֵי הַעֲלָאת הַנִּשְׁמָה לְשֻׁרָשָׁהּ וּמִקּוּרָהּ נַעֲשִׂית גַּם
- הַהִמְשָׁכָה לְמַטָּה, שְׁזָהוּ עֲנִין "הַגְּדָתִי" גו'³⁴,
- לְשׁוֹן הַמְשָׁכָה³⁵, וְעַד שֶׁהַהִמְשָׁכָה לְמַטָּה הִיא
- בְּאוֹפֶן שְׂיִכּוּלִים לְמַשְׁשָׁה בְּיָדִים כו'.
- וְזֶהוּ גַם הַקֶּשֶׁר לְהַמְשֵׁךְ
- הַפְּתוּב "הַיּוֹם הַזֶּה הֵנּוּ"
- אֱלֹקֶיךָ מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֶת
- הַחֻקִּים הָאֵלֶּה גו' וְשִׁמְרָתָם
- וְעֲשִׂית אֹתָם בְּכָל לְבָבְךָ
- גו', כְּמִבְּאֵר ב'לְקוּטֵי
- תוֹרָה'³⁶, ש"בְּכָל לְבָבְךָ" הֵם
- שְׁנֵי לְבָבוֹת, שְׁתֵּי הַבְּחִינֹת
- הַרוּחָנִיּוֹת הַקִּיּוּמוֹת בַּעֲנִין הַלֵּב

(28) ראה תו"א ויקהל פט, סע"ד. (29) ירמי' ב, ג. (30) ראה אוה"ת פינחס ע' א"ריב. (31) ויצא כח, יב. זהר ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א). (32) ראה תו"א תרומה ר"פ תרומה (עט, סע"ד). ובכ"מ. (33) ברכות כו, ב. (34) פרשתנו שם, ג. (35) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב ח"א ע' כט. סה"מ תר"ם ח"א ע' רנה. אוה"ת ויחי שנח, א. נצבים ע' א'רנז. (36) שם מב, ריש ע"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב וְחִיצוֹנִיּוֹת הַלֵּב, כְּפִי שֶׁמִּבְּכָאָר שָׁם³⁷ בִּלְקוּטֵי
 - 2 תּוֹרָה עַל־פִּי מֶשֶׁל מִבֶּן אֶצֶל לִגְבִי אָבִיו, שֵׁישׁ שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת
 - 3 בְּאַהֲבָתוֹ שֶׁל הָאֵב אֱלִיו,
 - 4 שְׁבִהוּתוֹ כְּאִשֶּׁר הֵבֵן שְׂרׁוֹי אֶצֶל
 - 5 אָבִיו בְּבִיתוֹ אֲזִי הָאֲהָבָה הִיא
 - 6 בְּבִחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב, אֲהָבָה
 - 7 גְּלוּיָה וּמוֹדֶגֶשֶׁת מִה־שְּׂאִין־פֶּן אִם
 - 8 הִרְחִיק כּוֹ, אִזִּי אֲהָבַת הָאֵב
 - 9 לֵבֵן לֹא מִקְבֵּלֶת בִּטּוּי, וּבִקְלָלוֹת
 - 10 הָרִי זֶה הַחֲלֹק הַחֲבֹדֵל שְׂבִין
 - 11 שֶׁרִשׁ וּמִקּוֹר הַנֶּשְׁמָה בְּהִיּוֹתָהּ
 - 12 לְמַעַלָּה שָׂאוֹ אֲהָבַת ה' לְנִשְׁמָה הִיא
 - 13 בְּגִלּוּי לִגְבִי יִרְדָּתָהּ לְמַטָּה
 - 14 לְהַתְלַבֵּשׁ בַּגּוֹף שָׂאוֹ אֲהָבַת ה'
 - 15 לְנִשְׁמָה הִיא בְּהַעֲלֵם, שְׁהֵם שְׁתֵּי
 - 16 הַבְּחִינּוֹת דְּסֻתִּים הַעֲלֵם
 - 17 וְגִלּוּיָא גִלּוּי.
- וּמִבְּכָאָר שָׁם³⁸ בְּחֶמֶשׁ הַמֵּאמֵר בִּלְקוּטֵי תּוֹרָה עֲנִין הִבְרִית שְׁבִין
- הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּרְאֵשׁ הַשְּׁנָה שְׁכֵאמֹר נִרְמֹזֹת בַּפְּסוּק
- הַיּוֹם הַזֶּה, שְׁהוּא עֲנִין
- הַהֶתְקַשְׁרוּת שֶׁל הָאָדָם לְאִלּוּקוֹת
- בְּנִקְדֻת הַלֵּב הַפְּנִימִית
- (לְאַחֲרֵי הַעֲבֵרַת הַסֵּרֶת עֶרְלַת
- הַלֵּב הַמַּעֲלִימָה וּמִסְתִּירָה עַל פְּנִימִיּוֹת
- הַלֵּב), שְׂאֵז תִּהְיֶה גַם חִיצוֹנִיּוֹת
- לְבֹ וְלֹא רַק הַפְּנִימִיּוֹת בְּהַתְגַּלּוּת
- לֵה' כּוֹ³⁹.
- שָׁם³⁸ עֲנִין הִבְרִית דִּרְאֵשׁ הַשְּׁנָה, שְׁהוּא עֲנִין הַהֶתְקַשְׁרוּת בְּנִקְדֻת הַלֵּב
- הַפְּנִימִית (לְאַחֲרֵי הַעֲבֵרַת עֶרְלַת הַלֵּב), שְׂאֵז תִּהְיֶה גַם חִיצוֹנִיּוֹת לְבֹ בְּהַתְגַּלּוּת
- לֵה' כּוֹ³⁹.

(37 מא, ד. 38 מב, א. 39 חסר הסיום (המו"ל).

המשך ביאור למס' כריתות ליום ראשון עמ' א

- 1 עֲדִין שְׁהוּת שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים, הַתְּכַפֵּר לוֹ חֲטָאוֹ.
 - 2 הָאִשָּׁה שֵׁישׁ עָלֶיהָ חִיּוּב לְהִבְיָא חֲטָאת הָעוֹף מִסֶּפֶק, שְׁאִין יוֹדְעִים אִם
 - 3 חִיּוּב הִיא אוֹ לֹא, כְּגוֹן שֶׁהִפִּילָה וְלֹא יָדוּעַ אִם הִיתָה זֹו צוֹרֶת נֶפֶל
 - 4 הַמּוֹחִיבֵת בִּקְרֵבָן, וְאַחֵר כִּךְ עָבַר עָלֶיהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים, חִיּוּב לְהִבְיָא
 - 5 אֵת קֶרְבָּנָהּ לְאַחֵר יוֹם הַכִּיפּוּרִים, מִפְּנֵי שְׁחָטָת זֹו אִינֶה בֹאָה כֻּלָּל
 - 6 לְכַפֵּר עַל חֲטָא, אֲלֹא הִיא רַק מִכְשָׁרֶת אֵת הָאִשָּׁה לְאִכּוֹל בְּזֻבְחִים,
 - 7 וּמִמִּילָא אִין יוֹם הַכִּיפּוּרִים פּוֹטֵר מִמֶּנָּה.
 - 8 חֲטָאת הָעוֹף הִנָּכָה עַל הַסֶּפֶק, שְׁאִין יוֹדְעַת אִם חִיּוּב לְהִבְיָא אוֹ
 - 9 לֹא, כְּגוֹן שֶׁלֹא יָדוּעַ מִהַּ הִפִּילָה, אִם מִשְׁנִמְלָקָה – אִם לְאַחֵר
 - 10 נִשְׁמִלְקָה נוֹדַע שְׁאִין צָרִיךְ לְהִבְיָא, וְהִינֵינוּ שֶׁהִפִּילָה צוֹרֶה שְׁאִינֶה
 - 11 מִחִיּוּב קֶרְבֵּן, אִף שֶׁהִתְבַּרֵּר עֵתָה שֶׁלֹא הִיתָה חִיּוּב כֻּלָּל בִּקְרֵבָן,
 - 12 וְהוּא חוּלִין, מִכָּל מִקּוֹם גּוֹרוֹ חֲכָמִים שֶׁתִּהְיֶה חֲטָאת אֲסוּרָה
 - 13 בְּהִנָּבָה, וְתִקְבֵּר, שְׁאִף שֶׁמִּצַּד הַדִּין הִיא חוּלִין, וְכֵן אִין בַּה אִיסוּר
 - 14 חוּלִין שֶׁנִּשְׁחָטוּ בְּעוֹרָה, כִּיּוֹן שֶׁלֹא אֲסוּרָה תּוֹרָה אֲלֹא בִשְׁחִיטָה וְלֹא
 - 15 בְּמִלִּיקָה, מִכָּל מִקּוֹם גּוֹרוֹ בַּה חֲכָמִים אִיסוּר הִנָּה, שְׁמָא יִבּוּאוּ
 - 16 לּוֹמֵר שֶׁמּוֹתֵר לְהוֹנֹת מִכָּל חֲטָאת הָעוֹף שְׁבֹאָה עַל סֶפֶק, אִף שֶׁלֹא
 - 17 נֹדַע שְׁאִין בַּה צוֹרֵךְ, וּבִאֲמַת חֲטָאת כּוֹז הִיא אֲסוּרָה שְׁהִירִי יִתְכֵן
 - 18 שְׁקוּדֶשׁ הִיא.
- נִמְרָא
- הַגִּמְרָא מִבֵּאֲרַת אֵת מַחְלּוֹקֶת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְחֲכָמִים. מִבֵּרַרְת
- הַגִּמְרָא: מֵאִי מַעֲמִיָּה – מִהַּ טַעְמוֹ דְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, שְׁאִמֵּר שִׁיכּוּל אָדָם
- לְהִבְיָא אִשְׁמֵ תִלּוּי בְּנִדְבָה. מִבֵּאֲרַת הַגִּמְרָא: מִדְּבַר זֶה לְמַד רַבִּי
- אֲלִיעֶזֶר שֶׁאִשְׁמֵ תִלּוּי בַּה בְּנִדְבָה, מִשּׁוּם דֹּאִי סִלְקָא דְּעִתָּךְ חוּבָה הִיא
- שְׁאֵם עוֹלָה בְּדַעְתָּךְ שֶׁאִשְׁמֵ תִלּוּי אִינוֹ בַּה בְּנִדְבָה, אֲלֹא כִּדִּי
- לְכַפֵּר עַל אוֹתוֹ סֶפֶק חֲטָא, אִם כֵּן כְּשֶׁמִּתִּידַע לִיָּה – כְּשֶׁנֹּדַע לוֹ
- שְׁחָטָא לְאַחֵר שְׁכֵבֵר הִבְיָא אִשְׁמֵ, אֲמַאי מִיִּיתֵי – מִדּוּעַ חִיּוּב הוּא
- לְהִבְיָא חֲטָאת, וְהִירִי כִבֵּר נִתְכַּפֵּר בְּמַה שֶׁהִבְיָא אִשְׁמֵ תִלּוּי, אֲלֹא
- שְׁמַע מִינָּה – מוּכָח מִכָּאֵן, שֶׁאִשְׁמֵ תִלּוּי נִדְבָה הִיא, וְאִינוֹ בַּה לְכַפֵּר,
- אֲלֹא הוּא בַּה לְדוֹרוֹן, וְלִכּוֹן הוּא לְהִבְיָא אִשְׁמֵ תִלּוּי אִף אִם
- אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ כֻּלָּל שְׁחָטָא.
- מִמְשִׁיכָה הַגִּמְרָא: וְטַעְמֵם שֶׁל רַבִּין הוּא, שֶׁרַק עוֹלָה וְשְׁלָמִים, הוּא
- דְּאֵתוֹ – רַק הֵם בָּאִים בְּגִידֵי וְנִדְבָה, אֲכָל חֲטָאת וְאִשְׁמֵ חוּבָה נִינְהוּ –
- הֵם קֶרְבָּנוֹת חוּבָה, וְאִינֵם בָּאִים בְּנִדְבָה, וְאִשְׁמֵ תִלּוּי שְׁחִיבָה הַתּוֹרָה
- לְהִבְיָא עַל סֶפֶק חֲטָא, בִּאֲמַת אִינוֹ מִכַּפֵּר עַל חֲטָא, וְלִכּוֹן לְאַחֵר
- שֶׁנֹּדַע לוֹ שְׁחָטָא עֲלֵיו לְהִבְיָא חֲטָאת, אֲלֹא הִינֵינוּ מַעֲמָא דְּמִיִּיתִי
- מִקְמִי דְּמִתִּידַע לִיָּה – זֶהוּ הַטַּעַם שֶׁעֲלֵיו לְהִבְיָא קוֹדֶם שֶׁנֹּדַע לוֹ
- שְׁחָטָא, כִּדִּי לְהֵנָּה עָלֵיו מִדְּהִיּוֹרִים, עַד שִׁיּוּדַע לוֹ שְׁחָטָא וְיִבְיָא
- חֲטָאת, דְּתִתְּרִיחַ חֶסֶד עַל גּוֹפֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹא יִתִּיסֶר, וּמִשּׁוּם כִּךְ
- חִיּוּבָתוֹ תּוֹרָה לְהִבְיָא אִשְׁמֵ תִלּוּי, לְהֵנָּה עֲלֵיו, וּבִאֲמַת אִשְׁמֵ תִלּוּי
- הוּא חוּבָה.
- מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אֲמַר לִיָּה רַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אִשִּׁי, אִמְנֵם
- חֲכָמִים דְּחוֹ אֵת רֵאִיתוֹ שֶׁל רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, אִךְ מִכָּל מִקּוֹם מִנִּין לְהֵם
- שְׁאִין אִשְׁמֵ תִלּוּי בַּה בְּנִדְבָה, דִּילְמָא – שְׁמָא אִשְׁמֵ תִלּוּי, כִּיּוֹן
- שֶׁמִּצַּנּוּ שְׁהוּא קַל כֻּלָּ כִּךְ, שְׁמִבְיָאִים אוֹתוֹ עַל סֶפֶק, יִהְיֶה דִּינוֹ
- בְּעוֹלָה וְשְׁלָמִים, מָה – כְּמוֹ שֶׁעוֹלָה וְשְׁלָמִים דְּאֵתוֹ – שְׁהֵם בָּאִים
- בְּחוּבָה, וְאֵתוֹ גַּם בְּנִדְבָה, אִשְׁמֵ תִלּוּי נָמִי – גַּם כֵּן, נִאֲמַר דְּאִמְנֵם אִתִּי
- בְּחוּבָה, אִךְ אִתִּי נָמִי בְּנִדְבָה, וּמִנִּין לְהֵם שְׁהוּא בַּה רַק בְּחוּבָה וְאִינוֹ
- בַּה בְּנִדְבָה.
- מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: אֲמַר לִיָּה רַב אִשִּׁי, אִין לְדַמּוֹת אִשְׁמֵ תִלּוּי לְעוֹלָה
- וְשְׁלָמִים, כִּיּוֹן שֶׁעוֹלָה וְשְׁלָמִים אִף שְׁבָאִים הֵם גַּם כֵּן בְּחוּבָה, עִיָּךְ
- הַפְּרָשָׁה שֶׁלֵּהם בְּתוֹרָה בְּנִדְבָה בְּתִיבֵי – נִאֲמַרָה בְּנִדְבָה, אֲבָל אִשְׁמֵ
- תִלּוּי, עִיָּךְ הִקְרֵבֵן שְׁלֹו בְּחוּבָה בְּתִיבֵי – נִאֲמַר בְּתוֹרָה לְעִנִּין חוּבָה,
- וְאִין לָנוּ לְלַמּוֹד מִעוֹלָה וְשְׁלָמִים שִׁיכּוּל לְהִבְיָא אִף בְּנִדְבָה.
- הַגִּמְרָא מִבְּיָאָה בְּרִייתָא, וְדִנָּה בְּשִׁיטָה מִי נִאֲמַרָה בְּרִייתָא זֹו: תִּנִּי –
- שֶׁנֶּה רַבִּי חִיָּא בְּרִייתָא זֹו קְמִיָּה דְּרַבָּא – לְפָנֵי רַבָּא.

בס"ד. שיחת שבת פרשת תבוא, כ"א אלול, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. נתבאר פירוש רש"י בריש פרשתנו: "והיה כי תבוא וגו' וירשתה וישבת בה", "מגיד שלא נתחייבו בביכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה" (אף שכבר פירש רש"י בפרשת שלח¹ שכל מקום שנאמר "כי תבוא" היינו "לאחר ירושה וישיבה", "כיון שפרט לך הכתוב באחת מהן² שאינה אלא לאחר ירושה וישיבה") - שכיון שמצות ביכורים היא על היחיד, יש מקום לומר שכל יחיד שמקבל חלקו בארץ מתחייב מיד בביכורים³, אלא שהיתור ד"וירשתה וישבת בה" בא ללמדנו ("מגיד"⁴) "שלא נתחייבו בביכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה"⁵ - כיבוש וחלוקת הארץ כולה⁶. ואף שגם קודם כיבוש וחלוקת הארץ כולה צריך כבר היחיד להודות להקדוש-ברוך-הוא על הטובה שלו⁷, וכפירוש רש"י⁸: "ואמרת אליו", "שאינך כפוי טובה"⁹ - הרי כל זמן שחסר בטוב והנאה של כל בני ישראל, לא יכולה להיות אצל היחיד הנאה ושמחה בשלימות¹⁰. וכיון שההודאה בהבאת הביכורים היא על שלימות הטוב (שלכן הבאת הביכורים

(1) טו, יח.

(2) בפ' שופטים (יז, יד) - גבי מינוי מלך.

(3) משא"כ במינוי מלך, שהיא מצוה שחיובה על כלל ישראל. ולהעיר מקידושין לו, ב, ששני הכתובים של מלך וביכורים - "צריכי", כיון שאין ללמדו זמ"ז. וכמובן, שכאשר עומדים עדיין באמצע המלחמה, קודם גמר כיבוש הארץ, או (אפילו לאחר הכיבוש) באמצע חלוקת הארץ, אין מקום לחשוב אודות קביעת סדרי מלוכה ("אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי"); לכל לראש צריך לעשות סדר בארץ (כיבוש וחלוקה), ורק לאחר יכולים לחשוב אודות סדרי המלוכה.

(4) כמדובר פעם (ראה תורת מנחם חמ"א ע' 310 ואילך. תורת מנחם חמ"ד ע' 274 ואילך), שבלשון "מגיד" כוונת רש"י לבאר (לא פירוש התיבות, אלא) שהכתוב אינו מיותר, כיון שבא ללמדנו דבר חידוש.

(5) אבל אין כוונת רש"י לפרש התיבות "וירשתה וישבת בה", שירושה וישיבה היינו כיבוש וחלוקה (כיון שרק לאחר החלוקה, כשנקבע חלקו של כאו"א, שייך לומר לשון ישיבה, בהתיישובות ובדרך קבע) - שהרי (נוסף לכך שבשכיל זה אין צורך באריכות דברי רש"י) תיבות אלו נאמרו גם בפ' שופטים, ורש"י לא פירש מאומה [וכמדובר כמ"פ, שמוכן בפשטות, שדרכם של מפרשים לפרש תיבה במקום הראשון שבו נאמרה, ואז אין צורך לפרשה בפעם הבאה (כיון שכבר זכרם את פירושה מהפעם הקודמת), אבל אין מקום להימנע מלפרש את התיבה בפעם הראשונה בגלל שיפרשה לאחר¹]. וכדמוכח גם מפירוש רש"י גופא - שבפ' שלח מביא התיבות "ירושה וישיבה" מבלי לפרשם, כיון שזהו דבר הפשוט וידוע לכל ש"ירושה וישיבה" היינו כיבוש וחלוקה.

(6) וזוה מתרץ רש"י שאלה נוספת: מאי קמ"ל שהחייב של כל יחיד בביכורים (כלשון הכתוב - בלשון יחיד - "כי תבוא וגו' וירשתה וישבת בה ולקחת גו") הוא לאחר ירושתו וישיבתו, הרי בלא"כ לא שייך ענין הביכורים כלל, כיון שהנוטע ברה"ר אינו חייב בביכורים (משנה ריש ביכורים), וכל החייב בביכורים הוא רק על פירות הגדלים בפרשתו?

בשלמא חלה - הנה גם תבואה הצומחת ברה"ר חייבת בחלה, ולכן נתחייבו בה מיד כשנכנסו לארץ, והיינו, שכל מי שזרע תבואה מיד כשנכנס לארץ, הנה לאחר נ"ב יום (הזמן הדרוש

לצמיחת תבואה (ראה בכורות ח, א)) נתחייב בחלה; משא"כ ביכורים - לא יתחייב אלא לאחר שזכה בחלקו ונטע בו אילן, ואח"כ צריך להמתין עד שיצמחו הפירות - שהרי רוב המינים החייבים בביכורים הם פירות האילן, שצמיחתם נמשכת זמן רב, ונוסף לזה צריך להמתין עד לאחר ג' שני עולה (שהרי פירות ערלה אסורים בהנאה) ונטע רבעי, ורק בשנה החמישית שייכת הבאת ביכורים.

אלא החידוש הוא - שהחייב בביכורים הוא לאחר ירושת וחלוקת הארץ כולה.

(7) לא רק מצד החיוב דברכת הנהנין* - שהרי משום זה מספיקה הברכה כשלעצמה, שע"י נוטל רשות מהקב"ה כו' (ראה ברכות לה, ריש ע"ב), אבל אין צורך ליתן לכהן.

(8) פרשתנו כו, ג.

(9) ומוכרח מפשטות הכתוב - דלכאורה אינו מובן מ"ש "ואמרת אליו הגדתי היום גו' כי באתי אל הארץ": מהי תוכן ההגדה המיוחדת "כי באתי אל הארץ" - כיון שבא לביהמ"ק, שנמצא בארץ ישראל, הרי הכל רואים ש"באתי אל הארץ"?! ולכן מפרש רש"י, שתוכן ההגדה הוא שאינו כפוי טובה, אלא מכיר בחסדי ה', ומודה לו כו'.

(10) וכמ"ש רש"י בהמשך הפרשה (שם, יד): "שמחת ושימחת בו", היינו, שהענין ד"שמחת" (בעצמי) הוא כאשר "שימחת" (אחרים), שזהו ענין אחד; אבל כל זמן שלא שימח יהודי שנמצא באיזה מקום בקצוי תבל, ועדיין לא טוב לו - אסור שתערב לו שמחתו, ומכ"ש שאי אפשר שתהי' אצלו השמחה בשלימות.

וגם אם יש מי ששמחתו עריבה לו, ועד ששמחתו היא בשלימות, בה בשעה שיהודי אחר לא הגיע אל המנוחה ועדיין מיטלטל ("וואלגערט זיך") ממקום למקום - אינו מביא ביכורים: אי אפשר לו לבוא לביהמ"ק אל הכהן ולבטא בדיבור "הגדתי היום גו'", כלומר שהוא כבר שמח ונותן שבח והודי' להקב"ה על שמחתו - עליו להתבייש להוציא מפיו דברים אלו!

[וע"ד מ"ש רבנו הזקן (תניא אגה"ק סכ"ד) בנוגע לדיבור באמצע התפילה, שאפילו מי שאין לו הרגש במעלת התפילה, שזהו זמן התגלות השכינה כו', הנה לכל-הפחות לא יבטא זאת בדיבור (ע"י הדיבור*) באמצע התפילה), שזוה מראה "קלוגו

(*) כשיטת רש"י בש"ס (ברכות טו, א - ראה שו"ת מהר"ם שיק סכ"ט) שברכות הם מן התורה. וכן הוא בפירושו עה"ת - כפי שמפרש בפרשתנו (כו, ג): "ולא שכחתי" - "מלבדך על הפרשת מעשרות".

(**) ובפרט שע"י ה"ה מבלבל גם את הוולט, דלא כבמחשבה, שהבלבול הוא רק לעצמו. ומה גם שבנוגע למחשבה ה"ה אנוס (וכמו מי שנרדם באמצע ההתוועדות, ובפרט אם "מהדר" לקדש על יי"ש...), משא"כ בנוגע לדיבור.

היא דוקא מהמינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל¹¹), לכן "לא נתחייבו בביכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה" - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹² ב'לקוטי שיחות' חלק ט עמוד 152 ואילך.

ב. [בסיום הענין אמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:]

כאמור כמה פעמים, שנוסף על פירוש פשוטות הכתובים יש בפירוש רש"י גם "ענינים מופלאים"¹³, ובפרט - בנוגע לדרכי ה'.

ובנדון דידן, הנה מדברי רש"י שחיוב הביכורים חל רק אחרי חלוקת כל הארץ, שהטעם לזה הוא לפי שכל זמן שחסר אצל יהודי אחר, הנה גם הוא אינו יכול להיות שמח - יש ללמוד הוראה ברורה בדרכי עבודת ה':

כאשר יש ליהודי ענין מסויים - הן בגשמיות והן ברוחניות¹⁴ - אסור לו להסתפק בכך, אלא הוא מוכרח להשתדל להעניק זאת ליהודי נוסף,

- ואדרבה: הזולת צריך להיות קודם לו, וכפתגם הידוע מחסידי רבנו הזקן¹⁵: "פרוסת הלחם שיש לי היא שלך כמו שלי" ("דיינער ווי מיינער"), והיו מקדימים מילת "שלך" ("דיינער") -

לפי שהוא ראוי לכך, אלא מצד השבועה "לאבותינו"; ומסיים (לה) וכסילים מרים קלון, כלומר, אף שהוא כסיל (וכמ"ש לפנ"ז "שנאמר עליו לא יחפץ כסיל בתבונה" (שם יח, ב)), לא יהי מרים קלון, שיהי נראה הקלון לעין כל¹⁶).

11) וכן הוא לפי פשוטות הכתובים - כפירוש רש"י (פרשתנו כו, ב): "מראשית" - "ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין בביכורים אלא ז' המינין בלבד .. שבח ארץ ישראל".

ובהקדמה - שלכאורה אינו מובן: כיון שהבאת הביכורים הוא כדי שלא להיות כפוי טובה, מדוע חיובם דוקא על פירות שנשתבחה בהם א"י, ולא על שאר הפירות - האם רק על פירות משובחים צריך להודות לה', ואילו על פירות שאינם משובחים לא צריך ח"ו להודות לה'?

אילו הי' מקום שיהודי יחשוב שיש דברים שמגיעים לו מצד עבודתו, הי' אפשר לבאר טעם חיוב ההודי' לה' על פירות משובחים דוקא, לפי שבנוגע לפירות סתם ה"ה חושב שמגיע לו כו', ורק בפירות משובחים צ"ל אצלו ההכרה שאין זה מגיע לו, ולכן צריך להודות לה'; אבל האמת היא, שעל כל דבר צריך יהודי ליתן שבח והודי' לה' (וכמו בברכת הנהנין, שחיוב הברכה הוא על כל הנאה, גם על פירות שאינם משובחים), כיון שצריך לדעת ששום דבר לא מגיע לו, וכל דבר שהקב"ה נותן לו הוא "חסד חנם" בלבד.

ומקרא מלא דיבר הכתוב שאסור לאדם לומר בלבבו "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (עקב ה, יז), שבזה נכלל (לא רק מי שסבור שכחו הגשמי הוא שפעל זאת, אלא) גם כשיודע שהקב"ה הוא שנתן לו "את החיל הזה", אלא שלדעתו הרי זה מגיע לו, כך, שכחו ועוצם ידו הרוחני - הנהגתו ועבודתו - פעל שיתנו לו מלמעלה "את החיל הזה".

ולכן נדרשת מאיש ישראל הידיעה ש"לא מרובכם גו' כי אתם המעט מכל העמים" (ואתחנן ז, ז ובפרש"י), "שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני" (חולין פט, א), בידיעה שאינו ראוי להשפעה זו, אלא שניתנה לו מלמעלה ב"חסד חנם" בלבד.

ואם כן הוא בנוגע לכל ההשפעות - עאכ"ו בנוגע לביאה לארץ ישראל ואכילת פירותי' (לאו דוקא פירות משובחים, אלא אפילו פירות סתם), כמפורש בפרשתנו (כו, ג): "באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו", כלומר, שביאתו לארץ ישראל אינה

12) בשילוב שיחת ש"פ תבוא תשכ"ז.

13) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

14) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר דוגמא - מאלו שהקב"ה בירכם בזכרון טוב ובקליטה טובה, ולכן צריכים לחזור על הדברים בפני אחרים, שגם הם יתנו, ולכל הפחות - לכתוב את הדברים, כדי שגם יהודי שנמצא בקצווי תבל יוכל לראותם.

15) סה"ש תרח"ץ ס"ע 259 ואילך. ורש"י (נעתק ב"היום יום" טו אייר).

ובזיונו את המלך לעין כל רואה", וממשיך, ש"על זה נאמר (משלי ג, לה) וכסילים מרים קלון, כלומר, אף שהוא כסיל (וכמ"ש לפנ"ז "שנאמר עליו לא יחפץ כסיל בתבונה" (שם יח, ב)), לא יהי מרים קלון, שיהי נראה הקלון לעין כל¹⁶).

11) וכן הוא לפי פשוטות הכתובים - כפירוש רש"י (פרשתנו כו, ב): "מראשית" - "ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין בביכורים אלא ז' המינין בלבד .. שבח ארץ ישראל".

ובהקדמה - שלכאורה אינו מובן: כיון שהבאת הביכורים הוא כדי שלא להיות כפוי טובה, מדוע חיובם דוקא על פירות שנשתבחה בהם א"י, ולא על שאר הפירות - האם רק על פירות משובחים צריך להודות לה', ואילו על פירות שאינם משובחים לא צריך ח"ו להודות לה'?

אילו הי' מקום שיהודי יחשוב שיש דברים שמגיעים לו מצד עבודתו, הי' אפשר לבאר טעם חיוב ההודי' לה' על פירות משובחים דוקא, לפי שבנוגע לפירות סתם ה"ה חושב שמגיע לו כו', ורק בפירות משובחים צ"ל אצלו ההכרה שאין זה מגיע לו, ולכן צריך להודות לה'; אבל האמת היא, שעל כל דבר צריך יהודי ליתן שבח והודי' לה' (וכמו בברכת הנהנין, שחיוב הברכה הוא על כל הנאה, גם על פירות שאינם משובחים), כיון שצריך לדעת ששום דבר לא מגיע לו, וכל דבר שהקב"ה נותן לו הוא "חסד חנם" בלבד.

ומקרא מלא דיבר הכתוב שאסור לאדם לומר בלבבו "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (עקב ה, יז), שבזה נכלל (לא רק מי שסבור שכחו הגשמי הוא שפעל זאת, אלא) גם כשיודע שהקב"ה הוא שנתן לו "את החיל הזה", אלא שלדעתו הרי זה מגיע לו, כך, שכחו ועוצם ידו הרוחני - הנהגתו ועבודתו - פעל שיתנו לו מלמעלה "את החיל הזה".

ולכן נדרשת מאיש ישראל הידיעה ש"לא מרובכם גו' כי אתם המעט מכל העמים" (ואתחנן ז, ז ובפרש"י), "שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני" (חולין פט, א), בידיעה שאינו ראוי להשפעה זו, אלא שניתנה לו מלמעלה ב"חסד חנם" בלבד.

ואם כן הוא בנוגע לכל ההשפעות - עאכ"ו בנוגע לביאה לארץ ישראל ואכילת פירותי' (לאו דוקא פירות משובחים, אלא אפילו פירות סתם), כמפורש בפרשתנו (כו, ג): "באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו", כלומר, שביאתו לארץ ישראל אינה

12) בשילוב שיחת ש"פ תבוא תשכ"ז.

13) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

14) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר דוגמא - מאלו שהקב"ה בירכם בזכרון טוב ובקליטה טובה, ולכן צריכים לחזור על הדברים בפני אחרים, שגם הם יתנו, ולכל הפחות - לכתוב את הדברים, כדי שגם יהודי שנמצא בקצווי תבל יוכל לראותם.

15) סה"ש תרח"ץ ס"ע 259 ואילך. ורש"י (נעתק ב"היום יום" טו אייר).

- 1 וכל זמן שיש יהודי אי-שם בקצווי תבל, שחסר לו כו' - אי אפשר שתערב השמחה שלו.
- 2 ואין זה ענין השייך למדריגות גבוהות כו' - שהרי זו הוראה שנלמדת מפירוש רש"י על התורה,
- 3 שענינו פשוטו של מקרא, היינו, שכך מתחייב מצד פשטות הענינים - שיהודי אינו יכול להיות בשמחה
- 4 כל זמן שחסר אצל יהודי אחר!
- 5 - בודאי צריך לברך ולהודות להקדוש-ברוך-הוא על כל הענינים שניתנו לו, ולא לזלזל בהם ("וואַרפן
- 6 זיך דערמיט") חס-ושלום, וכידוע תורת הבעל-שם-טוב ורבנו הזקן¹⁶ (שיום הולדתם בח"י אלול) בנוגע
- 7 לכל הענינים שניתנו ליהודי, שזהו לפי שהניצוצות שבדברים ההם שייכים לנשמתו; אבל אף-על-פי-כן,
- 8 לשמוח בענינים אלו בה בשעה שחסר ליהודי אחר - זאת לא. וכנזכר לעיל¹⁷ שהענין ד"שמחתי" שייך
- 9 דוקא כאשר "שימחתי", היינו, שמשתדל שגם אחרים יהנו מהם.
- 10 צריך לידע שכל הענינים שיש לו - אינם מצד מעלת עצמו, אלא "הוי" אלקיך נותן לך", וענין זה
- 11 הוא מצד בחינת הגורל שלמעלה מטעם ודעת (כמבואר בתניא¹⁸), שהרי ישנם אחרים שהם טובים כמוהו,
- 12 ואולי אף יותר ממנו כו'. ולכן, צריך להשתדל גם בטובת והנאת הזולת [ובפרט על-פי הידוע שהעבודה
- 13 בזמן הזה היא בעיקר בענין גמילות-חסדים להזולת שבזה צריך להיות "זהיר טפ"י¹⁹], ורק אז יכולה
- 14 להיות שמחתו בשלימות.
- 15 ובנוגע לכל הטענות והתירוצים למיניהם - ולדוגמא: הטענה שעליו להתעסק עם עצמו, להתמודד
- 16 עם ה"א-ל זר אשר בקרבך"²⁰, או התירוץ שזהו דבר קשה שאינו יכול לעשותו, או שאין לו מצב-רוח²¹
- 17 וכיוצא בזה - צריך לידע שאין זה אלא פיתויי היצר!
- 18 וכידוע הסיפור²² אודות הבעל-שם-טוב ותלמידיו, שאמרו להם "מאָזשעש דאָ נייע כאַטשעש" ("הנך
- 19 יכול, אלא שאינך רוצה").
- 20 ומובן, שמה שסיפרו לנו זאת, אין זה סתם "סיפורים נוראים מהבעש"ט", אלא זוהי הוראה בעבודתנו
- 21 - שצריכים לדעת שישנה היכולת ("מאָזשעש"),
- 22 - כיון שענין זה תובע ממנו רבינו נשיאנו (שעל ידו נמשכים כל הענינים כו', גם אלו שבבחינת
- 23 "מאין לי בשר גו"²³), בודאי שהדבר הוא בכחו וביכולתו, שהרי "אין הקדוש-ברוך-הוא בא בטרונאי עם
- 24 בריותיו"²⁴, ואלמלא היה הדבר ביכולתו, לא היה הרבי תובע זאת ממנו -
- 25 וכאשר יהיה הרצון ("כאַטשעש") - הנה בדרך ממילא יתבטלו הקשיים כו'.
- 26 ג. ומסיים רש"י בהמשך הפרשה על הפסוק²⁵ "ושמרת ועשית אותם" - "בת קול מברכתו, הבאת
- 27 ביכורים היום, תשנה לשנה הבאה":
- 28 כאשר יהודי מתנהג בדרך זו, שכל מה שהקדוש-ברוך-הוא נותן לו²⁶, הרי הוא משתדל בתוקף לשמח
- 29 בהם יהודים נוספים - אזי "בת קול מברכתו כו'", היינו, שיש לו ההבטחה מלמעלה ש"לשנה הבאה"
- 30 יהיו לו כל הענינים, בכל המצטרך לו, בבני חיי ומזוני ריחי.

* * *

הזקן בתניא (ריש פכ"ט): "מבטשין לי" - ברוחניות.

(22) ראה תורת מנחם חכ"ט ס"ע 64. וש"נ.

(23) בהעלותך יא, יג. וראה לקו"ת בהעלותך לג, ב. ובכ"מ.

(24) ע"ז ג, סע"א.

(25) כו, טז.

(26) לא רק ביכורים, אלא כל ענין, כמובן מזה שרש"י מפרש

זאת על הפסוק "היום הזה גו' ושמרת", לאחר שכתב נשלמה כל

פרשת ביכורים.

(16) ראה כש"ט סקצ"ד. צוואת הריב"ש סק"ט. תו"א בשלח
סה, ד ואילך. לקו"ת צו יג, ב ואילך. וראה גם תורת מנחם חל"א
ע' 227 בשוה"ג. וש"נ.

(17) בהערה 10.

(18) אגה"ק סוס"ז.

(19) שבת קיח, ב. וראה תניא אגה"ק סוס"ז.

(20) ראה שבת קה, ב.

(21) ברשימה נוספת: אין לך מצב-רוח - אמור כמה פסוקי
תהלים על זה... ואם גם זה לא עוזר - עליך לקיים עצת רבינו

ד. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל והיה כִּי-תבוא.

* * *

- ה. השנה²⁷ הבאה עלינו לטובה היא שנת השמיטה (כדעת הגאונים וכמנהג ארץ ישראל²⁸ וכפסק רבנו הזקן²⁹), ומצוה לפרסם את פסק-דינו של רבנו הזקן²⁹ שזמן עשיית הפרוזבול לכתחילה הוא בסוף שנה הששית, לפני ראש השנה של שביעית³⁰.
- ובסוף השנה הששית מובן שהזמן המתאים ביותר לעריכת הפרוזבול הוא בערב ראש השנה. היות והפרוזבול מועיל רק לחובות הקיימים מכבר, ובאם יעשה הפרוזבול כמה ימים קודם ראש השנה הרי לא יועיל פרוזבול זה להלוואות שילוה אחר-כך - והרי החיוב להלוות הוא אף אחר-כך בשעה שמישהו מבקשו להלוות לו - וכמו שכתוב³¹ "השמר לך פן גו' קרבה שנת השבע שנת השמיטה גו' נתון תתן לו".
- ומשום כך הרי בערב ראש-השנה עצמו היו צריכים לערוך את הפרוזבול בסוף היום עבור ההלוואות שילוה (באם יזדמן לו) ביום ערב ראש-השנה עצמו.
- אף-על-פי-כן, היות ועלול לקרות שישכח מכך, הרי הטוב ביותר שיערוך את הפרוזבול מיד אחר התרת נדרים³², שבאותה שעה מזומנים לפניו בלאו-הכי ג' אנשים כשרים המהווים בית-דין³³, ויכול לומר בפניהם את נוסח הפרוזבול "הריני מוסר לכם כל חובות שיש לי שאגבה אותם כל זמן שארצה"³³.
- הגמרא אומרת³⁴ "בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים", שמיטת כספים דומה היא לשמיטת קרקעות³⁵. וכשם שעל שמיטת קרקעות נאמר³⁶ "גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו"³⁷, וכן דורשים על כך את הפסוק "רצית ה' ארצך שבת שבות יעקב"³⁸, כך יהי רצון שעשיית הפרוזבול הקשורה בשמיטת הכספים תביא לקיום מצות שביעית מן התורה - הן בכספים הן בקרקע³⁹ - בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו בקרוב ממש.

* * *

- ו. נתבארו ב' הפירושים ברש"י בסיום פרשתנו⁴⁰: "ותבואו אל המקום הזה", "עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד, אל תבעטו במקום כו'", "ד"א ולא נתן ה' לכם לב לדעת, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו .. עד ארבעים שנה, ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד וכו'" (ובהמשך לזה: "ושמרתם את דברי הברית הזאת") - דלכאורה, היה הכתוב צריך להמשיך בסיפור נסי הקדוש-ברוך-הוא במלחמת סיחון ועוג, ואילו התיבות "ותבואו אל המקום הזה" הן מיותרות? ולכן מפרש רש"י שכאן מתחיל ענין חדש: "ותבואו אל המקום הזה" - קרוב לכניסה לארץ

ובכל אופן יש בזה מניעת מ"ע להלוות כו' (אדה"ז שם סעיף א).

(32) ראה גם תורת מנחם ח"ג ע' 352.

(33) שו"ע אדה"ז שם סעיף לה.

(34) קידושין לח, ב.

(35) עיין סהמ"צ להצ"צ סוף מצות קדושת שנת השביעית (דרמ"צ לו, ב): "רק כו' וחובות כו' כספים" - ולא ביאר הטעם.

(36) תהלים קג, כ.

(37) "בשומרי שביעית, הכתוב מדבר" (ויק"ר בתחלתו.

תנחומא שם). וראה לקו"ת במדבר יד, א.

(38) מדרש תהלים עה"פ פה, ב.

(39) דלרוב הפוסקים - בזמנה"ז הוא מד"ס (ראה גיטין לו, א ובנ"כ ובמאירי שם. מפרשי הרמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ד הכ"ה. ועוד).

(40) כט, ו.

(27) שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונרפסה בהוספתו ללקי"ש ח"ז ע' 355 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(28) ראה רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ו. טושו"ע חו"מ ר"ס סז. יו"ד ששל"א סוסי"ט.

(29) חו"מ הל' הלואה סעיף לו.

(30) כי "אף ששביעית אינה משמטת אלא בסופה .. י"א שמשנכנסת שנת השביעית אסור לתבוע חוב" (שם).

(31) פ' ראה טו, ט"ו"ד. ובספרי שם: "השמר לך בל"ת פן בל"ת". וראה סהמ"צ להרמב"ם ל"ת סרל"א. וצ"ע אם בזמנה"ז דשמיטת כספים מד"ס בכ"ז עובר על מל"ת מה"ת כיון שאינו מלוה מפני שקרבה גו'. ול' אדה"ז (שם סעיף לד): "בזמנה"ז מד"ס וכשראו חכמים שנמנעו כו' ועוברים על מ"ש בתורה השמר .. השבע וגו'" - דאפ"ל דזה משמיענו בהוספת תיבת בתורה.

1 נושבת, ששם מתחילה הנהגה טבעית - אזי "עתה אתם רואים עצמכם⁴¹ בגדולה וכבוד", ויש לחשוש
 2 שבמשך הזמן "תבעטו במקום כו'", ולכן יש צורך להזהיר "ושמרתם גו"⁴². אמנם, לפירוש זה קשה
 3 המשך הכתוב בסיפור דמלחמת סיחון ועוג שהיה נס גלוי. ולכן מוסיף: "ד"א ולא נתן ה' לכם לב לדעת,
 4 שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו .. עד ארבעים שנה", ולכן, עכשיו עליכם להתבונן בכל הנסים
 5 כו', ועלידי-זה יתוסף בשמירת דברי הברית. והקישור בין ב' הפירושים⁴³ - כי, הנתינת-כח לשבור את
 6 ההעלם והסתר ד"רואים עצמכם בגדולה וכבוד" היא על-ידי תוספת אור (ידיעה וחכמה) שנמשך לישראל
 7 בסוף הארבעים שנה; ולאידך, כדי שתהיה ההשגה כדבעי, יש צורך בהקדמת קבלת-עול דשמירת הברית
 8 גם במצב שצריכים לשלול שלא יבעטו כו' - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁴⁴
 9 ב'לקוטי-שיחות' חלק י"ד עמוד 100 ואילך.

10 ז. ויש להוסיף בקישור ב' הפירושים ברש"י בעבודת האדם - שבשביל הפירוש הראשון, שלילת
 11 ההעלם והסתר ד"רואים עצמכם בגדולה וכבוד .. תבעטו במקום", יש צורך בפירוש השני, הוספה
 12 בעבודה, "למען תשכילו גו'" (ולא להסתפק ב"ושמרתם גו'", קיום המצוות מצד קבלת-עול בלבד):

13 מי שמסתפק במעמדו ומצבו בהוה, ואינו משתדל לעלות למדרגה נעלית יותר, אלא כל עבודתו
 14 ויגיעתו היא שלא להתפעל מההעלם והסתר ולא ליפול למדרגה תחתונה יותר - הרי זה כמשל הידוע⁴⁵
 15 ממי שמטפס על-גבי הר, שאינו יכול להישאר על עמדו, אלא או לטפס למעלה, או ליפול למטה
 16 חס-ושלום. - כשאדם נמצא במקום מישור, יכול להסתפק במעמדו ומצבו הנוכחי; אבל כשעומד לא
 17 במקום מישור, הנה כדי להבטיח שלא ימער ויפול חס-ושלום, מוכרחת להיות יגיעה גדולה לטפס במעלה
 18 ההר.

19 ועל-דרך-זה נמשל: מצד הענין ד"רואים עצמכם בגדולה וכבוד"⁴⁶, הנה בכדי לעמוד על עמדו

היום הזה.

45 ראה תורת מנחם חכ"ה ריש ע' 142. וש"נ.
 46 בהמשך להמדובר אודות החסרון במעמד ומצב ד"רואים עצמכם בגדולה וכבוד" - סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 לפני מספר שבועות קיבלתי מכתב מאברך, ירא-שמים, שמנהל בית יהודי ע"פ דרכי התורה והמצוות, שמתאונן על כך שכאשר אומר בכל יום לאחר התפילה "אני מאמין כו' בביאת המשיח" (לפי הנוסח שבסידורו), הרי זה מבלבל ומפריע לו: מה לו להמתין לביאת המשיח - טוב לו לישב כאן ב"ארצות-הברית", במעמד ומצב שלא חסר לו דבר, ב"ה, הן בגשמיות והן ברוחניות: יש לו משרה טובה שמתפרנס ממנה בהרחבה, ותקותו שבמשך הזמן יקבל גם העלאה במשכורתו... יש לו אשה וילדים - שמתחנכים בישיבות בדרך התומ"צ - שמוציים ממנו והוא מרוצה מהם... הוא מתפלל בציבור ג' פעמים ביום וקובע עתים לתורה, מבלי שאיש יפריע לו; הוא נמצא במעמד ומצב שרואה עצמו "בגדולה וכבוד", ובאמרו "אני מאמין בביאת המשיח", היינו, שבקרוב ממש יבוא משיח ויוציא אותנו מהגלות ויוליכנו לארץ-ישראל - מבלבלו שכלו: למה לו כל הטיידה הלזו (די גאנצע פאדערניש") - שיבוא משיח ויקח אותו מכאן, ממקום עבודתו, מה"מכונית" שלו, וכל שאר עניניו; לאחר שכבר נסתר כאן בטוב, למה לו ללכת לארץ-ישראל, ארץ קטנה מוקפת "ערבים", ולהתחיל לבנות מחדש את סדר חייו, מתחלת ועד סופם - הוא שמח להיות כאן, ולא חסר לו מאומה. ומבקש במכתבו, שאסביר לו ע"פ שכל את הצורך בביאת המשיח!

41 ויש להוסיף, שההדגשה בזה היא: "רואים עצמכם" - ללא הקב"ה, וע"ד מ"ש לפני" (עקב ח, יד-יז): "ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך גו' ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי גו'". ובהתאם לכך, הנה גם בנוגע למלחמת סיחון ועוג שבהמשך הכתוב, ההדגשה היא (לא לספר נסי הקב"ה, אלא אדרבה) "אתם רואים עצמכם" - "ונכם", ללא הזכרת שם שמים*.

42 כלומר: בפסוק "ושמרתם גו'" אין קושי כלל, דאף שכבר ציוונו משה על זה כמ"פ, מ"מ, חוזר וכוּפֵּל עוד הפעם, וכמאדו"ל (ב"מ לא, א) "הוכח תוכיח - אפילו מאה פעמים". אלא הקושי בכתוב הוא - ייתור התיבות "ותבואו אל המקום הזה", ועל זה מפרש שכאן נתחדש ענין נוסף, שלכן יש צורך באזהרה מיוחדת: "ושמרתם גו'" (כבפנים).

43 שהרי פ' הב' אינו פירוש בפ"ע, שאינו שייך ושוולל פ' הא' - דא"כ אינו מובן: מהי ההקדמה ד"ותבואו אל המקום הזה" ל"ויצא סיחון" - הרי מלחמת סיחון היתה נס גלוי, ומהו הצורך בעמידה על סוף דעת רבו כדי להכיר בנס? ! ועכצ"ל שיש צורך בב' הפירושים, וע"י שניהם יחד נשלם פירוש הכתוב - שכאשר "ותבואו אל המקום הזה", ש"עתה אתם רואים עצמכם כו'", הנה מצד גודל ההעלם יש צורך בתוספת אור דענין הדעת** . וזהו הטעם לכך שבפ' הא' אינו מוסיף "וגו'" - דכיון שההדגשה היא על החסרון ד"רואים עצמכם", די בכך שלמרות ההעלם ישנה שמירת הברית מצד קבלת עול).

44 בשילוב שיחת ש"פ תבוא תשכ"ז - בביאור ב' הפירושים ברש"י על הפסוק (שם, ג) "ולא נתן ה' לכם לב לדעת גו' עד

(*) ואף שהר"י זה באופן שהכל דאג בגלוי שהוא מן השמים, וכדברי יפתח ששלח אל מלך בני עמון (ס' שופטים יא, כא): "יתן ה' אלקי ישראל גו'". כיון ש"דאג כל עמי הארץ" שהר"י זה נס גלוי - הרי מצד בחירתם החפשית של בני"י, יתכן מצב ש"רואים עצמכם" אפילו בנס גלוי.
 (** ולכן, בפ' הב' מוסיף רש"י "ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'", שרומז על המשך הכתוב "למען תשכילו" - כיון שהתוספת אור מלמעלה צריכה לפעול הוספה בעבודה (משא"כ שנתינת הדעת בסוף ארבעים שנה היתה כאשר "ותבואו אל המקום הזה").

בעבודה ד"ושמרתם גו", מוכרחת להיות גם עבודה ויגיעה הכי גדולה כדי להתעלות למדריגה נעלית יותר - "למען תשכילו גו".

ועל-דרך-זה לאידך גיסא: בשביל הפירוש השני, שבו ההדגשה היא על הענין ד"למען תשכילו גו" - יש צורך בהקדמת הפירוש הראשון, שעיקרו הוא שמירת דברי הברית מתוך קבלת עול, כי אם יתחיל בחיפוש השכלה והסברים ("למען תשכילו") - לא יעלה בידו כלום, לא הא ולא הא, אלא ההתחלה צריכה להיות "ושמרתם את דברי הברית הזאת" (ללא הוספת "וגו" 47) - עבודה בדרך קבלת-עול דוקא, שזהו ענין הברית, ללא חשבונות כלל⁴⁸. - בודאי צריך להיות גם ענין ההבנה וההשגה, כמו שכתוב⁴⁹ "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", ועד לעמידה על סוף דעתו של רבו; אבל ההתחלה צריכה להיות באופן של קבלת עול דוקא.

וכאשר ישנו הענין ד"ושמרתם את דברי הברית", היינו, שמבלי הבט על גודל ההעלם והסתר ד"אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד", עומד בנסיון ושומר על הברית בדרך קבלת-עול - הנה על-ידי-זה יבוא לידי תוספת אור, "למען תשכילו את כל אשר תעשון", שהוא ענין תוספת האור הנמשך על-ידי עבודת הנסיונות דוקא⁵⁰.

וזהו מה שכתוב "ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"; ואילו כאשר "ותבואו אל המקום הזה", במעמד ומצב ש"רואים עצמכם בגדולה וכבוד", ואף-על-פי-כן לא מתפעלים מההעלם והסתר, אלא "ושמרתם את דברי הברית הזאת" בתוקף של קבלת-עול - אזי מקבלים "אזנים לשמוע" ("הערן און דערהערן"⁵¹), ולמעלה מזה: "עינים לראות" - ראייה דחכמה, שלמעלה משמיעה דבינה, וגם "לב לדעת" (דעת) - כל ג' העינים דחב"ד⁵².

ח. המשך ביאור הדיוקים בלשון רש"י⁵³ "אין אדם עומד על סוף דעתו וחכמת משנתו" ("סוף דעתו" - מסקנת ההלכה למעשה⁵⁴, "חכמת" - חכמה, "משנתו" - בינה⁵⁵), ובפירושו על הש"ס⁵⁶ "אין אדם עומד על סוף דעתו ותבונתו"⁵⁷ - נכלל בשיחה המוגהת הנ"ל (לקוטי-שיחות שם עמוד 106 ואילך).

ט. כאמור לעיל - התחלת העבודה צריכה להיות בקבלת-עול. הענין ד"למען תשכילו גו" בא לאחר-יזה, אבל ההתחלה צריכה להיות "ושמרתם את דברי הברית הזאת", שענין הברית הוא התקשרות עצמית שלמעלה מטעם ודעת, מבלי להתחשב בחשבונות של שכל כלל.

וזהו גם השייכות דקריאת פרשת כ"תבוא לזמן שלפני ראש-השנה:

על-ידי העבודה ד"ושמרתם את דברי הברית הזאת" - שיהודי אינו מתחשב בחשבונות כלל, אלא מקבל על עצמו את שמירת התורה ומצוותיה באופן של "ברית" - נותן לו גם הקדוש-ברוך-הוא "מדה כנגד מדה"⁵⁸, וכורת עמו ברית, מבלי להתחשב בחשבונות אם הוא ראוי לכך וכו', ונותן לו כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, בבני חיי ומזוני רויחי.

(54) שהרי ישנו שכל שאינו נוגע לפועל, כמו התלמיד ש"הי' מטהר את השרץ בק"נ טעמים" (עירובין יג, ב), אף שהוא עצמו פסק להלכה שהשרץ טמא.

(55) וכפי שמצינו שהמורים הלכה מתוך משנתם הם "מבלי עולם" (סוטה כב, א), היינו, שאי אפשר לפסוק הלכה ממשנה, כי המשנה היא בחי' בינה, ואינה בחי' דעת (ובודאי לא סוף דעת).

(56) ע"ז ה, ריש ע"ב.

(57) חסר הביאור בדיוק הלשון "תבונתו" ולא "בינתו" (המ"ל).

(58) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(47) כנ"ל בשה"ג להערה 43.

(48) דכשם שענין הברית של הקב"ה (ליתן שפע לבנ"י כו') הוא באופן שלמעלה מטעם ודעת, ואין שום דבר בעולם שיכול לשנותו - כמו"כ צ"ל העבודה באופן שלמעלה מטעם ודעת, באופן ששום דבר בעולם לא יוכל לשנות את עבודתו.

(49) ואתחנן ד, ו.

(50) ראה לקו"ש שם ע' 106 הערה 33.

(51) ראה סה"ש תש"ח ע' 225. וש"נ.

(52) ראה גם תורת מנחם חל"ז ס"ע 243. וש"נ.

(53) שהרי לשונו של רש"י הוא בדיוק, וכמובא (שם הגדולים להחיד"א בערכו) שרש"י התענה תרי"ג תעניות על פירושו כו'.

בס"ד. משיחות ש"פ תבוא, ח"י אלול ה'תש"נ.

שכן, דרוש ביאור והסבר בתוכנה וענינה של
ההוספה דח"י אלול בכללות העבודה דחודש
אלול.

בהשקפה ראשונה, ההוספה דח"י אלול היא
בענין החיות (כנ"ל), היינו, שהעבודה דחודש
אלול נעשית מתוך חיות (כמשמעות פשטות הלשון
דפתגם הנ"ל).

אבל, נוסף לכך שכיון ש"כל ישראל בחזקת
כשרות"⁸, בודאי שגם העבודה לפני ח"י אלול
(ובכל השנה) היא (לא "מצות אנשים מלומדה"⁹,
אלא) מתוך חיות, וכמודגש גם בענין השמחה
(הקשורה ובאה מצד החיות) שהיא ענין עיקרי
בעבודת ה'¹⁰, הרי, מהפתגם שבח"י אלול מתחיל
החשבון צדק די"ב חדשי השנה, משמע, שבח"י
אלול מתחילה עבודה חדשה (לא רק תוספת חיות
בעבודה שלפנ"ז), כלומר, אף שכללות העבודה
דחודש אלול (גם לפני ח"י אלול) היא בעשיית
חשבון-צדק על כל השנה, הרי זה כמו התחלת
העבודה דחודש אלול, "אלול שבאלול".

ויש לומר, שהחידוש דח"י אלול בהחשבון-
צדק על י"ב חדשי השנה (כללות העבודה דחודש
אלול) קשור עם החיות שממשיך ח"י אלול בעבודה
דחודש אלול, היינו, לא סתם תוספת חיות בעבודה
שלפנ"ז, אלא המשכת חיות שעל ידו נעשית
עבודה חדשה, כדלקמן.

ג. ויובן בהקדים הביאור בענינו של חודש
אלול:

חודש אלול – חודש החשבון והתשובה על
השנה החולפת, וגם חודש ההכנה לשנה הבאה –
הוא זמן (חודש) כללי, שכולל כל השנה כולה [וע"פ
הידוע¹¹ ש"שנה" היא מלשון "משנה", שבכל שנה
חוזרים ונשנים כל שינויי¹² הזמן האפשריים, נכלל

א. ענינו המיוחד של ח"י אלול בשייכות
לעבודה דחודש אלול¹ – מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר
נשיא דורנו בשני פתגמים כלליים:

(א) ח"י אלול הוא היום שהביא ומביא חיות
באלול (ומוסיף לבאר בפרטיות יותר): ח"י אלול
נותן חיות בעבודה דאני לדודי ודודי לי².

(ב) ח"י אלול הוא התחלת י"ב ימים האחרונים
דחודש אלול, שהם כנגד י"ב חדשי השנה, יום
לחודש יום לחודש, שבהם צ"ל החשבון-נפש על
כל י"ב חדשי השנה: ביום ח"י אלול – החשבון-
נפש על חודש תשרי העבר, ועד"ז בכל י"ב הימים
עד ראש השנה³.

ומזה מובן שבח"י אלול ניתוסף (לא רק בעניני
העבודה הפרטיים שבחודש אלול, אלא גם) בכללות
העבודה דחודש אלול – חיות באלול, ועד שבו
מתחיל החשבון צדק על כל י"ב חדשי השנה (שזהו
כללות ענינו של חודש אלול, חודש החשבון
והתשובה) – "אלול" שב"אלול".

ב. ובענין זה – דרוש ביאור והסבר:
כיון שהעבודה דחודש אלול מתחילה בר"ח
אלול ונמשכת בכל ימי חודש אלול, הרי, גם לפני
ח"י אלול ישנה כבר העבודה דחודש אלול במשך
כו"כ ימים, שני שבועות, ועד לט"ו אלול, שבו
קיימא סיהרא (דחודש אלול) באשלמותא⁴,
שמורה על השלימות דבני"ש (ש"מונין ללבנה⁵ לפי
ש"דומין⁶ ללבנה⁷) בעבודה דחודש אלול. וכיון

(1) נוסף על מעלת היום – יום הולדת את שני המאורות
הגדולים: הבעש"ט – בשנת נח"ת, ואדמו"ר הזקן – בשנת קה"ת
(סה"ש תש"ג ע' 188. ועוד). והא בהא תליא – שמצד מעלת
היום, ניתוסף עילוי וחידוש בכללות העבודה דחודש אלול.

(2) שיחת ח"י אלול תש"ה (סה"ש תש"ה ע' 122). – בפרטי
הביאור בשתי הבבות שבפתגם זה – ראה לקו"ש ח"ט ע' 250
ואילך. לקו"ש ח"י אלול תשד"מ. וראה לקמן ס"ז.

(3) שיחת ח"י אלול תש"ג (ע' 177. שם ע' 179).

(4) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר
פט"ו, כו.

(5) סוכה כט, א.

(6) ראה סוכה שם. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב
ואילך. ועוד.

(7) כולל גם בנוגע לתכונת העילוי וההוספה ("מעלין בקודש")
מיום ליום – כמו הלבנה שלאחרי המולד בר"ח הולך וניתוסף
באור הלבנה מיום ליום עד למעמד ומצב דקיימא סיהרא
באשלמותא.

(8) רמב"ם הל' קידוש"ח פ"ב ה"ב.

(9) ישע"י כט, יג. וראה תניא פל"ט. ובכ"מ.

(10) וכמ"ש בפרשתנו (כח, מז) "עבדת את ה' אלקיך בשמחה
ובטוב לבב". וראה רמב"ם סוף הל' לולב. של"ה סוף פרשתנו
שפור, א. תניא פכ"ו. ובכ"מ.

(11) ראה ראב"ע בא יב, ב. ס' השרשים לר' יונה בן ג'נאח
וההרד"ק ע' שנה.

(12) להעיר ש"שנה" היא גם מלשון שינוי (עבוה"ק ח"ד
פי"ט).

וגמ"ח), חי' (כנגד תשובה), ויחידה (כנגד
גאולה)³⁰.

ובכל זה מודגש ש"אלול" הו"ע כללי: בנוגע
להזמן – זמן כללי שכולל כל הזמנים (והמקומות),
בנוגע לעבודה – כללות העבודה דבנ"י, ובנוגע
להאדם העובד – כללות הכחות והדרגות שלו.

ד. וביאור הענין:
התורה כללות ופרטות נאמרה³¹, החל מ"כלל
גדול"³², ועד לפרט שבפרט. וכיון שהכלל והפרט
קשורים זב"ז, ועד ש"אין בכלל אלא מה
שבפרט"³³, מובן, שבכל פרט ופרט שבפרט
משתקף הכלל. ועד"ז בעבודת האדם – שבכל
עבודה פרטית משתקפת כללות העבודה.

ומזה נמשך גם בעולם (שנברא בשביל התורה
ובשביל ישראל³⁴, ויתירה מזה, "אסתכל באורייתא
וכרא עלמא"³⁵, ו"את העולם נתן בלבם"³⁶) –
שבכל פרט משתקף הכלל³⁷, ולדוגמא – בזמן
ומקום (גדרי העולם) – שבכל חלק פרטי דזמן
ומקום משתקף כללות הזמן והמקום, היינו, שכל

ב"שנה" כללות הזמן (ובמילא, גם כללות המקום,
שהרי זמן ומקום קשורים זב"ז¹³), ולכן נעשה בו
התיקון והשלימות על כל השנה החולפת (וגם על
השנים שלפנ"ז¹⁴), וההכנה לכל השנה הבאה (וגם
להשנים שלאח"ז).

ובהתאם לכך, גם העבודה דחודש אלול היא
עבודה כללית – כמודגש בשמו של החודש, "אלול",
ר"ת "אני¹⁵ לדודי ודודי לי"¹⁶, שבזה מודגשת
כללות העבודה דבנ"י¹⁷ בכל הזמנים ובכל
המקומות – ההתקשרות והחיבור דבנ"י עם הקב"ה
(מתוך אהבה¹⁸, "לית פולחנא כפולחנא
דרחימותא"¹⁹).

ובפרטיות יותר – מרומזים ב"אלול" חמשה
ר"ת הכוללים כל עניני העבודה: ג' הקוין תורה
עבודה (תפלה) וגמ"ח²⁰ – בר"ת ד"אנה²¹ לידו ושמתי
לך²² (תורה), "אני לדודי ודודי לי" (תפלה),
איש²³ לרעהו ומתנות לאביונים²⁴ (גמ"ח),
תשובה (הפועלת שלימות בכל עניני העבודה) בר"ת
ד"ומל²⁵ ה' אלקיך את לבבך ואת לבב (זרעך)²⁶,
וגאולה (תכלית השלימות דכללות העבודה) –
בר"ת ד"אשירה²⁷ לה' ויאמרו לאמר²⁸.

ויש לומר, שחמשה הר"ת ד"אלול" הכוללים
כל עניני העבודה הם כנגד חמשה הדרגות
שבנשמה²⁹: נפש רוח נשמה (כנגד תורה עבודה

(30) ועפ"ז יומתק שחודש אלול הוא החודש היחידי שבכל
הימים שבו (מתחילתו ועד סופו)* קורין בתורה בספר חמישי,
שהוא כנגד דרגא חמישית, "חמישית לפרעה", ד"אתפריעו
ואתגליין מיני' כל נהורין" (זח"א רי, א).

ויש לומר, שגם החדשים אב ותשרי שרובם (אבל לא כולם
ממש) בספר חמישי – ה"ז בגלל שייכותם לחודש אלול: אב –
שמזלו ארי' (יל"ש ירמי' רמז רנט), ר"ת אלול ר"ה יוהכ"פ הוש"ר
(של"ה שופטים שעה, ב), ותשרי – שבו נשלם הענין ד"אני
לדודי ודודי לי", בעשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ* (לקו"ת פ'
ראה לב, א), שהתגלותם ("בכסה ליום חגיגו") בחג הסוכות, עד
לשמע"צ ושמוח"ת (ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' קכא. וש"נ).

(31) ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ.

(32) ומזה מובן שיש גם כלל סתם, עד לכלל קטן.

(33) סנהדרין מה, סע"ב. בכורות ו, א.

(34) פרש"י ר"פ בראשית. ועוד.

(35) זחר ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, ריש ע"ב. ח"ג קעח, א.

(36) קהלת ג, יא. וראה זח"א קצה, ב. לקו"ת במדבר ה, ריש
ע"ב.

(37) וכמשל הידוע שהשמש משתקפת ונראית בטיפת מים כמו
במים הגדול.

(*) משא"כ חודש אב, שהלימוד בימים הראשונים שבו לומדים
בשיעורי חת"ת בספר רביעי, ובכמה שנים גם הקריאה בשבת
הראשונה היא בספר רביעי. ועד"ז חודש תשרי, שבסיומו קורין
ולומדים ספר ראשון.

(**) וביחד עמהם נעשית השלימות דארבעים יום אחרונים (דעבודת
התשובה (עיילאה, תורה) עד שנתרצה הקב"ה בשמחה ובלב שלם)
המרומזים בד' הוידין שבט"ת ד"אני לדודי ודודי לי" (ב"ח שם).

(13) ראה לקו"ת בהר מא, ב. ברכה צח, א. ובכ"מ.

(14) ובוזה גופא – "בין בגלגול זה בין בגלגול אחר", כהלשון
בקשעהמ"ט שענינה חשבון-צדק ותשובה על כל היום, ועאכו"כ
בנוגע לחשבון-צדק ותשובה על כל השנה.

(15) שה"ש ו, ג.

(16) פע"ח שער ר"ה פ"א. שעה"פ עה"פ. ב"ח או"ח סתקפ"א
(ד"ה והעבירו). ועוד.

(17) עבודת המטה, באופן של אתעדל"ת – "אני לדודי" ועי"ז
ו"דודי לי" (משא"כ בפסוק "דודי לי ואני לו", שבו מודגשת
קדימת האתעדל"ע – "דודי לי" ועי"ז "ואני לו").

(18) "דודי" – מלשון ידידות ואהבה (ראה ב"ח שם).

(19) ראה זחר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א.

(20) אבות פ"א מ"ב.

(21) משפטים כא, יג.

(22) פע"ח שם. שעה"פ עה"פ.

(23) אסתר ט, כב.

(24) ס' ערוגת הבושם, א"ר (ר"ס תקפא) בשם ס' אמרכל.

(25) נצבים ל, ו.

(26) בעה"ט עה"פ. ב"ח שם.

(27) בשלח טו, א.

(28) שו"ע האריז"ל ר"ח אלול.

(29) ב"ר פי"ד, ט. דבר"ר פ"ב, לו.

ה. ונוסף על מעלת חודש אלול שהו"ע כלי, 26
 ניתוסף חידוש מיוחד בח"י אלול – ענין החיות: 27
 ובהקדים המשל מ"חיות" כפשוטה (חיות 28
 הגוף) – שהחיות היא (לא הוספת פרטים בהגוף, 29
 וגם לא ה"כלל" דהפרטים, דכל הפרטים שבהגוף 30
 כולם יחדיו, אלא) באיך ערוך לגמדי למציאות הגוף, 31
 וביחד עם זה, נעשית החיות דהגוף עצמו, העצם 32
 והפנימיות דהגוף⁴⁵, היינו, שהחיות אינה דבר 33
 בפ"ע מהגוף (שבו מלובשת החיות), אלא חודרת 34
 בהגוף באופן שהגוף עצמו חי, כל נקודה ופרט 35
 שבגוף היא נקודה ופרט (דגוף חי). 36

ליתר ביאור:

בנוגע לכלל ופרט – אף שה"כלל" שייך 38
 לה"פרטים", ועד שאין בכלל אלא מה שבפרט 39
 (דלא כחיות שהו"ע שבאיך-ערוך להגוף), מ"מ, כל 40
 א' מהם הוא בהציור שלו, זה "כלל" וזה "פרט", 41
 ולכן, אף שהכלל משתקף בהפרט, אין זה אלא 42
 "השתקפות" דהכלל בלבד, ולא שהכלל עצמו 43
 חודר בהפרט להיות כמו הכלל; משא"כ בנוגע 44
 לחיות – אף שהחיות היא באיך-ערוך להגוף 45
 (ופשיטא – לא באופן שאין בכלל אלא מה 46
 שבפרט), מ"מ, נמשכת וחודרת החיות באופן 47
 שהגוף עצמו נעשה חי. 48

וטעם הדבר – כיון ש"חיות" הו"ע עצמי 49
 (שלמעלה מציור), והעצם נמשך וחודר בכל מקום, 50
 בכל נקודה ופרט שבו, ובאופן שבכל נקודה ופרט 51
 נמשך החיות (העצם) בשוה, ודוגמתו בזמן – 52
 שהחיות היא בכל רגע, ללא הפסק כלל (שהרי 53
 ההפסק לרגע אחד ח"ו הוא היפך ענין החיים 54
 רח"ל), היינו, שבכל רגע ישנו עצם ענין החיות. 55

ו. ומזה מובן גם בנוגע להחיות באלול – ח"י 56
 אלול: 57
 נוסף לכך שאלול הוא הכלל דעבודת בני, 58
 ניתוסף בח"י אלול הדגשת החיות (הפנימיות 59
 והעצם) דכללות העבודה – ההתקשרות דישאל 60
 עם הקב"ה, שהיא גם החיות (המהות) דישאל 61
 (האדם העובד), "ישראל וקב"ה כולא חד"⁴⁶. 62

1 נקודה בזמן ובמקום קשורה עם הנקודה הכללית
 2 שכוללת כל מציאות הזמן והמקום.

3 [ויומתק יותר ע"פ תורת הבעש"ט ואדמו"ר
 4 הזקן³⁸ שבכל רגע מתחדשת הבריאה כולה מאין
 5 ואפס המוחלט ליש³⁹ – שעפ"ז י"ל, שבכל רגע
 6 פרטי (נקודה אחת בזמן) כלולה הבריאה כולה
 7 (כולל גם בריאת הזמן), ע"ד ובדוגמת התהוות
 8 הבריאה מאין ליש בפעם הראשונה, ביום הראשון
 9 (וברגע הראשון) דששת ימי בראשית, שבו נבראו
 10 "כל תולדות שמים וארץ"⁴⁰ מאין ליש, באופן של
 11 נקודה אחת⁴¹ הכוללת כל הבריאה כולה⁴²].

12 ועפ"ז יש לבאר גם בנוגע לעבודת התשובה
 13 שהיא "בשעתא⁴³ חדא וברגע חדא"⁴⁴ – דלכאורה,
 14 איך אפשר שברגע אחד יתקן וישלים החסרון
 15 בעבודה במשך זמן ובמיוחד בזמן ארוך (שנה שלימה,
 16 כמה שנים, מהתחלת ימי חייו, ועד – בגלגול
 17 שלפנ"ז)? ! והביאור בזה – ע"פ האמור – שברגע
 18 פרטי משתקף כללות הזמן, ולכן, אפשר ויכולים
 19 לתקן ולהשלים בו גם משך זמן ארוך, ועד –
 20 לכללות הזמן.

21 וענין זה הוא בהדגשה יתירה בחודש אלול
 22 (חודש התשובה והחשבון) – שבכל רגע פרטי שבו
 23 מודגש שהוא זמן כללי השייך ופועל על ובכל
 24 השנה כולה, ומודגשת בו כללות העבודה, ובכל
 25 הכחות והדרגות, כנ"ל.

(38) שח"י אלול הוא יום הולדתם – שמזלם גובר (ראה
 ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם).

(39) שעהיה"א בתחלתו.

(40) פרש"י בראשית א, יד.

(41) נקודה אחת הקשורה עם אחדותו של הקב"ה – שהרי יום
 ראשון שבו נבראו כל תולדות השמים והארץ נקרא בכתוב "יום
 אחד" (בראשית א, ה), ויתירה מזה – "שהי' הקב"ה יחיד
 בעולמו" (פרש"י עה"פ), לא רק "אחד", שיש צורך לשלול
 מציאות אחרת (ע"ד מ"ש "יש אחד ואין שני לו"), אלא "יחיד",
 שאין נתינת מקום (ובמילא אין צורך לשלול) מציאות אחרת.

(42) כמ"ש הרמב"ן (ר"פ בראשית) ש"אין אצלנו בלשון
 הקודש בהוצאת חיש מאין אלא לשון ברא . . הוציא מן האפס
 הגמור המוחלט יסוד דק מאד . . חומר הראשון (היולי). . בבריאה
 הזאת שהיא נקודה קטנה דקה . . נבראו כל הנבראים בשמים
 ובארץ כו".

(43) זח"א קטב, סע"א.

(44) ובלשון המשנה בפרקי אבות דשבת זה – "שעה אחת
 בתשובה כו" (פ"ד מי"ז), "שעה" מלשון הפנה (ראה לקו"ת
 דרושי ר"ה סא, א. סג, ד. ובכ"מ).

(45) ולהעיר שנפש וגוף בערכם זל"ז הם מהות ומציאות (ד"ה

כי עמך ה' ש"ת פ"ב. ובכ"מ).

(46) ראה זח"ג עג, א.

והשראת החיות⁴⁹, וממנו מתפשטת החיות לכל אברי
הגוף, ודוגמתו בראש השנה (וחדש תשרי) שכולל
החיות דכל השנה, ובהתאם לכך נעשה החשבון-צדק
דראש השנה וחדש תשרי ביום ח"י אלול, שבו
מודגש ביותר ענין החיות, שמצד זה נעשה התיקון
דכל השנה כולה בתכלית השלימות.

ז. ויש להוסיף, שהחיות דאלול (ההתקשרות
דישראל עם הקב"ה) מודגשת בעיקר בעבודת
התפלה – "אני לדודי ודודי לי" – לא (רק) בתור
עבודה פרטית, א' מחמשה עניני העבודה שבר"ת
דאלול, אלא בתור כללות העבודה דאלול⁵⁰:
"תפלה" – היא מלשון חיבור (כמו התופל כלי
חרס⁵¹), שענינה הוא החיבור וההתקשרות דישראל
עם הקב"ה בתכלית השלימות, באופן נעלה יותר
מאשר ע"י גמ"ח ותורה – כמודגש בדרשת חז"ל⁵²
על הפסוק⁵³ "בכל קראנו אליו" (ענין התפלה),
"אליו ולא למדותיו", היינו, שע"י התפלה נעשה
ההתקשרות והחיבור דישראל עם מהותו ועצמותו
ית' כפי שהוא למעלה מכל גדר ותואר, דלא
כבגמילות-חסדים, שבה מודגש החיבור עם מדת
חסדו של הקב"ה ("מדותיו")⁵⁴, ועד"ז בתורה,
שבה מודגש החיבור והיחוד עם חכמתו של
הקב"ה, משא"כ תפלה שהיא "אליו" (ולא

ובהתאם לכך נעשה גם החשבון-צדק – ב"ב
הימים מח"י אלול עד ר"ה כנגד י"ב חדשי השנה
– באופן של עבודה חדשה:

החשבון-צדק שבהתחלת חודש אלול (לפני ח"י
אלול) הוא (בעיקר) הסך-הכל (כלל) דכל פרטי
העבודה דכל השנה כולה, להתבונן כיצד היתה
עבודתו בג' הקוין תורה עבודה וגמ"ח, כיצד היתה
הנהגתו במחשבה דיבור ומעשה וכו' – הכלל
דהעבודה.

ואילו החשבון-צדק שמתחיל בח"י אלול הוא
(בעיקר) בנוגע לעצם ההתקשרות עם הקב"ה
(ומדת ואופן התגלותה בעבודה בפועל), היינו,
שבעשיית החשבון-צדק לא נרגש (כ"כ) הציור
הפרטי דעניני העבודה (תורה או גמ"ח כו'), כי אם
(בעיקר) עצם ההתקשרות דישראל עם הקב"ה –
החיות דכללות העבודה.

ומצד הדגשת ענין החיות ניתוסף גם בתיקון
ושלימות העבודה דכל משך הזמן (שנה שלימה
כו') ברגע אחד:

כאשר החשבון-צדק והתשובה הוא בהכלל דכל
העבודה – כיון שהכלל רק משתקף בהפרט, ולא
באופן שהכלל עצמו חודר בהפרט, הרי פעולת
הכלל דחודש אלול בכל פרטי העבודה דכל השנה
כולה (שבזמן כללי יתקנו כל הפרטים) אינה
בתכלית השלימות;

אבל כאשר החשבון-צדק והתשובה הוא בענין
החיות, עצם ההתקשרות דישראל עם הקב"ה – כיון
שהחיות חודרת בכל פרט באופן שמציאות הפרט
הו"ע החיות (דבר חי), היינו, שבכל פרט ובכל רגע
ישנו עצם ענין החיות, הרי ע"י העבודה (תשובה)
ברגע אחד נעשה התיקון דכל משך הזמן בתכלית
השלימות, כיון שהחיות (ההתקשרות דישראל עם
הקב"ה) היא המהות דהכלל ודהפרטים גם יחד.

ועפ"ז יומתק שח"י אלול עצמו הוא יום
החשבון-צדק דחודש תשרי, החל מראש השנה,
"ראש" דייקא (ולא תחילה)⁴⁷, ועד"ז כללות חודש
תשרי אותיות "רשית"⁴⁸ – כי, ראש השנה (וחדש
תשרי) הוא כמו ה"ראש" שבאדם שבו משכן

(49) ראה תניא פנ"א.

(50) ולהעיר, שתפלה (כקו פרטי) נקראת בשם "עבודה" (תורה
עבודה וגמ"ח) – שם כללי לכל עניני העבודה (ע"ד שמצינו
בכמה ענינים שפרט וכלל נקראים בשם אחד, ולדוגמא: "טהרות"
– שם של מסכת פרטית, וגם שם של סדר שלם (כלל). "כוכב"
– שם כוכב פרטי, וגם שם כללי לכל הכוכבים. וכיו"ב).

(51) לשון המשנה – כלים פ"ג מ"ה. וראה תו"א תרומה עט,
סע"ד. ובכ"מ.

(52) פרדס (בשם הספרי*) של"ב פ"ב. סידור (עם דא"ח) שער
הק"ש פה, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ קיז, א ואילך.

(53) ואתחנן ד, ז.

(54) להעיר ממ"ש בפרשתנו (כח, ט) "והלכת בדרכיו", ודרשו
חז"ל (סוטה יד, א**) "הלך אחר מדותיו של הקב"ה מה הוא כו'
אף אתה כו'". ועד"ז דרשו חז"ל על הפסוק "ובו תדבקון" (ראה
גי, ה), "הדבק בדרכיו גמול חסדים כו'" (פרש"י עה"פ. וראה
בארוכה לקו"ש חיד"ע 53 ואילך), היינו, שהרביקות שע"י
גמילות חסדים (וכיו"ב) היא בדרכיו ("מדותיו") בלבד.

(*) ולהעיר שבספרי שלפנינו – ליתא.

(**) בסוטה שם: "מאי דכתיב אחרי ה' אלוקים תלכו" (שבפ' ראה).
אבל ברמב"ם הל' דעות פ"א ה"ה: "שנאמר והלכת בדרכיו, כך
למדו בפירוש מצוה זו מה הוא כו' אף אתה כו'". וכ"ה בשו"ע אדה"ז
או"ח סקנ"ז ס"ג (ומסיים: "וכן שאר כל המדות שיש באדם צריך
להדמות עצמו בהם לבוראו כו'"). ואכ"מ.

(47) ראה לקו"ת פרשתנו מא, ג. ובכ"מ.

(48) בעה"ט עקב יא, יב.

התורה⁶⁰, ובפרט ע"י לימוד פנימיות (סתים) 28
 התורה, שעל ידה נעשית ההתקשרות דפנימיות 29
 (סתים) דישאל עם הפנימיות (סתים) דהקב"ה⁶¹. 30
 ח. ובכהנ"ל ניתוסף עליו מיוחד בקביעות שנה 31
 זו – שח"י אלול חל ביום הש"ק: 32
 יום השבת כולל כל ימי השבוע [הן בנוגע 33
 להעילוי והשלימות ("ויכולו"⁶²) דימי השבוע שלו, 34
 והן בנוגע להמשכת הברכה לימי השבוע 35
 שלאחריו, "מיני" מתברכין כולו יומין⁶³] – 36
 (שהם) כללות הזמן, ויתירה מזה – שיום השבת 37
 הוא למעלה מהזמן⁶⁴. 38
 זאת ועוד: ביום הש"ק מודגש יותר ההתקשרות 39
 והחיבור דישאל עם הקב"ה כולל ובמיוחד ע"י 40
 ההוספה בעבודת התפלה ובלימוד פנימיות 41
 התורה⁶⁵. 42
 ומזה מובן שכאשר ח"י אלול חל ביום השבת 43
 ניתוסף עוד יותר בהמשכת החיות⁶⁶ באלול, שכל 44
 עניני העבודה דאלול יהיו חדורים בהענין ד"אני 45
 לדודי ודודי לי", שעיי"ז ניתוסף עוד יותר 46
 בהחשבון צדק והתשובה על כללות הזמן, שנכלל 47
 ביום השבת. 48
 ט. ויש לקשר כהנ"ל עם פרשת השבוע – 49
 פרשת תבוא: 50
 בהתחלת פרשת השבוע מדובר אודות מצות 51
 ביכורים – "ולקחת מראשית כל פרי האדמה 52
 וגו'"⁶⁷. 53
 ומבואר במדרשי חז"ל⁶⁸ ש"ביכורים" קאי על 54
 בנ"י, שנקראים "ראשית" ("קדש ישראל לה" 55

למדותיו⁵⁵), החיבור וההתקשרות עם מהותו 1
 ועצמותו ית' ממש. 2
 ועפ"ז יש לבאר הדיוק בפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר 3
 שח"י אלול הוא היום שהביא ומביא חיות באלול, 4
 ומוסיף לבאר בפרטיות יותר שח"י אלול נותן חיות 5
 בעבודה דאני לדודי ודודי לי – שענין החיות קשור 6
 בעיקר עם "אני לדודי ודודי לי" (תפלה⁵⁶), 7
 ההתקשרות והחיבור עם הקב"ה, והפעולה דח"י 8
 אלול היא שבכל עניני העבודה דחודש אלול (כל 9
 החמשה ר"ת, הכוללים כל עניני העבודה) יהי' 10
 מודגש (לא כ"כ הציור הפרטי דעניני העבודה, אלא) 11
 החיות דכללות העבודה, ההתקשרות דישאל עם 12
 הקב"ה, "אני⁵⁷ לדודי ודודי לי". 13
 ומזה מובן שמח"י אלול ואילך צריכה להיות 14
 הוספה מיוחדת בעבודת התפלה. כלומר, נוסף על 15
 ההוספה בעבודת התפלה בכל חודש אלול, 16
 כדאיא בספרים⁵⁸ שגם תלמידי חכמים שעיקר 17
 עסקם בכל השנה בלימוד התורה, צריכים לקחת 18
 מזמן לימוד התורה ולהוסיף בתפלה ותחנונים 19
 וסליחות, ניתוסף בח"י אלול הדגשה עיקרית (נוסף 20
 על הענין דבקשת סליחה כו') על ההתקשרות 21
 והחיבור דישאל עם הקב"ה. 22
 ולא עוד אלא שגם בנוגע להוספה בלימוד 23
 התורה שבחודש אלול (כמשנ"ת בארוכה 24
 בהתוועדות שלפנ"ז⁵⁹ השייכות המיוחדת דלימוד 25
 התורה לחודש אלול) צ"ל הדגשה מיוחדת על ענין 26
 התפלה שבתורה – ההתקשרות עם נותן 27

(55) ומובן שהשלילה ד"מדותיו" אינה בנוגע ל"מדות" דוקא ביחס ל"מוחין", אלא לכל ענין של גדר ותואר ומדידה ("מדות" גם מלשון מדידה).

(56) להעיר מהמבואר בלקו"ת (בלק ע, ד ואילך) שהתפלה היא כמשל חוט השדרה [נמאדז"ל "הני י"ח (ח"י) ברכאן דצלוחא]. כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה" (ברכות כה, ב. זח"ג רנה, סע"ב) שמעמיד ומקיים כל אברי הגוף, ועל ידו נמשך החיות* מהמוחין לכל אברי הגוף.

(57) ויש לומר, ש"אני (לדודי)" קאי על עצם הנשמה שלמעלה מכל החמשה שמות שנקראו לה (כולל יחידה) שכנגד חמשת ה"ת" ד"אלול" (ראה גם סה"ש תשמ"ט ע' 692).

(58) ברכי יוסף על שו"ע או"ח סתקפ"א סק"ו. הובא באלף למטה על מטה אפרים שם סק"ו.

(59) קונטרס משיחות ש"פ שופטים שנה זו ס"ט.

(*) ומורמו גם במספר החוליות דחוט השדרה (וכנגדן מספר ברכות התפלה) – שמונה עשרה, "ח"י".

(60) ולהעיר, שגם ענין החיים שבתורה – "חיינו ואורך ימינו", ובלשון חז"ל (תענית בסופה ובפרש"י) "דמוסיף יוסיף", "יוסיף חיים על חיינו" – הוא מצד ההתקשרות עם הקב"ה (נותן התורה), כמ"ש (ואתחנן ד, ד) "ואתם הרבקים בה" אלקיכם חיים כולכם היום".

(61) ראה לקו"ת ויקרא ה, ג. נציבים מו, א. ובכ"מ.

(62) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ.

(63) זח"ב סג, ב. פח, א.

(64) ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ.

(65) ראה אגה"ק ס"א (קג, א). קונטרס עץ החיים פכ"ה (ע' 53).

ועוד.

(66) להעיר מהשייכות ד"חיות" ליום השבת – להיותו מעין ודוגמת "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (תמיד בסופה), מקור החיות.

(67) כו, ב.

(68) ראה ב"ר רפ"ו. זח"ג קכא, רע"א. רנג, א. ועוד.

בתחתונים⁷⁸, כמרומו בהתחלת הפרשה – "והי"
 כי תבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה",
 שהארץ הלזו הגשמית נעשית ארץ ישראל, ע"י
 עבודתם של ישראל בכירור העולם, שזהו"ע כיבוש
 וירושת ארץ שבע אומות⁷⁹, עד לכיבוש וירושת
 ארץ עשר אומות (כולל גם קיני קניזי וקדמוני)
 לעתיד לבוא, לאחר ההתחלה בכיבוש וירושת
 ארץ סיחון ועוג שבעבר הירדן המזרחי, כמ"ש
 בסיום הפרשה⁸⁰ "ונקח את ארצם ונתנה לנחלה
 לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי" (כמדובר
 בארוכה בהתוועדות שלפנ"ז⁸¹).

י. ויש להוסיף, שתוכן ענין החיות דאלול
 (ההתקשרות וחיבור דישאל עם הקב"ה) מודגש
 גם בהמשך הפרשיות שלאח"ז שקורין (ולומדים,
 כולל בשיעורי חת"ת) בחודש אלול, והמשכו
 בחודש תשרי (שאו נעשה הגילוי ד"דודי ל"י):
 פרשת נצבים-וילך⁸² (כבקיעות שנה זו שהן
 מחוברין): נצבים – "אתם נצבים היום כולכם לפני
 ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציץ עד
 שואב מימין לעברך בברית גו'", שכל בני
 (שנחלקים לעשרה סוגים⁸³) הם במעמד ומצב
 ד"כולכם", "לאחדים כאחד"⁸⁴, מצד ההתקשרות
 וחיבור דישאל עם הקב"ה, "נצבים⁸⁵ גו' לפני ה'".

1 ראשית תבואתו⁶⁹), ע"ש שקדמו לעולם,
 2 כמארז"ל⁷⁰ שמחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר,
 3 אפילו לתורה (שנקראת תרומה, תורה מ'⁷¹,
 4 וביכורים קודמין לתרומה⁷²), כיון שישראל וקוב"ה
 5 כולא חד.

6 ותוכן הענין דהבאת ביכורים (כמבואר בדרושי
 7 חסידות⁷³) – שהנשמה שירדה למטה תתקשר
 8 ותתחבר עם עצם הנשמה למעלה, ועד לאשתאבא
 9 בגופא דמלכא⁷⁴, אשר, ענין זה נעשה ע"י עבודת
 10 התפלה (כמארז"ל⁷⁵ ש"צפה משה ברוח הקודש .
 11 (ש)הביכורים עתידין ליפסק עמד והתקין לישראל
 12 שיהיו מתפללין ג' פעמים בכל יום"), שעל ידה
 13 נעשה ההתקשרות והחיבור דישאל עם הקב"ה.

14 ועפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דח"י אלול
 15 לפרשת תבוא⁷⁶ – שתוכן ענין החיות דאלול
 16 (ההתקשרות דישאל עם הקב"ה) מודגש גם
 17 בפרשת השבוע בענין הביכורים⁷⁷, שרומז על
 18 מעלתם של ישראל שהם חד עם קוב"ה.

19 ועוד ענין בזה – שמצד מעלתם של ישראל
 20 בהתקשרות וחיבור עם הקב"ה, נשלמת על ידם
 21 כוונת הבריאה שנתאוהה הקב"ה להיות לו ית' דירה

(69) ירמי' ב, ג.

(70) ב"ר פ"א, ד.

(71) זח"ג קעט, א.

(72) רמב"ם הל' תרומות פ"ג הכ"ג.

(73) ראה בארוכה אוה"ת ריש פרשתנו. ועוד.

(74) זח"א ריו, ב.

(75) תנחומא ריש פרשתנו.

(76) שהרי ח"י אלול חל לעולם בסמיכות לפ' תבוא, ובפרט

בקביעות שנה זו שח"י אלול חל ביום הש"ק פ' תבוא.

(77) להעיר, שבביכורים מרומז גם הענין דחשבון-צדק על
 כללות הזמן (שניתוסף בו עוד יותר ע"י המשכת החיות באלול,
 כנ"ל ס"ו) – במקרא ביכורים, מהמעמד ומצב ד"ארמי אובר אבי
 גו" (בהתחלת הזמנים) עד למעמד ומצב ד"הבאתי את ראשית
 פרי האדמה גו" (כו, ה"יו"ד)*. ועד"ז בהמשך הפרשה בענין
 וידוי מעשרות – "בערתי הקודש מן הבית גו' לא אכלתי באוני
 ממנו וגו'" (שם, יג"ד), ע"ד חשבון-צדק, ועד ל"השקפה גו"
 (שם, טו), "כל השקפה שבתורה כו' וזה בלשון ברכה" (ירושלמי
 מעשר שני פ"ה ה"ה), דיש לומר, שרומז על העילוי דאתהפכא
 חשוכא לנהורא שבעבודת התשובה, מצד ההתקשרות וחיבור
 דישאל עם הקב"ה**.

(*) ולהעיר ש"אין קורין מקרא ביכורים אלא בזמן שמחה" (פרש"י שם,
 יא). ד"ל שרומז גם על החשבון-צדק והתשובה בשמחה דוקא.
 (**) ולהעיר מפתגם אדמו"ר האמצעי בנגע (להמשך הפרשה
 בקריאת התוכחה (שבה מודגש הפיכת הענינים הבלתי-רצויים
 לברכה (ראה לקו"ת בחוקותי מז, סע"א ואילך. ובכ"מ)) – שכשאבא
 (אבינו שבשמים) קורא שומעים רק ברכות ("היום יום" יו אלול)

(78) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(79) כולל גם הכיבוש דארץ הגרגשי – שלא הי' צורך
 במלחמה (בדרך אתכפיא), כיון ש"גרגשי עמד ופנה מפניהם
 מאליו" (פרש"י תשא לג, ב, לד, יא. וראה לקו"ש חכ"א ע' 223
 ואילך), היינו, שהכירור נעשה באופן של אתהפכא – ולהעיר
 מהשקו"ט אם גרגשי הוא בכלל הציווי "לא תחי' כל נשמה"
 לאחר ש"עמד ופנה כו"*** (ראה לקו"ש שם ע' 227-8. וש"נ).

ואכ"מ.

(80) כט, ז.

(81) קונטרס משיחות ש"פ חוקת. ועוד.

(82) שמתחילין לקרוא במנחת ש"פ תבוא.

(83) זח"ב פב, א.

(84) לקו"ת ר"פ נצבים.

(85) "נצבים" דייקא – עמידה בתוקף, מלשון נצב מלך
 (אוה"ת נצבים ס"ע א"ר ואילך), שקאי גם על התוקף והחוזק
 בהתקשרות וחיבור דישאל להקב"ה ("אני לדודי").

(**) ולהעיר, שהענין ד"עמד ופנה" (גלות) הוא ע"ד ובדוגמת מיתת
 כמ"ש החינדק (מצוה תי) ש"צער גלות שקול כמעט כצער מיתת
 שנפרד האדם מאוהביו ומארץ מולדתו" (ויש לומר שענין זה מודגש
 אצל אוה"ע יותר מאשר אצל בני". כיון שהשייכות לגשמיות ("ארץ
 מולדתו") אצל אוה"ע היא יותר מאשר אצל בני" (כי אצל בני"
 נשמתם עיקר וגופם טפס). ובמילא גם צער הגלות גדול יותר להחשב
 כמו מיתת. אבל לאידך רק בישראל הענין דגולה משולחן אביו.
 ונצ"ע.

יא. ויש לקשר זה גם עם פרקי אבות שלומדים 26
בשבת זה – פרק שלישי ופרק רביעי: 27
בפרקים אלה מודגשים המספרים שלשה 28
וארבעה – הן בשמות הפרקים, פרק שלישי ופרק 29
רביעי, והן בהתוכן דהתחלת וראש הפרקים: בפרק 30
שלישי – "הסתכל בשלשה דברים כו"⁹³, ובפרק 31
רביעי – "איזהו חכם כו' גבור כו' עשיר כו' 32
מכובד" – ארבע מעלות כלליות דהאדם. 33
ומספרים אלה (שלשה וארבעה) רומזים על 34
כללות בנ"י, וגם על כללות העבודה דבנ"י: 35
כללות בנ"י – שלשה אבות וארבע⁹⁴ אמהות 36
דכל בנ"י. ובצירוף שניהם (שלשה וארבעה) נעשה 37
מספר שבע – שרומז על שבעת הנרות ד"מנורת 38
זהב כולה"⁹⁵, שבעת הסוגים שבנשמות ישראל⁹⁶. 39
וכללות עבודת בנ"י – עבודת המוחין⁹⁷, ג' 40
מוחין (חכמה בינה דעת), ובפרטיות יותר ד' 41
מוחין, כמודגש בתפילין של ראש⁹⁸ שיש בהם 42
שי"ן של ג' ראשין ושי"ן של ד' ראשין, כנגד ג' 43
מוחין וד' מוחין (כי מוח הדעת נחלק לשנים – 44
חסד וגבורה)⁹⁹. ובצירוף שניהם (שלשה וארבעה) 45
נעשה מספר שבע – שרומז על עבודת המדות (ז' 46
מדות)¹⁰⁰. 47

(93) ובמשנה זו עצמה – שלש בבות: (א) ההודעה הכללית
ד"הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה", (ב)
ה"שלשה דברים" שצריך להסתכל בהם – "דע מאין באת ולאן
אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן וחשבון", (ג) ומבאר ומפרט
– "מאין באת מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רמה
ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי
המלכים הקב"ה" (אף שהי יכול לכוללם בקיצור בכבא אחת,
כמשנת במק"א (סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 434 ואילך. ועוד)).
(94) ויש לומר, שמספר ארבעה רומז גם על שלשה אבות ביחד
עם דוד המלך, רגל הרביעי דהמרכבה (זהר ח"א רמח, ב. ח"ג
רסב, ב. ועוד).
(95) זכר' ד, ב.
(96) ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.

(97) ובפרטיות יותר – לא רק מוחין שלצורך המדות, אלא גם
מוחין כשלעצמם – לעתיד לבוא (שהרי העבודה בזמן הזה היא
בבירור המדות, ולעתיד לבוא תהי עבודת המוחין (ראה בארוכה
מאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו)), ומעין זה – בסוף זמן הגלות,
בסמיכות להגאולה, שאז יקייים היעוד "מלאה הארץ דעה את ה'
כמים לים מכסים" (ישעי' יא, ט. רמב"ם בסיום וחותם ספרו
"משנה תורה").

(98) להעיר ממ"ש בפרשת השבוע (כח, יו"ד) "וראו כל עמי
הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", ודרשו חז"ל (ברכות ו,
א. וש"ג) "אלו תפילין שבראש".

(99) ראה סידור (עם דא"ח) שער התפילין יד, ב. ובכ"מ.
(100) נוסף על התכללותם במוח הדעת שנחלק לחסד וגבורה
– אהבה וענפי' ויראה וענפי' (תניא ספ"ג).

1 אלקיכם", ובאופן ד"לעברך בברית גו", "להיות
2 שניהם עובדים בתוך גוף אחד להיות לאחדים"⁸⁴;
3 וכל זה – באופן ד"וילך", "ילכו"⁸⁶ מחיל אל חיל
4 (עד) יראה אל אלקים בציון"⁸⁷, דכשם שהקב"ה
5 הוא אין-סוף, כך גם ההתקשרות וחיבור דישראל
6 עם הקב"ה היא בעילוי אחר עילוי עד אין-סוף.

7 פרשת האזינו – "האזינו השמים גו' ותשמע
8 הארץ", "קרוב לשמים ורחוק מן הארץ"⁸⁸ – דאף
9 שמצד סדר הבריאה הרי אפילו ישעי' (שראה
10 המרכבה (דעולם הבריאה⁸⁹)) אומר "שמעו שמים
11 והאזינו ארץ"⁹⁰, להיותו "קרוב לארץ ורחוק מן
12 השמים"⁸⁸, מ"מ, מצד ההתקשרות וחיבור דישראל
13 עם הקב"ה, כאו"א מישראל הוא "קרוב לשמים
14 ורחוק מן הארץ".

15 פרשת ברכה – "וזאת הברכה אשר ברך משה
16 איש האלקים את בני ישראל" עד "לעיני כל
17 ישראל" – שעניניו של "משה איש האלקים"
18 נמשכים (ברכה מלשון המשכה⁹¹) לכל בנ"י באופן
19 גלוי, ועד "לעיני כל ישראל".

20 ופרשת בראשית – "בראשית ברא אלקים את
21 השמים ואת הארץ" – שמצד ההתקשרות וחיבור
22 דבנ"י עם הקב"ה פועלים המשכת וגילוי אלקות
23 בעולם, שבשמים ובארץ וכל צבאם יהי ניכר
24 ש"בראשית ברא אלקים"⁹², שזהו"ע דבירור
25 העולם, לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

ולהעיר, שענין זה מרומז גם בר"ת ד"אני לדודי" – "א"ל" (ב')
תיבות ראשונות ד"אזול"), "לשון כח וחזק, כמו ואת אילי הארץ
לקח" (טווא"ח ס"ה). וענין זה מודגש ביותר בשנה זו – שבט"ו
אלול (קיימא סיהרא דאלול באשלמותא), והמשכו בח"י אלול,
מלאו צ"ג שנה להתייסדות ישיבת תומכי תמימים – שמספר צ"ג*
הוא ג"פ א"ל (כמבואר בענין "מגן" (שמספרו צ"ג) בגימטריא ג"פ
א"ל (מאור' מ, ת. קה"י בערכו)), היינו, שהענין ד"אל" (כח
וחזק) הוא באופן של חזקה (בתלת זימני הוי חזקה).

(86) תהלים פד, ח.
(87) להעיר ש"ציון" רומז (גם) לפנימיות ועצם הנשמה (ראה
לקו"ת ר"פ דברים. ובכ"מ).
(88) ספרי ר"פ האזינו.
(89) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 630 בהערה. וש"נ.
(90) ישעי' א, ב.
(91) תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ.
(92) כולל גם שניכר ענין ההתהוות מאין ליש, ש"הוא לבדו
בכחו ויכלתו לברוא יש מאין כו" (אגה"ק ס"כ).

(* להעיר מלקוטי לוי"צ לזח"ג (ע' קצ) בענין צ"ג כלי שרת שהיו
מוציאין בכל יום בביהמ"ק (משנה תמיד פ"ג מ"ד). שצ"ג הוא "כנספר
אח"ד וע"ד, כי בבהמ"ק הי' היחוד דייחוד וייחודות".

ניכר ומודגש הקשר והשייכות לכללות העבודה, 27
להיותו חדרור בהחיות דאלול, כנ"ל. 28
וכן יש להוסיף בעבודת התפלה, הן מצד הדגשת 29
קו התפלה בין החמשה ר"ת דאלול, והן – ובעיקר 30
– מצד נקודת החיות דאלול (כנ"ל ס"ז); 31
להוסיף בלימוד התורה, ובפרט הלימוד בענינים 32
שהזמן גרמא, עניני אלול, ר"ה ויוהכ"פ, וחג 33
הסוכות¹⁰⁶, הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה; 34
ולהוסיף בגמילות חסדים, ובפרט ההשתדלות 35
בנתינת צרכי החג באופן של הרחבה לכל 36
הזקוקים¹⁰⁷, החל מר"ה, שנאמר בו¹⁰⁸ "אכלו 37
משמנים ושתו ממתקים", ערב יוהכ"פ ("כל האוכל 38
ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה 39
תשיעי ועשירי"¹⁰⁹), מוצאי יוהכ"פ, שנאמר בו¹¹⁰ 40
"לך אכול בשמחה לחמך", ועאכו"כ חג הסוכות 41
ושמע"צ, "זמן שמחתנו", "אין שמחה אלא בבשר 42
. . אין שמחה אלא ביי"ן"¹¹¹ (כולל הענין דהכנסת 43
אורחים¹¹² שעיקרו ביו"ט¹¹³), ובהדגשה יתירה 44
בקביעות שנה זו – שהימים טובים דר"ה (הן בא"י 45
והן בחו"ל), חג הסוכות ושמע"צ ושמח"ת 46
(בחו"ל) הם בימים חמישי ושישי, ונמיד לאחריהם) 47
יום השבת – ג' ימים רצופים. וכל זה – מתוך 48
חיות, שמחה וטוב לבב¹¹⁴. 49
יג. ויה"ר שקבלת החלטות טובות בכהנ"ל 50
תמהר ותזרז ותביא בפועל את הגאולה האמיתית 51
והשלימה ע"י משיח צדקנו. 52

1 וההקדמה לאמירת ולימוד פרקים שלישי
2 ורביעי, היא, משנת¹⁰¹ "כל ישראל יש להם חלק
3 לעולם הבא, שנאמר¹⁰² ועמך כולם צדיקים לעולם
4 ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר":
5 במשנה זו מודגשת ההתקשרות וחיבור דישראל
6 עם הקב"ה – "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר",
7 שלכן, "כל ישראל", מבלי הבט על מעמדם ומצבם
8 בקיום התומ"צ, "יש להם חלק לעולם הבא"¹⁰³,
9 מצד מעלתם שלמעלה אפילו מהתורה.
10 ומשנה זו היא ההקדמה לפרקים שלישי
11 ורביעי¹⁰⁴ – שבזה מרומז שההתקשרות וחיבור
12 דישראל עם הקב"ה (תוכן משנת "כל ישראל כו")
13 נמשך וחודר בכללות העבודה דבנ"י (שמרומזים
14 בפרקים שלישי ורביעי), ע"ד ובדוגמת המשכת
15 החיות דאלול בכל עניני העבודה.
16 יב. ההוראה מהאמור לעיל בנוגע למעשה
17 בפועל:
18 מח"י אלול ואילך יש להוסיף ביתר שאת וביתר
19 עוז בכל עניני העבודה דחודש אלול, עד להוספה
20 באופן של עבודה חדשה – ע"י המשכת החיות
21 דאלול, היינו, שבכל עניני העבודה דחודש אלול
22 ניכר בגלוי ובהדגשה נקודת החיות, עצם
23 ההתקשרות וחיבור דישראל עם הקב"ה.
24 ועי"ז ניתוסף גם בהחשובין צדק תיקון
25 ושלמות דהעבודה במשך כל השנה כולה – שגם
26 ברגע פרטי שעוסק בעבודה פרטית וענין פרטי¹⁰⁵,

(101) סנהדרין ר"פ חלק.

(102) ישע"י ס, כא. – ולהעיר שפסוק זה הוא בהפטורת פרשת תבוא.

(103) ויתירה מזה – אפילו אלה שנאמר עליהם (בהמשך המשנה) ש"שאיין להם חלק לעולם הבא", הרי, כיון ש"לא ידח ממנו נדח", בודאי שסו"ס יעשו תשובה (בגלגול זה או בגלגול אחר), ויקבלו חלק בעולם הבא (ראה אג"ק ח"א ע' קמג ואילך. וש"נ). ועפ"י י"ל, שההודעה "ואלה שאין להם חלק לעולם הבא" היא (גם) כדי לעוררם לתשובה ולסייעם – ראי' על ענינם הכי עיקרי.

(104) ויומתק יותר ע"פ הסברא שצריך לומר משנת כל ישראל פעם אחת* – כהקדמה לפרק שלישי ורביעי יחדיו, אף שיל' שכיון שתוכנם שונה גם ההוראה (והסיוס) פירושם שונה. (105) ולא רק שנדמה לו שזה ענין פרטי בלבד, אלא שכן הוא באמת.

(* ועד"ז משנת "רבי חנני" בן עקשיא אומר כו" – פעם אחת, לאחריו סיום פרקים שלישי ורביעי יחדיו.)

(106) מתחיל מט"ו באלול, שלושים יום לפני החג (ראה פסחים ו, סע"א ואילך. וש"נ).

(107) נוסף על ההשתדלות בנוגע לצרכי החג בביתו – שנותן ל"עקרת-הבית" כל הדרוש לצרכי החג, ומתוך כבוד שמכבדה יותר מגופו (יבמות סב, סע"ב. רמב"ם הל' אישות פט"ו הי"ט. וראה שו"ע דאדה"ז ח"ו סוף הל' אונאה וגניבת דעת).

(108) נחמ"י ח, יו"ד. וראה לקר"ש ח"ד ע' 370 ואילך. וש"נ.

(109) יומא פא, ב.

(110) שו"ע אדה"ז או"ח סתרכ"ד ס"ט.

(111) פסחים קט, א.

(112) ובפרטיות יותר – "אשל", כמ"ש באברהם "ויטע אשל" (וירא כא, לג), ר"ת אכילה שתי' לינה (פרש"י סוטה יו"ד, סע"א. ועוד). ויש לומר, שבזה מרומז שאברהם אבינו נטע בישראל ("יצוה את בניו ואת ביתו גו") מדת הכנסת אורחים ליתן להם "אשל", אכילה שתי' לינה.

(113) ראה תר"א ר"פ חיי שרה. ובכ"מ.

(114) ראה לעיל הערה 10.

רבנים פוסקי-דינים בישראל (והולך מספרם 12
ומוסיף) שמשיח צדקנו צריך לבוא תיכף ומיד 13
ממש – "אחישנה" ב"אחישנה". 14

והעיקר – שכן תהי' לנו בפועל ממש, כך, 15
שקריאת התורה במנחת שבת זה תהי' באופן 16
ד"אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם" – 17
בבית המקדש, ושם ישמעו קריאת התורה מפי 18
המלך (כמ"ש בפ' וילך¹²¹) – מלך המשיח ומשה 19
רבינו – "גואל ראשון הוא גואל אחרון"¹²², 20
וכאמור, תיכף ומיד ממש. 21

1 ובלשון הכתוב בפרשת השבוע – "תבוא אל
2 הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך וירשת וישבת בה",
3 שכל בני" באים לארצנו הקדושה,
4 ובלשון הכתוב בהפטורה – "כולם נקבצו באו
5 לך גוי"¹¹⁵, "כעב תעופינה וכיונים אל
6 ארובותיהם"¹¹⁶, ותיכף ומיד ממש, כסיום וחותרם
7 ההפטורה "אני¹¹⁷ ה' בעתה אחישנה"¹¹⁸, ובפרט
8 לאחר שיעוד בזמן הש"ס "כלו כל הקיצין"¹¹⁹,
9 ועאכור"כ בימינו אלה¹²⁰, בסיומה של שנת ה'תש"נ,
10 ר"ת היתה (ו)תהי' שנת נסים, והכנה לשנת תנש"א,
11 ר"ת תהא שנת נפלאות אראנו, וכהפס"ד דכו"כ

(121) לא, יא ובפרש"י.

(122) שמו"ר פ"ב, ד. ועוד (וראה לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך).
– ועפ"י י"ל, שבגאולה העתידה תתקיים בקשת משה "שלח נא
ביד תשלח" (שמות ד, יג ובפרש"י), שמשוה יה' גם "גואלם
לעתיד" (כמו בגאולה ממצרים, "כימי צאתך מארץ מצרים
אראנו* נפלאות**") – "גואל ראשון הוא גואל אחרון".

(*) להעיר מפי' הזור (ח"א רסא, ב) ש"אראנו" קאי על משה רבינו.
(**) ויש להעיר ש"נא" ("שלח נא ביד תשלח") ר"ת "אראנו נפלאות"

(115) ישע"י ס, ד.

(116) שם, ח.

(117) שם, כב.

(118) וראה סנהדרין צח, א: "זכו אחישנה . . . זכו עם ענני
שמיא" – ע"ד מ"ש לפני" מי אלה כעב תעופינה".

(119) סנהדרין צז, ב.

(120) כולל ובמיוחד – לאחר מלאות ארבעים שנה, ש"נתן ה'
לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע", כמ"ש בסוף פרשת
השבוע (כט, ג).

המשך מעמוד רלז

האוכל חלב בשגגה או העובר על שאר איסורי 'לא תעשה' שיש 16
בזדונם כרת, היה ראוי שינתן לה קצבה, דלכפרה אחיא – שהרי 17
היא באה לכפר, ולא לאישרויה – ולא להתיר באכילת קדשים 18
הוא, ולא שייך בה הטעם שיזולו הבהמות ולא יוכל לאכול 19
קדשים. מקשה הגמרא קושיא נוספת: מתקנה לה דבא, אלא מעתה, 20
שזה הטעם שלא נתנה התורה קצבה בקרבנות אלו, אשם נזיר, 21
שמביא נזיר שנטמא בטומאת מת, להוי' ליה קצבה – מן הראוי 22
שתהיה לו קצבה, דלכפרה הוא דאיתי – שהרי איל זה בא כאילו 23
לבטלה, כלומר אינו בא לכפר ולא להתיר לאכול בקדשים, אלא 24
הוא רק קנס שנתנה עליו התורה, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון 25
בן יוחאי, אין לך בכל הקרבנות דבר שהוא בא לכפרה, כלומר, לא 26
לכפר ולא להתיר, אלא אשם נזיר בלבד, וכיון שלא שייך בו טעם 27
זה של שמוא יזולו הטלאים, מדוע לא נתנה בו התורה קצבה. 28
אומרת הגמרא: קשיא – אכן קשה הדבר. 29

1 הלכה זו, אלא אימא – יש לומר, שכך אמר רבי יוחנן, כמה שנים
2 לא לימדנו חלפה זו לאחרים.
3 מקשה הגמרא: וכי לא לימד רבי יוחנן הלכה זו, והרי רבי
4 זירא בר אבא מתיר תלמודיה כל תלתי יומין קמיה – היה חוזר על
5 כל תלמודו שלמד מרבי יוחנן כל שלושים יום, לפני רבי יוחנן, ולא
6 יתכן שלא לימדו רבי יוחנן הלכה זו. מתרצת הגמרא: אימא – יש
7 לומר שכך אמר רבי יוחנן, כמה שנים שלא נתבקשה – נשאלה
8 חלפה זו ממנו בבית המדרש.
9 הגמרא חוזרת לבאר את דברי רבי שמעון בן יוחאי: גופא, אמר רבי
10 יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, מפני מה לא נתנה התורה קצבה
11 בקרבנות של מחוסרי כפרה, שקרבנם מתירם לאכול קדשים, שפא
12 יזולו הטלאים בעולם פחות מהשיעור שתכתוב התורה, ונמצא
13 שאין להם תקנה לאכול בקדשים.
14 מקשה הגמרא: מתקנה לה אפי', אלא מעתה, שזה הטעם שלא
15 נתנה התורה קצבה בקרבנות אלו, חפאת חלב – חטאת שחייב

לקוטי שיחות פרשת תבוא כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

ב.

"והשיבך ה'..." - רש"י מסביר שכל פרט מוסיף על שני הענינים העיקריים

בסוף התוכחה¹⁰ אומרת התורה: "והשיבך ה'
מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד
לראותה, והתמכרתם שם לאויבך לעבדים ולשפחות
ואין קונה".

בפשטות מובן, שכיון שפסוק זה נאמר בסיום
התוכחה, הוא בא לבטא את "היפך הטוב" הגדול
ביותר. ואם כך, צריך להבין: מהי הפורענות הגדולה
בכך שבני ישראל יחזרו למצרים וכו'¹¹, ואף אחד לא
ירצה לקנותם¹² לעבדים ולשפחות?

רש"י מסביר על כך: "באניות" – הכוונה היא:
"בספינות בשבי". כלומר הם יחזרו למצרים כשבוים¹³; ועל המילים "ואין קונה" אומר רש"י "כי יגזרו עליך הרג וכליון".

במבט ראשון נראה, שבפסוק ישנן בעיקר שתי
פורעניות: (א) ישראל יבואו למצרים "בשבי"; (ב)
"יגזרו עליך הרג וכליון". ושאר המילים בפסוק
("באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה
והתמכרתם שם לאויבך לעבדים ולשפחות") הן רק
פרטים בשתי הפורעניות הללו.

אך אפשר לומר, שרש"י מראה, באמצעות לשונו
המדויקת בפירושו, כיצד כל פרט בפסוק מוסיף דבר
שהוא כשלעצמו היפך הטוב, כדלהלן. ובדומה לכך
ב"יינה של תורה" הוא מסביר כיצד כל ענין מוסיף
גדולה ובטוב של הברכה שתהיה לישראל.

א.

התוכחות ופירוש רש"י עליהם - ברכות בפנימיות

1 כבר נאמר פעמים רבות¹, שלמרות שמטרת רש"י
2 היא, ראשית-כל, לפרש את פשוטם של הפסוקים –
3 כולל פירושו גם "יינה של תורה", פנימיות וסודות
4 התורה, כאמרתו המפורסמת של אדמו"ר הזקן²,
5 שבשבוע זה של פרשת "קומי אורי" חל ח"י אלול יום
6 הולדתו, וידועים³ דברי הבעל-שם-טוב, שגם יום
7 הולדתו שלו הוא בח"י אלול, לגבי ענין זה (של הולדת
8 אדמו"ר הזקן ביום זה).

9 כך הם הדברים גם בפירושי רש"י בפרשתנו על
10 דברי התוכחה.

11 ואפשר אף לומר, שהדברים מודגשים יותר ביחס
12 לפירושי רש"י על התוכחה, לפי הסברו של אדמו"ר
13 הזקן ב"לקוטי תורה"⁴ על דברי התוכחה עצמם:
14 אמנם, משמעותם בגלוי היא היפך הברכה, אך בכל
15 זאת "לפי האמת אינם רק ברכות"⁵, התורה כוללת
16 בתוכה "סתים" ו"גליא", וה"סתים" – הפנימיות
17 והנשמה⁶ של הקללות הוא ענין של ברכות נעלות
18 ביותר⁷, בדומה לנאמר בגמרא⁸ "הנן כולו ברכתא
19 נינהו"⁹ (=אלו כולם ברכות הן).

20 כך הם גם פירושי רש"י על התוכחה: הפשט
21 שברש"י מדגיש את חומרת הלא-טוב שלפי פשוטו של
22 מקרא; אבל לפי "יינה של תורה" שברש"י, באות אותן
23 מילים לגלות את הפנימיות ולהדגיש יותר את הברכות
24 הנעלות שבתוכחה.

(8) מו"ק ט, ב. ולהעיר, שדוקא רשב"י, שענינו גילוי פנימיות וסתים דאורייתא, גילה שהן ברכות (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 260 ואילך).

(9) ע"פ הנ"ל יש לבאר מה שקבעו התוכחות בעליות הכי חשובות – דפ' בחוקותי בשלישי (ראה טושו"ע או"ח "סקל"י) ודפרשתנו בשישי (ראה שער הכוונות ענין קריאת ס"ת דרוש ב (פע"ח שי"ח פ"ט. ועוד) הובא בבאה"ט או"ח סו"ס רפב. וראה מג"א שם סק"ט).

(10) כח, סח.

(11) להעיר מר"פ בשלח. שלח יד, ד. וראה לך יג, יוד.

(12) להעיר מבחיי כאן: ואין קונה, זו מדה טובה.

(13) ראה רא"ם, באר מים חיים (לאחי המהר"ל), ועוד.

(1) ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 וש"נ.

(2) היום יום ע' כד.

(3) ספר השיחות תש"ה ע' 129.

(4) בחוקותי מח, סע"א ואילך – ע"ד התוכחות דפ' בחוקותי. וראה לקו"ש ח"ז ע' 233. ועוד. וראה שי"ן עה"ת פרשתנו (כח, טו): בנגלה היא תוכחת ובנסתר היא אהבת ה' דברי אהבה (ומפרשם בפרטיות). ובסוף התוכחה שם: ובנסתר כולה נחמה. אוה"ת ראה ע' תרמה ואילך.

(5) ראה היום יום ע' פח (הובא בלקו"ש שם) ע"ד התוכחות דפרשתנו.

(6) זח"ג קנב, א.

(7) ובאוה"ת פרשתנו (ע' תתרצב ואילך) מכאן בארוכה, שהתוכחות האלו דפרשתנו קאי הכל על הרע שבנוגה, על אויבך. וראה לקו"ת שם מח, ב. מט, א ואילך.

ג.

השאלה על ההדגשה "בדרך אשר אמרתי..."

1 כדי להבין זאת, יש להקדים ולהסביר מדוע
2 מדגישה התורה "והשיבך... בדרך אשר אמרתי לך לא
3 תוסיף עוד לראותה", שהרי, לכאורה, מהי חשיבות
4 עובדה זו וכיצד היא קשורה לתוכחה? ולכאורה, אין
5 רואים שרש"י עונה על כך בפירושו.
6 יש המפרשים¹⁴, שבכך מסבירה התורה מדוע
7 "והשיבך" דוקא "באניות": כיון שהקדוש-ברוך-הוא
8 אמר "לא תוסיף עוד לראותה" – בדרך זו ("לא
9 תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד"¹⁵) – לא ייתכן שישראל
10 יבואו למצרים "בדרך הזה", בדרך היבשה, ולכן מודגש
11 בפסוק "והשיבך... באניות..."

12 אך קשה להסביר כך לפי פשוטו של מקרא (דרכו
13 של רש"י בפירושו על התורה), כי מדוע חשוב לציין
14 בתוכחה "והשיבך ה' מצרים" איננו סותר את "לא
15 תוסיף לראותה"? ובמיוחד כאשר, לכאורה, לא היה
16 צריך להיכתב "בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד
17 לראותה" – כי גם זה לא קשור, לכאורה, לתוכחה –
18 וממילא לא היה צורך לציין "באניות"¹⁶.

ד.

הסברים שונים שאינם מתקבלים לפי הפשט

19 לכאורה ניתן היה לומר – כפי שנאמר במדרש
20 "לקח טוב"¹⁷ – שבכך רוצה התורה להדגיש למה
21 עלולות העבירות לגרום: למרות שהקדוש-ברוך-הוא
22 הבטיח "לא תוסיף עוד לראותה", יכולים החטאים
23 לגרום לביטול הבטחה זו על ידי הקדוש-ברוך-הוא¹⁸.

24 אך גם הסבר זה איננו מתאים כל-כך לפשוטו-של-
25 מקרא, כי כדי לדעת ענין זה – שהחטא, ובמיוחד
26 חטאים חמורים, עלול לגרום לביטול הבטחת ה', אין
27 צורך להגיע לקללות הנוראות ביותר (ובמיוחד בסיום)

(14) אברבנאל כאן "ההפסד הח".

(15) שופטים יז, טז.

(16) ועוד ועיקר: מפשטות לשון הכתוב משמע, ש"בדרך אשר אמרתי
גוי" הוא המשך בתוכן ל"באניות" (ראה תיב"ע עה"פ) – ולא שבא לתורן
תיבת "באניות".

(17) שופטים שם. וראה ספרי שם – אבל לא הובא שם הפסוק
דפרשתנו.

(18) כן משמע מפשטות לשון הספרי ("שהבטחת כרותה עלי")

של התוכחה, כי למדו זאת כבר לפני-כן אצל יעקב¹⁹,
ועוד: מהו הקשר בין זה דוקא לענין של החזרה
למצרים?

ומוכן בפשטות שאי אפשר להסביר²⁰ – לפי
פשוטו של מקרא – שלמרות שהיה ציווי של ה' לא
לשוב "בדרך הזה" למצרים, גורם החטא לכך
שהקדוש-ברוך-הוא אינו מתחשב בכך ומביאם לידי
עבירה על הציווי, כי מהו הקשר בין הענין שחטאים
גורמים לעבירה (בעל-כרחם) על ציווי נוסף, לבין
התוכחה²¹?

ה.

השאלה על פירוש רש"י ל"באניות"

כדי להבין זאת, יש להקדים ולהסביר יותר את
פירוש רש"י על "באניות" – "בספינות בשבי". שהרי
לכאורה: ההסבר שישראל ילכו למצרים "בשביה" אינו
קשור רק למילה "באניות", אלא גם למילה "והשיבך"
(שהקדוש-ברוך-הוא ישיבם לשם כשבוים), ואם כך
צריך היה רש"י לפרש זאת על המילה "והשיבך", ולא
בקטע שבו הוא מפרש את המילה "באניות"?

בעלי ה"תוספות"²² מסבירים, שהמילה "באניות"
מחמירה את השביה, "שאם היו מוליכין אותם ברגל,
לא היו שבים רק הגדולים היכולים ללכת ברגל", ואילו
באמצעות האניות "היו שבים טף ונשים".

אבל מזה שרש"י אומר "בשביה" טתם, בלי תוספת
שום הסבר, מובן, שהחידוש אינו בכך שהשביה תחול
על כולם, כוללת נשים וטף, אלא בעצם הענין שביאתם
לשם באניות תהיה "בשביה".

ו.

גם הדרך למצרים גרועה - בשני פרטים

ההסבר לכך הוא: רש"י מפרש, שכל הפרטים
בפסוק אינם רק פרטים של תוכחה כללית אחת,

שתבטל ההבטחה*. וכן ממדרש לקח טוב שם ("שאר הארצות שאין
הברית כרותה עליה"). אבל ראה לקמן בפנים והערה 20.

(19) וישלח לב, יא ובפרש"י.

(20) כמ"ש בלק"ט פרשתנו עה"פ "שאפילו מצוה שאמר הקב"ה כו".
וראה גם הגירסא בספרי שופטים שם: ומה מצות (במקום "מצרים").

(21) ראה גם ל"ת להאריז"ל ר"פ תצא: כי מה עונש זה להושיבם
במצרים בדרך כו' וכי עונש הוא לעבור על ד"ת.

(22) ועד"ז בפענח רזא, חזקוני ועוד.

(*) אף שג"פ חז"ל (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א. מכילתא בשלח יד, יג. פתיחתא דאסת"ר ג) הכתובים דפ' בשלח ושופטים שם ודפרשתנו כולם אזהרות – "בג' מקומות
הזהירו כו". ואכ"מ.

רש"י אינו צריך לציין זאת בפירושו, כשם שאין
הוא צריך לבאר את הקללה החמורה שב"והשיבך ה'
מצרים, כי רש"י הסביר זה עתה²⁷, ש"אין מייראין את
האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו", ובדיוק כמו עצם
החזרה למצרים, כך גם ה"דרך" למצרים היא לגבי
ישראל "דבר שהוא יגור ממנו".

ז.

ההסבר לדברי רש"י על "והתמכרתם..."

לפי זה יובן גם פירוש רש"י על המילים שבהמשך
הפסוק "והתמכרתם שם לאויביך" – "אתם מבקשים
להיות נמכרים להם לעבדים ולשפחות", שמשמעותו
שלא תרצו להימכר על ידי מוכרים אחרים, אלא
בעצמכם, כפי שמסביר רש"י בקטע שאחר-כך.

שהרי, לכאורה, תמוה: זה סותר את פירושו שהם
יובלו למצרים "בשביה", ולא במצב שיוכלו למכור את
עצמם, אלא רק על ידי "מוכרים אחרים"?

וכן אינו מובן: אכן, מדוע מדגישה התורה
"והתמכרתם" – ולא על ידי "מוכרים אחרים" – בעוד
אשר בהמשך נאמר ש"ואין קונה" מפני ש"יגורו עליך
הרס וכיליון", ולא חשוב כלל מי ימכור אותם?

אלא ההסבר לכך הוא: כיוון שכל פרט מוסיף
לתוכחה ענין בפני עצמו, כדלעיל, מסביר רש"י²⁸,
שאין מדובר בפסוק על מכירה על ידי מי שמוכיל את
ישראל לשבי (שזוהי איננה קללה חמורה כל כך, ואין
זה ענין בפני עצמו), אלא שהמצב בשבי נעשה גרוע
כל-כך עד אשר (א) "אתם מבקשים להיות נמכרים
להם לעבדים ולשפחות" – אתם בעצמכם תירצו
להימכר לעבדים ולשפחות על ידי בקשה מן השוברים.
(ב) יותר מזה: למי? – לאויביך!

שיחזירו את ישראל למצרים, אלא שכל אחד מהם
מוסיף תוכחה נפרדת.
לכן מסביר רש"י, שהפירוט שבפסוק "באניות
בדרך אשר אמרתי..." הוא ענין נוסף. בנוסף לפורענות
שבצעם ההגליה למצרים, תהיה גם הדרך לשם גרועה
ביותר, וזאת, בשני פרטים:

(א) "באניות" – "בשביה". כלומר, לא זו בלבד
שבמצרים הם יהיו שבויים, הרי שגם את הדרך למצרים
הם יעברו כשבויים באניות. דבר זה כרוך בצער רב
וביסורים רבים יותר מן ההליכה לשבי דרך היבשה²³,
כי "באניות" מצויים יותר תחת מרותם של השוברים,
כפי שרואים זאת בפשטות.

[בכך מובן מדוע אין רש"י מסביר כבעלי התוספות,
שכן, בנוסף לכך שבפשטות יכולים גם טף ונשים
ללכת ברגל לאיטם²⁴ כפי שהיה ביציאת מצרים, הרי
שלפי פירושו יוצא, שההגליה "באניות" איננה
פורענות בפני עצמה, אלא היא רק מחמירה את
הפורענות הכללית של "והשיבך..." מצרים, שהיא
תכלול את כולם, ולפי זה היה צריך להיכתב מלכתחילה
"והשיב ה' כולכם..." וכדומה, ולא להוסיף זאת כענין
חדש].

(ב) "בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד
לראותה" – הם יגלו למצרים בדרך שבה הלכו לפני
כן – דרך המדבר הגדול והנורא, נחש שרף ועקרב
וצמאון אשר אין מים²⁵ (וכמובן בפשטות, ללא הניסים
והחסדים שהיו בהליכה הראשונה במדבר), שבגלל
זאת הבטיח הקדוש-ברוך-הוא שבאותה "דרך" – לא
תוסיף עוד לראותה; ומובן העונש הנורא שבהליכה
ב"דרך" זו²⁶.

אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה", דרך המדבר. וע"ד דרך יציאתם
ממצרים שהיו ב' הענינים: דרך הים (בקר"ס) ודרך המדבר.
(27) פרשתנו כח, ט.

(28) אף שרש"י מכריח בד"ה "והתמכרתם" (שלאח"כ) – "ולא יתכן
לפרש והתמכרתם בלשון ונמכרתם על ידי מוכרים אחרים מפני שנאמר
אחריו ואין קונה" (ראה מפרשי רש"י שם) – הנה באם זה הי' עיקר
הכרחו של רש"י, הו"ל להקדים הכרח זה לפירושו בד"ה "והתמכרתם
שם לאויביך" – אתם מבקשים כו" ומוזה שפירש תחילה "אתם מבקשים להיות
נמכרים כו" (מבלי להקדים הכרח לפירושו זה) מובן, שגם בלי ההכרח
שכתב רש"י לאח"כ הו"ל מובן שהפירוש ב"והתמכרתם גו" הוא "אתם
מבקשים להיות נמכרים כו". וראה רא"ם וס' הזכרון עה"פ.

(23) וי"ל שלכן הוצרך רש"י לפרש תיבת "באניות" – "בספינות",
אף שתיבת "אניות" נאמרה לפני"ז בתורה (ויחי מט, יג) ואין רש"י
מפרשה שם:

ע"פ פשוטו אינו מובן מה נוגע בהתוכחה ששייכים באניות? ומצד
זה הי' מקום לפרש (עכ"פ בדוחק) ד"אניות" כאן הוא מלשון "תאני'
ואני'" (איכה ב, ה), לשון "צער ויללה" (פרש"י איכה שם): ולכן מפרש
רש"י ד"אניות" פירושה כפשוטה "בספינות". וכדי לתרץ מה זה נוגע
בהתוכחה, ממשיך (באותו הד"ה) (ב"בספינות) בשב"י, דהשבי" בספינות
היא צער גדול ביותר, ככפנים.

(24) ולהעיר מישע"י כ, ד. הובא בפרש"י נח ט, כג.

(25) עקב ח, טו.

(26) ולפ"ז ב' ענינים בה"דרך": (א) במקום שצריך לילך דרך הים,
תהי' ההליכה "באניות" (וראה חזקוני עה"פ: ב) רוב הדרך – יהי' "בדרך

ניצוצות הקדושה הנמצאים בשלוש קליפות
הטמאות נפלו למטה-מטה ביותר, ומזה מובן,
ששורשם בקדושה נעלה ביותר, יותר משורש הניצוצות
שנפלו לקליפת נוגה, בהתאם לכלל הידוע³³ "כל
הגבוה יותר, נופל למטה יותר". ולכן, כאשר הופכים
ניצוצות אלו לקדושה, נמשך ויורד לעולם אור עליון
יותר³².

זהו הפירוש הפנימי לפסוק "והשיבך ה' מצרים...",
שתכלית כל דברי התוכחה רמוזה בסיומם – "והשיבך"
(מלשון תשובה), להביא לידי המעלה של תשובה,
הנרמזת בהמשך הפסוק: (א) "והתמכרתם שם לאויבך"
לעבדים ולשפחות – שממדיגת "שם", מקום
הקליפות³⁴ – "אויבך" – מבררים את ניצוצות
הקדושה. (ב) ועל-ידיזה נגרם "ואין קונה" (כשני
הפירושים³⁵ על "אין מזל לישראל") – ש"אין" הוא
"קונה", המשכת וגילוי דרגת "אין"³⁶ הנעלית מדרגת
"קונה"; כידוע, ש"קונה" הוא בעולם האצילות
(כהסבר של "ברוך קונן")³⁷, ו"אין" נעלה מאצילות,
וכל זאת נגרם באמצעות עבודת התשובה³⁸.

ט.

עבודת התשובה - כעבודת עבד

בכך מוסיף רש"י – ב"יינה של תורה" – ענין פנימי
יותר: ישראל הם חלק אלוהי ממעל ממש³⁹, ולכן אי
אפשר לומר שכל תכלית ירידת התוכחה היא למען
התעלות הניצוצות בלבד, אלא גם, ובעיקר, למען
ההתעלות הנגרמת לישראל עצמם⁴⁰.
וכידוע, התשובה גורמת התעלות נשגבה ביותר,
באין ערוך, לא רק ב"חפצא" (ניצוצות הקדושה), אלא
גם ב"גברא"⁴¹. ואת פרטי ההתעלות מסביר רש"י
בפירושו על "והתמכרתם..." ועל "ואין קונה":
"והתמכרתם שם לאויבך לעבדים ולשפחות – אתם"

1 בכך מובן יותר פירוש רש"י על "ואין קונה" – כי
2 יגזרו עליך הרג וכליון":

3 לפי האמור לעיל ניתן היה לחשוב, ש"ואין קונה"
4 הוא רק המשך התוכחה הקודמת "והתמכרתם...",
5 שאתם תירצו, עקב המצב הנורא, להימכר ל"אויבך",
6 אך "ואין קונה" – וכך תישארו במצב הקודם.
7 לפיכך מסביר רש"י, שגם כאן אין מסופר רק על
8 התוצאה הגרועה של "והתמכרתם...", אלא יש כאן גם
9 קללה נוספת בפני עצמה, ש"ואין קונה" נובע מכך
10 ש"יגזרו עליך הרג וכליון" – שיא של פורענות, ולכן
11 נאמרים דברים אלו בסיום התוכחה.

ח.

התכלית הנעלית - עבודת התשובה

12 כאמור לעיל (סעיף א), רומז רש"י, ב"יינה של
13 תורה", כיצד דברי התוכחה הם בפנימיותם ענינים
14 נעלים ביותר²⁹.

15 מטרת התוכחה היא התעלות ישראל לדרגת חזרה
16 בתשובה, כנאמר³⁰ "והיה כי יבואו עליך כל הדברים
17 האלה הברכה והקללה... והשבות אל לבבך... ושבת עד
18 ה' אלוהיך...", ויש לומר, שלפיכך רמוז בסיום
19 התוכחה ענין זה של תכלית התוכחה – התשובה.

20 מעלת התשובה היא, כנאמר בגמרא³¹, "גדולה
21 תשובה שזדונות נעשו לו כזכיות" – יש למי ששב
22 בתשובה סוג מיוחד ונוסף של זכיות, שאין אפילו
23 לצדיק גמור.

24 ובפנימיות הענין: גם ניצוצות הקדושה ש"נופלים"
25 על ידי הזדונות אל "שלש קליפות הטמאות", נהפכים
26 לזכיות, בעוד אשר צדיק יכול "לברר" ולזכך בעבודתו
27 רק את הניצוצות שבדברים המותרים, ש"מקליפת
28 נוגה"³².

כמשנת"ל .. בענין פנימיות אבא פנימיות עתיק כו'), אבל כאן הרי אין
זה ממש כמו שהן באו"ס המאציל".

ו"ל כי ע"י התשובה מגיעים לבחי' עתיק כמו שהיא במקומה (ראה
לקו"ת ס"פ אחרי. דרמ"צ מצות יודיו ותשובה פ"ב. ועוד), וא"כ מגיע
למעלה מבחי' קנין – "ואין קונה" – שהיא פנימיות אבא פנימיות עתיק,
כנ"ל.

(39) בתיא רפ"ב.

(40) בתיא פל"ז (מח, ב) שירידת הנשמה למטה היא כדי לתקן את
הגוף ונה"ב וחלקו בעולם. אבל ראה ד"ה וירח הש"ת ע' ח. לקו"ש ח"כ
ע' 284 הערה 30. ולהעיר מלקו"ת בלק עג, סע"א: אך התיורין האמיתי
לירידת הנשמה למטה שנעשים בחי' בעלי תשובה משא"כ לפני ירידתן
הם בחי' צדיקים.

(41) ראה לקו"ש ח"ז שם. וש"נ.

(29) ראה גם אלשיך עה"פ.

(30) נצבים ל, א"ב.

(31) יומא פו, ב.

(32) ראה דרמ"צ קצא, א. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 196. 199
ואילך. וש"נ.

(33) ראה בארוכה וכמה דוגמאות בשערי אורה ד"ה יביאו לבוש
מלכות פ"ב ואילך, פל"ב ואילך.

(34) לקו"ת ראה לב, רע"ג.

(35) ראה לקו"ת האזינו עא, ד.

(36) ראה לקו"ת שם, שע"י תשובה מגיעים לבחי' זו.

(37) תו"א עו, ב. ובכ"מ.

(38) בהמשך תרס"ו (ע' קסא) דאצילות "אינו דומה ממש לקנין שהוא
אותו הדבר כמו שהוא ממש רק שבא לרשות אחר (ובהנמשל הוא

העולם", שכאשר יהודי מגיע לדרגה של מאה שנה –
 הוא כבר הגיע לכל מאה הדרגות השונות, וכבר זיכך
 את כל עשרת כוחות הנפש שלו, אשר כל אחד מהם
 כלול מעשר דרגות – הרי הוא "עבר ובטל מן העולם":
 הוא נעלה לחלוטין מן העולם, ולכן "כאילו מת"⁵⁰,
 עד אשר הוא יכול לראות אלקות גם בעולם הזה
 למטה. אמנם "לא יראני האדם וחי" – "בחייהם אינן
 רואים אבל במיתתן רואין"⁵¹, אך בכל זאת כיון שהוא
 "כאילו מת ועבר ובטל מן העולם", הרי הוא "רואה"
 גם בחייו, כאשר נשמתו בגופו, את מה ש"במיתתן
 רואין".

יא.

גם הירידה למצרים היא למען ההתעלות

האמת היא, שלא רק התוכחה עצמה היא למען
 ההתעלות לדרגת התשובה, אלא גם הגורם לה הוא
 למען תכלית זו.
 כלומר, בגלוי באה התוכחה עקב חטאים שחוטאים
 ישראל בבחירתם החפשית, אבל בפנימיות בא גם ענין
 זה מלמעלה: הקדוש-ברוך-הוא מביא את ישראל
 למצב זה כדי שיתעלו לדרגת התשובה.⁵²

דבר זה נרמז בתחילת הפסוק "והשיבך ה'... בדרך
 אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה" – גם הליכתם
 של ישראל בדרך האסורה, אשר הקדוש-ברוך-הוא
 הזהיר "לא תוסיף לראותה", קשורה, בפנימיות,
 בהנהגה מלמעלה – "והשיבך ה'", במטרה לעלות את
 ישראל – אחר כך – לדרגת התשובה.

ואת זאת מסביר גם רש"י "באניות... בשביה" –
 שירידת ישראל ל"מצרים", למצרים ולגבולות, להעלם
 ולהסתור, אינה מרצונם של ישראל, אלא "בשביה",
 הקדוש-ברוך-הוא מוליכם לשם בעל-כורחם, כדי
 להעלותם לדרגת התשובה.

יב.

יש צורך ב"ספינות" - עבודה של זיכרון הרע

לפי כל האמור אפשר להבין גם את פירוש רש"י

(ששייכת לעבודת התשובה, כנ"ל) מגיע למעלה מעבודת הצדיקים, בנים.
 (47) ראה לקו"ת שה"ש בתחילתו.
 (48) ראה אוה"ת בראשית קי, ב. בשלח ע' תל. חוקת ע' תתיו.
 (49) אבות פ"ה מכ"א (לגירסת אדה"ז – סוף הפרק).
 (50) ראה זח"ג (קסב, ב) בפ' במדבר הזה יתמו ושם ימותו.
 (51) תשא לג, כ. ספרי בהעלותך יב, ח. ובכ"מ.
 (52) ראה תו"ח תולדות יג, א. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 426
 ואילך, וש"נ.

מבקשים להיות נמכרים" – מעלתה של עבודה
 התשובה היא שבאמצעותה נעשה היהודי עבד לה',
 ומעלתו של העבד מתבטאת ב"אתם מבקשים להיות
 נמכרים...", עבודת התשובה היא שבאמצעותה נעשה
 היהודי עבד לה', ומעלתו של העבד מתבטאת ב"אתם
 מבקשים להיות נמכרים...", עבודה בכח עצמו; אין זו⁴²
 עבודה בדרגת "בנים" (עבודת הצדיקים) שעבודתם
 והתקשרותם לאלוקות הם טבע בנפשם, כי משיכתם
 לאלוקות אינה נובעת בעיקרה מיגיעתם ועבודתם, אלא
 מלמעלה, מאלוקות;

לעומת זאת, עבודת בעל-תשובה, שבגלוי הוא
 מרוחק מאלוקות⁴³, איננה מלמעלה, מצד אלוקות,
 מפני שהוא נהנה מכך ונמשך לעבודה זו. אדרבה זה
 הוא ההיפך מטבעו עתה – אלא, שהוא השתנה בכח
 עצמו⁴⁴ ונמשך לאלוקות מצד עצמו – "אתם מבקשים
 להיות נמכרים". וזוהי הדרך העיקרית של עבודת ה'
 כעבד שאינו מבצע את עבודתו מתוך רגשותיו כלפי
 האדון, אלא, להיפך, זהו ההיפך מתכונותיו והוא
 מתמסר לשירות אדונו בכח עצמו ומתוך קבלת עול⁴⁵.

י.

התעלות בחיי העולם הזה - לדרגה שמעל
 לעולם

כך מגלה רש"י בפרשו את המילים "ואין קונה –
 כי יגזרו עליך הרג וכליון", ענין נעלה יותר הקיים
 אצל ישראל באמצעות עבודת התשובה.⁴⁶

המשמעות הפנימית של "הרג וכליון" היא,
 שהיהודי שרוי, בהיותו בחיים בעולם הזה הגשמי,
 בהלך-רוח של "הרג" כלפי תאוותיו ועברו, הלך-רוח
 של יציאה מן העולם ושל "כליון", "כלתה"⁴⁷ נפשי,
 כלות הנפש לאלוקות. כלומר, כאשר הוא נמצא בעולם
 הזה, נשמה בגוף, הוא מגיע לדרגה נעלית ביותר,
 שאליה מתעלה הנשמה בצאתה מן הגוף.

בדומה לפירוש של תורת החסידות⁴⁸ על דברי
 המשנה⁴⁹ "בן מאה (שנה) כאילו מת ועבר ובטל מן

(42) בהבא לקמן בחילוק מדריגת בן ועבד – ראה ד"ה ומקנה רב
 תרס"ו ואילך. ובכ"מ.
 (43) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ו. ז.
 (44) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 65, וע' 67, וש"נ.
 (45) ולפי זה י"ל פי "לאויבך" ע"ד המבואר ברשימת הצ"צ לאיכה
 (אוה"ת לנ"ך ח"ב ע' אלה) בפ' "כל רעי בגרו בה" – העלי' שע"י
 התשובה הוא במדרי' נעלית כזו עד שנק' "אויבך" לגבי הבחי' שלפניו.
 (46) וראה תו"א ער, סע"ג (ובכ"מ) – דנשמות דאצילות נק בנים.
 ועפ"ז מובן העילוי (וההמשך) ד"ואין קונה", שע"י עבודה דעבד

רש"י אומר, שכאן מדובר אודות תיקון מצב של
ידידה עקב חטאים – "בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף
עוד לראותה" – ולכן יש צורך לעבודה ולהגנה,
המתבטאת לא רק ב"אניות", אלא גם ב"ספינות".
יג.

על ידי לימוד פנימיות התורה יתגלה הטוב שבתוכחה

ויהי רצון, שעל ידי לימוד "ינה של תורה"
ופנימיות התורה של דברי התוכחה, יתגלה בקרוב
ממש הטוב אשר בפנימיות דברי התוכחה, בטוב
הנראה והנגלה, שכל אחד יראה זאת בעיניו בשבט
הנראה והנגלה ב"בני חיי ומזוני רוויחי",
וכל הקללות יחולו "על אויבך ועל שונאיך אשר
רדפוך"⁵⁶, וכל יהודי, בתוככי כלל ישראל, יכתב
וייחתם בכתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה
בטוב הנראה והנגלה, ועד לברכה הכללית – ביאת
משיח צדקנו במהרה בימינו ממש.
(משיחות ש"פ תבא תשל"ד)

ואילך.

(55) ראה תר"א עז, ד.

(56) נצבים ל, ז. וראה לעיל הערה 7.

1 "באניות – בספינות", שאין זה הפירוש רק למילה
2 "אניות"⁵³, אלא בכך רומז רש"י, שלפי המשמעות
3 הפנימית של הפסוק (שאותה מגלה רש"י ב"ינה של
4 תורה"), קשור לכאן הענין של ה"אניות" כפי שהוא
5 מתורגם ל"ספינות".

6 ההסבר לכך הוא: ה"אניות" מגינות על האדם
7 בעברו במי ים או אגם. וכך ברוחניות: כאשר יורדת
8 הנשמה למטה, ל"מים הזידונים" של העולם הזה, היא
9 זקוקה להגנה מטיביעה בתוכה, ח"ו, וזה באמצעות
10 ה"ספינות" – עבודת התורה והמצוות, כמוסבר במספר
11 מקומות⁵⁴.

12 בכך יש שתי דרגות: א) "אניות" – שמו של
13 האמצעי המגן בלשון הקודש. כלומר, עבודת התורה
14 והמצוות כפי איך שהיא נעשית בעולם הקדושה. ב)
15 "ספינות" – שם זה הוא בשפת התרגום. כלומר, כפי
16 שמתבטאים הדברים בעולם של "תרגום" – של
17 שבעים האומות, שצריך ליכנס ולהפכו לקדושה⁵⁵,
18 וזוהי עבודת התשובה – הפיכת הזדונות לזכיות.

(53) וראה לעיל הערה 23.

(54) ראה תורת הבעש"ט עה"פ יורדי הים באניות (כתר שם טוב
בהוספות סי' נח. ולהעיר מביאיה"ז לאדמהאמ"צ מג, א. להצ"ע ר' יר

המשך ביאור למס' כריתות ליום ראשון עמ' ב

25 עונות בני ישראל' (ויקרא טו כא), ותניא בברייתא, 'עונות' אלו זדונות,
26 זכן הוא אומר – וכן מצינו שנאמר לשון עון על מזיד שנאמר (במדבר
27 טו לא) 'עונה בה' ואם כן בסוף הפסוק שנאמר 'ואת כל פשעיהם לכל
28 חטאתם' (כל) למה לי – מדוע הוצרך הפסוק להזכיר כאן שוב
29 פשעים, אלא ודאי בא הפסוק לומר שהזדונות שבהם עוסק
30 הפסוק, הם ברוב הזדונות, שאין מביאים עליהם קרבן, כדי שנוכל
31 לאקשוי – להקיש חטאים לפשעים, ולדרוש כן, מה פשעים הם
32 אותם זדונות דלאו בני קרבן, אף חטאים, רק על אותם דלאו בני
33 קרבן מכפר השעיר, אבל חטאים דבני קרבן נגזרו, כגון חייבי
34 חטאות ואשמות, לא מכפר, ולכן אין יום הכיפורים פוטר מחטאות
35 ואשמות.
36 שנינו במשנה: חייבי אשמות תלוין בו' שעבר עליהם יום
37 הכיפורים, פטורים.
38 מבררת הגמרא: מנהגי מילי – מניין למדנו דברים אלו, שיום
39 הכיפורים מכפר על חייבי אשם תלוי. מבארת הגמרא: אומר רבי
40 אלעזר, אומר קרא – נאמר בפסוק לגבי יום הכיפורים (ויקרא טו ל)
41 'מכל חטאתיהם לפני ה' וגו', תתקור' ודרשו זאת כאילו נאמר שיום
42 הכיפורים מכפר על אותם חטאות שהם 'לפני ה' ולכן על חטא
43 שאין מכיר בו אלא המקום, ואילו האדם עצמו אינו יודע אם חטא,
44 יום הכיפורים מכפר, וחייבי אשם תלוי, לא נודע להם שחטאו
45 שהרי הם בספק, ולכן יום הכיפורים מכפר עליהם.
46 אומר רב תלפא אבות דרב הונא (בר תלפא) משמיה דרבא,
47 קרמינתא נמי – אף הדין הראשון, שחייבי חטאות ואשמות ודאין,
48 אין מתכפר להם ביום הכיפורים, לא תיתי

1 רבין מארץ ישראל לבבל אמר, רבי יוסי אמר בשם ריש לקיש,
2 נאמר בשעיר המשתלח (ויקרא טו כא) 'והתודה עליו את כל עונות בני
3 ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם', חטאים דומיא דפשעים, מה
4 פשעים דלאו בני קרבן, מכפר עליהם השעיר, אף החטאים, דלאו
5 בני קרבן מכפר עליהם השעיר, אכל חטאים דבני קרבן, לא מכפר
6 השעיר, ולכן אין יום הכיפורים פוטר מחטאות ואשמות.
7 אמר אביי, אלא נמי מהדין קרא אמר – אף אני למדתי דרשה זו
8 מפסוק זה, וכמו שהתבאר לעיל, ואקשי – והקשה לי רב דימי,
9 מפאי דהני פשעים לאו בני קרבן נגזרו, דלמא הנה דבני קרבן נגזרו,
10 דתתנו במשנה לעיל (טו) שיש ארבעה שמכאן קרבן על הדין
11 בשעירה, וכמו כן יש לומר שאף על חטאים שיש בהם קרבן מכפר
12 יום הכיפורים.
13 הגמרא מביאה תירוצן על קושיית רב דימי: אמר ליה רבין לאביי,
14 כיון שרוב הפשעים לאו בני קרבן – אין מביאים עליהם קרבן,
15 מסתבר שבהם עוסק הפסוק, ובדומה לכך אף החטאים האמורים
16 בפסוק הם אותם שאין עליהם קרבן.
17 דוחה הגמרא: אמר ליה אביי, מדי 'רוב' כתיב – וכי נאמר בפסוק
18 'רוב', והרי כתוב 'פשעים' סתם, ומשמע שמדובר בכל הפשעים,
19 ואף באותם ארבעה שיש בהם קרבן, וחוזרת הקושיא שהפסוק
20 מדבר גם בחטאים שיש בהם קרבן.
21 אביי דורש את הפסוק באופן אחר, שלא יקשה את קושיית רב
22 דימי: אלא אמר אביי, יש ללמוד מיתור לשון הפסוק שמדובר
23 באופן שאין חיוב קרבן, שהרי מרישיה דקרא – מתחילת הפסוק יש
24 ללמוד שהשעיר מכפר על זדונות, שנאמר 'והתודה עליו את כל

בראשית מא, מב - ויסר פרעה את מבעתו מעל ידו ויתן אתה על יד יוסף וילבש אותו בגדי שש וישם רבד הזהב על צווארו

רמז, "וילבש אותו בגדי שש", כנגד ספירה השישית - יסוד - בחי' יוסף וכו'

1 פשתן נקרא ג"כ שש, והוא ביסוד³ הספירה הששית, וביוסף⁴ יסוד כתיב וילבש אותו בגדי שש. ופשתן הוא ג"כ מלשון⁵ פשו וסגו, והוא ביסוד שבו הוא פרי' ורבי', וכמ"ש ביוסף⁶ בן פורת כו' ברא דיסגי. תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שלח

בראשית מא, מג - וירכב אתו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו לפניו אברך ונתן אתו על כל ארץ מצרים

רמזים במ"ש ב"יוסף" (בחי' יסוד) "אברך" נוטי "אב-רך" דמרמז על מו כבא ומו בשבט כ"ל המוסף יוסף" (תענית לא, א) - "אילן" + "רך" בגי' ששכמ'

ויקראו לפניו אברך, יוסף נק' אברך זה⁸ אב רך.

(1) בסימן זה יבואר הטעם ד"וילבש אתו בגדי שש", "פשתן" דוקא. (2) התרגום אונקלוס על "וילבש אתו בגדי שש" הוא "וילבש יתה לבושי דבין". וראה יחזקאל מד, יז (והי' בבואם אל שערי החצר הפנימית) "בגדי פשתים ילבשו", והתרגום "לבושי בוצא ילבשו". וראה רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ח הלכה יג: "וכל מקום שנאמר בתורה שש או בד הוא הפשתים והוא הבין", ע"ש. ועוד. (3) מבאר, למה דוקא בגדי שש הליבו ליוסף, ד"ש" לשון נופל על לשון, "שש" - פשתן, הוא רמז על מדה ה"שש" שהוא "יסוד", וזהו שייך ליוסף.

(4) יסוד ז"א, יוסף הוא בחי' יסוד. ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר ל' לברית זכה דאקרי צדיק". וראה בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיין הי' בזנות שהוא באבר היסוד, ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התוועדיות ה'תש"נ חלק ד' שיחות ש"פ בלק עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בכי"ע. - ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצא א ואילך. תתשכא א ואילך. תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש.

(5) בפסוק (נח ט, ז) "ואתם פרו ורבו" תרגם האונקלוס "וְאֵתְּוֹן פִּשְׁוֹ וְסָגוּ".

(6) בראשית מט, כב.

(7) תרגום של "בן פורת" הוא "ברי דיסגי".

(8) ספרי דברים א, א. רש"י כאן עה"פ. "דרש ר' יהודה, אברך זה יוסף שהוא אב בחכמה ורך בשנים". (ראה גם לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד קלה).

והנה יוסף הוא בחי' יסוד.

וכן אילן¹⁰ ועץ רומזים על יסוד.

כי, אילן הוא הוי' אדני¹¹ כמספרו, שיסוד הוא המחברם ונרמז זה באותיות¹² אילן א"י ר"ת אדני" יהוה", ושאר האותיות דהשמות מספרם לן, מספר יסוד. וכן ע"ץ מספרו¹³ יוסף עם האותיות, שקאי על היסוד. וזהו אב-רך, דרומז על שני חדשי השנה, דבשניהם הם יום טוב דעץ, כ"י האדם עץ השדה, והוא: אב, הוא מנחם אב חודש החמישי בחדשי הקיץ. שבט"ו בו יש יו"ט דעצים שבו פוסקין לכרות עצים למערכה כדרו"ל¹⁵.

(9) יוסף הוא בחי' יסוד: ראה זהר חלק ג' דף שב, א "יוסף אקרי יסוד, ואקרי (משלי י, כה) "צדיק יסוד עולם". וראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר ל' לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיין הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התוועדיות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא ל הביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בכי"ע. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצא א ואילך. תתשכא א ואילך. תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש.

(10) מבאר ומרמז ד"אילן" רמזו על יסוד, הן מצד "תוכן" מהות אילן, והן רמז ב"גימטריא", דכמו אילן פרה ורבה - שנותן פירות, כן האות ברית - יסוד סיומא דגופא - פרה ורבה. וכמו שיש כל גוף האדם ואבר היסוד הבולט לחוץ בשביל פרו ורבו, כן יש הכדור הארץ והאילנות הבולטות לחוץ נותנין פירות וד"ל.

וראה בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רפח כתב בזה"ל: "יסוד הוא העץ, ויסוד דדכורא נקרא עץ שהוא בולט כמו עץ" ע"ש. (ולהעיר מזהר חלק א' פרשת ויגש דף רו ע"ב "פה נוף" [תהלים מח, ג] דא איהו יוסף הצדיק דכתיב ב' [בראשית לט, ו] "ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה". עיין ביאור תהלים יהל אור עמוד קפד. קפט. דהפירות גדלים על הענפים דוקא ולא על גוף האילן. וראה בפנים בלקוטי לוי יצחק עוד רמזים באותיות "אילן", ע"ש. תורת מנחם - תפארת לוי יצחק ויקרא עמוד קפה. לקמן הערה 4, 5, 6.

(11) אילן בגי' 91, צא, וכן שם הוי' (26) + אדני" (65) = 91, ומבואר בחסידות דהוי' הוא בחי' ז"א ואדני" נוקבא, יחוד דכר ונוקבא והוא ע"י מדות היסוד. ראה עוד בהחיבור דשמות הוי' אדני" לעיל סימן נד. לקמן סימן עה, צח. קסח. קעג.

(12) פירושו: ר"ת יהוה-אדני הוא אותיות י"א, דהוא האותיות "א"י" מתיבת "אילן", ושאר האותיות דהשמות, דהוא "הוה" (בגי' 16) + "דני" (64) = 80, כמספר יסוד (80), וכן שאר האותיות דאילן "לן" בגי' 80, נמצא דבתיבת "אילן" מרומז היחוד דהוי' אדני" ע"י בחי' יסוד. (13) עץ בגי' 160, וכן יוסף (156) + ד' אותיות דשם יוסף (4) = 160. וראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רפו וז"ל: ע"ץ ר"ת "צדיק עליון" והיינו יסוד דדכורא בחי' יוסף. ע"ש.

(14) דברים כ, יט.

(15) תענית לא, א. לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, רבה

ר"ך, הוא רמז לראש השנה לאילנות בחודש החמישי
בחדשי החורף, ט"ו¹⁶ בשבט.

הרי ששניהם הם יום טוב דעץ, אלא שבאב הוא
הסיום, ובשבט אדרבה הוא ההתחלה, שאז הוא החנטה.
וכשתצרך¹⁷ אב עם שבט יעלה המספר שד"י שהוא¹⁸
ביסוד.

וזהו אב-ר"ך, הנה יש כאן אב ושבט, כי הניתוסף
בשבט¹⁹ על אילן – שהוא²⁰ המילוי דאילן – המספר

ורב יוסף דאמרי תרומיהו יום שפסקו מלכרות עצים למערכה, דתניא
רבי אליעזר הגדול אומר מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה
ולא היו כורתין עצים למערכה לפי שאינן יבשין. ופרש"י: מלכרות,
לפי שהן לחין ומאותו הזמן אין כח בחמה לייבשן וחישינן מפני
התולעת לפי שעץ שיש בו תולעת פסול למערכה כדאמרין (מדות פ"ב
מ"ה). ובענין "תולעת" ראה לקמן סימן פז, ובהערות שם 15. 16. 17.
16) ראש השנה ב, א.

17) אב (3) + שבט (311) = 314 שד"י.
18) שם "שדי" הוא במדת היסוד: בכתבי התורה לוי יצחק ולקוטי
לוי יצחק, מובא כמה טעמים בזה, ומהם:

א) פרי' ורבי' – מאבר יסוד – הוא מהשם "שדי" כמ"ש (תולדות כח,
ג) "ואל שדי יברך אותך ויפרך וירכך" (תורת לוי יצחק, חידושים
וביאורים בש"ס עמוד לז).

ב) שד"י מלשון שדי' והשלכה כי הטיפה יורה כחץ, ראה פרש"י
בראשית מט, כה "ואת שדי ויברכך. . . ברכת שדים ורחם", ושדים
קאי על האב המוליד וז"ל: "ברכתא דאבא ואמא, כלומר יתברכו
המולידים והיולדת, שיהיו הזכרים מזריעין טיפה הראוי' להריון.
שדים כאן על שם שהזרע יורה כחץ" (תורת לוי יצחק עמוד רכג).

ג) שדי מלשון די, שיהי' די' דהיינו גבול ומדה, וידוע דבטפת זרע
מלושב בו כל כחות הגוף והנפש רק שהכל בא בבחי' גבול ומדה
הנק' גבורה שביסוד, וזהו שם "שדי" (לקוטי לוי יצחק הערות לזהר
בראשית עמוד קנא, לעיל סימן כ).

ד) כתיב "צדיק יסוד עולם", ור"ת וס"ת הוא מספר "שדי" (לקוטי לוי
יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קנב).

ה) רמז בגי' "שדי" הוא מספר ב' פעמים "זקן" (זקן עליון וזקן
תחתון), ויסוד הוא סימן לזקן דסריס אין לו הדרת פנים זקן (יבמות
פ. ב. שבת קנב, א), ובזקן יש י"ג תיקוני דיקנא, והוא הי"ג בריתות
האמורה במילה (תורת לוי יצחק עמוד שפח).

ו) האותיות האחרונות ד"מילוי" שם שדי בגי' בן בת, והאותיות
האמצעיות הם "ילר" – לוי המורה על התחברות יסוד בנוקבתו כמ"ש
(מלכים-א ז, לו) כמעד איש ולויות. (לקוטי לוי יצחק, שמות-דברים
עמוד סו)

ז) לקוטי לוי יצחק הערות לזהר שמות-דברים עמוד קכב, שמביא
מעץ חיים שער מ"ן ומ"ד דרוש ה', ובמשנת חסידים מס' שמות פרק
ג' משנה ז', דבשם שד"י יש ד' ציורים + שם שד"י בגימטריא ברי"ת
(מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן ק).

* ראה חגיגה יב, א. זהר חלק ג דף יא, ב. ורש"י מקץ מג, יד.
19) פירושו: שבט בגי' 311, אילן בגי' 91, החילוק הוא (311-91) =
220, כמספר ר"ך. וזהו "אב-ר"ך", ד"אב" מרמז על ט"ו "אב", ו"ר"ך"
מרמז על ט"ו "שבט" ר"ה לאילנות דהם רכים, ואילן + ר"ך (המילוי)
= שבט. ראה הערה 13.

20) אילן במילואו (כדלקמן) הוא אלף, יוד, למד, נון, והגימטריא
דהאותיות "המילוי" דהוא ל"ף (110), ו"ד (10), + מ"ד (44), +
ר"ן (56) = 220, כמספר ר"ך.

הוא ר"ך.

אילן²¹ במלואו, אל"ף, יו"ד, למ"ד, נו"ן, גימטריא
שבט.

וכן עפ"י פשוט בר"ה לאילנות, האילנות הם רכים,
משא"כ באב הוא בהיפך הם קשים, והרכיכות²² רומז
על חסדים, כידוע²³ בענין מברך מ"ב ר"ך בזהר²⁴ תצוה
דף קפז, א.

והיינו מה שמש"ו²⁵ באב ואילך עד ט"ו בשבט הוא
בחי' המוסיף²⁶ יוסיף כו'.

והמבאר המימרא הוא ג"כ רב יוסף דוקא בסוף²⁸
תענית.

מלקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד תיג

נמצא אילן (91) + ר"ך (220) = שבט, 311. (אולי הרמז דה"מילוי" היינו
ה"גילוי", מורה על ההתחלת ה"חנטה" דאילנות בחודש שבט וד"ל).
21) פירושו: אל"ף (111), + יו"ד (20), + למ"ד (74), + נו"ן (106), +
311, וכן שבט, 311. ראה שיחות קודש ה'תשל"ד ט"ו שבט סעיף ד.
22) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימנים יט. ל. קכו.

23) ראה שם סימן ט.

24) וז"ל: כתיב (איוב א, כא) יהי שם יהו"ה מבורך (ושאל) מאי
מבורך (ואמר) אלא כלא ידעי (אלא הכל יודעים פירושו), אבל רזא
חדא ידע חד מחברנא במדברא (אבל סוד אחד על מלת מבורך יודע
אחד מחברינו שהי' עמנו במדבר, כי) דאחזיאו ל"י בחלמא (הראו
לו בחלום), ורבי יצחק כפתורא שמי' (ור' יצחק מכפתור שמו,
שהקשה) מאי מברך (למה כתוב מברך חסר ר', ואמר כי המלכות
הנקראת שם יהו"ה) שידותא קשה וסופי' רך (תחילתה קשה וספה
רך, ומפרש) מ"ב קשה ודינא איהו ודאי (אותיות מ"ב ממלת מברך
הם רומזות על קושי ודין ודאי), ולבתר רך (ואח"כ באות אותיות רך
לרמז על רכות והמתנת הדין כדמפרש להלן). ע"ש. ראה תורת מנחם
– תפארת לוי יצחק שמות סימן קיב.

להעיר מ"ש בלקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רמה בענין "מברך"
נוט' מבר-ך, דמתחלה הוא "מב" בחי' גבורה ואח"כ "רך" חסדים,
דצידיקים תחלתן יסורין (גבורה), וסופן שלוה (חסדים), ע"ש. ואולי
עד"ז כאן מתחלה "אב" (הענפים קשים) ואח"כ "רך" וד"ל.

25) מרמז מה שכתוב ב"יוסף" דוקא "אברך", שהוא "אב" ט"ו באב,
"רך" ט"ו בשבט, למארו"ל תענית לא, א (ראה הערה 19) דמט"ו
באב ואילך "דמוסיף יוסיף".

26) תענית לא, א "מכאן ואילך דמוסיף יוסיף" (ופרש"י: מכאן
ואילך, מחמשה עשר באב ואילך דמוסיף לילות על הימים לעסוק
בתורה, יוסיף חיים על חייו). בביאור הגמרא – ראה לקוטי שיחות
חלק לד עמוד 41 ואילך.

"יוסיף" רמז להקשר ל"יוסף" וד"ל. וכן המבאר המימרא הוא ר'
יוסף כדלקמן.

(ולהעיר שרב יוסף הוא ג"כ המ"ד דאמר (בתענית שם) יום שפסקו
מלכרות עצים למערכה – ראה שיחה שם הערה 62).

27) הרב המחבר מקשר – כדרכו – התנא "רב יוסף" ל"יוסף"
שבתורה. עפ"י מארו"ל "שמא שמילתא היא". ראה ברכות ז, ב. יומא
פג, ב. זהר חלק א' דף ר' סע"א. חלק ב' דף קעט סע"ב. ועוד. (וראה
גם לעיל סימן יא. לקמן סימן נט. פה. פז. קיב).

28) תענית שם. "ודלא מוסיף יסיף מאי יסיף תני רב יוסף תקברי'
אימ"י" (ופרש"י: דלא יוסיף, לעסוק בתורה בלילות. תקברי' אימיה,
כלומר ימות בלא עתו).

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת כי תבוא

ואשא אתכם על כנפי נשרים ע"י עננים שהם שלוחים וכן יהי' לעתיד, והיינו דכתיב כי בשמחה תצאו היינו ע"י הש"י עצמו ובשלום תובלון היינו ע"י השליח.

פנים יפות

כה, סג – והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש ה' עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם ונסחתם מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה

ג. כן ישיש וגו'. בסנהדרין דף ל"ט אמר ר' שמואל בר נחמני מה דכתיב ולא קרב זה אל זה וכו' שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים וכו', הוא אינו שש אבל אחרים משיש מדכתיב ישיש. נראה מזה להבין מה דכתיב בפרשת נצבים (ל, ה) והביאך ה' אלקיך וגו' והטיבך והרבך מאבותיך, ובתור הכי כתיב כי ישוב ה' לשוב עליך לטוב כאשר שש על אבותיך מלת לשוב מיותר, ענינו כי בהיות ישראל על אדמתן ושלום להם מכל צד ה' עיקר הברכה והשפע בארץ ישראל ומתמציתים היו שותין שאר אומות, כמ"ש לעיל בפסוק והלוית גוים רבים אבל לעתיד בשעת הגאולה שינקום ה' נקמות אויביו, כתב שם ונתן ה' אלקיך את כל האלות האלה על אויבך ועל שונאיך, לכך כתב לשוב עליך לטוב פירוש שישוש על הטובה שלך ולא על מפלתן של אומות כמ"ש שאין הש"י שמח במפלתן של רשעים, וכן באבותיך שה' שלום להם שהיו האומות נכנעין תחתיהן שש הש"י עצמו.

וז"ש כאשר שש על אבותיך, וההפרש בזה כי בהיות האומות בשלום והם נותנין הברכה לאומות כמ"ש והותירך ה' אלקיך שהרי נותנים התמצית לאומות, אבל בשעת הגאולה שיתן ה' כל האלות האלה על האויבים ממילא השפע הרב לישראל יהי' די והותר, והיינו דכתיב והותירך ה' אלקיך לטובה, והטעם מה שלא אמרו שירה בבקיעת הים על ישועת ישראל, כי שם הישועה ע"י מפלה אבל בגאולה העתידה אין הגאולה ע"י מפלת האומות אלא שיתן הש"י את האלות האלה על אויבך לנקום נקמתו מהם, א"כ אין זה לזה.

פנים יפות

יא, כח-ו – ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך

א. ראיתי בענין זה בספר תהלה דוד פירוש על תהלים לגאון אחד ספרדי הביא שם דבר נחמד וזה לשונו, ראיתי בס' כתב יד ישן נושן כתוב על קלף מרבינו יהודה החסיד זצ"ל שכתב וזה לשונו משה רבינו ע"ה אמר בתחלה ברוך אתה בבואך לפי שהיו ישראל מוכנים להכנס לארץ תחילה, וכיון שידע שילכו אחר כך בגלות אמר אחר כך וברוך אתה בצאתך. אבל דוד אמר להיפוך דכבר נכנסו לארץ והוא ה' מלך בירושלים, ולכן בתחילה אמר ה' ישמור צאתך כשתצא מארץ ישראל ותלך בגלות, ואחר כך אמר ובואך כשתחזור לארץ ישראל עכ"ל. ואפשר דהיינו טעמא דמסיים ואמר מעתה ועד עולם, ור"ל דביאה הזאת לארץ ישראל העתידה להיות בזמן הגאולה במהרה בימינו אמן יהי' גאולה עולמית שלא יהי' עוד אחרי' גלות כלל, לכן כתיב אחר בואך מעתה ועד עולם.

גן רוה

כח, יב – יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה

ב. והלוית גוים רבים וגו'. נראה ענינו מפני שאמרו חז"ל (תענית י.) שארץ ישראל מקבלת ע"י הש"י ושאר ארצות ע"י שליח, והיינו שהשפע יורדת בשביל ישראל דכתיב לתת מטר ארצך בעתו דהיינו שהוא במתנה, וכן כתיב (לעיל יא, יד) ונתתי מטר ארצכם וכתוב (תהלים פה, יג) גם ה' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה, אבל שאר ארצות בהלואה, וז"ש והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה שאתה מקבל במתנה אבל שאר ארצות בהלואה, ועמ"ש שם עוד מ"ש ישע"י (נה, יא) כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ונתן זרע לזורע ולחם לאוכל כן יהי' דברי וגו' כ"א עשה אשר חפצתי והצליח אשר שלחתיו כי המשל דומה לנמשל כי המטר יורד בארץ ישראל מן הש"י עצמו ושאר ארצות ע"י השליח, כן הטובה המיועדת לישראל לפעמים ע"י הש"י עצמו ופעמים ע"י השליח, וכן ה' ביציאת מצרים דכתיב אני ה' ולא השליח אבל אחר שיצאו כתיב (שמות יט, ד)

המשך מעמוד רלח

העשיר יכול לשנות ולהוסיף עליהם ולהביא בהם עוף או בהמה.
הגמרא דנה עתה בקרבן עולה ויורד, כשעשיר הפריש עוף ואחר כך העני, אם יוכל להביאו לקרבן, ולומדת מכך דין לענין דיחוי:
אמר רבי אלעזר, אמר רבי אישעיא, מַטְמָא מְקַדָּשׁ – מי שבשוגג נכנס למקדש בטומאה, שחייב להביא קרבן עולה ויורד, והוא עֶשֶׂיר, שחייב להביא כשבה או שעירה, שֶׁהַפְּרִישׁ קָן של תורים או בני יונה

חטאת. אַהֲכִי כְּתִיב קָרָא בְּהִדִּין חַטָּאת – לכן כתבה התורה בפרשה זו של קרבן עולה ויורד גם בְּעִשְׂרִיּוֹת וגם בְּדָלוֹת לשון 'חַטָּאתוֹ', וְנִבִּי עֲשִׂירִית הַאִיפָה שְׁהוּא מְבִיא בְּדָלִי דָלוֹת, כתבה התורה 'עַל חַטָּאתוֹ', לְמִדְרַשׁ בְּרַאשֵׁי הַיּוֹם – לדרוש מהם כדרשות אלו המבוארות בברייתא, שאם העני ונשתנה דינו יכול לשנות את המעות שהפריש ולהביא בהם מין אחר. וכן ממה שנאמר בדלי דלות 'על חטאתו', לומדים שגם מעות שהפריש לעשירית האיפה, אם

♦ יום ראשון ט"ו אלול ♦

כו (א) וְהָיָה כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וַיִּשְׁכַּתָּ בָּהּ:

כז"א וְהָיָה כִּי־תָבֹא וגו' וִירִשְׁתָּהּ וַיִּשְׁכַּתָּ בָּהּ • (קידושין לו) מגיד שלא נתחייבו בכפורים עד ששכבשו את הארץ וחלקיה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום, י"ט אלול)

מלמעלה, והכונה היא "לשכן שמו שם", לפרסם אלקות במקום שנמצא בו.
אחר תפלת ערבית, חזר עוד הפעם תורה הקודמת, והוסיף:
"וְהָיָה כִּי־תָבֹא וגו'", על־מנת שתגיע לרצון כו', הרי זה על־ידי ש"והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם" - תמסר את הנפש כדי לפרסם שם אלקות. במה מפרסמים אלקות? בברכה ופסוק תהלים.

תכן תורת הבעל־שם־טוב בשבת פרשת תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: "וְהָיָה כִּי־תָבֹא אל הארץ גו'". 'ארץ' לשון מרוצה ולשון רצון, כדאיתא במדרש. כשתגיע אל ה'רצון' שהוא מתנה מלמעלה ובירושלם בכל אחד מישראל, צריכה העבודה להיות 'וישבת' ל"הורידו", לעשותו מישוב, "ולקחת גו' ושמך בטנא", להמשיך אורות בפלים, "והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך", על יהודי לדעת שהליכתו ממקום למקום אינה יזמתו אלא מובילים אותו

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך ט עמוד 356. לקוטי שיחות כרך ב עמוד 390)

תכלית ירידת הנשמה למטה

ומבטל את עניני העולם, אלא ממשיך בהם קדשה. שישארו במציאותם, אף יהיו קדש לה'.
ויתרה מזו מדגש, שנותן לכהן רק "מראשית" ולא כל "ראשית", והינו שגם ברשותו של הישראל נשארים פרות (ומהם גם פרות מבהרים), אלא שגזר בהם ועליהם, שמהם ילקחו בכורים לה'.
והרי זה מיסודות תורת החסידות, שעבודת ה' אינה רק בשעת התפלה ותלמוד־תורה, אלא גם בשעת העסק במשא ומתן באמונה, ובשעת אכילה ושתייה, שכל זה נעשה לשם שמים, ועולה לקדשה.

וְהָיָה כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ . .
וְלִקְחָתָּ מֵרֵאשִׁית | כֹּל־פְּרִי הָאֲדָמָה וגו' (כו, א)
"כי תבוא אל הארץ" – "ארץ" מורה על הארץ הלזו הגשמית והחומרית, ו"כי תבוא אל הארץ" היא ירידת הנשמה מאגרא רמה לבירא עמיקתא, להתלבש בגוף ונפש הבהמית.
"ולקחת מראשית כל פרי האדמה" – תכלית הירידה היא לקחת את הטוב והמבחר (ראשית) שבעניני ה"ארץ" וה"אדמה" ולהעלותם לקדשה.
"ולקח הכהן הטנא מידך" – את כל זאת נותנים לכהן שאוכלם, ואינם עולים כליל על המזבח, דהינו שאינו שורף

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך ל"ד עמוד 150)

בכורים שובל יום

ועל־פי הכלל (ערוכין יג, ב) "אלו ואלו דברי אלקים חיים", יש לבאר את ההוראה משתי הדעות בעבודת האדם לקונו. דהנה תכן מצות בכורים הוא ההודיה להשם־יתברך על הנסים שעשה עמנו ועם אבותינו, שלכן מביא את "ראשית כל פרי האדמה", ומספר את "כל הטוב" שעשה לנו הקב"ה. ושתי הדעות בזמן חיוב בכורים, הם שני אופנים בהודיה

וְהָיָה כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ . . וְלִקְחָתָּ מֵרֵאשִׁית | כֹּל־פְּרִי הָאֲדָמָה וגו' (כו, א"ב)
הנה מצינו מחלקת בדברי רבותינו ז"ל, אימתי חלה מצות בכורים, אם "אין והיה אלא מיד" ונתחייבו בכורים מיד כשנכנסו לארץ (ספרי על הפסוק כאן), או שלא נתחייבו במצוה זו עד לאחר ירושה וישיבה (קידושין לו, ב).

בעל הטורים

למ"ד. תבוא אותיות אבות. וזהו שדרשו בגיד הנשה' (חולין צב, א) שאין פחות מל' צדיקים בארץ ישראל שחשובים כאבות. תורה ב

שהוא הגיד למלך מצרים כי ברח העם, וכן הגיד ללכן כי ברח יעקב. ועל כן סמיו לו פרשת בכורים, שמוכר בה ארמי אבד אבי (פסוק ח).
כי תבוא אל הארץ. כי עולה למנן

כו (א) כי תבוא. פתיב לעיל מיניה (כה, יט) תמחה את זכר עמלק, וסמיו ליה וְהָיָה כִּי תָבֹא אל הארץ, שנגטו למחות זכר עמלק מיד בניסותן לארץ. ועל זה רצה לעבב ביאתו.

לה' שבכל יום, קשנעור משנתו ובתפלת השחר:
 (א) "אין והיה אלא מיד" – ד"מיד קשנעור" (סידור הרב) אומר
 "מודה אני לפניך" כו', שהיא ההודיה להשם יתברך על
 "שהחזרת בי נשמת", שהפכה זו אינה באה מהתבוננות
 שכלית, אלא מהאמונה הפשוטה הנטועה בלב שיהיה
 הוא המחזיר לו נשמתו ומחיהו בכל יום.
 (ב) כמו שבבכורים נתחייבו רק לאחר שקבשו את הארץ

ונתישבו בה, שאז ההודיה היא בפרות שהם בתכלית השבח
 והיפי, כך היא ההודיה שבתפלת השחר, שבאה כתוצאה
 מההתבוננות ב"דוממות האל" יתעלה ובשפלות האדם
 שקדם התפלה (רמ"א באורח חיים סימן צח סעיף א), ומהעמקת
 הדעת בעניני התפלה, שעל-ידיה ההודיה היא בהפך
 עמוקה ובתכלית השלמות.

(ב) וְלִקְחַתָּ מֵרֵאשִׁית בְּלִפְרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֹא
 מֵאַרְצֶךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמַתָּ בַטֶּנֶא
 וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכְנָה
 שְׁמוֹ שָׁם:

ב'תסב מריש כל אפא דארעא די תעל
 מארעך די יי אלהך יב לך ותשוי בסלא
 ותהך לאתרא די יתריי יי אלהך לאשראה
 שכנתה תמן:

משבעה מינין. זית שמן • זית אגורי, ששמו אגור
 בתוכו. ודבש • הוא דבש תמרים. מראשית • (ברכות
 לט. בכורים פ"ג. ספרי) אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה
 שבפךה, כורף עליה גמי לסימן, ואומר: 'הרי זה
 בכורים'.

כ"ט • מראשית • (מנחות פ"ד ב. ספרי) ולא כל ראשית, שאין
 כל הפרות חייבין בבכורים אלא שבעת המינין בלבד,
 נאמר כאן "ארץ", ונאמר להלן: "ארץ חטה
 ושעורה וגו'", מה להלן משבעת המינים שנשתבחה
 בהם ארץ ישראל, אף כאן שבח ארץ ישראל, שהם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 150)

מזנו, מתלבשת בגוף, ב'כל', מקימת מצוות מעשיות דוקא
 (ה'תחתון' שבעולם הזה גופא) – ועל-ידיה היא מגיעה
 לשלמותה האמתית. ואף בבכורים כך: שלמות המצוה היא
 כאשר מביאים אותם בכלי דוקא, ובכלי גופא – דבר פשוט
 ופחות (אין תחתון למטה מזנו), כלי ערכה.

ושמתי בטנא (כו, ב) הביאם בכלי ערכה • . הבכורים
 והסלים לפניהם (רמב"ם ביכורים ג, ז) יש לומר בדת הרמב"ם,
 שהפלים הללו נעשים 'חלק' של הבכורים, וזוהי שלמות
 קיום המצוה (מה שאין-כן אם הביאם בכלי מתכת, חוזר
 הפלי לבעלים). והנה מבאר בחסידות, שבבכורים רומזים
 לנשמה. הנשמה יורדת לעולם הזה, שאין תחתון למטה

ג'תיתי לות פהנא די יהי ביומא האנון
 ותימר לה תייתי יומא דין קדם יי אלהך
 ארי עלית לארעא די קיים יי לאבכהתנא
 למתן לנא:

(ג) וּבֹאֵת אֶל־הַפֶּהֶן אֲשֶׁר יְהוָה בְּיָמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ
 אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶינוּ לָתֵת לָנוּ:

(ספרי) שאינה כפוי טובה. הגדת היום • (שם) פעם
 אחת בשנה ולא שתי פעמים.

כ"ט • אֲשֶׁר יְהוָה בְּיָמִים הָהֵם • (ראש השנה כה ב. ספרי) אין
 לך אלא פהן שבמייד, כמו שהוא. ואמרת אליו •

ד'תסב פהנא סלא מידך ונענענה קדם
 מדבחה דיי אלהך:

(ד) וְלִקַּח הַפֶּהֶן הַטֶּנֶא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"ט • וְלִקַּח הַפֶּהֶן הַטֶּנֶא מִיָּדְךָ • להניף אותו. פהן מגיח ידו תחת יד הבעלים ומניף (ספרי. סוכה מז).

בעל הטורים

(ב) וְלִקְחַתָּ. בגימטריא: בשבעה המינין.
 מראשית. כל ראשית – לשם. "ראשית
 דגנך" (לעיל יח ד). "קדש ישראל לה'
 (ד) טנא. בגימטריא ס'. רמז לבכורים
 אחד מס'. ולכך נעלם סמ'ך בפרשת
 בכורים. תורה ה
 ראשית תבואתה" (ירמיה ב, ג), ראשית
 יריחו חכם לה'. קטן היוזע לדבר אביו
 מלמדו תורה. תורה ג

ה וְתַתִּיב וְתִימַר קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֵבָן אֲרָמָה
בָּעָא לְאַבְדָּא יְת אָבָא וְנַחַת לְמַצְרִים וְדַר
תַּמָּן בָּעָם זָעַר וְהָיָה תַּמָּן לַעֲם רַב תַּקִּיף
וְסָגִי:

(ה) וְעֵנִית וְאַמַּרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי
אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיֵּגֶר שָׁם בְּמַתִּי מִעַם וַיְהִי־שָׁם
לִגְוִי גָדוֹל עַצוֹם וָרֹב:

שְׁאוֹמוֹת עוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים, חוֹשֵׁב לָהֶם הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
הוּא מִחֲשָׁבָה בְּמַעֲשֵׂהוּ. וַיֵּרֶד מִצְרַיִם • וְעוֹד אַחֲרֵים
בָּאוּ עֲלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, שְׂאֲחָרֵי זֹאת, יֵרֵד יַעֲקֹב לְמַצְרַיִם.
בְּמַתִּי מִעַם • בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ.

כ"ט • וְעֵנִית • לְשׁוֹן הַרְמַת קוֹל (עֵינן סוּטָה דף לב ע"ב) • אֲרָמִי
אֲבִי אֲבִי • מִזְכֵּיר חֲסֵדֵי הַמָּקוֹם: "אֲרָמִי אֲבִי אֲבִי",
לֵבָן בִּקְשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכָּל בְּשִׁרְדָּךְ אַחֵר יַעֲקֹב, וּבְשִׁבִּיל
שֶׁחָשַׁב לַעֲשׂוֹת (לַעֲקֹב), חָשַׁב לוֹ הַמָּקוֹם כְּאִלּוּ עָשָׂה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ) לקוטר שיחות כרך יד עמוד 93 ואילך

תכן הנסים הנזכרים בהקבאת הבכורים

חִיּוּב מִצּוֹת בְּכוֹרִים הוּא רַק אַחֲרֵי שֶׁבָּאוּ לְאֶרֶץ וּכְבָּשׁוּהָ
וְהִתְיַשְׁבוּ בָּהּ. וְנִמְצָא, דְּהַבָּאת בְּכוֹרִים הִיא גַם הוֹדִיָּה לַהֲקַבֵּ"ה
עַל שְׁתַּן לָנוּ אֶת הָאֶרֶץ לְשִׁבְתָּ בָּהּ בַּקְבִּיעוּת – לֵאכּוֹל בָּהּ
וּלְשַׂבֵּעַ מִטּוֹבָהּ.

וְעֵנִית וְאַמַּרְתָּ גו' אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיֵּגֶר
שָׁם גו' וַיִּבְאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה (כו, ה"ט)

הַטַּעַם שֶׁבְּהַבָּאת בְּכוֹרִים מִזְכִּירִים הַנְּסִים שֶׁעָשָׂה הַקֹּדֶם
לְאַבוֹתֵינוּ הוּא, כִּי הַבָּאת הַבְּכוֹרִים הִיא בְּטוֹי בְּמַעֲשֵׂה הַהוֹדִיָּה
לַקֹּדֶם עַל זֶה שֶׁהֲצִיל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִלָּבָן וּמִמַּצְרַיִם עַד
שֶׁהִבִּיאָם אֶל "אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ".

וְכִדִּי לַהֲדַגִּישׁ חֲסֵד זֶה עֲלֵינוּ, מִזְכִּירִים שְׂאֵף שֶׁהָיוּ מְקוֹמוֹת
בָּהֶן נִתְיַשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּקְבִּיעוּת וּלְמִשְׁךְ זָמַן, לֹא הָיָה לָהֶם
כָּל טוֹב בַּמָּקוֹם הַהוּא, וְאֲדַרְבָּה – בּוֹ עָמְדוּ עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹתָם
וּלְהַאֲבִידָם. כִּי בְּאֶרֶם גְּרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲשׂוּרִים שָׁנָה, וּבְמַצְרַיִם
רַד"ו שָׁנָה.

אֲךָ יֵשׁ לַעֲנֵן מִדּוֹעַ מִזְכִּירִים בְּהַבָּאת הַבְּכוֹרִים רַק אֶת הַהֲצֵלָה
מִלָּבָן וּמִמַּצְרַיִם, וְלֹא אֶת שְׂאֵר הַנְּסִים וְהַחֲסִדִּים שֶׁעָשָׂה
הַקֹּדֶם עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֹדָם שֶׁהִבִּיאָם לְאֶרֶץ, כְּמוֹ הַהֲצֵלָה
מִעֲשׂוֹ, קִרְיעַת יַם־סוּף, מַלְחַמַת עַמְלֹק וְכִיזָא בְּזֶה?
וַיֵּשׁ לוֹמַר הַבְּאוּר בְּזֶה:

וּמִזְכֵּן בְּפִשְׁטוֹת מַה שֶּׁלֹּא הִבִּיא שְׂאֵר הַנְּסִים, כִּי הָיוּ בְּדָרָךְ
אוּ בַּמָּקוֹם שֶׁשָּׁהוּ שָׁם דָּרָךְ עָרָא.

וְאַבְאִישׁוּ לָנָא מַצְרִים וְעִנְנָא וַיַּהֲבִי עֲלֵנָא
פְּלַחְנָא קִשְׁיָא:

(ו) וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמַּצְרִים וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָרָה
קָשָׁה:

וְיַצְלִינָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵי דְאַבְהִתָּנָא וְקַבִּיל יְיָ
עֲלוֹתָנָא וְגַלִּי קְדָמוֹהִי עֲמִלְנָא וְלֹאִיתָנָא
וְדִיחְקָנָא:

(ז) וַנַּעֲלֶק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה
אֶת־קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת־עֲנִינֵנוּ וְאֶת־עַמְלָנוּ וְאֶת־לַחֲצֵנוּ:

ח וְאַפְקִינָא יְיָ מִמַּצְרִים פִּידָא תַּקִּיפָא
וּבְדָרָעָא מְרַמָּא וּבְחִזּוֹנָא רַבָּא וּבְאַתִּין
וּבְמוֹפְתִין:

(ח) וַיִּצְאֵנוּ יְהוָה מִמַּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה
וּבְמִרְאָה גְּדֹל וּבְאַתּוֹת וּבְמִפְתִּים:

ט וְאַיְתָנָא לְאַתְרָא הַדִּין וַיַּהֲבִי לָנָא יְת אֲרָעָא
הָדָא אֲרָעָא עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ:

(ט) וַיִּבְאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאֶרֶץ
הַזֹּאת אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

כ"ט • אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה • (ספרי) זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאֶרֶץ • כְּמִשְׁמְעוֹ.

וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִי יְהוָה וְהִנַּחְתּוּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"ט"א וְהִנַּחְתּוּ • מְגִיד שְׁנוּטָלוֹ אַחֵר הַנֶּפֶת (ספרים אחרים: הַנֶּפֶת) הַכֶּהֶן, וְאוֹתוֹ בְּיָדוֹ כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא, וְחוֹזֵר וּמְנִיף (ספרי).

בכורים פ"ג *

וְשִׁמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וּלְבֵיתְךָ אֶתָּה וְהַלְוֵי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: ם

כ"ט"ב וְשִׁמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב • (בכורים שם) מִכָּאן אָמְרוּ:
אֵין קוֹרִין מִקְרָא בְּכוּרִים אֶלָּא בְּזִמְן שְׁמִיחָה: הֵינוּ
מַעֲצֵרֵת וְעַד הַחֵג, שְׁאֵדָם מְלַקֵּט תְּבוּאָתוֹ וּפְרוֹתָיו
וְיֵינוּ וְשִׁמְנוֹ, אֶכֶּל מִהַחֵג וְאֵילָף, מִכָּאן וְאֵינוּ קוֹרֵא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות כרך ט עמ' 953 ואילך – מוה"ד 'לקראת שבת')

הַשָּׂכָר לְקִרְבֵּי יְהוּדִים הוּא שִׁיבּוֹ לְקִרְבֵּי עוֹד

לְחַנּוּךְ וְאַחֲרֵי־כֵן יַעֲזֹבוּ אוֹתוֹ לְנַפְשׁוֹ, אוֹ שִׁימְסְרוּ אֶת חִינוּכּוֹ
לְמִישֵׁהוּ אַחֵר, אֶלָּא "הַמִּתְחִיל בְּמִצְוָה אוֹמְרִים לוֹ גְּמוּר",
שְׁצִירִים לְהִבִּיא אֶת הַבִּיכּוּרִים עַד לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, הֵינוּ
לְגְמוּר אֶת חִינוּכּוֹ עַד לְתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת.
וְכֹל־כֵּן גָּדְלָה מַעֲלַת עֲבוֹדָה זֹה, עַד שֶׁהִבְרָכָה שְׁמִיבְרָכִים
לְאַחֲרֵי הַעֲבוֹדָה הִיא "הַבָּאֵת בִּיכּוּרִים הַיּוֹם, תִּשְׁנֶה לְשָׁנָה
הַבָּאָה" (פרש"י כו, טז), דְּהַשָּׂכָר הוּא שִׁיבּוֹ לְעֲבוֹד עֲבוֹדָה
זֹה עוֹד פַּעַם לְשָׁנָה הַבָּאָה.
שְׁמִיחָה נִרְאֶה עַד כַּמָּה גָּדְלָה עֲבוֹדָה זֹה, שֶׁאִם זָכָה וְהִבִּיא
פִּירוֹת הַנוֹעֵר לְבֵית ה', שָׂכָרוֹ הוּא כִּי לְשָׁנָה הַבָּאָה יִזְכֶּה לְקִרְבֵּי
עוֹד יְהוּדִים וְעוֹד יְהוּדִים וְלְהִבִּיאָם לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, עַד שֶׁנִּזְכֶּה
לְהִבִּיא בִּיכּוּרִים כְּפִשּׁוּטוֹ, לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּבִנְיָנוּ בְּקִרְבֵּי.

♦ יום שני ט"ז אלול ♦

כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂי תְבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה
הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלְוִי לֶגֶר לִיתָמוֹ
וּלְאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשִׁבְעוּ:

כ"ט"ב כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂי תְבוּאָתְךָ
בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית • כְּשֶׁתִּגְמֹר לְהַפְרִישׁ מַעֲשְׂרוֹת שֶׁל
שָׁנָה הַשְּׁלִישִׁית, קָבַע זֶמֶן הַבַּעוֹר וְהַדּוּי בְּעֶרֶב הַפֶּסַח

בעל הטורים

י"א וְשִׁמַּחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב. וּסְמִיךְ לִיה
כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹת. שְׁבִיבִיל הַמַּעֲשֵׂר
תִּשְׁמַח בְּכָל הַטּוֹב, כְּמוֹ שְׁדָרְשׁוּ (שם)
כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מַעֲשֵׂי תְבוּאָתְךָ. קֵיט, א: עֲשֵׂר בְּשִׁבִּיל שֶׁתִּתְעַשֵּׂר.
הַטּוֹב. עוֹלָה כ"ב. בְּשִׁבִּיל הַתּוֹרָה תִּיבּוֹת בְּגִימְטְרִיא: בְּחָג שֶׁל
שְׁנֵים תּוֹצִיא וְגו', נֶאֱמַר כָּאן "מִקֵּץ", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ:
"מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים", לַעֲנֵן הַקָּהֵל. מֵה לְהֵלֵךְ וְגַל, אָף
פֶּסַח. תּוֹרָה יב

מאת בני ישראל את המעשר, ומעשר שני, שנאמר: (לעיל יד) "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגןך תירושך ויצהרך", הרי שתי מעשרות, ובא ולמדך כאן בשנה השלישית שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואי זה? זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן: "ונתתה ללוי" את אשר לו, הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולאלמנה. זה מעשר עני. ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי שבוע, (פאה. ספרי) מכאן אמרו: 'אין פותחין לעני בגרן פחות מחצי קב חטים וכו'.

יג ותימר קדם יי אלהיך פלתי קדש מעשרא מן ביתא ואף יהבתה ללואי ולגיורא ליתמא ולארמלא ככל פקודך די פקידתני לא עברית מפקודיך ולא אתגשיתי:

לתרומה, ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה 'ראשית', שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתוב: (שמות כב) "מלאכתך ודמך לא תאחר", לא תשנה את הסדר. לא-עברתי ממצותיך. לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן, (ולא מן הפלוש על המקבר, ולא מן המקבר על הפלוש). ולא שכחתי. מלבדך על הפרשת מעשרות.

יד לא אכלתי באני ממנו ולא פלתי מנה בדמסאב ולא יהבית מנה למית קבלית למימרא דני אלהי עבדית ככל די פקידתני:

זה לא תוכל לאכל דרך אכילת שעריך האמור במקום אחר. ולא-נתתי ממנו למת. (ספרי) לעשות לו ארון ותכריכין. שמעתי בקול ה' אלהי. (מעשר שני פ"ה) הביאותיו לבית הפחירה. עשיתי ככל אשר צויתני. שמחתי ושמחתי בו.

כאן רגל. אי מה להלן חג הסוכות, אף כאן חג הסוכות? תלמוד לומר: "כי תכלה לעשר", מעשרות של שנה השלישית, רגל שהמעשרות כלין בו וזהו פסח, שהרבה אילנות יש שנקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הצריכו הכתוב לבצעו מן הבית. שנת המעשר. שנה שאין נוהג בה אלא מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, ששנה ראשונה ושניה של שמיטה נוהג בהן מעשר ראשון, כמו שנאמר: (במדבר יט) "כי תקחו

(יג) ואמרתי לפני יהוה אלהיך בערתי הקדש מן-הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל-מצותך אשר צויתני לא-עברתי ממצותיך ולא שכחתי:

כ"י. ואמרתי לפני ה' אלהיך. (סוטה לב) התודה שנתת מעשרותיך. בערתי הקדש מן-הבית. (ספרי) זה מעשר שני ונטע רבעי, ולמדך שאם שיהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלים, שעריך להעלותם עכשו. וגם נתתיו ללוי. (שם) זה מעשר ראשון, וגם, לרבות תרומה ובכורים. ולגר ליתום ולאלמנה. זה מעשר עני. ככל-מצותך. נתתם כסדרן, ולא הקדמתי תרומה לבכורים, ולא מעשר

(יד) לא-אכלתי באני ממנו ולא-עברתי ממנו בדמסאב ולא-נתתי ממנו למת שמעתי בקול יהוה אלהי עשיתי ככל אשר צויתני:

כ"י. לא-אכלתי באני ממנו. מכאן שאסור לאונן. ולא-עברתי ממנו בדמסאב. בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא. והיכן הזהר על כך? (לעיל יב) "לא תוכל לאכל בשעריך", (יבמות עד. מכות כ) זו אכילת טמאה, כמו שנאמר בפסולי המקדשים: (לעיל טו) "בשעריך תאכלנו הטמא והטהור וגו'", אבל

בעל הטורים

למת, "אל תבכו למת ואל תגדו לו" (ירמיה כב. י). כלומר, לא נתתי ממנו לצורך מת, לא למבכות ולא למקוננות. תורה טו

יג ולא שכחתי מלהוציר שמך עליו ומלברכה; אפילו בחפי, פירוש בדבורי, לא חטאתי בו. למת. ב' במסורה. ולא נתתי ממנו

(יג) לא עברתי ממצותיך. בגימטריא: ולא מן תלושים על מחבורים. תורה יד (יד) ולא נתתי. ב' במסורה. ולא נתתי ממנו למת, "ולא נתתי לחטא חבי" (איוב לא. ל). וזהו שדרך שו בספרי (פסוק

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תש"נ עמ' 678)

חשבון צדק: בערתי הקדש מן הבית... לא אכלתי באני
ממנו וגו'. ובפסוק הבא נאמר השקיפה ממעון קדשך,
ואמרו רז"ל כל השקפה שבתורה ארוכה וזה לשון ברכה,
שיש לומר שרומז על מעלת אתהפכא חשוקא לנהורא
על ידי עבודת התשובה.

לא אכלתי באני ממנו (כו, יד) ח"י אלול חל לעולם
בסמיכות לפרשתנו. והנה ידוע שיום זה הוא התחלת י"ב
ימים האחרונים של חדש אלול, שהם פגד י"ב חדשי
השנה, יום לחדש, ובהם יש לערך חשבון נפש מיוחד על
כל י"ב חדשי השנה. ויש לומר, שיוצא מעשרות הוא על-דרך

טו אסתי ממדור קדשך מן שמיא וברך ית
עמך ית ישראל וית ארעא די יהבת לנא
קמא די קממא לאברהמא ארע עבדא חלב
ודבש:

(טו) **השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את
עמך את-ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו
כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש: ם**

אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו. לתת
לנו, וקממא, "ארץ זבת חלב ודבש".

כז"י השקיפה ממעון קדשך. (ספרי) עשינו מה
שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות, שאמרת
(ויקרא כז): "אם בחקתי תלכו, ונתתי גשמיכם בעתם".

♦ יום שלישי י"ז אלול ♦

טז יומא דיין יי אלהיך מפקדך למעבד ית
קממא האליו וית דינא ותטר ומעבד יתהון
בכל לבך ובכל נפשך:

(טז) **היום הזה יהיה אלהיך מצורך לעשות את
החקים האלה ואת-המשפטים ושמרת ועשית
אותם בכל-לבבך ובכל-נפשך:**

ושמרת ועשית אותם. בת-קול מברכתו: 'הבאת
בפורים היום, תשנה לשנה הבאה'.

כז"י היום הזה ה' אלהיך מצורך. בכל יום יהיו
בעיניך חדשים, כאלו בו ביום נצטוו עליהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לס עמ' 6)

בשמש, שאין בו שניים, יש מעלת התמידות. בירח,
המשפנה תמיד, יש מעלת ההתחדשות. ויום מחבר את
שתי התנועות המגדלות הללו, את שתי המעלות יחד.

בכל יום יהיו בעיניך חדשים (רש"י כו, טז) הרי שתבת
"היום" מורה על חבור שתי תנועות הפוכות: תמידיות
והתחדשות. והנה, יום מרכב מיום ומלילה, משמש ומינח.

יז ית יי חטבת יומא דין למיהי לך לאלה
ולמהי בארסן דתקנו קדמוהי ולמטר
קדמוהי ופקדוהי ודינוהי ולקבלא
במיהרה:

(יז) **את-יהוה האמרת היום להיות לך לאלהים
וללכת בדרךיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטי
ולשמע בקלו:**

בעל הטורים

והיינו דאמרינן (ברכות ה, א): אתם
עשיתוני חטיבה אחת בארץ, היינו
קריאת שמע. תורה יז
(יז) **את ה' האמרת היום. בגימטריא:**
זו קריאת שמע.
את ה' האמרת. כאן רמז ו' סדרים:
להיות לך לאלהים – זה סדר זרעים
שמתחיל בקריאת שמע. ועוד יש בו
תריעות ומעשרות שהם יראת ה',
דברים שבינינו לבין ה'.
וללכת בדרךיו – זה סדר מועד,

"ואת האדמה" – בטל ומטר. והיינו
"וברך את נחלתך":
[ארץ] **זבת חלב ודבש.** וסמיה ליה
היום הזה ה' אלהיך מצורך לעשות.
רמז למה שגאמר (תהלים קה, מד-מה) "ויתן
להם ארצות גוים וגו' בעבור ישמרו
חקיו ותורתיו ינצרו".
בכל לבבך ובכל נפשך. וסמיה ליה
את ה' האמרת. ד"בכל לבבך ובכל
נפשך" היינו קריאת שמע דכתיב ביה
(לעיל ה, ה) "בכל לבבך ובכל נפשך".

(טו-טז) **השקיפה.** עולה בגימטריא
ת"ק. כלומר: השקיפה ממחלך ת"ק
שנה שמשמים לארץ. ותגין על הקד"ח.
לומר: בנכות אברהם שהוליד לך
שנים.
וברך. ג' במסורה. "וברך את עמך את
ישראל", "וברך את נחלתך" (תהלים כח
ט, "הואל וברך את בית עבדך" (שמואל
ב, ה, כט). וזה שדורש בספרי: "וברך את
עמך את ישראל" – בגנים ובגנות.
והיינו "הואל וברך את בית עבדך".

לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגלה. (ומצאתי להם עד, והוא לשון תפארת, כמו: (תהלים צד) "ותאמרו כל פועלי און").

יח ויני חטבך יומא דין למהוי לה לעם חביב
כמו די מליל לך ולמטר כל פקודיה:

סגלה (יח) ויהיה האמירך היום להיות לו לעם
כאשר דבר-לך ולשמך כל-מצותיו:

כז כאשר דבר-לך • (שמות יט) "והייתם לי סגלה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות כרך כד עמ' 261 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ישראל – אוצרו של הקב"ה

משפמם ביהן כלל לאף צורף, אלא הוא משתעשע ומתענג אתן, אף שאין מומלאות תפקיד מסוים. וכמו כן הוא בבני ישראל, דזה שבני ישראל מקימים תורה ומצוות ומגלים מלכותו יתברך בעולם, דבר נעלה הוא עד מאד, אף הקב"ה מתענג ומשתעשע אף בבני ישראל עצמם בלי קשר למילוי תפקידם. פי ישראל הם כמו אוצר המלך, שהמלך משתעשע בהם כמו שהם (אלא שאין זה פוטר אותם חסין-שלום ממילוי תפקידם, ורק מגלה את גודל חיבתם לפניו יתברך).

בפשתנו כתוב בנוגע לעם ישראל "להיות לו לעם סגולה" (כו, יח). ובפרוש תיבת "סגולה" כתב רש"י (יתרו יט, ה ד"ה והייתם): "אוצר חביב, כמו (קהלת ב) וסגולת מלכים כלי יקר, ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות".

ויש לבאר זה בדרך החסידות:

ברשותו של המלך נמצאים הרבה אבנים טובות ומרגליות. אמנם, ישנן אבנים שקובען בקתר מלכותו להדר ולפיות את הכתר, ישנן אבנים שמשפמם ביהן לצרכי המדינה וכיצא בזה, אף האבנים הגנוזות באוצר המלך, אין הוא

יט ולמתנתך עלאה על כל עממא די עבר
לתשכחא ולשום ולרבו ולמהרף עם קדיש
קדם יי אלהך כמו די מליל:

(יט) ולתתך עליון על כל-הגוים אשר עשה לתהלה
ולשם ולתפארת ולהיתך עם-קדש ליהוה אלהיך
כאשר דבר: פ

כז ויהייתך עם-קדש וגו' כאשר דבר • (ויקרא כ) "והייתם לי קדושים".

בעל הטורים

שיחת חולין בבית הכנסת מקיפין לו כל גופו בקוצים, לכך "שיר השירים" לית, וכנגדו "בקול חסירים" (קהלת ז, ח).
אשר עשה. בגימטריא: **שבעים** **אומות.**
ולתתך. חסר וי"ו, שאין הוית קדושתו נקרת כל כך בעולם הזה.
קדש. חסר וי"ו, לומר: "קדש עצמך למטה ויקדשו אותך מלמעלה". וכן ו' פועמים "קדוש ישראל" בקרייה.
ולתתך עם קדש. וסמיה ליה ויצא **משה.** אזהרה לבית דין שיעשוך לקדש עצמך. תורה א

לעם סגלה, ולתתך עליון, לתהלה, ולשם, ולתפארת, ולהיתך עם קדש. תורה יח
(יט) ולתתך עליון. רמז לטטפות של הקדוש ברוך הוא דכתיב בהו (להלן לג, כט) "אשריך ישראל".
לתהלה ולשם ולתפארת. כלומר, מה שישאל משבחים ומהללים לשם הוא לו לתפארת. והיינו דאמרינן (מגילה טו, ב) עתיד הקדוש ברוך הוא להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק, שאותה עטרה שמעטרים להקדוש ברוך הוא בתפלתם מחזירה להם. אבל מי ששח

דכתיב (ישעיה נח, יג) "אם תשוב משבת רגלך".
ולשמך חקיו – זה סדר נשים שמדבר בעריות, שנאמר בהם (ויקרא כ, ח) "ושמרתם את חקתי".
ומצותיו – זה סדר קדושים שמדבר בקרבנות, דכתיב בהו (שם כו, לד) "אלה המצות".
ומשפטיו – זה סדר נזיקין.
ולשמע בקלו – זה סדר טהרות דכתיב בהו (תהלים יב, ז) "אמרות ה' אמרות טהרות".
וכנגדם אמר ששה דברים: **להיות לו**

• יום רביעי י"ח אלול •

א ופקיד מִשֶׁה וְסָבִי יִשְׂרָאֵל יֵת עִמָּא לְמִימָר
טַר יֵת כָּל תַּפְקִידָתָא דִּי אָנָּא מְפַקֵּד יִתְכוּן
יֻמָּא דִּין:

כז (א) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הָעָם לֵאמֹר שְׁמֹר
אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם:

כ"ז • שְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה • לְשׁוֹן הֵנָּה, גִּרְדַּנְט בִּלְעִיז (בעאבאכטענר).

ב ויהי כיומא די מעברין ית ירדנא לארעא
דִּי אֱלֹהֵךְ יֵהֵב לָךְ וְתִקִּים לָךְ אֲבָנִין רַבִּינִין
וְתַסּוּד יִתְהוֹן בְּסִידָא:

(ב) וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבִרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ וְהִקְמַתָּ לָךְ אֲבָנִים
גְּדֹלוֹת וְשִׁדַּת אֹתָם בְּשִׁיד:

וּכְנַגְדָן בְּגִלְגָל וּכְנַגְדָן בְּהַר עֵיכָל, כְּדֵאִיתָא בְּמַסְכַּת
סוֹטָה (דף לה) •

כ"ז • וְהִקְמַתָּ לָךְ • בִּירְדֵן, וְאַחֲרֵיכֶּךָ תּוֹצִיאוּ מִשָּׁם
אַחֲרוֹת וְתַבְנוּ מִהֶן מִזְבֵּחַ בְּהַר עֵיכָל. נִמְצְאָתָא אִתָּהּ
אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי אֲבָנִים הָיוּ: שְׁתֵּים עָשָׂר בִּירְדֵן,

ג וכתוב עליהן את כל פתגמי אורייתא
הָדָא בְּמַעֲבְרֶךָ כְּדִיל דִּי תַעֲוֹל לְאַרְעָא דִּי
אֱלֹהֵךְ יֵהֵב לָךְ אֲרָעָא עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבַשׁ
כְּמָא דִּי מִלִּיל יִי אֱלֹהֵא דְאַבְהֶתְךָ לָךְ:

(ג) וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת
בְּעֵבֶרְךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה אֱלֹהֵי־אַבְתֶּיךָ לָךְ:

ד ויהי כמעברכון ית ירדנא תקימון ית
אֲבָנֵי הָאֵלִין דִּי אָנָּא מְפַקֵּד יִתְכוּן יֻמָּא
דִּין בְּטוֹרָא דְעֵיכָל וְתַסּוּד יִתְהוֹן בְּסִידָא:

(ד) וְהָיָה בְּעֵבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן תִּקְיֹמוּ אֶת־הָאֲבָנִים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיכָל
וְשִׁדַּת אוֹתָם בְּשִׁיד:

ה ותבני תמן מדבחא קדם יי אלהך מדבח
אֲבָנִין לֹא תִרִים עֲלֵיהֶן פְּרוֹזָא:

(ה) וּבְנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים
לֹא־תִנֶּיף עֲלֵיהֶם בְּרוֹזל:

ו אבנין שלמין תבני ית מדבחא דִּי אֱלֹהֵךְ
וְתַסֵּק עֲלוּהֵי עֲלוֹן קָדָם יִי אֱלֹהֵךְ:

(ו) אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

ז ותכוס נכסת קודשין ותיכול תמן ותחדי
קָדָם יִי אֱלֹהֵךְ:

(ז) וּבִבְחַת שְׁלָמִים וְאַכְלִיתָ שָׁם וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ:

בעל הטורים

(וִיכָרָא כו, א). כְּנַגְדָּא מִדּוּ שְׁצִוִּיתִי אֹתְכֶם
"לֹא תִקְיֹמוּ", אֲנִי מֵצִוֶּה אֹתְכֶם "תִּקְיֹמוּ"
אֶת הָאֲבָנִים". תוֹרָה ה

הַמְשָׁכָן. תוֹרָה ג
(ד) תִּקְיֹמוּ. ב' בְּמִסְוֶרָה. "תִּקְיֹמוּ אֶת
הָאֲבָנִים", "פָּסַל וּמִצְבֵּה לֹא תִקְיֹמוּ"

כז (ב) וְהִקְמַתָּ לָךְ. ב' בְּמִסְוֶרָה.
"וְהִקְמַתָּ לָךְ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת", "וְהִקְמַתָּ
אֶת הַמְשָׁכָן" (שְׁמוֹת כו, ג). לומר שְׁשָׁקוּל
לָהֶם הִקְמַת אֵלּוּ הָאֲבָנִים כְּהִקְמַת

(ח) וְכַתְּבֶתָּהּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת

ח וְכַתְּבֶתָּהּ עַל אֲבָנִיָּא יֵת כָּל פְּתָגְמֵי אֲוִיָּתָא
הָדָא פֶּרֶשׁ יָאוֹת:

באר היטב: ס

כ"י - באר היטב • (שם) בשבועים לשון.

(ט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר הִסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נְהִיית
לָעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

ט ומליל משה וכהנים לואי לכל ישראל
למימר אצית ושמע ישראל יומא הדין
הויאת לעמא קדם יי אלהך:

כ"י - הסכת • פתגומי. היום הזה נהיית • בכל יום יהיו בעיניך כאלו היום באת עמו בבכרית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 282)

התכן של "נהיית לעם". אדמו"ר הַזָּקֵן - אאמו"ר מבאר
(בלקוטי לוי יצחק) שהיו"ם הז"ה בגימטריא שלש פעמים הוי'
(78), שהם ג' המוחין דגדלות חב"ד - והרי אדמו"ר הַזָּקֵן
הוא מייסד תורת חסידות חב"ד.

היום הזה נהיית לעם (כז, ט) ח"י אלול הוא יום ההקדֵת
של שני המאורות הגדולים, הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הַזָּקֵן,
ושניהם רמוזים בפסוק זה. הבעל-שם-טוב נהג לחזור בעירות
ובמושבות של בני ישראל ולגרם להם לומר "ברוך השם"
וכיוצא בזה, הינו שגלה ועורר בהם את נקדֵת הַיְּהוּדוּת, שזהו

יותקבל למימרא דיי אלהך ותעבד ית
פקודיה וית קימוהי די אנא מפקדך יומא
דין:

(י) וּשְׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו
וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצִּוְךָ הַיּוֹם: ס

♦ יום חמישי י"ט אלול ♦

יא ופקיד משה ית עמא ביומא ההוא
למימר:

(יא) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:

יב ואלין יקומון לברכא ית עמא על טורא
דגרוים במעברכון ית ירדנא שמעון ולוי
ויהודה ויששכר ויוסף ובנימן:

(יב) וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־יְהִי גְרֹזִים
בְּעִבְרֹכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשַׁכֵּר
וַיּוֹסֵף וּבִנְיָמִן:

ואלו ואלו ענין אמר, חזרו והפכו פניהם כלפי הר
עיבל ופתחו בקללה, ואומרים: "ארור האיש אשר
יעשה פסל וגו'", וכן כלם עד "ארור אשר לא
יקים".

כ"י - לברך את-העם • כדאיתא במסכת סוטה: (דף
לז) "ששה שבטים עלו לראש הר גרזים, וששה לראש
הר עיבל, והכהנים והלוים והארון למטה, באמצע.
הפכו לויים פניהם כלפי הר גרזים ופתחו בברכה:
"ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'",

יג ואלין יקומון על לוטא בטורא דעיבל
ראובן גד ואשר וזבולן דן ונפתלי:

(יג) וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ עַל־הַקְּלָלָה בְּהֵר עֵיבֵל רְאוּבֵן גָּד
וְאֲשֶׁר וּזְבֻלָּן דָּן וְנַפְתָּלִי:

בעל הטורים

(עין שם לג, ב סנהדרין מה, א). תורה ט
(יב) גרזים. בגימטריא: הברכה יהיה
בו. תורה יג

פי שכתוב (פסוק ב) "ביום אשר תעברו
את הירדן", תתרחקו ס' מילין קודם
שהקימו את האבנים, כדאיתא בסוטה

(ח) התורה הזאת באר היטב.
בגימטריא: גם בשבועים לשונות.
בפרשה זו נעלם סמ"ך, לומר: אף על

(יד) וְעָנּוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל-כָּל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל
רָם: ׀

(טו) אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסֵּכָה תוֹעֵבַת
יְהוָה מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשֵׁם בַּפֶּתֶר וְעָנּוּ כָל-הָעָם
וְאָמְרוּ אָמֵן: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת פורים תשי"ז - תורת מנחם כרך יט עמ' 184)

אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסֵּכָה . . מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשֵׁם
בַּפֶּתֶר (כז, טו) כ"ק מו"ח אדמו"ר אָמַר פֶּעַם, בְּשֵׁם הַזֶּהר,
שֶׁפָּאָשֶׁר אָדָם מְחַדֵּשׁ חֲדוּשׁ בִּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה מִסְבָּרָא

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת יום שמחת תורה ה'תש"ו)

כְּשֶׁאָדָם מְחַדֵּשׁ בִּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה - דִּהְיִנוּ שְׂמוּסִיף בֶּה סְבָרָא
אִישִׁית מִדִּילִיה - אָמַר עַל כָּף פֶּעַם כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחִמִּי
אָדְמו"ר בְּשֵׁם הַזֶּהר, שָׁזָהוּ עֲנִין ד' אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל גו' וְשֵׁם
בַּפֶּתֶר! וְלָכֵן, אֲסוּר לְהַכְנִיס סְבָרוֹת מִשְׁלֹ בִּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה,
כִּי־אִם לְלַמּוֹד אֶת "דְּבָרֵי הָרַב".
- כְּשֶׁהֲרִיב דִּיבֵּר אִדּוֹת עֲנִין זֶה (בְּהִיּוֹתוֹ בְּפִעֻטְעֶרְבּוּג,
הַנִּקְרָאת עֵתָּה בְּשֵׁם "לְעִנְיָגְרָאד"), שְׁאֵלָתִי אִזְּ אֶת הָרַבִּי:
בְּשִׁלְמָא מֵאָמַר שְׂאָדָם שְׂמַע בְּעַצְמוֹ, יָכוֹל הוּא לְשֹׂאֵל אֲצֵל

(טז) אָרוּר מִקִּלְהָ אָבִיו וְאָמֹו וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ׀
כ"י • מִקִּלְהָ אָבִיו • מִזְלָזֵל, לְשׁוֹן (לעיל כה) "וְנִקְלָה אַחִיד".

(יז) אָרוּר מִסִּיג גְּבוּל רַעְהוּ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ׀
כ"י • מִסִּיג גְּבוּל • מִחֲזִירוֹ לְאַחֲזִירוֹ וְגוֹנֵב אֶת הַקֶּרֶקַע, לְשׁוֹן: (ישעיה נט) "וְהוֹסֵג אַחֲזוֹר".

(יח) אָרוּר מִשְׁגָּה עוֹר בִּדְרָךְ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ׀
כ"י • מִשְׁגָּה עוֹר • הַסּוּמָא בִּדְבַר, וּמִשִּׂאוֹ עֲצָה רָעָה.

בעל הטורים

(יד-טו) קוֹל רָם. וְסִמִּיף לִיָּה אָרוּר
הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל. לוֹמַר שֶׁבְּקוּלוֹ
שֶׁל רָם, דִּהְיִנוּ בְּקוֹל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
שְׂמַעוּ דִּיבֵּר 'אֲנִכִּי' וְלֹא יִהְיֶה לָךְ.
בַּפֶּתֶר. ד' בְּמִסְוֶרָה. "וְשֵׁם בַּפֶּתֶר",
"מִכָּה רַעְהוּ בַּפֶּתֶר" (לְהֵלֵךְ בּוֹ, כד), "כִּי
אֲתָה עֲשִׂיתָ בַּפֶּתֶר" (שְׂמֹאל ב' יב, יב) בְּעֲנִין
בַּת שְׂבַע, "כִּי תִאָּכְלֶם בַּחֲסֵר כָּל
בַּפֶּתֶר" (לְהֵלֵךְ בַּת, נט). לוֹמַר: אִם תַּעֲשֶׂה

בַּפֶּתֶר, תִּאָּכְלֶם בַּחֲסֵר כָּל בַּפֶּתֶר. תּוֹרָה טו
(טז-יט) הַתְּחִיל בְּעִבּוּדַת גְּלוּלִים שְׁהִיא
שְׂקוּלָה כְּגוֹד כָּל הַתּוֹרָה. וְסִמִּיף
לְעִבּוּדַת גְּלוּלִים מִקִּלְהָ אָבִיו וְאָמֹו, דָּג'
שׁוּתָפִין יֵשׁ בָּאָדָם. וְסִמִּיף לְמִקְלָה אָבִיו
מִסִּיג גְּבוּל רַעְהוּ, לוֹמַר שֶׁהָבָא עַל
אֲשֶׁת אִישׁ, שְׁהוּא מִסִּיג גְּבוּל רַעְהוּ,
גּוֹרֵם לָבֵן שְׂמִקְלָה אָבִיו, שְׁאִינוּ מְכִיר
אָבִיו. וְסִמִּיף לִיָּה מִשְׁגָּה עוֹר, לוֹמַר: לֹא

תִּיעֶץ לוֹ לְפִי דְרָךְךָ כִּדִּי לְהַסִּיג גְּבוּלוֹ.
מִשְׁגָּה. ב' בְּמִסְוֶרָה. "מִשְׁגָּה עוֹר",
"מִשְׁגָּה יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ רַע" (מִשְׁלִי בַת, יא).
זֶהוּ שְׁדָרְשׁוּ (תּוֹרַת כְּהִנִּים וְקָרָא יט, יד): "מִשְׁגָּה
עוֹר" - שְׂמִיעָצוֹ לְחִטּוּא, זֶהוּ "מִשְׁגָּה
יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ רַע", שְׁהוּא יִשְׂרָאֵל וְנִתְּנָה לוֹ
עֲצָה לְעַקֵּם דְּרָכָיו. וְסִמִּיף לִיָּה "מִשְׁגָּה
מִשְׁפָּט", שְׁהִיּוֹדַע דִּין וּמִשְׁהוּ בְּרָאיוֹת
אוֹ טוֹעֵן שֶׁקֶר הוּא מִשְׁגָּה עוֹר. תּוֹרָה כ

(יט) אָרוֹר מִטָּה מִשְׁפָּט גִּרְיָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמֵר
כָּל־הָעָם אָמֵן:

(כ) אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אֲבִיו כִּי גִלָּה בְּנֶה אָבִיו
וְאָמֵר כָּל־הָעָם אָמֵן: ׀

(כא) אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמֵר כָּל־הָעָם
אָמֵן: ׀

(כב) אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אֲחֵתוֹ בֶּת־אָבִיו אוֹ בֶּת־אָמִו
וְאָמֵר כָּל־הָעָם אָמֵן:

(כג) אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־חֲתָנָתוֹ וְאָמֵר כָּל־הָעָם אָמֵן: ׀

(כד) אָרוֹר מִכָּה רַעְהוּ בִּפְתָר וְאָמֵר כָּל־הָעָם אָמֵן: ׀

זש"י • מִכָּה רַעְהוּ בִּפְתָר • עַל לְשׁוֹן הָרַע הוּא אוֹמֵר.
רְאִיתִי בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשֵׁן: י"א אַרְוִירִים
יֵשׁ כָּאֵן כִּנְגֵד י"א שְׁבָטִים, וּכְנִגֵּד שְׁמֹעוֹן לֹא כְּתֹב

(כה) אָרוֹר לֶקַח שֹׁחַד לְהַכּוֹת נַפְשׁ דָּם נָקִי וְאָמֵר
כָּל־הָעָם אָמֵן: ׀

(כו) אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא־יָקִים אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת
לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמֵר כָּל־הָעָם אָמֵן: פ

זש"י • אֲשֶׁר לֹא־יָקִים • כָּאֵן כָּלֵל אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, וְכַבִּלּוּהָ עֲלֵיהֶם בְּאֵלָה וּבִשְׁבֻעָה.

כח (א) וַהֲיָה אִם־שָׁמָע תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לַעֲשׂוֹת לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִּי מִצְוֶה
הַיּוֹם וְנִתְּנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלֶיךָ עַל כָּל־גִּוֵּי הָאָרֶץ:

(כ-כו) סִמָּךְ שׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה לֹא־שֹׁחַד
אָבִיו, לְפִי שֶׁהוּא עֲמִיד בְּבֵית וְכַרְוֶה
אֲחֵרֶיהָ בְּבֵהמָה. וְכֵן אֲחֻתוֹ וְחֻתָּנָתוֹ
שֶׁהֵם תְּדִירִים עִמּוֹ. וְסָמִיךְ לִיָּה מִכָּה
רַעְהוּ בִּפְתָר, שֶׁהוּא בְּצִינְעָא, כְּמוֹ זְנוּת
חֻתָּנָתוֹ וְאֲחֻתוֹ שֶׁהוּא בְּצִינְעָא בְּבֵיתוֹ.

בְּפִתְרִי. בְּגִימְטְרִיא: בְּלִשׁוֹן הָרַע.
בְּפִתְרִי. בְּגִימְטְרִיא: מִסֵּר מִמּוֹן חֲבִירוֹ.
וְסָמִיךְ לֶקַח שֹׁחַד לְהַכּוֹת נַפְשׁ, לֹא־מֵר:
הוֹלֵךְ רַכִּיל לְמַעַן שְׂפָף דָּם (יחזקאל כב, ט).
וְסָמִיךְ לִיָּה אֲשֶׁר לֹא יָקִים לְהַכּוֹת נַפְשׁ,
לֹא־מֵר: הַשּׁוֹפֵף דָּם, כְּעוֹבֵר עַל כָּל

הַתּוֹרָה.
אָמֵן. בְּגִימְטְרִיא: הוֹי"ה אֲדִנִּי. וְלִכְוֹן
גְּדוֹל הַעוֹנָה אָמֵן יוֹתֵר מִן הַמִּכְבָּר.
שְׁעוּלָה שְׁנֵי שְׁמוֹת. תּוֹרָה א
כח (א) שָׁמָע תִּשְׁמָע. בְּגִימְטְרִיא:
לְדַבְּרֵי תּוֹרָה וּלְדַבְּרֵי חֻקִּים. תּוֹרָה ב

(ב) וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגָךְ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

(ג) בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה:

(ד) בָּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְהֵמָתְךָ שֶׁגֵּר אֶלְפֶיךָ וְעִשְׁתָּרוֹת צֹאנְךָ:

כ"י - שֶׁגֵּר אֶלְפֶיךָ • וְלִדּוֹת בְּקֶרֶךְ, שֶׁהִבְהֵמָה מִשְׁגֶּרֶת מִמַּעֲיָה. וְעִשְׁתָּרוֹת צֹאנְךָ • כְּתִרְגוּמוֹ. וְרִבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: לָמָּה נִקְרָא שְׁמֵם 'עִשְׁתָּרוֹת'? שְׁמַעֲשִׂירוֹת

(ה) בָּרוּךְ טִנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֵתְךָ:

כ"י - בָּרוּךְ טִנְאֶךָ • פְּרוּתֶיךָ. דְּבַר אַחֵר: "טִנְאֶךָ", דְּבַר לַח שֶׁאַתָּה מְסַגֵּן בְּסָלִים. וּמִשְׁאֲרֵתְךָ • דְּבַר יָבֵשׁ, שֶׁנִּשְׁאָר בְּכָלִי וְאֵינוֹ זָב.

(ו) בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצִאתְךָ:

כ"י - בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצִאתְךָ • (כ"מ קז) שְׁתָּהָא יְצִיאָתְךָ מִן הָעוֹלָם בְּלֹא חֶטָּא, כְּבִיאָתְךָ לְעוֹלָם.

♦ יום שישי כ' אלול ♦

(ז) יִתֵּן יְהוָה אֶת־אִיכֶיךָ חֲקָמִים עָלֶיךָ נְגָפִים לִפְנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אַחֵר יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לִפְנֶיךָ:

כ"י - וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לִפְנֶיךָ • כֵּן דֶּרֶךְ הַנִּבְהָלִים לְכַרֵּחַ, לִהְיוֹת מִתְפַּזְרִין לְכָל צַד.

(ח) יֵצְאוּ יְהוָה אִתְּךָ אֶת־הַבְּרָכָה בְּאַסְמִיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ וּבִרְכָּךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

(ט) יִקְיָמְךָ יְהוָה לֹא לְעַם קָדוֹשׁ כְּאִשֶּׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָךְ כִּי תִשְׁמַר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו:

(ז) יָנוּסוּ לִפְנֶיךָ. וְסִמֵּיךָ לִיָּה "יֵצְאוּ ה' בְּתִים מִלְּאִים כָּל טוֹב. תוֹרָה ח (ח) בְּאַסְמִיךָ. בְּגִימָטְרִיא: זָהוּ סְמוּי. שְׁמִי מִן הָעֵינָן. תוֹרָה ט שְׁאִין הַבְּרָכָה מִצְוִיָּה אֵלָּא בְּדָבָר

(י) וַיֵּרְאוּ כָּל-עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יְהוָה נִקְרָא עֲלֵיהֶם
וַיֵּרְאוּ מִפָּנָיו:
וַיַּחֲזִינוּ כָּל עַמֵּי אֶרֶץ אֲרֵי שְׁמָא דִּי
אַתְקֵרִי עֲלֵהּ וַיִּדְחִלוּ מִנָּה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (90 השיחות תשמ"ט כרך ב עמ' 592)

וַיֵּרְאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיהֶם (כח, י) אֵלֹ
תַּפְלִין שְׁבִרָאשׁ (ברכות ו, א) בתפלין של ראש יש חבור
של ג' וד' - שי"ן של ג' ראשים ושי"ן של ד' ראשים. והנה
ידוע שג'ימ"ל דל"ת ה'נו גמל דלים (שבת קד, א), ומבאר
בחסידות, ששלישת העולמות, אצילות בריאה יצירה,
משפיעים לעולם הרביעי, עשיה, שגם בו יאיר אלקות. ואף
כאן: חבור ג' וד' (גמל דלים) בתפלין של ראש גורם
להשפעה בעולם, השפעה על כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ.
גם יש לומר, שחבור זה רומז לז' קני המנוחה, שמנוחה אורה
יוצאת לכל העולם.

(יא) וְהוֹתִירָהּ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפָרִי בְטָנָהּ וּבְפָרִי בְּהֶמְתָּהּ
וּבְפָרִי אֲדָמָתָהּ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לֵאבֹתֶיהָ לָתֵת לָהּ:
יֵא וַיִּתְרַנֵּךְ יי לְטָבָא בּוֹלְדָא דְמַעַךְ וּבּוֹלְדָא
דְּבַעֲרֵיהּ וּבִקְבָא דְאַרְעָהּ עַל אֶרֶץ דִּי קִיִּים
יי לְאַבְהֶתֶךָ לְמַתָּן לָהּ:

(יב) יִפְתָּח יְהוָה לִּי אֶת-אֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת-הַשְּׂמִימִים
לָתֵת מִטֵּר-אַרְצָהּ בְּעֵתוֹ וּלְבַרְךָ אֶת כָּל-מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ
וְהָלוֹיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלָּוה:
יב יִפְתָּח יי לָהּ יֵת אוֹצְרָה טָבָא יֵת שְׂמִיָּא
לְמַתָּן מִטֵּר אֶרֶץ בְּעֵדְנָהּ וּלְבִרְכָא יֵת כָּל
עוֹבְדֵי יָדָהּ וְתוֹזֵף לְעַמֵּינִי סְגִיָּאִין וְאַתָּה לֹא
תִלָּוָה:

(יג) וּנְתַנְךָ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לִזְנוֹב וְהִיִּיתָ רַק לְמַעַלָּה
וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי-תִשְׁמָע אֶל-מִצְוֹתַי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לִשְׁמֹר וּלַעֲשׂוֹת:
יג וְנִתְנָךְ יי לְרֹאשׁ וְלֹא לִזְנוֹב וְהִיִּיתָ רַק לְמַעַלָּה
וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי-תִשְׁמָע אֶל-מִצְוֹתַי יי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לִשְׁמֹר וּלַעֲשׂוֹת:

(יד) וְלֹא תִסּוֹר מִכָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה
אִתְּכֶם הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמֹאל לְלַבֵּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים
אַחֲרִים לַעֲבֹדָם: פ
יד וְלֹא תִסּוֹר מִכָּל פְּתָגְמֵי דִי אֲנִי מִפְּקֹד
יִתְכּוֹן יוֹמָא דִּין יִמְיָנָא וּשְׂמֹאלָא לְמִתָּה בְּתֵר
טַעֲנוֹת עַמֵּינִי לְמַפְלָחוֹן:

(טו) וְהָיָה אִם-לֹא תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו וְחֻקָּתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל-הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁתַּגְּדוּךָ:
טו וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו וְחֻקָּתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל-הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁתַּגְּדוּךָ:

(טז) אָרֹר אֶתְּהָ בָּעִיר וְאָרֹר אֶתְּהָ בַשָּׂדֶה:
טז לִיט אֶת בְּקִרְתָּא וְלִיט אֶת בְּחֻקְלָא:

(יז) אָרֹר טַנְאָךְ וּמִשְׁאֲרֵתְךָ:
יז לִיט סֻלָּה וְאַצְתְּךָ:

בעל הטורים

(י) שָׁם ה' נִקְרָא. ראשי תיבות: שי"ן.
פירוש, שי"ן של תפלין.
וַיֵּרְאוּ מִפָּנָיו. וקמ"ף ליה וְהוֹתִירָהּ ה'.
לומר שבזכות התפלין יותיר זמים,
דכתיב "ה' עליהם יחיו" (ישעיה לח, טו).
וַיֵּרְאוּ. ב' הָבָא, וְאֵיךְ: "וַיֵּרְאוּ אֶת ה'
אֱלֹהִיכֶם" (להלן לא, יג). מדה כנגד מדה,
בשביל "וַיֵּרְאוּ אֶת ה'" - "וַיֵּרְאוּ
מִפָּנָיו". תורה יא

(יח) אָרוּר פְּרִי־בִטְנֶךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ שֶׁנָּה אֶלְפִיךָ
יח לֵיט וּלְדָא דְמַעַךְ וְאַבָּא דְאַרְעָךְ בְּקִרְיָ
תוֹרִיךָ וְעִדְרִי עָנָה:
וְעִשְׂתָּרֶת צִאֲנֶךָ:

(יט) אָרוּר אַתָּה בְּבִאָךְ וְאָרוּר אַתָּה בְּצִאֲתָךְ:
יט לֵיט אַתָּה בְּמַעְלָךְ וּלֵיט אַתָּה בְּמַסְקָךְ:

(כ) יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת־הַמָּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה וְאֶת־
הַמּוֹגֵעַת בְּכָל־מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְׂמֹדָךְ
וְעַד־אֲבֹדְךָ מִחֵר מִפְּנֵי רַע מַעֲלָלֶיךָ אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי:
כ כִּי־גִרִי יִי בְּךָ יֵת מְאֲרָתָא וְיֵת שְׂגוּשִׂיא וְיֵת
מְזוּפִיתָא בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ דִּי תַעֲבֹד עַד
דְּתַשְׁתַּצִּי וְעַד דְּתִיבִיד בְּפִרְיעַ מִן קְדָם בִּישׁוֹת
עוֹבְדִיךָ דְשִׁבְקָתָא דְחִלְתִּי:

כז"י" המארה • חסרון, כמו: (ויקרא יג) "צרעת ממארת". המהומה • שגוש קול בהלכות.

(כא) יִדְבֶּק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר עַד כָּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:
כא יִדְבֶּק יִי בְּךָ יֵת מוֹתָא עַד דִּישְׁתַּצִּי יֵתָה
מֵעַל אֲרַעָא דִּי אַתָּה עָלַל לְתַמְנָן לְמִירְתָּהּ:

(כב) יִכְבֶּה יְהוָה בְּשִׁחָפֹת וּבִקְדָחֹת וּבִדְלָקֹת וּבַחֲרָחַר
וּבַחֲרֹב וּבַשְּׂדֵפּוֹן וּבִירְקוֹן וּרְדִפוֹךָ עַד אֲבֹדְךָ:
כב יִמְחֹנֵךְ יִי בְּשִׁחָפְתָא וּבִקְדָחְתָא וּבִדְלָקְתָא וּבִדְלָקְתָא
וּבַחֲרָחֹרָא וּבַחֲרָבָא וּבַשְּׂדֵפּוֹנָא וּבִירְקוֹנָא
וּרְדִפְנֶךָ עַד דְּתִיבִיד:

כז"י" בְּשִׁחָפֹת • שִׁבְשְׁרוֹ נִשְׁחָף וְנִפְחָת. וּבִקְדָחֹת •
לְשׁוֹן: (דברים לב) "כי אש קדחה באפיי", והוא אש של
חולי, מלוו"י בלע"ז (פיכער היטץ), שֶׁהִיא חֲמָה מְאֹד.
וּבִדְלָקֹת • חֲמָה יוֹתֵר מִקְדָּחֹת, וּמִינֵי חֲלָאִים הֵם.
וּבַחֲרָחַר • חֲלִי הַמְחַמְמֵמוֹ תוֹךְ הַגּוֹף, וְצִמָּא תְּמִיד
לְמִים, וּבִלְע"ז אֲשֵׁרִינְמֵנ"ט (בראנר) לְשׁוֹן: (איוב ל) "וְעֲצָמֵי
חֲרָה מִנִּי חָרַב", (ירמיה ו) "נִחַר מִפּוֹחַ מֵאֵשׁ". וּבַחֲרֹב •

(כג) וְהָיוּ שְׂמִידָה אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נִחֲשֶׁת וְהָאָרֶץ
אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בְּרוּזָה:
כג וְהָיוּ שְׂמִידָה אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נִחֲשֶׁת • קָלָלוֹת
הַלְלוּ, מִשָּׁה מִפִּי עֲצָמוֹ אֲמָרָן, וְשִׁבְחָה סִינֵי מִפִּי
הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֲמָרָן כְּמִשְׁמָעָן. וְכֵן נֶאֱמַר: (ויקרא
כו) "וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּ לִי, וְאִם תִּלְכּוּ עִמִּי קָרִי", וְכֵן
הוּא אוֹמֵר: "לִקְלוֹ ה' אֱלֹהֶיךָ, יִדְבֶּק ה' בְּךָ... יִכְבֶּה
ה'", הַקֵּל מִשָּׁה בְּקָלָוִתִּיו לְאֲמָרָן בְּלִשׁוֹן יְחִיד, וְגַם
בֵּן בְּקָלָלָהּ זֶה הַקֵּל, שֶׁבְּרָאשׁוֹנוֹת הוּא אוֹמֵר: (שם) "אֵת
שְׂמִיכֶם כְּבָרָזָל וְאַרְצְכֶם כְּבָרָזָל", שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַשְּׂמִיכִים
מִזִּיעִין בְּדֶרֶךְ שְׂאִין הַבְּרָזָל מִזִּיעַ, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ יִהְיֶה חָרַב

כז"י" וְהָיוּ שְׂמִידָה אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נִחֲשֶׁת • קָלָלוֹת
הַלְלוּ, מִשָּׁה מִפִּי עֲצָמוֹ אֲמָרָן, וְשִׁבְחָה סִינֵי מִפִּי
הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֲמָרָן כְּמִשְׁמָעָן. וְכֵן נֶאֱמַר: (ויקרא
כו) "וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּ לִי, וְאִם תִּלְכּוּ עִמִּי קָרִי", וְכֵן
הוּא אוֹמֵר: "לִקְלוֹ ה' אֱלֹהֶיךָ, יִדְבֶּק ה' בְּךָ... יִכְבֶּה
ה'", הַקֵּל מִשָּׁה בְּקָלָוִתִּיו לְאֲמָרָן בְּלִשׁוֹן יְחִיד, וְגַם
בֵּן בְּקָלָלָהּ זֶה הַקֵּל, שֶׁבְּרָאשׁוֹנוֹת הוּא אוֹמֵר: (שם) "אֵת
שְׂמִיכֶם כְּבָרָזָל וְאַרְצְכֶם כְּבָרָזָל", שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַשְּׂמִיכִים
מִזִּיעִין בְּדֶרֶךְ שְׂאִין הַבְּרָזָל מִזִּיעַ, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ יִהְיֶה חָרַב

בעל הטורים

(כב) יִכְבֶּה ה' • ד' פְּעָמִים כְּתִיב וְיֵשׁ בָּזֶה הַפֶּרֶשׁה ו' עֵינֻוִיִּים: בְּשִׁחָפֹת, וּבִקְדָחֹת, וּבִדְלָקֹת, וּבַחֲרָחַר, וּבַחֲרֹב, בְּכָל־בֹּרָא בְּכָל־בֹּרָא (משלי כו, כה). תורה כג

(כד) יִתֵּן יְהוָה אֶת־מִטֶּר אֲרָצְךָ אֲבָן וְעֹפֶר מִן־הַשָּׁמַיִם
יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְׁמֹדֶךָ:

מִטָּרָא. מִטָּר יוֹרֵד וְלֹא כָל צָרְכוֹ, וְאֵין בּוֹ כְּדִי לְהַרְבִּיץ
אֶת הָעֵפֶר, וְהַרִוּם בָּאָה וּמַעֲלָה אֶת הָאֵבֶק, וּמִכֻּסָּה

אֶת עֵשֶׂב הַזֵּרְעִים שֶׁהֵן לַחִים מִן הַמַּיִם, וְנִדְבֶק בָּהֶם
וְנִעֲשֶׂה טֵיט וּמַתִּיבֵשׁ, וּמַרְקִיבִין.

(כה) יִתְנַף יְהוָה | נִגַּף לִפְנֵי אֵיכָבֶד בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא
אֵלָיו וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים תָּנוּס לִפְנֵי וְהֵייתָ לְעֹזָה
לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:

כ"י • לְזַעֲרָה • לְאִמָּה וּלְזֵעַ, שְׂיִזְעוּ כָּל שׁוֹמְעֵי מִכּוֹתֶיךָ מִמָּדָה, וַיֹּאמְרוּ: 'אֹי לָנוּ, שֶׁלֹּא יָבֹא עָלֵינוּ כְּדֶרֶךְ שֶׁבָּא עַל אֱלֹהִים'.

(כו) וְהִיתָה נִבְלָתְךָ לְמֹאכָל לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם
וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ וְאִין מִחֲרִיד:

(כו) יִכְבֹּה יְהוָה בְּשַׁחֲוֵי מִצְרַיִם וּבַמַּחֲרִים וּבַגִּרְבָּה
וּבַחֲרֹס אֲשֶׁר לֹא־תֻכַּל לְהִרְפֹּא:
כז וַיִּמְחַנֵּךְ יי בְּשַׁחֲוֵי דְמִצְרַיִם וּבַמַּחֲרִים
וּבַגִּרְבָּה וּבַחֲרֹס יִפְיֹשׁ דִּי לֹא תִפּוּל
לְאַתְסָא:

כִּי־אֶפְשָׁר לָנוּ לִפְתּוֹחַ מִצְרַיִם. רַע הָיָה מָאֵד: לֹחַ מִבְּפָנַיִם וְיָבֵשׁ מִבַּחוּץ, כְּדֹאִיתָא בְּכֹרוֹת' (דף מא). **גָּרֵב • שְׁחִין**
לח. **חֶרֶס • שְׁחִין יָבֵשׁ כְּחֶרֶס.**

(כח) יִכְבֶּה יְהוָה בְּשֹׁעֶן וּבְעוֹרוֹן וּבְתִמְהוֹן לְבָב׃
 כח יִמְחֶקֶד יי בְּטַפְשׁוֹתָ וּבְסִמּוּיֹתָ
 וּבְשִׁעְמוֹת לִפְא׃
 רס"א וּבְתִמְהוֹן לְבָב • אֵטֶם הַלֵּב, אֲשֶׁר יִשְׁוֹן בְּלֵע"ז.

(כט) וְהָיִיתָ מְמוּשָׁשׁ בַּצְּהָרִים כְּאִשֶּׁר יִמְשֹׁשׁ הָעוֹר
בְּאַפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ אֶת־דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אֶךְ עֵשׂוֹק
וְגִזּוּל כִּלְהִימִים וְאִין מוֹשִׁיעַ:

רס"י ◀ עֲשׂוּק • בְּכָל מַעֲשֵׂיךָ יְהִי עֲרֵעוֹר.

(ל) אִשָּׁה תֹאדָשׁ וְאִישׁ אַחֵר יִשְׁכְּבֶנָּה בֵּית תְּבִנָּה
וְלֹא־תֵשֵׁב בּוֹ כִּרְמֵס וְלֹא תַחלִּלְנָו:
לֹא־תִתֵּן תִּירוֹס וְגִבֹר אַחֲרָיו יִשְׁכְּבֶנָּה בֵּיתָא
תְּבִנִי וְלֹא תִתֵּב בָּהּ כְּרֵמָא תְּצוּב וְלֹא
תַחלִּילָה:

רש"י: «יִשְׁגְּלָנָה • לְשׁוֹן שְׂגָל פִּילֶגֶשׁ, וְהַפְתּוֹב כְּנָהוּ לְשִׁיבָה: יִשְׁכַּבְנָה, (מגילה כה) וְתִקְוֶן סוּפְרִים הוּא זֶה. תַּחֲלִלָּנוּ • בַּשָּׁנָה הַרְבִּיעִית, לְאָכֵל פְּרִיָו.

לא תורף יהי נכס לעיניך ולא תיכול מנה
חמרך יהי אגס מקדמך ולא יתוב לך ענך
מסירין לבצלי דבבך ולית לך פריק:

(לא) שורף טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו חמרך
גזול מלפניך ולא ישוב לך צאנך נתנות לאיביך
ואין לך מושיע:

לב בניך ובנותיך מסירין לעמא אחרון ועיניך
חזן ויסופן בגללהן כל יומא ולית חילא
בידך:

(לב) בניך ובנותיך נתנים לעם אחר ועיניך ראות
ובלות אליהם בלהיום ואין לאל ידך:

כז"י וכלות אליהם • מצפות אליהם שישובו, ואינם שבים. כל תוחלת שאינה באה, קרויה: 'פליין עינים'.

לג אבא דארעך וכל לאותך וכול עמא די
לא ידעת ותהי ברם עשיק ורעיע כל
יומא:

(לג) פרי אדמתך וכל-יגיעך יאכל עם אשר לא
ידעת והיית רק עשוק ורצוץ בלהימים:

לד ותהי משפטה מחזו עיניך די תחזי:

(לד) והיית משגע ממראה עיניך אשר תראה:

לה ימחנך יי בשחנא בישא על רכביא ועל
שקיא די לא תכול לאתפאה מפרסת רגלך
ועד מוחך:

(לה) יפכה יהוה בשחין רע על-הפרפים ועל-השקנים
אשר לא-תוכל להרפא מקר רגלך ועד קדמך:

לו יגלי יי יתך וית מלכך די תקים עלך לעם
די לא ידעת את ואבהתיך ותפלח תמן
לעממא פלחי טענתא אעא ואבנא:

(לו) יולך יהוה אתך ואת-מלכך אשר תקים עליך
אל-גוי אשר לא-ידעת אתה ואבתך ועבדת שם
אלהים אחרים עץ ואבן:

לז ותהי לצדו למתל ולשועי בכל עממא
די ידברוך יי לתמן:

(לז) והיית לשמה למשל ולשנינה בכל העמים
אשר-ינהיך יהוה שמה:

(לעיל ח) "ושננתם", ידברו בך, וכן תרגומו: 'ולשועי',
לשון ספור, ואשתעי.

כט"י לשמה • אש"ו אשטורדיש"ן, כל הרואה אותך
ישום עליך. למשל • כשתבא מכה רעה על אדם,
יאמרו: 'זו דומה למפת פלוגי'. ולשנינה • לשון

לח בר זרע סגי תפק לחקלא וזער תכנוש
ארי יחסלנה גובא:

(לח) זרע רב תוציא השדה ומעט תאסף כי יחסלנו
הארבה:

כט"י יחסלנו • יכלנו, ועל שם כך נקרא 'חסיל', שמכלה את הכל.

לט פרמין תצוב ותפלח וחמרא לא תשתי
ולא תכנוש ארי תיכלנה תלעתא:

(לט) פרמים תפוע ועבדת ויין לא-תשתה ולא תאגר
כי תאכלנו התלעת:

בעל הטורים

מלכך. רמז לקדך והוקים שלא נתן
לקבוצה. תורה לו

מנהיג יהיה בשגוען. תורה כט
(לח) קדמך. יולך ה' אתך ואת

נמשי, כי בשגוען ינהיג" (מלכים ב' ט, כ).
כלומר: לא די שיכבה, אלא שכל

(מ) וַיְהִי לֵךְ בְּכָל־גְּבוּלָךְ וְשָׂמָן לֹא תִסּוֹךְ בִּי יִשְׁלַח יִתְדֶךָ:

כ"י • פי ישל • ישיר פרוטיו, לשון (לעיל יט) "ונשל הפרזל".

(מא) בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לְךָ כִּי יִלְכוּ בְּשָׂבִי:

(מב) כָּל־עֵצֶךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ הַצֶּלְצֵל:

כ"י • יירש הצלצל • יעשנו הארבה רש מן הפרי. יירש • יעני. הצלצל • מין ארבה, ואי אפשר לפרש יירש לשון ירשה, שאם כן היה לו לכתב: יירש.

(מג) הִגַּל אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עֲלֶיךָ מַעֲלָה מַעֲלָה וְאַתָּה תֵרֵד מִטָּה מִטָּה:

(מד) הוּא יִלּוֹךְ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזֹנֵב:

(מה) וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדִפוּךָ וְהִשְׁיִגוּךָ עַד הַשְׁמָדָךְ כִּי־לֹא שְׁמַעַת בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ:

(מו) וְהָיוּ בָךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבִזְרָעֶךָ עַד־עוֹלָם:

(מז) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עֲבַדְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבב מְרֹב כָּל־ כ"י • מרב כל • בעוד שהיה לך כל טוב.

(מח) וְעַבַּדְתָּ אֶת־אֱיֹבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ יְהוָה בְּךָ בָּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעִירָם וּבְחָסֶר כָּל וְנָתַן עַל בְּרִזְלֵךְ עַל־צוּאֲרֶיךָ עַד הַשְׁמִידוֹ אֶתְךָ:

בעל הטורים

(מ) וַיְהִי לֵךְ בְּכָל גְּבוּלָךְ. זה הפסוק מתחיל ומסיים בנות, לומר שאין הנות מתקבל באילן אחר. וזהו "בניך בשתיילי ויתים" (תהלים קכח, ג), שלא יתערכו באחרים, לך סמך לו בנים ובנות תוליד. תורה מא (מב) יירש הצלצל. וסמיק ליה הגר אשר בקרבך. רמז: "ומך אחיך עמו ונמכר לגר" (ויקרא כה, מז). מטה מטה. בגימטריא: גיהנם. תורה מג

(מט) וַיֵּשֶׁב יִהוֹה עָלָיו גֹּי מִרְחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ בְּאֶשֶׁר יֵדָאָה הַנָּשֵׁר גֹּי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ:

מט יייתי יי עלך עם מרחיק מספי ארעא
כמא די משתדי נשאר עמא די לא תשמע
לישנה:

כס"א בְּאֶשֶׁר יֵדָאָה הַנָּשֵׁר • פֶּתַח, וְדָרָךְ מִצְלַחַת | וְכֵן: (בראשית מא) "תִּשְׁמַע חִלּוֹם לִפְתָּר אוֹתוֹ", וְכֵן: (שם) וַיִּקְלָו סוּסָיו. לֹא־תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ • שְׁלֹא תִפְדִּיר לְשׁוֹנוֹ, (מב) "כִּי שׁוֹמֵעַ יוֹסֵף", אינטינדר "בלע" (פערשטעהען).

(נ) גֹּי עֹז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא־יֵשֶׁא פָּנִים לְזֻקֵּן וְנָעַר לֹא יֵחַן:

נ עם תקיף אפין די לא יסב אפין לסבא
ועל זקא לא מרחם:

(נא) וְאָכַל פְּרִי בְּהֶמְתָּן וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ עַד הַשְּׂמֹדָה אֲשֶׁר לֹא־יֵשְׁאִיר לָךְ דָּגֶן תִּירוֹשׁ וַיִּצְחָר שָׁגַר אֶלְפִיד וַעֲשִׂתָּת צִאֲנָךְ עַד הָאֲבִידוֹ אֹתָךְ:

נא וויכול ולדא דבעירך ואבא דארעך עד
דתשתצי די לא ישאר לך עבירא חמרא
ומשחא בקרי תוריה ועדרי ענה עד דיובר
יתך:

(נב) וַהֲצַר לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמֹתֶיךָ הַגְּבוּהָת וַהֲבָצֹרֹת אֲשֶׁר אֹתָהּ בְּטַח בָּהֶן בְּכָל־אַרְצֶךָ וַהֲצַר לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־אַרְצֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:

נב ויעק לך בכל קרניך עד דיקבש שוריך
רמא וקריבא די את רחין לאשתקא בהן
בכל ארעך ויעק לך בכל קרניך בכל ארעך
די יב יי אלהך לך:

כס"ב עַד רֶדֶת חֲמֹתֶיךָ • לְשׁוֹן רִדוּי וְכַבוֹשׁ.

(נג) וְאָכַלְתָּ פְּרִי־בִטְנֶךָ בָּשָׂר בָּנִיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר־יֵצִיךָ לָךְ אִיבֶךָ:

נג ותיכול ולדא דמעך בשר בניה ובנותיך די
יב לך יי אלהך בצירא ובעקמא דיעק לך
סנאך:

כס"ג וְאָכַלְתָּ פְּרִי בִטְנֶךָ בָּשָׂר בָּנִיךָ וּגְו' בְּמִצּוֹר • מִחֲמַת שִׁיחֵיו צָרִין עַל הָעִיר, וַיְהִי שֵׁם מִצּוֹק, עֶקֶת רַעְבוֹן.

(נד) הָאִישׁ הָרָף בָּךְ וַהֲעֲנַג מֵאֵד תִּרַּע עֵינָיו בְּאֲחִיו וּבִאִשֶּׁת חֵיקוֹ וּבִיתָר בָּנִיו אֲשֶׁר יוֹתִיר:

נד גברא דרפיך בך ודמפנך לחדא תבאש
עינה באחוי ובאשת קימה ובשאר בנאוי
די ישאר:

כס"ד הָרָף בָּךְ וַהֲעֲנַג • הוּא הָרָף הוּא הָעֲנַג, לְשׁוֹן פֶּנוּק, ו"מִהֲתַעֲנַג וּמִרָף", מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שְׂשֻׁנֵיהֶם אַחַד, אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מִפְּנֵי וְדַעְתּוֹ קָצָה בְּדָבָר מֵאוּס, יִמְתַּק לוֹ לְרַעְבוֹנוֹ בָּשָׂר בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, עַד כִּי

תרע עינו בבניו הנותרים מתת לאחד מהם מבשר
בניו - אחיהם, אשר יאכל. דבר אחר: "הרף בך",
הרחמני ורף הלכב, מרב רעבתנות יתאכזרו, ולא
יתנו מבשר בניהם השחוטטים לבניהם הנותרים.

נה מלמדתן לחד מנהון מבשר פנויה די
יכול מדלא אשתאר לה פלא בצירא
ובעקתא די יעק לך סנאך בכל קרניך:

(נח) מתת | לאחד מהם מבשר בניו אשר יאכל
מבלי השאיר-לו כל במצור ובמצוק אשר יציק
לך איבך בכל-שעריך:

נו דרכיכא בך ודמפנקא די לא נסיאת
פרסת רגלה לאחתא על ארעא ממפנקו
ומרכיכו תבאש עינה בגבר קימה ובברה
ובכרתה:

(נו) הרפה בך והעננה אשר לא-נפתה כף-רגלה
הצג עליה-ארץ מהתענג ומרד תרע עינה באיש
חיקה ובכנה ובכתה:

כס"י תרע עינה באיש חיקה ובכנה ובכתה • הגדולים.

נו ובזער בנהא דיפקון מנה ובכנהא די
תליד ארי תיכלנון בחסירות פלא בסתר
בצירא ובקתא די יעק לך סנאך בקרניך:

(נו) ובשליטה היוצת | מפין רגליה ובכניה אשר
תלד כיתאכלם בחסר-כל בסתר במצור ובמצוק
אשר יציק לך איבך בשעריך:

כס"י ובשליטה • בניה הקטנים. בכלן תהא עינה צרה בשתאכל את האחד מליתן לאשר אצלה מן הבשר.

נח אם לא תשר למעבד ית כל פתגמי
אורייתא הדא דכתיבין בספרא הדין למדחל
ית שמא יקרא ודחילא הדין ית יי אלהך:

(נח) אם-לא תשמר לעשות את-כל-דברי התורה
הזאת הפתכים בספר הזה ליראה את-השם
הנכבד והנורא הזה את יהוה אלהיך:

נט ונפרש יי ית מכתך ונת מחת בניך מוחן
ברבון ומהימנן ומכתשין בישינ ומהימנן:

(נט) והפלא יהוה את-מכתך ואת מכות זרעך מכות
גדלת ונאמנות וחלים רעים ונאמנים:

כס"י והפלא ה' את-מכתך • מפלאות ומבדלות משאר מכות. ונאמנות • ליסרך, לקים שליחותם.

ס ויתב בך ית כל מכתשי מצרים די דחלתא
מקדמיהון וידבקין בך:

(ס) והשיב בך את כל-מדות מצרים אשר יגרת
מפניהם ודבקו בך:

(שמות טו) "והיה אם שמע תשמע וגו', כל המחלה
אשר שמתי במצרים לא אשים עליך", אין מראין
את האדם, אלא בדבר שהוא גור ממנו.

כס"י אשר יגרת מפניהם • מפני המכות, כשהיו
ישראל רואים מכות משנות הבאות על מצרים, היו
יראים מהם שלא יבואו גם עליהם, תדע שכן כתוב:

סא אף כל מרע וכל מחא די לא כתיבין
בספרא דאורייתא הדא זיתנון יי עלך עד
דישתצך:

(סא) גם כל-חלי וכל-מפה אשר לא כתוב בספר
התורה הזאת יעלם יהוה עליך עד השמדך:

כס"י יעלם • לשון עליה.

סב וְתִשְׁתַּאֲרוּן בְּעַם זֶעַר חֶלֶף דִּי הַוִּיתוֹן
כְּכֹכְבֵי שָׁמַיָא לְמִסְגֵּי אָרִי לֹא קִבְּלָתָא
לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהִי:

(סב) וְנִשְׁאָרְתָם בְּמַתִּי מַעֲטַ תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתָם
כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לֹרֵב כִּי־לֹא שִׁמְעַתָּ בְּקוֹל יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ:

כז"י וְנִשְׁאָרְתָם בְּמַתִּי מַעֲטַ תַּחַת וְגו' • מוֹעֲטִין חֲלוּף מְרַבִּין.

סג וַיְהִי כִמָּא דַּחְדִּי יִי עֲלִיכֹן לְאוּטְבָא
יִתְכֹן וְלֹא־סָגָא יִתְכֹן כֵּן יַחְדִּי יִי עֲלִיכֹן
לְאוּבְדָא יִתְכֹן וְלֹשְׁעָא יִתְכֹן וְתִשְׁטַלֹּן
מִעַל אֲרַעָא דַּאֲתָ עֲלִל לְמִן לְמִיתָה:

(סג) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־שָׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֹתְכֶם
וּלְהַרְבּוֹת אֹתְכֶם כֵּן יֵשִׁישׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד
אֹתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם וּנְסַחְתֶּם מֵעַל הָאָדָמָה
אֲשֶׁר־אַתֶּם בְּאֶשְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ:

כז"י כֵּן יֵשִׁישׁ ה' • (מגילה י) אֶת אוֹיְבֵיכֶם עֲלֵיכֶם, לְהַאֲבִיד וְגו'. וְנִסְחָתָם • לְשׁוֹן עֲקִירָה, וְכֵן: (משלי טו) "בֵּית
גֵּאִים יִסַּח ה'".

סד וַיְבַדְּרוּן יִי בְּכָל עֲמֻמָּא מְסִיפֵי אֲרַעָא
וְעַד סִיפֵי אֲרַעָא וְתַפְלַח תִּמְן לְעֲמֻמָּא
פְּלַחֵי טַעֲוִתָא דִּי לֹא יִדְעַת אֶת וְאִבְהִתָּךְ
אֲעָא וְאִבְנָא:

(סד) וַהֲפִיצֶךָ יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־
קֶצֶה הָאָרֶץ וְעַבְדְּתָ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר
לֹא־יִדְעַתְּ אֹתָהּ וְאִבְחִיתֶךָ עֵץ וְאִבֵּן:

כז"י וְעַבְדְּתָ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים • כְּתַרְגוּמוֹ, לֹא עַבְדְּתָ אֱלֹהֹת מִמֶּשׁ, אֲלֹא מִעֲלִים מִסּוּ וְגִלְגָּלִיּוֹת לְכַמְרֵי
עַבְדְּתָ כֹכְכִים.

סה וְעֲמֻמָּא הַאֲנוּן לֹא תְנוּחַ וְלֹא מְנַח
לְפָרְסָת רִגְלֶךָ וַיִּתֵּן יִי לָךְ תִּמְן לֵב דַּחַל
וְחִשְׁבַת עֵינֶיךָ וּמִפְסָח נָפֶשׁ:

(סה) וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגִּיעַ וְלֹא־יְהִיָּה מְנוּחַ
לְכַף־רִגְלֶךָ וְנָתַן יְהוָה לָךְ שֵׁם לֵב רָגֹז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם
וְדַאֲבוֹן נֶפֶשׁ:

יִרְגְּזוּן", (שמואל"ב כב) "מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ". וְכִלְיוֹן
עֵינַיִם • מִצָּפָה לִישׁוּעָה, וְלֹא תִבָּא.

כז"י לֹא תִרְגִּיעַ • לֹא תְנוּחַ, כְּמוֹ: (ישעיה כח) "וְזֹאת
הַמְּרֻגָעָה". לֵב רָגֹז • לֵב חָרָד, כְּתַרְגוּמוֹ: 'דַּחַל',
כְּמוֹ: "שָׂאוֹל מִתַּחַת רִגְזָה לָךְ", (שמות טו) "שָׁמְעוּ עַמִּים

סו וַיְהִיֹן חֲזִיף תִּלְאִים לָךְ מִנְגַּד וּפְחַדְתָּ לִילָה וַיּוֹמָם
לִילִיא וַיִּמָּא וְלֹא תְהִימִין בְּחִיף:

(סו) וַהֲיוּ חֲזִיף תִּלְאִים לָךְ מִנְגַּד וּפְחַדְתָּ לִילָה וַיּוֹמָם
וְלֹא תִאֲמִין בְּחִיף:

יִרְבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: זֶה הַלּוּקַח תְּבוּאָה מִן הַשּׁוּק.
וְלֹא תִאֲמִין בְּחִיף • זֶה הַסּוּמָךְ עַל הַפִּלְטָר.

כז"י חֲזִיף תִּלְאִים לָךְ • עַל הַסֶּפֶק, כָּל סֶפֶק קָרוֹי
'תְּלוּי': 'שָׂמָא אֲמוֹת הַיּוֹם בְּחִירָב הַבָּאָה עֲלֵינוּ'. (מנחות

סו בצפרא תימר מן יתן ומשא ובמשא
תימר מן יתן צפרא מתנהות לבך די תהי
תנה ומחזו עיניך די תהי חזי:

(סו) בבקר תאמר מי יתן ערב ובקר תאמר מי יתן
בקר מפחד לבבך אשר תפחד וממראה עיניך
אשר תראה:

שהצרות מתחזקות תמיד, וכל שעה מרבה קללתה
משלפניה.

כ"י - בבקר תאמר מי יתן ערב (סוטה מט) ויהיה הערב
של אמש. ובקר תאמר מי יתן בקר. של שחרית,

סח ויתבינה יי מצרים בספינו בארץ די
אמרי לך לא תוסף עוד למחזיה ותדבנו
תמן לבעלי דבך לעבדין ולמנהן ולית
דקנה:

(סח) והשיבך יהוה מצרים באניות בדרך אשר
אמרתי לך לא תסיף עוד לראתה והתמפרתם
שם לאיביך לעבדים ולשפחות ואין קנה: שם

וועט זיך אליין וועלן פערקויפן, ולא יתכן לפרש "והתמפרתם",
בלשון 'ונמפרתם' על-ידי מוכרים אחרים, מפני
שנאמר אחריו: "ואין קנה".

כ"י - באניות • בספינות בשביה. והתמפרתם שם
לאיביך • אתם מבקשים להיות נמכרים להם לעבדים
ולשפחות. ואין קנה • פי יגזרו עליך הרג וכליון.
והתמפרתם • בלע"ז איפודוונדריין וי"ש (אין איהר

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות כרך יט עמ' 932 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

והתמפרתם שם לאיביך - למעלייתא

נפלו למטה מטה ביותר, הרי מזה מובן ששרשם בקדושה
הוא במקום נעלה יותר משרש הניצוצות שנפלו לקליפת
נוגה, וככלל הידוע "כל הגבוה יותר נופל למטה יותר" (ראה
בארוכה שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פי"ב ואל"ף). ולכן, כאשר
מבירים ומתפכים גם ניצוצות אלו (שבג' קליפות הטמאות)
נמשך אור נעלה יותר מאשר בביורר הניצוצות שבקליפת
נוגה.

וזהו הפירוש הפנימי ב'והשיבך ה' מצרים גו', שהפנה
בכל דברי התוכחה היא לבוא למעלת התשובה **"והשיבך"**.
ועל-ידי התשובה "והתמפרתם שם לאיביך לעבדים
ולשפחות", שאפילו מבחינת **"שם"** היא מקום הקליפות
(לקוטי-תורה ראה לב, רע"ג) שהם **"איביך"**, מבירים ניצוצות
הקדושה. ועל-ידי ביורר ניצוצות הקדושה שבקליפות אלו
- **"ואין קונה"** - שנמשך ומתגלה אור נעלה ביותר, בחינת
"אין" (ראה לקוטי-תורה האזינו ע"ד, ד), שבחינה זו גבוהה היא
גם מבחינת **"קונה"** - עולם האצילות (תורה-אור ע"ב, ב).

בסיים התוכחה שבפרשתנו נאמר "והשיבך ה' מצרים
באניות גו' והתמפרתם שם לאיביך לעבדים ולשפחות ואין
קנה". ויש לפרש כתוב זה למעלייתא:
הפנה שבתוכחה היא שעל-ידי זה יבואו ישראל למעלת
התשובה, כמו שכתוב "ויהי כי יבואו עליך כל הדברים
האלה הברכה והקללה גו' והשבות אל לבבך גו' **ושבת עד
ה' אלוקיך גו'"** (נצבים ל, א-ב).

והנה, מעלת התשובה היא ש"גדולה תשובה שזדונות נעשו
לו כזכיות" (יומא פו, ב). שעל-ידי התשובה ניתוסף סוג מיוחד
בזכיות שאפילו צדיק גמור אינו מגיע לזה על-ידי עבודתו.
שהרי על-ידי התשובה, הנפכים לזכיות גם ניצוצות הקדושה
שנפלו על-ידי הזדונות לג' קליפות הטמאות. מה שאין-כן
על-ידי עבודת הצדיק, אפשר לברר רק את הניצוצות
שבדברים המותרים, ששרשם מקליפת נוגה (ראה דרך מצותין
קצא, א).

ומכיון שניצוצות הקדושה שנמצאים בג' קליפות הטמאות

בעל הטורים

(סח) **והשיבך ה'**. בגימטריא: זה יהיה
בימי ירמיה.
כ"ו שמות בתוכחה כנגד כ"ו שמות
שבתפלת י"ח, חוץ מברכת המינים,
להגן מכ"ו שמות שבתוכחה. תורה סט

המים ב' יג, יא". ובקרב חתרתיו, פשיצאו
לגולה ותאמר מי יתן בקר שנאמר בו
"ומקטרים וגו' בבקר ובקרב", וכאותו
שנאמר "ובקרב יהיה על המשכן",
שהיה כבוד שכינה עמנו. תורה סח

(סו) **ובקרב**. ד' במסורה. "ובקרב
תאמר מי יתן בקר", ואידיך: "ובקרב
יהיה על המשכן" (במדבר ט, טו). "ובקרב
חתרתי לי בקיר" (יחזקאל יב, ז), "ומקטרים
לה' עלות בבקר בבקר ובקרב" (דבר

(כט) אֱלֹהֵי דְבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִזְרָאב מִלִּבְדֵּי הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת אִתְּם בְּחֹרֵב: פ

סט אֵלֶּיךָ פִּתְגָמִי קָמָא דִּי פִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה לְמַגְזֵר עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִזְרָאב בְּרִי מִקְנֵמָא דִּי גִזֵּר עֲמָהוֹן בְּחֹרֵב:

כט"ו - לְכַרֵּת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שִׁיקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַתּוֹרָה בְּאֵלֶּה וּבְשִׁבְעֹנָה. מִלִּבְדֵּי הַבְּרִית • קָלְלוֹת שְׁפִתְוֹרַת כְּהֻנִּים' שְׁנִאֲמָרוּ בְּסִינִי.

♦ שבת קודש כ"א אלול ♦

כט (א) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־אֲרָצוֹ:

א וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לְהוֹן אַתְּוֹן חֲזַתְוֹן יֵת כָּל דִּי עֲבַד יְיָ לְעֵינֵיכֶוֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדֵּיהִי וּלְכָל אֲרָצֵיהִי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (מכתב ראש חודש ניסן תש"נ - לקוטי שיחות כרך יז עמ' 156)

אַתֶּם רְאִיתֶם . . וְלֹא גָמַלְתֶּם לָכֵן . . וְעֵינֵיכֶם לֹא זָכוּ (כט, א-ח) יֵשׁ לְשֹׂאֵל, הֲרֵי הִפְסִיק עֲצֻמוֹ מִדְּגִישׁ שְׂבָגִי יִשְׂרָאֵל רְאוּ אֶת נְסִי יִצְיַאת מִצְרַיִם, וְאִיךָ לֹא רְאוּ אוֹתָם עַד לְסִיּוֹם אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר? אֵלֶּה, כָּאֵן מִדְבָּר בְּרָאִיהָ כִּזֹּז הַמִּשְׁפִּיעָה עַל הָאָדָם לְשִׁמּוֹר אֶת "דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת" בְּמִלָּא הַמִּדָּה.

וְלִשְׂמֹךְ כִּי לֹא דִי בְּרָאִיהָ בְּפַעַם הָרִאשׁוֹנָה, אֵלֶּה יֵשׁ צִדְקָה בְּהַסְתַּפְלוּת - נִשְׁמָתִית' עֲמָקָה וּפְנִימִית, כִּי שֶׁהַהֲתַגְלוּת הָאֱלֹקִית הָעֶל־טִבְעִית תַּחֲדִיר וְתַמְלָא אֶת הָאָדָם, עַד שִׁתְּרוֹמָם מַעַל הַגְּבֻלוֹתָיו הַטִּבְעִיּוֹת. וְזֶה דוֹרֵשׁ אַרְבָּעִים שָׁנוֹת לְמוֹד וְהַתְּעַמְקוּת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך יד עמוד 101)

הַבְּרִית הַטֹּב שֶׁעַל־יְדֵי הַנְּסִים

אַתֶּם רְאִיתֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם גו' וְלֹא־גָמַלְתֶּם יְהוָה לָכֵן לְבַל לְדַעַת גו' עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

לְהַפִּיר אֶת חֲסִדֵי הַקֶּבֶ"ה וְלִדְבֹק בּוֹ (כט, א.ג. ובפירוש רש"י) לְכַאוֹרָה יֵשׁ לְתַמּוֹה, הֲרֵי מִצִּינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שְׁנַתְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן הַהוֹדוֹת לַה' עַל הַנְּסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לָהֶם, וּכְגוֹן: "וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה גו' וַיֹּאמְרוּ בְּה' גו' אֲזַי יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות יד, לא; טו, א), וְכַהֲנָה רְבוּת?

וְיֵשׁ לִזְמֹר, שְׁבָאוֹר עֲנִין זֶה רְמִז רש"י בְּדִיוֹק לְשׁוֹנוֹ "לְהַפִּיר אֶת חֲסִדֵי הַקֶּבֶ"ה וְלִדְבֹק בּוֹ".

דְּהַנָּה, יִשְׁנֵם נְסִים הַיּוֹצֵאִים מִגְדֵּר הַטִּבְעִי וְהַרְגִּילוֹת, כְּמוֹ הַנֵּס דְּקָרִיעַת יַם־סוּף, וְנְסִים כְּאֵלּוֹ מִטְבַּעִם פּוֹעֲלִים יִרְאֵת הַרְוֵמָה מִכָּלִי הַקֶּבֶ"ה, וְאֵכֶן מִצִּינוּ בְּרַבּוּי מְקוֹמוֹת שִׁיכִירוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֵלּוֹ הַנְּסִים, וְיִזְדוּ עֲלֵיהֶם לְקַבֵּ"ה.

אִךְ סוּג אַחֵר יִשְׁנֵן בְּנִסִּים, וְהוּא הַנְּהִיגָה נְסִית שֶׁנִּמְשַׁכֶּת זְמַן

מִרְבָּה, שְׂאִזִּי טִבְעֵי הָאָדָם הוּא שֶׁמִּתְרַגֵּל לִנְסֵי וְאִינוּ מִתְּפַעֵל מִמֶּנּוּ, דְּהַרְגֵּל נַעֲשֶׂה טִבְעֵי, שְׁלֹכֵן נְסִים אֵלּוֹ אִינוֹם מְבִיאִים לִירְאָה.

וּפְעֻלַת נְסִים אֵלּוֹ שֶׁהֵם "חֲסִדֵי הַמְּקוֹם", הִיא לְהַבִּיא לְקִרְוֵב וּדְבִקוּת בְּמִשְׁפִּיעַ הַטִּבְעִי, דְּאִף שְׂאִינוֹם פּוֹעֲלִים יִרְאָה לְהִיוֹתָם תְּמִידִיִּים, הֲרֵי אִם מִפִּיר שֶׁהַדְּבָר נְסִי הוּא, צְרִיכָה הַהֲפָרָה בְּזֶה לְפַעֵל קִרְוֵב וְאִהְבָה בְּמִשְׁפִּיעַ הַטִּבְעִי.

וּבְנִסִּים אֵלּוֹ עוֹסֵק מֹשֶׁה רַבְּנוּ בְּהַמְשִׁיךְ דְּבָרָיו (בַּפְּסוּקִים דִּה-): "וְאֹלֶךְ אִתְּכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר, לֹא בָלוּ שְׁלִמְתִּיכֶם מַעֲלִיכֶם וְנַעֲלֶךְ לֹא בָלְתָה מַעַל רַגְלֶךָ, לָכֵן לֹא אֶכְלֶתֶם וַיִּזֵּן וְשָׂכַר לֹא שְׁתִּיתֶם", שְׁעַל־זֶה הוֹכִיחֶם שֶׁהִיָּה עֲלֵיהֶם "לְהַפִּיר אֶת חֲסִדֵי הַקֶּבֶ"ה וְלִדְבֹק בּוֹ".

וְזֶהוּ שֶׁמִּמְשִׁיךְ רש"י: "שִׁ"ה הַיּוֹם הַזֶּה", "הַבְּנִתִי שְׂאִתֶּם דְּבָקִים וְחִפְצִים בְּמְקוֹם".

(ב) הַמִּפְסוֹת הַגְּדֹלָת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֵיךָ וְהַמִּפְתִּים הַגְּדֹלִים הָהֵם:

בְּנִסִּי בְּרַבְרָא דִּי חֲזָא עֵינֵיךָ אִתְּמָא וּמוֹפְתֵיָא בְּרַבְרָא הָאֲנִין:

(ג) וְלֹא־נָתַן יְהוָה לָכֵן לְבַל לְדַעַת וְעֵינֵיכֶם לֹא זָכוּ וְאִינוֹם לְשִׁמּוֹעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ג וְלֹא יֵהֵב יְיָ לְכוֹן לְבָא לְמַדַּע וְעֵינֵינוּ לְמַחְזִי וְאִדְנִין לְמִשְׁמַע עַד יוֹמָא הַדִּין:

וְנִתְּנָה לָנוּ, וּמָה אַתָּה מַשְׁלִיט אֶת בְּנֵי שְׁבֻטְךָ עָלֶיךָ, וַיֹּאמְרוּ לָנוּ יוֹם מָחָר: 'לֹא לָכֶם נִתְּנָה, לָנוּ נִתְּנָה'? וְשִׁמַּח מִשָּׁה עַל הַדָּבָר, וְעַל זֹאת אָמַר לָהֶם: (לעיל כו)
 "הַיּוֹם הַזֶּה נִתְּנָה לָעָם וְגו'", הַיּוֹם הַזֶּה הִכְנֵתִי שְׂאֵתָם דְּבָקִים וְחִפְצִים בְּמָקוֹם.

כ"א וְלֹא־נָתַן ה' לָכֶם לִב לְדַעַת • לְהַפִּיר אֶת חֻסְדֵּי הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְלִידְבֹק בּוֹ. עַד הַיּוֹם הַזֶּה • שִׁמַּעְתִּי שְׁאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁנָּתַן מִשָּׁה סֵפֶר הַתּוֹרָה לְבְנֵי לֵוִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן לא) "וַיִּתֶּנָּה אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי", כֹּאֵן כָּל יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מִשָּׁה וַאֲמָרוּ לוֹ: מִשָּׁה רַבִּינוּ, אַף אָנוּ עֹמְדֵינוּ בְּסִינִי, וְקִבְלָנוּ אֶת הַתּוֹרָה

ד' וְדִבְרִית יִתְכּוֹן אֲרֻבְעִין שָׁנִין בְּמִדְבָּרָא לֹא כְּלִיאֵת בְּסוּתְכּוֹן מִנְכּוֹן וּמִסְנָה לֹא עָדוּ מֵעַל רִגְלָךְ:

(ד) וְאוֹלָךְ אֶתְכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לֹא־בָלוֹ שְׁלֹמִיתִיכֶם מֵעַלִיכֶם וְנַעֲלָךְ לֹא־בָלְתָה מֵעַל רִגְלָךְ:

ה' לִחְמָא לֹא אֲכַלְתִּין וְחִמְר חֲדַת וְעֵתִיק לֹא שְׁתִּיתִין בְּדִיל דְּתַדְעוּן אַרִי אָנָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

(ה) לֶחֶם לֹא אֲכַלְתֶּם וַיֵּין וְשִׁכָּר לֹא שְׁתִּיתֶם לְמַעַן תִּדְּעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ו' וְאִתִּיתִין לְאַתְרָא הַדִּין וְנִפְקַס סִיחוּן מִלְכָּא דְּחֻשְׁבוֹן וְעוּג מִלְכָּא דְּמַתְנָן לְקַדְמוּתָנָא לְאַגְחָא קֶרְבָּא וּמַחֲנוּן:

(ו) וּתְבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחוֹן מִלֶּךְ־חֻשְׁבוֹן וְעוּג מִלֶּךְ־הַבָּשָׁן לִקְרֹאתָנוּ לְמַלְחָמָה וְנַבֵּם:

עַל סוּף דְּעֵתוֹ שֶׁל רַבּוֹ וְחֻקְמַת מִשְׁנֵתוֹ עַד אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְלִפְיָךְ לֹא הִקְפִּיד עֲלֵיכֶם הַמָּקוֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, אֲכַל מִכָּאן וְאוֹיֶלְךָ יִקְפִּיד, וְלִפְיָךְ וְשִׁמְרָתָם אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְגו'.

כ"ב וְתְבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה • עֲתָה אֲתֶם רֹאִים עֲצָמְכֶם בְּגִדְלָה וְכְבוֹד, אֵל תִּבְעֲטוּ בְּמָקוֹם וְאֵל יְרוּם לְבַבְכֶם, וְשִׁמְרָתָם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת. דְּבַר אַחֵר: "וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לִב לְדַעַת", (ע"ז ה) שְׁאִין אָדָם עוֹמֵד

ז' וַיִּסְבְּנָא יְת אַרְעֵהוּן וַיִּהְבְּנָה לְאַחְסָנָא לְשִׁבְטָא דְּרֹאוּבֵן וּלְשִׁבְטָא דְּגָד וּלְפִלְגוּתִי שְׁבֻטָּא דְּמִנְשֶׁה:

(ז) וַנִּקַּח אֶת־אַרְצָם וְנִתְּנָה לְנַחֲלָה לְרֹאוּבֵן וְלִגְדֵי וְלַחֲצֵי שֵׁבֶט הַמִּנְשִׁי:

ח' וְתִטְרִוּן יְת פִּתְגָמֵי קִנְמָא הָדָא וְתַעֲבְדוּן יְתַהוּן בְּדִיל דְּתַעְלְחוּן יְת כָּל דִּי תַעֲבְדוּן: פ פ פ

(ח) וְשִׁמְרָתָם אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁפִּילוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

קכ"ב פסוקים, לעבדי"ו סימן. חסלת פרשת תבוא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסד - רסו

צדקך: ה את־חקיך אֶשְׁמֹר אֶל־תְּעוּבתי עַד־מָאֵד:
 ב ט בָּמָה יִזְכֶּה־נָּעַר אֶת־אַרְחוֹ לִשְׁמֹר בְּדַבְּרֶךָ:
 י בְּכָל־לִבִּי דִרְשִׁיתִי אֶל־תִּשְׁגִּי מִמִּצּוֹתֶיךָ:
 יא בְּלִבִּי צַפְנִיתִי אִמְרֹתֶיךָ לִמְעַן לֹא אֲחַטֵּא־לָךְ:
 יב בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדֵה לְמוֹדֵנִי חֲקִיד: יג בִּשְׁפָתַי
 סִפְּרֹתִי כָּל מִשְׁפָּטֶי־כִיד: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוּתֶיךָ שִׁשְׁתִּי
 כַּעַל כְּלִי־הוֹן: טו בִּפְקוּדֶיךָ אִשְׁיָחָה וְאִבִּיטָה
 אֶרְחִיתִי: טז בַּחֲקִיתֶיךָ אֶשְׁתַּעֲשֹׂע לֹא אֲשַׁכַּח
 דְּבָרֶךָ: ג ז גָּמַל עַל־עֲבֹדְךָ אַחִיהַ וְאֶשְׁמְרָה דְּבָרֶךָ:
 יח גִּלְעִינִי וְאִבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ: יט גֵּר אֲנִכִּי
 כְּאַרְץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ: כ גֵּרְסָה נִפְשִׁי
 לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת: כא גִּעְרַת זָדִים
 אֲרוּרִים הִשְׁגִּים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גֵּל מַעַלִּי חֲרָפָה
 וְבוֹז כִּי עֲדוּתֶיךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יִשְׁכּוּ שָׂרִים כִּי
 נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יִשִּׁים בַּחֲקִיד: כד גַּם־עֲדוּתֶיךָ
 שִׁעֲשִׁי אֲנִשִּׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר נִפְשִׁי
 חֲנִי כְּדַבְּרֶךָ: כו דְּרָכֵי סִפְּרֹתִי וְתַעֲנִי לְמוֹדֵנִי
 חֲקִיד: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאִשְׁיָחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְגָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִימִנִי
 כְּדַבְּרֶךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר הִסַּר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתֶךָ חֲנִנִי:
 ל דֶּרֶךְ־אִמּוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוּתֶיךָ יְיָ הוֹדֵה אֶל־תִּבְשִׁשְׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ כִּי תִרְחִיב לִבִּי: ה ג הֲרִנִּי יְיָ הוֹדֵה דֶּרֶךְ חֲקִיד
 וְאַצְרֵנָה עֶקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תוֹרָתֶךָ
 וְאֶשְׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצָתִי: לו הִטִּלִּנִּי אֶל־עֲדוּתֶיךָ וְאֵל
 אֶל־בָּצַע: לו העֲבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שׁוֹא בְּדַרְכֶּךָ
 חֲנִי: לח הִקֵּם לַעֲבֹדְךָ אִמְרֹתֶךָ אֲשֶׁר לִירָאתֶךָ:
 לח העֲבֵר חֲרָפָתִי אֲשֶׁר יִגְרָתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבַתִּי לִפְקוּדֶיךָ בְּצִדְקָתֶךָ חֲנִי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֲסִידֶךָ יְיָ הוֹדֵה תִּשְׁוַעְתֶּךָ כְּאִמְרֹתֶךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֲרָפִי דָּבָר כִּי־בִטַּחֲתִי בְּדַבְּרֶךָ: מג וְאֶל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָאֵד כִּי לְמִשְׁפָּטֶךָ
 יִחְלָתִי: מד וְאֶשְׁמְרָה תוֹרָתֶךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

מה וְאֶתְהַלַּכְה בְּרַחֲבָה כִּי פְקוּדֶיךָ דִּרְשִׁיתִי:
 מו וְאֶדְבַּרְה בְּעֲדוּתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאֶשְׁתַּעֲשֹׂע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֲהַבְתִּי: מח וְאֶשֶׁא־
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֲהַבְתִּי וְאִשְׁיָחָה בַּחֲקִיד:
 ז מט זְכַרְדְּכָר לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתֵנִי: נ זאת
 נִחְמַתִּי כְּעִנִּי כִּי אִמְרֹתֶךָ חִיתֵּנִי: נא זָדִים הִלְצִנִּי
 עַד־מָאֵד מִתּוֹרָתֶךָ לֹא נִטִּיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מֵעוֹלָם | יְיָ הוֹדֵה וְאַתְנַחֵם: נג זַלְעָפָה אַחֲזָתֵנִי
 מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תוֹרָתֶךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלִי חֲקִיד
 בְּבֵית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי כִּלְיָה שְׁמֹךְ יְיָ הוֹדֵה
 וְאֶשְׁמְרָה תוֹרָתֶךָ: נו זאת הִיִּתְהַלֵּל כִּי פְקוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נ חֲלָקִי יְיָ הוֹדֵה אִמְרֹתִי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ:
 נז חֲלִיתִי פִּנְיֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִי כְּאִמְרֹתֶךָ:
 נח חֲשַׁבְתִּי דְרָכֶי וְאִשְׁיָכָה רִגְלִי אֶל־עֲדוּתֶיךָ:
 ט חֲשִׁיתִי וְלֹא הִתְמַהֲמַחְתִּי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ:
 טא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תוֹרָתֶךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 טב חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צדקך: טז חֶבֶר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי
 פְקוּדֶיךָ: סז חֲסִידֶךָ יְיָ הוֹדֵה מִלֵּאָה הָאָרֶץ חֲקִיד
 לְמוֹדֵנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְיָ הוֹדֵה
 בְּדַבְּרֶךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמוֹדֵנִי כִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הִאֲמַנְתִּי: סז טָרַם אֲעֵנָה אָנִי שִׁגְגָּה וְעָתָה אִמְרֹתֶךָ
 שִׁמְרֹתִי: סח טוֹב־אֵתָה וּמִטִּיב לְמוֹדֵנִי חֲקִיד:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֵר וְזִדִּים אָנִי בְּכָל־לֵב | אֲצַר
 פְּקוּדֶיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אָנִי תוֹרָתֶךָ
 שִׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֲקִיד: עב טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּיד מֵאֲלֹפִי זָהָב וְכֶסֶף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְנֵנוּנִי הִבִּינִי וְאֶלְמֹדָה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיד יִרְאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרֶךָ
 יִחְלָתִי: עה יִדְעָתִי יְיָ הוֹדֵה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאִמּוּנָה
 עֲנִיתֵנִי: עו יִהְיֶנָּה חֲסִידֶךָ לְנַחֲמִנִי כְּאִמְרֹתֶךָ
 לַעֲבֹדְךָ: עז יִבְאֵנוּ רַחֲמֶיךָ וְאַחִיהַ כִּי־תוֹרָתֶךָ
 שִׁעֲשַׁעִי: עח יִבְשׁוּ זָדִים כִּי־שֹׁקֵר עוֹתוּנִי אָנִי
 אִשִּׁים בִּפְקוּדֶיךָ: עט יָשׁוּבוּ לִי יִרְאִיד

וַיִּדְעֵי עֲדֹתֶיךָ: פ יהי־לִבִּי תָמִיד בַּחֲקִיךָ לִמְעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: ב פֶּלֶתָה לְתַשׁוּעָתְךָ נִפְשִׁי לְדַבְּרֶךָ
 יִחַלְתִּי: בב פָּלוּ עֵינֵי לְאַמְרָתְךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: בג בִּי־הֵייתִי כְּנָאֵד בְּקִיטֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: בד כִּמָּה יִמִּי־עֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְרִדְפִי
 מִשְׁפָּט: בה פָּרוּ־לִי זָדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתְּוֹרְתְךָ: בו פֶּל־מִצִּיתֶיךָ אִמּוּנָה שָׁקֵר רִדְפוּנִי
 עֲזָרְנִי: בו כִּמְעַט פָּלוּנִי בָאֶרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֹבְדֹתִי
 פִּקְדֶיךָ: פח כַּחֲסֹדְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פֶּט לְעוֹלָם יִהְיֶה דְבָרְךָ נֶצֶב בְּשָׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אִמּוּנָתְךָ כּוֹנֶנֶת אֶרֶץ וּתְעַמֵּד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי תִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לוֹלִי תוֹרְתְךָ
 שַׁעֲשְׁעִי אֹז אֲבֹדְתִי בְּעֵינָי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁכַּח
 פִּקְדֹנֶיךָ כִּי בָם חִיֵּיתִנִּי: צד לֹךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פִּקְדֹנֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי כְּנוּ רָשָׁעִים לְאַבְדְּנִי
 עֲדֹתֶיךָ אֶתְּבוֹנֶן: צו לְכָל־תִּכְלָה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲמֶה
 מִצִּוְתְךָ מֵאֹד: מז מִה־אֶתְּהַבְתִּי תוֹרְתְךָ כִּלְיֹהִים
 הִיא שִׁיחֹתִי: צח מֵאִיבִי תִּחַפְּמֵנִי מִצִּוְתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדֹתֶיךָ שִׁיחֹה לִי: ק מוֹצָנִים אֶתְּבוֹנֶן כִּי פִּקְדֹנֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רַע כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לִמְעַן
 אֲשָׁמֹר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי בִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲבִי אִמְרָתְךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי:
 קד מִפִּקְדֹנֶיךָ אֶתְּבוֹנֶן עַל־פֶּן שָׁנֹאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קה גִּר־לִרְגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מֵאֹד יִהְיֶה חִינִי כְּדְבָרְךָ: קח נִדְּבֹת
 פִּי רִצְהֵנָּה יִהְיֶה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְּנִי: קט נִפְשִׁי
 בְּכַפִּי תָמִיד וְתוֹרְתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רָשָׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפִּקְדֹנֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם בִּי־שִׁשׁוֹן לִבִּי הִמָּה: קיב נִטִּיתִי לִבִּי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב: קיג סַעֲפִים שָׁנֹאתִי
 וְתוֹרְתְךָ אֶתְּהַבְתִּי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדַבְּרֶךָ
 יִחַלְתִּי: קטו סוֹרוּ־מִמֵּנִי מִרָעִים וְאַצְרָה מִצִּוֹת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאִמְרָתְךָ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְשִׁינִי

מִשְׁבָּרִי: קיז סַעֲדֵנִי וְאוֹשְׁעָה וְאוֹשְׁעָה בַּחֲקִיךָ
 תָּמִיד: קיח סָלִית פֶּל־שׁוֹגִים מִחֲקִיךָ בִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתָם: קיט סִגִּים הַשִּׁפְתָּ כָּל־רִשְׁעֵי־אֶרֶץ לִכֹּן
 אֶתְּהַבְתִּי עֲדֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפִּחְדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קכא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדֵּק
 פֶּל־תִּנְיָחֵנִי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֶל־
 יַעֲשֻׁקֵי זָדִים: קכג עֵינֵי פָלוּ לְתַשׁוּעָתְךָ וּלְאַמְרָת
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסֹד וְחֲקִיךָ
 לְמִדְּנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה הִפְרוּ תוֹרְתְךָ: קכו על־פֶּן
 אֶתְּהַבְתִּי מִצִּוְתֶיךָ מוֹהֵב וּמִפֶּן: קכח עַל־פֶּן |
 פֶּל־פִּקְדֹנִי כָל יִשְׁרָתִי פֶל־אֶרֶח שָׁקֵר שָׁנֹאתִי:
 פ קכט פֶּלֹאֲוֹת עֲדֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצַּרְתָּם נִפְשִׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פִּתְיִים: קלא פִּי־פָעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצִּוְתֶיךָ יִאֲבָתִי: קלב פִּנְה־אֵלֵי וְחַנְּנִי
 כְּמִשְׁפָּט לְאַהֲבִי שִׁמְךָ: קלג פִּעַמִּי הִכֵּן כְּאִמְרָתְךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אֵוֹן: קלד פִּדְנִי מִעֲשָׂק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פִּקְדֹנֶיךָ: קלה פִּנְיֶה הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדִנִּי
 אֶת־חֲקִיךָ: קלו פִּלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרְתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יִהְיֶה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלח צוֹיֹת צִדֵּק עֲדֹתֶיךָ וְאַמּוּנָה מֵאֹד:
 קלט צִמְתַּתִּנִּי קִנְיָתִי בִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צָרוּפָה אִמְרָתְךָ מֵאֹד וְעֲבָדְךָ אֶתְּהַבְתִּי:
 קמא צָעִיר אֲנִי וְנִבְוָה פִּקְדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקָתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם וְתוֹרְתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצֹּק מִצָּאוֹנִי מִצִּוְתֶיךָ שַׁעֲשְׁעִי: קמד צִדֵּק
 עֲדֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיָּה: ק קמה קִרְאֵתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנֵנִי יִהְיֶה חֲקִיךָ אֲצִרָה: קמו קִרְאֵתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאוֹשְׁעָה לְדַבְּרֶךָ יִחַלְתִּי: קמח קִדְמוֹ עֵינֵי אֲשִׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאִמְרָתְךָ: קמט קוֹלִי שָׁמְעָה כַּחֲסֹדְךָ יִהְיֶה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנ קָרְבוּ רִדְפִי וְזִמָּה מִתוֹרְתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרוֹב אֶתָּה יִהְיֶה וְכָל־מִצִּוְתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קִדְּם יִדְעָתִי מִעֲדֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתָם: ר קנג רֹאה־עֲנֵנִי וְחַלְצֵנִי בִּי־תוֹרְתְךָ לֹא

שָׁכַחְתִּי: קנָה רִיבָה רִיבִי וּגְאֹלֵנִי לְאַמְרַתְךָ חֲיִנִּי:
 קנָה רַחֲוֹק מִרְשָׁעִים יִשְׁעָה בִּי־חֶקְוֶךָ לֹא דָרָשׁוּ:
 קנָה רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲיִנִּי: קנָה רַבִּים
 וְדָפִי וְצָרִי מִעֲדוֹתֶיךָ לֹא נִמְיְתִי: קנָה רֵאִיתִי
 בְּגָדִים וְאַתְקוּטָמָה אֲשֶׁר אִמְרַתְךָ לֹא שָׁמְרוּ:
 קנָה רֵאָה בִּי־פְקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה כְּחֶסֶדְךָ חֲיִנִּי:
 קָם רֹאשׁ־דְּבָרְךָ אֱמֶת וְלַעֲלֹם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 שָׁ קָם שָׁרִים וְדַפְּנֵי חֲנָם וּמִדְּבָרְךָ פָּחַד לִבִּי:
 קָםב שֵׁשׁ אֲנָכִי עַל־אִמְרַתְךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רַב:
 קָםג שֶׁקֶר שָׁנֵאתִי וְאַתְעַבָּה תוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי:
 קָםד שָׁבַע בַּיּוֹם הַלֵּלְתִּיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קָםה שָׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:

קָסו שְׁכַרְתִּי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וּמִצוֹתֶיךָ עָשִׂיתִי:
 קָסז שְׁמְרָה נַפְשִׁי עֲדוֹתֶיךָ וְאַהֲבָם מְאֹד:
 קָסח שְׁמִרְתִּי פְקוּדֶיךָ וְעֲדוֹתֶיךָ כִּי כָל־דְּרָכֵי נִגְדָּךָ:
 ת קָסט תִּקְרַב רַנְתִּי לִפְנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרְךָ הַבִּינֵנִי:
 קַע תָּבוֹא תַחֲנֹנִתִּי לִפְנֶיךָ כְּאִמְרַתְךָ הַצִּילֵנִי:
 קַעא תִּפְעֶנָה שְׁפָתַי תְּהַלֵּלָה כִּי תִלְמַדְנִי חֶקְיֶךָ:
 קַעב תַּעַן לְשׁוֹנִי אִמְרַתְךָ כִּי כָל־מִצוֹתֶיךָ צִדְקָה:
 קַעג תַּהֲיִי־יָדְךָ לְעֶזְרִנִּי כִּי פְקוּדֶיךָ בְּחִרְתִּי:
 קַעד תֵּאֲבֹתִי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁעֵי:
 קַעה תַּחֲיֵ־נַפְשִׁי וְתִהְלֹלְךָ וּמִשְׁפָּטֶךָ יַעֲזָרֵנִי:
 קַעו תַּעֲלִיתִי כִּשָּׁה אֶבֶד בְּקֶשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצוֹתֶיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי:

אגרות קודש

ב"ה, ט' סיוון, ה'תש"א

ברוקלין, נ. י.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצרכי ציבור וכו'

מו"ה יוסף שי בורג

שלום וברכה!

נשען על פגישתנו בפאריז בשנת תש"ז ועל הרושם שנשאר לי מפגישה זו, אשר על פי דין תורה מעמידים יהודי בחזקת ישרותו, הנני כותב שורתיים אלו.

חבל שבהיותו כאן לא היתה לנו הזדמנות להפגש, ואסתפק כאן בכתב ובקיצור, מאחר שלמותר להאריך על דבר אחריות השעה בקשר עם הבחירות בארצנו הקדושה, ת"ו.

קוה קויתי אשר הבחירות בכלל לא תתקיימנה באשר אין הזמן גרמא לכך, ועל כל פנים אשר תהי' אחדות שלמה בתוך היהדות החרדית בארה"ק ליצור חזית מאוחדת לבחירות.

למותר להאריך לדכוותי אשר בשאלה הנוגעת לטובת הכלל, הנה על כל מפלגה לוותר על רווחים מפלגתיים המנגדים לטובת הכלל, ולמותר להאריך לאיש חרדי אשר לענינים הנוגעים ליהדות החרדית דין קדימה על כל חשבונות של ריוח גשמי אפילו אם ריוח זה בטוח ואין צריך לומר אם הוא מדומה ומוטל בספק, ובפרט אשר ריוח מדומה זה יכול להיות גם קרוב להפסד.

כוונתי לחזית המאוחדת בתוך היהדות הדתית בארה"ק אשר מוכרחת היא לא רק לטובת הכלל אלא גם לכל אחת מהמפלגות. והנני פונה לכי' כלאיש חרדי אשר מצדו ישתדל בכל מאמצי כוחותיו והשפעתו ליצור חזית דתית מאוחדת אם אפילו הענין קשור עם ויתורים מפלגתיים. והנני בטוח אשר ישים את ענין היהדות החרדית בכללותה בראש וישפיע בכיוון זה בכל מקום שהשפעתו מגעת.

בת"ח על הודעתו בשורות טובות בזה,

בפ"ש וברכה.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ט"ו אלול מפרק עז עד סוף פרק עח ופרקים מג-מה	יום רביעי - י"ח אלול מפרק פח עד סוף פרק פט ופרקים נב-נד
יום שני - ט"ז אלול מפרק עט עד סוף פרק פב ופרקים מו-מח	יום חמישי - י"ט אלול מפרק צ עד סוף פרק צו ופרקים נה-נז
יום שלישי - י"ז אלול מפרק פג עד סוף פרק פז ופרקים מט-נא	יום שישי - כ' אלול מפרק צז עד סוף פרק קג ופרקים נח-ס
שבת קודש - כ"א אלול פרק כ מפרק קד עד סוף פרק קה ופרקים סא-סג	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ו אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכא, אך צריך להקדים... עד עמ' קכב, במשל ומליצה:

ברוך-הוא מאיר ומלכש בתוכם – בתוך המדות העליונות, 44
ממש, ו"איהו וגרמוהי חר", – הוא, "אור אינסוף" ומדותיו, 45
הכלים של הספירות, הם דבר אחד, במילא הרי גם המדות 46
העליונות הן בבחינה של "אינסוף", מחדש-אין-פן בנשמת 47
האדם המלכשת בחמר, 48

– בגוף שהוא חומרי, שיש 49
למדותיה קץ וגבול, – 50

ואם-כן הרי מובן, שמדת 51
החסד שלמעלה גדולה 52

ועליונה בעליונות בלתי 53
מוגבלת ממדת החסד 54

ואהבה של אברהם אבינו 55
כפי שנשמתו מלוכשת 56

בגוף, אבל מכל-מקום 57
סלקא דעתך אמינא – 58

היו יכולים לחשוב, 59
שמודותיה – של נשמת 60

אברהם אבינו, הן מעין 61
וסוג מדות העליונות. – 62

קודם שלל רבנו הזקן 63
מלמעלה למטה, שמדת 64

החסד שלמעלה איננה 65
מעין ומסוג החסד 66

והאהבה של אברהם 67
אבינו. וכעת הוא שולל גם 68

מלמטה למעלה, שמדת 69
החסד של אברהם אבינו 70

איננה מעין ומסוג מדת 71
החסד שלמעלה – וזאת, כדי לשלול ענין זה מכל הצדדים. וְלֹא 72

אמר: – ולכן אמר אברהם אבינו: "ואנכי עפר ואפר", דכמו 73
שהאפר הוא מהותו ועצמותו של העץ הנשרף, ש – העץ 74

לפני שנשרף, היה מרכב מד' יסודות: אש רוח מים עפר, – 75
כל דבר הרי מורכב מארבעה יסודות אלה²², וג' יסודות: אש 76

מים רוח – חלפו והלכו להם וכלו בעשן המתהווה 77
מהרבה-בן-כדור, – העשן יש בו משלשה יסודות אלה, אש, 78

רוח, מים, שהיו בהרכבתו של העץ, ויסוד חר' שהיה בעץ, 79
שהוא העפר שבו – הוא אינו עולה עם העשן, אלא היורד 80

למטה ואין האש שולטת בו, הוא הנשאר קיים, והוא 81
האפר. – מה שנשאר מיסוד העפר שבעץ. הרי, שהאפר הוא 82

מהות העץ, שלפני זה היה עץ וכעת הוא אפר. כך, יאמר רבנו 83
הזקן להלן, שגם קודם כשהעץ היה עץ, היה עיקר מהות העץ – 84

העפר, שכעת הוא אפר. והנה, כל מהות העץ וממשו – 85
שהעץ יש לו "ממש" ויכולים למששו, שזה הרי לא מהאש, או 86

1 אך צריך להקדים, מה ששמעתי ממורי עליו-השלוש –
2 הרב המגיד ממזריטש, על פסוק²¹: "ואנכי עפר ואפר",

3 שאמר אברהם אבינו עליו-השלוש על הארת נשמתו
4 המאירה בגופו מאור חסד עליון, – שמהאור של מדת החסד

5 ד"אצילות" האירה
6 הנשמה בגופו של אברהם

7 אבינו, והיא מדתו – של
8 אברהם אבינו, מדת

9 "אהבה רבה", (נפח אחר:
10 שבה היה) שהיה אוהב

11 את תקדוש-ברוך-הוא –
12 ד"אהבה רבה" של

13 אברהם אבינו להקדוש
14 ברוך הוא, באה מהאור

15 של החסד העליון
16 ד"אצילות", אהבה גדולה

17 ועליונה כל-כך, עד
18 שנעשה "מרכבה"

19 לתקדוש-ברוך-הוא. –
20 כלומר, אברהם אבינו היה

21 בטל לגמרי להקדוש ברוך
22 הוא עד לאופן הביטול של

23 "מרכבה", שהוא למעלה
24 מביטול העבד לאדונו.

25 שכן, העבד למרות שהוא
26 בטל לאדון, יש לו בכל

27 זאת רצון עצמי, אלא
28 שהוא מבטל את רצונו

29 בפני רצון האדון, ואילו "מרכבה" בטלה לגבי הרוכב באופן
30 שאין למרכבה שום רצון עצמי, ובאופן כזה היה ביטולו של

31 אברהם אבינו להקדוש ברוך הוא. וסלקא דעתך אמינא, –
32 והיה עולה על הדעת לומר, שבחינת חסד ואהבה שלמעלה

33 בפספירות העליונות היא מעין וסוג מהות מדת "אהבה
34 רבה" של אברהם אבינו עליו-השלוש, רק שהיא – החסד

35 והאהבה שלמעלה, הן גדולה – בכמות, ונפלאה – באיכות,
36 ממנה – ממדתו של אברהם אבינו, למעלה מעלה עד אין קץ

37 ותכלית, – אמנם גדולה ונפלאה ממנה – אך על-כל-פנים
38 איזה דמיון יש ביניהם, בנוגע מידות העליונות שאין להם

39 (נפח אחר: קץ) סוף ותכלית מצד עצמן, – כשהשפעה
40 מהמדות העליונות יורדת למטה, היא באה בקץ וסוף ותכלית,

41 כלומר בענין של גבול, שלכן מתהווים ממנה עולמות ונבראים
42 בעלי גבול. אך, מצד עצמן, כפי שהמדות העליונות הן בעצם,

43 הן בלי גבול ואין בהן קץ וסוף ותכלית. כי אור אין-סוף

מרכבה עליונה, אף-על-פי-כן בדרתה למטה להתלבש בגופו – שזה הרי, על-ידי השתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה על-ידי צמצומים רבים – יורד הרי האור של מדת החסד ד"אצילות" דרך השתלשלות מדרגות רבות ומצמצם על ידי צמצומים רבים –

הרי אז, אין דמיון וערך מהות אור, האהבה המאיר בו אל מהות אור אהבה וחסד עליון שבאצילות, אלא כערך ודמיון מהות העפר שנעשה אפר אל מהותו ואיכותו כשהיה עץ נחמד למראה וטוב למאכל²³ על-דרך-משל, – שאין הרי שום ערך ושום דמיון בין האפר לבין העץ, כך אין שום ערך ושום דמיון בין מדת האהבה של אברהם אבינו לגבי מדת החסד והאהבה של "אצילות", ויותר מזה, להבדיל באלפים הבדלות, – בין האפר והעץ הגשמי לגבי רוחניות מדות האהבה של אברהם אבינו וחסד ד"אצילות", רק שדברה תורה בלשון בני אדם במשל ומליצה: – לכן קוראים למידת החסד והאהבה של אברהם אבינו על שם החסד והאהבה של "אצילות". כך יובן גם במכל-שכן, שהמדות הכוחות וספירות הנשמה של יהודי למטה, אין להם שום ערך ושום דמיון לגבי הספירות שמקוה הם באים. אך בכל זאת, כיוון שהם באים מקוה וספירות מאירות בנשמתו של יהודי, יכול יהודי להבין מנשמתו (המחיה את גופו) קצת בספירות העליונות, שזה תוכן הפסוק "ומבשרי אחזה אלקה".

הרוח או המים שבו, וחסדו וצורתו בארץ ורחב ועבי שהיה נראה לעין קדם שנשרף – עקרו היה מיסוד העפר שבו, – שבעץ, רק שאש מים רוח כלולים בו, – שהעץ כולל בתוכו גם מהיסודות אש, מים ורוח, אך העיקר שבו הוא מיסוד העפר, שממנו באים האורך, הרחב והעובי של

העץ, כי העפר – יסוד העפר שבו, הוא חסדו יותר מכלל, – מאשר שאר שלשת היסודות, ויש לו ארץ ורחב ועבי, מה-שאי-כן באש ורוח, – שאין בהם אורך ורחב ועובי, וגם המים – למרות שלמים יש כבר הרי ממשות, ואורך ורחב ועובי, אך הם מעט מעט – במדה מעטה ביותר, בעץ, וכל ארץ ורחבו ועוביו – של העץ, הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר, שהוא האפר הנשאר אחרי שנפרדו ממנו אש מים ורוח, והנה כמו שהאפר אין לו דמיון וערך אל מהות העץ הגדול באורך ורוחב ועובי קודם שנשרף לא בכמותו ולא באיכותו אף שהוא [הוא] מהותו ועצמותו וממנו נהיה כך עד"מ אמר אאע"ה על מדרתו מדת החסד והאהבה המאירה בו ומלוכשת בגופו דאף שהיא [היא] מדת האהבה וחסד העליון שבאצילות המאיר בנשמתו שהיתה מרכבה עליונה אעפ"כ בדרתה למטה להתלבש בגופו ע"י השתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה על ידי צמצומים רבים אין דמיון וערך מהות אור האהבה המאיר בו אל מהות אור אהבה וחסד עליון שבאצילות אלא כערך ודמיון מהות העפר שנעשה אפר אל מהותו ואיכותו כשהיה עץ נחמד למראה וטוב למאכל עד"מ ויותר מזה להבדיל באלפים הבדלות רק שדברה תורה כלשון בני אדם במשל ומליצה: לו דמיון וערך אל מהות העץ הגדול בארץ ורחב ועבי קדם שנשרף, לא בכמותו ולא באיכותו, – אין לאפר שום דמיון ושום ערך לא לכמות העץ ולא לאיכותו ולחשיבותו, אף שהוא [הוא] מהותו ועצמותו – העץ הוא מהותו ועצמותו של האפר, וממנו – מהעץ, נהנה – האפר; כך על-דרך-משל אמר אברהם אבינו עליו-השלוש על מדרתו, מדת החסד והאהבה המאירה בו ומלוכשת בגופו, דאף שהיא [היא] מדת האהבה וחסד העליון שבאצילות המאיר בנשמתו שהיתה

יום שני ט"ז אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכב, והנה כללות הי"ס... עד עמ' קכג, כמו שית'.

פרטי המדות שבאדם – נטיותיו השונות של האדם, אם הן נטיות חיוביות, שהוא נמשך אליהן, או נטיות שליליות, שהוא עומד בנפרד מהן,

אגרת הקדש

והנה כללות הי"ס שבנשמת האדם נודע לכל בדרך כלל. בכ"י ליחא] שהמדות נחלקות בדרך כלל לו' מדות וכל פרטי המדות שבאדם באות מאחת

והנה, בללות העשר ספירות שבנשמת האדם נודע לכל בדרך כלל. בכתב-יד ליחא], שהמדות נחלקות בדרך כלל לשבע מדות, וכל

44 התכללות של חסד וגבורה – היא נקראת בשם "תפארת". ואחר
45 כך, – אחרי שישנה ההתעוררות להשפיע, אם שהתעוררות
46 היא מצד מדת ה"חסד" או מצד מדת ה"גבורה", או מצד מדת
47 ה"רחמים", בבוא ההשפעה לידי מעשה, דהיינו בשעת
48 ההשפעה במש"כ –

49 כלומר, לא כשהוא לומד
50 את הענין לעצמו, אלא –
51 בהכנה להשפיע אותו ענין
52 ממש לאחר מכן, צריך
53 להתניען – ולהתבונן, איך
54 להשפיע, בדרך שיוכל
55 המקבל לקבל
56 ההשפעה²⁴, כגון שרוצה
57 להשפיע דבר חכמה
58 ללומד לבנו, – שלאב
59 יש חשק גדול להשפיע
60 לבן מה שיותר, אם
61 יאמרנה לו בלה כמו
62 שהיא בשכלו – לא יוכל
63 הבן להבין ולקבל, – גם
64 מפני שהשכל כפי שהוא
65 אצל האב (המשפיע) עדין
66 מדי מכדי שהבן יוכל
67 להבין ולקלוט – אלא
68 הוא מוכרח קודם להלביש
69 את השכל בענין אחר לא

70 כל-כך עדין (כמו במשל שלמטה מהנמשל), וגם מפני שכל
71 העשירות של השכל על כל פרטיו וסברא הנוטה לצד אחד
72 וסברא הנוטה לצד השני – הרי זה עשיר מדי מכדי שיוכל הבן
73 (המקבל) לקבל את השכל, אלא הוא מוכרח מקודם להפריד
74 את השכל לחלקים, לא לגלות לו את כל הפרטים, אלא פרטים
75 מסויימים של השכל, שיהיה קל לו לקבל, רק שצריך לסדר
76 לו בסדר וענין אחר, – משל, שהוא ענין שני, לא אותו ענין
77 של השכל והנמשל, דבר דבר על אפניו, – כלומר, שאין הוא
78 מגלה לו שתי הסברות שהן לחיוב ולשלילה, אלא באופן אחד
79 – או את הסברא הנוטה לזכות או הסברא הנוטה לחיוב, או
80 להכשיר או לפסול וכדומה, וכל זאת כדי שיוכל לקבל את
81 השכל, מעט מעט, – מן השכל הוא משפיע לו, ולא כל השכל.
82 כלומר, גם באורך השכל, בירידת ובהורדת השכל, מן ההכרח
83 שיהיה צמצום בהתאם לכוח הקליטה של המקבל, וגם ברוחב
84 השכל, בפרטיו הרבים של השכל, מן ההכרח שיהיה צמצום,
85 כדי שהמקבל יוכל לקלוט אותם, ובחינת עצה זו – המייעצת
86 לו איך להשפיע את השכל, נקראת "נצח" ו"הוד", שהן

1 באות מאחת משבע מדות אלו, שהן – שבע המדות, שרש
2 כל המדות וכללותן, – שורש כל המדות והנסיות באדם, הם
3 שבע מדות אלו, ובהן ישנם כל הפרטים באופן כללי, לפני שהם
4 באים בפרטים של נטיות פרטיות, שהן: – שבע המדות הן: מדת

5 החסד להשפיע בלי
6 גבול, – כלומר, גם עצם
7 ההשפעה היא בלי
8 הגבלה, וגם אל מי
9 שמשפיעים הוא בלי
10 הגבלה, ההשפעה היא
11 לכל, ומדת הגבורה
12 לצמצם מלהשפיע כל-
13 כך, – כלומר,
14 שההשפעה, היא
15 בהגבלה, עד כמה
16 להשפיע, או שלא
17 להשפיע [נפח אחר: כל
18 עקרן כלל, – כלומר,
19 שלמקבלים מסויימים לא
20 תהיה ההשפעה כלל, או
21 כפי שכתוב בחצאי
22 הריבוע: "כל עיקר", לא
23 להתחיל להשפיע להם
24 כלל, וכל זה בא מצד
25 ה"גבורה" שהיא מדת
26 הדין והצמצום, ומדת

27 הרחמים לרחם על מי ששייך לשון²⁴ רחמנות עליו, –
28 שלמרות שאין הוא רואי שישפיעו לו, אך מצד הרחמנות
29 צריכים לרחם עליו ולהשפיע לו, והיא – מדת הרחמים, היא
30 מדה ממצעת בין גבורה לחסד, שהיא – מדת ה"חסד" היא
31 להשפיע לכל, גם למי שלא שייך לשון²⁴ רחמנות עליו
32 כלל, מפני שאינו חסר כלום ואינו שרוי בצער כלל²⁵. –
33 ובכל זאת, מצד מדת ה"חסד", שהיא חסד והשפעה בלי הגבלה,
34 יוצא להשפיע גם לכוה. אך, מצד מדת ה"רחמים" שיש בה גם
35 התכללות של "גבורה", קיימת הגבלה שלא להשפיע לאחד
36 כזה, ולעומת זה מי שרחמנות עליו, הרי למרות שאין הוא רואי,
37 נדרש מצד רחמנות להשפיע לו. ולפי שהיא – מדת ה"רחמים",
38 היא מדה ממצעת – שיש בה גם "חסד" וגם "גבורה", נקראת
39 "תפארת", כמו בגדי תפארת, על-דרך משל, שהוא בגד
40 צבוע בגונים הרבה מערכים [בו בכתב-יד ליתא] בדרך
41 שהוא תפארת ונוי, מה שאין-כן בגד הצבוע בגון אחד –
42 לא שייך בו לשון תפארת. – שכן, "תפארת" היא רק
43 התכללות של כמה גוונים, ומפני שבמדת ה"רחמים" ישנה

24. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים", שהמלה "לשון", "לשון רחמנות", מיותרת לכאורה. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש לגבי המבואר בכ"מ - דחסד משפיע גם לזה שמדה"ר אומרת לא להשפיע (אף שחסר) או גם שאסור לרחם עליו". 26. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים" ש"כד"ה כי ידעתי ס"ג (אור התורה צח, ב) תיבות אלו אינן". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו - מלי ויסוד כדלקמן".

עצמו, שהיא מעוררת דינים ברצונו על בנו, לומר שאינו
ראוי לקב עדין – להשפיע לו חכמה עמוקה ושכל עמוק זה
– אלא עליו להתחזק כנגד זה – ולהשפיע לו. זו משמעות
נצח לגבי המניעות מבית, להשתלט על המניעות הפנימיות

שבטוכו הוא. (בכתבי

נרשם: חסר). – בכתבי

היד שעיניו בהם כדי

להשוות לאגרות הקודש

הנדפסות – כשהכינו

"תניא" זה לדפוס²⁹ –

נרשם "חסר". ההסברה

לכך היא: א) מניעות

"מחוץ", מניעות חיצוניות,

אין רבנו הזקן מסביר.

וכותב על כך הרבי

שליט"א: שצריך עיון אם

המניעות מחוץ יותר

פשוטות מאשר המניעות

"מבית", ואדרבא –

"מבית" יותר פשוט. אלא

– כותב הרבי שליט"א –

הביאור על המניעות

"מחוץ" כלול במה שצוין

כאן שחסר באגרת. ב)

בהתאם למה שלמדנו

הפירוש של "ובכלל

בחינת נצח", שבכלל

ובבחינת "נצח" כלול גם ענין הנצחון, להתגבר על המניעות

והעיכובים נגד ההשפעה – לא חסר כלום במה שרבנו הזקן

אינו מסביר ענין כזה בבחינת "הוד", שכן ב"הוד" אין ענין דומה

שיוכל בכלל של בחינת "הוד" – כפי שהדבר ב"נצח", ענין

הנצחון. ברם, אפשר גם ללמוד פירוש המלים "וגם בכלל

בחינת נצח", בצורה אחרת, שהכוונה היא ל"נצח" בכלל – לא

פרט במדת ה"נצח" שבו היא משתווה למדת "הוד", ששתיהן

הן "כליות יועצות", ו"תרין ביעין", ו"שחקים ששוחקים מן",

אלא ענין ה"נצח" בכלל – כללות ענין ה"נצח", ושעל כך הוא

אומר שזה ענין הנצחון, כשלומדים באופן כזה, חסר כאן

הביאור: מהו ה"כלל" של ענין ומדת "הוד" – וזהו הכוונה

ב"חסר". להלן יסביר רבנו הזקן בחינת ה"יסוד". ובחינת

"יסוד" היא, על-דרך-משל, ההתקשרות שמקשר האב

שכלו בשכל בנו בשעת למודו עמו באהבה ורצון,

שרוצה שיבין בנו; – שמצד הרצון ישנה ההתקשרות,

ההתמסרות וההתקשרות של שכל האב (המשפיע) עם שכל

הבן (המקבל), ובלעדי זה, – בלי ההתקשרות של מדת

ה"יסוד", גם אם היה הבן שומע דבורים אלו עצמם מפי

1 "כליות יועצות"; – כשם שבגוף האדם יש לכליות (גם) תפקיד
2 של עצה (מייעץ), כך גם בנפש, מדות "נצח" ו"הוד" הן הכליות
3 המייעצות כיצד להשפיע, וגם [נפח אחר: והן] – ברוחניות,
4 "תרין ביעין", – שני הביעין המבשלים הזרע, – כמו

5 שבגשמיות, ביסוד הזרע

6 הוא על-ידי ה"תרין

7 ביעין, כך ברוחניות,

8 בדבר השפעה, זה על-ידי

9 המדות "נצח" ו"הוד",

10 שהיא הטפה הנמשכת

11 מהמח, דחינו דבר

12 חכמה ושכל הנמשך

13 משכל האב, – המשפיע

14 שכל לבנו, שלא ימשך

15 כמו שהוא שכל דק

16 מאד במחו ושכלו, רק

17 ישתנה קצת מדקות

18 שכלו ויתנהו שכל

19 שאינו דק כל-כך, כדי

20 שיוכל הבן לקבל במחו

21 והקנתו, והוא ממש,

22 על-דרך-משל, כמטה –

23 של זרע, תיורדת מהמח

24 שהיא דקה מאד [מאד],

25 ונעשית נפה והמרת

26 ממש בכליות ותריין

27 ביעין. – וזהו הירידה

28 וההגשמה שנעשה בשכל המשפיע, שיהיה לפי ערך שכל

29 המקבל. וגם "נצח" ו"הוד" נקראים "שחקים" ו"רחים"

30 ששוחקים מן לצדיקים, – השם של רקיע "שחקים" הוא על

31 שם ש"שוחקים מן לצדיקים"²⁸, וזה ענין נוסף ב"נצח" ו"הוד"

32 שהן מחלקות את השכל לחלקים רבים. ובלשון רבנו הזקן: כמו

33 המוחן [חטים] ברחים, על-דרך-משל, שמפרד החטים

34 לחלקים דקים מאד – כך צריך האב להקטין השכל ודבר

35 חכמה שרוצה להשפיע לבנו, ולחלקם לחלקים רבים,

36 ולומר לו מעט מעט – מן השכל, כמזעזע ודעת. – מה

37 לומר לו ומה לא לומר לו, ענין חלוקת השכל וגילוי חלקים

38 מסויימים בלבד מהשכל, הוא צמצום בעומק השכל, נוסף על

39 הצמצומים האמורים לעיל באורך ורוחב השכל, כך שבכל

40 ששת הקצוות של השכל, אורך, רוחב ועומק – ישנה ה"פעולה"

41 של הכליות היועצות של "נצח" ו"הוד". וגם בכלל, בחינת

42 "נצח" הוא לצמצם ולעמוד נגד כל מונע ההשפעה והלמוד

43 מבנו מבית ומחוץ, – גם דברים שהם פנימיים ומונעים

44 מלהשפיע לו ומללמוד אתו, וגם דברים שהם מניעות חיצוניות,

45 מבית – הינו להתחזק נגד מדת הגבורה והצמצום שפאב

28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל סוף שהיחיה"א, מתגיגה יב, כ". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ככתוב בהקדמת הרר"א שו"ב הגיהו אגה"ק שנדפסו בהשוואה לכת"י (לא דאדה"י עצמו)".

1 אָבִיו [שְׁמִדְבָּר בְּעָדוֹ וְלִוְמִד לְעַצְמוֹ] (בכתב־יד קודש אדמו"ר
2 בעל צמח־צדק נשמת־רעון, בדרוש "כי ידעתיו" סעיף י"ג
3 שהועתק שם לשון זה), ליתא תיבות אלון] - לֹא הָיָה מִבֵּין
4 כְּלִיפֶךָ כִּמּוֹ עֵכָשׁ, שְׁאֵבִיו מְקַשֵּׁר שְׁכָלוֹ אֵלָיו וּמְדַבֵּר עִמּוֹ
5 פָּנִים אֶל פָּנִים³⁰
6 בְּאַהֲבָה וְחֶשֶׁק, שְׁחֹשֵׁק
7 מֵאֵד שִׁבְיָן בְּנוֹ, - שׁוּחַ
8 לֹא רַק רִצּוֹן, מֵה שְׁהוּא
9 רִצּוֹה שְׁהָבִין יִבֵּן, אֵלֶּא
10 חֶשֶׁק וּרִצּוֹן, רִצּוֹן שְׁכָלוֹ
11 בּוֹ תַעֲנוּג (שׁוּחַ עֵנִין
12 "יסוד", סוג כזה של
13 התקשרות). אַחֲרֵי הַמְּלִים
14 "שְׁמִדְבָּר בְּעָדוֹ וְלִוְמִד
15 לְעַצְמוֹ", כְּתוּב בְּאוֹתִיּוֹת
16 קְטָנוֹת: בְּכַתְב־יֵד־קוֹדֶשׁ
17 אֲדִמּוּרִי בַעַל "צִמְחָה צֶדֶק"¹⁰
18 (בִּדְרוֹשׁ כִּי יִדְעִיתִי סֵעִיף¹¹
19 י"ג³¹ שהועתק שם לשון¹²

אגרת הקדש

דְּבוּרִים אֵלֹו עֲצָמָם מִפִּי אֲבִיו [שְׁמִדְבָּר בְּעָדוֹ וְלִוְמִד
לְעַצְמוֹ. כִּי"ק אֲדִמּוּרִי בַעַל צ"צ נ"ע (בִּדְרוֹשׁ כִּי יִדְעִיתִי סֵעִיף י"ג
שְׁהוּעֵתָק שֶׁם לִשּׁוֹן זֶה) לִיתָא תִיבּוֹת אֵלֹון] לֹא הָיָה מִבֵּין כ"כ כִּמּוֹ
עֵכָשׁוֹ שְׁאֵבִיו מְקַשֵּׁר שְׁכָלוֹ אֵלָיו וּמְדַבֵּר עִמּוֹ פֹא"פ
בְּאַהֲבָה וְחֶשֶׁק שְׁחֹשֵׁק מֵאֵד שִׁבְיָן בְּנוֹ וְכָל מֵה
שְׁהַחֶשֶׁק וְהַתַּעֲנוּג גְּדוֹל כֶּךָ הַהִשְׁפָּעָה וְהַלִּימוֹד גְּדוֹל
שְׁהָבִין יוֹכֵל לִקְבֹּל יוֹתֵר וְהָאֵב מִשְׁפִּיעַ יוֹתֵר כִּי ע"י
הַחֶשֶׁק וְהַתַּעֲנוּג מִתְרַבֶּה וּמִתְגַּדֵּל שְׁכָלוֹ בְּהִרְחִבַת
הַדַּעַת לְהַשְׁפִּיעַ וְלִלְמֹד לִבְנוֹ (וְכִמּוֹ עַד"מ בְּגִשְׁמִיּוֹת
מִמֶּשׁ רַבּוֹי הַזֶּרַע הוּא מְרֹבֵב הַחֶשֶׁק וְהַתַּעֲנוּג וְעִי"ז
מִמִּשְׁךְ הִרְבֵּה מֵהַמוֹחַ וְלִכְּנֵן הַמִּשְׁלִיל חֲכָמִי הָאֲמֵת
לְזִיוּג גִּשְׁמִי כִּמּוֹ שִׁית').¹²

20 (זה) ליתא - אין - תיבות
21 אלון - שכן, לא זו בלבד
22 שאינו דומה בשלומד אותו ענין לעצמו לכשלומד אותו עם בנו
23 באהבה, אלא גם כשהוא לומד ומשפיע לבנו בלי התקשרות
24 וכו' - אין זה באותו אופן כמו בשעה שהוא משפיע לבנו

יום שלישי י"ז אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכג, והנה מדות אלו... עד עמ' קכג, שינוי מדותיהם.

49 וְהֵנָּה, מְדוֹת אֵלֹו - שְׁהוּסִבְרוּ כֵּאֵן בַּעֲנִין הַהִשְׁפָּעָה, הֵן
50 בְּחִינּוֹת חִיצוֹנִיּוֹת - הַמְּדוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, שְׁכִנְפָּשׁ, וְכַתּוּב
51 מְלָכֻשׁוֹת מְדוֹת פְּנִימִיּוֹת, - מְדוֹת שֶׁהֵן יוֹתֵר נִפְשׁוֹת, וְהֵן
52 הַסִּיבּוֹת לַמְּדוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת הַמִּתְבַּטָּאוֹת בַּעֲנִין הַהִשְׁפָּעָה, שְׁתֵּן
53 - הַמְּדוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, הֵן

אגרת הקדש

וְהֵנָּה מְדוֹת אֵלֹו הֵן בְּחִי' חִיצוֹנִיּוֹת שְׁכִנְפָּשׁ וְכַתּוּב מְלָכֻשׁוֹת מְדוֹת פְּנִימִיּוֹת
שֶׁהֵן בְּחִי' אֲהוּ"ר כו' דְּהִיּוּ עַד"מ בֵּאֵב הַמִּשְׁפִּיעַ
לִבְנוֹ מַחֲמַת אֲהַבָּתוֹ וּמוֹנֵעַ הַשְׁפָּעָתוֹ מִפְּחָדוֹ וִירָאָתוֹ
שֶׁלֹא יֵבֵא לְיָדֵי מַכְשׁוֹל ח"ו. וּמִקּוֹר וּשְׂרֵשׁ מְדוֹת אֵלֹו
הַמְּדוֹת שֶׁהֵן חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ. וּמִקּוֹר וּשְׂרֵשׁ מְדוֹת אֵלֹו,
הַמְּדוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, הֵן
בְּחִינּוֹת אֲהַבָּה וִירָאָה
כו'. דְּהִיּוּ, עַל־דֶּרֶךְ¹³
מִשְׁל, בֵּאֵב הַמִּשְׁפִּיעַ¹⁴
לִבְנוֹ מַחֲמַת אֲהַבָּתוֹ, -¹⁵
הִרִי פְּנִימִיּוֹת מֵדַת הַחֶסֶד¹⁶
וְהַהִשְׁפָּעָה הִיא הָאֲהַבָּה,¹⁷
וּמֵדַת ה"חֶסֶד" הִיא¹⁸
חִיצוֹנִיּוֹת בְּלִבְד לִגְבִי הָאֲהַבָּה, וּמוֹנֵעַ הַשְׁפָּעָתוֹ מִפְּחָדוֹ

30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפ"ל: "פה אל פה" בלא אמצעי (ראב"ע - בהעלותך יב, ח), אבל פנים אל "פנים" בחי' נעלית יותר, והרי כאן מדבר במעלות דיסוד הכי נעלות - ועד "שחושק מאד". וגם - עפ"ז דוקא ה"ז הפכו דמדבר בעדו". 31. נדפס באוה"ת וירא שם (צח, ב). 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי צ"ל: גדל (במקום גדול)". 33. על מה שאין רבנו הזקן מבאר בחינת "מלכות" - מציין הרבי שליט"א: "כנראה הטעם: בכי' כל ו' המדות שע"ע מבאר: להשפיע (ההשפעה), לצמצם כו' בכוא ההשפעה לידי מעשה - שזוה מוכן שישנה קודם שבאה לידי מעשה - בשלימותה במשפיע וזהו מל' (אוועקלייג של המשפיע כי ההשפעה היא עדיין בהמשפיע, אבל בשלימותה בערך הגבלות המקבל)".

22 - העיקר בנוגע למדות, הוא ה"דעת" באדם, הנמשך
23 מן החינת ה"דעת" שבו, - שלאחר שהוא תופס את
24 השכל בכוון החכמה, נקודת והברקת השכל, והוא מבין את
25 השכל על כל פרטיו בכוון הבינה - הוא מתעמק בדעתו
26 ומתקשר עם המושכל -

27 (הדבר שהוא מבין)
28 להרגישו ולחוש בו, לא
29 רק להבינו אלא גם
30 להרגישו, וזה העיקר של
31 המדות, כנראה בחוש, -
32 כי לפי שני דעות -
33 של בחינת "דעת", בני
34 אדם זה מזה - כך
35 הוא שני מדותיהם. -
36 כפי מדת ה"בר דעת" של
37 האדם - כך הן מדותיה;
38 אם הוא ברדעת גדול

39 יותר - מדותיו גדולות ויציבות יותר; אם אין הוא ברדעת
40 גדול - מדותיו קטנות ובלתי יציבות. שכן, "דעת" היא הקיום
41 והחיות של המדות, כפי שרבונו הזקן אומר בפרק שלישי של
42 החלק הראשון של ספר ה"תניא".

1 הפנימיות והחיצונית, הוא מחכמה בינה דעת שבנפשו,
2 כי לפי שכל האדם - כך הן מדותיו, - אם שכלו גדול
3 - מדותיו הן בענינים גדולים, ואם שכלו קטן - מדותיו הן
4 בענינים קטנים, כנראה בחוש, שהקטן שהחכמה בינה
5 דעת - השכל שלו הן

6 בבחינת קטנות - כך
7 כל מדותיו הן בדרגים
8 קטני הערך. - וכשהוא
9 גדול, שאז שכלו מתגדל
10 - מדותיו הן אז בענינים
11 גדולים יותר, ונס
12 בגדולים - במבוגרים
13 עצמם, תלוי הדבר גם
14 בקטנות וגדלות שכל
15 המבוגר, "לפי שכלו"
16 ויחלל איש³⁴, - "איש"
17 הוא תואר המדות, כפי

18 שכתוב³⁵: "כאיש גבורתו"; הרי שבח והילול המדות גם הם
19 בהתאם לשכל, כי לפי רב חכמתו - כך הוא רב אהבתו
20 וחסדו. וכן שאר כל מדותיו פנימיות וחיצוניות, מקורן
21 הוא מחכמה בינה דעת שבו. והעיקר הוא הדעת שבו,

יום רביעי י"ח אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכג, והנה כ"ז הוא... עד עמ' קכד, שיתבאר במקומו:

64 אלקות, כל המדות, פנימיות וחיצוניות, הן לה' לבדו. -
65 גם ה"חסד" שהוא מדה חיצונית וגם האהבה שהיא פנימיות
66 החסד - הם שניהם

67 להקדוש-ברוך-הוא לבדו,
68 כי מחמת אהבת ה'
69 ומרב חפצו לדבקה בו,
70 הוא חפץ - ברצון פנימי
71 לעשות חסד כדי לדבק
72 במדותיו, - של הקדוש
73 ברוך הוא, כמאמר רז"ל
74 על פסוק³⁶: "ולדבקה
75 בו" - "הדבק במדותיו".
76 - כיצד יכול אדם
77 להתדבק בהקדוש-ברוך-

78 הוא - הרי זה על ידי שהוא מתדבק במדותיו, וכמו שהקב"ה
79 הוא רחום - כך הוא רחום, וכמו שהקב"ה הוא חפץ חסד - הרי
80 זה המניע הפנימי הטמון ברצונו לעשות חסד - וזאת כדי
81 להתדבק בהקב"ה. וכן במדת הנבונה, - חיצונית היראה -
82 היא גם כן רק בענינים של אלקות, להפרע מן הרשעים
83 ולענשם בענשי התורה, - שזה ענין של "גבורה", וכן
84 להתגבר על יצרו, ולקדש את עצמו - להיבדל, במהר לו,

43 וזה, כל זה - המוסבר לעיל בענין המדות, בהקשר לענין
44 ההשפעה, הוא רק על-דרך-משל לבד, - אין זה ענין
45 האמיתי של "ספירות"

46 בנפש, כי כל זה הוא
47 בנפש השכלית
48 התחתונה שבאדם,
49 הנבאה מקלפת נגה. -
50 נפש זו היא "תחתונה"
51 שנמשכת לענינים
52 (ארציים) תחתונים, ואף
53 ענין השכל שבנפש זו הוא
54 בענינים תחתונים, בענינים
55 של "יש" ו"מציאות",
56 להבין את מציאותם

57 וכדומה. שכן, כיוון שזו נפש של קליפה, הרי למרות שזו קליפת
58 "נוגה" שיש בה גם טוב, בכל זאת היא קשורה ב"יש" ו"מציאות"
59 ובענינים תחתונים, אף באמת לאמתו, - לאמיתת ענין
60 הספירות בנפש האדם, שזה - בנפש העליונה האלהית,
61 שהיא "חלק אלוהי ממעל", - כמוסבר בפרק שני של החלק
62 הראשון של ספר ה"תניא" הענין של "חלק אלקה ממעל",
63 שנפש זו היא נפש עליונה השקועה בענינים נעלים, בענינים של

הקב"ה הרי ברא הכל, והרי זו בריאה "יש" מ"אין" — גם מצד
הכוח האלקי המהווה והבורא, אף-על-פי-כן, מודים אנחנו
בהודאה אמיתית — הנחה אמיתית בנפש, המרגישה את
האמת, שכן הוא באמת לאמתו. — שהאמת האמיתית היא

כמו "דעת עליון", שהכל

הוא כ"לא ממש" ובטל

במציאות לגבי הקב"ה,

שלא כפי שהוא ב"דעת

תחתון" שקיים "יש" אלא

שה"יש" בטל לאלקות³⁷,

זה בא מצד מדת ה"הוד",

ההודאה והביטול לאמת

למרות שלא מבינים

אותה. ובכלל זה — של

מדת ה"הוד", גס-כן,

להודות לה' על כל

הטובות אשר גמלנו,

ולא להיות כפוי טובה

חס-ושלום. — שאינו

מכיר בטוב שעשו לו,

אלא שיתן תודה להקב"ה

על כל הטובה שהקב"ה

עשה אתנו, זה "הוד",

מלשון הודאה — להודות,

ובכלל זה, — של מדת

ה"הוד", להודות על כל

שבחיו ומדותיו

ופעולותיו באצילות

וכריאות עליונים

ותחתונים, שהם משבחים עד אין תכלית [נפש אחר:

חקר], ונאים וראוים אליו יתברך ויתעלה, והוא מלשון

"הוד והדר". וכן במדת — יסוד, הנקראת "צדיק יסוד

עולם"⁴⁰, — שגם היא, כפי שהיא בנפש האלקית, היא באלקות,

כפי ועל-דרך שדובר לעיל, במשל, בענין ההשפעה, ש"יסוד"

הוא ענין ההתקשרות בחשק ותענוג להשפיע לבנו (המקבל),

כך יאמר רבנו הזקן להלן בענין "יסוד", התקשרות בחשק

ובתענוג באלקות, להיות נפשו קשורה בה' תני תחיים, —

המחיה את החיים עצמם, ולדבקה בו — בהקדוש ברוך הוא,

בדבקה וחשיקה, בחשק ותענוג נפלא. — שזה מצד מדת

ה"יסוד", ההתקשרות באלקות בחשק ותענוג נפלא, ובמדת

מלכות, — של הנפש האלקית שהיא באלקות, לקבל עליו על

מלכותו ועבודתו כעבודת כל עבד לאדונו באימה

וביראה. — כך יעבוד את הקדוש-ברוך-הוא באימה וביראה

מצד ה"קבלת-עול" שקיבל על עצמו עול מלכות שמים. רבנו

הזקן הסביר כאן כל שבעת המדות, מ"חסד" עד "מלכות", כפי

שזן כולן באלקות — בנפשו האלקית של יהודי.

שזן כולן באלקות — בנפשו האלקית של יהודי.

שזן כולן באלקות — בנפשו האלקית של יהודי.

שזן כולן באלקות — בנפשו האלקית של יהודי.

שזן כולן באלקות — בנפשו האלקית של יהודי.

שזן כולן באלקות — בנפשו האלקית של יהודי.

שזן כולן באלקות — בנפשו האלקית של יהודי.

שזן כולן באלקות — בנפשו האלקית של יהודי.

שזן כולן באלקות — בנפשו האלקית של יהודי.

ולעשות גדר וסג לתורה — כל זה הוא מפני פחד ה'
ויראתו, פן יבא לידי חטא חס-ושלום. — שבגלל כך הוא
מקדש עצמו בהרבה "שערים" של היתר, שלא יבוא לידי שער
אחד אל איסור³⁷, ומצד זה הוא עושה לעצמו גדרים וסייגים

לענינים של תורה — כדי

שלא יעבור חס-ושלום

על אף חטא. הרי,

שה"יראה", שהיא המדה

הפנימית, היא להקב"ה,

וה"גבורה", המדה

החיצונית, היא גם כן

בענינים של הקב"ה —

ענינים של תורה ומצוות.

ובן — במדת ה"תפארת",

לפאר את ה' ותורתו

בכל מיני פאר, — כמו

ספר תורה הדור, תפילין

יפות, וכדומה, שזו מדת

ה"תפארת", מלשון יופי,

ולדבקה בשבחיו

במתן שבח להקב"ה, בכל

הקנינות נפשו, — שזה

ה"תפארת", מלשון "לפאר"

והשבח, והנינו

בהתבוננות שכלו

ומחשבתו — שמה שהוא

מפאר ומשבח את הקב"ה,

יהיה מתוך התבוננות

עמוקה של שכלו ושל

מחשבתו בגדלות הקב"ה, גם בדיבורו. — שאמירתו שבחיו של

הקב"ה בדיבור, לא תהיה דיבור בפה בלבד, אלא גם מתוך

התבוננות עמוקה של שכל ושל מחשבה. כך שישנן כאן כל

בחינות נפשו, שכל ומדות — מדת ה"תפארת" — ומחשבה

ודיבור, שדיבור הוא הרי "מעשה זוטא"³⁸ — הרי זה גם כן בחינת

מעשה; או שהכוונה היא לכל בחינות הנפש השייכות בענין

השבחים, והן, שכל ומחשבה ודיבור. וכן — במדת ה"נצח",

לעמוד בנצחון נגד כל מונע מעבודת ה' ומלדבקה בו,

ונגד כל מונע מלהיות כבוד ה' מלא — ובהתגלות, את כל

הארץ, במלחמות ה' אשר נלחם דוד המלך עליו-השלום.

— שענין המלחמות והנצחונות בא מצד מדת ה"נצח" של הנפש

האלקית, וכן — במדת ה"הוד", להשתחוות ולהודות לה', —

בבחינה של הודאה ושל ביטול, שהוא מודה למרות שאין הוא

מבין, אשר מחיה ומחיה את הכל, והכל בטל במציאות

אצלו, וכלא קמיה — הכל לגבי הקדוש ברוך הוא, כלא

חשיב, — נחשב לכלום, וכאין ואפס ממש. ואף שאין אנו

משיגים איך הוא הכל אפס ממש קמיה — לגביו, שכן,

משיגים איך הוא הכל אפס ממש קמיה — לגביו, שכן,

משיגים איך הוא הכל אפס ממש קמיה — לגביו, שכן,

משיגים איך הוא הכל אפס ממש קמיה — לגביו, שכן,

משיגים איך הוא הכל אפס ממש קמיה — לגביו, שכן,

משיגים איך הוא הכל אפס ממש קמיה — לגביו, שכן,

משיגים איך הוא הכל אפס ממש קמיה — לגביו, שכן,

משיגים איך הוא הכל אפס ממש קמיה — לגביו, שכן,

משיגים איך הוא הכל אפס ממש קמיה — לגביו, שכן,

1 להלן יסביר רבנו חזקוני את הכוחות והספירות של חכמה-בינה
2 דעת – בנפש האלקית. ומקור ושרש כל המדות הן מהחכמה
3 בינה-דעת, דהיינו: החכמה היא מקור השכל המשיג את
4 ה' וחכמתו וגדלותו ומדותיו הקדושות שמנהיג ומחיה בהן
5 כל העולמות עליונים
6 ותחתונים, – הרי המקור

אגרת הקדש

החכמה היא מקור השכל המשיג את ה' וחכמתו
וגדלותו ומדותיו הקדושות שמנהיג ומחיה בהן כל
העולמות עליונים ותחתונים ובינה היא ההתבוננות
בהשגה זו באורך ורוחב ועומק בינתו להבין דבר
מתוך דבר ולהוליד מהשגה זו תולדותיה שהן מדות
אהוי"ר ושאר מדות הנולדות בנפש האלהית המשכלת
ומתבוננת בגדולת ה' כי לגדלותו אין חקר ויש בחי'
גדולת ה' שע"י התבוננות הנפש האלהית בה תפול
עליה אימתה ופחד שהיא יראה תתאה שהיא בחינת
מלכות ויש בחי' גדולת ה' שממנה באה יראה עילאה
יראה בוישת ויש בחינה שממנה באה אהבה רבה
ויש בחינה שממנה באה אהבה זוטא וכן במדות
החיצוניות שהן חסד כו' וכולן צריך להיות מלוכש
בהן בחינת הדעת שהוא בחינת התקשרות הנפש
הקשורה ותקועה בהשגה זו שמשגת איזה ענין מגדולת
ה' שממנה נולדה בה איזה מדה מהמדות כי בהיסח
הדעת כרגע מהשגה זו מסתלקת ג"כ המדה הנולדה
ממנה מהגילוי בנפש אל ההעלם להיות בה בכח
ולא בפועל ולכן נקרא היוווג בלשון דעת מפני שהוא
לשון התקשרות וזהו בחי' דעת תחתון [נ"א הדעת
התחתון] המתפשט במדות ומתלבש בהן להחיותן
ולקיימן ויש בחינת דעת העליון שהוא בחינת
התקשרות וחיבור מקור השכל המשיג עומק המושג
שהוא כנקודה וכברק המבריק על שכלו שיתפשט
למטה ויבא עומק המושג לידי הבנה בהרחבת הביאור

7 של השכל המבין כל זאת
8 – הוא ספירת ה"חכמה"
9 שבנפשו האלקית של
10 יהודי, ובינה היא – כוח
11 ההתבוננות בהשגה זו –
12 של גדולת ה' ושל מדותיו,
13 באורך ורחב ועמק
14 בינתו, – כפי שהוסבר
15 בלמדנו הפרק השלישי
16 של החלק הראשון של
17 ספר ה"תניא", שבשכל
18 ישנן ששה קצוות של
19 אורך, רוחב ועומק;
20 "אורך" – ירידת השכל
21 במשלים וכדומה, שיהיה
22 מובן גם למי שאינו משיג
23 את השכל העמוק כפי
24 שהוא לפני הירידה;
25 "רוחב" – רחבות השכל
26 בפרטים והסתעפויות
27 רבות של השכל; "ועומק"
28 – העמקות מה שיש
29 בשכל, עומק לפני
30 מעומק, להבין דבר
31 מתוך דבר, ולהוליד
32 מהשגה זו תולדותיה;
33 שהן מדות אלה

34 ויראה – שהן תולדות ההשגה, שעל ידי הבנתו גדלות
35 הקדוש-ברוך-הוא, נולדת בו אהבה להקב"ה או יראה
36 מהקב"ה, ושאר מדות הנולדות בנפש האלהית,
37 המשכלת ומתבוננת בגדולת ה', כי "לגדלותו אין חקר".
38 ויש בחינת גדולת ה', שעל-ידי התבוננות הנפש האלהית
39 בה – תפל עליה אימתה ופחד שהיא יראה תתאה, –
40 יראה תחתונה, שהיא בחינת מלכות, ויש בחינת גדולת ה'
41 שממנה באה יראה עילאה, – יראה עליונה, ירא בישת, –
42 שהוא בוש מגדולת הקב"ה, ויש בחינה – בגדולת ה', שממנה
43 באה – בחינת ומדריגת אהבה, הנקראת אהבה רבה, ויש
44 בחינה – בגדולת ה', שממנה באה אהבה זוטא. –
45 המדריגה הקטנה יותר באהבה; כל האמור הוא במדות

הפנימיות של אהבה ושל יראה – הבאות מחכמה-בינה-דעת,
מהבנה ומהתבוננות בגדולת ה', וכן במדות החיצוניות,
שהן: חסד כו'. – ר"גבורה" וכו' – הן באות כולן מחכמה-
בינה-דעת, מההתבוננות בגדולת ה', ובכללן – בכל המדות,
צריך להיות מלכש בהן
בחינת הדעת, שהוא
בחינת התקשרות
הנפש, תקשורה
ותקועה בהשגה זו
שמשגת איזה ענין
מגדולת ה', שממנה
נולדה בה – בנפש, איזה
מדה מהמדות, – הרי
בשעה שהנפש מבינה את
הענין, נדרש שיהיה כוח
ה"דעת", שיהיה קשור
ונתון בענין שהוא משיג,
כי בהסח הדעת כרגע
מהשגה זו – מסתלקת
גם-כן המדה הנולדה
ממנה, מהגילוי –
שהיתה לפני זה בגלוי,
בנפש אל ההעלם, –
שבנפש היא באופן של
העלם, להיות בה – רק
בכח ולא בפועל. – שרק
בכוח יש לו האהבה או
היראה, אבל בפועל
ובגילוי אין לו אותה
מדה. מי מביא שהאהבה
או היראה תהיה בפועל –
הרי זה כוח ה"דעת". שכן,
על ידי ההתקשרות אל

השכל באופן שאין הוא מסיח דעתו ממנו אף לא לרגע אחד
– המדות הנולדות מן השכל הן בהתגלותו ו"בפועל", ולכן
נקרא היוווג בלשון "דעת"⁴², מפני שהוא לשון
התקשרות. – ומהתקשרות כזו, ישנה תולדה, ובענין
ההתקשרות של שכל ישנה תולדה של מדות, וזהו בחינת
דעת תחתון – המדריגה התחתונה בבחינת "דעת", [פסח
אחר: הדעת התחתון], המתפשט במדות ומתלבש בהן
להחיותן ולקיימן. ויש בחינת דעת העליון, – המדריגה
העליונה בבחינת "דעת" שהוא בחינת התקשרות וחיבור
מקור השכל המשיג עמק המושג, שהוא כנקודה וכברק
המבריק על שכלו, – יקשר כל זאת שיתפשט למטה,
ויבא עמק המושג לידי הבנה, בהרחבת הביאור באורך

- 1 וְרַחֵם, שְׁהִיא בְּחִינַת בִּינָה, הַנִּקְרָאת "רְחוּבוֹת הַנֶּהָר",
2 כְּמוֹ שִׁיתָבָאֵר בְּמִקְוָמוֹ:¹³ – כלומר, זו בחינת ה"דעת"
3 המַחֲבֵרֶת "חֲכֻמָּה" ל"בינה", ש"חכמה" שהיא נקודה, וכבר
4 המתגלה ונעלם מיד, מחברת בחינת ה"דעת" שתבוא בהשגה
5 של "בינה" ולא בצורה
6 של נקודה, אלא
7 בהתפשטות ובהרבה
8 פרטים בהשגה, ומשלים¹
9 והסברים המורידים את²
10 השכל למטה יותר – הרי
11 זה הכוח והבחינה של "דעת" המחברת ומקשרת נקודת
12 ה"חכמה" ל"בינה", "חכמה" משולה למעין שהמים נובעים
13 ממנו טיפין טיפין, ו"בינה" משולה לנהר שהמים שופעים בו
14 בהתפשטות ובהתרחבות – והכוונה היא שממעין ה"חכמה"
15 יבוא לנהר ה"בינה". ואילו "דעת תחתון" מקשר את המוחין
- למדות, שמשכל ומהשגה יבוא ענין המדות, והוא מעניק
למדות חיות וקיום. על-כל-פנים מוסבר כאן איך כל עשרת
הכוחות והספירות בנפש האלקית הם בעיני אלקות, ועל-ידם
הרי "מבשרי אחזה אלקה", יכולים להבין בספירות העליונות.
הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א לאגרת הקודש
סוף סימן ט"ו
לכאורה כמה ענינים
(ושמות) בחו"ב וכאן
מדייק הג"ל (דרך, רחה"ג).
ויל"פ דכאן עקרו ב' בנוגע למדות (וכנ"ל דבי' המוחין מתחיל:
ומקור ושורש כל המדות כו') ולכן גם בנוגע לבי' ד"ע כן הוא.
ועפמשנ"ת דדעת הוא זוג ב' היסודות דחו"ב כו' ודרך ורחה"ג
הם ב' יסודות דחו"ב (ראה מאו"א בערך דעת, דרך, רחה"ג
וש"ג).

יום חמישי י"ט אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכד, טז. אהוביי... עד עמ' 248, בנדרים דף פ'.

- 31 לְאִנְשֵׁי קְהִלַּת וְכוּ' כְּזֹכֵר לַעֲלִיל רְבוֹת מֵאֲגֻרֹת הַקֹּדֶשׁ שְׁלוֹ, כֹּתֵב רַבֵּנוּ
32 הֶזְקֵן, בְּקֶשֶׁר לַעֲנִין הַצָּדָקָה בְּכֻלָּהּ, וְצִדְקַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (בְּשִׁבִּיל אֵלֶּה
33 שְׁעוֹסֵקִים בְּתוֹרָה וּבַעֲבוּדָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) בִּפְרֹט, חֶלֶק מֵאֲגֻרֹת הַקֹּדֶשׁ
34 הוֹפְנוּ לְקִהְלוֹת מִסּוּיִמּוֹת בְּהוֹדְמָנוּת מִסּוּיִמּוֹת. אֲגֵרֶת הַקֹּדֶשׁ סִימֵן טז.
35 נִכְתְּבָה לְקִהְלָה מִסּוּיִמּוֹת, כִּפִּי
36 שְׁצִוִּין בְּרֵאשִׁית הָאֲגֵרֶת:
37 "לְאִנְשֵׁי ק' וְכוּ", וּכְפִי הִנְרָא
38 מֵתוּכֵן הָאֲגֵרֶת, הִיָּה מִצֵּב
39 הַפְּרִנְסָה בְּאוֹתָהּ קִהְלָה יִרְדּוּ
40 מֵאֵד, וְנִתְקַבְּלוּ יִדְעוֹת אֲצֵל
41 רַבֵּנוּ הֶזְקֵן, שֶׁה"מַעֲמֵד" שֶׁל
42 אוֹתָהּ קִהְלָה עֹבֵר "כּוֹלֵל"
43 חֲב"ד" (צִדְקַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל)⁸
44 קֵטֵן בְּגִלֵּל כֶּךָ. לִכֵּן כּוֹתֵב לָהֶם
45 רַבֵּנוּ הֶזְקֵן, שִׁדּוּעַ לוֹ מִצֵּב
46 פְּרִינְסָתָם, שֶׁנִּתְדַּלְּדֵלָה מֵאֵד
47 בּוֹמְנִים אַחֲרֹנִים, וּבְכֹל זֹאת
48 נוֹגֵעַ הַדִּבֵּר בְּנַפְשָׁם, שֶׁמִּבְּלִי
49 הִבֵּט עַל מִצְבָּם, יַחֲזִיק אֶת
50 ה"מַעֲמֵד" לְצִדְקַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמִצִּיץ טַעֲמִים עַל כֶּךָ גַּם עַל פִּדְיוֹן גַּם לַפְּנִים
51 מִשּׁוֹרֵת הַדִּין.
52 טו. אַהֲוִי, אַחִי וְרַעִי אֲשֶׁר – קְרוֹבִים וְיֻקְרִים לִי בְּנִפְשִׁי! – יִשְׁנָה
53 מַעֲלָה בְּקִרְבָּתוֹ שֶׁל אִחִי וְיִשְׁנָה מַעֲלָה בְּקִרְבָּתוֹ וּמִסִּירוֹתוֹ שֶׁל
54 יָדִיד וְחֹבֵר; רַבֵּנוּ הֶזְקֵן מִצִּיץ שְׁנֵי הַבִּיטוּיִם "אֲחִי" ו"רַעִי",
- שֶׁהִיא בְּחִינַת בִּינָה, הַנִּקְרָאת "רְחוּבוֹת הַנֶּהָר",
כְּמוֹ שִׁיתָבָאֵר בְּמִקְוָמוֹ:¹³ – כלומר, זו בחינת ה"דעת"
המַחֲבֵרֶת "חֲכֻמָּה" ל"בינה", ש"חכמה" שהיא נקודה, וכבר
המתגלה ונעלם מיד, מחברת בחינת ה"דעת" שתבוא בהשגה
של "בינה" ולא בצורה
של נקודה, אלא
בהתפשטות ובהרבה
פרטים בהשגה, ומשלים¹
והסברים המורידים את²
השכל למטה יותר – הרי
זה הכוח והבחינה של "דעת" המחברת ומקשרת נקודת
ה"חכמה" ל"בינה", "חכמה" משולה למעין שהמים נובעים
ממנו טיפין טיפין, ו"בינה" משולה לנהר שהמים שופעים בו
בהתפשטות ובהתרחבות – והכוונה היא שממעין ה"חכמה"
יבוא לנהר ה"בינה". ואילו "דעת תחתון" מקשר את המוחין
- שהאגרת נכתבה מתוך האהבה בשני האופנים. הנה לא נעלם
מִמֶּנִּי צוֹק הָעֵתִים, – הללו, אֲשֶׁר נִתְדַּלְּדֵלָה הַפְּרִינְסָה, וּבְפִרְטָהּ
הַיִּדְוּעִים לִי מִמִּחְנֵיכֶם – מִקְדִּילְכֶם, אֲשֶׁר מְטָה יָדָם – וּמִצֵּב
פְּרִינְסָתָם יִרְדּוּ מִטָּה, כְּלִי שׁוֹם מִשְׁעָן וּמִשְׁעָנָה, – כלומר, שלא
הבעל ולא האשה
מרוויחים לפרינסה, וּמִמֶּנִּי
לְזוּיִם וְאֻכְלִים,³ –
נִאֲלָצִים לְלוֹוֹת כִּסְפִים כִּדִּי
לְקִנּוֹת צִרְכֵי אוֹכְלֵי ה'
יָרַחם עֲלֵיהֶם וְיִרְחִיב לָהֶם
בְּצִר בְּקִרְבּוֹ, – הרי מצב
זה – כּוֹתֵב רַבֵּנוּ הֶזְקֵן – יִדּוּעַ
לִי, וְעַם כָּל זֶה – מִבְּלִי הִבֵּט
עַל הַמִּצֵּב הָאֵינוֹס, לֹא טוֹב
הֵם עוֹשִׂים לְנַפְשָׁם, לְפִי
הַנִּשְׁמָע, אֲשֶׁר קִפְצוּ יָדָם
הַפְּתוּחָה מְעוֹדָם עַד הַיּוֹם
הַזֶּה, לָתֵן – לַתָּה, בִּיד
מִלֵּאָה וְעֵין יָפָה לְכָל
הַצְּטֻרָבוֹת הַחֲכָרְחִיזוֹת לְדִי מִחֲסוּרֵי הָאֲבִיּוֹנִים נְקִיָּם,⁵ אֲשֶׁר
עֵינֵיהֶם נִשְׁוֹאוֹת אֵילֵינוּ, – שֶׁנּוֹבֵא לַעֲזוֹרָתָם, הַכוּוֹנָה לַעֲנִי אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לָהֶם שׁוֹם מִקּוֹר לַפְּרִינְסָה רַק מִזֶּה שְׁעוֹרִים לָהֶם
מִה"כּוֹלֵל", וְאֵם אֵנוּ לֹא נִרְחַם עֲלֵיהֶם, חֲסִידֵשׁלוֹם – מִי יִרְחַם
עֲלֵיהֶם? "וְחִי אֲחִיד עִמָּךְ" בְּתִיבָה! – כלומר, גם בצרכי

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע כוונתו "במקומו" – ואולי הכוונה להמקומות בח"א (ראה מפתחות) וכן בלקו"ת וכו'". 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד חילוק אחותי רעיתי – לקו"ת ר"פ בהר. ובכ"מ". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו שאין מרוויחים עתה". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו (1) שאין להם מלפנים ג"כ, (2) שגם לאכילה אין (חיי נפש)". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה מוסיף בכמות הנתינה (תרומות פ"ד מ"ג)". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תואר בלתי רגיל לאביון. ואפ"ל דתרת משמע גם מל' נקי מנכסיו". 6. בהר כה, לו.

1 החיים המוכרחים ביותר, יתחלקו עם יהודי שני, ולא אמרו –
 2 חכמינו ז"ל: "חייך קודמין", אלא כשביד אחד קתון של
 3 מים וכו', – מה שחכמינו ז"ל אומרים שחיו של אדם באים
 4 לפני חיו של הזולת, ו"חייך אחיך עמך" הכוונה, שאתה בעצמך
 5 (חייך אתה) בא תחילה,
 6 הם אמרו זאת רק כשיש

אגרת הקדש

7 ביד אחד כד מים 1
 8 המספיקים להחזקת חיו 2
 9 של אדם אחד בלבד, עד 3
 10 שיגיעו למקום ישוב שיש 4
 11 שם מים, ואם יתחלק 5
 12 במים אלה עם יהודי שני, 6
 13 שניהם לא ישארו בחיים, 7
 14 שאז אומרים "חייך קודמין" 8
 15 לחיי חבירך, "שהוא – כד

16 המים, דבר השווה לשניהם בשווה – לגבי שניהם מדובר על
 17 צורך נפש שווה, לשותות להשיב נפשם בצמא, אבל אם
 18 העני צריך לחם לפי הטף ועצים וכסות בקרה וכה"ל כל דברים אלו קודמין
 19 – צרכי חיים דומים, כל דברים אלו קודמין לכל מלבושי
 20 כבוד – מלבושים שלא זקוקים להם בגלל קור וכדומה, אלא
 21 הם מלבושי כבוד, וזבח משפחה בשר ודגים וכל מטעמים

יום שישי כ' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 248, והנה זהו עפ"י... עד עמ' ככה, לב ונפש:

43 וְהָנָה, וְהוּא עַל־פִּי שׁוֹרֵת הַדִּין גָּמוּר, – צרכי חיים של הזולת
 44 קודמים לצרכיו הסתמיים הוא, ומה גם לצרכי הלוקטוס שלו,
 45 אֲבָל בְּאֵמַת נֶם אִם הוּא עֲנִין דְּלֵא שִׁיךְ כָּל־כֶּךָ הָאִי מַעֲמָא
 46 – טעם זה, שחיו ממש של הזולת קודמים לצרכיו הסתמיים
 47 הוא, הרי גם במצב כזה

אגרת הקדש

48 כשלא מדובר אצלו בבשר
 49 ודגים וכל מטעמים, אלא
 50 כדי שיתן צדקה עליו לתת
 51 חלק מלחמו, או כשאצל
 52 המקבל, העני, לא מדובר
 53 על ענין של לחם ממש
 54 לילדיו הקטנים או צרכי
 55 חיים אחרים, אלא סתם
 56 דברים נצרכים, ראוי לכל
 57 אדם שלא לדקדק
 58 להעמיד על הדיון, –
 59 לנהוג אך ורק כפי שהדיון

60 מחייב, רק לדחוק חיו ולקבץ לפני ולפנים משורת הדיון, –
 61 גם אם על פי דין לא מוטל עליו, באותו מקרה, להתחלק עם
 62 הזולת – יעשה זאת מצד לפני משורת הדיון, ולדאג לעצמו

22 שֶׁל הָאָדָם וְכָל בְּנֵי בֵּיתוֹ, וְלֹא שִׁיךְ – לומר בזה "חייך
 23 קודמין", מאחר שאינן חיי נפש ממש כמו של העני שווה
 24 בשווה ממש, בראיתא – כמו שמצינו בנדרים דף פ. – "מעין
 25 של בני העיר – חייך וחי אחרים – חייך קודמין לחיי אחרים;
 26 (שתיית) בהמתם ובהמת
 27 אחרים – בהמתם קודמת
 28 לבהמת אחרים; כבישתן
 29 וכבישת אחרים – כבישתן
 30 קודמת לכבישת אחרים"
 31 ואילו אם מדובר במים
 32 "לחיי אחרים וכבישתן –
 33 חיי אחרים קודמין
 34 לכבישתן" – מפני שאצל
 35 האחרים זה יותר ענין של
 36 חיים. הרי, שאם הצרכים
 37 אינם שווה בשווה ממש, גם אם מדובר בדבר נחוץ מאד, בכל
 38 זאת לא אומרים "חייך קודמין לחיי חבירך", בשעה שלגבי אותם
 39 עניים מדובר אודות לחם לפי הטף, עצים ומלבושים להגן מפני
 40 הקור, הרי זה קודם וחשוב יותר אפילו מצרכים חשובים
 41 למשפחה העצמית, למרות שלפי הבנתם הם – אלה הם דברים
 42 מאד חשובים להם.

63 מִמַּאמְרֵי רַז"ל, – גם כשעל פי דין "שלך קודם לשל כל אדם",
 64 אבל אומרת הגמרא, שְׂכָל הַמְדַקְדֵּק בְּכֶךָ – וכפי שרשי
 65 מפרש, שאין הוא נכנס "לפנים משורת הדין" אלא נוהג כפי
 66 שהדין מחייב בלבד, סוף בָּא לִידֵי כֶךָ, – שיעטרך להזדקק
 67 לצדקה, חֲסִי־וְשָׁלוֹם. –
 68 כלומר, המדקדק בזה
 69 לעשות רק כמו שהוא על
 70 פי דין – סופו שבא לידי
 71 כך חס־ושלום, שיעטרך
 72 הוא עצמו להזדקק
 73 לקבלת צדקה ח"ו, וְנִסְיָא,
 74 כִּי בָּלְנוּ צָרִיכִים לְרַחֲמֵי
 75 שְׁמַיִם בְּכָל עֵת, –
 76 רחמים מן השמים
 77 הנמשכים על ידי
 78 בְּאַתְעִירוּתָא דְּלִתְמָא –
 79 בהתעוררות העבודה
 80 למטה דְּקָא בְּכָל עֵת וּבְכָל שְׁעָה, לְעִוָּר רַחֲמֵינוּ עַל
 81 הַצָּרִיכִים לְרַחֲמִים, וְכָל הַמַּאֲמִין לְבָבוֹ וְכוּבֶשׂ רַחֲמֵינוּ, וְהִיא
 82 מַאֲיוּהָ מַעֵם שִׁיחָהּ – גִּוְרֵם כֶּךָ לְמַעְלָה, לְכַבֵּשׂ וְכו' – את

1 הרחמים שלמעלה, הם וְשָׁלוֹם. - כל זה הוא הרי ענין הנוגע
2 לעתיד (ובהווה), ופועל שיתן עד שידי' בשוה עמך - הוספת כ"ק
3 אדמו"ר שליט"א; אך, יש בזה ענין הנוגע גם לעבר (הוספת כ"ק
4 אדמו"ר שליט"א: ופועל שיתן יותר מאשר יהי' לעצמו - כיון

5 שזהו) לשם כפרת עוונות

6 ותיקון עוונות של העבר;

7 ומה גם, כי אדם - אין

8 צדיק בארץ אשר יעשה

9 טוב תמיד ולא יחמא¹¹,

10 והצדקה מכפרת¹²

11 ומגנה מן הפרעות

12 וכו'¹³, ולזאת - ולכן,

13 היא - הצדקה היא,

14 רפואת הגוף ונפש¹⁴

15 ממש, "אשר עור בעד

16 עור וכל אשר לאיש יתן

17 בעד נפשו"¹⁵. - הרי

18 שלא שייך להגביל את

19 עצמו לתת רק עד לסכום

20 מסוים, כשם שלא שייך

21 להגביל את הסכום

22 שמוציאים בשביל רפואה, כי אדם נותן כל אשר לו לשם

23 רפואתו, ולשם הצלת נפשו. כל זה מדובר אודות נתינה; אך,

24 לאמיתו של דבר, אין זו "נתינה". שכן, הקדוש ברוך הוא משלם

25 זאת ובהכפלה. ובלשון רבנו הזקן: בְּשָׁנָם, אֲנִי מַאֲמִינִים בְּנִי

26 מַאֲמִינִים, כִּי הַצְדָּקָה אֵינָה רַק הַלְוָאָה לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ

אגרת הקדש

למעלה לכבוש וכו' ח"ו ומה גם כי אדם אין צדיק
בארץ אשר יעשה טוב תמיד ולא יחמא והצדקה
מכפרת ומגינה מן הפורענות וכו' ולזאת היא רפואת
הגוף ונפש ממש אשר עור בעד עור וכל אשר לאיש
יתן בעד נפשו בשגם אנו מאמינים בני מאמינים כי
הצדקה אינה רק הלואה להקב"ה כדכתיב מלוה ה'
חונן דל וגמולו ישלם לו בכפליים בעולם הזה דשכר
כל המצות ליכא בעוה"ז לבד מצדקה לפי שהוא טוב
לבריות כדאיתא בקדושין ס"פ קמא וגם יש לחוש
לעונש ח"ו כשחבריו נמנים לדבר מצוה והוא לא
נמנה עמהם כנודע ממארו"ל ולשומעים יונעם ותבוא
עליהם ברכת טוב בכל מילי דמיטב הטיבה ה' לטובים
וישירים כנפשם ונפש הדו"ש מכל לב ונפש:

הוא¹⁶, בְּדִכְתִּיב: - כמו שכתוב¹⁷: "מְלִיָּה ה' חוֹנֵן דָּל, וְגַמְלוֹ
יִשְׁלָם לוֹ" בְּכַפְלִים - לא רק בעולם הבא, אלא גם בְּעוֹלָם
הַזֶּה, דְּשִׁכָּר כָּל הַמִּצְוֹת לִיכָא - אינו בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְבַד
מִצְדָּקָה¹⁸, - שאת שכרה משלמים בעולם הזה, לְפִי שֶׁהוּא
טוֹב לְבָרִיּוֹת¹⁹, בְּדִאֲתָא

- כפי שאנו מוצאים ב -

מסכת קדושין סוף פ"ק

קמא²⁰. וגם יש לחוש

לְעוֹשׁ²¹, חֶסֶד וְשָׁלוֹם,

כְּשֶׁחֲבָרֵי נִמְנִים לְדָבָר

מִצְוָה וְהוּא לֹא נִמְנָה

עִמָּהֶם²², - כשאחרים

מבני הקהילה נותנים

ה"מעמדות" שלהם

ל"כולל" והוא אינו נותן -

הרי זה שהם מצטרפים

יחד ונמנים לדבר מצוה,

ואילו הוא אינו מצטרף

אתם, בְּנוֹדֵעַ מִמָּאֵמֶר

ר"ל²³. - על כך את

הפסוק²⁴ "חסרון לא יוכל

להמנות". וְלִשְׁוֹמְעִים יִנָּעַם, וְתִבְּוֹא עֲלֵיהֶם בְּרַכַּת טוֹב, בְּכָל

מִלֵּי דְמִיטָב, הַטִּיבָה ה' לְטוֹבִים וְיִשְׁרִים²⁵, בְּנִפְשָׁם וְנַפְשׁ -

כרצונם וכרצון ה' ודו"ש שְׁלוֹמָם מִכָּל לֵב וְנַפְשׁ - כוונת רבנו

הזקן, שהטוב שיעשה אתם השי"ת יהי' זה כפי רצונם הם וכפי

רצונו של רבנו הזקן.

יום שבת קודש כ"א אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכה, יז. נודע דבאתערותא... עד עמ' 250, וע"ש היטב.

53 יז. נודע: דב"אתערותא דלתתא", - על ידי התעוררות של רַחֲמִים רַבִּים מִמְּקוֹר הַרְחָמִים, - לא רק מדת הרחמים

54 עבודת האדם למטה,

55 שֶׁהָאָדָם מְעוֹרֵר בְּלִבּוֹ

56 מִדַּת הַחֶסֶד - לעשות¹⁴

57 צדקה וחסד, ו - מעורר¹⁵

58 רַחֲמָנוּת - שלו, על כָּל

59 הַצְרִיכִים לְרַחֲמִים - הוא¹⁷

60 מעורר על-ידיהו

61 "אתערותא דלעילא", - התעוררות למעלה, לְעוֹרֵר עָלָיו

אגרת הקדש

יז נודע דבאתערותא דלתתא שהאדם מעורר
בלבו מדת החסד ורחמנות על כל
הצריכים לרחמים אתערותא דלעילא לעורר עליו
רחמים רבים ממקור הרחמים להשפיע לו הפירות

אלא ממקור מדת

הרחמים, שמשם הרחמים

הם בלי הגבלה, כנזכר

בפרק מ"ה בחלק הראשון

של ספר ה"תניא", שזה

נקרא "אב הרחמים" (לא "אב הרחמן" כי אם "אב הרחמים"),

לבני וחי". 11. קהלת ז, כ. 12. ראה דב"ר פ"ה, ג. 13. ראה ויק"ר רפכ"ז. 14. ראה תנחומא משפטים טו. 15. איוב יא, יד. וראה

אגרת התשובה ספ"ג. 16. ראה ב"ב י, סע"א ופרש"י וחדא"ג מהר"ל שם. 17. משלי יט, יז. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה

שלילת השכר דמצות בעוה"ז אינו נוגע בנוד"ד (כ"א רק החיוב דישנו בצדקה). וי"ל דמרמז עוד טעם: סגולה לפרנסה בעוה"ז - בכל

המצות אינה לבד בצדקה (וכמש"נ - בכפליים מנתינתו)". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי נפק"מ כאן הטעם? וי"ל

דבזה מוסיף דאפילו אינו בסוג וחי אחיך - בכ"ז שייך הנ"ל, כיון שהוא בכלל בריות (ראה פל"ב) ועפ"ז יומתק שבאווארנט (שלא

לדקדק) כל הג' הגבלות: אע"פ שנאמר: (1) וחי - לא ידקדק בזה, (2) אחיך - יתן גם לבריות, (3) עמך - לא יהי' בשווה כ"א יותר

להמקבל". 20. מ, א. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא רק מניעת שכר". 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובמילא גם אם נתן

כבר לצדקה כדרוש לפנ"ז ובמילא נתעלמו כל הענינים דלעיל - צריך ליתן עוד בעת המנין כו' - חידוש אגה"ק זר". 23. חגיגה ט, ב.

ברכות כו, א. 24. קהלת א, טו. 25. ל' הכתוב - תהלים קכה, ד. 1. זח"א פח, א.

המצוה שלך דוקא היא בבחינת "רחבה מאד", כלי רחב ל"מאד" 44
שלמעלה, היא מצות הצדקה, שהיא מצות ה' ממש, מה 45
שהקדוש ברוך הוא כבדו ובעצמו עושה תמיד להחיות 46
העולמות, ונעשה - כך, לעתיד ביתר שאת ועו, - בכמות 47
ובאיכות, מה שהקדוש 48

ברוך הוא מחיה כעת את 49
העולמות ומה שיחיה 50
לעתיד את העולמות 51
ביתר חיות ובסוג חיות 52
נעלה יותר, הרי זה ענין 53
של צדקה מזהקב"ה, לכן 54
נקראת מצות הצדקה 55
"מצותך", המצוה שלך. 56
שכן, הקב"ה בעצמו עושה 57
תמיד ענין הצדקה, וכמו 58
שכתוב: "וְשָׁמְרוּ דְרֹךְ 59
ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה כּו'", - 60
הרי נקראת צדקה "דרך 61
ה'", שהיא דרך ה', שהוא 62
הולך בה, כמו דרך 63
שהולכים בה מעיר 64
לעיר, על-דרך משל, כך 65
הצדקה היא בחינת גילוי 66
והארת אור אינסוף 67
ברוך הוא "סובב כל 68
עלמין", - מקיף וסובב על 69

העולמות ומחיה אותם בחיות שאינה מצומצמת בהתאם 70
למדרגתם, אלא היא למעלה מעלה מהן, שיאיר ויתגלה עד 71
עולם הזה, ב"אתערותא דלתתא", - על ידי התעוררות 72
למטה, בתורת צדקה וחסד חנם, - זה יתגלה ויאיר לעתיד 73
בחינת המתים, ביתר שאת - בכמות, ויתר עו - באיכות, 74
לאין קץ מבחינת גילוי (הארה) [התארה] בגן עדן התחתון 75
והעליון, - לעתיד תהיה כאן למטה התגלות הרבה יותר 76
עליונה מאשר ההתגלות שבגן עדן התחתון ובגן עדן העליון, 77
ההוכחה על כך היא, שהרי כל נשמות הצדיקים? והתנאים 78
והנביאים, שהם עתה בגן עדן העליון ביום המעלות, - 79
והמדרגות, יתלבשו בגופותיהם לעתיד, ויקומו בזמן 80
התחייה להנחות מיו השכינה. - שיאיר בעולם הזה 81
לנשמות בגופים, מן ההכרח הרי לומר, שתהיה זו התגלות 82
עליונה בהרבה מאשר ההתגלות שבגן עדן העליון, שבגלל זה 83
כדאי שהנשמות הנמצאות בדרגות העליונות ביותר בגן עדן 84
העליון, תתלבשנה בגוף כדי לקבל הגילוי של זמן תחיית 85
המתים, וזהו גילוי שהוא רק ענין של צדקה וחסד חנם. שכן, 86

מקור הרחמים, משם נמשכים רחמים על האדם, להשפיע לו 1
הפירות בעולם הזה, והקרן לעולם הבא. להלן יפרש רבנו 2
הזקן, שהשפעת הפירות בעולם הזה, אין הכוונה רק ההשפעה 3
בעניני עולם הזה, בבני חי ומוזני, אלא זה כולל גם ההשפעות 4

וההשגות של גן עדן, שכל 5
זה נקרא "עולם הזה" 6
בהשוואה ל"עולם הבא" 7
שהוא זמן תחיית המתים. 8
כלומר, למרות 9
שבהשוואה לעולם הזה 10
ממש נקרא גן עדן בשם 11
עולם הבא, שכן זה בא 12
אחרי (ובתור שכר על) 13
העבודה של עולם הזה, 14
אבל הרי בהשוואה 15
ל"עולם הבא" של זמן 16
התחייה, נקרא כל סדר 17
ההשתלשלות, גם 18
העולמות הרוחניים וגן 19
עדן בשם "עולם הזה". 20
שכן, הם כולם ענינים 21
ובחינות השייכות (גם) 22
בעת (לגילוי השגה "הזה" 23
הוא לשון גילוי), ואילו 24
"עולם הבא" של זמן 25
התחייה, הוא למעלה 26

מגילוי השגה, כפי שסיביר להלן. פרוש, "הפירות" - היא 27
השפעה הנשפעת - ונמשכת, ממקור הרחמים וחיית החיים 28
ברוך הוא, ונמשכת למטה מטה בבחינת השתלשלות 29
העולמות מלמעלה למטה כו', - שמעולם ומדריגה נעלים 30
יותר היא נמשכת לעולם ולמדריגה תחתונים יותר, ומאותו 31
עולם ומדריגה, לעולם ולמדריגה תחתונים עוד יותר, עד 32
שמתלבשת - ההשפעה, בעולם הזה הנשמי ב"גני חיי 33
ומוזני" כו'. - בכל הענינים של השפעה גם בענינים הרוחניים 34
ועד שההשפעה באה למטה בענינים גשמיים - הרי כל זה נקרא 35
"פירות", שכשם שפירות האילן אינם כמו האילן עצמו שהוא 36
תמיד אותו אילן, ואילו הפירות מתחלפים. כך משתנה 37
ההשפעה מעולם לעולם, ו"הקרן" - הוא כמו שכתוב: 38
"רחבה מצותך מאד", והיו ליה למימר - היה לו לומר, 39
"מצותיך" לשון רבים - לפי הפירוש הפשוט, שהכוונה היא 40
למצוות בכלל, שאין להן קץ, היה צריך לומר "מצותיך" לשון 41
רבים, (וגם לשון "רחבה" אינו מוכן); - שכן, הלשון הרגיל 42
בוז הוא: גדולה, רבה, רמה, נישאה, אלא "מצותך" דקא, - 43

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משנה ריש פאה. פיה"מ שם. וראה ד"ה כל המרחם תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 7 (הב'))". 3. רמב"ם
הלי תשובה פ"ח ה"ח. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פמ"ח". 5. תהלים קיט, צו. 6. וירא יח, יט. 7. הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: "מצוות". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תורה". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גילוי אלקות". 10. הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: "להעיר שמחלק לב' זמנים (ובמילא מוכן שזהו גם ב' ענינים): לעתיד, בתחי'. וצ"ע".

מבינות ומשיגות אלקות בהשגת המהות, בנודע שְׁעֵנָה
הַנְּשָׁמוֹת בְּגִי' עֵדֶן הוּא מְהֻשָּׁנָה סוּדוֹת הַתּוֹרָה שְׁעֵסֶק
בְּעוֹלָם הָזֶה בְּנִגְלָה, – ובגן־עדן הוא מבין ומשיג את הסודות
שבגן־עדן העליון? יסביר רבנו הזקן להלן: לְפִי שֶׁהָאֲרָה
וְהַגִּילּוֹי שְׁבִגְעֵדֶן הִיא
בְּחִינַת "מִמְלָא כָּל

אגרת הקדש

שההארה והגילוי שבג"ע היא בחינת ממלא כל עלמין
שהוא בחינת השתלשלות ממדרגה למדרגה ע"י
צמצומים עצומים וכמארו"ל ביו"ד נברא עוה"ב והיא
בחינת חכמה עילאה הנקראת עדן העליון המשתלשלת
ומתלבשת בכל העולמות כמ"ש כולם בחכמה עשית
כו' והחכמה תחי' כו' ובג"ע היא בבחינת גילוי ההשגה
לכל חד לפום שיעורא דילי' כנודע שעונג הנשמות
בג"ע הוא מהשגת סודות התורה שעסק בעוה"ז בנגלה
כדאיתא בווה"ק פ' שלח ובגמ' בעובדא דרבה בר
נחמני. אבל גילוי ההארה שבתחיה"מ יהי' מבחינת
סובב כל עלמין שאינה בבחינת צמצום ושיעור וגבול
אלא בלי גבול ותכלית כמ"ש בלק"א פמ"ח ביאור
ענין סוכ"ע שאינו כמשמעו כמו עיגול ח"ו אלא שאינו
בבחי' התלבשות וכו' וע"ש היטב.

רבה בר נחמני שהוא יחיד בנגעים ויחיד באהלות. ב"לקוטי
תורה" של רבנו הזקן, פרשת תזריע, ישנו מאמר¹⁷ המסביר
בפרוטרוט ענין מחלוקת זו וענין מתיבתא דרקייע בכלל. על־
כל־פנים, הגילוי שבגן־עדן הוא גילוי בבחינת "ממלא כל
עלמין" – אור מצומצם. אֲכַל גִּילּוֹי הָהָאֲרָה שֶׁבְּתַחֲתֵית הַמַּתִּים
יְהִי מִבְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין", שְׁאִינָה בְּבְחִינַת צִמְצוּם
וְשִׁיעוּר וְגָבּוּל, אֲלָא בְּלִי גָבּוּל וְתַכְלִית, כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱבָאָר
בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים – ספר ה"תניא", פֶּרֶק מֵח בָּאוּר עֲנִין "סוֹבֵב
כָּל עֲלָמִין", – "סוֹבֵב כָּל הָעוֹלָמוֹת", שְׁאִינוּ כְּמִשְׁמָעוֹ כְּמוֹ
עֵגוּל, חֶסֶד וְשְׁלֹוֹם, – שמשמעותו תהיה אור שהוא למעלה
לגמרי מהדבר ושאינו נמצא בתוך הדבר, אֲלָא שְׁאִינוּ בְּבְחִינַת
הַתְּלַבְּשׁוֹת וְכוּ', – אלא המדובר הוא באור שאינו מתלבש
בפנימיות הדבר על ידי צמצומו בהתאם למדרגת הדבר, אלא
הוא למעלה במדרגתו תוך הימצאו והשפעתו בדבר, וְעֵינִן שָׁם
הֵיטֵב.

1 אין בכוח ההתעוררות למטה להמשיך סוג גילוי כזה,
2 ההתעוררות למטה היא רק בבחינת "כלי" לקליטת גילוי זה.
3 במה, איפוא, הגילוי שלעתיד נעלה יותר אפילו מן הגילוי
4 שבגן־עדן העליון? יסביר רבנו הזקן להלן: לְפִי שֶׁהָאֲרָה

וְהַגִּילּוֹי שְׁבִגְעֵדֶן הִיא
בְּחִינַת "מִמְלָא כָּל

7 עֲלָמִין"¹¹, – ממלא כל
8 העולמות – החיות
9 האלקית המצומצמת
10 ומותאמת לדרגת הנברא,
11 ומתלבשת בפנימיות
12 בנברא, שְׁהוּא בְּחִינַת
13 הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת מִמְּדֻרְגָּה
14 לְמִדְרָגָה – החיות יורדת
15 ומשתלשלת ומתצמצמת
16 ממדרגה למדרגה, עַל־
17 יְדֵי צִמְצוּמִים עֲצוּמִים,
18 – המצמצמים ומקטנים
19 את החיות ואת הגילוי,
20 וְכִמְאָר רְבוּתֵינוּ
21 וְכוּרֵנוּם לְבִרְכָּהּ¹²;

22 "בְּיוֹד נִבְרָא עוֹלָם הָבֵא", – כלומר, גן עדן, שנברא באות
23 יו"ד, והאות יו"ד היא הרי צמצום של נקודה, וְהִיא בְּחִינַת
24 חֻכְמָה עֲלִיָּא, – יו"ד היא בחינת חכמה עליונה. שכן, היו"ד
25 של שם הוי' רומזת על "חכמה עילאה" (עליונה). הראשונה
26 מעשר הספירות של עולם ה"אצילות", הַנִּקְרָאֶת – "חכמה"
27 נקראת "עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן", – "עדן" שהוא למעלה והוא מקור "גן
28 עדן", הַמְּשַׁתְּלָשֵׁל וְהַמְּלַבֵּשֵׁת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, – בחינת
29 וספירת ה"חכמה" משתלשלת ומתלבשת בכל העולמות
30 להוותם ולהחיותם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹³: "בְּלֶם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ
31 כו'", – הרי שהתהוות כל הנבראים היא מבחינת ה"חכמה",
32 וְ"הַחֻכְמָה תַּחֲיָה כו"¹⁴, – הרי ש"חכמה" היא החיות של
33 העולמות, וְכִנֵּן־עֵדֶן – בחינת ה"חכמה" הִיא בְּבְחִינַת גִּילּוֹי
34 הַהֻשָּׁנָה לְכָל חֵד לְפוּם שִׁיעוּרָא דִּילִיָּה, – לכל אחד לפי
35 שיעורו, החיות האלקית של בחינת "חכמה" בעולמות, היא
36 בהעלם, ואילו בגן־עדן היא באופן של גילוי, שהנשמות

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פמ"ח". 12. מנחות כט, ב. 13. תהלים קד, כג. 14. קהלת ז, יב. 15. קסג, א. 16. ב"מ פו, א. 17. ד"ה קא מיפלגי במתיבתא דרקייע.

יום ראשון

יום רביעי

טו אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תבא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: עז-עח. מג-מה.

תניא: אך צריך . . . קכב ומליצה.

התקסדות ושיבת "תומכי תמימים": יום א טו אלול תרנ"ז.

התחלת הלמוד בנגלה ודא"ח [=תסידות, דברי אלוקים חיים]: יום ד חי אלול תרנ"ז.

בליל שמחת תורה תרנ"ט אחרי ההקפות הכריז אבי מורי ורבי [הרש"ב]: הישיבה שמה "תומכי תמימים", ותלמידים הלומדים ומתנהגים ברוחה ששם "תמימים".

יום שני

יום חמישי

טז אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תבוא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עט-פב. מו-מח.

תניא: והנה כללות . . . קכג כמו שית'.

רבינו הזקן פי' המאמר כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, אויף א אידען דארף מען קוקען ווי ער שטייט אין מחשבה הקדומה דא"ק, און דארטען שטייט יעדער נשמה מיט אלע דורות וואס קומען ארויס פון איהר ביז ביאת המשיח גואל צדק, און אז מען טוט א אידען א טובה, טוט מען א טובה אט די אלע נשמות עד סוף כל הדורות.

רבנו הזקן פרש המאמר "כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא", על יהודי יש להביט כפי שהוא "נמצא" במחשבה הקדומה דא"ק [=אדם קדמון, דרגה עלאית ביותר בקדשה, שהיא מקור בו נשמות ישראל אחדות], וישם "נמצאת" כל נשמה עם כל הדורות היוצאות ממנה עד ביאת המשיח גואל צדק, וכשעושים ליהודי טובה, עושים טובה לכל הנשמות הללו עד סוף כל הדורות.

יום שלישי

יום שישי

יז אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תבא, ששי עם פירש"י.

תהלים: פג-פז. מט-נא.

תניא: והנה מדות . . . קכג מדותיהם.

רבינו הזקן הי' בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא הי' בליאזנא ש"פ תבא, ושמע אדמו"ר האמצעי - והוא עודנו נער קודם הבר מצוה - הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביוהכ"פ נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות.

כששאלו את אדהא"מ הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "הערט זיך ניט קיין קללות".

רבנו הזקן היה בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא היה בליאזנא [ב]שבת פרשת תבא, ושמע אדמו"ר האמצעי - והוא עודנו נער קדם הבר מצוה - הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביום הכפורים נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות. כששאלו את אדמו"ר האמצעי הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "לא נשמעות שום קללות".

יום
רביעי

שבת

חי אלול

ה'תש"ג

לְשִׁישִׁי עוֹלָה הַבְּעַל-קוֹרָא, וּמִצְצָמוֹ.

שיעורים. חומש: תבא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פח-פט. נב-נד.

תניא: והנה כ"ז . . . שיתבאר במקומן.

יום הולדת את הבעש"ט בשנת תנ"ח. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הק' – תפ"ד.
יום שנתגלה הבעש"ט – תצ"ד.

יום הולדת את רבינו הזקן – תק"ה.

תוכן תורת הבעש"ט בש"פ תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: והי' כי תבוא אל הארץ גו'. ארץ ל' מרוצה ול' רצון כדאיתא במדרש. אז דו וועסט צוקומען צום רצון וואָס איז א מתנה מלמעלה און בירושה בכל אחד מישראל, איז די עבודה דארף זיין וישבת, אראפטרעגען אין התישבות, ולקחת גו' ושמת בטנא, ממשיך זיין אורות בכלים, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך, א איד דארף וויסען אז ער גייט פון איין אָרט אין דעם אנדערען, איז ניט ער גייט אליין נאָר מ'פירט איהם מלמעלה, און די כוונה איז לשכן שמו שם, אויף מפרסם זיין אלקות אין דעם ארט וואו ער איז.

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת והוסיף: והי' כי תבוא גו' בכדי דו זאָלסט צוקומען צום רצון כו', איז דאָס דורך דעם אז והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם, זאָלסט זיך מוסר נפש זיין אויף מפרסם זיין דאָרטען אלקות, מיט וואס איז מען מפרסם אלקות, מיט א ברכה און א פסוק תהלים.

יום הולדת את הבעל-שם-טוב בשנת תנ"ח. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הקדוש – תפ"ד. יום שנתגלה הבעל-שם-טוב – תצ"ד.

יום הולדת את רבינו הזקן – תק"ה.

תכן תורת הבעל-שם-טוב בשבת פרשת תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: "והיה כי תבוא אל הארץ גו'". 'ארץ' לשון מרוצה ולשון רצון, כדאיתא במדרש. כשתגיע אל הרצון שהוא מתנה מלמעלה ובירושה בכל אחד מישראל, צריכה העבודה להיות 'וישבת' ל"הורידו", לעשותו מישב, 'ולקחת גו' ושמת בטנא', להמשיך אורות בכלים, 'והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך', על יהודי לדעת שהליכתו ממקום למקום אינה יזמתו אלא מובילים אותו מלמעלה, והכונה היא "לשכן שמו שם", לפרסם אלקות במקום שנמצא בו.

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת, והוסיף: "והיה כי תבוא גו'", על מנת שתגיע לרצון כו', הרי זה על ידי ש"והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם" – תמסר את הנפש כדי לפרסם שם אלקות. במה מפרסמים אלקות? בברכה ופסוק תהלים.

יום
חמישי

יום ראשון

יט אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נצו"י, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: צ-צו. נה-נו.

תניא: טז. אהוביי . . . 248 דף פ'.

רבינו הזקן זייענדיג נאך אין וויטעבסק, האָט אמאָל געזאָגט א תורה אויפ'ן פסוק אתם נצבים גו', און האָט געטייטשט מחוטב עצך ל' עצה, מ'דארף אויסהאקען די רבות מחשבות בלב איש, שואב מימך אויסשעפען די מים וואָס מצמיחים כל מיני תענוג.

רַבְּנוּ הַזֶּקֶן, עוֹד בְּהִיּוּתוֹ בְּוִיטְעֶבְסֶק, אָמַר פֶּעַם תּוֹרָה עַל הַפֶּסוּק "אַתֶּם נֹצְבִים גּוֹ", וּפִרְשׁ:
 "מַחֲטָב עֵצָה" לְשׁוֹן עֵצָה, יֵשׁ לַעֲקֹר [=לְחַטֵּב] אֶת הַרְבוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ, "שְׂאֵב מִימְיָךְ" –
 לְשֹׂאֵב [הַחוּצָה] אֶת הַמֵּים שֶׁמִּצְמִיחִים כָּל מִינֵי תַעֲנוּג.

יום שישי יום שני כ אלול ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שני עם פירש"י.
 תהלים: צוֹקֵג. נח"ס.
 תנאי: והנה זהו . . . לב ונפש.

דער וואָס איז נידעריג און גראָב הערט ניט אָן די אייגענע גראַב־קייט און
 נידעריקייט.

זֶה שְׁנֵחוֹת וְגַם, אֵינוֹ חָשׂ אֶת גְּסוּתוֹ וּנְחִיתוֹתָיו הָיוּ.

שבת קודש יום שלישי כא אלול ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שלישי עם פירש"י.
 תהלים: קד־קה. סא"סג.
 תנאי: יז. נודע . . . 250 וע"ש היטב.

אָבִינוּ הָרָאוּשׁוֹן – אַבְרָהָם, בְּגִלְל עֲבוֹדָתוֹ בְּמִסִּירַת נַפְשׁ לְפָרֶסֶם אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ – אֵל אֶחָד –
 לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם, זָכָה לְהִנָּחֵל לְזִרְעוֹ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת אֶת הָאֱמוּנָה הַטְּהוֹרָה בְּה' וּבְתוֹרָתוֹ, וְכָל
 אִישׁ וְאִשָּׁה בְּיִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם הַכֹּחַ וְהַעֵז לְמַסֵּר נַפְשָׁם עַל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אלול, תשט"ו
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו מבלי הוראת זמן הכתיבה :

במ"ש שאני אמחול על מה שלא השתתף בבחירות. הנה פשיטא שאין זה ענין פרטי שלי עאכוי"כ
 קפידא שי, אלא כמו שכתבתי וגם פרסמתי דעתי ברבים שברור הדבר שכל מי שיש לו הרשות להשתתף
 בבחירות (היינו שלקח תעודת זהות ומשלם מסים בהמדינה, ועוזר בשאר הענינים שלה, כי ירא הוא
 שמא יאסרו אותו או שלא תהי' הנוחיות שלא הורגל וכמו שירות המים ולא ממימי הבאר, וכיו"ב),
 הרי מחויב הוא עאכוי"כ להשתתף בבחירות שאין בזה כל סיוע לאיזה משרד שהוא ומיעוט קול אחד
 ברשימה היותר חרדית, מגביר החשיבות הערכית של רשימות המנגדים על ה' ותורתו...

בברכת כתיבה וחתימה טובה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

חימום מתכת, החיוב משום 'מבשל'?

יום ראשון ט"ו אלול ה'תשע"ט

ומיישב ה'אגלי טל':

אמנם לפי רש"י (שבת שם) בהשלכת היתד לתנור מעשה הבישול הוא בהתחלה, כאשר המתכת מותרת על ידי האש, אבל הרמב"ם יפרש את דברי הגמרא שהבישול הוא בעת שהמתכת מתקשה לאחר פעולת הריכוך בהתחלה, כי גם אם "הקשה גוף רך - הרי זה חייב משום מבשל". וכיון שהתקשות מתכת היתד היא המטרה הסופית, החיוב משום מבשל הוא על זה ולא על הריכוך שבתחילת ההתליך, שאינו המטרה הסופית.

ולפי זה מובן מדוע אין הרמב"ם מחייב את 'מחמם הברזל' כדי לצרפו' על הריכוך משום מבשל, שהרי כוונתו הסופית היא התקשות ולכן חיובו הוא משום 'מבעיר', כי חיוב 'מבעיר' הוא אף אם ההבערה אינה המטרה הסופית, שהרי במשכן הבערת העצים היתה כדי לעשותם פחמים לאחר כיבוים.

הלכות שבת פרק יב, הלכה א': המחמם את הפזל כדי לצרפו במים - הרי זה תוליד מבעיר, וחייב.

הקשה הראב"ד: מדוע לא כתב הרמב"ם שהחיוב הוא משום 'מבשל', כמבואר בגמרא (שבת ע"ב), שהמשליך יתד לח של מתכת לתנור חם כדי שיתייבש ויתקשה, חייב משום מבשל?

ומבאר ה'אגלי טל' (מלאכת האופה סק"ט) את כוונת הראב"ד: מלאכת בישול היא ריכוך גוף קשה (לעיל פ"ט ה"ו), ומבאר הגמרא (על פי רש"י שבת שם) שחיוב מבשל בהשלכת היתד לתנור חם הוא משום שייבוש המתכת נעשה כאשר האש מרככת ומוציאה את הנוזל שבתוכו. כלומר, אף שהמטרה הסופית היא להקשות את המתכת, הרי בתחילת ההתליך הוא מתרכך באש וזה נחשב כמבשל (אף שהריכוך הוא זמני). וזו היא שאלת הראב"ד: מדוע אין המחמם את הברזל כדי לצרפו חייב משום מבשל, והרי אף שמטרתו היא הצירוף על ידי כיבוי האש במים, הרי בתחילה הוא מתרכך?

מחיצה אנושית

יום שני ט"ז אלול ה'תשע"ט

ולכן פירשו כי הטעם הוא משום שדרך בני אדם לזוז אנה ואנה ואינם נראים בעיני המתבונן כמחיצה ואם ייעשה הדבר בגלוי, יבואו להקל ולטלטל אף ללא מחיצה. ולכן התירו חז"ל לעשות זאת רק בצנעה, כאשר הם עצמם אינם יודעים שבנוכחותם הם מתירים את איסור הטלטול. ולפי טעם זה, לשום עניין לא מועילה מחיצה מבני אדם כאשר הם מודעים לכך (שו"ת בנין עולם אור"ח יג, כד).

אך מדברי הרמב"ם נראה בבירור שטעם האיסור הוא מחמת הקמת מחיצה, שהרי כותב זאת כסייג להיתר עשיית המחיצה בשבת שהוא דווקא אם אינם מודעים לכך. ואת הטעם שהאיסור תלוי דווקא בידיעתם ולא בידיעת האדם המעמידם, מבאר אדמו"ר חזקן (ס" שסב ס"ד), משום שאדם הוא בן דעת ועושה את מעשיו לדעת עצמו, ולכן עמידתו אינה מתייחסת לאדם שהעמידו אלא לעצמו ולכן כאשר הוא עצמו אינו מתכוון לעמוד לשם מחיצה, אין הדבר נאסר מחמת מחשבה של אדם אחר.

הלכות שבת פרק טז, הלכה כג': מתיר לעשות מחיצה של בני אדם בשבת, שיעמוד זה בצד זה, ובלבד שלא ידעו אלו העומדין שבשביל לעשותן מחיצה העומדו.

השימוש בשורת בני אדם כמחיצה מופיע בהלכה לגבי דינים נוספים, כגון לעניין אמירת דבר שבקדושה במקום הטינופת, שאם שורת אנשים חוצצת בינו לטינופת, הרי זה מותר (ראה משנה ברורה שסב, לח).

ויש לעיין: האם ההגבלה שהאנשים שהועמדו לשם מחיצה לא יידעו שהועמדו לשם כך, נאמרה דווקא לגבי שבת או גם בשאר הימים?

והשאלה תלויה בטעמו של הדין: ה'מגן אברהם' (אור"ח סי' שסב ס"א) פירש שהאיסור להעמידם מדעתם הוא מחמת איסור הקמת מחיצה בשבת, וטעם זה שייך רק בשבת ולא בחול. אך יש שהקשו על כך: מדוע אם כן הדבר תלוי בידיעתם, והרי אף אם אינם יודעים, יעבור מי שהעמידם על איסור הקמת מחיצה?

המוציא 'קשר מוכסין' - מתי חייב?

יום שלישי י"ז אלול ה'תשע"ט

שהראה אותו למוכס שבצד השני של הנהר, אבל אם הוציאו לאחר שכבר הראה לו - פטור, כי אין לו יותר שימוש (והרי הוא כנייר מחוק שאינו חייב עליו אלא אם יש בו כדי לכרוך ע"פ צלוחית של פלייטון), אך לדעת רבי יהודה חייב אף אם הוציא לאחר שהראהו למוכס השני, כי עדיין עליו לשמור את הנייר אולי יצטרך להוכיח למוכס במקום אחר שהוא "אדם נאמן שאינו מברית עם המכס" (רש"י שם ד"ה למוכס שני).

וכתב ה'מגיד משנה' שהרמב"ם פסק ש'חייב אף על פי

הלכות שבת פרק יח, הלכה טו': המוציא קשר מוכסין - חייב, אף על פי שכתב הראהו למוכס ונפטר בו, שתרי ראיה הוא לעולם.

המוציא בשבת מרשות לרשות 'קשר מוכסין', היינו, נייר שרשם בו המוכס שתי אותיות לסימן, ובעת שהאדם יעבור לצד השני של הנהר ישמש לו כהוכחה ששילם את המכס - חייב משום הוצאה (שבת ע"ב, ב).

ונחלקו תנאים: לדעת חכמים חייב רק אם הוציא לפני

את ההלכה השניה, הרי אם המוציא נייר כדי לכתוב עליו 'קשר של מוכסין' חייב, כל-שכן שיש לחייב אם כבר כתוב עליו 'קשר מוכסין'?

אלא מכאן למד הרמב"ם שההלכה הנוספת באה ללמד שגם אם "כבר הראהו למוכס ונפטר בו" חייב על הוצאתו, כי עדיין הוא צריך לשמור את 'קשר המוכסין', כדעת רבי יהודה.

שכבר הראהו למוכס" כי במשנה נאמרה הלכה זו (המוציא קשר מוכסין חייב) בסתם, מבלי לפרט שזהו רק לפני שהראהו למוכס ומשמע שחייב בכל האופנים, כדעת רבי יהודה.

וב'חפץ ה'" (שבת שם. וכן כתב בתוס' רע"א שבת פ"ח אות ק"ב) ביאר:

במשנה הובאה ההלכה 'והמוציא קשר מוכסין חייב' אחרי ההלכה 'המוציא נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין חייב'. והקשו התוספות (שבת שם ד"ה והמוציא): מדוע צריך להשמיענו

יום רביעי י"ח אלול ה'תשע"ט

'אין שבות במקדש'

הגמרא?

ומבאר ה'צל"ח' (ביצה שם ד"ה קמ"ל):

כך נשנית הלכה זו – של הנחת רטיה על גבי מכה בשבת במקדש – במשנה (עירובין קב, א): "מחזירין רטיה במקדש, אבל לא במדינה (מחוץ למקדש)". ונשאלת השאלה: אם ההיתר הוא רק לכהן שעובד במקדש, כדי שלא ימנע מלעבוד, מדוע מחלקת המשנה בין מקדש למדינה, הרי אף במקדש מותר להחזיר את הרטיה רק לצורך העבודה, אלא מכאן נראה שבמדינה האיסור הוא מוחלט, וגם כשהסיר את הרטיה לצורך עבודה ורוצה להחזירה לאחר שכבר יצא מן המקדש – אסור, כי ההיתר הוא רק כשמתקיימים שני התנאים: א. לצורך העבודה. ב. במקדש, כי 'אין שבות במקדש'.

ודברי הרמב"ם בטעם ההיתר 'שאין שבות במקדש', הם כדברי המשנה שרק במקדש הותר להחזיר רטיה בשבת, ואמנם, ההיתר הוא בצירוף הטעם שלא 'ימנע מעבודה', אך הטעם העיקרי הוא כי 'אין שבות במקדש'.

הלכות שבת פרק כא, הלכה כז: ומניחין רטיה על גבי

המכה לכתחלה במקדש, שאין אסור שבות במקדש.

חכמים אסרו להניח בשבת רטיה (תחבושת ועליה משחה מרוחה) על גבי מכה מחשש שמא ימרח, כי הממרח רטיה בשבת חייב משום ממחק. ומכל מקום התירו לכהן במקדש להחזיר רטיה שהסיר לצורך עבודה (כדי שלא תחצוץ בין ידו לעבודה), כי אם לא יתירו לו להחזירה, יימנע מלהסירה ולא יעבוד עבודתו (ביצה יא, ב. ורש"י שם).

והקשה ה'תוספות יו"ט' (עירובין פ"ג מ"ג):

בגמרא (שם) מבואר שהתירו רק לכהן שהסיר את הרטיה לצורך עבודה, אבל אם הסיר שלא לצורך עבודה אסור להחזירה, ומשמע שאין זה משום ש'אין שבות במקדש', כי אם כן היה צריך להתיר זאת במקדש גם אם הסיר את הרטיה שלא לצורך עבודה. ומדוע כתב הרמב"ם כאן שטעם ההיתר להניח רטיה במקדש הוא "שאין איסור שבות במקדש", ולפי זה גם כהן שאינו עובד יהא מותר לו, היפך משמעות

יום חמישי י"ט אלול ה'תשע"ט

'אין עונשין בשבת'

וה'אבני נזר' (א"ח סי' רכח) מוכיח מ'ספר החינוך' (מצוה קיד) שפסיקת בית דין להעניש אסורה בשבת, שכן כתב: "לא יעשו הדיינים דינים בשבת... שרצה השם-יתברך לכבד היום הזה שימצאו בו מנוחה הכל, גם החוטאים והחייבים..." (ואפילו רק "אם עברו וציוו לשרוף בריה בשבת עברו על לאו זה"). וגם מלשון הרמב"ם כאן, "והוא הדין לשאר עונשין" משמע שכל העונשים בכלל האיסור, גם אם אין בהם מלאכה.

והגרי"פ פערלא (סהמ"צ לרס"ג ל"ח קע"ח) כתב שגם מדברי 'מכילתא דרשב"י' (פרשת וקהל) משמע שאין להעניש בשבת אף בעונשים שאין בהם חילול שבת. וההסבר: בית דין עצמם אינם מבצעים את פסק דינם, ופסיקתם אינה אלא 'אמירה' לאחרים לחלל את השבת, ואם בכל זאת יש לאו על זה, בהכרח לומר שזהו משום שהתורה הקפידה על הענישה (וכדברי החינוך "שימצאו בו מנוחה גם החוטאים") ואין הבדל בין עונש מיתה לעונשים אחרים.

הלכות שבת פרק כד, הלכה ז: אין עונשין בשבת; אף

על פי שהעניש מצות עשה, אינה דוחה שבת. ביצד? הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה, אין מלקין אותו ואין מיתין אותו בשבת, שנאמר: "לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת" – זו אזהרה לבית דין, שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שריפה; והוא הדין לשאר עונשין.

וכן כתב הרמב"ם ב'ספר המצוות' (מל"ת שכב): "שההירנו מענוש הגדרים על החוטאים ולהעביר הדינים ביום השבת. והוא אמרו לא תבערו אש וכו' ביום השבת. ירצה בזה שלא תשרוף מי שנתחייב שריפה, והוא הדיו לשאר מיתות".

ומזה דייק ה'מגן אברהם' (אורח סי' שלט סק"ג) שהאיסור מן התורה הוא רק בענישה שיש בה חילול שבת, ומלקות נאסרו משום עשיית חבורה האסורה משום מפרק (דש) או משום נטילת נשמה (שוחט). אבל המשיך, שמהגמרא (יבמות ו, ב) הדורשת מהפסוק 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת' שאין עונשין – נראה שעצם הענישה אסורה, גם אם אין בה חילול שבת (וב'מחצית השקל' שם מבאר איך הוא הלימוד).

השכינה היא בתוך התחום ולמטה מעשרה טפחים יום שישי כ' אלול ה'תשע"ט

וכן הביא הרשב"א (ש"ת ח"ד סי' מח) את דברי השואל בשם רבי משה מקוצי: האם מותר לברך ברכת הלבנה בלילי שבת "שמא יש תחומין למעלה מעשרה והוי כמקבל פני רבו למעלה מעשרה"? והשיב: "לעיקר תחומין, דעת רבותי נוחי נפש: שאין תחומין למעלה מעשרה. דתחומין דרבנן הם, ובעיא דלא איפשיטא היא וכל ספק בדרבנן להקל... ולענין ברכת הלבנה, לא ידעתי מה ענין זה של תחומין בברכת הלבנה, וכי אם לא היה באפשר להקביל פני רבו אלא ממרחק גדול שיהיה ביניהם, לא יקבל פניו? ואם תאמר כן, א"כ אף בחול לא יברך, שאין המברך קופץ למעלה עד מקומה של לבנה. ועוד: שגם המברך אינו מברך אל הלבנה אלא ליוצרה ברוך הוא. והוא יתברך אינו למעלה מעשרה, ולא למעלה מן התחומין. שהוא למעלה מכל זה עליו רב. אלא שאנו כמקבלין פני השכינה, בדמיון הלבנה שברא ומחדשה בכל חודש, ושאינה משנה את תפקידה. ועוד יש בזה ענין פנימי למי שזיכהו השם לעמוד עליו".

והרמ"א (אורח סי' תכ"ו ס"ב) הביא דין זה להלכה: "אין מקדשין אותה במוצאי שבת שחל בו יו"ט". והוסיף ה'משנה ברורה' (שם סק"ב): "ומכל-שכן שאין מקדשין אותה בליל שבת. והרבה טעמים נאמרו בזה על פי הקבלה, ומכל מקום אם לא קידשו עד שבת ויו"ט ויעבור הזמן, ודאי מותר לקדש גם בשבת ויו"ט".

הלכות שבת פרק כז, הלכה ג: המהלך חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים... הרי זה ספק אם יש תחומין למעלה מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה.

ה'מגיד משנה' וה'כסף משנה' הביאו מתשובת הרמב"ם שאיסור תחומין מדאורייתא הוא רק ברשות הרבים, אבל בכרמלית ובימים ובנהרות היות ואיסור טלטול בהם הוא רק מדרבנן - "לא יתכן שיהיה המעביר על פני המים אסור מדרבנן, והמהלך (כשהוא חוץ לתחום) לוקה מן התורה".

ולפי זה: המהלך בימים ובנהרות מחוץ לתחום - למעלה מעשרה טפחים, שהוא ספק איסור, כיון שאיסורו מדרבנן, הולכים בספקו לקולא שאין תחומין למעלה מעשרה. וכן המהלך ביבשה מחוץ לתחום פחות משנים עשר מיל, שאיסורו מדרבנן (ראה לעיל ה"ב) - אם הוא למעלה מעשרה טפחים יש להקל בו, אך המהלך מחוץ לתחום יותר משנים עשר מיל שאיסורו מן התורה (שם) - אף אם הוא למעלה מעשרה, הרי זה 'ספיקא דאורייתא, ולחומרא'.

והנה, כתב ה'מהרי"ל' (מנהגים, הל' שבועות ס"ז: "מהר"י סג"ל לא היה מקדש הלבנה בשום יום טוב שחל במוצאי שבת... ויהיב טעמא, כשם שיש תחומין למטה כך יש תחומין למעלה, ואין להקביל פני השכינה ביום טוב חוץ לתחום" [ומקדש הלבנה הוא כאילו יוצא לקבל פני השכינה מחוץ לתחום]).

שבת קודש כ"א אלול ה'תשע"ט

מכירת חמץ בשבת

תוקף למכירה, אך כאשר הדבר נעשה רק כדי להתיר איסור אין סיבה לחשוש שיבואו לידי כתיבה (כתב סופר אורח נט).
אך רבים אוסרים זאת, שכן חז"ל לא התירו מקח וממכר בשבת אפילו לצורך מצוה (שו"ע אדמו"ר חזקן סי' תמח סט"ז), וההיתר לגבי עירוב הוא, כדברי הרמב"ם, משום שאין כאן שכירות גמורה "אלא היכר בלבד". כלומר, כדי להתיר את הטלטול אין צורך שהיהודי אכן יקבל בעלות ממונית על רשותו של הגוי אלא די בעצם מעשה הקנין כדי להתיר את הטלטול, למרות שעל ידי כך לא חלה בעלות ממונית ולכן אין איסור לעשות זאת בשבת, אך כדי להתיר איסור חמץ נדרש שהחמץ אכן יעבור בפועל מבעלות היהודי לבעלותו של הגוי, ומאחר ומדובר בהקנאה גמורה אין היתר לעשות זאת בשבת אף שמטרת המכירה היא רק כדי להינצל מאיסור (ראה פרי מגדים תמד משב"ז ה, בית מאיר אבן העזר קלו, ז).

הלכות עירובין פרק ב, הלכה יב: שוֹכְרֵין מִן הַגּוֹי אֶפְסָלוּ בְּשִׁכְתָּהּ; שֶׁהַשְׂכִּירֹת כְּבִטּוֹל רְשׁוּתָהּ, שְׂאִינָהּ שְׂכִירֹת וְדֹאֵיתָ, אֶלָּא הֵכֵר בְּלִבְדָּ.

בדרך כלל אסור לעשות קנין או מקח וממכר בשבת, ואת ההיתר לשכור מהגוי את רשותו בשבת, מפרש הרמב"ם כי אין זו 'שכירות ודאית' אלא למטרת היכר בלבד. והתוספות (עירובין סו, א) הוסיפו וביארו שנעשית רק כדי להתיר את הטלטול ולא לצורך בעלות ממונית.

ויש שלמדו מכאן לגבי מכירת חמץ בשנה שבה ערב פסח חל בשבת שהשוכח למכור את חמצו לפני השבת, יכול למכור אותו לגוי בשבת, מאחר ואינו עושה כן לשם מקח וממכר אלא רק כדי להינצל מאיסור חמץ (חק יעקב סי' תמד ס"ח).
ויש שהוסיפו לבאר כי איסור מקח וממכר בשבת הוא מחשש שמא יבוא לכתוב, וזה שייך רק כאשר בדעת המוכר למכור ובדעת הלוקח לקנות והם עשויים לכתוב כדי להקנות

עובדה משמחת היא שיש עסקנים פעילים הדואגים לצרכי ילדי ישראל שאינם מסתגלים במוסדות החינוך הרגילים.

ממכתב ה' אלול, תשי"ט

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ו כ"א אלול תשע"ט

יום ראשון ט"ו אלול ה'תשע"ט

הלכות שבת

פרק שנים עשר

(1) כלל בו ביאור ג' מלאכות אחרונות [המבעיר והמכבה] ואחרונה מהן ההוצאה מרשות לרשות, וענייניה מרובים, עד שהביא הצורך לייחד לה פרקים הרבה. ונתבאר בפרק זה קצת מהותה ומהות תולדותיה.

- 1 א. המבעיר² כל שהוא³ - חיב. והוא, שיהא צריך
- 2 לאפר⁴. אבל אם הבעיר דרך השחתה - פטור, מפני
- 3 שהוא מקלקל. והמבעיר⁵ גדישו של חברו או
- 4 השורף דירתו - חיב, אף-על-פי שהוא משחית;
- 5 מפני שפונתו להנצקם משונאו, והרי נתקררה דעתו
- 6 ושכחה חמתו, ונעשה קדורע על מתו או פחמתו
- 7 שהוא חיב, וכחובל בחברו בפשע מריבה, שקל אלו
- 8 מתקנים הן אצל יצרן הרע. וכן המדליק⁶ את הנר
- 9 או את העצים, בין להתחמם בין להאיר - הרי זה
- 10 חיב. המחמם את הפרזל כדי לצרפו⁸ במים⁹ - הרי
- 11 זה תולדת מבעיר¹⁰, וחיב.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המבעיר כל שהוא חיב, והוא שיהא צריך לאפר, אבל אם הבעיר דרך השחתה פטור, מפני שהוא מקלקל".

שיטת האדה"ז בדעת הרמב"ם שגדר מלאכת מבעיר הוא "הוצאת האש או שמרבה האש", "ראע"פ שהמבעיר אינו חיב אא"כ צריך לאפר, אעפ"כ עיקר החיוב אינו משום שריפתו וכליון העצים אלא משום ריבוי האש". ומוכיח זאת ממה שכתב הרמב"ם בסיום הלכה זו: "המחמם את הברזל כדי לצרפו במים, הרי זה תולדת מבעיר וחיב", אע"פ שבחימום הברזל אין שום כליון. וממשיך שכן משמע גם מהדין (שהובא ברמב"ם כאן) "המדליק הנר אע"פ שא"צ לאפר חיב".

וצריך להבין, אם כך סובר הרמב"ם היה לו להתחיל מהדוגמא שהביא אח"כ "המדליק את הנר...כו" שחמימות ואור הוא צורך הגוף, ומדוע מתחיל מהדוגמא של "צריך לאפר" שהאפר נוצר על-ידי כליון העצים. בפשטות י"ל שהרמב"ם רוצה להדגיש שתנאי במלאכת מבעיר שלא יהיה מקלקל, ולכן התחיל בהבערה באופן "שיהא צריך לאפר" כי בזה מודגש יותר שאין כאן שום עניין של השחתה וקלקול, מ"מ הרי סוף-סוף כיון שעיקר החיוב הוא מצד ריבוי האש, היה לו להתחיל תיאור מלאכת מבעיר באופן המתאים למהותה של מלאכה זו. והביאור על-פי פנימיות העניינים: ל"ט המלאכות שנאסרו

בשבת, הן המלאכות שנעשו במשכן, ומזה גופא מובן שאף שהן עבודות של חול, מ"מ בשורשן ומקורן הן בקדושה. מלאכות אלו הן העבודות העיקריות של איש ישראל בעבודתו לקונו לעשות מהעולם דירה ומשכן לה, וכן הוא בפרטי התנאים והגדרים של מלאכות שבת הקובעים מה היא מלאכה שחייבים עליה. יסודם ועיקרם הוא כפי שהם מלאכות בעבודת האדם לקונו. ומהם השתלשל אח"כ למלאכות שבת, שבלי תנאים וגדרים אלו אין היא מלאכה שחייבים עליה בשבת.

מלאכת מבעיר בעבודת ה', עניינה הדלקת נר הנשמה, שיהיה בוער באהבה כרשפי אש לה'. ומבואר ב"תניא" שכשם שאור הנר "מתנענע תמיד למעלה בטבעו משום שחפץ ליפרד מהפתילה ולידבק בשורשו למעלה, אף שעל-ידי-זה לא יאיר כלום למטה, וגם למעלה בשורשו יתבטל אורו במציאות בשורשו... כך נשמת האדם... חפצה וחשקה בטבעה ליפרד ולצאת מן הגוף ולידבק בשורשה ומקורה בה", זהו הביאור הפנימי מדוע מלאכת מבעיר היא בכלשהו ואין לה שיעור, כי בעבודת ה' היא התנועה למסירות נפש, ולכן אין בה שיעור כי גם בכלשהו יש כל

(האיכות של) נקודת הנפש.

אבל יחד עם זה, בעבודת ה' צריך שכל "מבעיר" יהיה גם צריך לאפרו, כי האפר הוא החלק היותר חומרי שבכל דבר המורכב מארבעה יסודות, ומסביר אדה"ז שכאשר שורפים עץ, הרי שכל ג' היסודות אש רוח ומים שבו "חלפו והלכו להם וכלו בעשן". משא"כ האפר הנשאר, הוא העפר שבו היורד למטה, ואין האש שולטת בו הוא הנשאר קיים... הוא חומרי יותר מכולן".

תכלית הבערת אש הנשמה היא לא בכדי להיפרד מהגוף אלא שההתעוררות באהבה כרשפי אש תביא בו תוספת חיזוק בעבודת ה' ובקיום המצוות, בהיותו נשמה בגוף כאן בעולם הזה הגשמי. לכן תנאי גדול במלאכת מבעיר הוא שיהיה צריך לאפרו.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ז עמוד 187)

(2) כתוב בתורה (שמות פרק לה, פסוק ג): "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", ושאלו חכמינו ז"ל (מסכת שבת דף ע' עמוד א) "הלא הבערה בכלל הייתה (בכלל ל"ט מלאכות המשכן שנכלל ב"לא תעשה כל מלאכה") ולמה יצאת (נכתבה במיוחד?) - רבי יוסי סובר הבערה ללא יצאת (שאין חיבין עליה כרת וסקילה כשאר מלאכות אלא עוברים רק על לאו)"; ודעת רבי נתן: "הבערה בכלל כל המלאכות הייתה, ולמה יצאת? להקיש (להשוות) אליה שאר מלאכות, ולומר לך: מה הבערה שהיא אב מלאכה

גחלת של מתכת - פטור¹³. ואם נתפנן לצרף - חייב; 3
שכן לוטשי הפזול עושים: מתמים את הפזול עד 4
שיעשה גחלת, ומכבין אותו במים כדי לחסמו. וזהו 5
לצרף, שהעושה אותו חייב, והוא תולדת מכבה. 6
ומתיר¹⁴ לכבות גחלת של מתכת¹⁵ ברשות הרבים, 7
כדי שלא יזקו בה רבים. הנותן¹⁶ שמן לתוך הנר 8
הדולק - חייב משום מבזבז, והמסתפק מן השמן 9
שפנר - חייב משום מכבה¹⁷. 10

(11) (מסכת שבת דף כט עמוד ב.) (12) רבינו סובר (פרק א הלכה ז) כרבי יהודה שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, והמתכוון לכבות "אף על פי שאינו צריך לגוף הכיבוי, ולא כיבה אלא מפני השמן או מפני הכלי או מפני הפתילה, הרי זה חייב". אבל רוב הראשונים - ובכללם הרמב"ן, הרשב"א והטור בשם רבינו חננאל והרי"ף - פסקו כרבי שמעון שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, אם כן אינו חייב בכיבוי רק אם כיבה כדי לעשות פחמין, או כיבוי של הבהוב פתילה להאחזי את האור שיבעיר יפה שאז הוא צריך לגוף הכיבוי. אבל כיבה שלא לצורך הנ"ל - פטור. (13) והטעם דכיבוי גחלת של עץ חייב עליו מן התורה וכיבוי גחלת של מתכת אין חייב עליה אלא מדרבנן, עיקר דבר זה: כי כל דבר שתחילתו אש וכשיכבה ישתנה לדבר אחר ותעשה פחם זה הוא הכיבוי האסור מדאורייתא, אבל גחלת של מתכת שתחילתה מתכת וכשתכבה היא מתכת כשהייתה בתחילה אין כיבוייה מן התורה לפי שאין זה כיבוי שאין גוף האש נתלית בברזל אלא [ה]ברזל (שהוא) חם היה ועכשיו אחר הכיבוי הוא ברזל צונן הילכך כיבוי [זה] מדרבנן (רבינו פרציה בפירושו (כתב יד אוקספורד) למסכת שבת דף מב עמוד א בשם רבינו הרמב"ם בפירושו לתלמוד וכן הובא בהקדמת ספר מעשה רוקח). (14) לכתחילה, שבמקום נזק לרבים לא גזרו רבנן. (15) מסכת שבת שם. (16) (מסכת ביצה דף כב עמוד א). (17) משום שעל ידי זה ממחר את הכיבוי (הרא"ש), והתוספות כתבו שזה רק גרם כיבוי ומותר (להלן הלכה ד), אלא הטעם הוא "דבאותה שעה שמסתפק ממנו מכבה קצת ומכסה אורו, שאין אור הנר יפה כשיש מעט שמן בנר".

ג. דליקה שנפלה בשבת, המכבה אותה מפני אבדו 11
ממנו - חייב¹⁸; שאין אבדו ממנו דיוחה שבת, אלא 12
אבדו נפשות¹⁹. לפיכך, יצאו בני אדם כדי שלא 13
ימותו, ויניחו האש תלהט, ואפילו שורפת כל דירתו 14
פלה. 15

(18) לסברת רבינו למעלה שפסק כרבי יהודה, אבל לרוב הפוסקים הסוברים כרבי שמעון שמלאכה שאינה צריכה לגופה, אין כאן רק איסור דרבנן. (19) שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש, וראה בפרק ב הלכה א. ובמה שכתב רבינו "ואפילו שורפת כל המדינה כולה" כתבו הפוסקים שזה אינו אלא בזמן שישראל על אדמתם, אבל בזמן שהם בין הגויים מותר לכבות דליקה בשבת מפני שיש בה סכנת נפשות שכשהדליקה מתגברת הם חוטפים ושלולים וכשארם עומד נגדם הורגים אותו (אורח חיים

וחייב עליה בפני עצמה) (שהרי יש לה אזהרת לאו בפני עצמה), אף כל שהיא אב מלאכה, חייבין עליה בפני עצמה, ומכאן לחילוק מלאכות מן התורה" - שאם עשה בשוגג הרבה מלאכות בשבת, חייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה, אף כל שהיא אב מלאכה, חייבין עליה בפני עצמה, ומכאן לחילוק מלאכות מן התורה" - שאם עשה בשוגג הרבה מלאכות בשבת, חייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה, אף שכולם נלמדו ממקרא אחד, וכך פוסק רבינו: המבעיר כל שהוא חייב, כמו בשאר מלאכות; ובמכילתא (ויקהל) - לפי נוסח הרמב"ן - מובאה דעת רבי יונתן: "שומע אני, יהא רשאי להדליק את הנר, להטמין לו את החמין, ולעשות מדורה בשבת? (ואף שנאמר לא תעשה כל מלאכה, יהיו מותרות כל המלאכות שאדם נהנה מהן לשם עונג שבת, כמו שומתרות מלאכות אוכל נפש ביום טוב) תלמוד לומר: לא תבערו אש ביום השבת, ביום השבת אי אתה מבעיר, אבל אתה מבעיר ביום טוב"; וב"ספר המצוות" (מצוה שכב) פירש רבינו: "הזהיר מענוש הגדרים על החוטא ולהעביר הדינין עליהן ביום השבת והוא אמרו: לא תבערו אש וגו' ביום השבת. רצה בזה: שלא יישרף מי שנתחייב שריפה". ולפיכך כתב רבינו שהמבעיר חייב (בניגוד לדעת רבי יוסי שהבערה ללאו יצאה ואין חייבים עליה). (3) רק במבעיר וצריך לאפר חייב בכל שהוא, אבל המבעיר תחת תבשילו לצורך בישול, אינו חייב אלא אם יש בו כדי לבשל ביצה קלה, כמבואר למעלה בפרק ט (מגיד משנה). (4) (מסכת שבת דף קו עמוד ב): "תני רבי אבובי לפני רבי יוחנן, כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר (שהם חייבים אף אם הם מקלקלים), אמר לו רבי יוחנן: הבערה ובישול אינה משנה (לא שנו אותם בבית המדרש לאיסור), ואם תמצוי לומר משנה, חובל - בצריך (את הדם) לכלבו ומבעיר - בצריך לאפרו" (שאו נחשבים לתיקון כיוון שצריך את האפר לאיזה צורך). (5) מבואר למעלה פרק שמיני הלכה ז והלכה ח. (6) (מסכת כריתות דף כ עמוד א). (7) (מסכת שבת דף מא עמוד ב). (8) לחסמו ולחזקו כמבואר בהלכה ב. ושם כתב שאם כיבה שלא בכוונת צירוף פטור. וכתב שם המגיד משנה שכל שאינו מתכוון אין ראוי לומר בו "פסיק רישיה ולא ימות" הוא (למעלה פרק א הלכה ו) וליחייב, מפני שכשהוא מתכוון הוא עושה מלאכה וכשאינו מתכוון אין בו מלאכה כלל שהרי אינו רוצה לעשות ממנו כלי ודומה לזה קטימת קיסם (למעלה פרק יא הלכה ז) שכל שאינו קוטמו לחצוץ בו שיניו אף על פי שראוי לכך בקטימתו - פטור, שכל שהוא מפני תיקון כלי צריך שיתכוון לכך ואינו מתכוון פטור. ועיין רמב"ן מסכת שבת דף קיא עמוד ב. (9) אבל אם כדי לעקמו או לתקנו או לעשותו כלי, כבר כתב רבינו למעלה (פרק ט הלכה ו) שחיובו משום מבשל, וכמו שהעיר הראב"ד כאן (מעשה רוקח). (10) לדעת רש"י (מסכת שבת דף מא עמוד ב) חיובו משום מכה בפטיש, שגומר את חסומו בזה; ודעת הראב"ד בהשגה, שצירוף הוא רק מדרבנן, ועיקר חיובו כאן הוא משום מבשל.

ב. המכבה¹¹ פל שהוא - חייב¹². אחד המכבה את 1

הנר ואחד המכבה את הגחלת של עץ. אבל המכבה 2

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 וְאֵלֶּיךָ תִּכְבְּהָ, מִפְּנֵי שְׂאִין שְׂבִיתָתוֹ עֲלֵינוּ. אֲבָל קָטָן
20 שָׂבָא לְכַבּוֹת - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ. וְהוּא, שְׂבִיתָהּ עוֹשֶׂה
21 עַל דַּעַת אֲבִיו³⁸; אֲבָל מַדְעַת עֲצָמוֹ - אֵין בֵּית-דִּין
22 מְצִוִּין³⁹ לְהַפְרִישׁוֹ. וּבִדְלָקָה הִתִּירוּ לִזְמַר⁴⁰: כָּל
23 הַמְכַבֶּה אֵינוֹ מִפְסִיד.

(35) (משנה מסכת שבת דף קכא עמוד א.) (36) ש"אמירה
לנכרי שבות, כמבואר למעלה פרק ו הלכה א. (37) אין
צריך לומר לו אל תכבה, כי הנכרי עושה על דעת עצמו
להנאת עצמו, בדעתו שלא יפסיד אם יעשה. (38) שיודע
להבחין שהכיבוי הזה נוח לאביו ועושה בשבילו. (מסכת
שבת שם.) (39) (מסכת יבמות דף קיד עמוד א) מעשה
ברבי יצחק בר ביסני שאבדו לו מפתחות בית המדרש
ברשות הרבים, בא לפני רבי פדת (לשאל מה לעשות
בשבת) אמר לו: הנהג לשם תינוק ותינוקת שישחקו שם
וימצאו המפתחות ויביאו לך, שמע מינה: "קטן אוכל נבלות
אין בית דין מצווין להפרישו". ובמכילתא דרבי ישמעאל
(תשא) מובא: "לדעת כי אני ד' מקדשכם, למה נאמר? -
לפי שהוא אומר ושומר בני ישראל את השבת, שומע אני
אפילו חרש שוטה וקטן, תלמוד לומר לדעת כי אני ד' - לא
אמרתי אלא במי שיש לו דעת". (40) בפני הגויים (מסכת
שבת דף קכא עמוד א.)

24 ח. הוֹצֵאָה⁴¹ וְהִכְנִסָּה⁴² מְרֻשּׁוֹת לְרֻשּׁוֹת - מְלֹאכָה
25 מְאֻבּוֹת מְלֹאכּוֹת הִיא. וְאֶף-עַל-פִּי שְׁדָּכָר זֶה עִם כָּל
26 גּוֹפֵי תוֹרָה מִפִּי מֹשֶׁה מִסִּינַי נֶאֱמַר, הֲרִי הוּא אֹמֵר
27 בַּתּוֹרָה: אִישׁ וְאִשָּׁה אֵל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלֹאכָה לְתוֹרַת
28 הַקֹּדֶשׁ, וַיִּכְלָא הָעָם מִהִבֵּיא; הָא לְמַדְתָּ⁴³, שְׁהִתְבָּאָה
29 - מְלֹאכָה קוֹרָא אוֹתָהּ⁴⁴. וְכֵן לְמִדּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה⁴⁵,
30 שְׁהַמְעַבֵּיר בְּרֻשּׁוֹת הַרְבִּים מִתַּחֲלַת אֲרָבַע⁴⁶ לְסוֹף
31 אֲרָבַע - הֲרִי הוּא כְּמוֹצִיא מְרֻשּׁוֹת לְרֻשּׁוֹת, וְחִיב.

(41) (מסכת שבת דף צו עמוד ב) ובירושלמי (פרק א הלכה
א) "מניין שהוצאה קרוייה מלאכה? וכו' - ויכלא העם
מהביא, נמנע העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגזברים...
וכשם שנמנעו העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגזברים, כך
נמנעו הגזברים מלקבל לידם ולהכניס ללשכה.
(42) בגמרא שם אמרו: "מצינו הוצאה (איסור הוצאה
מרשות היחיד לרשות הרבים). הכנסה (מרשות הרבים
לרשות היחיד) מניין? - סברא הוא, מכדי (הרי) מרשות
לרשות הוא, מה לי מוציא מה לי מכניס". אבל קשה שהרי
אמרו שם: "הכנסה תולדה" ומדברי רבינו נראה שהכנסה
אב. אולם בכתב יד התימנים חסרה כאן המלה "והכנסה"
(וכן נראה במגיד משנה). (43) (מסכת שבת דף צו עמוד
ב.) (44) כשיטת רבינו חננאל בפירוש הסוגיא במסכת
שבת שם, ולא גורסים: "וממאי דבשבת קאי וכו'". ואף
שמלאכת הוצאה הייתה במשכן כשאר מלאכות, כמבואר
בברייתא (מסכת שבת דף מט עמוד ב): "אין חייבין אלא
על מלאכה שכיוצא בה הייתה במשכן, הם זורעו ואתם אל
תזרעו... הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה, ואתם לא
תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד, הם הורידו את
הקרשים מעגלה לקרקע, ואתם לא תוציאו מרשות היחיד

סימן שלד סעיף כז). ויש שכתבו שאפילו אין שם גויים
מותר שמא נשאר שם זקן או חולה שאינם יכולים לברוח
(משנה ברורה).

1 ד. מִתְּרִי²⁰ לַעֲשׂוֹת מַחֲצָה בְּכָל הַפְּלִים, בֵּין מְלֹאִים
2 בֵּין רִיקָנִים, כְּדִי שְׁלֹא תַעֲבֹר הַדְּלָקָה. אֲפִלּוּ כְּלִי
3 חָרֵשׁ חֲדָשִׁים מְלֹאִים מִים - עוֹשִׂין מֶהֱן מַחֲצָה,
4 אֶף-עַל-פִּי שְׁוֹדָאִי מִתְּבַקְעִין וּמִכְבִּין; שְׁגֵרָם כְּבוֹי²¹
5 מִתְּרִי²². וְכּוֹפִין קַעֲרָה²³ עַל גְּבִי הֵנָּה בְּשִׁבִּיל שְׁלֹא
6 תֵּאָחֵז בְּקוֹרָה.

(20) (משנה מסכת שבת דף קכ עמוד א.) (21) הוא הדין
בשאר מלאכות (משנה ברורה סימן שלד). (22) "לא
תעשה כל מלאכה, עשייה הוא דאסור, הא גרמא שרי"
(=גרם מותר - מסכת שבת דף קכ עמוד ב). וכתב המרדכי
שגרם מותר רק למנוע הפסד, אבל באופן אחר אף גרם
אסור. (23) (מסכת שבת דף קכא עמוד א.)

7 ה. תִּבְּהָ²⁴ שְׂדֶה²⁵ וּמִגְדֵּל²⁶ שְׂאֵחֵז בֵּהָן הָאוֹר - מִבֵּיא
8 עוֹר גְּדִי²⁷, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מְדַבְּרִים שְׂאִין הָאוֹר מְלַהֲטָת
9 אוֹתָן, וּפּוֹרְשׁוֹ עַל הַקָּצֶה שְׁעָדִין לֹא נִשְׂרָף, כְּדִי שְׁלֹא
10 תַעֲבֹר שֵׁם הָאֵשׁ²⁸.

(24) (משנה מסכת שבת דף קכ עמוד א.) (25) תיבה קטנה
(פירוש המשניות לרמב"ם). (26) תיבה גבוהה הנפתחת מן
הצד ושמים בה דברים לשמירה. (27) "תועלת פריסת עור
של גדי - כי הוא יתחרך ולא יתלהב וימנע האש מהגיע אל
העץ" (פירוש המשניות). (28) [דברי רבינו צריכים עיון
שהרי כבר כתב למעלה בהלכה ד שגרם כיבוי מותר וכל
שכן שמוותר לעכב הדליקה ולמה הוצרך להביא הלכה זו].

11 ו. טְלִית²⁹ שְׂאֵחֵז בֵּה הָאוֹר - פּוֹשְׁטָהּ וּמִתְכַּסֶּה בָּהּ,
12 וְאֵם כְּבִתָּה - כְּבִתָּהּ³⁰. וְכֵן סֵפֶר תּוֹרָה שְׂאֵחֵז בּוֹ הָאוֹר
13 - פּוֹשְׁטוֹ וְקוֹרָא בּוֹ, וְאֵם כְּבָה - כְּבָה. וְנוֹתֵן³¹ מִים
14 מִן הַצֵּד שְׁעָדִין לֹא נִתְּלָה בּוֹ הָאוֹר, וְאֵם כְּבִתָּה -
15 כְּבִתָּה. שְׂכַח³² גַּר דְּלוּק עַל גְּבִי טְבֵּלָא - מְנַעֵר³³ אֶת
16 הַטְּבֵּלָא וְהוּא נּוֹפֵל, וְאֵם כְּבָה - כְּבָה. אֲבָל הַנִּיחוֹ
17 מִבְּעֵרָב, אֶף-עַל-פִּי שְׂכָבָה - אָסוּר לְטַלְטֵל³⁴.

(29) (תוספתא מסכת שבת פרק י"ד). (30) שגרם כיבוי
מותר. (31) (מסכת שבת דף קכ עמוד א.) (32) (מסכת
שבת דף קכ עמוד ב). (33) הראשונים הקשו: הרי כשמנער
נשפך השמן, ורבינו כתב למעלה שהמחסר שמן מן הנר
חייב משום מכבה, וגם אם אינו מתכוון לזה הרי זה "פסיק
רישיה" (ראה בפרק א) ? אולם לדעת רבינו נתן בעל הערוך,
שפסיק רישיה שלא ניחא לו (שאינו נהנה מהדבר) מותר,
גם כאן מותר לנער שהרי אינו נהנה מהשמן. ויש אומרים
שכאן מדובר בנר של שעווה, או בנר שכלה שמנו.
(34) "אמרי דבי רבי ינאי: לא שנו אלא בשוכח, אבל במניח
נעשה בסיס לדבר אסור" (הטבאל נעשתה בסיס לדבר
האסור, ואסור לטלטלה כדי לנערה - רש"י מסכת שבת דף
קכ עמוד ב).

18 ז. נְכִיכִי³⁵ שָׂבָא לְכַבּוֹת - אֵין³⁶ אֹמְרִים לוֹ 'כְּבָה'

שנייה הוצאה בבת אחת ("מגיד משנה"). (62) רבינו פסק כרבי יוחנן שם, הסובר "אגד כלי שמו אגד" - ונחשבים כל הדברים המונחים בכלי כאילו הם דבר אחד, מפני שהכלי מאגדם יחד, ואף אם יצאו החפצים שבכלי לרשות השנייה, אינו חייב עד שהכלי עצמו יצא כולו לרשות שנייה.

- יב. המוציא⁶³ - בין⁶⁴ בימינו, בין בשמאלו, בין בתוף חיקו, או שניצא במעות צרורין לו בסדינו⁶⁵ - חיב, מפני שהוציא בדרך המוציאין. וכן המוציא על כתפו - חיב, אף-על-פי שהמשאוי למעלה מעשרה טפחים ברשות הרבים; שכן⁶⁶ היה משא בגי קהת במשכן למעלה מעשרה, שנאמר: בכתף ישאוי, וכל המלאכות ממשכן לומדין אותן⁶⁷.

(63) (משנה במסכת שבת דף צב עמוד א). (64) בתלמוד ירושלמי (מסכת שבת פרק י הלכה ג): "כתוב (במדבר פרק ד, פסוק טז): "ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה", שמן המאור - בימינו וקטורת הסמים - בשמאלו, ומנחת התמיד של יום תלויה בזרועו". (65) (ברייטא במסכת שבת דף קמו עמוד א). (66) ואוויר רשות הרבים אינו כרשות הרבים אלא עד עשרה טפחים, ולמעלה מזה הוא מקום פטור (להלן פרק י"ד הלכה ג), ואף שאין דרך הוצאה בכך אלא לסבילים וכיצא בהם, מכל מקום חייב כיוון שנקראה בתורה עבודה "כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו" (מעשה רוקח). (67) ראה בפרק ז.

- יג. אכל המוציא⁶⁸ לאחר ידו, ברגלו בפיו⁶⁹ ובמרפקו, באזנו ובשערו, ובכיס שתפור בכגדו ופי הכיס למטה⁷⁰, בין בגד לבגד, כפי בגדו, במנעלו ובסנדליו - פטור, שלא הוציא בדרך המוציאין.

(68) (משנה במסכת שבת דף צב עמוד א). (69) בדבר שאינו אוכל, אבל בדבר שהוא אוכל חייב אף אם הוציא בפיו, וכן הוא במסכת שבת דף קב עמוד א ("מגיד משנה"). (70) אף אם הכיס צר שאין החפץ נופל ממנו פטור, שאין דרך הוצאה בכך.

- יד. המוציא⁷¹ משאוי על ראשו: אם היה משאוי כבד, כגון שק מלא או תבה ומגדל וכיוצא בהן, שהוא משים על ראשו ותופש בידו - חיב; שכן דרך המוציאין, ונמצא במוציא על כתפו או בידו. אבל אם לקח חפץ קל, כגון שהניח בגד או ספר או ספין על ראשו והוציאו, והוא אינו אוזו בידו⁷² - הרי זה פטור, שלא הוציא בדרך המוציאין; שאין דרך רב העולם להוציא החפצין מנחין על ראשיהם. המעביר⁷³ חפץ מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים, אף-על-פי שהעבירו למעלה מראשו - חיב.

(71) (מסכת שבת דף צב עמוד א) "אמר רבי חייא: המוציא משאוי על ראשו בשבת חייב, שכן אנשי הוצל עושין כן -

לרשות הרבים" וכל מלאכה שהייתה במשכן חייבים עליה, אף שאין לנו רמז בכתוב? - הוצאה שאני (שאינה דומה לשאר המלאכות), שהיא "מלאכה גרועה" ואין השכל מחייב שתיחשב מלאכה, ולכן הביאו ראיה מהכתוב שהיא מלאכה האסורה בשבת כשאר מלאכות (תוספות מסכת שבת דף ב עמוד א) וראה למעלה בפרק ז. (45) דבר שלא נכתב בתורה, אלא שחכמינו ז"ל שמעו וקיבלו איש מפי איש עד משה רבינו עליו השלום, והוא הנקרא "הלכה למשה מסיני" ("ספר המאור" - הוצאת ראשונים דף כז עמוד א). (46) (מסכת שבת דף צז עמוד א).

- ט. אין המוציא מרשות לרשות חיב עד שיוציא בפשעו⁴⁷ המועיל מרשות היחיד⁴⁸ לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד, ויעקרו⁴⁹ מרשות זו ויניח ברשות שניה. אבל⁵⁰ אם עקר ולא הניח, או הניח ולא עקר, או שהוציא פחות⁵¹ מפשעו - פטור. וכן⁵² המעביר מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים אינו חיב עד שיעקרו בפשעו מצד זה ויניחנו מצד אחרת.

(47) להלן פרק י"ח מבוארים שיעורי ההוצאה בשבת. (48) ראה להלן פרק י"ד הלכה א על מהות הרשויות. (49) ראה להלן בפרק י"ג הלכות א ו"ב דיני עקירה והנחה. (50) (משנה ראשונה במסכת שבת דף ב עמוד א). (51) (משנה במסכת שבת דף צג עמוד ב). (52) (מסכת שבת דף ה עמוד ב).

- י. הזורק⁵³ מרשות לרשות או המושט - הרי זה תולדת מוציא, וחיב⁵⁴. וכן הזורק או המושט בידו מתחלת ארבע⁵⁵ לסוף ארבע - הרי זה תולדת מוציא, וחיב. והזורק בלאחר יד⁵⁶ - פטור.

(53) (משנה במסכת שבת דף צז עמוד א). (54) שכן הייתה עבודת הלויים כשהלכו אחר עמוד הענן ופרקו את המשכן (רש"י). (55) (מסכת שבת דף צז עמוד ב): "גמרא גמירי לה" - והיא הלכה למשה מסיני. (56) "שלא כדרך זריקה כגון מכתפיו ולאחוריו" (רש"י) מסכת שבת דף קנג עמוד ב).

- יא. המוציא⁵⁷ מקצת החפץ מרשות משתי רשויות אלו⁵⁸ לרשות שניה⁵⁹ - פטור, עד שיוציא את כל החפץ בלו מרשות זו לרשות זו. קפה שהיא מלאה חפצים, אפלו מלאה חרדל⁶⁰, והוציא רפה מרשות זו לרשות זו - פטור, עד שיוציא⁶¹ את כל הקפה. וכן כל הדומה לזה. שהפלי משים כל שיש בו כחפץ אחד⁶².

(57) משנה במסכת שבת דף צא עמוד ב). (58) רשות היחיד ורשות הרבים שנזכרו בהלכה ט. (59) מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד. (60) שיש הרבה מהחרדל כבר בחוץ. (61) בפעם אחת, אבל אם אחר שהניח הקופה מקצתה ברשות זו ומקצתה ברשות זו, עקרה וגמר להוציא אינו חייב, לפי שלא הייתה בשעת עקירה

וְלִתְנוּ לְחִבְרוֹ שְׁעֵמֹ בְּתוֹךְ⁸⁵ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְכֵן חִבְרוֹ¹⁶
לְחִבְרוֹ הָאֶחָד שְׁבַע⁸⁶ דָּוָה, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה. וְאֶף-עַל-פִּי¹⁷
שֶׁהַחֲפֵץ הוֹלֵךְ בְּמֶה מִלִּין⁸⁶ בְּשֶׁבֶת - מִתֵּר, מִפְּנֵי¹⁸
שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֵן לֹא טָלַטַל אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת¹⁹
שָׁלוּ.²⁰

83) שמותר לטלטל חפץ ברשות הרבים תוך ארבע אמות.
84) משנה (מסכת עירובין דף צה עמוד א.) (85) אם הוא
בתוך רשות אחת, אבל אסור להוציאו מרשות אחת
ולהעבירו לרשות אחרת אף בתוך ארבע אמות, שאז הוא
מוציא מרשות לרשות ואפילו לכרמלית אסור. "על כן
קראתי תגר, על מה שראיתי באיזה קהילות בשבת, שנותנים
ספר תורה לבית הכנסת והולכים דרך הרחוב בפחות מארבע
אמות, ועושים איסור כמה שמוציאים מן הבית לרחוב,
שלוה לא מועילה הורטה" (טורי זהב סימן שטט).
86) ואף שאסור להוליך חפץ יותר ממה שלבעליו מותר
ללכת, דעת רבינו כרבי יוחנן בן גוריון שחפצי הפקר קונים
שבייתא במקומם (ראה להלן בהלכות יום טוב פרק ה הלכה
ז).

יח. הוֹאִיל⁸⁷ וַיֵּשׁ לוֹ לְאִדָּם לְטָלַטַל בְּכָל הַמִּרְבָּע²¹
שֶׁהוּא אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, נִמְצָא מְטָלַטַל²²
בְּאֶרֶץ אֶלְכֶסוֹנוֹ שֶׁל מִרְבָּע זֶה חֲמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה²³
חֲמִשִּׁי אַמָּה⁸⁸. לְפִיכָף אֵין הַמַּעֲבִיר אוֹ הַזֹּרֵק בְּרִשּׁוֹת²⁴
הַרְבִּים חֵיב⁸⁹ עַד שֶׁיַּעֲבִיר חוּץ לְחֲמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה²⁵
חֲמִשִּׁי אַמָּה⁹⁰. וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ: מִתְחַלֵּת אַרְבַּע²⁶
לְסוֹף אַרְבַּע, אוֹ: הַמַּעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת חֵיב - הוּא²⁷
מִתְחַלֵּת הָאֶלְכֶסוֹן שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת עַד סוֹפוֹ⁹¹; וְאִם²⁸
הַמַּעֲבִיר פָּחוֹת מִזֶּה - פָּטוּר.²⁹

87) (מסכת עירובין דף נא עמוד א.) (88) לפי הכלל "כל
אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא" (כל אמה
בריבועה - היא אמה ושתי חמישיות באלכסונה - מסכת
עירובין דף נז עמוד א.) (89) אבל איסור יש אף בפחות
מזה. (90) ויש מהראשונים הסוברים כשהוא מעביר ד'
אמות כנגד פניו, חייב אף בד' אמות בלבד. (91) היינו,
שההנחה תהיה מחוץ לשיעור זה, אבל אם מקצת החפץ
מונח בתוך שיעור זה פטור, שהרי לא העביר החפץ ארבע
אמות הן ואלכסון בשלימות, כמבואר בהלכה יא.

יט. נִמְצָא כָּאֵן שֶׁלֹּשׁ מִדּוֹת: בִּיצֵד? הַעוֹקֵר חֲפֵץ³⁰
מִרְשּׁוֹת הַרְבִּים מִמְּקוֹם זֶה וְהַנִּיחוֹ בְּמְקוֹם אֲחֵר³¹
בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים: אִם הָיָה בֵּין שְׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת עַד³²
אַרְבַּע אַמּוֹת - הָרִי זֶה מִתֵּר; הִיָּה בֵּינֵיהֶן יָתֵר מֵאַרְבַּע³³
אַמּוֹת, וַעֲדִין הֵן בְּתוֹךְ חֲמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲמִשִּׁי³⁴
אַמָּה - פָּטוּר⁹²; הִיָּה בֵּינֵיהֶן חֲמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה³⁵
חֲמִשִּׁי אַמָּה בְּשׁוּה - הָרִי זֶה חֵיב, שֶׁהָרִי הַמַּעֲבִיר³⁶
הַחֲפֵץ חוּץ לְאֶלְכֶסוֹנוֹ שֶׁל מִרְבָּע.³⁷

92) אבל אסור, ומקורו ממה שאמרו (מסכת עירובין דף נא
עמוד א.): "המעביר ארבע אמות אינו חייב עד שמעביר הן
ואלכסונן" הרי ש"אינו חייב" אבל אסור לעשות כן.

וכי הוצל רובא דעלמא (רוב העולם)? אלא כך אמרו:
המוציא משאוי על ראשו פטור, ואם תמצא לומר: אנשי
הוצל עושין כן? - בטלה דעתם אצל כל אדם" וסובר רבינו,
שמשא כבד דרך כל אדם להוציא ואם תופסו בידו חייב,
ומשא קל פטור אם הוציאו על ראשו, ועיין בתלמוד
ירושלמי מסכת שבת פרק י הלכה ג. (72) כלומר: אין
המשאוי בידו, ואילו "ותופש בידו" שלמעלה פירושו
שהמשאוי על ראשו (להם משנה). (73) (מסכת שבת דף
ט עמוד א) "אמר רבא: המעביר חפץ מתחילת ארבע לסוף
ארבע ברשות הרבים, והעבירו דרך עליו חייב"; אבל
הראב"ד פירש באופן אחר, שהאדם עומד במקומו ונוטל
חפץ מצד ימינו ונותנו בצד שמאלו.

טו. מִתֵּר⁷⁴ לְאִדָּם לְטָלַטַל⁷⁵ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים בְּתוֹךְ¹
אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצֵדוֹ, וַיֵּשׁ²
לוֹ לְטָלַטַל בְּכָל הַמִּרְבָּע הַזֶּה. וּבְאַמָּה שְׁלוֹשָׁה⁷⁶ מוֹדֵדִין.³
וְאִם הָיָה נֶגֶס בְּאִיבָרָיו - נּוֹתֵנִין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת⁴
בְּבִינּוּנִית⁷⁷ שֶׁל כָּל אִדָּם. וּמִפִּי הַקְּבֵלָה אָמְרוּ, שֶׁזֶה⁵
שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה "שִׁבּוּ אִישׁ תַּחְתִּיתוֹ"⁷⁸ - שֶׁלֹּא יִטְלַטַל⁶
חוּץ לְמִרְבָּע זֶה; אֶלָּא בְּמִרְבָּע זֶה, שֶׁהוּא בְּמִדַּת אֶרֶץ⁷
אִדָּם כְּשִׁיפֵשֶׁט יָדָיו וְרִגְלָיו, בּוֹ בְּלִבָּד יֵשׁ לְטָלַטַל.⁸

74) ראה להלן פרק י"ג הלכה י. (75) משנה במסכת
עירובין דף צה עמוד ב "ומטלטל ברשות הרבים - ובלבד
שלא יוציא חוץ מארבע אמות", הרי שמותר לטלטל ברשות
הרבים בתוך ארבע אמות (וכן נראה במסכת שבת דף ח
עמוד א.) ואילו להוציא חוץ מארבע אמות על ידי טלטול
פחות פחות מארבע אמות לא התירו אלא במי שהחשיך
(להלן פרק כ הלכה ז). ועיין ראב"ד ומגיד משנה באורח
חיים סימן שטט סעיף קטן א. (76) ואם היה האיש הזה
ארוך ביותר, ד' אמותיו גדולות משל שאר בני אדם.
(77) אמה בת שישה טפחים, כמבואר להלן פרק י"ז הלכה
ל"ו. (78) (מסכת עירובין דף מח עמוד א ובמכילתא)
ישיבת כל איש ביום השבת תהיה כשיעור "תחתיו" - אורך
כל גופו שהוא שלוש אמות, ועוד אמה כדי לפשוט ידיו
ורגליו, ובשיעור זה יכול אדם לטלטל חפצים ממקום
למקום (אורח חיים סימן שטט).

טז. הָיָה⁷⁹ שְׁנֵים⁸⁰, מְקַצֵּת אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל זֶה לְתוֹךְ⁹
אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל זֶה - מְבִיאִין וְאוֹכְלִין בְּאַמְצָע.¹⁰
וּבְלִבָּד שֶׁלֹּא יוֹצִיא זֶה מִתּוֹךְ שְׁלוֹ לְתוֹךְ שֶׁל חִבְרוֹ.¹¹
וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה, וְהָאֲמָצְעִי מְבָלֵעַ⁸¹ בֵּינֵיהֶם - הוּא¹²
מִתֵּר עִמָּהֶן וְהֵן מִתֵּרִין עִמּוֹ, וּשְׁנֵים הַחִיצוֹנִים¹³
אֲסוּרִים⁸² זֶה עִם זֶה.¹⁴

79) משנה (מסכת עירובין דף מה עמוד א.) (80) שכל אחד
יש לו מאכל מונח בד' אמותיו, וביניהם יש הפסק שש אמה,
נמצא ששתי אמות של כל אחד, מובלעות אלו בתוך אלו.
(81) שהוא עומד באמצע שמונה האמות, ועל ידו מונח
מאכל, ונמצא ארבע אמותיו מובלעות בתוך שניהם.
(82) שלא יציאו חוץ לארבע אמות.

יז. לְפִיכָף⁸³ מִתֵּר⁸⁴ לְאִדָּם לְעַקֵּר חֲפֵץ מִרְשּׁוֹת הַרְבִּים¹⁵

21 מעל גבי מקום ארבעה. היה עומד ברשות זו, ופי
22 אמה ברשות שניה, והשתין בה - פטור¹³.

(10 שבת קב, א. 11) "שצריך לאכלה בהליכתו, והחשיב
להוצאה זו שבפיו" (רש"י). (12 משנה, עירובין צח, ב.
13 עירובין צט, א.

23 ד. היה עומד¹⁴ באחת משתי רשויות, ופשט ידו
24 לרשות שניה, ונטל משם מים מעל גבי גמא מלאה
25 מים, והוציאן - חיב¹⁵, שהמים פלגו כאלו הן מנחין
26 על הארץ. אבל אם היה פלי צף על גבי מים¹⁶
27 ופרות בתוך הפלי¹⁷, ופשט ידו ולקח מן הפרות
28 והוציא - פטור; שהרי לא נחו הפרות על גבי
29 הארץ, ונמצא שלא עקר מעל גבי מקום ארבעה.
30 ואין צריך לומר¹⁸, אם היו הפרות צפין על פני
31 המים והוציאם, שהוא פטור¹⁹. וכן אם היה שמן
32 צף על פני המים, וקלט מן השמן והוציא -
33 פטור²⁰.

(14 שבת ה, ב. 15) אף שהמים שנטל בידו לא היו במצב
של מנוחה אלא זורמים (רש"י). (16 בגמרא שם, הסתפק
אם אנו הולכים אחרי הפרי הנח בתוך הכלי, או שאנו
הולכים אחרי הכלי שאינו נח - והעלו בתיקון, ולכן פסק
רבינו שפטור מספק (מגיד-משנה). (17 בנוסח אחר: על
גבי הכלי (כ"י התימנים). (18 כי בזה לא היה שום ספק,
שהפירות הצפים על גבי מים יחשבו כמנוחים, ש"אמר
רבא, אגוז על גבי מים, לאו היינו (אין זו) הנחתו".
(19) "שצריכה להיות הנחה על יסוד העפר דוקא שהוא
גושי, ולא על יסוד המים שהוא נוזל" (הרש"ש).
(20 שבת ה, ב. כרבנן דרבי יוחנן בן נורי.

34 ה. כבר אמרנו, שאין המוציא מרשות לרשות חיב
35 עד שיעקר ויניח; אבל אם עקר ולא הניח, או הניח
36 ולא עקר - פטור. לפיכך²¹, מי שהיה עומד באחת
37 משתי רשויות, ופשט ידו לרשות שניה וחפץ בידו,
38 ונטלו אחר ממנו; או שגנן אחר לידו חפץ, והחזיר
39 ידו אליו - שניהם פטורים, שזה עקר וזה הניח²².

(21 שבת ב, א: "פשט העני (העומד ברשות הרבים) את ידו
(ובה חפץ) לפנים (לרשות היחיד), ונטל בעל הבית מתוכה
- שניהם פטורים". (22) "כי העיקר אצלנו: כשהתחיל אדם
מלאכה בשבת ולא גמר אותה, ובא אדם אחר וגמר אותה
מלאכה, שניהם פטורים, לפי שהמלאכה נגמרת על ידי
שניהם, ולא עשה אחד מהם מלאכה גמורה, וזה מה
שאמרה הגמרא: "יחיד ועשה אותה חיב, שנים שעשאוה
פטורים", והרמיה על זה מאמר ה"יתברך: "בעשותה" -
העושה את כולה ולא העושה מקצתה" (רבינו בפירוש
המשניות שם).

40 ו. במה דברים אמורים²³? כשהיתה ידו למעלה
41 משלשה²⁴, אבל היתה ידו בתוך שלשה סמוך לארץ
42 - הרי זה כמי שהניח בארץ, וחיב²⁵.

ובמסכת עירובין דף צח עמוד ב ומסכת שבת דף ח עמוד
א נראה שמותר אף לכתחילה לטלטל בפחות מארבע אמות
(ראה למעלה הלכה טו) ועל כורחך שיש חילוק בין פחות
מארבע לבין יותר מארבע בתוך חמש ושלשה חומשים
(ועיין מגיד משנה וב"ח סימן שטמ).

פרק שלשה עשר

(1) לבאר איכות ההוצאה ואיכות תולדותיה, המחוייב בהם
והפטור.

1 א. אין² המוציא מרשות לרשות, או המעביר
2 ברשות הרבים חוץ לארבע אמות, חיב, עד שיעקרה
3 חפץ מעל גבי מקום שיש בו ארבעה טפחים⁴ על
4 ארבעה טפחים או יתר ויניח⁵ על גבי מקום שיש
5 בו ארבעה על ארבעה טפחים.

(2 שבת ד, א. 3) יגביה. (4) "כי מה שהוא פחות מזה
השיעור לא יניחו בו, כי החפצים המונחים לא יתקיימו,
אלא אם יהיו אותם החפצים הדקים" (רבינו בפירוש
המשניות שבת פ"א), וב"תוספות" כתבו בשם רבינו תם,
שאין רגילות להניח החפץ בפחות מארבעה (ואין עקירה רק
אם הגביהו ממקום הנחה). (5) שיעורו המדויק, ראה להלן
פ"ז הל"ו. (6) ודעת הר"ן שזה דוקא ברשות הרבים או
ברשות היחיד והחפץ נעקר על ידי אדם, אבל אם החפץ
הוא ברשות היחיד עצמה כגון בקנה נעוץ ברשות היחיד,
אין צורך במקום ארבעה אלא אפילו על גבי משהו.

6 ב. ידו⁷ של אדם⁸ חשוכה לו בארבעה על ארבעה.
7 לפיכך⁹, אם עקר החפץ מיד אדם העומד ברשות זו
8 והניחו ביד אדם אחר העומד ברשות שניה - חיב.
9 וכן אם היה עומד באחת משתי רשויות אלו, ופשט
10 ידו לרשות שניה, ועקר החפץ ממנה או מיד אדם
11 העומד בה, והחזיר ידו אליו - חיב. ואף-על-פי
12 שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו, הואיל
13 והוא בידו - הרי הוא כמנח בארץ.

(7 שבת ה, א. 8) "לפי שיד האדם יניחו בה החפצים
הגדולים, ומה שיש בה מתכונת הקיבוץ והפישוט והאחיזה.
מפני זה נחשוב אותה כאילו היא במקום שיש בו ד' על ד'.
ולפיכך מי שנותן ביד האדם, כאילו הניחו בארץ במקום
שאותו אדם עומד עליו" (בפירוש המשניות שם). (9) שבת
ב, א: "פשט העני (העומד ברשות הרבים) את ידו (שיש בה
חפץ) לפנים (לרשות היחיד), ונתן לתוך ידו של בעל הבית
(העומד ברשות היחיד), או שנטל מתוכה והוציא, העני
חיב".

14 ג. היה¹⁰ אוכל ויוצא מרשות לרשות, וחשב
15 להוציא האכל שבפיו מרשות לרשות - חיב; מפני
16 שמחשבתו¹¹ משימה פיו מקום ארבעה, אף-על-פי
17 שלא הוציא כדרך המוציאין. וכן¹² מי שהיה עומד
18 באחת משתי רשויות אלו והשתין מים או רקק
19 ברשות שניה - חיב; שהרי עקר מרשות זו והניח
20 ברשות שניה, ומחשבתו עושה אותו כאלו עקר

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם עמד כדי לתקן משאו פטור עד שיעמוד לנוח, כמבואר בהלכה ח'. (34) שלא בדרך זריקה, כגון מכתפיו ולאחוריו (רש"י) שהוא פטור (פי"ב הי"ג), אבל אם הניחה כדרך הנחה חייב, שאי אפשר שלא עמד קצת מבחוץ, ואם כן עשה עקירה והנחה (גמרא, שם).

י. עקר³⁵ החפץ מרשות הרבים, והלך בו פחות מ' מארבע אמות ועמד, וחזר והלך פחות מארבע אמות ועמד, אפלו כל היום כלו - פטור³⁶. במה דברים אמורים? בשעמד לנחם; אבל אם עמד לתקן משאו - הרי זה כמחלה, וכשנעמד חוץ לארבע אמות - חייב. והוא, שנעמד חוץ לארבע אמות³⁷ לנחם; אבל אם נעמד לתקן משאו - עדין הוא כמחלה. ואינו חייב עד שנעמד לנחם חוץ לארבע אמות.

(35) שבת ה, ב. (36) ראה למעלה פי"ב הט"ו. (37) כמו בהלכה ח' במוציא מרשות לרשות.

יא. היה³⁸ קנה או רמח וכיוצא בו מנח על הארץ, והגביה הקצה האחד, והיה הקצה השני מנח בארץ, והשליכו לפניו, וחזר והגביה הקצה השני שהיה מנח בארץ והשליכו לפניו על דרך זו, עד שהעביר החפץ במה מילין - פטור, לפי שלא עקר החפץ כלו מעל גבי הארץ³⁹. ואם⁴⁰ משך החפץ וגררו על הארץ מתחלת ארבע לסוף ארבע - חייב, שהמגלגל⁴¹ עוקר הוא⁴².

(38) שבת ח, ב. (39) ואף שזו הדרך להעבירם באופן כזה מפני שאינם קלים למשא, מכל-מקום פטור (תוספות). (40) שבת צא, ב. (41) בנוסח אחר: "שהמגרר" (מעשה רוקח). (42) ומגלגל חבית חייב שהוא כמגרר, אבל מגלגל תיבה מרובעת פטור, שאי אפשר שלא תהא נחה קצת (תוספות).

יב. עקר⁴³ החפץ מזוית זו להניחו בזוית אחרת⁴⁴, שנמצאת זו העקירה עקירה המתרת, ונמלך⁴⁵ בדרך והוציאו לרשות שניה⁴⁶ - פטור⁴⁷; מפני שלא היתה עקירה ראשונה לקף, ונמצאת כאן הנחה בלא עקירה. וכן⁴⁸ העוקר חפץ והניחו על חברו כשהוא מחלה, ובעת שירצה חברו לעמד נטלו מעל גבי חברו - הרי זה פטור, שהרי יש כאן עקירה בלא הנחה.

(43) שבת ה, ב. (44) באותה רשות היחיד. (45) חזר מדעתו הראשונה. (46) לרשות הרבים. (47) "שלא היתה עקירה בכוונה להוציאן בחוץ במקום חיוב, אלא לזוית שאין בה חיוב" (רבינו חננאל). (48) שבת קנ"ג, ב: "אמר רב פפא, כל שבגופו חייב חטאת (אילו עשה בעצמו המלאכה חייב עליה), בחבירו (אם עשה המלאכה עם חברו ביחד) - פטור אבל אסור".

יג. הורק⁴⁹ חפץ מרשות לרשות⁵⁰ או מתחלת ארבע

(23) שפטור אם נטל אחר מידו חפץ שהכניס לרשות אחרת. (24) אף שנכנסה ידו לרשות השניה והכניס את החפץ, אבל לא נעשתה הנחה. (25) שבת צב, א. חפץ הנמצא פחות משלושה טפחים לארץ, כמונח בארץ דומה.

ז. היה²⁶ עומד באחת משתי רשויות אלו, ופשוט חברו יד מרשות שניה, ונטל חפץ מיד זה העומד ברשות זו, והכניסו אצלו; או שהוציא חפץ מאצלו, והניח ביד זה העומד - זה העומד לא עשה כלום²⁷, שהרי נתן בידו²⁸ או נטל מידו; וחברו חייב, שהרי עקר והניח.

(26) שבת ב, א. (27) במשנה אמרו: פטור, ואף שבכל מקום שנאמר בדיני שבת "פטור", הכוונה פטור מעונש אבל אסור מדרבנן לעשות כן (למעלה פ"א ה"ג), כאן פטור ומותר כיון שאיננו עושה כלום, אלא חברו עשה את כל המלאכה - העקירה וההנחה (שבת ג.). אולם מכל-מקום אסור לעשות כן, משום "לפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד) "שלא זה כולל את מי שיעזור לעבירה או יסבב אותה, כי הוא יביא את האיש ההוא לעוון, ובעזרתו הכשילו" (רבינו ב'ספר המצוות מ"ח רצט). (28) בנוסח אחר: שהרי חברו נתן בידו (כ"י התימנים).

ח. היה עומד באחת משתי רשויות אלו, ונתן חברו חפץ בידו או על גביו²⁹, ויצא באותו החפץ לרשות שניה, ועמד שם - חייב; מפני שעקירת גופו בחפץ שעליו - פעקירת חפץ מאותה רשות, ועמידתו באותו החפץ - כהנחת החפץ בקרקע שעמד בה. לפיכך³⁰, אם יצא בחפץ שבידו או על גביו ולא עמד ברשות שניה, אלא חזר ונכנס והוא בידו, אפלו יצא ונכנס כל היום כלו עד שיצא היום - פטור, לפי שעקר ולא הניח. ואפלו עמד לתקן המשאוי שעליו - עדין הוא פטור³¹, עד שנעמד לנחם.

(29) שבת ג, א: "הטעינו חברו אוכלין ומשקין והוציאם לחוץ, אמר רבי: חייב, שעקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו הוא, ועשה הוא בעצמו עקירה והנחה שהיא מלאכה שלימה, ואינו דומה לידו (הפשוטה לפניו וגופו לחוץ, ונתן בעל הבית לתוכה שפטור בו אף לעני שהוציאה לחוץ). מאי טעמא (מה טעם?) ידו לא ניח (לא נחה) - הלכך כי הוציאה לא עקר שום דבר, ואין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה). אבל גופו ניח" (על גבי קרקע, וזוהי עקירה). (30) שבת ה, ב. (31) שאין זו עמידה (רש"י).

ט. וכן³² מי שהיתה חבילתו על כתפו ורץ בה אפלו כל היום, אינו חייב עד שנעמד. והוא, שהיה רץ בה; אבל אם הלך מעט מעט - הרי זה כעוקר ומניח, ואסור³³. לפיכך, מי שקדש עליו היום וחבילתו על כתפו - רץ בה עד שניגיע לביתו וזורקה שם בלאחר יד³⁴.

(32) שבת קנ"ג, ב. (33) אבל מדרבנן אינו חייב, שהרי אף

סמוך לארץ, ונח על גבי משהו, אף-על-פי שצריך
או נתגלגל ויצא החפץ מרשות היחיד⁶⁴ לרשות
היחיד אחרת - הרי הוא כמי שנשא עומד ברשות
הרבים, ולפיכך חייב. וכן⁶⁵ הזורק מרשות הרבים
לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע - פטור. ואם
עבר החפץ בפחות משלשה סמוך לארץ, ונח על
גבי משהו, אף-על-פי שחזר ונתגלגל ויצא לרשות
הרבים השנייה - הרי הוא כמי שנשא עומד ברשות
היחיד, ולפיכך חייב.

60 משנה, שבת צו, א. 61 בתוך עשרה טפחים, כי
למעלה מזה פטור אף לרבי עקיבא (להלן הערה הבאה)
שאינו אלא "מקום פטור" כמבואר להלן פי"ד ה"ז.
62 לדעת רבי עקיבא חייב, משום "קלוטה כמי (כמו)
שהונחה דמא (דומה)" - חפץ שנקלט באויר נחשב כאילו
נח שם, ואם כן עשה עקירה ברשות היחיד והנחה ברשות
הרבים, ושוב עקירה ברשות הרבים והנחה ברשות היחיד,
ולפי זה חייב שתיים. אבל רבינו פסק כחכמים החולקים על
רבי עקיבא ופטור. 63 הלכה למשה מסיני, שכל פחות
משלושה טפחים - כ'לבוד' (מחובר) אל הקרקע ממש (ראה
ספר המאור' - הוצאת 'ראשונים' בדף לב). 64 בנוסח
אחר: "לרשות אחרת" (ויניציה). 65 שבת צו, א.

יז. המעביר⁶⁶ ארבע אמות ברשות הרבים⁶⁷ זו עם
רשות הרבים השנייה - חייב; מפני שארבע אמות
בשתי רשויות הרבים מצטרפים, מפני שלא נח
החפץ ברשות שביניהן.

66 שבת צח, א. ושם נשנה הדין בזורק מרשות הרבים
לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע - ארבע אמות חייב,
כי רשויות מצטרפות, ורבינו השווה דין זה למעביר ארבע
אמות. 67 למעלה משלושה טפחים. אבל למטה משלושה
טפחים - הרי הוא כנח.

יח. המושיט⁶⁸ מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות
הרבים באמצע - חייב. ואפילו הושיט למעלה מאויר
רשות הרבים⁶⁹. שכן היתה עבודת הלויים במשכן:
מושיטין⁷⁰ את הקרשים מעגלה לעגלה, ורשות
הרבים בין שתי העגלות, וכל עגלה ועגלה רשות
היחיד הוא.

68 משנה, שבת צו, א. 69 למעלה מעשרה טפחים,
מדברי ה'תוספות' (שבת ד). משמע שאין מושיט חייב אלא
למעלה מעשרה, כיון שלא מצאנו במשכן מושיט למטה
מעשרה, שעגלות הלויים היו גבוהות עשרה; אבל מדברי
רבינו "ואפילו למעלה מאויר רשות הרבים", נראה שכל-
שכן למטה מעשרה שהוא חייב. 70 ב'ירושלמי' (שבת
פי"א ה"ב): "רבי אחא בשם רבי מיישא. בלבד על ידי שנים
(מושיט חייב, דוקא כשנים מושיטים זה לזה, אבל אחד
המושיט ממקום למקום - פטור), בכל אתר את אמר (בכל
מקום אתה אומר) שנים שעשו פטורים, והכא את אמר
(וכאן אתה אומר) שנים שעשו חייבין? - שני היא (כאן

1 לסוף ארבע ברשות הרבים, וקדם שיניח קלטו אחר
2 בידו, או קלטו⁵¹ בלב, או גשרף - פטור, מפני שאין
3 זו הנחה שנתפון לה. לפיכך, אם נתפון בשעת
4 זריקה לכך⁵² - חייב⁵³.

49 שבת קב, א. 50 אפילו תוך ארבע אמות.
51 שנעקר אחר ממקומו וקיבלה (רש"י), שאם האחר עומד
במקומו וקיבלה, חייב הזורק שעשה מלאכה שלמה,
כמבואר בהלכה טו. 52 שינוח בפי כלב או בפי כבשן.
53 ואף שצריך לנוח על גבי מקום ארבעה, כמבואר בהלכה
א', כאן "מחשבתו עושה אותו למקום", ונחשב כאילו היה
מקום ארבעה.

יד. הזורק⁵⁴ חפץ מרשות לרשות, והיה קשור בחבל
6 ואגדו בידו, אם יכול למשך החפץ אצלו - פטור;
7 שהרי אין כאן הנחה⁵⁵ גמורה, ונמצא כמי שנעקר
8 ולא הניח.

54 שבת קב, א. 55 אבל עקירה יש כאן (ראה לחם-
משנה).

טו. הזורק⁵⁶ ונחה בתוך ידו של חברו: אם עמד
10 חברו במקומו וקבלה - הזורק חייב⁵⁷, שהרי עקר
11 והניח; ואם נעקר חברו ממקומו וקבלה - פטור⁵⁸.
12 זרק, ורץ הזורק עצמו אחר החפץ וקבלו בידו
13 ברשות אחרת או חוץ לארבע אמות - פטור⁵⁹, כאלו
14 נעקר אחר וקבלו. שאין ההנחה גמורה עד שיניח
15 החפץ במקום שהיה לו לנוח בו בשעת עקירה.

56 שבת ה, א. 57 "שאפילו לא נתכוון שתנוח ביד
חבירו, מכיון שעל-ידי זריקתו סופה לנוח ביד חבירו העומד
שם חייב, מפני שידו של אדם חשובה כארבעה על ארבעה,
מה שאין-כן כשנעקר חבירו וקיבלה, שהיה סופה לנוח
בארץ, ועל ידי עקירתו נחה בידו, הרי זו הנחה אחרת
שנתחדשה אחר העקירה, ולכן פטור" ('מעשה רוקח').
58 הזורק, שלא עשה הנחה רק עקירה, והשני עשה את
ההנחה (רש"י). 59 "בעי רבי יוחנן: זרק חפץ ונעקר
ממקומו וחזר וקיבלה, מהו? שני כחות באדם אחד - כאדם
אחד דמי וחייב, או כשני בני אדם דמי ופטור? (כלומר:
כיון שחטפו בהילוכו, ולא הניח את החפץ להגיע למקומו,
כאילו קיבלו אדם אחר הוא ופטור, או מכיון שהוא עשה
עקירה והנחה - כאדם אחד הוא וחייב). בפירוש רבינו
תנאל, מובא נוסח אחר: "כשני בני אדם דמי וחייב - כאילו
עמד חבירו במקומו וקיבל, כך גם אם קיבלה בעצמו - או
כאדם אחד הוא ופטור - שהוא כנותן מימינו לשמאלו
שאף-על-פי שהעבירה ארבע אמות פטור": הבעיה לא
נפטרה ונשארה ב"תיקון" ופסק רבינו שפטור, כי כך דרכו
לפסוק בספיקות (מגיד-משנה).

טז. הזורק⁶⁰ מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות
17 הרבים⁶¹ באמצע, אף-על-פי שעבר החפץ באויר
18 רשות הרבים - פטור⁶². והוא, שיעברו למעלה
19 משלשה טפחים; אבל אם עבר בפחות משלשה⁶³

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(שם בכתב שם משמעון, כל כמה שלא יכתוב שם אי־אפשר לכתוב שמעון), הכא כמה דלא זריק ארבע לא מיזדרקו ליה תמני (י כאן, כל כמה שלא נחה בארבעה אמות, - האם אי אפשר לזרוק שמונה?). ולפי זה נדחה מה שאמרו בתחילה, שפשוט הדבר שאם נתכוון לזרוק שמונה וזרק ארבע שחייב, - והמסקנא היא שפטור. כן פירשו רבינו חננאל ורש"י ו'תוספות' שם. אבל דעת הגאונים, שמה שאמרו "מי דמי" - ענינו בלשון שאלה ולא בלשון קושיא, וביאורו: מה דמיון לשם משמעון וכו' התם כמה דלא כתב שם לא כתוב שמעון, והכא נמי כמ[ה] דלא זריק ארבע לא זריק תמני ("מאירי") - כלומר אי־אפשר שתנוה בסוף שמונה אלא אם כן עברה בתוך ארבע (רשב"א), וזו היא דעת רבינו (רשב"א שם). (81) מכיון שהדבר תלוי במחשבתו, ולא בזה אם עשה שיעור מלאכה שחייבים עליה. (82) "וכיון שלא איכפת לו, הרי יש קיום מחשבה בכל אופן" (רש"י).

- כב. זרק⁸³ לתוך ארבע אמות, ונתגלגל חוץ לארבע אמות - פטור⁸⁴. זרק חוץ לארבע אמות, ונתגלגל לתוך ארבע אמות: אם נח על גבי משהו חוץ לארבע אמות, ואחר כך נתגלגל ונכנס לתוך ארבע אמות - חייב; ואם לא נח⁸⁵ כלל - הרי זה פטור.

(83) משנה, שבת ק, א. (84) "שהרי לא נתכוון לזריקה של חיוב" (רע"ב). ואין בזה "מלאכת מחשבת". (85) זוהי דעת רבינו שצריך להיות נח ממש על גבי משהו, אבל רש"י ושאר פוסקים סוברים שמספיק אם נתעכב באויר מעט על ידי הרוח.

פרק ארבעה עשר

(1) לבאר מהות הרשויות אשר בהן תהיה הוצאה וההעתקה מרשות לרשות, ולבאר גדיהן. ונמשך לזה בהכרח קצת דינים לבאר איכות תולדתה מתולדות ההוצאה.

- א. ארבע רשויות² לשבת³: רשות היחיד⁴, ורשות הרבים⁵, וברמלית⁶, ומקום פטור. אי זו היא רשות הרבים? מדברות⁷ ועירות⁸ ושוקים ודרכים⁹ המפולשין¹⁰ להן. ובלבד שיהיה רחב הדרך שש עשרה¹¹ אמה¹², ולא¹³ יהיה עליו תקרה. ואי זו רשות היחיד¹⁴? תל¹⁵ שגובה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר על כן. וכן חריץ שהוא עמק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה או יתר על כן. וכן מקום שהוא מקף ארבע מחצות, גבהו עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן, אפילו יש בו כמה מילין¹⁶, אם הקף לדירה, כגון מדינה המקפת חומה שדלתותיה ננעלות בלילה¹⁷, ומבואות¹⁸ שיש להן שלשה כתלים ולחי ברוח רביעית, וכן חצר ודיר¹⁹ וסהר²⁰ שהקפו לדירה²¹ - פלן רשות היחיד גמורה²² הן.

(2) שבת ו, א. (3) להלן (פט"ז ה"א) מביא רבינו: "מקום שלא הוקף לדירה אלא שיהיה תשמישו לאויר, כגון גינות

שונה), שכך היתה עבודת הלוויים באוהל מועד (שנים מושיטים זה לזה, קרשים על העגלות)."

- יט. במה⁷¹ דברים אמורים⁷²? פשהיו שתי רשויות היחיד בארץ רשות הרבים, כמו שהעגלות מהלכות ברשות הרבים זו אחר זו; אבל אם היו שתי הרשויות בשני צדי רשות הרבים - אף המושיט מרשות היחיד זו לרשות היחיד שפנגדה פטור⁷³.

(71) משנה, שבת צו, א. (72) שחייב המושיט. (73) שלא מצאנו במשכן הושטה מרשות היחיד לרשות היחיד, ורשות הרבים ברוחב מפסיק ביניהם (ראה רש"י בשבת צו).

- כ. שכת⁷⁴ ופשט ידו והיא מלאה פרות, והוציאה מחצר זו להכניסה לחצר שבצדה, ונזפר קדם שייכנס, והרי ידו תלויה באויר רשות הרבים⁷⁵ - מתר⁷⁶ להחזירה אליו לחצרו; אבל להכניסה לאותה החצר השניה - אסור, כדי שלא יעשה מחשבתו שחשב בשעת שגגה⁷⁷. ואם הוציא ידו⁷⁸ במזיד - הרי זה אסור להחזירה אצלו, אלא קנסו אותו שתהא ידו תלויה עד שתחשף.

(74) שבת ג, ב. (75) תוך עשרה טפחים, כי למעלה מעשרה אין אויר רשות הרבים רק מקום פטור, כמבואר בפ"ד ה"ז. (76) אף שעשה איסור עקירה ברשות היחיד להוציא לרשות הרבים, בכל זאת לא קנסוהו חכמים - כיון שבשוגג עשה. (77) אבל אם בתחילה חשב להוציא לרשות הרבים, ומתר להכניס לחצר אחרת, שהרי לא נעשתה מחשבתו (מגן אברהם). ולדעת רש"י אסור, כיון שעל-כל-פנים נתקיימה מחשבתו בזה שרצה לפנות החפץ מחצרו. (78) לדעת הרמב"ן והרשב"א מדובר כאן שהוציא ידו מערב שבת, שאפילו אם ישליך הפירות מידו לא יבוא לידי חילול שבת, לכן קנסוהו רבנן. אבל אם הוציאו בשבת לא קנסוהו רבנן, שמא על-ידי-זה יבוא לידי חיוב חטאת, שישליך הפירות מידו, כמבואר למעלה בפ"ט ה"ה שאם הדביק פת בתנור, התירו לו לרדותה שלא יבוא לידי איסור.

- כא. המתפנן⁷⁹ לזרק שמנה אמות ברשות הרבים, ונח החפץ בסוף ארבע - חייב, שהרי נעשה פשעור המלאכה; ונעשית מחשבתו, שהדבר ידוע שאין זה החפץ מגיע לסוף שמונה עד שיעבר על כל מקום ומקום מכל השמנה⁸⁰. אבל אם נתפנן לזרק ארבע, ונח החפץ בסוף שמנה - פטור; לפי שנגח במקום שלא חשב שמתעבר בו, וכל שפן שתנוח. לפיכך⁸¹, אם חשב בעת זריקה שנינוח החפץ בכל מקום שירצה⁸² - חייב.

(79) שבת צו, ב. (80) לפנינו בגמרא (שבת שם): "פשיטא, נתכוין לזרוק שמונה וזרק ארבע, הרי כתב שם משמעון [וחייב חטאת]". ולבסוף חזרה בה הגמרא מזה, ומקשה על זה: "ומדקאמרת הרי כתב שם משמעון, מי דמי (האם זה דומה?) התם כמה דלא כתיב שם לא מכתוב ליה שמעון

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רשות הרבים לכל הדיעות, וכן מפורש בשבת שם: "ומחנה ליה רשות הרבים". (9) בנוסח אחר: "מדברות ויערים ושרות ודרכים המפולשין" (כ"י התימנים). ובנוסח אחר: "מדברות ושרות וכרמים ויערות ושוקים ודרכים המפולשים להן" (מעשה רוקח) "ואין היער דומה לים ובקעה שדינים ככרמלית, שהים אין תשמישו נוח כיער, והבקעה והאצטוונת וקין וזוויות שהן גם כן כרמלית, אף-על-פי שיש רשות לרבים להכנס לתוכן, אין להם צורך בהן כיער שהכל צריכים לעצים, ולהם דרך עליו כמדבר" (כסף-משנה). (10) רבי אברהם בן הרמב"ם ענה לשואל על הלכה זו: "השווקים הן הדרכים אלא שהרחיב בדברים", ודין אחד לשניהם (תשובות ר"א בן הרמב"ם סי' קיא הוצאת פריימן). (11) פתוחים משני עבריהם שאפשר לעבור בהם. (12) משנה בבא-בבא צט, ב. ובגמרא שבת צט, א למדו ממלאכת המשכן: שתי עגלות היו הולכות זו בצד זו, ורוחב כל עגלה חמש אמות. ובין עגלה לעגלה רוחב כמלא עגלה הרי ט"ו, ועוד אמה רווח לבין לוי ההולך אחרי העגלה וביניהן לסדר את הקרשים שעליהן, הרי ביחד ט"ז אמה. ויש אומרים שחזן מהתנאי, של שש עשרה אמה רוחב, יש עוד תנאי שיהיו ששים רבוא (שש מאות אלה) בוקעים בו (רש"י ו'הלכות גדולות' ו'תוספות' שבת ו:). ולדעת הרמב"ם שמדבר בזמן הזה הוא רשות הרבים (למעלה הערה ז) - על כרחנו שהתנאי הנזכר אינו תנאי. ובאמת לא הוזכר דבר זה בשום מקום בתלמוד (רמב"ן בעירובין נט.). [ונראה ב'הפרדס' האמריקאי שנה כז חוברת ו' שיש מקור לתנאי זה לפי קטע חדש בגמרא שבת ו. שנשמר בכתב-יד רומי, והיה גם בגליון כתב-יד מינכן, והובא ב'מאירי' שם וב'ראב"י' סי' ר"א עמוד 276]. (13) כל אמה היא ששה טפחים (להלן פרק יז הלכה לו). (14) שבת ה, א: "המעביר ארבע אמות ברשות הרבים מקורה - פטור, שאינו דומה לדגלי מדבר". (15) שמואל לטלטל בתוכו, והמכניס והמוציא מתוכו לרשות הרבים - חייב. (16) שבת ו, א. (17) מיל הוא אלפים אמה. (18) עירובין ו, ב: "אמר רבי יוחנן, ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה, חייבין עליה משום רשות הרבים", הרי שרשות הרבים גמורה נעשית רשות היחיד על-ידי-זה שדלתותיה ננעלות בלילה. ומה שאמרו (עירובין קא). שירושלים היא כרמלית ואסור לטלטל בה - אינו סותר למה שכתב רבינו כאן "שמדינה המוקפת שדלתותיה ננעלות בלילה - היא רשות היחיד גמורה", שכיון שישנם הרבה דיורים בעיר לא תהא אלא חצר שצריכה עירובי חצרות, וכל זמן שלא עירבו אותה - אסור לטלטל בה ככרמלית, וכן פירש רש"י בעירובין קא. (כסף-משנה). (19) ראה להלן בתחילת פרק יז. (20) מקום שמירה לעדר הצאן. (21) רחבה מוקפת גדר שבעיר, המשמשת כעין גדרה לצאן. (22) אבל אם לא הוקפו לדירה, אף שהם רשות היחיד - אסור לטלטל בתוכם מחוץ לארבע אמות (להלן בפט"ז ה"א).

ופרדסים, אם היה בו יתר על בית סאתים הרי הוא כרשות היחיד, לחייב המוציא והזורק ממנו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו, ואסור לטלטל בו אלא בארבע אמות ככרמלית" אין זו רשות בפני עצמה שנמנה חמש רשויות לשבת, משום שהיא באמת רשות היחיד, אלא שלענין טלטול - דינה ככרמלית, והרי היא נכללת ברה"י וכרמלית (תוספות' שם). (4) "שינויי המקומות בדיני שבת" (רבינו בפירוש המשניות). (5) "מקום שאין דורכים בו רבים" (שם). (6) "מקום מעבר לרבים, וכל העם דורכים שם". (7) "מקום אשר לא נשלמו בו לא תנאי רשות הרבים ולא תנאי רשות היחיד. ואמיתת השם כארמלית - כאלמנה זו שאינה בתולה ולא בעולת בעל" (רבינו בפירוש המשניות), ורש"י (שבת ג:) פירש: "לשון (ישעיה י, יח) יערו וכרמלו, שאינו לא הילוך תמיד לרבים ולא תשמיש רשות היחיד, וב'ירושלמי' (שבת פ"א ה"א): "תני רבי חייא כרמל - רך מלא, אינו לא לח ולא יבש אלא בינוני" - כרמל הכתוב בתורה (ויקרא ב, יד), אינו לח ולא יבש לגמרי, אלא כשמואלים אותו ביד הוא מתרכך, וכך "כרמלית אינה רשות היחיד ולא רשות הרבים". (8) על יסוד ברייתא בגמרא (שבת ו). שמדבר הוא כרשות הרבים, אולם בגמרא שם מובאה גם ברייתא אחרת שהמדבר הוא ככרמלית, ואמר אב"י: "לא קשיא (אין קושיא מברייא אחת על השניה); כאן בזמן שישיראל שרויין במדבר (חשוב רשות הרבים, שהרי רבים הולכים בו. רש"י). כאן בזמן הזה" (אינו מקום הילוך לרבים, שהולכי מדברות אין שכיחים בו, ודינו ככרמלית. רש"י). המפרשים תמהו על רבינו הפוסק שמדבר הוא רשות הרבים גם בזמננו, ופירש רבי אברהם בן הרמב"ם באופן אחר את הגמרא, כי בזמן שישיראל היו חונים במדבר, ומחנותיהם סדורים בו (ומוקפים ענני כבוד), היה דינו ככרמלית - כבקעה ושדה, אבל בזמן הזה שאין ישראל דרים בו אלא כל מי שירצה הולך ועובר בתוכו, דינו כרשות הרבים, וזה הוא טעמו של רבינו (כסף-משנה). אבל מבארי הרמב"ם תמהו על טעם זה. כי איך אפשר לומר שבזמן שהיו ישראל במדבר לא היה מחנה ישראל רשות הרבים, הלא עיקר איסור הוצאה והכנסה וזריקה והושטה אנו למדים ממלאכת המשכן שהיתה במדבר (ראה שבת מט: וצו:). "הם העלו (במשכן) את הקרשים מקרקע לעגלה, ואתם לא תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד. הם הורידו את הקרשים מהעגלה לקרקע, ואתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים", וכן אזהרת התורה (שמות טז, כט): "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי", פירשו (עירובין יז:). אל יצא איש עם הכלי בידו ללקוט את המן משום איסור הוצאה, וכן מה שכתוב (שמות לו, ו) "ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר, איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא", פירשו (שבת צו:). מכאן לאיסור הוצאה בשבת מן התורה, שאמר משה לישראל שלא יוציאו מביתם להביא למשכן, וכן אמרו חז"ל (שבת צו:). כי "מקושש עצים ביום השבת" (במדבר טו, לב) היה "מעביר ארבע אמות ברשות הרבים", מכל זה נראה שהמדבר היה רשות הרבים בזמן שישיראל היו שרויין בו, וראה ב'פרי מגדים' (או"ח סי' שמה). [ונראה שהכוונה בכל אלה למחנה ליה שלא היו מחנות ישראל סדורים בו והוא

ב. אַפְלוֹ²³ פְּלִים, פְּגוֹן סְפִינָה אוּ מַגְדָּל²⁴ שֶׁל עֵץ
וְכוֹנֶתֶת²⁵ וְכִיּוּצָא²⁶ פְּהִין²⁷, אִם יֵשׁ פְּהִין אֶרְבָּעָה²⁸ עַל
אֶרְבָּעָה²⁹ פְּגֻבָּה עֲשָׂרָה אוּ יֵתֵר עַל זֶה - הֲרִי הֵן³⁰
רְשׁוֹת הַיְחִיד גְּמוּרָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 22 שְׁפִימִים וְשִׁפְנֵהֶרֶת: עַד עֲשֶׂרָה טַפָּחִים - פָּאָוִיר
23 בְּרַמְלִית, וּלְמַעַלָּה מֵעֲשֶׂרָה - מְקוֹם פֶּטוּר. אָבֵל כָּל
24 הָעֵמֶק⁴⁵ הַמְּלֵאָה מַיִם, הָרִי הוּא כְּנֶרְקַע עֶבֶה.
- (42) שבת ז, ב. (43) שבת ק, ב. (44) שאין מודדים עשרה טפחים מקרקעית הים אלא מפני המים ולמעלה (ראה 'תשובות הרמב"ם' פריימן סי' סז). (45) אפילו עמוק מאה אמה ואינו רחב ארבעה, שהוא בטל לגבי כרמלית.
- 25 ו. בור שִׁפְכְרַמְלִית - הָרִי הוּא כְּפַרְמְלִית, אֶפְלו עֵמֶק
26 מְאָה אָמָה, אִם אֵין⁴⁶ בּוֹ אֶרְבָּעָה⁴⁷. רְשׁוֹת הָרָבִים
27 שְׁהִיתָה עָלֶיהָ תְּקֵרָה⁴⁸, אוֹ שְׂאִין בְּרַחֲבָה שֵׁשׁ עֲשָׂרָה
28 אָמָה - הָרִי הִיא כְּכַרְמְלִית. אֶצְטָבָא⁴⁹ שְׁפִין⁵⁰
29 הָעֲמוּדִים הָעוֹמְדִים בְּרְשׁוֹת הָרָבִים⁵¹ - הָרִי הִיא
30 כְּכַרְמְלִית. וְצִדֵּי⁵² רְשׁוֹת הָרָבִים⁵³ - כְּכַרְמְלִית. אָבֵל
31 בֵּין הָעֲמוּדִים, הוֹאִיל וְרָבִים דּוֹרְסִין בִּיגִיָּהֶן⁵⁴ - הָרִי
32 הֵן רְשׁוֹת הָרָבִים.
- (46) בנוסח ההלכה שלפני הראב"ד, היה כתוב "אפילו יש בו ארבעה", לכן תמה על רבינו, שכיון שיש בו רוחב ארבעה ועמוק יותר מעשרה, הרי זה רשות היחיד ולא כרמלית, כמבואר בהלכה א. אבל בנוסח שלפנינו "אם אין בו ד'" ולכן דינו ככרמלית, ולא נחשב למקום פטור כיון שהוא יותר מעשר, שהרי אין כרמלית רק עד עשר, שאנו אומרים: "מצא מין את מינו וניעור" (כיון שהבור נמצא בכרמלית, דינו ככרמלית), ראה להלן בפ"ז הי"א. וב'תשובות הרמב"ם' (פריימן, סי' יט) לחכמי לוגיל כתב רבינו על הלכה זו: "יראה לי מדבריהם, שיש בספר שלכם חסרון דברים, וזה נוסח הספר: בור שבכרמלית הרי הוא ככרמלית אפילו עמוק מאה אמה אם אין בו ארבעה, הואיל ולא חלק רשות לעצמו הרי הוא ככרמלית". ובאותה תשובה נמסר גם המקור להלכה זו בעירובין לב: "נתנו בבור (לעירוב אפילו עמוק מאה אמה - עירוב עירוב". ובגמרא לד: מעמידים את המשנה בבור שבכרמלית שדינו ככרמלית. (47) בנוסח אחר: אפילו עמוק מאה אמה ורחב מאה אמה ('מעשה רוקח'). (48) שבת צח, א. (וראה תשובות הרמב"ם סי' סט עמ' 71). (49) בנין אבנים על ידי הקיר כעין ספסל לשבת עליו. (50) שבת ז, א. שאי אפשר ללכת שם ברווח. (51) "שהיו עמודים ברחבה, ותולים בהם הסותרים את סחורותיהם, וגם אצטבאות היו לפניהם לשבת שם" (רש"י). (52) (עירובין צד). (53) בית הסמוך לרה"ר שכתליו בולטים ומעכבים את בני רשות הרבים להלך שם תדיר. (54) "אף-על-פי שאין בין עמוד לעמוד ט"ז אמה - נחשב רשות הרבים, כיון שרבים הולכים שם, ומחוץ לבין העמודים רחב ט"ז אמה" ('תוספות').
- 23 שְׁמוֹתָר גַּם לְטַלְטַל בְּכוֹלִם. (24) שבת ק, ב.
(25) עירובין לד, א. (26) שבת ח, א. משכן דבורים לעשיית דבש. (27) כלים מרובעים כספינה ומגדל, ועגולים ככוורת. (28) אפילו עומדים ברשות הרבים. (29) ככוורת שהיא עגולה, צריך להיות בחללה חמשה טפחים וג' חומשי טפח, שאז אפשר לרבע מחללה ד' על ד' (שבת ח.); ראה למעלה פ"ב הי"ח. (30) בין בתוכה בין על גבה עד הרקיע כשאר רשות היחיד ('או"ח סי' שמה).
- 1 ג. עֵבִי³¹ הַפְּתָלִים שֶׁל רְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד - בְּרְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד;
2 לְאַחֲרֵים עוֹשֶׂה מַחְצָה, לְעֵצְמוֹ לֹא כָּל-שָׁפֶן. אָוִיר³²
3 רְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד - בְּרְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד, עַד לְרָקִיעַ. אָבֵל³³
4 אָוִיר רְשׁוֹת הָרָבִים אֵינוֹ בְּרְשׁוֹת הָרָבִים אֲלָא עַד
5 עֲשֶׂרָה טַפָּחִים, וּלְמַעַלָּה מֵעֲשֶׂרָה בְּאָוִיר רְשׁוֹת
6 הָרָבִים, מְקוֹם פֶּטוּר הוּא³⁴.
- (31) שבת צט, ב. (32) שבת ז, א. נעץ קנה ברשות היחיד גבוה מאה אמה, וזרק מרשות הרבים ונח על גביו - חייב. (33) משנה, שבת ק, א. (34) ומותר להשתמש שם.
- 7 ד. אֵי זֶה הִיא³⁵ בְּרַמְלִית³⁶? תֵּל שֵׁשׁ בּוֹ אֶרְבָּעָה³⁷ עַל
8 אֶרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל פֶּן וְגִבְהוֹ מִשְׁלֹשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה³⁸.
9 שֶׁבְּרַמְלִית אֵינָה תּוֹפְשֶׁת אֲלָא עַד עֲשָׂרָה, וְאֵינָה
10 רַחֲבָה פָּחוֹת³⁹ מֵאֶרְבָּעָה עַל אֶרְבָּעָה. וְכֵן חֲרִיץ שֵׁשׁ
11 בּוֹ אֶרְבָּעָה עַל אֶרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל פֶּן וְעֵמֶק מִשְׁלֹשָׁה
12 עַד עֲשָׂרָה. וְכֵן מְקוֹם שֶׁהָקָף בְּאֶרְבַּע מַחְצוֹת, גִּבְהֵן
13 מִשְׁלֹשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה וּבִיגִיָּהֶן אֶרְבָּעָה עַל אֶרְבָּעָה אוֹ
14 יָתֵר עַל פֶּן. וְכֵן קֶרֶן זֵוִית הַסְּמוּכָה לְרְשׁוֹת הָרָבִים,
15 וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁמֶקָף⁴⁰ שְׁלֹשׁ מַחְצוֹת וְהָרוּחַ הַרְבִּיעִית
16 רְשׁוֹת הָרָבִים, כְּגוֹן מְבוֹי שְׂאִין לוֹ לְחִי אוֹ קוֹרָה
17 בְּרוּחַ רְבִיעִית. וְכֵן⁴¹ הַיָּמִים וְהַבִּקְעָה, בֵּין בִּימּוֹת
18 הַחֲמָה בֵּין בִּימּוֹת הַגִּשְׁמִים - כָּל אֵלוֹ בְּרַמְלִית הֵן.
- (35) שבת ו, א. (36) שמדרבנן אסור לטלטל בתוכה ולהכניס ולהוציא לרשות אחרת, ראה בה"א. (37) טפחים. (38) שאם היא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה - יש לה דין רשות היחיד, כמבואר בה"א. (39) שאם היא פחותה מארבעה ולמעלה משלשה, נקראת מקום פטור. (40) משנה, עירובין צד, א: "חצר שנפרצה לרשות הרבים (מרוח אחת), אמרו חכמים, מתוכה לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכה, פטור - מפני שהיא ככרמלית" (הגר"א). ודעת מפרשים אחרים, שמן התורה יש לה דין רשות היחיד, והזורק לתוכה חייב (מגיד-משנה). (41) "כל מקום שהוא רשות הרבים לענין שבת, כך הוא רשות הרבים לענין טומאה, אבל הבקעה המוקפת גדר בימות הגשמים, רשות היחיד לשבת ולטומאה. ואם לא היתה מוקפת, הרי היא רשות היחיד לטומאה בלבד" (רבינו בהל' אבות הטומאה פ"כ ה"א, ו).
- 19 ה. אָוִיר⁴² הַפְּרַמְלִית - הָרִי הוּא כְּפַרְמְלִית עַד עֲשֶׂרָה
20 טַפָּחִים, וּלְמַעַלָּה מֵעֲשֶׂרָה טַפָּחִים בְּאָוִיר הַפְּרַמְלִית
21 הָרִי הוּא מְקוֹם פֶּטוּר. לְפִיכָן⁴³, מַעַל⁴⁴ פְּגִי הַיָּמִים
- 25 ז. אֵי זֶהוּ⁵⁵ מְקוֹם פֶּטוּר? מְקוֹם שֵׁשׁ בּוֹ פָּחוֹת
26 מֵאֶרְבָּעָה⁵⁶ עַל אֶרְבָּעָה וְגִבְהוֹ שְׁלֹשָׁה עַד לְרָקִיעַ,
27 שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה⁵⁷ הָרִי הוּא כְּאֶרֶץ. אֶפְלו⁵⁸
28 קוֹצִים⁵⁹ וּבִרְקָנִים⁶⁰ אוֹ גִלְלִים⁶¹ בְּרְשׁוֹת הָרָבִים, גִּבְהֵן
29 שְׁלֹשָׁה וְאֵין רַחֲבֵן אֶרְבָּעָה עַל אֶרְבָּעָה - הָרִי הֵן
30 מְקוֹם פֶּטוּר. וְכֵן חֲרִיץ שְׂאִין בּוֹ אֶרְבָּעָה עַל

76) כגירסת רבינו חננאל שם: "רב אשי אמר, אע"פ שאינה גבוה ג' אפשר [דתלין] ביה מידי", ועיין 'מגיד משנה'.
77) כלומר, למטה לארץ ואינם גבוהים שלשה (מגיד-משנה, ועיין לחם-משנה).

- י. חוריי⁷⁸ רשות היחיד⁷⁹ - הרי הן פרשות היחיד. 25
- אבל חוריי רשות הרבים⁸⁰ - אינם פרשות הרבים, 26
- אלא הרי הן כפי מדתן. פיצד? חור בצד רשות 27
- הרבים: אם יש בו ארבעה על ארבעה וגבוה עשרה 28
- הרי הוא רשות היחיד; ואם אין גבוה עשרה - 29
- הרי זה פרמלית; ואם אין בו ארבעה על ארבעה - 30
- הרי זה מקום פטור. והוא, שגבוה שלשה; שכל 31
- הפחות משלשה - הרי הוא כארץ⁸². 32

78) שבת ז, ב. 79) חורים שבכותל לצד רשות היחיד, או שהם מפולשים מעבר לעבר. 80) חורים שבכותל לצד רשות הרבים ואינם מפולשים לפנים. 81) וחורי כרמלית נידונים ג"כ כפי מדתם (רשב"א). 82) ונקרא לבדו.

- יא. רשות⁸³ היחיד ומקום פטור - מתר לטלטל 33
- בכלן. אפלו היה ארץ כל אחת משתיהן כמה מילין 34
- מטלטל בכלה. אבל רשות הרבים והפרמלית - 35
- אין מטלטלין בהן אלא בארבע אמות. ואם העביר 36
- או הושיט או זרק חוץ לארבע אמות: ברשות 37
- הרבים - חיב, ובכרמלית - פטור⁸⁴. שאסור 38
- הפרמלית מדבריהם, מפני שהיא דומה⁸⁵ לרשות 39
- הרבים, שמא תתחלף ברשות הרבים. לפיכך, אם 40
- לא היה צריך לגוף ההוצאה, כגון⁸⁶ שהעביר קוץ 41
- בכרמלית כדי שלא יזקו בו רבים - הרי זה מתר, 42
- ואפלו העבירו כמה אמות. וכן כל פיוצא כזה. 43

83) שבת ו, א. 84) ובפירוש המשניות כתב רבינו: "ומי שיוציא מאחד מהם לכרמלית, או משם לאחד מהם, יתחייב מלקות אם הוא מזיד, ואם הוא שוגג פטור מכלום" (שבת פ"א מ"א); וכתב על זה ב'תוספות יום טוב' (שבת פ"א): "ואל תטעה ותחשוב שרוצה לומר מלקות ארבעים שבתורה, אלא מכת מרדות מדרבנן (ראה בפ"ה ה"ג), ורגיל רבינו לקרוא למכת מרדות דרבנן בשם מלקות". 85) בזה שאין לו מחיצות. 86) שבת מב, א: "אמר רבינא: קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מארבע אמות (עד שיסלקנו לצדי רשות הרבים, כי לטלטל פחות מד' אמות הוא איסור מדרבנן) ובכרמלית אפילו טובא (יותר, שטלטול שלו מדרבנן יעבידנו בעקירה אחת)".

- יב. כשם⁸⁷ שמתר לטלטל בכל מקום פטור, כך 44
- מתר להכניס ממנו לרשות היחיד או לרשות הרבים, 45
- ואין צריך לומר לכרמלית. ומוציאין לו מרשות 46
- היחיד ומרשות הרבים, ואין צריך לומר מן 47
- הכרמלית. 48

87) שבת ו, א.

- יג. כשם⁸⁸ שאסור לטלטל בכל הכרמלית, כך אסור 49

- ארבעה⁶² ועמקו משלשה עד התהום. וכן מקום 1
- המקף שאין בו ארבעה על ארבעה, אפלו היה ארבו 2
- אלף מיל ורחבו ארבעה פחות שעורה, וגבהו 3
- משלשה ולמעלה - הרי זה מקום פטור. וכן אור 4
- רשות הרבים⁶³ או אור פרמלית⁶⁴ למעלה מעשרה 5
- הרי הוא מקום פטור⁶⁵. 6

(55) שבת ו, א. (56) רוחב, ואפילו ארוך מאה אמה, שצריכים ארבעה על ארבעה מרובעים ('מגן אברהם').
(57) פחות משלשה הרי הוא כלבוד (מחובר לקרקע) - הלכה למשה מסיני. (58) כלומר, אפילו אלה הדוקרים או המאוסים אינם מקום פטור אלא אם יש בגובהם שלשה טפחים. (59) שבת ז, א. (60) שיח מלא עקצים (שופטים ח, ז). (61) צואת בקר. (62) שאם היה בו ארבעה נחשב לרשות היחיד. (63) משנה, שבת ק, א. (64) שבת, ז, ב. (65) אולם אין מציאות למקום פטור רק ברשות הרבים או בכרמלית, אבל ברשות היחיד אין דין מקום פטור, כיון שרשות היחיד עולה עד לרקיע וממלאה את כל החלל (מגיד-משנה).

- ח. מקום⁶⁶ שיש בגבהו תשעה טפחים מצמצמים, 7
- לא פחות ולא יותר, ברשות הרבים - הרי הוא 8
- ברשות הרבים. ואין משגיחי⁶⁷ על מדת ארבו ומדת 9
- רחבו, בין רחב בין קצר, מפני שרבים מבתפין⁶⁸ 10
- עליו⁶⁹. אבל אם היה יותר על תשעה או פחות: אם 11
- היה בו ארבעה על ארבעה או יותר - הרי הוא 12
- כרמלית, ואם אין בו ארבעה על ארבעה - הרי הוא 13
- מקום פטור⁷⁰. 14

(66) שבת ח, א. (67) זוהי גם דעת רש"י, אבל דעת הראב"ד שרק אז נחשב לרה"ר אם רחב ארבעה. (68) עומדים ונסמכים שם לתקן את המשא שעל כתפיהם. (69) וכיון שצורך בו לרבים, רשות הרבים הוא בין רחב בין קצר (רש"י). (70) ואם היה גבוה עשרה ורחב ארבעה, הוא רשות היחיד.

- ט. גג⁷¹ הסמוך לרשות הרבים בתוך עשרה טפחים 15
- הואיל ורבים מבתפין עליו⁷², אסור לטלטל בגג 16
- עד שיעשה לו סלם קבוע⁷³ להתירו. עמוד⁷⁴ ברשות 17
- הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה - הרי זה רשות 18
- היחיד. נעץ בגבהו⁷⁵ יתד כל שהוא, אפלו אינה 19
- גבוהה⁷⁶ שלשה, הואיל וראוי לתלות ביתד 20
- ולהשתמש בו - הרי זה ממצטו ונעשה כרמלית. 21
- ואין מודדין לו אלא מן היתד ולמעלה. ואפלו 22
- מלאהו פלו⁷⁷ יתדות - הרי זה ממצט גבהו, שהרי 23
- תולין באותן היתדות ומשתמשים בהן. 24

(71) עירובין פד, ב. (72) משתמשים בו. ולפיכך נראה כרשות הרבים. (73) בין לחול בין לשבת, ובוה סילק את הרבים ממנו, ונעשה הגג מיוחד לו (רשב"א). (74) עירובין עח, א. (75) כלומר, לצידו למטה לארץ (בניגוד לרש"י והראב"ד שפירשו נעץ בו בראשו, כלומר על גביו).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתוך דברי רש"י שם). ולפי זה, אם אין בגובה הקצר שלשה, בוודאי הוא רשות היחיד מפני שאומרים בו 'לבוד'. ויש מפרשים "יש בקצר שלו שלשה" היינו שיש בעובי הקצר שלשה ('תוספות'). ולפי זה, דברי הגמרא הם בדיוקא, שאם אין שם שלשה לא אומרים בו 'גוד אחית'. (99 שבת ק, א. 100) שהוא במדרון והולך ומתלקט מעט מעט עד שמגביה עשרה מתוך ד' אמות. הרי הוא כאילו זקוף כולו והוא רשות היחיד במקום גבהו, ואם זרק מרשות הרבים ונח על גביו - חייב (רש"י). (101) אבל אם היה הגובה עשרה מתוך חמש אמות, הרי הוא כרשות הרבים, שהרי אפשר להלך שם (רש"י).

יז. נעץ¹⁰² קנה ברשות היחיד, אפלו גבוה מאה
אמה, וזרק מרשות הרבים ונח על גביו - חייב¹⁰³,
שרשות היחיד עולה עד לרקיע. אילן¹⁰⁴ שהוא
עומד ברשות היחיד ונפול נוטה לרשות הרבים,
וזרק¹⁰⁵ ונח על נפולו¹⁰⁶ - פטור, שאין הנזף הולך
אחר העקר.

(102 שבת קז, ב. 103) ואף שצריך עקירה והנחה על גבי
מקום ארבעה על ארבעה (פי"ג ה"א), נראה מדברי רש"י
וקצת גאונים, שבהנחה ברשות היחיד - אין צריך מקום
ארבעה על ארבעה. (104 שבת ח, א. 105) מרשות
הרבים. (106) ענפיו.

יח. נעץ¹⁰⁷ קנה ברשות הרבים ובראשו טרסקל¹⁰⁸,
וזרק ונח על גביו - פטור, שאין רשות הרבים אלא
עד עשרה¹⁰⁹. הזרק¹¹⁰ ארבע אמות ברשות הרבים,
ונח החפץ בכתל, כגון שזרק חלב¹¹¹ או בצק ונדבק
בכתל: אם נדבק למעלה מעשרה טפחים - כזרק
באוויר, שלמעלה מעשרה ברשות הרבים מקום
פטור הוא; נדבק למטה מעשרה טפחים - כזרק
בארץ, וחיב. זרק למעלה מעשרה, ונח בחור כל
שהוא - פטור¹¹².

(107 שבת קא, א. 108) סל. (109) ואף שגובה עשרה
ורחב ארבעה ברשות הרבים נחשב לרשות היחיד (הלכה
א'). זהו רק אם הוא רחב ארבעה גם למטה, אבל כאן
שבתוך עשרה יש רק קנה דק והסל הוא למעלה, אין
אומרים "גוד אחית מחיצתא" שכל מחיצה שהגדיים בוקעים
בה - אינה מחיצה. (110) משנה, שבת ק, א. (111) שם
נאמר: "בדבילה שמינה שנינו", וסובר רבינו שהוא-הדין
בכל דבר הנדבק. (112) שכיון שאין החור רחב ארבעה,
אינו נחשב כרשות היחיד אלא כמקום פטור.

יט. זרק¹¹³ קנה¹¹⁴ או רמח מרשות היחיד, ונתקע
ברשות הרבים כשהוא עומד - פטור, שהרי מקצתו
במקום פטור¹¹⁵. זרק כלי מרשות היחיד לרשות
הרבים, והיה אותו כלי גדול ויש בו ארבעה על
ארבעה בגובה עשרה - פטור; מפני שכלי זה רשות
היחיד גמורה, ונמצא כמוציא מרשות היחיד
לרשות היחיד¹¹⁶.

1 להוציא ממנה לרשות היחיד או לרשות הרבים; או
2 להכניס לברמלית מרשות היחיד או מרשות הרבים.
3 ואם הוציא או הכניס - פטור.

(88) שם.

4 יד. המוציא⁸⁹ מרשות היחיד לרשות היחיד או
5 מרשות הרבים לרשות הרבים וברמלית פאמצע -
6 פטור⁹⁰. וכן המושט או הזרק מזו לזו וברמלית
7 פאמצע - פטור. המוציא⁹¹ חפץ מרשות הרבים
8 לברמלית והניחו שם, וחרז ועקרו מברמלית
9 והכניסו לרשות היחיד; או שהוציאו מרשות היחיד
10 לברמלית והניחו שם, וחרז ועקרו מברמלית
11 והוציאו לרשות הרבים - הרי זה פטור.

(89) שבת צז, א; בנוסח אחר: "המושט או המוציא חפץ"
(מעשה רוקח). (90) אם לא העביר בשתי רה"ר ביחד
ארבע אמות, אבל העביר בשתיהן - בלא צירוף הכרמלית
- ארבע אמות חייב - שרשויות מצטרפות, כמבואר בפי"ג
ה"ז. (91) שבת ה, ב: "המוציא מחנות (רשות היחיד)
לפליטא (רשות הרבים) דרך סטיו (כרמלית), חייב (מכיון
שלא עמד בכרמלית), וכן עזאי פטור - (מהלך כעומד)".
אבל עמד - פטור אף לרבנן וכל-שכן הניח.

12 טו. המוציא⁹² מרשות היחיד לרשות הרבים, ועבר
13 על מקום פטור שהיה ביניהן בהליכתו - חיב,
14 שמהלך אינו כעומד. ואין צריך לומר בזרק⁹³,
15 שעבר החפץ במקום פטור, שאינו חשוב כמי שנה
16 שם. היה⁹⁴ עומד במקום פטור, ונטל חפץ מרשות
17 היחיד או מאדם העומד שם, והניחו ברשות הרבים
18 או פיד אדם העומד שם - פטור. וכן אם הכניס
19 מרשות הרבים לרשות היחיד, ועמד במקום פטור
20 - פטור.

(92) שם. (93) שאפילו בן עזאי הסובר מהלך כעומד דומה,
מודה בזרק מתחילת ארבע לסוף ארבע שחייב (שבת ו.).
(94) שבת ח, ב.

21 טז. עמוד⁹⁵ ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב
22 ארבעה, ואין בעקרו⁹⁶ ארבעה, ויש⁹⁷ בגובה⁹⁸ הקצר
23 שלו שלשה - הרי הוא רשות היחיד, ואם זרק
24 מרשות הרבים ונח על גביו - חיב. תל⁹⁹ המתלקט¹⁰⁰
25 גבה עשרה טפחים מתוך ארץ ארבע אמות¹⁰¹ - הרי
26 הוא רשות היחיד, ואם זרק מרשות הרבים ונח על
27 גביו - חיב.

(95) שבת קא, א. (96) בחלקו הנוגע בארץ. (97) בדפוס
שוניצני, הנוסח: "ואין". (98) בגמרא שם: "ויש בקצר
שלו שלשה", ופירש רש"י: "יש בו גובה שלשה". וזהו
החידוש שאף-על-פי שאין לומר כאן "לבוד" ממקום שכלה
רחבו לקרקע, בכל זאת הוא רשות היחיד מפני שאנו
אומרים גוד אחית מחיצתא (משוך והוריד המחיצה למטה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לטלטלם בשבת ולהוציאם מהבור, ולכן מבטלים את המחיצות. (138) נראה שהא"הדין בכל דבר נוזל שאינו מבטל מחיצות, אבל דברים יבשים דינם כפירות (מגיד-משנה).

כד. רקק מים¹³⁹ שהוא עובר ברשות הרבים, ורבים מהלכין¹⁴⁰ בו: אם אין בעמקו עשרה טפחים - הרי הוא ברשות הרבים; בין שהיה רחב אפלו ארבע אמות¹⁴¹, בין שלא¹⁴² היה ברחבו ארבעה טפחים, שהרי רב העם מדלגין עליו ואין מהלכין בתוכו, הואיל ואין בעמקו עשרה - הרי הוא רשות הרבים. ואם יש בעמקו עשרה או יתר - הרי הוא ככרמלית כשאר הימים. והוא, שיש ברחבו ארבעה טפחים או יתר על כן, שאין פרמלית פחותה מארבעה.

(139) משנה, שבת ק, ב. ופירוש רבינו חננאל (שם) בצה, מים לא עמוקים מעורבים בעפר שרבים עוברים בהם. (140) רגילים ללכת בו ברגל. (141) ואין מהלכים בו אלא עלידי הדחק. (142) ובני אדם עוברים בתוכו או מדלגים עליו.

יום שני ט"ז אלול ה'תשע"ט

פרק חמשה עשר

(1) נתבארו בו גזירות של דבריהם בידי ההוצאה ותולדותיה. ונמשך לזה ביאור מה שמותר (שהיה באפשר לחוש לו מהיות לו קצת דמיון להם), כמבואר שם.

א. עומד² אדם ברשות הרבים ומטלטל³ ברשות היחיד פלה. ועומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, ובכלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות. ואם הוציא - פטור⁴, מפני⁵ שהוא ברשות אחרת. וכן⁶ עומד אדם ברשות היחיד ופותח⁷ ברשות הרבים, ברשות הרבים ופותח⁸ ברשות היחיד. בהמה⁹ שהיתה רבה¹⁰ בחוץ וראשה בפנים - אוכסין¹¹ אותה; ובגמל¹² - עד שיהא ראשו ורבו בפנים, הואיל וצוארו ארוך¹³.

(2) (משנה במסכת עירובין דף צח עמוד ב.) (3) דברים שאין לחוש שמא יוציאם לרשות הרבים (ראה להלן הלכה ב.). (4) הראב"ד השיג כאן על רבינו, שמכיוון שבגמרא דימו דין זה לדברי רבא: "המעביר חפץ מתחילת ארבע לסוף ארבע והעבירו דרך עליו - חייב", ונפסקה ההלכה כרבא - כמובא למעלה בפרק י"ב הלכה י"ד - ולכן גם כאן צריך להיות חייב, ובעל ה"מגיד משנה" מביא נוסח אחר: "ואם הוציא חייב" אלא שלפי זה היה צריך לכתוב: "אף על פי שהוא ברשות אחרת" (מגיד משנה). (5) כתב כן ליישב הסתירה מכאן למה שכתב למעלה בפרק י"ב הלכה י"ד (ראה בהערה שלמעלה) שכאן שהוא ברשות אחרת נחשבת ידו כמקום פטור (וכמו שכתבו התוספות במסכת עירובין דף כ עמוד א דיבור המתחיל לא יעמוד) - מרכבת המשנה. (6) משנה במסכת עירובין דף קא עמוד א "מעשה

(113) שבת ח, א. (114) גבוה עשרה. (115) שאינו חייב רק אם נח כולו ברשות הרבים (רש"י). (116) זוהי גם דעת ה'תוספות', ויוצא מזה שאם העביר את הכלי ארבע אמות ברשות הרבים - חייב. אבל רש"י הסביר אחרת: "שכלי זה הוא רשות לעצמו. ואנו ממשכן למדים, שהיו זורקים מחטים זה לזה ולא היו זורקים רשויות". ובכל אופן פטור כאן.

כ. בור¹¹⁷ תשעה¹¹⁸ ברשות הרבים, ועקר חליא¹¹⁹ מקרקעיתו והשלימו לעשרה¹²⁰, אף-על-פי שעקירת החפץ ועשיית המחצה באין כאחת - פטור, מפני שלא היתה המחצה עשרה בתחלה. הנה הבור עשרה¹²¹, והשליך¹²² בו חליא ומעטו מעשרה¹²³ - פטור, שהרי הנחת החפץ וסלוק המחצה באין כאחת¹²⁴.

(117) שבת צט, ב. (118) שהוא כרמלית. (119) עפר מקרקעית הבור או משפתו, והשליכו לרשות הרבים. (120) ועכשיו נעשה רשות היחיד. (121) שהוא רשות היחיד. (122) מרשות הרבים. (123) ועכשיו נעשה כרמלית. (124) בשני מקרים אלה, נסתפקו בגמרא אם חייב או לא, וכיון שלא נפשטה הבעיה - פסק רבינו שפטור מספק.

כא. הזורק¹²⁵ דף¹²⁶ ונח על גבי יתדות¹²⁷ ברשות הרבים ונעשה רשות היחיד, אפלו היה פלי על גבי הדף¹²⁸ - פטור¹²⁹, שהרי עשיית המחצה עם נחת הפלי באין כאחת.

(125) שבת צט, ב. (126) רחב ארבעה. (127) דקות, שהיו גבוהות עשרה ואין רחבות ארבעה, ודף זה הרחב ארבעה - עשאה רשות היחיד (רש"י). (128) ואף שבוודאי נח הדף תחילה על היתדות ואחרי-זה נח החפץ. (129) זוהי בעיה שלא נפשטה בגמרא, ולכן פטור מספק.

כב. בור¹³⁰ שהוא עמק עשרה¹³¹ ורחב שמנה ברשות הרבים, וזרק מחצלת ברשות הרבים¹³² וחלקה הבור ברחבו לשנים - פטור¹³³; שהרי עם הנחת הפלי פטלו המחצות, ונעשה פל מקום מהן פחות מארבעה על ארבעה.

(130) שבת ק, א. (131) שהוא רשות היחיד. (132) בנוסח אחר: "מרשות הרבים", והנוסח נכון ('מעשה רוקח'). (133) כאביו ולא כרבי יוחנן (שם). ועיין 'מגיד משנה'.

כג. בור¹³⁴ ברשות הרבים עמק עשרה¹³⁵ ורחב ארבעה, מלא מים וזרק לתוכו חפץ¹³⁶ ונח על גבי המים - חייב, שאין המים מבטלין המחצות. היה מלא פרות¹³⁷ וזרק לתוכו - פטור, שהרי מעטו הפרות את שעורו¹³⁸.

(134) שבת ק, א. (135) שהוא רשות היחיד. (136) כבד שאינו צף על גביו אלא נח בתוכו כגון אבן (רש"י). (137) לדעת הרשב"א מדובר כאן בפירות של טבל, שאסור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעשרה טפחים ברשות הרבים מקום פטור הוא (ראה בפרק י"ד הלכה ז), ואפילו אם הוא למטה מעשרה שהיא רשות הרבים גמורה, הלא ידו גם כן ברשות הרבים היא. (21) לקרב את הכלי לצינור. (22) שכל פחות משלושה כלבוד (כמחובר), והרי הוא כאילו קלט מן הגג שהוא רשות היחיד. (23) ומכל מקום לא נחשב כאילו הוציא מרשות היחיד (כמבואר בסוף ההלכה). (24) שכל מקום של ארבעה טפחים ברשות הרבים הגבוה משלושה ועד עשרה, דינו ככרמלית, ואסור מדרבנן להשתמש בה לרשות הרבים (פרק י"ד הלכה י"ג). (25) שמקום גבוה עשרה ורחב ארבעה ברשות הרבים הוא רשות היחיד. (26) חטאת, אם נגע בצינור וקלט ממנו מים. (27) (תלמוד ירושלמי מסכת עירובין פרק י הלכה ו). (28) ואינו חייב במוציא מרשות לרשות, אלא אם עקר ממקום שנח החפץ, כמבואר בפרק י"ג הלכה ד.

ד. זיז²⁹ שִׁלְפָנֵי הַחֲלוֹן יוֹצֵא בְּאוֹרֵי שָׁעַל רְשׁוֹת הָרִבִּים, אִם הָיָה לְמַעַל מֵעֶשְׂרֵה³⁰ טְפָחִים - מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ³¹ עָלָיו, שְׁאִין רְשׁוֹת הָרִבִּים תּוֹפְסֹת אֵלָּא עֶשְׂרֵה טְפָחִים. לְפִיכָךְ מִתֵּר³² לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַפֶּתֶל עַד עֶשְׂרֵה טְפָחִים הַתְּחָתוֹנִים.

(29) (משנה במסכת עירובין דף צח עמוד ב). "קצה היוצא מן הכותל, מבניין או עץ או אבן או זולתם" (רבינו בפירוש המשניות). (30) שהוא מקום פטור. (31) כמבואר בהלכה ז. (32) כי ב"מקום פטור" מותר להשתמש (פרק י"ד הלכה ז).

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים³³? כְּשֶׁהָיָה זִיז אֶחָד יוֹצֵא בְּאוֹרֵי; אֲבָל אִם הָיוּ יוֹצְאִים בְּפֶתֶל שְׁנֵי זִיזִין זֶה לְמִטָּה מְזֵה, אָף-עַל-פִּי שְׁשִׁנְיָהֶם לְמַעַל מֵעֶשְׂרֵה, אִם יֵשׁ בְּזִיז הָעֲלִיּוֹן שִׁלְפָנֵי הַחֲלוֹן רַחֵב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - אֲסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו; מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְשׁוֹת בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְהָיָה שֶׁתְּחָתֵּי רְשׁוֹת אַחֲרָת³⁴, וְאֲסוּר זֶה עַל זֶה. שְׁאִין שְׁתֵּי רְשׁוֹת מְשִׁתְּמָשׁוֹת בְּרְשׁוֹת אַחָת.

(33) שמותר להשתמש בזיז; תלמוד ירושלמי (מסכת עירובין פרק י הלכה ד): "לא אמר אלא באחד, אבל בשתיים אסור שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת". (34) "הזיזין הבולטים מן הכותל כלפי רשות הרבים אינם שלו, שבזכות בני רשות הרבים עומדים, ואף שמן התורה אין אוויר רשות הרבים עולה למעלה מעשרה, מכל מקום כל אותם הזיזים שלהם הם, ויש רשות לכל אחד מבני רשות הרבים להשתמש בהם, וכשיש שני זיזים זה למעלה מזה, בני רשות הרבים משתמשים בתחתון (ואוסרים על העליון), וכשיש רק זיז אחד הרי הוא לבני החלון שתשמישם תדיר בו" (הריטב"א); אולם ב"מגיד משנה" משווה את דברי רבינו לשיטת הרשב"א, שכאן מדובר בשני זיזים השייכים לשני בני אדם ולכן אוסרים זה על זה, אבל באדם אחד מותר.

ו. אִין³⁵ בְּעֲלִיּוֹן אַרְבָּעָה וְאִין בְּתַחְתּוֹן אַרְבָּעָה - מְשִׁתְּמָשׁ בְּשִׁנְיָהֶן, וְכֵן בְּכָל הַפֶּתֶל עַד עֶשְׂרֵה טְפָחִים הַתְּחָתוֹנִים³⁶. הָיָה בְּתַחְתּוֹן אַרְבָּעָה וּבְעֲלִיּוֹן אִין בּוֹ

בשוק של פְּטָמִים (המפטמים עופות למכירה) שהיה בירושלים, שהיו נועלים (פתח חנותם ועומדים ברשות הרבים), ומניחים את המפתח בחלון שעל גבי הפתח והלכה כחכמים ("מגיד משנה"). (7) נוטל המפתח שברשות הרבים ופותח שם את החנות (רש"י). (8) במפתח המונח שם. (9) (מסכת עירובין דף כ עמוד ב). (10) בנוסחה אחרת: "בהמה שהייתה בחורץ" (כתב יד אברבנאל). (11) מאכילים אותה הרבה על כורחה, ואין חוששים שמא יימשך אחרי פרתו ויוציא את הדלי החוצה לרשות הרבים. (12) מלעיטים (מכניסים את המאכל לפיו, עד למקום שהוא יכול להחזיר). שהרי שנינו (מסכת שבת דף קנה:) "אין אובסים את הגמל אלא מלעיטין" (תוספות). (13) יימשך אחר צווארו וחוששים שיוציא לרשות הרבים אם אין ראשו ורובו בפנים (מער"ק).

ב. לֹא¹⁴ יַעֲמִד אָדָם בְּרְשׁוֹת הַיָּחִיד וְיִשְׁתֶּה בְּרְשׁוֹת הָרִבִּים, בְּרְשׁוֹת הָרִבִּים וְיִשְׁתֶּה בְּרְשׁוֹת הַיָּחִיד, אֵלָּא אִם-כֵּן הַכֵּנִס רָאָשׁוֹ וְרַבּוֹ לְמָקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹתָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהָיָה שׁוֹתָה בְּכָלִים נְאִים, שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן¹⁵, גִּזְרָה שְׁמָא יוֹצִיאָם; אֲבָל אִם הָיוּ כָלִים שְׁאִינָן נְאִים, שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לָהֶן, אוֹ שֶׁהָיָה הַבּוֹר בְּכַרְמְלִית¹⁶ אָף-עַל-פִּי שֶׁהַכָּלִים נְאִים - מְכַנְסִים¹⁷ רָאָשׁוֹ בְּלֶבֶד וְשׁוֹתָה בְּמָקוֹמוֹ, וְאָף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הַכֵּנִס רָאָשׁוֹ וְרַבּוֹ.

(14) (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד א). (15) דעת רבינו שלא גזרו אלא בכלים נאים. אבל להרשב"א בכל דבר שהוא צריך לו, חוששים שמא יכניסם לרשותו, אלא אם כן יוציא או יכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה ("מגיד משנה"). (16) שעיקר איסורה "מפני שהיא דומה לרשות הרבים, שמא תתחלף ברשות הרבים" (רבינו בפרק י"ד הלכה י"א), ואין גוזרין גזירה לגזירה, "משום שנאמר ושמרתם את משמרת, עשו משמרת למשמרת. כלומר: גזירה לתורת, ולא משמרת למשמרת" (רש"י מסכת ביצה דף ב עמוד ב) וזהו כרבא (מסכת שבת דף י"א עמוד ב) ולא כאב"י שסובר שהחמירו ב"הוצאה" לגזור גזירה לגזירה. (17) (מסכת שבת דף יא עמוד א).

ג. עוֹמֵד¹⁸ אָדָם בְּרְשׁוֹת הָרִבִּים וְקוֹלֵט¹⁹ מִן הָאוֹרֵי מִן הַמֵּים הַמְקַלְחִין מִן הַצָּנוֹר אוֹ מִן הַפֶּתֶל, וְשׁוֹתָה²⁰. וּבְלֶבֶד שֶׁלֹּא יַעֲזֶה²¹ בְּצָנוֹר אוֹ בְּפֶתֶל וְיִקְלֹט מֵעַל גִּבּוֹן. וְאִם נָגַע: אִם הָיָה מְקוֹם שֶׁנָּגַע בּוֹ לְמַעַל מֵעֶשְׂרֵה בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה²² סְמוּךְ לָגֶג - הָרִי זֶה אֲסוּר; שְׁנִמְצָא פְּעוּקָר²³ מֵעַל הַגֶּג, שֶׁהוּא רְשׁוֹת הַיָּחִיד. וְכֵן אִם הָיָה בְּצָנוֹר אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, בֵּין שֶׁהָיָה הַצָּנוֹר בְּתוֹךְ²⁴ עֶשְׂרֵה בֵּין שֶׁהָיָה לְמַעַל²⁵ מֵעֶשְׂרֵה, וְקָלַט מִמֶּנּוּ מֵים - הָרִי זֶה אֲסוּר. וְלִמָּה אִינוֹ חֵיב²⁶? מִפְּנֵי²⁷ שֶׁלֹּא נִחְסַר²⁸ הַמֵּים, אֵלָּא הָרִי הֵן נִזְחָלִין וְהוֹלְכִין.

(18) (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד ב). (19) תופס ומקבל בכלי מן המים הנזחלים. (20) כי אוויר למעלה

- 1 אַרְבָּעָה - אֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעֵלְיוֹן אֲלָא כְּנֶגֶד חֲלוּנוֹ³⁷
- 2 בְּלִבּוֹ; אֲבָל בְּשָׂאָר הַיָּדוּ שְׂבִשְׁנֵי צַדֵּי הַחֲלוֹן - אֲסוּר
- 3 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ, מִפְּנֵי זֶה שֶׁתַּחֲתִיו שֶׁחֵלֶק רְשׁוֹת לְעִצְמוֹ³⁸.
- 35 (מסכת עירובין דף צח עמוד ב). (36) שהוא מקום פטור. (37) שהוא כזווית החלון והרחבתו (רש"י) ודינו כחורי רשות היחיד, כמבואר למעלה פרק י"ד הלכה י. (38) ואוסר על העליון להשתמש שלא כנגד החלון, "לפי שאוויר התחתון שהוא רשות היחיד עולה עד לרקיע, והעליון באווירו של תחתון, למה הדבר דומה? - למוציא ידו לחצר חבירו, שאסור להשתמש בו בכלים ששבתו בתוך ביתו עד שיערבו" (רשב"א) וראה בהלכה ח.
- 4 ז. כִּלְ³⁹ וְיִזְי⁴⁰ הַיּוֹצֵא עַל אֲוִיר רְשׁוֹת הָרִבִּים שֶׁמִּתֵּר
- 5 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עֲלָיו, כִּשְׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ - אֵין נוֹתֵן
- 6 עָלָיו וְאֵין נוֹטֵלִין מִמֶּנּוּ אֲלָא כְּלִי חֶרֶס וְזִכְכִּית
- 7 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁאֵם יִפְלוּ לְרְשׁוֹת הָרִבִּים - יִשְׁבְּרוּ;
- 8 אֲבָל שָׂאָר כָּלִים וְאֲבָלִין - אֲסוּרִים⁴¹, שֶׁמָּא יִפְלוּ
- 9 לְרְשׁוֹת הָרִבִּים וְיִבְיֵאֵם.
- 39 (מסכת עירובין דף צח עמוד ב). (40) בין שהוא רחב ארבעה בין שאינו רחב ארבעה. (41) ודווקא בזיו וכיוצא בו, אבל דבר רחב כגג, שהשתמש עומד שם עם הכלי, מותר להשתמש בכל הכלים (ריטב"א, ושולחן ערוך אורח חיים סימן שנג).
- 10 ח. שְׁנֵי⁴² בְּתִים בְּשְׁנֵי צַדֵּי רְשׁוֹת הָרִבִּים, זָרֵק⁴³ מִזּוֹ
- 11 לְזוֹ לְמַעַל מַעֲשֶׂרָה - פְּטוּר⁴⁴. וְהוּא, שִׁיְהִי שְׁנֵיהֶם
- 12 שְׁלוֹ אוֹ שִׁיְהִי בִּינֵיהֶם עֲרוּב⁴⁵. וְאִפְלוּ בְּגָדִים וְכָלִי
- 13 מִתְּכֹת⁴⁶ מִתֵּר לְזָרֵק⁴⁷. וְאֵם הִיָּה זֶה לְמַעַל מִזֶּה וְלֹא
- 14 הִיָּה בְּשׁוֹה - אֲסוּר לְזָרֵק בְּגֵד וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁמָּא יִפְל
- 15 וְיִבְיֵאֲנוּ⁴⁸; אֲבָל כְּלִי חֶרֶס וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - זָרֵק.
- 42 (מסכת עירובין דף פה עמוד ב). (43) בנוסחה אחרת: "זורק מזו לזו למעלה מעשרה והוא פטור" (מער"ק ושונצינו). (44) בנוסחה אחרת: מותר וכן נכון שמותר לכתחילה. (45) שאם היו הבתים שייכים לשני בני אדם ולא עשו עירוב, אסור מדברי סופרים לטלטל ברשות היחיד, כמבואר בפרק א מהלכות עירובין הלכות א"ב. (46) אף שאם יפלו לרשות הרבים לא יישברו, אין חוששים שמא ירד ויביאם אליו. (47) כיוון שהמקומות מכוננים זה מול זה, אינו צריך לאמן ידיו לזריקה שלא יפול החפץ למטה (בגמרא). (48) ואם המקום שביניהם לא היה רשות הרבים אלא כרמלית, מותר אפילו בית אחד גבוה מחבירו ("מגיד משנה" בשם הרשב"א).
- 16 ט. בּוֹר⁴⁹ בְּרְשׁוֹת הָרִבִּים וְחֲלוּן⁵⁰ עַל גִּבּוֹ - הַבּוֹר
- 17 וְחֲלִיתוֹ⁵¹ מִצְּטָרִפִּים לְעֶשְׂרָה, וּמִמְּלֵאִין מִמֶּנּוּ בְּשִׁבְתּוֹ.
- 18 בְּמָה דְּבָרִים אֲמּוּרִים? כִּשְׁהִיָּה סְמוּךְ לַפֶּתַל בַּתּוֹךְ
- 19 אַרְבָּעָה טְפָחִים⁵², שֶׁאֵין אָדָם יָכוֹל לְעִבֵּר שָׁם; אֲבָל
- 20 אֵם הָיָה מִפְּלֶג - אֵין מִמְּלֵאִין מִמֶּנּוּ, אֲלָא אִם-כֵּן
- 21 הָיָה חֲלִיתוֹ גְּבוּהָה עֶשְׂרָה; שְׁנִמְצָא הַדָּלִי, כִּשְׁנִיָּצָא
- 22 מִן הַחֲלִיא, יִצָּא לְמָקוֹם פְּטוּר⁵³.
- 49 (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד א) מים מכונסים. (50) בכותל מול הבור, וכן הוא במשנה, אבל בנוסחה אחרת: "וחוליא על גביו" (ויניציאה ומער"ק). (51) צבור העפר אשר מסביב לשפת הבור. (52) שבהפסק פחות מארבעה אין הולכים שם רבים, ונחשב למקום פטור. (53) ומותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור.
- י. אֲשָׁפָה⁵⁴ בְּרְשׁוֹת הָרִבִּים גְּבוּהָה עֶשְׂרָה⁵⁵ טְפָחִים
- וְחֲלוּן עַל גִּבּוֹה - שׁוֹפְכִין לָהּ מִים בְּשִׁבְתּוֹ⁵⁶. בְּמָה
- דְּבָרִים אֲמּוּרִים? בְּאֲשָׁפָה שֶׁל רִבִּים, שֶׁאֵין דְּרָכָה
- לְהַפְנוֹת; אֲבָל שֶׁל יָחִיד - אֵין שׁוֹפְכִין עָלֶיהָ; שֶׁמָּא
- תַּתְּפִנָּה⁵⁷, וְנִמְצָאוּ שׁוֹפְכִין כְּדִרְכָּן⁵⁸ בְּרְשׁוֹת הָרִבִּים.
- 54 (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד ב). (55) אבל פחותה מעשרה היא כרמלית, ואסור לזרוק מרשות הרבים לכרמלית. (56) שמותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור. (57) בחול. (58) כהרגלם לפני הפניו.
- יא. אֲמַת⁵⁹ הַמַּיִם⁶⁰ שֶׁהִיא עוֹבֶרֶת⁶¹ בְּחָצֵר: אִם יֵשׁ
- בְּגִבְהָה⁶² עֶשְׂרָה טְפָחִים וּבְרָחֲבָה אַרְבָּעָה, אוֹ יוֹתֵר
- עַל כֵּן עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת⁶³ - אֵין מִמְּלֵאִין מִמֶּנּוּ בְּשִׁבְתּוֹ,
- אֲלָא אִם-כֵּן עָשׂוּ לָהּ מִחֲצָה גְבוּהָה עֶשְׂרָה טְפָחִים
- בְּכִנְיֹסָה וּבִכְצִינָה⁶⁴. וְאִם אֵין בְּגִבְהָה עֶשְׂרָה אוֹ שֶׁאֵין
- בְּרָחֲבָה אַרְבָּעָה - מִמְּלֵאִין מִמֶּנּוּ בְּלֹא מִחֲצָה⁶⁵.
- 59 (משנה במסכת עירובין דף פז עמוד א). (60) תעלה לא רחבה היוצאת מהמעייין. (61) נכנסת לחצר מצד האחד ויוצאת מצד השני בתעלה שתחת הכתלים. (62) בעומק המים. (63) בשיעור זה נעשו המים רשות כרמלית לעצמם גם בתוך החצר, ואסור למלא מים ממנה. (64) כמבואר בהלכה יג. (65) "רבי יהודה אומר: כותל שעל גביו (של החצר) תדון משום מחיצה (ואין צורך במחיצה מיוחדת), אמר רבי יהודה: מעשה באמת המים שהייתה באה מאבל (שם מקום) לציפורי, והיו ממלאין הימנה בשבת על פי הזקנים. אמרו לו חכמים: מפני שלא היה בה כשיעור (שלא הייתה עמוקה עשרה ורחבה ארבעה שאינה חולקת רשות לעצמה להיות כרמלית בתוך רשות היחיד)".
- יב. הִיָּה⁶⁶ בְּרָחֲבָה⁶⁷ יָתֵר מִעֶשֶׂר אַמּוֹת, אָף-עַל-פִּי
- שֶׁאֵין בְּגִבְהָה עֶשְׂרָה - אֵין מִמְּלֵאִין מִמֶּנּוּ עַד
- שִׁיעֲשֹׂה לָהּ מִחֲצָה. שֶׁכָּל יָתֵר עַל עֶשֶׂר - פְּרָצָה הִיא,
- וּמִפְסָדֶת הַמִּחֲצוֹת. וּמַהוּ לְטַלְטֵל בְּכָל הַחָצֵר? אִם
- נִשְׂאָר מִצַּד הַפְּרָצָה פֶּסַע⁶⁸ מִקְּאֵן וּפֶסַע מִקְּאֵן בְּכָל
- שָׁהוּא, אוֹ פֶּסַע רַחֵב אַרְבָּעָה טְפָחִים מְרוּחַ אַחַת -
- מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַחָצֵר, וְאֵין אֲסוּר אֲלָא לְמִלְאֵת
- מִן הָאֲמָה בְּלִבָּד⁶⁹; אֲבָל אִם לֹא נִשְׂאָר פֶּסַע כָּלִל -
- אֲסוּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַחָצֵר, שֶׁהִי נִפְרָצָה חָצֵר לָהֶם
- שֶׁהוּא בְּרָמְלִית.
- 66 (מסכת עירובין דף יב עמוד א): "לשון ים הנכנס לחצר (דרך פירצת הכותל) אין ממלאין הימנו בשבת, אלא אם כן יש לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים, במה דברים אמורים,

20 בְּתוֹכָהּ עַל גְּבֵי הַמַּיִם - אֵין מְמַלְאִים מִמֶּנָּה בְּשֶׁבֶת⁸⁰,
 21 אֶלָּא אִם-כֵּן עָשׂוּ מַחְצָה גְבוּהָהּ עֲשָׂרָה טַפְחִים עַל
 22 גְּבֵי הַמַּיִם כְּנֶגֶד הַחֲלוּן⁸¹ שֶׁבְּפִצְצָרָהּ; אוֹ תִהְיֶה
 23 הַמַּחְצָה יוֹרֶדֶת⁸² מִן הַפִּצְצָרָה כְּנֶגֶד הַמַּיִם, וְרוֹאִין
 24 אוֹתָהּ כְּאִלוּ יוֹרֶדָה וְנִגְנָעָה עַד הַמַּיִם⁸³. וְכָשֶׁם
 25 שֶׁמְמַלְאִין מִזֶּה שֶׁעָשׂוּ לָהּ מַחְצָה, כֵּן שׁוֹפְכִין מִמֶּנָּה
 26 עַל הַיָּם, שֶׁהָיָה עַל הַפְּרָמְלִית⁸⁴ הֵן שׁוֹפְכִין.

(78) בכתב־יד התימנים: "כצוצטרה" ובמשנה "גוזזטרה":
 "והוא מקום מקורה יוצא מכותל רשות היחיד על מעיינות
 המים והנהרות כמו עץ או זיו, ונוקבים בו נקב וממלאים
 מאותו הנקב מן המעיין או הנהר" (רבינו בפירוש
 המשניות). (79) (משנה במסכת עירובין דף פז עמוד ב).
 (80) שאסור לטלטל מן הים שהוא כרמלית לרשות היחיד.
 (81) שאז אנו אומרים "גוד אסיק מחיצתא" - משוך והעלה
 את המחיצה למעלה עד הגוזזטרה "וכאילו הגיעה המחיצה
 אל הנקב שבגוזזטרה ודבקה בה, ותהיה השאיבה תוך
 המחיצה" (שם). (82) שאז אנו אומרים "גוד אחית
 מחיצתא" - משוך והורד את המחיצה עד הנחל (ראה בספר
 המאור הוצאת ראשונים דף לב). (83) בתוספות כתבו,
 שכאן אין צריך שיהיה טפח המחיצה בתוך המים, כיוון
 שיש היכר בלא זה בגוזזטרה, אבל צריך שיהיה טפח
 המחיצה בתוך המים, כיוון שיש היכר בלא זה בגוזזטרה,
 אבל מדברי ה"בית יוסף" (אורח חיים סימן שנה) משמע,
 שדעת רבינו שבמחיצות אלו צריכים להיות כל התנאים
 המבוארים למעלה בהלכה יג (מעשה רוקח). (84) וכיוון
 שאיסור השפיכה לכרמלית הוא רק מדרבנן די במחיצה זו
 בלבד (שם).

27 טז. חֲצֵר⁸⁵ שֶׁהִיא פְּחוּתָהּ מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע
 28 אַמּוֹת - אֵין שׁוֹפְכִין בְּתוֹכָהּ מַיִם בְּשֶׁבֶת⁸⁶, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
 29 יוֹצְאִין לְרִשּׁוֹת הָרְבִים בְּמַהְרָה. לְפִיכָךְ צָרִיף לַעֲשׂוֹת
 30 גִּמְאָה מִחֻזָּקָת סֵאתִים⁸⁷ בְּתוֹף הַחֲצֵר, אוֹ בְּרִשּׁוֹת
 31 הָרְבִים בְּצֵד הַחֲצֵר, כְּדִי שִׁיְהִיו הַמַּיִם נִקְבָּצִים
 32 בְּתוֹכָהּ⁸⁸. וְצָרִיף לִבְנוֹת עָלֶיהָ כִּפָּה⁸⁹ מִבְּחוּץ, כְּדִי⁹⁰
 33 שֶׁלֹּא תֵרָאֶה הַעֲוָה⁹¹ הַזֹּאת בְּרִשּׁוֹת הָרְבִים. וְהַחֲצֵר
 34 וְהָאֲכֻסְדָּרָה מְצֻטְרָפִין לְאַרְבַּע אַמּוֹת. וְכִמְהָ הוּא
 35 הַמָּקוֹם שֶׁמִּחֻזָּק סֵאתִים? חֲצִי אִמָּה עַל חֲצִי אִמָּה
 36 בְּרוֹם שְׁלֹשָׁה חֲמִשִּׁי אִמָּה.

(85) משנה במסכת עירובין דף פח עמוד א). (86) שיעור
 חכמים שכל אדם צריך לתשמישו בכל יום סאתיים מים
 בערך, ושיעור זה נבלע בקרקע של ד' אמות, אבל אם החצר
 היא פחותה משיעור זה "המים שותתים ברשות הרבים
 מכוחו" (רבינו בפירוש המשניות). (87) שיעור סאה הוא
 שישה קבים שהם קמ"ד ביצים, שלישית האיפה, ובמידת
 זמננו 13 ליטר בערך. (88) ואז אפילו אם יצאו לרשות
 הרבים אין בכך כלום, שהרי אין כוונתו לכך. (89) כיסוי
 עשוי בצורת קשת. (90) הראב"ד והריטב"א הסבירו שעל־
 ידי הכיסוי נעשית הגומא כחורי רשות היחיד, שדינם
 כרשות היחיד ומותר לשפוך שמה את המים, וב"דרכי

שפירצתו ביותר מעשר אמות, אבל עשר אין צריך כלום",
 ורבינו השווה שני עניינים אלה, אבל דעת הראב"ד שיש
 חילוק בין דין אמת המים העוברת בחצר לבין לשון ים
 הנכנס לחצר, שאמת המים הזורמת ממעיין ועוברת בחצר
 היא רשות בפני עצמה, ולכן צריכה מחיצות מיוחדות,
 מלבד מחיצות החצר שהיא עוברת תחתיהן, כדי לכללה
 ברשות היחיד, מה שאין כן בלשון ים הנכנס לחצר, מכיוון
 שהמים עומדים בחצר, הרי הם כמים שנשפכו ואינם
 אסורים אלא־אם־כן נפרצו מחיצות החצר, שאינן יכולות
 להתיר אותם, וכן דעת הריטב"א ושאר ראשונים, וב"מגיד
 משנה" כתב: "ואין דברים אלה מצויים כדי להאריך בהם".
 (67) כי עד עשר אמות נחשבת הפירצה כפתח המשמש
 לכניסה ויציאה, ואין כאן פריצת המחיצות (פרק ט"ז הלכה
 ט"ז). (68) עמוד הנעשה להיכר מחיצה, במבוי נקרא
 "לחי" ובחצר נקרא "פס" (תוספות במסכת עירובין דף יב
 עמוד א). (69) בתוספות הקשו: אם הפס נחשב למחיצה
 לעניין טלטול בחצר, למה לא ייחשב מחיצה להתיר למלא
 מים ממנו? ויתירו: שלעניין טלטול המחיצה ניכרת לבני
 החצר, אבל למלא מים ולהכניס לבתים אסור, שהבתים
 רחוקים מהמחיצה ואין היכר להתיר.

1 יג. וְהִיא⁷⁰ מַעֲמִידִין אֶת הַמַּחְצָה בְּמַיִם? אִם הִיא
 2 לְמַעַלָּה מִן הַמַּיִם, צָרִיף שִׁיְהִיהָ טַפַּח מִן הַמַּחְצָה
 3 יוֹרֶד⁷¹ בְּתוֹף הַמַּיִם; וְאִם הִיא הַמַּחְצָה בְּלֹא יוֹרֶדֶת⁷²
 4 בְּתוֹף הַמַּיִם, צָרִיף שִׁיְהִיהָ טַפַּח מִמֶּנָּה יוֹצֵא
 5 לְמַעַלָּה⁷³ מִן הַמַּיִם, כְּדִי שִׁיְהִיו הַמַּיִם שֶׁבְּפִצְצָרָהּ
 6 מְבַדְּלִין. אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵין הַמַּחְצָה מַגֵּעַת עַד
 7 הַקִּרְקָע⁷⁴, הוּאִיל וְיֵשׁ בָּהּ עֲשָׂרָה טַפְחִים - הָיָה זֶה
 8 מִתְּרֵת. וְלֹא הִתִּירוּ מַחְצָה תְּלוּיָה אֶלָּא בְּמַיִם בְּלִבָּד;
 9 שֶׁאִסּוּר טִלְטוּל בְּמַיִם - מִדְּבָרֵיהֶם, וְהִקְלּוּ בְּמַחְצָה
 10 שֶׁאִינָהּ אֶלָּא כְּדִי לַעֲשׂוֹת הֶכֶר.

(70) (מסכת עירובין דף פו עמוד א). (71) שוקע בתוכם כדי
 לחלק בין המים שבחוץ שהם כרמלית למים שבפנים.
 (72) בנוסחה אחרת: "כולה בתוך המים" (מער"ק).
 (73) שתהיה ניכרת המחיצה המפסיקה. (74) ונקראת
 "מחיצה תלויה", ואמרו בגמרא: "אין מחיצה תלויה
 מתרת אלא במים, קל הוא שהקילו חכמים במים".

11 יד. אַמָּת⁷⁵ הַמַּיִם הַעוֹבֶרֶת בֵּין הַחֲצֵרוֹת⁷⁶ וְחֲלוֹנוֹת
 12 פְּתוּחוֹת אֵלֶיהָ, אִם אֵין בָּהּ פְּשֻׁעוֹר⁷⁷ - מְשַׁלְשֵׁלִין
 13 דְּלִי מִן הַחֲלוֹנוֹת וּמְמַלְאִים מִמֶּנָּה בְּשֶׁבֶת. בְּמָה
 14 דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁאִינָהּ מְפֻלָּגָת מִן הַפֶּתַל שְׁלֹשָׁה
 15 טַפְחִים; אֲבָל אִם הִיא מְפֻלָּגָת מִן הַפֶּתַל שְׁלֹשָׁה
 16 טַפְחִים - אֵין מְמַלְאִים מִמֶּנָּה, אֶלָּא אִם-כֵּן הִי פֶסֶן
 17 יוֹצְאִין מִן הַפֶּתַלִּים מִקְּאֵן וּמִקְּאֵן, שֶׁנִּמְצָא הָאִמָּה
 18 כְּאִלוּ הִיא עוֹבֶרֶת בְּתוֹף הַחֲצֵר.

(75) (מסכת עירובין דף פז עמוד א). (76) ובתים מכאן
 ומכאן על שפתה. (77) עומק עשרה ורוחב ארבעה שאינה
 נחשבת כרמלית.

19 טו. כְּצוּצָרָה⁷⁸ שֶׁהִיא⁷⁹ לְמַעַלָּה מִן הַיָּם וְחֲלוּן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשפוך מים על שפת הספינה והם יורדים ממנה לים או לנהר, לפי שכוחו בכרמלית לא גזרו" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן טז).

משה" (אורח חיים סימן שנו) נתן טעם לעשיית כיסוי, לא משום איסור שבת, אלא משום תקלת בור ברשות הרבים שלא ייכשלו בה. (91) הגומא, "החפירה שמתקבצים שם המים" (שם).

כ. לא¹⁰³ ימלא¹⁰⁴ אדם מים מן הים¹⁰⁵ והוא בתוך²⁶ הספינה¹⁰⁶, אלא אם-כן¹⁰⁷ עשה מקום ארבעה¹⁰⁸ על²⁷ ארבעה יוצא מן הספינה על הים. במה דברים²⁸ אמורים? בשהיה תוף עשירה, אבל אם היה למעלה²⁹ מעשירה מן הים¹⁰⁹ - מוציא זיז¹¹⁰ כל שהוא וממלא; שהרי דרך¹¹¹ מקום פטור ממלא, ואינו³¹ צריך לזיז זה אלא משום הפך.³²

(103) (מסכת שבת דף ק עמוד ב). (104) בנוסחה אחרת: "לא ימלא מן הספינה אלא אם כן" (כתב-יד התימנים). (105) שהוא כרמלית. (106) שהיא רשות היחיד. "והטלטול בכל הספינה מותר מפני שהיא רשות היחיד גמורה בין בהליכתה בין בעמידתה" (תשובות הרמב"ם" פריימן סימן טז). (107) בגמרא יש שתי דעות, לפי דעה אחת שיעור הכרמלית עד עשרה טפחים (פרק י"ד הלכה ד) נמדד מן הקרקע, ולפי זה שטח המים שהוא למעלה מעשרה הוא מקום פטור והרי מטלטל מכרמלית לרשות היחיד דרך מקום פטור. ודעה אחרת, שנפסקה להלכה לפנינו, סוברת שעשרה טפחים נמדדים משפת המים, ובתוך עשרה אסור לטלטל מכרמלית לרשות היחיד. (108) צדדי המקום כאילו נכפפים למטה ונמשכים למחיצות עד המים והכול רשות היחיד, ואף שלמעלה (הלכה טו) הצריכו מחיצות עשרה, בספינה הקילו, כיוון שאין הוא בביתו ואין ביכולתו לסדר הכול כראוי, סמכו על שיטת חנניה (מסכת עירובין דף פז עמוד ב) "גוזזטרא שיש בה ד' על ד' אמות חוקק בה ד' על ד' וממלא" (רב האי גאון). (109) שאז מטלטל מכרמלית לרשות היחיד דרך מקום פטור. (110) ועושה בו נקב (מעשה רוקח). (111) משמע שהזיז חלול באמצעיתו, ודרכו משלשל כליו וממלא ("מגיד משנה"), אבל דעת האחרונים (הב"ח ועוד, באורח חיים סימן שנה) כיוון שכל עיקר הזיז הוא רק להיכר, יכול למלא אפילו שלא במקומו. וב"תשובות הרמב"ם" (סימן טז) כתב רבינו: "ההולך על מים שהוא כרמלית אסור לדלות ממי הים או הנהר מן הספינה, או לשפוך מים או זולתו מן הספינה לים, לפי שהוא טלטול מרשות היחיד לכרמלית או מכרמלית לרשות היחיד, ולפיכך הוא אסור אלא שיוציא זיז כל שהוא עד שיהא בו היתר וישתמש עליו, ובלבד שיהא בין הזיז ובין שטח המים יותר מעשרה טפחים כדי שיהיה התשמיש מכרמלית למקום פטור, אבל אם היה בין הזיז ובין שטח המים עשרה טפחים או פחות צריך להיות בו ד' על ד', ואחר כך יהיה מותר לדלות מים באמצעיתו, או שופך מים ממנו לים".

כא. הקורא¹¹² בספר בכרמלית, ונתגלגל¹¹³ מקצת³³ הספר לרשות הרבים¹¹⁴ ומקצתו בידו: אם נתגלגל³⁴ לחוץ¹¹⁵ לארבע אמות - הופכו¹¹⁶ על הפתח ומניחו; גזירה שמה לשמט פלו מידו, ויעבירו ארבע אמות. נתגלגל לתוך ארבע אמות - גוללו אצלו. וכן אם³⁷

יז. היתה⁹² העוקה פחותה מסאתים - שופכין לה¹ במלואה⁹³. היתה מחזקת סאתים - שופכין לה אפלו² ששים סאה של מים⁹⁴, ואף-על-פי שהמים יתגברו³ ויפוצו מעל הגמא לחוץ. במה דברים אמורים? בימות הגשמים, שהחצירות מתגלגלות⁹⁵, וסתם⁴ צנורות מקלחין, ולא יבואו הרואים לומר שזה משתמש ברשות הרבים והמים יוצאים מכחו⁵ ברשות הרבים; אבל בימות החמה: אם היתה⁶ מחזקת סאתים - אין שופכין לה אלא סאתים; היתה פחותה מסאתים - אין שופכין לה כל עקר⁹⁶.

(עירובין דף פח עמוד ב). (93) עד שתתמלא. (94) כיוון שמן התורה אין איסור לשפוך לתוך החצר גם אם יצאו לרשות הרבים, ורק חכמים גזרו שלא ישכח ויוציא את המים לרשות הרבים, וכיוון שעשה גומא יש לו היכר ולא ישכח. (95) ואין אדם מקפיד על לכלוך חצירו ואינו מתכוון שיצאו החוצה. (96) כלל, ואפילו לא כמידה שמכילה הגומא, שמא יבוא לשפוך סאתיים - שיעור תשמישו של אדם בינוני ליום.

יח. ביב⁹⁷ ששופכין לו מים, והן נזחלין והולכין¹¹ תחת הקרקע ויוציאין לרשות הרבים; וכן צנור¹² ששופכין על פיו מים, והן נזחלין על הפתל ויורדין¹³ לרשות הרבים; אפלו היה ארץ הפתל או ארץ הדרך¹⁴ שתחת הארץ מאה אמה - אסור⁹⁸ לשפך על פי¹⁵ הביב או על פי הצנור, מפני שהמים יוצאין מכחו¹⁶ לרשות הרבים; אלא שופך חוץ לביב, והן יורדין¹⁷ לביב.¹⁸

(97) חריץ העשוי לקלח שופכים שבחצר לרשות הרבים (רש"י במסכת עירובין דף פח עמוד א). (98) רבינו פוסק כחכמים, אבל הרא"ש ושאר ראשונים פסקו כרבי אליעזר בן יעקב: "ביב שהוא קמור (מכוסה) ארבע אמות ברשות הרבים שופכים לתוכו מים בשבת", וכן דעת האחרונים (אורח חיים סימן שנו).

יט. במה⁹⁹ דברים אמורים? בימות החמה, אבל¹⁹ בימות הגשמים - שופך ושונה ואינו נמנע; שסתם²⁰ צנורות מקלחין הן, ואדם רוצה שייבלעו המים²¹ במקומן. הנה¹⁰⁰ שופך על פי הביב והמים יוצאין²² לכרמלית - הרי זה מותר ואפלו בימות החמה, שלא²³ גזרו על פחו בכרמלית¹⁰¹. לפיכך מותר לשפך על²⁴ פתלי הספינה, והם יורדין לים¹⁰².²⁵

(99) כמבואר בהלכה יז. (100) (מסכת שבת דף ק עמוד ב). (101) ולפי מה שנפסקה ההלכה כרבי אליעזר בן יעקב, מותר גם ברשות הרבים כמבואר בהלכה הקודמת. (102) "ומותר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 הַרְבֵּים אוּ מְרֻשֹּׁת הָרַבִּים לְתוֹכוֹ. וְאֵין⁶ מְטַלְטֵלִין
20 בְּכָלּוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ בֵּית סַתִּים אוּ פָחוֹת⁸;
21 אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ יֵתֵר עַל בֵּית סַתִּים, אֲסוּר לְטַלְטֵל
22 בּוֹ אֲלֵא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת כְּכַרְמְלִית.

(2) משנה, עירובין כג, א. (3) לדירת אדם לכניסה וליציאה תמיד (רש"י עירובין כב.). (4) המוקפים רק לשמירת הפירות שבתוכם. (5) כמבואר פ"ד ה"א. (6) חכמים אסרו לטלטל בתוכו, מכיון שהוא מגרש גדול ולא הוקף לשם דירה, ודומה לרשות הרבים ולכרמלית ('לבוש'). (7) שהוא שבעים אמה וארבעים טפחים. ובמדת זמנינו 1572 מאה מטרים מרובעים בערך. (8) "כל מלאכות שבת והלכותיו, אנו למדים ממלאכת המשכן, לפיכך כל מקום שלא הוקף לדירה, שמכאן חכמים לאסור טלטול בתוכו כמו בחצר המשכן. שכתוב בו: "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים" (שמות כז, יח), שהוא סאתים בלי בית דירה כ"אם בהיקף של קלעים, כמו כן כל מקום שלא הוקף לדירה, לא נחשב רשות היחיד גמורה לטלטל בתוכו אלא עד שיעור זה" ('טור' סי' שנח).

23 ב. וְכֵן עֲמוּד שֶׁגִּבּוֹהַ עֲשָׂרָה טַפְחִים וְרָחֵב עֲדֹ¹⁰ בֵּית
24 סַתִּים, מְטַלְטֵלִין עַל כָּלּוֹ; הָיָה רָחֵב¹¹ עַל בֵּית
25 סַתִּים, אֵין מְטַלְטֵלִין בּוֹ אֲלֵא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. סֵלַע¹²
26 שָׁבִים: הָיָה גִבּוֹהַ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה - מְטַלְטֵלִין¹³
27 מִתּוֹכוֹ לִים וּמִן הַיָּם לְתוֹכוֹ, שֶׁהִפֵּל פְּרָמְלִית; הָיָה
28 גִּבּוֹהַ עֲשָׂרָה¹⁴: אִם הָיָה רָחֵב מֵאַרְבַּעַה טַפְחִים עַד
29 בֵּית סַתִּים - הוֹאִיל וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָלּוֹ, אֵין
30 מְטַלְטֵלִין לֹא מִתּוֹכוֹ לִים וְלֹא מִן הַיָּם לְתוֹכוֹ¹⁵; הָיָה
31 יֵתֵר מִבֵּית סַתִּים - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא רְשׁוֹת הַיָּחִיד,
32 הוֹאִיל וְאֲסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ אֲלֵא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת
33 כְּכַרְמְלִית, הָרִי זֶה מִתֵּר לְטַלְטֵל מִתּוֹכוֹ לִים וּמִן הַיָּם
34 לְתוֹכוֹ; שֶׁזֶּה דִּבְרֵי שְׁאִינוֹ מְצוּי¹⁶ הוּא, וְלֹא גִזְרוּ בּוֹ¹⁷.

(9) עירובין פט, א. (10) בנוסח אחר: "ורחב בית סאתים" ('מעשה רוקח'). וכן כתוב בהלכה א' שביט סאתים דינו כפחות ('הגהות מיימוניות'). (11) בנוסח אחר: "יתר על בית סאתים" (דפוס ויניציאה). (12) עירובין סז, ב. (13) תוך ארבע אמות. (14) שזה נחשב רשות היחיד. (15) שאסור מדרבנן לטלטל מרשות היחיד לכרמלית (פ"ד ה"ג). (16) "שיהיה קרפף יותר מבית סאתים סמוך לים" (הריטב"א). (17) אבל דעת ה'תוספות' שלא רק בים התירו כך, אלא בכל מקום בין קרפף (מגרש רחב שלא הוקף לדירה) לכרמלית, "ומכאן התיר רבינו-תם בגינה יתרה על בית סאתים שלא הוקפה לדירה, לטלטל מתוכה לחוץ, הואיל ואין רשות הרבים גמורה (כשווקים ורחובות) עוברת לפניו, והתיר להטמין המפתח בתוך הגינה. אף שעומד בחוץ ונותן לתוך הגינה" ('הגהות מיימוניות'), שאם היה אסור לטלטל מקרפף לכרמלית ולהיפך, אין ארבע רשויות לשבת כ"אם חמש, ואין מוסיפים רשויות.

35 ג. פְּמָה¹⁸ הִיא בֵּית סָאָה? חֲמִשִּׁים אַמָּה עַל חֲמִשִּׁים
36 אַמָּה. נִמְצָא בֵּית סַתִּים - מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּתִשְׁבְּרָתוֹ¹⁹

1 נִתְגַּלְגַּל לְרֻשׁוֹת הַיָּחִיד - גּוֹלְלוֹ אֲצֻלוֹ. הָיָה קוֹרָא
2 בְּרֻשׁוֹת הַיָּחִיד וְנִתְגַּלְגַּל לְרֻשׁוֹת הָרַבִּים: אִם נָח בָּהּ
3 - הוֹפְכּוֹ עַל הַפֶּתַח¹¹⁷; וְאִם לֹא נָח, אֲלֵא הָיָה מְלוי
4 בְּאֹיִר רְשׁוֹת הָרַבִּים וְלֹא הִגִּיעַ לְאַרְץ¹¹⁸ - גּוֹלְלוֹ
5 אֲצֻלוֹ.

(112) משנה (במסכת עירובין דף צז עמוד ב.). (113) הספרים בימי התלמוד היו עשויים מגילות כספר תורה שלנו. (114) ונח שם. (115) דעת הרא"ש והטור שאפילו אם נתגלגל חוץ לארבע אמות מותר לגוללו אצלו וכן ספק בשולחן ערוך אורח חיים סימן שנב. (116) אף על פי שאסור להפוך את כתבי הקודש (מסכת עירובין דף צח עמוד א) - התירו להפוך כאן כדי למנוע בזיון גדול מזה (שם). (117) שאסור להביאו אצלו מרשות הרבים לרשות היחיד. (118) ואם הגיע תוך שלושה טפחים סמוך לארץ חשוב כמנוח על הארץ (הרמב"ן).

6 כב. הַמַּעֲבִיר¹¹⁹ קוֹץ¹²⁰ פְּדִי שְׁלֹא יִזְקֶה בּוֹ רַבִּים: אִם
7 הָיָה בְּרֻשׁוֹת הָרַבִּים - מוֹלִיכּוֹ¹²¹ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע
8 אַמּוֹת¹²²; וְאִם הָיָה כְּכַרְמְלִית¹²³ - מוֹלִיכּוֹ כְּדִרְכּוֹ¹²⁴
9 אֲפִלּוּ מֵאֶה אַמָּה. וְכֵן¹²⁵ מֵת שֶׁהִסְרִיחַ וְנִתְפָּזָה יֵתֵר
10 מִדִּי, וְלֹא יָכֹלוּ שְׂכָנִים¹²⁶ לְעַמְדָּה¹²⁷ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ
11 מִרְשׁוֹת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית. הַיּוֹרֵד¹²⁸ לְרֻחֵץ בָּיִם,
12 כִּשְׁהוּא עוֹלָה - מִנִּגֵּב עֲצָמוֹ, שְׁמָא יַעֲבִיר מִיָּם
13 שְׁעָלֵיו אַרְבַּע אַמּוֹת כְּכַרְמְלִית.

(119) (מסכת שבת דף מב עמוד א.). (120) ראה למעלה פרק א הלכה ז. (121) "עד שישלקנו לציד רשות הרבים" (רש"י). (122) שהוא רק איסור דרבנן (רש"י). (123) שאיסור טלטול בה מדרבנן. (124) בעקירה אחת. (125) (מסכת שבת דף צד עמוד ב.). (126) בנוסחה אחרת: "ולא יכלו שכנים לעמוד עימו" (מער"ק). (127) "ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו, וגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה, שהוא לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (להלן בפרק כ"ו הלכה כ"ג) לכן התירו כאן איסור דרבנן הנכלל בלאו זה. (128) (מסכת שבת דף קמא עמוד א.). לפי שהעולה מן הרחיצה יש ריבוי מים על גופו אבל ההולך ברשות הרבים ומטר סוחף עליו לא הקפידו בו, שהמים שעליו מועטים (שולחן ערוך אורח חיים סימן שכו סעיף ז).

פֶּרֶק שְׁעָה עֶשְׂרִי

(1) נתבארו גזירות של דבריהם בדיני מקצת הרשויות, כגון הקרפפות שלא הוקפו לדירה, והגנינות והפרדסים, ומה שגדרו בהן, מוסף על משפטי התורה. ונמשך לזה ביאור גרדי המחיצות ועניינן.

14 א. מְקוֹם² שְׁלֹא הִקֵּף לְדִירָה³, אֲלֵא שֶׁהָיָה תִּשְׁמִישׁוֹ
15 לְאֹיִר, כְּגוֹן גִּנּוֹת וּפְרָדִסִּים⁴, וּכְגוֹן הַמְּקִיף מְקוֹם מִן
16 הָאֶרֶץ לְשִׁמּוֹ, וְכִיּוּצָא בָּהֶן: אִם יֵשׁ בְּגִבְהַת הַמְּחִצוֹת
17 עֲשָׂרָה טַפְחִים אוּ יֵתֵר - הָרִי הוּא בְּרֻשׁוֹת הַיָּחִיד⁵,
18 לְחִיב הַמוֹצִיא וְהַזּוֹרֵק וְהַמּוֹשִׁיט מִמֶּנּוּ לְרֻשׁוֹת

נזרע רבו - הרי הוא פגנה ואסור³⁷ לטלטל בכל³⁸; 20
נזרע מעוט³⁹; אם נזרע ממנו בית סאתים - מתר 21
לטלטל בכל⁴⁰, ואם היה המקום הזרוע יתר מבית 22
סאתים - אסור לטלטל בכל⁴¹. נטע רבו⁴² - הרי 23
הוא פחצר ומתר לטלטל בכל⁴³. נתמלא⁴⁴ מים, 24
אפלו היו עמקים הרבה: אם היו ראויין לתשמיש⁴⁵ 25
- הרי הן פנטעים ומתר לטלטל בכל⁴⁶, ואם אינן 26
ראויין לתשמיש - אין מטלטלין בו⁴⁶ אלא בארבע 27
אמות. 28

עירובין כג, ב. (37) כי הזרעים מבטלים את הדירה, שאין דרך בני אדם לדור בגינת זרעים. (38) גם בחלק שלא נזרע. (39) אין מיעוט נזרע מוציא את המגרש מכלל הוקף לדירה, ומותר לטלטל בכלו. (40) אף במקום הזרעים, שהכל נחשב לדירה. (41) שנעשה ככרמלית (רש"י). (42) ואפילו כולו. (43) ואפילו האילנות אינם נטועים שורות שורות, אין מבטלים את הדירה, שדרך בני אדם לנטוע אילנות בחצרות כדי להסתופף בצילם (רש"י). (44) עירובין כד, א. (45) לשתיה או לכביסה (הרשב"א), ודעת רש"י שצריכים להיות ראויים לשתית אדם. (46) ודינם כזרעים (או"ח סי' שנח).

ז. מקום⁴⁷ שהקף שלא לשם דירה, שיש בו בית 29
שלוש סאין⁴⁸, וקרו בו בית סאה - קרויו מתירו; 30
שפי תקרה יורד וסותם⁴⁹. נפרץ⁵⁰ במלואו לחצר, 31
ונפרצה⁵¹ חצר פגגדו - חצר מתרת פשהיתה, 32
והקרפף אסור פשהיה; שאין אור החצר מתירו⁵². 33

עירובין כה, א. (47) שאסור לטלטל בו יותר מארבע אמות. (48) וכאילו מחיצה מפסקת בין הסאה המכוסה, ובין הסאתים שאינן מקורות, ונמצא שאין שם אלא בית סאתים ומותר לטלטל. (49) עירובין כה, ב. כאן מדובר בקרפף שיש בו יותר מבית סאתים (מגיד-משנה). הפירצה כבצור זה: (51) בפחות מ' שהוא כפתח, אבל ביותר מ' גם החצר אסורה (תוספות). (52) זוהי שיטת רבינו בהלכה זו, אבל הרשב"א ושאר ראשונים סוברים, שכאן מדובר בקרפף בית סאתים מצומצם שלא היה מוקף לדירה, שהיה מותר לטלטל בתוכו כיון שאין בו יותר מבית סאתים, ועכשיו שנפרץ לחצר נאסר, כי מקום מחיצה מנתרו ונעשה יותר מבית סאתים, וכאן רק הקרפף נפרץ במלואו אבל החצר היתה רחבה מהקרפף, ונשארו גפופים (שאריות מהמחיצה הגדולה) מן הצדדים, והפירצה היא פחותה מעשר. ולכן לגבי החצר אין זאת פירצה כ"אם פתח, ומותר לטלטל בתוכה (כמו בציור שלפנינו):

ח. היתה⁵³ יתר מבית סאתים ובא למעטו באילנות⁵⁴ 34
- אינו⁵⁵ מעוט⁵⁶. פנה בו עמוד בצד הפתל גבוה 35
עשרה ורחב שלשה או יתר - הרי זה מעוט⁵⁷, פחות 36
משלשה - אינו מעוט; שכל פחות משלשה פלבד 37
דמי⁵⁸. וכן אם הרחיק מן הפתל שלשה ועשרה 38
מחצה - הרי זה מעוט⁵⁹, פחות משלשה - לא עשה 39
כלום⁶⁰. 40

חמשת אלפים אמה. וכל מקום שיש בו פמדה 1
הזאת - בין שהיה מרבע, שהוא שבעים אמה 2
ושירים על שבעים אמה ושירים²⁰, בין שהיה עגל, 3
בין שאר הצורות²¹ - הרי זה נקרא בית סאתים. 4

(עירובין כג, ב. (18) בחשבון כמות שטחו לפי הנדסה (ראה מ"נ א' לד); בנוסח אחר: "בשיעור" (ויניציאה ושוניצו), שטח בית סאה נ' אמה על נ' אמה - 2500 אמות מרובעות, ובית סאתים - 5000 אמות מרובעות. (20) חמש שביעיות (מגיד-משנה) ואם תכפיל 70 5/7 על 70 5/7 תהיה התוצאה 5000 בערך. (21) אבל אם היה ארכו יתר על רחבו, אסור לטלטל בו אף בשיעור זה, כמבואר בהלכה ד'.

ד. מקום²² שלא הקף לדירה, שיש בו בית סאתים: 5
אם היה ארכו פי שנים²³ פרחבו²⁴, כדי שיהיה מאה 6
על חמשים פחצר המשפן - מתר לטלטל בכל; 7
אבל אם היה ארכו יתר על שנים פרחבו אפלו 8
אמה²⁵ - אין מטלטלין בו²⁶ אלא בארבע אמות; 9
שלא עשו בית סאתים שתשמישו לאויר פשא 10
החצרות אלא מחצר המשפן. 11

משנה, עירובין כג, א. (23) "רבי יוסי אומר: אפילו ארכה פי שנים כרחבה (כחצר המשכן שהיה ארכה מאה על רוחב חמשים) מטלטלין בתוכה, ואם היה יותר מזה אסור". (24) בנוסח אחר: "ארכו כשנים ברחבו" (כת"י התימנים). (25) ואם היה ארכו יתר על רחבו בפחות מאמה - מותר (הרא"ש). (26) שכל שטח גדול מתחלף ברשות הרבים ('לבוש').

ה. מקום²⁷ שהקף שלא לשם דירה, אם פריך²⁸ בו 12
פרצה יתר על עשר אמות גבוהה²⁹ עשרה טפחים³⁰, 13
וגדירה³¹ פה לשם דירה³² עד עשרה³³ - מתר לטלטל 14
בכלה. ואפלו³⁴ פריך אמה וגדירה לשם דירה, ופריך 15
אמה וגדירה לשם דירה, עד שהשלימה ליתר מעשר 16
- מתר לטלטל בכלה, אף-על-פי שיש בו פמה 17
מילין³⁵. 18

(עירובין כד, א. (27) ומותר לפרוץ לכתחילה, כלשון הגמרא: "כיצד הוא עושה? פורץ לו פירצה יותר מעשר, וגודרו ומעמידו על עשר". (29) ואינו צריך לפרוץ כל גובה הכותל עד למטה, אלא עד שלא יסאר גובה עשרה טפחים. (30) ודומה כאילו אין לו מחיצות. (31) וסותם אותה הפירצה והעמידה על עשר, והרי היא כפתח, ולבסוף הוקף לדירה שנפתחה לו" (רש"י). (32) כדי לדור בתוכו, "והכל תלוי בכוננת הגדרים אם נעשו על דעת דירה (מותר לטלטל בתוכו)" (מגיד-משנה). (33) טפחים. ובכת"י התימנים ליתא "עד עשרה". (34) אם לא פרץ ולא גדר כל עשר האמות בבת אחת. כיון שעכשיו יש עשר אמות מוקפות לשם דירה - מותר לטלטל בתוכו. (35) מיל הוא אלפיים אמה (יומא סז).

ו. מקום³⁶ יתר מבית סאתים שהקף לדירה: אם 19

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של כרמים המגיע לנהר. ומצאו בגמרא תקנה להתיר טלטול בכלום, שלא יאסרו זה על זה, על ידי לחי מצד המדינה. "ודינים אלה אינם מצויים להאריך בהם" (מגיד-משנה).

יב. יחיד⁷⁵ ששבת בבקעה⁷⁶, ועשה מחצה⁷⁷ סביב לו: אם יש בה עד⁷⁸ בית סאתים - מתר לטלטל בכלה, ואם הייתה יתר על בית סאתים - אינו מטלטל בה אלא בארבע אמות⁷⁹. וכן אם היו שנים. אכל שלשה ישראלים או יתר עליהן ששבתו בבקעה - הרי הן שיירא⁸⁰, ומתיר להם לטלטל בכל צרפן אפלו פמה מילין. והוא, שלא ישאר מן המחצה שהקיפו בית סאתים פנוי בלא פלים⁸¹; אכל אם נשאר בית סאתים פנוי בלא פלים, ולא היו צריכים לו - אסורים⁸² לטלטל בכל המחצה אלא בארבע אמות. ואין⁸³ הקטן⁸⁴ משלים לשיירא.⁸⁵

(75) עירובין טז, ב. יז, א. (76) הוא-הדין בישוב, אלא שדיבר בהווה, שבבקעה רגילים לעשות כך ('פרי מגדים'). (77) גרועה של שתי או של ערב, כמבואר להלן בהלכה יח. (78) ועד בכלל. (79) החמירו חכמים לזה שלא עשה מחיצות שלימות אלא גרועות. (80) קבוצת הולכי דרך, "אורחת ישמעאלים", בתרגום אונקלוס: "שירת ערבאי". (81) בנוסח אחר: "בלא כלום" ('מעשה רוקח'). (82) שהקיפו יותר מכדי צרכם, ואנו חושבים את המחיצה כאילו אינה. (83) 'ירושלמי' עירובין פ"א ה"י. (84) וכל-שכן שאין הנכרי מצטרף ('ירושלמי' שם).

יג. שלשה⁸⁵ שהקיפו פדי צרפן⁸⁶ וקנו שביתה⁸⁷, ואחר כך מת אחד מהן - הרי הם מתירין לטלטל בכלה⁸⁸. קנו שנים שביתה ביתר מבית סאתים, ואחר כך בא להם שלישי - אסורין⁸⁹ לטלטל אלא בארבע אמות, כשהיו קדם שניבא זה; שהשביתה⁹⁰ היא הגורמת⁹¹, לא הדיורין.

(85) עירובין יז, א. (86) כמבואר למעלה בהלכה יב. (87) בין השמשות כשנכנס השבת. (88) כיון שבכניסת השבת היו שלשה. (89) כיון שבכניסת השבת היו רק שנים אינם שיירה, ואסורים לטלטל גם אם נוסף בשבת עוד שלישי. (90) בכניסת השבת. (91) להחשב כשיירה, ולא הדיירים שנוספו אחר כניסת השבת.

יד. שלשה⁹² מקומות⁹³ המקפין⁹⁴ שלא לשם דירה⁹⁵ זה בצד זה, ופתוחים זה לזה: שנים החיצונים רחבים⁹⁶ והאמצעי קצר, שנמצאו לשנים החיצונים פסין⁹⁷ מפאן ומפאן, והיה יחיד בזה ויחיד בזה ויחיד בזה⁹⁸ - נעשו כשיירא⁹⁹ ונתנין להם כל צרפן; היה האמצעי רחב ושנים החיצונים קצרים, שנמצא האמצעי בפסין משגי רוחותיו - הרי הוא מבידל¹⁰⁰ משנים החיצונים, לפיכך: אם שבת יחיד בזה ויחיד בזה ויחיד בזה - אין נתנין להן כל צרפן, אלא כל אחד ואחד יש לו בית סאתים¹⁰¹ במקומו¹⁰²; הנה

(53) עירובין כה, א. (54) שלא יהיה שטחו יותר מבית סאתים ויהא מותר לטלטל בו. (55) שדרך בני אדם לנטוע אילנות בקרפיות, ולפיכך הם בטלים לגבי קרפף. (56) אפילו יש באילנות גובה עשרה ורוחב ארבעה, שחולקים רשות לעצמם ('הרשב"א'). (57) מכיון שאין דרכו של עמוד להיות בקרפף, לכן ממעט את שטחו. (58) דומה למחובר. (59) בנוסח אחר: "הועיל" ('מ"ב בשם 'מאמר מרדכי'). וכשיש יותר מסאתים גם תוך הכותל הזה אלא כשעשאו לדירה, וכדלהלן ב"הרחיק מן התל", ועיין בסמוך. (60) שהרי זה כמוסף על הכותל הראשון. והקשו בזה, מהא דלקמן "טח את הכותל בטיט - הרי זה מיעוט" (עיין כסף-משנה ומגיד-משנה). ולפי הנוסחא "הועיל" מיושב היטב.

ט. טח⁶¹ את הפתל בטיט⁶² - אף-על-פי שאינו יכול⁶³ לעמד בפני עצמו, הרי זה מעוט⁶⁴. הרחיק מן התל⁶⁵ שלשה ועשה מחצה⁶⁶ - הועיל. עשה מחצה על שפת התל - אינו מועיל; שהעושה מחצה על גבי מחצה אינו מועיל. נבלעה⁶⁷ מחצה התחתונה⁶⁸ והרי העליונה קיימת - הואיל ונעשית העליונה לשם דירה והרי אין שם נראה אלא היא, הרי זה הועיל ומתיר לטלטל בכלה⁶⁹.

(61) עירובין כה, א. (62) שלא יהיה שטחו יותר מבית סאתים, ויהיה מותר לטלטל בו. (63) הטיט להתקיים כמחיצה בפני עצמה. (64) אבל בשו"ע ('סי' שנח) פוסק כרבא, שאינו ממעט אלא אם ראוי לעמוד (כמחיצה) בפני עצמו. (65) שבקרפף, ויש מן התל עד המחיצה יותר מבית סאתים, "ועשה מחיצה לדירה אצל התל" ('רש"י'). (66) לדור ולהשתמש בתל. (67) "שהיה העפר רך ותחתו, ונחבט הכותל בכתא-חת בשבת" ('רש"י'). (68) שבנה מקודם ולא הוקפה לדירה, ונשארה העליונה קיימת. (69) שהרי דר באויר המחיצה העליונה שעשה עכשיו.

י. רחבה⁷⁰ שאחורי בתים יתרה על בית סאתים - אין מטלטלין בה אלא בארבע⁷¹, ואפלו היה פתח הבית פתוח לתוכה. ואם פתח הפתח לשם ואחר כך הקיפה - הרי זו פמקפת לדירה ומתיר לטלטל בכלה⁷².

(70) עירובין כד, א. (71) כיון שלא הוקפה לדירה. (72) "וחצרות שלנו בזמן הזה, סתמן מוקפות לדירה" ('רמ"א סי' שנט).

יא. רחבה⁷³ הפתוחה למדינה⁷⁴ מצד אחד, ומצד אחר פתוחה לשביל המגיע לנהר - עושה לה לחי מצד המדינה, ויהיה מתיר לטלטל בכלה, ומתוכה למדינה, ומן המדינה לתוכה.

(73) עירובין כד, ב. שהיתה יותר מבית סאתים ולא הוקפה לדירה. (74) לעיר; כך היה מעשה: רחבה היתה כפום נהרא (שם המקום), שצידה אחד היה פתוח לעיר (למבוי שבעיר שנגמר לרחבה זו), וצידו השני היה פתוח לשביל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט"ז אלול - ספר זמנים - הלכות שבת קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה'תוספות' והרשב"א שאם יש לה צורת הפתח, אפילו אם הפרוץ מרובה על העומד בכל ארבע הרוחות - נחשבת למחיצה גמורה. וכן בשו"ע או"ח סי' שסב.

יז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹²¹? בִּזְמַן שֶׁהַפְּרָצוֹת מְשַׁלְשָׁה טַפְחִים וּלְמַעַלָּה; אֲבָל אִם הָיָה הַפְּרָצוֹת כָּל פְּרָצָה מִתֵּן פְּחוּתָהּ מְשַׁלְשָׁה - הָרִי זֶה מִתְּרָת, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהַפְּרוֹץ מְרַבֵּה עַל הָעוֹמֵד; שֶׁכָּל פְּחוּת מְשַׁלְשָׁה הָרִי הוּא כְּלָבוֹד¹²².

(121) עירובין טז, א. (122) כמחובר. והפירצות נחשבות כסתומות, ונמצא שהעומד מרובה על הפרוץ.

יח. פִּיעֵד¹²³? הָרִי¹²⁴ שֶׁהָקִיף בִּקְנִים, וְאִין בֵּין קִנָּה לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים; אוֹ שֶׁהָקִיף בַּחֲבָלִים, וְאִין בֵּין חֲבֵל לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים - הָרִי זֶה מִחֲצָה גְמוּרָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָיָה שְׁתֵּי¹²⁵ בְּלֹא עֶרְבָה¹²⁶ אוֹ עֶרְבָה בְּלֹא שְׁתֵּי. וְצָרִיף שֶׁהָיָה גְבוּהַ הַקִּנָּה עֲשָׂרָה, אוֹ שֶׁהָיָה מִן הָאָרֶץ עַד סוֹף עֲבֵי הַחֲבֵל הָעֲלִיּוֹן עֲשָׂרָה¹²⁷, אִם הָקִיף בַּחֲבָלִים; שֶׁאִין מִחֲצָה פְּחוּתָהּ מִעֲשָׂרָה. וְכָל¹²⁸ הַשְּׁעוּרִין הָאֵלֶּה - הֵלֵכָה לַמֶּשֶׁה מְסִינֵי הֵן.

(123) אמרו, כל פחות משלשה כלבוד. (124) משנה, עירובין טז, ב. (125) הקנה באורך. (126) החבל ברוחב. (127) ועובי שלשת החבלים ביחד - טפח ושלשה משהויין כדי להשלים לעשרה טפחים (שם). (128) יומא פ, א.

יט. צוֹרֶת¹²⁹ פֶּתַח הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם הִיא אֶפְלוֹ קִנָּה וְכִיּוּצָא בִּי¹³⁰ מִקְּאֵן וְקִנָּה מִקְּאֵן עַל גְּבִיּוֹן. גְּבוּהַ שְׁנֵי הַלְחִיּוֹם¹³¹ - עֲשָׂרָה טַפְחִים¹³² אוֹ יֵתֵר. וְהַקִּנָּה וְכִיּוּצָא בּוֹ שֶׁעַל גְּבִיּוֹן, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאִינוֹ נֹגֵעַ בְּשְׁנֵי הַלְחִיּוֹם, אֲלֵא יֵשׁ בִּינְיָהֶן פֶּמָּה אֲמוֹת - הוֹאִיל וְגְבוּהַ הַלְחִיּוֹם עֲשָׂרָה, הָרִי זֶה צוֹרֶת פֶּתַח. וְצוֹרֶת פֶּתַח¹³³ שֶׁאֲמָרוּ, צָרִיכָה שֶׁתְּהֵא בְּרִיאָה¹³⁴ לְקַבֵּל דָּלֶת, אֶפְלוֹ דָּלֶת שֶׁל קֵשׁ.

(129) עירובין יא, ב. (130) כגון חבלים (או"ח סי' שסב). (131) לחי הוא העמוד המשמש במקום מחיצה, ונקרא גם פס או קנה. (132) נלמד מהא דלהלן ה"כ בכיפה. (133) וצריכים להיות מכוונים כנגד הקנה העליון, ואנו אומרים 'גוד אסיק' וכאלו עולים עד למעלה. (134) הכוונה לעמודים שבצדדים - הלחיים, אבל הקנה שעל גביהם ראוי בכל שהוא אפילו גמי, ובלבד שלא יפול ברוח מצויה (או"ח שם).

כ. פֶּתַח¹³⁵ שְׁצוּרָתוֹ כִּפְּהָ¹³⁶, אִם יֵשׁ בָּאָרֶץ רִגְלִי¹³⁷ הַכִּפְּהָ עֲשָׂרָה טַפְחִים, הָרִי זֶה צוֹרֶת פֶּתַח. וְצוֹרֶת פֶּתַח שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ מִן הַצֵּד¹³⁸ - אֵינָה כְּלוּם; שֶׁאִין דֶּרֶךְ הַפְּתָחִים לְהִיּוֹת בִּקְרָן זְוִית, אֲלֵא בְּאֲמָצֵעַ¹³⁹.

(135) עירובין יא, ב. (136) עשויה למעלה כקשת. "מזווה מכאן ומכאן, וכיפה כמין קשת על שתי המזווות במקום

1 יָחִיד בִּזְהָ וְיָחִיד בִּזְהָ וּשְׁנֵים בְּאֲמָצֵעַ, אוֹ שְׁנֵים בִּזְהָ
2 וּשְׁנֵים בִּזְהָ וְאֶחָד בְּאֲמָצֵעַ - נוֹתְנִין לָהֶן כָּל צָרְקָן¹⁰³.

(92) עירובין צג, א. (93) נקראים בלשון הגמרא "קרפיות". (94) במחיצה גרועה, כמבואר להלן בהלכה יח. (95) שגם לענין היקף שלא לשם דירה הקילו בשיירה ('ירושלמי' עירובין פ"ב ה"ה). (96) מן האמצעי שהוא פרוץ לשניהם במלואו, ועמודי מחיצותיהם (גפופיהם) עודפים עליו, כציור 1. (97) עמודים המשמשים למחיצה. (98) בכל קרפך נמצא איש אחד. (99) שני החיצונים מצטרפים לאמצעי, וכאלו הם רשות אחת. (100) במחיצה מהשנים החיצונים, שהאמצעי רחב מהם, והם פתוחים לאמצעי במלואם כציור 2. (101) ובלבד שלא יהיה בית סאתים פנוי מכלים כמבואר בהלכה יב ("מגיד משנה"). (102) ואינם מצטרפים לשיירה אחת. (103) ששנים מהחיצון מצטרפים לאמצעי להחשב שיירה.

3 טו. כָּל¹⁰⁴ מִחֲצָה שְׁאִינָה יִכּוּלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ
4 מְצוּיָה¹⁰⁵ - אֵינָה מִחֲצָה¹⁰⁶. וְכָל¹⁰⁷ מִחֲצָה שְׁאִינָה
5 עֲשׂוּיָה לְנַחַת¹⁰⁸ - אֵינָה מִחֲצָה. וְכָל¹⁰⁹ מִחֲצָה שְׁאִינָה
6 עֲשׂוּיָה אֲלֵא לְצִנִּיעוֹת¹¹⁰ בְּלָבֹד¹¹¹ - אֵינָה מִחֲצָה. וְכָל
7 מִחֲצָה שְׁאִין בְּגִבְהָהּ עֲשָׂרָה טַפְחִים אוֹ יוֹתֵר - אֵינָה
8 מִחֲצָה גְמוּרָה¹¹². גִּידוּר¹¹³ חֲמִשָּׁה וּמִחֲצָה חֲמִשָּׁה -
9 מְצַטְרֵפִין¹¹⁴.

(104) סוכה כד, ב. (105) שהרוח מוליכה ומביאה (רש"י). (106) אפילו עושה אותה בביתו שאין שם רוח (תוספות שבת). (107) עירובין כו, א. (108) שאינה עשויה להניח עליה דבר או לנוח שם (מגיד-משנה); ורבינו חננאל פירש: "שאינה עשויה לנחת, להיות כבנין קבוע לעולם אלא ארעי". לדעת רש"י והראב"ד, הנוסח כאן: "כל מחיצה העשויה לנחת - אינה מחיצה". כלומר: שנעשתה להניח שם חפצים ולא לשם דירה. (109) עירובין כו, א: "מחיצת אדריכלים (בנאים) - לא שמה מחיצה". (110) שנעשתה על ידי בנאים לנוח בצילה בשעת אכילתם ולא לשם דירה. (111) וכן אם נעשתה רק לשמירת חפצים בתוכה (או"ח שם). (112) להתיר טלטול בתוכה, אבל היא חולקת רשות לעשותה כרמלית (מגיד-משנה). (113) עירובין צג, ב. בליטה, גבשושית; בנוסח אחר: "גידור" (ויניציאה). (114) ונחשבים כמחיצה גמורה (שו"ע או"ח שם).

10 טז. כָּל¹¹⁵ מִחֲצָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פְּרוֹץ מְרַבֵּה עַל הָעוֹמֵד -
11 אֵינָה מִחֲצָה. אֲבָל אִם הָיָה פְּרוֹץ פְּעוּמָד¹¹⁶ - הָרִי זֶה
12 מִתְּרָת, וּבְלָבֹד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּאוֹתָן הַפְּרָצוֹת פְּרָצָה שֶׁהָיָה
13 יֵתֵר עַל עֲשָׂרָה אֲמוֹת¹¹⁷; אֲבָל עֲשָׂרָה אֲמוֹת - הָרִי הִיא
14 כְּפֶתַח. אִם הָיָה לְפָרָצָה זֶה צוֹרֶת פֶּתַח¹¹⁸, אֶף-עַל-פִּי
15 שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יוֹתֵר מִעֲשָׂר, אֵינָה מְפַסְדֶּת¹¹⁹ הַמִּחֲצָה;
16 וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַפְּרוֹץ מְרַבֵּה עַל הָעוֹמֵד¹²⁰.

(115) עירובין טו, ב. (116) כיון שאין הפרוץ מרובה על העומד, יש לו דין מחיצה. (117) פירצה יתרה על עשר אמות מבטלת את המחיצה. (118) ראה ביאורו בהלכה יט. (119) כי אינה נחשבת לפירצה אלא לפתח. (120) דעת

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּדִיּוֹ וְעָלְיוֹ תִּכְּנֶן וְקַשׁ וְכִיּוּצָא בְּהֵן, וְקוֹשְׁרֵן בְּאַרְצֵן עַד
שִׁיעָמָד בְּרוּחַ מְצוּיָהּ וְלֹא יִתְנַדָּד, וּמִטְלָטֵל תַּחַת
כָּלִי¹⁵⁶. וְהוּא, שִׁיחֵיו תַּחַתְיוֹ עַד בֵּית סְאֵתִים¹⁵⁷; אָבֵל
אִם הָיָה יֵתֶר¹⁵⁸ מִבֵּית סְאֵתִים, אֵין מִטְלָטֵלִין תַּחַתְיוֹ
אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת; מִפְּנֵי שֶׁתַּחַתְיוֹ - מְקוֹם שְׂלֹא
הֶקֶף לְדִירָה הוּא.

(152) עירובין צט, ב. (153) שענפיו נוטים למטה מכל צד.
(154) הענפים שבאילן. (155) הוא כ'לבד' ומחובר לארץ.
(156) אם הוא גבוה עשרה (או"ח סי' שסב). ואפילו לא נטעו
מתחילה לכך, והוא כמחיצה העומדת מאליה.
(157) כדלעיל הלכה א. (158) שהיו ענפיו ארוכים מאד, או
שהיו הרבה אילנות סמוכים זה לזה.

פָּרֶק שְׁבַעַה עֶשְׂרִי

(1) נתבארו בו דינין של דבריהם, בידי מקצת הרשויות
ופרטיהן, הן המבואות והחצרות ומחיצות-הבורות, וכיוצא
בהן, ורוב כל מה שנזכר באלו הם מדבריהם.

א. מְבוּיִ שֵׁשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה פְתָלִים³ - הוּא הַנִּקְרָא
מְבוּי סְתוּם, וּמְבוּי שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי פְתָלִים בְּלִבָּד⁴ זֶה
כְּנֶגֶד זֶה, וְהָעַם נִכְנָסִין בְּרוּחַ זֶה וְיוֹצְאִין בְּשִׁכְנִגְדָּה -
הוּא הַנִּקְרָא מְבוּי הַמְּפֹלֵשׁ.

(2) מלשון "מבוא העיר" (שופטים א, כד). בימי קדם
ובארצות המזרח, הבתים היו מוקפים בתוך החצר, ומן
החצרות נכנסים לרחוב שנקרא "מבוי", ודרך המבוי נכנסים
בני החצרות והבתים לשוק - שהוא רשות הרבים.
(3) החצרות מקיפות את המבוי משלש רוחות, והוא פתוח
לרשות הרבים מצד אחד בלבד. (4) שהחצרות נמצאות
בהקבלה משתי רוחותיו, ושני צדדיו האחרים מפולשים
ופתוחים לרשות הרבים.

ב. הֵיאָף⁵ מִתִּירִין⁶ מְבוּי הַסְתוּם? עוֹשֶׂה לוֹ בְּרוּחַ
רְבִיעִית לְחֵי אֶחָד⁸ אוֹ עוֹשֶׂה עָלָיו⁹ קוֹרָה - וְדִיּוֹ;
וְתַחֲשֵׁב אוֹתָהּ קוֹרָה אוֹ אוֹתוֹ לְחֵי בָּאֵלֹו סְתָם רוּחַ
רְבִיעִית¹⁰, וְיַעֲשֶׂה רִשּׁוֹת הִיחָד, וְיִהְיֶה מִתֵּר לְטַלְטֵל
בְּכָלִי¹¹. שְׂדִין תּוֹרָה - בְּשִׁלְשׁ מַחְצוֹת בְּלִבָּד מִתֵּר
לְטַלְטֵל, וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים¹² הֵיאָ הַרוּחַ הַרְבִּיעִית¹³,
וּלְפִיכָף דִּי לָהּ בְּלָחִי אוֹ קוֹרָה.

(5) משנה, עירובין יא, ב. (6) "שיהיה מותר להשתמש בו
אחר עשיית עירוב" (רבינו בפירוש המשניות). (7) "קֶרֶשׁ
אחד, בתרגום יונתן: לוחא חד" (רמ"א סי' שסג). (8) מצד
אחד "שהלחי הרי הוא כמחיצה ברוח רביעית" (להלן ה"ט).
(9) בקצה המבוי מלמעלה. (10) הלחי כמחיצה כנ"ל,
והקורה משום היכר שלא יוציאו משם לרה"ר. (11) אחרי
עשיית עירוב הנקרא "שיתופי מבואות", כמבואר בהל'
עירובין פ"א הי"ז. (12) מבואר בפ"א ה"ג. (13) חכמים
אסרו לטלטל במבוי שיש בו שלש מחיצות, שמא יטלטל
גם ברשות הרבים.

ג. וְהֵיאָף¹⁴ מִתִּירִין מְבוּי¹⁵ מְפֹלֵשׁ¹⁶? עוֹשֶׂה לוֹ צוּרָה

המשקוף" (רבינו בהל' מזוזה פ"ו ה"ד). (137) לפני
שמתחילה להתעגל, כי מקום העיגול אינו מצטרף.
(138) "פירוש, כגון שעשאה מצדו של כותל [סמוך לקרן]"
- רב האי גאון ברי"ף. ועיין ב'מאירי'. ויש מפרשים מן הצד
של הקנים ולא על גביהם (רש"י). ועיין להלן פ"ז הל' לה.
(139) כפירוש רב האי.

1 כֹּא. בְּכָלִי¹⁴⁰ עוֹשִׂין מַחְצָה - בֵּין בְּכָלִים¹⁴¹, בֵּין
בְּאֶבְלִים, בֵּין בְּאֶדָם, אֶפְלֹו בְּבִהְמָה וּשְׂאֵר מִיְנֵי חַיָּה
וְעוֹף. וְהוּא, שִׁיחֵיו¹⁴² כְּפֹתִים¹⁴³, בְּדִי שְׂלֹא יִנּוּדוּ.

(140) עירובין טו, א. (141) אף שעתידיהם להנטל אחר
השבת. (142) שאר בעלי חיים חוץ מאדם, כי אדם אינו
צריך להיות כפות, כמבואר בהלכה כג. (143) קשורים
מעורב שבת.

4 כֹּב. מַחְצָה¹⁴⁴ הַעוֹמֶדֶת מֵאֲלִיהָ - הָרִי זֶה פְּשָׁרָה.
וּמַחְצָה הַנַּעֲשִׂית בְּשֶׁבֶת - הָרִי זֶה מַחְצָה¹⁴⁵; וְאִם
נַעֲשִׂית בְּשִׁגְגָה¹⁴⁶, מִתֵּר לְטַלְטֵל בָּהּ בְּאוֹתָהּ שֶׁבֶת.
וְהוּא, שֶׁתַּעֲשֶׂה שְׂלֹא לְדַעַת הַמִּטְלָטֵל; אָבֵל אִם
נִתְּכֹן אֶדָם לְזֹו הַמַּחְצָה שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּשֶׁבֶת בְּדִי לְטַלְטֵל
בָּהּ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁעֲשֶׂה אוֹתָהּ הַעוֹשֶׂה בְּשִׁגְגָה,
אֶסּוּר¹⁴⁷ לְטַלְטֵל בָּהּ בְּאוֹתָהּ שֶׁבֶת. וְכֵן¹⁴⁸ אִם נַעֲשִׂית
בְּמִזִּיד, אֶף-עַל-פִּי שְׂלֹא נִתְּכֹן זֶה לְטַלְטֵל בָּהּ, הָרִי
זֶה אֶסּוּר לְטַלְטֵל בָּהּ.

(144) עירובין טו, א. (145) ונחשבת רשות היחיד לענין
שהזורק לתוכה חייב חטאת, אבל אסור לטלטל תוך מחיצה
זו אם נעשתה במזיד, כדלהלן. (146) שלא ידע שהיום
שבת, או שלא ידע שאסור לעשות מחיצה בשבת.
(147) נלמד מהא דלהלן הלכה כג: "ולא יעמיד אותם אדם
שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו", עיי"ש.
(148) בעירובין (כה): "אמר רב נחמן, לא שנו (שמחיצה
שנעשתה בשבת במזיד - שמה מחיצה) אלא לזרוק, אבל
לטלטל אסור".

13 כֹּג. מִתִּירִין¹⁴⁹ לַעֲשׂוֹת מַחְצָה שֶׁל בְּנֵי אֶדָם בְּשֶׁבֶת,
שִׁיעָמָד זֶה בְּצַד זֶה, וּבְלִבָּד שְׂלֹא יִדְעוּ¹⁵⁰ אֵלֹו
הַעוֹמְדִין שֶׁבִּשְׂבִּיל לַעֲשׂוֹתֵן מַחְצָה הַעֲמִידִן. וְלֹא
יַעֲמִיד¹⁵¹ אוֹתָן אֶדָם שֶׁהוּא רוֹצֶה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַחְצָה
זֹו, אֶלָּא יַעֲמִיד אוֹתָן אַחֵר שְׂלֹא לְדַעַתוֹ.

(149) עירובין מג, ב: "נחמיה בריה דרבי חנילאי משכתיא
שמעתיה (השתקע בהלכה) ויצא חוץ לתחום, אמר ליה רב
חסדא לרב נחמן: נחמיה תלמידך שרוי בצער (שאסור לו
לחזור לתוך התחום ואין לו אלא ארבע אמות, כמבואר
להלן בפכ"ז הי"א). אמר לו: עשה מחיצה של בני אדם
ויכנס (באופן שלא ידעו האנשים שבשביל לעשותם מחיצה
- הועמדו). (150) שאם הם יודעים שהעמידם למחיצה,
הרי הם כעושים מחיצה בשבת ואסור. (151) מקור דבר
זה, מהא דעירובין מד: ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה.

18 כֹּד. אֵילָן¹⁵² שֶׁהוּא מִסָּף¹⁵³ עַל הָאָרֶץ - אִם אֵין
19 נוֹפֵל¹⁵⁴ גְּבוּהָ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים¹⁵⁵, מְמַלָּא בֵּין

למחיצה אם היא גבוהה עשרה; ולדעת בעל 'נודע ביהודה' אם ראש המבוי כלה למקום הגשר שמהלכים בו רבים לעברו השני, צריך לעשות צורת הפתח במקום הגשר.

- 11 ו. מבוי³¹ מפלש שהוא פלה לאמצע רחבה³² של רבים: אם לא היה מכין פנגד פתח³³ הרחבה - הרי זה פסתום, ואינו צריך מצד הרחבה פלוס; אבל אם היה פלה לצדד³⁴ הרחבה - אסור. ואם היה של יחיד - אף לאמצעה אסור; פעמים בונה מצד אחד, ונמצא פלה לצדה של רחבה.

(31) עירובין ח, א. (32) כלומר, פרוץ ונכנס לרחבה (חצר שאחורי הבתים). (33) הפותח לרשות הרבים, והוא בכותל שממול לפירצה הנ"ל, ואין המבוי כמפולש. (34) שכותל המבוי שזה לאחד מכתלי הרחבה שהוא כמפולש או אפילו אין הפירצה נגד הפתח שהוא כמבוי עקום (רש"י).

- 17 ז. אין³⁵ המבוי נתר³⁶ בלחי או קורה עד שהיהו בתים ונצרות פתוחות³⁷ לתוכו, ויהיה ארפו מארבע אמות ולמעלה³⁸, ויהיה ארפו³⁹ נתר על רחבו⁴⁰. אבל מבוי שארפו פרחבו⁴¹ הרי הוא פתח, ואינו נתר אלא בשני לחיים משני רוחותיו, כל לחי במשהו, או בפס⁴² רחב ארבעה מרות אחת⁴³.

(35) עירובין ה, א. (36) הטעם הוא "כי כל מה שעשוי לדירה ולתשמישי צנע, צריך מחיצות גמורות, ולפיכך החצרות שדרכם של בני אדם להשתמש בהן בתשמישי צנע, וכן מבואות שאין בתים וחצרות פתוחים לתוכם, דייריהם מועטים ומשתמשים בהם יותר, משום זה צריכים מחיצות גמורות, אבל מבואות שיש בהם יותר דיירים, מתמעט תשמיש המבוי, לכן די במחיצה כל שהיא של לחי או קורה" (הרשב"א). (37) "ירושלמי" עירובין פ"א ה"א: "מבוא אין פחות משני חצרות, חצר אינה פחותה משני בתים". (38) שבפחות מזה, אינו חשוב כמבוי אלא כחצר. (39) דרך כניסתו למבוי. (40) שכן דרך המבוי להיות ('לבוש'). (41) מרובע. (42) כן הוא בעירובין יב: מימרא דרב נחמן. (43) ונוהגים עכשיו לתקן כל המבואות שלנו בצורת הפתח על-ידי חבל הקשור לרחבו של מבוי, וצריך להעמיד תחת החבל שני קנים גבוהים עשרה מכוונים תחת החבל, ותקון זה מועיל אפילו במבוי מפולש, ובכל מקום שצריכים צורת הפתח (רמ"א או"ח סי' שסג).

- 23 ח. חצר⁴⁴ שארפה⁴⁵ יתר⁴⁶ על רחבה⁴⁷ - הרי היא כמבוי, ונתרת בלחי או קורה. ומבוי שאין בתים ונצרות פתוחות לתוכו, כגון שלא היה בו אלא בית אחד או חצר אחת, וכן מבוי שאין בארפו ארבע אמות⁴⁸ - אינו נתר אלא⁴⁹ בשני לחיים או בפס ארבעה ומשהו.

(44) עירובין יב, ב. (45) ארכה נחשב דרך הכניסה (רשב"א). (46) במשהו (גמרא שם). (47) אבל אם רחבה יתר על ארכה, הרי היא כמרובעת ונידונה כחצר (רשב"א). (48) דינו כדן חצר. (49) טעות הדפוס יש כאן, והנוסח

- 1 פתח¹⁷ מבוא, ולחי או קורה מבוא. ומבוי¹⁸ עקום¹⁹ תורתו כמפולש²⁰.

(14) עירובין ו, א. כתנא קמא וכאוקימתא רב יהודה (שם ע"ב) וכרב דאמר הלכה כתנא קמא. (15) כשאין ברחבו שש עשרה אמה ואינו נחשב כרשות הרבים, כמבואר בפ"ד ה"א. (16) משני ראשיו לרשות הרבים, או ראשו אחד לרשות הרבים והשני לכרמלית, או ששני ראשיו פתוחים לכרמלית (ריב"ש סי' תה). (17) שעל-ידה נעשה כסתום במחיצה מצד זה, והרי הוא כמבוי סתום מג' צדדים, שדי לו בלחי או קורה, כמבואר בפט"ז הי"ט. (18) עירובין ו, א. (19) ששני ראשיו מפולשים לרשות הרבים, כבציור שלפנינו. (20) שצריך צורת הפתח ולחי או קורה; רבינו סתם דבריו, ונראה שדעתו כדעת הרשב"א שיעשה בראשו אחד צורת הפתח, ובראשו השני לחי או קורה, כדין מבוי מפולש, אבל דעת שאר פוסקים (ובשו"ע סי' שסד), שצריך צורת הפתח בעקמומיותו ששם דינו כמפולש (ראה בציור), ובשני ראשיו עושה לכל אחד לחי או קורה.

- 3 ד. מבוי²¹ שהוא שנה מתוכו ומדרון²² לרשות הרבים, או שנה לרשות הרבים ומדרון לתוכו²³ - אינו צריך לא לחי ולא קורה²⁴, שהרי הוא מבדל מרשות הרבים²⁵.

(21) שבת ק, א. (22) שיפוע; שהיה קרקע המבוי גבוה מקרקע רשות הרבים, ומתחיל להיות משופע אצל פתחו לצד רשות הרבים (רש"י). (23) "שהיה רשות הרבים גבוה מקרקע המבוי, וגם כניסת המבוי שזה לקרקע רשות הרבים ברוחב אמה או פחות, ואחר כך הוא נעשה מדרון לצד פנים" (רש"י). (24) בתוספתא ובראשונים ביארו, שכאן מדובר "אם מתלקט עשרה טפחים מתוך ארבע אמות" (שהוא מדרון והולך ומשופע לאט לאט, עד שמגיע לגובה עשרה טפחים מתוך ארבע אמות, והרי הוא כזקוף כולו, ודינו כרשות היחיד. מגיד-משנה). (25) שגבהו ושינויו מרשות הרבים הם כמחיצה, ואין צורך בתיקון אחר.

- 7 ה. מבוי²⁶ שצדו²⁷ אחד פלה לים²⁸ וצדו אחד פלה לאשפה²⁹ של רבים - אינו צריך פלוס; שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות, ואין חוששין שמה יעלה הים שרטון³⁰.

(26) עירובין ח, א. צט, ב. (27) "מעשה במבוי אחד, שצידו אחד כלה לים וצידו אחד כלה לאשפה, ובא מעשה לפני רבי, ולא אמר בה לא היתר ולא איסור, איסור לא אמר בה - דהא קיימי (שהרי עומדות) מחיצות, והיתר לא אמר בה - שמה תינטל האשפה ויעלה הים שרטון" (ונמצא המבוי בלי מחיצות), ומבואר אחר-כך בגמרא (לפי נוסח רבינו) כי באשפה של רבים אין לחשוש שמה תינטל משם, וגם אין חוששים שמה יעלה הים שרטון, אולם נוסח שלנו בגמרא הוא "חיישין (חוששים) שיעלה הים שרטון". (28) עומק עשרה טפחים בשפתו - חשוב כמחיצה. (29) הגבוהה עשרה טפחים מן הקרקע ונחשבת כמחיצה. (30) חול ואבנים אצל שפתו; וכן הדין בנהרות, ששפת הנהר נחשבת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנכון: "אלא בשני לחיים של משהו או בפס ארבעה" כמו בהלכה הקודמת, וכן הנוסח בכתב-יד.

ט. מבוי שאין ברחבו⁵⁰ שלשה טפחים, אינו צריך לא לחי ולא קורה, ומתיר לטלטל בכלו; שפל פחות משלשה הרי הוא פלבוד⁵¹. מבוי⁵² שהכשירו בקורה, אף-על-פי שמתיר⁵³ לטלטל בכלו פרשות היחיד, הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו - פטור; שהקורה - משום הפך היא עשויה. אבל אם הכשירו פלחי, הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו - חייב; שהפלחי הרי הוא פמחצה ברוח רביעית.

(50) בפתחו של שלשה טפחים, אף שבחללו יש יותר (כסף-משנה). (51) כמחובר, ואין כאן מבוי כלל. (52) עירובין יב, ב: "אמר רב יהודה: הכשירו בלחי - הזורק לתוכו חייב, הכשירו בקורה - הזורק לתוכו פטור, לחי משום מחיצה, וקורה משום היכר". (53) רבינו סובר (בפי"ד ה"ד) שמן התורה דין רשות היחיד, לחייב את הזורק לתוכה מרשות הרבים, הוא רק כשיש לה ארבע מחיצות, ובשלש מחיצות יש לה דין כרמלית שמותר לטלטל בתוכה, אבל חכמים הצריכו תיקון של לחי או קורה; והראב"ד סובר כי בשלש מחיצות רשות היחיד גמורה היא, לחייב את הזורק לתוכה.

י. שני פתלים פרשות הרבים, והעם עוברים ביניהם, כיצד מכשיר ביניהם? עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן⁵⁴, ואחר כך יעשה ביניהם רשות היחיד. ואינו⁵⁵ צריך לנעל הדלתות פלילה⁵⁶, אבל צריך שיהיו ראויות להנעל. היו משקעות בעפר, מפנה אותן ומתקנן להנעל. אבל צורת פתח, או לחי וקורה, אינן⁵⁷ מועילין בהכשר רשות הרבים.

(54) שדווקא במבוי המפולש לרשות הרבים (למעלה ה"ג) מספיק בצורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן, אבל רשות הרבים גמורה צריכה שתי דלתות, וכפירוש רש"י (עירובין ו:) בקושיית הגמרא אליבא דבית הלל, שמערכין דרך רשות הרבים בעשיית דלת מכאן ולחי וקורה מכאן - "והא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות בלילה - חייבין עליה משום רשות הרבים", הרי שצריך שתי דלתות (עיי' רש"י), ולא מקשה מנעילת הדלת מפני שאפשר לפרש גם בדברי רבי יוחנן שדלתות ירושלים ראויות להינעל כמו במבוי מפולש. ועיי' 'תוספות' שם ו'כספ' משנה'. (55) ראה הערה נג, שמקורו לפי רש"י שם. (56) בנוסח אחר, חסרה המלה "בלילה" ('מעשה רוקח'). (57) ראה הערה נג.

יא. מתיר⁵⁸ לטלטל במבוי תחת הקורה או בין הלחיים⁵⁹. במה דברים אמורים? בשהיה סמוך לרשות הרבים; אבל אם היה סמוך לכרמלית - אסור לטלטל תחת הקורה⁶⁰ או בין הלחיים עד

(58) עירובין ט, א. (59) המתירים לטלטל במבוי. (60) ודעת הרשב"א שאם יש ארבעה טפחים בקורה - מותר לטלטל תחתיה, שאנו אומרים פי תקרה יורד וסותם (מגיד-משנה). (61) אף שבכל מקום כרמלית קלה מרשות הרבים, כאן אומרים, שהכרמלית שבין הלחיים מצטרפת למינה, לכרמלית שמחוצה לה, "ונייעור" - מתעוררת ומתחזקת על ידה, וצריכה לחי מיוחד להתיר טלטול בין הלחיים.

יב. בכל⁶² עושין לחיים, אפלו בדבר שיש בו רוח חיים⁶³. ואפלו באסורי הנזה⁶⁴ - עבודת כוכבים⁶⁵ ומזלות עצמה או אשירה⁶⁶ שעשה אותה לחי - פטור⁶⁷; שהלחי עביו כל שהוא⁶⁸. גבה הלחי אין פחות מעשרה טפחים, רחבו ועביו כל שהוא⁶⁹.

(62) משנה, עירובין טו, א. (63) "והוא שהיה כפותים שלא ינודו" כמבואר בפס"ז הכ"א. (64) ואף שאסור ליהנות מהלחי, אולם מכיון שאינו אלא לצורך מחיצה, ובלחי גופא אינו משתמש, אין הנאת היתר הטלטול הבאה על-ידו נחשבת להנאה ('בית מאיר'). (65) 'ירושלמי' עירובין פ"ג ה"א. (66) עירובין פ, ב. (67) ואף שכתוב "ואשריהם תשרפון באש" (דברים יב, ג), ונחשבת כשרופה ואין בה שיעור ("כתותי מיכתת שיעוריה") כשרה ללחי. (68) ואף שגם לחי צריך שיעור בגובה - עשרה טפחים, וברוחב - משהו, ביארו 'תוספות' מכיון שמספיק שיעור קטן, לא החמירו בו. ועיי' ב'מגיד משנה'. (69) משנה, בעירובין יד, ב.

יג. בכל עושין קורה, אבל לא באשירה⁷⁰; לפי שיש לרחב הקורה שיעור, וכל השעורין אסורים מן האשירה. וכן⁷¹ רחב הקורה אין פחות מטפח, ועביה כל שהוא⁷². והוא, שתהיה בריאה⁷³ לקבל אריזה⁷⁴, שהוא⁷⁵ חצי⁷⁶ לבנה של שלשה טפחים על שלשה טפחים. ומעמידי קורה צריכין שיהיו בריאין כדי לקבל קורה וחצי לבנה.

(70) נראה מדברי ה'מגיד משנה' שגם בדברי רבינו: "בכל עושין קורה אפילו (כן צריך להיות בדבריו) באיסורי הנאה, אבל לא באשירה", שרק באשירה אין עושין מפני שעומדת לשריפה משום שנאמר "ואשריהם תשרפון באש", וכל העומד להשרף כשורף הוא, ו"כתותי מיכתת שיעוריה" (=כתות שיעורו וחסר הוא - עירובין פ:), אבל איסורי הנאה אחרים שאינם עומדים לשריפה - שיעורם קיים]. (71) בנוסח אחר: "וכמה רוחב" (ויניציאה). וכן הוא ב'מגיד משנה'. (72) עירובין יג, ב במשנה. (73) "שם לא כן, לא יהיה בה היכר, שסבורים בני רשות הרבים שלפי שעה הניחה שם, אבל כשהיא בריאה וחזקה לקבל אריח, ניכר לכל שלקביעות בנין הניחוה שם" (רש"י); ועוד טעם: שצריכה להיות בריאה לקבל אריח, כדי שלא תהיה קורה הניטלת ברוח (רש"י שבר"י). (74) לבנה קטנה.

כיון שבפחות מעשרה לא נחשב דופן, וצריך לחקוק שיעור מבוי שהוא ארבע אמות (כהלכה ח) להחשב דופן (רש"י).

- יז. נפְרִיץ⁹¹ בּו פְּרָצָה מַצֵּדוּ כְּלָפִי רֹאשׁוֹ⁹²; אִם נִשְׁאָר
עוֹמֵד בְּרֹאשׁוֹ פֶּס רַחֵב אֲרָבְעָה טַפָּחִים⁹³ - מֵתָר;
וְהוּא, שְׁלֹא תִהְיֶה הַפְּרָצָה יָתֵר עַל עֶשְׂרִי⁹⁴; וְאִם לֹא
נִשְׁאָר פֶּס אֲרָבְעָה - אֶסוּר⁹⁵, אֲלֵא אִם בֵּן הֵיחָה
הַפְּרָצָה פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה; שְׁכָל פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה כְּלָבוֹד.

(91) עירובין ה, א. (92) בצד הכניסה סמוך ללחי או לקורה.
(93) שזהו שיעור חשוב במבוי, ואף שכתב (בהלכה ח) כי שיעור מבוי הוא ארבע אמות, זהו רק בהתחלת עשיית המבוי, אבל כאן שכבר היה מבוי אלא שאחרי-כך נסתר, די בפס בארבעה טפחים. (94) שעד רוחב עשר נחשב פתח, אבל יותר מזה נחשב פירצה, וצריך לסתמה או לעשות צורת הפתח (הריטב"א). (95) אף שבפחות מעשר אמות נקרא פתח, כאן חוששים שמא יעזבו בני המבוי את הכניסה הראשונה וילכו דרך פירצה זו, ולא יראו את הכשר המבוי (רש"י).

- יח. נפְרִיץ⁹⁶ הַמְּבֹי בְּמִלּוֹאוֹ⁹⁷ לְחֹצֵר, וְנִפְרָצָה חֲצֵר⁹⁸
כְּנִגְדּוֹ לְרִשּׁוֹת הָרְבִים - הֲרִי זֶה אֶסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
מְבֹי מִפְּלִשׁ⁹⁹. וְהֲחֹצֵר - מִתְּתָר¹⁰⁰; שֶׁהֲחֹצֵר שְׂרָבִים
בּוֹקְעִין בָּהּ וְנִכְנָסִין בָּזוּ וְיוֹצְאִין בָּזוּ - הֲרִי הִיא רִשּׁוֹת
הַיָּחִיד גְּמוּרָה.

(96) עירובין ח, א. (97) כל רוחב הדופן, כי אם נשארו גפופים (שארית מחיצות) משני צדדים הרי הם בלחי.
(98) כשיעור עשר אמות, אבל נשארו גפופים. (99) מבואר למעלה בהלכה ג. (100) שאין מבוי אוסר את החצר הפתוחה לו, אבל חצרות אוסרות את המבוי, כמבואר בפס"ט ה"ז, ובהלכות עירובין פ"ה.

- יט. מְבֹי¹⁰¹ שֶׁהָיָה לוֹ שְׂבִילִים¹⁰² מַצֵּד זֶה וְשְׂבִילִים
מַצֵּד אַחֵר, שֶׁנִּמְצְאוּ מִפְּלִשִׁין לְרִשּׁוֹת הָרְבִים -
אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָן מְכֻנְיָן זֶה כְּנִגְדּוֹ זֶה, הֲרִי כָּל אֶחָד
מֵהֶן מְבֹי מִפְּלִשׁ. פִּיּוֹצֵד מִכְשִׁירִין אוֹתוֹ? עוֹשֶׂה¹⁰³
צוּרֶת פֶּתַח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַשְּׂבִילִים שֶׁבַּצֵּד
הָאֶחָד, וְכֵן לַפֶּתַח הַגָּדוֹל, וְעוֹשֶׂה לְכָל הַשְּׂבִילִים
שֶׁבַּצֵּד הַשְּׂנִי לָחִי אוֹ קוֹרָה.

(101) עירובין ח, ב. (102) נקרא בלשון הגמרא "מבוי העשוי כנדל" (=כשרץ מרבה רגלים), שפתוחים אל המבוי הגדול מבואות קטנים משני צדדיו, ואינם מכוננים זה כנגד זה ('תוספות'). (103) כמבואר בהלכה ג במבוי עקום.

- כ. מְבֹי¹⁰⁴ שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד אֲרָךְ¹⁰⁵ וְצִדּוֹ הַשְּׂנִי קָצֵר -
מַנִּיחַ אֶת הַקּוֹרָה כְּנִגְדּוֹ הַקָּצֵר¹⁰⁶. הָעֵמִיד¹⁰⁷ לָחִי בַּחֲצִי
הַמְּבֹי הַפְּנִימִי¹⁰⁸ שֶׁהוּא לַפְּנִים מִן הַלָּחִי - מֵתָר¹⁰⁹
לְטַלֵּטל בּוֹ¹¹⁰, וְהַחֲצִי הַחִיצוֹן שֶׁהוּא חוּץ מִן הַלָּחִי¹¹¹
- אֶסוּר.

(104) עירובין חף ב. (105) כתלו נמשך לרשות הרבים יותר מן הכותל השני כבציור שלפנינו. (106) שהקורה משום

(75) שתוכל להחזיק שורת אריחים מונחים עליה כשיעור רוחב פתח המבוי. (76) ואף שאין ברוחב הקורה רק טפח, והאריח הוא טפח ומחצה, אפשר לחבר רבע טפח מכל צד שבו בטיט, ויחזיק את האריח (גמרא, שם).

- יד. כִּמָּה⁷⁷ יִהְיֶה פֶתַח הַמְּבֹי וְיִהְיֶה דִּי לְהַכְשִׁירוֹ
בְּלָחִי אוֹ קוֹרָה? גְּבֵהוּ - אֵין פָּחוֹת מִעֶשְׂרִי⁷⁸ טַפָּחִים
וְלֹא יָתֵר עַל עֶשְׂרִים אֲמָה⁷⁹, וְרַחְבּוֹ - עַד עֶשְׂרִי
אֲמוֹת⁸⁰. בִּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שְׁלֹא הִיָּה לוֹ צוּרֶת
פֶּתַח; אֲבָל אִם הִיָּה לוֹ צוּרֶת פֶּתַח - אֲפִלּוּ הִיָּה גְבוּהָ
מֵאָה אֲמָה, אוֹ פָּחוֹת מִעֶשְׂרִי⁸¹, אוֹ רַחֵב מֵאָה - הֲרִי
זֶה מֵתָר.

(77) משנה, עירובין ב, א: "מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה - ימעט, והרחב מעשר אמות - ימעט, ואם יש לו צורת הפתח, אף-על-פי שהוא רחב מעשר אמות - אין צריך למעט". (78) שאם הוא נמוך מעשרה, נחשב כאילו אין למבוי מחיצות, שאין מחיצה פחותה מעשרה. (79) כאן מדובר במבוי שהכשירו בקורה, כיון שקורה היא משום היכר (הלכה ט), ולמעלה מעשרים אין היכר, שאין עין האדם שולטת שם, אבל אם הכשיר את המבוי בלחי, אין הבדל בין תוך עשרים אמה ללמעלה מעשרים. (80) שאם הוא רחב יותר, אין עליו שם פתח, ואין לחי או קורה מועילים להתיר. (81) דעת הרשב"א שאין צורת הפתח מועילה לפחות מעשרה טפחים, ולשיטת רבינו יש ראייה מהירושלמי שבת פ"א ('הקובץ').

- טו. וְכֵן⁸² אִם הִיָּה בְּקוֹרָה שֶׁל מְבֹי כִּיּוֹר⁸³ וְצִיּוֹר עַד
שְׁיָהוּ הַכָּל מִסְתַּכְּלִין בָּהּ⁸⁴ - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא
לְמַעַלָּה מִעֶשְׂרִים⁸⁵ אֲמָה, בְּשֶׁרָה. שֶׁהַקּוֹרָה מִשּׁוּם
הַפֶּר עֲשׂוּיָהּ, וְאִם הִיָּתָה לְמַעַלָּה מִעֶשְׂרִים אֵינָה
נִפְרָת; וְאִם יֵשׁ בָּהּ צִיּוֹר וְכִיּוֹר מִסְתַּכְּלִים בָּהּ, וְנִמְצָא
שֵׁם הַפֶּר.

(82) עירובין ג, א. (83) קישוטי צורות שונות, שוקעות או בולטות. (84) דעת הרשב"א שאם עשה סמוך לקורה חתיכות ארו חשובות, או כל דבר המביא להסתכלות - מועיל (מגיד-משנה). (85) אבל אם היה המבוי רחב מעשר אמות, אין הציורים מועילים להתיר (כסף-משנה).

- טז. מְבֹי⁸⁶ שֶׁהִיָּה גְבוּהוּ מִן הָאָרֶץ עַד קְרָקְעִית קוֹרָה
עֶשְׂרִים אֲמָה, וְעָבִי הַקּוֹרָה לְמַעַלָּה מִעֶשְׂרִים -
כְּשֶׁרָה⁸⁷. הִיָּה גְבוּהוּ יָתֵר מִעֶשְׂרִים, וְכָא לְמַעֲטוֹ
בְּקוֹרָה, שֶׁמַּנִּיחַ אוֹתָהּ לְמִשָּׁה - צִיּוֹר לְהִיּוֹת בְּרַחֲבָה
טַפָּחִים⁸⁸ בְּקוֹרָה⁸⁹. הִיָּה גְבוּהוּ פָּחוֹת מִעֶשְׂרִי - חוֹקֵק
בּוֹ מִשָּׁךְ אֲרִבֵּעַ עַל אֲרִבֵּעַ אֲמוֹת⁹⁰, וּמַעֲמִיק כְּדִי
לְהַשְׁלִימוֹ לַעֲשֶׂרָה.

(86) עירובין ג, ב. (87) מכיון שחלל המבוי אינו תופש יותר מעשרים. (88) שאם יעמוד על אותו טפח יראה את הקורה, ויש היכר. (89) בנוסח אחר, חסר "בקורה" ('מעשה רוקח'). (90) עירובין ה, א. וכאן לא די בטפח,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נקבע לשם תיקון המבוי. (124) במחיצה גמורה מועיל גם אם לא סמכו עליו מערב שבת (א"ח ס"י שסג). (125) עירובין י, א. בנוסח אחר: "עומד בפנים" (כת"י אברנאל). (126) כגון שהעמיד את הלחי רחבו לצד ארכו של מבוי, ואין קצה ארכו בולט כלפי חוץ, אלא השווה חודו החיצון לעבי כותל המבוי, כצויר 1. (127) שהעמיד את כל הלחי מחוץ למבוי, וחודו הפנימי עומד אצל עבי הכותל, כצויר 2. (128) עירובין יד, ב. (129) שהלחי משום מחיצה, ומחיצה שהגדיים בוקעים (עוברים) תחתיה - אינה מחיצה. (130) הרחקו.

כג. קורה¹³¹ שפרס עליה מחצלת - הרי בטלה, 24
שהרי אינה נפרת. לפיכך, אם היתה המחצלת 25
מסלקת מן הארץ שלשה טפחים או יתר - אינה 26
מחצת. נעץ¹³² שתי יתדות בשני פתלי מבוי מבחוץ 27
והניח עליהן הקורה - לא עשה כלום; שצריך 28
להיות הקורה על גבי המבוי¹³³, לא סמוך לו. 29

(131) עירובין יד, א: "אמר רב ששת, הניח קורה על גבי מבוי, ופרס עליה מחצלת, והגביה מן הקרקע שלשה, קורה אין כאן, מחיצה אין כאן; קורה אין כאן - שהרי היא מכוסה, מחיצה אין כאן - שהרי היא מחיצה שהגדיים בוקעים בה (שגבהה שלשה מהארץ, והיא מחיצה תלויה ואינה מתרת)". (132) עירובין ח, ב. (133) ומכיון שהקורה מרוחקת מהכותל, אין כאן היכר.

כד. קורה¹³⁴ היוצאה מפתל זה ואינה נוגעת בפתל 30
השני; וכן שתי קורות, אחת יוצאה מפתל זה ואחת 31
יוצאה מפתל זה, ואינן מגיעות זו לזו: פחות 32
משלשה¹³⁵ - אינו צריך להביא קורה אחרת¹³⁶, הנה 33
ביניהן שלשה - צריך להביא קורה אחרת¹³⁷. 34

(134) עירובין יד, א. (135) היא 'לבוד' - מחוברת לכותל. (136) ואפילו היתה מרוחקת משני הכתלים, כגון שנעץ עץ באמצע המבוי, והניח עליה קורה היא כ'לבוד', וגם משני צדדים (פוסקים). (137) או ימלא את הרווח בקרש (רבינו חננאל).

כה. וכן¹³⁸ שתי קורות המתאימות¹³⁹, לא בזו כדי 35
לקבל אריח¹⁴⁰ ולא בזו כדי לקבל אריח - אם יש 36
בשתייהן¹⁴¹ כדי לקבל אריח, אינו צריך להביא קורה 37
אחרת. היתה אחת למטה ואחת למעלה¹⁴² - רואין 38
את העליונה כאלו היא למטה¹⁴³, והתחתונה¹⁴⁴ 39
כאלו היא למעלה; ובלבד שלא תהיה עליונה 40
למעלה מעשרים, ולא תחתונה למטה מעשרה¹⁴⁵; 41
ולא יהיה ביניהן¹⁴⁶ שלשה טפחים, פשוטין אותה 42
שירדה זו ועלתה זו בכונה¹⁴⁷ עד שיעשו זו בצד זו. 43

(138) עירובין יד, א. (139) "שהשכיבן זו אצל זו כמו תאומים" (רש"י). (140) כמבואר בהלכה יג. (141) ביחד רוחב טפח (הגר"א). (142) שאחת גבוהה מחברתה. (143) ובלבד שלא יהיה המרחק בגובה בין שתייהן יותר משלשה טפחים, כדברי רבינו בהלכות סוכה (פ"ה הכ"א):

היכר (הלכה ט), ובאלכסון אין היכר, והרואה שמשתמשים בצד שאין דופן כנגדו יבוא להשתמש גם ברשות הרבים. ואם בא להכשיר האלכסון, אין לו תקנה אלא או במחיצה או בצורת הפתח (רשב"א). (107) עירובין יד, ב. זוהי הלכה חדשה שאין לה קשר לקודמת. (108) בנוסח אחר: "בחצי מבוי מחצי המבוי הפנימי" (ויניציאה). (109) ואין חוששים שמא ישתמש בחלק המבוי שמחוץ ללחי (גמרא). (110) אם יש באותו מקום שיעור מבוי, כמבואר למעלה (רשב"א). (111) ואין הבדל בין אם הוכשר המבוי בלחי או בקורה (רשב"א).

1 כא. מבוי¹¹² שהוא רחב עשרים אמה - עושה פס
גבוה עשרה טפחים במשך ארבע אמות, שהוא
שעור משך המבוי, ומעמידו פאמצע¹¹³; ונמצא
פשוני מבואות שיש בפתח כל אחד מהן עשר
אמות¹¹⁴. או מרחיק שתי אמות מפאן¹¹⁵ ומעמיד פס
שלש אמות¹¹⁶, ומרחיק שתי אמות מפאן¹¹⁷ ומעמיד
פס שלש אמות מפאן; ונמצא פתח המבוי עשר
אמות, והצדדין הרי הן כסתומין, שהרי עומד¹¹⁸
מרבה¹¹⁹ על הפרוץ. 9

(112) עירובין י, א. (113) וכן יכול להכשירו בצורת הפתח, כמבואר בה"ד. (114) וצריך שיהיה בכל אחד משני המבואות האלה שהפס מפסיק ביניהם, בתים וחצרות פתוחים לתוך כל אחד, וכל שאר דיני מבוי (רשב"א). (115) מקיר המבוי. (116) על ידי חלל שתי האמות - הרי ביחד חמש אמות. (117) מהצד השני, נמצא שמשני הצדדים ביחד - חלל ופסים עשר אמות. (118) הפסים נקראים עומד, והחלל שבין הקיר והפס - פרוץ, רוחב הפסים - שש אמות, יותר מהחלל - שהוא ארבע אמות. (119) ואף שלמעלה (פט"ז הט"ז) מובא שגם אם הפרוץ כעומד מותר, כאן שיש פירצה נוספת - החמירו (גמרא).

10 כב. לחי¹²⁰ הבולט¹²¹ מדפנו של מבוי - פשר.
11 ולחי¹²² העומד מאליה¹²³ - אם סמכו עליו מקדם
12 השבת, פשר¹²⁴. ולחי שהוא נראה¹²⁵ מבפנים¹²⁶
13 לחי, ומבחוץ אינו נראה לחי; או שהיה נראה
14 מבחוץ¹²⁷ לחי, ומבפנים נראה שהוא שנה וכאלו
15 אין שם לחי - הרי זה נדון משום לחי. לחי
16 שהגביה¹²⁸ מן הקרקע שלשה טפחים¹²⁹, או
17 שהפליגו¹³⁰ מן הפתל שלשה - לא עשה כלום; אבל
18 פחות משלשה טפחים - פשר; שכל פחות משלשה
19 כלבוד. לחי שהיה רחב הרבה - בין שהיה רחבו
20 פחות מחצי רחב המבוי, בין שהיה רחבו פחצי רחב
21 המבוי - פשר, ונדון משום לחי; אבל אם היה יתר
22 על חצי רחב המבוי - נדון משום עומד מרבה על
23 הפרוץ.

(120) עירובין ה, א. (121) "לתוך רוחב המבוי, ולא עשה לשם לחי אלא הוציא בליטה מבניינו בפאת ביתו לשם חיזוק הבנין" (רש"י). (122) עירובין טו, א. (123) שלא

לְכָאן בְּגָבָה עֲשֶׂהָ, נִדּוֹן מִשּׁוּם זֵוִית שְׁיֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי
פְּסִין. חֲמִשָּׁה קָנִים, וְאֵין בֵּין זֶה לָזֶה שְׁלֹשָׁה¹⁶², וְיֵשׁ
בֵּינֵיהֶן¹⁶³ שְׁשֵׁה טַפְחִים לְכָאן וְשְׁשֵׁה טַפְחִים לְכָאן -
נִדּוּנִים מִשּׁוּם זֵוִית שְׁיֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי פְּסִין.

(160) עירובין יט, ב. (161) מרובעת אמה על אמה, ואינה מחוסרת אלא חקיקה, שינטל עובי שבאמצע ותעשה כמרוב, דופן לכאן ודופן לכאן, או אבן עגולה, שאפשר לחצבה ולעשותה אמה לכל צד. (162) והרי הם כמחבורים. (163) ככולם יחד.

כט. מִתֵּר¹⁶⁴ לְהַקְרִיב אַרְבַּע הַזְוִיֹּת הָאֵלּוּ לְבָאָר.
וְהוּא, שְׁתֵּיהֶן פָּרָה רֹאשָׁה וְרִבְּה לְפָנִים¹⁶⁵ מִן הַפְּסִין
וְשׁוֹתֶה¹⁶⁶. אָף-עַל-פִּי שְׁלֹא יֵאָחַז רֹאשׁ הַבְּהֵמָה עִם
הַכִּלִּי שֶׁבּוּ הַמִּים¹⁶⁷ - הוֹאִיל וְרֹאשָׁה וְרִבְּה בְּפָנִים,
מִתֵּר אֶפְלוֹ לְגִמְלָה¹⁶⁸. הַיּוֹרֵם¹⁶⁹ קְרוֹבִים יִתֵּר מִזֶּה - אֲסוּר
לְהַשְׁקוֹת מִהֵן אֶפְלוֹ לְגִדִּי, שֶׁהוּא פָּלוּ נִכְנָס לְפָנִים.
וּמִתֵּר לְהַרְחִיק¹⁷⁰ כָּל שֶׁהוּא, וּבִלְבָד שְׁיִרְבָּה בְּפָסִים
פְּשׁוּטִים, שְׁמִנִּיחִין אוֹתָן בְּכָל רוּחַ וְרוּחַ, כִּדִּי שְׁלֹא
יִהְיֶה בֵּין פֶּס לַחֲבֵרוֹ יוֹתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה
וּשְׁלִישׁ.

(164) משנה, עירובין יז, ב. (165) שאם הפרה תהיה בחוץ, חוששים שימשך אחר פרתו, ויוציא הדלי מחוץ למחיצות הפסים. (166) "כמה ראשה ורובה של פרה? - שתי אמות" (גמרא). (167) עירובין כ, ב. (168) שהוא ארוך וכולו מבחוץ. (169) "ירושלמי" עירובין פ"ב ה"ב. (170) את הפסים ולעשות היקף רחב מסביב לבאר (עירובין יז: יח. במשנה).

ל. לֹא הִתִּירוּ הַפְּסִים הָאֵלּוּ אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
וּלְבִהֲמַת עוֹלֵי רִגְלִים בְּלִבָּד¹⁷²; וְהוּא, שְׁיִהְיֶה בָּאָר
מִים חַיִּים שֶׁל רִבִּים¹⁷³. אֲבָל בְּשָׂאָר אֲרָצוֹת - אָדָם
יֵרֵד לְבָאָר וְיִשְׁתָּה, אוֹ יַעֲשֶׂה לוֹ מַחְצָה, מִקְּפַת
לְבָאָר, גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, וְיַעֲמֵד בְּתוֹכָהּ וְיִדְלָה
וְיִשְׁתָּה. וְאֵם הִי הַבָּאָר רֹחֵב הַרְבֵּה, שְׁאִין אָדָם יִכּוֹל
לֵיֵרֵד בּוֹ - הִרִי זֶה יִדְלָה וְיִשְׁתָּה בֵּין הַפְּסִין¹⁷⁴.

(171) עירובין כא, א. (172) "וגם לתלמידים ההולכים מעיר לעיר ללמוד תורה, כי פסי ביראות לא התירו אלא לעולי רגלים וכיוצא בהם ההולכים לדבר מצוה" (רש"י). (173) עירובין כב, ב במשנה. ושם כג. בגמרא. (174) כיון שאי אפשר לשתות באופן אחר, התירו גם לאדם.

לא. וְכֵן בּוֹרֵם¹⁷⁵ הַרְבִּים וּבָאָר הַיָּחִיד, אֶפְלוֹ בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, אֵין מְמַלְאִין מִהֵן אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לָהֶן
מַחְצָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים.

(175) באר - שיש בה מים חיים נובעים "באר מים חיים"; בור - מים מכונסים (פירוש המשניות).

לב. הַמְּמַלֵּא¹⁷⁶ לְבִהֲמָתוֹ בֵּין הַפְּסִים, מְמַלֵּא וְנוֹתֵן
בְּכִלִּי לְפָנֶיהָ¹⁷⁷. וְאֵם הִי אֲבוּסָה¹⁷⁸ רֹאשׁוֹ נִכְנָס לְבֵין

"ובלבד שלא יהיה בין העולה ובין היורד שלשה טפחים." (144) או התחתונה (רש"י). (145) שאם הקורה נמצאת במקום פסול למבוי, אי אפשר לצרפה. (146) ברוחב. (147) כלומר, ששתיהן מכוונות זו בצד זו.

1 כו. הִיתָה¹⁴⁸ הַקֹּרֶה עֲקָמָה¹⁴⁹ - רֹאֵין אוֹתָהּ כְּאֵלוֹ
2 הִיא פְּשׁוּטָה¹⁵⁰, עֲגֻלָּה¹⁵¹ - רֹאֵין אוֹתָהּ כְּאֵלוֹ הִיא
3 מְרֻבַּעַת. וְאֵם הִיָּה בְּהַקְפָּה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, יֵשׁ בָּהּ
4 רֹחֵב טַפַּח¹⁵². הִיתָה הַקֹּרֶה בְּתוֹךְ הַמִּבּוֹי וְעֲקָמָה חוּץ
5 לְמִבּוֹי, אוֹ שְׁתֵּיהֶן עֲקָמָה לְמַעַלָּה מַעֲשָׂרִים אוֹ
6 לְמַטָּה מַעֲשָׂרָה - רֹאֵין: כָּל שְׁאֵלוֹ יִנְטֵל הַעֲקוּם
7 וְיִשְׁאַרְוֵ שְׁנֵי רֹאשֵׁיהָ, אֵין בֵּין זֶה לָזֶה שְׁלֹשָׁה - אֵינוֹ
8 צָרִיף לְהִבִּיא קוֹרָה אַחֶרֶת; וְאֵם לֹא - צָרִיף לְהִבִּיא
9 קוֹרָה אַחֶרֶת.

(148) משנה, עירובין יג, ב. (149) ועקמומיתה נוטה מחוץ למבוי. (150) ואין חוששין שישתמש מחוץ למבוי. (151) שאין אריח יכול לעמוד עליה (רש"י). (152) "אין החשבון מדקדק לפי חכמי המידות" ('תוספות'), כי "כל עיגול שיהיה באלכסון שלו אמה, יהיה שלש אמות ושביעית בקירוב (בערך), ולפי שזה לא יושג לעולם אלא בקירוב, לקחו הם בחשבון הגדול ואמרו: כל שיש בהיקפו שלשה טפחים, יש בו רוחב טפח (רבינו בפירוש המשניות).

10 כז. בָּאָר¹⁵³ שְׁעָשָׂה לָהּ שְׁמוֹנֶה פְּסִין מֵאַרְבַּע זְוִיֹּת¹⁵⁴,
11 שְׁנֵי פְּסִין דְּבוּקִין בְּכָל זְוִית - הִרִי אֵלּוֹ כְּמַחְצָה¹⁵⁵.
12 וְאָף-עַל-פִּי שְׁהַפְּרוּץ מְרֻבָּה עַל הָעוֹמֵד בְּכָל רוּחַ
13 וְרוּחַ, הוֹאִיל וְאַרְבַּע הַזְוִיֹּת עוֹמְדוֹת, הִרִי זֶה מִתֵּר¹⁵⁶
14 לְמִלְאֵת מִן הַבָּאָר וּלְהַשְׁקוֹת לְבִהֲמָה. וְכִמָּה יִהְיֶה
15 גְּבוּהָ כָּל פֶּס מִהֵן? עֲשָׂרָה¹⁵⁷ טַפְחִים. וְרֹחֲבוֹ? שְׁשֵׁה
16 טַפְחִים¹⁵⁸. וּבֵין כָּל פֶּס לְפֶס - כְּמִלָּא שְׁתֵּי רִבְקוֹת¹⁵⁹
17 שֶׁל אַרְבַּעַת אַרְבַּעַת בָּקָר, אַחַת נִכְנָסַת וְאַחַת יוֹצֵאָה.
18 שְׁעוֹר רֹחֵב זֶה אֵין יוֹתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה וּשְׁלִישׁ.

(153) משנה, עירובין יז, ב. (154) בארות שברשות הרבים העמוקות עשרה, דינן כרשות היחיד, ואסור למלא מהן ולהוציא לרשות הרבים, לכן עושין פסין (עמודים) בארבע זוויות מסביב לבאר, ואז מותר לו למלא מים ולהוציא כדי להשקות את הבהמות, כבציור שלפנינו: (155) לכל זווית שתי אמות, אמה כנגד אמה ורווח בין הזוויות. (156) כמבואר להלן בהלכה ל. (157) שאין מחיצה בפחות מגובה עשרה. (158) למעלה (בהלכה ז) נקראת מחיצה בפס רוחב ארבעה טפחים, כיון שיש שלוש מחיצות שלימות, מספיק ברביעית פס רחב ארבעה טפחים, אבל כאן שרובו פרוץ - צריך להיות ששה טפחים ('תוספות יום טוב'). (159) "הן עדת הבקר, מגזרת (ירמיה מו, כא) עגלי מרבק" (רבינו בפירוש המשניות).

19 כח. הִיָּה¹⁶⁰ בְּמָקוֹם אֶחָד מִן הַזְוִיֹּת אוֹ בְּכָל זְוִית
20 מֵאַרְבַּעַתָּן אֶבֶן גְּדוֹלָה¹⁶¹ אוֹ אֵילָן אוֹ תֵּל הַמֵּתִלְקֵט
21 עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ אַרְבַּע אֲמוֹת אוֹ חֲבִילָה שֶׁל קָנִים -
22 רֹאֵין: כָּל שְׁאֵלוֹ יִחַלֵּק וְיֵשׁ בּוֹ אֲמָה לְכָאן וְאֲמָה

24 לה. אַכסדרה¹⁹² בבקעה¹⁹³ - מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֵלָהּ,
25 וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהִיא בֵּת שֶׁלֹּשׁ מַחְצוֹת¹⁹⁴ וְתִקְרָה;
26 שְׁאֵנוּ רֹאִין בָּאֵלּוּ פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם רוּחַ
27 רְבִיעִית. וְהַזֹּרֵק מִרְשוֹת הָרִבּוּם לְתוֹכָהּ - פָּטוּר¹⁹⁵,
28 כְּזֹרֵק לְמִבּוֹי סָתוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ קוֹרָה. בֵּית אוֹ חֲצֵר
29 שֶׁנִּפְרָץ קֶרֶן זְוִית שְׁלֹשׁ בְּעֶשֶׂר אַמּוֹת - הֵרִי זֶה אָסוּר
30 לְטַלְטֵל בְּכֵלּוֹ; אֶף-עַל-פִּי שֶׁכָּל פִּרְצָה שֶׁהִיא עַד
31 עֶשֶׂר אַמּוֹת - כִּפְתָּח, אֵין עוֹשִׂין פֶּתַח בְּקֶרֶן זְוִית¹⁹⁶.
32 וְאִם הִתְקָה שֵׁם קוֹרָה מְלַמְעָלָה עַל אֲרֶף הַפִּרְצָה -
33 רֹאִין אוֹתָהּ שְׂיִירָדָה וְסִתְמָה, וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֵלּוֹ;
34 וְהוּא, שֶׁלֹּא תִהְיֶה בְּאֶלְכֶסוֹן¹⁹⁷.

192 עירובין כה, א. 193 הבקעה כרמלית, ובה אכסדרה בעלת שלש מחיצות שתקרתה חלקה. ונותנים בצדה קורות שהן פי תקרה היורד וסותם. 194 ואסור לטלטל בתוכה בלי תיקון רוח רביעית. 195 דעת רבינו, כמבואר בהלכה ט', כי שלש מחיצות יש להן דין כרמלית מן התורה שמותר לטלטל בתוכה, והזורק לשם מרשות הרבים פטור, אבל הראב"ד חולק וסובר שהיא רשות היחיד גמורה, והזורק לתוכה חייב, ורק מדברי חכמים נאסר הטלטול בתוכו. 196 עיין לעיל פט"ז הלכה כ'. ויש אומרים שכל זה נאמר רק לענין פירצה בלבד, אבל אם עשה לה צורת הפתח, בוודאי שם פתח עליה ומותר לטלטל (רשב"א). 197 שאם אין הקירוי שוה, אין אומרים פי תקרה יורד וסותם "כי על-ידי פי תקרה נעשה למטה החלל כעין פתח, ופתח אין עושין בקרן זווית" (הרא"ש). בנוסח אחר, חסרות המלים: "והוא שלא תהיה באלכסון" (כת"י התימנים).

35 לו. הָאֶצְבָּע¹⁹⁸, שֶׁמְשַׁעְרִין בָּהּ בְּכָל מְקוֹם, הִיא
36 רֹחֵב הַגּוּדֵל¹⁹⁹ שֶׁל יָד²⁰⁰. וְהִטְפַּח - אֲרִבַּע אֶצְבָּעוֹת.
37 וְכָל אֲמָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם - בֵּין בְּשִׁבְתָּ, בֵּין
38 בְּסִפָּה וְכִלְאִים - הִיא אֲמָה בֵּת שֶׁשֶׁה טְפָחִים²⁰¹.
39 וּפְעָמִים מְשַׁעְרִין בְּאֲמָה בֵּת שֶׁשֶׁה טְפָחִים דְּחוּקוֹת
40 זֹלֹז, וּפְעָמִים מְשַׁעְרִין בְּאֲמָה בֵּת שֶׁשֶׁה
41 שׁוֹחֲקוֹת²⁰² וְרוּחוֹת. וְזֶה וְזֶה לְהַחֲמִיר. בְּיָצֵד?
42 מִשָּׁךְ מִבּוֹי - בְּאֲרִבַּע אַמּוֹת שׁוֹחֲקוֹת²⁰³, וְגִבְהוֹ -
43 עֶשְׂרִים אֲמָה עֲצִיבוֹת. רֹחֵב הַפִּרְצָה - עֶשֶׂר אַמּוֹת
44 עֲצִיבוֹת²⁰⁴. וְכִי יִצְאָה בָּהֶן לְעִנְיָן סָפָה וְכִלְאִים.

198 מנחות מא, ב. 199 "רוחב הגודל האמור בכל השיעורין - הוא רוחב הגודל (כצ"ל - בן אריה) הבינוני - דקדקנו בשיעורו ומצאנוהו רוחב שבע שיעורות בינוניות זו בצד זו בדוחק, והן כאורך שתי שיעורות ברווח" (רבינו בהל' ספר-תורה פ"ט ה"ט). שיעור האגודל הוא בערך שני סנטימטרים (אמרי יושר ח"א פ"ה). 200 והיא בוהן יד האמור בתורה (רבינו בהל' תפלה פט"ו ה"י). 201 עירובין ג, ב. 202 "ושיעור יתרון השוחק על העצב, יראה לי שהוא חצי אצבע לכל אמה" (רשב"א). 203 מרווחת. 204 מצומצמות ודחוקות, אף שאין בהן עשרים אמה שוחקות.

1 הַפְּסִים¹⁷⁹, וְהִיא גְבוּהַ עֲשָׂרָה וָרֹחֵב אֲרִבַּעָה - לֹא
2 יִמְלֹא וְיִתֵּן לְפָנֶיהָ¹⁸⁰, שֶׁמֶא יִתְקַלְקַל הָאֵבֹס, וְיִוצִיא
3 הַדְּלִי לְאֵבֹס וּמִן הָאֵבֹס לְקִרְקַע רְשׁוֹת הָרִבּוּם¹⁸¹;
4 אֲלֹא מִמֶּלֶא וְשׁוּפָף, וְהִיא שׁוֹתָה מֵאֲלִיהָ.

176 עירובין כ, ב. 177 בין הפסים. 178 כלי מסודר לשים בו אוכל לבהמה. 179 כאן מדובר "כשהבהמה עומדת בבית, ואבוס מתוקן לה לפניה על יד הבית ברשות הרבים, גבוה עשרה ורחב ארבעה שהוא רשות היחיד, ונותן לה באבוס תבן ומספוא מרשות היחיד, וראש האבוס נכנס לבין הפסים" (רש"י). כבציור שלפנינו: 180 שלא ימלא מן הבור שבין הפסים ויגביה הדלי על ראש האבוס, וילך דרך רשות הרבים ויטלטל את הדלי על האבוס לפני הבהמה, מבלי להוציא את הדלי לרשות הרבים (רש"י). 181 שעל ידי קלקול באבוס, לא יוכל להוציא את הדלי ישר מבין הפסים לאבוס (מרשות היחיד לרשות היחיד), אלא יצטרך להוציא את הדלי מהאבוס לרשות הרבים ויוציא מרשות לרשות באיסור.

5 לִג. הַזֹּרֵק¹⁸² מִרְשׁוֹת הָרִבּוּם לְבֵין הַפְּסִין - חֵיב;
6 הַזֹּאִיל וְיֵשׁ בְּכָל זְוִית וְזְוִית מִחְצָה גְמוּרָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ
7 גְבוּהַ עֲשָׂרָה וְיִתֵּר מֵאֲרִבַּעָה עַל אֲרִבַּעָה, וְהֵרִי הָרִבּוּעַ
8 נִכְרַ וְנִרְאָה, וְנַעֲשֶׂה כָּל שְׂבִינֵיהֶם רְשׁוֹת הַיְּחִיד.
9 וְאֶפְלוּ הֵיחָה בְּבִקְעָה, וְאֵין שֵׁם בִּינֵיהֶם בָּאֵר; שֶׁהֵרִי
10 בְּכָל רוּחַ וְרוּחַ פֶּס מִמָּקָן וּפֶס מִמָּקָן. וְאֶפְלוּ הֵיחָה
11 רִבּוּם בּוֹקְעִין וְעוֹכְרִין בֵּין הַפְּסִין, לֹא בְטָלוּ
12 הַמַּחְצוֹת¹⁸³, וְהֵרִי הֵן בְּחֲצוֹת שְׁהִרְבִּים בּוֹקְעִין בָּהֶן,
13 וְהַזֹּרֵק לְתוֹכָן חֵיב. וּמִתֵּר לְהַשְׁקוֹת הַבְּהֵמָה בִּינֵיהֶן
14 אִם הִיא בִּינֵיהֶן בָּאֵר.

182 עירובין כ, א. 183 גדול כח המחיצות שאף אם עוברים רבים ביניהם, אין ביכולתם לבטל את רשות היחיד שביניהם.

15 לִד. חֲצֵר¹⁸⁴ שֶׁרֹאשָׁהּ אֶחָד נִכְנָס לְבֵין הַפְּסִין - מִתֵּר
16 לְטַלְטֵל מִתּוֹכָהּ לְבֵין הַפְּסִין, וּמִבֵּין הַפְּסִין לְתוֹכָהּ.
17 הֵיחָה שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת¹⁸⁵ - אָסוּרִין עַד שֶׁיַּעֲרִבּוּ¹⁸⁶. יִבְשׁוּ
18 הַמִּים בְּשִׁבְתָּ - אָסוּר לְטַלְטֵל בֵּין הַפְּסִין; שֶׁלֹּא
19 נִחְשְׁבוּ מַחְצָה לְטַלְטֵל בְּתוֹכָן אֲלֹא מִשׁוּם הַמִּים¹⁸⁷.
20 בָּאוּ לוֹ מִים בְּשִׁבְתָּ - מִתֵּר לְטַלְטֵל בִּינֵיהֶן¹⁸⁸; שֶׁכָּל
21 מַחְצָה שֶׁנַּעֲשִׂית בְּשִׁבְתָּ - שִׁמָּה מַחְצָה. מִבּוֹי¹⁸⁹
22 שֶׁנִּטְלָה קוֹרְתָּהּ אוֹ לְחִי¹⁹⁰ בְּשִׁבְתָּ - אָסוּר¹⁹¹ לְטַלְטֵל
23 בּוֹ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּפְרָץ לְכִרְמְלִית.

184 עירובין כ, א. כבציור שלפנינו: 185 נכנסות לבין הפסים. 186 עירובי חצרות, כמבואר בהלכות עירובין פרק א'. 187 ואין אומרים מכיון שהותר בתחילת השבת, כבר מותר גם אחרי שיבשה הבאר. 188 אף שהמחיצה נעשית מאליה עם בוא המים (רש"י). 189 משנה, עירובין צד, א. 190 או צורת הפתח שלו. 191 ואין אומרים כיון שהותר למקצת שבת, יהא מותר לכולה.

יום שלישי י"ז אלול ה'תשע"ט

פרק שמונה עשר

1) נתבארו בו שיעורי הדברים המוצאים, כמות כל אחד בפרט, וכל השיעורין הן דבר תורה, וכל מה שזכר שם הוא בחיוב גמור דבר תורה.

1 א. המוציא² דבר מרשות היחיד לרשות הרבים, או
2 מרשות הרבים לרשות היחיד - אינו חייב עד
3 שיוציא ממנו שיעור שמועיל כלום³. ואילו הן שיעורי
4 ההוצאה: המוציא אכלי אדם - פגרוגרת⁴;
5 ומצטרפין זה עם זה⁵. והוא, שיהיה פגרוגרת מן
6 האכל עצמו, חוץ מן הקלפים⁶ והגרעינין⁷ והעקצין⁸
7 והסבין⁹ והמרסן¹⁰.

2) (מסכת שבת דף עז עמוד ב.) 3) אבל אסור מן התורה להוציא אפילו פחות משיעור, כי "חצי שיעור אסור מן התורה" (מסכת יומא דף עד עמוד א) גם באיסורי שבת (רש"י מסכת שבת דף עד עמוד א.) 4) תאנה יבשה, "לא גדולה ולא קטנה, אלא בינונית" (מסכת כלים פרק י"ז משנה ז), והיא פחותה מביצת תרנגולת (מסכת שבת דף פ עמוד ב) וגדולה מזית (מסכת שבת דף צא עמוד א), ודעת רבינו (בפרק ח הלכה ה) "הגרוגרת הוא אחד משליש בביצה". 5) שני מיני מאכל אדם מצטרפים לשיעור גרוגרת לחיוב. 6) הקליפה העליונה אינה אוכל ואינה משלימה את השיעור. 7) "הקשים שהם בתוך הפרי" (רבינו בפירוש המשניות). 8) "שהפרי תלוי בהם באילן, כגון עוקצי התאנים והענבים והאפרסקים והאתרוגים וזולתם" (פירוש המשניות) שהן כעץ ולא כפרי (רש"י). 9) פסולת הקמח הנופלת ממנו כשנפלים אותו. 10) "הקליפה העליונה העבה היוצאה בנפה תחילה" (פירוש המשניות).

8 ב. יין¹¹ - פדי רבע¹² רביעית¹³. ואם היה קרוש¹⁴ -
9 בכזית¹⁵. חלב בהמה טהורה - פדי גמיעה¹⁶, וחלב
10 טמאה¹⁷ - פדי לכהל¹⁸ עין אחת. חלב¹⁹ אשה ולבן
11 ביצה - פדי לתן במשיפה²⁰. שמן - פדי לסוף²¹
12 אצבע²² קטנה של רגל קטן בן יומו²³. טל²⁴ - פדי
13 לשוף²⁵ את הקילורין. וקילור - פדי לשוף במים.
14 ומים - פדי לרחץ פני מדוכה²⁶. דבש²⁷ - פדי לתן
15 על ראש הכתית²⁸. דם ושאור כל המשקין וכל
16 השופכין²⁹ - פדי רביעית³⁰.

11) (משנה במסכת שבת דף עז עמוד ב) "המוציא יין כדי מזיגת הכוס" (כשיעור שהיו נוהגים לתת יין חי לתוך הכוס ולהוסיף עליו מים, כדי למזוג אותו בהם. רש"י). 12) רבע. 13) רביעית הלוג - (פסחים דף קט עמוד א) כשיעור ביצה ומחצה, והוא שיעור כוס של ברכה לעניין ברכת המזון, קידוש והבדלה, וכאן השיעור רובע של רביעית, שהן שלוש שמיניות ביצה, ואפשר להוסיף ולמזוג ברובע עוד שלוש רביעיות מים כדי שיהיה יין מזוג. 14) (מסכת שבת דף עז עמוד א): "יין יבש בכזית". 15) רוב שיעורי תורה הם כזית (מסכת עירובין דף ד עמוד

ב) שנאמר (דברים פרק ח פסוק ח): "ארץ זית שמן". ואכילת חלב ודם ונותר וכדומה כולם כזית (רש"י); ושיעור זית "לא גדול ולא קטן אלא בינוני זה אגורי (ששמנו אגור בתוכו וגדל כל צורכו" - מסכת כלים פרק י"ז משנה ח); לדעת רבינו (הלכות עירובין פרק א הלכה ט) כזית הוא קרוב לשליש ביצה, ולדעת התוספות (מסכת עירובין דף פ עמוד ב) חצי ביצה בקליפתה. 16) (מסכת שבת דף עז עמוד א) "כדי בליעת אדם בבת אחת" (רבינו בפירוש המשניות) ובתוספות כתבו שהוא יותר מכגורגרת. 17) שאינו ראוי לשתייה. 18) לשים על העין לרפואה או ליופי (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ח הלכה א): "הדא דאת אמר בחלב בהמה טהורה, אבל בחלב בהמה טמאה כדי לכוהל עין אחת". 19) (מסכת שבת דף עז עמוד ב). 20) "של קילור (משחה לכאב עיניים) שרגילים לשופו בחלב אשה" (רש"י). 21) בנוסחה אחרת: "כדי לסוך אבר קטן שהוא אצבע קטנה" (כתב יד התימנים) וכן בגמרא. 22) (מסכת שבת דף עז עמוד א). רש"י פירש: "אחד מפרקי אצבע קטנה" (מסכת שבת דף עז עמוד ב). 23) (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ח). 24) לשפוף. 25) כלי שדכים בו דברים יבשים לעשותם דקים. 26) (משנה במסכת שבת דף עז עמוד ב). 27) בנוסחה אחרת: "ליתן על פי ראש הכתית" (מער"ק) וכן בגמרא, ופירש רבי עובדיה מברטנורא, ששחין היוצא בעור הבשר כשמגיע להתבשל עושה ראש למעלה הנקרא פי כתית. 28) מכה שבגב הבהמה, בתלמוד ירושלמי (מסכת שבת פרק ח) "הדא דאת אמר בעתיקא (דבש ישן שאינו ראוי לאכילה), אבל בהן דידן (דבש חדש הראוי לאכילת אדם), שיעורו כדי ליתן בתוך הביצה". אבל בתלמוד בבלי לא נזכר חילוק זה ולכן השמיטו רבינו (ועיין רע"ב פרק ח דשבת משנה א). 29) מים שאינם ראויים לשתייה ולבישול. 30) הראויים לגבל בהם טיט (גמרא).

ג. תבן³¹ תבואה - כמלא פי פרה. תבן קטניות - 17 כמלא פי גמל³². ואם הוציא תבן קטניות להאכילו 18 לפרה - כמלא פי פרה; שהאכילה על ידי הדחק - 19 שמה אכילה. עמיר³³ - כמלא פי טלה. עשבים - 20 כמלא פי גדי. עלי שום ועלי בצלים: אם היו 21 לחים³⁴ - פגרוגרת, מפני שהן אכלי אדם; ויבשים³⁵ - כמלא פי גדי. ואין מצטרפין זה עם זה לחמור 22 שבהן, אבל מצטרפין לקל שבהן³⁶. ביצה? הוציא 23 תבן תבואה וקטניות: אם יש בשניהם כמלא פי פרה 24 - פטור³⁷, כמלא פי גמל - חייב. וכן כל פיוצא פנה 25 לענין השבת. 26

31) (משנה במסכת שבת דף עז עמוד א). 32) שתבן קטניות אינו ראוי לפרה, ושיעור זה גדול משיעור "מלוא פי פרה". 33) קש שיבולים. 34) ראויים למאכל אדם. 35) שאינם ראויים למאכל אדם. 36) שלא לחייב כי אם על השיעור הגדול שבשניהם. "מי ששעורו גדול הוא קל ואינו מצטרף להשלים חמור, שהרי אינו חשוב, אבל החשוב משלים את הקל לשעורו" (רש"י). 37) שהרי תבן קטניות שיעורו גדול מתבן תבואה וחייבו כמלוא פי גמל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- ד. המוציא ³⁸עצים - כְּדִי לְבָשֵׁל⁴⁰ בְּגִרוֹגֶרֶת מְבִיצָת התרנגולים, טְרוּפָה⁴¹ בְּשֶׁמֶן וְנִתְּנָה בְּאֶלְפֶס⁴².
המוציא ⁴³קנה - כְּדִי לַעֲשׂוֹת קְלָמוֹס⁴⁴ המגיע לְרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו⁴⁵, וְאִם הָיָה עֵבֶה⁴⁶ או מְרָצֵן⁴⁷ - שְׁעוּרוֹ פְּעֻצִּים.

(משנה במסכת שבת דף פט עמוד ב.) (39) "המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה" והיא ביצת תרנגולת, ש"אין לך ביצה קלה להתבשל יותר מביצת תרנגולת" (מסכת שבת דף פ עמוד ב.) (40) ויהיה האלפס חם כבר חימום בינוני (רבינו בפירוש המשניות.) (41) מעורבת. (42) מחבת. (43) (מסכת שבת דף פ עמוד ב.) (44) עט עשוי מקנה. (45) בגמרא שם: "לקשרי אצבעותיו" ובעי רב אשי אם הכוונה לקשר העליון דהיינו ראשי האצבעות או לקשר האמצעי, ופסק רבינו לקולא (מעשה רוקח). (46) שאינו ראוי לכתיבה. (47) שבור ורצין.

- ה. המוציא ⁴⁸תבלין⁴⁹ - כְּדִי לְחַבֵּל בִּיצָה⁵⁰; וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. פֶּלְפֶּל⁵¹ - כָּל שֶׁהוּא. עֵטְרִין⁵² - כָּל שֶׁהוּא. רִיחַ טוֹב⁵³ - כָּל שֶׁהוּא. רִיחַ רָע⁵⁴ - כָּל שֶׁהוּא. מִינֵי בְשָׂמִים - כָּל שֶׁהֵן. אֶרְגָּמִן⁵⁵ טוֹב⁵⁶ - כָּל שֶׁהוּא. בְּתוּלַת הַנֶּרֶד⁵⁷ - אַחַת. מִינֵי מַתְכוֹת הַקֶּשֶׁשׁ, כְּגוֹן נֹחַשֶׁת וּבְרִזְלָה⁵⁸ - כָּל שֶׁהֵן. מַעֲפֵר הַמְּזוּבָּה וּמַאֲבֵי הַמְּזוּבָּה⁵⁹ וּמִמָּקָם⁶⁰ סְפָרִים וּמִמָּקָם מִטְפַּחֲתוֹת שֶׁלֹּהֶן - כָּל שֶׁהֵן; מִפְּנֵי שֶׁמִּצְנִיעִין אוֹתָם לַגִּיזָה⁶¹. גִּחְלֵת⁶² - כָּל שֶׁהוּא. וְהַמוּצִיא שֶׁלֹּהֶבֶת - פְּטוּר⁶³.

(מסכת שבת דף פ"ט עמוד ב.) (49) "והזהר שלא יעלה על דעתך, שאין נקראים תבלין אלא המרקחת והדברים שריחם טוב, כמו הזנגביל והפלפל ודומיהם, אינו כן, אלא כל דבר שמתבלין בו את התבשיל, כגון השומים והבצלים ושומן והחומץ והיין כולם נקראים תבלין, כשאדם מתכוון לתבל בהם קדרתו ותבשילו (בפירוש המשניות מסכת ערלה פרק ב' משנה י'). (50) הכוונה לגרוגרת מביצה ("צפנת פענח"). (51) (מסכת שבת דף צ' עמוד א') ראוי לריח הפה; בנ"א: "פלפלת" (כת"י התימנים) וכן במשנה. (52) שרף עץ שריחו רע ומשמש למאור. (53) עלה ורד וארגמן שיש להם ריח טוב ונזכרים בהלכה כאן. (54) לעשן בשביל חולים ותינוקות לרפואה (רש"י). (55) חומר, מצבע אדום לריח (רש"י). (56) בנ"א חסר "טוב" (מער"ק). (57) עלה שושנה אדומה וסתומה. (58) שראוי לעשות מהן כלי קטן. (59) שמחמת קדושתם גונזים אותם כל שהם, משום זה גם שיעור חיובם בכל שהוא. (60) "רקב הנופל מספרים או ממטפחות שבלו" (רע"ב); "הדבר הכלה ונתעפש ולא נשאר בו אלא ורשם" (פירוש המשניות). (61) שכל תשמישי קדושה טעונים גניזה. (62) (מסכת ביצה דף ל"ט עמוד א'). (63) שאין בה שמשות.

- ו. המוציא זְרוּעֵי⁶⁴ גָּהָה שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין לְאָדָם - שְׁעוּרֵן פָּחוֹת⁶⁵ מִבְּגִרוֹגֶרֶת⁶⁶. מִזְרַע קְשׁוּאִין - שְׁנִים⁶⁷. וּמִזְרַע הַדְּלֻעִין⁶⁸ - שְׁנִים. מִזְרַע פּוֹל הַמְצָרִי⁶⁹ - שְׁנִים.

(משנה מסכת שבת דף פ"ט עמוד א'). (84) הקליפה הירוקה שעל האגוז בעודה לחה ראויה לצבע. (85) צמח שממנו עשים צבע כחול לצביעת בגדים. (86) צמח שמשרשיו עושים צבע אדום. (87) כסוי הראש. (88) מין עפר כעין מלח חריף לכבוס וטיהור מלכלוך, שהיו מביאים מאלכסנדריה של מצרים. (89) מין עשב מיובש לכביסה. (90) חומר המוצא מעפר צמחים, וכל אלה "מינים הרוחצים בחוזק ומלבנים" (פירוש המשניות). (91) "מעט, כדרך שמראים לדוגמא לומר כזה אתה רוצה" (רש"י).

ט"ט - פְּדִי לַעֲשׂוֹת פִּי פוֹר¹¹⁰. זָכַל אוֹ חוֹל דֶּק - פְּדִי
 לְזַכֵּל כְּרֶשֶׁה¹¹¹. חוֹל גָּס - פְּדִי לַעֲרֹב עִם מְלֹא כֶּף שֶׁל
 סִידִין¹¹². חֲרִסִית¹¹³ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת פִּי פוֹר שֶׁל צוֹרְפִי
 זָהָב. שְׁעָר - פְּדִי לְגַבֵּל טִיט לַעֲשׂוֹת פִּי פוֹר שֶׁל צוֹרְפִי
 זָהָב¹¹⁴. סִיד - פְּדִי לְסוֹד אֶצְבַּע קִטְנָה שְׂבָבָנוֹת¹¹⁵.
 עֶפְר¹¹⁶ וְאַפֶּר - פְּדִי לְכֶסֶת דָּם צָפוֹר קִטְנָה¹¹⁷. צָרוֹר
 אָבֶן - פְּדִי לְזֹרֵק בִּכְהֶמָּה וְתַרְגִּישׁ, וְהוּא מְשַׁקֵּל עֲשָׂרָה
 זוּזִים¹¹⁸. חֲרָס - פְּדִי לְקַבֵּל בּוֹ רִבְעִית¹¹⁹.

(108) (משנה מסכת שבת דף פ' עמוד ב'). (109) "טיט אדום, עושים ממנו חותמות על השקים ששמים בהם הסוחרים ממנו, הנקראים מרצופים, וכמו כן יעשו ממנו חותמות על המכתבים" (פירוש המשניות). (110) שפת הכור של הצורפים. (111) ירק נאכל, דומה לבצל, "בעברית נקרא חציר" (במדבר פרק י"א פסוק ה' – פירוש המשניות). (112) שאסור "לסוד את הבית אלא אם כן עירב בו חול" (שלא יהיה לבן כל צרכו, כדי להזכיר אבלות על חורבן ירושלים – מסכת שבת דף פ' עמוד ב' וברש"י). (113) לבנה כתושה. (114) כמבואר בהלכה ו'. (115) "נעשה מאבנים שרופות, והיה מנהגם למשוך בו הנערות על כל בשרם כמו מלבוש, וכוונתם להביא להן הנדות ולמהר הבגרות ולהנעים הבשר" (רבנו בפירוש המשניות). (116) ירושלמי (מסכת שבת פרק ח' הלכה ד'). (117) אחר השחיטה. בתוספתא (שבת פ"ט): "איזהו דם צפור קטנה? – זה (צפור) דרוור". (118) זוז הוא דינר של כסף כמבואר בדברי רבנו עירובין (פרק א' הלכה י"ב). (119) מבואר בהלכה ב'.

יב. המוציא¹²⁰ חֶבֶל - פְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶזְנִין¹²¹ לְקַפָּה¹²².
 גְּמִי¹²³ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת תְּלָאִי¹²⁴ לְנֶפֶשׁ וְלִכְבָּרָה.
 הוֹצִיץ¹²⁵ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶזְנִין לְכַפִּיפָה¹²⁶ מְצִרִית.
 סִיבִין¹²⁷ - פְּדִי לָתֵן עַל פִּי מִשְׁפָּח קֶטֶן שֶׁל יִין¹²⁸.
 מוֹכִיץ¹²⁹ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת בּוֹ פְּדוּר כְּאֶגוֹז. עֶצֶם - פְּדִי
 לַעֲשׂוֹת תְּרוּד¹³⁰. זְכוּכִית - פְּדִי לְגִדֵּד בָּהּ רֹאשׁ
 הַכֶּרְכֶּר¹³¹, אוֹר¹³² עַד שִׁפְצָע¹³³ שְׁתֵּי יָמִין¹³⁴ כְּאַחַת.

(120) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד א'). (121) לאחוז בה. (122) תבה או קופסא. (123) צמח הגדל במים עושים ממנו חבלים. (124) בית יד. (125) עלי התמר. (126) סל. (127) החוטים שמתחת לקליפת עץ התמר. (128) לסנונו מהפסולת. (129) כל דבר רך כצמר, צמר גפן וכדומה. (130) (מסכת שבת דף פ"א עמוד א') כף רופאים קטנה (פירוש המשניות). (131) כעין מחט שהאורג שובט בו חטי השתי המתוחים שלא יסתבך חוט בחבורו, וכשנשבר ראשו מחדדו בזכוכית. (132) כן הוא בברייתא בשבת שם. (133) מסיר חטי השתי מהערב. (134) חוטים.

יג. המוציא¹³⁵ שְׁתֵּי יָמִין מִזֶּנֶב הַסּוֹס וּמִזֶּנֶב הַפָּרָה
 - חֵיב¹³⁶. הוֹצִיא אֶחָת מִן הַקֶּשֶׁה¹³⁷ שְׂבָחֲזִיר - חֵיב.
 נֶצֶר דָּקָל, וְהֵן חוֹטֵי הָעֵץ - שְׁתֵּים. חוֹרֵי דָקָל, וְהֵן
 קִלְפֵי הַחֲרִיטֹת¹³⁸ - אֶחָת. מִצָּמֶר גֶּפֶן¹³⁹ וּמִצָּמֶר

(92) חתיכה קטנה של צמר או צמר גפן לשם אריגה במטפחת (ר"ח). בנ"א: לאורג (מער"ק).

ט. המוציא⁹³ דִּין עַל הַקְּלָמוֹס - שְׁעוֹרוֹ פְּדִי לְכַתֵּב
 מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת; אֲבָל אִם הוֹצִיא הָדִין בְּפָנָי
 עֲצָמוֹ⁹⁴ אוֹ בְּקֶסֶת⁹⁵, צָרִיךְ שִׁיְהִי בּוֹ יֵתֵר עַל זֶה -
 פְּדִי שִׁיעָלָה מִמֶּנּוּ עַל הַקְּלָמוֹס פְּדִי לְכַתֵּב שְׁתֵּי
 אוֹתִיּוֹת. הִיָּה בְּקֶסֶת פְּדִי אוֹת אֶחָת וּבְקָלָמוֹס פְּדִי
 אוֹת אֶחָת, אוֹ בְּדִין לְבָדוֹ פְּדִי אוֹת אֶחָת וּבְקָלָמוֹס
 פְּדִי אוֹת אֶחָת - הִרִי זֶה סִפֵּק⁹⁶. הוֹצִיא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת
 וּכְתָבָן בְּשֵׁהוּא מְהֵלֶךְ - חֵיב⁹⁷; כְּתִיבָתָן זֹו הִיא
 הַנִּחְתָּן. הוֹצִיא אוֹת אֶחָת וּכְתָבָהּ, וְחִזֵּר וְהוֹצִיא אוֹת
 שְׁנִיָּה וּכְתָבָהּ - פְּטוּר; שְׂכָרָה חֲסֵרָה⁹⁸ הָאוֹת
 הִרְאִשׁוּנָה.

(93) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (94) (ירושלמי מסכת שבת פרק ח' הלכה ג'): "הוציא דין, אם בקולמוס בכדי לכתוב שתי אותיות, אם בכלי צריך יותר (שאי אפשר שלא ידבק מן הדיו בצדדים, ונמצא שנתמעט מלכתוב בה שתי אותיות)". (95) כלי שנותנים בו דיו. (96) בגמרא מסופקים אם מצטרפים לשיעור או לא. (97) אף שלא עמד לפוש וגופו לא נח חייב, שעיקר הנחת הדיו על הכתב הוא (רש"י). (98) יבשה טרם שנכתבה האות השניה.

י. המוציא⁹⁹ כְּחוֹל¹⁰⁰ - בִּין לְרְפוּאָה, בִּין לְתַכְשִׁיט
 - פְּדִי לְכַחַל עֵין אֶחָת. וּבִמְקוֹם שְׂאִין יִדְבֹּק
 לְהַתְקַשֵּׁט אֲלֹא בְּכַחֲלִית שְׁתֵּי עֵינַיִם, וְהוֹצִיאֻ
 לְהַתְקַשֵּׁט - עַד שִׁיּוּצִיא פְּדִי לְכַחַל שְׁתֵּי עֵינַיִם¹⁰¹.
 זָפֶת וּפְרִית¹⁰² - פְּדִי לַעֲשׂוֹת נֶקֶב¹⁰³. שְׁעוּה - פְּדִי
 לָתֵן עַל פִּי נֶקֶב קֶטֶן. דֶּבֶק - פְּדִי לָתֵן בְּרֹאשׁ
 הַשִּׁפְשָׁף¹⁰⁴. רֶכֶב¹⁰⁵ - פְּדִי לְמַשֹּׁחַ תַּחַת רַקִּיק¹⁰⁶
 כְּסָלְעֵי¹⁰⁷.

(99) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (100) מבואר בהלכה ב'; בנ"א כוחל (שוניצין). (101) (מסכת שבת דף פ' עמוד א') "צנועות כוחלות עין אחת" – שהולכות מעוטפות ואין מגלות אלא עין אחת לראות וכוחלות רק עין אחת, אבל בנות כפרים – אינן צריכות צניעות כל כך, שאין שחוק וקלות ראש מצוים שם, אינן מכסות פניהן וכוחלות שתי עיניהן" (רש"י). (102) "כלי שנותנים בו כסף חי, סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק, כדי להוציא ממנו הכסף ח" (רש"י). (103) נקב שבמגופת חבית של יין שהוא דק מכל שמן. (104) בנ"א: "השבשבת" (שוניצין) "שמים נשר קטן בראש קנה ונותנים עליו דבק, והעוף יושב עליו ונדבק בו" (רש"י); ורבנו פירשו: "דבק הוא דבר עשוי ביד כל אדם הנוגע בו ידבק בו, ושבשבת הוא הגמא שבראשיה נותנים הדבק קושרים אותה בקנה, ומכניסים אותה בקיני העופות ומוציאים האפרוחים" (פירוש המשניות). (105) (מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב') שומן או שמן (רש"י). (106) עוגה נתונה בתנור ומטונגת בשומן (רש"י). (107) בגודל של סלע.

יא. המוציא¹⁰⁸ אֶדְמָה¹⁰⁹ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת חוֹתֶם הָאֶגֶרֶת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המעשר והמכס, להודיע שזה פרע מה שנתחייב".
(154) בנ"א: "ראיה היא לו לעולם" (כת"י הסימנים), ועליו לשמור על הקשר להוכחה ששלם לו את המכס.
(155) שאינו צריך לו לגבות חובו; ואם הוא שטר שאינו פרוע, חייב בכל שהוא (גמרא). (156) צלוחית ששמים בה שמן בושם הנעשה מעלי ורדים.

טז. המוציא¹⁵⁷ בהמה חיה ועוף, אף-על-פי שהן
חיים - חייב¹⁵⁸. אבל אדם חי אינו משאוי¹⁵⁹. ואם
היה פפות או חולה - המוציא אותו חייב. והאשה
מדדה¹⁶⁰ את בנה בזמן שנוטל אחת¹⁶¹ ומניח אחת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המוציא בהמה חיה ועוף, אע"פ שהן חיים - חייב. אבל אדם חי, אינו משאוי".

והטעם הוא משום שאדם נושא את עצמו, אבל שאר בעלי-חיים "דמשרבטי נפשיהו" ומכבידין עצמן להשמיט מיד הנושאן.

וביאור ההלכה בעבודה הרוחנית, ש'אדם' היינו הנפש האלוקית, ואילו בעלי-חיים מרמזים על הנפש הבהמית. 'בהמה' מדגיש את בהמיותה של הנפש הבהמית כפי שהיא בתקפה לפני הבירור.

'חיה' מורה על התגברות החיות, היינו שהחומריות שבנפש הבהמית אינה בתוקף כל-כך, כתוצאה מעבודת האדם בבירור הנה"ב.

ו'עוף' מורה על בירור נעלה יותר של הנפש הבהמית - 'ועוף יעופף' - היפך טבע המשיכה לארץ, ומעלה זו מודגשת גם בדיני השחיטה, שבעוף מספיק סימן אחד או רוב סימן, אבל בבהמה חיה צריך לשני סימנים או רובן. וזוהי ההוראה: שגם לאחר שיברר האדם את הנפש הבהמית שלו עד לדרגת 'עוף', אין לו 'לסמוך' על נפש הבהמית, כי עדיין נשארת בטבעה ש"רוח הבהמה היוורת למטה". ולאידך, אל לו לחשוב "מה הועלתי בעבודתי", כי החילוק בין בהמה חיה ועוף הוא מן הקצה אל הקצה, ומטעם זה גם לא כללם הרמב"ם ביחד, ולא קראם בשם כולל - 'בעלי-חיים'.

ויש לברר הדין בנוגע לדגים, האם שייך בהם עניין ההוצאה בתוך כלי שיש בו מים, האם דינם כבעלי-חיים ש"משמיטין עצמן כלפי מטה" או כאדם חי שנושא את עצמו.

(על-פי י"ן מלכות' ספר זמנים סימן י)

(157) (מסכת שבת דף צ"ד עמוד א'). (158) ולא אמרו בזה "חיי נושא את עצמו" כמ' באדם, לפי שהם נשמטים כלפי מטה ומכבידים על הנושאם. (159) כי "חיי נושא את עצמו" ופטור אבל אסור מדרבנן (או"ח שח). (160) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד ב'). אוחתו בזרועותיו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך (רש"י). (161) שהתינוק

1 פלף¹⁴⁰, וצמר גמלים וארנבים וחייה שפכים, ושאר
2 כל הנטוין - כדי לטוות חוט ארף ארבעה טפחים.
3 המוציא מן הפגד או מן השק או מן העור -
4 בשעורין לטמאה כך שעורין להוצאה: הפגד -
5 שלשה¹⁴¹ על שלשה, השק - ארבעה על ארבעה,
6 העור - חמשה על חמשה.

(135) (מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (136) שמצניעים אותן לצוד בהן עופות (גמרא). (137) מהחוטים הקשים שבשרתו. (138) ענפי דקל שעליהם נפרדים. (139) בהלכה הקודמת על מוכין, הכוונה לפסולת (מעשה רוקח). (140) משי גס. (141) טפחים וכן שאר השעורים בטפחים (מסכת שבת דף ע"ט עמוד א').

7 יד. המוציא¹⁴² עור שלא נתעבד כלל, אלא עדין
8 הוא רך - שעורו כדי לצר¹⁴³ משקלת קטנה
9 שמשקלה שקל. היה¹⁴⁴ מלוח, ועדין לא נעשה
10 בקמח ולא¹⁴⁵ בעפצה¹⁴⁶ - שעורו כדי לעשות קמיע.
11 היה עשוי בקמח, ועדין לא נתעבד בעפצה - שעורו
12 כדי לכתב עליו את הגט. נגמר עבודו - שעורו
13 חמשה¹⁴⁷ על חמשה.

(142) (מסכת שבת דף ע"ט עמוד א'). (143) "דרך הסוחרים לצור משקלות של עופרת כדי שלא תפחת, לפי שהמתכת נשחקת תמיד ונפחתת" (רש"י). (144) כיצד מעבדים את העור? - "לוקחין עור בהמה או חיה ומעבירים היער ממנו תחלה, ואחר-כך מולחין אותו במלח ואחר-כך מעבדין אותו בקמח, ואחר-כך בעפצא וכיוצא בו מדברים שמכווצין את העור ומחזיקין אותו" (רבנו בפרק א' מהלכות תפילין הלכה ו'). (145) בנ"א: "או בעפצא" (ויניציאה). (146) פרי האלון הניתן בדיו ומעבדים בו את העורות לחזקם. (147) טפחים.

14 טו. המוציא¹⁴⁸ קלף מעבד - כדי לכתב עליו פרשת
15 שמוע¹⁴⁹ עד ו'בשעריה'¹⁵⁰. דוכסוסטוס¹⁵¹ - כדי
16 לכתב עליו מזוזה¹⁵². ניר - כדי לכתב עליו שתי
17 אותיות של קשר מוכסין¹⁵³, שהן גדולות מאותיות
18 שלנו. המוציא קשר מוכסין - חייב, אף-על-פי
19 שפכר הראהו למוכס ונפטר בו; שהרי ראיה היא¹⁵⁴
20 לעולם. המוציא שטר פרוע¹⁵⁵ וניר מחוק - כדי
21 לכתב על פי צלוחית קטנה של פליטון¹⁵⁶. ואם יש
22 בלכך שלו כדי לכתב שתי אותיות של קשר מוכסין
23 - חייב.

(148) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (149) "שמע ישראל" בדברים פרק ו' פסוקים ד' ט'. (150) היא פרשה קטנה שבתפילין הכתובה על קלף. (151) "אחר שהעבירו את השער מן העור, מחלקין אותו בעביו לשנים, החלק העבה שממול הבשר, אחר שעבדו במלח, בקמח ובעפצא, נקרא דוכסוסטוס" (הלכות תפילין פרק א' הלכה ז'). (152) "שהלכה למשה מסיני לכתוב מזוזה על הדוכסוסטוס" (שם הלכה ח'). (153) "הוא הסימן שכותבים לוקחי

- מגיע רגליו כשמגביה רגל אחת מניח אחת, אבל לגרור את הילד אסור מפני שנושאת אותו (רש"י).
- 1 יז. המוציא תינוק ח"י¹⁶² וְכִּסּוּ תְּלִי בְּצוּאָרוֹ - חֵיב מְשֻׁם הַכִּסּוּ¹⁶³; שְׁאִין הַכִּסּוּ טְפִלָּה לְתִינוּק. אֲבָל אִם הוֹצִיא אֶת הַגָּדוֹל, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְלַבֵּשׁ בְּכָלִיו וְטַבְעוּתִיו בְּיָדוֹ - פְּטוּר¹⁶⁴; שֶׁהִכּוּל טְפִלָּה לוֹ. הֵיוּ כָּלִיו מְקַפְּלִין עַל כְּתוּפֵיו¹⁶⁵ - הַנוֹשֵׂא אוֹתוֹ חֵיב.
- 2 (מסכת שבת דף קמ"א עמוד ב') היכול ללכת בסיוע אמו. (163) אבל על התינוק פטור, משום שחי נושא את עצמו. (164) על האדם, כי חי נושא את עצמו, ועל החפצים משום שהם טפלים לו. (165) שלא כדרך לבישה.
- 3 יח. המוציא¹⁶⁶ חֲגָב¹⁶⁷: חֵי - כָּל שֶׁהוּא¹⁶⁸, וּמֵת¹⁶⁹ - בְּגִרוּגָתוֹ. צִפְרֵת פְּרָמִים¹⁷⁰ - בֵּין חֵיָהּ, בֵּין מֵתָהּ - כָּל שֶׁהוּא; מִפְּנֵי שֶׁמְצַנִּיעִין אוֹתָהּ לְרַפּוּאָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהּ. הַמֵּת¹⁷¹ וְהַנִּבְלָה וְהַשֶּׁרֶץ - כְּשֶׁעוֹר טָמְאָתָן כֶּף שְׁעוֹר הוֹצָאתָן¹⁷²: מֵת וְנִבְלָה¹⁷³ - כְּזֵית, וְשֶׁרֶץ - בַּעֲדָשָׁה.
- 4 (מסכת שבת דף ק"ז עמוד ב'). (167) ממני הארבה. (168) "הכוונה אף אם הוא קטן ביותר" (פירוש המשניות), מכיון שמצניעו לתינוק לשחק בו. (169) ככל שיעורי אוכלים, כי חגבים אינם טעונים שחיטה ומותרים באכילה. (170) מין ארבה המצוי בכרמים. (171) (משנה מסכת שבת דף ק"ג עמוד ב'). (172) רבנו פסק (פרק א' הלכה ז') כרבי יהודה כי מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, לכן סובר כאן שחייב, אבל לשיטת הראשונים שפסקו כרבי שמעון, גם כאן פטור; ודעת בעל "תוספות יום טוב" שכאן חייב בכל אופן, שנבלה ושרץ ראויים להצניע בשביל כלב או חתול. (173) מטמאים בשיעור כזית.
- 5 יט. הֵיָה¹⁷⁴ שֶׁם כְּזֵית מְצַמְצֵם, וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ פִּחְצֵי זֵית - חֵיב; שֶׁהָרִי הוֹעִיל בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁנִּתְמַעֵט הַשְּׁעוֹר מִלְּטָמֵא. אֲבָל אִם הוֹצִיא פִּחְצֵי זֵית מִכְּזֵית וּמִחֻצָּה - פְּטוּר¹⁷⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה בְּשֶׁאֵר הַטָּמְאוֹת.
- 6 (מסכת שבת דף צ"ד עמוד ב'). (175) שהרי נשאר עוד כזית לטמא.
- 7 כ. בָּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁷⁶, שְׁאִינוּ חֵיב אֲלָא עַל הַהוֹצָאָה בְּשֶׁעוֹר? כְּשֶׁהוֹצִיא סֶתֶם; אֲבָל הַמוֹצִיא לְזִרְעָה¹⁷⁷ אוֹ לְרַפּוּאָה אוֹ לְהִרְאוֹת מִמֶּנּוּ דִּגְמָא וְלִכְל פִּיּוּצָא בָּזָה - חֵיב בְּכָל שֶׁהוּא¹⁷⁸.
- 8 (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (177) שנשמרו במיוחד לשם כך. (178) אפילו גרעין אחד.
- 9 כא. הַמְצַנִּיעַ¹⁷⁹ דְּבָר לְזִרְעָה אוֹ לְרַפּוּאָה אוֹ לְדִגְמָא¹⁸⁰, וְשִׁכַּח לָמָּה הִצְנִיעוֹ, וְהוֹצִיאוֹ סֶתֶם - חֵיב עָלָיו בְּכָל שֶׁהוּא; שֶׁעַל דַּעַת מִחְשְׁבָּהּ רִאשׁוֹנָה הוֹצִיא. וְשֶׁאֵר הָאֲדָם¹⁸¹ אֵין חֵיבִין עָלָיו אֲלָא כְּשֶׁעוֹר¹⁸². זֶרֶק זֶה שֶׁהוֹצִיא כְּבָר לְתוֹף הָאוֹצֵר¹⁸³,
- 1 (מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (180) אבל דברים שאין בהם שום צורך לזרע, לדוגמא ולרפואה, והצניע מהם פחות משיעורם, בטלה דעתו אצל כל אדם ופטור (משנה למלך). (181) שלא הצניע אותו לזרע ולדוגמא. (182) הבמאר בפרק ו'. (183) והסחי דעתו להצניעם לדוגמא. (184) או הוציאו.
- 2 כב. דְּבָר¹⁸⁵ שְׁאִין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִצְנִיעוֹ וְאִינוּ רְאוּי לְהִצְנִיעַ, כְּגוֹן דָּם הַנֶּדֶה, אִם הִצְנִיעוֹ אַחֵר וְהוֹצִיאוֹ - חֵיב, וְשֶׁאֵר הָאֲדָם פְּטוּרִין עָלָיו¹⁸⁶; שְׁאִין חֵיבִין אֲלָא עַל הוֹצָאת דְּבָר הַפְּשׁוּר¹⁸⁷ לְהִצְנִיעַ וּמְצַנִּיעִין כְּמִוְהוּ¹⁸⁸.
- 3 (משנה מסכת שבת דף ע"ה עמוד ב'). (186) שהרי אינו ראוי לשום דבר ("מגיד משנה"). (187) הראוי לשמוש מה ואינו נזרק לאבוד. (188) שבכמותו יש שיעור ראוי להצניע.
- 4 כג. הַמוֹצִיא¹⁸⁹ חֲצִי שְׁעוֹר - פְּטוּר¹⁹⁰. וְכֵן כָּל הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה מִן הַמְּלָאכּוֹת חֲצִי שְׁעוֹר - פְּטוּר. הוֹצִיא¹⁹¹ חֲצִי שְׁעוֹר וְהִנִּיחוֹ, וְחִזְרוּ וְהוֹצִיא הַחֲצִי הָאֲחֵר - חֵיב¹⁹². וְאִם קָדָם וְהִגְבִּיהַ הַחֲצִי הָרִאשׁוֹן קָדָם הַנֶּחֱת הַחֲצִי הַשֵּׁנִי - נִעְשֶׂה כְּמִי שֶׁנִּשְׂרַף וּפְטוּר. הוֹצִיא חֲצִי שְׁעוֹר וְהִנִּיחוֹ, וְחִזְרוּ וְהוֹצִיא חֲצִי אַחֵר וְהַעֲבִירוֹ עַל הָרִאשׁוֹן בְּתוֹף שְׁלֹשָׁה¹⁹³ - חֵיב; וְהַמַּעֲבִיר - כְּמִי שֶׁהִנִּיחַ עַל גְּבִי מְשֻׁהוּ. אֲבָל אִם זֶרֶק¹⁹⁴, אִינוּ חֵיב עַד שֶׁיִּנָּתֵן שָׁם עַל גְּבִי מְשֻׁהוּ.
- 5 (משנה מסכת שבת דף ק"ג עמוד ב'). (190) "ולא נאמרו שיעורים אלא לחיוב חטאת וכתר, אבל איסור יש בכל שהוא" (טור או"ח סימן ש"א). (191) (מסכת שבת דף פ' עמוד א'). (192) ששני החצאים מצטרפים בהעלם אחד. (193) שהוא כלבד מחובר לחצי הראשון. (194) ולא העבירו בידו סמוך לחצי הראשון.
- 6 כד. הוֹצִיא¹⁹⁵ חֲצִי שְׁעוֹר וְחִזְרוּ וְהוֹצִיא חֲצִי שְׁעוֹר בְּהֶעֱלֵם אַחַת¹⁹⁶: לְרִשּׁוֹת אַחַת - חֵיב; לְשֵׁנִי רִשּׁוֹת: אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶן רִשּׁוֹת שֶׁחֵיבִין עָלֶיהָ - פְּטוּר¹⁹⁷; הֵיָתָה בֵּינֵיהֶן פְּרָמְלִית¹⁹⁸ - הָרִי הֵן פְּרִשּׁוֹת אַחַת וְחֵיב חֲטָאֵת.
- 7 (מסכת שבת דף פ' עמוד א'). (196) שלא נודע לו בינתיים. (197) כיון שיש ביניהן הפסק רשות היחיד, אינן מצטרפות להחשב רשות אחת. (198) ראה למעלה פרק י"ד הלכה ד' שכרמלית היא תל שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר, וגבהו משלשה טפחים עד עשרה, והמוציא מרשות הרבים לכרמלית או מרשות היחיד לכרמלית - פטור. ולפיכך אינה חשובה להפסיק בין הרשויות, ומצטרפים שני חצאי שיעורים לשעור שלם אחד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) משנה (מסכת שבת דף צ"ג עמוד א'). (216) במשנה כתוב "המוציא אוכלין . . . בכלי", והראב"ד מביא מהירושלמי שאין הכלי טפלה, אלא במיני אוכלים ידועים שצריכים לכלי, ורבינו השמיט תיבת "אוכלין" לשלול דיעה זו, וכמו שכתב הרב המגיד "כי כל דבר שמוטל ליה לגביה, אף שאינו צריך לו, פטור" (מעשה רוקח). (217) שאינו חייב על הוצאתו כי "חי נושא את עצמו" (ראה בהלכה י"ז). (218) "מוכרי בשמים לקשוטי נשים, ויש להם קופות קטנות לצרורות בשמים" (רש"י). (219) ואין המינים מחלקים לחייב חטאת על כל אחד מהם (ירושלמי).

פרק תשעה עשר

(1) לבאר הדברים שמותר לצאת בהן, מפני שהן דרך מלבוש, והדברים שאסרו חכמים מפני חשש ההוצאה ותולדותיה. ונמשך לזה ביאור מקצת דברים, שהוצא בהם חייב דבר תורה.

- א. כל כלי המלחמה אינ² יוצאין בהן בשבת. ואם יצא: אם היו פלים שהן דרך מלבוש, כגון שריון³ וכובע⁴ ומגפיים⁵ שעל הרגלים - הרי זה פטור; ואם יצא בכלים שאינן דרך מלבוש, כגון רמח⁶ וסיף⁷ וקשת⁸ ואלף⁹ ותריס¹⁰ - הרי זה חייב.

(2) בשבת סג, א: "רבי אליעזר אומר (כל כלי המלחמה) תשיטין הן לו, [שנאמר (תהלים מה, ד'): "חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך"]", וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי, שנאמר (ישעיה ב, ד): "וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות, לא ישא גוי אלא גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה" [ואם תכשיטין הן לו, מפני מה הן בטלים לימות המשיח?], והלכה כחכמים. (3) מלבוש עשוי ברזל. (4) של ברזל (פירוש המשניות), ובלשון המשנה "קסדא". (5) "מברזל יכסו הרגלים כדי שלא יירו על רגליו" (פירוש המשניות כלים פ"א מ"ח). (6) כידון. (7) חרב. (8) לירות בה חצים. (9) מגן עגול (פירוש המשניות). (10) מגן משולש (פירוש המשניות). ולפי שדעת רבינו שניהם "מגן", שינה מסדר המשנה: "בסיף, בקשת, בתריס, באלה, ברומח", והביא אלה ותריס ביחד.

- ב. אינ¹¹ יוצאין בסנדל מסמר¹² שסמרו לחזקו¹³. ואפלו ביום טוב גזרו עליו שלא יצא בו. ומת¹⁴ לצאת¹⁵ באבנט שיש עליו חתיכות קבועות של פס¹⁶ ושל זהב, כמו שהמלכים עושין; מפני שהוא תכשיט, וכל שהוא תכשיט - מת¹⁵. והוא, שלא יחא רפוי; שמה ופל ברשות הרבים ויבוא להביאו.

(11) משנה, שבת ס, א. (12) מגעל עץ עם מסמרים. וטעם איסורו, כי בזמן צרה מן הצרות היו מתקבצים לתפילה וקריאת שמע במערות, ושמעו קול המון וסברו שמה הרגישו בהם האויבים, דחקו זה את זה ודרסו זה את זה באותן הסנדלים המסומרים, ומתו מהם רבים, ולפיכך אסרו לצאת בסנדל מסומר בשבת ויום-טוב לפי שהם ימי כניסה וכנופיה (פירוש המשניות). (13) שלא אסרו חכמים אלא כעין המעשה שהיה, ושם היו מסומרים לחזיון הסנדלים.

- 1 כה. המוציא¹⁹⁹ פחות מפשעור²⁰⁰, וקדם שניניחו²⁰¹ נתפח²⁰¹ וחזר בפשעור; וכן המוציא בפשעור, וקדם שניניח צמק וחזר פחות מפשעור - פטור²⁰².

(199) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (200) בשעת העקירה היה פחות מכשיעור. (201) התנפה ונתרחב. (202) שאינו חייב עד שיהיה בו כשיעור מתחילת המלאכה ועד סופה, בעקירה ובהנחה כמבואר למעלה (פרק י"ג הלכה ה').

- כו. המוציא²⁰³ כגרוגרת לאכילה, וצמקה²⁰⁴ קדם הנחה, וחשב עליה לזריעה או לרפואה, שאינו צריך שיעור - הרי זה חייב כמחשבתו של עת הנחה. הוציא פחות מכגרוגרת לזריעה²⁰⁵, וקדם הנחה חזר וחשב עליה לאכילה - פטור²⁰⁶. ואם תפחה קדם הנחה²⁰⁷ ונעשת כגרוגרת קדם שיקלף עליה לאכילה - חייב; שאפלו לא חשב היה מתחייב על מחשבת ההוצאה²⁰⁸.

(203) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (204) לפחות מכשיעור. (205) שאין צריכה שיעור. (206) שבשעת הנחה לא היה בו כשיעור הדרוש. (207) והיה בו כשיעור בין בעקירה ובין בהנחה. (208) בגמרא מסופקם במקרים אלה אם יש בהם חיוב חטאת או לא, ודרכו של רבנו לפסוק כדעת "אם תמצא לומר" שבתלמוד, כי סגנון זה מוכיח שהדבר נפשט בבית מדרשם ("מגיד משנה").

- כז. הוציא²⁰⁹ כגרוגרת לאכילה, וצמקה²¹⁰, וחזרה ותפחה²¹¹ קדם הנחה - הרי זה ספק²¹² אם נדחה או לא נדחה. ורק פזית אכלין לבית טמא, והשלים פזית זה לאכלים שהיו שם²¹³, ונעשה הפל כביצה - הרי זה ספק²¹⁴ אם נתחייב על פזית, מפני שהשלים השעור לענין טמאה, או לא נתחייב.

(209) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (210) לפחות מכשיעור. (211) חסרה מהשעור. (212) "יש דחוי לענין שבת, או אין דחוי" ש"אלו הניחה באותה שעה (כשחסרה בינתים), אינו חייב חטאת, גם עכשיו נאמר שנדחה לו מחיוב חטאת, ובטלה לה עקירה, וכאשר תפחה לכשיעור והניחה, עשה הנחה בלא עקירה" (רש"י). (213) אין אוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה, והאוכלין שהיו שם לא היה בהם כביצה. (214) "מדרשיב הך דריקה לענין טומאה, חשיב נמי לענין שבת, כאילו היה בזה שיעור כגרוגרת ומחויב או לא" (רש"י).

- כח. המוציא²¹⁵ פחות²¹⁶ מפשעור, אף-על-פי שהוציאו בכלי - פטור; שהפלי טפלה לו, ואין פונתו להוצאת הכלי, אלא להוצאת מה שבתוכו, והרי אין בו בפשעור. לפיכך, אם הוציא אדם חי שאינו פנות²¹⁷ במטה - פטור אף על המטה; שהמטה טפלה לו. וכן כל פיוצא בזה. המוציא קפת הרוכלים²¹⁸ - אף-על-פי שיש בה מינין הרבה, ואפלו הוציאו בתוך פשו - אינו חייב אלא אחת; שם הוצאה אחת היא²¹⁹.

שְׁתֵּהִיָּה דְבוּקָה לְבָשֶׁר וְלֹא תִשְׁמָט³¹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
בְּזֶה.

(24) משנה, שבת סב, א. (25) העשויה לתפור בגדים.
(26) אף-על-פי שמוציאה אותה במלבושה ולא בידה,
שאשה שדרכה ואומנותה לתפור ולתקן בגדי ביתה, רגילה
להוציא מחט תחובה בבגדיה יותר מחייט אומן (ראה
בסמוך, ולהלן הלכה כא, וב'תוספות' שבת יא, ב' ד"ה ואם
יצא). (27) אפילו חייט (להלן הלכה כא), וראה למעלה.
(28) שלפעמים אשתו נותנת לו מחט שאינה נקובה להצניע
לה, ותוחב אותה בבגדו ונמצא שהוציא כדרך הוצאה, ראה
למעלה ה"ג (קרבן נתנאל פ"ו ס"ט). (29) משנה, שבת סג,
ב. (30) שאין לחוש שתסירה בשוק, שהרי לא תגלה
בשרה. (31) שאם לא כן, יש לחוש שמא תיפול ברשות
הרבים ותבוא להביאה (כדלעיל).

ו. לא³² תצא אשה בחוטי צמר או בחוטי פשתן או
ברצועות הקשורות לה על ראשה; שְׁמָא תַחְלִין
אותה בשעת טבילה³³ ותעבירה ברשות הרבים. ולא
בציץ³⁴ שֶׁמִּנְחַת בֵּין עֵינֶיהָ, וְלֹא בְלִחְנִים³⁵ שֶׁל זָהָב
שִׁיּוּרֵי מִן הַצֵּץ עַל לְחִיָּהּ, בְּזִמְן שְׁאִינָן תְּפֹרִין
זֶה בְּזֶה³⁶. וְלֹא בַעֲטָרָה שֶׁל זָהָב שֶׁמִּנְחַת בְּרֹאשָׁהּ³⁷.
וְלֹא בַּכִּבְלִים שִׁיּוּצָאִין בֵּהֶן הַבְּנוֹת בְּרִגְלֶיהָ, כְּדִי
שֶׁלֹא יִפְסְעוּ פְּסִיעָה גְּסָה, שֶׁלֹא יִפְסִידוּ בְּתוּלֶיהָ³⁸.
כָּל אֵלּוֹ אֲסוּרִין לְצַאת בֵּהֶן בַּשָּׁבֶת, שְׁמָא יִפְלוּ³⁹
וּתְבִיאֵן בִּידָה.

(32) משנה, שבת נז, א. (33) שאסורה לטבול כשהם על
ראשה משום חציצה, כמבואר בפ"ב מהלכות מקוואות ה"ה.
(34) בלשון המשנה: "בטוטפת". (35) בלשון המשנה:
"בסרביטין" "תכשיט הנחלה מן הציצן על הצדעים ועל
הלחיים, ולפיכך נקרא לחיים" (פירוש המשניות).
(36) אבל אם תפורים זה בזה מותר, ולדעת רש"י מותר רק
אם תפורים לשבכה. (37) בלשון המשנה: "עיר של זהב",
ועליה צורת ירושלים. (38) שבת סג, ב: "עכסים בצורת
אצודה, והיו מטילין ביניהם שלשלות, והיו הבתולות
מתקשטות באלו הכבלים כדי שלא יפסעו פסיעה גסה, ויגיע
להן הזיק בבתוליהן" (פירוש המשניות). (39) וזהו טעם
גם לעטרה של זהב, אף-על-פי שהטעם שמא תראה
לחברותיה לא שייך בה, כמו שכתב רבינו להלן הלכה י'
בכליל של זהב.

ז. לא⁴⁰ תצא אשה בקטלא⁴¹ שֶׁבְּצוּאָהָהּ. וְלֹא בְּנִזְמִי
הָאֶת⁴². וְלֹא בְּצִלְחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן⁴³ הַקְּבוּעָה⁴⁴ עַל
זְרוּעָהּ. וְלֹא בְּכִסִּים⁴⁵ הַקָּטָן הַעֲגֵל שֶׁמִּנְחִין בּוֹ שָׁמֶן
הַטּוֹב, וְהוּא הַנִּקְרָא כּוֹכֶלֶת⁴⁶. וְלֹא בַּפָּאָה שֶׁל שַׁעַר,
שֶׁמִּנְחַת עַל רֹאשָׁהּ כְּדִי שֶׁתִּרְאֶה בְּעֵלַת שַׁעַר הַרְבֵּה. וְלֹא
בְּכַבּוּל⁴⁷ שֶׁל צֶמֶר, שֶׁמִּקְפָּת אוֹתוֹ סָבִיב לְפָנֶיהָ. וְלֹא
בְּשֵׁן שֶׁמִּנְחַת בְּפִיהָ בְּמָקוֹם שֵׁן שְׁנָפֵל. וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁל
זָהָב, שֶׁמִּנְחַת עַל שֵׁן שַׁחַר אוֹ אֶדָם שֶׁיֵּשׁ בְּשִׁנֶּיהָ⁴⁸. אֲכָל
שֵׁן שֶׁל כֶּסֶף - מֵתָר, מִפְּנֵי שְׁאִינָן נָכֵר. כָּל אֵלּוֹ אֲסוּרִין

(14) לאיש (ראה בסמוך). (15) שבת נט, ב: "שאינ גוזרין
בתכשיטי האיש, שמא יראם, כמו שגזרו גבי אשה לפי
שהאיש אינו מתפאר בתכשיטיו כמו האשה" (מגיד-משנה).
וראה להלן הלכה ד.

ג. טבעת¹⁶ שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם - מִתְּכֵשִׁיטֵי הָאִישׁ הִיא,
וְאִינָה מִתְּכֵשִׁיטֵי הָאִשָּׁה; וְשָׂאִין עָלֶיהָ חוֹתָם -
מִתְּכֵשִׁיטֵי אִשָּׁה, וְאִינָה מִתְּכֵשִׁיטֵי הָאִישׁ. לְפִיכָךְ:
אִשָּׁה שִׁצְצָת בְּטַבְעַת¹⁷ שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם, וְאִישׁ שִׁצְצָא
בְּטַבְעַת שְׂאִין עָלֶיהָ חוֹתָם - חֵיבִין. וּמִפְּנֵי מָה הֵן
חֵיבִין? וְהִרִי הוֹצִיאוֹ אוֹתָן שֶׁלֹא כְּדֶרֶךְ הַמוֹצִיאִין¹⁸ -
שְׂאִין דֶּרֶךְ הָאִישׁ לְהוֹצִיא בְּאֶצְבָּעוֹ אֶלֶּא טַבְעַת הָרְאוּיָה
לוֹ, וְכֵן הָאִשָּׁה אֵין דֶּרְכָּה לְהוֹצִיא בְּאֶצְבָּעָהּ אֶלֶּא טַבְעַת
הָרְאוּיָה לָהּ - מִפְּנֵי¹⁹ שֶׁפְּעָמִים נוֹתֵן הָאִישׁ טַבְעָתוֹ
לְאִשְׁתּוֹ לְהַצְנִיעָה בְּבֵית, וּמִנְחַת אוֹתָהּ בְּאֶצְבָּעָהּ בְּעַת
הוֹלָכָה; וְכֵן הָאִשָּׁה נוֹתֶנֶת טַבְעָתָהּ לְבַעֲלָהּ לְתַקְנָהּ אֶצֶל
הָאָמֶן, וּמִנְחָה אוֹתָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ בְּעַת הוֹלָכָה עַד חֲנוּת
הָאָמֶן; וְנִמְצָאוּ שֶׁהוֹצִיאוֹ אוֹתָן כְּדֶרֶךְ שֶׁדֶּרֶךְ לְהוֹצִיאָן,
וּלְפִיכָךְ חֵיבִין.

(16) שבת נז, וסב. (17) כשהיא באצבע. (18) כמבואר
למעלה פ"ב ה"ג. (19) שבת סב, א.

ד. לא²⁰ תצא אשה בְּטַבְעַת שְׂאִין עָלֶיהָ חוֹתָם,
אף-על-פי שְׁהוּא מִתְּכֵשִׁיטֵי; גִּזְרָה שְׁמָא תִּצְיָא²¹
בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים לְהִרְאוֹת לְחִבְרוֹתֶיהָ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַנָּשִׁים
עוֹשׂוֹת תְּמִיד. וְאִם יָצְאָת בָּהָּ²² - פְּטוּרָה. אֲכָל הָאִישׁ
מֵתָר לְצַאת בְּטַבְעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם, מִפְּנֵי שְׁהוּא
תְּכֵשִׁיט וְאֵין דֶּרְכּוֹ לְהִרְאוֹת. וְנִהְיָ²³ כָּל הָעָם שֶׁלֹא
יָצְאוּ בְּטַבְעַת כָּלָל.

(20) משנה, שבת נז, א. (21) תפשטנה מאצבעה. שהנשים
מתגאות בתכשיטיהן (ירושלמי שבת פ"ו ה"א) ומסירות
אותם תמיד, להראות לחברותיהן, ושוכחות ומעבירות ארבע
אמות ברשות הרבים. (22) כשהיא באצבעה. (23) מנהג
חסידים הוא (מגיד-משנה).

ה. אשה²⁴ שִׁצְצָה בְּמַחַט נְקוּבָה²⁵ - חֵיבָתָהּ²⁶,
וְהָאִישׁ²⁷ - פְּטוּר. וְאִישׁ שִׁצְצָא בְּמַחַט שְׂאִינָה נְקוּבָה
- חֵיבָתָהּ²⁸, וְהָאִשָּׁה - פְּטוּרָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִתְּכֵשִׁיטֵיָּהּ,
וְאִינָה אֲסוּרָה אֶלֶּא גִזְרָה שְׁמָא תִּרְאֶה לְחִבְרוֹתֶיהָ. זֶה
הַכָּלָל: כָּל הַיּוֹצֵא בְּדָבָר שְׂאִינָו מִתְּכֵשִׁיטֵי וְאִינָו דֶּרֶךְ
מִלְּבוּשׁ, וְהוֹצִיאוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁמוֹצִיאִין אוֹתוֹ דָּבָר - חֵיב;
וְכָל הַיּוֹצֵא בְּדָבָר שֶׁהוּא מִתְּכֵשִׁיטֵי וְהִיא רְפוּי,
וְאִשָּׁה שִׁפְלָה בְּמַהֲרָה וְיִבּוּא לְהִבְיאוֹ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים,
וְכֵן אִשָּׁה שִׁצְצָת בְּתְּכֵשִׁיטִין שֶׁדֶּרֶךְן לְשַׁלֵּף אוֹתָן
וְלְהִרְאוֹתָן - הִרִי אֵלּוֹ פְּטוּרִין; וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא
תְּכֵשִׁיט וְאִינָו נוֹפֵל, וְאֵין דֶּרְכָּה לְהִרְאוֹתוֹ - הִרִי זֶה
מֵתָר לְצַאת בּוֹ. לְפִיכָךְ²⁹, אֲצַעֲדָה שְׁמִנְחִין אוֹתָהּ
בְּזִרְעָה אוֹ בְּשׁוּק - יוֹצִיאִין בָּהּ בַּשָּׁבֶת³⁰; וְהוּא,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מותר הוא. (60 שבת נז, א. 61) שחוטים ארוגים אינם הדוקים לראשה ואין בהם חציצה (רש"י).

1 לַצֵּאת בָּהֶן, שְׁמָא⁴⁹ יִפְּלוּ וּתְבִיאֵם בִּידָה, או תַּחֲלִץ
2 וּתְרָאָה לְחִבְרוּתֶיהָ.

י. יוֹצֵאָה⁶² אִשָּׁה בַּחוּטִין שֶׁבְּצוּאָהָ; מִפְּנֵי שְׂאִינָה¹⁷
חֻנְקָת עֲצָמָה בָּהֶן, וְאֵינָן חוֹצְצִין. וְאִם הָיוּ צְבוּעִין -
אֲסוּרִים; שְׁמָא תְּרָאָה אוֹתָן לְחִבְרוּתֶיהָ. וְיוֹצֵאָה⁶³ אִשָּׁה
בְּכִלִּיל⁶⁴ שֶׁל זָהָב בְּרָאשָׁה; שְׂאִין יוֹצֵאָה בּוֹ אֶלָּא אִשָּׁה
חֲשׂוּבָה, שְׂאִין דְּרָפָה לְחִלְץ וּלְהִרְאֹת. וְיוֹצֵאָה בְּצִיץ⁶⁵
וּבְלַחֲוִים שֶׁל זָהָב בְּזִמְן שֶׁהֵן תְּפוּרִין בְּשִׁבְכָה שְׁעַל
רֹאשָׁה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְּלוּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּהֶם.

(62 שם נז. ועיין בפירוש רבינו על המשנה (שבת סה.)
"יוצאה אשה בחוטין שבצוורה". (63 שבת נט, ב.
(64 "טס של זהב שמנחת על פדחתה, וקושרת מאוזן לאוזן"
(רש"י). ושונה היא מעטרה של זהב (למעלה הלכה ו) שכאן
אין חשש שמא תיפול. (65 שבת נז, א.

יא. יוֹצֵאָה⁶⁶ אִשָּׁה בַּמוֹף⁶⁷ שֶׁבְּצוּאָהָ; וְהוּא, שְׂיֵהִיָּה
קָשׁוּר בְּאֲזָנָהּ. וּבַמוֹף שֶׁבְּסִנְדֵּלָהָ⁶⁸; וְהוּא, שְׂיֵהִיָּה
קָשׁוּר בְּסִנְדֵּלָהּ. וּבַמוֹף שֶׁהִתְקִינָה לְנִדְתָּהּ, וְאִף-עַל-פִּי
שְׂאִינָהּ קָשׁוּר, וְאִפְּלוּ עֲשֵׂתָהּ לוֹ בֵּית יָד⁶⁹; שְׂאִם נָפַל -
אֵינָה מְבִיאָה אוֹתוֹ, מִפְּנֵי מְאִיסוּתוֹ.

(66 משנה, שבת סד, ב. (67 דבר רך כצמר וצמר גפן.
(68 שלא תלחץ הרגל. (69 "עשתה לידה בית-יד מבגד
שיכסה אותה, כדי שלא תטנף בנגיעה" (רבינו חננאל).

יב. וְיוֹצֵאָה⁷⁰ בְּפִלְפֶּל וּבִגְרָגִיר מֶלַח וּבְכָל דְּבָר⁷¹
שֶׁתִּתֵּן לָתוֹף פִּיָּה מִפְּנֵי רִיחַ הַפֶּה⁷². וְלֹא תִתֵּן
לְכַתְחֻלָּהּ בְּשִׁבְתָּ. יוֹצֵאֹת הַנָּשִׁים בְּקִיסְמִין⁷³
שֶׁבְּאֲזָנֶיהֶן, וּבִרְעָלוֹת⁷⁴ שֶׁבְּצוּאָתָן אוֹ שֶׁבְּכִסְיוֹתָן,
וּבְרִידִיד⁷⁵ הַפְּרוּרָה⁷⁶. וּפּוֹרְפֶּת⁷⁷ בְּתַחֲלָה⁷⁸ בְּשִׁבְתָּ עַל
הָאֶבֶן⁷⁹ וְעַל הָאֲגוּז, וְיוֹצֵאָה. וְלֹא תַעֲרִים וּתְפָרֵף עַל
הָאֲגוּז כְּדֵי לְהוֹצִיאָו לְבִנְיָה הַקָּטָן. וְכֵן לֹא תְפָרֵף עַל
הַמִּטְבֵּעַ לְכַתְחֻלָּהּ, מִפְּנֵי שְׁאִסּוּר לְטַלְטֹלוֹ. וְאִם
פָּרְפָּה⁸⁰ - יוֹצֵאָה בּוֹ.

(70 משנה, שבת סד, ב. (71 כל מיני בשמים שמשתמשים
בהם לריח הפה ולכאב שיניים (גמרא). (72 בגמרא (שבת
סה.) מפורש "פלפל לריח הפה, גלגל מלח לדורשוני"
ופירש"י "לחולי השיניים". אבל רבינו מפרש "לדורשוני"
לעיקר השיניים (כמו שכתוב ב'ערוך' ערך דר, ד, וביאור
הגאונים' התשובות סי' ר'), ולפיכך פירש שניהם בריח
הפה. וכן נראה בפירוש המשנה שלו (ועיין 'מעשה רוקח').
(73 "בנות קטנות מנקבות את אזניהן, ואין עושים להן
נזמים עד שישגדלו, ונותנים חוטים או קסמין באזניהם שלא
יסתם הנקב" (רש"י). (74 דרך ערביות להיות מעוטפות
ראשן ופניהן חוץ מן העיניים, והן הרעלות שזכרו בישעי'
(ג, יט). ורבינו (בפירוש המשניות) פירש: "כמו פעמונים או
זגים", והוא מין קישוט ערבי. (75 בגד אשה דק ורחב
לעטוף את כל הגוף. (76 הכרוך. (77 מכפתרת, "כי
הנשים היו אוספות שולי הרדיד וכנפותיו יחד על דבר קשה,
כמו אבן או עץ וקושרות מלמעלה" (פירוש המשניות).

(40 משנה, שבת נז, א. (41 "היא חוטם שעורכים בהם
גרגרי זהב, וקושרים אותה על הצוואר בדוחק, כאדם החונק
את עצמו" (פירוש המשניות). וברומאית, קישוט על הצוואר:
"קאטלא". (42 אבל בנומי אוזן, מותר (רש"י). (43 שמן
העשוי מעלי ורד, ונותן ריח טוב. (44 בנוסח אחר:
"הקשורה" (מעשה רוקח). (45 בנוסח אחר: "בכוס".
(46 "וב'ערוך' הנוסח: כוכלת, והוא כלי קטן מכסף או
מזהב, ונותנים בו משיחה טובה, יתעדנו בה הנשים" (פירוש
המשניות). (47 "חתיכה של בגד כמו מצנפת שקושרים
אותה על המצח, ונותנים הציץ עליה כדי שלא יזיק הציץ
את המצח" (פירוש המשניות). (48 "שמא מתוך שמשונה
במראה משאר שיניים, יבזה ותתבייש, ותקח שְׁנָה מפיה
ותעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים" (גמרא).
(49 בנוסח אחר: "שמא תחלוץ ותראה", ו"שמא יפלו כו"
ליתא (מעשה רוקח).

ח. כָּל⁵⁰ שְׁאִסְרוּ חֻקִּים לַצֵּאת בּוֹ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים,
אֲסוּר לוֹ לַצֵּאת בּוֹ אֶפְלוּ בְּחֹצֵר שְׂאִינָה מְעַרְבֶת⁵¹;
חוּץ מִבְּבּוֹל וּפָאָה שֶׁל שַׁעַר, שְׁמַתָּה לַצֵּאת בָּהֶן
לְחֹצֵר שְׂאִינָה מְעַרְבֶת, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִתְגַּנֵּה עַל בַּעֲלָהָ⁵².
וְהַיּוֹצֵאָתָה⁵³ בְּצִלּוּחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן, שְׂאִין בָּהּ בִּשְׁם
כָּל - חִיבָתָה⁵⁴.

(50 שבת סד, ב. (51 בגמרא אמרו "לחצר", ודעת רבינו
שהכוונה לחצר שדרים בה שני יהודים ולא עירבו ביחד,
שאסור מדרבנן לטלטל בתוכה (פ"א מהל' עירובין), שאם
במעורבת הרי היא כבית, וממה שאמרו "אסור לצאת בו
לחצר" מבואר שבבית מותר (מגיד-משנה). (52 שבת סד,
ב. (53 שבת סב, ב. (54 שמכיון שאין בה בושם אינה
תכשיט אלא משא.

ט. יוֹצֵאָה⁵⁵ אִשָּׁה בַּחוּטִי שַׁעַר הַקְּשׁוּרִים לָהּ עַל
רֹאשָׁה; מִפְּנֵי שֶׁהֵמִים בָּאִין בָּהֶן⁵⁶ וְאֵינָן חוֹצְצִין⁵⁷,
וְאֵינָה חוֹלְצָתָן אִם אָרַע לָהּ טְבִילָה, עַד שֶׁנִּגְדָּר שְׁמָא
תְּבִיאֵם לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים. בֵּין שֶׁהָיוּ הַחוּטִין שְׁלֵה, בֵּין
שֶׁל חִבְרוּתָהּ, בֵּין שֶׁל בְּהֶמָה. וְלֹא תִצָּא הַזְּקָנָה בְּשֵׁל
יִלְדָה⁵⁸; שֶׁשִּׁבְּחָה הֵן לָהּ, וְשְׁמָא תַּחֲלִץ וּתְרָאָה
לְחִבְרוּתֶיהָ. אֲבָל יִלְדָה יוֹצֵאָת בַּחוּטִי זָקָנָה⁵⁹. וְכָל⁶⁰
שֶׁהוּא אֲרוּג, יוֹצֵאָת בּוֹ עַל רֹאשָׁה⁶¹.

(55 משנה, שבת סד, ב. (56 ראה בהלכה ו. (57 כי
חוטם שיער אין חוצצים, כמבואר בהלכות מקוואות (פ"ב
ה"ה). (58 צעירה. (59 בגמרא אמרו "ובלבד שלא תצא
ילדה בשל זקנה, וזקנה בשל ילדה". והקשו: בשלמה זקנה
בשל ילדה, שבה הוא לה (שתרצה להראות לחברותיה
ותעבירנה ברה"ר), אלא ילדה בשל זקנה אמאי, גנאי הוא
לה (ובוודאי לא תראה ברה"ר)? ותיצרו: ש"ילדה בשל
זקנה" כדי נסבא (כן בכתב-יד מינכן ובמגיד-משנה, ועיין
כסף-משנה), כלומר מיותר הוא ולחנים נשנה, שבאמת

(100) לסגולה. (101) שהן כמלבוש גם בשבת שאינו זמן תפילין (שבת סא.).

- טו. מ¹⁰² יוש ברגלו מפה, יוצא בסנדל יחידי ברגלו הבריאה¹⁰³; ואם אין ברגלו מפה, לא יצא בסנדל יחידי¹⁰⁴. ולא יצא הקטן במנעל גדול¹⁰⁵, אבל יוצא הוא בחלוק גדול¹⁰⁶. ולא תצא אשה¹⁰⁷ במנעל רפוי¹⁰⁸, ולא במנעל חדש, שלא יצאה בו שעה אחת מבועד יום¹⁰⁹. ואין¹¹⁰ הקטע¹¹¹ יוצא בקב¹¹² שלו. אנקטמין¹¹³ של עץ - אין יוצאין בהן בשבת, מפני שאינן מדרכי המלבוש. ואם יצאו - פטורין¹¹⁴.

(102) משנה, שבת ס, א. (103) כדעת חייא בר רב (שבת סא.) ויש פוסקים כדעת רב הונא שם, שיוצא בסנדל ברגל שיש בה מכה. (104) שיחשדוהו כי נושא את השני תחת כנפיו (ירושלמי' שבת פ"ו ה"ב). ועוד טעם: שיתבייש ללכת כך ברבים ויביאנו בידו ברשות הרבים (רש"י). אבל אם יש ברגלו מכה ויוצא בסנדל יחידי ברגלו הבריאה - אין חשד ואין בוש. (105) שבת קמא, ב. שיפול מרגליו ויביאנו בידו. (106) שהרי לא ילך ערום ברחוב. (107) שהאשה מקפדת יותר על מנעלה שיהיה מתאים למידת רגלה. (108) שמא תחלצנו ותביאנו בידה ברשות הרבים. (109) שמא אינו לפי מידת רגלה ותביאנו בידה. (110) משנה, שבת סה, ב. (111) שרגלו כרותה. (112) רגל הקטע עשויה מעץ. (113) "כמו מנעל של עץ" (פירוש המשניות). לדעת ר"ח, פירוש: יד של עץ לגדם שידי כרותות. (114) ודעת הפוסקים, שאם אי אפשר לו ללכת בלי הקביים - מותר לצאת בהם בשבת (מגיד-משנה).

- טז. יוצאין¹¹⁵ בפקריון¹¹⁶ ובציפה¹¹⁷ שפראשי בעלי חטטין. אימתי? בזמן שאינן בשמן¹¹⁸ וכרן, או שניצא בהן שעה אחת מבועד יום; אבל אם לא עשה בהן מעשה, ולא יצא בהן קדם השבת - אסור לציאת בהן¹¹⁹.

(115) שבת נ, א. (116) פאה נכרית שעושים לאדם קרח לכסות ראשו (רב האי). (117) צמר מנופץ (רש"י). (118) בדפוס שוונצינו ליתא "בשמן", וכן מחקו מהרש"ל בגמרא שבת (שם). (119) שאינם נחשבים כמלבוש.

- יז. יוצאין¹²⁰ בשק עבה וביריעה ובסגוס¹²¹ עבה ובחמילה¹²², מפני הגשמים¹²³; אבל לא בתבה¹²⁴ ולא בקפה ולא במחצלת, מפני הגשמים. הפר¹²⁵ והפסת: אם היו רפין ורקין פמו הבגדים - מותר להוציאן מנחין על ראשו בשבת דרך מלבוש; ואם היו קשין - הרי הן כמשאוי ואסורין.

(120) תוספתא שבת פ"א. (121) בגד עבה שהשתמשו בו בלילה לישון בו (מלה יוונית - Sagum). (122) בגד מארג עבה, והיא מלה ארמית. (123) שהוא לובשם כמלבוש; "אמר רבי יהודה, מעשה ברבי טרפון שיצא בלילי שבת לבית המדרש, ונתנו לו סדין ואחזו בשתי ידיו ויצא מפני הגשמים" (תוספתא שבת פ"א). (124) "שלא יכוף תיבה

(78) בנוסח אחר: "לכתחילה" (וינציאה). (79) שהכין אותה לכך מערב שבת ואינה מוקצה. (80) מערב שבת (הגהות מיימוניות' רבי'ת יוסף' סי' שג).

- יג. יוצא⁸¹ אדם בקיסם שבשניו⁸² ושבסנדל⁸³ לרשות הרבים. ואם נפל - לא יחזיר. ובמוך ובספוג שעל גבי המפה, ובכלבד שלא יכרך עליהן חוט או משיחה⁸⁴; שהרי החוט והמשיחה חשובין אצלו, ואינם מועילין למפה⁸⁵. ויוצא בקלפת השום ובקלפת הבצל שעל המפה, ובאגד שעל גבי מפה, וקושרו ומתירו⁸⁶ בשבת. ובאספולנית⁸⁷ ומלגמא⁸⁸ ורטיה⁸⁹ שעל גבי המפה, ובסלע⁹⁰ שעל הצנית⁹¹, ובביצת החרגול⁹², ובקשן השועל⁹³, ובמסמר הצלוב⁹⁴, ובכל דבר שתולין אותו משום רפואה⁹⁵; והוא, שיאמרו הרופאים שהוא מועיל.

(81) תוספתא שבת, פ"ו. (82) נגד כאב השיניים (חסדי דוד). ובנוסח אחר: "שבאזניו" (מעשה רוקח). (83) כשהסנדל רחב, שמים קיסם בצד להדקו לרגל (חסדי דוד). (84) חבל דק. (85) אבל החוטים שכורך בהם את המוך והספוג, שלא יפלו מן המכה מותר (מעשה רוקח). (86) שאינו חשוב קשר של קיימא. (87) תחבושת על מכה. (88) תחבושת לחה על המכה לחממה. (89) תחבושת משוחה סמנים לרכך את המכה. (90) משנה, שבת סה, א. (91) "מכה שהיא תחת פרסת הרגל, וקושר בה סלע לרפואה" (רש"י). (92) משנה, שבת סז, א. מין ארבה (ויקרא יא, כב) "והוא סגולה לחולשת עצבי היריכים" (פירוש המשניות). (93) "לשינה, ומי שיקח שן של שועל חי ויתלה אותה על מי שארכה שנתו - תקיצו" (פירוש המשניות). (94) "זימו בעלי הסגולות, כי כשיקח מסמר מעץ הצלוב ויתלה אותו על גרירת מי שיש בו קדחת שלישית יועיל לו" (פירוש המשניות). (95) ואין בזה גם איסור של "ובחוקותיהם לא תלכו". שהעיקר אצלנו שכל דבר שיש בו משום רפואה. על זה לא אמר הכתוב "ולא תלכו בחוקות הגויים" (פירוש המשניות). ועי' פ"א מהלכות עכו"ם.

- יד. יוצאת⁹⁶ האשה באבן תקומה⁹⁷ ובמשקל אבן תקומה, שנתפון ושקלו⁹⁸ לרפואה. ולא אשה עברה בלבד, אלא אפלו שאר הנשים; שמא תתעבר ותפיל. ויוצאין⁹⁹ בקמיע¹⁰⁰ ממחה. ואי זה הוא קמיע ממחה? זה שרפא לשלשה בני אדם, או שעשהו אדם שרפא לשלשה בני אדם בקמיעין אחרים. ואם יצא בקמיע שאינו ממחה - פטור; מפני שהוציאו דרך מלבוש. וכן היוצא בתפלין - פטור¹⁰¹.

(96) שבת סו, ב. (97) אבן שנושאות אותה נשים מעוברות לסגולה שלא תפלנה (רש"י). (98) "שוקלים איזה דבר נגד אבן התקומה, ואם נמצא החפץ מכוון למשקל האבן, מועיל כאבן תקומה" (מהרש"ל). (99) משנה, שבת ס, א.

ומתקססיו, פמו האמרא¹⁴³ וכיזא פה. ואלו¹⁴⁴ היו²³
חוטי הציצית שהיא מציצת בהלכתה משאוי, היה²⁴
חייב היוצא פה אפלו¹⁴⁵ ביום השבת; שאין מצות²⁵
עשה שאין פה פרת דוחה שבת.²⁶

(139) שבת קלט, ב. (140) חוטים יתרים התלויים בקצות
הבגד. (141) "כגון שתלה ציצית בשלוש כנפי הטלית
והניח הרביעית" (ר"ח). (142) "שחובת הציצית ביום ולא
בלילה, שנאמר: וראיתם אותו - בשעת ראייה" (רבינו בהל'
ציצית פ"ג ה"ז). (143) חיפוי על תפר הבגד או שפתו.
(144) דעת הרי"ף שאסור לצאת בליל שבת בטלית מצויצת
כהלכתה, שכיון שאינו זמן ציצית, נחשבת הטלית כמשא,
ורבינו סובר שלפי שיטה זו, גם ביום השבת היה אסור
לצאת בה, כי אף שמקיים מצות ציצית, אין בכוחה לדחות
אסור שבת שהוא בכרת, שאין 'עשה' דוחה 'לא תעשה'
שיש בו כרת; ורבינו כתב תשובה מיוחדת נגד דעת הרי"ף,
וסיים: "וכשהיתה מצויצת כהלכתה אינה משוי ובין יצא
זה ידי חובת ציצית בין לא יצא, בין יצא בה אשה או קטן
או איש בלילה בין שיצא בה גדול היום" ("תשובות
הרמב"ם" פריימן סי' ט'). (145) בנוסח אחר, חסרה המילה
"אפילו" ('מעשה רוקח').

כא. לא¹⁴⁶ יצא¹⁴⁷ החיט בשבת במחט התחובה לו²⁷
בבגדו. ולא נגר בקיסם שבאזנו. ולא גרד¹⁴⁸
באייר¹⁴⁹ שבאזנו. ולא סורק¹⁵⁰ במשיכה שבאזנו.
ולא שלחני¹⁵¹ בדניר שבאזרו¹⁵². ולא צבע³⁰
בדגמא¹⁵³ שבאזנו. ואם יצא - פטור¹⁵⁴. אף-על-פי³¹
שיצא דרך אפנותו, מפני שלא הוציא פדרף³²
המוציאין.³³

(146) שבת יא, ב. (147) "כל השינויים כאן שמים אותם
בעלי אומנות בצאתם לשוק, כדי שיכירו מאיזו אומנות הם
וישכרום למלאכה" (רש"י). (148) אורג. (149) חתיכת
צמר (רש"י). ורבינו בפירוש התלמוד ("סיני" כרך ו' עמ'
קיג) כתב: "אירא נקראת בלשון ערבי מסורקת, והיא
שפופרת קטנה של קנה". (150) הפשתן או הצמר, ויוצא
במשיחה (בחוט) לדוגמא על אומנותו. (151) מחליף
ופורט כספים. (152) בנוסח אחר: "שבאזנו" (שוניצני).
(153) "מעט צמר צבוע אדום, ומעט צמר צבוע שחור
לדוגמא" (רש"י). (154) נחלקו בזה רבי מאיר ורבי יהודה:
רבי יהודה מחייב אומן שהוציא דרך אומנותו, ורבי מאיר
פטור. ופסק רבינו כרבי מאיר, נגד הכלל המקובל: "רבי
מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה" (ועיין מגיד-משנה).

כב. הזב¹⁵⁵ שיצא בכיס¹⁵⁶ שלו - חייב; מפני שאין³⁴
דרך פיס זה להוציא אלא פדרף הזאת. ואף-על-פי³⁵
שאינו צריך לגוף ההוצאה, אלא פדי שלא יתלכלכו³⁶
בגדיו; שהמלאכה שאינה צריכה לגופה - חייב³⁷
עליה¹⁵⁷.³⁸

(155) שבת יא, ב. (156) קשור שלא יתלכלכו בגדיו.
(157) כדעתו בפ"א ה"ז, אבל דעת רוב הראשונים שהלכה
כרבי שמעון, כי מלאכה שאינה צריכה לגופה - פטור עליה.

על ראשו מפני הגשמים, שנראה כנושא משא" (רש"י נדרים
נה:). (125) שבת קמו, ב.

יח. יוצאין¹²⁶ בזוגין¹²⁷ הארוגין בבגדים. ויוצא¹
העבד¹²⁸ בחותם של טיט שבצוארו¹²⁹, אבל לא²
בחותם של מתכת; שמא יפל ויביאנו. המתעטף¹³⁰
בטליתו¹³¹, וקפלה מפאן ומפאן בידו או על כתפו:
אם נתפון לקבץ כנפיו פדי שלא יקרעו או שלא³
יתלכלכו¹³² - אסור; ואם קבצן להתנאות בהן⁴
כמנהג אנשי המקום במלבושן - מתר.⁵

(126) משנה, שבת סו, ב. (127) פעמונים קטנים שאין בהם
ענבל, ואין משמיעים קול. (128) "עבד כנעני שמל וטבל
לשם עבדות, וקיבל מצוות שהעבדים חייבים בהן, והן כל
המצוות שנשים חייבות - מצוה עלינו לשמרם ולמנעם
מעשיית מלאכה בשבת, שנאמר: למען ינוח שורך וחמורך
וינפש בן אמתך" (רבינו להלן בפ"ב ה"ד). (129) בחותם
היה חקוק שם האדון בעל העבד. (130) שבת קמו, א.
(131) "כאן מדובר בטליתות שלהם שהיו כיריעה אחת
מרובעת (כטליתות-תפילה שלנו), אבל במלבושים שלנו
שהוא לבוש בהם ומוציא ידיו מתוכם, אין אסור זה" (אור"ח
סי' שא). (132) או כדי שיוכל ללכת מהר (מגיד-משנה).

יט. היוצא¹³³ בטלית מקפלת ומנחת על כתפו -
חייב¹³⁴. אבל יוצא הוא בסודר¹³⁵ שעל כתפו, אף-על-
פי שאין נימא קשורה לו באצבעו¹³⁶. וכל סודר¹⁰
שאינו חופה ראשו ורבו, אסור לצאת בו¹³⁷. היתה¹¹
סכנית¹³⁸ קצרה שאינה רחבה - קושר שני ראשיה¹²
למטה מקתפיים, ונמצאת פמו אבנט, ומתר לצאת בה.¹³

(133) שבת קמו, א. (134) שדרכם של מוכרי כסות לצאת
כך, ואין זה דרך מלבוש. (135) מטפחת גדולה שדרך
לבישתו בקיפול גם בחול. (136) אמר רבי יהודה: מעשה
בהורקנוס בנו של רבי אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר
שעל כתיפו בשבת, אלא שנימא (חוט) כרוכה לו באצבעו
(שלא יפול מעל כתפיו), וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו:
אפילו אין נימא כרוכה לו באצבעו - מותר" (שבת קמו).
(137) הכוונה לסודר העשוי להתלבש בו רוב גופו, אבל
סודרים שלנו שהדרך ללבשם מקופלים על הכתף, אין צורך
כשיעור זה (הגר"א). (138) שבת קמו, ב. בנוסח אחר:
"סכנית" (כת"י התימנים), "בגד צמר ארוך וצר לעטוף את
הראש והכתפיים כשיוצאים מבית המרחץ (מגיד-משנה).

כ. מתר¹³⁹ להתעטף בטלית שיש בשפתותיה מלל¹⁴⁰,
אף-על-פי שהן חוטיין ארפיין ואף-על-פי שאינן נוי¹⁵
הטלית; מפני שהן בטלים לגבי הטלית, ואינו מקפיד¹⁶
עליהן בין היו בין לא היו. לפיכך, היוצא בטלית¹⁷
שאינה מציצת בהלכתה¹⁴¹ - חייב; מפני שאותן¹⁸
החוטיין חשוכין הן אצלו, ודעתו עליהן, עד שישלים¹⁹
חסרונו ויעשו ציצית. אבל טלית המציצת בהלכתה -
מתר לצאת בה בין ביום בין בלילה¹⁴²; שאין הציצית²⁰
הגמורה משאוי, אלא הרי היא מנוי הפגד²¹
²²

הלבלר¹⁷⁵ בקלמוסו, ערב שבת סמוך לחשכה; שְמָא
ישכח¹⁷⁶ ויוציא. וחיב¹⁷⁷ אדם למשמש בבגדו ערב
שבת עם חשכה, שְמָא יהיה שם דבר שכוין ויצא
בו בשבת. מתיר לצאת בתפילין ערב שבת עם חשכה;
הואיל וחיב אדם למשמש בתפיליו בכל עת, אינו
שוכחן¹⁷⁸. שְכַח¹⁷⁹ ויצא בהן לרשות הרבים, ונזכר
שיש לו תפילין בראשו - מְכַסֶּה¹⁸⁰ את ראשו עד
שְמָגִיעַ לביתו או לבית המדרש.

(172) משנה, שבת יא, א. (173) והוא-הדין בשאר אדם
האוחז חפץ בידו, ולא אמרו חייט אלא משום שדרכו בכך.
(174) אבל אם היתה המחט תחובה בבגדו, לא גזרו חכמים,
כיון שאפילו אם יצא כך לרשות הרבים - פטור, כיון שלא
הוציא כדרך המוציאים (כמבואר בהלכה כ"א).
(175) הסופר. (176) ישכח שהיום שבת או שישכח
שהוצאה אסורה בשבת ויתחייב חטאת, אבל אם ישכח
שהמחט בידו - פטור מחטאת שזה נקרא מתעסק, כמבואר
בפ"א הי"א. (177) שבת יב, א: "חנניא אומר, חייב אדם
למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה. אמר רב יוסף:
הלכתא רבתי לשבתא" (דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור
שבת - רש"י). (178) חייב אדם למשמש בתפילין כל זמן
שהם עליו, שלא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד,
שקדושתן גדולה מקדושת הציץ, שהציץ אין בו אלא שם
אחד, ואילו יש בהם אחד ועשרים שם בשל ראש, וכמותן
בשל יד, ובציץ נאמר: והיה על מצחו תמיד, שלא יסיח
דעתו ממנו" (רבינו בהל' תפילין פ"ד הי"ד). (179) ביצה
טו, א. (180) שאי-אפשר לשאת אותן בידו לביתו מפני
קדושת השבת, ולהשאירן בחוץ אי-אפשר מפני בזיון
התפילין, לכן התירו לו לקחתן עליו דרך מלבוש כשהם
מכוסים שלא יראוהו נושא בראשו תפילין בשבת.

פרק עשרים

(1) נתבארו בו דיני הבהמה ואיסור מלאכותיה. ונמשך לזה
מה שגזרו שלא למכור לגוי בהמה העושה מלאכה. ורוב
ענייני הפרק בידי הוצאת המותר והאסור בהן. ונסתיים
הפרק בחיוב שביתת העבדים שהוקשו בכתוב לבהמות,
באמרו: למען ינוח שורך וחמורך, וינפש בן אמתך והגר.

א. אָסוּר² להוציא מִשָּׂא על הַבְּהֵמָה בַּשַּׁבָּת,
שְׁנֵאֲמַר³: לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל הַבְּהֵמָה -
אֶחָד שׁוֹר וַחֲמֹר וְאֶחָד כָּל הַבְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף⁴. וְאִם⁵
הוֹצִיא עַל הַבְּהֵמָה - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְצוּה עַל
שְׁבִיתָתָהּ, אֵינוֹ לוֹקָה; לְפִי שֶׁאֲסוּרוֹ בֹּא מִכָּלל עֲשֵׂה⁶.
לְפִיכָּךְ, הַמְּחַמֵּר⁷ אַחֵר בְּהֵמָתוֹ בַּשַּׁבָּת, וְהָיָה עָלָיָהּ
מִשְׁאוֹי - פְּטוּר⁸.

(2) 'ירושלמי' (שבת פ"ה ה"ב). (3) הם שני פסוקים
נפרדים; מהפסוק: "למען ינוח שורך וחמורך" (שמות כג,
יב) למדים ('ירושלמי' שם) דין שביתת בהמה, ומהפסוק:
"וכל בהמתך" (דברים ה, יד) למדים (בבא-קמא נד.) לרבות
חיה ועוף; ובנוסח אחר, חסרות המלים "וכל בהמתך"
(מעשה רוקח). (4) בבא-קמא נד, ב. ממה שכתוב

כג. הַמוֹצֵא¹⁵⁸ תַּפְּלִין בַּשַּׁבָּת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים¹⁵⁹, פִּיצֵד
הוּא עוֹשֶׂה? לֹבֶשֶׁן דְּרָבָן¹⁶⁰ - מְנִיחַ שֶׁל יָד בִּידוֹ,
שֶׁל רֹאשׁ בְּרֹאשׁוֹ - וְנִכְנֵס וְחוֹלְצֵן בִּפְתִּית, וְחוֹזֵר
וְיוֹצֵא, וְלֹבֵשׁ זֶג שְׁנִי, וְחוֹלְצֵן, עַד שֶׁיִּכְנִס אֶת כָּלָן.
וְאִם הָיוּ הָרִבָּה, וְלֹא נִשְׁאַר מִן הַיּוֹם כְּדִי לְהִכְנִסָּן
דְּרָף מִלְּבוּשׁ - הָרִי זֶה מַחְשִׂיף עֲלֵיהֶם¹⁶¹, וּמִכְנִסָּן
בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְאִם הָיָה בִּימֵי הַגְּזֵרָה¹⁶², שֶׁמִּתְיָרָא
לִישָׁב וּלְשַׁמְרָן עַד הָעֶרֶב מִפְּנֵי הַפְּתוּתִים - מִכְּסָן
בְּמִקוּמָן וּמִגִּיחָן וְהוֹלֵךְ.

(158) משנה, עירובין צה, א. (159) בבזיון ובלי שמירה.
(160) ואף ששבת אינו זמן תפילין (כמבואר בהל' תפילין
פ"ד ה"י) - מותר ללבשן כיון שאינו מתכוון ללבשן לשם
מצוה, כי-אם להצילן מבזיון, שהרי מצוות צריכות כוונה.
ובנוסח כת"י התימנים, ההמשך: "מניח של ראש בראשו,
ושל יד בידו" ובנוסח דו"ר: "מניח של יד תחילה, ואחר כך
של ראש ונכנס". (161) כיון שלא יספיק להכניס כולן
מבעוד יום, לא ילבשן כלל אלא ימתין בשדה עד הערב.
(162) גזירת שמד, כשיש סכנה בקיום מצוות.

כד. הָיָה¹⁶³ מִתְיָרָא לְהַחֲשִׁיף עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי הַלִּסְטִים
- נוֹטֵל אֶת כָּלָן כְּאֶחָת וּמוֹלִיכֵן פְּחוֹת פְּחוֹת מֵאַרְבַּע
אַמּוֹת¹⁶⁴; אוֹ נוֹתֵן לְחִבְרוֹ פְּתוֹף אַרְבַּע אַמּוֹת, וְחִבְרוֹ
לְחִבְרוֹ¹⁶⁵, עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְחֶצֶר הַחִיצוֹנָה¹⁶⁶. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהִי בִּהֵן רְצוּעוֹתֵיהֶן וְהֵן
מִקְשָׁרֵין קֶשֶׁר שֶׁל תַּפְּלִין, שְׁוֹדָאֵי תַּפְּלִין הֵן; אֲבָל
אִם לֹא הָיוּ רְצוּעוֹתֵיהֶן מִקְשָׁרוֹת - אֵינוֹ נִזְקֵק לָהֶן¹⁶⁷.

(163) עירובין צז, א. (164) "קודם שיגיע לארבע אמות,
יעמוד לנוח. וכן בכל פעם, ואין כאן העברת ארבע אמות
יחד" (רש"י), ומשום קדושת התפילין התירו לעשות כך.
(165) שאף אחד מהם לא עשה מלאכה שלימה, ויש בזה רק
איסור מדרבנן (כמבואר בפ"א ה"ו). (166) שהוא המקום
המשתמר הראשון לשים בו את התפילין. (167) זוהי שיטת
רבינו בדברי התלמוד: "רבי יהודה אוסר בחדשות, ומתיר
בישנות", בחדשות יש לחשוש שאינן תפילין רק קמיעות,
ולא התירו בשבילן איסור דרבנן. אבל לדעת הראב"ד ושאר
הראשונים, גם בחדשות אין ספק שהן תפילין ולא קמיעות,
והטעם שלא התירו בחדשות להכניסן זוג זוג, מפני שאינן
מקושרות ברצועות ולא יוכל להכניסן, שאסור לקשור את
התפילין בשבת.

כה. הַמוֹצֵא¹⁶⁸ סֵפֶר תּוֹרָה¹⁶⁹ - יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְרוֹ
וּמַחְשִׂיף עָלָיו. וּבִסְפָּנָה¹⁷⁰ - מְנִיחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם
הָיוּ גִשְׁמִים יוֹרְדִין¹⁷¹ - מִתְעַטֵּף בְּעוֹר, וְחוֹזֵר וּמְכַסֶּה
אוֹתוֹ, וְנִכְנֵס בּוֹ.

(168) תוספתא פרק ח. (169) בתוספתא, הנוסח: "ספר".
ונראה מזה שהוא-הדין בשאר כתבי קודש. (170) סכנת
לסטים. (171) כאן מדובר שלא במקום סכנה, שיש בזיון
הספר משום הגשמים היוורדים עליו.

כו. לֹא¹⁷² יֵצֵא הַחֵטָט¹⁷³ בְּמַחְטוֹ בִּידוֹ¹⁷⁴, וְלֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(26) עבודה זרה טו, א: "אמר רב אשי: אמר לי זבידא (שם פטם) בר תוראה (שור מפוטם) משהינן ליה (משהים אותו עד שיכחיש), ועביד על חד תרין (ועובד כשני שוורים אחרים)".

ה. מקום²⁷ שנהגו למכור להן בהמה דקה²⁸ - מוכרין; מקום שנהגו שלא למכור²⁹ - אין מוכרין. ובכל מקום³⁰ אין מוכרין להם חיה גסה, כמאן שאין מוכרין להם בהמה גסה, אלא על ידי סרסור.

(27) משנה, פסחים נג, א. (28) שאינה עושה מלאכה. (29) "שהחמירו על עצמם שמא יבואו למכור להם בהמה גסה" (רע"ב). (30) עבודה זרה טז, ב.

ו. מי³¹ שהחשיף בדרך³², ולא היה עמו נכרי³³ שיתן לו פיסו³⁴, והיתה עמו בהמה - מניח פיסו עליה כשהיא מהלכת, וכשתרצה לעמוד נוטלו מעליה; כדי שלא תעמוד והוא עליה, וכדי שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה³⁵. ואסור לו להנהיגה ואפלו בקול כל זמן שהפס עליה; כדי שלא יהיה מחמר בשבת³⁶. וגזרת חכמים היא, שלא יניח פיסו על גפי בהמה, אלא אם אין עמו נכרי³⁷.

(31) משנה, שבת קנג, א. (32) היה בא בדרך וקדש עליו השבת ומעות עמו. (33) כמבואר למעלה בפ"ו הכ"ב. (34) "אמר רבא: דוקא כיסו (התירו), אבל מציאה לא (התירו להניח על החמור)" (גמרא, שם). (35) כמבואר בפ"ג ה"א. (36) ודעת הרשב"א: מכיון שאינו נותן עליה אלא כשהיא מהלכת, אין בו דין מחמר, שכלל אמרו (שבת קנג:): "כל שבגופו (שהוא עצמו עושה מלאכה) חייב חטאת, בחבירו (מבואר בפ"ג ה"ב) פטור אבל אסור, וכל שבחבירו פטור אבל אסור, בבהמתו מותר לכתחילה". (37) "מאי טעמא? - חמור אתה מצוה (מן התורה) על שביתתו, נכרי אין אתה מצוה (מן התורה) על שביתתו" (גמרא, שם).

ז. היה³⁸ עמו חרש³⁹ שוטה⁴⁰ וקטן - מניח פיסו על החמור, ואינו נותנו לאחד מהן; מפני שהן אדם מישראל. היה עמו חרש ושוטה⁴¹, ואין עמו בהמה - נותנו לשוטה. שוטה וקטן⁴² - נותנו לשוטה. חרש וקטן - נותנו לאי זה מהן שירצה⁴³. לא היתה עמו בהמה ולא נכרי ולא אחד מכל אלו - מהלך בו פחות פחות מארבע אמות⁴⁴. ואפלו מציאה⁴⁵ שבאה לידי, מהלך בה פחות פחות מארבע אמות; אבל קדם שתבוא לידי: אם יכול להחשיף עליה - מחשיף, ואם לאו - מוליכה פחות פחות מארבע אמות.

(38) שבת קנג, א. (39) "חרש וחרשת האמורים בכל מקום, הם האילמים שאין שומעים ולא מדברים, אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר, הרי הוא ככל אדם" (רבינו בהל' אישות פ"ב הכ"ו). (40) "שוטה אין לו דעת

בדברות האחרונות (דברים ה, יד) "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך וכו' שורך וחמורך וכל בהמתך", לרבות חיה ועוף כיוצא בהם. (5) שבת קנד, ב. (6) שנכתב איסור בלשון 'עשה': "למען ינוח שורך", ואין לוקים אלא על איסור שנכתב בלשון 'לא תעשה', כמבואר בהל' סנהדרין פ"ח ה"א וב'. (7) הולך אחר החמור או הבהמה, ומזרזה בהליכה. (8) מעונש מלקות, אבל אסור מן התורה משום "לא תעשה כל מלאכה", ו"פטור" זה אינו כשאר "פטור" שבדברי רבינו שאינו אסור אלא מדרבנן (ועיין לחם-משנה).

ב. והלא⁹ לאו מפרש בתורה, שנאמר: לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ובהמתך - שלא יחרש בה וכיוצא בחרשיה¹⁰. ונמצא לאו שנמן לאזהרת מיתת בית דין, ואין לוקין עליו.

(9) כוונת רבנו לבאר דבריו, למה אין לוקים על מחמר אחר בהמתו, והלא יש "לאו" ('לא תעשה') מפורש בתורה? (10) כלומר: לאו זה נאמר, כשהאדם עושה המלאכה ביחד עם הבהמה, שכן משמעות הכתוב: "לא תעשה כל מלאכה אתה... ובהמתך", אתה עם בהמתך, ובזה חייב מיתה.

ג. אסור¹¹ לישראל להשאיל או להשפיר¹² בהמה גסה לנכרי; שלא יעשה בה מלאכה בשבת, והרי הוא מצוה על שביתת בהמתו. אסור¹⁴ חכמים למכור בהמה גסה לנכרי, שמה שאיל או ישפיר. ואם¹⁵ מכר - קונסין אותו¹⁶ עד עשרה בדימיה ומחזירה. ואפלו שבונה¹⁷ אין מוכרין. ומתיר¹⁸ למכור להם על ידי סרסור; שהסרסור אינו משפיר ואינו משאיל¹⁹.

(11) עבודה זרה טו, א. (12) בהמת ישראל - אף שהשכירה לנכרי, יש בה משום שביתת בהמתו, אם לא מכרה לנכרי לצמיתות ('תוספות' שם). (13) העושה מלאכה. (14) משנה, פסחים נג, א. (15) גיטין מד, א. (16) לפדות את הבהמה מיד הנכרי (רש"י). (17) שאינה ראויה למלאכה, אין מוכרים - גזירה שמא ימכור שלימה (גמרא שם). (18) עבודה זרה טו, א. (19) "מדובר כשבעל הבהמה לא יהיה מצוי על יד הבהמה, כי הסרסור לא ישאיל ולא ישכיר לפי שאינה שלו" (פירוש המשניות שם).

ד. ומתיר²⁰ למכור להם סוס; שאין הסוס עומד אלא לרכיבת אדם, לא למשאוי, והחי נושא²¹ את עצמו. וכדרך²² שאסור למכור לנכרי, כך אסור למכור לישראל החשוד למכור לנכרי. ומתיר²³ למכור להם פרה לשחיטה, ושוחט²⁴ אותו בפניו. ולא ימכור סתם, אפלו שור של פטם²⁵, שמה ישהא²⁶ אותו ויעבד בו.

(20) משנה, פסחים נג, א. שבת צד, א. (21) מבואר למעלה בפ"ח ה"ז. (22) עבודה זרה טו, א. (23) עבודה זרה כ, ב. ותוספתא ע"ז פ"ב. (24) כלומר: לא מספיק בזה שמוכר לו על מנת לשחוט, אלא צריך שיראהו שוחט (ועיין להלן פרק ל' הלכה יג: "ופוסק עמו לשבות ואינו שובת"). (25) "מפוטם ושמן מאד, ואינו ראוי למלאכה" (רש"י).

14 הַבְּהֵמָה עַד יָדוֹ גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ טַפַּח אוֹ יוֹתֵר⁵⁸.
15 וּמִפְּנֵי מָה⁵⁹ לֹא יִמְשֹׁךְ הַגְּמָלִים הַקְּשׁוּרִים זֶה בָּזֶה?
16 מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאָה כְּמִי שְׁמוֹלִיכָן לְשׁוֹק שְׁמוֹכְרִין בּוֹ
17 הַבְּהֵמָה, אוֹ שְׁמֻשְׁחָקִין⁶⁰ בָּהֶן שָׁם. וּמִפְּנֵי זֶה⁶¹ לֹא
18 תֵּצֵא בְּהֵמָה בְּזוּג⁶² שְׁבָצוּאָרָה⁶³, וְאִפְּלוּ הִיָּה פָקוֹק
19 שְׂאִין לוֹ קוֹל.

(56) משנה, שבת נד, א. (57) "שדומה כנושאו בידו, ולא ניכר שהוא אפסר הגמל" (רש"י). (58) "כדי שיהא נראה שהבהמה נמשכת בחבל זה" (רש"י). (59) שבת, שם. (60) כמו שאמרו בסנהדרין (כה): (והעתיקו רבינו בפ"י מהלכות עדות ה"ד: "המשחקים בבהמה חיה ועוף, ואומר כל הקודם את חבריו - יטול בעליו את שניהם", והרי זה כמקח וממכר בשבת, וכמו שכתב רבינו להלן פכ"ג הי"ז. (61) שבת נד, ב. (62) בפעמון. (63) במשנה, שם: "ולא בזוג", וכתבו ה'תוספות' (שם ד"ה משום) שהמדובר בזוג הארוג לבגד, שאם לא כן יש גם חשש שמא יפול מעליה ויבוא להוליכו ברשות הרבים. וממה שכתב רבינו "שבצוארה", נראה שאינו ארוג בבגד.

י. לֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בְּזוּג⁶⁴ שְׁבָכְסוּתָהּ, וְלֹא בְּחוֹתָם⁶⁵ שְׁבָצוּאָרָה⁶⁶, וְלֹא בְּחוֹתָם שְׁבָכְסוּתָהּ, וְלֹא בְּרִצּוּעָהּ שְׁבָרְגְּלָהּ, וְלֹא בְּסוּלָם שְׁבָצוּאָרָה. וְאִין חֲמוֹר יוֹצֵא בְּמַרְדֵּעַת⁶⁷, אֲלֹא אִם-פֶּן הִיָּתָה קְשׁוּרָה לוֹ מְעַרְב שֶׁבֶת. וְלֹא יֵצֵא גָמֶל בְּמֻטְטָלָת⁶⁸ הַתְּלוּיָה לוֹ בְּכַרְבִּשְׁתּוֹ⁶⁹ אוֹ בְּזִנְבוֹ, אֲלֹא אִם פֶּן הִיָּתָה קְשׁוּרָה בְּזִנְבוֹ וְחוּטְרָתוֹ⁷⁰. וְלֹא יֵצֵא הַגָּמֶל עֶקֶד יָד וְלֹא עֶקֶד רִגְלָיו⁷¹. וְכֵן שְׂאֵר כָּל הַבְּהֵמָה.

(64) בנוסחאות אחרות "בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה" ('מעשה רוקח') וזה מיותר, שהרי כבר כתב כן בהלכה ט'. (65) שבת נח, א. כעין מטבע עשויה ממתכת או חומר אחר לסימן הבעלות שהיו קושרים על צואר הבהמה או על כסותה שלא תתלכלך (רש"י שם). (66) "עצים עשויים כשתי וערב על צואר החמור, כדי שלא יחזיר ראשו לגבו לחכך חבורתו" (פירוש המשניות). (67) כסת קשה ששמים על החמור כדי לחמומו. (68) "חתיכת בגד קשורה בזנבו לסימן" (פירוש המשניות). (69) המקום הגבוה, החטורת, שעל גב הגמל. ובנוסח אחר: "בדבשתו" (שונצינו). (70) חטורתו, הגבנון שעל גב הגמל. (71) "עקידת (קשירת) יד ורגל" (שבת נד.), שזה צער גדול לבהמה, ומשוי הוא לה ('חיי אדם'). ועוד טעם אחר: גזירה שמא יפול החבל מעל רגליו ויביאנו בידו (תניא).

יא. אִין⁷² הַתְּרַנְגוּלִים יוֹצֵאִין בְּחוּטִין⁷³ וְלֹא בְּרִצּוּעוֹת שְׁבָרְגְּלֵיהֶם⁷⁴. וְאִין הַכֶּבֶשֶׂן יוֹצֵאִין בְּעִגְלָה שְׁתַּחַת אֵלֶיהָ שְׁלֵהָ⁷⁵. וְאִין הַכֶּבֶשֶׂת יוֹצֵאִין בְּעִצִּים שְׁמַנִּיחִים לֵהֶן בְּחֻטְמָן כְּדִי שִׁיתַּעֲשׂוּ וְיִפְּלוּ הַתּוֹלְעִין שְׁבִמְחָן⁷⁶. וְאִין הַעֵגֶל יוֹצֵא בְּעַל קָשָׁן שְׁמַנִּיחִין לוֹ עַל צִנְאוֹרָו כְּדִי שִׁיפְנֶעַ וְיִהְיֶה נוֹחַ לַחֲרִישָׁה. וְלֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בְּשִׁבְכָה⁷⁷ שְׁמַנִּיחִין לָהּ

כלל, אבל חרש יש לו דעת קצת" (רש"י). (41) בנוסח אחר: "חרש ושוטה וקטן" (כת"י התימנים). (42) שהקטן יבא לכלל דעת כשיגדל, מה שאין-כן השוטה. (43) שכל אחד יש לו מעלה: חרש יש לו עכשיו דעת קצת, וקטן יבוא לכלל דעת כשיגדל. (44) "עוד (תקנה) אחרת היתה שם. מוליכו פחות מארבע אמות, ולא רצו חכמים לגלותה, משום: "כבוד אלהים הסתר דבר" (מותר להסתיר דבר תורה משום כבוד שמים), שלא יוליכנו ארבע אמות שלימות ברשות הרבים" (שבת קנג:). (45) בהלכה זו נשאו ונתנו מפרשי הרמב"ם, והקשו: שהרי בגמרא מבואר (שבת קנג) ש"דוקא בכיסו התיירו, אבל במציאה לא". הרמב"ם השיב בתשובה לחכמי לונגל: "גם ראשי הישיבות שבבבל ז"ל תפסו על פסקא זו כשהגיע אליהם החיבור... ויראה לי שזה שחילק רבא בין כיסו למציאה, לא חילק אלא ליתן המציאה לנכרי, או להוליכה על גבי חמור, אבל להוליכה פחות פחות מארבע אמות מותר... שזו ההולכה צינעה גדולה יש בה, ואינו צריך דבר אחר ולא איש אחר לסייעו ולא יכיר בו אדם ולא יהיה נחפז, ולא נחוש שמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים (תשובת הרמב"ם פריימן סי' נז). והגרא"ר ו'קרבן נתנאל' (פרק כ"ד משבת אות ג) הראו מקור לדברי רבינו בגמרא (עבודה זרה ע). בדברי איסור גיורא שלא נמצאו ארנקים אבודים בשבת, מכיון ש"המוצא כיס בשבת מוליכו פחות פחות מארבע אמות". אולם בנוסח שהובא בראשונים, כתוב: "המוציא" ולא "המוצא".

ח. מִתֵּרֵךְ⁴⁶ לְמִשְׁךָ⁴⁷ אֶת הַבְּהֵמָה בְּמִתְגָּ⁴⁸ וְרִסְן⁴⁹ שְׁלָה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים; וְהוּא, שְׁתֵּהִיָּה רְאוּיָה לְאוֹתוֹ הָרִסְן. כְּגוֹן: שִׁיר⁵⁰ לְסוֹס, וְאַפְסָר⁵¹ לְגָמֶל, וְחֻטְסִים⁵² לְנִאָקָה⁵³, וְסוּגָר⁵⁴ לְכֶלֶב. אֲבָל אִם הוֹצִיא בְּהֵמָה בְּמִתְגָּ שְׂאִין מִשְׁתַּמֶּרֶת, כְּגוֹן שֶׁקָּשַׁר חֶבֶל בְּפִי הַסּוֹס; אוֹ בְּמִתְגָּ שְׂאִינָה צְרִיכָה לוֹ, אֲלֹא מִשְׁתַּמֶּרֶת בְּפָחוֹת מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיא חֲמוֹר בְּשִׁיר שֶׁל סוֹס, אוֹ חֲתוּל בְּסוּגָר - הִרִי זֶה מִשְׂאוֹי; שֶׁכָּל שְׁמִירָה מְעַלָּה אוֹ שְׁמִירָה פְּחוֹתָהּ מִשְׂאוֹי הוּא לָהּ⁵⁵.

(46) משנה, שבת נא, ב. (47) בדברים שדרך הבהמה לצאת בהם בחול. לשם שמירה ולא לשם משא, מותר גם בשבת שהם נחשבים כתכשיטים. (48) שרשרת ברזל ששמים בפי הבהמה, להנהיגה. (49) חבל נתון בלחי הבהמה לקשרה ולהטותה במהלכה; בנוסח אחר: "ורסן ואפסר שלה" ('מעשה רוקח'). (50) "הוא המתג" (פירוש המשניות). (51) "חבל שקושרים על פיות הגמלים" (פירוש המשניות). (52) "טס של ברזל שקושרים אותו על הלחיים" (פירוש המשניות). ולדעת רש"י "נוקב את חטמה ומכניס בתוכו כמין טבעת". (53) גמל נקבה. (54) צוארון של ברזל, ושלשלת תלויה בו. (55) שכיון שאין דרכם בכך, נחשב כמשא ואינו תכשיט.

ט. לֹא⁵⁶ יִקְשֹׁר גְמָלִים זֶה בָּזֶה וְיִמְשֹׁךְ. אִפְּלוּ הִיוּ קְשׁוּרִין מְעַרְב שֶׁבֶת, אִינָן נִמְשָׁכִין בְּשֶׁבֶת. אֲבָל מִכְנִיס הוּא חֲבָלִים לְתוֹךְ יָדוֹ. וְהוּא, שֶׁלֹּא יֵצֵא חֶבֶל מִתּוֹךְ יָדוֹ טַפַּח⁵⁷. וְצִרִיף שִׁיהִיָּה הַחֶבֶל שְׁמַפִּי

ועיין לעיל הלכה י שמרדעת מותר, שהיא לחממו.
(91) שתולים בין עיניו שלא תשלוט בו עין רעה (רש"י).
(92) משי מצבע אדום לנוי, וראה למעלה שכל נוי שאינו
נהוג ומקובל - אינו מלבוש. (93) בנוסח אחר: "לטרסקל"
(מעשה רוקח'). והוא סל מלא שעורים שתולים בצוארה
ופיה נתון לתוכו ואוכלת, ותענוג הוא לה, שלא תצטרך
לשוט צוארה לארץ (רש"י). (94) שלא תיגנף, גזירה שמא
יפול מרגליה ויביאנו בידו. (95) שני לוחות קשורים סביב
העצם השבורה, שלא תניד אותם עד שיתרפא העצם.
(96) כיס הולד התלוי בבהמה אחרי הלידה. (97) סותם את
הפעמון שלא ישמיע קול. (98) שלא יחדשוהו שמוליקה
למכור בשוק. אבל בשוק אסור - כמבואר בהלכה י.
(99) ואין כאן איסור משום טירחא יתירה בשבת, שהרי קר
לו אפילו בתקופת תמוז. (100) אבל לא ברשות הרבים,
כיון שאינה קשורה לו. (101) שאינו אלא לתענוג בעלמא,
בשביל הבהמה שלא תטריח לשוב צוארה לארץ, והרי היא
טירחא מיותרת בשבת.

יד. כַּשֶׁם¹⁰² שְׁאֵדָם מְצוּה עַל שְׁבִיתָת בְּהֶמְתּוֹ בַּשַּׁבָּת,
כִּף הוּא מְצוּה עַל שְׁבִיתָת עֲבָדוֹ וְאָמְתּוֹ. וְאֶף-עַל-פִּי
שֶׁהֵן בְּנֵי דַעַת וְלִדְעַת עֲצָמָן עוֹשִׂין, מְצוּה עָלֵינוּ
לְשַׁמְרֵן וּלְמַנְעֵן מֵעֲשִׂית מְלָאכָה בַּשַּׁבָּת; שְׁנֵאמַר:
לְמַעַן יִנָּח שׁוֹרְךָ וְחֻמְרְךָ, וְיִנָּפֶשׁ בֶּן אֲמָתְךָ וְהַגֵּר.
עֲבָד וְאֲמָה שְׁאֵנוּ מְצִיּוֹן עַל שְׁבִיתָתָן, הֵם עֲבָדִים
שֶׁמָּלוּ וְטָבְלוּ לָשֵׁם עֲבָדוֹת וְקָבְלוּ מְצוֹת שֶׁהָעֲבָדִים
חִיבִין בָּהֶן¹⁰³; אֲבָל עֲבָדִים שֶׁלֹּא מָלוּ וְלֹא טָבְלוּ,
אֵלָּא קָבְלוּ עֲלֵיהֶן שְׁבַע מְצוֹת שֶׁנֶּצְטָווּ בְּנֵי נֹחַ בְּלִבָּד
- הֲרֵי הֵן כְּגֵר תוֹשֵׁב¹⁰⁴, וּמִתְרִין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה
בַּשַּׁבָּת לַעֲצָמָן בְּפִרְהָסְיָא כִּישְׂרָאֵל בָּחַל. וְאִין מְקַבְּלִין
גַּר תוֹשֵׁב אֵלָּא בְּזִמְן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג. הוּאִיל וְגַר תוֹשֵׁב
עוֹשֶׂה מְלָאכָה לַעֲצָמוֹ¹⁰⁵ בַּשַּׁבָּת, וְגַר צֹדֵק הֲרֵי הוּא
כִּישְׂרָאֵל לְכָל דְּבָר - בְּמִי נֵאמַר "וְיִנָּפֶשׁ בֶּן אֲמָתְךָ
וְהַגֵּר"? זֶה גַּר תוֹשֵׁב שֶׁהוּא לְקִיטוֹ¹⁰⁶ וּשְׁכִירוֹ שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ בֶּן אֲמָתּוֹ; שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה לִישְׂרָאֵל
רְבוֹ בַּשַּׁבָּת, אֲבָל לַעֲצָמוֹ עוֹשֶׂה. וְאִפְּלוּ הִזֵּה הַגֵּר זֶה
עֲבָדוֹ¹⁰⁷ - הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה לַעֲצָמוֹ¹⁰⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כשם שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת, כך הוא
מצווה על שביתת עבדו ואמתו כו', ומותרין לעשות מלאכה
בשבת לעצמם בפרהסיא בישראל בחול".

וצריך להבין, הרי משכתב שמותרין לעשות מלאכה בשבת
בפרהסיא, מובן הדין כל צרכו, ומה רצה להוסיף במילים
"כישראל בחול".

לכאורה אפשר היה לתרץ שהוא לשון המשנה, בה הובאו
שלוש דעות: "ת"ר גר תושב מותר לעשות מלאכה לעצמו
כישראל בחול של מועד (בדבר האבד), רבי עקיבא אומר
כישראל ביו"ט (אוכל נפש), רבי יוסי אומר... כישראל
בחול", ופסק הרמב"ם כרבי יוסי. אלא שתירוץ זה אינו

1 בפיה פְּדִי שְׁלֹא תִשֶּׁן או שְׁלֹא תֹאכַל. לֹא תֵצֵא הַפֶּרֶה
2 בַּעֲוֹר הַקֶּפֶר⁷⁸ שְׁמִינִיחִין לָהּ עַל דִּדְיָה פְּדִי שְׁלֹא יִינָק
3 מִמֶּנָּה הַשֶּׁרֶץ כְּשֶׁהִיא יִשְׁנָה. וְלֹא תֵצֵא בְּרָצוּעָה שְׂבִינ
4 קֶרְנִיהָ - בֵּין לְנוֹי⁷⁹, בֵּין לְשִׁמֶר⁸⁰. עֲזוּ⁸¹ שִׁחְקָהּ לָהּ
5 בְּקֶרְנֶיהָ, יוֹצֵאָה בְּאַפְסָר הַקָּשׁוּר בַּחֲקָה בַּשַּׁבָּת. וְאִם
6 תִּחְבּוּ בְּזִקְנָהּ - אֲסוּר; שְׁמָא תִּתְחַנְנוּ, וְיִבְיֵאֲנוּ בִּידוֹ
7 בְּרִשׁוֹת הָרָבִים. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה.

(72) משנה, שבת נד, ב. (73) שברגליהם לסימן שיכירום
הבעלים. (74) שלא ישברו את הכלים. (75) שלא תפצע
האליה בסלעים וטרשים כשנגררת על הקרקע. (76) וכל
אלה אסורים לצאת בהם ברשות הרבים, שמא יפלו ויביאם
בידו ברשות הרבים. (77) מחסום נקשר על פי הבקר כדי
שלא תאכל מן החיטים, ונקרא בברייתא (שבת נג.) "חסום".
(78) שרץ ששערותיו חדים כמחט. (79) מכיון שאין זה
מקובל אצל כולם - אין זה מלבוש (מגיד-משנה להלן
ה"ג). (80) מפני שאין הפרה צריכה שימור, שאין דרכה
לברוח, וכל שמירה מעולה משאוי הוא (למעלה ה"ח).
(81) שבת נב, א. מפני שעז צריכה שמירה ודרכה לצאת
באפסר.

8 יב. הַזִּכְרִים⁸² יוֹצֵאִים בַּעֲוֹר הַקָּשׁוּר לָהֶן עַל זִכְרוֹתָן
9 פְּדִי שְׁלֹא יַעֲלוּ עַל הַנִּקְבּוֹת, וּבַעֲוֹר הַקָּשׁוּר לָהֶם עַל
10 לְבִיָּהֶם⁸³ פְּדִי שְׁלֹא יִפְּלוּ עֲלֵיהֶם זָאֲבִים, וּבְמִטְלָנִיּוֹת⁸⁴
11 הַמְּרַקְמוֹת שְׁמִינִיחִין אוֹתָן בָּהֶן⁸⁵. וְהִרְחַלּוֹת יוֹצֵאוֹת
12 וְאֵלֶיהָ שִׁלְהֵן קָשׁוּרָה לְמַעַלָּה עַל גִּבּוֹן פְּדִי שִׁיעֲלוּ
13 עֲלֵיהֶן הַזִּכְרִים, או קָשׁוּרָה לְמַטָּה פְּדִי שְׁלֹא יַעֲלוּ
14 עֲלֵיהֶם הַזִּכְרִים. וְיוֹצֵאוֹת מְלַפְפוֹת⁸⁶ בְּמִטְלָנִיּוֹת פְּדִי
15 שִׁיחֵיהֶן הַצֹּמֵר שִׁלְהֵן גָּמִי. הַעֲזִים יוֹצֵאוֹת וְדִדְיָהֶן
16 קָשׁוּרוֹת⁸⁷ פְּדִי שִׁיבֵשׁ מִהֵן הַחֲלָב. אֲבָל אִם קָשְׁרָן
17 פְּדִי שְׁלֹא יֵצֵא הַחֲלָב עַד שִׁיחֲלָב אוֹתוֹ לְעֶרֶב - הֲרֵי
18 אֵלּוּ לֹא יֵצְאוּ⁸⁸.

(82) משנה, שבת נב, ב. (83) לבם. (84) חתיכות בגד.
(85) הראב"ד השיג, שהרי למעלה בהלכה י"א מובא שגם
לנוי אסור. אבל נראה שנוי זה מקובל ונהוג יותר, לכן דינו
כמלבוש. (86) כרוכות בחתולים. (87) מהודקות יפה
שאין חשש שהמטלנית תיפול. (88) שאין המטלית לשם
זה מהודקת יפה, ושמה תיפול ויביאנה בידו.

19 יג. אִין⁸⁹ חֲמוֹר יוֹצֵא בְּאַפְּהוֹ⁹⁰, אֶף-עַל-פִּי שֶׁקָּשׁוּר לוֹ
20 מֵעֶרֶב שַׁבָּת. וְלֹא יֵצֵא הַסּוֹס בְּזִנְבֵּ שׁוּעָלָי⁹¹, וְלֹא
21 בְּזִהוּרִית⁹² שְׂבִינ עֵינָיו. וְלֹא תֵצֵא בְּהֶמָּה בְּקֶרֶסְטָל⁹³
22 שֶׁבִּפִּיהָ, וְלֹא בְּסַנְדָּל שֶׁבְּרָגְלָהּ⁹⁴, וְלֹא בְּקִמְיַע שְׁאִינוּ
23 מִמֶּחָה לְבִהֶמָּה. אֲבָל יוֹצֵאָה הִיא בְּאֵגֵד שֶׁעַל גִּבִּי
24 הַמֶּכָּה, וּבִקְשָׁשִׁים⁹⁵ שֶׁעַל גִּבִּי הַשֹּׁכֵר, וּבִשְׁלֵיהָ⁹⁶
25 הַמְּדַלְדֶּלֶת בָּהּ. וּפּוֹקֵק⁹⁷ לָהּ זֹוג שֶׁבְּצוּאָרָהּ, וּמִטְלָת
26 בּוֹ בְּחֻצְרָה⁹⁸. וְנוֹתֵן מִדְּעֵת⁹⁹ עַל הַחֲמוֹר בַּשַּׁבָּת וּמִטְלָל
27 בְּחֻצְרָה¹⁰⁰. אֲבָל אִין תּוֹלִין לָהּ קֶרֶסְטָל¹⁰¹ בְּפִיהָ בַּשַּׁבָּת.

(89) שבת נג, א. (90) כיון שאינו מחממו - אינו מלבוש.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(עבדים וגרים), ואפילו בדבר המותר כשאכת מים רבים ועבודה גדולה שבה טורח וקושי, או לעורר אותם משנתם, לפי שהוא יתברך אומר: "למען ינוח עבדך ואמתך כמוך", והבן מילת "כמוך" שהיא בענין המנוחה ("מעשה רוקח" בשם כתב־יד מהרמב"ם).

יום רביעי י"ח אלול ה'תשע"ט

פרק אחד ועשרים

1) נתבארו בו שבותין של דבריהם, שאסרום פן יבוא לעשות מלאכה מן האבות, או מתולדותיהן. ונמשך לזה ביאור מה שמותר (שהיה באפשר לחוש בו מפני שיש לו דמיון לדברים אלו). והתחיל רבינו בביאור הדברים שנאסרו מחמת הראשונה, ואחר כך אותן הדברים שנאסרו מחמת השנייה, וכן על הסדר, ויש אבות מלאכות שאין שבותין בגללן. ונתבארו בפרק זה שבותי עשר מלאכות המבוארות בפרק שמיני.

- א. נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "תִּשְׁבֹּת" ² - אֶפְלוּ מִדְּבָרִים שְׁאֵינָן מְלָאכָה חֵיב לִשְׁבֹּת מֵהֶן ³. וְדְבָרִים הֵרֵבָה הֵן שְׁאֲסֹרוּ חֻקִּים מִשּׁוּם שְׁבֻתָּה ⁴. מֵהֶן דְּבָרִים אֲסוּרִים מִפְּנֵי שֶׁהֵן דּוֹמִים לְמְלָאכָה, וּמֵהֶן דְּבָרִים אֲסוּרִים גְּזֵרָה שְׁמָא יָבֹא מֵהֶן אֲסוּר סְקִילָה. וְאֵלּוּ הֵן ⁵:

2) "ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות" (שמות פרק כ"ג, פסוק י"ב). 3) בספרא (אחרי פ"ז) "אין לי אלא מלאכה שחייבין על מינה כרת וכו' מניין שלא יעלה באילן כו' תלמוד לומר שבתון . . .". ויש מפרשים שאם עמל האדם כל היום בדברים שאינן מלאכות עובר הוא במצות עשה של שבתון וכן דעת הרמב"ן בפירושו לתורה (ויקרא פרק כ"ג, פסוק כ"ד). ולהלן בפרק כד הלכה י"ב כתב רבינו: "שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כליו מפניה לפניה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן, שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה: למען ינוח" ועיין לעיל פרק א' הלכה א'. 4) הוא הנקרא בתלמוד: "עובדין דחול", וכתב רבנו בתשובה שאין הכוונה לאסור כל מה שעושה בחול, "שאם כן לא יאכל כדרך שהוא אוכל בחול, ולא יסב כדרך שמיסב בחול, שלא אסור חכמים אלא דברים שאפשר שירגילו למלאכה, כגון מי שנשברה לו חבית של יין לא יספג היין, שאם תתיר לו שמא יבוא לידי סחיטה, נתפזרו לו פירות בחצרו לא יתן לתוך הסל או לתוך הקופה, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, שאם תתיר לו שמא יבוא לידי עימור" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ד). 5) לפי סדרם של ל"ט אבות מלאכות שנפרטו למעלה, החל מפרק ז'.

- ב. פֶּלֶם הַמְשֹׁנָה גְּמוּתָה ⁷ - הֵרִי זֶה חֵיב מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ. לְפִיכָךְ ⁸ אֲסוּר לְהַפְנוֹת בְּשָׂדֶה הַנִּיחָה ⁹ בְּשִׁבְתָּהּ, גְּזֵרָה שְׁמָא יִשְׁוֶה גְּמוּתָה. הַמְפָּנָה ¹⁰ אֶת הָאוֹצָר בְּשִׁבְתָּהּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ לְדַבֵּר מִצְוָה ¹¹, כְּגוֹן שֶׁיִּכְנֹס בּוֹ אוֹרְחִים אוֹ יִקְבֹּעַ בּוֹ מִדְּרֹשׁ - לֹא יִגְמֹר אֶת פֶּל הָאוֹצָר, שְׁמָא יָבֹא לְהִשּׁוֹת גְּמוּתָה. טִיט ¹² שָׁעַל גְּפִי רָגְלוֹ - מְקַנְחוֹ

מספיק, כיון שכשפסק הרמב"ם כרבי יוסי, אינו צריך להוסיף "כישראל בחול" שהרי לא הביא שאר הדעות, וממילא גם אין צריך לשלול את הדעות הנוספות, שלא כמו הגמרא שצריכה להביא הדעות השונות בזה.

והביאור בזה: מבואר בספרי הכללים להרמב"ם, שגם כאשר בלשון המשנה ישנו לימוד מיוחד שלא הביאו הרמב"ם, מכל־מקום מדייק וכותב בלשון המשנה, אף כשאין כוונתו לתוכן הדיוק שבמשנה. ועפ"ז יובן מה שכתב "ומותרין לעשות מלאכה בפרהסיא כישראל בחול", הגם שגם ללא תוספת זו לא היה מקום לטעות, מ"מ העתיק את לשון המשנה.

ויש להוסיף: מצינו כמה וכמה עניינים שמחמירים בהם עוד טרם שהגיע זמן החיוב, ולדוגמא "משחרב בית המקדש, התקין ריב"ז שיהיה יום ט"ז בניסן כולו אסור לאכול חדש, כי מהרה יבנה המקדש ויאמרו אשתקד לא אכלנו בהאיר המזרח, השתא נמי ניכול כו'". ועפ"ז יש סברא לומר שעבד זה יהיה אסור מעשיית מלאכה בשבת בפרהסיא, כי מכיון שהוא עבד בבית ישראל, יש מקום להניח שבסופו של דבר יסכים למול ולטבול, ואז יש לחשוש שיאמר אשתקד עשיתי מלאכתי בשבת בפרהסיא, ומדוע לא אעשה כן גם היום, ועאכ"כ בשפחה, שכן עבד שצריך למול "משהים אותו עד שיתרפא רפואה שלימה ואח"כ מטבילין אותו", משא"כ שפחה שיכולה לטבול מיד, לכן משמיענו הרמב"ם שמוותרים לעשות מלאכה בשבת לעצמם בפרהסיא, כי כל התקנות והסייגים שעשו חכמים אינם אלא בנוגע לישראל.

(ע"פ ר' לק"ש חלק ז' א' עמוד 119)

102) יבמות מח, ב. 103) כל המצוות שאשה חייבת בהן, גם עבד כנעני חייב. ודווקא אם מל וטבל לשם עבדות, אבל עבד ערל עובד־כוכבים שאינו רוצה לקבל עליו עול מצוות, אסור להחזיקו (מגיד־משנה ורבינו בהל' עכו"ם פ"י ה"ו). והראב"ד חולק כאן, וסובר שאין כוונת התורה לעבד ואמה שמלו וטבלו לשם עבדות, אלא לעבד ואמה התושבים שלא יעשו מלאכתו, שלא תאמר שבות בעלמא הוא, שאמירה לנכרי שבות, אלא אסור להעבדים. 104) כמבואר בהל' מלכים פ"ח ה"י וי"א. שבע מצוות שנצטוו בני נח הן: עבודת אלילים, ברכת ה', גילוי עריות, שפיכות דמים, גזל, דינים ואבר מן־החי. 105) אבל לצורך ישראל אסור משום שבות, כמבואר למעלה בפ"ו ה"ב. 106) שמלאכתו ללקוט ולעבוד בשדה בשביל ישראל. 107) של ישראל עובד לעצמו, אבל עבד עברי הוא כישראל גמור. וכן מובא ב'מכילתא' (משפטים): "וינפש בן אמתך והגר - זה גר תושב. או אינו אלא גר צדק, כשהוא אומר: וגרך אשר בשעריך, הרי גר צדק אמור"; "וינפש בן אמתך - זה עבד ערל. או אינו אלא בן ברית, כשהוא אומר: עבדך ואמתך (שמותר), הרי בן ברית אמור". 108) אבל לרבו אסור לשעבדו, ומי שיבין כוונת התורה ולא ירבה לשעבד אותם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. המִשְׁקָה²⁶ אֶת הַזְרָעִים - חֵיב מִשּׁוּם זִרְעָה.²⁰
לְפִיכָף²⁷ אֲסוּר לְשֹׂאב מִן הַבּוֹר בְּגִלְגָּל²⁸, גִּזְרָה שְׁמָא
יִמְלֵא לְגִנְתּוֹ וּלְחֻרְבָּתוֹ. וּמִפְּנֵי זֶה, אִם הָיָה הַבּוֹר שֶׁל
גִּלְגָּל בְּחֻצְרֵי²⁹ - מִתֵּר לְמִלְאֵת מִמֶּנּוּ בְּגִלְגָּל.²³

(26) (מסכת מועד קטן דף ב' עמוד ב'). (27) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). (28) אופן שעל הבור להוריד ולהעלות הדלי, ודווקא בגלגלים גדולים שממלאים הרבה מים, אבל בגלגלים (קטנים) שלנו שאין ממלאים בהם אלא מעט מותר (רבונו תם). (29) ובכל מקום שאין סביבתו גינה או חורבה (כסף משנה).

ו. הַתּוֹלֵשׁ³⁰ - חֵיב מִשּׁוּם קוֹצֵר. לְפִיכָף³¹ אֲסוּר לְרִדּוֹת דָּבֶשׁ מִפְּנוֹת בִּשְׁבֶּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּתוּלֵשׁ³².
אֵין³³ עוֹלִין בְּאֵילָן - בֵּין לַח, בֵּין יָבֵשׁ - וְאֵין נִתְּלִין בְּאֵילָן, וְאֵין נִסְמְכִין בְּאֵילָן. וְלֹא יַעֲלֶה מִבְּעוֹר יוֹם לִישֵׁב שָׁם כָּל הַיּוֹם כְּלוּ. וְאֵין מִשְׁתַּמְשִׁין בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע כָּלָל, גִּזְרָה שְׁמָא יִתְלֵשׁ.²⁹

(30) (מסכת שבת דף ק"ז עמוד ב'). (31) (מסכת שבת דף צ"ה עמוד א'). (32) שעוקר את הדבש ממקום חיבורו בכורות, ודווקא כשהדבש דבוק ומחובר לכוורת, אבל נתלש או צף על גביה מותר ("מגיד משנה"). (33) משנה (מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב').

ז. פְּרוֹת³⁴ שֶׁנִּשְׂרָפוּ בִּשְׁבֶּת - אֲסוּר לְאַכְלָן עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת³⁵, גִּזְרָה שְׁמָא יִתְלֵשׁ³⁶. הַדָּס³⁷ הַמִּחְבֵּר - מִתֵּר לְהַרִּית בּוֹ; שְׁאִין הִנְיָתוֹ אֲלָא לְהַרִּית בּוֹ, וְהָרִי רִיחוֹ מְצוּי³⁸. אֲבָל אֲתֵרוֹג וְתַפּוּחַ וְכָל הָרְאוּי לְאַכִּילָה - אֲסוּר לְהַרִּית בּוֹ בְּמַחְבֵּר; גִּזְרָה שְׁמָא יִקֵּץ אוֹתוֹ לְאַכְלוֹ.³⁵

(34) (מסכת ביצה דף ג' עמוד א'). (35) ואין צורך להמתין כדי שיעשו, כיון שלא נעשה בהם מלאכה רק נשרו מעצמם, אבל אם לקט גוי בשבת לצורך ישראל אסורים בערב בכדי שיעשו כמבואר בפרק ו' הלכה ב'. (36) דוקא בפירות אילן שייך טעם זה, מכיון שבקלות יכול לתלשם, אבל צנן ולפת שמוציאים אותם במעדר בודאי יזכור שהיום שבת (תוספת שם). (37) (מסכת סוכה דף ל"ז עמוד ב'). (38) ויכול להריח בו גם במחבור.

ח. אֵילָן³⁹ שֶׁהָיוּ שְׂרָשָׁיו גְּבוּהִין מִן הָאָרֶץ שְׁלִשָּׁה טַפָּחִים - אֲסוּר לִישֵׁב עֲלֵיהֶן⁴⁰; וְאִם אֵין גְּבוּהִין שְׁלִשָּׁה - הָרִי הֵן כְּאֵרֶץ⁴¹. הָיוּ בָּאֵין מְלַמְעֵלָה מִשְׁלִשָּׁה לְתוֹף שְׁלִשָּׁה⁴² - מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן⁴³. הָיוּ גְּבוּהִין שְׁלִשָּׁה - אֶף-עַל-פִּי שֶׁצִּדָן אֶחָד שָׁנָה לְאָרֶץ, או שֵׁישׁ חָלָל תַּחְתֵּיהֶן שְׁלִשָּׁה - אֲסוּר לִישֵׁב עֲלֵיהֶן.⁴¹

(39) משנה (מסכת עירובין דף צ"ט עמוד ב'). (40) משום שאין משתמשים באילן כמבואר בהלכה ו'. (41) ומותר לישב עליהם. (42) שלאחר שהוגבהו חזרו ונכפפו. (43) במקום שאין גבוהים שלשה.

ט. אֵין⁴⁴ רוֹכְבִין עַל גְּבִי בִּהְמָה בִּשְׁבֶּת, גִּזְרָה שְׁמָא

בְּכַתֵּל אוּ בְּקוֹרָה, אֲבָל לֹא בְּקַרְקַע, שְׁמָא יִבּוֹא לְהַשְׁוֹת גְּמוּת. לֹא יִרָק בְּקַרְקַע וְלִשּׁוֹף בְּרִגְלוֹ, שְׁמָא יִשְׁוֶה גְמוּת. וּמִתֵּר¹³ לְדָרֵס הָרָק שֶׁעַל גְּבִי קַרְקַע וְהוֹלֵךְ לְפִי תַמְרוֹת.¹⁴

(6) (מסכת שבת דף ע"ג עמוד ב'). (7) בשדה, כמו שכתוב להלן בסמוך, וכמו שכתב לעיל פרק ח' הלכה א', אבל המשווה גומות בבית חייב משום בונה (לעיל פרק י' הלכה י"ב). (8) (מסכת שבת דף פ"א עמוד ב'). (9) שדה שנחרשה בפעם הראשונה לפני הזריעה, ומצויים בה רגבים וגומות (גמרא שם). (10) משנה (מסכת שבת דף קכ"ו עמוד ב'). (11) ראה להלן פרק כ"ו הלכה ט"ו. (12) (מסכת שבת דף קמ"א עמוד א'). (13) (מסכת שבת דף קכ"א עמוד ב'). (14) כשאנו מתכוון להשוות גומות.

ג. נְשִׁים¹⁵ הַמְשַׁחֲקוֹת בְּאֵגוּזִים וּשְׁקָדִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אֲסוּרוֹת לְשַׁחֵק בָּהֶן בִּשְׁבֶּת, שְׁמָא יִבּוֹאוּ לְהַשְׁוֹת גְּמוּת¹⁶. וְאֲסוּר¹⁷ לְכַבֵּד אֶת הַקַּרְקַע, שְׁמָא יִשְׁוֶה גְמוּת, אֲלָא אִם-כֵּן הָיָה רְצוֹן בְּאַכְנִים¹⁸. וּמִתֵּר לְזַלֵּף מִים עַל גְּבִי הַקַּרְקַע¹⁹, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יִשְׁוֶה גְמוּת; שֶׁהָרִי אֵינוֹ מִתְּפַנֵּן לְכָף. אֵין סִכִּין²⁰ אֶת הַקַּרְקַע, וְאִפְלוּ הָיָה רְצוֹן בְּאַכְנִים²¹. וְאֵין נּוֹפְחִין אוֹתוֹ וְאֵין מְדִיחִין אוֹתוֹ אִפְלוּ בַּיּוֹם טוֹב, כָּל-שֶׁפָּן בִּשְׁבֶּת. שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחָל, וְיִבּוֹא לְהַשְׁוֹת גְּמוּת בְּזֶמַן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רְצוֹן.¹⁵

(15) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). (16) "שיכין דרך לגלגל האגוז". (17) (מסכת שבת דף צ"ה עמוד א'). (18) להוות מים שלא יעלה האבק. (19) אפילו אינה מרוצפת. (20) "מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ובקש להדיח לו קרקע, אמר לו: אין מדיחין; לסוך לו קרקע, אמר לו: אין סכין" (מסכת שבת דף מ' עמוד ב'). (21) (מסכת פסחים דף ס"ד עמוד א') "כמעשהו (הקרבת קרבן פסח) בחול, כך מעשהו בשבת (אם חל ערב פסח בשבת), אלא שהכהנים מדיחים (במים) את העזרה (מדם הקרבנות) שלא ברצון חכמים". ובעזרה היתה רצפה של שיש ובכל זאת אסרו חכמים (תוספות יום טוב). ולא אסרו אלא סיכה, ניפוח והדחה, אבל בכיבוד הבית לא גזרו, משום שיש בו צורך יותר (מגיד משנה).

ד. חֻצֵּר²² שֶׁנִּתְקַלְקַל בְּמִימֵי הַגְּשָׁמִים, מִבִּיא תֵּבֶן²³ וּמִרְדֵּה²⁴ בָּהֶן. וּכְשֶׁהוּא מְרִדָה - לֹא יִרְדֶּה לֹא בְּסָל וְלֹא בְּקַפָּה, אֲלָא בְּשׁוּלֵי הַקַּפָּה²⁵; שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחָל, וְיִבּוֹא לְהַשְׁוֹת גְּמוּת.¹⁹

(22) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). (23) דבר הראוי למאכל בהמה או לצורך אחר, שאינו מבטלו שם ובדעתו לפנותו, אבל בטיט, חול וצורות אסור (אורח חיים ש"ג). (24) שוטח. (25) "כשהוא מרדה אינו מרדה בסל או בקופה (כדרך חול) אלא בשולי הקופה (שנשברה הקופה ונשארו השולים)" (גמרא שם).

27 לתוך הפל ולא לתוך הקפה, כדרך שהוא עושה
28 בחל; שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחל, שמה
29 יכבשם בידו בתוך הקפה ויבוא לידי עמור.⁶³ וכן
30 אין מקבצין את המלח וכיוצא בו, מפני שגוראה
31 כמעמר.⁶⁵

(60) ראה למעלה בפרק ח' הלכה ו'. (61) (מסכת שבת דף קמ"ג עמוד ב'). (62) לדעת התוספות אין צורך לאכול מיד, ומותר לקבץ ולתת לתוך "כפו או כסותו", ורק לתוך סל אסור; אבל אם נפלו לתוך עפר וצורות, אסור ללקטם משום בורר, ואין היתר רק אם מלקט על יד על יד ואוכל ("בית יוסף" והגר"א של"ה). (63) לדעת התוספות (מסכת ביצה דף ל"א עמוד א') אין חיוב עימור אלא במקום גידולם (עי' הגה"מ). (64) (מסכת שבת דף ע"ג עמוד ב'). (65) נראה כמעמר ולא מעמר ממש, כי אין עימור אלא בגידולי קרקע, כמבואר למעלה פרק ח' הלכה ה'.

32 יב. מפרק⁶⁶ - חייב משום דש, והסוחט זיתים
33 וענבים - חייב משום מפרק⁶⁷. לפיכך⁶⁸ אסור לסחט
34 תותים ורמזנים, הואיל ומקצת בגי אדם סוחטים
35 אותם פזיתים וענבים, שמה יבוא לסחט זיתים
36 וענבים. אבל שאר פירות, כגון פרישין⁶⁹ ותפוחים
37 וערדין⁷⁰ - מתיר לסחטן בשבת⁷¹, מפני שאינן בגי
38 סחיטה.

(66) מבואר למעלה בפרק ח' הלכה ז'. (67) משום שעומדים להסחט למשקין. (68) משנה (מסכת שבת דף קמ"ג עמוד ב'). (69) פרי עץ כעין תפוח גדול, נאכל חי ומבושל, נקרא גם חבוש. (70) מין פרי עץ, כתפוח קטן. (71) משום שהם עומדים לאכילה ולא למשקין, אין שם משקה על המין היוצא מהם, ודומה למפריד אוכל מתוך אוכל.

39 יג. כבשין⁷² ושלקות⁷³ שסחטן: אם לרפך גופין⁷⁴ -
40 מתיר, ואם להוציא מימיהן - אסור. ואין מרסקין⁷⁵
41 את השלג⁷⁶, שזיבבו מימיו; אבל מרסק הוא לתוך
42 הקערה או לתוך הכוס. השום והבסר⁷⁷ והמלילות⁷⁸
43 שרסקן⁷⁹ מבעוד יום: אם⁸⁰ מחסרין דיקה⁸¹ - אסור
44 לגמור דיקתן בשבת; ואם מחסרין שחיקה ביד -
45 מתיר לו לגמור שחיקתן בשבת. לפיכך מתיר לגמור
46 שחיקת הריפות⁸² בעץ הפורר⁸³ בתוך הקדירה
47 בשבת⁸⁴ אחר שמורידין אותה מעל האש⁸⁵.

(72) (מסכת שבת דף קמ"ה עמוד א') פירות וירקות כבושים בחומץ ובמלח. (73) ירקות ששלקן קודם השבת ונשארו מימיהם בהם (ר"ח). (74) שכיון שאינו צריך למימיהם אינו אסור משום סחיטה. (75) כותשים לרסיסים (מסכת שבת דף נ"א עמוד ב') ואיסורו משום סוחט, שהרי כתבו רבינו בתוך הלכות סחיטה. ויש אומרים שאיסורו משום מוליד דבר חדש בשבת (עיין רש"י שם). (76) בנ"א: "את השלג ואת הברד" (מעשה רוקח). (77) "ענבים בתחילתם כשהן דקים, מוציא מהם משקה לטבל בו בשר, לפי שהוא

1 יחתך זמורה⁴⁵ להנהיגה. ואין נתלין בבהמה⁴⁶. ולא
2 יעלה מבעוד יום לישוב עליה בשבת. ואין⁴⁷
3 נסמכין⁴⁸ לצדי בהמה, וצדי צדדין⁴⁹ מתירין. עלה⁵⁰
4 באילן בשבת: בשוגג - מתיר לירד, במזיד אסור
5 לירד. ובבהמה, אפילו במזיד - ירד, משום צער
6 בעלי חיים⁵¹. וכן⁵² פורקין המשאוי מעל הבהמה
7 בשבת, משום צער בעלי חיים.

(44) משנה (מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב'). (45) ענף מן האילן וחייב משום תולש שהוא תולדות קוצר. (46) כמו באילן, ושניהם מטעם אחד נאסרו ("מגיד משנה"). (47) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). (48) (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). (49) "כגון שנעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה (סל) מבעוד יום, היתר - נקרא צדדין והכלכלה - צדי צדדין וכן כל כיוצא בזה" ("מגיד משנה"). (50) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). (51) ירושלמי (מסכת ביצה פרק ח' הלכה ב'): "מפני מה אמרו: היה רוכב על גב בהמה אומרים לו רד? - שהוא מצווה על שביתת בהמה כמוהו (שמות פרק כג): למען ינוח שורך וחמורך"; ובמכילתא: תן לבהמה נייח (מנוחה), שלא יהא לה צער". (52) (מסכת שבת דף קנ"ד עמוד ב').

8 י. ביצד⁵³ היתה בהמתו טעונה שליף⁵⁴ של תבואה
9 - מכניס ראשו תחתיו, ומסלקו לצד אחר, והוא
10 נופל מאליו. היה בא מן הדרך בליל שבת ובהמתו
11 טעונה - פשיגוע לחצר החיצונה, נוטל את הכלים
12 הנטלין בשבת; ושאין נטלין - מתיר החבלים
13 והשקין נופלין⁵⁵. היו בשקין דברים המשפברים:
14 אם היו שקין קטנים - מביא פרים וקסתות ומגניח
15 תחתיהן, והשקין נופלין על הפרים; שהרי אם ירצה
16 לשלף הפר - שולף, מפני שהשקים קטנים וקלים,
17 ונמצא שלא בטל הכלי מהכנו⁵⁶. היתה טעונה
18 עששיות⁵⁷ של זכוכית - מתיר השקים והן נופלין;
19 שאף-על-פי שישבירו - אין בכך הפסד גדול, שהרי
20 הפל להתכה עומד, ולהפסד מועט לא חששו. היו
21 השקים גדולים ומלאים פלי זכוכית וכיוצא בהם -
22 פורק בנחת⁵⁸. ומבל מקום לא יניחן שם על גבי
23 בהמה, משום צער בעלי חיים⁵⁹.

(53) פורקים (מסכת שבת דף קנ"ד עמוד ב'). (54) משא. (55) שלא יגע בהם בידיו. (56) מבואר בפרק כ"ה הלכה ג'. (57) פנסים. (58) שמפני הפסד מרובה התירו לטלטל ולבטל כלי מהכנו ("מגיד משנה"). (59) שהוא מן התורה (שמות כ"ג, ה'): "כי תראה חמור שונאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו, עזוב תעזב עמו" - מצוה לפרק את המשא משום צער בעלי חיים (בבא מציעא דף ל"ב עמוד א').

24 יא. המדבק פירות⁶⁰ עד שיעשו גוף אחד - חייב
25 משום מעמר. לפיכך⁶¹, מי שנתפזר לו פירות בתצרו
26 - מלקט על-יד על-יד ואוכל⁶². אבל לא יתן לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 תולדת בורר או מרקד הוא. לפיכך, אף-על-פי
22 שמותר לסגן יין צלול או מים צלולים בסודרין¹⁰⁸ או
23 בקפיפה מצרית¹⁰⁹, לא יעשה גמא בסודרין¹¹⁰; שלא
24 יעשה פדרף שהוא עושה בחל, ויבוא לשמר
25 במשמרת. וכן אסור¹¹¹ לתלות את המשמרת¹¹² פדרף
26 שהוא עושה בחל, שמא יבוא לשמר. וכן המחבין¹¹³
27 - תולדת בורר הוא. לפיכך, אף-על-פי שנותנין
28 שמשמין ואגוזים לדבש, לא יחבצם¹¹⁴ בידו.

(101) זורק את הדגן הנדוש ברוח לנקותו מן המוך.
(102) כמבואר בפרק ח' הלכה י"א. (103) (מסכת ביצה דף
י"ב עמוד ב'). (104) אבל בשתי ידי, לדבקן יחד ולנפח
בהן כדי לנקותן מהמוץ אסור. (105) "כלי עשוי כמרוב,
מנענע בו והאוכל יוצא והפסולת נשארת בכלי" (רש"י).
(106) קערה גדולה. (107) המסנן יין ב"משמרת" - היא
שק שנותנים בתוכו שמרי היין והיין יורד ממנו זך וצלול,
והמשמרת קולטת את השמרים, ואסרו חכמים לתלות
(המשמרת) על הכלי בשבת, שלא יעשה כדרך שהוא עושה
בחול, והמסנן שמרים בשבת עושה מלאכה הוא תולדת
בורר או מרקד" (פירוש המשניות שבת פרק כ' משנה א')
וראה פרק ח' הלכה י"ד. (108) ואין כאן איסור מצד כיבוס
הסודרין כיון שאינו מתכוון לכך (הגר"א ש"ט ס"ק י"ט).
(109) סל עשוי מנצרי דקל. (110) (מסכת שבת דף קל"ט
עמוד ב') בפי הכלי כמו בחול שמא יבא לידי סחיטה.
(111) משנה (מסכת שבת דף קל"ז עמוד ב').
(112) "שמסננים בה שמרי יין ומותח פיה לכל צד בעיגול
ונעשה כאהל על חלל הכלי" (רש"י); ורבינו כתב בתשובה:
"אין הטעם באיסור תליית המשמרת מפני שהוא עושה
אהל, אלא אסור תלייתה מדרבנן, שלא יעשה כדרך שהוא
עושה בחול" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ד).
(113) עושה חמאה על ידי טריפת החלב וסכסוכו.
(114) תוספתא (מסכת שבת פרק י"ג). לפני כ"י וויין "ובלבד
שלא יחבוץ" אבל לפי נוסחת הדפוס "ובלבד שלא יגבל"
נראה שאיסורו משום לש (ועיין מג"א ש"ט ס"ק י"ט).

29 יח. המתת¹¹⁵ את הירק¹¹⁶ דק דק כדי לבשלו¹¹⁷ -
30 הרי זה תולדת טוחן, וחיב. לפיכך אין מרסקין לא
31 את השחת¹¹⁸ ולא את החרובין לפני בהמה - בין
32 דקה, בין גסה - מפני שנראה פטוחין¹¹⁹. אבל
33 מחתכין¹²⁰ את הדלועין¹²¹ לפני הבהמה, ואת הנבלה
34 לפני הכלבים; שאין טחינה בפרות¹²². ומתירין¹²³
35 אַלמות של עמיר¹²⁴ לפני בהמה, ומפספס¹²⁵ בידו¹²⁶
36 אַלמות קטנות, אבל לא אַלמות גדולות, מפני הטרח
37 שבהן.

(115) (מסכת שבת דף ע"ד עמוד ב'). (116) התלוש.
(117) בערב. אבל אם אוכלו מיד מותר לחתכו דק דק (כסף
משנה) וראה להלן הלכה כ'. (118) ירק של תבואה
הנקצרת לפני גמר בישולה למאכל בהמה. (119) שכיון
שהם יכולים לאכול בלי ריסוק הרי זה כמתחך שלא לצורך
אכלה שחייב משום טוחן (ט"ז סימן שכ"ד ס"ק ה').

חזק וקורב להחמין" (רש"י). (78) "שבליים שלא בשלו כל
צרכם מרסקם להוציא מהם מיץ ומטבל במשקה שזב מהן"
(רש"י). (79) להוציא מהם שמנם ומחוסרים עדיין דיכה
ושחיקה. (80) (מסכת שבת דף י"ט עמוד ב').
(81) במדוכה שדכים בה דברים יבשים לשברם ולעשותם
דקים. (82) מאכל שעורים כתושות במכתש. (83) כף
גדולה. (84) "כיון שכבר דכו אותם במדוכה ונתבשל כל
צרכם, ואין מחוסרים אלא מעט שחיקה ועירוב" (תשובות
הרמב"ם פריימן סימן ס"ג). (85) ובעודה על האש יש
אומרים שאסור משום מבשל אף על פי שכבר נתבשל כל
צרכו (משנה ברורה סימן שכ"א סעיף קטן ע"ט).

1 יד. המולל⁸⁶ מלילות⁸⁷ - מולל בשנוי⁸⁸, כדי שלא
2 יראה⁸⁹ פדש. היונק⁹⁰ בפיו - פטור. ואם היה גונח⁹¹
3 - מותר לו לינק בפיו; מפני שהוא מפרק בלאחר
4 יד⁹², ומשום צער לא גזרו, ואף-על-פי שאין שם
5 ספקה⁹³.

(86) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד א') מחכך בן אצבעותיו.
(87) בין לרכך את האוכל ובין להוציאו מן הקשין ("מגיד
משנה"). (88) מעט בראשי אצבעותיו (גמרא שם).
(89) אבל אינו דש ממש כיון שמולל ביד ולא בכלי (תניא).
(90) (מסכת כתובות דף ס' עמוד א'). (91) משתעל בקושי
שרופאתו לינק חלב מהבהמה. (92) על ידי שינוי, שאינו
אסור אלא מדרבנן, והתירו במקום צער. (93) כי במקום
סכנה הותרה אף מלאכה גמורה כמבואר בפרק ב' הלכה א'.

6 טו. פרות⁹⁴ שזבו⁹⁵ מהן משקין בשבת: אם זיתים
7 וענבים⁹⁶ הן - אסור לשותות אותן המשקין עד
8 מוצאי שבת, גזרה שמא יתפנו ויסחט אותן בשבת;
9 ואם תותים ורמונים הן⁹⁷: אם הכניסן לאכילה -
10 משקין שזבו מהן מתירין, ואם הכניסן לדרוך -
11 משקין שזבו מהן אסורין עד מוצאי שבת.

(94) משנה (מסכת שבת קמ"ג עמוד ב'). (95) מעצמם.
(96) אפילו עומדים לאכילה, כיון שרובם עומדים לסחיטה,
חוששים שמא יסחוט בשבת. (97) סתמם לאכילה ורק
לפעמים לסחיטה.

12 טז. זיתים⁹⁸ וענבים שרסקן מערב שבת, ויצאו מהן
13 משקין מעצמן - מתירין; וכן חלות דבש⁹⁹ שרסקן
14 מערב שבת - משקין היוצאין מהן בשבת מתירין;
15 שאין פאן מקום לגזרה¹⁰⁰, שפכר רסקן מפעריב.

(98) משנה (שבת דף קמ"ג עמוד ב'). (99) הדבש כמו
שהוא בכורות. (100) שמא יסחט בשבת, כיון שרסקן יזוב
המשקה מאליו, ואין חיוב חטאת גם אם יסחט בידים.

16 יז. זורה¹⁰¹ ובורר - מאבות מלאכות הן¹⁰². לפיכך,
17 אף-על-פי שמותר למלל מלילות בראשי אצבעותיו,
18 כשהוא¹⁰³ מנפח - מנפח בידו אחת¹⁰⁴ בכל פחו,
19 אבל לא בקנני¹⁰⁵ ולא בתמחיו¹⁰⁶; גזרה שמא ינפה
20 מנפה ובכברה, שהוא חיב. והמשמור¹⁰⁷ שמרים -

16 כב. אוכל¹⁴³ אדם אכלין ומשקין שדרה הבריאים
17 לאכלין ולשתות, כגון הפספרא¹⁴⁴ והפשות¹⁴⁵
18 והאזוב; אף-על-פי שהן מרפאין ואוכלין כדי
19 להתרפאות בהם - מותר, הואיל והם מאכל בריאים.
20 שמה חלתית¹⁴⁶ מקדם השבת¹⁴⁷, והרי הוא שותה
21 והולך - מותר לשתות בשבת, [אפילו] במקומות
22 [שלא] נהגו הבריאים¹⁴⁸ לשתות החלתית. ושותין
23 זיתום המצרי¹⁴⁹ בכל מקום.

(143) משנה (מסכת שבת דף ק"ט עמוד ב). (144) הוא
"זרע גד" (שמות פרק ט"ז, פסוק ל"א). צמח שזרעו טוב
הריח, לרפואה ולתבליס. (145) צמח מר הטעם, ישמש
לרפואה ולעשות שכר תמרים. (146) (מסכת שבת דף ק"ט
עמוד א'). צמח חריף הריח שורים אותו, ושותים את מי
השריה לרפואה. (147) שדרך רפואתו לשתותו שלשה
ימים רצופים. (148) בנוסחאות ודפוסים ישנים כתוב:
"במקומות שנהגו הבריאים לשתות" אולם ב"מגיד משנה"
הגיה כנוסח שלנו, שהרי כל שהוא מאכל בריאים כבר הביא
רבנו למעלה, שמותר לשתות לרפואה. ולפי הנוסח "אפילו
שלא נהגו הבריאים", הכוונה שכאן מותר אף שאין דרך
הבריאים לשתות, מכיון שיש סכנה אם יפסיק (מער"ק).
(149) "לוקחים מלח וקמח שעורים וזרע כרכום מדברי,
ולשים אותו במים לרפואה" (פירוש המשניות פסחים פרק
ג' משנה א'). והוא גם משקה לבריאים.

24 כג. וכן¹⁵⁰ שמנים שדרה הבריאים לסוף בהן - מותר
25 לסוף בהן בשבת, ואף-על-פי שנתפון לרפואה.
26 ושאין הבריאים סכין בהן - אסורין. החושש
27 במתניו - לא יסוף יין וחמץ¹⁵¹, אבל סף הוא את
28 השמן¹⁵²; ולא שמן ורד¹⁵³, אלא במקום שהבריאים
29 סכין אותו. ומתיר¹⁵⁴ לסוף שמן ומלח בכל מקום.
30 נגפה¹⁵⁵ ידו או רגלו - צומתה¹⁵⁶ ביין, ואינו צומתה
31 בחמץ¹⁵⁷. ואם היה ענג - אף ביין אסור¹⁵⁸.

(150) משנה (מסכת שבת דף ק"א עמוד א'). (151) שאין
סוכים בו אלא החולים. (152) שגם הבריאים סכים בו, ולא
יכירו שהוא לרפואה. (153) שדמיו יקרים, ואין אדם סך
בו אלא לרפואה. (154) (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב').
(155) (מסכת שבת דף ק"ט עמוד א') נכשלה ולקתה, כמו:
"פן תגוף באבן רגלך" (תהלים פרק צ"א, פסוק י"ב. רש"י).
(156) מכווצה על ידי היין לשכך הדם (רש"י). (157) אבל
אם היתה המכה מחמת ברזל, או על גב היד והרגל מותר
בכל אופן, כיון שיש בה סכנה, כמבואר בפרק ב' הלכה ה'.
(158) שגם היין שהוא חזק קצת קשה לבשרו וצומתו (רש"י
שם).

32 כד. החושש בשניו - לא יגמע¹⁵⁹ בהן את החמץ
33 ויפלט¹⁶⁰, אבל מגמע הוא וכולע. החושש בגרונו¹⁶¹
34 - לא יערענו¹⁶² בשמן; אבל בולע הוא שמן הרבה,
35 ואם נתרפא - נתרפא. אין לועסין את המטטכי¹⁶³ ואין
36 שפיין¹⁶⁴ את השנים בסם בשבת, בזמן שנתפון
37 לרפואה; ואם נתפון לריח הפה - מותר.

(120) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). (121) פרי
אדמה מין האבטיח ("קירביס") ומחתכם אותם תלושים.
(122) מוסב למה שנאמר למעלה: "אין מרסקין את השחת
וכו' מפני שנראה כטוחן" ואילו טוחן ממש אינו, ועל זה
כתב: "שאין טחינה בפירות" (כסף משנה). כלומר כיון
שהוא לאכול מיד. (123) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה
עמוד א'). (124) חציר לבהמה הקשור בכמה מקומות.
(125) מפרך שמחתך אותם בין שתי הידים" (פירוש
המשניות). (126) "שכן דרך שמפזרים לבהמה העשבים
ויפים לה לאכלם, שכשהם דחוקים מתחממים ואינה מריחה
ריחם כל כך וקצה בהם" (רש"י).

1 יט. חבילי¹²⁷ פאה¹²⁸ ואזוב¹²⁹ וקורנית¹³⁰ וכיוצא
2 בהן, שהכניסן למאכל בהמה¹³¹ - מסתפק מהן.
3 וקוטם ואוכל¹³² בראשי אצבעותיו, אבל לא בידו
4 הרבה; שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ויבוא
5 לזדק¹³³.

(127) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד א'). (128) צמח
שעושים משרשיו צבע אדום. ועיין להלן הלכה כ"א.
(129) צמח קטן שיש לו ריח טוב. (130) צמח בעל ריח
חריף וטוב. העשבים האלה ראויים להסקה וגם למאכל
בהמה, לפיכך הכל הולך אחר מחשבתו. (131) וסתמם
למאכל בהמה (מג"א שכ"א). ודין הכניסם לעצים מבואר
להלן בפרק כ"ו הלכה י"ח. (132) שהם ראויים גם למאכל
אדם. (133) לעשותם דקים, לכתשם (מסכת שבת דף
קמ"א עמוד א').

6 כ. הצריך לזק פלפלים וכיוצא בהן לתן לתוף
7 המאכל בשבת¹³⁴ - הרי זה פותש ביד הפסין¹³⁵
8 ובקערה¹³⁶; אבל לא במכתשת, מפני¹³⁷ שהוא
9 טוחן. לפיכך אסור לבריא להתרפאות¹³⁸ בשבת.
10 גזרה שמא ישחוק הסממנין.

(134) ולא לאכול מיד אלא לאחר זמן בו ביום (ראה למעלה
הלכה י"ח). (135) ולא בביכנא, הוא העלי המיוחד
לכתישה, אפילו אם כותשו בקערה. (136) ולא במכתשת,
אפילו אם כותשו ביד הסכין שצריכים להיות שני שינויים.
(137) בנ"א: "אבל במכתשת חייב משום טוחן" (כ"י
התימנים). (138) לקחת סמי רפואה בשבת, וראה למעלה
פ"ב על רפואה בשבת.

11 כא. ביצר¹³⁹ לא יאכל דברים שאינן מאכל
12 בריאים, כגון אזובין¹⁴⁰ ופאה¹⁴¹, ולא דברים
13 המשלשלים, כגון לענה¹⁴² וכיוצא בהם. וכן לא
14 ישתה דברים שאין דרך הבריאים לשתות, כגון
15 מים שבשלו בהן סממנין ועשבים.

(139) משנה (מסכת שבת דף ק"ט עמוד ב'). (140) צמח עז
הריח הממית את התולעים שבמעיים. (141) בנ"א:
"ופואה" והוא לרפואה (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב'). ולפי
נוסחתנו קשה ממה שכתב למעלה בהלכה י"ט שקוטם
ואוכל חבילי פאה. (142) עשב מר שעושים ממנו משקה
לרפואה.

19 "ומחזירים" והיינו להחזיר רטיה שנפלה על גבי קרקע, אבל להניח רטיה על גבי מכה שלא היתה עליו מערב שבת, אסור אף במקדש כמו שכתב הראב"ד (מגיד משנה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בעירובין שם. (184) כהן העובד צריך להסיר הרטיה מעל מכתו, משום חציצה בין בשרו לבגדו, ומותר להחזירה, ולא אסור משום שבות כי התיירו סופם משום תחילתם - שלא ימנע מעבודה, אבל כהן שאינו עובד אסור, אף שהוא רק שבות (מעשה רוקח).

19 כח. סכין¹⁸⁵ וממשמשין¹⁸⁶ בבני מעים בשבת. והוא, שישסוף וימשמש בבת אחת, כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. ואין מתעמלין¹⁸⁷ בשבת. אי זה הוא מתעמל? זה שדורסים על גופו בכח עד שייגע ויזיע, או שיהלך עד שייגע ויזיע; שאסור ליגע את עצמו כדי שייגע בשבת, מפני שהיא רפואה¹⁸⁸. וכן אסור לעמד בקרקע דימוסית¹⁸⁹ שבארץ ישראל, מפני שמעמלת ומרפאת.

185 משנה (שבת דף קמ"ז עמוד א'). "מושחים בשמן" (פירוש המשניות). (186) "ענינו משיחה וגרירה, שמושכים וגוררים הידים על בשר האדם בחוזק" (פירוש המשניות). (187) "מתייעים, והוא מגזרת עמל, שיעמול האדם (קהלת א') והוא העמל והיגיעה (פירוש המשניות). (188) (תוספתא מסכת שבת יז: אין רצין כדי להתעמל". ר"ח שבת דף קמ"ז עמוד ב'). (189) מרחץ-ריפוי "שמימי מלוחים והטיט המלוח שבו מחמם ומרפא" (רש"י).

27 כט. אין רוחצין במים שמשלשלין, ולא בטיט שטובעין בו¹⁹⁰, ולא במי משרה הבאושם, ולא במים סדום¹⁹¹, ולא במים הרעים שבמים הגדול; מפני שכל אלו צער הן, וכתוב: וקראת לשבת ענג¹⁹². לפיכך, אם לא נשתתה בהם, אלא עלה מיד - אף-על-פי שיש לו חטטין¹⁹³ בראשו, מותר.

190 משנה (מסכת שבת דף קמ"ז עמוד ב') וברייתא (מסכת שבת קף ק"ט עמוד א'): "בקעה שיש בה מים ותחתיהם טיט כמו דבק, ואם ירד אדם שם חוששים שמא יטבע באותו טיט וידבק, ואינו יכול לעלות עד שמתקבצים בני אדם ומעלים אותו משם. ויש מי שאומר: הרוחץ באותה בקעה מצטנן ואותם המים משלשלים בני מעיו - ושני הפירושים האלה כתב רבנו כמנהגו הטוב" ("מגיד משנה"). (191) ים המלח. (192) ולדעת רש"י הטעם הוא משום שמוכח שעושה כן לרפואה ואסור. (193) מכת שחין על העור.

33 ל. אין¹⁹⁴ מתגרדין¹⁹⁵ במגרדת¹⁹⁶. ואם היו ידיו מלכלכות בצואה או בטיט - גורד כדרך¹⁹⁷ ואינו חושש. סכין¹⁹⁸ ומפרכין¹⁹⁹ לאדם לענג, אבל לא לבהמה²⁰⁰. ואם היה לה צער - מותר²⁰¹ להסיר צערה בסיכה ופירוף. בהמה שאכלה פרישנין²⁰² הרפה²⁰³ - מריצין אותה בחרצר בשביל שתתרפא. ואם אחזה

159) ישתה בשאיפת רוח - יגרגר. (160) כי נראה שגמיעתו לרפואה. (161) תוספתא (מסכת שבת פרק י"ג). [המדובר בשאין בו חשש סכנה, ועיין יומא דף פ"ג עמוד א']. (162) ישטפנו. (163) שרף הנוטף מעץ, מועיל לרפואה ולריח הפה (ערוך). (164) משפשפים.

1 כה. אין¹⁶⁵ נותנין יין לתוף העינין¹⁶⁶, אבל נותן הוא על גב העינין¹⁶⁷. ורק תפל¹⁶⁸ - אפלו על גב העינין אסור¹⁶⁹. קילור¹⁷⁰ ששרה אותו מערב שבת - מעבירו על גב עינו בשבת, ואינו חושש¹⁷¹. מי שלקה באצבעו - לא יכרך עליו גמין¹⁷² כדי לרפאותו, ולא ידחקנו בידו כדי להוציא ממנו דם¹⁷³.

165) (מסכת שבת דף ק"ח עמוד ב'). (166) שנראה כנותן לרפואה. (167) שנראה כרוחץ את עינו. (168) "שלא טעם כלום משנעור משנתו" (רש"י ורבינו בהל' אסורי ביאה פרק ט' הלכה ל"ח). (169) מכיון שהוא מאוס, אין משתמשים בו אלא לרפואה. (170) משחה לעין. (171) שנראה כרוחץ ולא התיירו אלא אם שרה מערב שבת. (172) משנה (עירובין דף ק"ג עמוד ב'). הוא הגמא - צמח הגדל במים ומועיל למכה (פירוש המשניות). (173) במסכת עירובין דף ק"ג עמוד ב' שנינו: "כהן שלקה באצבעו (ואינו יכול לעבוד בבית המקדש שמכתו נראית), כורך עליו במקדש (שאינו אסור שבות נוהג במקדש לבטל כהן מעבודה), אבל לא במדינה (שיש ברפואה אסור שבות, גזרה משום שחיקת סממנים), אם להוציא דם (שמהדק את הגמי על החבורה), כאן וכאן אסור (שהוא אב מלאכה: חובל)".

7 כו. אין¹⁷⁴ נותנין חמין ושמן על גבי המפה, ולא על גבי מוף שעל גבי המפה, ולא על גבי מוף לתנו על המפה בשבת¹⁷⁵. אבל נותן הוא חוץ למפה, ושותת ויורד למפה. ונותנין מוף רב¹⁷⁶ על גבי המפה. ואם היה עתיק¹⁷⁷ - אסור¹⁷⁸, מפני שהוא כרטיה¹⁷⁹.

174) (מסכת שבת דף קל"ד עמוד ב'). (175) שאסור משום שחיקת סממנים. (176) שאינו לרפואה, אלא כדי שלא יסרטו הבגדים את המכה. (177) ישן. (178) שהוא מרפא. (179) תחבושת משוחה בסממנים ששמים על המכה לרככה.

13 כז. רטיה¹⁸⁰ שפרשה על גבי פלי¹⁸¹ - מחזירין אותה; ואם פרשה על גבי קרקע - אסור להחזירה¹⁸². ומניחין¹⁸³ רטיה על גבי המפה לכתחלה במקדש¹⁸⁴; שאין אסור שבות במקדש. ובכל מקום מקנחין פי המפה, ואין מקנחין את הרטיה, שפא ימרח.

180) (מסכת עירובין דף ק"ב עמוד ב'). (181) שהיא כהוחלקה ממקומה ולכן מותר להחזירה. (182) שכיין שנפלה על גבי קרקע הרי הוא כמניחה בתחלה בשבת שאסור שמא ימרח (רש"י בעירובין שם). (183) בנ"א:

20 קמח קלי²²² הרבה, שָׁמָּא יבוא ללוש קמח שאִינו
21 קלי. ומתָּר לַגְבֵּל אֶת הַקְּלִי מַעַט מַעַט²²³. אֲכַל
22 תְּבוּאָה שְׁלֹא הִבִּיֵּאָה שְׁלִישׁ, שֶׁקָּלוּ אוֹתָהּ וְאַחֵר כֶּף
23 טַחְנוּ אוֹתָהּ טַחֲנִינָה גִסָּה, שֶׁהָרִי הוּא כְּחֹל²²⁴, וְהִיא
24 הַנִּקְרָאת שְׁתִּית - מִתָּר לַגְבֵּל מִמֶּנָּה בְּחֶמֶן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ
25 הַרְבֵּה בִּבְת אֶחָת. וְהוּא, שְׂתִיָּה רַף; אֲכַל קֶשֶׁה -
26 אֲסוּר²²⁵, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱרָא כָּלֵשׁ, וְצָרִיף לְשָׁנוֹת. פִּיעֵד?
27 נוֹתֵן אֶת הַשְּׁתִּית וְאַחֵר כֶּף נוֹתֵן אֶת הַחֶמֶן.

(220) השם מים בקמח או עפר ועושה מהם כעין בצק, כמבואר בפרק ח' הלכה ט"ז. (221) (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). (222) קמח של תבואה שנתייבשה לקליות בתנור ואין בו גיבול מן התורה לדעת רבינו, שהרי הוא שרוף ומעורב באפר. ורק מדרבנן אסור שמא יבא ללוש קמח שאינו קלי. (223) במעט לא גזרו. (224) זוהי דעת רבינו הסובר בפרק ח' הלכה ט"ז שבאפר וחול גס ובמורסן אין איסור גיבול. אבל הראב"ד השיג שם ודעתו שבאפר חייב משום לש משעת נתינת האפר במים. (225) הרבה, אבל מעט מותר כמו בקמח קלי.

28 לֵד. הַמֶּרְסֵן²²⁶, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִינוּ רְאוּי לַגְבֹּל²²⁷,
29 אֵין גּוֹבְלִין אוֹתוֹ, שְׁמָא יבוא לַגְבֹּל הָעֶפֶר וְכִיּוֹצֵא
30 בּוֹ. וְנוֹתֵנִין מִים עַל גְּבִי מֶרְסֵן, וּמוֹלִיף בּוֹ הַתְּרוּד²²⁸
31 שְׁתִּי²²⁹ וְעֶרֶב²³⁰; אֲכַל אֵינוּ מִמֶּרְסֵן²³¹ בִּידוֹ, שְׁלֹא
32 יֵרָאֶה כָּלֵשׁ. אִם לֹא נִתְעַרֵּב - מִנְעֵרוֹ מְכַלִּי לְכָלִי עַד
33 שְׂתִיָּתָעֶרֶב, וְנוֹתֵן לִפְנֵי הַתְּרִנְגוּלִין אוֹ לִפְנֵי הַשְּׁנָרִים.
34 וּמִתָּר לְעֶרֶב הַמֶּרְסֵן עַל דֶּרֶךְ זֶה בְּכָלִי אֶחָד, וּמִחֲלָק
35 אוֹתוֹ בְּכָלִים הַרְבֵּה, וְנוֹתֵן לִפְנֵי כָּל בִּהְמָה וּבִהְמָה.
36 וּמִעֲרֵב בְּכָלִי אֶחָד אֶפְלוֹ כּוֹר²³² וְאֶפְלוֹ כּוֹרִים.

(226) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'), סובין גסים. (227) ללישה. (228) הכף. (229) אורף. (230) רוחב. (231) מערב ומגיס בידו, כדי לשנות ממעשה חול. (232) מדה לדברים יבשים ולחים.

37 לֵה. אֵין²³³ מְאָכִילִין בִּהְמָה חֲתִיָּה וְעוֹף בְּשֶׁבֶת כְּדֶרֶךְ
38 שֶׁהוּא מְאָכִיל כְּחֹל, שְׁמָא יבוא לִידֵי בְּתִישֶׁת קְטִנִּיּוֹת,
39 אוֹ לִידֵי לִישֶׁת קֶמַח, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. פִּיעֵד? לֹא יֵאָכִיל
40 הַגָּמֵל בְּשֶׁבֶת מְאָכֵל שְׁלִשָּׁה אוֹ אֶרְבָּעָה יָמִים²³⁴. וְלֹא
41 יִרְבִּיץ עֶגֶל וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, וְיִפְתַּח פִּיו, וְיִתֵּן לְתוֹכוֹ
42 פְּרִשִּׁינִין וְיָמִים בִּבְת אֶחָת²³⁵. וְכֵן לֹא יִתֵּן לְתוֹף פִּי יוֹנִים
43 וְתִרְנְגוּלִים לְמָקוֹם שְׁאִינוֹ יְכוּלִין לְהַחֲזִיר²³⁶. אֲכַל
44 מְאָכִיל הוּא אֶת הַבִּהְמָה מְעֻמָּד, וּמִשְׁקָה אוֹתָהּ מְעֻמָּד,
45 אוֹ נוֹתֵן לְתוֹף פִּיהָ מִים בִּפְנֵי עֶצְמֹן וְכִרְשִׁינִין בִּפְנֵי
46 עֶצְמֹן בְּמָקוֹם שְׂיִכּוּלָה לְהַחֲזִיר. וְכֵן מְאָכִיל הָעוֹף
47 בִּידוֹ בְּמָקוֹם שְׂיִכּוּל לְהַחֲזִיר, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר שְׂתִיָּת
48 לִפְנֵיהֶן וְהֵן אוֹכְלִין.

(233) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). (234) בלשון המשנה "אין אוכסין את הגמל" וביאר רבינו: "שלא יאכילנה מזון ימים רבים, לעשות לה אבוס (מקום המספוא)

1 דָּם²⁰⁴ - מִמַּעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּמִים בְּשֶׁבִיל שְׂתִיָּתָגֵן, וְאֵין
2 חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יִשְׁחַק לָהּ סְמָנִין²⁰⁵.

(194) (מסכת שבת דף קמ"ז עמוד ב'). (195) "בלשון חכמים: מתחככים" (פירוש המשניות). (196) כלי שמגרדין בו את הגב במרחץ. שלא יעשה כמעשה חול (רש"י). (197) שאינו נראה כמעשה חול (לבוש). (198) (מסכת שבת דף נ"ג עמוד ב'). (199) משפּשפים גלדי מכה (רש"י). (200) שאסור לטרוח בשבת משום עונג בהמה. (201) משום צער בעלי חיים כמבואר בהלכה י'. (202) צמח דומה לעדשים והוא מאכל לבהמה. (203) "ועל ידי האכילה המרובה אחזה חולי מעים" (רש"י) ורפואתה על ידי ריצה ותנועות. (204) חלתה במחלת דם. (205) שאינו בהול כל כך לשחוק סמנין בשביל בהמתו (ט"ז של"ב ס"ק ב').

3 לֵא. אֵין²⁰⁶ מְקִיאִין אֶת הָאֶכָל בְּשֶׁבֶת. בְּמָה דְּכָרִים
4 אֲמוּרִים? בָּסֶם, שְׁמָא יִשְׁחַק סְמָנִין; אֲכַל לְהַכְנִיס
5 יָדוֹ לְתוֹף פִּיו וְלִהְיָא - מִתָּר. וְאֲסוּר לְדַחֵק כְּרֶסוֹ
6 שֶׁל תִּינוֹק כְּדִי לְהוֹצִיא הָרָעִי שְׁלוֹ, שְׁמָא יבוא
7 לְהַשְׁקוֹתוֹ סְמָנִין הַמְּשֻׁלָּשִׁין. וּמִתָּר²⁰⁷ לְכַפּוֹת כּוֹס²⁰⁸
8 עַל הַטְּבוּר בְּשֶׁבֶת כְּדִי לְהַעֲלוֹתוֹ. וְכֵן מִתָּר לְחַנֵּק²⁰⁹,
9 וּלְלַפֵּף²¹⁰ אֶת הַקֶּטֶן, וְלְהַעֲלוֹת אֲזָנָיו²¹¹ - בֵּין בִּיד,
10 בֵּין בְּכָלִי - וְלְהַעֲלוֹת אֶנְקָלִי²¹²; שֶׁכָּל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא
11 בֵּהֶן אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בְּסְמָנִין כְּדִי לְחוֹשׁ לְשִׁחְקָהּ,
12 וְיֵשׁ לוֹ צֶעַר מְהֵן.

(206) מסכת שבת דף קכ"ג עמוד א'. "אסובי ינוקי רב נחמן אמר אסור" וכן מפרשה רבינו (מ"מ). (207) (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב'). "שעירו ממנו חמין וכופהו על הטבור למי שחש במעיו לרפואה". (רש"י). (209) "מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו ונופל בגרונו, תולים אותו בראשו שיהא צוארו נפשט" (רש"י). (210) לכרכו בבגדים לישב פרקי אבריו שהם רכים ונשמטים בחבלי הלידה (רש"י). (211) (מסכת עבודה זרה דף כ"ח עמוד ב') וראה למעלה פרק ב' הלכה י'. (212) מבואר בפרק ב' הלכה י'.

13 לֵב. הַמֶּרְקָד²¹³ - מְאָבוֹת מְלֹאכוֹת. לְפִיכָה²¹⁴ אֵין
14 כּוֹכְרִין²¹⁵ אֶת הַתֶּבֶן בְּכִבְרָה. וְלֹא יִנִּיחַ הַכִּבְרָה שְׁלִישׁ
15 בִּיה תֶּבֶן בְּמָקוֹם גְּבוּהָ בְּשֶׁבִיל שְׂיִירַד הַמֵּץ²¹⁶, מִפְּנֵי
16 שֶׁהוּא מְרָקָד. אֲכַל נוֹטֵל הַתֶּבֶן בְּכִבְרָה וּמוֹלִיף
17 לְאֲבוּס²¹⁷, אֶף-עַל-פִּי שְׂיִירַד הַמֵּץ בְּשַׁעַת הוֹלְכָה²¹⁸;
18 שֶׁהָרִי אֵינוֹ מִתְּפַנֵּן לְכָה²¹⁹.

(213) מבואר למעלה בפרק ח' הלכה י"ג. (214) משנה (מסכת שבת דף קמ"ו). (215) מעבירים דרך כברה לנקות את התבן מפסולת ומוץ. (216) בנ"א: "המוץ המודק" (כ"י התימנים). (217) "מקום שאובסים - מאכילין את הבהמות (פירוש המשניות). (218) דרך נקבי הכברה. (219) ודבר שאינו מתכוון מותר כמבואר בפרק א'.

19 לֵג. מְגַבֵּל²²⁰ - חֵיב מְשׁוּם לֵשׁ. לְפִיכָה²²¹ אֵין מְגַבֵּלִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 לְמֶרְחֵץ בִּשְׁבֶּת אֶפְלוּ לְהִזְיֵעַ. וְגִזְרוּ שְׁלֹא יִשְׁתַּטֵּף כָּל
20 גּוֹפּוֹ בְּחֻמִּין, וְאֶפְלוּ בְּחֻמִּין שֶׁהוּחֲמוּ מֵעֶרֶב שֶׁבֶת;
21 אֲבָל פָּנָיו יִדְּיו וְגִלְיוֹ - מִתֵּר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
22 בְּחֻמֵי הָאוֹר, גִּזְרָה מִשּׁוּם מֶרְחֵץ; אֲבָל בְּחֻמֵי טְבִירָא
23 וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - מִתֵּר לְהִשְׁתַּטֵּף בֵּהֶן כָּל גּוֹפּוֹ. וְאֶסּוּר
24 לְרַחֵץ בְּמֵי חֻמִּין שֶׁבִּמְעֻרוֹת¹⁴; מִפְּנֵי שֶׁהִמְעָרָה יֵשׁ
25 בָּהּ הֶבֶל, וְיִבּוֹא לִידֵי זַעַה, וְנִמְצָאתָ כְּמֶרְחֵץ.

(10 שבת מ, א. 11) שהוחמו מימיו מערב שבת.
(12 בעלי בית המרחץ. 13) "בתחילה היו רוחצין (בשבת)
בחמין שהוחמו מערב שבת, התחילו הבלנים להחם בשבת,
ואומרים: מערב שבת הוחמו, אסרו את החמין (לגמרי)
והתירו את הזיעה; ועדיין היו רוחצין בחמין (שהוחמו
מערב שבת) ואומרים: מזיעין אנחנו, אסרו להן את הזיעה,
והתירו חמי טבריא (שחומם טבעי); ועדיין היו רוחצים
בחמי האור, ואומרים: בחמי טבריה רחצנו, אסרו להן חמי
טבריה והתירו להן את הצונן; ראו שאין הדבר עומד (שאין
הציבור יכול לקבל, מכיון שאסרו להם את הכל), התירו
להם חמי טבריה, (ואיסור) זיעה במקומה עומדת" (שם).
(14 שבת קמז, א: "מי מקוה שהוחמו ואין חומם יוצא"
(רש"י).

26 ג. מִתְחַמֵּם¹⁵ אָדָם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, וְיוֹצֵא וּמִשְׁתַּטֵּף
27 כָּל גּוֹפּוֹ בְּצוֹנָן. אֲבָל אֵינוֹ מִשְׁתַּטֵּף כָּל גּוֹפּוֹ בְּצוֹנָן
28 וּמִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה; מִפְּנֵי שֶׁמִּפְּשִׁיר מֵיִם
29 שְׁעָלָיו, וְנִמְצָא כְּרוֹחֵץ כָּל גּוֹפּוֹ בְּחֻמִּין¹⁶. הַמְּבִיא¹⁷
30 סִילּוֹן שֶׁל צוֹנָן בְּתוֹךְ מֵיִם חֻמִּין, אֶפְלוּ בְּתוֹךְ חֻמֵי
31 טְבִירָא - הָרִי אֵלּוֹ בְּחֻמִּין שֶׁהוּחֲמוּ בִּשְׁבֶת, וְאֶסּוּרִין
32 בְּרַחֲצָהּ וּבִשְׁתִּיָּהּ.

(15 שבת מ, ב. 16) ובהפשרה אין איסור, שאין בה משום
בישול (להלן הלכה ד) וכן כתבו ה'תוספות' שם.
(17 משנה, שבת לח, ב: "מעשה שעשו אנשי טבריה,
והביאו סילון (צינור עגול עשוי מחרס) של צונן לתוך אמה
(תעלה צרה) של חמין (כדי שיתחממו המים הצוננים),
אמרו להם חכמים: אם בשבת - כחמין שהוחמו בשבת,
ואסורים ברחיצה ובשתיה".

33 ד. מְבִיא¹⁸ אָדָם קִיתוּן¹⁹ שֶׁל מֵיִם וּמְנִיחוֹ כְּנֶגֶד
34 הַמְּדוּרָה; לֹא בְּשִׁבִּיל שִׁיחֲמוֹ²⁰, אֲלֹא כְּדִי שֶׁתִּפּוּג²¹
35 צִנְתּוֹ. וְכֵן מְנִיחַ פֶּה שֶׁל שֶׁמֶן כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה כְּדִי
36 שִׁיפֹשֶׁר, לֹא שִׁיחֵם. וְסָף אָדָם יָדוּ בְּמֵיִם אוֹ בְּשֶׁמֶן
37 וּמִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה; וְהוּא, שְׁלֹא יִחֲמוּ הַמֵּיִם
38 שְׁעַל יָדוֹ עַד שֶׁתֵּהָא כְּרִסּוֹ שֶׁל תִּינוֹק וְכוּ' בֵּהֶן²².
39 וּמִתְחַמֵּם בְּגָד וּמְנִיחוֹ עַל גִּבִּי מַעֲיִם²³ בִּשְׁבֶּת²⁴.

(18 שבת מ, ב. 19) כלי לשתייה או לרחיצה.
(20 "שיניחם שם עד שיחמו" (רש"י). זוהי גם דעת רבינו,
שאף-על-פי שאם יהיה מונח כנגד המדורה זמן רב יתבשל
לגמרי - מותר, כיון שהוא נזהר שלא יהיה מונח אלא
כשיעור הפשרה. ודעת הרשב"א שלא התירו את ההפשרה,
אלא במקום שאי-אפשר לעולם לבוא לידי בישול.

בתוך מעיה" (פירוש המשניות). (235) בלשון המשנה:
"מאמירין" - "זריקת המאכל למעי הבהמה עם המים"
(פירוש המשניות). (236) את האוכל "שתוחבו לה לפנים
מבית הבליעה" (רש"י).

1 לו. בְּמָה²³⁷ דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמֵי שֶׁמְזוֹנְתִּיו עָלָיו,
2 כְּגוֹן בְּהִמָּתוֹ וְחִיָּתוֹ וְיוֹגֵי הַבֵּית וְאַזְזִין וְתַרְנֻגּוּלִין;
3 אֲבָל מִי שֶׁאֵין מְזוֹנְתִּיו עָלָיו, כְּגוֹן חֲזִיר וְיוֹגֵי שׁוֹכָךְ
4 וְדְבוּרִים²³⁸ - לֹא יִתֵּן לְפָנֵיהֶם לֹא מְזוֹן וְלֹא מֵיִם.
5 וּמִתֵּר²³⁹ לְאָדָם לְהַעֲמִיד בְּהִמָּתוֹ עַל גִּבִּי עֲשָׂכִים
6 [מְחַבְרִים]²⁴⁰ וְהִיא אוֹכֶלֶת²⁴¹. אֲבָל לֹא יַעֲמִיד אוֹתָהּ
7 עַל גִּבִּי דָּבָר שֶׁהִקְצָה; אֲבָל עוֹמֵד בְּפָנֶיהָ, כְּדִי
8 שֶׁתִּחְזִיר פָּנֶיהָ לְדָבָר הַמְּקַצָּה וְתֹאכֵל מִמֶּנּוּ. וְכֵן בְּיוֹם
9 טוֹב.

(237) (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). (238) בנ"א: "ויוני
שובך ויונה עליה ודבורים" (מער"ק). (239) (מסכת שבת
דף קכ"ב עמוד א'). (240) בנ"א: חדרה המלה "מחוברים"
(ויניציאה). (241) "כתוב (שמות פרק כ"ג): "למען ינוח",
יכול לא יניחנו תולש ואוכל? - תלמוד לומר: למען ינוח,
ואין זה נוח אלא צער (מכילתא משפטים).

פֶּרֶק שְׁנִיִּם וְעֶשְׂרִים

(1) נתבארו בו שבותי המלאכות של אחריהן. ולפי שאין
שבותין בכלל כל המלאכות, כמו שהזכרתי, נשלם הביאור
בזה הפרק עד המלאכה השבעה ועשרים. והמלאכות שיש
להן שבותין הנזכרות בזה הן שמונה.

10 א. רְדִיתָּ² הַפֶּתַח, אף-על-פי שְׁאִינָה מְלֹאכָה³, אֶסּוּר
11 אוֹתָהּ חֲכָמִים, שְׁמָא יִבּוֹא לְאַפּוֹת. הַמְּדַבֵּיק פֶּתַח בְּתַנּוּר
12 מִבְּעוֹד יוֹם⁵, וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם⁶ - מַצִּיל מִמֶּנָּה מְזוֹן
13 שְׁלֹשׁ סְעֻדוֹת⁷, וְאוֹמֵר לְאַחֲרֵיהֶם: בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם⁸.
14 וְאף-על-פי שֶׁהִרְדִּיָּה אֵינָה מְלֹאכָה, כִּשְׁהוּא מַצִּיל -
15 לֹא יִרְדָּה בְּמִרְדָּה⁹, אֲלֹא בְּסִפִּין, כְּדִי לְשִׁנּוֹת.

(2) בפרק זה ממשיך רבינו לפרש, איזה דברים אסרו חכמים
בשבת אף שאינם מלאכה, משום שבות, מהם דברים
האסורים משום שדומים למלאכות, ומהם דברים שאסרום
- גזירה שמא יבוא מהם לאיסור סקילה, כמבואר בתחילת
פכ"א. (3) בזמנם היו מדביקים את הפת בדפני התנור, כמו
שכתב רבינו בסמוך "המדביק את הפת", אבל בתנורים
שלנו שאין הפת דבוקה בשולי התנור, אין איסור ברדייה
(או"ח סי' רנד). (4) שבת קלא, ב: "תנא דבי שמואל: כל
מלאכת עבודה לא תעש (במדבר כט, א) יצתה רדיית הפת
שהיא חכמה ואינה מלאכה". (5) ערב שבת. (6) והרי
שבת. (7) "שחייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת",
כמבואר בפרק ל' ה"ט. (8) שכל אחד יקח מהתנור מזון
שלש סעודות. (9) "כלי שרודים ומפרידים בו את הפת
הדבוקה בכותל התנור" (רש"י).

16 ב. מִפְּנֵי¹⁰ מָה אֶסּוּר חֲכָמִים לְכַנֵּס בְּמֶרְחֵץ¹¹ בִּשְׁבֶּת?
17 מִפְּנֵי הַבִּלְטִין¹², שֶׁהֵיוּ מְחַמִּין חֻמִּין בִּשְׁבֶּת וְאוֹמְרִין:
18 מֵעֶרֶב שֶׁבֶת הוּחֲמוּ¹³. לְפִיכָךְ גִּזְרוּ שְׁלֹא יִכְנֹס אָדָם

ז. אין³⁷ שורין את החלית³⁸ - בין בפושרין, בין בצונג³⁹; אבל שורה אותו בתוך החמץ⁴⁰. ואם⁴¹ שתהו ביום חמישי וששי - הרי זה שורה בשבת בצונג, ומניחו בחמה⁴² עד שיהם, ושורה; כדי שלא יחלה אם פסק מלשתות.

(37) משנה, שבת קמ, א. (38) צמח חריף הריח "ושוורין אותו בפושרין ושותים את המים לרפואה" (רש"י). (39) משום שהוא "מעשה חול" (גמרא, שם). (40) "ומטבל בו מאכלו" (רש"י). (41) מבואר בפכ"א הכ"ב. (42) ראה להלן הלכה ט.

ח. דבר⁴³ שנתפשל קדם השבת, או נשרה בחמין מלפני השבת - אף-על-פי שהוא עקשו צונג, מתר לשורותו בחמין בשבת⁴⁴. ודבר שהוא צונג מעקרו, ולא פא בחמין מעולם - מדיחין אותו בחמין⁴⁵ בשבת, אם לא היתה הדחתו גמר מלאכתו⁴⁶, אבל אין שורין אותו בחמין.

(43) משנה, שבת קמה, ב. (44) שאין ביטול אחר ביטול, ולפיכך מותר לשורותו אף בכלי ראשון (לאחר שהורידו אותו מן האש). (45) מערה עליו חמין מכלי שני, אבל לשורותו - אף בכלי שני אסור שנראה כמבשל. ויש מפרשים "בחמין" - בכלי ראשון (ר"ת ב'תוספות' שבת לט). שיעורי מכלי ראשון אינו מבשל, ובכלי שני מותר אפילו לשרות (רשב"א ב'תוספות' שם). (46) כמבואר בפ"ט ה"ב.

ט. מתר⁴⁷ להחם בחמה⁴⁸, אף-על-פי שאסור⁴⁹ להחם בתולדות חמה⁵⁰; שאינו פא לטעות מחמה לאור⁵¹. לפיכך מתר לתן מים צונג בשמש כדי שיחמו. וכן נותנין מים יפים⁵² לתוך מים רעים בשביל שיצננו. ונותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמו⁵³.

(47) משנה, שבת קמו, ב. (48) בשמש. (49) שבת לט, א. מבואר למעלה בפ"ט ה"ג: "שגזרו עליהם מפני תולדות האור". (50) "אין מפקיעים (שוכרים) ביצה על סודר שהחם בחמה, כדי שתצלה מחום הסודר" (רש"י). (51) אין גוזרים שאם נתיר לחמם בשבת יבוא לחמם באש. (52) שמים כלי מלא מים ראויים לשתיה לתוך מים שאינם ראויים לשתיה, כדי לצננם. ובגמרא (שבת קמו:) שאלו: פשיטא שמותר. ותיצרו, שאגב הלכה אחרת נשתה. אבל בדברי רבינו צ"ע (ועיין ב'דרישה' ל'טור' אורח-חיים סוף סי' שיח). (53) שלא יבאש מחמת החום ואין חוששים שמא ישווה גומות (שבת קמו:).

י. מערב⁵⁴ אדם מים ומלח ושמן, וטובל בו פתו או נותנו לתוך התבשיל⁵⁵. והוא, שיעשה מעט; אבל הרבה - אסור, מפני שגורא פעושה מלאכה ממלאכת התבשיל. וכן⁵⁶ לא יעשה מי מלח עזין, והן שני שלישי מלח ושליש מים, מפני שגורא פעושה מורס⁵⁷. ומתר למלח ביצה⁵⁸; אבל צנן

(21) שתתחלף צינתם, כמו: "וריחו לא נמר" (ירמיה מח, יא) מתרגמים: "וריחיה לא פג" (רש"י), ואע"פ שהמקום סמוך לאש, ואם יעמוד זמן רב יבוא לידי ביטול - לא אסור חכמים להעמיד שם לזמן מועט כדי שתפוג צינתו. וכן נראה בדברי רבינו בסמוך, שכתב "עד שתהא כריסו של תינוק". ויש אומרים שכאן מדובר במעמיד במקום שאינו יכול לבוא אלא לידי הפגת הצינה (רשב"א ור"ן). (22) וזה נקרא בתלמוד ובפוסקים: "יד סולדת בו". (23) "כשהוא חש במעי, מחממים לו כלי או בגד ומניחו שם ומועיל" (רש"י). (24) שבת מ, ב.

ה. אמפטי²⁵ של מרחץ שהיא מלאה מים חמים - אין נותנין לה מים צונג²⁷, שהרי מחממן הרבה. וכן לא יתן לתוכה פך של שמן, מפני שהוא מבבשל²⁸. אבל נותן הוא מים חמין לתוך אמפטי של צונג²⁸.

(25) שבת מב, א. כלי לרחיצת גוף האדם. (26) שיעור לתוכה חמים מבלי שנתחמם על האש, הנקרא "כלי ראשון". ואמבטי זו נקראת "כלי שני", ואף-על-פי-כן אין נותנין לה מים צונגין, שכיון שהמים הם לרחיצה, סתמם מחוממים הרבה ומתחממים הצונגים הנתונים בהם, וזהו שדקדק רבינו וכתב "שהרי מחממן הרבה" (הגר"א סי' שיח ס"ק לז). (27) מועטים שיתחממו שם. אבל אם נותן הרבה מים עד שהמים החמים נעשים פושרים - מותר (א"ח סי' שיח). (28) שהמים התחתונים מצננים את העליונים, "תתאה גבר" (שם).

ו. מחם²⁹ שפנה ממנו מים חמין - מתר לתן לתוכו מים צונג³⁰ כדי להפשירין³¹. ומתר לצוק מים חמין לתוך מים צונג, או צונג לתוך החמין. והוא, שלא יהיו בכלי ראשון³²; מפני שהוא מחממן הרבה. וכן³³ קדרה רותחת, אף-על-פי שהורידה מעל האש, לא יתן³⁴ לתוכה תבלין³⁵. אבל נותן לתוכה מלח; שהמלח אינו מתבשל אלא על גבי אש גדולה³⁶. ואם יצא התבשיל מקדרה לקערה, אף-על-פי שהוא רותח בקערה, מתר לו לתן לתוך הקערה תבלין; שפלי שני אינו מבשל.

(29) משנה, שבת מא, א. כלי לחמם בו המים. (30) מרובים, אבל מועטים שיתחממו עד שתהא היד סולדת בהם - אסור, כמבואר בהלכה ד'. (31) אף שעל-ידיה בא הכלי לידי צירוף, "שכן לוטשי הברזל עושים: מחמים את הברזל עד שיעשה גחלת, ומכבים אותו במים כדי לחסמו, וזהו לצרף שהעושה אותו חייב והוא תולדת מכבה" (רבינו בפ"ב ה"ב), מכלי-מקום מותר כיון שאינו מתכוון לזה, ודבר שאינו מתכוון מותר (כמבואר בפ"א ה"ה). ואף ש"בפסיק רישיה" (=שהמלאכה היא תוצאה מוכרחת מעבודתו) חייב, כאן אין זה "פסיק רישיה" שלפעמים אינו מצרף. (32) שרתח על האש. (33) משנה, שבת מב, א. (34) בשבת. (35) שהם קלים להתבשל. (36) שבת מב, ב: "אמר רב נחמן, מילחא צריכא ביטולא כבישרא דתורא" (מלח צריך ביטול כבשר השור).

ופירש"י כתישת לבונה. ודעת רבינו כרב האי שפירש שם "עפר של לבונה ונקראת כנדאר לבאן בלשון ישמעאל" (מגיד משנה). (75) בגמרא שם "כוספא דיסמין". ופירש ה'ערוך' (ערוך כספן) "פסולת שומשמן שכובשים אותה בוורד של יסמין, ומייבשים ושוחקים אותם, ורוחצים בהם ידים מזההמות". ולדעת רבינו שכתב "עפר יסמין", נראה שהוא כתישת היסמין עצמו. (76) ודבר שאינו מתכוין מותר, כיון שאינו ודאי שמשיר את השיער. (77) "אם היה הרוב מדבר שאינו משיר מותר לחוף בו, ואם לאו אסור" (ויניציאה, שוניצינו). וה'מגיד משנה' הכריע כנוסחתנו, ממה שאמרו בגמרא שם: "כל היכא דליכא רובא אהלא, שפיר דמי" (כל כמה שאין רוב מאהלא שוודאי משיר - מותר).

יד. אסור⁷⁸ לראות במראה של מתכת⁷⁹ בשבת, גזרה²² שמה ישרי בה נימין המדלדלין מן השער, ואפלו²³ קבוע פכתל⁸⁰. אבל מראה שאינה של מתכת⁸¹ -
מתר לראות בה, אפלו אינה קבועה.²⁵

(78) שבת קמט, ב. (79) ששפתה חדה כאיזמל, וחוששים שמה יגלה במראה את הנימין המדולדלים (=שערות שאינן שוות עם שאר ראשו). (80) שלא יוכל להשיר בה שער, שלא חילקו חכמים בגזירותיהם. (81) כגון של זכוכית כשלנו, או אפילו של מתכת, כשאינה חדה בשפתה, ואין חוששים שמה יקח מספרים להשיר שער, שער שילך ויבוא ייזכר ששבת היום (גמרא, שם).

טו. המקבס⁸² - חיב משום מלפן. והסוחט פסות -
חיב, מפני שהוא מכבס. לפיכך⁸³ אסור לדחק²⁶
מטלית או מוך וכיוצא בהן בפי האשישה⁸⁴ וכיוצא²⁷
בה כדי לסתמה, שמה יבוא לידי סחיטה⁸⁵. ואין²⁸
מקנחין בספוג⁸⁷, אלא אם-כן יש לו בית אחיזה,³⁰
שלא יסחט⁸⁸. ואין⁸⁹ מכסין חבית של מים⁹⁰ וכיוצא³¹
בה בבגד שאינו מוכן לה, גזרה שמה יסחט.³²

(82) כמבואר בפ"ט ה"א. (83) שבת קמא, א. (84) פך שפיו צר. (85) שלפעמים זהו במצב של "פסיק רישיה", כלומר שוודאי ייסחט. (86) משנה, שבת קמא, א. (87) "צמר נעשה בחוף הים ושואב המים ומסתגפים בו" (פירוש המשניות). (88) "שאם אין בו בית אחיזה, כשאוחרו נסחט בין אצבעותיו" (רש"י); והקשה על זה הראב"ד - הרי גם אם יש בו בית אחיזה אי-אפשר לקנח בלי סחיטה, ולכן פירש אחרת שכיון שיש לו בית אחיזה, הרי הוא כצלוחית מלאה מים שמריק ממנה מים. (89) שבת מח, א. (90) בגמרא שם, לא נזכר "מים", וב'מגיד משנה' גורס גם בגמרא "מים", ויש אומרים שלא גזרו אלא במים שמלבנים את הבגד, אבל בשאר משקין שאינם מלבנים לא גזרו, ומשום שמה יסחוט את הבגד לשחות את המשקין האלו (שחייב בזה משום דש), גם כן לא חששו ('מגן אברהם' סי' שיט סק"א). ובנוסח אחר בדברי רבינו: "חבית של יין" (שוניצינו, ויניציאה).

טז. נשברה⁹¹ לו חבית בשבת - מציל ממנה מה³³

1 וכיוצא בו - אסור, מפני שנראה ככובש כפשיים
2 בשבת; והכובש אסור, מפני שהוא כמבשל⁵⁹. ומת
3 לטבל צנן וכיוצא בו במלח, ואוכל.

(54) משנה, שבת קח, ב. (55) כמו שכתב בסמוך, שהכובש הרי הוא כמבשל, ולכן אסור כאן שנראה שרוצה לכבוש. (56) שבת קח, ב. (57) דגים כבשים במלח. וכובש הרי הוא כמבשל, כמו שכתב בסמוך. (58) שאין דרך לכבוש הביצים ('מגן אברהם' סי' שכא ס"ק ה). (59) כן אמרו בכמה מקומות בש"ס "שכבוש הרי הוא כמבשל" (חולין צז: ושם נסמן). ואף שבשבת אין חיוב בבישול אלא על ידי האור - אסור רבנן גם כבוש שהוא כמבשל ('משנה ברורה' סי' שכא).

4 יא. מתר⁶⁰ לערב יין ודבש ופלפלין בשבת לאכלן⁶¹;
5 אבל יין ומים⁶² ושמן אפרסמון - אסור; שאין זה
6 ראוי לאכילת בריאים. וכן כל פיוצא פזה⁶³.

(60) שבת קמ, א. (61) מפני שהוא מאכל בריאים. (62) בגמרא שם: "יין ישן ומים צלולין". ורבינו סובר שזהו לאו דוקא, ועיין 'מעשה רוקח'. (63) וכל דבר שהוא משום רפואה, אסור חכמים לעשותו, גזירה משום שחיקת סממנים, כמבואר בפכ"א ה"כ.

7 יב. חדל⁶⁴ שלשו מערב שבת - למחר ממחו⁶⁵ בין
8 פיד בין פכלי, ונותן לתוכו דבש. ולא יטרף⁶⁶, אלא
9 מערב⁶⁷. שחלים⁶⁸ שטרפן מערב שבת - למחר נותן
10 לתוכו שמן וחמץ ותבלין. ולא יטרף, אלא מערב.
11 שום שטרפו מערב שבת - למחר נותנו לתוך
12 הגריסין. ולא ישחק, אלא מערב.

(64) שבת קמ, א. צמח שגרעיניו חריפים ומרים, ובהשחקם יערבום במים וישתמשו בהם ללפת את האוכל. (65) ממים אותן במים או ביין. (66) יערב בכח. (67) בנחת. ובנוסח אחר: "אלא מבערב" (כת"י התימנים), כלומר מערב שבת. (68) ירק שטעמו חריף, ושוחקים אותו במים.

13 יג. הנוטל⁶⁹ שער מגוף האדם - חיב משום גזז.
14 לפיכך⁷⁰ אסור לרחץ את הידים בדבר שמשיר את
15 השער ודאי⁷¹, כגון אהלה⁷² וכיוצא בו. ומת⁷³ לחף
16 את הידים בעפר לבונה⁷⁴ ועפר פלפלין ועפר
17 יסמין⁷⁵ וכיוצא בהן, ואינו חושש שמה ישר שער
18 שעל ידו; שהרי אינו מתפנף⁷⁶. ערב דבר שמשיר
19 את השער ודאי עם דבר שאינו משיר ודאי: אם
20 היה הרב מדבר המשיר - אסור לחף בו; ואם לאו
21 - מתר.

(69) כמבואר בפ"ט ה"ח. (70) שבת נ, ב. (71) ואף שאין כוונתו להשיר את השער אלא להעביר את הזוהמא, ודבר שאינו מתכוון מותר, כיון שוודאי מעביר את השער, יש לו דין של "פסיק רישיה" כמבואר בפ"א ה"ו. (72) צמח טוב הריח, ויוצא ממנו שרף חריף שמשמששים בו לכביסה. (73) לשפשף ולנקות. (74) בגמרא שם: עפר לבינתא,

קמא, ב. (112) בסכין או בציפורן. (113) וכל-שכן שאסור לגרד ישנים שנשחקים יותר, והרי הוא עושה מלאכת ממחק ('מעשה רוקח', ועיין 'מאירי' רמגיד משנה). ובנוסח אחר: "ואין מגרדין לא מנעלים ולא סנדלים, אבל סכין ומקנחין אותם" (כת"י התימנים). אבל צריך עיון, שהרי להלן (פרק כג ה"י) מפורש שיש חילוק בענין סיכת נעלים, שבחדשים אסור ובישנים מותר. (114) יש למחוק תיבה זו, שהרי אין סכין אלא נעלים ישנים כמובא למעלה ('מעשה רוקח'). (115) ראה בפכ"ג ה"י. (116) משנה, שבת קמב, ב. (117) אבל של בגד אסור, מפני ששרייתו במים זהו כיבוסו (זבחים צד:).

יט. מ"י¹¹⁸ שנתלכלכה ידו בטיט - מקנחה בזנב הסוס ובזנב הפרה ובמפה הקשה העשויה לאחזו בה הקוצים, אבל לא במפה שמקנחין בה את הידים¹¹⁹; שלא יעשה פדרה שהוא עושה בחל, ויבוא לכבס את המפה.

(118) תוספתא שבת פ"ז. (119) שמקפיד על לכלוכה, ויבוא לכבסה בשבת.

כ. מ"י¹²⁰ שרחץ במים - מסתפג¹²¹ באלונטית¹²² ומביאה בידו, ואין חוששין שמא יסחט. וכן מי שנשירו¹²³ כליו במים¹²⁴ - מהלך בהן, ואין חוששין שמא יסחט. ואסור לו לשטחן¹²⁵, ואפלו בתוך ביתו; גזרה שמא יאמר הרואה: הרי זה כבס כסותו בשבת ושטחה ליבשה. וכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין - אפלו בחדרי חדרים אסור.

(120) שבת קמז, א. (121) מנגב את עצמו. (122) מגבת. (123) משנה, שבת קמו, ב. ופירש רש"י שם: "נשור - שנפלו למים בשבת" - משורש "נשור". ורבינו בפירוש המשנה, כתב: "מגזרת משרה ושוירין" משורש שרה. וצריך לנקד: נשור הנו"ן בחיריק (כניקוד של נפעל). (124) בנוסח אחר: בדרך (כת"י התימנים). (125) "לשטוח בגדיו השרויים נגד החמה שיתייבשו" (פירוש המשניות).

כא. שתית¹²⁶ מטהרות¹²⁷ זו על גב זו - נוטל את הפקק מבינתים ומשיקן¹²⁸, ומחזיר את הפקק למקומו; מפני שאינו בא לידי סחיטה, שהרי דעתו שישארו המים. ופוקקין את הביבי¹²⁹ בסנדרין ובכל דבר המטלטל כדי שלא יצופו המים על האכלים ועל הפלים¹³⁰, אבל אין פוקקין את הביבי כדי שירדו המים לבור¹³¹; שמא יסחט בעת שדוחק¹³², שהרי¹³³ הפקק שרי במים.

(126) תוספתא עירובין פ"ח. (127) כמין מקוואות נפרדות ויש צינור בין אחת לשניה, ופוקקים שלא יתערבו המים מזו לזו, וכשרוצה לחברן - נוטל את הפקק מהצינור. (128) מחברן. "וכוונתו לחבר שתי המטהרות, וכשמחזיר הפקק למקומו אין לחוש שידחוק את הפקק בנקב ויסחוט, שהרי כל כוונתו היא שהפקק לא יסתום את כל הנקב, כדי שהחיבור לא יפסק" (כסף-משנה). (129) חפירה שיורדים

1 שהוא צריך לשבת⁹² לו ולאורחיו, ובכלבד שלא יספג⁹³ בין או יטפח⁹⁴ בשמן; שאם יעשה פדרה שהוא עושה בחל, שמא יבוא לידי סחיטה. וכיצד מציל ממנה? מביא כלי ומנחה תחתיה⁹⁵. ולא יביא כלי אחר ויקלט⁹⁶, כלי אחר ויצרף⁹⁷; גזרה שמא יביא כלי דרך רשות הרבים⁹⁸. נזדמנו לו אורחים - מביא כלי אחר וקולט⁹⁹, כלי אחר ומצרפו לראשון. ולא יקלט ואחר כך יזמין, אלא יזמין ואחר כך יקלט. ואם הערים¹⁰⁰ בדבר זה - מתר¹⁰¹.

(91) משנה, שבת קמג, ב. (92) אם צריך שלש סעודות מציל שלש סעודות, בשחרית שאינו צריך אלא שתיים - שתיים, ובמנחה - אחת (להלן פ"כג ה"כא). (93) "לשים הספוג במקום היין ולחזור ולהטיפו בכלי" (רש"י). (94) מכניס ידו והשמן נדבק בה, ומקנחה בשפת הכלי. (95) שבת קי, ב. אם נשברה החבית מראש גגו. (96) קילוח הנופל מן האויר. (97) יניח כלי סמוך לגג שיזוב מן הגג לכלי, והוא אוהז הכלי בידו (רש"י). (98) מתוך שהוא מחפש כלים הרבה, להציל את המשקה, ישכח שהיום שבת ויביא כלי דרך רשות הרבים. (99) כמה שצריך בשביל האורחים. (100) להזמין אורחים שאין להם צורך בכל המשקה שבחבית, וכוונתו שישאירו בשבילו. (101) כיוון שמצד הדין - מותר להציל כלים מן ההפסד, אלא שחכמים גזרו מתוך שהוא בהול על ממנו, אבל אם מביא בשביל אורחים, גם אם הוא מערים - יזכור ולא יבוא לחלל שבת.

יז. טיט¹⁰² שעל גבי בגדו - מכספסו¹⁰³ מבפנים, ואינו מכספסו מבחוץ; גזרה שמא יכבס¹⁰⁴. ומת¹⁰⁵ לגרדו¹⁰⁶ בצפרן¹⁰⁷, ואינו חושש שמא ילפנו. המכספס¹⁰⁷ את הסנדר¹⁰⁸ - אסור, מפני שהוא מלבנו; אבל החלוק - מתר, מפני שאין פונתו אלא לרפכו.

(102) שבת קמא, א. (103) משפשפו מבפנים עד שהטיט נופל. (104) במים. (105) אפילו מבחוץ. (106) או בסכין, ולדעת ה'תוספות' מותר לגרד רק אם הוא עדיין לח, אבל לא ביבש שהוא כטוחן. (107) משפשף אחר כביסה בכדי לצחצחו. (108) מטפחת הצואר העשויה מצמר גפן, אבל בחלוק (הכתנות) העשוי פשתן מותר, שאין כוונתו ללבנו אלא לרככו, ודעת הראב"ד שגם בסודר מותר.

יח. מנעל¹⁰⁹ או סנדל שנתלכלך בטיט ובצואה - מתר לשכשכו¹¹⁰ במים, אבל לכבסו - אסור. ואין¹¹¹ מגרדין¹¹² לא מנעלים ולא סנדלים חדשים¹¹³, אבל סכין (אותם)¹¹⁴ ומקנחין את הישנים¹¹⁵. פר¹¹⁶ או פסת שהיה עליהן צואה או טנוף - מקנחה בסמרטוט. ואם היתה על של עור¹¹⁷ - נותנין עליה מים עד שתכלה.

(109) זבחים צד, ב. (110) לתת עליו מים עד שיכלה הלכלוך, לפי שבעור אין זה כיבוס כדלהלן. (111) שבת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(לד.) לענין יום-טוב. (153) מכה במטלית על עץ או אבן, כדי לשבור הרבה אגוזים בבת אחת (הר"ן). (154) כיון שאינו מתכוון לקרוע, ועוד: שאין זה קורע על מנת לתפור.

- 22 כה. התקע¹⁵⁵ - חייב משום בונה¹⁵⁶. לפיכך¹⁵⁷, כל
23 הדלתות המחוברות לקרקע - לא נוטלין אותן ולא
24 מחזירין, גזירה שמה יתקע¹⁵⁸. אבל דלת שדה¹⁵⁹
25 תבה ומגדל¹⁶⁰, ושאר דלתות הפלים - נוטלין ולא
26 מחזירין¹⁶¹. ואם¹⁶² נשמש ציר¹⁶³ התחתון שלהן -
27 דוחקין אותו למקומו¹⁶⁴. ובמקדש¹⁶⁵ - מחזירין
28 אותו. אבל ציר העליון שנשמש - אסור להחזירו
29 בכל מקום¹⁶⁶, גזירה שמה יתקע.

(155) תוחב, נועץ. (156) ראה למעלה פ"י הי"ג.
(157) שבת קכב, ב. (158) בגמרא שם אמרו "שמה יתקע"
על דלת שידה תיבה ומגדל מפני שאין בנין בכלים, אבל
במחוברים לקרקע חייב משום בונה, וכמו שכתב רבינו
לעיל (פ"י הי"ד). והרי"ף הביא דלת של שידה כו' נוטלין
ולא מחזירין, של לול של תרנגולים לא נוטלין ולא מחזירין
גזירה שמה יתקע. וכתב הר"ן, שמה שכתב "גזירה שמה
יתקע" זה שייר להרישא "דלת של שידה" (ועיין מגיד
משנה). [ואולי היו כתובות מילים אלו "גזירה שמה יתקע"
בדברי רבינו בסוף הבבא של דלת שידה תיבה ומגדל,
ובטעות הדומות "ולא מחזירין" - "ולא מחזירין" נשתרבו
המלים האלו למעלה, ועיין מגיד-משנה וב"ח סי' שח].
(159) מין תיבה. (160) תיבה גבוהה נפתחת מהצד, לשים
בה דברים לשמירה. (161) שמה יתקע, ראה למעלה.
(162) משנה, עירובין קב, ב. (163) יתד של ברזל שבדלת
למעלה ולמטה, והדלת סובבת עליה. "הדלת תסוב על
צירה" (משלי כו, יד). (164) שנוח להחזירה, כיון שנשאר
הציר העליון. (165) לא גזרו שמה יתקע, שאין שבות
במקדש, כמבואר בהל' קרבן פסח פ"א הט"ז. (166) "מפני
שיש בו טורח, ושמה יצטרך לחזקו במסמר או בעץ,
ויתחייב משום בונה, ואף-על-פי שאין בנין בכלים, לא
אמרו אין בנין בכלים, אלא שאם היו מפורקים והחזירם
אינו חייב משום בונה, אבל אם תקע בהם עץ או מסמר -
חייב משום בונה. אבל הציר התחתון אין בו טורח" (מ'עשה
רוקח).

- 30 כו. אין¹⁶⁷ גודלין¹⁶⁸ את שער הראש, ואין פוקסין¹⁶⁹
31 אותו; מפני שנראה כבונה. ואין¹⁷⁰ מחזירין מנורה
32 של חליות, ולא פסא המפצל¹⁷¹, ולא שלחן
33 המפצל, וכיוצא בהן; מפני שנראה כבונה. ואם
34 החזיר - פטור; שאין בנין בכלים, ואין סתינה
35 בכלים. ואם היה רפוי - מתיר¹⁷² להחזירו. ואין¹⁷³
36 מתקנין חליות של שדרה של קטן¹⁷⁴ זו בצד זו,
37 מפני שנראה כבונה.

(167) משנה, שבת צד, ב. וכתבנו ולא כרבי אליעזר שסובר
שגודלת ופוקסת חייבת חטאת. (168) לקלוע שער הראש.
(169) לחלק שער הראש לכאן ולכאן אצל הצדעים.
(170) שבת מז, א. (171) העשוי פרקים פרקים, ואפשר

לתוכה השופכין. (130) שהרי אינו פוקק אלא שלא יצאו
מים מרובים, אבל אינו חושש למים מועטים, ולפיכך אינו
דוחק את הפקק הרבה ולא יבוא לידי סחיטה (כסף-משנה).
(131) שבחצר. (132) סותם את הביב. (133) הראב"ד נותן
טעם: "שהוא מקפיד על המים היורדים מן הגג שלא יצאו
לרשות הרבים דרך הביב, אלא יכנסו לתוך הבור שבחצר,
לכן מקפיד על הפקק שיהיה מהודק ביותר, ויבוא לידי
סחיטה".

- 1 כב. אסור¹³⁴ לתקן בית יד של בגדים ולשפרם
2 שברים שברים¹³⁵, פדרף שמתקנין בחל הבגדים
3 פשםכבסין אותן. וכן¹³⁶ אין מקפלים הבגדים¹³⁷
4 בשפת, פדרף שעושים בחל בבגדים פשיכבסו אותן.
5 ואם לא היה לו פלי אחר להחליפו - מתיר לקפלו¹³⁸
6 ולפשטו ולהתפסות בו, כדי שיתנאה בו בשפת¹³⁹.
7 והוא, שיהיה בגד חדש לבן¹⁴⁰; שהרי הוא מתממעץ
8 ומתלכלך מיד. וכשקפל - לא יקפל אלא איש
9 אחד; אבל לקפל בשנים - אסור¹⁴¹.

(134) ביצה כג, א. (135) "לקמטם כמו שעושים בחלוקי
הנשים בבתי השוקיים ובתי הידיים, ושמים אותם על עץ
חלק והוא מעשה אומן ואסור" (רש"י). (136) משנה, שבת
קיג, א. (137) בנוסח אחר: "אין מקפלים את הכלים"
(כת"י התימנים). (138) שלא נאה ללבוש בשבת בגד
מקומט. (139) אבל אם אין בדעתו ללבשו בשבת - אסור.
(140) שבו אין הקיפול תיקון חשוב. (141) כי בשני בני
אדם מתפשטים הקמטים לגמרי, ונחשב תיקון גמור.

- 10 כג. הצובע - מאבות מלאכות. לפיכך¹⁴² אסור
11 לאשה להעביר סרק¹⁴³ על פניה, מפני שהיא
12 מצובעת. והתופר - מאבות מלאכות. לפיכך¹⁴⁴ אסור
13 למלאת הפר והפסת החדשים במוכין¹⁴⁵, גזירה שמה
14 יתפר. אבל מוכין שנשרו מן הפר או מן הפסת -
15 מחזירין אותן בשפת.

(142) שבת צה, א. (143) צבע אדום. (144) שבת מח, א.
(145) כל דבר רך כצמר גפן ופקיעי בגדים, נקרא "מוך".

- 16 כד. הקורע - מאבות מלאכות. לפיכך¹⁴⁶, מי
17 שנסתבכו בגדיו בקוצים - מפרישן בצנעה¹⁴⁷,
18 ומתמהמה כדי שלא יקרע. ואם נקרעו - אינו חייב
19 פלום, שהרי לא נתפזן¹⁴⁸. ומתיר¹⁴⁹ ללבש בגדים
20 חדשים¹⁵⁰, ואם נקרעו¹⁵¹ - נקרעו. פוצעין¹⁵² את
21 האגוז במטלית¹⁵³, ואין חוששין שמה תקרע¹⁵⁴.

(146) 'ירושלמי' שבת פ"ז ה"ב. (147) שלא יראהו אדם,
כיון שהוא כמתקן ('קרבן העדה'). (148) ואילו נתכוין
לקרוע - חייב. ואף שהקורע אינו חייב אלא כשקורע על
מנת לתפור (כמבואר בפ"י ה"י) - גם כאן כוונתו לתקנו
ולתפור אחר שיסיר את הקוצים ('מ'עשה רוקח').
(149) 'ירושלמי' שבת פ"ז ה"ב. (150) אף שאינו יודע אם
הם כמידתו, ואפשר שיקרעו בלבישתו. (151) כיון שאינו
מתכוון לכך. (152) שוברים. והיא ברייתא במס' ביצה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ח אלול - ספר זמנים - הלכות שבת קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחלקת לכת¹⁹¹, מותר לנטותה ומותר לפרקה. והוא, 22
שלא תהא משלשלת מעל המטה טפח¹⁹². פקק¹⁹³
החלון - בזמן שהוא מתקן¹⁹⁴ לכת, אף-על-פי 24
שאינו קשור ואינו תלוי - מותר לפקק בו החלון. 25

189) שבת קלה, ב. 190) "אינה דומה לשאר כילות, ששאר כילות פרוסות על ארבעה קנים, ויש להן גג שהוא כאוהל, ושל חתנים על גבי נקליטין (עמודים) שאינם אלא שנים באמצעות המיטה, וקנה נתון עליהם, והיריעה נתונה עליו ונופלת לכאן ולכאן, ואין לה גג טפח, לפיכך אינה אוהל" (רש"י). 191) מוכנה מערב שבת. 192) שאם יש טפח, הרי הוא כמחיצה ואז נחשב השיפוע שלמעלה מן המיטה כגג וכאוהל ממש שאסור לעשותו בשבת. 193) משנה, שבת קכה, ב. והיא המפה שתולים כנגד החלונות להסתיר אורם (פירוש המשניות). 194) שחישב עליו מערב שבת לסתום בו את החלון (הרשב"א).

26 לא. פובע¹⁹⁵ שעושין על הראש, ויש לו שפה מקפת, שהיא עושה צל כמו אוהל על לבושו¹⁹⁶ - 27
מותר ללבושו¹⁹⁷. ואם הוציא מן הפגד סביב לראשו 28
או פגד פניו כמו אוהל¹⁹⁸, והיה מהדק על ראשו, 29
והיה השפה שהוציאה קשה ביותר כמו גג - אסור, 30
מפני שהוא עושה אוהל עראי¹⁹⁹. 31

195) שבת קלה, ב. 196) בבכ"י תימן: "לובשו". 197) אף אם יש ברחבו טפח, כיון שאין השפה קשה - אין זה אוהל. 198) "הניח טליתו על ראשו כדרך שהוא מתעטף על ראשו, והרחיקה להלן מראשו טפח" (רש"י). 199) בוודאי מדובר בשיש ברחבו טפח, שאם לא כן אינו אוהל.

32 לב. הנוטה²⁰⁰ פרכת וכיוצא בה - צריך להזהר, שלא יעשה אוהל בשעה שנוטה²⁰¹. לפיכך, אם 33
היתה פרכת גדולה - תולין אותה שנים²⁰², אבל 34
אחד - אסור. ואם היתה כלה²⁰³ שיש לה גג²⁰⁴ - 35
אין מותרין אותה ואפלו עשרה; שאי אפשר שלא 36
תגבה מעט מעל הארץ, ותעשה אוהל עראי²⁰⁵. 37

200) שבת קלה, ב. 201) כי בשעה שעוסק בתלייתה, מתקפל מעט מרחבה, ואם יהיה הכפל טפח, יש בה משום עשיית אוהל. 202) מפני ששנים יכולים לתלותה בבת אחת שלא תתקפל. 203) מבואר בהלכה כח. 204) טפח. 205) הרב"ד השיג כאן, וסובר שטעם ההבדל בין אחד לשנים הוא, כי אם יעשה אחד לא יוכל לכוון להולאות כנגד היתדות, וישנה קיפולו ונראה כמתקנו לכתחילה, והוא-הדין בכלה שיש לה גג, שאפילו עשרה אין יכולים לכוון שלא לשנות את קיפולו.

38 לג. פגד²⁰⁶ שמכסה²⁰⁷ בו פי החבית²⁰⁸ - לא יכסה בו את כלה, מפני שנועשה אוהל²⁰⁹; אבל מכסה הוא 39
מקצת פיה. המסנן בכפיפה מצרית²¹⁰ - לא יגביה 40
קרקעית הכפיפה מן הפלי טפח²¹¹, כדי שלא יעשה 41
אוהל עראי בשבת. 42

לפרקו לחלקים ולחזור לחברם. 172) כרבן שמעון בן גמליאל (שם מז:). 173) משנה, שבת קמז, ב. 174) חוליות שדרתו שנתפרקו אין מיישרים אותן, אבל ביום הלידה שיש סכנה בדבר - מותר (לעיל פ"ב הי"ד).

1 כז. העושה¹⁷⁵ אוהל קבוע¹⁷⁶ - חיב משום בונה. 2 לפיכך¹⁷⁷ אין עושין אוהל עראי לכתחלה, ולא 3 סותרין אוהל עראי; גזירה שמא יעשה או יסתר אוהל קבוע. ואם עשה או סתר אוהל עראי - פטור. 4 ומותר¹⁷⁸ להוסיף על אוהל עראי בשבת. כיצד? טלית 5 שהיתה פרוסה על העמודים או על הפתלים, והיתה כרוכה קדם השבת - אם נשאר ממנה גג טפח¹⁷⁹ 6 מתוח - הרי זה מותר את כלה בשבת עד שיעשה אוהל גדול. וכן כל פיוצא בזה. 9

175) כמבואר בפ"י הי"ג. 176) העשוי להתקיים ימים רבים; "ירושלמי" (שבת פ"ז ה"ב): "מה בנין היתה במשכן, שהיו נותנים קרשים על גבי אדנים, וכי לא לשעה (בנין ארעי) היתה? - אמר רבי יוסי: מכיון שהיו חונים ונוסעים על פי הדיבור, כמו שהיא לעולם". 177) שבת קלז, ב. 178) עירובין קב, א. 179) שכיון שנשאר טפח - יש בו דין אוהל.

10 כח. אין¹⁸⁰ תולין את הפלה¹⁸¹, שהרי נעשית תחתיה אוהל עראי. ומותר להניח מטה וכסא וטרסקל¹⁸², 11
ואף-על-פי שיעשה תחתיה אוהל; שאין זה דרך 12
עשית אוהל, לא קבע ולא עראי¹⁸³. 13

180) שבת קלה, א. 181) כעין אוהל סביב המיטה, עשוי מארג למחסה מפני הזבובים. 182) כסא בעל שלש רגלים. 183) לפי שאינו משתמש באויר שתחתיו (מגיד-משנה).

14 כט. פל¹⁸⁴ אוהל משפע, שאין בגגו טפח ולא בפחות משלשה סמוך לגגו רחב טפח - הרי זה 15 אוהל עראי, והעושה אותו לכתחלה בשבת - פטור. 16 טלית כפולה¹⁸⁵, שהיו עליה חוטין¹⁸⁶ שהיא תלויה בהן מערב שבת - מותר¹⁸⁷ לנטותה ומותר לפרקה. 19
וכן הפרכת¹⁸⁸.

184) סוכה יט, ב. 185) שבת קלה, א. ופירש"י שם: "שוטח טליתו על גבי ארבעה יתדות לישן תחתיה, וראשו מתכפלים לכאן ולכאן לצד הארץ, והם דפנות להגן מן החמה". אבל ממה שכתב רבינו הלכה זו ביחד עם הלכות אוהל משופע, נראה שגם כאן מדובר שהטלית פרוסה על מוט אחד באופן שאין בגגה טפח. וכן כתב ה'מגיד משנה'. 186) אם כך את הטלית בחוטין מבעוד יום, כדי למשכה בהם ולפרוס לכאן ולכאן (רש"י). 187) על ידי החוטים למשכה בשבת, ואינו כעושה אוהל ארעי אלא כמוסיף על אוהל ארעי שמותר. 188) שאין איסור אוהל אלא בגג ולא במחיצה. וראה להלן הלכה לב.

20 ל. פלת¹⁸⁹ חתנים¹⁹⁰, שאין בגגה טפח ואין בפחות משלשה סמוך לגגה רחב טפח - הואיל שהיא 21

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 אכל פדי להצניעו, ונמצא הנקב נסתם - מתר. ומתר
23 להצרים בדבר זה.¹⁸

(14) שבת קלט, ב. (15) אפילו אינו עשוי להכניס ולהוציא, כמבואר בה"א. (16) כי אם "ממרח בשעוה או זפת וכיוצא בהן מדברים המתמרחים עד שיחליק פניהם - חייב משום מוחק" (רבינו בפ"א ה"ו). (17) בנוסח אחר, חסרה המילה "קטן" ('מעשה רוקח'). (18) כי הערמה בדבר שאינו אסור רק מדרבנן - מותר (שבת קלט:). וכן מבואר בפכ"ב הט"ז ובהלכות יום-טוב פ"ז ה"ח.

ד. כל דבר שהוא גמר מלאכה - חייב עליו משום
מכה בפטיש¹⁹. ומפני זה, הגורר²⁰ כל שהוא או
המתקן כלי באיזה דבר²¹ שיתקן - חייב. לפיכך²²
אסור להשמיע קול של שיר בשפת - בין בכלי שיר,
כגון כנורות ונבלים, בין בשאר דברים. אפלו
להפוך באצבע על הקרקע או על הלוח, או אחת
כנגד אחת, בדרך המשוררים, או לקשקש את האגוז
לתינוק, או לשחק בו בזוג²³, כדי שישחק. כל זה
וכיוצא בו אסור, גזירה שמא יתקן כלי שיר.
19 שבת עג, א: "שכן האומן מכה בקורנס על הסדן
להחליקו בגמר מלאכה" (רש"י), ורבינו חננאל פירש:
"שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוות עקמיותו, וכן על
האבן שבבניין להשוותה לחברותיה, וזהו גמר מלאכה".
20 שבת קג, ב. ובניגוד לדעת רש"י שחייב משום מחק -
לדעת רבינו חייב משום מכה בפטיש. ובנוסח אחר:
"הגורר" (ויניציאה). וכן מובא בפ"ז הט"ז. (21) בנוסח
אחר: "באיזה דבר משתיחם חייב" ('מעשה רוקח').
22 עירובין קד, א. (23) פעמון.

ה. אין²⁴ מספקין²⁵ ולא מרקדין ואין מטפחין²⁶
בשפת, גזירה שמא יתקן כלי שיר. ולספק כל אחר
יד - מתר²⁷. אין שטיין על פגי המים, גזירה שמא
יתקן²⁸ חבית של שטיין²⁹. ברכה³⁰ שבחצר - מתר
לשוט בתוכה; שאינו בא לעשות חבית של שטיין.
והוא, שיהיה לה שפה מקפת, שלא יעקר ממנה
המים, כדי שיהיה הכר והפרש בינה ובין המים.
19 שבת עג, א: "שכן האומן מכה בקורנס על הסדן
להחליקו בגמר מלאכה" (רש"י), ורבינו חננאל פירש:
"שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוות עקמיותו, וכן על
האבן שבבניין להשוותה לחברותיה, וזהו גמר מלאכה".
20 שבת קג, ב. ובניגוד לדעת רש"י שחייב משום מחק -
לדעת רבינו חייב משום מכה בפטיש. ובנוסח אחר:
"הגורר" (ויניציאה). וכן מובא בפ"ז הט"ז. (21) בנוסח
אחר: "באיזה דבר משתיחם חייב" ('מעשה רוקח').
22 עירובין קד, א. (23) פעמון.

ה. אין²⁴ מספקין²⁵ ולא מרקדין ואין מטפחין²⁶
בשפת, גזירה שמא יתקן כלי שיר. ולספק כל אחר
יד - מתר²⁷. אין שטיין על פגי המים, גזירה שמא
יתקן²⁸ חבית של שטיין²⁹. ברכה³⁰ שבחצר - מתר
לשוט בתוכה; שאינו בא לעשות חבית של שטיין.
והוא, שיהיה לה שפה מקפת, שלא יעקר ממנה
המים, כדי שיהיה הכר והפרש בינה ובין המים.
19 שבת עג, א: "שכן האומן מכה בקורנס על הסדן
להחליקו בגמר מלאכה" (רש"י), ורבינו חננאל פירש:
"שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוות עקמיותו, וכן על
האבן שבבניין להשוותה לחברותיה, וזהו גמר מלאכה".
20 שבת קג, ב. ובניגוד לדעת רש"י שחייב משום מחק -
לדעת רבינו חייב משום מכה בפטיש. ובנוסח אחר:
"הגורר" (ויניציאה). וכן מובא בפ"ז הט"ז. (21) בנוסח
אחר: "באיזה דבר משתיחם חייב" ('מעשה רוקח').
22 עירובין קד, א. (23) פעמון.

24 משנה, ביצה לו, ב. וב'ספרא' (אחרי פרק ז) אמרו:
"מנין שלא יספוק ולא יטפוח ולא ירקד - תלמוד לומר:
שבתין". (25) "הוא הניגון וההכאה בצלצל" (פירוש
המשניות). ולדעת רש"י (שם) להכות ביד על הירך.
26 "ההכאה יד על יד" (פירוש המשניות). (27) "ירושלמי"
ביצה פ"ה ה"ב: "רבי היה משיא אשה לרבי שמעון בנו,
והיו מטפחים באחורי ידיהם בשבת, עבר שם רבי מאיר
ושמע קולם שהם מטפחים, אמר: רבותינו! הותרה השבת?
(=חשב שמטפחים כדרכם - 'כסף משנה'). שמע רבי
ואמר: מי זה שבא לדרותינו (לייסרנו) בתוך ביתינו? - שמע
רבי מאיר קולו של רבי וברח". (28) בנוסח אחר: "יעשה"
('מעשה רוקח'). (29) כלי גומא ארוג כעין חבית, לשייט
לתלמוד בו לשחות על פני המים. (30) שבת מ, ב.

(206) שבת קלט, ב. (207) כלומר, שמוכן לכסות בו, שאם
לא כן אסור שמא יסחוט (למעלה הלכה טו).
(208) כשאינה מלאה, ויש בין המים לבגד חלל טפח (כמו
שכתב בסמוך) (הרשב"א). (209) ודעת הראב"ד והרשב"א
שאין בכיסוי כלים דין אוהל, וכאן אסור משום "עוברין
דחול", שנראה כמשמרת (ראה פ"ח ה"ד). (210) סל של
נצרים. (211) שאין אוהל בפחות מטפח.

פרק שלשה ועשרים

(1) נתבארו שבותי יתר המלאכות, אותן שיש להן שבותין,
והן ארבע, וכולן על הסדר.

א. העושה² נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא -
כגון נקב שבלול התרנגולין, שהוא עשוי להכניס
האורה ולהוציא ההכל³ - הרי זה חייב משום מכה
בפטיש⁴. לפיכך גזרו על כל נקב - אפלו היה עשוי
להוציא בלבד או להכניס בלבד - שמא יבוא לעשות
נקב שיתקין עליו. ומפני זה אין נוקדין בחבית נקב
חדש, ואין מוסיפין בו. אבל פותחין נקב ישן⁵.
והוא, שלא יהיה הנקב למטה מן השמרים; שאם
היה למטה מן השמרים - הרי זה עשוי לחזק⁶,
ואסור לפתחו.
2 העושה² נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא -
כגון נקב שבלול התרנגולין, שהוא עשוי להכניס
האורה ולהוציא ההכל³ - הרי זה חייב משום מכה
בפטיש⁴. לפיכך גזרו על כל נקב - אפלו היה עשוי
להוציא בלבד או להכניס בלבד - שמא יבוא לעשות
נקב שיתקין עליו. ומפני זה אין נוקדין בחבית נקב
חדש, ואין מוסיפין בו. אבל פותחין נקב ישן⁵.
והוא, שלא יהיה הנקב למטה מן השמרים; שאם
היה למטה מן השמרים - הרי זה עשוי לחזק⁶,
ואסור לפתחו.

(2) שבת קמו, א. (3) אדי חום וריח רע שלא ימותו
התרנגולים. (4) ראה למעלה פרק י' הלכה יד והלכה טז.
(5) נקב שהיה שם מכבר ונסתם. (6) את הכלי, שלא יצא
יינו למטה מן השמרים אצל שוליו, שכל כובד היין נשען
שם, וצריך סתימה מעולה, לפיכך כשפותחו, חשוב כפותח
נקב חדש (רש"י).

ב. נוקדין מגופה⁷ של חבית להוציא ממנה יין,
ובלבד שיתקנה מלמעלה; אבל מצדה⁸ - אסור,
מפני שהוא כמתקן כלי. שובר⁹ אדם את החבית
לאכל ממנה גרוגרות, ובלבד שלא יתפון לעשות
כלי¹⁰. ומביא אדם חבית של יין, ומתיו את ראשה
בסיף לפני האורחין¹¹, ואינו חושש¹²; שאין פונתו
אלא להראות נדיבת לבו¹³.
11 נוקדין מגופה⁷ של חבית להוציא ממנה יין,
ובלבד שיתקנה מלמעלה; אבל מצדה⁸ - אסור,
מפני שהוא כמתקן כלי. שובר⁹ אדם את החבית
לאכל ממנה גרוגרות, ובלבד שלא יתפון לעשות
כלי¹⁰. ומביא אדם חבית של יין, ומתיו את ראשה
בסיף לפני האורחין¹¹, ואינו חושש¹²; שאין פונתו
אלא להראות נדיבת לבו¹³.

(7) שבת קמו, א. סתימת החבית היתה עשויה מטיט, וכשלא
היו צריכים לכל היין שבחבית, לא היו מסירים את כל
המגופה, כי יין מגולה מתקלקל, אלא היו נוקבים חור
בראש המגופה. (8) כשאינו רוצה לפתוח את המגופה,
שלא יפלו עפר או פסולת ביין, עושה בה פתח מן הצד.
(9) משנה, שבת קמו, א. (10) לנקבה יפה בפה נאה (רש"י).
(11) בנוסח אחר: "לצורך האורחין" ('מעשה רוקח').
(12) "שאין במקלקל שום איסור בשבת" (רש"י) אם עושה
כן לצורך שבת (ר"ן). (13) ואין כוונתו לתקן הכלי.

ג. וכשם¹⁴ שאסור לפתח כל נקב¹⁵, כך אסור לסתם
כל נקב. לפיכך אסור לסתם נקב החבית, ואפלו
בדבר שאינו מתמרח¹⁶ ואינו בא לידי סחיטה, כגון
שיתם בקיסם או בצרור קטן¹⁷. אבל אם הניח שם
18 וכשם¹⁴ שאסור לפתח כל נקב¹⁵, כך אסור לסתם
כל נקב. לפיכך אסור לסתם נקב החבית, ואפלו
בדבר שאינו מתמרח¹⁶ ואינו בא לידי סחיטה, כגון
שיתם בקיסם או בצרור קטן¹⁷. אבל אם הניח שם

31. והנה כאמבטיא, שלא גזרו בה שמה יעשה חבית של שייטין.
ו. אין³² חותכין שפופרת של קנה³³, מפני שהוא כמתקן כלי. היתה חתוכה, אף-על-פי שאינה מתקנת - מתר להכניסה בנקב החבית בשבת להוציא ממנה יין, ואין חוששין שמה יתקן. ואסור להניח עליה של הדס³⁴ וכיוצא בו בתוך הנקב של חבית כדי שיקלח את היין, מפני שהוא פעושה מרוב בשבת³⁵. ואין³⁶ שוכרין את החרס, ואין קורעין את הנר³⁷, מפני שהוא כמתקן כלי.

32. שבת קמו, ב. (33) חלול, שנותנים בנקב החבית כדי להוציא את היין מתוכה. (34) "שנותנים על הנקב של חבית, להיות מקלח בו היין ולא יהיה שותת בדפני החבית" (ר"ח). (35) ודעת הרא"ש כרב אשי, שטעם האיסור הוא שמה יקטום עלה של הדס אם לא יהיה לו תלוש, ובמקום שיש לו הרבה קטומים מותר (ס' שיד). (36) משנה, ביצה לב, ב. (37) "כשצולים דגים, חותכים קנים או שוכרים חרסים או חותכים נייר, ושורים במים ומסדרים את הנייר על גב התנור, כדי שהמתכת לא תשרוף את הדג" (רש"י).

ז. זמורה³⁸ שהיא קשורה בטפיה³⁹ - ממלאין בה בשבת, ואם אינה קשורה - אין ממלאין בה; גזרה שמה יקטום אותה ויתקעה⁴⁰. אסור⁴¹ להח⁴² כלי כסף בגרתיקון⁴³, מפני שהוא מלבנן בדרך שהאמנים עושין, ונמצא כמתקן כלי וגומר מלאכתו בשבת.

אבל חופפין אותו בחול ובגת⁴⁴. וכן כל הכלים חופפין אותן בכל דבר. ואסור⁴⁵ להדיח קערות ואלפסין⁴⁶ וכיוצא בהן, מפני שהוא כמתקן⁴⁷, אלא אם-כן הדיחן לאכל בהן סעודה אחרת פאותה שבת. אבל כלי שתיה, כגון כוסות וקיתונות - מתר להדיחן בכל עת; שאין קבע לשתיה. ואין⁴⁸ מציעין את המטות בשבת כדי לישן עליהן למוצאי שבת⁴⁹, אבל מציעין מלילי שבת לשבת.

38. משנה, שבת קכה, ב. ענף גפן ארוך. (39) פך קטן, שהומרה קשורה בו כעין חבל בדלי, כדי לדלות ולשאוב מים מהבור או מהמעין. (40) "אם אינה קשורה אלא שיש עקמומית בראשה כעין מזלג ראוי לתלות בו את הטפיה, חוששים שמה יתקנה מתוך שהיא רכה ונמצא עושה כלי, וחייב משום מכה בפטיש" (רש"י). ובנוסף אחר: "שמה יקטום אותה ויתקננה" (ויניצאה). (41) שבת נ, א. (42) לשפשף ולצחצח. (43) טיט לבן מאי כרתים, שמצחצחים בו כלי כסף. (44) מין עפר כעין מלח חרף, משתמשים בו להסיר כתמים. (45) שבת קח, א: "קערות שאכל בהם ערבית, מדיחין לאכול בהם שחרית; שחרית, מדיחין לאכול בהן בצהרים; בצהרים, מדיחין לאכול בהן במנחה; מן המנחה ואילך - שוב אינו מדיח". (46) מחבות עמוקות לטיגון ובישול. (47) לצורך יום חול (מגיד-משנה). (48) שבת קיג, א. (49) שהוא טורח משבת לחול.

39. מבואר בפ"א ה"ה וה"ו. (60) שבת קמא, ב. (61) "מפני שהמנעל נהנה ממנו ונמצא מעבדו" (רש"י). (62) כיון שבשעת הסיכה לא נגע השמן בעור - מותר. (63) "עור שעושים ממנו משטחות לשולחן ולמיטה" (רש"י). (64) אף שאינו מתכוון לזה (גמרא, שם). (65) אין בהם משום חשש עיבוד.

יא. המקמח⁶⁶ רטיה בשבת - חייב משום מוחק את העור. לפיכך אין סותמין נקב בשערה⁶⁷ וכיוצא בה, שמה ימרח⁶⁸. ואפילו בשומן אין סותמין את הנקב, גזרה משום שערה.

66. כמבואר בפ"א ה"ו. (67) משנה, שבת קמו, א: "ואם היתה נקובה, לא יתן עליה שערה מפני שהוא ממרח. אמר

31. ודינה כאמבטיא, שלא גזרו בה שמה יעשה חבית של שייטין.
ו. אין³² חותכין שפופרת של קנה³³, מפני שהוא כמתקן כלי. היתה חתוכה, אף-על-פי שאינה מתקנת - מתר להכניסה בנקב החבית בשבת להוציא ממנה יין, ואין חוששין שמה יתקן. ואסור להניח עליה של הדס³⁴ וכיוצא בו בתוך הנקב של חבית כדי שיקלח את היין, מפני שהוא פעושה מרוב בשבת³⁵. ואין³⁶ שוכרין את החרס, ואין קורעין את הנר³⁷, מפני שהוא כמתקן כלי.

32. שבת קמו, ב. (33) חלול, שנותנים בנקב החבית כדי להוציא את היין מתוכה. (34) "שנותנים על הנקב של חבית, להיות מקלח בו היין ולא יהיה שותת בדפני החבית" (ר"ח). (35) ודעת הרא"ש כרב אשי, שטעם האיסור הוא שמה יקטום עלה של הדס אם לא יהיה לו תלוש, ובמקום שיש לו הרבה קטומים מותר (ס' שיד). (36) משנה, ביצה לב, ב. (37) "כשצולים דגים, חותכים קנים או שוכרים חרסים או חותכים נייר, ושורים במים ומסדרים את הנייר על גב התנור, כדי שהמתכת לא תשרוף את הדג" (רש"י).

ז. זמורה³⁸ שהיא קשורה בטפיה³⁹ - ממלאין בה בשבת, ואם אינה קשורה - אין ממלאין בה; גזרה שמה יקטום אותה ויתקעה⁴⁰. אסור⁴¹ להח⁴² כלי כסף בגרתיקון⁴³, מפני שהוא מלבנן בדרך שהאמנים עושין, ונמצא כמתקן כלי וגומר מלאכתו בשבת. אבל חופפין אותו בחול ובגת⁴⁴. וכן כל הכלים חופפין אותן בכל דבר. ואסור⁴⁵ להדיח קערות ואלפסין⁴⁶ וכיוצא בהן, מפני שהוא כמתקן⁴⁷, אלא אם-כן הדיחן לאכל בהן סעודה אחרת פאותה שבת. אבל כלי שתיה, כגון כוסות וקיתונות - מתר להדיחן בכל עת; שאין קבע לשתיה. ואין⁴⁸ מציעין את המטות בשבת כדי לישן עליהן למוצאי שבת⁴⁹, אבל מציעין מלילי שבת לשבת.

38. משנה, שבת קכה, ב. ענף גפן ארוך. (39) פך קטן, שהומרה קשורה בו כעין חבל בדלי, כדי לדלות ולשאוב מים מהבור או מהמעין. (40) "אם אינה קשורה אלא שיש עקמומית בראשה כעין מזלג ראוי לתלות בו את הטפיה, חוששים שמה יתקנה מתוך שהיא רכה ונמצא עושה כלי, וחייב משום מכה בפטיש" (רש"י). ובנוסף אחר: "שמה יקטום אותה ויתקננה" (ויניצאה). (41) שבת נ, א. (42) לשפשף ולצחצח. (43) טיט לבן מאי כרתים, שמצחצחים בו כלי כסף. (44) מין עפר כעין מלח חרף, משתמשים בו להסיר כתמים. (45) שבת קח, א: "קערות שאכל בהם ערבית, מדיחין לאכול בהם שחרית; שחרית, מדיחין לאכול בהן בצהרים; בצהרים, מדיחין לאכול בהן במנחה; מן המנחה ואילך - שוב אינו מדיח". (46) מחבות עמוקות לטיגון ובישול. (47) לצורך יום חול (מגיד-משנה). (48) שבת קיג, א. (49) שהוא טורח משבת לחול.

ח. אסור⁵⁰ להטביל כלים טמאין בשבת, מפני

20 אָדָם פֶּסַח⁹⁷ בְּשַׁבָּת⁹⁸, וְחִגִּיגָתוֹ⁹⁹ בְּיוֹם טוֹב; שָׁזוּ -
21 מִצֵּוֹת הַיּוֹם הַיּא. וּכְשֶׁם שְׂאִין מְקַדִּישִׁין, כֶּךָ אֵין
22 מְקַדִּישִׁין מִי חֲטָאת¹⁰⁰.

(83) משנה, ביצה לו, ב. (84) שמא יכתוב פסק-דין.
(85) חליצת נעל היבם, שאינו רוצה לייבם את אשת אחיו
המת, ואסור שמא יכתוב שטר חליצה. (86) שמא יכתוב
שטר כתובה ליבמה. (87) אשה, שמא יכתוב שטר אירוסין
וקידושין. (88) חפץ לה. (89) להעריך ערך נפשו של
הנודר להקדש לפי שנותיו (ויקרא כז). (90) האומר: הרי
בהמה זו חרם - לבדק בית המקדש. (91) אין הכוונה
שאסור שמא יבוא לידי מקח וממכר, שהרי מקח וממכר
גזירת חכמים היא, ואין גוזרים גזירה לגזירה, אלא שטעם
האיסור באלה, שוה למקח וממכר: שמא יכתוב. (92) ראה
למעלה הלכה ט [וכאן הוסיף טעם זה לתרומת חוץ לארץ
שאוכל והולך ואחר כך מפריש (בכורות כז). ואין בה הטעם
של מתקן, ואסור להפרישה משום מקדיש, עיין ביצה ט.].
(93) משנה, בכורות נז, ב. (94) מעשר בהמה "וכל מעשר
בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש
לה" (ויקרא כז, לב). (95) צבע אדום שרושמים בו את
העשירי שיצא בפתח הדיר (ומה שלא אסרו בזה כבכל
מקדיש, עיין 'תוספות' חגיגה ח. ד"ה משום סקרא).
(96) שבת קמח, ב. (97) קרבן הפסח. (98) בערב פסח
שחל בשבת, שהקרבן הפסח דוחה את השבת.
(99) חגיגה האמורה בתורה היא שיקריב שלמים ביום-טוב
הראשון של חג בבואו לבית המקדש" (הל' חגיגה פ"א
ה"א). (100) 'ספרי' (פ' בהעלותך פיסקא סה - "צפנת
פענח"); "נתינת אפר הפרה על המים שנתמלאו הוא הנקרא
"קידוש", והמים האלה שניתן עליהם האפר הם הנקראים
מי חטאת ומים מקודשים", ובהם היו מטהרים את הטמאים
(רבינו בהל' פרה אדומה פ"ו ה"א).

23 טו. הַמְּגִבִּיהָ¹⁰¹ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת בְּשַׁבָּת אוּ בְּיוֹם
24 טוֹב: בְּשׁוֹגֵג - יֹאכֵל מִמָּה שֶׁהִתְקִין, בְּמִזִּיד - לֹא
25 יֹאכֵל עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת¹⁰². וְכֵן כֶּךָ וְכֵן כֶּךָ תִּתְקַן¹⁰³
26 אֶת הַפְּרוֹת. וְכֵן הַמְּקַדִּישׁ¹⁰⁴ אוּ הַמַּעֲרִיף אוּ הַמַּחְרִים
27 בְּשַׁבָּת - בֵּין בְּשׁוֹגֵג, בֵּין בְּמִזִּיד - מִה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּי;
28 וְאֵין צָרִיף לומר בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן הַמְּקַנֶּה¹⁰⁵ לַחֲבֵרוֹ
29 בְּשַׁבָּת - קָנָה. מַעֲשִׂרִין¹⁰⁶ אֶת הַדְּמָאִי¹⁰⁷ בֵּין
30 הַשְּׂמֻשׁוֹת¹⁰⁸, אֲבָל לֹא אֶת הַנִּדְאִי¹⁰⁹.

(101) תרומות פ"ב מ"ג. (102) כמבואר בהלכה ח.
(103) שיצאו מכלל טבל. (104) רי"ף ביצה פרק ה בשם
ה'ירושלמי'. (105) בבא-קמא ע, א. (106) משנה, שבת
לד, א. (107) "בימי יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון
הצדיק, שלחו בית-דין הגדול ובדקו בכל גבול ישראל,
ומצאו שהכל זהירים בתרומה גדולה ומפרישים אותה, אבל
מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני, היו עמי הארץ
מישראל מקילים לעצמם ולא היו מפרישים אותם, לפיכך
גזרו שלא יהיו נאמנים על המעשרות אלא אנשים נאמנים,
אבל עמי הארץ פירותיהן ספק ואין נאמנים לומר מעושרין
הן, וזהו הנקרא דמאי" (רבינו בהל' מעשר פ"א ה"א). וראה

רבי יהודה, מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב (שם
מקום), ואמר: חוששני לו מחטאת (שמא מירח השעוה
לדבקה בדפני הכלי סביב הנקב). (68) מלבד איסור
סתימת הנקב שנזכר בהלכה ג', אם סתמו בשעוה - חייב
גם משום ממרח (כסף-משנה).

1 יב. פוֹתֵב - מַאֲבוֹת מְלָאכוֹת. לְפִיכֶךָ⁶⁹ אָסוּר לְכַחֵל⁷⁰
2 בַּפּוֹךְ⁷¹ וּכְיוֹצֵא בּוֹ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּכוֹתֵב⁷².
3 וְאָסוּר⁷³ לְלוּזוֹת וּלְהָלוּז, גְּזֵרָה שְׁמָא יִכְתֹּב⁷⁴. וְכֵן
4 אָסוּר לְקַנּוֹת וּלְמַפְרֵי⁷⁵ וּלְשַׁפֵּר וּלְהַשְׁפִּיר, גְּזֵרָה שְׁמָא
5 יִכְתֹּב. לֹא⁷⁶ יִשְׁפֹּר אָדָם פּוֹעֲלִים בְּשַׁבָּת, וְלֹא יֹאמֵר
6 לַחֲבֵרוֹ לְשַׁפֵּר לוֹ פּוֹעֲלִין. אֲבָל לְשָׂאֵל וּלְהַשְׁאִיל -
7 מִתֵּר⁷⁷. שׁוֹאֵל⁷⁸ אָדָם מַחֲבֵרוֹ פְּדִי יָזֵן וְכֵדִי שְׁמֹן,
8 וּבִלְבָד שְׂלֹא יֹאמֵר לוֹ "הֲלוֹנִי".

(69) משנה, שבת צד, ב. (70) לצבוע. (71) מין אבק כחול,
שנותנות הנשים סביבות עיניהן. (72) "שמוליך המכחול
סביב העין, כאדם המוליך קולמוס סביב האות" (רש"י); וכן
כתב רבינו בפירוש המשנה, כי כוחל הרי הוא ככותב וכן
היא מסקנת הגמרא (שבת צה. לפי כת"י מינכן) "כוחלת
משום כותבת". (73) שבת קמח, א. (74) את החוב שלא
ישכת. (75) וכן מפורש בנחמיה (יג, טז) "והצורים ישבו
בה, מביאים דג וכל מכל ומוכרים בשבת לבני יהודה
וירושלים, ואריבה את חורי יהודה, ואומרים להם: מה
הדבר הרע הזה אשר אתם עושים ומחללים את יום השבת";
ובמכילתא (פרשת תשא): "כי קודש היא לכם" - מגיד
שהשבת מוספת קדושה על ישראל, מה שפלוני חנותו
נעולה? - שהוא משמר את השבת. . . מעיד למי שאמר
והיה העולם שברא את עולמו בששה ימים ונח ביום
השביעי". (76) שבת קנ, א. (77) השאלה היא לזמן
מועט, ולכן לא גזרו שמא יכתוב, אבל הלוואה היא לזמן
מרובה, וחוששים שמא יכתוב (רב אלפסי). (78) משנה,
שבת קמח, א.

9 יג. אֶתְרוֹ⁷⁹ הַמּוֹכֵר בִּפְהָ⁸⁰ אוּ בַּמִּסִּירָה - אָסוּר. [וְאָסוּר
10 לְשַׁקֵּל] - בֵּין בְּמִזִּיד, בֵּין שְׂלֹא בְּמִזִּיד. וּכְשֶׁם⁸¹
11 שְׂאֵסוּר לְשַׁקֵּל, כֶּךָ אָסוּר לְמַנּוֹת וּלְמַדְד⁸² - בֵּין בְּכָלִי
12 מִדָּה, בֵּין בִּיד, בֵּין בְּחֶבֶל.

(79) ראה הל' יום-טוב פ"ד הי"ט וב'. (80) שהחליטו על
המקח ולא מסרו לו. (81) משנה, שבת קנז, ב. (82) אבל
מותר לומר לחבירו: מלא לי כלי זה, אף שהוא כלי של
מידה, כיון שאינו מזכיר לו שם מידה (פ"ד מהלכות יו"ט
הלכה כא).

13 יד. אֵין⁸³ דְּנִיץ⁸⁴ בְּשַׁבָּת, וְלֹא חוֹלְצִין⁸⁵ וְלֹא מִיבְּמִין⁸⁶
14 וְלֹא מְקַדִּישִׁין⁸⁷; גְּזֵרָה שְׁמָא יִכְתֹּב. וְאֵין מְקַדִּישִׁין⁸⁸
15 וְלֹא מַעֲרִיכִין⁸⁹ וְלֹא מַחְרִימִין⁹⁰, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִקְח
16 וּכְמִכְרִי⁹¹. וְאֵין מַגְבִּיהִין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת, שֶׁזֶה
17 דוֹמֶה לְמְקַדִּישׁ⁹² אוֹתָן פְּרוֹת שֶׁהַפְּרִישׁ. וְעוֹד, מִפְּנֵי
18 שֶׁהוּא כְּמִתְקֵן אוֹתָן בְּשַׁבָּת. וְאֵין⁹³ מַעֲשִׂרִין אֶת
19 הַבְּהֵמָה⁹⁴, גְּזֵרָה שְׁמָא יִרְשֶׁם בְּסִקְרָא⁹⁵. וּמְקַדִּישׁ⁹⁶

20 שְׁלֹא יִהְיֶה בְּדֶרֶךְ חֹל, וַיָּבֹאוּ לְמַחֲקָא. מוֹנֶה¹²⁶ אָדָם
21 פְּרָפְרוֹתָיו¹²⁷ וְאֵת אֲוֶרְחָיו מִפְּנֵי, אָבֵל לֹא מִן
22 הַתֵּבָה¹²⁸, בְּדֵי שְׁלֹא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הַדְּיוֹטוֹת. לְפִיכָף,
23 אִם הָיוּ הַשְּׁמוֹת חֲקוּקִין עַל הַטֵּבֵלָא אוֹ עַל הַפֶּתֶל -
24 מִתֵּר לְקִרְוָתוֹ, מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ מִתְחַלֵּף בְּשִׁטְר. וְאֶסוּר¹²⁹
25 לְקִרְוֹת בְּכֶתֶב הַמִּהְלֵךְ תַּחַת הַצּוּרָה¹³⁰ וְתַחַת הַדְּיוֹקָנִי
26 בְּשִׁבְתָּ¹³¹. אֵף לְקִרְוֹת בְּכֶתוּבִים¹³² בְּשִׁבְתָּ בְּשַׁעַת בֵּית
27 הַמִּדְרָשׁ¹³³ - אֶסוּר, גְּזֵרָה מִשּׁוּם בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ;
28 שְׁלֹא יִהְיֶה כָּל אֶחָד יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְקוֹרֵא, וַיִּמְנַע מִבֵּית
29 הַמִּדְרָשׁ.

(124) שבת קטז, ב. (125) שטרי חובות וחשבונות.
(126) משנה, שבת קמז, ב. (127) מיני מעדנים. (128) "כי
לבד ספרי הנבואות ופירושיהן, אסור לקרוא בשבת ויום-
טוב, ואפילו היה אותו הספר בחכמה מן החכמות" (פירוש
המשניות). (129) שבת קמט, א. (130) "כגון בני אדם
המציירים בכותל חיות משונות, או דיוקנות של בני אדם
של מעשים, כגון מלחמת דוד וגלית, וכותבין תחתיה: זו
צורת חיה פלוגית, וזו דיוקנית פלוני ופלוגית" (רש"י).
(131) ואם עשאו לשם עבודה-זרה אסור אף בחול להסתכל
בהם, שנאמר (ויקרא יט, ד) "אל תפנו אל האלילים" (גמרא
ו'תוספות' שם). (132) "רוצה לומר, שלא יקרא
ב"כתובים" (תהלים משלי ואיוב ועוד) כל אחד ואחד
בביתו, כדי שלא יבטל בית המדרש, ולא אסרו הקריאה
בהם אלא בשעת המדרש בלבד" (פירוש המשניות).
(133) "דרכם היה שהיו דורשים לעם בשבתות, ומלמדים
לעם חוקי האלהים ותורותיו, והיתה תועלת גדולה לכולם
בוה, וזה היו עושים קודם אכילה, ואפילו על החכמים
הגדולים היה הרב מקפיד כשלא היו באים לשמוע דבריו,
לפי שהקיבוץ ההוא ברוב עם היה חיזוק הדת ושמירת גדריו
(מגיד-משנה).

30 כ. נִפְלָה¹³⁴ דְּלָקָה בְּחֶצֶר¹³⁵ בְּשִׁבְתָּ - אִינוֹ מִצִּיל כָּל
31 מֶה שֵׁשׁ בְּחֶצֶר לְחֶצֶר אַחֲרֵת שְׂבָאוֹתוֹ הַקְּבוֹי,
32 אֶף-עַל-פִּי שְׁעָרָיו; גְּזֵרָה שְׂמָא יִכְבֵּה הַדְּלָקָה בְּדֵי
33 שְׂנִיזִיל, מִפְּנֵי שְׁאֵדָם בְּהוֹל עַל מְמוֹנוֹ. לְפִיכָף גְּזֵרוֹ,
34 שְׁלֹא יִצִּיל אֶלָּא מְזוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ לְאוֹתוֹ שִׁבְתָּ,
35 וְכִלִּים שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּשִׁבְתָּ, וּבְגָדִים שֶׁיִּכּוֹל
36 לְלַבֵּשׁ; שְׂנִמְצָא מִתְנַאֵשׁ מִן הַפֶּל, וְאִינוֹ פֹּא לִידֵי
37 כְּבוֹי. וְאִם לֹא עֵרְבוּ - אֵף מְזוֹנוֹ וְכִלְיוֹ אִינוֹ מִצִּיל.

(134) משנה, שבת קיז, ב. (135) אבל בחצר אחרת שאין
בה הדליקה אינו בחול, ומותר להציל הכל מחשש הדליקה
שבחצר הסמוכה (מגיד-משנה).

38 כא. ומה¹³⁶ הוא מִצִּיל לְמְזוֹנוֹ? אִם נִפְלָה דְּלָקָה
39 בְּלִילֵי שִׁבְתָּ - מִצִּילִין מְזוֹן שְׁלֹשׁ סְעֻדוֹת¹³⁷, הֲרָאוּ
40 לְאָדָם - לְאָדָם¹³⁸, וְהֲרָאוּ לְכֹהֵנָה - לְכֹהֵנָה¹³⁹;
41 נִפְלָה בְּשַׁחֲרִית¹⁴⁰ - מִצִּילִין מְזוֹן שְׁתֵּי סְעֻדוֹת;
42 בְּמִנְחָה - מִצִּילִין מְזוֹן סְעֻדָּה אַחַת.

(136) משנה, שבת קיז, ב. (137) שחייב אדם לאכול שלש

למעלה פ"א מהל' ברכות ה"כ. (108) ספק יום ספק לילה
(כמבואר בפ"ה ה"ד), ולא גזרו בו משום שיש ספק בזמן
ובפירות. (109) טבל.

1 טז. מִי¹¹⁰ שֶׁקָּרָא שֵׁם¹¹¹ לְתַרומַת מַעֲשֵׂר¹¹² שֶׁל דְּמָאִי
2 אוֹ לְמַעֲשֵׂר עֲנִי שֶׁל וְדָאִי - לֹא יִטְלֵם¹¹³ בְּשִׁבְתָּ,
3 אֶף-עַל-פִּי שִׁיחַד מְקוֹמָן מְקֻדָּם הַשִּׁבְתָּ, וְהָרִי הֵן
4 יְדוּעִין וּמִנְחִין בְּצַד הַפְּרוֹת. וְאִם הָיָה כֹּהֵן אוֹ עֲנִי
5 לְמוֹדִים¹¹⁴ לְאָכַל אֶצְלוֹ - יָבֹאוּ וַיֹּאכְלוּ; וּבִלְבָד
6 שִׁיודִיעַ לִכְהֵן, שָׂזוּ שְׂאֵנִי מֵאֲכִילָךְ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר,
7 וַיְדוּעִיעַ¹¹⁵ לְעֲנִי, שָׂזוּ שְׂאֵנִי מֵאֲכִילָךְ מַעֲשֵׂר עֲנִי.

(110) דמאי פ"ד מ"ד. (111) שאמר בערב שבת: מה שאני
חייב להפריש יהיה בצפוני או בדורמו של צבור הפירות,
אבל לא הוציא את התרומות והמעשרות למקום אחר.
(112) שהלוי צריך להפריש תרומה לכהן ממעשר שהוא
מקבל מישראל, אבל תרומה גדולה רגילים לתתה מיד
לכהן, ואין הדרך להשאירה בבית ישראל אחר שקרא שם
עליה. (113) ליתנם לכהן או לעני, שאסור לתת המתנות
בשבת (רבינו בפרוש המשניות שם). (114) רגילים לאכול
על שולחנם. (115) שאם אינו מודיעם, הם סבורים שמשלו
הוא מאכילם, ואסור להאכיל לאורחיו תרומות ומעשרות
(פירוש המשניות ורע"ב). ועוד: שגונב דעת הבריות
(תפארת ישראל').

8 יז. אֶסוּר¹¹⁶ לְהַפִּיס¹¹⁷ וּלְשַׁחַק בְּקִבְיָא¹¹⁸ בְּשִׁבְתָּ, מִפְּנֵי
9 שֶׁהוּא פְּמָקָה וּמִמְכָּר. וּמִפִּיס אָדָם עִם בְּנָיו וְעִם בְּנֵי
10 בֵּיתוֹ¹¹⁹ עַל מְנָה גְּדוֹלָה פְּגָדָה מְנָה קִטְנָה, מִפְּנֵי שְׂאִין
11 מְקַפִּידִין¹²⁰.

(116) משנה, שבת קמח, ב. (117) להטיל גורלות.
(118) "אלו שמשחקים בעצים או בצורות או בעצמות
וכיוצא בהן, ועושים תנאי ביניהם שכל הנוצח את חבריו
באותו שחוק, יקח ממנו כך וכך" (רבינו בפ"ו מהל' גזילה
ואבידה ה"י) ודבר זה אף בחול אסור משום גזל מדבריהם
(שם). (119) דרך משחק על יד השולחן בשבת (פירוש
המשניות). (120) ולא יבואו לידי מדה ומשקל, שהרי
אביהם נותן להם הכל משלו.

12 יח. אֶסוּר¹²¹ לְחַשֵּׁב חֲשֻׁבוֹנוֹת, שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן,
13 בְּשִׁבְתָּ¹²² - בֵּין שְׁעָרָי, בֵּין שְׁעֵתִיד לְהִיּוֹת - גְּזֵרָה
14 שְׂמָא יִכְתֹּב. לְפִיכָף, חֲשֻׁבוֹנוֹת שְׂאִין בָּהֶן צָרִיךְ - מִתֵּר
15 לְחַשְׁבָּן. פִּיצֵיד? פִּמָּה סָאִין תְּבוּאָה הָיָה לָנוּ בְּשִׁנָּה
16 פְּלוּגִית, פִּמָּה דִּינִרְיִן הוֹצִיא בְּחֶתְנוֹת בְּנוֹ, וְכִיּוּצָא
17 בְּאֵלּוּ; שֶׁהֵן בְּכָלֵל שִׁיחָה בְּטֵלָה, שְׂאִין בָּהֶן צָרִיךְ
18 כָּלֵל. הַמְּחַשֵּׁב אוֹתָן בְּשִׁבְתָּ - מְמַחֵשֵׁב בְּחֻל¹²³.

(121) שבת קנ, א. (122) המילה "בשבת" מתייחסת
לתחילת ההלכה: אסור בשבת לחשב חשבונות שהוא צריך
להן, בין לשעבר בין לעתיד להיות ('מעשה רוקח').
(123) אבל אין שיחה בטלה ראויה ליראי חטא (מגיד-
משנה).

19 יט. אֶסוּר¹²⁴ לְקִרְוֹת בְּשִׁטְרֵי הַדְּיוֹטוֹת¹²⁵ בְּשִׁבְתָּ;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(150) שבת קיז, ב. (151) מזון של סעודות. וכן הדין בבשר ודגים ושאר מיני אוכלין, אם הציל כבר מין אחד, יכול לומר במין השני אני חפץ (או"ח סי' שלד). (152) בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה, אבל בזמננו אין יום הכיפורים חל לא בערב שבת ולא באחד בשבת, כמבואר בהל' קידוש החודש פ"ז ה"א. (153) למוצאי יום הכיפורים (רש"י). אף-על-פי שיש טעם להתיר, משום שמצוה לאכול במוצאי יום הכיפורים ('תוספות' שם). (154) שהרי יש לו זמן להכין אוכל בשבילו.

29 כו. מתרנו¹⁵⁵ להציל כל פתבי הקדש¹⁵⁶ שיש בחדר
30 לחדר אחרת שבאותו המבוי, ואף-על-פי שלא ערבו;
31 ובלבד שיהיה למבוי שלש מחצות ולחי אחד¹⁵⁷.
32 והוא, שיהיו פתובין אשורית¹⁵⁸ ובלשון הקדש; אבל
33 אם היו פתובין בכל לשון או בכתב אחר - אין מצילין
34 אותן, אפלו היה שם ערוב. ובחל אסור לקרות בהם¹⁵⁹,
35 אלא מניחין במקום התרף והן מתאבדין מאליהן.

(155) משנה, שבת קטו, א. (156) תורה נביאים וכתובים.
(157) כמבואר בפ"ז ה"ב. (158) הוא הכתב שבספרי
התורה שלנו. (159) שבת קטו, א: "מעשה באבא חלפתא
שהלך אצל רבן גמליאל בריבי לטבריה, ומצאו שהיה יושב
על שולחנו . . . ובידו ספר איוב תרגום, והוא קורא בו.
אמר לו: זכור אני ברבן גמליאל אבי אביך, שהיה עומד על
גבי מעלה בהר-הבית, והביאו לפניו ספר איוב תרגום, ואמר
לבנאי: שקעו תחת הנדבך (שורת אבני הבנין), אף הוא
צוה עליו וגנוז. רבי יוסי בריבי יהודה אומר - מניח במקום
התורה (=מקום גלוי) והן מרקבין מאליהן".

36 כז. היה¹⁶⁰ פתובין בסם¹⁶¹ ובסקרא¹⁶² - אף-על-פי
37 שאינו קרב של קימא, הואיל והן פתובין אשורית
38 ובלשון קדש - מצילין אותן. גליון¹⁶³ של ספרים,
39 שלמעלה ושלמטה ושביין פירשה ופירשה ושביין דף
40 לדף ושבתחלת הספר ושבתוף הספר - אין מצילין
41 אותן. הברכות¹⁶⁴ והקמעין¹⁶⁵, אף-על-פי שיש בהן
42 אותיות של שם ומענינות הרבה של תורה - אין
43 מצילין אותן מפני הדלקה.

(160) שבת קטו, ב. (161) צבע לכתיבה. (162) צבע אדום
בהיר, ושניהם אינם כשרים לכתיבת ספר תורה.
(163) החלק הבלתי כתוב, המקיף את הכתב. (164) "מטבע
הברכות שתיקנו חכמים, כגון 'שמונה עשרה' ושאר ברכות"
(רש"י) - כעין סידורי תפילה שלנו. (165) שכתובים בהם
פסוקים מעניינות (פרשיות) של תורה לסגולה ולרפואה.

44 כח. ספר¹⁶⁶ תורה¹⁶⁷ שיש בו ללקט שמונים וחמש
45 אותיות מתוך תבות שלמות, ואפלו בכללן "יגר
46 שהדוּתא"¹⁶⁸; וכן אם היתה בה פירשה שאין בה
47 שמונים וחמש אותיות ויש בה הזכרות¹⁶⁹, כגון
48 "ויהי בנסע הארץ"¹⁷⁰ - מצילין אותן מפני הדלקה.
49 ומצילין תיק¹⁷¹ הספר עם הספר, ותיק תפילין עם
50 התפילין, אף-על-פי שיש בפתובין¹⁷² מעות.

סעודות בשבת, כמבואר בפ"ל ה"ט. (138) מזון של
סעודות עבור כל אחד מבני ביתו ('פרי מגדים').
(139) "שמקדימים מזון בההמות והעבדים לסעודת עצמן"
(רבינו בהל' עבדים פ"ט ה"ח). (140) לפני הסעודה
השניה.

1 כב. במה¹⁴¹ דברים אִמורים? במציל בכלים הרבה¹⁴²,
2 או שהיה ממלא כלי ומוציאו ומערה, וחוזר וממלא
3 אותו שנית - הוא שאין מציל אלא מה שהוא צריך
4 לו; אבל אם הוציאו כלי אחד בהוצאה אחת, אף-על-
5 פי שיש בו כמה סעודות - מתר.

(141) משנה, שבת קב, א. (142) אפילו בפעם אחת.

6 כג. כיצד? מציל סל מלא כפרות, אף-על-פי שיש
7 בו כמה סעודות, ועגול של דבילה¹⁴³, ורחבת של יין.
8 וכן אם פרש טליתו וקבץ בה כל מה שיש
9 להוציא, והוציאה מלאה בבת אחת - מתר.

(143) תאנים מיובשות כבושות בצורת עיגול.

10 כד. ואומר¹⁴⁴ לאחרים: בואו והצילו לכם¹⁴⁵! וכל
11 אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו¹⁴⁶, או כלי
12 אחד שמחזיק אפלו דבר גדול. והרי הוא של מציל.
13 ואם לא רצה המציל לקחתו ונתנו לבעליו - מתר
14 לו לטל ממנו אחר השבת שכר עמלו¹⁴⁷; ואין זה
15 שכר שבת¹⁴⁸, שהרי אין שם מלאכה ולא אסור,
16 שלא הוציאו אלא במקום מערב¹⁴⁹.

(144) משנה, שבת קב, א. (145) אבל לא בשבילו, שלא
הותרו לו אלא שלש סעודות. (146) כיון שאמר: בואו
והצילו לכם, הפקיר את הכל. (147) כמפורש במשנה שם:
"ואם היו פקחין, עושין עמו חשבון אחר השבת.
(148) שאילו רצה המציל לקחת לעצמו - הכל הרי הוא שלו,
שהרי זכה בכל מן ההפקר, והוא אינו נוטל שכר עבודת
ההצלה, כי-אם שכר החפצים שהוא מחזירם מרצונו (גמרא
ופירוש המשניות). (149) שלגבי אחרים, הרי הדבר כמו
מציאה שלא התירו בה שום איסור (ראה למעלה פ"ו הכ"ב)
ועיין 'מגן אברהם' סי' של"ד סק"ג ומחצית השקל' שם.

17 כה. הציל¹⁵⁰ פת נקיה¹⁵¹ - אינו חוזר ומציל פת
18 שאינה נקיה; אבל אם הציל פת שאינה נקיה -
19 חוזר ומציל פת נקיה. ומציל ביום הכפורים מה
20 שהוא צריך לשבת, אם היה יום הכפורים בערב
21 שבת¹⁵²; אבל אינו מציל בשבת ליום הכפורים¹⁵³,
22 ואין צריך לומר ליום טוב, ולא משבת זו לשבת
23 הבאה¹⁵⁴. ומה שהוא מציל ללבש - לובש כל מה
24 שהוא יכול ללבש, ועוטר כל מה שהוא יכול
25 לעטר, ומוציא. ואומר לאחרים: בואו והצילו
26 לכם! וכל אחד ואחד לובש ומתעטר בכליו,
27 ומוציא. והרי הוא שלו כמו המאכל, שהרי מן
28 ההפקר הן זוכין.

22 שְׁהָרִי מִתֵּר לְשֹׁמֵר בְּשֶׁבֶת.⁷ וּמִחֲשִׁיף לְהִבִּיא בְּהֶמָּה אוֹ
23 פְּרוֹת תְּלוּשִׁין; שֶׁהִבְהִמָּה - קוֹרָא לָהּ וְהִיא בָּאָה, אָף-
24 עַל-פִּי שֶׁהִיא חוּץ לְתַחוּם; וּפְרוֹת תְּלוּשִׁין - אֵלוּ הֵיוּ
25 שֵׁם מַחְצוֹת, הֵיחָה מִתֵּר לְהִבִּיאָן בְּשֶׁבֶת. וְכֵן אוֹמֵר אָדָם
26 לְחִבְרוֹ: לְכָרֶךְ פְּלוֹנִי⁸ אֲנִי הוֹלֵךְ לְמִתָּר; שָׂאֵם הֵיוּ שֵׁם
27 בְּרַגְנִים¹⁰, הֵיחָה הוֹלֵךְ לְשֵׁם בְּשֶׁבֶת. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בִּזְהָ.

(משנה מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). שאסור להחשיך
על התחום. (7) ראה להלן הלכה ח'. (8) שנתלשו מערב
שבת אבל פירות שנתלשו בשבת שאסורים באכילה
(למעלה פרק כ"א הלכה ז') ואסורים בטלטול – אין
מחשיכים עבורם (מסכת שבת דף ק"ג עמוד ב').
(9) שהוא מחוץ לתחום. (10) סוכות של שומרים, שעל
ידיהן יוכל ללכת בשבת אפילו מחוץ לתחום, אם הן
מובלעות זו לזו בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים,
כמבואר בפרק כ"ח הלכה א' וב'.

ד. מִתָּרִי¹¹ לְאָדָם לֹמֵר לְפֹעֵל: הִנֵּנָּה שֶׁתַּעֲמֹד עִמִּי
28 לְעֶרֶב¹²? אָכֵל לֹא יֹאמֵר לוֹ: הֵיחָה נָכוֹן לִי לְעֶרֶב;
29 שֶׁנִּמְצָא עוֹשֶׂה חֲפָצוֹ בְּשֶׁבֶת. וְאִסּוּר¹³ לְרוּץ וּלְדַלֵּג
30 בְּשֶׁבֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ - שְׁלֵא יֵהָא הַלּוֹכֶכָה
31 שֶׁל שֶׁבֶת בְּהַלּוֹכֶכָה שֶׁל חַל. וְיִוָּרֵד¹⁴ אָדָם לְבוֹר
32 וְיִשְׁחַץ¹⁵ וּמַעְרָה, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה אֲמָה, וּמִטַּפֵּס וְיִוָּרֵד
33 וְשׁוֹתֵה¹⁶, וּמִטַּפֵּס וְעוֹלֵה¹⁷. וְאִסּוּר¹⁸ לְהִרְבּוֹת
34 בְּשִׂיחָה¹⁹ בְּטִלְהָ²⁰, שֶׁנֶּאֱמַר: וְדָבָר דָּבָר - שְׁלֵא יֵהָא
35 דְּבוּרָךְ שֶׁל שֶׁבֶת בְּדְבוּרָךְ שֶׁל חַל.
36

(11) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). (12) "עכשיו נראה אם
תעמוד עמי לערב, אם תבא אלי לכשתחשך, אף על פי
ששניהם יודעים שעל מנת לשכרו לעבודה הוא מזהירו,
כיון שאינו אומר כן בפירוש אלא בדרך רמז, הרי זה
כהרור, ומבואר בהלכה א': "ודבר דבר – דבר אסור
הרור מותר" (ועיין רש"י שם). ובהגה"מ פירש: "הנראה
– טוב בעיניך". (13) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א').
(14) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). (15) חפירה ארוכה.
(16) לדעת רש"י מותר לרדת גם לא לצורך שתיה, "בין שיש
בהן מים בין שאין בהן מים". (17) ואין כאן חשש של
איסור הילוך כדרך חול, ובטור אורח חיים סימן של"ו כתב
שהחידוש בזה הוא שאין חוששין שמא יעקור קרקע
בירידתו ועלייתו. (18) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א').
(19) ירושלמי (מסכת שבת פרק ט"ו הלכה ג'): "רבי שמעון
בן יוחאי כשראה את אמו מדברת הרבה, אמר לה: אמי
שבת היום". (20) בתלמוד (מסכת יומא דף י"ט עמוד ב'):
מובא שגם בחול אסור, ושם: "אמר רבא השח שיחת חולין
עובר בעשה, שנאמר (דברים פרק ו', פסוק ז') "ודברת בם"
– ולא בדברים בטלים". אבל הר"ח פירש שם שהמדובר
על המפסיק באמצע לימודו. ועיין לעיל בפרק ב' מהלכות
דעות הלכה ד'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור לרוץ ולדלג בשבת"

וממשיך בהלכה ה' "מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה כו",

(166) שבת קטז, א. (167) שנטשטשו צורות האותיות, ולא
נשאר אלא שמונים וחמש אותיות, כמו "ויהי בנסוע"
(במדבר י', לה), החשובה כספר בפני עצמה, ואין בה אלא
שמונים וחמש אותיות. (168) אף שהוא תרגום ולא לשון
הקודש. (169) שמות קדושים, אף שאין בהם פ"ה אותיות
(שבת קטז:). (170) שנמחקו ונטשטשו מפרשה זו כמה
אותיות. (171) משנה, שבת קטז, ב. שהתיק מתשמישי
קדושה. (172) בתוך התיק, שהמעות בטלות לגבי התיק.

יום חמישי י"ט אלול ה'תשע"ט

פֶּרֶק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבארו בו איסורים של דבריהם, בדברים שאין בהם
חשש מלאכה. ומה שהותר מהם, במקום מצוה, או צרכי
רבים, ונמשך לזה ביאור שאין עונשי בית-דין דוחין את
השבת, אף על פי שהם מצוה. ונסתיים הפרק בהקדמת
הודעת סיבות איסור טלטול מקצת דברים בשבת, מצד
מהות הדברים, לא מצד הרשויות שבהן הדברים מטולטלין.

1 א. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן אִסּוּרִין בְּשֶׁבֶת, אָף-עַל-פִּי
2 שְׂאִינָם דּוֹמִין לְמִלְאכָה וְאִינָם מְבִיאִין לִידֵי מִלְאכָה.
3 וּמִפְּנֵי מָה נֶאֱסָרוּ? מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: אִם תִּשָּׁב מִשֶּׁבֶת
4 וְהָלַךְ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי. וְנֶאֱמַר: וּכְבַדְתָּ
5 מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמַּצָּא חֲפָצֶךָ וְדָבָר דְּבָרֶךָ. לְפִיכָךְ
6 אִסּוּר לְאָדָם לְהִלָּךְ בְּחֲפָצָיו בְּשֶׁבֶת, וְאֲפִלּוּ לְדָבָר
7 בְּהֵן, כְּגוֹן שִׁידָבָר עִם שֶׁתָּפֹה מָה יִמְכֹּר לְמִתָּר אוֹ מָה
8 יִקְנֶה, אוֹ הֵיאָף יִבְנֶה בֵּית זֶה, וּבָאֵי זֶה סְחוּרָה יִלָּךְ
9 לְמָקוֹם פְּלוֹנִי. כָּל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אִסּוּר, שֶׁנֶּאֱמַר:
10 וְדָבָר דָּבָר - דְּבוּר אִסּוּר, הִרְהוּר מִתָּר.

(2) ירושלמי (מסכת שבת פרק ט"ו הלכה ג'): "אמר רבי
אבהו: כתיב (שמות כ, י) "ויום השביעי שבת לה' אלהיך
– מה הקדוש ברוך הוא שבת ממאמר (שהרי בעשרה
מאמרות נברא העולם), אף אתה שבות ממאמר" (שלא
תרבר בשבת דברי חול). (3) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד
א').

11 ב. אִסּוּר לְאָדָם לְפָקֵד גִּנּוּתָיו וּשְׁדוּתָיו בְּשֶׁבֶת כְּדִי
12 לְרִאוֹת מָה הֵן צְרִיכִין, אוֹ הֵיאָף הֵן פְּרוֹתֵיהֶן; שֶׁהָרִי זֶה
13 מִהִלָּךְ לַעֲשׂוֹת חֲפָצוֹ. וְכֵן אִסּוּר לְאָדָם שֶׁיּוֹצֵא בְּשֶׁבֶת עַד
14 סוֹף הַתַּחֲנוּם⁵, וְיֵשֵׁב שָׁם עַד שֶׁתַּחֲשֹׁךְ, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה קְרוֹב
15 לַעֲשׂוֹת חֲפָצָיו בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת; שֶׁהָרִי נִמְצָא הַלּוֹכֵב
16 בְּשֶׁבֶת לַעֲשׂוֹת חֲפָצָיו.

(4) (מסכת עירובין דף ל"ח עמוד ב'). (5) אלפיים אמה
מהעיר כמבואר בפרק כ"ז הלכה א'.

17 ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁶ בְּשֶׁחֲשִׁיף עַל הַתַּחֲנוּם
18 לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁאִסּוּר בְּשֶׁבֶת לַעֲשׂוֹת; אָכֵל אִם הֲחִשִּׁיף
19 לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁמִּתָּר לַעֲשׂוֹת בְּשֶׁבֶת - הָרִי זֶה מִתָּר.
20 מִיָּצֵד? אֵין מִחֲשִׁיכִין עַל הַתַּחֲנוּם לְהִבִּיא פְּרוֹת מִחֲבָרִין
21 אוֹ לְשֹׁכֵר פּוֹעֲלִין, אָכֵל מִחֲשִׁיף הוּא לְשֹׁמֵר פְּרוֹת;

מצוה וכדומה (מגן אברהם ש"ו). (24) משנה (מסכת שבת דף קנ"ז עמוד א'). (25) ארבעים סאה. (26) בגד שיש בו שלש אצבעות על שלש אצבעות מקבל טומאת בגדים (רבינו בהלכות כלים פרק כ"ב הלכה א'). (27) (מסכת שבת דף קנ"ז עמוד א') מקציבים סכומי כסף. (28) לחיאתראות. (29) אולם מרווח שמסביבו חדרים. (30) לשאול ולחקור (פירוש המשניות). (31) צרכי רבים נחשבים לדבר מצוה. (32) בפירוש המשנה כתב רבינו: "דבר מצוה - בשדוכי הבנים והבנות". (33) (מסכת קדושין כ"ט עמוד א') "האב חייב בבנו: למולו, לפדותו, ללמדו תורה, להשיאו אשה וללמדו אומנות". (34) (מסכת שבת דף י"ב עמוד א'). (35) "צריך להרחיב דעתם שלא יצטערו" (רש"י). (36) משנה (מסכת שבת דף קנ"א עמוד א'). (37) "לשאול ולחקור" (פירוש המשניות). (38) שכל אלו צרכי מצוה הם. (39) סכום מסוים שעליו לא יוסיף, מכיון שאין בהקצבה זו מצוה כי אם חסכון ממונו.

- 19 ו. מפליגין⁴⁰ בים הגדול⁴¹ בערב שבת לדבר מצוה, ופוסקין⁴² עמו לשבת - ואינו שובת⁴³. ומפריין⁴⁴ נדרים⁴⁵ בשבת - בין לצרף שבת⁴⁶, בין שלא לצרף שבת⁴⁷. ונשאלין⁴⁸ לחכם על הנדרים שהן לצרף השבת, ומתירין, אף-על-פי שהיה להן פנאי להתירן⁴⁹.
- 24 קדם השבת; שדברים אלו - מצוה הן⁴⁹.

(40) (מסכת שבת דף י"ט עמוד א'). (41) להלן בפרק ל' הלכה י"ג מביא רבינו, שאסור להפליג (לנסוע בספינה) פחות משלושה ימים קודם השבת, משום צער הנוסעים אשר "יחוגו וינועו כשיכור", לכן יפליג שלשה ימים לפני שבת, כדי "שתתישב דעתו עליו קודם השבת ולא יצטער יותר מדאי". ולדבר מצוה מותר, כי העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת ("שלחן ערוך" הרב, רמ"ח) ו"שליחות מצוה דוחה שבת" (במדבר רבה, שלח פרשה ט"ז). (42) מתנה עם הנכרי שישבות. (43) ואם אחר כך אינו שובת אין בכך כלום. (44) משנה (שבת דף קנ"ז עמוד א'). (45) בעל יכול להפר ביום שמעו את נדרי אשתו, והאב - נדרי בתו (עד שלא בגרה ולא נשאת). (46) כגון נדר שלא לאכול בשבת (רש"י). (47) כי אם לא יפר היום, לא יוכל להפר עוד. (48) החכם יכול להתיר נדר אם הנודר מתחרט עליו. (49) אבל נדרים שאינם לצורך השבת ימתין להתירם עד למחר.

- 25 ז. אין⁵⁰ עונשין בשבת. אף-על-פי שהענש מצות עשה⁵¹, אינה דוחה שבת. כיצד? הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה - אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו בשבת; שנאמר: לא תבערו אש בכל משבתהיכם ביום השבת - זו אזהרה לבית-דין שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שרפה, והוא הדין לשאר ענשין⁵².
- 31

(50) (סנהדרין דף ל"ה עמוד ב'). (51) ראה בספר המצוות מצות עשה רכ"ד: להכות ברצועה. מצוה רכ"ח: לשרוף העוברים כו' ועיין שם עוד במצוות הסמוכות. (52) בגמרא

וההוראה מהלכה זו בנוגע לעבודת ה': כשבאים לתלמיד-חכם שהוא בבחינת שבת, ומוסרים לו את השליחות מנשיא הדור, שיש לעסוק בהפצת המעיינות חוצה, טוען הוא "תלמיד-חכם איקרי שבת" וממילא אינו יכול לרוץ ולדלג בשבת, על זה באה ההוראה "מותר לרוץ ולדלג בשבת לדבר מצוה". ולא זו בלבד שמוותר, היינו מותר לכתחילה, אלא כמו שפסק לפני כן "מצוה לרוץ לבית הכנסת כו'" כי אף שלימוד התורה הוא עניין הכי נעלה, עד ש"אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש", אעפ"כ כאשר מדובר בעניין של 'פיקוח נפש' אומרת התורה שצריך לחלל את השבת בשבילו, וכך הוא גם ב'פיקוח נפש' ברוחניות שיש להפסיק מלימוד תורה (שבת) כדי להציל יהודי אחר. ומבואר במקום אחר ש'מת מצוה' ברוחניות הוא אדם החי בעולם הזה, אבל אין בו חיות למצוות - 'מת מצוה' - מכיון שאינו יודע כלל על המצוה, ולכן כשם ש'מת מצוה' חייב אפילו כהן-גדול להפסיק באמצע עבודות יוה"כ (שבת שבתון) כדי להתעסק בו, כך בנוגע ל'מת מצוה' ברוחניות שיש לעזוב את העבודה הכי נעלית כדי להחיות יהודי זה, וכלשון הידוע "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה".

(על-פי יין מלכות ספר זמנים סי' יג)

- 1 ה. מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה, כגון שירוצן לבית
- 2 הפקסות או לבית המדרש²¹. ומחשביין²² חשבונות של
- 3 מצוה²³, ומודדיין²⁴ מדידה של מצוה, כגון מקנה -
- 4 לידע אם יש פשעור²⁵, או כגד - לידע אם מקבל
- 5 טמאה²⁶. ופוסקין²⁷ צדקה לעניים. והולכין לבתי
- 6 קנסיות ולבתי מדרשות - ואפילו לטרטאות²⁸
- 7 ויטרקלין²⁹ של פותים - לפקח³⁰ על עסקי רבים³¹
- 8 בשבת. ומשדכין על התינוקות לארס³², ועל התינוק
- 9 ללמדו ספר וללמדו אמנות³³. ומבקרין³⁴ חולין
- 10 ומנחמים אבלים. והנכנס לבקר את החולה, אומר:
- 11 שבת היא מלזעק, ורפואה קרובה לבוא³⁵.
- 12 ומחשיכין³⁶ על התחום לפקח³⁷ על עסקי פלה ועל
- 13 עסקי המת³⁸, להביא לו ארון ומכריכין. ואומר לו:
- 14 לך למקום פלוני, לא מצאת שם, הבא ממקום פלוני.
- 15 לא מצאת במנה, הבא במאתים. ובלבד שלא יזכיר לו
- 16 סכום מקח³⁹. שכל אלו וכיוצא בהן - מצוה הן,
- 17 ונאמר: עשות חפצין וכו' - חפצין אסורין, חפצין
- 18 שמים מתירין.

(21) (מסכת ברכות דף ו' עמוד ב'): "אמר רבי זירא: בתחילה כשראיתי חכמים רצים לשמוע את הדרשה לבית המדרש, אמרתי: חכמים מחללים את השבת! כיון ששמעתי מה שאמר רבי יהושע בן לוי: לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת, גם אני מהרתי. (22) (מסכת שבת דף קנ"ז עמוד א'). (23) כחשבון ההוצאות לסעודת

מַעֲשֵׂיָן אֶת הַיּוֹדֵאִי⁷² בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, אֶף-עַל-פִּי
שְׁאִסּוּר הַפְּרִשָּׁת הַמַּעֲשֵׂר בַּשְּׁבֻת מִשּׁוּם שְׁבוּת; אֲכָל
מַעֲשֵׂיָם אֶת הַיּוֹדֵאִי⁷³.

(62) (מסכת עירובין דף ל"ב עמוד ב'): "רבי אומר: כל דבר שהוא משום שבות, לא גזרו עליו בין השמשות", וסובר רבינו שזה נאמר על דבר מצוה, כדי שלא יקשה מהמשנה (מסכת שבת דף ל"ד עמוד א'): "ספק חשיכה ספק אינו חשיכה, אין מעשרין את הפירות ואין מטבילין את הכלים" ונפסק להלכה בפרק כ"ג הלכה ט"ו (ורמו על זה רבינו בסמוך), אף שאין במעשר וטבילה אלא משום שבות, אלא ודאי שלא התירו שבות בין השמשות אלא לדבר מצוה ("מגיד משנה"). (63) דברים המותרים מן התורה וחכמים גזרו עליהם כמבואר בתחלת פרק כ"א. (64) שהוא ספק יום ספק לילה כמבואר בפרק ה' הלכה ד'. (65) צורך גדול. (66) שאסרו חכמים משום גזירה שמא יתלוש כמבואר בפרק כ"א הלכה ו'. (67) שאסרו חכמים גזירה שמא יעשה חבית של שייטין (פרק כ"ג הלכה ה'). (68) למצות נטילה. (69) למצות תקיעה. (70) שאיסור טלטול בתוכו הוא מדרבנן כמבואר בפרק י"ד הלכה י"א. (71) "שאינ מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה" (הלכות עירובין פרק ו' הלכה ו'). ואם "נתכוון לשבות ברשות היחיד או ברשות הרבים והניח עירובו בכרמלית, או שנתכוון לשבות בכרמלית והניח עירובו (עירוב-תחומין) ברשות היחיד או ברשות הרבים - הרי זה עירוב, שבשעת קניית העירוב, שהוא בין-השמשות, מותר להוציא ולהכניס מכל אחת משתי הרשויות לכרמלית לדבר-מצוה, שכל דבר שהוא מדברי סופרים לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה" (שם הלכה ט'). (72) תבואה שלא הופרשה ממנה תרומה ומעשר. (73) פירות עם הארץ שספק אם הפריש מהם מעשרות (ראה פרק כ"ג הלכה ט"ו).

יֵא. קִטְיָה⁷⁴ שֶׁעָשָׂה⁷⁵ בַּשְּׁבֻת דִּבְרָ שֶׁהוּא מִשּׁוּם
שְׁבוּת⁷⁶, כְּגוֹן שֶׁתִּלְשׁ מַעֲצִיץ שְׁאִינוּ נִקְוָה או טִלְטֵל
בְּכַרְמְלִית - אֵין בֵּית-דִּין מַצְוִין לְהַפְרִישׁוֹ⁷⁷. וְכֵן אִם
הֵנִיחוּ אָבִיו - אֵין מַמְחִין בִּידוֹ⁷⁸.

(74) (מסכת יבמות דף ק"ד עמוד א'): "לרבי יצחק בר ביסני אבדו מפתחות בית המדרש ברשות הרבים בשבת, בא לפני רבי פדת (לשאול מה לעשות), אמר לו הבא לשם תינוק ותינוקת וישחקו שם, ואם ימצאו את המפתחות יביאו לך. שמע מינה: "קטן אוכל נבילות אין בית דין מצווין להפרישו" וראה להלן בסמוך. (75) בקטן שלא הגיע לחינוך, אבל אם הגיע לחינוך (שהוא מבין להבדיל בין איסור להיתר), כיון שחייב אביו לחנכו במצוות כל שכן שצריך להפרישו מאיסור (תוספות שבת דף ק"כ עמוד א'). (76) זה נאמר על סוף ההלכה, שגם אביו אינו צריך להפרישו מאיסור דרבנן, אבל בית דין אין צריכים להפרישו גם אם עושה איסור תורה כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק י"ז הלכה כ"ז (כסף משנה). (77) "במה דברים אמורים בשעשה מעצמו אבל אסור להרגילו בחילול שבת ומועד, ואפילו בדברים שהן משום שבות" (הלכות מאכלות אסורות שם). (78) "אף על פי שאין בית דין

(שם) משמע שדוקא בדבר שיש בו חילול שבת, כגון שריפה - אסור לדון, ושאר עונשים שאין בהם חילול שבת לא מצאנו. אולם בירושלמי סנהדרין (פרק ד' הלכה ו') ונוכר ב"ספר המצוות" מל"ת שכ"ב) מפורש: "נאמר כאן (שמות פרק ל"ה, פסוק ג') לא תבערו אש בכל מושבותיכם" ונאמר להלן (במדבר פרק ל"ה, פסוק כ"ט) "והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם", מה להלן (מושבות) בבית דין הכתוב מדבר, אף כאן בבית דין הכתוב מדבר, מכאן לבתי דינים שלא יהיו דנין בשבת", משמע שכל העונשים נכללים באיסור זה.

ח. מִתֵּר⁵³ לְאָדָם לְשֹׁמֵר פְּרוֹתָיו בַּשְּׁבֻת - בֵּין
תְּלוּשִׁים, בֵּין מַחְפְּרִין. וְאִם בָּא אָדָם לְטַל מִהֵן, או
בְּהֶמָּה וְחִיָּה לְאָכֹל מִהֵן - גּוֹעֵר⁵⁴ בָּהֶן וּמִפָּה בָּהֶם
וּמִרַחֲקָן. וְהָלֹא דִבְרָ זֶה מַחְפְּצִיו הוּא, וְלָמָּה הוּא
מִתֵּר? מִפְּנֵי שְׁלֹא נֶאֱסַר אֲלָא לְקָנוֹת לְעַצְמוֹ חֲפָצִים
שְׁאִינוֹן עִתָּה מְצוּיִים, או לְהַשְׁתַּכֵּר וְלְהַרְוִיחַ וְלְהַטְפִּיל
בְּהֶנְאָה שֶׁתִּבְּאוּ לְיָדוֹ; אֲכָל לְשֹׁמֵר מְמוֹנוֹ שֶׁכָּפַר בָּא
לְיָדוֹ עַד שֶׁיַּעֲמִיד כְּמוֹת שֶׁהוּא - מִתֵּר. הֵא לָמָּה זֶה
דּוֹמָה? לְנוֹעֵל בֵּיתוֹ⁵⁵ מִפְּנֵי הַגְּנָבִים.

(53) משנה מסכת שבת דף ק"נ עמוד א' "מחשיך הוא על התחום לשמור ומביא פירות בידו" ואמרו בגמרא (שם עמוד ב') שהמדובר בפירות מחוברים. הרי שמותר לשמור גם פירות מחוברים שאם לא כן אסור להחשיך על זה כדלעיל הלכה ג'. (54) נלמד ממה שבסמוך בהלכה ט' שלא יספק כו' משמע שלגעור מותר. (55) [כן הוא בגמרא מסכת שבת דף ק"ו עמוד ב': "לנועל את ביתו לשומרו" ושם דף ק"ז עמוד א' אמרו בענין זה שפטור ומותר הוא].

ט. הַמַּשְׁמֵר⁵⁶ זִרְעִיו מִפְּנֵי הַעוֹפּוֹת, וּמִקְשָׁאֵיו⁵⁷
וּמִדְּלֻעָיו⁵⁸ מִפְּנֵי הַחִיָּה - לֹא יִסְפֹּק⁵⁹ וְלֹא יִרְקֹד⁶⁰
בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשֶׂה בָּחַל; גִּזְרָה שְׁמָא יִטַּל צְרוּר⁶¹ וְיִזְרַק
אֶרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים.

(56) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). (57) שדה קשואין. (58) שדה דלועין. (59) יכה כף אל כף. (60) ברגל כדי להברירה את העופות והחיות. (61) עיין לעיל פרק כ"ג הלכה ה' "שאינ מספקין ולא מרקדין בשבת גזירה שמא יתקן כלי שיר" ועיין שם במגיד משנה שדוקא אם עשה כן לשיר גזרו גזירה זו.

י. כָּל⁶² הַדְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין מִשּׁוּם שְׁבוּת⁶³, לֹא
גִּזְרוּ עֲלֵיהֶן בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת⁶⁴; אֲלָא בַּעֲצָמוֹ שֶׁל יוֹם
הוּא שֶׁהֵן אֲסוּרִין, אֲכָל בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת מִתֵּרִין. וְהוּא,
שִׁיחִיָּה שֶׁם דִּבְרָ מְצוּה או דַּחַק⁶⁵. בִּיצֵד? מִתֵּר לוֹ
בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת לַעֲלוֹת פְּאִילָן⁶⁶ או לְשׁוּט עַל פְּנֵי
הַמַּיִם⁶⁷ לְהִבִּיא לְהַלְבֵּב⁶⁸ או שׁוֹפֵר⁶⁹. וְכֵן מוֹרִיד מִן
הָאֵילָן או מוֹצִיא מִן הַפְּרָמְלִית⁷⁰ עֲרוֹב⁷¹ שֶׁעָשָׂה. וְכֵן
אִם הָיָה טְרוֹד וְנַחֲפִי, וְנִצְרָף לְדִבְרָ שֶׁהוּא מִשּׁוּם
שְׁבוּת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת - הִרִי זֶה מִתֵּר. אֲכָל אִם לֹא
הָיָה שֶׁם דַּחַק וְלֹא דִבְרָ מְצוּה - אֲסוּר. לְפִיכָף אֵין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 השנה בכל אדם. ומפני דברים אלו נגעו באסור
20 הטלטול, ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא
21 פלים הצריך להם, כמו שיתבאר.

22 פרק חמשה ועשרים
(1) נתבאר בו מקצת דיני טלטול ולא נשלמו בזה הפרק.

23 א. יש פלי שמלאכתו להתר, והוא הפלי שמותר
24 לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו בחל. כגון: כוס
25 לשותות בו, וקערה לאכל בה, וספין לחתך בו בשר
26 ופת, וקרנס² לפצע³ בו אגוזים וכיוצא בהן.

(2) פטיש. (3) לפצח.

27 ב. ויש פלי שמלאכתו לאסור, והוא הפלי שאסור
28 לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו. כגון מכתשת⁴
29 וריחים⁵ וכיוצא בהן, שאסור לכתש ולטחן בשבת.
(4) כלי לכתשת דברים יבשים. (5) טחנת-יד.

30 ג. פל⁶ פלי שמלאכתו להתר - בין היה של עץ, או
31 של חרס, או של אבן, או של מתכת - מותר לטלטלו
32 בשבת, בין בשביל עצמו של פלי, בין לצורך
33 מקומו⁸, בין לצורך גופו⁹. וכל פלי שמלאכתו לאסור
34 - בין היה של עץ, או של חרס, או של אבנים, או
35 של מתכת - מותר לטלטלו בשבת, בין לצורך גופו¹⁰,
36 בין לצורך מקומו; אבל בשביל עצמו¹¹ של פלי -
37 אסור.

(6) משנה (שבת קכב: קכד.) ויסוד איסור טלטול בשבת,
מבואר בפרק הקודם הלכה י"א וי"ב. (7) שלא ישבר או
שלא יגנב, כדלהלן הלכה ד'. (8) שצריך להשתמש במקום
שהכלי מונח. (9) שצריך להשתמש בגוף הכלי. משמע
שאינן לטלטל שום כלי אפילו אם מלאכתו להתר, אלא
דוקא לצורך גופו או מקומו או בשביל עצמו של כלי, אבל
שלא לצורך כלל - אסור לטלטל (מגיד-משנה).
(10) לשימוש של היתר בגוף הכלי, כגון פטיש של נפחים
לפצוע בו אגוזים, כדלהלן הלכה ד'. (11) שלא ישבר או
שלא יגנב כנ"ל.

38 ד. כיצד? מטלטל הוא¹² את הקערה של עץ לאכל
39 בה או לישב במקומה, או פדי שלא תגנב - וזה הוא
40 בשביל עצמה. וכן אם טלטל אותה מן החמה פדי
41 שלא תתיבש ותשבר, או מן הגשמים פדי שלא
42 תתפח¹³ ותפסד - הרי זה מטלטל בשביל עצמה
43 ומותר, מפני שמלאכתה להתר.

(12) כלי שמלאכתו להתר לצורך גופו ומקומו או בשביל
עצמו. (13) תתנפח מרטיבות ותתקלקל.

44 ה. וכן מטלטל הוא הריחים או המכתשת¹⁴ לשבר
45 עליה אגוזים או לעלות עליה למטה - וזה הוא
46 לצורך גופו או לישב במקומו; אבל אינו מטלטלה

מצווין להפריש את הקטן, מצוה על אביו לגעור בו
ולהפרישו, כדי לחנכו בקדושה, שנאמר: חנוך נער על פי
דרכו וגו' (שם).

1 יב. אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך
2 שהוא עושה בחל⁷⁹. ומפני מה נגעו באסור זה?
3 אמרו: ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהיה
4 הלוקף בשבת כהלוקף בחל, ולא שיחת השבת
5 כשיחת החל, שנאמר: ודבר דבר - קל וחמר שלא
6 יהיה טלטול בשבת כטלטול בחל; פדי שלא יהיה
7 פיוס חל בעיניו, ויבוא להגביה ולתקן פלים מפנה
8 לפנה או מבית לבית, או להצניע אבנים וכיוצא
9 בהן; שהרי הוא בטל ויושב בביתו, ויבקש דבר
10 שיתעסק בו, ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם
11 שנאמר בתורה: למען ינוח.

(79) וזה נקרא בלשון הפוסקים: "מוקצה"; ופרטי הדינים
יבוארו להלן בפרק כ"ה ובפרק כ"ו. ומקור איסור טלטול
המוקצה בשבת הוא בברייתא (מסכת שבת דף קכ"ג עמוד
ב'): "אמר רבי חנינא: בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה
זו (איסור טלטול מוקצה), שכתוב (נחמיה י"ג): "בימים
ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים
הערימות" (וגזרו טלטול הרבה כלים, כדי לגדור גדר
להחמיר באיסורי שבת שהיו מקילים בהם - רש"י).
ומתחלה אסרו הכל: בראשונה היו אומרים שלשה כלים
ניטלים בשבת (שאדם זקוק להם מאד לשימוש: סכין
לחתוך בה דבילה, כף לקדירה, וסכין לחתוך בשר ולחם)
וחזרו והתירו (כשראו שהתחיל העם להזהר באסורי שבת),
וחזרו והתירו יותר (כשנזהרו יותר) עד שאמרו: כל הכלים
ניטלים בשבת, חוץ מאלה המפורשים להלן בהלכות
שלפנינו. ובעיקר טעמיו של רבינו באיסור טלטול המוקצה
בהלכה זו ובהלכה י"ג חלק הראב"ד בהשגה וכתב כי טעם
איסור טלטול הוא משום שמא יבוא לידי איסור הוצאה
מרשות היחיד לרשות הרבים כמבואר בגמרא (מסכת שבת
דף קכ"ד עמוד ב'), ואף על פי שמשום גזירת הוצאה היא
- לא גזרו על כל הכלים ועל האוכלין משום שאין גוזרים
גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולים לעמוד בה
(רש"י ביצה דף י"ד עמוד א'). ודעת רבינו היא שמה
שאמרו בגמרא ש"טלטול צורך הוצאה היא" אינו אלא לפי
משנה ראשונה שאסרו הכל, אבל לפי משנה אחרונה שרוב
הכלים מותרים בטלטול, אי אפשר לומר שהטעם הוא
משום הוצאה שאם כן מה נשתנו אלו מאלו, אלא על כרחנו
שטעמים אחרים הונחו בענין זה וכמו שביאר בדבריו (ועיין
מ"מ).

12 יג. ועוד, כשיבקר ויטלטל פלים שמלאכתו לאסור,
13 אפשר שיתעסק בהן מעט ויבוא לידי מלאכה. ועוד,
14 מפני שמקצת העם אינם בעלי אמוניות, אלא בטלין
15 פל ימיהן, כגון הטילין ויושבי קרנות, שקל ימיהן
16 הן שובתים ממלאכה; ואם יהיה מותר להלך ולדבר
17 וליטלטל בפאר הימים, נמצא שלא שבת שבייתה
18 הנפרת. לפיכך שבייתה מדברים אלו היא שבייתה

(36) משנה, שבת קכב, ב. (37) עשויה לחפור בה ומלאכתה לאיסור. (38) "מכאן ראינו, שמותר להוציא מה שנכנס בבשר האדם מן הקוצים והברקנים בשבת, וכמו כן מותר לסחוט החבורה כדי שתצא הליחה ממנה אבל לא להרחיב הפה" (פירוש המשניות). וראה למעלה בפ"י הי"ז. (39) שבטל מהם שם כלי. (40) שלא נגמרה עדיין. (41) שאף-על-פי שכיון שלא ניקבה עדיין, אין שם מלאכתה לאיסור עליה, ואינה ראויה לתפירה - יש לפעמים שמשאירים אותה כך ומשתמשים בה להוציא את הקוצים הנתחבים ביד (גמרא שבת קכג. ורש"י שם).

ט. כל⁴² כלי שמקפיד עליו שמה ופחתו דמיו, כגון פלים המקצים⁴³ לסחורה וכלים היקרים ביותר, שמקפיד עליהן שמה ופסדו - אסור לטלטלן בשבת. וזה הוא הנקרא מקצה מחמת חסרון כס. כגון: המסר⁴⁴ הגדול, ויתד⁴⁵ של מחרשה, וספין של טבחים⁴⁶, וחרב⁴⁷ של אשכפים⁴⁸, וחצין החרשים⁴⁹, וקרנס של פשמים⁵⁰, וכיוצא בהן.

(42) משנה, שבת קכג, ב. (43) המיוחדים. (44) כלי נגר לנסר בו עצים. (45) המתכת החדה שבמחרישה לחפירה באדמה. (46) סכין שהקצבים מקצבים בו את הבשר באטליו (רש"י), ולדעת ה'תוספות' סכין של שחיטה. (47) סכין. (48) סנדלרים. (49) קרדום הנגרים לחתוך את הקורות (בגמרא: "חציני דנגרי"). ובנוסח אחר: "וחצין של חרשין" ('מעשה רוקח'). (50) בנוסח אחר: "קורנס של נפחים" (ויניציאה). ותמה על זה ה'בית יוסף' בסי' שח שבקורנס של נפחים הכל מורים שאינו מוקצה מחמת חסרון כס (שבת, שם).

י. כל⁵¹ כלי שהקצה מחמת האסור - אסור לטלטלו⁵². כגון: גר⁵³ שהדליקו בו בשבת, והמנורה שהיה⁵⁴ הגר עליה, ושלחן שהיה עליו מעות - אף-על-פי שפכה הגר או שגפלו המעות - אסור לטלטלן; שכל כלי שהיה אסור לטלטלו בין השמשות, נאסר לטלטלו כל השבת בלה, אף-על-פי שהיה הדבר שגרום לו האסור⁵⁵.

(51) שבת קנז, א. (52) אפילו לצורך גופו או לצורך מקומו (כסף-משנה). (53) שבת מר, א. (54) שהניחו עליו בכוונה (מגיד-משנה). (55) "מיגו דאיתקצאי לבין השמשות, איתקצאי לכולי יומא" (=מתוך, מפני שנעשה מוקצה לבין השמשות, הוקצה לכל היום).

יא. אבל⁵⁶ כלי המקצה מחמת מאוסו, כגון גר⁵⁷ ישן של גפס וכלי הצואה וכיוצא בהן - מתר לטלטלן בשבת, אם הצרך להן.

(56) שבת קנז, א. (57) של חרס.

יב. כל⁵⁸ הכלים הנטלן בשבת שנתפרקו דלתותיהן, כגון דלתות שדה תבה ומגדל⁵⁹ - בין שנתפרקו בשבת⁶⁰, בין שנתפרקו קדם השבת - מתר לטלטל

1 כלי שלא תשבר, ולא פרי שלא תגנב. וכן כל כיוצא בזה.

(14) שמלאכתם לאיסור.

3 ו. וכל¹⁵ שאינו כלי, כגון אבנים ומעות וקנים וקורות וכיוצא בהן - אסור לטלטלן. אכן¹⁶ גדולה או קורה גדולה - אף-על-פי שהיא נטלת בפעשה בני אדם, אם יש תורת כלי עליה - מטלטלים אותה¹⁷. דלתות¹⁸ הבית, אף-על-פי שהן כלים, לא הוכנו לטלטל. לפיכך, אם נתפרקו אפלו בשבת¹⁹ - אין מטלטלן אותן. וכן²⁰ העפר והחול והמת²¹ - אין מזיזין אותן ממקומן. וכן שמונה²² חי - הרי הוא פאבן, ואסור לטלטלו.

(15) שבת קכג, ב. (16) עירובין קב, א. (17) כי לא נתבטל שם כלי ממנה מפני גדלה וכבדה. (18) משנה, שבת קכב, ב. (19) אף שבין השמשות היה מטלטלן כשפתח ונעל, עכשיו כשנתפרקו אין מטלטלים אותן, מכיון שעומדים להתחבר עם הבית (ראה 'מגן אברהם' סי' שח). (20) שבת לט, א. (21) משנה, שבת קנא, ב. (22) שבת קלה, א. שנוולד שמונה חדשים לעיבורו ושערו לקוי ואין צפרניו שלימים כברייתן שהיה ראוי להוולד בחודש התשיעי ויצא קודם שנגמר (פ"א מהלכות מילה הי"ג) ונחשב כמת שאינו יכול לחיות.

12 ז. מתר²³ לטלטל הכלי אפלו שלא לצרך תשמישו, אלא לעשות בו מלאכה שלא נעשה לתשמישו. 13 פיצד? נוטל אדם קרנס²⁴ לפצע בו אגוזים; קרנס²⁵ - לחתוך בו דבלה²⁶; מגרה²⁷ - לגרר²⁸ בה את הגבינה; מגרפה²⁹ - לגרף בה את הגרורות³⁰; את הברחת³¹ ואת המזלג - לתת עליו אכל לקטן; את הפוש³² ואת הפרפר³³ - לתחב³⁴ בו; מחט של סקאין³⁵ - לפתח בו את הדלת; את המכתשת - לישב עליה. וכן כל כיוצא בזה.

(23) משנה, שבת קכב, ב. (24) של נפחים או של צורפי זהב (שבת קכג). ואילו קורנס של בשמים - ראה להלן הלכה ט. (25) גרון העשוי לחטוב בו עצים. (26) תאנה יבשה. (27) כעין סכין שפיה עשוי שנים שנים. (28) לחתכה ולחלקה. (29) כלי כעין יד שגורפים בה דברים. (30) תאנים יבשות. (31) כלי עץ לזרות בו דגן ברוח כדי להבר את הבר מן התבן. (32) שיפור קטן עשוי עץ שמכניסים בו את האוכל לתוך הפה. (33) חלק מנול האורגים, הכלי שהאורג מכה בו על הארג. (34) בנוסח אחר: "לדחוף" (שונצינו). (35) עושים שקים והמחט שלהם גדולה.

21 ח. ומטלטל³⁶ אדם מחט של יד³⁷ השלמה לטל בה את הקוץ³⁸; אבל אם נטל הקצה הנקוב שלה, או הקצה החד שלה - אין מטלטלן אותה³⁹. ואם היתה גלם⁴⁰ ועדיין לא נקבה - מתר לטלטלה⁴¹.

וְחִרְרָהּ⁷⁷ שְׁהִיְתָה עַל גְּבִי גָחָלִים⁷⁸ - תִּחְזֹקֵן בְּכֹשֶׁר⁷⁹
אוּ בְכֹרֶכֶר⁷⁹ וְנוֹטֵלָן, וְאַף-עַל-פִּי שְׁהִתְכֵן וְהִגְחָלִים⁸⁰
נִנְעָרִים בְּשֶׁבֶת בְּשַׁעַת⁸⁰ נְטִילָה. וְכֵן לִפְתִּי⁸¹ אוּ צְנוּנוֹת
שֶׁהָיוּ טְמוּנִים בַּעֲפָר, וּמִקְצַת הָעֵלִים מְגִלִּים⁸² -
שׁוּמְטֵן⁸³ בְּשֶׁבֶת בַּעֲלָה שְׁלֵהֵן, וְאַף-עַל-פִּי שְׁהִעֲפָר
נִנְעָר. אָבֵל אִם הָיָה כֶּפֶר אוּ תִינוּק עַל גְּבִי הָאֶבֶן אוּ
עַל גְּבִי הַקּוֹרָה - לֹא יִטְלָטֵל⁸⁴ הָאֶבֶן אוּ הַקּוֹרָה בַּכֶּפֶר
אוּ בַתִּינוּק שֵׁישׁ עֲלֶיהָ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בִּזְהָ.
73 שבת קכג, א. (74) תאנה שלא בשלה כל צרכה.
75 היתה טמונה, ולא שהוא טמנה בכוונה, שאם לא כן היא
נעשית בסיס לתבן (להלן הלכה יז, ועיין 'תוספות' שבת
קכג. ד"ה פגה). (76) המוקצה ומיוחד לעשית טיט.
77 עוגה דקה אפויה על גבי גחלים. (78) ואינה טמונה
בתוכם, שאם לא כן הרי הוא חותה גחלים בשבת, "מכבה
את העליונות ומדליק את התחתונות" (כמבואר בהל' שגגות
פ"ז הי"ב) - "כסף משנה". (79) מבואר בהלכה ז.
80 בנוסח אחר: "ננערים בשעת" ('מעשה רוקח').
81 כלאים פ"א מ"ט. (82) אבל אם העלים מכוסים, אם
תוחב בהם כוש או כרכר, נראה כעושה גומא בשבת
(מגיד-משנה). (83) מושך אותם. (84) שבת קמב, ב: "לא
התירו כיכר ותינוק אלא למת בלבד" (להלן פכ"ו הכ"א).

טז. נוֹטֵל⁸⁵ אֶדָם אֶת בְּנוֹ⁸⁶ שֵׁישׁ לוֹ גִּעְגּוּעִין עֲלִיו⁸⁷
וְהָאֶבֶן⁸⁸ בִּידוֹ⁸⁹, אָבֵל לֹא דִינָר; שֶׁאִם יָפֵל הַדִּינָר,
יִטְלֶנּוּ הָאֵב הַבִּידוֹ. פִּלְפִּלָה⁹⁰ שְׁהִיְתָה נִקְבָּה, וְסִתָּם
נִקְבֵּי שְׁלֵה בָאֶבֶן - מִתֵּר לְטִלְטֵלָה; שְׁהִרִי הָאֶבֶן
נַעֲשִׂית כְּדִפּוֹן⁹¹. הִיְתָה הַפִּלְפִּלָה מְלֵאָה פְּרוֹת, וְהָאֶבֶן
בְּתוֹף פְּרוֹת - אִם הָיוּ הַפְּרוֹת רְטֻבִים, כְּגוֹן עֲנָבִים
וְתוֹתִים - נוֹטֵל אוֹתָהּ כְּמוֹת שְׁהִיא⁹²; שֶׁאִם יִנְעָר
הַפְּרוֹת - יִטְנָפוּ בַּעֲפָר, וּבִמְקוֹם הַפֶּסֶד לֹא גָזְרוּ.
85 משנה, שבת קמא, ב. (86) בחצר שמותר לטלטל בה.
87 שהבן משתוקק לאביו, ויתעצב אם לא יקחנו.
88 שהיא מוקצה. (89) ויטלטל מוקצה. (90) סל.
91 אם היא מהודקת יפה "והיא כחלק מן הסל" (פירוש
המשניות). (92) "שהכלכלה נעשתה בסיס לאיסור ולהיתר,
וההיתר חשוב יותר, ובטל האיסור לגבו, כאילו אינו בסיס
רק להיתר" ('מגן אברהם' ס"ו שט).

יז. חֲבִית⁹³ שֶׁשָּׂכַח אָבֵן עַל פִּיהָ⁹⁴ - מִטָּה עַל צִדָּה
וְהִיא נּוֹפֶלֶת. הִיְתָה בֵּין הַחֲבִיּוֹת⁹⁵ וְהָאֶבֶן עֲלֶיהָ -
מִגְבִּיהָ⁹⁶ לְמָקוֹם אַחֵר, וּמִטָּה עַל צִדָּה שָׁם, וְהָאֶבֶן
נּוֹפֶלֶת. וְכֵן הַשּׁוֹכֵחַ מַעוֹת עַל הַכֶּר וְצִרִּיף לְפָרִי⁹⁷ -
נִנְעָר אֶת הַכֶּר וְהֵן נּוֹפֶלוֹת. וְאִם צִרִּיף לְמָקוֹם הַכֶּר
- נוֹטֵל אֶת הַכֶּר וְהַמַּעוֹת עֲלָיו. אָבֵל אִם הֵנִיחַ⁹⁸
הַמַּעוֹת מִעֲרֵב שֶׁבֶת עַל הַכֶּר, אוּ הֵנִיחַ הָאֶבֶן עַל פִּי
הַחֲבִית - הִרִי אֵלָיו אֲסוּרִין לְטִלְטֵלָן, וְאִפְּלוּ נָטְלוּ
הַמַּעוֹת וְהָאֶבֶן; שְׁהִרִי נַעֲשׂוּ בְּסִיס לְדָבָר הָאֲסוּר.
93 חבית, שבת קמב, ב. (94) והוא צריך לקחת מהיין
95 חביות, שבת קמב, ב. (96) חביות, שבת קמב, ב. (97) חביות, שבת קמב, ב. (98) חביות, שבת קמב, ב.

אוֹתָן דִּלְתוֹת. וְכֵן⁶¹ כָּל הַפִּלִים הַנּוֹטְלִין בְּשֶׁבֶת שֶׁנִּשְׁפְּרוּ
- בֵּין קֶדֶם הַשֶּׁבֶת, בֵּין בְּשֶׁבֶת - שְׁבִרִיהֶן נָטְלִין. וְהוּא,
שֶׁהָיוּ שְׁבִרִיהֶן עוֹשִׂין מַעֲזֵן מְלֵאכָתָן⁶². בִּיצֵד? שְׁבִיר
עֲרִבָה⁶³ - לְכִסּוֹת בֵּהֶן אֶת פִּי הַחֲבִית; שְׁבִיר זְכוּכִית -
לְכִסּוֹת בֵּהֶן אֶת פִּי הַפֶּךְ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בִּזְהָ. אָבֵל אִם
אֵין הַשְּׁבִירִים רְאוּיִין לְמִלְאכָה כָּלָל - אֲסוּר לְטִלְטֵלָן⁶⁴.

58 משנה, שבת קכב, ב. (59) מבואר בפכ"ב הכ"ה.
60 לא רק נתפרקו בשבת מותרים, שהרי הם מוכנים
ועומדים מבין השמשות, כשהיו עדיין מחוברים לכלי, אלא
אפילו נתפרקו קודם השבת - מותר לטלטלם, כיון שעומדים
לכך לחזור ולחברם לכלי. (61) משנה, שבת קכד, ב.
62 בנוסח אחר: "מעין מלאכה". ונוסחא זו נכונה, שהרי
מפרש רבינו "כיצד שביר עריבה לכסות בהן את פי החבית
וכו'" וכדעת תנא קמא של רבי יהודה בשבת שם ('מעשה
רוקח'), וכן כתב ה'מגיד משנה' שרבינו פסק כתנא קמא.
63 כלי גדול ושטוח לתשמישים שונים. (64) "ואם נשברו
במקום שיכולים להזיק, כגון שביר זכוכית - מותר" (רמ"א
ס"ו שח ס"ו).

יג. כָּל⁶⁵ כְּסוּיֵי הַפִּלִים נָטְלִים בְּשֶׁבֶת. וְהוּא, שֵׁישׁ
תּוֹרֵת כָּלִי⁶⁶ עֲלֶיהָ. הִיָּה כָּלִי מְחַבֵּר בְּקִרְקַע, כְּגוֹן
חֲבִית הַטְּמוּנָה⁶⁷ בְּאֶרֶץ: אִם יֵשׁ בְּכִסּוּי שְׁלֵה בֵּית
אֲחִיזָה⁶⁸ - מְטִלְטִלִין אוֹתוֹ, וְאִם לֹא - אֵין מְטִלְטִלִין
אוֹתוֹ. וְכֵן כְּסוּיֵי הַקִּרְקָעוֹת, כְּגוֹן בּוֹרוֹת וְחִרְצִינִין⁶⁹ -
אֵין מְטִלְטִלִין⁷⁰ כְּסוּי שְׁלֵהֵן, אֲלֵא אִם-כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית
אֲחִיזָה. כְּסוּי הַתְּנוּרָה⁷¹, אֶף-עַל-פִּי שְׁאֵין לוֹ בֵּית
אֲחִיזָה - מִתֵּר לְטִלְטֵלוֹ.
65 משנה, שבת קכו, ב. (66) שאם לא כן - אסורים
בטלטול. (67) בטמונה בארץ, אנו צריכים לבית אחיזה
(וכתנא קמא של רבי יוסי שם), אבל אם אינו טמון בארץ
כמו התנור, אין אנו צריכים בית אחיזה - וכרבי אליעזר בן
יעקב (שם קכה). (68) לאחוז בו, שמוכיח שזהו כלי
העשוי לקחתו ולהחזירו. (69) חפירות ארוכות בקרקע.
70 מכיון שהוא כיסוי קרקע, דומה לכונה אם מכסה אותו,
או כסותו אם נוטל את הכיסוי. (71) רק שוליו מחוברים
לקרקע, אבל אין כולו טמון בה וחציו מגולה, לכן לא גזרו
חכמים עליו, כמו בבור וחריץ (מגיד-משנה).

יד. שְׁנֵי דְבָרִים⁷², אֶחָד אֲסוּר לְטִלְטֵלוֹ וְאֶחָד מִתֵּר
לְטִלְטֵלוֹ, וְהֵן סְמוּכִין זֶה לָזֶה אוּ זֶה עַל זֶה אוּ זֶה
בִּזְהָ, וּבִזְמַן שֶׁמְטִלְטִלִין אֶחָד מֵהֶן יִטְלָטֵל הַשֵּׁנִי: אִם
הִיָּה צִרִּיף לְדָבָר שֶׁמִּתֵּר לְטִלְטֵלוֹ - מְטִלְטֵלוֹ, וְאַף-
עַל-פִּי שְׁדָבָר הָאֲסוּר מְטִלְטֵל עִמּוֹ; וְאִם צִרִּיף
לְטִלְטֵל דָּבָר הָאֲסוּר - לֹא יִטְלָטֵלְנוּ בְּאוֹתוֹ דָּבָר
הַמִּתֵּר.
72 כלל זה הוא בדינו: טלטול מן הצד (=על ידי דבר
אחר) לצורך דבר המוקצה - אסור, ואם לצורך דבר המותר
- מותר (וראה 'תוספות' שבת מג: ד"ה דכ"ע).

72 כלל זה הוא בדינו: טלטול מן הצד (=על ידי דבר
אחר) לצורך דבר המוקצה - אסור, ואם לצורך דבר המותר
- מותר (וראה 'תוספות' שבת מג: ד"ה דכ"ע).

טו. בִּיצֵד⁷³? פָּגָה⁷⁴ שְׁהִיְתָה טְמוּנָה⁷⁵ בְּתֵבָה⁷⁶,

93 חבית, שבת קמב, ב. (94) והוא צריך לקחת מהיין

15 דְּבָרִים אֲמֹרִים¹¹⁸? בְּשִׁיתָהּ הַטְּהוֹרָה לְמִטָּה¹¹⁹,
16 וְהָיוּ פְּרוֹת הַמִּתְטַנְּפִין בְּקֶרֶקַע, שָׁאם יִנְעַר אוֹתָן
17 וּפְסָדוֹ; אֲכָל אִם הָיוּ אֲגֹזִים וּשְׂקָדִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן -
18 נֹעֵר הַפְּלִי, וְנוֹטֵל הַטְּהוֹרָה אוֹ הַחֲלִין, וּמְנִיחַ
19 הַטְּמֵאָה. וְאִם הָיָה צָרִיף לְמָקוֹם הַפְּלִי - בֵּין
20 שְׁהִטְהוֹרָה לְמַעְלָה, בֵּין שְׁהִיתָה לְמִטָּה - מְטַלְטֵל
21 הַכֹּל בְּאֶחָד.

(116) משנה, שבת קמא, ב. (117) כיון שראויה לכהן.
(118) כמו שנתבאר למעלה הלכה טז. (119) אבל אם
טהורה למעלה שיכול לקחת את הטהורה, אסור לו לטלטל
את הכלי. ובנוסף אחר: "כשהיתה הטמאה למטה"
(וינציאה) וב'כסף משנה' מבכר את הנוסח הנדפס.

22 כ.א. נִדְּבָךְ¹²⁰ שֶׁל אֲבָנִים שֶׁחָשַׁב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם:
23 אִם לְמַדּוֹם¹²¹ - מִתֵּר לִישֵׁב עָלֶיהָ לְמַחֵר, וְאִם לֹא
24 - אֲסוּר. חֲרִיטֹת¹²² שֶׁל דָּקֵל שֶׁגִּדְּרָן¹²³ לְעֵצִים¹²⁴,
25 וְנִמְלָץ עָלֶיהָ מִצֶּרֶב שֶׁבַת לִישִׁיבָה - מִתֵּר
26 לְטַלְטֵלָן¹²⁵. וְכֵן אִם יֵשֵׁב עָלֶיהָ מִבְּעוֹד יוֹם - מִתֵּר
27 לְטַלְטֵלָן.

(120) שבת קכה, ב: "אמר רבי חנינא: פעם אחת הלך רבי
למקום אחד, ומצא נדבך של אבנים (שורת אבני בנין),
ואמר לתלמידיו: צאו וחשבו כדי שנשב עליהם למחר".
(121) סדרום כדי לישב עליהם, שעשו מעשה והכינום מערב
שבת. (122) שבת נ, א. ענפים. (123) שלקטן; בנוסח
אחר: "שגדרן" (שונצינו). (124) להסיקן באש.
(125) וכאן אין צריך מעשה, כמו בנדבך אבנים, מכיון
שחריות יש מהן העומדות לשיבה, ויש להסקה, ואף
שחשב מתחילה להסקה, די במחשבה לבד לייחד לשיבה,
שמחשבה מוציאה מידי מחשבה, אבל בנדבך של אבנים
העומד לבנין ולא לשיבה, צריך מעשה מיוחד להכניס
לשיבה (מגיד-משנה).

28 כ.ב. הַקֶּשֶׁט¹²⁶ שֶׁעַל הַמִּטָּה - לֹא יִנְעָנְעוּ בִּידוֹ¹²⁷, אֲכָל
29 מִנְעָנְעוֹ בְּגוֹפּוֹ¹²⁸. וְאִם הוּא מֵאֲכָל בְּהֵמָה - מִתֵּר
30 לְטַלְטֵלוֹ. וְכֵן אִם הָיָה עָלָיו כֹּר אוֹ סִדִּין¹²⁹ וְכִיּוֹצֵא
31 בֵּהֶן - מִנְעָנְעוֹ בִּידוֹ; שֶׁהָיָה נֹעֵשֶׂה כְּמִי שֶׁיֵּשֵׁב עָלָיו
32 מִבְּעוֹד יוֹם. הַמְּכַנִּים¹³⁰ קֶפֶה שֶׁל עֶפְרָי¹³¹ בְּבֵיתוֹ, אִם
33 יֵחַד לָהּ קֶרֶן זְוִית מִצֶּרֶב שֶׁבַת - מְטַלְטֵלוֹ בְּשֶׁבַת¹³²,
34 וְעוֹשֶׂה בּוֹ כָּל צָרְכּוֹ.

(126) משנה, שבת קמא, א. והוא עומד להסקה.
(127) שאסור לטלטל מוקצה. (128) בכתפיו, כי טלטול
כלאחר יד (=בדרך שינוי) מותר. (129) הכר והסדן
מוכיחים שהקצה את הקש לשכיבה ולא להסקה.
(130) שבת נ, א. (131) לכסות בו רוק. (132) אבל אם לא
ייוחד לו קרן זוית, בטל אגב עפר הבית, ואסור לטלטלו
(או"ח סי' שח).

35 כ.ג. אֲסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מִהֶפְנֵי¹³³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
36 כְּסוּתֵר¹³⁴. בִּיּוֹצֵר? לֹא יִתֵּן כְּלִי תַּחַת הַגֶּר בְּשֶׁבַת לְקַבֵּל

שבתוכה. (95) שאינו יכול להטות אותה במקומה, שמא
תיפול האבן על החבית ותשברנה. (96) לחבית.
(97) לשכב עליו. (98) בכוננה.

1 יח. הָאֲבָן⁹⁹ שֶׁבְּקִרְיָה¹⁰⁰: אִם מְמַלְאִין בָּהּ וְאִינָה
2 נּוֹפֶלֶת¹⁰¹ - הָרִי הִיא כְּמִקְצֵת הַקִּרְיָה¹⁰², וּמִתֵּר
3 לְמַלְאֵת בָּהּ; וְאִם לֹא¹⁰³ - אֵין מְמַלְאִין בָּהּ. בְּגֵד¹⁰⁴
4 שֶׁעַל הַקֶּנֶה - שׁוּמְטוֹ¹⁰⁵ מַעַל הַקֶּנֶה¹⁰⁶.

(99) משנה, שבת קכה, א. (100) רבינו ב'פירוש המשניות'
ביאר: "קריה היא כלי חרס ששואבים בו מים, ותולים בו
אבן, כדי שיכבד וירד לתחתית המעיין" (וכן פירש בהל'
כלים פ"כ ה"א), אבל רש"י פירש: "קריה היא דלעת יבשה
חלולה וממלאים בה מים, ומתוך שהיא קלה אינה שואבת
אלא צפה, ונותנים בה אבן כדי להכבידה". (101) שהיא
קשורה יפה. (102) כחלק של הקריה. (103) אם אינה
קשורה יפה, הקריה מתבטלת לגבי האבן ונעשית בסיס
לדבר האסור. (104) שבת קמ, א. (105) מוריד את הבגד
מהקנה. אבל אסור לקחת את הקנה מתוך הבגד, לפי שאינו
כלי ועומד רק להסקה. (106) בגד לאחר כביסה, תולים
אותו על קנה לייבשו.

5 יט. פְּרוֹת¹⁰⁷ שֶׁאֲסוּר לְאָכֹל, בְּגוֹן פְּרוֹת שְׂאִינָם
6 מְעֻשְׂרִין¹⁰⁸, אֲפִלּוּ הֵן חִיבִין בְּמַעֲשֵׂר מִדְּבָרֵיהֶם¹⁰⁹, אוֹ
7 מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ¹¹⁰, אוֹ תְּרוּמָה
8 טְמֵאָה¹¹¹, אוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהִקְדָּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ
9 בְּהַלְבָּתָן¹¹² - אֲסוּר לְטַלְטֵלָן. אֲכָל הַדְּמָאִי¹¹³ - הוֹאִיל
10 וְרֵאוּי לְעֻנְיִים¹¹⁴; וְכֵן מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהִקְדָּשׁ שֶׁפִּדְּאוּ,
11 אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נָתַן הַחֲמִשָּׁה¹¹⁵ - מִתֵּר לְטַלְטֵלָן.

(107) משנה, שבת קכו, ב. (108) שלא הפרישו מהם
תרומות ומעשרות. (109) שרק מדברי חכמים אינם ראויים
לאכילה, כפירות שצמחו בעציץ שאינו נקוב (פירוש
המשניות). (110) תרומה גדולה, כגון שהקדים הלוי ולקח
המעשר אחר שנתמרחח התבואה, קודם שהפרישו ממנה
תרומה גדולה, והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש
תרומה גדולה (רע"ב). (111) שאינה ראויה אפילו לאכילת
בהמתו של כהן. (112) "שלא נפדו כהלכה, כגון שיפדה
מעשר שני על חתיכה של כסף, וזה הפדיון אינו הגון ולא
נעשה כהלכתו עד שיפדה על כסף מפותח. רוצה לומר:
מעות מצויירים כמו שכתוב "וצרת הכסף בידך" (דברים יד,
כה) - דבר שיש עליו צורה, או שיחלל ההקדש על הקרקע.
ואין דין הקדש שיפדה אלא במטלטלין - שיהיה דבר הניתן
מיד ליד" (פירוש המשניות). (113) פירות לקוחים מעמי
הארץ שאינם זהירים בהפרשת מעשרות, כמבואר בפכ"ג
הט"ז. (114) "מותר לאכיל את העניים דמאי" (רבינו בהל'
מעשר פ"י ה"א). (115) בפדיון מעשר שני והקדש
מוסיפים חומש מלבד הקרן (ויקרא כז, לא), אבל אינו
מעכב - ומותרים באכילה.

12 כ. מְטַלְטֵל¹¹⁶ יִשְׂרָאֵל תְּרוּמָה, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָה
13 רֵאוּיָה לֹא¹¹⁷; וּמְטַלְטֵלִין תְּרוּמָה טְמֵאָה עִם הַטְּהוֹרָה
14 אוֹ עִם הַחֲלִין, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם בְּכָלִי אֶחָד. בְּמָה

(פכ"ג ה"ט). (148) כמבואר בפכ"ג ה"ט: "המגביה תרומות ומעשרות בשבת או ביום טוב - - - תיקן את הפירות". (149) משנה, שבת מז, ב. (150) אפילו בשבת. (151) היוצאים מן הנר, שלא תאחו האש במפה שעל השולחן. (152) שבת מג, א. (153) הלוחות שבין שני כרעי המיטה לארכה. (154) כשסמוכים ברפיון, מותר לסמכם כדי שהקורה לא תוסיף לרדת, אבל לא כדי שתעלה שהוא כבונה (או"ח סי' שיג). (155) אבני בנין "שלא ימחו בגשמים מאחר ששרויות במים" (רש"י). והמחצלת שומרת עליהן מפני הגשמים. (156) את הדבורים, וגם לא יתקן את המחצלת שהדבורים לא יוכלו לצאת, ויעבור על איסור צידה משום "פסיק רישיה ולא ימות" (כמבואר בפ"א). (157) ואינו מבטל כלי מהיכנו. (158) משנה, שבת קכח, ב. (159) שבעלי חיים מוקצים הם, לפי שאינם ראויים היום (מגיד-משנה).

כו. בהמה¹⁶⁰ ששפלה לבור או לאמת המים¹⁶¹: אם יכול לתן לה פרנסה¹⁶² במקומה - מפרנסין אותה עד מוצאי שבת; ואם לאו¹⁶³ - מביא פרים וקטנות ומניח תחתיה, ואם עלתה - עלתה. ואף-על-פי ששפלה עליה מנהגו, שהרי משליכו לבור לתוך המים - מפני צער בעלי חיים¹⁶⁴ לא גזרו. ואסור להעלותה בידו. וכן אין עוקרין¹⁶⁵ בהמה וחייה ועוף פחצור, אבל דוחין אותה עד שיפנסו. ומדדין¹⁶⁶ עגלים וסוסיים. תרנגולת שפרכה - אין מדדין אותה, מפני שהיא נשמטת מן היד, ונמצאו אגפיה נתלשין¹⁶⁷; אבל דוחין אותה עד שתפנס.

(160) שבת קכח, ב. (161) ובעלי חיים מוקצים הם בשבת, כמו שזכר למעלה. (162) להוריד לה אוכלין ומשקין. (163) שהמים עמוקים, ואי אפשר לפרנסה שם. (164) שהוא מן התורה, כמו שכתוב (שמות כג, ה): "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו... עזוב תעזוב עמו", וביטול כלי מהיכנו הוא רק איסור דרבנן ונדחה מפני דבר תורה ('באר הגולה'). ויש אומרים שדעת רבינו שצער בעלי חיים אינו אלא מדרבנן (כמו שנראה מדבריו בפ"ג מהלכות רצח ה"ט), ואף-על-פי-כן לא אסרו לבטל כלי מהיכנו במקום צער בעלי חיים, שהרי שקדה התורה על מנוחת בעלי החיים בשבת, כמו שנאמר "למען ינוח שורך וחמורך" (שמות כג, יב). ובמכילתא שם: "הוסיף לו הכתוב נייח אחד להיות תולש מן הקרקע ואוכל, אתה אומר לכך בא או אינו אלא יחבשנו בתוך ביתו, אמרת אין זה נייח אלא צער" ('אור שמח'). (165) להגביהם משום מוקצה. (166) אוחז בצוארם ובצדדיים ומוליכם (מגיד-משנה). (167) לדעת הראב"ד זהו דבר שאינו מתכוון ומותר. וטעם האיסור משום שנשמטים ומטלטלים בשבת.

פרק עשה ועשירים

(1) נשלמו בו דיני הטלטול.

א. פל פלי¹⁶⁸ האורג וחבליו וקנים שלו - מותר לטלטלו, ככלי ששלאכתו לאסור¹⁶⁹, חוץ מפכד העליון וכבד התחתון¹⁷⁰; לפי שאין נטלין¹⁷¹, מפני שהן

את השמן הנוטף; שהשמן שפגר אסור לטלטלו, וכשיפל לכלי - יאסר לטלטול הכלי שהיה מתר. וכן פל פיוצא בזה. לפיכך אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל פיצתה¹⁷², אבל כופה הוא הכלי עליה¹⁷³. וכן¹⁷⁴ כופה הכלי על פל דבר שאסור לטלטלו; שהרי לא בטלו, שאם יחפץ - יטלנו.

(133) משנה, שבת מב, ב. ממה שהיה מוכן מבעוד יום. (134) שמתחילה היה מותר לטלטל הכלי, ועכשיו אסור בטלטול כמו שיבאר. וכן פירש רש"י בשבת קכח, ב. אבל בדף מב, ב שם, פירש "שהוא כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודומה למלאכה". (135) כי ביצה שנולדה בשבת אסורה באכילה ובטלטול (ראה הל' יו"ט פ"א ה"ט-ה"כ). (136) הראב"ד הביא בשם הירושלמי: "ובלבד שלא יגע בביצה", ואף שמוקצה אינו אסור אלא בטלטול ולא בנגיעה, חוששים "שמא ינענע הביצה על ידי הכלי" (מגיד-משנה). (137) בניגוד לדעת רבי יצחק האומר שאסור לטלטל כלי לצורך דבר שאסור בטלטול (שבת מג).

כד. נותנין¹³⁸ כלי תחת הדלף¹³⁹. ואם נתמלא הכלי - שופך¹⁴⁰ ושונה¹⁴¹, ואינו נמנע¹⁴². והוא, שהיה הדלף ראוי לרחיצה¹⁴³; אבל אם אינו ראוי - אין נותנין. ואם נתן - מותר לטלטלו במים המאוסין שבו. שאין עושין גרף של רעי לכתחילה¹⁴⁴.

(138) משנה, ביצה לה, ב. (139) "מים הנוזלים מן הגגות בעת יידידת הגשם" (פירוש המשניות), ונותנים כלי לקבל את המים שלא יטנפו את הבית. (140) לחוץ. (141) מחזיר שוב את הכלי תחת הדלף. (142) מלשנות כל היום אם צריך לכך (רש"י). (143) שאם אינם ראויים לרחיצה הם מוקצה ואסור לכתחילה לתת כלי תחתם לקבלם, שהרי הוא עושה גרף של רעי לכתחילה. (144) ביצה לו, ב. אבל עבר ונתן - מותר להוציא.

כה. חבית¹⁴⁵ של טבל¹⁴⁶ ששפכה - מביא כלי ומניח תחתיה¹⁴⁷; הואיל ואם עבר ותקנו - מתקן¹⁴⁸, הרי הוא כמתקן. ונותנין¹⁴⁹ כלי תחת הנר לקבל ניצוצות¹⁵¹; מפני שאין בהן ממש, ומותר לטלטל הכלי. קורה¹⁵² ששפכה - אין סומכין אותה בספסל או בארפות המטה¹⁵³, אלא אם-כן היו ריווחים¹⁵⁴ וכל זמן שיחפץ יטלם, כדי שלא יבטל כלי מהפנו. פורסין מחצלת על גבי אבנים¹⁵⁵ בשבת או על גבי פורת דבורים, פחמה - מפני החמה, ובגשמים - מפני הגשמים, ובלבד שלא יתפון לצוד¹⁵⁶; שהרי נוטלה בכל עת שירצה¹⁵⁷. וכופין¹⁵⁸ את הסל בשבת לפני האפרוחים¹⁵⁹ בשביל שיעלו עליו ויורו; שהרי מותר לטלטלו כשירדו מעליו. וכן פל פיוצא בזה.

(145) שבת מג, א. (146) שלא הופרשו ממנו תרומות ומעשרות. (147) אף שאינו ראוי לאכילה כל זמן שהוא טבל, ואי אפשר לתקנו היום, כי אין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת, מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה מתוקן

18 לְטַלְטֵלָה²⁹ לְקַנֵּחַ בָּהּ. וּמִתֵּר לְהַעֲלוֹת אֲבָנִים לָגַג
19 לְקַנֵּחַ בָּהֶן³⁰. יָרְדוּ עָלֶיהֶן גִּשְׁמִים וְנִשְׁתַּקְּעוּ בְּטִיט -
20 אִם רִשּׁוּמָן נָפְרִי³¹, מִתֵּר לְטַלְטֵלָה³². אָכֵן שֵׁשׁ עָלֶיהָ
21 טָנוּף, שְׂוִדָּאֵי לְקַנֵּחַ הִיא - מִתֵּר לְטַלְטֵלָה, וְאִפְלוּ
22 הִיא גְדוּלָּה.

(26 שבת פא, א. 27) אף שהן אסורות בטלטול, כמבואר למעלה בפכ"ה, ה"ו - משום שגדול כבוד הבריות שדוחה איסור דרבנן (רש"י ו'תוספות' בסוכה לו:). (28) חדות, הראויות לקינוח (מגיד-משנה). (29) מפני שאינה ראויה. (30) ואף-על-פי שיש כאן טירחא גדולה, התירו - מפני שגדול כבוד הבריות שדוחה איסור דרבנן (שבת פא:). (31) שלא נטבעו בקרקע לגמרי, ורישומן ניכר למעלה מן הקרקע. (32) ואין איסור משום סותר.

23 ה. הִיָּה³³ לְפָנָיו צָרוֹר³⁴ וְחָרֵשׁ³⁵ - מְקַנֵּחַ בְּצָרוֹר³⁶.
24 וְאִם הִיָּה הַחָרֵשׁ מֵאֲגָנִי³⁷ פָּלִים - מְקַנֵּחַ בְּחָרֵשׁ³⁸. הִיָּה
25 לְפָנָיו צָרוֹר וְעֶשְׂבִּים: אִם הִיָּה עֶשְׂבִּים רַפִּים - מְקַנֵּחַ
26 בָּהֶן³⁹, וְאִם לֹא - מְקַנֵּחַ בְּצָרוֹר⁴⁰.

(33) שבת פב, א. (34) אבן קטנה שהיא מוקצה. (35) שאינו מוקצה, כמבואר בהלכה ג. (36) אף-על-פי שהוא מוקצה, ואינו מקנח בחרש שהוא חד ויש בו סכנה. (37) השפה לפי הכלי הבולטת מהכלי חוצה ('ערוך'). ובפירוש המשניות כלים פ"א, מ"ג פירש: צואר הכלי. (38) שהוא חלק ואינו מקרע את הבשר. (39) שאינם "מוקצה". (40) לפי שעשבים יבשים האור שולטת בהם, והמקנח בהם שיני פי הטבעת נושרות (שבת, שם).

27 ו. שְׂוִירֵי⁴¹ מִחֲצֵלָאוֹת שְׂבֻלוֹ⁴² - הָרִי הֵן פִּכְלִי
28 שְׂמֻלָּאֲכָתוֹ לְהִתֵּר⁴³; מִפְּנֵי שְׂרָאוּיִין לְכִסּוֹת בָּהֶן
29 הַטָּנוּף⁴⁴. אֲבָל שְׂוִירֵי בְּגָדִים שְׂבֻלוֹ, שְׂאִין בָּהֶן שְׁלֹשָׁה
30 עַל שְׁלֹשָׁה⁴⁵ - אֲסוּר לְטַלְטֵלָה; שְׂאִין⁴⁶ רָאוּיִין לֹא
31 לְעֻנִּים וְלֹא לְעִשְׂרִים. שְׂבִירֵי הַתָּנוּר⁴⁷ - מִתֵּר
32 לְטַלְטֵלָה, וְהָרִי הֵן כָּכָל הַפָּלִים שְׂמֻלָּאֲכָתוֹ לְהִתֵּר.
33 בִּידֵיהֶם⁴⁸ שְׂנֵשְׂמֻטָּה אֶחָת מִיְּכוֹתֶיהָ⁴⁹ - אֲסוּר
34 לְטַלְטֵלָה, שְׂמָא יִתְקַע⁵⁰.

(41) שבת קכה, א. (42) שנקרבו ונפרדו ממחצלת ישנה. ובנוסף אחר, חסרה המילה "שבול" (כת"י התימנים). (43) מבואר בפכ"ה ה"ג. (44) שהרי גם המחצלת השלמה עומדת לכסות את עפר הבית והלכלוך, שלא יעלה האבק. (45) כן יש לתקן "שלוש על שלש", כלומר שלש אצבעות על שלש אצבעות, שאילו "שלושה על שלשה" (כבדפוסים חדשים) כלומר שלשה טפחים, הוא שיעור לבגדי עשירים, ואילו בגדי עניים שיעורם בשלוש אצבעות על שלש אצבעות (כמבואר בפכ"ב מהל' כלים, ומסכת שבת כו:), ופחות משלוש - אינן ראויות לא לעניים ולא לעשירים. (46) ודעת הראב"ד שדין זה נשנה בטלית של מצוה, שאדם נוזה מלהשתמש בה תשמיש מגונה אף אחר שנקרעה, לכן שיעורה שלש אצבעות, אבל בשאר מטלניות מותר לטלטלן, אף שאין בהן שלש על שלש, כמו שמטלטלים צרור וחרס.

1 תְּקוּעֵינִי⁶. וְכֵן הַעֲמוּדִים שֶׁל אוֹרֵג - אֲסוּר לְטַלְטֵלָה,
2 שְׂמָא יִתְקַן הַגְּמוּת שְׁלֵהָ⁷. וְשָׂרָר פְּלִי הָאוֹרֵג - מִתֵּרִין.

(2) שבת קיג, א. (3) לצורך גופו ומקומו, כמבואר בפכ"ח ה"ג. ובנוסף אחר: "שמלאכתו להיות" ('מעשה רוקח') וכדעת רש"י שם. (4) יסוד מכונת האריגה הן שתי קורות חזקות משני הצדדים - הנקראים עמודים; בין שניהם מונחים שתי קורות, אחת מלמעלה הנקראת כובד עליון, ואחת מלמטה - הנקראת כובד תחתון; מסביב לכובד העליון שמים את חוטי השתי, ועל הכובד התחתון מניחים את הארג. (5) אף בחול, לפיכך אין עליהן תורת כלי (מגיד-משנה). (6) בתוך העמודים וקשה ליטלם מפני כבדם. (7) כשחולצם מן הקרקע שהם תקועים בה, יזיז את העפר ויעשה גומא במקום העמוד ויתחייב משום בונה (רש"י).

3 ב. מִכְבֹּדוֹת שֶׁל תְּמָרָה⁸ וְכִיּוּצָא בָּהֶן, שְׂמֻכְבְּדִין בָּהֶן
4 אֶת הַקֶּרֶקֶע - הָרִי הֵן פִּכְלִי שְׂמֻלָּאֲכָתוֹ לְהִתֵּר; שְׂהָרִי
5 מִתֵּר לְכַבֵּד בְּשִׁפְתָּה⁹. לְבָנִים שְׂנֵשְׂאָרֵיהֶם¹⁰ מִן הַבִּנְיָן -
6 הָרִי הֵן פִּכְלִי שְׂמֻלָּאֲכָתוֹ לְהִתֵּר; מִפְּנֵי שְׂרָאוּיִין לְהִסָּב
7 עָלֶיהֶן, שְׂהָרִי שְׂפִין אוֹתָן¹¹ וּמִתְקַנִּין אוֹתָן. וְאִם צָבַר
8 אוֹתָן¹² - הָרִי הֵקָצֵם¹³, וְאֲסוּר לְטַלְטֵלָם¹⁴.

(8) שבת קכד, ב. הקנה שהתמרים תלויים בו "ושמה מכבדות, משום שהפרי שתלוי עליה כבד ונתלה למטה, וגם משום שהוא עשוי לכבד (לטאטא) את הבית" (רב האי גאון). (9) במקום שאין חשש שמא ישווה גומות, כגון ברצפת אבנים, כמבואר בפכ"א ה"ג. (10) אחר שהשלים בנינו, ואין בדעתו להתמש בהן לצורך בנין. (11) מבואר בפכ"ה ה"א. (12) סדרן זה על זה. (13) לבנין. (14) כמבואר בפכ"ה ה"ו.

9 ג. חָרֵס קְטָנָה¹⁵ - מִתֵּר לְטַלְטֵלָה אִפְלוּ בְּרִשּׁוֹת
10 הַרְבִּים, הוּאִיל וְרָאוּיָה הִיא בְּחֶצֶר לְכִסּוֹת בָּהּ פִּי כְּלִי
11 קֶטָן¹⁶. מְגוּפֶת¹⁷ חֲבִית שְׂנִיתֶתָה¹⁸ - הִיא¹⁹
12 וּשְׂבִירָה²⁰ מִתֵּר לְטַלְטֵלָה²¹; וְאִם זִרְקָה לְאִשְׁפָּה
13 מִבְּעוֹד יוֹם²² - אֲסוּר לְטַלְטֵלָה²³. כְּלִי שְׂנִיתֶתָה²⁴ -
14 לֹא יִתְלַשׁ²⁵ מִמֶּנּוּ חָרֵס לְכִסּוֹת בּוֹ אוֹ לְסִמּוֹ בּוֹ.

(15) שבת קכד, ב. שבר כלי חרס. (16) כיון שהיתה מתחילה כלי, אבל דבר שאינו כלי, כגון צורות או אבנים אף-על-פי שראויים לכסות בהם כלי, אסור לטלטלם - כמבואר בפכ"ה ה"ו. (17) סתימת פי החבית בטיט. (18) שנשברה החבית. (19) המגופה. (20) של החבית. (21) שראויים לכסות בהם פי כלי קטן. (22) אבל אם זרקת בשבת, כיון שבין השמשות היה תורת כלי עליה מותר (מגיד-משנה). (23) שבטלה מהיות עוד כלי. (24) שנשבר. (25) בגמרא מובא: "לא יספות". ופירש הרי"ף: לא יחתוך.

15 ד. מִתֵּר²⁶ לְהַכְנִיס לְבֵית הַפֶּסֶא שֶׁל אֲבָנִים²⁷
16 מְקַרְזָלוֹת²⁸ לְקַנֵּחַ בָּהֶן. וְכִמָּה שְׂעוֹרֵן? בְּמֵלָא הֵיד.
17 אֲבָל אֲדָמָה שֶׁהִיא קְרוּבָה לְהַתְפָּרֵף - אֲסוּר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 פה. וכן נגדר⁷⁵ שיש בראשו קלוסטר⁷⁶, שמוכח
21 עליו שהוא כלי מוכן לנעילה ואינו קורה כשאר כל
22 הקורות - נועלין בו⁷⁷ בשבת.

(69) עירובין קא, א. העשויה לכניסה ויציאה תדיר.
(70) שיש בה רק קרש אחד ואין בה היכר דלת. (71) יסוד.
(72) מפתן. (73) לפי שאין לה תיקוני הדלת כשאר דלתות,
הרי היא כסתימה בלבד ונראה כבונה. (74) בנוסח אחר,
חסר כל המשפט הזה "ואם יש למטה אסקופה נועלים בה"
(שונצינו). (75) עירובין קב, א. "הוא קורה שעושים אותה
בשתי וערב, ונותנים אותה בדלתות ונועלים בה השערים,
ועניינו כמו בריח מבריה מן הכותל אל הכותל" (פירוש
המשניות). (76) "דמות רימון או טבעת וכיוצא בו, ממה
שיוורה עליו שהוא כלי ואינו קורה האסורה בטלטול בשבת"
(פירוש המשניות). (77) "מעשה בכנסת שבטבריא, שהיו
נוהגים בו איסור, עד שבא רבן גמליאל והזקנים והתירו
להם" (משנה שם קא:).

23 י. נגדר⁷⁸ שאין בראשו קלוסטר⁷⁹: אם היה קשור
24 ותלוי בדלת - נועלין בו; וכן אם היה נשל ואגדו
25 עמו⁷⁹; אבל אם היה אגדו קבוע בדלת, והיה הנגר
26 נשטט כמו קורה, ומניחין אותו בזוית, וחוזרין
27 ונועלין בו בעת שרוצין - הרי זה אסור לנעול בו;
28 שאין עליו תורת פליס⁸⁰, ואינו אגד, ואין בו אגד
29 להוכיח עליו⁸¹.

(78) משנה, עירובין קב, א. "נגר הנגר (שאין בראשו
גלוסטר), נועלים בו במקדש (שאין איסור שבות במקדש),
אבל לא במדינה (שנראה כבונה), והמונח (שאינו קשור כלל
אלא מונח בארץ) כאן וכאן אסור". (79) שהיה קשור
בחבל חזק ויכול ליטלו ע"י האגד. (80) כיון שאין בראשו
גלוסטר ואינו ראוי לשום תשמיש, כמבואר בפכ"ה ה"ו,
והכ"ג. (81) שעשוי לנעול, ולכן נראה כבונה - כנועץ
עכשיו נגר ויתד בכותל.

30 יא. מנורה⁸² של חליות⁸³ - בין גדולה, בין קטנה -
31 אין מטלטלין אותה⁸⁴; שמא יחזירנה בשבת⁸⁵. ה"ו
32 פה חלקים⁸⁶ והיא נראית כפצלת חליות: אם היתה
33 גדולה, הנטלת בשתי ידים - אסור לטלטלה מפני
34 כבדה⁸⁷; היתה קטנה מזו - מתיר לטלטלה.

(82) שבת מו, א. (83) מורכבת מפרקים פרקים.
(84) אפילו לא הדליקו בה באותה שבת. שאם הדליק בה,
אסורה בטלטול מפני שהיא מוקצה לאיסור, כמבואר בפכ"ה
ה"ו. (85) שמא תיפול ותתפרק ויחזירנה, ונמצא עושה כלי
בשבת. (86) חריצים מסביב הדומים לפרקים. (87) אין
הכוונה שהאיסור הוא משום כבדה, שהרי כתב רבינו (פכ"ה
ה"ו) שכל שיש עליו תורת כלי, אף-על-פי שהיא ניטלת
בעשרה בני אדם מטלטלים אותה, אלא מכיון שהיא גדולה
ויש בה חריצים, נראית כשל פרקים ואסורה משום שהרואה
יחשוב שהיא של פרקים. אבל במנורה קטנה שאין הדרך
לעשותה של פרקים, אין בה איסור אם יש בה חלקים,
שהכל יודעים שאינה של פרקים (מעשה רוקח').

(47) תנורים שלהם היו מטלטלים כקדירות שלנו.
(48) שבת קלח, ב. כעין תנור לבישול, ואף שמלאכתה
לאיסור, מותר לטלטלה לצורך גופה או מקומה כמבואר
בפכ"ה ה"ג. (49) רגילה. (50) יחבר את הרגל בחזקה
בכירה, ויתחייב משום בונה או מכה בפטיש.

1 ז. סלם⁵¹ של עליה⁵² - אסור לטלטלו⁵³; שאין עליו
2 תורת כלי. ושל שוכף⁵⁴ - מתיר להטותו⁵⁵, אבל לא
3 יוליכו משוכף לשוכף; שלא יעשה דרך שהוא
4 עושה בחל, ויבוא לצוד⁵⁶. קנה שמוסקין בו
5 הזיתים⁵⁷ - אם יש עליו תורת כלי⁵⁸, הרי הוא ככלי
6 שמלאכתו לאסור⁵⁹. קנה⁶⁰ שהתקינו בעל הבית
7 להיות פותח ונועל בו - אם יש תורת כלי עליו, הרי
8 הוא ככלי שמלאכתו להתיר⁶¹.

(51) ביצה ט, ב. (52) שהוא גדול ועשוי להטיח בו גגו.
(53) אפילו לצורך גופו ומקומו. (54) קן של יונים.
(55) ממקום למקום. (56) כמבואר בפכ"ד ה"ג. אבל
סולמות שבבית העשויים לשימוש בבית, מותר לטלטלם
ממקום למקום (ט"ז אורח-חיים סי' תקיח). (57) משנה,
שבת קכג, ב: "עושים מקל לחבוט בו את הזיתים, ומהפכים
בו הזיתים כשהם בבית-הבד, ועושים בראשי אותם המקלות
כעין רימון עגול או קשר, וכשמהפכים בו הזיתים מרימים
את המקל, ומביטים ברימון אם יש בו שמנונית או לא"
(פירוש המשניות). (58) שהוא ראוי לאיזה תשמיש (ראה
בפכ"ה ה"ג). (59) ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו,
ולא לצורך עצמו. (60) תוספתא שבת פט"ו. (61) ומותר
לטלטל אף לצורך עצמו של כלי (פכ"ה ה"ג).

9 ח. דלת⁶² שהיה לה ציר⁶³, אף-על-פי שאין לה
10 עתה ציר, שהכניסה לסתם פה מקום מוקצה⁶⁴, והיא
11 נגדרת, שנוטלין אותה וסותמין פה, וכן חלקים⁶⁵
12 שסותמין בהן הפרצה, וכן מחצלת הנגדרת: בזמן
13 שקשורין⁶⁶ ותלויין בפתל - סותמין בהן ונועלים
14 בהם; ואם לאו - אין נועלין בהן⁶⁷. ואם היו גבוהים
15 מעל הארץ - נועלין בהן⁶⁸.

(62) משנה, עירובין קא, א. (63) יתד של ברזל שהדלת
סובבת עליה. (64) חצר מאחורי הבתים, שמניחים בה
סחורה ועצים, ואין משתמשים בה תדיר, ואין בעל הבית
חושש לעשות לה דלת קבועה ותלויה בציר כראוי, אלא
זוקפה כנגד הפתח, וכשהוא פותח מטילה לארץ, ויש
תלויות אבל נגדרות לארץ (רש"י). (65) "קוצים, קושרים
הקוצים בקנים, ועושים מהם לוח, ונועלים בהם פירצת
הגינות, שלא יכנסו שם גנבים או חיות" (פירוש המשניות).
(66) בחבל ותלויים בכותל, ניכר שהם כדלת וכשנועלים
בהם אינו חייב משום בונה. (67) שנראה כבונה עכשיו
דופן זה. (68) שאין דרך בנין בזה.

16 ט. דלת⁶⁹ שהיה לה לוח אחד⁷⁰, ששומטין אותה
17 ונועלין בה: אם לא היה לה למטה פני⁷¹ כמו
18 אסקפה⁷², שמוכיח עליה שהיא כלי מוכן לנעילה -
19 אין נועלין בה⁷³; ואם יש למטה אסקפה - נועלים

22. תבואה צבורה - מתחיל להסתפק ממנה בשבת.
23. שאין שום אכל¹¹⁰ שהוא מקצה בשבת כלל, אלא
24. הכל מוכן הוא¹¹¹, חוץ מגרורות¹¹² וצמחין¹¹³
25. שבמקצה¹¹⁴ בזמן שמיבשים אותם; הואיל
26. ומסריחות בינתיים ואינם ראויין לאכילה - הרי הן
27. אסורין¹¹⁵ בשבת משום מקצה. חבית¹¹⁶ שנתגלתה
28. ואבטיח שנשברה¹¹⁷ - אף-על-פי שאין ראויין
29. לאכילה, נוטלין ומניחין במקום המצנע¹¹⁸. פיוצא בו
30. קמיצע¹¹⁹ שאינו ממחה - אף-על-פי שאין יוצאין¹²⁰
31. בו, מטלטלין אותו¹²¹. מותר¹²² השמן שפגר
32. ושפגערה, שהדליקו בהן באותה שבת - אסור
33. להסתפק ממנו באותה שבת, מפני שהוא מקצה
34. מחמת אסור.

(108) שבת יט, א. (109) שבת קכז, א. (110) אפילו המיוחד למכירה ולסחורה ואינו עומד לאכילה. (111) כאילו הכינו בידים לאכילה, כציווי התורה (שמות טז, ה): "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו". וכרבי שמעון שאמר שמוקצה מותר בטלטול בשבת חוץ מגרורות וצימוקים (שבת מה:): שבסמוך, ונר שדלק בליל שבת (שבת מה:). שבסוף ההלכה. (112) תאנים יבשות. (113) ענבים יבשים. (114) חצר שמאחורי הבתים המיוחדת לסחורה ועצים. (115) שבת מה, א. (116) תוספתא שבת פט"ו. שיש בה משקין. (117) במקום שנחשים מצויים, חוששים שמה נחש שמה מהמים ואכל מהאבטיח, והטיל בהם ארס, ואסורים בהנאה, כמבואר בהל' רוצח ושמירת הנפש פ"א ה"ח. ובנוסח אחר: "אבטיח שניקרה" כלומר שניקר בו הנחש. ונוסחא זו עיקר (מגיד-משנה, ועין 'מעשה רוקח'). (118) שאחרים לא ישתו מהמים ויאכלו מהאבטיח ויבואו לידי סכנה. (119) תוספתא שבת פ"ה. (120) כמבואר בפ"ט הי"ד. (121) לפי שיש עליו תורת כלי ('צפנת פענח'). (122) שבת מד, א.

35. טו. אוצר¹²³ של תבואה או של פדי יין - אף-על-פי
36. שמתר להסתפק ממנו¹²⁴, אסור להתחיל בו
37. לפנותו¹²⁵ אלא לדבר מצוה, כגון שפנה להכנסת
38. אורחין¹²⁶ או לקבץ בו בית המדרש¹²⁷. וכיצד מפנין
39. אותו? כל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קפות,
40. עד שגמרין¹²⁸. ולא יכבדו קרקעיתו¹²⁹ של אוצר,
41. כמו שפארנו¹³⁰; אלא נכנס¹³¹ ויוצא בו, ועושה
42. שביל פרגליו בכניסתו וביציאתו.

(123) משנה, שבת קכו, א. (124) כמבואר בהלכה הקודמת. (125) משום טירחא ('מגן אברהם' סי' שלג סק"מ). (126) "שגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה" (רבינו בהל' אבל פי"ד ה"ב). (127) לתלמידים הבאים לשמוע דרשה. (128) "אמרו (במשנה) אפילו ארבע וחמש קופות - על דרך הריבוי, כאילו אמר: אפילו מנין גדול, ובתנאי שלא יפנה אותו האוצר כולו, עד שלא יניח שום דבר" (פירוש המשניות). (129) שמה יבוא להשוות גומות, ויתחייב משום בונה. (130) בפרק כ"א ה"ב. (131) זה

1. יב. מנעל⁸⁸ שעל גבי האמור⁸⁹ - שומטין⁹⁰ אותו
2. בשבת. מכבש⁹¹ של בעלי בתים⁹² - מתירין⁹³, אבל
3. לא כובשין⁹⁴. ושל כובסין - לא יגע בו, מפני שהוא
4. מקצה מחמת חסרון כיס⁹⁵. וכן גזי צמר⁹⁶ - אין
5. מטלטלין אותו, מפני שהוא מקפיד עליהן⁹⁷.
6. לפיכך, אם יחדן לתשמיש - מתירין. והשלחין⁹⁸ -
7. מותר לטלטלן, בין שהיו של בעל הבית או של
8. אמן⁹⁹, מפני שאינו מקפיד עליהם.

(88) שבת קמא, א. (89) דפוס עץ לנעל. (90) מורידים אותו מהאימור, אף-על-פי שמלאכתו לאיסור, כיון ששם כלי עליו, מותר לטלטלו לצורך מקומו (או"ח שם). (91) משנה, שבת קמא, א. "עשוי שני לוחות - ושמים ביניהם את הבגדים המכובסים ומקופלים, ואחר כך קושרים את הלוחות ומהדקים אותם, כדי שיתיישרו הבגדים ויהיה הקיפול נאה" (פירוש המשניות). (92) שאינו תחוב בחזקה. (93) את המכבש ליטול ממנו בגדים לצורך השבת. (94) להכניס בו בגדים ולהדקם שהוא צורך חול (רש"י). (95) ראה למעלה פרק כה הלכה ט. ורש"י פירש משום שהוא תחוב בחזקה, והתרתו דומה לסתירה. (96) משנה, שבת מט, א. הצמר הגזוז מהצאן. (97) לשמרם לטוויה. (98) עורות של חיה ובהמה בלתי מעובדים; תרגום "הפשטי" (ויקרא א, ו) וישלח (פירוש המשניות). (99) אף העומדים למכירה אינו מקפיד עליהם ומשתמש בהם.

9. יג. כל דבר¹⁰⁰ מטנף, כגון רעי וקיא וצואה וכיוצא
10. בהן¹⁰¹: אם היו בחצר שיושבין בה - מותר להוציאן
11. לאשפה או לבית הפסא, וזה הוא הנקרא גרף של
12. רעי¹⁰²; ואם היו בחצר אחרת¹⁰³ - כופין עליהן כלי,
13. כדי שלא יצא הקטן ויתלכלך בהן. רק שעל הקרקע
14. - דורסו לפי תמו¹⁰⁴ והולך. מטלטלין כנונא¹⁰⁵ מפני
15. אפרו¹⁰⁶, אף-על-פי שיש עליו שברי עצים, מפני
16. שהוא כגרף של רעי. ואין¹⁰⁷ עושין גרף של רעי
17. לבתחלה בשבת; אבל אם נעשה מאליו, או שעבר
18. ועשהו - מוציאין אותו.

(100) שבת קכא, ב. (101) כל דבר מאוס. (102) מבואר בפכ"ה הכ"ד. (103) שאינו דר שם שאסור להוציאם. (104) כמבואר בפ"א ה"ד. (105) שבת מז, א. כלי נחושת ששמים בו גחלים בוערות כדי להתחמם בהן. (106) "לכסות בו רוק או צואה" (רש"י ומגיד-משנה); ודעת הראב"ד שהיתר טלטול הכנונא הוא מכיון שיש בו דבר איסור - שברי עצים, ודבר היתר - האפר, הרי הוא בסיס לאיסור ולהיתר, ומותר לטלטלו, אם ההיתר חשוב יותר מן האיסור, שאז בטל האיסור לגבי ההיתר, וכאילו אינו שם כלל. (107) מבואר בפכ"ה הכ"ה.

19. יד. שמן¹⁰⁸ שיוצא מתחת הקורה של בית הפד
20. בשבת, וכן תמרים ושקדים המוכנים לסחורה -
21. מותר לאכלם בשבת. ואפלו¹⁰⁹ אוצר של תבואה או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מוסב למה שלמעלה שאסור להתחיל באוצר לדבר הרשות, ועל זה כתב "אלא נכנס ויוצא בו ועושה שביל" וכו'.

1 טז. פל' 132 שהוא ראוי למאכל בהמה 133 וחיה ועוף
2 המצויין 134 - מטלטלין אותו בשבת. כיצד?
3 מטלטלין את התרמוס 135 הכבש, מפני שהוא מאכל
4 לעזים; אבל לא את הלח 136. את החצב 137, מפני
5 שהוא מאכל לצבאים. את התרדל 138, מפני שהוא
6 מאכל ליונים. את העצמות, מפני שהן מאכל
7 לכלבים. וכן כל הקלפין והגרעינים הראויין למאכל
8 בהמה - מטלטלין אותן; ושאין ראויין - אוכל את
9 האכל וזורקן לאחריו, ואסור לטלטלן. מטלטלין
10 בשור תפוח 139, מפני שהוא מאכל לחיה. ומטלטלין
11 בשור חי - בין תפל 140, בין מליח, מפני שראוי
12 לאדם. וכן דג מליח; אבל התפל - אסור
13 לטלטלו 141.

(132) משנה, שבת קכו, ב. (133) אף שאינו ראוי למאכל
אדם. (134) אבל אם אינו ראוי אלא לבעלי-חיים שאינו מצוי
אצל רוב בני אדם, אסור לטלטל אלא-אם-כן יש לו מאותו
מין בעל-חי ("א"ח ס"ו שח). (135) צמח בתרמיל שגרעיניו
דומים לפול. (136) שהוא מר ביותר. (137) ירק ממין
הבצלים ששרשיו בוקעים עמוק באדמה בקו ישר.
(138) צמח חריף הטעם, שגריריו העגולים משמשים
לרפואה. (139) סרוח. (140) שבת קכח, א. חסר מלח
ותבלין. (141) שאינו ראוי לאכילה כלל.

14 יז. אין 142 מטלטלין שכרי זכוכית, אף-על-פי שהן
15 מאכל לנעמיות 143; ולא חבילי זמורות 144, אף-על-
16 פי שהן מאכל לפילים; ולא את הלוח 145, אף-על-פי
17 שהן מאכל לעורבים; מפני שאין אלו וביצא בהן
18 מצויין אצל רב בני אדם.

(142) תוספתא שבת פט"ו. (143) יענה, עוף גבה הקומה
ורב הכוח. (144) ענפי הגפן. (145) עשב בעל עלים
ורחים מתפשטים.

19 יח. חבילי 146 קש 147 וחבילי זרדין 148: אם התקין 149
20 למאכל בהמה - מטלטלין אותן 150, ואם לאו - אין
21 מטלטלין אותן. חבילי 151 סיא פואה ואזוב
22 וקורנית 152: הכניסן לעצים 153 - אין מסתפק מהם
23 בשבת; למאכל בהמה - מסתפק מהן. וכן
24 באמינתא 154, וכן בפניגם 155, וכן בשאר מיני
25 תבלין 156.

(146) משנה, שבת קכו, ב. (147) בנוסח אחר: "חבילי קש
חבילי עצים וחבילי זרדין" וכן הוא במשנה. (148) ענפי
אילן רכים שכוחתם בשעת הזמיר (פירוש המשניות).
(149) שהזמין לכך מערב שבת, וראה למעלה פרק כה הלכה
כא באיזה דבר צריך מעשה. (150) שסתמם עומדים
להסקה והם מוקצה. (151) שבת קכח, א. (152) מבואר
בפכ"א הי"ט; כל אלה צמחים הראויים להסקה וגם למאכל

בהמה, לפיכך הכל הולך אחר מחשבתו (מגיד-משנה);
בנוסח אחר: "סיאה ואזוב וקורנית" (כת"י התימנים).
(153) להסקה, אינם ראויים בשבת ומוקצים הם.
(154) "אמיתא - ניניא" (שבת קכח), והיינו מינט"א (רש"י
שם). (155) צמח בעל עלים קטנים רחניים. ויש לו ריח
טוב, ונקרא בערבית רודא (רש"י שם, וכן ביאר רבינו בפ"ט
דשביעית משנה א'). (156) שאם הכניסם לתבל בהם
התבשילים (שהדרך לתת אותם בכלי ראשון על האש) הרי
הם כחבילי סיאה שהכניסם לעצים ואין מסתפק מהם
בשבת.

26 יט. אין 157 גורפין מאכל 158 מלפני הפסח 159 - בין
27 באבוס 160 של פלי, בין באבוס של קרקע - ואין
28 מסלקין 161 לצדדין מפני הרעיו 162; גזרה שמה ישוה
29 גמאות 163. נוטלין מלפני החמור ונותנין 164 לפני
30 השור 165, אבל אין נוטלין מלפני השור ונותנין לפני
31 החמור; מפני שהמאכל שלפני השור מטנף ברירו,
32 ואין ראוי למאכל בהמה אחרת. וכן עלים שריחם
33 רע ומאוסין, ואין בהמה אוכלתן - אסור לטלטלן.
34 לפיכך: תלאי 166 של דגים - אסור לטלטלו, ושל
35 פשר - מתיר 167. וכן כל פיוצא בזה.

(157) משנה, שבת קמ, ב. (158) מוציאים מאכל בלתי נקי
להכניס במקומו מאכל אחר (ועיין ר"ח שם). (159) שור
שמפטמים אותו. (160) כלי עץ או כלי אבן שנותנים בו
מאכל לבהמה. (161) את המאכל לצדדין, שלא ידרסנו
ברעי. (162) הגללים (פירוש המשניות). (163) ויתחייב
משום בונה, כמבואר בפ"ה ה"א, ומטעם זה גזור אף באבוס
של כלי. (164) בנוסח אחר: "ומניחין" (כת"י התימנים).
(165) שאין השור קץ במאכל החמור שאין בו ריר.
(166) העץ שתולין עליו דגים, אין עליו תורת כלי, לפי שכל
המשתמש בו זורקו לבין העצים אחרי השימוש (מגיד-
משנה). (167) רש"י (שם) ו'תוספות' (שבת קלט:).

36 כ. אף-על-פי שאסור לטלטל את המות בשבת 168,
37 סכין 169 אותו ומדיחין 170 אותו 171, ובלבד שלא יזיזו
38 בו איבר 172. ושוטטין 173 את הכר מתחתיו כדי
39 שיהיה מטל על החול, בשביל שימתין ולא
40 יסריח 174. ומביאין פלי מקר 175 וכלי מתכות, ומניחין
41 לו על כרסו כדי שלא יתפח 176. ופוקקין 177 את
42 נקביו, שלא יפנס בהן הרוח. וקושרין את הלחי 178;
43 לא שיעלה 179, אלא שלא יסריח. ואין מעמצין 180 את
44 עיניו בשבת 181.

(168) משנה, שבת קנא, א. (169) מושחים בשמן.
(170) במים. (171) שאין זה טלטול אלא נגיעה, ולא נאסר
במוקצה אלא טלטול. (172) "לא יגביה לו ידו או רגלו או
ריסי עיניו" (רש"י). (173) מושכים. (174) על-ידי החום
של כרים וכסתות; בנוסח אחר, חסר "ולא יטריח" (מעשה
רוקח). (175) הגורם קרירות. (176) יתנפח.
(177) וסותמים. (178) "של מת שהיה פיו הולך ונפתח
קושרים את לחיו, כדי שלא יפתח פיו יותר" (רש"י).

24 יְגִידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמָאל. וְאִם הָיָה לָהֶן מָקוֹם אַחֵר
25 לְצֵאת בּוֹ - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ, אֲלֹא מְנַחִין אוֹתוֹ
26 בְּמָקוֹמוֹ יוֹצֵאִין הֵם.

(197) שבת צד, ב. (198) או שקרוב להסריח (או"ח סי' שיא). (199) שהטלטול לשם אינו אסור אלא מדרבנן, כמבואר בפ"ד הי"ג. (200) אסמכתא דרבנן היא, כי לאו זה כולל מה שגזרו חכמים ותיקנו בכל הדורות, כמבואר בפ"א מהל' ממרים ה"ב; אבל דבר האסור מן התורה, אינו נדחה מפני כבוד הבריות, ועל זה נאמר: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'" (משלי כא, ל) - "כל מקום יש חילול השם - אין חולקין כבוד לרב" (ברכות יט:).

יום שישי כ' אלול ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁבָעָה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבארו בו דיני ההליכה חוץ לתחומין המוגבלים, מהן דבר תורה ומהן של דבריהם. ונזכרו בו שיעורי התחומין, אבל לא איכות מדירתן.

27 א. הַיּוֹצֵא² חוּץ לְתַחוּם הַמְּדִינָה³ בַּשַּׁבָּת - לֹקֵה⁴,
28 שְׁנֵאמַר: אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי.
29 'מָקוֹם' זֶה הוּא תַּחוּם הָעִיר⁵. וְלֹא נִתְּנָה תוֹרָה שְׁעוֹר
30 לְתַחוּם זֶה; אֲבָל חֻכְמִים הָעֵתִיקוּ, שֶׁתַּחוּם זֶה הוּא
31 חוּץ לְשָׁנִים עֶשֶׂר מִיָּל⁶, פֶּגְגָּה מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל⁷. וְכָף
32 אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: לֹא תֵצֵאוּ חוּץ לְמַחֲנֶה.
33 וּמַדְבְּרֵי סוּפְרִים⁸, שֶׁלֹּא יֵצֵא אָדָם חוּץ לְעִיר⁹ אֲלֹא
34 עַד אֲלָפִים אֲמָה, אֲבָל חוּץ לְאֲלָפִים אֲמָה - אָסוּר;
35 שְׁאֲלָפִים אֲמָה הוּא מִגְרֵשׁ הָעִיר¹⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

בטעם הציווי "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי", כתב ב'ספר החינוך' ש"נזכור ונדע שהעולם מחודש ולא קדמון", וכשם ששבת ה' ממלאכת בריאת העולם, כך ראוי לו לאדם לנוח במקום אחד.

זכירת השבת בכל ימות השבוע מתבטאת בלימוד הלכות שבת במשך ימות החול, וכשם שיש מצוה על זכירת השבת שבכל שבוע, כך ישנה מצוה בנוגע ל"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", שגם בימי החולין של הגלות יש לזכרה ולהתכונן אליה, ועל-ידי-זה שיודעים על ההכנה לזמן הגאולה - תהיה העבודה בזמן הגלות בנקל יותר.

(על"פ 'צ"ן מלכות' ספר זמנים סי' יג)

~ נקודות משיחות קודש ~

"הַיּוֹצֵא חוּץ לְתַחוּם הַמְּדִינָה בַּשַּׁבָּת - לֹקֵה..."

דעת הרמב"ם כאן היא שאיסור תחומין מהתורה הוא י"ב מיל, ומדברי סופרים אלפיים אמה. וחזר בו ממה שכתב ב'ספר המצוות' (לא-תעשה שכ"א) שאיסור תחומין מהתורה הוא אלפיים אמה (כדברי ר"ע), וישנה דעה

(179) להסגר מה שנפתח, שאם כן מוּזוּ בו אבר, אלא שלא יוסיף להפתח (רש"י). (180) עצימת עינים בשבת. (181) לאחר שמת, ואסור משום טלטול מוקצה, אבל המעמץ לפני יציאת הנפש הרי זה שופך דמים, שמקרב את מיתתו (שבת קנא:).

1 כֹּא. מֵת¹⁸² הַמְטִיל בַּחֲמָה - מְנִיחַ עָלָיו כֶּכָּר אוֹ
2 תֵּינוּק¹⁸³, וּמְטִילָטְלוֹ¹⁸⁴. וְכֵן אִם נִפְלָה דִּלְקָה בַּחֲצֵר
3 שֵׁישׁ בָּהּ מֵת - מְנִיחַ עָלָיו כֶּכָּר אוֹ תֵּינוּק, וּמְטִילָטְלוֹ.
4 וְאִם אֵין שָׁם כֶּכָּר וְלֹא תֵּינוּק - מְצִילִין אוֹתוֹ מִן
5 הַדִּלְקָה מִכָּל מָקוֹם¹⁸⁵; שְׂמָא יָבוֹא לְכַבּוֹת, מִפְּנֵי
6 שֶׁהוּא בָּהוּל עַל מֵתוֹ שֶׁלֹּא יִשְׂרָף. וְלֹא הִתִּירוּ לְטִלְטֹל
7 בְּכֶכָּר אוֹ תֵּינוּק אֲלֹא לְמֵת בְּלֶבֶד, מִפְּנֵי שְׂאָדָם בָּהוּל
8 עַל מֵתוֹ.

(182) שבת מג, ב. (183) שבת ל, ב: "דוד המלך מת בשבת, ושלח שלמה לחכמים: אבא מת ומוטל בחמה, מה אעשה? שלחו לו: הנח עליו כיכר או תינוק וטלטלו". (184) מטלטל את המת אגב הכיכר המותר בטלטול. (185) "אמר רבי יהושע בן לוי: שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה" (שבת מג:).

9 כֹּב. הִיָּה¹⁸⁶ מְטִיל¹⁸⁷ בַּחֲמָה¹⁸⁸ וְאֵין לָהֶם מָקוֹם¹⁸⁹
10 לְטִלְטֹל¹⁹⁰, אוֹ שֶׁלֹּא רָצוּ לְהִיזִיו מִמָּקוֹמוֹ - בָּאֵין
11 שְׁנֵי בְנֵי אָדָם וְיוֹשְׁבִים מִשְׁנֵי צִדְדֵי¹⁹¹. חֵם לָהֶם
12 מִלְמַטָּה¹⁹² - זֶה מְבִיא מִטָּתוֹ¹⁹³ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ, וְזֶה
13 מְבִיא מִטָּתוֹ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ. חֵם לָהֶם מִלְמַעְלָה - זֶה
14 מְבִיא מִחֻצְלָתוֹ¹⁹⁴ וּפּוֹרֵשׁ עַל גִּבּוֹ, וְזֶה מְבִיא מִחֻצְלָת
15 וּפּוֹרֵשׁ עַל גִּבּוֹ. זֶה זוֹקֵף מִטָּתוֹ¹⁹⁵ וּנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ,
16 וְזֶה זוֹקֵף מִטָּתוֹ וּנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ - וְנִמְצָא מִחֻצָּה
17 עֲשׂוּיָהּ מֵאֲלֵיהָ¹⁹⁶; שֶׁהִרִי מִחֻצְלָת זֶה וּמִחֻצְלָת זֶה
18 גִּבְיָהֶן סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ, וְשְׁנֵי קְצוֹתֵיהֶם עַל הַקְּרָקַע
19 מִשְׁנֵי צְדֵי הַמֵּת.

(186) שבת מג, ב. (187) המת. (188) וקרוב להסריח ויגרם בזיון לחיים ולמת. (189) בצל. (190) לשם עלי-די כיכר ותינוק. (191) "על-גבי הקרקע, כדי שיצטערו מחום הקרקע, ויצטרכו להביא מיטות לשבת עליהן, והמיטות יהיו למחיצה (רש"י). (192) שהקרקע הוחם מהשמש. (193) שתפסיק בינו לבין הקרקע, שלא ישב בחום. (194) שטיח של קש או קנים, לפרוש לצל ולאווה. (195) "שתהא המחצלת מונחת עליה, וכן השני - נמצאת מחיצה עשויה מאליה, ולכשירצו נשמטים והולכים להם". ולהביא לכתחילה מיטות לעשות אוהל - אסור, שאין עושים אוהל ארעי בתחילה בשבת (רש"י). (196) ואם אי אפשר לעשות תקנה זו, מותר לפרוש אוהל לכתחילה, שלא יסריח המת ('מגן אברהם' סי' שיא).

20 כֹּג. מֵת¹⁹⁷ שֶׁהִסְרִיחַ¹⁹⁸ בַּבֵּית, וְנִמְצָא מִתְבַּזֶּה בֵּין
21 הַחַיִּים וְהֵם מִתְבַּזִּים מִמֶּנּוּ - מִתֵּר לְהוֹצִיאֹ
22 לְכַרְמְלִית¹⁹⁹. גְּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, שְׂדוּחָה אֶת לֹא
23 תַעֲשֶׂה שְׁבִתוֹרָה²⁰⁰, שֶׁהוּא: לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

התלמוד היא שאין חכמים מודים לרבי עקיבא בזה. (7) שהוא שלש פרסאות (=שנים עשר מיל) – (מסכת יומא דף ע"ה עמוד ב'). ובירושלמי (מסכת עירובין פרק ג' הלכה ד') "רבי יונתן בשם רבי שמעון בי רבי יוסי בן לקוניא: לוקין על תחומי שבת דבר תורה: רבי שמעון בר כרסנא בשם רבי אחא: אין לך מחזור (ברור) מכולם, אלא תחום שנים עשר מיל כמחנה ישראל". ברם, הרבה פוסקים ראשונים נקטו כדעת התלמוד הבבלי שלא הביא אף פעם איסור תחומין מן התורה, בשנים עשר מיל. (8) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א'). (9) להלן בפרק כ"ח מבואר מהיכן מתחילים למדוד אלפים אמה. (10) שנאמר "את פאת קדמה אלפים באמה כו' והעיר בתוך זה יהיה להם מגרשי הערים" (במדבר פרק ל"ה פסוק ה' ועיי"ש ברש"י).

- 1 ב. נמצאת למד¹¹, שמתר לאדם בשבת להלך את כל
- 2 העיר כלה, אפלו היתה פנינה¹² - בין שהיתה
- 3 מקפת חומה, בין שלא היתה מקפת חומה. וכן מתר
- 4 לו להלך חוץ לעיר אלפים אמה¹³ לכל רוח,
- 5 מרבעות פטבלא מרבעות¹⁴, כדי שהיה נשפר את
- 6 הזויות¹⁵. ואם יצא חוץ לאלפים אמה - מפין אותו
- 7 מפת מרדות¹⁶, עד שנים עשר מיל; אבל אם יצא
- 8 והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל, אפלו
- 9 אמה אחת - לוקה מן התורה¹⁷.

(11) משנה (מסכת עירובין דף מ"ט עמוד ב'). (12) סמל לעיר גדולה, שנאמר בה: "נינה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבוא אדם" (יונה ד', י"א). (13) מדידת תחום שבת לפי המדה המטרית היא: שיעור אמה של תורה 528 ס"מ ואלפים אמה – ועוד שבעים אמה ושני שלישי אמה שמהן מתחילים למדוד אלפים אמה כמבואר בפרק כ"ח הלכה א' – ביחד 1093 מטר, ולפי "חיי אדם" (כלל ע"ו) שבשעת הדחק יש לסמוך על השיטות, שמותר להלך אלפים ושמונה מאות אמה (וכמבואר להלן בהלכה זו) יכול להלך 1516 מטר, ואם מניח עירובי תחומין שאז מותר לו להלך עוד אלפים אמה, כמבואר בהלכות עירובין פרק ו', יכול להלך בסך הכל 2994 מטר בערך, ולפי הדין (שו"ע אורח חיים תנט) ששיעור מיל הוא הילוך 18 דקות, יכול להלך על ידי עירוב 36 דקות, ובשעת הדחק עוד 14 דקות ו-24 שניות, בסך הכל 50 דקות ו-24 שניות (ולדעת רבינו בפירוש המשניות שהבאנו למעלה בפרק ה' הלכה ד' ששיעור מיל הוא 24 דקות, יכול להלך על ידי עירוב 48 דקות). (14) כלומר שאין מודדים בעיגול סביב העיר, אלא למזרח אלפים אמה, וכן לצפון אלפים אמה, ובאלכסון יוצא אלפים ושמונה מאות אמה, שהרובע עודף על העיגול בשני חומשים – "כל אמה ברבועה אמה ושני חומשים באלכסונה" (מסכת עירובין דף נ"ז עמוד א'). (15) ונחלקו המפרשים בבאור הדברים, יש מי שאומר שלעולם הוא רשאי לילך אלפים ושמונה מאות אמה, כמדת האלכסון, גם כשהולך לעבר פניו ולא אל הזויות, ויש מי שהורה שאין לו אלפים ושמונה מאות אמה, אלא כשהולך באלכסון בכל תחומי העיר, אבל אם הולך לעבר פניו אין

נוספת המובאת בשו"ע אדמוה"ז (הל' שבת ריש סי' שצ"ו) שאין לתחומין עיקר מהתורה כלל, וגם יותר מ"ב מיל אינו אסור מהתורה.

ובדעת הרמב"ם כאן ש"ב מיל הוא מן התורה, ואלפיים אמה מדרבנן, יש לחקור בנוגע לאיסור תחומין ביו"ט, האם הוא מהתורה או לא. ומבאר הרוגצו"ב את לשון הרמב"ם, שממנו משמע שהאיסור הוא רק בשבת ולא ביו"ט, הגם ש"אין בין שבת ליו"ט אלא אוכל נפש בלבד", שמצוות עשה לשבות ממלאכה בשבת וגם מדברים שאינם מלאכה אלא טירחא, והרי ציווי זה של שביתה הוא רק בשבת ולא ביו"ט, ובנידון-דין יציאה חוץ לתחום אינה מלאכה אלא טירחא בלבד, ולכן אסורה רק בשבת שיש בה גם הציווי "תשבות" גם מטירחא. מה שאין-כן ביו"ט שאסור רק במלאכה ולא בטירחא, אין איסור תחומין מן התורה אלא מדרבנן בלבד. ועל כן הכלל "אין בין שבת ליו"ט אלא מלאכה אוכל נפש בלבד" הוא בנוגע ל"איסור מלאכה".

מהלכות אלו יש ללמוד הוראה בעבודת ה', יהודי צריך לזכור תמיד שמקומו הוא במחנה ישראל, שבמרכזו אוהל מועד ומסביבו ענני הכבוד המקיפים אותו ומגינים עליו מפני כל עניין שאינו שייך למחנה ישראל. ועל כך הציווי "אל יצא איש ממקומו" בכל זמן ובכל מצב ואסור ליהודי לצאת ממקומו – היינו היהדות, תורה ומצוותיה. והגם שציווי זה נאמר בקשר לשבת, אבל יהודי ממשיך את קדושתה של השבת על כל ימי השבוע, וגם אז מקיים את הציווי "אל יצא איש ממקומו", ונמצא תמיד במצב של קדושה – "ביום השביעי".

(על"פ יין מלכות ספר זמנים ט"י יג)

(2) (מסכת עירובין דף י"ז עמוד ב'). (3) העיר או היישוב שהוא גר בתוכו. (4) כדין כל העובר על לא תעשה שבתורה, כמבואר בהלכות סנהדרין פרקים י"ח-י"ט. (5) ואין הכוונה שלא יזוז ממקומו ממש כמו שאמרו המינים שהרי נאמר (ישעיה פרק ס"ו, פסוק כ"ג): "והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמו ה'" (הגהות מיימוניות). (6) שיעור המיל הוא אלפים אמה. והנה בספר המצות (מל"ת שכ"א) כתב רבינו שהתורה הזהירה בפסוק זה "שלא להלך מחוץ לאלפים אמה אפילו אמה אחת", וראיתו מהמכילתא (בשלח פרשה ה) "אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה", וכן כתב רבינו בהקדמתו לפירוש המשניות (ספר המאור, הוצאת ראשונים, עמוד כ"ד), וכאן חזר רבינו מדיעה זו, מכיון שזוהי שיטת רבי עקיבא (מסכת סוטה דף כ"ז עמוד ב') במשנה: "בו ביום (שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאות ומינו את רבי אלעזר בן עזריה כמובא בברכות דף כ"ח עמוד א'), דרש רבי עקיבא: אלפים אמה תחום שבת (מן התורה)", אבל חז"ל לא פסקו כדבריו, כמו שמצאנו בהרבה מקומות (מסכת שבת דף ס"ט עמוד א', דף קנ"ג עמוד ב') שאמרו: "תחומין דאורייתא, ואלבא דרבי עקיבא" הרי ששיטת

הואיל וכלתה מדתו בתוך רשות היחיד, מהלך את
כלה. במה דברים אמורים? בשפלתה מדתו במקצת
העיר או במקצת המערה; אבל אם היתה אותה
רשות היחיד מכללת בתוך אלפים אמה שלו -
תחשב לו כל אותה הרשות כארבע אמות,
ומשלימין לו את השאר.³¹

(30) (מסכת עירובין דף ס' עמוד ב'). (31) שנשאר לו
מאלפים אמה, בניגוד לדעת רבינו יהונתן מלוניל כי שטח
העיר אינו נחשב כלל ואינו מפחית אפילו ארבע אמות
מאלפים האמה.

ו. כיצד? הרי שהיה אלה אמה ממקום שביתתו או
מחוץ לעיר.³² עד מדינה או מערה, שיש בארבעה
אלף אמה או פחות מאלף - מהלך את כל המדינה
או המערה שפגע בה.³³ ומהלך חוצה לה אלה אמה
פחות ארבע אמות.³⁴

(32) בנ"א חסרות המילים "אם מחוץ לעיר" והן כמיתרות
(מער"ק). (33) מכיון שהמערה או המדינה נמצאות בתוך
אלפים אמה. (34) המערה או המדינה נחשבות כל אחת
כארבע אמות.

ז. אבל אם היה במדינה או במערה, שפגע בו בתוך
מדתו, אלה אמה ואמה.³⁵ אינו מהלך בה אלא
אלף אמה בלבד, שהוא תשלוש אלפים אמה שיש
לו.

(35) ונמצא שתחום שבת נגמר בתוך המערב, ואינו מבליע
אותו בתוך אלפים אמה. (36) של תחום שבת.

ח. מי³⁷ שפלתה מדתו בחצי העיר - אף-על-פי
שאינו מהלך אלא עד סוף מדתו, מתר לטלטל בכל
העיר על ידי זריקה.³⁸ וכן³⁹ מי ששבת בבקעה,
והקיפוהו נכרים מחצה⁴⁰ בשבת⁴¹ - אינו מהלך בה
אלא אלפים אמה לכל רוח⁴², אף-על-פי שהוא
בתוך המחצה; ומתר לו לטלטל בכל המחצה על
ידי זריקה, אם הקיפוהו לשם דירה.⁴³

(37) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד ב'). (38) ולא גזרו
חכמים שמה ימשך אחר החפץ. (39) (מסכת עירובין דף
מ"ב עמוד א'). (40) לשם דירה. (41) כי מחיצה
העשויה בשבת שמה מחיצה (פרק ט"ז הלכה כ"ב).
(42) לפי שלא שבת באויר מחיצה בכניסת השבת, - זמן קנין
השבייתה. (43) שאם הקיפוהו שלא לשם דירה, אין
מטלטלים בתוכה אלא ארבע אמות.

ט. מי⁴⁴ שהיה בא בדרך לפנס למדינה - בין שהיה
בא פנים, בין שהיה בא בחרבה⁴⁵ - אם נכנס בתוך
אלפים אמה קרוב לעיר קדם שיענס השבת, אף-
על-פי שלא הגיע למדינה אלא בשבת - הרי זה
נכנס, ומהלך את פלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל
רוח.

לו אלא אלפים אמה בלבד, וכן נראה דעת רבינו" (מגיד
משנה"). (16) כדין העובר על איסור דרבנן, כמבואר
בפרק א' הלכה ג'. (17) כבר בארנו בהלכה א' שכמה
פוסקים ראשונים סוברים שכל איסור תחומין אינו אלא
מדרבנן, ומה שאמרה תורה: אל יצא איש ממקומו ביום
השביעי" - אין הכוונה לאיסור תחומין, אלא לאיסור
הוצאה בשבת, שלא יצא עם הכלי בידו ללקוט המן,
כמבואר בפרק ד' הלכה א'.

ג. מההלך¹⁸ חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים,
בגון שקפץ על גבי עמודים שגבוהין עשרה ואין
בכל אחד מהן ארבעה על ארבעה טפחים - הרי זה
ספק,¹⁹ אם יש תחומין למעלה מעשרה או אין
תחומין למעלה מעשרה.²⁰ אבל אם הלך על מקום
שיש בו ארבעה על ארבעה - הרי זה מההלך על
הארץ, ויש אסור תחומין שם.

(18) (מסכת עירובין דף מ"ג עמוד א'). (19) בדבר האסור
מן התורה, הולכים בספקו להחמיר, ובדבר שאינו אסור
אלא מדברי חכמים, ספקו לקולא (כמבואר בהלכות טומאת
מת פרק ט' הלכה י"ב ובראב"ד). (20) אבל בימים ונהרות
גם אם יש ספק אם מלמעלה מעשרה או לא, הוא ספק
דרבנן, "שאינ בימים ונהרות איסור תחומין דאורייתא, לפי
שהם כרמלית, והטלטול בהם אינו אסור אלא מדרבנן, ולא
יתכן שיהיה המעביר על פני המים אסור מדרבנן, והמהלך
לוקה מן התורה, וכמו שאמרו שהמעביר ארבע אמות
ברשות הרבים מקורה פטור (כמבואר בפרק י"ד הלכה א'),
לפי שאינו דומה לרגלי מדבר, כן בלי ספק המהלך שנים
עשר מיל על פני המים פטור, לפי שאינו דומה למחנה
ישראל" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ט ו"כסף
משנה").

ד. מי²¹ ששבת בדירה²² שבמדבר, או בסהר²³ או
במערה, וכיוצא בהן מרשות היחיד - מהלך את
כלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח ברבוע.²⁴
וכן²⁵ השוכה בבקעה - אפלו היה ישן בשעה שנקנס
השבת, שלא קנה²⁶ שבייתה - יש לו להלך ממקומו
אלפים אמה²⁷ לכל רוח ברבוע. היה²⁸ מהלך
בבקעה, ואינו יודע תחום שבת - מהלך אלפים
פסיעות בינוניות²⁹, וזה הוא תחום שבת.

(21) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (22) מקום
בנוי לשמירת הצאן. (23) מגרש מוקף גדר לשמירת הצאן
או הכנסת פירות (ר"ח עירובין דף כ"ב עמוד ב').
(24) כדין שוכה בעיר. (25) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה
עמוד א'). (26) כלומר לא התכוון לקנות. (27) הואיל
ואילו היה ניעור קנה, ישן נמי קונה (גמרא). (28) (מסכת
עירובין דף מ"ב עמוד א'). (29) חצי אמה מקום מצב
הרגל וחצי אמה בין רגל לרגל.

ה. מההלך³⁰ אלפים אמה שיש לו להלך, ושלמה
מדתו בתוך דיר או סהר או מערה או בתוך המדינה
- אינו מהלך אלא עד סוף מדתו, ואין אומרים:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וזה נקרא בלשון הפוסקים "הבלעת תחומין מילתא היא". (49) ב"מגיד משנה" הביא שיש פוסקים כרבי שמעון, ש"אפילו יצא חמש עשרה אמות מחוץ לתחום - יכנס, שאין המשוחות (מורדי התחומין) ממצים (מצמצמים) את המדות (אלא קובעים את התחום לפני סופו), מפני הטועין (היוצאים בטעות ואין נזכרים עד שעברו מהלכה לסימן התחום)". (50) כשנכנס השבת נמצא בדרך מחוץ לתחום.

(51) מתחום העיר. (52) המבארים תמהו: איך אפשר שתכלה מדתו במקצת העיר, כיון שיצא מחוץ לתחום והוא רחוק מסוף תחום העיר אמה? ויש מבארים את דברי רבינו על עיר אחרת ובמקרה אחר כשמדתו נגמרה בתוך העיר ולא נאמרו הדברים כהמשך להלכה של "וכן מי שהחשיך" (מע"ק). (53) הראב"ד פסק כדעת הסובר בגמרא שלא יכנס, אבל דעת רבינו שהלכה כדברי המקיל בעירובין ("מגיד משנה")

יב. מ"י⁵⁴ ש"יציא חוץ לתחום שלא לדעתו, כגון שהוציא והוא נכרים או רוח רעה⁵⁵, או ששגג ויצא - אין לו אלא ארבע אמות. חזר⁵⁶ לדעת - אין לו אלא ארבע אמות. התייזרהו⁵⁷ - כאלו לא יצא⁵⁸. ואם נתנהו ברשות היחיד, כגון שנתנהו נכרים בדיר וסתר ומערה או בעיר אחרת - יש לו להלך את פלה. וכן אם יצא לאחד מאלו בשגגה, ונזכר והוא בתוכן - מהלך את פלה.

(54) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (55) שנטרפה דעתו (רש"י). (56) בנ"א חסר המשפט: "חזר לדעת אין לו אלא ארבע אמות" (מע"ק). (57) התחום. (58) והרי כל העיר לא כארבע אמות, וחוצה לה כאלפים אמה לכל רוח.

יג. יצא⁵⁹ חוץ לתחום לדעת - אף-על-פי שחזר שלא לדעת, כגון שהתייזרהו נכרים או רוח רעה - אין לו אלא ארבע אמות⁶⁰. וכן אם יצא חוץ לתחום לדעת - אף-על-פי שהוא בתוך רשות היחיד, כגון דיר וסתר - אין לו אלא ארבע אמות⁶¹. המפ"ש⁶² ב"מ הגדול⁶³, אף-על-פי שהוא חוץ לתחום ששבת בו - מהלך את כל הספינה פלה⁶⁴, ומטלטל בכלה.

(59) (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (60) כיון שיציאתו מן התחום היתה לדעת. (61) כי רק אם הוציאהו על כרחו לתוך רשות היחיד מהלך את כולה כמבואר בהלכה הקודמת. (62) משנה (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד ב') - המפליג באניה. (63) "מעשה שבאו (חכמים) מפרנדיסין (היא ברינדיזי שעל חוף הים התיכון בדרך לרומא) והפליגה ספינתם בים (התרחקה משפת הים) רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה הלכו את כולה (אף שיצאה בשבת מחוץ לתחום, כיון שיש לספינה מחיצות) רבי יהושע ורבי עקיבא לא זזו מארבע אמות, שרצו להחמיר על עצמן" והלכה כרבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה. (64) הואיל ושבת באויר מחיצות מבעוד יום (גמרא); והטלטול בכל הספינה הוא מותר, מפני שהיא רשות היחיד גמורה בין בהליכתה בין בעמידתה" (שו"ת הרמב"ם, פריימן סימן ס"ז).

(44) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'): פעם אחת לא נכנסו (רבן גמליאל ורבי אליעזר, ורבי יהושע ורבי עקיבא) לנמל (שעל שפת הים) עד שחשכה, אמרו לו לרבן גמליאל: מה אנו לירד (מהאניה לתוך העיר, כיון שבאנו מחוץ לתחום)? אמר להם: מותרים אתם, שכבר הייתי מסתכל (במשקפת) והיינו בתוך התחום עד שלא חשכה". (45) ביבשה.

י. ה"ה⁴⁶ בא למדינה, וישן בדרך, ולא געור אלא בשבת, וכשגעור מצא עצמו בתוך התחום - הרי זה יכנס לה, ויהלך את פלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; מפני שדעתו היתה להלך למדינה זו, ולפיכך קנה שבתה עם בני המדינה פמותן, שהרי נכנס עמהן בתחום.

(46) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א').

יא. מ"י⁴⁷ ש"יציא חוץ לתחום, אפילו אמה אחת - לא יכנס. שהארבע אמות שיש לו לאדם, תחלתן ממקום שהוא עומד בו; לפיכך, כיון ש"יציא חוץ מתחומו אמה או יותר - ישב במקומו, ואין לו להלך אלא בתוך ארבע אמות מעמידת רגליו ולחוץ⁴⁹. וכן מי שהחשיך⁵⁰ חוץ לתחום המדינה אפילו אמה אחת⁵¹ - הרי זה לא יכנס לה, אלא מהלך ממקום ששכנס עליו השבת והוא עומד בו אלפים אמה בלבד. ואם פלטה מדתו במקצת העיר⁵² - מהלך עד סוף מדתו, כמו שאמרנו. היתה רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום - הרי זה יכנס⁵³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת - לוקה".

ובהמשך כתב "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת אל יכנס... היתה רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת מחוץ לתחום, הרי זה יכנס". ומקור הדברים הוא בסוף מסכת עירובין במשנה. והנה בנוגע לשיעור היציאה "אמה או יותר" אבל לא פחות מאמה אחת, צריך להבין שהרי שיעור תחומין הוא ככל השיעורים "הלכה למשה מסיני", וממילא גם הוא בתכלית הדיוק לא פחות ולא יותר, וא"כ מדוע שיעור היציאה הוא אמה, והלא שיעור תחומין הוא מדויק ביותר, ומדוע לא יתחייב גם על יציאה של פחות מאמה. ועד"ז יש להבין, מדוע התירו להכנס למי שרגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת מחוץ לתחום, כיון ששיעור תחומין הוא מדויק, מדוע כשרגלו האחת בחוץ לא נחשב כנמצא מחוץ לתחום.

(על-פי יין מלכות' ספר זמנים ס' יד)

(47) משנה (מסכת עירובין דף נ"ב עמוד ב'). (48) דעת הראב"ד שכל שלא יצא מן התחום ארבע אמות, מותר לו לחזור וליכנס לתוך העיר, ומכיון שיש לו רשות לחזור לתוך עירו, נחשב כאילו לא יצא כלל, והרי הוא כבני העיר,

מהלכין אלפים אמה לכל רוח" (משנה שם). (79) "שכיון שהלכו ברשות, הרי המקום שהגיעו אליו, כאלו קנו בו שביטה בין השמשות" ("מגיד משנה").

יז. היה⁸⁰ יוצא פרשות, ואמרו לו והוא הולך בדרך⁸¹: כבר נעשית המצוה שיוצאת לעשות - יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח⁸². ואם היה מקצת תחום שיוצא ממנו פרשות מכלל בתוך אלפים אמה שיש לו ממקומו - הרי זה חוזר למקומו, וכאלו לא יצא. וכל היוצא⁸³ להציל נפשות ישראל מיד עובדי פוכבים ומזלות, או מן הנזק, או מן המפלות⁸⁴ - יש להם אלפים אמה לכל רוח במקום שהצילו בו. ואם היתה יד העובדי פוכבים ומזלות תקיפה, והיו מפחדים לשבת במקום שהצילו בו - הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי זינן⁸⁵.

(80) משנה (מסכת עירובין דף מ"ד עמוד ב'). (81) כשכבר היה בדרך אמרו לו: כבר נעשה הדבר שיצאת לעשותו, ואינך צריך ללכת. (82) כיון שיצא ברשות, הרי הוא כאילו קנה שם שביטה. (83) משנה (מסכת ראש השנה דף כ"ג עמוד ב'). (84) קיר שנפל על בני אדם. (85) (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א'): "בראשונה היו מניחין כלי זינן בבית הסמוך לחומה (כשחזרו מהמלחמה), פעם אחת הכירו בהם האויבים, ורדפו אחריהם ונכנסו ליטול כלי זינן, ונכנסו אויבים אחריהם, והרגו זה את זה. . . באותה שעה התקינו שיהיו חוזרין למקומן בכלי זינן". ומבואר למעלה בפרק ב' הלכות כ"ג וכו'.

פרק שמונה ועשרים

(1) נתבאר בו מה שאינו עולה בחשבון התחומין, ואיכות המדידה סביב העיירות ובהרים ובגיאיות, ונכלל בזה ביאור על אי זה מודד סומכין, ואם נחלקו המודדין על מי נסמוך.

א. כל בית² דירה³ שהוא יוצא מן המדינה⁴, אם היה בינו ובין המדינה שבעים אמה ושגו שלישי אמה⁵, שהוא צלע⁶ בית סאתים המרבעת⁷, או פחות מזה - הרי זה מצטרף למדינה⁸ ונחשב ממנה; ובשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח, מודדין חוץ מבית דירה זה.

(2) משנה (עירובין נו.). (3) אפילו אין דרים בתוכו (מעשה רוקח). (4) הישוב שהוא שובת בתוכו. (5) שבעים אמה וארבעה טפחים על שבעים אמה וארבעה טפחים (בפס"ז ה"א, וב'מגיד משנה' שם. . . "שבעים אמה וחמש שביעיות בקירוב"). (6) צד אחד של המרובע. (7) "בית סאה - חמשים אמה על חמשים אמה, נמצא בית סאתים - חמשת אלפים אמה" (רבינו בפס"ז ה"א). ושטח הריבוע של שבעים אמה ושני שלישי אמה על שבעים אמה ושני שלישי אמה - הוא חמשת אלפים אמה בקירוב, כמבואר בפס"ז למעלה. (8) ונקרא "עיבורה של עיר" ונחשב כעיר, שאמר רבי יוחנן (גדרים נו.): אמר קרא (יהושע ה, יג): "ויהי בהיות יהושע

יד. מי⁶⁵ שיוצא חוץ לתחום שלא לדעת, והקף במחצה בשבת⁶⁶ - יש לו להלך כל אותה המחצה; והוא, שלא תהיה יתר על אלפים אמה. ואם היה תחום שיוצא ממנו מכלל מקצתו בתוך המחצה שנעשית שלא לדעתו - הואיל ויש לו להלך את כל המחצה, הרי זה נכנס לתחומו⁶⁷; וכיון שיקנס - הרי הוא כאלו לא יצא⁶⁸.

(65) (מסכת עירובין דף מ"ג עמוד ב'). (66) "נחמיה בריה דרב חנילאי משכתייה שמעתא (השתקע בלימודו ושכח) ויצא חוץ לתחום, אמר לו רב חסדא לרב נחמן: נחמיה תלמידך שרוי בצער (שאסור לו ליכנס כיון שיצא חוץ לתחום). אמר לו: עשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס" (מסכת עירובין שם). והוא הדין לכל מחיצה שנעשית בשבת לפי המבואר בדברי רבינו למעלה בפרק ט"ז הלכה כ"ב. (67) שתחום שבת מובלע בתוך המחיצה שנעשתה מסביבו בשבת. (68) ומהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה.

טו. כל מי⁶⁹ שאין לו לזוז ממקומו⁷⁰ אלא בתוך ארבע אמות, אם נצרך לנקביו⁷¹ - הרי זה יוצא ומרחיק⁷² ונפנה וחוזר למקומו. ואם נכנס למקצת תחום שיוצא ממנו בעת שיתרחק להפנות - הואיל ונכנס - יקנס⁷³, וכאלו לא יצא. והוא, שלא יצא בתחלה לדעת⁷⁴; אבל אם יצא לדעת - אף-על-פי שקנס, אין לו אלא ארבע אמות.

(69) (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (70) שיצא חוץ לתחום שלא לדעת. (71) וצריך להתרחק ממקום שבני אדם מצויים - משום צניעות, כמבואר בהלכות דיעות פרק ה' הלכה ו'. (72) "גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה" כמבואר בפרק כ"ו הלכה כ"ג ותשובות הרמב"ם סימן ס"ז. (73) ובגמרא אמרו "אי פקח הוא (אם פקח הוא), עייל לתחומא (יכנס לתוך התחום), וכיון דעל על" (וכיון שנכנס נכנס). (74) מותר לו להתרחק משום כבוד הבריות, אבל אינו נכנס לתוך העיר, אף אם נכנס בתחומו.

טז. כל מי⁷⁵ שיוצא פרשות בית-דין, בגון העדים שפאו להעיד על ראית הלכנה⁷⁶, וכיוצא בהן ממי שמתר לו לצאת לדבר מצוה⁷⁷ - יש לו אלפים אמה לכל רוח באותו מקום שהגיע לו⁷⁸. ואם הגיע למדינה - הרי הוא כאנשי העיר⁷⁹, ויש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה.

(75) משנה (ראש השנה דף כ"ג עמוד ב'). (76) שהרי "עדים שראו את החודש, הרי אלו הולכין לבית דין להעיד, אפילו היה שבת, שנאמר: אשר תקראו אותם במועדם" (הלכות קדוש החודש פרק ג' הלכה ב'). (77) כמו "הבא להציל מן הדליקה ומן הנזק ומן המפלות" כדלהלן הלכה י"ז. (78) "בראשונה לא היו זזין משם כל היום (מפני שיצאו חוץ לתחום בשבת) התקין רבן גמליאל הזקן, שיהיו

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והמעררה²⁹ והשוכה³⁰ ובית שבספינה³¹ - כל אלו²²
וכיוצא בהן אין מצטרפין עמה.²³

25 שאין עליהם שם בית דירה. 26 אף שגר שם השומר
הגובה את המכס. 27 גם אם שם שומר הקברות.
28 חפירה ארוכה. 29 חלל בתוך הר או סלע, יסתתרו בו
בני אדם. 30 קן יונים. 31 כיון שאינו קבוע, שפעמים
הולכת הספינה מחוץ לשבעים אמה.

ה. היות³² שתי עירות³³, זו סמוכה לזו - אם יש²⁴
ביניהן מאה וארבעים ואחת ושליש, כדי שיהיה²⁵
שבעים אמה ושירים³⁴ לזו ושבעים אמה ושירים²⁶
לזו - חושבין שתיהן כעיר אחת, ונמצא כל עיר²⁷
מהן מהלכת את כל העיר השניה וחוצה לה אלפים²⁸
אמה. היו שלשה כפרים משלשין³⁵ - אם יש בין²⁹
האמצעי ובין כל אחד ואחד מן החיצונים אלפים³⁰
אמה³⁶ או פחות מכאן, ובין השנים החיצונים³¹
מאתים שלש ושמונים פחות שלש³⁷, כדי שיהיה³²
בין כל אחד מהן ובין האמצעי, כשתראה אותו³³
כאלו הוא ביניהן, מאה וארבעים ואחת אמה³⁴
ושליש - הרי שלשתן כמדינה אחת, ומודדין אלפים³⁵
אמה לכל רוח מחוץ לשלשתן. עיר³⁸ שהקפה³⁹
ולבסוף ישבה⁴⁰ - מודדין לה משיבתה⁴¹; וישבה³⁷
ולבסוף הקפה - מודדין לה מחומותיה⁴².

32 עירובין נו, ב. 33 וכן הדין אם היו שלש או ארבע
עיירות, וכולן סמוכות זו לזו בשורה ('מעשה רוקח').
34 שני שלישי אמה. 35 כבצור שלפנינו:
36 שאפשר לבוא מהאמצעי לשניהם בלי עירוב, רואים
כאילו האמצעי נתון בין שני החיצונים בשורה אחת.
37 מלבד רוחב הכפר האמצעי. 38 עירובין כו, א.
39 בחומה מסביב, ולא היו בה עדיין תושבים.
40 נתיישרה ואינה מיושבת כולה עד החומה. 41 כיון
שלא הוקפה לדירה, אין החומה חשובה לעשות את כל
העיר כולה כארבע אמות, ואין מודדים אלפים אמה מן
החומה אלא מן הבתים המיושבים. 42 אפילו היא רחוקה
הרבה מן הבתים, מכיון שהחומה הוקפה אחרי שהעיר
היתה מיושבת.

ו. עיר⁴³ שהיתה ארפה⁴⁴ או מרפעת - הואיל ויש לה³⁹
ארבע זוויות שוות, מניחין אותה כמות שהיא,⁴⁰
ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה.⁴¹
היתה עגלה - עושין לה זוויות⁴⁵, ורואין אותה כאלו⁴²
היא בתוך המרפע, ומודדין חוץ מצלעות אותו מרפע⁴³
אלפים אמה לכל רוח; שנמצא משתפר הזוויות.⁴⁴

43 עירובין נה, א. 44 שהיה ארכה אלפים אמה ואין
ברחבה אלא אלף אמה, אין אומרים ירחיבנה עד שתהיה
מרובעת יפה, אלא מניח אותה כמות שהיא. 45 ממלאים
את הקרנות ומרחיבים אותה כאילו היתה מרובעת, ומודדים
מהריבוע ולא מהעיגול כבצור שלפנינו (ציור א), ואם יוצא
דרך קרנות העיר הוא מרוויח בהליכתו.

ביריחו, מאי ביריחו? - אי ביריחו ממש, והרי כתוב
(יהושע ו, א): "ויריחו סוגרת ומסוגרת מפני בני ישראל,
אין יוצא ואין בא" אלא שמעמינה - בעיבורה. וכן דרשו
(עירובין יז.) מהכתוב (במדבר לה, ד) "מקיר העיר וחוצה,
אמרה תורה: תן חוצה ואחר כך מדוד!". וכמה יתנו מחוץ
לעיר, למדו (עירובין כג:) ממה שכתוב בחצר המשכן
(שמות כז, יח): "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים
בחמשים", שהוא שיעור בית סאתים (הריב"ש). ועיין
מגיד-משנה.

ב. היה⁹ בית זה קרוב למדינה¹⁰ בשבעים אמה¹¹,
ובית שני קרוב לבית ראשון בשבעים אמה, ובית
שלישי קרוב לשני בשבעים אמה, וכן עד מהלך³
במה ימים - הרי הכל כמדינה אחת¹²; וכשמודדין,⁴
מודדין מחוץ לבית האחרון. והוא¹³, שיהיה בית
דירה זה ארבע אמות על ארבע אמות¹⁴ או יתר.⁶

9 עירובין כא, א. 10 לישוב ששוכת בתוכו.
11 כוונתו "שבעים אמה וארבעה טפחים" - אלא שקיצר
בלשון, ובדברי הפוסקים: "שבעים אמה ושירים".
12 שבתיה מפוזרים. 13 סוכה ג, ב. 14 שבפחות
מזה, אין עליו שם דירה.

ג. וכן בית הפנסת¹⁵ שיש בו בית דירה לחצנין¹⁶,
ובית עבודת כוכבים ומזלות שיש בו בית דירה⁸
לכהניהם¹⁷, והאוצרות¹⁸ שיש בהן בית דירה¹⁹,
והגשר והקבר שיש בהן בית דירה, ושלש מחצות¹⁰
שאין עליהן תקרה²⁰ ויש בהן ארבע על ארבע¹¹
אמות, והרגלין²¹, והבית הבנוי בים²², ושתי¹²
מחצות שיש עליהן תקרה²³, ומערה שיש בגג על¹³
פינה ויש בה בית דירה - כל אלו מצטרפין עמה,¹⁴
אם היו בתוך שבעים אמה ושירים. ומאותו הבית¹⁵
היוצא ואין באלו חוט מתוח על פני כל המדינה²⁴,
ומודדין חוץ לאותו החוט אלפים אמה.¹⁷

15 עירובין נה, ב. שסתמו אינו עשוי לדור בתוכו.
16 שלוחי ציבור העומדים לפני התיבה (ראה ב'סיפרי' פרשת
נשא שהחזן צריך לומר להם, ובפ"ד מנשיאות כפים כתב
רבינו ששליח-ציבור אומר להם). 17 לכמריהם. 18 של
תבואה יין ושמן, שיש בהם בית דירה לשומר. 19 לגובה
המכס ולשומר בית הקברות; בנוסח אחר: "שיש בו דירה"
(כת"י התימנים). 20 שהיה שם בית דירה תחילה, ונהרס -
ונשארו שלש מחצות בלא תקרה. 21 סוכות שומרים
בגינה. 22 באיי הים, בתוך שבעים אמה ושירים לעיר,
ועשוי לפנות בו כלים שבספינה. 23 שהיה בית דירה
בתחילה ונהרס, ונשארו ממנו שתי מחצות ותקרה. 24 על
פני כל הצד של העיר שבו נמצא הבנין.

ד. ואלו שאין מצטרפין עמה²⁵: שתי מחצות שאין¹⁸
עליהן תקרה, אף-על-פי שדדין ביניהן, והגשר²⁶
והקבר²⁷ ובית הפנסת ובית עבודת כוכבים ומזלות¹⁹
והאוצרות שאין בהן בית דירה, והבור והשית²⁸

מפתח ביתו, כדין הצריפין בהלכה י'. אבל בכל אופן נחשב הנחל בתוך אלפים אמה (מגיד-משנה).

- י. יושבי צריפין⁶⁵ - אין מודדין להן אלא מפתח בתיהן⁶⁶. ואם יש שם שלש חצרות של שני שני בתיים⁶⁷ - הקבעו כלם⁶⁸, ומרבעין אותה, ונותנין להם אלפים אמה לכל רוח פשאר העירות.

עירובין נה, ב: "אנשי מקנה הם וחונים בצריפין (מעונות ארעיים עשויים מקנים וענפי ערבה) וחונים בהם חודש או חדשים, עד שכלה המרעה לבהמות, ונוסעים משם ונקבעים במקום אחר" (רש"י). (66) לפי שאין קבועים במקום אחד, ואין להם דין עיר. (67) בתי עץ או אבן. (68) הבתים הקבועים עושים גם את הצריפין למקום קבע.

- יא. אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה⁷⁰, לא פחות⁷¹ ולא יותר⁷²; ובחבל של פשתן⁷³, כדי שלא ימשך יותר מדי. הגיע לגיא⁷⁴ - אם היה רחבו חמשים אמה, שיכול להבליעו⁷⁵ בחבל המדה - מבליעו⁷⁶. והוא, שיהיה בעמקו פחות מארבעת אלפים⁷⁷.

משנה (עירובין נז:). (70) כתוב (שמות כז, יח): "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים", אמרה תורה: בחבל של חמשים אמה מדוד" (עירובין נח.). (71) מחמשים. "מפני שהוא מרבה" (עירובין, שם) "שהוא נמתח ונשכר" ("ירושלמי" עירובין פ"ה ה"ג) כשהחבל קצר יכול למתחו ומאריך המדה (רש"י). (72) "מפני שממעט" (עירובין, שם). "שהוא נקמז ומפסיד" ("ירושלמי" שם) מתקפל מפני כבדו, ומתקצר באמצעותו. (73) "אמר רבי יהושע, אין לך מדה כז' אבל מה אעשה וכתוב בנביאים חבלים (יחזקאל מ, ג): "ופתיל פשתים בידו וקנה המדה" ("ירושלמי" שם). (74) בקעה. (75) להכניסו בחשבון מלמעלה "ולא יצטרך למדידת עומק הגיא" (פירוש המשניות). (76) "אם אינו רחב חמשים אמה משפתו לשפתו מלמעלה, אף-על-פי שיש במדרונו יותר מאלפים, אין אומרים יעלה מדת מדרונו למדת התחום, אלא יעמוד אחד על שפת הגיא מכאן ואחד על שפתו מכאן ויבליע מדרונו בחבל אחד" (רש"י). (77) כדין עיר העשויה כקשת בהלכה ח' (רשב"א).

- יב. במה דברים אמורים⁷⁸? שהיה חוט המשקלת⁷⁹ יורד פנגדו⁸⁰, שאי אפשר להשתמש בו; אבל אם אין חוט המשקלת יורד פנגדו - אינו מבליעו⁸¹, אלא אם-כן היה עמקו אלפים או פחות מכן.

עירובין נח, א. שמבליע את הגיא העמוק בחבל המדה. (79) החוט שאבן האנך של הבנאים תלויה בו. (80) שהיה עומק הגיא ישר, עד שאם משליכים חוט המשקולת משפתו ולמטה, יורד בלי עיכוב, נמצא שאין הגיא ראוי להלוך ולהשתמש בו (רש"י). (81) מכיון שנחו להשתמש בגיא, נכנס בתוכו ומודדו.

- יג. היה⁸² גיא מעקם⁸³ - מקדר⁸⁴ ועולה, מקדר⁸⁷

- ז. וכן⁴⁶ אם היתה העיר משלשת⁴⁷, או שיש לה צלעות רבות⁴⁸ - מרבעין אותה⁴⁹, ואחר כך מודדין חוץ למרבע אלפים אמה לכל רוח. וקשהו מרבעה - מרבעה ברבוע העולם⁵⁰, כדי שתהא כל רוח ממנה משובה פנגד רוח מרוחות העולם ומכוננת פנגדה.

(46) עושין אותה מרובעת. (47) כצורת משולש (ציור ב). (48) כבציור שלפנינו (ציור ג). (49) מושכים ומשווים את הצד הקצר כפי האורך. (50) עירובין נו, א: "נותן צפונה לצפון העולם, ודרומה לדרום העולם"; בנוסח אחר: "כריבע העולם" (שונצינו).

- ח. היתה⁵¹ רחבה⁵² מצד אחד וקצרה מצד אחד - רואין אותה כאלו היא כלה רחבה. היתה עשויה במין ג'⁵³, או שהיתה עשויה כקשת⁵⁴: אם יש בין שני ראשיה פחות⁵⁵ מארבעת אלפים אמה - מודדין לה מן היתר⁵⁶, ורואין את כל הרוחב שבין היתר והקשת⁵⁷ כאלו הוא מלא בתיים; ואם היה בין שני ראשיה ארבעת אלפים⁵⁸ - אין מודדין לה אלא מן הקשת.

(51) עירובין נה, א. (52) כשבא למדוד את התחומין בצד הקצר, אין מודדים מן החומה, אלא מוסיפים תחילה על העיר עד שתהא שוה עם הצד הרחב, ומשם ולהלן מתחילים למדוד התחומין. (53) "גממא" היא אות שלישית יוונית, "וצורתה כעין ך שלנו" (רש"י). (54) הבתים בנויים כחצי עיגול, ובין שני ראשיה המקום פנוי. (55) שתחום ראשה של זו (אלפים אמה), מובלע בתוך תחום ראשה האחר, נעשית כעיר אחת על ידי זה. (56) יתר - נקרא החבל האוחז בשני קצות הקשת ומותח אותה. (57) ובין שני ראשי הג'ם. (58) שאין התחומים מובלעים זה בזה.

- ט. עיר⁵⁹ שיושבת על שפת הנחל⁶⁰: אם יש לפניה דקה⁶¹ רחב ארבע אמות על שפת הנחל, כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל⁶² - נמצא הנחל בכלל העיר, ומודדין לה אלפים אמה משפת הנחל השונה, ויעשה הנחל כלו בכלל המדינה מפני הדקה הבנויה מצדו; ואם לא היה שם דקה - אין מודדין להן אלא מפתח בתיהן⁶³, ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם⁶⁴.

(59) עירובין סא, א. (60) מקום מים שוטפים באפיק בימי הגשמים, ומתייבש בימי הקיץ. (61) כעין במה קטנה או "מצבה" (כלשון רבינו בהל' עירובין פ"ה הכ"ד). (62) בעת שהנחל מלא מים (ריטב"א). (63) מקיר העיר. (64) זוהי שיטת רבינו בהלכה זו, וכן דעת הגאונים, אבל דעת רש"י שעיר היושבת על שפת הנחל, אין ישיבתה קבועה, מפחד השטפונות של הנחל, לפיכך אם עשו דקה (מחיצה בגובה ארבע אמות) להגן על הישוב מפני השטפון, נחשבת ישיבת העיר קבועה, ומודדים לה מקיר העיר את התחומין, ואם לא עשו דקה, אין ישיבתה קבועה, ואין מודדים לכל אחד אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ורש"י פירש: "נוקבים" משהו מדת ההר כאילו הוא נקוב במקום מעמד רגלי העליון, וכמו שיתבאר. (102) קצה החבל. (103) על-ידי-זה מתמטע מדרונו של כל ארבע אמות בחצי קומת איש (רש"י). (104) בתוספתא (עירובין פרק ד) מובא: "במה דברים אמורים, שלא היה שם מישור, אבל אם היה שם הר ומישור מורד את המישור, ומניח את ההר, ונמצא נשכר". (105) מגיעה עד כאן. ויטעו בני אדם לצאת בשבת מחוץ לתחום.

יז. אין¹⁰⁶ סומכין אלא על מדידת אדם ממחיה¹⁰⁷,
שהוא יודע מדת הקרקע. היו לנו תחומי שבת
מתוקין, ובא ממחיה ומדד, רפה בתחום מהין¹⁰⁸
ומעט בתחום - שומעין לו בתחום שרפה¹⁰⁹. וכן
אם באו שנים ממחין ומדדו התחום, אחד רפה
ואחד מעט - שומעין למרפה¹¹⁰. ובלבד שלא ירפה
יתר ממדת אלכסונה¹¹¹ של עיר.

(106) משנה (עירובין נח:). (107) לשון המשנה "אין מודדין אלא מן המומחה": "מומחה", הוא האדם החכם המהיר במלאכתו באיזו מלאכה שתהיה, או בחכמה מן החכמות, ורוצה בכאן שיהיה חכם בתשבורת, מהיר במדידת קרקעות" (פירוש המשניות). (108) "כשאומר שתחום שבת הוא יותר ממה שהיינו חושבים עד עכשיו" (פירוש המשניות). (109) "שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל" (משנה), וראה בהלכה יט. (110) שאנו אומרים - השני טעה במדידה. (111) מפורש בהלכה יח.

יח. כיצד? בעת שירפה זה, נאמר: שמא הראשון
מקרה אלכסון¹¹² של עיר מדד האלפים, ולפיכך
מעט מדתו, ונמצא צלע התחום בינו ובין המדינה
פחות מאלפים; וזה האחרון מדד אלפים מצלע
המדינה¹¹³. ואין מחזיקין על הראשון שטעה ביותר
על זה. לפיכך, אם רפה זה האחרון יתר על הראשון
אפלו בחמש מאות ושמונים אמה בקרוב¹¹⁴ -
שומעין לו; ביותר על זה - אין שומעין לו.

(112) שמדד מהקרה של העיר באלכסון, כזה. (113) שמדד מאמצע העיר בקו ישר, כזה: (114) רוצה לומר חמש מאות ושבעים ושתיים אמה, שיעור שתי חמשיות מאלף וארבע מאות ועשרים ושתיים (שהם ביחד אלפיים). שלפי שמדד באלכסון, הפסיד שתי חמשיות מהמדה, שהרי אמה בריבוע היא אמה ושתי חמשיות באלכסון - 'מגיד משנה'.

יט. אפלו¹¹⁵ עבד, אפלו שפחה¹¹⁶, נאמנין לומר¹¹⁷:
עד כאן תחום השבת. ונאמן הגדול¹¹⁸ לומר: זכור
אני, שעד כאן היינו באים בשבת כשהייתי קטן;
וסומכין על עדותו¹¹⁹ בדבר זה. שלא¹²⁰ אמרו
חכמים בדבר להחמיר, אלא להקל; מפני ששעור
אלפים אמה מדבריהם¹²¹.

(115) משנה (עירובין נח:). (116) עבד ושפחה כנענים, הפסולים לעדות בשאר דברים (כמבואר בהל' עדות פ"ט

1 ויורד. היה גיא רחב מחמשים, שאינו יכול
2 להבליעו - הולך למקום⁸⁵ שהוא יכול⁸⁶ להבליעו,
3 ומבליעו, וצופה כנגד מדתו⁸⁷, וחוזר.

(82) עירובין נח, א. (83) "שהיה מדרונו משופע, אבל נוח להילוך" (רש"י ו'מעשה וקוף'). (84) "מחתך המדה, מורד באומד וקירוב" (פירוש המשניות). ולהלן בהלכה ט"ז מפורש כיצד מקדרים בהרים ובגיאיות. (85) אחר שאפשר לו משם למדוד. (86) מכיון שאין מודדים אלא בחבל של חמשים אמה. (87) "מכוון ומביט כנגד המקום שמדתו כלה כנגד העיר בתוך הגיא, ומציין סימני התחום" (רש"י).

יד. הגיע⁸⁸ לכתל - אין אומרים: קב⁸⁹ את הכתל⁹⁰;
אלא אומד⁹¹ רחבו והולך לו. ואם אפשר להשתמש
בו - מודדו מדידה יפה⁹². ואם היה חוט המשקלת
7 יורד כנגדו⁹³ - מודד רחבו מדידה יפה.

(88) עירובין נח, א. (89) ימדוד על ידי קידור, כמבואר בהלכה טז. (90) כשהכותל זקוף וישר, שאי אפשר להשתמש בו. (91) מעריך, כשיש טורח לעלות עליו (הרא"ש). (92) "כקרקע חלקה" (רש"י). (93) "כיון שהוא זקוף כל כך, יכול למדוד רחבו בראש הכותל" (מגיד-משנה).

טו. הגיע⁹⁴ להר: אם היה הר מתלקט⁹⁵ ממנו גבוה
עשרה טפחים בארץ חמש אמות⁹⁶ - מבליעו⁹⁷
וחוזר למדתו; ואם היה גבוה הרפה עד שיתלקט
ממנו עשרה טפחים מתוך משך ארבע אמות -
אומדו⁹⁸ והולך לו. ואם אינו יכול להבליעו, כגון
שהיה רחבו יתר מחמשים - מקדרו⁹⁹ מעט מעט.
14 וזה הוא שאמרו: מקדרין בהרים.

(94) עירובין נח, א, במדידת אלפים אמה של תחום שבת. (95) מגביה. (96) שבהילוך חמש אמות ורחב, עולה ההר עשרה טפחים בגובה. (97) מבליע את השיפוע, ואינו מודד אלא לפי רחבו למטה בתחתית ההר. (98) כיון שהוא זקוף מאד, מעריכו והולך לו. (99) מודדו בחיתוך המדה, כמבואר בהלכה יז.

טז. כיצד¹⁰⁰ מקדרין¹⁰¹ בהרים או בגאיות שאינו
יכול להבליעו? אוזנין שנים חבל של ארבע אמות,
העליון אוזח קצתו¹⁰² כנגד מרגלותיו, והתחתון
18 אוזח בקצה השני כנגד לבו¹⁰³; וחוזר העליון לעמד
במקום התחתון, והתחתון יורד ומרחיק ממנו מדת
החבל; וכן מתגלגלים והולכין עד שמודדין את
21 כליל¹⁰⁴. וכשילף המודד להבליע ההר או הגיא - לא
יצא חוץ לתחום; שלא יראו אותו העוברים,
23 ויאמרו: מדת תחומין באה לכאן¹⁰⁵.

(100) משנה, בעירובין נח, א: "אם אינו יכול להבליעו, בזה אמר רבי דוסתאי בשם רבי ינאי משום רבי מאיר, שמעתי שמקדרין בהרים". (101) מחתכים את המדה שמודד בחבל של ארבע אמות ולא בשל חמשים אמה (פירוש המשניות),

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"ד). (117) אין הכוונה להאמין להם שהם מדדו את התחומין, שהרי אין סומכין אלא על המומחה, אלא נאמנים לומר שהיו מוחזקים ללכת בשבת עד כאן, ובוודאי בפעם ראשונה נעשה התחום על ידי מומחה ('משנה ברורה' סי' שצט). (118) משנה בכתובות כח. "ואלו נאמנים להעיד בגדלם מה שראו בקטנם", ואין מקבלים עדות כזאת אלא לענין תחומין שהיא דרבנן והקילו בהם. (119) אבל על עדותו של קטן לא סמכו ('טורי ושו"ע או"ח סי' שצט). (120) משנה (עירובין נח:). (121) אבל שנים עשר מיל הוא מן השיעור, שנים עשר מיל הוא מן התורה (למעלה פרק כו ה"א).

פרק תשעה ועשרים

(1) נתבאר בו מצות-עשה של זכור שהוא כולל זכירת הקידוש וההבדלה, ונתבארו בו ענייניהם, במה שהוא מן התורה ושל דבריהם, ובזה נסתיים הפרק.

1 א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת
2 בְּדִבְרֵים², שְׁנֵאֲמַר: זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ.
3 כְּלוּמָר, זָכְרָהוּ זְכִירַת שְׁבַח וְקִדּוּשׁ. וְצִרְיָה לְזַכְרָהוּ
4 בְּכִנְיֹתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ: בְּכִנְיֹתוֹ - בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם,
5 וּבִיצִיאָתוֹ³ - בְּהַבְדֵּלָה.

(2) בדברים דווקא ולא די בהרהור הלב. וכן הוא בספרא: "זכור את יום השבת לקדשו. יכול בלבך, כשהוא אומר שמור, הרי שמירת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור, שתהיה שונה בפיו" (ריש פרשת בחקותי הלכה ג). וכן הוא ב'ספר המצוות' מצוה קנה: "ולאמור דברים בכניסתו וביציאתו". וראה להלן הלכה ו' שקידוש על היין אינו מצות-עשה מן התורה אלא מצוה דרבנן. (3) כן כתב רבינו גם ב'ספר המצוות' (מצות-עשה קנה) "ואמרו גם כן קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו, כלומר הבדלה". ולא נמצאה מימרא זו בספרות התלמודית שלפנינו אלא בשאלות דרב אחאי גאון בפ' וזאת הברכה (וראה בפירוש המיוחס לרש"י נזיר ד' א', ובאוצר הגאונים שם חלק התשובות סי' י').

6 ב. וְזֶהוּ נִסַּח קִדּוּשׁ הַיּוֹם: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ
7 מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ⁴ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ⁵,
8 וְשִׁבַּת קִדְּשׁוֹ⁶ בְּאַהֲבָה וְרָצוֹן⁷ הִנְחִילָנוּ, וְזָכְרוֹן
9 לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית⁸. תְּחִלָּה⁹ לְמִקְרָאֵי קִדְּשׁוֹ¹⁰, זָכוֹר
10 לְיִצְיָאָת מִצְרָיִם¹¹. כִּי בָנוּ בְּחֶרֶת¹² וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ¹³
11 מִכָּל הָעַמִּים, וְשִׁבַּת קִדְּשָׁךְ¹⁴ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן¹⁵
12 הִנְחִילָתָנוּ¹⁶. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת¹⁷.

(4) ואין אומרים בשבת "אשר בחר בנו" כמו ביום-טוב (להלן הלכה יט), משום ששבת קדמה לבחירת ישראל, שבת ניתנה במרה (סנהדרין נו:). שכתוב (דברים ה, יב): "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלהיך", היכן צוך? - במרה, כמו שכתוב (שמות טו, כה) "שם שם לו חוק ומשפט". ובחירת ישראל מכל האומות התחילה במתן תורה, כשאמר ה' (שמות יט, ה): "והייתם לי סגולה מכל העמים" ('אבודרהם'). (5) שנאמר (תהילים קמט, ד): "כי רוצה ה' בעמו", וכתוב (יחזקאל מג, כו) "ורציתי אתכם".

(6) שנאמר (נחמיה ט, יד): "ואת שבת קדשך הודעת להם". (7) כל המצוות, ובכללם המועדים - ניתנו בסיני בכפיית ההר, כמו שכתוב (שמות יט, יז): "ויתיצבו בתחתית ההר", ודרשו חז"ל (שבת פח:): "שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו - שם תהיה קבורתכם", אבל מצות שבת ניתנה במרה בלי אונס כ"אם ברצון. (8) שנאמר (שמות כ, ח"א): "זכור את יום השבת לקדשו... כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר במ וינח ביום השביעי, על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו". (9) בדפוס שונצינו ווניציאה, הנוסחא: "כי הוא יום תחילה", וכ"ה ברש"י (כתובות ז:). (10) שבת נאמרה תחילה בפרשת המועדים (ויקרא כג). (11) שנאמר (דברים ה, טו): "זכרת כי עבד היית בארץ מצרים, ויוציאך ה' אלקיך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, על כן צוך ה' אלהיך לעשות את יום השבת", וכמו שהסביר הרמב"ן שם: "כי בעבור היות יציאת מצרים מורה על אלוה קדמון, מחדש, חפץ, ויכול... ואם יעלה בלבך ספק על השבת המורה על החידוש והחפץ והיכולת, תזכור מה שראו עיניך ביציאת מצרים, שהוא לך לראיה. ובפסחים קיז: אמרו: "צריך להזכיר יציאת מצרים בקידוש היום, כתיב הכא (דברים טז, ג): למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, וכתוב התם (שמות כ, ח): זכור את יום השבת לקדשו", ועיין שם ב'תוספות' ד"ה למען. (12) שנאמר "ויבחר בכם" (דברים ז, ז). (13) "ולהיותך עם קדוש" (דברים כו, יט). (14) סמוך לחתימה מעין הפתיחה (פסחים קד:). וראה להלן הכ"ב. (15) שבשבת אין קרבן חטאת המזכיר עוונות כמו שיש במועדים (במדבר כח. כט). אלא עולה שהיא לרצון (ויקרא א, ג). ובנוסח אחר: "בשמחה ובששון" ('מעשה רוקח'). וכ"ה ב'ספרי' פרשת בהעלותך "וביום שמחתכם ובמועדיכם, אלו השבתות" [ועיין שיטה על מו"ק ח"ב עמ' סב. ותוס' הרא"ש לברכות מט.]. (16) כמו שנאמר: "לדרותם ברית עולם" (שמות לא, טז). (17) פסחים קיז, ב. בשבת אומרים "מקדש השבת", וביום-טוב "מקדש ישראל והזמנים", כי שבת קבועה ועומדת מששת ימי בראשית, ואין צריך לקבעה ולקדשה בבית דין. אבל יום-טוב תלוי בבית דין, הקובע את החדשים. ובמסכת סופרים (פי"ג): "בשבת אינו מזכיר בחתימה ישראל, אלא מקדש השבת, שהשבת קדמה לישראל"

13 ג. וְזֶה¹⁸ נִסַּח הַהֲבָדְלָה: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ
14 הָעוֹלָם, הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחָלָל¹⁹, וּבֵין אֹרֶךְ לְחֹשֶׁךְ²⁰,
15 בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים²¹, וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי
16 הַמַּעֲשֵׂה²². בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחָלָל.

(18) פסחים קג, ב. (19) שנאמר (ויקרא י. י): "ולהבדיל בין הקודש ובין החול". (20) שנאמר (בראשית א, ד): "ויבדל אלהים בין האור ובין החושך", והאור נברא במוצאי שבת (פסחים נד:). (21) שנאמר (ויקרא כ, כו): "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי", וכתוב בשבת (שמות לא, יג): "כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם", הרי שבשבת נבדלים ישראל מן האומות. (22) זה אינו ממנין הבדלות, אלא תקנוהו מפני שצריך לומר

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 - מִתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא הִבְדִּיל
16 עַל הַכּוֹס. וּמִבְרֶךְ³⁶ עַל הַיַּיִן תִּחְלֶה³⁷, וְאַחֵר כֶּךָ
17 מְקַדֵּשׁ. וְאֵינוֹ נוֹטֵל אֶת יָדָיו עַד שֶׁיִּקְדֹּשׁ³⁸.

(33) ומה שאמרו (פסחים קו.) "זכור את יום השבת לקדשו, וזכרהו על היין" - אין מכאן ראייה שקידוש על היין הוא מצוה מן התורה, כי אין זו דרשה גמורה אלא אסמכתא בעלמא ('תוספות' שם ד"ה וזכרהו). וראה בפירש"י במסכת נזיר ד. שדעתו שקידוש על היין היא מצוה מן התורה. (34) ברכות לג, א: "אמר רבי יוחנן: בתחילה (כשעלו מן הגולה והיו דחוקים) קבעו הבדלה בתפילה, העשירו (לקנות יין) קבעוה על הכוס (ואז נשתכחה תקנת עזרא להבדיל בתפילה), חזרו והעניו - קבעוה בתפילה, והם אמרו: המבדיל בתפילה צריך להבדיל על הכוס". (35) שבת קנ, ב. (36) משנה (ברכות נא:). (37) "שהיין גורם לקידוש שתאמר (שאם אין יין או פת - אין קידוש), ועוד: שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם" (יין הוא תדיר, שבכל עת ששותה יין מברך עליו, אבל קידוש אינו אלא בליל שבת). (38) כי הקידוש הוא הפסק בין נטילה לברכת המוציא (פסחים קו:), אבל דעת הרשב"ם שזה דוקא לרב הסובר שיכול לקדש שלא במקום סעודה, אבל לפי מה שפוסקים שאין קידוש אלא במקום סעודה (כמבואר בהלכה ח), אם כן הקידוש שייך לסעודה ואין כאן הפסק, וכן נהג הרא"ש שנטל ידיו קודם קידוש ('טור' אר"ח ורמ"א סי' רעא).

18 ז. פִּיֶּצֶד³⁹ הוּא עוֹשֶׂה? לֹקֵחַ כּוֹס, שֶׁהוּא מְחַזֵּק
19 רְבִיעִית⁴⁰ או יֶתֶר, וּמְדִיחֵו⁴¹ מִכֶּפְנִים וְשׁוֹטְפוֹ
20 מִבְּחוּץ⁴², וּמְמַלְאֵהוּ יַיִן, וְאוֹחֲזוֹ בִּימִינוֹ⁴³, וּמְגַבִּיחֵו
21 מִן הַקֶּרֶקֶעַ⁴⁴ טַפָּח⁴⁵ או יֶתֶר, וְלֹא יִסַּע בְּשִׁמְלָא⁴⁶,
22 וּמִבְרֶךְ עַל הַגֶּפֶן, וְאַחֵר כֶּךָ מְקַדֵּשׁ. וּמִנְהֵג פָּשׁוּט
23 בְּכָל יִשְׂרָאֵל לְקִרְוֹת בְּתַחֲלֶה פָּרֶשֶׁת "וּיִכְלוּ"⁴⁷, וְאַחֵר
24 כֶּךָ מִבְרֶךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחֵר כֶּךָ מְקַדֵּשׁ. וְשׁוֹתֶה מְלֹא
25 לְגִמְיוֹ⁴⁸, וּמִשְׁקָה לְכָל בְּנֵי חֲבֻרָה⁴⁹. וְאַחֵר כֶּךָ נוֹטֵל
26 יָדָיו, וּמִבְרֶךְ "הַמוֹצֵיא" וְאוֹכֵל.

(39) ברכות נא, ב. (40) הוא רביעית הלוג, שהוא שיעור אצבעים על אצבעים ברום אצבעים, וחצי אצבע וחומש אצבע (פסחים קט.) שהן 10.8 אצבעות מעוקבות, עשר אצבעות וארבע חמישיות והוא שיעור ביצה ומחצה (כמבואר בפ"ח ה"ב), ולכתחילה לא תהא הכוס של קידוש פחותה מתשעים גרם. (41) כמבואר בפ"ז מהל' ברכות הט"ו. (42) או מקנחו במפה מבפנים ומבחוץ שתהיה נקיה (או"ח סי' קפג). (43) בידו החשובה. (44) ואם הוא מיסב על השולחן, מגביהו מן השולחן טפח, משום שכתוב (תהלים קטז, יב): "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא". (45) שהוא כעשרה סנטימטרים. (46) שלא יראה עליו כמשא. (47) שבת קיט, ב: "דאמר רב המנונא, כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו - מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש-ברוך-הוא במעשה בראשית". (48) היינו "כמלוא לוגמיו", כלומר כל שאילו מסלקו לצד אחד, יראה כמלוא לוגמיו והוא רוב רביעית. ואילו "מלוא לוגמיו" הוא יותר מרביעית. ועיין בדברי רבינו בפ"ז

מעין הפתיחה סמוך לחתימה (פסחים קד.). וראה להלן הלכה כב ובהערה שם.

1 ד. עֲקָרֹשׁ הַקִּדּוּשׁ - בְּלִילָה²⁴. אִם לֹא קִדֵּשׁ בְּלִילָה -
2 בֵּין בְּשׁוּגָג, בֵּין בְּמִזִּיד - מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ.
3 וְאִם לֹא הִבְדִּיל בְּלִילָה²⁵ - מְבַדֵּיל לְמַחֵר²⁶; וּמִבְדִּיל
4 וְהוֹלֵךְ עַד סוֹף יוֹם שְׁלִישִׁי²⁷. אֲכָל אֵינוֹ מְבַרֵךְ עַל
5 הָאוֹר אֲלָא בְּלִיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּלִבְד.

(23) פסחים קו, א. (24) שכתוב "זכור את יום השבת לקדשו", בשעת כניסת השבת כשמתקדש היום (הרשב"ם). (25) שעיקר ההבדלה היא בלילה, שכתוב "זכור את יום השבת לקדשו", וזכרהו בכניסתו וביציאתו, ויציאת השבת - בערב. (26) כן הוא במסכת פסחים קו. "מי שלא הבדיל במוצאי שבת, מבדיל והולך כל היום כולו". (27) שלשה ימים ראשונים של שבוע, שייכים לשבת שעברה (פסחים קו.), כמו שאמרו לענין גיטין: "האומר לעדים: כתבו ותנו גט לאשתי לאחר שבת! כותבין עד סוף יום שלישי. אמר להם: כתבו ותנו גט לאשתי קודם השבת! כותבין מיום רביעי עד סוף יום ששי" (רבינו בהל' גירושין פ"ט הכ"ג). ובנוסח אחר: "עד סוף יום הרביעי" (ויניציאה ושונצינו). וכתב ה'ספ' משנה' שהנוסחא שלנו היא הנכונה [ומה שחילק רבינו וכתב "מבדיל למחר ומבדיל והולך עד סוף יום שלישי" ולא כללם ביחד, נראה שההבדלה ביום ראשון היא הבדלה בזמנה ולא משום תשלומין, כי יום ראשון הוא מוצאי שבת (וכ"כ הרמב"ן, הובא בחידושי מהר"ם חלאהו לפסחים קו:), ואילו ההבדלה עד סוף יום שלישי הוא מטעם תשלומין. וראה בהגהות הגרע"א לשו"ע או"ח סי' רצ"ט סעיף ו' שרוצה לפסוק שאם שכח הבדלה במוצאי יום-טוב, יכול להבדיל למחר, אף-על-פי שביו"ט אין דין של שלשה ימים אחר יום-טוב].

6 ה. אֶסּוּר²⁸ לְאָדָם לְאָכֹל או לְשִׁתּוֹת יַיִן²⁹ מִשְׁקָדֵשׁ
7 הַיּוֹם עַד שֶׁיִּקְדֹּשׁ. וְכֵן מְשִׁיבָא הַיּוֹם - אֶסּוּר לוֹ
8 לְהַתְחִיל לְאָכֹל וּלְשִׁתּוֹת וּלַעֲשׂוֹת מְלָאכָה³⁰ או לְטַעַם
9 כְּלוּם, עַד שֶׁיִּבְדִּיל. וּלְשִׁתּוֹת מִיָּם - מִתָּר³¹. שִׁכַּח³² או
10 עָבַר וְאָכַל וְשָׁתָה קֹדֶם שֶׁיִּקְדֹּשׁ או קֹדֶם שֶׁיִּבְדִּיל -
11 הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ וּמִבְדִּיל אַחֵר שְׁאֵכֵל.

(28) פסחים קה, א. (29) בנוסח אחר: "אסור לאדם לאכול או לשתות" (ויניציאה), וכן כתב הרשב"א בשם ה'ירושלמי' שגם מים אסור לשתות, ובוה מובן שלא כתב רבינו "אסור לטעום כלום" כמו שפסק בהבדלה, מכיון שבהבדלה התיר לשתות מים, כתב איסור טעימה. אבל בקידוש שאסור לאכול ולשתות אף מים, לא הוצרך לכתוב איסור טעימה (מהר"א). (30) שבת קנ, ב. (31) "רבנן דבי רב אשי, לא קפדי אמיא" (התירו לשתות מים) (פסחים שם). (32) פסחים קו, ב: "רב ירמיה בר אבא נודמן לבית רב אסי, שכח וטעם דבר מאכל קודם הבדלה, נתנו לו כוס והבדיל".

12 ו. מְדַבְּרֵי סוּפְרִים³³ לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וְלִהְבְדִּיל עַל
13 הַיַּיִן. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהִבְדִּיל בְּתַחֲלֶה, צָרִיךְ לְהִבְדִּיל
14 עַל כּוֹס³⁴. וּמֵאַחֵר³⁵ שֶׁיִּבְדִּיל וְיֹאמַר "בֵּין קִדֵּשׁ לְחָל"

16 שְׁיִקְדָּשׁ⁶². וְגַם קִדּוּשׁ זֶה לֹא יִהְיֶה אֶלָּא בְּמָקוֹם
17 סְעֵדָה.

59) פסחים קו, א: "אמר רב ברונא אמר רב, הנוטל ידיו - לא יקדש"; ופירש רשב"ם שהקידוש הוא הפסק בין נטילה ל"המוציא", וראה למעלה ה"ו. (60) כמו שאמרו רז"ל: "זכור את יום השבת לקדשו, וזכרהו על היין, אין לי אלא בלילה, ביום מניין? - תלמוד-לומר זכור את יום השבת" (פסחים קו). ואין חיוב קידוש מן התורה אלא בכניסת השבת בלילה, אבל קידוש היום הוא רק מדרבנן. (61) כמו שקוראים לעיור "סגי נהור", כך גם קידוש של יום שהיא קצרה שאינה אלא ברכת בורא פרי הגפן בלבד, כינו אותה בשם: "קידושא רבה" (מגיד-משנה). (62) שכל שתיקנו רבנן - כמו בדבר תורה תיקנו, וכיון שתיקנו קידוש ביום, נוהגים בו כמו בלילה, שלא לטעום קודם קידוש, ולקדש במקום סעודה. אבל הראב"ד חולק על רבינו, וסובר שלא אסרו לטעום ביום קודם קידוש אלא אם לא קידש בלילה, שאז חייב לקדש ביום מן התורה להשלים מה שהחסיר בלילה.

18 יֵא. יֵשׁ לוֹ לְאָדָם⁶³ לְקַדֵּשׁ עַל הַפֹּסֶם עֶרֶב שֶׁבֶת מִבְּעוֹד
19 יוֹם, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא נִכְנָסָה הַשֶּׁבֶת; וְכֵן מִבְּדִיל⁶⁴ עַל
20 הַפֹּסֶם מִבְּעוֹד יוֹם, אֶף-עַל-פִּי שֶׁעֲדִין הִיא שֶׁבֶת;
21 שְׁמִצּוֹת זְכִירָה - לְאֶמְרָה בֵּין בְּשַׁעַת פְּנִיטָתוֹ וַיִּצְאָתוּ
22 בֵּין קֶדֶם לְשַׁעַת זֶה פְּמַעֲט⁶⁵.

63) ברכות כז, ב: "אמר שמואל, מתפלל אדם של ערב שבת בשבת, ואומר קדושה על הכוס". (64) בברכות, שם: "מתפלל אדם של מוצאי שבת, ואומר הבדלה על הכוס". (65) בנוסח אחר: "במעט" (כת"י התימנים).

23 יב. מִי⁶⁶ שֶׁהָיָה אוֹכֵל בְּעֶרֶב שֶׁבֶת, וְקִדֵּשׁ עָלָיו
24 הַיּוֹם⁶⁷ וְהוּא בְּתוֹךְ הַסְּעֵדָה - פּוֹרֵס מִפָּה⁶⁸ עַל
25 הַשִּׁלְחָן וּמִקְדָּשׁ, וְגוֹמֵר סְעֵדָתוֹ, וְאַחֵר כֶּף מִבְּרֶךְ
26 בְּרֶפֶת הַמְּזוֹן. הִיָּה⁶⁹ אוֹכֵל בְּשֶׁבֶת, וְיִצֵּא הַשֶּׁבֶת וְהוּא
27 בְּתוֹךְ סְעֵדָתוֹ - גּוֹמֵר סְעֵדָתוֹ⁷⁰, וְנוֹטֵל יָדָיו⁷¹, וּמִבְּרֶךְ
28 בְּרֶפֶת הַמְּזוֹן עַל הַפֹּסֶם, וְאַחֵר כֶּף מִבְּדִיל עָלָיו⁷². וְאִם
29 הָיָה בְּתוֹךְ הַשִּׁתְיָה⁷³ - פּוֹסֵק⁷⁴ וּמִבְּדִיל, וְאַחֵר כֶּף
30 חוּצָה לְשִׁתְיָתוֹ.

66) פסחים ק, א. (67) צריך להפסיק את אכילתו, שאסור לאכול בשבת קודם קידוש. (68) לכסות את הפת עד לאחר הקידוש, שיהיה היכר שהביא עכשיו סעודה לכבוד השבת ('מגן אברהם' סי' רעא); וכן בכל קידוש על היין צריך לכסות את הפת, שאם אין הפת מכוסה, צריך לברך עליה קודם היין, "כי כל הקודם בפסוק (דברים ח, ח): "ארץ חיטה ושעורה וגפן", קודם לברכה" (רבינו בהל' ברכות פ"ח ה"ג ו'הגהות מיימוניות'). (69) פסחים קה, א. (70) ואינו צריך להפסיק באמצע סעודתו, שדרשו חכמים (מכילתא יתרו פרשה ז) "זכור" (שמות כ, ח) "שמור" (דברים ה, יב) זכור מלפניו ושמור מלאחריו, מכאן אמרו שמוסיפים מחול על הקודש", כאדם שאינו רוצה שילך אוהבו מאצלו כל זמן שיכול, ואם מפסיק באמצע - נראה

מהלכות מצה ה"ט, שנראה מדבריו ששיעור השתיה הוא רוב רביעית. ועיין 'תוספות' פסחים קז. ד"ה אם. (49) "מדברי הגאונים נראה, שאין כל בני החבורה צריכים מלוא לוגמם" (מגיד-משנה).

1 ח. אֵין⁵⁰ קִדּוּשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעֵדָה⁵¹. בְּיָצֵד? לֹא
2 יִקְדֵּשׁ בְּבֵית זֶה וַיֹּאכֵל בְּבֵית אַחֵר⁵²; אֲכַל אִם קִדֵּשׁ
3 בְּזוּיָת זֶה - אוֹכֵל בְּזוּיָת שְׁנֵי⁵³. וְלָמָּה מִקְדָּשִׁין בְּבֵית
4 הַכְּנֶסֶת⁵⁴? מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין, שְׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין⁵⁵ שָׁם.

50) פסחים קא, א. (51) "שכתוב (ישעיה נח, יג): "וקראת לשבת עונג", במקום שאתה קורא לשבת, כלומר בקריאה של קידוש, שם יהא עונג, ומדרש חכמים הוא, וגם משום שנקבע קידוש על היין: "זכריהו על היין", בוודאי על היין שבשעת הסעודה נקבע שהוא חשוב" (הרשב"ם). (52) זוהי דעת רבינו בשיטת הלכה זו. ויש דיעות אחרות, כי כל הרואה את מקומו הראשון, אפילו יצא אחרי הקידוש מהבית לחצר, חשוב מקום אחד (או"ח סי' רעג). (53) וצריך לאכול מיד ולא להפסיק בין קידוש לסעודה. (רמ"א סי' רעא). (54) שהרי אין אוכלים שם, ואין קידוש אלא במקום סעודה. (55) אין הכוונה בבית הכנסת ממש, שהרי אסור לאכול בו (כמבואר בפ"א מהל' תפילה ה"ו), אלא שהיו אוכלים בבית הסמוך לבית הכנסת, ושומעים קידוש בבית הכנסת, (מגיד-משנה), ובט"ז (או"ח סי' קנא), הביא בשם רמב"ן שאם הוצרכו בני העיר להאכיל או להשכיב אורחים באופן זמני בבית הכנסת, מותר, שעל תנאי זה נבנה.

5 ט. הִיָּה⁵⁶ מִתְאַוָּה לִפְת יוֹתֵר מִן הַיֵּין, אוֹ שְׁלֹא הִיָּה
6 לוֹ יֵין - הָרִי זֶה נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה, וּמִבְּרֶךְ
7 "הַמוֹצֵא", וּמִקְדָּשׁ, וְאַחֵר כֶּף בּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל. וְאֵין
8 מִבְּדִילִין עַל הַפֶּת⁵⁷, אֶלָּא עַל הַפֹּסֶם⁵⁸.

56) פסחים קו, ב. (57) פסחים קז, א: "מר ינוקא ומר קשישא בניו של רב חסדא סיפרו לרב אשי: פעם אחת בא אמימר למקומו ולא היה לנו יין להבדלה, הבאנו לו שכר להבדיל ולא הבדיל ולא טעם, למחר טרחנו להביא לו יין; לשנה אחרת שוב נודמן אצלנו, ולא היה לנו יין להבדלה ונתנו לו שכר; אמר אמימר, אם כן השכר הוא אצלכם "חמר מדינה" (משקה במקום היין), והבדיל על השכר", הרי שאין מבדילים על הפת גם אם אין יין, כיון שלא הבדיל אמימר על הפת ('תוספות' פסחים קז:). (58) "אמנם אם חל יום-טוב במוצאי שבת, כיון שמקדשים על הפת, והקידוש הוא העיקר, אגב הקידוש מבדילים גם על הפת" ('הגהות מיימוניות').

9 י. מִי⁵⁹ שֶׁנִּתְּנָהוּ לְקַדֵּשׁ עַל הַיֵּין בְּלִילִי שֶׁבֶת, וְשִׁכַּח
10 וְנוֹטֵל יָדָיו קֶדֶם שְׁיִקְדָּשׁ - הָרִי זֶה מִקְדָּשׁ עַל הַפֶּת,
11 וְאִינוּ מִקְדָּשׁ עַל הַיֵּין אַחֵר שֶׁנוֹטֵל יָדָיו לְסְעֵדָה.
12 וּמִצְוָה לְבָרֵךְ עַל הַיֵּין בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת קֶדֶם שְׁיִסְעֵד
13 סְעֵדָה שְׁנֵי⁶⁰. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא "קִדּוּשָׁא רַבָּה"⁶¹.
14 מִבְּרֶךְ "בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן" בְּלִבֵּד וְשׁוֹתָהּ, וְאַחֵר כֶּף
15 יֵטֵל יָדָיו וְיִסְעֵד. וְאִסּוּר לוֹ לְאָדָם שְׁיִטְעֵם כְּלוּם קֶדֶם

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יין - אין מקדשין עליו⁸⁶. וכן שמרים שנתן עליהן
מים, אף-על-פי שיש בהן טעם יין - אין מקדשין
עליהן⁸⁷. במה דברים אמורים? בשנתן על השמרים
שלשה מים, והוציא פחות מארבעה; אכל אם הוציא
ארבעה⁸⁸ - הרי זה יין מזוג, ומקדשין עליו.

(85) בבא-בבא צו, א. (86) שהכל הולך אחר הטעם, וכיון
שטעמו חומץ - אין מקדשים עליו (ב"ב צו.), וראה להלן
הלכה זו. (87) כיון שאין מברכים עליהם "בורא פרי הגפן"
- אלא "שהכל", כמבואר בהל' ברכות פ"ח ה"ט.
(88) שאז מברכים עליהם "בורא פרי הגפן", כמבואר בהל'
ברכות: "שמרים שנתן עליהם שלשה (מדות מים) והוציא
מהם ארבעה (שנמוג יין השמרים עם המים), מברך עליהם
בורא פרי הגפן, שזה יין מזוג הוא (שלשה חלקים מים
ואחד יין), הוציא פחות מארבעה אף-על-פי שיש בהם טעם
יין - מברך עליהן שהכל תחילה".

טז. פלי⁸⁹ שהיה מלא יין, אפלו מחזיק במה
רביעיות, אם שתה ממנו מעט - הרי זה פגמו
ונפסל, ואין מקדשין על השאור⁹⁰; מפני שהוא
בשיעורי פוסות⁹¹.

(89) פסחים קו, א. (90) ואם אין לו יין אחר, יכול לקדש
עליו (הרשב"ם). (91) ואם שופכים לתוכו קצת יין שאינו
פגום או קצת מים, חזר להכשרו הראשון (פוסקים).

יז. יין⁹² שריחו ריח החמץ וטעמו טעם יין⁹³ -
מקדשין עליו. וכן יין⁹⁴ מזוג. וכן יין צמוקים⁹⁵ -
מקדשין עליו; והוא, שיהיו צמוקים שיש בהן
לחלוחית, שאם ידרף אותן יצא מהן דבשן⁹⁶. וכן
יין חדש מגת⁹⁷ - מקדשין עליו. וסוהט אדם
אשכול של ענבים, ומקדש עליו בשעתו⁹⁸. מדינה⁹⁹
שרב יינה שחר - אף-על-פי שהוא פסול לקדוש¹⁰⁰,
מתר להבדיל עליו, הואיל והוא חמר מדינה¹⁰¹.

(92) בבא-בבא צו, א. (93) שהכל תלוי בטעם, ולא בריח,
וראה למעלה הלכה טו. (94) במים, אולם לפחות יהיה
היין יותר מאחד בששה במים (או"ח סי' רד). (95) ענבים
מיובשים. (96) מיץ הענבים. (97) ארבעים ימים ראשונים
לדריכתו. (98) אבל מצוה מן המובחר ביין ישן (או"ח סי'
רעב). (99) פסחים קז, א. (100) כיון שיכול לקדש על
הפת, כמבואר בהלכה ט'. (101) שעיקר שתיית המדינה
הוא שחר במקום יין.

יח. פשם שמקדשין בליל שבת ומבדילין במוצאי
שבת, כך מקדשין בליל ימים טובים¹⁰² ומבדילין
במוצאייהן ובמוצאי יום הכפורים; שפלים שבתות
ה' הן¹⁰³. ומבדילין במוצאי ימים טובים לחלו של
מועד, ובמוצאי שבת ליום טוב; אכל אין מבדילים
במוצאי יום טוב לשבת¹⁰⁴.

(102) מכילתא (יתרו פרשה ז): "זכור את יום השבת לקדשו"
בברכה, מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו. - אין לי

כמגרש את המלך. (71) שצריך ליטול את הידים אחר
הסעודה לפני ברכת המזון (כמבואר בהל' ברכות פ"ז
הי"ב). (72) הראב"ד סובר שאם יש לו שני כוסות, אסור
לברך ברכת המזון והבדלה על כוס אחד, מפני שאין עושין
מצוות חבילות חבילות (כמבואר בהל' רוצה ושמירת נפש
פ"ו ה"ה), שלא יהא נראה קיום המצוות עליו כמשא, אבל
דעת רבינו - שרק אם רוצה לומר על כוס אחד קידוש
וברכת המזון, שהם שני ענינים שונים ונפרדים זה מזה, כי
הקידוש הוא על להבא (קדושת השבת), וברכת המזון על
העבר (הסעודה שאכל) (ראה פסחים קב:), אבל הבדלה
וברכת המזון ששניהם על העבר נתקנו, מותר לומר על כוס
אחד (מגיד-משנה). (73) שתיית יין, שאילו מים מותר
לשתות לפני הבדלה (למעלה ה"ה). (74) פסחים קה, א.
ששתייה אינה חשובה, ולפיכך מפסיק בה.

יג. היתה⁷⁵ אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת -
מברך⁷⁶ ברכת המזון תחלה, ואחר כך מקדש על
כוס שני. ולא יברך ויקדש על כוס אחד, שאין
עושין שתי מצות בכוס אחד⁷⁷; ששצות קדוש
ומצות ברכת המזון שתי מצות של תורה⁷⁸ הן.

(75) פסחים קב, ב. (76) וצריך להזכיר של שבת בברכת
המזון, אף שלא קידש עדיין - כיון שעכשיו שבת (שו"ע
או"ח סי' רעא). (77) לפי שאין עושים מצוות חבילות
חבילות, כמבואר בהלכה הקודמת, שהם שני ענינים שונים
ונפרדים זה מזה, אבל הבדלה וקידוש מותר לומר על כוס
אחד, כשחל יום-טוב במוצאי שבת, כמבואר בהלכה כב,
ובהלכה הקודמת. (78) להוציא ברכות נישואין שהן
מדרבנן, ונאמרות על כוס אחד (מגדל עוז).

יד. אין⁷⁹ מקדשין אלא על היין הראוי לנסף על
גבי המזבח. לפיכך, אם נתערב בו דבש או שאור,
אפלו בטפת החרדל בחבית גדולה - אין מקדשין
עליו⁸⁰. כך אנו מודין בכל המערב⁸¹. ויש מי שמתיר
לקדש עליו⁸², ואומר: לא נאמר 'היין הראוי לנסף
על גבי המזבח' אלא להוציא יין שריחו רע, או
מגלה⁸³, או מבשל, שאין מקדשין על אחד מהן⁸⁴.

(79) בבא-בבא צו, א. (80) שאמרה התורה (ויקרא ב, יא):
"כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'",
ואוסרים בכל שהוא, כמבואר בהל' איסורי מזבח פ"ה ה"א.
(81) וכעין זה כתב רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"א ה"י
באיסור יין של גור, וזה לשונו: "הורו גאוני המערב, שאם
נתערב ביין ישראל מעט דבש, הואיל ואינו ראוי למזבח,
אינו מתנסך ומותר לשתותו עם הגוי". (82) 'ירושלמי'
פסחים פ"ה ה"א: "יוצאין ביין קונדיטון" והוא יין המעורב
בדבש, ראה בתשב"ץ ח"א פ"ה. (83) "שמה שתה מהם
נחש וכיוצא מזוחלי עפר, וימות" (רבינו בהל' רוצה
ושמירת נפש פ"א ה"ו). (84) שכולן פסולין לנסכים
(רמב"ם פ"ו מאיסורי מזבח ה"ט וה"י) ופסולם מחמת
עצמם (מגיד-משנה).

טו. יין⁸⁵ שטעמו טעם חמץ, אף-על-פי שריחו ריח

אֶת יוֹם טוֹב¹²³ מִקְרָא קֹדֶשׁ¹²⁴ הַזֶּה, זָכוֹרְךָ¹²⁵ תְּרוּעָה, ¹⁵
מִקְרָא קֹדֶשׁ, בְּאַהֲבָה, זָכָר לַיִצְיָאָה מִצְרִים¹²⁶. כִּי בָנוּ ¹⁶
בְּחֶרֶף וְאוֹתָנוּ קֹדֶשֶׁת מִכָּל הָעַמִּים, וַיִּדְבָּרְךָ אִמָּת¹²⁷ ¹⁷
וְנָתַתָּ¹²⁸ לָעֵד. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מִלֵּךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, ¹⁸
מִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל וַיּוֹם הַזָּכוֹר. וְאִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת ¹⁹
- חוֹתֵם: מִקְדָּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וַיּוֹם הַזָּכוֹר, כְּדָרְךָ ²⁰
שְׁחוּתָם בְּתַפְלָה¹²⁹. ²¹

(123) ואינו צריך להזכיר ראש-חודש, שהרי גם הוא בכלל יום הזכרון, שנאמר (במדבר י', י'): "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם. . . והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם" (עירובין מ.). (124) בנוסח אחר: "את יום הזכרון הזה" (ויניציאה, שונצינו). (125) כן כתב רבינו גם בסדר התפילות בסוף ספר 'אהבה'. אבל במסכת סופרים פ"ט: בחול יאמר "יום תרועה", ובשבת "זכרון תרועה", שאין תוקעים בשבת (כמבואר בהל' שופר פ"ב ה"ו). וכן הסכימו הפוסקים. (126) ראש השנה יא, ב: בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, כתוב כאן (שמות ו): "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים", וכתוב שם (תהלים פא): "הסירותי מסבל שכמור". (127) שנאמר (תהלים קט, קט): "ראש דברך אמת". (128) שיאמת הבטחת הגאולה שבתורה ובדברי הנביאים ('אבודרהם'). (129) כמבואר בסוף ספר 'אהבה' בסדר תפילות לכל השנה.

כא. בְּלִילֵי יוֹם טוֹב מִקְדָּשׁ עַל הַיּוֹם בְּשַׁבָּת¹³⁰. וְאִם ²²
אֵין לוֹ זֵיץ, אוֹ שֶׁהָיָה מִתְאַוֶּה לִפְתּ - מִקְדָּשׁ עַל הַפֶּת. ²³
וְכֵן בְּיוֹם טוֹב מִקְדָּשׁ קְדוּשָׁא רַבָּא, כְּדָרְךָ שְׁמִקְדָּשׁ ²⁴
בְּשַׁבָּת. ²⁵

(130) שהוקשו מועדים לשבת (מכילתא יתרו פרשה ז. וראה למעלה ה"ח).

כב. בְּיָצֵד¹³¹ מִבְּרִיכִין בְּלִילֵי יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת ²⁶
בְּאַחַד בְּשַׁבָּת¹³²? בְּתַפְלָה מִבְּרִיכִין עַל הַגָּפֶן¹³³, וְאַחֵר כֶּף ²⁷
מִקְדָּשׁ¹³⁴ קְדוּשָׁה יוֹם טוֹב, וְאַחֵר כֶּף מִבְּרִיכִין עַל הַנֵּר, ²⁸
וְאַחֵר כֶּף מִבְּדִיל, וְחוֹתֵם בְּהַבְדִּילָה: הַמִּבְּדִיל¹³⁵ בֵּין ²⁹
קְדָשׁ לְקֹדֶשׁ¹³⁶, וְאַחֵר כֶּף מִבְּרִיכִין "שֶׁהָיָינוּ". ³⁰

(131) פסחים קג, א. (132) שצריך לעשות הבדלה לשבת, וקידוש ליום-טוב. (133) ונתנו לזה סימן בתלמוד שם: "יקנה ז" = ייין, קידוש, נ"ר, ה'בדלה ז'מן (=שהיינו, להלן הכ"ג). (134) שמצוה למהר בכניסת יום-טוב. (135) שמצוה לאחר את יציאת השבת. (136) בין קדושת שבת החמורה לקדושת יום-טוב הקלה ממנה, ומצאנו לשון הבדלה מעין זה "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים" (שמות כו, לג). [ולא הביא רבינו שצריך לומר לפני החתימה "בין קדושת שבת לקדושת יום-טוב הבדלת", לפי שסובר כפומבדיתאי (פסחים קד). שאין צריך לסמוך לחתימה אלא מעין הפתיחה. ראה מש"כ ב"בירור הלכה" למסכת ביצה יז. ציון ד ולמעלה הלכה ב והערה יב, והלכה ג והערה יט].

כג. כָּל לִילֵי¹³⁷ יוֹם טוֹב¹³⁸ וּבְלִיל יוֹם הַכַּפּוּרִים¹³⁹. ³¹

אלא שבת, ימים-טובים מנין? תלמוד-לומר (ויקרא כג, לז) "אלה מועדי ה'". הוקשו מועדים לשבת, אבל אין הקידוש ביום-טוב מן התורה (מגיד-משנה). (103) משנה (חולין כו:). (104) מבואר למעלה פ"א הכ"א.

יט. נִסַּח קְדוּשָׁה יוֹם טוֹב: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ ¹
הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ¹⁰⁵ מִכָּל עַם, וְרוּמָמָנוּ¹⁰⁶ מִכָּל ²
לְשׁוֹן¹⁰⁷. בָּחַר בָּנוּ¹⁰⁸ וַיַּגְדֵּלנוּ, רָצָה בָנוּ וַיַּפְאֲרֵנוּ¹⁰⁹. ³
וַתֵּתֵן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה¹¹⁰, ⁴
חֲגִים וְזִמְנִים לְשִׁשּׁוֹן, אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ ⁵
הַזֶּה¹¹¹, אֶת יוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה¹¹² אוֹ חַג הַשְּׁבוּעוֹת ⁶
אוֹ חַג הַסִּכּוֹת¹¹³, זֵמַן חֲרוּתָנוּ¹¹⁴ אוֹ זֵמַן מִתֵּן תוֹרָתָנוּ ⁷
אוֹ זֵמַן שְׁמִחָתָנוּ¹¹⁵, בְּאַהֲבָה, זָכָר לַיִצְיָאָה מִצְרִים¹¹⁶. ⁸
כִּי בָנוּ בְּחֶרֶף וְאוֹתָנוּ קֹדֶשֶׁת מִכָּל הָעַמִּים¹¹⁷, וּמוֹעֲדֵי ⁹
קֹדֶשׁ¹¹⁸ בְּשִׁמְחָה וּבְשִׁשּׁוֹן הִנָּחֵלְתָּנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', ¹⁰
מִקְדָּשׁ¹¹⁹ יִשְׂרָאֵל¹²⁰ וְהַזִּמְנִים¹²¹. וְאִם חָל לִהְיוֹת ¹¹
בְּשַׁבָּת - מְזַכֵּיר שַׁבָּת, וְחוֹתֵם כְּדָרְךָ שְׁחוּתָם בְּתַפְלָה: ¹²
מִקְדָּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזִּמְנִים¹²². ¹³

(105) שנאמר (דברים ז, ז): "כי עם קדוש אתה לה' אלקיך, כך בחר ה' אלקיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה". (106) שנאמר (עמוס ג, ב): "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה", רוממות על שם (תהילים עה, יא) "תרוממנה קרנות צדיק" ('אבודרהם'). (107) שנאמר (זכריה ח, כג): "בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי". (108) בנוסח אחר: "אשר קדשנו מכל עם" (כת"י התימנים), והנוסח נכון, שאין להזכיר "בחר בנו" שתי פעמים ('מעשה רוקח'). (109) המלים: "ויגדלנו רצה בנו ויפארנו", אינן ממטבע הברכה אלא הוספה מאוחרת ('אבודרהם' בפירוש ההגדה). (110) שנאמר (דברים טז, יד): "ושמחת בחגך". (111) שנאמר (ויקרא כג, ד): "אלה מועדי ה' מקראי קודש". (112) כמו שנקרא בתורה (דברים טז, טז), ולא "חג הפסח", כי אכילת פסח היא רק עד חצות הלילה הראשון, אבל אכילת מצות - כל שבעה. (113) דברים טז, יג. (114) שבפסח יצאנו ממצרים. (115) שמחת החג מפורשת בחג הסוכות (דברים טז, יד): "ושמחת בחגך", ומשם למדים לשאר החגים. (116) בפסח יצאו ממצרים, חג השבועות אחרי שבעה שבועות מיום יציאת מצרים. וסוכות, שנאמר (ויקרא כג, מג): "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים"; בנוסח אחר: "באהבה מקרא קודש וזכר" (כת"י התימנים). (117) מבואר בהלכה ב. (118) פסחים קד, ב. שצריך לומר סמוך לפתיחה מעין החתימה. (119) פסחים קיז, ב. (120) שנאמר (יחזקאל לז, כח): "כי אני ה' מקדש את ישראל". (121) שישרא מקדשים את המועדים, שנאמר (ויקרא כג, ד): "אלה מועדי ה' . . . אשר תקראו אותם במועדם". (122) "כל מועדי התורה תלויים בזמנים, פסח בזמן קציר שעורים, שבועות בזמן קציר חיטים, וסוכות בזמן האסיף" (רבינו בחיי פ' בא).

כד. בְּרִאשׁ הַשָּׁנָה אוֹמֵר: וַתֵּתֵן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה ¹⁴

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 אוֹמְרִים "שֶׁהָיִינוּ"¹⁴⁰. וּבִשְׂבִיעֵי שָׁל פֶּסַח אֵין
2 מְבָרְכִין "שֶׁהָיִינוּ"; מִפְּנֵי שְׂאִינוּ רֵגֶל בְּפָנֵי עַצְמוֹ,
3 וּבְקֶבֶד בְּרָךְ¹⁴¹ עַל הַזְמַן בַּתְּחִלַּת הַפֶּסַח.
137) עִירֻבִין מ, ב. (138) בְּקִידוּשׁ. (139) בַּתְּפִילָּה.
140) וּנְקָרָא בְּרַכָּה זֶה בַּלְשׁוֹן הַתַּלְמוּד: "זִמֵּן".
141) מִשְׁמַע, שֶׁאֵם לֹא אָמְרוּ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן - יָכוֹל לֵאמֹר
בְּמִשְׁךְ כָּל הַחֵג (סוּכָה מו:).
4 כד. סֵדֶר הַבְּדִלָּה¹⁴² בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת: מְבָרְךְ עַל הַיַּיִן,
5 וְאַחֲרֵי כֵן עַל הַבִּשְׁמִיִּם, וְאַחֲרֵי כֵן עַל הַנֶּהֱרֵךְ. וְכִיצַד
6 מְבָרְךְ עַל הַנֶּהֱרֵךְ - בּוֹרָא מְאוּרִי¹⁴³ הָאֵשׁ. וְאַחֲרֵי כֵן
7 מְבַדִּיל¹⁴⁴.
142) בְּרֻכּוֹת נא, ב. וְסִימָנָה "יְבִנָּה" - יַיִן, ב'שָׁמַיִם, נ'ר
ה'בְּדִלָּה (או"ח סי' רצו). (143) לְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁהִרְבֵּה גּוֹוִנִים
יֵשׁ בָּאוֹר (בְּרֻכּוֹת נב:). (144) אוֹמֵר בְּרַכַּת הַבְּדִלָּה, כְּמִבּוֹרָא
בַּהֲלָכָה ג.
8 כה. אֵין¹⁴⁵ מְבָרְכִין עַל הַנֶּהֱרֵךְ עַד שְׂאִאוֹתוֹ¹⁴⁶ לְאוֹרוֹ
9 כְּדֵי שְׂפִיר בֵּין מְטַבֵּעַ מְדִינָה זֶה לְמְטַבֵּעַ מְדִינָה
10 אַחֲרֵת. וְאֵין¹⁴⁷ מְבָרְכִין עַל הַנֶּהֱרֵךְ שֶׁל עֹבְדֵי פּוֹכְבִּים¹⁴⁸
11 וּמְזֻלוֹת; שֶׁסֶּתֶם מְסַבֶּתֶן לְעִבּוּדַת פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת.
12 וְאֵין מְבָרְכִין לֹא עַל הַנֶּהֱרֵךְ שֶׁל עִבּוּדַת פּוֹכְבִּים
13 וּמְזֻלוֹת, וְלֹא עַל הַנֶּהֱרֵךְ שֶׁל מֵתִים¹⁴⁹.
145) מִשְׁנָה, בְּרֻכּוֹת נא, ב. (146) יִהְיֶה. (147) מִשְׁנָה,
בְּרֻכּוֹת נא, ב. (148) "עִבּוּדַת כּוֹכְבִּים וּמִשְׁמָשִׁיָּה וְתַקְרוּבֹת
שֶׁלָּה וְכָל הַנַּעֲשֶׂה בַּשְּׁבִילָה, אֲסוּרִים בְּהִנָּא, שְׁנֵאמַר: וְלֹא
תְּבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ" (רִבִּינוּ בַּהֲלֵי עִבּוּדַת כּוֹכְבִּים פ"ז
ה"ב). (149) שֶׁלָּא נַעֲשֶׂה לְהֵאִיר אֶלָּא לְכַבּוֹד הַמֶּת.
14 כו. וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהִדְלִיק מְעוֹבָד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת, אוֹ
15 עוֹבָד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת מִיִּשְׂרָאֵל - מְבָרְכִין עָלָיו¹⁵⁰;
16 עוֹבָד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת מְעוֹבָד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת - אֵין
17 מְבָרְכִין עָלָיו¹⁵¹. הִיא מְהֻלָּךְ חוּץ לְכֶרֶךְ וְרָאָה אוֹר:
18 אִם רִב¹⁵² אֲנָשֵׁי הַכֶּרֶךְ עוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת - אֵינוֹ
19 מְבָרְךְ, וְאִם רִב יִשְׂרָאֵל¹⁵³ - מְבָרְךְ. אוֹר שֶׁל בִּבְשָׁן,
20 שֶׁל תַּנּוּר וְשֶׁל פִּירִים - לְכַתְּחָלָה¹⁵⁴ לֹא יִבְרָךְ עָלָיו¹⁵⁵.
21 הַגָּחָלִים, אִם פְּשִׁיכֵינִס קִיסָם בִּינִיחֵן דּוֹלֵק מֵאֱלִי -
22 מְבָרְכִין עָלֵיהֶן¹⁵⁶. אוֹר שֶׁל בֵּית הַמְּדֻרָשׁ¹⁵⁷, אִם יֵשׁ
23 שָׁם אָדָם חֹשֵׁב שְׂמִדְלִיקִים בְּשִׁבְלֵו - מְבָרְכִין עָלָיו;
24 שֶׁל בֵּית הַנֶּנֶסֶת, אִם יֵשׁ שָׁם חֵזֶן שֶׁהוּא דָר שָׁם -
25 מְבָרְכִין עָלָיו. וְאַבּוּקָה¹⁵⁸ - לְהַבְדִּילָה - מִצֹּה מִן
26 הַמִּבְחָר. וְאֵין מְחַזְרִין עַל הָאוֹר¹⁵⁹ כְּדֶרֶךְ שְׂמִחָזְרִין
27 עַל כָּל הַמִּצְוֹת, אֶלָּא אִם יֵשׁ לוֹ - מְבָרְכִין עָלָיו.
150) אִם לֹא הִיא בְּמִסִּיבָה שֶׁל גּוֹיִים, שֶׁהִרִי סֶתֶם מִסִּיבָתָם
לְעִבּוּדָהּ-זָרָה (מְגִיד-מִשְׁנָה). (151) שֶׁאֵין מְבָרְכִים אֶלָּא עַל
אוֹר שֶׁשֶׁבֶת מִמְּלֹאכֶת עֲבִירָה, וְאוֹר שֶׁהִדְלִיק הַגּוֹי בְּשִׁבֶּת -
כִּיּוֹן שֶׁאֵם הִדְלִיק יִשְׂרָאֵל עוֹבֵד, לְפִיכֵךְ אֵין מְבָרְכִים עָלָיו.
152) אוֹ אִפִּילוֹ מִחֲצָה עַל מִחֲצָה (מְגִיד-מִשְׁנָה).

יום ש"ק כ"א אלול ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁלִשִׁים

(1) נִתְבָּאֵרוּ בּוֹ חִיּוּבֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת וְעֵינּוּגוֹ מִהֶם. וְהַדְּבָרִים

[וראה בשיטת רבינו ידידיה על מועד קטן חלק ב' עמ' ג' הערה 10].

ד. אָסור לְקַבֵּעַ סַעֲדָה וּמִשְׁתָּה¹² בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי
כְּבוֹד הַשַּׁבָּת¹³. וּמִתֵּר לְאָכַל וּלְשִׁתּוֹת עַד שְׁתַּחֲשֹׁךְ;
וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן מִכְּבוֹד הַשַּׁבָּת שִׁימָנַע אָדָם מִן
הַמִּנְחָה וּלְמַעַל מִלְקַבֵּעַ סַעֲדָה¹⁴, כְּדִי שִׁפְכֵס לַשַּׁבָּת
כְּשֶׁהוּא מִתְאַוֶּה לְאָכְלָא¹⁵.

(12) משתה כזה שאין רגיל לעשות בחול, כגון סעודת אירוסין ודומיהן (ירושלמי מסכת כתובות פרק א' הלכה א'). (13) שלא יתבטל מהכנת צרכי סעודת שבת. — "אמר רבי יוחנן, שתי משפחות היו בירושלים, אחת קבעה סעודתה בשבת (כשהחכם דורש דרשות לרבים בשבת והם יושבים בסעודה, והיה להם להקדים הסעודה או לאחר) ואחת קבעה סעודתה בערב שבת. ושתיהן נעקרו" (מסכת גיטין דף ל"ח עמוד ב'). (14) רגילה שנוהג בה בימות חול (וראה למעלה). (15) מסכת פסחים דף צ"ט עמוד ב' והכוונה למנחה קטנה, שהוא מתשע שעות ומחצה ולמעלה (ראה מה שכתב רבינו בהלכות תפילה פרק ג'. הרב המגיד).

ה. מְסַדֵּר אָדָם שְׁלַחָנוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְאֶף-עַל-פִּי
שְׁאִינוּ צָרִיף אֲלָא לְכֻזִּית¹⁶; וְכֵן מְסַדֵּר שְׁלַחָנוּ
בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁאִינוּ צָרִיף אֲלָא
לְכֻזִּית¹⁷; כְּדִי לְכַבֵּדוּ בְּכִנְיֻסָּתוֹ וּבִיצִיאתוֹ. וְצָרִיף
לְתַקֵּן בֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת¹⁸. וְהִנֵּה
גַר דְּלוֹק, וְשִׁלַּח עֲרוּף לְאָכַל, וּמִטָּה מִצְעָת; שֶׁפֶל
אֵלוֹ לְכַבֵּד שַׁבָּת הַזֶּה¹⁹.

(16) מסכת שבת דף קי"ט עמוד ב'. (17) מסכת שבת שם. והיא הנקראת סעודת "מלוה מלכה", שמכבוד שבת הוא ללוותה ביציאתה דרך כבוד, כאדם המלווה את המלך בצאתו מן העיר (רש"י). (18) כדי שימצאנו ערוך ומסודר בבואו מבית הכנסת (או"ח רסב). (19) "רבי יוסי בר' יהודה אומר, שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכשבא לביתו, ומצא דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת, מלאך טוב אומר: 'יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן על כרחו' (מסכת שבת שם). "ומטה מוצעת היינו המטה שיושבים עליה בשעת הסעודה, שכן היה מנהגם בימים הקדמונים. והב"ח (רסב) כתב שגם המטה ששוכב עליה תהיה מוצעת [וכן נראה מדברי רבינו שהרי כתב "ושלחן ערוך לאכול ומטה מוצעת" — משמע שרק השלחן הערוך הוא לאכול ולא המטה המוצעת. וראה בפרק י"ג מהלכות אישות הלכה ג' ומה שכתבנו שם בשם המאירי].

ו. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא אָדָם חָשׁוּב בְּיוֹתֵר, וְאִין דְּרָכּוֹ
לְקַח דְּבָרִים מִן הַשּׁוּק וְלֹא לְהִתְעַסֵּק בְּמִלְאכּוֹת
שַׁבָּתִית - חַיֵּב לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים שֶׁהֵן לְצִרְף הַשַּׁבָּת
בְּגוּפוֹ, שֶׁזֶה הוּא כְּבוֹדוֹ. חֻכָּמִים הָרָאוּשׁוֹנִים - מֵהֵם
מִי שֶׁהִיא מְפַצֵּל הַעֲצִים לְבָשֵׁל בָּהֶן; וּמֵהֵן מִי שֶׁהִיא
מְבָשֵׁל, אוֹ מוֹלֵחַ בְּשֵׁר, אוֹ גּוֹדֵל פְּתִילוֹת, אוֹ מְדַלֵּק

המוזהרים מלעשותם מפני כבוד השבת ועינוגו. ונסתיימו ההלכות בהפלגת מעלת מצוות השבת והיותו מצוה חמורה מאוד ושכרה כפול (ראה במדרש תהילים סמן צב.) ומכופל.

א. אַרְבָּעָה דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בַּשַּׁבָּת, שְׁנֵים מִן הַתּוֹרָה
וְשְׁנֵים מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וְהֵן מִפְּרִשֵּׁין עַל יְדֵי
הַנְּבִיאִים. שַׁבָּתוֹרָה - זְכוֹר וְשְׁמוֹר²; וְשִׁנְתְּפָרְשׁוּ עַל
יְדֵי הַנְּבִיאִים - כְּבוֹד³ וְעִנְיָ, שְׁנֶאֱמָר: וְקִרְאתָ לַשַּׁבָּת
עִנְיָ, וְלִקְדוּשׁ ה' מְכַבֵּד.

(2) זכור בדברות הראשונות (שמות פרק כ' פסוק ח') והיא מצות קידוש (למעלה פרק כ"ט הלכה א') ושומר בדברות האחרונות (דברים פרק ה', פסוק י"ב) והיא מצות "לא תעשה כל מלאכה". (3) הם העניינים השייכים קודם השבת להכין לצורך כבוד השבת כמו שביאר רבינו בסמוך וכן כתב הגאון רבינו אליהו מוילנה באור חיים תקכ"ט. (4) עניינים השייכים בשבת עצמו לצורך השבת, כמו שביאר רבינו בסמוך וכן כתב הגאון מוילנה שם. (5) הוא השבת כמו שנאמר (בראשית פרק ב' פסוק ג') "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו".

ב. אֵיזֶהוּ כְּבוֹד? זֶה שְׁאֵמָרוּ חֻכָּמִים, שְׁמַצּוֹה עַל
אָדָם לְרוֹחֵץ פָּנָיו יְדָיו וְרִגְלָיו בְּחֻמִּין בְּעֶרֶב שַׁבָּת,
מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. וּמִתְעַטֵּף בְּצִיצִית⁶, וְיוֹשֵׁב כְּכַד
רֹאשׁ, מִיֵּחַל לְהִקְבֵּל פְּנֵי הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹצֵא
לְקִרְאת הַמֶּלֶךְ. וְחֻכָּמִים הָרָאוּשׁוֹנִים הָיוּ מְקַבְּצִין
תְּלִמִּידֵיהֶן בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּמִתְעַטְּפִים וְאוֹמְרִים: בּוֹאוּ
וְנֵצֵא לְקִרְאת שַׁבָּת הַמֶּלֶךְ⁷.

(6) "כך היה מנהגו של רבי יהודה בר' אלעאי, מביאים לו עריבה מליאה חמין (=מים חמים) ורוחץ פניו ידיו ורגליו, ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה' צבאות" (מסכת שבת דף כ"ה עמוד ב'). (7) מסכת שבת דף קי"ט עמוד א'. ושם כתוב: "בואו ונצא לקראת שבת המלכה" אבל כנראה היתה גרסת רבינו "לקראת שבת מלכה" (וכן הוא במגיד משנה) והוא תרגום של "מלך".

ג. וּמִכְּבוֹד הַשַּׁבָּת - שְׁלִיבֵשׁ פְּסוֹת נִקְנָה. וְלֹא יִהְיֶה
מִלְבוּשׁ הַחַל כְּמִלְבוּשׁ הַשַּׁבָּת⁸. וְאִם אֵין לוֹ לְהַחֲלִיף
- מְשַׁלְשֵׁל טָלִיתוֹ⁹, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִלְבוּשׁוֹ כְּמִלְבוּשׁ
הַחַל. וְעֵצָרָה תִּקֵּן¹⁰, שִׁיְהִי הָעֵם מְכַבְּסִים בְּחֻמִּישִׁי¹¹,
מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

(8) במדרש תנחומא (בראשית פרק ב') "וכבדתו במלבושים נאים ובכסות נקיה שלא יהא נראה כמו בחול". ובשבת דף קי"ג עמוד א'. אמרו: "וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול" וכן אמרו חכמים על רות שהיו לה בגדים מיוחדים לשבת (ירושלמי מסכת פאה פרק ח' הלכה ד'). (9) "שיראו ארוכים, והוא מדת העשירים היושבים בביתם ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ בשביל מלאכה, וכבוד שבת הוא" (רש"י במסכת שבת שם). (10) מסכת בבא קמא דף פ"ב עמוד ב'. (11) ולא בערב שבת, כדי שיהיו פנויים להתעסק בצרכי שבת (מגן אברהם).

1 גרות; ומהן מי שהיה יוצא וקונה דברים שהן לצורך
2 השבת ממאכל ומשקה, אף על-פי שאין דרכו בכך.
3 וכל המרבה בדבר זה - הרי זה משבח²⁰.
(20) "אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוהו" (שם עוסק
גופו במצוה מקבל שכר יותר. קידושין דף מ"א עמוד ב').

4 ז. איזהו ענג? זהו שאמרו חכמים²¹, שצריך לממן
5 תבשיל שמן²² ביותר ומשקה מבשם לשבת - הפל
6 לפי ממונו של אדם. וכל המרבה בהוצאת שבת
7 ובתקון מאכלים רבים וטובים - הרי זה משבח²³.
8 ואם אין ידו משגת - אפילו לא עשה אלא שלק
9 וכיצא בו משום כבוד שבת, הרי זה ענג שבת²⁴.
10 ואינו חייב להצר לעצמו ולשאל מאחרים כדי
11 להרבות במאכל בשבת²⁵. אמרו חכמים
12 הראשונים²⁶: עשה שבתך חלל²⁷, ואל תצטרך
13 לבריות²⁸.

(21) מסכת שבת דף ק"ח עמוד ב'. (22) [כן הוא בדברי רב
נסים גאון בהקדמתו לספר המפתח למסכת ברכות: "ואכילת
הטמון והאליה לא נעלם אפילו מהנשים". וכן כתב רז"ה
בפרק ג' דשבת: "ולהזמין, לבשל ולהטמין, ולענג את
השבת ולהשמין"]. (23) "כל זמנותיו של אדם קצובין לו
מראש השנה, חוץ מהוצאת שבת ויום טוב, והוצאת בניו
לתלמוד תורה, שאם פחת פותחין לו, ואם הוסיף מוסיפין
לו" (מסכת ביצה דף ט"ז עמוד א'). (24) מסכת שבת דף
ק"ח עמוד ב'. (25) ומה שאמרו חכמים "כתוב (נחמה
פרק ח' פסוק י') לכו אכלו משמנים ושתי ממתקים ושלחו
מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדוננו, ואל תעצבו כי
חדות ה' היא מעוזכם, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, בני,
לזו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע", - היינו
כשיש לו משכנות לפרוע חובו, רק שאין לו כסף תחת ידו
(תוספות ביצה דף ט"ז עמוד ב'). ואף על פי כן חייב
לצמצם אכילתו בשאר ימות החול כדי לכבד את השבת
בתוספת תבשילין. (26) מסכת פסחים דף ק"ב עמוד א'.
(27) שיאכל סעודותיו בצמצום ודיו בשתי סעודות כמו
בימות החול. (28) ליטול מקופה של צדקה. אבל מי
שנצרך לקופה גם כל ימות החול, אז מוטלת חובה על גבאי
הצדקה לפרנסו בשבת יותר מבימות החול (טור או"ח
רמ"ב), וראה להלן הלכה ט'.

14 ח. מי שהיה ענג ועשיר, והרי כל ימיו בשבת -
15 צריך לשנות מאכל שבת ממאכל החל. ואם אי
16 אפשר לשנות - משנה זמן האכילה²⁹: אם היה רגיל
17 להקדים - מאחר³⁰, ואם היה רגיל לאחר - מקדים.
(29) מסכת שבת קף ק"ט עמוד א'. כדי שיהא היכר
בסעודתו שהוא לכבוד השבת. (30) אבל לא יותר מדאי
שלא ירעב ויתבטל מעונג שבת (שו"ע או"ח סימן רפ"ח).
18 ט. חייב אדם לאכל שלש סעודות בשבת³¹: אחת
19 ערבית, ואחת שחרית, ואחת במנחה³². וצריך
20 להזהר בשלש סעודות אלו, שלא פחת מהן כלל.

(40) מסכת שבת דף ק"ט עמוד א'. שכיון שהוא עונג -
מצוה לעשותו בשבת, שהרי נאמר (ישעיה פרק נ"ח פסוק
י"ג): "וקראת לשבת עונג". וראה למעלה בהלכה א'.
(41) ראה למעלה הלכה ז'. (42) מסכת גיטין דף ל"ח עמוד
ב' והובאה למעלה בהלכה ד'.

יא. אסור לו לאדם שיהלך בערכי שבתות יותר
משלש פרסאות⁴³ מתחלת היום, כדי שיעצב לביתו⁴⁴

הגוי. (57) שאין ביניהן אלא מהלך יום אחד. (58) מסכת פסחים דף נ' עמוד ב' שכיון שקבלו אבותם מנהג זה, אסור לבטלו, שנאמר (משלי פרק א' פסוק ח') "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן".

יד. תשמיש המטה - מענג שבת הוא⁵⁹. לפיכך עונת תלמידי חכמים הבריאים, משמשין מילי שבת לילי שבת⁶⁰. ומתיר לבעל בתולה לכתחלה בשבת, ואין בזה לא משום חובל ולא משום צער לה⁶¹.

(59) מסכת כתובות דף ס"ב עמוד ב'. (60) חכמים דרשו על הכתוב (תהילים פרק א' פסוק ג') "אשר פרי יתן בעתו" זה עונת תלמידי חכמים בליל שבת, שהוא ליל תענוג ושביחה והנאת הגוף (רש"י). (61) מסכת כתובות דף ז' עמוד א'. מפני שדם הבתולים אינו מובלע בכותלי בית הרחם, אלא כנוס הוא שם כמופקד ומוצנע בתוך הכלי, וזה פתחו שיצא הדם מתוכו, ואינו עושה חבורה.

טו. השבת ועבודת פוכבים ומזלות - כל אחת משתייהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה⁶². והשבת היא האות שבין הקדוש ברוך הוא ובינינו לעולם. לפיכך, כל העובר על שאר המצות - הרי הוא ככלל רשעי ישראל; אבל המחלל שבת בפריה ורבייה - הרי הוא פועל עבודת פוכבים ומזלות, ושיניהם פועלי פוכבים ומזלות לכל דבריהם. לפיכך משבח הנביא ואומר: אשרי אנוש יעשה זאת, וכן-אדם יחזיק בה, שמר שבת מחללו וגומר. וכל השומר את השבת פהלכתה, ומכבדה ומענגה כפי כחו - פבר מפרש בקבלה שכרו בעולם הזה ויתר על השכר הצפון לעולם הבא, שנאמר: אז תתענג על ה', והרפכתיד על בנתי ארץ, והאכלתיד נחלת יעקב אביה, כי פי ה' דבר.

(62) שנאמר (נחמיה פרק ט' פסוקים י"ג-י"ד) "ועל הר סיני ירדת ודבר עמהם משמים, ותתן להם משפטים ישרים ותורות אמת חוקים ומצות טובים, ואת שבת קדשך הודעת להם ומצוות וחוקים ותורה צוית להם ביד משה עבדך" (ירושלמי מסכת נדרים פרק ג' הלכה ט'), הרי שהשבת שקולה כנגד כל המצוות. וכן הוא בחולין דף ה' עמוד א'. ועבודה זרה, שנאמר (במדבר פרק ט"ו פסוק כ"ב) "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה אשר דבר ה' ביד משה" ואמרו חכמים (מסכת הוריות דף ח' עמוד א') שבעובד עבודה זרה הכתוב מדבר.

הלכות עירובין

מצות עשה אחת, והיא מדברי סופרים¹, ואינה מן המצוות².

ובאור מצוה זו בפסקים אלו:

(1) חכמים הראשונים נקראים סופרים, ראה דברי הימים ב, נה. ועזרא ז, ו. ועיין ב"ירושלמי" שקלים (פ"ה ה"א) למה נקראו חכמים הראשונים סופרים. (2) של תרי"ג מצוות

ועוד היום רב, ויכין סעדה לשבת⁴⁵; שהרי אין אנשי ביתו יודעין שהיום יבוא כדי להכין לו. ואין צריך לומר אם היה מתארח אצל אחרים; שהוא מבין, מפני שלא הכינו להן דבר הראוי לאירוחו.

(43) מסכת סוכה דף מ"ד עמוד ב' וכל פרסה – ארבעה מילין, שהן שמונת אלפים אמה. (44) וכשמהלך בעגלה או ברכבת אסור לנסוע דרך שיש בה משך זמן הילוך שלש פרסאות ברגל (ב"ח רמ"ט). (45) מסכת פסחים דף ס"ח עמוד ב' ומסכת ברכות דף ל"א עמוד ב'.

יב. אסור להתענוג⁴⁶ ולזעק ולהתחנן ולבקש רחמים בשבת. ואפלו בצרה מן הצרות, שהצבור מתענין ומתריעין עליהן - אין מתענין ולא מתריעין בשבת⁴⁷, ולא בקמים טובים; חוץ⁴⁸ מעיר שהקיפוה עובדי פוכבים ומזלות או נהר, או ספינה המטרפת⁴⁹ בים⁵⁰ - שמתריעין עליהן בשבת לעזרין⁵¹, ומתחננין ומבקשין עליהן רחמים.

(46) ש"מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שלא תבא על הצבור . . . ומצוה מדברי סופרים להתענות על כל צרה . . .". (רבינו בפרק א' מהלכות תענית). (47) וכל זה לענין תענית ותדירות, אבל לענין הצלה, כבר כתב רבינו (פרק ב') שאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש, ומחללין שבת להציל אפילו יחיד מירשאל. (48) משנה במסכת תענית דף י"ט עמוד א'. (49) שהסער טורפה ואילך וקרוכה להשתבר. (50) ראה למעלה פרק ב' הלכה כ"ד. (51) [ראה בפרק א' מהלכות תענית הלכה ו' שכתב: "אין תוקעין אלא – לעזור אותם ולהצילן". וכן יש לפרש כאן].

יג. אין צריך על צירות של עובדי פוכבים ומזלות פחות משלשה ימים קדם השבת⁵²; כדי שתתישב דעת אנשי המלחמה עליהן, ולא יהיו מבטלים וטורדים בשבת. אין מפליגין⁵³ בספינה פחות משלשה ימים קדם השבת; כדי שתתישב דעתו עליו קדם השבת, ולא יצטרע יותר מדי⁵⁴. ולדבר מצוה - מפליג בים אפלו בערב שבת. ופוסק⁵⁵ עמו לשבת, ואינו שובת⁵⁶. ומצר לצידו⁵⁷ וכיוצא בהן - אפלו לדבר הרשות מתיר להפליג בערב שבת. ומקום שנהגו שלא יפליג בערב שבת כלל - אין מפליגין⁵⁸.

(52) מסכת שבת דף י"ט עמוד א'. "ועושין עמהן מלחמה בכל יום ויום ואפילו בשבת, שנאמר (דברים פרק כ' פסוק כ') עד דתה, ואפילו בשבת, בין מלחמת מצוה בין מלחמת הרשות" (רבינו פרק ו' מהלכות מלכים). (53) מסכת שבת שם. ובכ"י הגירסא "ומפני זה אין מפליגין". (54) לפי שכל המפליגים בימים המלוחים יש להם בג' ימים הראשונים צער ובלבול ושנוי וסת וגופם משתבר מנענוע הספינה, ואין רוחם חוזרת עד שלשה ימים. (55) ומתנה עם הנכרי שישבות בשבת. (56) אם אחר כך לא ישבות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכו... "ועד שלמה המלך לא נתקן ענין העירוב, כי היו שרויים עד אז במלחמות עם האויבים, ובמחנה מלחמה פטורין מלערב (ראה בסמוך) עד שבא שלמה, ובימיו נתן הקדוש-ברוך-הוא שלום בארץ" (רב האי גאון בתשובה המובאה בסמ"ג תחילת הלכות עירובין).

שנאמרו למשה בסיני (מכות כג:). בניגוד לבעל 'הלכות גדולות' שמנה בין תרי"ג המצוות גם כמה מצוות דרבנן. וראה ב'ספר המצוות' שרש ראשון, וברמב"ן 'מגילת אסתר' שם.

פֶּרֶק ראשון

(3) נתבאר בו בכלל, עניין העירוב מהו, וכיצד הוא, ומאי זה דבר הוא, ומקום הנחתו, וזמן עשייתו, ומי הוא העושהו. ונתבאר כל זה בעניין עירובי החצרות ושיתוף המבואות.

1 א. חצר שיש בה שכנים הרבה, כל אחד מהם
2 בבית לעצמו - דין תורה הוא, שיהיו כל מטרין
3 לטלטל בכל החצר, ומפתים לחצר, ומתחצר
4 לפתים; מפני שכל החצר רשות היחיד אחת, ומתחצר
5 לטלטל בכלה. וכן הדין במבוי¹⁰ שיש לו לחי או
6 קורה⁶, שיהיו כל בני המבוי מתירים לטלטל בכלה,
7 ומתחצרות למבוי, וממבוי לחצרות; שכל המבוי
8 רשות היחיד⁷ הוא. וכן הדין במדינה שהיא מקפת
9 חומה גבוהה עשרה טפחים, שיש לה דלתות
10 וננעלות⁸ בלילה, שכלה רשות היחיד היא. זה הוא
11 דין תורה.

(4) דיירים הגרים בתוך אותה חצר. (5) הבתים היו בנויים סביב לשלש רוחות של חצר, ופתוחים לאותו ריח שבאמצע שנקרא 'חצר'. ומן החצר נכנסים לרחוב שנקרא 'מבוי', והרבה חצרות פתוחות למבוי. ונקרא מבוי, מפני שעל-ידו באים לחצרות, והוא מלשון 'הראנו נא את מבוא העיר' (שופטים א, כד). (6) זה לשון רבינו (פ"ז מהלכות שבת ה"ב): "היאך מתירים מבוי הסתום [משלש רוחותיו], עושה לו ברוח רביעית לחי (קרש) אחד (שהוא כמחיצה ברוח רביעית) או עושה עליו קורה (שעל-ידיה יהיה היכר, שלא יבואו לטעות ולטלטל ברשות הרבים גמורה, וגם שלא יבואו לטלטל משם ולחוצץ) ודיו, ותחשב אותה קורה או אותו לחי כאילו סתם רוח רביעית, ויעשה רשות היחיד ויהיה מותר לטלטל בכלול, שדין תורה - בשלש מחיצות בלבד מותר לטלטל, ומדברי סופרים היא הרוח הרביעית, ולפיכך די לה בלחי או קורה". (7) בכת"י הגירסא: "רשות אחת". (8) בכת"י הגירסא: "ננעלות", וכן הוא ב'מגיד משנה'. וזה מתאים למה שכתב רבינו בפ"ז מהל' שבת ה"י: "ואינו צריך לנעול הדלתות בלילה, אבל צריך שיהיו ראויות להנעול". ולפי נוסחתנו, נראה שצריך שיהיו נעולות (ועיין כסף-משנה פ"ז שם בשם הרשב"א).

12 ב. אבל מדברי סופרים אסור לשכנים לטלטל
13 ברשות היחיד שיש בה חלקה בדירין, עד שיערבו
14 כל השכנים כלן מערב שבת. אחד חצר, ואחד
15 מבוי, ואחד המדינה. ודבר זה תקנת שלמה ובית
16 דינא¹⁰.

(9) עירובי חצרות. (10) בעירובין כא: "אמר רב יהודה אמר שמואל, בשעה שתיקן שלמה עירובין - יצתה בת-קול ואמרה (משלי כג, טו) בני אם חכם לבך, ישמח לבי גם אני

17 ג. וכן¹¹ יושבי אהלים¹² או ספות או מחנה¹³
18 שהקיפוהו מחצה - אין מטלטלין מאהל לאהל עד
19 שיערבו כלן¹⁴. אבל שירא¹⁵ שהקיפה מחצה - אין
20 צריכין לערב, אלא מוציאין מאהל לאהל בלא
21 ערוב; לפי שהן כלן מערביין, ואין אותן אהלים
22 קבועין להן.

(11) 'ירושלמי' (עירובין פ"א ה"י). (12) הקבועים (מגיד-משנה). (13) שחונים שם אנשים שלא להילחם, אבל במחנה מלחמה פטורין מלערב, כמו שכתב רבינו (הל' מלכים פ"ו ה"ג) ארבעה דברים פטרו במחנה, ואחד מהם שפטורים מלערב עירובי חצרות במחנה, אלא מטלטלין מאוהל לאוהל ומסוכה לסוכה. (14) לפי שכל אלו קבועים הם, ולפיכך כל אחד ואחד הוא רשות לעצמו. (15) שהולכת לדרכה ואין האהלים קבועים - כולם כרשות אחת, ועיין 'מגיד משנה'. ומקור דברי רבינו ב'ירושלמי' סוף פרק ראשון מעירובין: "אהלים שבמחנה - צריכין עירוב, אהלים שבשיירה - אינן צריכין עירוב", אבל בתוספתא פרק ב, הגירסא להיפך. וכן הוא ב'ירושלמי' לפי נוסחת הרשב"א.

23 ד. ומפני מה תקן שלמה דבר זה? כדי שלא יטעו
24 העם ויאמרו: כשם שמתח להוציא מן החצרות
25 לרחובות המדינה¹⁶ ושוקיה ובהכנים מהם לחצרות,
26 כך מתח להוציא מן המדינה לשדה¹⁷ ובהכנים מן
27 השדה למדינה; ויחשבו, שהשוקים והרחובות -
28 הואיל והן רשות לכל, הרי הן פשדות וכמדפרות¹⁸;
29 ויאמרו, שהחצרות בלבד הן רשות היחיד; וידמו,
30 שאין ההוצאה מלאכה ושמתח להוציא ובהכנים
31 מרשות היחיד לרשות הרבים¹⁹.

(16) כשהיא מוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים (למעלה ה"א). (17) [דברים אלו צריכים עיין, שהרי שדה הוא כרמית (פ"ד משבת ה"ד), והיה לו לכתוב "מן המדינה לרשות הרבים"]. (18) ראה פ"ד מהלכות שבת ה"א. (19) כל זה לענין שיתופי מבואות שיחשבו שהשוקים הם רשות הרבים, ושוב תיקן גם עירובי חצרות שיחשבו שגם החצר היא כמו רשות הרבים, וכמו שכתב בסמוך בהלכה ה'.

32 ה. לפיכך תקן, שכל רשות היחיד שתחלק בדירין,
33 ויאחזי כל אחד ואחד בה רשות לעצמו, וישאר
34 ממנה מקום ברשות כלן²⁰ ויד כלן שוה בו, כגון
35 חצר לפתים - שנחשב אותו המקום שיד כלן שוה
36 בו כאלו הוא רשות לרבים, ונחשב כל מקום
37 ומקום, שאחזי כל אחד מן השכנים וחלקו לעצמו,
38 שהוא בלבד רשות היחיד, ויהיה אסור להוציא
39 מרשות שחלק לעצמו לרשות שיד כלם שוה בו,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"א אלול - ספר זמנים - הלכות עירובין קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טעות נפלה כאן בהבנת דברי הגמרא ע"י חסרון בדפוס, כי במשנה אמרו "בכל מערבין ומשתתפין - חוץ מן המים ומן המלח, והכל ניקח בכסף מעשר - חוץ מן המים והמלח", ועל זה שאלו שם בתלמוד "ותו ליכא? והוא איכא (הלא יש) כמהין ופטירות? אלא שמעמינה אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בו חוץ", וכשאמרו במשנה "חוץ מן המים ומן המלח", הכוונה גם כמהין ופטירות, וחשבו מפרשי התלמוד שזה סובב על הדין הראשון המוזכר במשנה "בכל מערבין ומשתתפין", אבל האמת היא שכאן חסרה התיבה "וכו'", וכל הענין סובב על הדין השני של "הכל ניקח בכסף מעשר", כי בכסף מעשר ניקח רק דבר שהוא "גידולי קרקע", וכמהין ופטירות גדלים מן האויר, אבל לענין שיתופי מבואות, שאין צריך להיות גידולי קרקע, רק דבר מאכל, אפשר להשתמש גם בכמהין ופטירות. (31) ציר של דגים מלוחים, וראוי לאכלו עם לחם.

ט. וכמה³² שעור האכל שמשתתפין בו? כגורגרת³³ לכל אחד ואחד מבני המבוי או מבני המדינה. והוא³⁴, שיהיו שמונה עשרה³⁵ או פחות. אבל³⁶ אם היו מרבים על זה - שעורו שתי סעודות, שהן כשמונה עשרה גורגרות, שהן כשש ביצים בינוניות. אפלו היו המשתתפין אלפים ורכבות³⁷ - שתי סעודות לכלן. (31)

(32) משנה, עירובין פב, ב. (33) תאנה יבשה, ושיעורה לפי המדה הנהוגה היום שישית דצייליטר. (34) משנה, עירובין פ, ב. (35) שאז מגיע לכל אחד שיעור כגורגרת. (36) משנה, עירובין שם. (37) עירובין, שם.

י. כל אכל³⁸ שהוא נאכל כמות שהוא, כגון פת ומיני דגן³⁹ ובשר חי, אם נשתתפו בו - שעורו מזון שתי סעודות; וכל שהוא לפתן⁴⁰ ודרך העם לאכל בו פתן, כגון יין מבשל, ובשר צלי, וחמץ, ומורס, וזיתים, ואמהות של בצלים - שעורו כדי לאכל בו שתי סעודות⁴¹. (37)

(38) עירובין, כט, א. (39) נוסחא אחרת: "דגים" (מעשה ורוקח). (40) מעשה קדירה, תבשיל שאוכלים עמו לחם. (41) ואין צריך מזה בעצמו שיעור שתי סעודות.

יא. נשתתפו⁴² ביין חי⁴³ - שעורו שתי רביעיות⁴⁴ לכלן. וכן בשכר⁴⁵ - שתי רביעיות. ביצים - שתיים; ומשתתפין בהן ואפלו הן חיות⁴⁶. ורמזים - שנים. אחרוג - אחד. חמשה⁴⁷ אגוזים. חמשה אפרסקים⁴⁸. ליטרא⁴⁹ של ירק, בין חי בין שלוק. ואם היה בשליל ולא בשליל - אין מערבין בו⁵⁰, לפי שאין ראוי לאכילה. עוכלא⁵¹ תבלין. קב⁵² תמרים. קב גורגרות⁵³. מנה דבלה⁵⁴. קב תפוחין. פשות⁵⁵ - כמלא היד. פולין לחין - כמלא היד. חזיו⁵⁶ - ליטרא. ויתרדין - הרי הן בכלל הירק ומערבין בהן. עלי בצלים - אין מערבין בהן, אלא אם הבצילי ונעשה ארף כל עלה מהן זרת; אבל פחות

1 כמו שאין מוציאים מרשות היחיד לרשות הרבים; 2 אלא ושתמש כל אחד ברשות שחלק לעצמו בלבד, 3 עד שיעברו בלן, אף על פי שהכל רשות היחיד.

(20) דעת רבינו שלא תיקנו עירוב רק בבתים שיש להם חצר משותפת, וכן נראה מדברי המשנה והגמרא (במסכת עירובין) שלא הוזכר בכל מקום אלא "עירובי חצרות" או "שיתופי מבואות", ולא מצינו "עירובי בתים" (תפארת ישראל עירובין פרק ז), אבל ה'תוספות יום טוב' (שם) הוכיח מן המשנה, שגם בדירות בלי חצר משותפת יש דין עירוב, אבל הפוסקים חולקים עליו.

ו. ומה²¹ הוא הערוב הזה? הוא שיתעברו במאכל אחד, שמניחין אותו מערב שבת. כלומר, שפלגו מערבין ואכל אחד לכלנו, ואין כל אחד ממנו חולק רשות מחברו, אלא כשם שיד פלגו שיה במקום זה שגשאר לכלנו, כך יד פלגו שיה בכל מקום שיאחז כל אחד לעצמו, והרי פלגו רשות אחד. ובמעשה הזה לא יבואו לטעות ולדמות, שמתר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים. (21)

עירובין מט, א.

ז. הערוב שעושים בני החצר זה עם זה - הוא הנקרא ערובי חצרות; ושעושין אנשי מבוי זה עם זה או כל בני המדינה - הוא הנקרא שתוף. (21)

ח. אין²² מערבין בחצרות אלא בפת שלמה²³ בלבד. אפלו כפר מאפה סאה והיא פרוסה - אין מערבין בה; היתה שלמה והיא כאסר²⁴ - מערבין בה. וכשם שמערבין בפת תבואה, כך מערבין בפת ארז²⁵ ובפת עדשים; אבל לא בפת דחן²⁶. ושתוף²⁷ - בין בפת בין בשאר אכלים. בכל אכל משתתפין²⁸, חוץ מן המים בפני עצמן או מלח בפני עצמו²⁹. וכן כמהין ופטירות - אין משתתפין בהן, שאין חשובין כאכלים³⁰. ערב מים עם מלח - נעשה כמורס³¹ ומשתתפין. (24)

(22) משנה, בעירובין פ, ב. (23) "שגובין חלה אחת שלימה מכל בית ובית" (להלן הלכה טז) "משום איבה" שיבואו לידי מחלוקת, שיאמר: "אני נותן שלמה וחברי פרוסה?" (עירובין פא.). (24) הנקרא בלשון התלמוד "איסר האיטלקי" (קידושין ב.), והוא מטבע של כסף (רש"י שם), אחד מעשרים וארבעה דינר (בבא מציעא נא:), ומשקלו 4 שעורות (רבינו בפירוש המשניות מקוואות פ"ט). (25) שדרך לאפות מהם לחם (רבינו יהונתן), והוא הדין עדשים. (26) שנקרא "הירזע", שאין דרך לעשות ממנו פת (ראה למעלה בפ"ג ברכות ה"י). (27) של אנשי מבוי, זה עם זה. (28) משנה בעירובין כו, ב. (29) שאינו חשוב מאכל (שם כז.). (30) הגאון רבינו אליהו מוילנה בביאוריו לשר"ע או"ח (סי' שפו סקט"ז) תמה על זה, הלא כמהין ופטירות מבושלים, הם אוכלים? ולכן החליט הגאון, כי

60) משנה, עירובין כו, ב. 61) עירובי תחומין, שהרי עירובי חצרות אינם אלא בפת. 62) כשהיא טהורה שהיא מותרת לכהן, ובזמן הזה שהכהנים טמאי מתים, ואין אפר פרה להזאה, אין מערבין בתרומת א"י ('קובץ').

טו. אַבְלֶה⁶³ דְּבַר הָאָסוּר לִפְלֵי, כְּגוֹן טָבֵל⁶⁴, אֶפְלוּ טָבֵל
שֶׁל דְּבָרֵי סוּפְרִים⁶⁵, וְכֵן מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֹא נִטְלָה
תְּרוּמָתוֹ בַּהֲגֵן⁶⁶, וְכֵן מַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְהֶקְדָּשׁ שְׁלֹא נִפְדּוּ
בַּהֲלָכָה⁶⁷ - אֵין מְעַרְבִין⁶⁸ וּמִשְׁתַּתְּפִין בָּהֶן. אֲבָל
מְעַרְבִין וּמִשְׁתַּתְּפִין בְּדָמָאִי⁶⁹, מִפְּנֵי שְׂרָאוּי לְעֻנְיִים;
וּבְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁנִּטְלָה תְּרוּמָתוֹ⁷⁰; וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי
וְהֶקְדָּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ⁷¹, אֲףִי עַל פִּי שְׁלֹא נָתַן אֶת הַחֲמִשׁ,
שְׁאִין הַחֲמִשׁ מַעֲבָב. וּמְעַרְבִין⁷² בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי
בִּירוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רֵאווִי שֶׁשׁ לְאַכִּילָה, אֲבָל לֹא
בְּגָבֻלִין⁷³.

63) משנה, עירובין לא, א. 64) תבואה שלא הפרישו ממנה תרומות ומעשרות, "טב - לא, לא טוב לאכול מתבואה זו" (רבינו בפירוש המשניות ברכות פ"ז). 65) שחייב תרומה ומעשרות שלה הוא רק מדברי חכמים. 66) שהלוי לקח את המעשר שלו לפני שהפרישו מהתבואה תרומה גדולה. 67) כגון שפדה מעשר שני על מטבע שאין עליו צורה, והקדש שפדאו על קרקע. 68) עירובי חצרות ותחומין. 69) פירות עמ"הארץ שיש לחשוש שלא הפריש ממנה מעשר. 'דמאי' דאמאי, אין אנו יודעין מה זה. 70) תרומת מעשר אף-על-פי שלא ניטלה ממנו תרומה גדולה, שהלוי לקח את המעשר שלו כשהתבואה היתה עוד בשבלים, שאינה חייבת בתרומה גדולה, וראה למעלה בפרק א' מהל' ברכות ה"ט וה"כ. 71) רק הקרן. 72) תוספתא בעירובין פ"ב. והיינו עירובי חצירות שהם בתוך העיר, ולא עירובי תחומין שהם מחוץ לעיר. 73) חוץ לירושלים.

טז. בַּיֵּצֵד⁷⁴ מְעַרְבִין בְּחֲצֵרוֹת? גּוֹבִין חֲלָה אַחַת
שְׁלֹמָה מִכָּל בֵּית וּבֵית⁷⁵, וּמִנִּיחִין הַכֹּל בְּכָלִי אֶחָד
בְּבֵית אֶחָד⁷⁶ מִבְּתֵי הַחֲצָר, אֶפְלוּ בְּבֵית הַתֶּבֶן אוֹ בְּבֵית
הַבֶּקָר אוֹ בְּבֵית הָאוֹצָר⁷⁷. אֲבָל אִם נִתְּנוּ בְּבֵית שְׁעָרִים⁷⁸,
אֶפְלוּ בֵּית שְׁעָרִים יָחִיד, אוֹ בְּאַכְסֵדְרָה אוֹ בְּמִרְפֶּסֶת
אוֹ בְּבֵית שְׁאִין בוֹ אֲרָבַע אַמּוֹת עַל אֲרָבַע אַמּוֹת⁷⁹ -
אֵינוֹ עָרוּב⁸⁰. וּכְשֶׁמִּקְבֵּץ הָעָרוּב⁸¹ מִכְּרֹךְ: בְּרוּךְ אַתָּה
ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַיְצַוֵּנוּ⁸² עַל מִצְוֹת עָרוּב. וְאוֹמֵר: בָּעָרוּב זֶה יִהְיֶה
מִתֵּר לְכָל בְּנֵי הַחֲצָר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִבֵּית לְבֵית⁸³
בְּשִׁבְתָּ. וַיֵּשׁ לְקַטֵּן לַגְבוֹת עָרוּבֵי חֲצֵרוֹת⁸⁴. וּבֵית
שְׁמִנִיחִין בוֹ עָרוּב, אֵינוֹ צָרִיךְ לָתֵן אֶת הַפֶּת⁸⁵. וְאִם
הָיָה רְגִילִין לְהַנִּיחַ בוֹ - אֵין מְשַׁנֵּין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי דְרָכֵי
שְׁלוֹם⁸⁶.

74) משנה, עירובין סה, ב. 75) ודעת הראב"ד שאין צורך לגבות חלה שלימה מכל בית ובית אלא גובים קמח מכל אחד ועושים חלה שלימה אחת לכולם (מגיד-משנה). 76) ועל-ידיה נחשב כאילו כולם דרים בבית זה (ראה

1 מִכָּאֵן אֵינוֹ אֲכָל. וְכָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִין -
2 בְּלִפְתָּן הֵן, וּלְפִיכָּךְ נִתְּנוּ בָּהֶן שְׁעוּרִין אֱלוֹ; וְכָל
3 בִּיּוֹצֵא בָּהֶן. וְכָל הָאֲכָלִין מַצְטָרְפִין לְשְׁעוּר הַשְּׁתוּף⁵⁷.

42) עירובין, שם. 43) אבל יין מבושל - שיעורו מזון שתי סעודות, כמבואר בהלכה י. 44) רביעית היא רביעית הלוג, שהיא שיעור ביצה ומחצה, ולפי המדה הנהוגה בזמננו היא שלישת רבעי דצי"לטר. 45) והוא הדין בכל שאר המשקין חוץ מן המים (שו"ע או"ח סי' שפו). 46) כי לפעמים אוכלים אותה בלי בישול. 47) בכת"י: "עשרה", וכן הוא בגמרא. וראה ב'מגיד משנה'. 48) הם גדולים, וחמשה מהם הוא כמו עשרה אגוזים. 49) שם משקל, ראה בהלכה שלאחר זו. 50) בגמרא עירובין כט, א אמרו כן לענין תרדין, וסובר רבינו שהו"ה הדין לשאר ירקות, והראב"ד חולק עליו. 51) שם משקל המבואר בהלכה שלאחר זו. 52) שם מדה שיבואר בהלכה יג. 53) תאנים יבשות. 54) תאנים לחות כותשים אותן במכתשת, ומעמלין אותן בידים ועושים מהן כעגולי פת (הערוך). 55) מין צמח. 56) בכת"י הגירסא: "חזרת". ובעירובין כח, ב "חזיו", והיא שחת של תבואה כשהוא ירק וגוזזין ואוכלין אותו (רש"י שם כח.). 57) עירובין כט, א: "כל האוכלין מצטרפין . . . במזון שתי סעודות לעירוב", והראב"ד חולק על דין זה, כי המשנה שם מדברת מדין עירובי תחומין, ששם שיעור זה לכל אחד. אבל בשיטופי מבואות שהם לאנשים הרבה - אין מצטרפין מינים הרבה.

4 יב. לִיטְרָא⁵⁸ הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם - מְלֵא שְׁתֵּי
5 רְבִיעִיּוֹת. וְעוֹכֵלָא - חֲצִי רְבִיעִית. וּמִנָּה הָאֲמוּרָה
6 בְּכָל מְקוֹם - מֵאָה דִּינָר. וְהִדְיָר - שֵׁשׁ מָעִין. וְהַמָּעָה
7 - מִשְׁקָל שֵׁשׁ עָשָׂר שְׁעוּרוֹת. וְהַסֵּלַע - אֲרָבַעַה
8 דִּינָרִין. וְהַרְבִּיעִית מִחֻזְקַת מֶן הַמֵּים אוֹ מֶן הַיֵּין
9 מִשְׁקָל שְׁבַעַה עָשָׂר דִּינָרִין וְחֲצִי דִּינָר בְּקָרוֹב. נִמְצָא:
10 הַלִּיטְרָא - מִשְׁקָל חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים דִּינָר, וְהַעוֹכֵלָא
11 - מִשְׁקָל תֵּשַׁעַה דִּינָרִין פָּחוֹת רְבִיעִי.

58) כל השיעורים האמורים בהלכה זו, מקורם בדברי הגאונים שדקדקו בזה מרעתם ושקלו ומדדו, ואף רבינו היה מן המדקדקים, והוזכר זאת בהקדמת פירוש המשנה למנחות (מגיד-משנה).

12 יג. סָאָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם⁵⁹ - שֵׁשֶׁת קָבִין. וְהַקֵּב
13 - אֲרָבַעַה לָּגִין. וְהַלֵּג - אֲרָבַע רְבִיעִיּוֹת. וּכְבֶּר בְּאֶרְנו
14 מִדַּת הָרְבִיעִית וּמִשְׁקָלָהּ. וְאֱלוֹ הַשְּׁעוּרִין שְׁאֵדָם צָרִיךְ
15 לְזַכֵּר אוֹתָן תָּמִיד.

59) שהוזכרה בתורה ובדברי חכמים.

16 יד. אֲכָל⁶⁰ שֶׁהוּא מִתֵּר בְּאַכִּילָה, אֲףִי עַל פִּי שֶׁהוּא
17 אָסוּר לָזֶה הַמְּעַרְב - הָרִי זֶה מְעַרְב בּוֹ⁶¹ וּמִשְׁתַּתְּף
18 בּוֹ. בַּיֵּצֵד? מִשְׁתַּתְּף הַנָּזִיר בִּיָּין, וַיִּשְׂרָאֵל -
19 בְּתֵרוּמָה⁶². וְכֵן הַנּוֹדֵר מֵאֲכָל זֶה אוֹ שְׁנִשְׁבַּע שְׁלֹא
20 יֵאָכְלֶנּוּ - מְעַרְב בּוֹ וּמִשְׁתַּתְּף בּוֹ; שְׁאִם אֵינוֹ רֵאווִי
21 לָזֶה, הָרִי הוּא רֵאווִי לְאַחֵר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"א אלול - ספר זמנים - הלכות עירובין קעג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 **שְׁהוּא בְּבֵית אֶחָד - אֵינוֹ עֵרֹב⁹⁴. אֲבָל אִם מְלֹאוֹ אֶת**
13 **הַכְּלִי מִן הָעֵרֹב וְנִשְׁאַר מִמֶּנּוּ מַעֲט וְהִנִּיחוּהוּ בְּכָלִי**
14 **אַחֵר - מִתֵּרֵם⁹⁵.**

(94) "עירוב שמו" (עירובין מט.) שיהיה מעורב ולא מחולק.
(95) כיון שלא חלקוהו בכוונה. ודוקא אם שני הכלים בבית אחד (מגיד-משנה).

15 **יֵט. הַמְשִׁתֵּתִינִי⁹⁶ בְּמִבּוֹי צְרִיכִים לְעֵרֵב בְּחֻצוֹת⁹⁷, כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁפְּחוּ הַתִּינוּקוֹת תּוֹרֵת עֵרֹב; שְׁהָרִי אֵין**
16 **הַתִּינוּקוֹת מְפִירִין מֵהַנַּעֲשֶׂה בְּמִבּוֹי⁹⁸. לְפִיכָךְ, אִם**
17 **נִשְׁתַּתְּפוּ בְּמִבּוֹי בְּפֶתֶת⁹⁹ - סוֹמְכִין עָלָיו, וְאֵין צְרִיכִין**
18 **לְעֵרֵב בְּחֻצוֹת; שְׁהָרִי הַתִּינוּקוֹת מְפִירִין בְּפֶתֶת¹⁰⁰.**
19 **בְּנִי¹⁰¹ חֲבוּרָה¹⁰² שֶׁהִי מְסֻבֵּין¹⁰³ וְקָדַשׁ עָלֶיהֶן הַיּוֹם¹⁰⁴**
20 **- פֶּת שֶׁעַל הַשְּׁלֶחָן¹⁰⁵ סוֹמְכִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם עֵרֹבִי**
21 **חֻצוֹת. וְאִם רָצוּ לְסַמֵּךְ עָלֶיהָ מִשּׁוּם שְׁתוּף -**
22 **סוֹמְכִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְסֻבִּין בְּחֻצָּר.**
23

(96) עירובין עא, ב. (97) עם הבתים. (98) ויאמרו - אבותינו לא עירבו. (99) שהניחו פת שלימה בבית שבחצר, כדין עירובי חצירות. (100) מתוך שהפת חיי האדם, לפיכך מכירים בו כשמשותפים בו ('בית יוסף'). (101) עירובין פה, ב. (102) מאותו מבוי. (103) בבית, ערב שבת בין השמשות. (104) נכנסה השבת באמצע סעודתם, והרי לא עירבו ביניהם. (105) המשותף, ולדעת הרשב"א אף אם הפת הוא של בעל הבית סומכים עליו משום עירוב ושיתוף, כי בזה שהזמנים לאכול, הקנה להם חלק בפת ונעשה שלהם.

24 **כ. לִקְחָהוּ אֶחָד מִבְּנֵי הַחֻצָּר פֶּת אֶחָת וְאָמַר: הָרִי זֶה**
25 **לְכָל בְּנֵי הַחֻצָּר; אוֹ שְׁהוּא אֲבָל כְּשֵׁתִי סְעֻדוֹת, וְאָמַר: הָרִי זֶה לְכָל בְּנֵי הַמִּבּוֹי - אֵינוֹ צָרִיךְ לְגַבּוֹת**
26 **מִפֶּל אֶחָד וְאֶחָד. אֲבָל צָרִיךְ לְזַכּוֹת לָהֶן בּוֹ עַל יָדֵי**
27 **אֶחָד¹⁰⁷. וְיֵשׁ לוֹ לְזַכּוֹת עַל יָדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים,**
28 **וְעַל יָדֵי עַבְדּוֹ הָעֶבְרִי, וְעַל יָדֵי אִשְׁתּוֹ; אֲבָל לֹא עַל**
29 **יָדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקָּטָנִים, וְלֹא עַל יָדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ**
30 **הַכְּנַעֲנִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּינִן פִּידוֹ¹⁰⁸. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְזַכּוֹת לָהֶן**
31 **עַל יָדֵי שִׁפְחָתוֹ הָעֶבְרִית, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא קְטָנָה; שֶׁהִקְטָן זֹכֶה לְאַחֲרִים בְּדָבָר שֶׁהוּא מְדַבְּרִי**
32 **סוֹפְרִים¹⁰⁹. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְבְּנֵי הַחֻצָּר אוֹ לְבְּנֵי**
33 **הַמִּבּוֹי שְׁהָרִי זֶה לָהֶן וְעֵרֵב עָלֶיהֶן; שְׁזִכּוֹת הֵיא**
34 **לָהֶן¹¹⁰, וְזִכּוֹן לוֹ לְאֶדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו.**
36

(106) משנה, עירובין עט, ב. (107) שיאמר לו קיבל פת זה וזכה בו לכל בני החצר. ועל ידי עצמו אינו יכול לזכות, שכל זמן שהוא בידו לא יצא מרשותו. (108) ולא יצא הפת מרשותו. (109) כי כל ענין עירוב אינו מדברי תורה אלא תקנת שלמה המלך (למעלה ה"ב). (110) שיהיה מותר לטלטל בכל החצר.

37 **כא. אֵין מְעַרְבִין וְלֹא מְשַׁתְּתִין בְּשִׁבְתָּ, אֶלָּא מִבְּעוֹד**
38 **יוֹם¹¹¹. וּמְעַרְבִין עֵרֹבִי חֻצוֹת¹¹² וְשִׁתּוּפִי מְבוֹאוֹת**

בהלכה ו. (77) כיון שהם ראויים לדירה. (78) כיון ששם דריסת הרגל לכל בני החצר, לא חשוב דירה. (79) סוכה ג, ב. שאינו ראוי לדור בתוכו. (80) "והמנהג בזמן הזה להניח העירוב בבית הכנסת, וכן נהגו הקדמונים, אף-על-פי שבת הכנסת אינו ראוי לדירה מפני קדושתו, שאסור לאכול ולישון בתוכו, העירובין שלנו יש להם דין שיתופי מבואות, שאין צריך להניחו בבית דירה" (רמ"א או"ח סי' שסו, וראה בהלכה יז). (81) לפני שמניחו במקומו, כי על כל המצוות צריכים לברך - עובר (לפני) לעשייתן (פסחים ז:). (82) אף שמצות עירוב הוא מתקנת שלמה המלך ולא מן התורה - בכל זאת מברך "וצוננו", כי ה' צונו בתורה (דברים יז, יא) "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", ובכלל זה הם הגזירות התקנות והמנהגות שאמרו חכמים לעשות (רבינו בהל' ממרים פ"א). (83) בדפוס ויניציא, נוסף "ומבית לחצר ומחצר לבית". (84) עירובין לא, א. (85) עירובין מט, א. כי "עירוב משום דירה", שייחשב כאילו כולם גרים באותו בית על-ידי ששמים שם מאכלם, ובעל הבית גר ממילא שם. (86) משנה, גיטין נט, א: "מערבין בבית ישן - מפני דרכי שלום". ובתלמוד שם (ס:) אמרו: "מאי טעמא? - מפני חשדא", ופירש רש"י "הואיל והורגל העירוב באותו בית, אם באת לשנות את מקומו, הנכנסין לאותו בית ולא יראו שם את העירוב יחשדו את בני החצר שמטלטלין בלא עירוב", ורבינו-רם מפרש "שלא יאמרו מפני שחושדים את בעל הבית שגונב את הפת של עירוב, אין מניחין אותו שם", ורבינו מפרש בפירוש המשניות: "לפי שיש להם בזה הנאה, שהבית שמניחים בו העירוב אינו צריך ליתן את הפת", וכן נראה מדבריו כאן.

1 **יז. וְכִיצַד⁸⁷ מְשַׁתְּתִין בְּמִבּוֹי? גּוֹבֶה אֲבָל כְּגִירוּגָתָהּ**
2 **מִפֶּל אֶחָד וְאֶחָד, אוֹ פָחוֹת מִכְּגִירוּגָתָהּ אִם הָיוּ**
3 **מִרְבִּין, וּמִנִּיחִי הַכָּל בְּכָלִי אֶחָד בְּחֻצָּר מִחֻצוֹת הַמִּבּוֹי**
4 **אוֹ בְּבֵית מִן הַבָּתִּים. אֶפְלוּ בֵּית קֶטָן⁸⁸ אוֹ אֶקְסֻדְרָה**
5 **אוֹ מִרְפֶּסֶת - הָרִי זֶה שְׁתוּף. אֲבָל אִם הִנִּיחוּ בְּאֹיִר**
6 **מְבוֹי - אֵינוֹ שְׁתוּף. וְאִם⁸⁹ הִנִּיחַ הַכָּלִי בְּחֻצָּר⁹⁰, צָרִיךְ**
7 **לְהַגְבִּיהַ הַכָּלִי מִן הַקֶּרֶקַע טַפַּח, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה נִכְרִי⁹¹.**
8 **וּמִבְּרֶךְ: עַל מִצּוֹת עֵרֹב⁹². וְאָמַר: בְּזֶה הַשְּׁתוּף יִהְיֶה**
9 **מִתֵּר לְכָל בְּנֵי הַמִּבּוֹי⁹³ לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִחֻצוֹת**
10 **לְמִבּוֹי בְּשִׁבְתָּ.**

(87) עירובין פה, ב. (88) שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות (סוכה ג.). (89) עירובין עט, ב. (90) הוא-הדין אם הניחו בבית (כסף-משנה). (91) שהוא לעירוב. וכן פירשו הגאונים (רשב"א). ולפי זה, אפילו אם אין צריך לזכות בשבילם, כגון שגבו אוכל מכל בני המבוי. ויש מפרשים שאין צריך להגביה אלא במזכה להם משלו (רש"י ועוד). (92) שגם על שיתוף שייך לשון עירוב, שמעורבין ומשותפין כל החצירות שבמבוי יחד ('משנה ברורה' סי' שצו). (93) ואם רוצים לסמוך על שיתוף במקום עירוב, יאמרו "ומהם לבתים ומבתים להם" (רמ"א סי' שצו).

11 **יח. חֲלָקוּ אֶת הָעֵרֹב אוֹ אֶת הַשְּׁתוּף, אֵף עַל פִּי**

(2) משנה, עירובין ט, ב. (3) שלא רצה לערב, ומה שנאמר במשנה: "אנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב", הוא-הדין במזיד, ומשום שכל אחד רגיל לערב עם בני החצר, כדי להקל על תשמישי החצר - נאמר "שכח". (4) לפי שבכל חלק מן החצר, יש רשות לאחד שלא עירב. (5) שאומר "רשותי מבוטלת לכם", ומסתלק מרשותו (או"ח סי' שפ). וכך מצוי, לבטל רשות חצרו, כדי שלא לאסור על האחרים, ולא לבטל רשות ביתו, כמו שלמדנו חכמים: "מנע רבים מתוך ביתך" (תפארת ישראל'). (6) בנוסח אחר: "כולם מותרין, הן מותרין מפני" (כת"י התימנים). (7) "המתארח בחצר. אפילו נתארח בבית בפני עצמו, אם לא נתארח דרך קבע אלא לשלושים יום או פחות, אינו אוסר על בני החצר, והוא והם מותרים בין בביתו בין בביתם, ואפילו אם האורחים רבים ובעל הבית אחד. אבל אם יש אורחים בלבד, שאין אף בעל הבית אחד ביניהם, אוסרים זה על זה" (תרומת הדשן' סי' עו). (8) בנוסח אחר: "אינו נאסר" (מעשה רוקח').

ב. המבטל⁹ רשותו סתם¹⁰ - רשות חצרו בטל, רשות ביתו לא בטל¹¹. והמבטל רשותו לבני חצר, צריך לבטל לכל אחד ואחד בפרוש, ואומר: רשותי מבטלת לך ולך ולך¹². והיורש מבטל רשות¹³ אף על פי שמת מורישו בשבת; שהיורש קם תחת מורישו לכל דבר. ובטל רשות בשבת - מתר¹⁴ לכתחלה¹⁵.

(9) עירובין ט, ב. (10) שלא פירש מה הוא מבטל, אלא אמר: רשותי מבוטלת. (11) כמבואר בהלכה הקודמת. (12) עירובין ע, א. ולדעת רש"י, מספיק אם אומר "רשותי מבוטלת לכולכם", ודעת רבינו שלפעמים "רובו ככולו", לכן אם אומר "כולכם" אולי לא נתכוון אלא אל הרוב, וזה הטעם שאנו אומרים בתפלת ראש-השנה "מלוך על כל העולם כולו בכבודך" כפל לשון, שלא נפרש על רובו (ט"ז או"ח סי' שפ). (13) עירובין ע, ב. (14) משנה, עירובין ט, ב: "מאימתי נותנין רשות? בית שמאי אומרים מבעוד יום (כי ביטול רשות הוא הקנאת רשות, ואסור לעשות קנין בשבת). ובית הלל אומרים משחשיכה (מותר אף בשבת, שזהו רק סילוק רשות ולא הקנאה). ואף שבכל מקום אם נאסר למקצת שבת אסור לכל השבת - כאן אם ביטל רשותו בשבת, מותר לטלטל בשבת (עירובין ע:).

ג. בטלו¹⁶ אלו המערבין רשותן לזה שלא ערב - הוא מתר, שהרי נשאר לבדו; והם אסורין, שלא נשאר להן רשות. ואין אומרים: יהיו פאורחים אצל¹⁷.

(15) משנה, עירובין ט, ב. (16) באורחים ממש אין הבדל בין רבים ליחיד, ואף אם רבים מתארחים אצל יחיד - אין אוסרים עליו, אבל כאן הרי באמת החצר והבתים שייכים להם אלא כדי שיהא מותר לטלטל - נסתלקו מרשותם (חיי אדם'). (17) והוא-הדין שאין היחיד אורח אצל היחיד (רשב"א').

ד. הינו¹⁸ אלו שלא ערכו שנים או יתר, אם בטלו¹⁹

בין השמשות, אף על פי שהוא ספק מן היום ספק מן הלילה. ולעולם צריך שיהא הערוב או השתוף מצוי ואפשר לאכלו כל בין השמשות. לפיכך¹¹³, אם נפל עליו גל¹¹⁴, או אבד, או נשרף, או שהיה תרומה ונטמאת: מבעוד יום - אינו ערוב, משחשכה¹¹⁵ - הרי זה ערוב. ואם ספק¹¹⁶ - הרי זה ערוב; שספק הערוב - פשר.

(111) משנה, שבת לז, א. (112) שאינם אלא עירוב רשויות. אבל עירובי תחומין שהם כקנין בית אסור (שבת שם, ועיי"ש בחידושים המיוחסים להר"ן). (113) משנה, עירובין לה, א. (114) של אבנים. (115) שכבר קדש השבת. (116) היינו שבוודאי הניחו שם לפני שבת, ויש ספק אם העירוב היה קיים בעת כניסת השבת, מעמידים את העירוב בחזקתו וכשר, אבל אם יש ספק אם הניחו שם בכלל את העירוב - אסור (שו"ע או"ח סי' שצד).

כב. נתן¹¹⁷ הערוב או השתוף במגדל¹¹⁸ ונעל עליו, ואבד המפתח קדם שחשכה, אם אי אפשר לו להוציא הערוב אלא אם כן עשה מלאכה¹¹⁹ בין השמשות - הרי זה כמי שאבד, ואינו ערוב; שהרי אי אפשר לאכלו. הפריש¹²⁰ תרומת מעשר או תרומה גדולה והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתחשף - אין מערבין בה; שעדין היא טבל כל בין השמשות, וצריך שתהיה סעדה הראויה מבעוד יום.

(117) משנה, עירובין לז, ב. (118) של בנין, שאסור לסתרו בשבת. (119) גמורה, שאסורה מן התורה (ראה בהל' שבת, מפרק ז ואילך). אבל אם אפשר להוציא משם על ידי אסור דרבנן - עירובו ערוב, כדעת רבי שסובר "כל דבר שהוא משום שבות - לא גזרו עליו בין השמשות". (120) עירובין לו, א.

פרק שני

(1) כלל בו רבינו דיני חיסרון עשיית העירוב בחצרות, רצוננו-לומר אם לא נעשה, מה הוא האיסור המגיע מהיעדרו, והתקנה שיש בדבר, כשלא נעשה, והוא ביטול הרשות לאחד מהם. ומי הם הצריכין עירוב, ושעירוב או תקנה הנזכרת מועילה להם. ומי הוא שצריכין לביטול האסור - דבר אחר, רצוננו-לומר, כגוי שצריך במקומו שכירות מקום. ובוזה נסתים הפרק.

א. אנשי החצר² שערכו פלן, חוץ מאחד מהן שלא ערב עמהן, בין מזיד³ בין שונא⁴ - הרי זה אוסר עליהן⁵, ואסור לכלן להוציא מבתיהן לחצר או מחצר לבתיהן. בטל להן זה שלא ערב רשות חצרו בלבד⁶ - הרי אלו מתרין להוציא ולהכניס מבתיהן לחצר ומחצר לבתיהן; אבל לביתו - אסור. בטל להן רשות ביתו ורשות חצרו - הרי פלם מתרין. הן, מפני⁶ שערכו, והרי בטל להן רשות ביתו וחצרו; וגם הוא מתר, מפני שלא נשאר לו רשות, והרי הוא פאורח⁷ אצלם, והאורח אינו אוסר⁸.

גמליאל, מעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו במבוי בירושלים (וביטל להם רשותו). ואמר לנו אבא: מהרו והוציאו את הכלים למבוי (כי אם החזקתם ברשותו, אין הצדוקי יכול לחזור מביתו), עד שלא יוציא ויאסור עליכם (שיחזור ויזכה ברשותו שביטל)."

ז. שני³² בתים בשני צדי רשות הרבים, והקיפום נכרים מחצה³³ בשבת - אין מבטלין זה לזה, הואיל ואי אפשר להם לערב מאמש³⁴. אחד מבני חצר³⁵ שמת³⁶ והניח רשותו לאחד מן השוק³⁷: אם מת מבעוד יום³⁸ - הרי היורש שאינו מבני החצר אוסר עליהם³⁹; ואם מת משחשקה - אינו אוסר עליהם. ואחד מן השוק⁴⁰ שמת והניח רשותו לאחד מבני החצר: אם מבעוד יום מת - אינו אוסר עליהם, שהרי פלן מערבים; ואם מת משחשקה⁴¹ - אוסר עליהם, עד שיבטל רשות מורישו להן.

(עירובין ע, ב. 33) ונעשו כחצר ששני בתים פתוחים לתוכה, ואוסרים זה על זה. (34) וכיון שנאסרו למקצת השבת, נאסרו לכל השבת. (35) שעירב עם בני החצר. (36) ולא נאסר מבני ביתו באותה חצר. (37) שנפלה רשותו בירושה לאחד מבניו הגר במקום אחר, והוא בא בשבת לגור בתוך ביתו של המת (מגיד-משנה). (38) לפני כניסת השבת. (39) שכוין שהותר למקצת שבת - הותר לכל השבת. (40) שהיתה לו דירה בחצר. (41) שאינו יכול לערב עוד.

ח. ישראל⁴² וגר ששוריים במערה⁴³ אחת, ומת הגר⁴⁴ מבעוד יום, אף על פי שלא החזיק ישראל אחר בנכסיו עד שחשקה - הרי זה המחזיק⁴⁵ אוסר⁴⁶ עד שיבטל; שהרי הוא פירש⁴⁷. ואם מת הגר משחשקה⁴⁸, אף על פי שהחזיק ישראל אחר בנכסיו - אינו אוסר עליו, אלא בהתירו הראשון הוא עומד⁴⁹.

(עירובין ע, ב. 43) ועירבו יחד. ובנוסח אחר: "בבית אחת" (מעשה רוקח). ובברייתא: "במגורה אחת", ומבאר רש"י: "כמין גורן וחלוק לחדרים, והיה לכל אחד פתחו בחצר ואוסרים זה על זה". (44) "וגר שמת ולא הוליד ישראל אחר שנתגייר, אין לו יורשים, אלא כל הקודם והחזיק בנכסיו - זכה" (רבינו ב"פ מהל' זכיה ומתנה ה"ו). (45) שזכה בנכסיו הגר. (46) אף-על-פי שבכניסת השבת, היתה דירה זו בלא בעלים ולא היתה אוסרת - אף-על-פי כן אין אומרים בה: "כיון שהותרה בכניסת השבת - הותרה לכל השבת", הואיל והיתה ראויה שיחזיק בה הישראל מבעוד יום. (47) ויורש יכול לבטל אף-על-פי שעם כניסת השבת היה מורישו חי (למעלה הלכה ז). (48) שכבר קנה העירוב בכניסת השבת. (49) כיון שהותר למקצת שבת - הותר לכולה.

ט. ישראל⁵⁰ הדר עם העובד פוכבים ומזלות או עם גר תושב⁵¹ בחצר - אינו אוסר עליו; שהדירה העובד פוכבים ומזלות אינה דירה, אלא פכהמה הוא

רשותם למערבין - המערבין מתירין, ואילו שלא ערבו אסורין¹⁹. ואין המערבין יכולים לבטל רשותם לשנים שלא ערבו; שכל אחד מהן אוסר על חברו²⁰. ואפילו חזר האחד שלא ערב ובטל רשותו לשני שלא ערב²¹ - הרי זה אוסר; שבשעה שבטלו לו המערבין אסור היה. אחד שערב²² אינו מבטל רשותו לאחד שלא ערב, אבל האחד שלא ערב מבטל רשותו לאחד שערב.

(עירובין סט, ב. 19) שאין הרבים נעשים אורחים (רשב"א). (20) גם אחרי שהמערבים ביטלו את רשותם להם (או"ח סי' שפ). (21) אחרי שביטלו המערבים. (22) כאן מדובר כשנים עירבו יחד והשלישי לא עירב עמהם, לכן אם השלישי מבטל רשותו - מותרים השנים בטלטול. אבל "אחד שעירב" - אחד מהשנים שעירבו, אינו יכול לבטל רשותו לשלישי, מפני שעדיין נשארים שנים שלא עירבו זה עם זה, ודברי רבינו "מבטל רשותו לאחד שעירב" - כוונתו כשמת אחד מהשנים, אבל כשהוא חי, ויש שנים שלא עירבו, צריך לבטל לכל אחד ואחד כמבואר למעלה (מגיד-משנה וראב"ד).

ה. פשם²³ שפעל הבית זה מבטל רשותו לבצל הבית זה בחצר אחת, כן מבטלין מחצר לחצר²⁴. ומבטלין וחוזרין ומבטלין. פיצד²⁵? שנים ששוריים בחצר, ולא ערב אחד מהן - מבטל רשותו לשני, ונמצא השני מטלטל ברשותו שבטל לו חברו עד שיעשה צרכיו²⁶; וחוזר השני ומבטל רשותו לראשון, ומטלטל הראשון ברשותו שבטל לו. וכן פמה פעמים. ויש בטול רשות בחובה²⁷ כדרך שהוא בחצר²⁸.

(עירובין סו, ב. 24) "ששתי חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים, אף-על-פי שאין אחת אוסרת על חברתה, אם רצתה האחת לבטל רשותה אצל השניה - היא אסורה וחברתה מותרת" (מגיד-משנה). (25) מבטל וחוזר ומבטל. (26) ובזה שוב זכה בחצרו ורשותו. (27) שאין דיירים בתוכה, ושני בתים פתוחים לתוכה ואוסרים זה על זה אם לא עירבו, והביטול מועיל ביניהם כדרך שמועיל בחצר (מגיד-משנה). (28) ואין אומרים שביטול רשות אינו מועיל אלא בחצר ששם עיקר תשמישם של בני אדם (משנה ברורה' או"ח סי' שפא).

ו. מי²⁹ שבטל רשותו וחזר וטלטל ברשותו שבטל: אם במזיד הוציא - הרי זה אוסר עליהן, שהרי לא עמד בבטולו³⁰; ואם בשוגג הוציא - אינו אוסר, שהרי הוא עומד בבטולו. במה דברים אמורים? שלא קדמו והחזיקו אלו שבטל להן; אבל אם קדמו והחזיקו והוציאו, אם חזר הוא והוציא, בין בשוגג בין במזיד - אינו אוסר עליהן³¹.

(משנה, עירובין סט, ב. 30) "שהרי ביטל מעשיר" (פירוש המשניות). (31) משנה, עירובין סא, ב: "אמר רבן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

56) עירובין סה, ב. (57) ודיירי החצר הפנימית צריכים לצאת דרך החצר החיצונה. (58) בנוסח אחר: "אחד" (כת"י התימנים). (59) כיון שכולם הולכים דרך החיצונה, נחשב כאילו דרים שם, והרי שני ישראלים וגוי דרים ביחד שאוסר עליהם (כדלעיל ה"י). (60) שהרי הגוי גר בחיצונה ואינו אוסר על הפנימית, בין אם היה בה ישראל לבדו או ישראל וגוי (כדלעיל ה"ט).

יב. שזכרין⁶¹ מן העובד פוכבים ומזלות אפלו בשבת⁶², שהשכירות כבטול רשות היא; שאינה שכירות ודאית, אלא הכר בלבד⁶³. לפיכך, שזכרין מן העובד פוכבים ומזלות אפלו בפחות משה פרוטה⁶⁴, ואשתו של עובד פוכבים ומזלות משכרת שלא לדעתו⁶⁵, וכן שכירו ושמשו משכירין שלא לדעתו; ואפלו היה שכירו או שמשו ישראלי - הרי זה משכיר שלא לדעתו. שאל מן העובד פוכבים ומזלות מקום להניח בו חפציו, והשאלו - הרי נשתתף עמו ברשותו, ומשכיר שלא לדעתו. היו לעובד פוכבים ומזלות זה שכירים או שמשים או נשים רבים, אם השכיר אחד מהן - דינן⁶⁶.

61) עירובין סה, ב. (62) ונותנים לו דבר מאכל עבור השכירות, ואין צריך לפרש לו שהוא כדי להתיר הטלטול בשבת, ואין צריך הגוי לעשות כתב על השכירות (או"ח סי' שפב). (63) להתיר טלטול בחצר, ואין זה דומה למקח וממכר שאסור בשבת. (64) שלגבי גוי, נחשב גם פחות משה פרוטה ממון (רבינו בהל' מלכים פ"ט הלכה ט). (65) עירובין ס, א. ואפילו אם מסרב הנכרי להשכיר, מועילה שכירות מאשתו (מגיד-משנה). (66) עירובין סו, א.

יג. שני⁶⁷ ישראלים ועובד פוכבים ומזלות הדרים בחצר אחת, ושכרו מן העובד פוכבים ומזלות בשבת - חוזר האחד⁶⁸ ומבטל רשותו לשני⁶⁹, ומתיר⁷⁰. וכן אם מת העובד פוכבים ומזלות בשבת - מבטל הישראלי לישראל האחר⁷¹, ויהיה מתו לטלטל.

67) עירובין סה, ב. (68) הישראלי. (69) שהעירוב שעשו, לא הועיל - כיון שהיה גוי ביניהם. (70) שמותר לבטל רשות בשבת, כמו שכתב למעלה הלכה ב. (71) כיון שמת הגוי, בטלה רשותו באותה חצר, אף שהיה חי בכניסת השבת.

יד. עובד פוכבים ומזלות⁷² שהשכיר לעובד פוכבים ומזלות: אם אין הראשון יכול להוציא העובד פוכבים ומזלות השני עד שישלים זמן שכירותו - שזכרין מזה העובד פוכבים ומזלות השני, שהרי נכנס תחת הבעלים; ואם יש רשות לראשון להוציא העובד פוכבים ומזלות השוכר ממנו בכל עת שירצה⁷³, אם לא היה השני עומד⁷⁴, ושכרו הישראליים מן הראשון - הרי אלו מתירין.

1 חשוב⁵². ואם היו שני ישראלים או יתר ועובד פוכבים ומזלות שכן עמהן - הרי זה אוסר עליהם. 2 ודבר זה גזירה, שלא ישכנו עובד פוכבים ומזלות עמהן, שלא ילמדו ממעשיו. ולמה לא גזרו בישראל אחד ועובד פוכבים ומזלות אחד? מפני שאינו דבר מצוי, שהרי יפחד שמא יתנחל עמו ויהרגנו; וכבר אסרו להתנחל עם העובד פוכבים ומזלות⁵³.

50) משנה, עירובין סא, ב. (51) "ירושלמי" עירובין פ"ו ה"ב. והוא נכרי שלא נתגיר אלא שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה. (52) שנאמר: "ואתן צאני צאן מרעיתי, אדם אתם" (יחזקאל לז, לא) אתם קרוים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם (יבמות סא.). וגר תושב, דינו כגוי לענין זה (מגיד-משנה בשם "ירושלמי"). (53) "אין מתייחדים עם הגוים, מפני שמקצתם חשודים על שפיכות דמים, ולכן אמר כשהיה אחד גוי ואחד ישראל - אינו אוסר עליו, שהיהודי ימנע לגור אתו ולהשכיר לו, לפי שהוא חשוד על שפיכות דמים, אבל אם היו שני ישראלים, שמותר להם להתנחל עמו, אז נאמר אסור, כדי שלא ידור עמו, גזירה שמא ילמד ממעשיו" (פירוש המשניות).

9 י. שני⁵⁴ ישראלים ועובד פוכבים ומזלות אחד, השוכנים בחצר אחת, וערבו הישראלים לעצמן - לא הועילו כלום. וכן אם בטלו לעובד פוכבים ומזלות או בטל להן, או בטלו הישראלים זה לזה ונעשו כחיד עם העובד פוכבים ומזלות - לא הועילו כלום; שאין ערוב מועיל במקום עובד פוכבים ומזלות, ואין בטול רשות מועיל במקום עובד פוכבים ומזלות. ואין להן תקנה, אלא שישכרו ממנו רשותו, ויעשה העובד פוכבים ומזלות כאלו הוא אורח עמהן⁵⁵. וכן אם היו עובדי פוכבים ומזלות רבים - משכירין רשותם לישראלים, והישראלים מערבין ומתירין. וישראל אחד ששכר מן העובד פוכבים ומזלות - מערב עם שאר הישראלים ויתרו כלם; ואין כל אחד צריך לשכר מן העובד פוכבים ומזלות.

54) עירובין סב, א. (55) עירובין סו, א. והטעם בזה מפני שרצו חכמים להרחיק דירת ישראל מן הגוים, לכן החמירו שאין לו תקנה עד שישכור ממנו רשות, ומאחר שהגוי אינו רוצה בקלות להשכיר, ימנע הישראל מלדור עמו כדי שלא יאסור עליו את הטלטול בשבת.

24 יא. שתי⁵⁶ חצרות זו לפנים מזו⁵⁷, וישראל ועובד פוכבים ומזלות דרים בפנימית, וישראל אחר⁵⁸ בחיצונה; או שהיה ישראל ועובד פוכבים ומזלות בחיצונה, וישראל אחר בפנימית - הרי זה אוסר על החיצונה עד שישכר ממנו⁵⁹, שהרי רגלי שני ישראלים ועובד פוכבים ומזלות מצויים שם; והפנימי מתיר בפנימית⁶⁰.

טז. וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מְחַלֵּל שַׁבַּת בְּפִרְהָסָא, אוֹ שֶׁהוּא
 עוֹבֵד עֲבֻדַּת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת - הֲרִי הוּא פְּעוּבָד
 כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת לְכָל דְּבָרָיו. וְאֵין מְעַרְבִין עִמּוֹ, וְאֵינוֹ
 מְבַטֵּל רְשׁוּת, אֲלָא שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ, פְּעוּבָד כּוֹכָבִים
 וּמַזְלוֹת⁸⁰. אֲבָל אִם הָיָה מִן הָאֲפִיקוּרִין שֶׁאֵין
 עוֹבְדִין עֲבֻדַּת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת וְאֵין מְחַלֵּלִין שַׁבַּת,
 כְּגוֹן צְדוֹקִין וּבִיתוֹסִין⁸¹ וְכָל הַפּוֹפְרִים בְּתוֹרָה שֶׁבַעַל
 פֶּה, כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בְּמַצּוֹת
 עֲרֹב - אֵין מְעַרְבִין עִמּוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בְּעֲרֹב;
 וְאֵין שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ פְּעוּבָד כּוֹכָבִים
 וּמַזְלוֹת; אֲבָל מְבַטֵּל הוּא רְשׁוּתוֹ לְיִשְׂרָאֵל הַכָּשֶׁר⁸²,
 וְזוֹ הִיא תַּקְנָתוֹ. וְכֵן אִם הָיָה יִשְׂרָאֵל אֶחָד פֶּשֶׁר וְזֶה
 הַצְדוֹקִי בְּחָצֵר - הֲרִי זֶה אוֹסֵר עָלָיו עַד שֶׁיִּבְטֵל לוֹ
 רְשׁוּתוֹ.

(80) בעירובין סט, ב: "ישראל מומר, משמר שבתו בשוק
 (אף שמחלל בצנעא) - מבטל רשות. שאינו משמר שבתו
 בשוק (שמחלל שבת אף בפרהסיא) - אינו מבטל רשות,
 מפני שאמרו: ישראל נוטל רשות ונותן רשות, ובנכרי עד
 שישכיר". (81) "כתות הרעות שיצאו מן הכלל, שמוצאם
 מצדוק ובייתוס תלמידי אנטיגנוס איש סוכו, שטעו בפירוש
 דברי רבם, התחילו להשיב על הקבלה של רבותינו, ולפרש
 את הפסוקים כמו שיראה להם, מבלתי שישמעו להם כלל,
 היפך אמרו יתברך (דברים יז, יא): על פי התורה אשר יורוך
 ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר
 אשר יגידו לך ימין ושמאל" (רבינו בפירוש המשניות
 לאבות פרק א מ"ג). ולענין הקראים, השיב רבינו בתשובה,
 שאין ראוי להשלים בהם מניין, להיותם בלתי מודים בחיוב
 הזה. והביא ראיה מעירוב, שג"כ אמרו כי מי שאינו מודה
 במצות עירוב אין מערבים עמו (תשובות הרמב"ם פריימן
 סי' יד) ועי' הל' ממרים פ"ג ה"ג. (82) בנוסח אחר:
 "כִּישְׂרָאֵל הַכָּשֶׁר" (מעשה רוקח).

(72) עירובין סה, ב: "ריש לקיש ותלמידי דרבי חנינא,
 איקלעי (נודמנו) לההוא פונדק (מלון), ולא הוה שוכר והוה
 משכיר, אמרו: מהו למיגר מיניה? (האם מועיל לשכור
 רשות מהמשכיר) - כל היכא דלא מצי מסלק ליה (כשאין
 המשכיר יכול להוציא עכשו את השוכר מדירה) לא
 תיבעיא לך דלא אגרינא (ברור שאין לשכור ממנו רשות),
 כי תיבעיא היכא דמצי (כשיכול) מסלק ליה, מאי? - כיון
 דמצי מסלק ליה אגרינא (שוכרים), או דילמא השתא
 (עכשיו) מיהא לא סלקיה, אמר להן ריש לקיש: נשכור,
 ולכשנגיע אצל רבותינו שכדורם נשאל להן, אתו שיללו
 (באו ושאלו) ליה לרבי אפס, אמר להן: יפה עשיתם
 ששכרתם". (73) כגון שהתנה אתו כן בשעה שהשכירו.
 (74) כלשון הגמרא "ולא הוה שוכר". אבל אם השוכר לפנינו
 - אין לשכור אלא ממנו, וראה ב'בית יוסף' סי' שפב.

טו. חָצֵר⁷⁵ שִׁישְׂרָאֵלִים וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת
 שְׂרוּיִין בָּהֶּ⁷⁶, וְהָיוּ חִלּוּנוֹת פְּתוּחוֹת מִבֵּית יִשְׂרָאֵלִי זֶה
 לְבֵית יִשְׂרָאֵלִי זֶה, וְעָשׂוּ עֲרֹב דֶּרֶךְ חִלּוּנוֹת - אֵף עַל
 פִּי שֶׁהֵן מְתָרִין לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית דֶּרֶךְ חִלּוּנוֹת⁷⁷,
 הֲרִי הֵן אֲסוּרִין לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית דֶּרֶךְ פְּתָחִים⁷⁸,
 מִפְּנֵי הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, עַד שִׁישְׂכִיר; שֶׁאֵין
 רַבִּים נֹעֲשִׂים בְּעֲרֹב מִיָּחִיד בְּמָקוֹם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים
 וּמַזְלוֹת⁷⁹.

(75) עירובין עד, ב. (76) ופתחיהם פתוחים לחצר.
 (77) שעל-ידי חלונות שביניהם חל העירוב שעשו, ששם אין
 רשות הנכרי מפסקת. (78) אם איר החצר מפסיק בין
 הפתחים. (79) אף שהדעת נוטה שכיון שעירבו ביניהם
 נעשו כולם כאחד, ויחיד הדר עם הנכרי בחצר אין הנכרי
 אוסר עליו (לעיל הלכה ט) - אינו דומה ליחיד ממש שלא
 גזרו עליו מפני שלא שכח שידור אתו, שיפחד להתייחד
 אתו שמא יהרגנו, אבל בשנים או יותר אין טעם זה, ואין
 לחשבם כאחד אפילו אם עירבו ביניהם.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ו כ"א אלול תשע"ט

שֶׁנִּפְּלּוּ מִתּוֹכָן³ - הֲרִי אֵלּוּ שְׁאוּבִין וּפּוֹסְלִין אֶת
 הַמִּקְוָה. וְהוּא שֶׁיַּעֲשֶׂוּ לְקַבְּלָהּ⁴. אֲפֹלוּ הָיוּ כָּלִים
 שֶׁאֵין מְקַבְּלִין טְמֵאָה, כְּגוֹן כָּלִי אֲבָנִים וְכָלִי אֲדָמָה
 - הֲרִי אֵלּוּ פּוֹסְלִין.

(2) מקוואות פרק ד משנה א. (3) צ"ל "לתוכן". (4) ראה
 הלכה הבאה.

ב. כָּל כָּלִי⁵ שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה לְקַבְּלָהּ⁶, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
 מְקַבֵּל - אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶת הַמִּקְוָה. כְּגוֹן הַסִּילּוֹנוֹת⁷
 שֶׁהֵמִים נִמְשְׁכִין מֵהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן רֻחָבִים

יום ראשון ט"ו אלול ה'תשע"ט

הלכות מקוואות

פרק ששי

(1) יבאר המים הנקראים שאובים לפסול את המקוה. ודין
 גיסטרא טמאה שהיא בתוך המקוה ושפתה למעלה מהמים
 וכו'. ודין חבית מלאה מים שנפלה לים וטבל שם. ודין שתי
 בריכות זו למעלה מזו ובתחתונה מים שאובים וכותל ביניהן
 ונקב בכותל.

א. כָּל הַכָּלִים² הַמְקַבְּלִין שֶׁהִלְכוּ הַמַּיִם עֲלֵיהֶן או

בכלי שלם שחיברו לקרקע ואינו יוצא מידי שלימותו אלא בנקב כדול, אבל כאן המדובר בכלי שניקב לפני חיבורו, ולפיכך מספיק שיעור המטהרין. מקור הלכה זו בתוספתא שם: "קסטלין המחליק מים לכרכים, אם היה נקוב כשפופרת הנוד אינו פוסל את המקווה, ואם לאו פוסל..." אמר ר' אליעזר בר' יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה, וכשבאתי אצל חבירי אמרו לי יפה הורית". ומפרש רבינו ש"קסטלין" הוא כלי גדול מאוד של חרס, שבני כרכים מניחים במקום מוצא המים, והם מתקבצים באותו הכלי וממנו מעבירים את המים לכרך. וסובר רבינו שהלכה כר' אליעזר בר' יוסי שהודו לו חביריו, ומפרש מה שאמר "הוריתי ברומי לטהרה" הכוונה שהורה להכשירו לטבול בו אם ניקב כשיעור המטהר מטומאה (כסף-משנה. ראה לקמן הלכה ח דין שידה תיבה ומגדל). (23) בתוספתא: הושיבו. (24) פירוש, או ע"ג הסייד. (25) לטבול בו. משמיענו שאפילו לא השקיעו בקרקע, וגם לא בנה סביבו אלא מירח מן הצדדים - דינו כמחומר לקרקע. [בתוספתא שבידינו כתוב: "או שמירחו", ורבינו גורס כדבריו כאן (כסף-משנה)].

ה. המניח²⁶ טבלא תחת הצנור והרי המים נמשכין על הטבלא ויורדין למקוה: אם היה לטבלא דפון²⁷ - הרי זו פוסלת את המקוה, ואם לאו - אינה פוסלת. זקפה²⁸ תחת הצנור כדי להדיחה, אף על פי שיש לה דפון - אינה פוסלת, שהרי לא עשאה לקבל²⁹.

(26) משנה מקוואות פרק ד, ב. (27) כל ארבעה צדדים (ר"ש). (28) על צידה. (29) לא העמידה באופן שתוכל לקבל. [הרא"ש בפירושו למשנתנו אומר, שאם המים אינם יכולים להגיע למקווה בלי הטבלא - נפסלו, ולא מפני שאובה, אלא מפני שמקווה צריכה הווייה בטהרה. פירוש, צריכה להתהוות שלא באמצעות כלים המקבלים טומאה].

ו. החוטט³⁰ בצנור³¹ מקום לקבל בו הצורות המתגלגלין במים כדי שלא ירדו עם המים: אם היה הצנור של עץ וחרפר בו פל שהוא - פוסל, שהרי פל המים שיורדין באין מתוך פלי שנעשה לקבלה³². ואפלו שקבעו אחר שחקק בו³³, הואיל והיה עליו תורת פלי כשהיה תלוש. אבל אם קבעו בקרקע ואחר כך חקק בו בית קבול - אינו פוסל³⁴. ואם היה צנור של חרס - אינו פוסל עד שיהיה בחקק כדי לקבל רביעית³⁵. אף על פי שנתמלא המקום החקוק שפצנור צורות המתגלגלין בתוכו³⁶ - הרי הוא בפסולו ואינו כסתום. ירד לתוך המקום שחקק עפר או צורות וסתמו ונקפש³⁷ - הרי זה פשוט.

(30) שם משנה ג. (31) לפני שקבע אותו (בתרגום העתיק לפירוש רבינו במשנה, נפלה טעות. ותרגומו של דיהרנבורג: "וחקק בו קודם שיקבעהו" הוא הנכון). (32) החטיטה הקטנה הזו, עושה את כל הצנור כלי עשוי לקבל (תפארת

1 באמצע⁸ ומקבלין - אין פוסלין את המקוה, בין שהיו של מתכת או של חרס.

(5) שם. (6) תשמישו של הכלי אינו לקבל. (7) צינורות, רבינו כותב "סילונות" סתם, ומשמע אפילו אינם פתוחים מלמעלה והם כקנה חלול - אינם פוסלים (וכן כתב גם ה'תפארת ישראל'). (8) ומים מתעכבים במקום זה. והטעם, שגם מקום זה לא נעשה לקבלה אלא לחזק את הזרם היוצא.

ג. השקת⁹ שפסלע¹⁰ - אינה פוסלת את המקוה, לפי שאינה פלי¹¹. אבל פלי שחברו בסלע - פוסל את המקוה, אף על פי שחברו בסיד¹². נקבה מלמטה¹³ או מן הצד כשפופרת הנוד¹⁴ - פשרה, ואינה פוסלת את המקוה¹⁵.

(9) שם משנה ה. (10) שחקקה בסלע. (11) מפני שהיא מחוברת לקרקע, הרי היא כקרקע. [כתב בתפארת ישראל, שאפילו סלע שנעקר ממקומו הטבעי והשקיעו אותו באדמה ואחר כך חקקו בו את השוקת - אינו פוסל, כמו שאמרו בבבא בתרא סו, א שקבעו ולבסוף חקקו כשר. "קבעו", משמע שהאדם קבע אותו. (12) מכיוון שהיה כלי לפני החיבור - אין החיבור מועיל לבטלו מתורת כלי. (13) אפילו כל שהיא. (14) נתבאר למעלה פרק ג הלכה כו. (15) המים שבשוקת הנקובה, אינם נחשבים כשאיבים מפני שהם נשפכים מאליהם. [הר"ש מפרש כך ה"במה דברים אמורים", שבתוספתא פרק ד הלכה ד, שמן הצד צריך שפופרת הנוד, אבל למטה - כמלוא מחט, והתוספתא אינה חולקת על המשנה אלא מבארת אותה. ונראה שזו היא גם דעת רבינו].

ד. הלוקח פלי גדול, פגון חבית גדולה או ערבה גדולה, נקבו נקב המטהר¹⁶ וקבעו בארץ ועשאהו מקוה¹⁷ - הרי זה פשוט¹⁸. וכן אם פקק¹⁹ את הנקב בסיד ויבבנין²⁰ - אינו פוסל²¹, והמים הנקוין בתוכו מקוה פשוט. סתמו בסיד או בגפסיס - עדין הוא פוסל את המקוה²² עד שיקבענו בארץ או יבנה. ואם הוליכו²³ על גב הארץ ועל גב הסייד²⁴ ומרח פטיט מן הצדדין - הרי זה פשוט²⁵.

(16) נקב כזה בכלי שנטמא, מטהר אותו מפני שיצא מתורת כלי (ראה בפרק יט מהלכות כלים, שיעורי הנקב בכלי חרס). (17) נתן לתוכה 40 סאה. (18) לטבול בו. כשם שיצא מתורת כלי לענין טומאה, כך גם לענין שאובה, שאין מימיו שאיבים. (19) סתם. (20) בצורות שמשתמשים בהם לבנין (ר"ש). (21) סתימת סיד וגפיסיס אינה יעילה. (22) פירוש, לא רק שפסול לטבול בו, אלא מימיו פוסלים את המים הכשרים שבמקווה (כסף-משנה). [לכאורה דין זה סותר לדין שחיברו בסלע שבהלכה הקודמת, שהצריך נקב כשפופרת הנוד, ומסתימת לשונו שם משמע, שגם בכלי חרס הדין כך, וכאן כתב "נקב המטהר", והרי שיעור הנקב לטהר כלי חרס הוא כמוציא זיתים (פרק יט מהלכות כלים) שהוא פחות משפופרת הנוד. בכסף-משנה עמד על סתירה זו, וביאר את ההבדל שבין שני דינים אלה. שם המדובר

על המשקין שיטמאו את הכלים. והרויח בטבילתם שיצאו מטומאה יותר חמורה שצריכה הערב שמש, וקיבלו טומאת משקין דרבנן שאינה צריכה הערב שמש. (54) שם. (55) תנורים שבתקופתם, של חרס היו, כעין קדירה גדולה שאין לה שוליים, והיו מעמידים אותם על הקרקע ומחברים בטיט. (56) אדם טמא. (57) ואפילו כשהתנור אינו מלא מים, שאדם אינו מתטמא מאוויר כלי חרס. (58) גזרו חכמים שידיים מתטמאות מאוויר כלי חרס. ראה הלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה א. גזירה זו היא משמונה עשר דברים שגזרו כשרבו בית-שמאי על בית-הלל (שבת יג, ב). (59) וכשיוציא ידיו מן המים המטהרים, ימצאו למעלה מאוויר התנור הטמא. (60) ולפיכך נשאר התנור בטומאתו, אף-על-פי שהמים שבו מטהרים את הנטבל בהם. (61) בפרק א מהלכות כלים הלכה ג. נולמה הצריך כאן שיהיו מים כרום ידיו למעלה מן התנור, ולמעלה בדיון גיסטרא אין הכלים מתטמאים אלא כשהמים אינם מגיעים לשפת הגיסטרא, שהרי אמר: "עד שהם באוויר הגיסטרא מתטמאים המים שעל גבן", ומשמע שאם אינם באוויר אינם מתטמאים? הרא"ש בפירושו למשנתנו מבאר את ההבדל, שם המדובר בכלים, וכלים אינם מתטמאים מאוויר כלי חרס, ואם-כן טומאתם באה על-ידי המים שעליהם שנטמאו באוויר הגיסטרא, ומשקין מטמאים כלים מגזירת חכמים, אולם כל זמן שהכלי בתוך המים, הרי המים שעל גבו מחוברים למקווה ומטהרים בהשקה, אלא כשהגביה את הכלי ונפרדו המים שעל גבו מהמקווה, ובאותה שעה הם באוויר הגיסטרא - נטמאו. מה-שאין-כן בידים שהן עצמן - בלי תיווך המים - מתטמאים מאוויר התנור, צריך שלא ימצא כל שהוא מהם באוויר זה ללא טבילה, וכשחלק מידיהו הוא למעלה מן המים, הרי החלק התחתון של היד נמצא באוויר הכלי הטמא ללא טבילה, אף-על-פי שהוא במים, שאין טבילה לחצאין].

- י. חבית⁶² מלאה מים⁶³ ששפלה לים, אפלו לים⁶⁴
- הגדול - הטובל שם⁶⁵ לא עלתה לו טבילה; אי
- אפשר לשלשה לגין שלא יהיו במקום אחד⁶⁶. וכבר
- של תרומה ששפלה לשם⁶⁷ - נטמא במים השאובין⁶⁸,
- שהרי המים עומדין שם. אבל הנדרות וכיוצא בהן,
- הואיל והם נמשכין - הרי זה טובל שם.

(62) מכות ד, א. (63) שאובים. (64) נראה שרבינו מפרש שטבל בתוך החבית (ראה ההערה הבאה). [מלשונו של רש"י שם, שמחק הגירסא "אי אפשר" לא משמע כן]. (65) ברור אמנם שנתערבו שם גם מי הים, אבל בוודאי נשארו שלושה לוגים במקום אחד. ומה שאמרנו למעלה (פרק ד הלכה ו), שאפילו שפך כל היום מים שאובים למקווה כשר לא פסלוהו, היינו דוקא כששפך ונתערבו המים במי המקווה, אבל כאן השאובים עומדים במקומם (כסף-משנה). [רש"י שם גורס: "חיישינן" (חוששים אנו) במקום "אי אפשר", ומכאן שהוא מפרש שנשפכו המים במקום אחד, כגון שנשברה החבית בתוך הים. אבל רבינו גורס "אי אפשר", ולפיכך יש להניח שהמדובר בטבל בתוך החבית]. (66) אחר טבילת הטמא. (67) שנטמאו מנגיעת

(ישראל שם). (33) בבא בתרא סה, ב. מכיוון שנעשה כלי לפני קביעתו בקרקע, אין הקביעה מועילה לבטלו מתורת כלי. (34) שם. (35) כפי השיעור של שברי כלי חרס המחזיקים עד סאה (ראה הלכות כלים פ"ח ה"ג). (36) פירוש, לא סתמו לגמרי את החטיטה מפני שאינם מהודקים, והמים נכנסים ביניהם. (37) נתהדקו ונסתמה הגומא לגמרי, ואין מים מחלחלים לתוכה.

- ז. הספוג³⁸ והדלי³⁹ שהיו בהן שלשה לגין מים
- ונפלו למקוה - לא פסלוהו; שלא אמרו אלא
- שלשה לגין ששפלו, לא פלי ששפלו בו⁴⁰ מים
- שאובין.

(38) שם פרק ו משנה ד. (39) המדובר בדלי שפיו צר מאוד, ולא נתערבו מימיו במי המקווה אלא נוגעים בהם. וכן ספוג מלא מים אין מימיו נשפכים למקווה (ראה לקמן פ"ח ה"ב דין סגוס). (40) נראה שצ"ל "שנפל ובו".

- ח. השדה⁴¹ והתבה שבים⁴² - אין מטבילין בהן אלא
- אם בן היו נקובים כשפופרת הנוד⁴³. ואם היה שק
- או קפה - מטבילין בהן⁴⁴. וכן המניח שק או קפה
- תחת הצנור - אין המים הנמשכין מהן פוסלין את
- המקוה⁴⁵.

(41) שם משנה ה. (42) המדובר בכלים גדולים מאוד. (43) למעלה בהלכה ד גבי כלי חרס, קבע רבינו השיעור המטהר כלי טמא שהוא פחות משפופרת הנוד. אבל בכלי עץ, הואיל והשיעור המטהר הוא גדול מאוד - כמוציא רימון (הלכות כלים פרק ו הלכה ב), מספיק שיעור כשפופרת הנוד לענין טבילה (כסף-משנה למעלה הלכה ד). (44) מפני שהם מלאים נקבים גסים, נחשבים המים שבהם כמחברים למקווה, אע"פ שאין בכל נקב כשפופרת הנוד. (45) מאותו נימוק (ראה למעלה פרק ה הלכה ג).

- ט. גסטרא⁴⁶ טמאה שהיא בתוך המקוה ושפפתה
- למעלה מן המים⁴⁷ והטביל בה הפלים⁴⁸ - טהור⁴⁹
- מטמאתן⁵⁰; אבל כשיגביהם מן המים עד שהן
- באוויר⁵¹ הגסטרא⁵² מתטמא המים שעל גבן מאוויר
- הגסטרא וחוזר ומטמא אותן⁵³. וכן מעין⁵⁴ היוצא
- מתחת התנור⁵⁵ הטמא ונרד⁵⁶ וטבל בתוכו - הוא
- טהור⁵⁷ וידיו טמאות מאוויר התנור⁵⁸; אלא אם בן
- היו המים למעלה מן התנור פרום ידיו⁵⁹, ששפץ
- כשטבל - ידיו למעלה מן התנור. שאין פלי חרס
- מתטהרין במקוה⁶⁰, כמו שבארנו⁶¹.

(46) כלי חרס שבור. (47) אבל חלק מהפגימות (כלי חרס שנשבר, אין מקום השבר שיהא אלא יש בו כמה פגימות) נמצא תחת שטח מי המקווה שנכנסים לתוך הגיסטרא דרך הפגימות. (48) כלים טמאים. (49) מפני שהמים שבגיסטרא מחוברים למי המקווה. (50) מהטומאה שהיתה עליהם לפני הטבילה. (51) בחלק הבולט מן המים. (52) שכלי חרס מטמא מאווירו. מים שעל גבי הכלים אינם נחשבים כמחברים למקווה. (53) את הכלים, שהרי גזרו

14 סָאָה - צָרִיף שֶׁיְהִיָּה הַנֶּקֶב אֶחָד מִשְׁלֹשׁ מְאוֹת
15 וְעֶשְׂרִים לְבִרְכָּהּ; הֵיחָה עֲשָׂרִים סָאָה - צָרִיף לְהִיּוֹת
16 הַנֶּקֶב אֶחָד מִמֶּאָה וְשָׁשִׁים לְבִרְכָּהּ. וְצֵא וְחֹשֶׁב⁷⁸ לְפִי
17 חֶשְׁבוֹן זֶה, שֶׁהִסָּאָה שֶׁשָּׁה קִבִּין, וְהִקָּב אֲרָבָעָה לָגִין,
18 וְהִלָּג שֶׁשׁ בִּיעִים⁷⁹.

(77 שם. (78 החשבון הוא פשוט: בסאה = 24 לוגים, וארבעים סאה = 960 לוג, נמצא ששלושה לוגים הם אחד מן 320 בארבעים סאה, או אחד מן 160 בעשרים סאה. (79 דרך-אגב מוסר רבינו שיעור הלוג, ואין לזה כל ענין מיוחד לדין שאנו עוסקים בו.

19 יד. שְׁלֹשָׁה מִקְוֹאוֹת⁸⁰ זֶה בְּצֵד זֶה, בְּכָל אֶחָד מֵהֶן
20 עֲשָׂרִים סָאָה מְכֻנּוֹת, וְאֶחָד מֵהֶן שְׁאוּב מִן הַצֵּד,
21 וְיִרְדּוּ שְׁלֹשָׁה וְטַבְּלוּ⁸¹ שְׁלֹשָׁתָן, וְנִעְרְמוּ הַמִּים⁸²
22 מִפֶּלֶן וְנִתְעָרְבוּ מִלְּמַעְלָה - הַמִּקְוֹאוֹת כְּשֶׁרִים⁸³
23 וְהַטּוֹבְלִים טְהוֹרִים; שֶׁהָרִי נַעֲשֶׂה הַפֶּל שְׁשִׁים
24 סָאָה, מֵהֶן אֲרָבָעִים כְּשֶׁרִים זֶה בְּצֵד זֶה, וְאֵין
25 הַמִּים הַשְּׁאוּבִים פּוֹסְלִין מִקְוָה שֵׁשׁ בּוֹ אֲרָבָעִים
26 סָאָה⁸⁴, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוּ. הִיָּה הַשְּׁאוּב בְּאֲמָצֵעַ וְיִרְדּוּ
27 וְטַבְּלוּ בָּהֶן, וְנִעְרְמוּ הַמִּים וְנִתְעָרְבוּ הַמִּקְוֹאוֹת -
28 הָרִי הַמִּקְוֹאוֹת כְּשֶׁהָרִי⁸⁵ וְהַטּוֹבְלִין טְמֵאִין כְּשֶׁהָרִי;
29 שֶׁהָרִי לֹא נִתְעָרְבוּ אֲרָבָעִים סָאָה הַכְּשֶׁרִים⁸⁶, לְפִי
30 שְׁאִינֶן זֶה בְּצֵד זֶה, שֶׁהַשְּׁאוּב מְבָדִיל בִּיגִיהָן.

(80 שם משנה ג. (81 בבת אחת, כל אחד ואחד במקווה אחר. (82 עלו למעלה משפתם. (83 שלשתם כשרים (רבינו בפירושו למשנתנו). (84 שני המקוואות הסמוכים זה לזה הצטרפו לארבעים סאה מים כשרים, ואין מי השאוב פוסלם, יתר על כן: גם השאוב הוכשר מפני שמימו נתערבו במי מקווה כשר. [ואף-על-פי שנגעו מי האמצעי במי השאוב שבצידו לפני שנתערבו במי הכשר - אין בכך כלום, שהרי נתחברו עם הכשרים לפני שנפלו לתוכם השאובים (ר"ש ורא"ש). ובתפארת ישראל' מנמק: מפני שבאו בהמשכה וברוב כשרים. ראה הערה פה]. (85 נשארו במצבם שלפני טבילת הטמאים, הכשרים - כשרים, והשאוב פסול. (86 פירוש, לא נתערבו הכשרים באופן ישר אלא דרך הפסולים. ואף-על-פי-כן לא נפסלו הכשרים מפני שהפסולים באו אליהם דרך המשכה (לא בנפילה), והכשרים מרובים (ראה למעלה פ"ד ח"ח).

יום שני ט"ז אלול ה'תשע"ט

פרק שביעי

(1 יבאר שאין המקווה נפסל בשינוי טעם וריח אלא בשינוי מראה. ודין יש מעלים את המקווה ולא פוסלים או בהיפך או לא מעלים ולא פוסלים. מקווה שנפל לתוכו דבר ששינה את מראיו כיצד תקנתו. שלושה לוגים מים שנשתנה מראהם שנפלו למקווה.

31 א. אין המקווה² נפסל לא בשינוי הטעם ולא בשינוי
32 הריח, אלא בשינוי מראה³ בלבד. וכל דבר שאין

האדם הטמא (ראה השלמות). בכיכר של תרומה משמיענו רבותא, לא רק האדם שחזקת טומאה עליו נשאר בטומאתו, אלא גם התרומה שהיא בחזקת טהרה - נטמאה (גמרא שם).

1 יא. מִים שְׁאוּבִין⁶⁸ שֶׁהָיוּ בְּצֵד הַמִּקְוָה, אֵף עַל פִּי
2 שֶׁהַמִּים נִוְגְעִין⁶⁹ בְּמֵי הַמִּקְוָה - לֹא פְסָלוּהוּ⁷⁰, מִפְּנֵי
3 שֶׁהֵן כְּמִקְוָה סָמוּךְ לַמִּקְוָה. הִיוּ הַשְּׁאוּבִין בְּאֲמָצֵעַ⁷¹
4 - פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוָה.

(68 מקוואות פרק ו משנה י. (69 אבל אינם מתערבים במי המקווה. (70 אף-על-פי שנגעו לפני שהיו 40 סאה במקווה. (71 והמים המגיעים למקווה נמשכים על גביהם. בכסף-משנה מבאר, שזהו דין אביק שבמשנתנו. שנינו שם: "האביק שבמרחץ, באמצע פוסל, מן הצד אינו פוסל". בתפארת ישראל' מפרש את המשנה, שאביק הוא כעין קערה של מתכת שקועה בקרקעית המקווה והיא נקובה, וסותמים את הנקב במגופה וכשרוצים להחליף את המים שבמקווה מסירים את המגופה והמים יוצאים, ואחר-כך סותמים וממשיכים מים כשרים אחרים. מובן שהמים הנכנסים למקווה נופלים לתוך האביק לפני שהיו במקווה ארבעים סאה ונעשו שאובים, וכל המים המגיעים למקווה אחר שנתמלא האביק - ונפסלו, ואע"פ שמים שאובים אינם פוסלים מקווה שיש בו ארבעים סאה - בנידון שלנו פוסלים מפני שבאו לפני הכשרים (ראה למעלה פ"ה סוף הלכה ה). אבל כשהאביק מן הצד הרי זה כמקווה כשר בצד מקווה פסול. ואין זה דומה לגיסטרא שבהלכה ט, מפני שבגיסטרא הגיעו לתוכה מי המקווה כשהם מחוברים למקווה, ולא נעשו מעולם שאובים. ולמה לא הוכשרו המים שבאביק על-ידי השקה? מפני שמים הנמצאים בכלים מועילה בהם השקה רק לטהרם מטומאתם בלבד, אבל לא להכשירם לטבילה (וכן כתב התפארת ישראל' בפ"ה, יכין אות ב). מפירוש זה יוצא, שרבינו פסק כר' מאיר באביק מן הצד נגד דעת חכמים. ולא נתבאר למה העדיף דעת יחיד בניגוד למקובל בכל מקום. ובפירושו למשנה כתב בפירוש "והלכה כחכמים". [בכסף-משנה מבאר, שפסק כתנא-קמא. והדברים מפליאים, שהרי במשנה כתוב בפירוש "דברי ר' מאיר"].

5 יב. שְׁתֵּי⁷² בְּרִכּוֹת⁷³ זו לְמַעְלָה מִזֹּו וְכִתְלָה
6 בִּיגִיהָן⁷⁴, וְהָעֲלִינָה מִלְּאָה מִים כְּשֶׁרִים
7 וְהַתְּחַתּוּנָה מִלְּאָה מִים שְׁאוּבִין, וְנֶקֶב בְּפִתֵּל שְׁבִין
8 הָעֲלִינָה לְתַחְתּוּנָה, אִם יֵשׁ כִּנְגַד הַנֶּקֶב⁷⁵ שְׁלֹשָׁה
9 לָגִין מִים שְׁאוּבִין - נִפְסָלָה הָעֲלִינָה; מִפְּנֵי
10 שֶׁהַנֶּקֶב בָּאֵלּוּ הוּא בְּאֲמָצֵעַ הָעֲלִינָה, לֹא
11 בְּצִדָּהּ⁷⁶.

(72 שם מ"א. (73 אבמטיות מחוברות לקרקע, וכשירות לטבול בהן. (74 הבריכות עומדות זו בצד זו, והאחת במקום יותר גבוה. (75 פירוש, שבחלול הנקב (רבינו בפירושו למשנה). (76 ראה ההלכה הקודמת. וכל-שכן אם בעליונה שאובים ובתחתונה כשרים.

12 יג. כְּמִהָ⁷⁷ יְהִיָּה בְּנֶקֶב וְיְהִיָּה בּוֹ שְׁלֹשָׁה לָגִין? הַפֶּל
13 לְפִי הַבִּרְכָּה: אִם הֵיחָה הַבִּרְכָּה הַתְּחַתּוּנָה אֲרָבָעִים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ט"ז אלול - ספר טהרה - הלכות מקואות קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החסר, אבל מקוה שכולה מהם - פסולה. [בטיט הנרוק, נאמר בפירוש (בסוכה יט, ב) שכולו טיט - פסול] ויש להניח שצריך רוב מים, היינו 20 סאה ומשהו.

ד. ואלו²⁰ פוסלין²¹ ולא מעלין: מים שאובין, בין טהורין בין טמאים, ומי כבשים²², ומי שלקות²³, והתמדר²⁴ עד שלא החמיץ²⁵, והשכר²⁶. פיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר משקל דינר, ונפל מאחד מאלו משקל דינר לתוכן - אינו עולה למדת המקוה ולא השלימו. ואם נפל מאחד מהן שלשה לגין מהן - פוסלין את המקוה.

(20) שם מ"ב. (21) אם נפלו שלושה לוגים מהם למקוה שאין בו 40 סאה. (22) מים שכבשו בהם פירות או ירקות. (23) ששלקו בהם כל דבר מאכל שהוא. (24) משקה עשוי ממים שנתנו בהם שמרי יין או חרצנים וזגים של ענבים. (25) דרכו להחמיץ כשהוא שווה זמן רב, וכל זמן שלא החמיץ - דינו כמים. (26) מימרא של שמואל, בעירובין כט, ב.

ה. ואלו²⁷ לא פוסלין ולא מעלין: שאר המשקין, ומי פרות, והציר²⁸, והמורס²⁹, והתמדר משהחמיץ. פיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת ונפל מאחד מאלו סאה לתוכן - לא העלהו, והרי המים כשרים כשהיו; שאין אלו פוסלין אלא בשנוי מראה, כמו שבארנו³⁰.

(27) שם. (28) מים המתמצים מדגים מלוחים. (29) שומן מדגים מלוחים. (30) למעלה ה"א.

ו. ופעמים³¹ שאלו מעלין את המקוה. פיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו, וחדר ולקח סאה מנונו - הרי הארבעים שנשארו מקוה כשרים³².

(31) שם. (32) ביבמות פב, ב - אמר רבי יוחנן "עד רובו". כלומר, שלא יטול יותר מתשע-עשרה פעמים כדי שישארו רוב מים (פירוש אחר: שלא יתן רוב מי פירות. ראה שם). [רש"י שם שואל למה מעלים כשנטל סאה, הרי בסאה זו שנטל יש הרבה מים, ולא נשארו 40 סאה מים? ומתרץ שהסאה מי פירות בטלה ברוב מים, וכל 41 סאה הוכשרו]. וכל זה כשנתן תחילה סאה מי פירות ואחר-כך נטל סאה, אבל להיפך - פסול, שהרי כשנטל סאה מים כשרים נשארו 39 סאים, ומי הפירות שהוסיף אחר-כך אינם משלימים (ראה למעלה פ"ד ה"ז בדין נתן סאה מים שאובים ונטל סאה).

ז. מקוה³³ שהדיח בו סלי זיתים וענבים³⁴ ושנו את מראיו - כשרים³⁵.

(33) שם מ"ג. (34) סלים ריקים שנדבק בהם לכלוך הפירות שהיו בהם. (35) הלכלוך אין בו ממש, ואינו נידון כמי פירות.

עושין בו מקוה לכתחלה - פוסל את המקוה בשנוי מראה⁴. פיצד? היין או החלב והדם וכיוצא בהן ממי קל הפרות - אינן פוסלין את המקוה בשלשה לגין⁵, שלא אמרו אלא מים שאובין, ופוסלין בשנוי מראה. אפלו מקוה שיש בו מאה סאה ונפל לו לג יין או מי פרות ושנה את מראיו - פסול⁶. וכן מקוה שיש בו עשרים סאה מים כשרים או פחות מזה ונפל לתוכו סאה יין או מי פרות ולא שנו את מראיו - הרי אלו כשרים כשהיו. ואין הסאה שנפלה עולה למדת המקוה⁷. ואם נוסף על העשרים עשרים אחרים מים כשרים - הרי זה מקוה כשר.

(2) חולין קו, א: "מים שנפסלו משתיית בהמה - בקרקע כשרים". ובשבת יד, ב - אמרו, שהיו טובלים במי מערות מכונסים וסרוחים. (3) מקוואות פ"ז מ"ג. (4) מימרא של רב פפא, בשבת קמד, ב. (5) שנינו בחולין כה, ב: התמד משהחמיץ אינו פוסל את המקוה (ראה לקמן ה"א). (6) מקוואות שם. (7) שם מ"ב: "מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת, נפל לתוכו סאה מהם - לא העלהו". [גירסת הגר"א: "לא פסלו ולא העלהו". נראה שלעניי ה'כסף משנה' היתה גירסא אחרת במשנתנו, ולפיכך מצא מקורו במשנה מקוואות פ"ז למה אינה עולה, והרי במשנתנו כתוב בפירוש: "לא העלוהו"].

ב. יש⁸ מעלין את המקוה ולא פוסלין, פוסלין ולא מעלין, לא מעלין ולא פוסלין.

(8) שם מ"א. (9) משלימים לארבעים סאה.

ג. ואלו¹⁰ מעלין ולא פוסלין: השלג, והברד, והכפור¹¹, והגליד¹², והמלח, וטיט הנרוק¹³. פיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו - הרי זה עולה למדתו¹⁴ והרי המקוה כשר ושלם¹⁵. נמצאו¹⁶ מעלין ולא פוסלין. אפלו הביא ארבעים סאה שלג בתחלה והניחן בעוקה¹⁷ ורסקן¹⁸ שם - הרי זה מקוה שלם וכשר¹⁹.

(10) שם. (11) רבינו במשנה מפרש: "הוא שיקפא לפעמים. ואחרים פירשו: הטל הנקפא והוא כשיכבת שלג דקה מאוד. (12) קרח. (13) טיט רך כליכך עד שאפשר להוריקו מכלי אל כלי. (14) משלים את המידה לארבעים סאה. (15) אף-על-פי שהיו מונחים בכלי לפני נפילתם למקוה - לא נעשו שאובים, בתנאי שלא נימחו בכלי. (16) מזה יוצא, שהם מעלים ולא פוסלים. (17) בגומא. (18) ב'בית יוסף' י"ד סי' רא מפרש מיעך את השלג ואע"פ שלא נמס. (19) במשנה שם, אמר רבי עקיבא: "והעידו אנשי מידבא משמו (של רבי ישמעאל) שאמר להם צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחילה", ופסק רבינו כרבי ישמעאל, מפני שעשה מעשה. ונראה שהתירו לעשות מקוה בתחילה רק משלג בלבד, אבל שאר הדברים שנמנו בין המעלים לעשות מקוה בתחילה רק משלג בלבד, אבל שאר הדברים שנמנו בין המעלים ולא פוסלים הם רק משלימים את המקוה

1 ח. מִי הַצֵּבֶע³⁶ פּוֹסְלִין אֶת הַמְקוּהָ בְּשִׁלְשָׁה לַגֵּיז³⁷,
2 וְאֵין פּוֹסְלִין אוֹתוֹ בְּשְׁנֵי מְרָאיו.

(36) שם. (37) במכות ג, ב - אמרו: "מיא דציבעא מקרי" (מי צבע' שמים). פירוש, נשאר עליהם שם מים, ולפיכך דינם כמים - פוסלים בשאובים ואין פוסלים בשינוי מראה.

3 ט. מְקוּהָ³⁸ שֶׁנֶּפֶל יֵין אוֹ מֵהַל³⁹ או שָׁאָר מִי פְרוֹת
4 וְשֵׁנוּ אֶת מְרָאיו וְנִפְסַל - בִּיצֵד תִּקְנָתוֹ? יִמְתִּין עַד
5 שְׂיִרְדּוּ גִשְׁמִים⁴⁰ וְיִחְזְרוּ מְרָאיו לְמְרָאָה מִים. וְאִם
6 הָיָה בַּמְקוּהָ אַרְבָּעִים סָאָה מִים כְּשֵׁרִים - מִמֶּלֶא
7 וְשׂוֹאֵב לְתוֹכָן⁴¹ עַד שְׂיִחְזְרוּ מְרָאיו לְמְרָאָה מִים. נֶפֶל
8 לְתוֹכּוֹ⁴² יֵין אוֹ מֵהַל וְכִיּוֹצֵא בָּהּ וְנִשְׁתַּנָּה מְרָאָה
9 מְקַצָּתוֹ⁴³, אִם אֵין בָּהּ מְרָאָה מִים שְׁלֵא נִשְׁתַּנָּה כְּדִי
10 אַרְבָּעִים סָאָה - הָרִי זֶה לֹא יִטְבֹּל בּוֹ⁴⁴. וְהַטּוֹבֵל
11 בַּמְקוּם שֶׁנִּשְׁתַּנָּה⁴⁵ - לֹא עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה. אֲפִלוּ
12 חֲבִית שֶׁל יֵין שֶׁנִּשְׁפְּרָה בֵּינִים הַגְּדוֹל⁴⁶ וּמְרָאָה אוֹתוֹ
13 מְקוּם כְּמְרָאָה שֶׁל יֵין, הַטּוֹבֵל בָּאוֹתוֹ מְקוּם - לֹא
14 עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה.

(38) שם. (39) זיעת הזיתים המונחים בכלי (יש גורסים "מוהל"). (40) וירבו מימיו ויבטלו את מראה מי הפירות. מדובר במקוה שאין בו 40 סאה, ואם ימלא מים בכלים ויתן לתוכו יפסלוהו מדין שאובים. (41) נתבאר כבר כמה פעמים שמקוה שיש בו 40 סאה, אין השאובים פוסלים אותו. (42) שם מ"ד. (43) במקום אחד נשתנה מראה המים, ובמקומות אחרים לא נשתנה. (44) לא יטבול אפילו בצד שלא נשתנה, מפני שאין במקוה 40 סאה מים כשרים. (45) כאן מדובר, אפילו אם נשארו 40 סאה שלא נשתנו ויש כאן מקוה כשר, אף-על-פי-כן הטבילה במקום שנשתנה - פסולה. [אי-אפשר לפרש בבא זו כשלא נשארו ארבעים סאה, שהרי במקרה זה גם הטבילה במקום שלא נשתנה - פסולה, כמו ששינוי בתוספתא מקוואות פ"ה ה"ח: "הטובל בין במקום היין בין במקום המים, כאילו לא טבל".] (46) תוספתא, שם ה"ט.

15 י. שִׁלְשָׁה לַגֵּיז⁴⁷ מִים שְׂאֻבִּין שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכָן אֲפִלוּ
16 מִשְׁקַל דִּינָר יֵין וְשֵׁנָה מְרָאֵיהֶן, וְהָרִי מְרָאָה הַפֹּל
17 מְרָאָה יֵין, וְנִפְלוּ לַמְקוּהָ - לֹא פְסָלוּהָ⁴⁸, אֲלֹא אִם
18 שֵׁנוּ אֶת מְרָאיו⁴⁹.

(47) משנה, שם פ"ז, ה. (48) משום שנידונים לעניין זה כיון, שאינו פוסל בשאובים אלא בשינוי מראה. (49) מראה מי המקוה.

19 יא. שִׁלְשָׁה לַגֵּיז⁵⁰ חֶסֶר דִּינָר מִים שְׂאֻבִּין שֶׁנֶּפֶל
20 לְתוֹכָן דִּינָר חֶלֶב⁵¹ אוֹ מִי פְרוֹת, וְהָרִי מְרָאָה הַפֹּל
21 מִמֶּם⁵², וְנִפְלוּ לַמְקוּהָ - לֹא פְסָלוּהָ⁵³; עַד שְׂיִפְלוּ
22 שִׁלְשָׁה לַגֵּיז מִים שְׂאֻבִּין שְׂאֵין בָּהֶן תַּעֲרֶכֶת מִשְׁקָה
23 אַחֵר וְלֹא מִי פְרוֹת.

(50) שם. (51) שאינו פוסל בשלושה לוגים. (52) ואם כן,

יש כאן שלושה לוגים שאובים שכולם מראה מים. (53) כתנא-קמא שם נגד דעת רבי יוחנן בן נורי.

יב. מְקוּהָ⁵⁴ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מְרָאָה מִימֵיו מִחֲמַת עֲצָמוֹ וְלֹא נֶפֶל לוֹ דָּבָר - הָרִי זֶה פָּשֵׁר. לֹא אָמְרוּ אֲלֹא שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מִחֲמַת מִשְׁקָה אַחֵר.

(54) דין זה למד רבינו מדין הדיח בו סלי זיתים וענבים למעלה ה"ז (כסף-משנה).

יום שלישי י"ז אלול ה'תשע"ט

פרק שמיני

(1) יבאר המעורב למקוה אם הוא כמקוה. עוקה שבתוך המקוה אם מטבילין בה. כותל שבין שני מקוואות שנסדק או לשתי או לערב אם מצטרפים. אם מטהרים המקוואות העליון מהתחתון והרחוק מהקרוב. מקוה שמימי מרודדים.

א. פֶּל הַמַּעֲרֵב² לַמְקוּהָ³ - הָרִי הוּא בַּמְקוּהָ⁴ וּמִטְבִּילִין בּוֹ. גְּמוּת הַסְּמוּכוֹת לְפִי הַמְקוּהָ⁵ וּמְקוּם רַגְלֵי פְּרָסוֹת בְּהֵמָה שֶׁהָיוּ בָּהֶן מִים מַעֲרֵבִין עִם מִי הַמְקוּהָ כְּשֶׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד⁶ - מִטְבִּילִין בָּהֶן.

(2) מקוואות פרק ו משנה א. (3) מים שאין בהם 40 סאה הנמצאים בצד מקוה כשר. (4) ומטבילים בהם. אולם יש הבדלי דינים בזה, ורבינו מבאר ומתחיל בדין גומות. (5) מחוץ למקוה. (6) מכיוון שמקומות אלה נמצאים מחוץ לכתלי המקוה אינם מצטרפים למקוה בפחות משיעור זה.

ב. חוֹרֵי הַמַּעֲרָה⁷ וְסֻדְקֵי הַמַּעֲרָה - מִטְבִּילִין בָּהֶן אִף עַל פִּי שְׂאֵין הַמִּים שֶׁבָּהֶן מַעֲרֵבִין עִם מִי הַמְקוּהָ אֲלֹא בְּכָל שְׂהוּא⁸.

(7) המקוה שבמערה. בתקופת המשנה היו רוב המקוואות במערות משום צניעות, ולפיכך כתבה המשנה "מערה", ורבינו נקט לשון המשנה. (8) מפני שהם בתוך חלל המקוה מספיק חיבור קטן ביותר.

ג. מַחֲט שֶׁהִיָּתָה נִתְּנָה עַל מַעְלוֹת הַמְקוּהָ⁹, וְהָיָה מוֹלִיף וּמִבִּיא בָּמִים¹⁰ - פִּיּוֹן שֶׁעֵבֶר עָלֶיהָ הַגֹּל טְהוֹרָה.

(9) מחוץ למים. (10) הניע את מי המקוה בידו או ברגלו ונעזרמו גלים.

ד. עוֹקָה שֶׁבְּתוֹךְ מְקוּהָ¹¹: אִם הִיָּתָה הַקֶּרֶקַע הַמִּבְדֵּלֶת בֵּין הָעוֹקָה וְהַמְקוּהָ בְּרִיָּאָה וַיְכַלֵּה לְהַעֲמִיד אֶת עֲצָמָה¹² - אֵין מִטְבִּילִין בָּמִים שֶׁבְּעוֹקָה עַד שְׂיִהָיוּ מַעֲרֵבִין¹³ עִם הַמְקוּהָ כְּשֶׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד; וְאִם אֵינָה יְכוּלָה לְהַעֲמִיד אֶת עֲצָמָה - אֲפִלוּ אֵינָן מַעֲרֵבִין אֲלֹא בְּכָל שְׂהוּא מִטְבִּילִין בָּהֶן¹⁴.

(11) חפירה בתוך המקוה עצמה תחת שטח המים עשויה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ז אלול - ספר טהרה - הלכות מקואות קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(עירובין ד, א). (26) פירוש, מחמירים בשיעורו. מלשוננו משמע שספק הלכה למשה מסיני בדבר שאין עיקרו מן התורה - להקל.

ככיפה. (12) חזקה ובת קיימא. (13) כלומר, בפחות משיעור זה אין מטבילים בה. (14) מחיצה רעועה כזו שסופה ליפול מאליה דינה כסדק.

ז. מטהרין את המקואות העליון²⁷ מן התחתון²⁸ והרחוק מן הקרוב. כיצד? מביאין סילון²⁹ של חרס או של אכר³⁰ וכיוצא בהן, שאין הסילונות פוסלין את המקוה, ומניח את ידיו תחתיו³¹ עד שיתמלא מים³², ומושכו³³ ומשיקו³⁴ עד שיתערב המים שבסילון עם מי המקוה באחד, אפילו פשערה דיו, והרי שני המקואות שהסילון ביניהן במקוה אחד.

ה. פתל שבין שני מקואות שנסדק לשנים¹⁵ - מצטרפין¹⁶, ואם היה בשניהן ארבעים סאה - מטבילין בכל אחד מהן. ואם נסדק לערב¹⁷ - אין מצטרפין עד שיהיה במקום אחד פשופרת הנוד¹⁸. נפרץ הפתל למעלה, אם נתערבו המים למעלה מן הפתל¹⁹ פקלפת השום²⁰ על רחב שפופרת הנוד - מצטרפין.

(27) המדובר במקואות שבשיפוע הר והאחד במקום גבוה באותו שיפוע והשני במקום נמוך ממנו. (28) כשבעליון מים שאובים ובתחתון מים כשרים. וכל שכן שמתהרים התחתון מן העליון. (29) נתבאר למעלה פרק ו הלכה ב סילונות אפילו של מתכת שהם מקבלים טומאה אינם פוסלים את המים העוברים בהם משום שאובים. מפני ששאובה אינה פוסלת מן התורה (לדעת רבינו - אפילו כל המקוה שאובה) הקילו בה חכמים. (30) עופרת. [בתוספתא שם פרק ה הלכה ד כתוב: "מביא סילון של עץ ושל עצם או של זכוכית". ורבינו מונה את הסילונות שהיו משתמשים בהם בזמנו או בתקופת המשנה]. (31) פירוש, סותם בידיו את פיו התחתון של הסילון. (32) לא התכוון לומר שיתמלא כל גובה חללו אלא שיתמלא לכל ארכו בגובה כל שהוא ללא הפסק כל שהוא, שאם נפסק במקום אחד אין כאן השקה. (33) נראה כוונתו שמושך למקוה התחתון את פיו התחתון של הסילון. (34) מסיר את ידו ומתוך כך נוגעים מי הסילון בתחתון ומחברים את שני המקואות והשקה מועילה בכל שהוא.

(15) צריך להיות: לשתי. פירוש, מלמעלה למטה (רבינו בפירושו למשנתנו). (16) אם בזה פחות מארבעים ובשני גם כן פחות משיעור זה מצטרפים שני המקואות אפילו בסדק שרחבו כל שהוא. ומה שאמרו עירוב מקואות כשפופרת הנוד, היינו בנקב, אבל סדק לכל אורך הכותל מחבר בכל שהוא. (17) מימין לשמאל. יש מפרשים להיפך, שתי הוא מימין לשמאל, וערב - מלמעלה למטה. והראב"ד פירש כרבינו. (18) פסק כחכמים. ונימוקם הוא: כשהסדק מלמעלה למטה לא ייסתם מאליו, אבל סדק לרוחב עלול להיסתם, מפני שהחלק העליון של הכותל מכביד וירד ולפיכך צריך שיעור גדול. [שיעור זה נאמר במקוה חסר, שצריך להשלימו, אבל כשמקוה אחד כשר ובשני 40 סאה שאובים מספיק סדק כל שהוא, אפילו בנסדק לערב, להכשיר את המקוה השאוב על ידי השקה, שהרי אפילו ייסתם הסדק יישארו השאובים בכשרותם. (19) כגון שנפגמה שפת הכותל והמים עוברים דרך הפגימה ממקוה זה לזה. (20) גובה המים המחברים שני המקואות.

ח. שלש גמות שבנחל, התחתונה והעליונה של עשרים סאה והאמצעית של ארבעים, ושטף של גשמים עובר בתוך הנחל, אף על פי שהוא נכנס לתוכן ויוצא מתוכן³⁵ - אין זה ערוב³⁶, ואין מטבילין אלא באמצעית³⁷; שאין המים הנזחלין מערבין³⁸ אלא אם כן עמדו.

ו. כמה הוא שיעור הנקב שהוא פשופרת הנוד? פרחב שתי אצבעות בינוניות של כל אדם וחוזרות בו²¹. ואין בגודל, אלא שתי אצבעות ראשונות מן הארבע שבפס היד²². כל שיעמד פשופרת הנוד²³ - ממצט²⁴, ואפילו בדברים שהן מבריתו של מים. ספק יש בנקב פשופרת הנוד ספק אין בו - אין מצטרפין; מפני שעקר הטבילה מן התורה²⁵, וכל שעקרו מן התורה, אף על פי ששיעורו הלכה - ספק שיעורו להחמיר²⁶.

(35) ואם כן השטף מחבר למעשה את שלשתן. (36) אין עירוב זה מצרף את החסרות עם המליאה למקוה אחד. (37) שיש בה לבדה 40 סאה בלי השטף. (38) בתוספתא שם שנינו: "רבי יהודה אומר, מאיר היה אומר מטבילין בעליונה ואני אומר מטבילין בתחתונה וחכמים אומרים בין זו ובין זו אין מטבילין אלא באמצעית שיש בה מ' סאה". ופסק רבינו כחכמים. [הריב"ש בתשובותיו סימן רצב מנמק מפני שקטפרס אינו חיבור, ומשמיענו שם חידוש נפלא, שקטפרס אינו חיבור מפני שמקוה אינו מטהר בזוחלים אלא באשבורן (מים נקוים ועומדים).

(21) אפשר לסבב אותן בריווח בחור הנקב, היינו נקב עגול שקוטרו כרוחב שתי אצבעות. (22) אצבע ואמה. תוספתא שם פרק ה הלכה ב: "ב' אצבעות שאמרו - בבינוניות של כל אדם ולא מארבע בטפח". [הטפח הוא ארבעה אגודלים (מנחות מא, ב)]. (23) כל דבר הנמצא בחלל זה ואפילו דברים הבאים עם המים כגון עפר מקרקע המקוה או תולעים החיים במים. (24) מוריד משיעורו וצריך להרחיב את הנקב עד שיעבור דרכו זרם מים ללא כל תערובת בעובי שפופרת הנוד. (25) במשנתנו - "מפני שהוא מן התורה" ורבינו הוסיף וכתב: "מפני שעיקר הטבילה מן התורה... אף על פי ששיעורו הלכה". פירוש, השיעורים לא נכתבו בתורה אלא נאמרו הלכה למשה מסיני מפי הגבורה

ט. טיט רך שהפירה שוחה ושוחה ממנו - הרי זה נמדד עם המקוה³⁹. היה עבה עד שאין הפירה שוחה ושוחה - אינו נמדד עמו.

(39) משלים לארבעים סאה.

שהופך פיה למטה, שאם כן לא ייכנסו מים לתוכה וייערמו לפני שיהפך אותה, אלא הכוונה שיטה אותה על צידה כדי שייכנסו המים לתוכה. (56) שאם יעלה אותה כשהיא מטה על צידה, אפשר שיישאר חלק מהמים בתוכה מנותק ממי המקווה - כשיגיבהנה קצת כלפי מעלה - ויהיו שאובים, ויחזרו לתוך המקווה ויפסלוהו.

יג. מקוה שמימיו מרדדין⁵⁷ - פובש⁵⁸ אפלו חבילי קש וחבילי קנים בתוך המים ומן הצדדין עד שיערמו המים למעלה ויורד וטובל לתוכן.

(57) שטוחים, לא עמוקים ואי אפשר להכניס את כל הגוף לתוך המים. (58) מניח אבן או דברים אחרים על החבילות, אם לא יכבוש אותם יצופו על פני המים מפני שהם קלים.

יום רביעי י"ח אלול ה'תשע"ט

פרק תשיעי

(1) יבאר שש מעלות שיש במקווה זו למעלה מזו, ומאי ביניהם. ודין מעיין שמימיו יוצאים ומשכים לשוקת ואחר כך יוצאים וזוחלים. מעיין שמימיו נמשכים על גבי כלים שאין להם בית קיבול וכל דיני מי מעיין. ודין אם מטבילין מן הגל כשהוא באור.

א. שש² מעלות³ במקואות⁴ זו למעלה מזו. הראשון: מי גבאים⁵ ומי בורות⁶ שחין⁷ ומערות⁸ וכיוצא בהן ממים המכנסין בקרקע. אף על פי שהן שאובין⁹ ואף על פי שאין בהן ארבעים סאה, הואיל ואינן מתטמאין אלא לרצון¹⁰, כמו שבארנו¹¹ - הרי הן בחזקת טהורין¹², וכשרין לעשות מהן עסה הטבולה לחלה¹³ ולטל מהן לידים. והוא שישל מהן בכלי¹⁴, כמו שבארנו¹⁵.

(2) מקואות פ"א, מ"א. (3) דרגות טהרה. (4) במים מכונסים בקרקע, וביניהם גם כאלה שאין עליהם תורת מקווה כלל. (5) מים שנקו בחפירה לא עמוקה שבקרקע (מלשון "ולחשוף מים מגבא" - ישעיה ל, יד). (6) חפירה עגולה ועמוקה. (7) חפירות מרובעות ארוכות וצרות. (8) בורות מכוסים מלמעלה, מקורים. (9) מילא מים בכלים ושפך לתוכן. [רבינו הוסיף מדעתו את הפסקא: "אע"פ שהן שאובין". במשנה איננה]. (10) כשהטומאה נגעה בהם מרצון האדם. (11) בהלכות טומאת אוכלין פט"ו ה"א. (12) יש להניח שלא נגעה בהם טומאה מרצון. (13) מותר ללוש בהם עיסה החייבת להרים ממנה חלה שהיא קדושה כתרומה. האיסור לגרום טומאה לחולין הטבולים לתרומה או לחלה (ראה הלכות טומאת אוכלין פט"ז ה"ט) נאמר רק בטומאה ודאית, אבל כאן, בחשש רחוק - לא גזרו. (14) וישפוך על הידיים, אבל טבילת ידיים במקווה שאין בו ארבעים סאה אינה מטהרת אפילו כשהמים אינם שאובים. (15) בספר אהבה, פ"ו מהלכות ברכות, ה"ה. [הראב"ד משיג ופוסק שטבילת ידיים מועילה אפילו במקווה שאין בו ארבעים סאה, אם מימיו אינם שאובים (ראה כסף-משנה)].

י. מקוה שיש בו ארבעים סאה מים וטיט⁴⁰ - מטבילין בטיט ובמים⁴¹. באי זה טיט מטבילין? בטיט הרך, שהמים צפין על גביו. היו המים מצד אחד והטיט הרך מצד אחר - מטבילין במים ולא בטיט⁴².

(40) בשניהם יחד יש ארבעים סאה. והמדובר בטיט הנרוק שמשלים את השיעור. (41) אם הגוף הוא במים עלתה לו טבילה אף על פי שהמים לבדם אינם מכסים את כל הגוף והרגליים שוקעות בטיט. הרע"ב ותוספות יום טוב מנמקים, מפני שהרגליים נטבלו במים לפני ששקעו בטיט. (42) ואף על פי כן משלים לארבעים סאה.

יא. כל שתחלת ברייתו מן המים, כגון יבחושי⁴³ אדמין - מטבילין בו. ומטבילין בעינו של דג⁴⁴.

(43) מין תולעים השורצים במים. (44) כריש גדול שבים שנמחה עינו.

יב. מקוה שיש בו ארבעים סאה מכונות וירדו שנים וטבלו זה אחר זה, אף על פי שרגליו של ראשון נוגעות במים - הראשון טהור והשני בטמא⁴⁵, שהרי חסרו המים מארבעים סאה. הטביל בו⁴⁶ תחלה סגוס עבה⁴⁷ וכיוצא בו והגיבהו, אם היתה מקצת הסגוס נוגעת במים - הרי הטביל באחרונה⁴⁸ טהור, שהרי המים פלן מערבין⁴⁹. הטביל בו⁵⁰ את המטה וכיוצא בה, אף על פי שדחק רגלי המטה בטיט עבה שבקרקע המקוה עד שצפפו המים עליה למעלה - הרי זו טהורה, שהרי לא נטבעו בטיט עד שטבלו במים תחלה⁵¹. הטביל בו יורה גדולה⁵² - הרי זו טמאה כשהיתה, מפני שהמים נתזין⁵³ ויוצאין חוץ למקוה ונמצא חסר מארבעים⁵⁴. פיצד יעשה? מורידה דרך פיה⁵⁵ והופכה במקוה⁵⁶ ומטבילה. ומעלה אותה דרך שוליה, כדי שלא יהיו המים שבתוכה שאובים ויחזרו למקוה ויפסלוהו.

(45) מפני שחלק ממי המקווה נשאר על גופו של הראשון ואם כן טבל השני במקווה חסר. במשנתנו חולק רבי יהודה ומטהר את השני כשרגלי הראשון נוגעות במים, ונימוקו: מפני שהמים שעל גופו מצטרפים למקווה. ותנא קמא סובר שרטיבות דקה כזו (משקה טופח) אינה מחברת, או מפני שזה כקטפרס. [בכסף משנה מוסיף נימוק, שמא נשארו מקומות נגובים בגופו והם מפסיקים]. (46) במקווה של 40 סאה מכוננות. (47) בגד צמר שסופג הרבה מים. (48) אחר טבילת הסגוס. (49) אין זה דומה לשניים שטבלו, כי בסגוס יש הרבה מים מכונסים וכל זמן שלא הוציאו לגמרי מן המקווה הרי מים אלה מחוברים למקווה וזה דומה למקווה חסר המחובר למקווה כשר. (50) במקווה שיש בו 40 סאה מכוננות. (51) במשנה: "מפני שהמים מקדמים". (52) ושוליה למטה. (53) נערמים ועוברים על שפת המקווה. (54) לפני שנטבלה כולה במים. (55) לא התכוון לומר

- 1 ב. לַמַּעֲלָה מִהֶן¹⁶: מִי תַמְצִית¹⁷ שְׁלֹא פִסְקוּ, אֲלֹא
2 עֲדִין הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין וְהַהָרִים בּוֹצְצִין¹⁸ וְהֵן נִמְשְׁכִין
3 וְנִקְוִין, וְאֵינָן שְׁאוּבִין אֲבָל אֵין בֵּהֶן אַרְבָּעִים סָאָה -
4 הָרִי הֵן פֶּשְׁרִין לְתוֹמָה¹⁹ וְלִטֹּל מִהֶן לְיָדֵים, וּמִטְבִּיל
5 בֵּהֶן אֶת הַמֵּיִם שְׁנִטְמָא²⁰. פִּסְקוּ הַגְּשָׁמִים וְלֹא פִסְקוּ
6 הַהָרִים מִלְּהֻזְחִיל - עֲדִין הֵן מִי תַמְצִית. פִּסְקוּ
7 הַהָרִים וְאֵינָן בּוֹצְצִין - הָרִי אֵלֹו פְּמִי גְבָאִין²¹.
- 16 (דרגה שניה. 17) יש גורסים - תמציות. מי גשמים
השוטפים ממקום גבוה למקום נמוך. 18) מבבעעים
ומתמצים מהם מי גשמים. 19) מפני שמי הגשמים
השוטפים מעבירים את המים הקודמים שיש עליהם חשש
טומאה. 20) לא התכוון לומר שהמים הטמאים, אף-על-
פי שהם נמצאים בעינם וניכרים - נטהרו. אלא הכוונה,
תולים אנו שנשטפו על ידי מי הגשמים (תפארת ישראל.
מלשוננו של הר"ש משמע שנטהרו ממש. וכן כתב ב'מעשה
רוקח'). 21) המכונסים בחפירה. מי תמציות אינם
מכונסים אלא שוטפים על פני הקרקע.
- 8 ג. הַחוּפְּרִי²² בְּצֵד הֵיִם וּבְצֵד הַנְּהָר וּבִמְקוֹם הַבְּצִין²³
9 - הָרִי הֵן פְּמִי תַמְצִית שְׁלֹא פִסְקוּ²⁴.
- 22) תוספתא מקוואות פ"א ה"ז. 23) ומימיהם עוברים
לחפירה. 24) המדובר כשמימי הים והנהר והביצות
עוברים תדיר, ומעבירים את המים הקודמים.
- 10 ד. הַחוּפְּרִי²⁵ בְּצֵד הַמַּעֲזִין: פֶּל זֶמֶן שֶׁהָיוּ בָּאִין מִחֶמֶת
11 הַמַּעֲזִין, אֵף עַל פִּי שְׁפוֹסְקִין²⁶ וְחוֹזְרִין וּמוֹשְׁכִין -
12 הָרִי הֵן פְּמִי מַעֲזִין²⁷; פִּסְקוּ מִלְּהֻזְחִיל מוֹשְׁכִין - הָרִי
13 הֵן פְּמִי גְבָאִים²⁸.
- 25) שם. 26) לפעמים נפסקים. 27) מטהרים בכל שהוא
(ראה ה"ח). 28) בתוספתא שבידינו הגירסא: כמי תמציות
(ראה השלמות).
- 14 ה. לַמַּעֲלָה מִהֶן²⁹: מִקְוָה³⁰ שִׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה
15 מֵיִם שְׁאֵינָם שְׁאוּבִין, שְׁבוּ טוֹבֵל כָּל אָדָם טָמֵא חוּץ
16 מִן הַזֵּב הַזָּכָר³¹, וּבּוֹ מִטְבִּילִין אֶת כָּל הַבָּלִים
17 הַטְּמָאִים וְאֶת הַיָּדִים שֶׁמִּטְבִּילִין לְקֹדֶשׁ, פְּמֹ
18 שְׁבָאֲרָנָה³².
- 29) שם מ"ו. 30) מים מכונסים בקרקע שאינם מעיין.
31) שנאמר בו (ויקרא טו, יג): "ורחץ בשרו במים חיים",
פירוש במי מעיין. ובזבה כתבה תורה (שם, כח): "ואחר
תטהר" סתם, ולא כתבה "מים חיים", וסתם טהרה היא
במקוה שיש בו ארבעים סאה. 32) בהלכות אבות
הטומאות פ"ב ה"ב. ששפיכה מכלי אינה מטהרת לקודש
אלא טבילה במקוה שיש בו ארבעים סאה.
- 19 ו. לַמַּעֲלָה מִהֶן³³: הַמַּעֲזִין שְׁמִימִיו מוֹעֲטִין וְהָרִבּוּ
20 עָלָיו מֵיִם שְׁאוּבִין. שְׁוֶה לְמִקְוָה - שְׁאֵין מִטְהָרִין
21 בְּמֵיִם הַנִּמְשְׁכִין מִמֶּנּוּ אֲלֹא בְּמֵיִם הַנִּקְוִין וְעוֹמְדִין
22 בְּאֶשְׁבֶּרֶן, וְשְׁוֶה לְמַעַן - שֶׁהוּא מִטְהָר בְּכָל שְׁוֶהוּ;
- 33) שם. 34) להזיית המים המעורבים בדם הציפור, אבל
לטבילת גופו אינו צריך מים חיים. 40) מים שנותנים
עליהם אפר פרה אדומה, ומזים מהם על טמאי מת.
41) ראה ה"ו. 42) הנמשכים ממנו מחוץ לכתלי המקוה.
43) בכסף-משנה מעיר: "והוא-הדין למצורעים". מובן שלא
התכוון לטבילת גופו, שהרי מצורע אינו טעון מים חיים,
וכוונתו להזייתו, כמו שכתבנו בתחילת הלכה זו. [ותמוה:
למה הוצרך לכתוב זאת, הלא רבינו עצמו כתב: ולוקחין
וכו'].
- ט. מַעֲזִין⁴⁴ שְׁמִימִיו יוֹצְאִין וְנִמְשְׁכִין לְתוֹךְ הַשֶּׁקֶת⁴⁵ 38

מעורבים עם מים שבברכה אינם מים חיים. (58) גם מי המעיין שנכנסו לברכה לפני שיצאו מחוץ לברכה. (59) נתבאר למעלה פ"ה ה"ו, בדין בור מלא מים שאובים.

י. מעין⁶⁰ שמימי נמשכין על גבי בלים שאין להן בית קבול, כגון שלחן וספסל וכיוצא בהן - הרי זה במקוה⁶¹; ובלבד שלא יטביל על גבי הכלים⁶².

(60) שם מ"ב. (61) לכל דבר, לאשבורן ולארבעים סאה. (62) במים בעודם על גבי הכלים. והטעם, גזירה שמא יטביל בתוך כלי שיש לו בית קיבול (ר"ש). פסק כר' יוסי.

יא. מעין⁶³ שהיו אמות⁶⁴ קטנות נמשכות ממנו, ורבה עליו מים שאובין⁶⁵ לתוך המעין עד שגברו המים שפאמות ושטפו - הרי זה⁶⁶ מעין לכל דבר⁶⁷. הרי מימי המעין עומדים⁶⁸ ואין נמשכין, ורבה עליו מים עד שמשכו ממנו אמות המים - הרי המים שמשוכין שוין למקוה לטהר באשבורן בלבד⁶⁹, ושוין למעין לטהר בכל שהוא⁷⁰.

(63) שם מ"ג. (64) שטפי מים צרים. (65) במשנה: "ריבה עליו והמשיכו". ופירש רבינו, שריבה מים שאובים. וכן פירש הרא"ש (והר"ש פירש שהרחיב והוסיף בריכות). (66) אותן האמות. (67) מטהרות בכל שהן ובזוחלים, אבל אמות חדשות שנתווספו על ידי ריבוי השאובים אינם כמעין לטהר בזוחלים אלא לטהר בכל שהוא (ראה למעלה ה"ו). והר"ן בנדרים מא, א כותב, שלדעת הרמב"ם כאן רק המקומות שהיו המים הולכים לפני שהוסיף, דינם כמעין. אבל במקום שנתרחבו על ידי הריבוי, אינם כמעין, כמפורש בתוספתא מקוואות פ"ד ה"ו: "ואין מטהר בזוחלים אלא עד מקום שהיה יכול להלך בתחילתו". ונראה שגם הראב"ד הבין כך את דעת רבינו, ומשום כך לא השיג בחריפות, אלא הביא את התוספתא ככתבה ללא כל הערה משלו (ראה כסף-משנה). [לא נתבאר דין מקום המעיין עצמו. למעלה בהלכה ו' למדנו שאם ריבה שאובים על מי מעין, דינם כמקוה שאינו מטהר בזוחלים וכמעין שמתהר בכל שהוא, אולם אין הדבר מתקבל על הדעת שעיך המעיין יהיה גרוע מהאמות הנמשכות ממנו, שדינם כמעין לכל דבר. ונראה לפרש, שבה"ו המדובר במעיין שמימי עומדים, וזה הוא הדין שבבבא האחרונה כאן. ואפשר גם לפרש שבה"ו המדובר כשרבו השאובים על מי המעיין, וכאן בלא רבו. וסויע לפירוש זה אנו מוצאים בשינוי לשון רבינו כאן מלשונו בה"ו. שם כתב: "המעין שמימי מועטים", וכאן כתב סתם "מעין"]. (68) ולא נמשכו ממנו אמות. (69) ולא בזוחלים, מפני שנעשו ע"י שפיכת השאובים. (70) [גם כאן לא ביאר רבינו דין המעיין עצמו. ונראה שדינו כדין האמות].

יב. כל הימים⁷¹ מטהרין בזוחלין⁷², ופסולין לזבים ולמצרעים ולקדש בהן מי חטאת.

(71) שם מ"ד. (72) כר' יוסי שם. [בכסף-משנה מקשה שדבריו סותרים למה שכתב בפירושו למשנה פרה פ"ח מ"ח, שר' יוסי מודה בים הגדול שאינו מטהר בזוחלים, וכן

ואחר כך יוצאין מן השקת ונזחלין - הרי כל המים שבשקת ושחורין לו פסולין⁴⁶. היו מקצתן נמשכין על שפת השקת⁴⁷, אפלו כל שהוא - הרי המים שחורין לשקת כשרים⁴⁸, שהמעין מטהר בכל שהוא⁴⁹. היו מימי נמשכין לתוך ברכה שהיא מלאה מים⁵⁰ ונקוין שם⁵¹ - הרי אותה הברכה במקוה⁵². היה יוצא חוץ לברכה⁵³ - הרי זה פסול⁵⁴ לזבים⁵⁵ ולמצרעים⁵⁶ ולקדש מי חטאת⁵⁷ עד שידע שיצאו כל מי המקוה⁵⁸ שהיו בתוך הברכה⁵⁹.

(44) שם פ"ה מ"א. (45) המדובר, בשוקת שהיא כלי (ראה למעלה פ"ו ה"ג). (46) דינם כשאובים, מפני שנכנסו לכלי. ואע"פ שהם מחוברים, אין המעיין מטהר אותם מפני שהם בכלי. וגם הזחילה שלאחר מכן אינה מועילה להחזיר להם תורת מעין, מפני שחיבורם למעיין הוא דרך השאובים. (47) למעלה משפתה, ולא נכנסו לתוכה. (48) רבינו מדייק וכותב: "המים שחורין לשוקת כשרים" ומשמע שעל שפת השוקת אסור לטבול. וכן גם דעת מהר"ם מרוטנבורג. ובשוקת ממש אסור לטבול לכל הדיעות. ואין זה דומה למעיין שהרבו עליו שאובים שבהלכה ו', כי שם נשאר המעיין במקומו וטובלים בו, וכאן התערובת נמצאת מחוץ למקום המעיין. וגם אין לדמות זה למה ששינונו (מקוואות פ"ו מ"ה) השידה והתיבה שבים, טובלים בהם אם הם נקובים כשפופרת הנוד, והרי גם כאן מי השוקת מחוברים למעיין, מפני שבשידה ותיבה המים מקיפים אותם מכל צד, אבל בדין שלפנינו הם רק מחוברים (הרא"ש בפירושו למשנתנו). [לשון המשנה: העבירה על גבי שפה כל שהוא, כשר חוצה לה. ופירש הרע"ב: "כשר להטביל במים שעל שפת השוקת או חוצה לה". וכן מפרש הר"ש. אולם רבינו בפירושו כותב: "הנה המים היוצאים מן השוקת כשרים". משמע שעל שפת השוקת פסולים. וכן משמע מלשונו כאן. וכן פירוש גם מהר"ם מרוטנבורג, והוא מנמק: "דכתיב (שכתוב) מעין ובור מקוה מים יהיה טהור (ויקרא יא, לו), דהיינו בקרקע דלא חזי לקבולי טומאה (שאינו ראוי לקבל טומאה), אבל על גבי כלים לא". (49) מה שאין-כן במקוואות שצריך חיבור כשפופרת הנוד, ודין המים האלה כמעין (רבינו בפירושו למשנה). ונראה שאינם ראויים לטבילת זב והזיית מצורע ומי חטאת כמו ביוצא חוץ לברכה שבסוף הלכה זו]. ואין זה דומה למעיין שהרבו עליו מים שאובים שאינו מטהר אלא באשבורן (למעלה ה"ו), מפני שבנידון כאן מי המעיין המטהרים עומדים בפני עצמם על שפת השוקת ואינם מעורבים עם השאובים, מה שאין-כן בהלכה ו', שכולם מעורבים (תפארת ישראל). (50) מי מקוה. (51) ואינם יוצאים חוץ לברכה, וממשיכים לרדת לברכה (כסף-משנה). (52) לכל דבר, צריך ארבעים סאה ואינו מטהר בזוחלים. ואין דין מי הברכה, כמעין שמימי מועטים והרבה עליהם שאובים, שבהלכה ו'. (53) עוברים על פני המים שבברכה ויוצאים חוצה לה, והחיבור עם המעיין לא נפסק. (54) פירוש, נשאר בפסולם לעניינים האמורים מטה, אבל דינם כמעין לטהר בזוחלים ובכל שהוא. (55) זכרים. (56) להזייה. (57) מפני שהם

הכוונה למקום שנקוות בו הטיפות. ובפירושו למשנה כתב מפורש: "כשישים בה במקום אשר יפלו אלו הטיפות". (84) שאינה מקבלת טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (הלכות כלים פ"א ה"ה).

טו. וזחלין⁸⁵ שקלחין⁸⁶ בעלי אגוז⁸⁷ - פשרים¹⁶ פשהיו; שאין עלי האגוז הלח שהוא צובע⁸⁸ חשוב¹⁷ בכלים¹⁸.

(85) עדיות פ"ז מ"ד: "העיד ר' צדוק על זוחלין שקילחן בעלי אגוז שהן כשרים". (86) שפך אותם. (87) בעדיות שם פירש רבינו, שהכוונה לקליפה החיצונה הירוקה של אגוז, ונתן לתוכה את המים והזחלים. (88) ומלכלך את כל הנוגע בו, ומשום כך אינו ככלי ואינו מקבל טומאה. אבל כלים, אפילו קטנים מאוד, העשויים מקליפות או עלים שאינם מלכלכים - מקבלים טומאה (הלכות כלים פ"א) ואין מזחלים בהם.

טז. מי גשמים⁸⁹ הבאין מן המדרון⁹⁰ והנם נזחלין¹⁹ ויורדין, אף על פי שהיו מתחלתן ועד סופן ארבעים²⁰ סאה - אין מטבילין בהן פשהן נזחלין⁹¹, עד שיקוו²¹ וינוחו באשפרן ארבעים סאה⁹². הרי שהקיף כלים²² ועשה מהן מחיצות עד שנתקבץ ביניהן ארבעים²³ סאה ממים הנזחלין מן הגשמים - הרי זה טובל²⁴ בהן⁹³. וכלים שעשה מהן הגדר - לא עלתה להן²⁵ טבילה⁹⁴.

(89) מקוואות פ"ה מ"ו. (90) במשנה: "חרדלית", ומבאר רבינו שנתחלפה ה"א ב"חית", וכאילו נאמר "הרדלית", פירוש, הר חלוש (ע"פ תרגום דיהרינבורג) פירוש, לא גבוה. [בתוספתא פ"ד ה"ו כתוב בפירוש: "איזהו חרדלית? מי גשמים הבאים במידורין"]. (91) ואין אנו אומרים כל העומד להיעשות נידון כעשוי, מפני שזה נאמר רק במחוסר מעשה בלבד בלי שינוי בגוף הדבר, וכאן צריך לשנות הזוחלים לאשבורן, ולכן אין להכשיר מפני שעומדים להיקוות ולא יהיו זוחלים (תפארת ישראל). (92) במשנה שם חולקים בית-שמאי ובית-הלל. בית-שמאי מקילים, ובית הלל מחמירים - ופסק כבית-הלל. (93) באותם המים. במשנה שם: "ומודים בית-הלל שהוא גודר כלים וטובל בהם". (94) מפני שהצד החיצון של הכלים לא הוטבלו במים הנקווים אלא בזוחלים שמחוץ לכלים.

יז. גל שנתלש⁹⁵ מן הים ונפל על האדם או על הכלים: אם יש בו ארבעים סאה - הרי אלו²⁸ טהורין⁹⁶ לחלין⁹⁷; שאין הטובל לחלין צריך²⁹ פונה⁹⁸, כמו שבארנו בהלכות שאר אבות הטמאות⁹⁹. ואם נתפזן¹⁰⁰ והיה יושב ומקצפה עד שיפל עליו הגל - עלתה לו טבילה לדבר שנתפזן³² ל¹⁰¹.

(95) שם. (96) ראה לקמן ה"ח. (97) ואינו טהור למעשר שני, ולדברים שדרגת קדושתם יותר גבוהה. (98) אבל למעשר ולמעלה ממנו צריך כוונה להיטהר, וכאן לא התכוון

פסק בהלכות פרה אדומה פ"ח ה"י. ומתקבל על הדעת שנקט כאן לשונו של ר' יוסי שאמר: "כל הימים מטהרין בזוחלים", והכוונה חוץ לים הגדול. וגם כוונת רבינו חוץ לים הגדול, וסמך על דבריו בהלכות פרה הנ"ל (חזון איש). ידועה דרכו של רבינו להעתיק לשון המשנה ככתבה. והכסף-משנה מעיר על סתירה שנייה מכאן לדבריו בהלכות פרה שם. כאן פסק פסולים לזבים ומצורעים, ושם כתב: "ושאר הימים כמעין", והמדובר לענין זבים ומצורעים וכו'. ותירץ בפלפול עמוק ומסובך. תמצית מסקנתו היא: שמי הימים פסולים לזבים כשהם זוחלים משום שזוחלים דומים לנהרות, אבל באשבורן כשרים. וכאן התכוון לזוחלים. וכן כתב גם ב"בית יוסף" יורה-דעה סימן ר"א.

יג. המים⁷³ הזוחלין מן המעין⁷⁴ - הרי הם כמעין¹ לכל דבר⁷⁵. והמנטפין מן המעין⁷⁶, אף על פי שהן² טורדין⁷⁷ - הרי הם כמקנה, ואין מטבילין אלא³ בארבעים סאה עומדין, ופסולין לזבים ולמצורעים⁴ ולקדש בהן מי חטאת. היו הזוחלין מן המעין⁵ מתערבין עם הנוטפין [ממנו, אם רבו הזוחלין על הנוטפין] - הרי הכל כמעין לכל דבר⁷⁸; ואם רבו הנוטפים על הזוחלין, וכן אם רבו מי גשמים על מי הנהר - אינן מטבילין בזוחלין אלא באשפרן⁷⁹. לפיכך צריך להקיף מפין⁸⁰ וכיוצא בו באותו הנהר המערב עד שיקוו המים ויטבל בהן⁸¹.

(73) שם מ"ה. (74) נהרות המושכים מימיהם מן המעינות (רבינו בפירושו למשנה). (75) לטהר בזוחלים ובכל שהוא, אבל פסולים לזבים, למצורעים ולמי חטאת (בהלכות פרה שם) כתב רבינו: וכל הנהרות פסולים למי חטאת. ראה הערות שם. (76) שנופלים טיפות טיפות ממקום גבוה ונקווים למטה (רבינו בפירושו). (77) נופלים במהירות בהפסק זעיר בין טיפה לטיפה. (78) במשנה שם: "העיד ר' צדוק וכו'". (79) ובמחצה על מחצה דינם כמקוה מספק. (80) להקיף במפץ מקום מסויים מכל צדדיו. (81) בשבת סה, ב מסופר שאביו של שמואל העמיד מפצים בנהר פרת לצורך טבילת בנותיו בימי תשרי, שאז מתרבים מי הפרת ממי הגשמים, שחשש שמא ירבו ממי הגשמים על הזוחלים. [רש"י שם, וכן הר"ן בנדרים מ, ב מפרשים שנתן המפצים על קרקע הנהר, כדי שלא תתלכנה בטיט החוצץ. אולם רבינו, כנראה מפרש כדבריו כאן].

יד. נוטפין⁸² שעשאן זוחלין⁸³, כגון שסמך למקנה¹² המנטף טבלא של חרס⁸⁴ חלקה והרי המים נזחלין¹³ ויורדין עליה - הרי הן פשרין. וכל דבר שמקבל¹⁴ טמאה, ואפלו מדברי סופרים - אין מזחלין בו¹⁵.

(82) שם. (83) רבינו מפרש במשנתנו, שהמדובר בנוטפים מן המעיין, שבדינם עוסקת המשנה. [הר"ש והברטנורא מפרשים שהכוונה למקוה שנפרצה שפתו, והמים יוצאים דרך הפירצה וזוחלין. ודעת רבינו, שדין זה נאמר רק בטיפות הנופלות ממעיין בלבד, אבל לא במי מקוה (ראה יורה-דעה סימן רא סעיף לג). ומה שכתב כאן "מקוה",

(2) מקואות פ"ב מ"ג. (3) ראה הל' אבות הטומאות פט"ו ה"א. (4) נתבאר כבר ששלושה לוגים מים שאובים שנפלו למקוה שאין בו ארבעים סאה – פסלוהו, ואפילו אם יוסיף אחר-כך מים כשרים להשלים לארבעים סאה כשרים – לא הוכשר. (5) אמרנו למעלה בפ"ד ה"ו, שאפילו שפך כל היום מים שאובים למקוה שיש בו כשיעור הזה – לא נפסל. (6) מפני שמן התורה, מים שאובים כשרים לטבילה, וחכמים גזרו שיפסלו, וספק דרבנן לקולא. [בהל' אבות הטומאות פ"ד, כתב רבינו: "ואין מורין לו לטבול במקוה זה . . . ואם טבל ועשה – טהרתו טהורות", וכאן כתב סתם "הרי"ז כשר". ראה הערות בה"ן].

ב. שְׁנֵי מְקוּאוֹת⁷, אֶחָד יֵשׁ בוֹ אַרְבָּעִים סָאָה וְאֶחָד¹² אֵין בוֹ, נִפְלוּ שְׁלֹשֶׁת לֵגִין מֵיִם שְׁאוּבִין לְאֶחָד מֵהֶן¹³ וְאֵין יָדוּעַ לְאִיזָה מֵהֶן נִפְלוּ - סָפְקוֹ טָהוֹר, מִפְּנֵי¹⁴ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּמָה יִתְלֶה⁸. הֵיוּ שְׁנֵיהֶן פְּחוּתִין מֵאַרְבָּעִים סָאָה וְנִפְלוּ לְאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ לְאִיזָה מֵהֶן - כָּל¹⁶ אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן פְּסוּל, שְׁאֵין לוֹ בְּמָה יִתְלֶה⁹; אִם לֹא¹⁷ נִפְלוּ - נִפְסַל, וְאִם לֹא נִפְלוּ - נִפְסַל¹⁰.

(7) שם. (8) אנו אומרים שנפלו למקוה שיש בו ארבעים סאה. (9) כדי להכשיר. (10) מפני שאי אפשר להכשיר שניהם, אנו מוכרחים לפסול שניהם, שהרי אין הגיון בדבר לבחור אחד מהם ולהכשירו, ולפסול את השני.

ג. מְקוּהָ¹¹ שֶׁהֵנִיחוּ רִיקָן וּבָא וּמָצָאוּ מָלָא - כָּשֵׁר,¹⁹ מִפְּנֵי שֶׁזֶה סָפֵק מֵיִם שְׁאוּבִין¹² לְמְקוּהָ זֶה.²⁰

(11) תוספתא, מקוואות פ"ב ה"א. (12) ראה ה"ד.

ד. צְנוּר¹³ שֶׁמְקַלֵּחַ¹⁴ לְמְקוּהָ וְהַמְכַתְּשֶׁת¹⁵ נְתוּנָה²¹ בְּצִדּוֹ, סָפֵק מִן הַצְנוּר לְמְקוּהָ סָפֵק מִן הַמְכַתְּשֶׁת²² לְמְקוּהָ¹⁶ - הֲרִי זֶה פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהַפְּסוּל מוּכָח²³. וְאִם יֵשׁ בְּמְקוּהָ רַבּוֹ מֵיִם כָּשֵׁרִים - הֲרִי זֶה כָּשֵׁר;²⁴ שֶׁזֶה סָפֵק מֵיִם שְׁאוּבִים הוּא, שֶׁהֲרִי יֵשׁ שָׁם מְקוּהָ²⁵ כָּשֵׁר קְבוּעַ¹⁸.

(13) שם. (14) מי גשמים שהם כשרים. (15) שהיא כלי, והמים שבתוכה הם שאובים. (16) מים מקלחים מן המכתשת, ואפשר שמים אלה נפלו למקוה. (17) פירוש, הפסול נמצא במקום ונראה לעינינו, ולפיכך פסלוהו חכמים. ובמקוה ריקן (בהלכה הקודמת) טיהרו רק כשאין שם דבר שנותן מקום להניח שמים פסולים באו למקוה. (18) ה'כסף משנה' גורס: רוב מקוה כשר קבוע. [רבים תמהו: א. מה בכך שהפסול מוכח? הלא סוף-סוף ספק דרבנן הוא? ב. אם הפסול המוכח מכריע לצד פסול עד שאין כאן ספק השקול, מה מוסיף רוב המים הכשרים, הלא לשיטת רבינו גם רוב שאוב אינו פסול מן התורה, ואם המכתשת שבצד המקוה מחזקת את ההנחה שממנה באו המים כשאין רוב כשרים ודאי, הרי עלינו לפסול את המקוה גם כשיש בו רוב כשרים לפני נפילת המים שניתוספו? והש"ך ביו"ד סי' רא ס"ק קמד, מתרץ את הקושיא הראשונה ואומר, שמדובר כשיש סיבה לתלות יותר

לטבול. (99) פ"ג ה"ב. (100) חגיגה יט, א. (101) ולכל הרברים שקדושתם למטה ממנו. אם נתכוון לחולין - מטהרת הטבילה לחולין בלבד, ואם נתכוון למעשר ומעילה לחולין ולמעשר, אבל לא לתרומה וקודש, וכן הלאה.

יח. אֵין מְטַבִּילִין¹⁰² בְּגֵל כְּשֶׁהוּא בְּאוֹר קָדָם שְׁיִפֹּל¹ עַל הָאָרֶץ, וְאִם עַל פִּי שֵׁשׁ בוֹ אַרְבָּעִים סָאָה; לְפִי² שְׁאֵין מְטַבִּילִין בְּזוּחָלִים, קָל וְחֹמֶר בְּאוֹר¹⁰³. הֵיוּ שְׁנֵי³ רְאִישֵׁי הַגֵּל נוֹגְעִין בְּאָרֶץ - מְטַבִּילִין בוֹ; וְאֵין⁴ מְטַבִּילִין בְּכִפָּה שְׁלוּ¹⁰⁴, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּאוֹר¹⁰⁵.

(102) חגיגה יט, א. (103) אם זוחלים אינם כלולים במה שאמרה תורה (ויקרא יא, לו): "ובור מקוה מים יהיה טהור" אף-על-פי שהם על הקרקע, מים שבאוור לא כל-שכן שאינם בכלל מקווה מים שהרי לא ניקו. [בכסף-משנה מקשה, הלא ימים מטהרים בזוחלים. ולפי מה שביארנו למעלה בה"ב דעת רבינו שים הגדול דינו כמקווה אין כאן קושיא, שאפשר לומר שכאן המדובר בים הגדול (הים התיכון). כמו שהעיר הכסף-משנה עצמו, אלא שלא קיבל תירוץ זה, מפני שלדעתו בשיטת רבינו, גם ים הגדול דינו כמעין. ונראה להוסיף על מה שכתבנו בה"ב, שרבינו למד ממשנתנו שים הגדול כמקווה, שאם דינו כמעין למה אין מטבילים בגל? ועוד קשה: למה צריכים לארבעים סאה בגל, הלא מעיין מטהר בכל שהוא. ודוחק גדול לומר שתלישתו מורידה ממנו תורת מעיין (בכסף-משנה כאן כתב בפירוש שגל זה נידון כזוחלים). ואם נקבל את הסברא שהתלישה מבטלת תורת מעיין גם כן מתורצת קושייתו של הכסף-משנה כמובן. ולשיטת הכסף-משנה נשארה במקומה תמיהתנו, למה צריך שיהיה בגל ארבעים סאה. וקושיא זו אינה מתיישבת בתירוץו של הכסף-משנה כאן. ואין להקשות מן המשנה על הרא"ש והטור שסוברים שגם הים הגדול כמעין, משום שלדעתם רק כלים מיטהרים במעיין ככל שהוא ולא אדם, ובמשנתנו כתוב על האדם. אולם הכסף-משנה כאן מפרש דברי רבינו, ולדעתו גם אדם מיטהר במעיין כל שהוא. וצע"ג]. (104) בגג של הגל שאינו נוגע בארץ. (105) צ"ל: באוויר (דפוס רומא-ר"מ וכת"י תימן).

יום חמישי י"ט אלול ה'תשע"ט

פֶּרֶק עֶשְׂרִי

(1) יבאר ספק מים שאובים שטיהרו חכמים כיצד. מקוואות הנמצאות בארץ ישראל לפנינו מהמפתח או חוץ למפתח. מקוה שנמדד ונמצא חסר. ודין שני מקוואות אחד כשר ואחד פסול וטבל באחד מהם ועשה טהרות וכו'.

א. סָפֵק² מֵיִם שְׁאוּבִין שֶׁטִּהְרוּ חֲכָמִים³ בְּיָצַד? מְקוּהָ⁶ שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִפְלוּ לְתוֹכוֹ מֵיִם שְׁאוּבִים⁴ אוֹ לֹא;⁷ וְאִפְלוּ יָדַע בּוֹדָאֵי שֶׁנִּפְלוּ, סָפֵק יֵשׁ בָּהֶן שְׁלֹשֶׁת לֵגִין⁸ סָפֵק אֵין בָּהֶן; וְאִפְלוּ יָדַע בּוֹדָאֵי שֵׁשׁ בָּהֶן שְׁלֹשֶׁת לֵגִין,⁹ סָפֵק שֶׁהִיָּה בְּמְקוּהָ שֶׁנִּפְלוּ בוֹ אַרְבָּעִים סָאָה¹⁰ סָפֵק לֹא הִיָּה - הֲרִי זֶה כָּשֵׁר.¹¹

21 שְׁלֹשֶׁת לַגִּין מִים שְׂאוּבִין, הוֹאִיל וְעָקַר דְּבָרִים אֵלּוּ
22 מִדְּבָרֵיהֶן³⁵ - הָרִי סָפְקוֹ טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם
23 עַל פִּי שְׁנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם טָבֵל אוֹ לֹא טָבֵל, אוֹ שְׁנִמְצָא
24 הַמְקוֹה חֹסֵר לְאַחַר זְמַן וְכִיּוֹצֵא בְּסִפְקוֹת אֵלּוּ - הָרִי
25 זֶה טָהוֹר.

(23 שם פ"ב מ"א. (24 במקוה. (25) טומאתו היא ודאית (חזקתו שהוא טמא), וספק טבילה אינה מוציאה אותו מחזקתו טומאתו. (26) שאין בו ארבעים סאה. (27) למדנו בפ"ד מהל' אבות הטומאות ה"א, שספק טומאה ברשות הרבים - טהור. (28) על סמך טבילה במקוה זה. (29) לפני שנמדד ונמצא חסר. (30) והטהרות שנעשו לפני מדידה זו - טהורות. (31) שם. זה כתוב במ"ב אחר דין מקוה שנמדד ונמצא חסר, אבל נמשך גם לדינים שבמשנה א, היינו כל הדינים שנימנו בהלכה שאנו עומדים בה. (32) אדם שנטמא באב הטומאה, בין אם הטומאה דאורייתא ובין דרבנן (טהרות פ"ד מ"א). (33) בפ"א מהל' אבות הטומאות, למדנו שהאוכל או שותה דברים טמאים נטמא. טומאה זו היא אחת משמונה עשרה גזירות שנגזרו ביום שרבו בית-שמאי על בית-הלל (שבת יד, ב). (34) למדנו בהל' אבות הטומאות פ"ט ה"א, שהוא כשני לטומאה מגזירות חכמים. (35) מדברי חכמים, אבל בטומאה הבאה מאב הטומאה אע"פ שהיא מדבריהם - ספיקה לחומרא (משנה, טהרות פ"ד, יא). בה"א לא חילק רבינו בין טומאה חמורה לטומאה קלה, ומשמע שאפילו לטומאה חמורה המקוה כשר. והטעם, מפני שמדובר בפסולי מקוה מדברי חכמים, אולם כאן אנו עוסקים בפסולי מקוה מן התורה. [הר"ש והרא"ש במשנתנו מפרשים "טומאה חמורה" היינו טומאה דאורייתא וספק תורה לחומרא, אבל באב הטומאה דרבנן ספיקות אלו טהורים. ותמה עליהם ה'תוספות יום-טוב', שהרי זה מנוגד למשנה טהרות הנ"ל. ולא מצא יישוב לתמיהתן].

26 ז. שְׁנֵי מְקוֹאוֹת³⁶, אֶחָד בָּשָׂר וְאֶחָד פְּסוּל³⁷, וְטָבֵל
27 בְּאֶחָד מֵהֶן מְטַמְּאָה חֲמוּרָה³⁸ וְעֵשָׂה טְהוֹרוֹת - הָרִי אֵלּוּ
28 תְּלוּיוֹת³⁹. טָבֵל בְּשְׁנֵי וְעֵשָׂה טְהוֹרוֹת - הָרֵאשׁוֹנוֹת
29 תְּלוּיוֹת בְּשֵׁהוּ⁴⁰, וְהַשְּׁנִיּוֹת טְהוֹרוֹת⁴¹. וְאִם נִגְעוּ אֵלּוּ
30 בְּאֵלּוּ⁴² - רֵאשׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת, וְשְׁנִיּוֹת יִשְׁרְפוּ⁴³. וְכֵן אִם
31 נִטְמָא בְּאֶמְצַע טְמֵאָה קְלָה שֶׁבִּאֲרָנוּ⁴⁴ וְטָבֵל בְּשְׁנֵי
32 וְעֵשָׂה טְהוֹרוֹת. אֲכָל אִם טָבֵל בְּאֶחָד מֵהֶן מְטַמְּאָה
33 קְלָה וְעֵשָׂה טְהוֹרוֹת, וְנִטְמָא טְמֵאָה חֲמוּרָה וְטָבֵל
34 בְּשְׁנֵי וְעֵשָׂה טְהוֹרוֹת - הָרֵאשׁוֹנוֹת טְהוֹרוֹת⁴⁵,
35 וְהַשְּׁנִיּוֹת תְּלוּיוֹת⁴⁶. וְאִם נִגְעוּ אֵלּוּ בְּאֵלּוּ - רֵאשׁוֹנוֹת
36 יִשְׁרְפוּ, וְהַשְּׁנִיּוֹת תְּלוּיוֹת⁴⁷ בְּשֵׁהוּ. הֵיכָּה בְּאֶחָד מֵהֶן
37 אֲרָבָעִים סָאָה וְאֶחָד כָּלוּ שְׂאוּבִין⁴⁸, וְטָבְלוּ בָּהֶן שְׁנַיִם,
38 אֶחָד מְטַמְּאָה חֲמוּרָה וְאֶחָד מְטַמְּאָה קְלָה, וְעֵשָׂה
39 טְהוֹרוֹת - הַטּוֹבֵל מְטַמְּאָה חֲמוּרָה טְהוֹרֵתוֹ תְּלוּיוֹת,
40 וְהַטּוֹבֵל מְטַמְּאָה קְלָה טְהוֹרֵתוֹ טְהוֹרוֹת. הֵיכָּה אֶחָד
41 טְמֵא⁴⁹ וְיָרַד לְטָבֵל וְהַשְּׁנֵי יָרַד לְהִקָּר - זֶה שְׂרִיר
42 לְטָבֵל בְּאֶחָד מֵהֶן טְהוֹרֵתוֹ תְּלוּיוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ,

במכתשת, כגון שהיא קרובה יותר למקוה. אולם תירוצו זה לקושיא אחת מחזקת את הקושיא השנייה, שהרי במקרה זה אין כאן ספק השקול, ולמה מכשירים ברוב מים כשרים? ונראה ליישב את כל הדיוקים באמצעות מזיגה של שני התירוצים שנאמרו ב'כסף משנה' כאן לשאלה החמורה, למה פוסלת המכתשת בספק דרבנן. רבינו למד מלשון המשנה (טהרות פ"ד מ"ז): "ספק מים שאובים למקוה" שלא טיהרו חכמים ספק מים שאובים אלא כשנפלו לחפירה שיש בה מקוה מים, אבל אם נפלו לחפירה ריקה לא טיהרו, ומה שאמרו בתוספתא שם: "הניחו ריקן ומצאו מלא - כשר" נימקו שם: "וחזקת המקוואות כשרות", פירוש, חזקה שאין אדם טורח למלאות חפירה ריקה ארבעים סאה מים שאובים (סברת ה'כסף משנה' כאן). ונראה להוסיף שגם חפירה שיש בה פחות מרוב מקוה כשר, היינו פחות מכ' סאה ומשהו - אינו מקוה. ואחר ביאור זה, מובנים דיני מכתשת שבהלכה זו: כשאין רוב מים כשרים לא טיהרו חכמים כשהמכתשת בצידי מפני שהפסול הוא במקום ולעינינו, וה'פסול המוכח' מבטל או מחליש את כוחה של החזקה שנאמרה בדין הניחו ריקן, והרי כאן ספק השקול שלא טיהרוהו חכמים אלא במקוה, ובנידון - אין מקוה. וכל זה כשאין רוב מים כשרים, אבל אם יש רוב כזה הרי שם מקוה על החפירה, וזה הוא הספק ששינוי בטהרות (שם) שטיהרו חכמים. ובזה מתיישבות כל התמיהות, ואולי ה'כסף משנה' עצמו התכוון לביאור זה].

1 ה. כָּל הַמְקוֹאוֹת¹⁹ הַנִּמְצָאִים בְּאֶרֶץ הָעַמִּים -
2 פְּסוּלִין, שְׁחֻזְקָתָן שְׂאוּבִין. וְכָל הַמְקוֹאוֹת הַנִּמְצָאִים
3 בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְיָנוֹת²⁰ לְפָנִים מִן הַמִּפְתָּח -
4 בְּחֻזְקַת פְּסוּלִין, שְׂאֻנְשֵׁי הַמִּדְיָנָה מְכַבְּסִים בָּהֶן
5 וּמְטִילִין לְתוֹכָן מִים שְׂאוּבִים תָּמִיד. וְכָל הַמְקוֹאוֹת
6 הַנִּמְצָאִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חוּץ לַמִּפְתָּח - בְּחֻזְקַת
7 טְהוּרָה, שְׁחֻזְקָתָן²² מִן הַגְּשָׁמִים.

(19) משנה, שם פ"ח, א. (20) בכרכים. (21) משער העיר. יש גורסים במשנה "הפתח". (22) הנחה מתקבלת על הדעת, שהמים מי גשמים.

8 ו. הַטְּמֵא²³ שְׂרִיר לְטָבֵל, סָפֵק טָבֵל סָפֵק לֹא טָבֵל;
9 וְאִפְלוּ טָבֵל, סָפֵק יֵשׁ בוֹ²⁴ אֲרָבָעִים סָאָה סָפֵק אֵין
10 בוֹ; שְׁנֵי מְקוֹאוֹת, אֶחָד יֵשׁ בוֹ אֲרָבָעִים סָאָה וְאֶחָד
11 אֵין בוֹ, וְטָבֵל בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ פְּאִיזָה מֵהֶן טָבֵל
12 - סָפְקוֹ טְמֵא, לְפִי שֶׁהַטְּמֵא בְּחֻזְקָתוֹ עַד שְׂרִירָה
13 שֶׁטָּבֵל בְּרֵאשִׁי²⁵. וְכֵן מְקוֹה שְׁנִמְדָּד וְנִמְצָא חֹסֵר²⁶,
14 בֵּין שְׂהִיָּה הַמְקוֹה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים²⁷ בֵּין שְׂהִיָּה בְּרִשּׁוֹת
15 הַיְחִיד - כָּל הַטְּהוֹרוֹת שְׁנַעֲשׂוּ עַל גְּבִיּוֹ²⁸ לְמַפְרָע²⁹
16 טְמֵאוֹת, עַד שְׂרִירָה זְמַן שְׁנִמְדָּד בוֹ וְהִיָּה שְׁלֵם³⁰.
17 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים³¹ בְּשְׂהִיָּתָה הַטְּבִילָה מְטַמְּאָה
18 חֲמוּרָה³²; אֲכָל אִם טָבֵל מְטַמְּאָה קְלָה, כְּגוֹן שֶׁאֲכָל
19 אֲכָלִין טְמֵאִין³³ אוֹ שְׂהָה מְשַׁקֵּין טְמֵאִין אוֹ פָּא רֵאשׁוּ
20 וְרָבוּ בְּמִים שְׂאוּבִין³⁴ אוֹ שְׁנִפְלוּ עַל רֵאשׁוּ וְעַל רָבוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במקוה כשר. החוצץ בטבילה חוצץ בנטילה. וכל דיני נטילה לחולין ולתרומה. דין הנוטל שתי ידיו משטיפה אחת. כל ספק ידיים לחולין ולתרומה טהור.

א. כָּכֵר בְּאַרְנוֹתָי, שְׁנִטִּילֵת יָדַיִם וְיִטְבִּילֶתָן⁴ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְיָדַיִם שְׁצָרִיכוֹת טְבִילָה - אֵין מְטַבִּילִין אוֹתָן אֶלָּא בְּמִקְוֵה כָּשֶׁר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה; שְׁבִמְקוֹם שְׁהָאֲדָם טוֹבֵל - בּוֹ פְּלִים וְיָדַיִם טוֹבִלִין⁵. אָבֵל יָדַיִם שְׁאֵין צָרִיכוֹת אֶלָּא נְטִילָה בְּלִבָּד, אִם הִטְבִּילָן בְּמֵי מִקְוֵה - טְהוּרִין. וְאִם הִטְבִּילָן בְּמֵים שְׁאוּבִין, בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת - לֹא טְהוּרֵי יָדָיו, עַד שֶׁיַּפְּלוּ הַמֵּים הַשְּׁאוּבִים מִן הַפְּלִי עַל יָדָיו; שְׁאֵין נוֹטְלִין לְיָדַיִם אֶלָּא מִן הַפְּלִים וּמִפֶּה נוֹתֵן⁶, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹת בְּהִלְכוֹת בְּרָכוֹת.

(2) בהלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה ח ופרק יב הלכה י"ב. (3) שפיכת מים מכלי על הידיים מטהרת לחולין ולתרומה. (4) לקודש. (5) תוספתא מקואות פרק א הלכה ו. והתוספתא מסיימת: אין אדם טובל - אין ידיים וכלים טובלין. (6) בחולין קו, ב אמרו: כל גופו טובל - ידי לא כל שכן. (7) אפילו יש בהם ארבעים סאה. כן כתב בפירוש בהלכות ברכות פרק ו הלכה ה. (8) מכוחו של אדם השופך. בחולין קז, א "האי אריאת דדלאי (סילון - רש"י שם) אין נוטלין ממנו לידיים, דלא אתו מכוח גברא (שלא הגיעו מכוח בן אדם)".

ב. כָּל הַחוּצָן בְּטְבִילָה - חוּצָן בְּיָדַיִם, בֵּין בְּטְבִילֶתָן בֵּין בְּנְטִילֶתָן. וְכָל הַעוֹלָה לְמִדַּת הַמִּקְוֵה, כְּטִיט הַנְּרוֹק⁹ - עוֹלָה לְשֹׁעַר הַרְבִּיעִית שְׁנוֹטְלִין בָּהֶן הַיָּדַיִם. וְכָל הַנוֹטֵל יָדָיו צָרִיף לְשִׁפְשָׁף¹⁰.

(9) טיט רך שאפשר להוריקו מכלי לכלי. (10) לשפשף ידיו זו בזו.

ג. הַנוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו לְתְרוּמָה¹¹ - צָרִיף לְחֹזֵר וְלִטֹּל פֶּעַם שְׁנֵיהֶם בְּמֵים שְׁנָיִם, כְּדִי לְהַסִּיר הַמֵּים שֶׁעַל גַּב יָדָיו; שֶׁהָרִי הַמֵּים שְׁנִטֵּל בָּהֶן תַּחֲלָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין מֵים רִאשׁוֹנִים, נִטְמָאוּ בְּיָדָיו¹². לְפִיכָךְ, אִם נָפַל כָּכֵר שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹךְ הַמֵּים שְׁנִטֵּל בָּהֶן יָדָיו תַּחֲלָה - נִטְמָא¹³; וְאִם נָפַל לְתוֹךְ הַמֵּים הַשְּׁנָיִם - לֹא נִטְמָא¹⁴. וְאִם נָטַל רִאשׁוֹנִים וְשְׁנָיִם לְמִקְוֶה אֶחָד וְנָפַל שָׁם כָּכֵר שֶׁל תְּרוּמָה - נִטְמָא¹⁵. נִטֵּל אֵת הָרִאשׁוֹנִים וְנִמְצָא עַל יָדָיו דְּבַר חוּצָן¹⁶ וְהִסִּירוֹ וְנָטַל אֵת הַשְּׁנָיִם - הָרִי יָדָיו טְמֵאוֹת כְּשֶׁהָיוּ; שְׁאֵין הַמֵּים הַשְּׁנָיִם מְטַהְרִין אֶלָּא הַנִּשְׁאָר מִן הַמֵּים הָרִאשׁוֹנִים עַל גְּבִי יָדָיו¹⁷.

(11) דעת רבינו שלחולין מספיקה שפיכה אחת ולא אמרו מים שניים אלא לתרומה בלבד. (12) גזור חכמים שסתם ידיים דינן כשני לטומאה ומיטהרות בנטילה או בטבילה. (13) גזור חכמים שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטומאה) ולפיכך נטמאה התרומה

1 וְזֶה שֶׁיֵּרֵד לְהִקָּר טְהוּר כְּשֶׁהָיָה; שְׁזֶה סִפֵּק מֵים 2 שְׁאוּבִין הוּא, שֶׁמָּא בְּשֹׁאֵב טֹבֵל כְּשֶׁהִקָּר וְנִטְמָא.

(36) תוספתא, שם פ"ב ה"ה. (37) שאין בו ארבעים סאה. [ה'חזון איש' נדחק לפרש שהכוונה לשאוב. וקשה לקבל פירוש זה, שהרי בהלכה זו עצמה בדין טבלו שניים, שינה וכתב רבינו "ואחד כולו שאוב", משמע שלמעלה מדובר בפסול אחד]. (38) נתבאר בהלכה הקודמת. (39) טמאות מספק, אסורות באכילה ואין שורפים אותן, שמא הן טהורות ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. (40) לא חל כל שינוי שישפיע עליהן לטומאה או לטהרה. (41) משמיענו, שלא נטמא מפני שבא ראשו ורובו במים שאובים. והטעם, משום שאנו תולים שהטבילה השניה היתה במקוה כשר, ואעפ"כ נשארו הראשונות תלויות ולא טמאות ודאי. (42) הטהרות הראשונות והשניות. (43) בוודאי נטמאו, אם טבילה ראשונה היתה במקוה כשר ונטהר, הרי נטמא האדם בטבילה שנייה משום שבא ראשו ורובו במים שאובים, וטימא את הטהרות השניות. ואם טבילה ראשונה היתה במקוה פסול, נטמאו הטהרות הראשונות וטימאו את השניות בנגיעתן. והראשונות נשארו כשהיו, משום שהשניות שנגעו באדם שבא במים שאובים נפסלו אבל אינן מטמאות אחרות (הר"ש במשנתנו, וה'כסף משנה' קיבל פירוש זה בדברי רבינו). (44) בהלכה הקודמת. (45) ככל ספק טומאה קלה. (46) שהן ספק טומאה חמורה. (47) מאותם הנימוקים. ראשונים יישרפו, כי בין שטבילה ראשונה היתה כשירה ובין שהשנייה היתה כשירה - נטמאו. במקרה הראשון נטמאו בנגיעה בשניות הטמאות, ובמקרה השני נטמאו בנגיעת הטמא שטבל במקוה פסול. (48) בתוספתא שם ה"ה כתוב "אחד שאוב", ורבינו הוסיף וכתב "כולו שאוב". [למעלה בה"ו הוכחנו שספק שאובים גם בטומאה חמורה - טהור. ולפי זה קשה למה פסק כאן בטומאה חמורה טהרותיו תלויות? הלא אפילו כולו שאוב כשר מן התורה לשיטת רבינו? ונראה, שבכולו שאוב החמירו חכמים בספיקו מה שאין כן בשלושה לוגים שבה"א (ראה מה שכתבנו למעלה בה"ד בשם ה'חזון איש' בדין מכתשת), ומשום כך הוסיף רבינו כאן את המילה "כולו". ויש להניח, שגם ברובו שאובים הדין כך]. (49) טומאה חמורה.

3 ח. שְׁנֵי מִקְוֹאוֹת⁵⁰ שֶׁל עֲשָׂרִים עֲשָׂרִים סָאָה, אֶחָד שְׁאוּב וְאֶחָד כָּשֶׁר: הִקָּר⁵¹ בְּאֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה טְהוּרוֹת 4 - הָרִי אֵלוֹ טְהוּרוֹת; הִקָּר בְּשְׁנֵי וְעָשָׂה טְהוּרוֹת - הָרִי 5 אֵלוֹ יִשְׁרָפוּ, שֶׁהָרִי וְדָאִי בָּא רִאשׁוֹ וְרֹבּוֹ בְּמֵים 6 שְׁאוּבִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹת. 7

(50) שם. (51) אדם טהור. שביארנו למעלה, שטהרות שנגעו בבא ראשו ורובו במים שאובים - יישרפו, אף-על-פי שטומאה זו היא מדרבנן ואין לה עיקר בתורה.

יום שישי כ' אלול ה'תשע"ט

פרק אחד עשרי

(1) יבאר שידיים הצריכות טבילה אין מטבילים אותם אלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ' אלול - ספר טהרה - הלכות מקואות קצא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 טְהוֹרָה. וְנָטַל יָדוֹ אֶחָת וְשִׁפְשָׁפָהּ בְּחִבְרָתָהּ - וְנִטְמָאוּ
16 הַמַּיִם שֶׁעָלֶיהָ מִחֻמַּת חִבְרָתָהּ שֶׁלֹּא נִטְלָה וְחוֹזְרִין
17 וּמִטְמְאִין אֶת הַיָּד שֶׁנִּטְלָה²⁷. שִׁפְשָׁפָהּ בְּרֹאשׁוֹ אוֹ
18 בְּכַתֵּל - הָרִי זוֹ טְהוֹרָה²⁸.

24 קירב את ידיו זו לזו ושפך שנית על שתייהן.
25 למעלה בהלכה ג נתבאר, שהמים הראשונים שנשארו
על היד אינם מטמאים, אבל זה נאמר באותה היד שעליה
נשפכו, כדי לטהרה, אבל מטמאים הם את היד השנייה
שנגעה בהם. 26 זו שנטל אותה שנית. 27 מי הנטילה
אמנם אינם מתטמאים מטומאת היד שטיהרו אותה, אבל
מתטמאים מן היד השנייה וחוזרים ומטמאים את היד
שעליה נשפכו. 28 מפני שמשקין טמאים אינם מטמאים
בנגיעתם חלקי הגוף האחרים אלא ידיים בלבד. וכותל אינו
מקבל טומאה מפני שהוא מחובר לקרקע.

19 ו. נָטַל שְׁתֵּי יָדָיו מִשְׁטִיפָה אֶחָת²⁹ - הָרִי אֵלּוּ
20 טְהוֹרוֹת, וְאֵין אוֹמְרִין: הָרִי זֶה כְּנוֹטֵל יָדוֹ אֶחָת
21 בְּמַיִם שֶׁיִּדְּרוּ מֵעַל יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה³⁰. אֶפְלוּ אֲרֻבָּהּ אוֹ
22 חֲמִשָּׁה זֶה בְּצֵד זֶה³¹ אוֹ זֶה עַל גֹּב זֶה. וּבִלְבָד
23 שִׁרְפוּ³² שֶׁיָּבֹאוּ בֵּהֶן הַמַּיִם³³.

29 אפילו כשידיו זו על גבי זו. 30 כשנוטל שתי ידיו
בבת אחת הן נידונות כיד אחת. [במשנתנו אמר תנא קמא:
"נטל לידו אחת על שתי ידיו", אבל בבבא שנייה שם
שנינו: "לשני ידיו משטיפה אחת - רבי מאיר מטמא", ולמד
רבינו מזה שתנא קמא מטהר ופסק כמותו. 31 קירבו את
הידיים אלו לאלו ושפך עליהן מכלי רחב וכולן שוטפו בבת
אחת. 32 שלא ילחץ את הידיים זו לזו. 33 שאם
יהדקן זו לזו לא יבואו מים במקום חיבור הידיים.

24 ז. נָטַל מִקְצַת יָדוֹ³⁴ וְחִזַּר וְהוֹסִיף וְנָטַל הַנֶּשֶׁאֶר מִן
25 יָדוֹ - הָרִי יָדוֹ טְמֵאָה כְּשֶׁהִיָּתָה. וְאִם עָדִין יֵשׁ עַל
26 מִקְצַת שֶׁנִּטְלָה בְּתַחֲלָה טוֹפֵחַ עַל מְנַת לְהַטְפִּיחַ³⁵ -
27 הָרִי זוֹ טְהוֹרָה³⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַיִם
28 רִאשׁוֹנִים; אֲבָל בְּשֵׁנִיִּים - נִטְלָה מִקְצַת יָדוֹ וְחוֹזֵר
29 וְמוֹסִיף עַל מִקְצָתוֹ.

34 שם פרק א משנה א: "מוסיפין על השניים ואין מוסיפין
על הראשונים". 35 האצבע הנוגעת תתלחלח ותרטוב את
הנוגע בה. 36 מפני שטופח על מנת להטפוח מחבר והרי
זה כנטילה אחת.

30 ח. שְׁעוֹר הַמַּיִם שֶׁנִּטְלִין בֵּהֶן תַּחֲלָה³⁷: רִבְעִיעִית לְכָל
31 אָדָם וְאָדָם לְשְׁתֵּי הַיָּדִים, אֵין פְּחוֹת מִשְׁעוֹר זֶה, כְּמוֹ
32 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּנִטְיַלַּת יָדַיִם לֶפְתָּ. אֲבָל מַיִם שְׁנִיִּים - יֵשׁ
33 לְשֵׁנִים לְטַל יְדֵיהֶן מִרְבִּיעִית³⁸, וּמִחֲצִי לֵג נֹתְנִין
34 לְשִׁלְשָׁה וּלְאַרְבָּעָה³⁹, וּמִלֵּג נֹתְנִין אֶפְלוּ לְמֵאָה⁴⁰;
35 שְׁאִין הַמַּיִם הַשְּׁנִיִּים לְטָהֵר, אֲלֹא לְהַעֲבִיר הַמַּיִם
36 הָרִאשׁוֹנִים.

37 מים ראשונים. 38 במקוואות פרק א, א שנינו: "מי
רביעית נותנים לידיים, לאחד אף לשניים". ורבינו מפרש

שנגעה במים שנגעו בידיים. 14 ולמה לא נטמאו השניים
מן הראשונים ויטמאו את התרומה? ומתקבל על הדעת
תירושו של בעל התוספות יום טוב, שכך הייתה תקנת
חכמים, שהמים הראשונים שנשארו על היד לא יטמאו לא
את הידיים ולא את השניים, שאם לא כן לא תיטהרנה ידיים
לעולם, כי השניים מתטמאים מן הראשונים ויחזרו ויטמאו
את הידיים. 15 ואפילו אם רבו השניים על הראשונים,
משום שהראשונים מטמאים אותם. 16 ולא נטהרו
הידיים. [במשנה כתוב: "ונמצא על ידיו קיסם או צרור"
ופירש הר"ש: אף על פי שהם רפויים ואינם חוצצים ואף
על פי כן ידיו טמאות, מפני שנטמאו במים שעל הצרור.
ובהתאם לפירושו זה הוא מבאר את הנימוק שנאמר
במשנה. אולם מלשון רבינו ששינה וכתב "דבר חוצץ",
משמע שידיו נשארו טמאות מפני החציצה (בהלכה ב
למדנו, שכל החוצץ בטבילה חוצץ בידיים). ומזה יוצא,
שאם אין חציצה - נטהרו ידיו. והרא"ש והרע"ב קיבלו
פירושו של הר"ש]. 17 ואין מטהרים את הידיים עצמן.
בפירושו למשנה מבאר רבינו מפני שלא התכוון אלא
להעביר את המים הראשונים ולא לטהר את הידיים, ומזה
יוצא, שאם התכוון לטהר ידיו - נטהרו. אולם כאן כתב סתם
"ידיו טמאות כשהיו" ולא תלה הדבר בכוונתו.

1 ד. הַיָּדִים מִתְטַמְּאוֹת וּמִתְטַהֲרוֹת עַד הַפֶּרֶק¹⁸. בְּיָצֵד?
2 נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים עַד הַפֶּרֶק וְנָטַל הַמַּיִם הַשְּׁנִיִּים
3 חוּץ לַפֶּרֶק¹⁹ וְחוֹזֵר מִחוּץ לַפֶּרֶק לְיָדוֹ - הָרִי יָדוֹ
4 טְהוֹרוֹת, שֶׁהַמַּיִם הַשְּׁנִיִּים טְהוֹרִין הֵן²⁰. נָטַל אֶת
5 הָרִאשׁוֹנִים וְהַשְּׁנִיִּים חוּץ לַפֶּרֶק²¹ וְחוֹזֵר לְיָדוֹ -
6 נִטְמָאת יָדוֹ; שֶׁהַמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים שֶׁחוּץ לַפֶּרֶק נִטְמָאוּ
7 מִחֻמַּת יָדוֹ²², וְאֵין הַמַּיִם הַשְּׁנִיִּים מְטַהֲרִים מַיִם
8 שֶׁחוּץ לַפֶּרֶק²³, וְלִפִּי שֶׁחִזְרוּ הַמַּיִם שֶׁחוּץ לַפֶּרֶק לְיָדוֹ
9 טְמֵאוּהָ.

18 המקום שמתחברים בו איברי הגוף או חלקי איברים
נקרא "פרק", וכאן הכוונה למקום חיבור חלקי יד האדם.
רבינו לא ביאר לאיזה פרק התכוון וגם בפירושו למשנתנו
לא גילה כוונתו. [רש"י בחולין קו, ב מפרש: הפרק השני
היינו אמצע האצבעות]. ובאורח חיים סימן קסב נפסק
להלכה שנטילת ידיים עד מקום חיבור האצבעות לכף היד.
טומאת ידיים לא גזרו אלא עד מקום הפרק אבל למעלה מן
הפרק לא גזרו ואין מקום זה מתטמא, אלא כשנטמא כל
הגוף. 19 כלומר, גם חוץ לפרק. 20 לא נגעו במקום
טמא וגם לא במים טמאים. 21 גם בבבא זו המדובר
כששפך בתוך הפרק וגם מחוץ לפרק. 22 המים שנשארו
על הידיים בתוך הפרק לא נטמאו, כמו שנתבאר בהלכה
הקודמת, אבל המים הנמצאים מחוץ לפרק נטמאו מנגיעתם
בידיו בתוך הפרק. 23 כמו שאמרנו: ומתטהרות עד הפרק.

10 ה. נָטַל²⁴ אֶת הָרִאשׁוֹנִים לְיָדוֹ אֶחָת, וְנִמְלָךְ וְנָטַל אֶת
11 הַשְּׁנִיִּים לְשְׁתֵּי יָדָיו - טְמֵאוֹת; שֶׁהַשְּׁנִיִּים מִתְטַמְּאִין
12 מִחֻמַּת הַיָּד שֶׁלֹּא נִטְלָה בְּמַיִם רִאשׁוֹנִים, וְחוֹזְרִין
13 וּמִטְמְאִין אֶת הַיָּד הַשְּׁנִיָּה²⁵. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים
14 לְשְׁתֵּי יָדָיו וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים לְיָדוֹ אֶחָת - הָאֶחָת²⁶

יב. דָּבָר בְּרוּר וְגָלוּי, שֶׁהַטְּמָאוֹת וְהַטְּהָרוֹת גְּזֵרוֹת
הַתְּנוּבָה הֵן, וְאֵינָן מְדַבְּרִים שְׂדֵעָתוֹ שֶׁל אָדָם מְכַרְעָתוֹ,
וְהָרִי הֵן מְלַל הַחֲקִים. וְכֵן הַטְּבִילָה מִן הַטְּמָאוֹת
מְלַל הַחֲקִים הוּא; שְׁאִין הַטְּמָאָה טֵיט אוֹ צוּאָה
שֶׁתַּעֲבֹר בָּמִים, אֶלָּא גְזֵרַת הַתְּנוּבָה הִיא. וְהַדָּבָר תְּלוּי
בְּכוֹנֶנֶת הַלֵּב, וְלִפְיָקָהּ אֲמָרוֹ חֲכָמִים: טָבֵל וְלֹא הַחֲזִיק⁴⁶
- בְּאֵלּוֹ לֹא טָבֵל. וְאָף עַל פִּי כֵן⁴⁷ רָמְזוּ יֵשׁ בְּדָבָר:
כְּשֶׁם שֶׁהַמְּכֹנֵן לְבֹו לְטַהֵר - פִּינֵן שֶׁטָּבֵל טְהוֹר וְאָף
עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְחַדֵּשׁ בְּגוּפוֹ דָּבָר; כֵּן הַמְּכֹנֵן לְבֹו
לְטַהֵר נִפְשׁוֹ מִטְּמָאוֹת הַנִּפְשׁוֹת, שֶׁהֵן מַחְשְׁבוֹת הָאֵוֹן
וְדַעוֹת הָרָעוֹת - פִּינֵן שֶׁהַסִּפִּים בְּלָבֹו לְפָרֵשׁ מֵאוֹתָן
הַעֲצוֹת וְהִבִּיא נִפְשׁוֹ בְּמִי הַדַּעַת, טְהוֹר. הָרִי הוּא
אוֹמֵר: וְזִרְקָתִי עֲלֵיכֶם מֵיִם טְהוֹרִים וְטָהֳרָתָם, מִכָּל
טְמָאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם. הַשֵּׁם
בְּרַחֲמָיו הִרְבִּים מִכָּל חֲטָא עוֹן וְאַשְׁמָה יִטְהַרְנוּ, אָמֵן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והדבר תלוי בכונת הלב.."

יש הסוברים (מנחת חינוך, מצוה שסד) שלדעת הרמב"ם התשובה אינה מצוה מהתורה אלא שאם ירצה לעשות תשובה מצוה להתוודות בדברים, ועזיבת החטא היא פוט מקדים לוידוי. אבל אדמו"ר הזקן למד ששיטת הרמב"ם שעזיבת החטא היא מצוה התשובה ולא רק ויודוי דברים, וראיה לכך כותרתו בתחילת הלכות תשובה: "מצות עשה אחת והוא שישב החוטא מחטאו".

על-פיִזֶּה יובן מדוע בהלכות תשובה (פ"ב ה"ג) המשיל את המתוודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב, לטובל ושרץ בידו כי אחיזתו בשרץ היא אחיזה בטומאה שהיא היפך ענין הטבילה והטהרה. כי אזיל לשיטתו שעיקר מצות התשובה היא עזיבת החטא - "ומה היא התשובה שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד כו" ולכן הביא הדוגמא מטובל ושרץ בידו שעניינו היפך הטהרה כמו זה שלא גמר בלבו לעזוב החטא שהוא היפך התשובה, כי לשיטתו עיקרה של מצות התשובה היא גמירת הלב לעזוב החטא.

(על פי לקו"ש חלק ל"ט ע' 167)

~ נקודות משיחות קודש ~

"טהור.."

פעולת לימוד החסידות על האדם היא על-דרך טבילה במקווה שהטובל חייב להיות מכוסה כולו במים, כי על ידי לימוד החסידות - מעיינות שבתורה - הוא מכוסה ומוקף באלוקות על-דרך שיהי' לעתיד-לבוא "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". מה-שאין-כן בלימוד נגלה דתורה, שבו (כמאמר הגמ') עלול להיות

שם, שהמדובר במים שניים, אבל ראשונים אינם מטהרים בפחות מרביעית לכל אדם, ומסתמך על מה שאמרו בחולין קז, א בביאור משנה זו: "דקאתו (שהם באים) משיורי טהרה". לדעתו "שיורי טהרה" היינו מים שניים הבאים אחרי נטוהרה היד במים הראשונים. [נרש"י ותוספות שם מפרשים "שיורי טהרה" היינו שמתחילה היה שיעור רביעית ונטל האחד ידיו ולא שפך כל המים, ומותר לאדם אחר ליטול ידיו משארית זו. ורוב הפוסקים - וביניהם גם הראב"ד - קיבלו פירושם]. ודווקא לשני בני אדם מספיקה רביעית למים שניים, אבל לא משלושה ולמעלה. (39) ארבע רביעיות בלוג וכשאתה מחלק חצי לוג, שהוא שתי רביעיות - לארבעה, מגיע חצי רביעית לאחד. ואף על פי שמספיק חצי רביעית לאדם - צריך שיהיה בכלי רביעית בתחילה. (40) בתוספת מים, שהרי אין כל אפשרות ליטול מאתיים ידים בלוג אחד מים (כסף משנה).

ט. כְּלִי שֶׁהָיָה בּוֹ רְבִיעִית מֵיִם כְּשֶׁרִים לְנִטְלֵת יָדַיִם
וְנָתַן לְתוֹכּוֹ מַעֲט מֵיִם פְּסוּלִין לְנִטְלֵת יָדַיִם - הָרִי
אֵלּוֹ כְּשֶׁרִים⁴¹. נָטַל מִן הַכְּלִי כְּשֶׁעוֹר שָׁנָתָן וְנִשְׁאַרָה
רְבִיעִית בְּלִבָּד כְּשֶׁהִיָּתָה - הָרִי זֶה פְּסוּלָה⁴², מִפְּנֵי
שֶׁהַמֵּיִם הַפְּסוּלִין הַשְּׁלִימִי שְׁעוֹר הַרְבִּיעִית⁴³.

(41) כמו מקווה שיש בו ארבעים סאה ונתן לתוכו שאובים (למעלה פרק ד הלכה ו). (42) בזבחים שם: "כל המשלים למי מקווה משלים לכיור, לרביעית (לנטילת ידיים) - אינו משלים". ומפרש רב פפא שהכוונה לנתן סאה (שאובים למקווה) ונטל סאה: במקווה כשר (כלמעלה פרק ד הלכה ז) ולרביעית פסול, אם הייתה רביעית מכוונת והוסיף פסולים ואחר כך נטל מן התערובת. (43) שהרי לא נשארה רביעית מים מן הכשרים לבדם.

י. כָּל הַמֵּיִם הַפְּסוּלִין לְנִטְלָה בְּמֵיִם רִאשׁוֹנִים, כֵּן
הֵן פְּסוּלִין בְּמֵיִם שְׁנִיִּים⁴⁴; וְכָל כְּלִי שֶׁאֵין נוֹטֵלִין
מִמֶּנּוּ בְּמֵיִם רִאשׁוֹנִים, כֵּן אֵין נוֹטֵלִין מִמֶּנּוּ מֵיִם
שְׁנִיִּים; וְכֵשֶׁם שֶׁצָּרִיף לְהִיּוֹת הַמֵּיִם הָרִאשׁוֹנִים מִפְּנֵי
אָדָם, כֵּן הַמֵּיִם הַשְּׁנִיִּים.

(44) נתבאר למעלה בהלכה ג שלא הצריכו חכמים מים שניים אלא לתרומה בלבד אבל לא לחולין. ובדיני נטילת ידיים (בהלכות ברכות פרק ו) לא הזכיר רבינו כלל מים שניים.

יא. כְּבֹר בְּאַרְנֵנוּ כְּפָרֵק שֶׁשִּׁי מֵהַלְכוֹת בְּרָכוֹת כָּל מִינֵי
הַמֵּיִם הַפְּסוּלִין לְנִטְלֵת יָדַיִם וְהַפְּשָׁרִין, וְכָל הַכְּלִים
שֶׁנוֹטְלִין בָּהֶן לְיָדַיִם וְשֶׁאֵין נוֹטְלִין, וְאִי זֶה נִתְּנָה
הִיא מִכָּה נֹתֵן וּכְשֶׁרָה וְאִי זֶה נִתְּנָה אֵינָה מִכָּה נֹתֵן
וּפְסוּלָה; וְכָל אוֹתָן הַדְּבָרִים שֶׁבְּאַרְנֵנוּ שֶׁם בְּנִטְלֵת
יָדַיִם לִפְתַּח חֲלִין, כֵּן הֵן לְתַרְוֻמָּה⁴⁵. וְכֵשֶׁם שֶׁכָּל סֶפֶק
יָדַיִם טְהוֹר לְחֲלִין, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנֵנוּ שֶׁם, כֵּן הֵן
לְתַרְוֻמָּה כָּל סֶפֶק יָדַיִם טְהוֹר.

(45) פירוש, כל-שכן לתרומה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"א אלול - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קצג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 5 פְּרָקִים. הִלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה - חֲמִשָּׁה עָשָׂר פְּרָקִים.
6 הִלְכוֹת טְמֵאָה צָרַעַת - שְׁשֶׁה עָשָׂר פְּרָקִים. הִלְכוֹת
7 מִטְמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב - שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פְּרָקִים.
8 הִלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת - עֶשְׂרִים פְּרָקִים.
9 הִלְכוֹת טְמֵאָה אֲכָלִין - שְׁשֶׁה עָשָׂר פְּרָקִים. הִלְכוֹת
10 כְּלָיִם - שְׁמוֹנֶה עָשָׂר פְּרָקִים. הִלְכוֹת מְקַנְאוֹת -
11 אֶחָד עָשָׂר פְּרָקִים.

יום ש"ק כ"א אלול ה'תשע"ט

הט לפי אל עדותיך ואל אל פצע

ספר אחד עשר והוא ספר נזיקין

הִלְכוֹתָיו חֲמִשָּׁה. וְזֶהוּ סִדּוּרָן: א. הִלְכוֹת נִזְקֵי מָמוֹן.
ב. הִלְכוֹת גִּנְבָה. ג. הִלְכוֹת גְּזֵלָה וְאֲבִידָה. ד. הִלְכוֹת
חוֹבֵל וּמִזִּיק. ה. הִלְכוֹת רוֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נַפֶּשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וזהו סידורן..."

בסדר ההלכות, הקדים הרמב"ם הלכות גניבה לגזילה (ואבידה) וכן הוא בשו"ע שהקדים הלכות גניבה להלכות גזילה. אבל בשו"ע אדמו"ר הזקן הקדים גזילה לגניבה. וההסבר בזה הוא, כיון שהרמב"ם קרא לספרו "משנה תורה" מהטעם שכתב בהקדמתו "...לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואח"כ קורא בזה" הלך גם בסידור ההלכות כסדר שבתורה, כי דיני גניבה הובאו בפרשת משפטים (כא, לז. ואילך) ודיני גזילה בפרשת ויקרא (ה, כא. ואילך).

אבל האדמו"ר הזקן שהשו"ע שלו הוא "הלכות הצריכות מלוקטות" הקדים גזילה לגניבה, כי תיקון הגזילה קודם לתיקון מעשה הגניבה, שבגזילה הנעשית בגלוי ובפני רבים הדבר ידוע לכל ואין צורך להמתין לחקירה ודרישה בבית דין כמו בגניבה תהליך שלוקח משך זמן. והוא על-דרך מה שמצינו בענין בתשובה ש"ספק עבירה צריכה יותר תשובה מעבירה ודאית שעליה מתחרט האדם בכל לבו משא"כ בספק עבירה שאינו בטוח אם עשה. ולכן קרבן אשם הבא על הספק יקר יותר מקרבן חטאת הבא על הוודאי.

ומה שחיבר הלכות גזילה ואבידה (אף שאבידה שייכת יותר לגניבה שהרי באה לידו בהיתר ולפי הצינוי - "השב תשיב" ומעתה יכול לגנבה אבל לא לגזלה) יובן על פי פנימיות העניין: גזילה מורה על כללות החטאים שבכולם גזול החוטא (בפני הבעלים - הקב"ה) מרשות הקדושה לרשות ה'לעומת זה'. והסיבה לכך היא "אבידה" כי אמרו חז"ל "אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות" וסיבת

"לא ברכו בתורה תחילה" היינו ששוכח מנותן התורה, אבל בלימוד החסידות כאמור מקיף האדם את עצמו באופן של "אתכסיא" שאי אפשר לו לשכוח מנותן התורה.

(על פי "לקו"ש ח"כ ע" 176 והערה 39)

~ נקודות משיחות קודש ~

"והביא נפשו במי הדעת טהור".

"... כך המכוון לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור". ובזה רבו הגירסאות, ויש שגרסו "והביא נפשו במי הדעת הטהור כו" או "הביא נפשו במי הדעת הטהור, טהור" וכו'.

ויש לומר שהגירסא הנכונה היא כנ"ל: "והביא נפשו במי הדעת - טהור". כי כידוע דקדק הרמב"ם מאוד בלשונו גם בדקדוק זכר ונקבה וגם בלשון יחיד ורבים. ולכן, אילו רצה לייחס את המילה טהור למים, היה צריך לכתוב בלשון רבים - מי הדעת הטהורים, בדיוק כפי שכתב בהלכה זו עצמה "מים טהורים". ואילו התכוון ליחס את המילה טהור ל"דעת", היה לו לכתוב בלשון נקבה - מי הדעת הטהורה בדיוק כפי שכתב על ה"דעות הרעות" - לשון נקבה. אלא שברור שהמילה טהור מתייחסת לאדם שהביא נפשו במי הדעת שהוא טהור, ולכן יש לקיים גירסא זו: "...והביא נפשו במי הדעת, טהור".

ומה שלא כתב גם על הדעת שהיא טהורה - היפך הדעות הרעות, כי דעת סתם, מתייחסת בפשטות לדעת האמיתית שהיא התורה, ולכן כתב בפשטות "והביא נפשו במי הדעת" ואין צורך לפרש ולכתוב מה היא הדעת הטהורה. ובנוסף, אילו היה כותב הלשון "מי הדעת הטהורה" שהוא ביחס הפוך ל"דעות הרעות" היה עלול להשתמע שגם הדעות הרעות הן "דעות", אבל משכתב כך, רצה לדייק שאין שום דעת אחרת מלבד דעת התורה, וה"דעות הרעות" אינן בכלל דעות כלל. על-דרך שכתב (הל' פרה אדומה פ"א ה"ה ועוד) בנוגע להזאת אפר פרה אדומה באזוב "כל אזוב שיש לו שם לווי פסול, והאזוב שקורין אותו אזוב ביחוד (כלומר ללא תוספת שם לווי) הוא הכשר", על-דרך-זה יש לומר בעניינינו שדעת סתם ללא שם לווי היא הדעת האמיתית, היינו דעת של תורה.

(על פי שיחת ליל ד' דטובות תשמ"ח ולקו"ש ח"כ עמוד 20 הע' 42)

46) לא התכוון להיטהר. 47) אף על פי שכולם גזירות הכתוב שלא נתגלה טעמן.

1 סִלְקוּ לָהֶן הִלְכוֹת מְקַנְאוֹת בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא

2 נִגְמַר סִפְרָא עֲשִׂירִי, וְהוּא סִפְרָא טְהוֹרָה.

3 הִלְכוֹתָיו שְׁמוֹנֶה, וּפְרָקָיו מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַרְבָּעָה,

4 וְאֵלֵינוּ הֵן: הִלְכוֹת טְמֵאָה מֵת - חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים

8 **השור ואחד** שָׁאָר בְּהֶמָּה וְחֵיה וְעוֹף, לֹא דָּבָר
9 הַכְּתוּב בְּשׁוֹר אֶלָּא בְּהֶזְהָ⁸.

(2) בין בהמה, בין חיה ובין עוף, ראה בבא קמא טו: וכא:
(3) והבעלים חייבים לשמור על ממונם שלא זיק, ראה שם
ב: וג: (4) בין... בין. (5) תוספתא בבא קמא פ"ו הלכה
ז, ומכילתא דר' שמעון בן יוחאי משפטים כא, לה. "שור"
שבטורה הוא דוגמה בלבד להקוה מן המציאות, וראה
בבא קמא נד:

10 **ב. וכמה משלם?** אם הזיקה בדברים שדרפה
11 לעשותם תמיד פמנהג ברייתא⁹, כגון בהמה שאכלה
12 תבן או עמיר⁷, או שהזיקה ברגלה בדרך הלכה⁸ -
13 חייב לשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו⁹, שנאמר:
14 מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם¹⁰; ואם שנתה¹¹
15 ועשתה מעשים שאין דרכה לעשותם תמיד והזיקה
16 בהן, כגון שור שננח או נשף - חייב לשלם חצי
17 נזק¹² מגוף המזיק עצמו, שנאמר: ומכרו את השור
18 החי וחצו את כספו וגו'.

(6) בהתאם לטבעה. (7) ערימת שבלים שנקצרו.
(8) שדרכה על החפץ בלא כוונה להזיק, וזוהי "רגל" להלן
הלכה ה. ואם עשתה כן בכוונה להזיק - אין זה "רגל" אלא
"קרן", להלן שם. (9) בלשון התלמוד: עידית, וראה להלן
פרק ח הלכה י. (10) פסוק זה מדבר על נזקי שן, שהזיקה
הבהמה על ידי שאכלה. ועל נזקי רגל, שהזיקה ברגלה דרך
הילוכה. ומכיון שדרכה בכך, על הבעלים לשלם נזק שלם,
כי עליהם מוטלת שמירת בהמתם, והם אחראים לה (שמות
כא, לו), ומכיון שלא שמרו, מן הדין שישלמו את כל הנזק.
ומטעם זה אפשר גם לגבות את דמי הנזק מנכסי הבעלים
ומן העידיות שבהם, כי הבעלים הם הנאשמים. ראה בבא
קמא ב: ג. וטז: (11) ממנהג ברייתא. (12) כיון שאין
דרכה בכך. וראה להלן פרק ב הלכה ז, שמטעם זה הם
פטורים מן הדין אלא שחייבתם התורה מטעם קנס, אך
מגוף המזיק עצמו.

19 **ג. כיצד?** שור שנה מנה¹³ שננח לשור שנה עשירים
20 והמיתו, והרי הנבלה שנה ארבעה - בעל השור חייב
21 לשלם שמונה, שהוא חצי הנזק; ואינו חייב לשלם
22 אלא מגוף השור¹⁴ שהזיק, שנאמר: ומכרו את
23 השור החי¹⁵. לפיכך, אם המית שור שנה עשירים
24 לשור שנה מאתים, ונבלה שנה מנה - אין בעל
25 הנבלה יכול לומר לבעל החי יתן לי חמשים; אלא
26 אומר לו 'הרי שור שהזיק לפניך, קחהו וְלֵךְ', אפלו
27 אינו שנה אלא דינר¹⁶. וכן כל פיוצא בזה.

(13) מאה דינרי כסף. (14) ולא מנכסים אחרים של בעל
השור. (15) בניגוד ל"מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם"
הנאמר בשן ורגל, ראה שם לד. (16) דינר כסף = זוז.

28 **ד. העושה מעשה שדרפו לעשותו תמיד פמנהג**
29 **בריתו** - הוא הנקרא מועד; והמנחה¹⁷ ועושה מעשה

כניסת הרוח שטות היא כמארז"ל: "איזהו שוטה המאבד
מה שנותנים לו" כי בכל אחד מישראל יש בחינת מ"ה
שנותנים לו - הנפש האלקית שהיא "חלק אלקה ממעל
ממש" וכשמאבד את בחינת מ"ה הוא מגיע למצב של
גזילה שיונקים ממנו החיצונים.

ובכדי להשיב את הגזילה, עליו לחפש את ה"אבידה"
שזוהי עבודת התשובה, כמו שכתוב "ובקשתם משם"
ואחרי שמוצא את האבידה נעשה בדרגה גבוהה יותר
מלפני החטא כי בחינת מ"ה שלו נעשה מושל ושולט
יחידי ב"עיר קטנה זה הגוף" שצד ה'לעומת-זה' מתהפך
לטוב.

גם בסדר פרטי הלכות גזילה מודגש הסדר הנ"ל שפתח
"כל הגזול... עובר בלא-תעשה שנאמר לא תגזול" וממשיך
בה"ב "ואסור לגזול כל-שהוא דין תורה" ומבאר אדמו"ר
הזקן בשו"ע שלו שהגם שפחות משווה פרוטה אינו נקרא
ממון, מ"מ "חצי שיעור אסור מן התורה לכתחילה" כי בכל
פרט ופרט שבעולם גם הקטן ביותר ישנו ניצוץ אלוקי ויש
לשומרו שלא יפול לרשות ה'לעומת זה'. וממשיך "אין
לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקו לעשה, שנאמר והשיב
את הגזילה אשר גזל, זו מצות-עשה". וההוראה היא שגם
כאשר גזל דבר מסוים מרשות הקדושה, אין לאדם ליפול
ברוחו כי יודע שיכול להשיב את הגזילה, ולא עוד אלא
שעלי-ידיה הוא מקיים מצוה שלא היה יכול לקיימה לולי
הגזילה. ופשיטא שלכתחילה אסור לאדם להביא עצמו
לידי גזילה אלא שאם ח"ו אירע עניין זה, עליו לדעת
שיכול להשיבה ועל-ידיה לבוא לידי עליו גדול יותר
מכפי שהיה קודם הגזילה.

(על פי לקו"ש חלק כ"ה ע' 454)

הלכות נזקי ממון

1 **יש בכללן ארבע מצות עשה, וזה הוא פרטן:** (א)
2 **דין השור.** (ב) **דין ההקצער.** (ג) **דין הבור.** (ד) **דין**
3 **הפצעה.**

4 **ובאור מצות אלו בפרקים אלו:**

פרק ראשון

(1) ענינו ביאור נזקי בעלי חיים: אי אלו בעלי חיים הם, ולאי
זה פועל הם מועדים מתחלתם. ולאי זה תמים עד שיעודו,
ובאי זה רשות שהזיקו הם חייבים, ובאיזה פטורים. וכמה
הבעלים משלמים, אם כל הנזק או חציו, וממה הם חייבים
לשלם, אם מגוף המזיק בלבד או מנכסיהם. ונתבאר בו
השלשה אבות - שהן הקרן והשן והרגל. ושהקרן אינה
מועדת מתחלתה. ושיש לכל האבות תולדות שהן כמותן.

5 **א. כל נפש חיה**² **שהיא ברשותו של אדם שהזיקה**
6 **- הבעלים חייבין לשלם, שהרי ממונם הזיק;**
7 **שנאמר:** כי יגף שור איש את שור רעהו. אחד

לְרִשּׁוֹתֶי³⁵, לֹא הִגִּיעַ לָךְ הַזֶּקֶן. וְהָרִי מִפָּרֶשׁ בְּתוֹרָה: 27
וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירָהּ וּבְעֵר בְּשָׂדָה אַחֶרָה³⁶. 28

(31) בין מועד מתחילת ברייתו ובין מועד על-ידי הרגל. (32) מן הטוב. (33) של המזיק, אחרי שמוכרים אותו (שם), וראה למעלה הלכה ב. (34) שבעל השור חייב בכל נזקי שורו. ובלשון התלמוד: "תורך ברשותי מאי בעי" (שם יג: . וראה גם כא:). (35) בשדה של איש אחר, כלומר בשדה הניזק. זוהי הוכחה מן התורה, נוספת על הנימוק ההגיוני הקודם. [בהלכה זו משמיענו רבינו הדינים השונים בכל נזקי שור, בין שן ורגל ובין קרן, היינו - ברשות הניזק חייב וברשות המזיק פטור, ומנמק את הפטור בסברה הגיונית, שכוחה יפה בכל נזקי שור, ואחר-כך הוא מוסיף ומביא את הלימוד מהמקרא המדבר רק בשן ורגל, וכולל כל פטורי שן ורגל, בין האמור בהלכה זו - רשות המזיק - ובין האמורים בהלכות ח-ט העוסקות בדיני שן ורגל בלבד. וצריכים אנו לשני הנימוקים. הנימוק הראשון אינו מסביר טעם כל הפטורים משן ורגל, כגון חצר של שניהם או אינה של שניהם, והנימוק השני מן המקרא אין לו ענין כלל לנזקי קרן, רק לרגל ושן. ובוזה מסולקת תמיהתו של הרמ"א בחושן-משפט סימן שפ"ט סעיף י' על דברי רבינו כאן, וראה 'מאירת עינים' שם. (36) לא למזיק ולא לניזק - אלא של אחר, ראה בבא קמא יד.

ח. הַזִּיקָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים אוּ בְּחֶצֶר שְׂאִינָה שֶׁל שְׂנִיָּה³⁷, לֹא לְמִזִּיק וְלֹא לְנֹזֵק, אוּ בְּחֶצֶר שֶׁהִיא שֶׁל שְׂנִיָּה וְהָרִי הִיא מִיְּחִדָּה לְהִנִּיחַ בָּהּ פְּרוֹת וְלִהְיוֹת לָהּ בְּהֵמָה, כְּגוֹן הַבָּקָעָה³⁸ וְכִיּוּצָא בָּהּ: אִם בִּשְׁן וְרָגֶל הַזִּיקָה בְּדִרְבָּה - הָרִי זֶה פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ רִשּׁוֹת לְהִלָּף³⁹ [כָּאן] וְכָאן, וְדִרְבָּה בְּהֵמָה לְהִלָּף וְלֹאכֹל בְּדִרְבָּה⁴⁰ וְלִשְׁבֹּר בְּדִרְבָּה הַלּוּכָה; וְאִם נִגְחָה אוּ נִגְפָה אוּ רָבְצָה אוּ בָעֻטָה אוּ נָשְׂכָה: אִם תִּמָּה הִיא - מִשְׁלֵם חֲצִי נֹזֵק, וְאִם מוֹעֵדָה - נֹזֵק שְׁלֵם⁴¹. 37

(37) ר' שמעון בן אלעזר, בברייתא שם. (38) אבל אם בהמת אחרים (לא של אחד השותפים) הזיקה שם, בשן או ברגל, דינה כהזיקה בחצר הניזק, כי לה אין רשות להלך שם, וראה שם מו: (39) וזאת ידע בעל הפירות, ועליו לשמור עליהם. (40) שם יד. (41) כיון שאין לו רשות להכניס שם בהמה, אין זה דומה לרשות הרבים, ודינו כאילו נכנס לרשות היחיד של הניזק. אלו דברי ר' יוסף לפי פירוש הגמרא, שם.

ט. הֵיתָה הַחֶצֶר שֶׁל שְׂנִיָּה מִיְּחִדָּה לְפְרוֹת וְלֹא לְהִכְנִיס בָּהּ בְּהֵמָה, וְהִכְנִיס שָׁם אֶחָד מִן הַשְּׂתֵּפִין בְּהֵמָתוֹ וְהִזִּיקָה - חֵיב אֲפִלּוֹ עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרָגֶל⁴². וְכֵן אִם הֵיתָה מִיְּחִדָּה לְבֵהֵמָה לְשְׂנִיָּהֶם, וְהִזִּיק רִשּׁוֹת לְאֶחָד מֵהֶן בְּלִבָּד לְהִכְנִיס לָהּ פְּרוֹת, וְהִזִּיקָה⁴³ פְּרוֹתָיו - חֵיב עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרָגֶל⁴⁴. 38 39 40 41 42 43

(42) בהמתו של השני. (43) מכיון שרק לשותף שלו היתה רשות להכניס פירות, על כן דינו לגבי שן כדיון חצר הניזק (ראה שם). (44) עיקרים הנאמרים בתורה (בבא קמא ב:).

שְׂאִין דִּרְבָּה כֹּל מִיָּנוּ לַעֲשׂוֹת בֵּין תָּמִיד, כְּגוֹן שׁוֹר שְׂנִיָּה אוּ נִשֶּׁף - הוּא הַנִּקְרָא תָּם. וְזֶה הַמִּשְׁנָה, אִם הָרָגִיל בְּשִׁנּוּיוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת¹⁸ - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְאוֹתוֹ דְּכָר שֶׁהָרָגִיל בּוֹ, שְׁנָאֵמָר: אוּ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא¹⁹. 5

(17) ממנהג ברייתו. (18) שלש פעמים בשלשה ימים, ראה להלן פרק ו הלכה א. (19) ומסיים שם: שלם ישלם שור תחת השור, היינו נזק שלם. א"כ קיימים שני מיני "מועד": א. מעשה "כמנהג ברייתו", כגון בהמה שאכלה תבן או קש; ב. מעשה שאינו "כמנהג ברייתו", אבל נשנה פעמים רבות, כגון שור שנגח פעמים רבות.

ה. חֲמִשָּׁה מַעֲשִׂים תָּמִים²⁰ יֵשׁ בְּבֵהֵמָה, וְאִם הוֹעֵדָה לְאֶחָד מֵהֶן²¹ - נַעֲשֶׂה מוֹעֵדָה לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה. וְאֵלּוּ הֵן: הַבְּהֵמָה אֵינָה מוֹעֵדָה מִתְּחִלָּתָה לֹא לִגַּח²², וְלֹא לִגְחָה²³, וְלֹא לִשֹּׁף, וְלֹא לְרַבֵּץ עַל כִּלְיִם גְּדוֹלִים, וְלֹא לְכַעֵט; וְאִם הוֹעֵדָה לְאֶחָד מֵהֶן - הָרִי זֶה מוֹעֵדָה לּוֹ²⁴. אֲבָל הַשֵּׁן מוֹעֵדָה מִתְּחִלָּתָה לְאֹכֵל אֶת הָרָאוֹי לָהּ²⁵, וְהָרָגֶל מוֹעֵדָה מִתְּחִלָּתָה לְשֹׁבֵר בְּדִרְבָּה הַלּוּכָה, וְהַבְּהֵמָה מוֹעֵדָה מִתְּחִלָּתָה לְרַבֵּץ עַל פְּנֵי כִטְנִים²⁶ וְכִיּוּצָא בָּהֶם וּלְמַעַף אוֹתָן. 6 7 8 9 10 11 12 13 14

(20) בבא קמא טו: (21) שחזרה על אותו מעשה פעמים רבות. (22) בקרן. (23) באחד משאר אברי הגוף. (24) לאותו מעשה ולא למעשה אחר. שהרי אפילו המועד ליגח בקרן ימין, אינו מועד ליגח בקרן שמאל (שם מה: ועיין רש"י שם - הגר"א שפ"ט, סעיף-קטן יב). וראה גם בבבא קמא טז. (מגיד-משנה). (25) כגון פירות וירקות לבהמה (להלן פרק ג הלכה א), אבל אכלה דבר שאינו ראוי לה כגון כלים, אין זה "שן" אלא "קרן" ומשלמת רק חצי הנזק (שם הלכה ג). (26) שם טז. לדעת רבי אלעזר.

ו. חֲמִשָּׁה מִיָּנִי בְּהֵמָה מוֹעֵדִין מִתְּחִלָּתָה בְּרִיתָן לְהִזִּיק²⁷, וְאֲפִלּוֹ הֵן בְּנֵי תְּרַבּוֹת²⁸. לְפִיכָּךְ, אִם הִזִּיקוּ אוּ הִמִּיתוּ בְּנִיחָה אוּ בְּנִשְׂכָּה וְדִרְסָה²⁹ וְכִיּוּצָא בָּהֶן - חֵיב נֹזֵק שְׁלֵם. וְאֵלּוּ הֵן: הַזָּאֵב, וְהָאֵרִי, וְהַדָּב וְהַנֶּמֶר, וְהַבְּרָדֶלֶס. וְכֵן הַנֶּחֱשׁ שֶׁנִּשֶּׁף - הָרִי זֶה מוֹעֵד, וְאֲפִלּוֹ הִנֵּה בֵּין תְּרַבּוֹת³⁰. 15 16 17 18 19 20

(27) בכל דרך שהיא, ואפילו בכוונה. (28) שגידלם אדם בביתו ואין דרכם בכך. ולא כר' אליעזר הסובר, שבני תרבות אינם מועדים (שם טו:). (29) מכה בצפרני כפות רגליה הקדמיות של חיה טורפת. (30) לדעת הכל, ואפילו לרבי אליעזר (שם).

ז. כֹּל מוֹעֵד³¹ מִשְׁלֵם נֹזֵק שְׁלֵם מִן הַנִּפְה³² שֶׁבִּנְכָסָיו, וְכֹל תָּם מִשְׁלֵם חֲצִי נֹזֵק מְגוּפוֹ³³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים³⁴? בְּשִׁנְכֻסָּה הַבְּהֵמָה לְרִשּׁוֹת הַנֹּזֵק וְהִזִּיקָתָהּ; אֲבָל אִם נִכְנַס הַנֹּזֵק לְרִשּׁוֹת הַמִּזִּיק, וְהִזִּיקָתָהּ בְּהֵמָתוֹ שֶׁל פֶּעַל הַפִּית - הָרִי זֶה פְּטוּר עַל הַפֶּל, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר לוֹ: אֵלּוּ לֹא נִכְנַסְתָּ 21 22 23 24 25 26

דבר שהזיקו מצוי, ואין בו לבהמה כוונה להזיק. (54) ולא בכוונה. (55) שנדבקו כלים בשערה, וגררה אותם ושרבתם, בבא קמא ג. ויז: (56) כדרכה, שם יט: (57) רסן. (58) פעמון. (59) בגמרא (שם יז: חסרות המלים "בשעת הילוכו", אבל רבינו תפס את לשון התוספתא. ראה תוספתא (שם פרק א, צוקרמנדל ע' 347). (60) וראה ב"משנה למלך".

יא. כשפשה בזנבה כשפוש רב שאין דרכה לעשותה תמיד והזיקה ברשות הרבים, או כשפשה בגיד 61 שלה ברשות הרבים והזיקה - פטור; ואם תפשו הנזק - גובה חצי נזק 62 ממה שתפשו; שזה הדבר ספק הוא 63 אם אלו תולדות הקרן 64 שחייב עליה ברשות הרבים או תולדות הרגל 65 שפטור עליה ברשות הרבים, כמו שבארנו 66.

61 באבר המין של זכר. (62) אבל נזק שלם אינו יכול לתפוש. ממה נפשך: אם זהו "קרן" - אינו משלם אלא חצי נזק, ואם זהו "רגל" - הרי הוא פטור לגמרי ברשות הרבים. (63) בעיה שלא נפתרה (בבא קמא יט:), ומן הספק אין מוציאין ממון. ואם תפס הניזק, אין מוציאין מידו. (64) שאין דרכה בכך. (65) מכיון שאין כוונתה להזיק. (66) למעלה הלכה ח.

י. שלשה אבות 45 נזיקין פשור: הקרן 46, והשן, והרגל 47. תולדות הקרן 48: נגיפה 49, נשיכה 50, רביצה, בעיטה 51. תולדות השן 52: אם נתחככה בכחל להנאתה והזיקה בחוככה, וכן אם טנפה פרות 53 להנאתה. תולדות הרגל 54: הזיקה בגופה דרך הלוכה 55, או שהזיקה בשערה 56 דרך הלוכה, או כשפשה בזנבה 57, או באפה שעליה, בפרמביא 58 שבפיה, בזוג שבצוארה 59; וכן חמור שהזיק במשאו בשעת הלוכה 60, ועגלה המושכת בקרון שהזיקה בשעת משיכתה. כל אלו תולדות הרגל הן, וברשות הרבים פטורין, וברשות הנזק משלמין נזק שלם.

(45) נגיחה. (46) ראה למעלה הלכה ה. (47) מעשי נזק הנעשים לא על-ידי קרן ובכל זאת דינם כקרן, מכיון שהם דומים לה. (48) באחד מאברי הגוף. (49) בשן. (50) ברגל. כולן נמנות עם תולדות הקרן, כי הן דומות לה באופיין. (51) כל נזק שיש בו הנאה לבהמה המזיקה (ראה בבא קמא ג.). (52) על-ידי-זה שנתגלגלה עליהם להנאתה (ראה רש"י שם ד"ה נתחככה, ויח: ד"ה דחיק). או על-ידי גללים (=צואה) המחוברים לגופה. אבל הטילה גללים על הפירות הרי זה "צורות" ולא שן (ר"י מיגש ב'שיטה מקובצת' לבבא קמא יט. ורבינו חננאל שם ג.). (53) כל

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ו כ"א אלול תשע"ט

יום שני ט"ו אלול ה'תשע"ט

מצות לא תעשה שכב.

המצוה השכ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהעניש את החוטאים ומלהוציא את-הדין לפעל בשבת. והוא אמרו ותעלה: "לא-תבערו אש" (שם לה, ג), הפונה בכף: לא תשורף מי שנתחבב שרפה, והוא הדין לשאר מיתות. ולשון המכלתא (פרשת ויקהל שם): "לא תבערו אש" שרפה בפלל (האיסור על כל המלאכות) היתה ויצאת (בנפרד) ללמד: מה שרפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות בית דין ואינה דוחה את-השבת, אף כל-שאר מיתות לא ידחו את-השבת. וכבר אמרו (שבת ע:): "הבערה ללא יצאת" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה אלא מלקות כדין איסור של לאו), ולא נתקיים (לימוד זה להלכה) אלא (מטעם אחר פרטה הכתוב, והוא מפני) לחלק יצאת, והוא שיהא חייב על כל-מלאכה ומלאכה בפני עצמה. כמו שנתבאר במקומו. ובגמרא דבגי מערבא (ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו:): "בכל משבתיכם" רבי אילא בשם רבי ינאי: מפאן לכתה-דינין שלא יהיו דנין בשבת.

יום ראשון ט"ו אלול ה'תשע"ט

מצות לא תעשה שכב.

המצוה השכ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהעניש את החוטאים ומלהוציא את-הדין לפעל בשבת. והוא אמרו ותעלה: "לא-תבערו אש" (שם לה, ג), הפונה בכף: לא תשורף מי שנתחבב שרפה, והוא הדין לשאר מיתות. ולשון המכלתא (פרשת ויקהל שם): "לא תבערו אש" שרפה בפלל (האיסור על כל המלאכות) היתה ויצאת (בנפרד) ללמד: מה שרפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות בית דין ואינה דוחה את-השבת, אף כל-שאר מיתות לא ידחו את-השבת. וכבר אמרו (שבת ע:): "הבערה ללא יצאת" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה אלא מלקות כדין איסור של לאו), ולא נתקיים (לימוד זה להלכה) אלא (מטעם אחר פרטה הכתוב, והוא מפני) לחלק יצאת, והוא שיהא חייב על כל-מלאכה ומלאכה בפני עצמה. כמו שנתבאר במקומו. ובגמרא דבגי מערבא (ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו:): "בכל משבתיכם" רבי אילא בשם רבי ינאי: מפאן לכתה-דינין שלא יהיו דנין בשבת.

יום שלישי י"ז אלול ה'תשע"ט

מצות לא תעשה שכא.

1 המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך
2 חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל-יֵצֵא אִישׁ
3 מִמָּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" (שם טז, כט). וכא בקבלה (סוטה
4 כז): שִׁתְּחוּם (גבול) הַמָּסַע הוּא מֵה-שְּׁנוֹסֶף עַל אֲלָפִים
5 אֲמָה מֵחוּץ לְעִיר אֶפְלוֹ אֲמָה אַחַת. וְהַלּוּף אֲלָפִים אֲמָה
6 לְכָל-רוֹחַ — מֵתָר. וְלִשׁוֹן הַמִּכְלֵתָא (פרשת בשלח שם):
7 "אל-יֵצֵא אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ" — אלו אלפים אמה. ובגמרא
8 ערובין (יז) אמרו: "לוקין על אסור תחומין דבר תורה".
9 ובאותה המסכתא נתבאר דיני מצוה זו.

יום רביעי י"ח אלול ה'תשע"ט

מצות לא תעשה שכא.

10 המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך
11 חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל-יֵצֵא אִישׁ
12 מִמָּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" (שם טז, כט). וכא בקבלה (סוטה
13 כז): שִׁתְּחוּם (גבול) הַמָּסַע הוּא מֵה-שְּׁנוֹסֶף עַל אֲלָפִים
14 אֲמָה מֵחוּץ לְעִיר אֶפְלוֹ אֲמָה אַחַת. וְהַלּוּף אֲלָפִים אֲמָה
15 לְכָל-רוֹחַ — מֵתָר. וְלִשׁוֹן הַמִּכְלֵתָא (פרשת בשלח שם):
16 "אל-יֵצֵא אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ" — אלו אלפים אמה. ובגמרא
17 ערובין (יז) אמרו: "לוקין על אסור תחומין דבר תורה".
18 ובאותה המסכתא נתבאר דיני מצוה זו.

יום חמישי י"ט אלול ה'תשע"ט

מצות עשה קנה.

19 המצוה הקנ"ה — הצווי שנוצטוינו לקדש את השבת
20 ולומר דברים ביום השבת בכניסתו וביציאתו שבהם
21 נזכיר גדלת יום זה וכבודו, והיותו נבדל משאר הימים
22 שקדמו לו ושיבואו אחריו, והוא אמרו יתעלה: "זכור
23 את-יום השבת לקדשו" (שם כ, ח). כלומר: זכרהו זכירת
24 קדוש והבדלה [ויגדלה] — וזו היא מצות קדוש. ולשון
25 המכלתא (פרשת יתרו): "זכור את-יום השבת לקדשו —
26 לקדשו בכרכה". ובפרוש אמרו (פסחים קו): "זכרהו על

היין". ואמרו עוד: "קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו",
27 כלומר: "ההבדלה שהיא חלק מזכירת שבת שנוצטוינו
28 בה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף פסחים ובכמה
29 מקומות בכרכות (נא): ושבת (קנ).
30

יום שישי כ' אלול ה'תשע"ט

מצות עשה קנה.

31 המצוה הקנ"ה — הצווי שנוצטוינו לקדש את השבת
32 ולומר דברים ביום השבת בכניסתו וביציאתו שבהם
33 נזכיר גדלת יום זה וכבודו, והיותו נבדל משאר הימים
34 שקדמו לו ושיבואו אחריו, והוא אמרו יתעלה: "זכור
35 את-יום השבת לקדשו" (שם כ, ח). כלומר: זכרהו זכירת
36 קדוש והבדלה [ויגדלה] — וזו היא מצות קדוש. ולשון
37 המכלתא (פרשת יתרו): "זכור את-יום השבת לקדשו —
38 לקדשו בכרכה". ובפרוש אמרו (פסחים קו): "זכרהו על
39 היין". ואמרו עוד: "קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו",
40 כלומר: "ההבדלה שהיא חלק מזכירת שבת שנוצטוינו
41 בה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף פסחים ובכמה
42 מקומות בכרכות (נא): ושבת (קנ).

יום ש"ק כ"א אלול ה'תשע"ט

מצות עשה קנה.

43 המצוה הקנ"ה — הצווי שנוצטוינו לקדש את השבת
44 ולומר דברים ביום השבת בכניסתו וביציאתו שבהם
45 נזכיר גדלת יום זה וכבודו, והיותו נבדל משאר הימים
46 שקדמו לו ושיבואו אחריו, והוא אמרו יתעלה: "זכור
47 את-יום השבת לקדשו" (שם כ, ח). כלומר: זכרהו זכירת
48 קדוש והבדלה [ויגדלה] — וזו היא מצות קדוש. ולשון
49 המכלתא (פרשת יתרו): "זכור את-יום השבת לקדשו —
50 לקדשו בכרכה". ובפרוש אמרו (פסחים קו): "זכרהו על
51 היין". ואמרו עוד: "קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו",
52 כלומר: "ההבדלה שהיא חלק מזכירת שבת שנוצטוינו
53 בה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף פסחים ובכמה
54 מקומות בכרכות (נא): ושבת (קנ).

ירמיה פרק כא יג-יד

י הנני אליך ישבת העמק צור המישור נאמ' יהוה האמרים מייחת עלינו ומי יבוא במעונותינו:
יד ופקדתי עליכם כפרי מעלליכם נאמ' יהוה והצתי אש ביערה ואכלה כל-סביביה:

ירמיה פרק כב א-ט

א כה אמר יהוה רד בית-מלך יהודה ודברת שם את-הדבר הזה: ב ואמרתי שמע דבר-יהוה מלך יהודה הישב על-כסא דוד אתה ועבדיך ועמך הבאים בשערים האלה: ג כה א אמר יהוה עשו משפט וצדקה והצילו גזול מיד עשוק וגר יתום ואלמנה אל-תחמסו ודם נקי אל-תשפכו במקום הזה: ד כי אם-עשו תעשו את-הדבר הזה ובאו בשערי הבית הזה מלכים ישיבים לדוד על-כסאו רכבים ברכב ובפוסים הוא (ועבדו) ועבדיו ועמו: ה ואם לא תשמעו את-הדברים האלה כי נשפעת' נאמ' יהוה ב-לחרבה יהיה הבית הזה: ו פירכה א אמר יהוה על-בית מלך יהודה גלעד אתה לי ראש הלבנון אם-לא אשיתך מדבר ערים לא (נושבה) נושבו: ז וקדשתי עליך משחתים איש וכליו וכתרו מבחר ארויך והפילו על-האש: ח ועברו גוים רבים על העיר הזאת ואמרו איש אל-רעהו על-מה עשה יהוה פכה לעיר הגדולה הזאת: ט ואמרו על אשר עזבו את-ברית יהוה אלהיהם וישתחוו לאלהים אחרים ועבדו:

רש"י

(יג) יושבת העמק. ירושלים היא בתוך עמק, ד"א שהעמיק הקב"ה עצה עליך להחריבך: צור המישור. הר שכל סביביו מישור: מי יחת עלינו. מי יחנה עלינו כמו כי שם ארם נחיתים (מלכים ב ו):
(ג) אל תנו. זו אונאת דברים: (ו) גלעד אתה לי

מצודת דוד

(יג) הנני אליך. הנה אני אליך להצר לך אתה ירושלים היושבת בתוך העמק כי סביב ירושלים בסמוך לה היה עמק והיא על ההר ממעל: צור המישור. היושבת על הצור אשר במישור: מי יחת עלינו. מי ירד עלינו למלחמה, ומי וכו' כאומר הלא העיר בצורה וחזקה ומי יערב לבו לגשת אלינו למלחמה ומי יכבוש אותה: (יד) ופקדתי. אשגיח עליכם להשיב כגמול מעשיכם: ביערה. הם ערי יהודה: ואכלה. תשרף הכל:

(ב) אתה ועבדיך. גם אתה שמע גם עבדיך וכו' ישמעו: בשערים האלה. שערי בית המלך: (ג) גזול. הגזול: עשוק.

מצודת ציון

(יג) צור. סלע: המישור. מל' ישר ושוה: יחת. ענין ירידה כמו חציץ נחתו בי (תהלים לח): במעונותינו. מל' מעון ומדור כמו ה' מעון אתה היית (שם צ): (יד) ופקדתי. ענין השגחה: והצתי. ענין הבערה כמו באש יצתו (ישעיה לג): ואכלה. ענין שריפה כמו מאכלת אש (שם ט):

(ג) תנו. ענין אונאת דברים וכן וגר לא תונה (שמות כב): תחמוסו. ענין עושק: (ו) אשיתך. ענין שימה כמו שתו עלי (תהלים א): נושבו. מל' ישיבה: (ז) וקדשתי. ענין הזמנה כמו קדשו מלחמה (יזאל ד):

הגזול: אל תנו. זהו אונאת דברים של עגמת נפש: אל תחמוסו. אל תעשו להם חמס וזהו עושק הממון: (ד) ובאו. אז יבואו בשערי הבית וכו': לדוד. ר"ל מי מזרע דוד ישב על כסאו למלוך על ישראל: ברכב. במרכבה הראויה למלך: ובסוסים. המושכים את הרכב: הוא וכו'. גם הוא יבוא בשערי הבית הזה גם עבדיו ועמו יבואו עמו: (ה) כי לחרבה וכו'. ואין מי יבוא בשערי: (ו) גלעד אתה לי. אם אמנם אתה בעיני כגלעד אשר כל ארץ סיחון ועוג וכל הבשן היו נקראים על שמם כמ"ש ויבואו וכו' אל ארץ הגלעד (יהושע כב) כי כן הוא ציון וירושלים מקום בית המלך כי היא העיר החשובה שבכל ארץ ישראל ולתוספת ביאור אמר ראש הלבנון ר"ל ראש לכל ארץ ישראל הנקראת בשם לבנון כמ"ש החר הטוב הזה והלבנון (דברים ד): אם לא. הוא ענין לשון שבועה כאדם האומר אם לא כן הוא יהיה כזאת וכזאת, וגזם ולא אמר. וכן אם לא בתים רבים (ישעיה ה) ור"ל עם כל החשיבות הריני נשבע שאשים אותך כמדבר וכערים אשר לא נתישבו מעולם: (ז) וקדשתי. אומין עליה אנשים משחיתים כל איש יהיה עם כלי מלחמתו: וכתרו. ר"ל יהרגו השרים והגבורים ולפי שאמר ראש הלבנון אמר לשון הנופל בעצי היער: (ח) על העיר. סמוך להעיר: על מה. בעבור מה: (ט) ואמרו. רעיהם ישיבום לומר על אשר עזב וכו':

קהלת פרק ח – ח

ח אין אדם שליט ברוח לכלוא את־הרוח ואין שלטון ביום המות ואין משלחת במלחמה ולא־ימלט רשע את־בעליו: ט את־פליזה ראיתי ונתון את־לבי לכל־מעשה אשר נעשה תחת השמש עת אשר שלט האדם באדם לרע לו: י ובכן ראיתי רשעים קברים ובאו וממקום קדוש יהלכו וישתכחו בעיר אשר בן־עשו גם־זה הבל: יא אשר אין־נעשה פתגם מעשה הרעה מהרה על־פן מלא לב בן־האדם בהם לעשות רע:

רש"י

עליהם (ישעיה כג) זה העם לא היה ושלטו בביתו של הקב"ה שהוא מקום קדוש ובלכתם משם אל ארצם היו משתבחים בעירם אשר כך וכך עשו בביתו של מקום אל תקרי וישתכחו אלא וישתכחו, כך דרשוהו רז"ל ולעניין השכחה כך נדרש באגדה וסופו שישתכח שמם וזכרם מן העיר עצמה אשר כן עשו בה שנאמר (יואל ד) וקבצתי את כל הגוים אל עמק יהושפט במקום שניאצו לפניו יפרע מהם וכן הוא אומר (תהלים עג) ה' בעיר צלמם תבזה: גם זה. אחד מן ההבלים שנמסרו לעולם לייגע את הבריות שאין הקב"ה ממהר להפרע בעושי הרעה והבריות סבורים אין דין ואין דיין: (יא) אשר אין נעשה פתגם. משפט מעשה הרעה מהרה. שאין הקב"ה ממהר להפרע מעושי הרעה ועל כן הם סבורים אין דין ומלא לבם בקרבם לעשות רע:

(ח) אין אדם שליט ברוח. ברוחו ויצרו של שלוחו של מקום לכלוא ולמנוע ממנו את הרוח שבגופו שלא יטלנו מלאך המות: ואין שלטון. של שום מלך ניכר ביום מותו, בכל מקום אתה מוצא והמלך דוד וביום מותו (מלכים א ב) ויקרבו ימי דוד למות לא הוזכר מלכות כאן: ואין משלחת במלחמה. זו לאמר אשלח בני או עבדי במקומי: (ט) את כל זה ראיתי. האמור למעלה: ונתון את לבי לכל מעשה. וגם לכל מעשה בני אדם נתתי את לבי וראיתי עת אשר שלט אדם בחבירו וגבר עליו וסופו נהפך לרעתו עמלק נתגבר על ישראל וסופו (במדבר כד) ואחריתו עדי אובד כך פרעה כן נבוכדנצר וכן סנחריב: (י) ובכן. ואז: ראיתי רשעים קבורים. בנבואה זו ראיתי רשעים קבורים שהיו ראויים להטמן בעפר שהיו נבזים בין שאר אומות שנאמר

מצודת ציון

(ח) ברוח. ברצון: לכלוא. מלשון בית הכלא ומאסר: הרוח. ענינו נשמת רוח האדם: משלחת. ענינו נשק וכלי זיין. כמו ויעש שלח לרוב (דהי"ב לב ה): רשע. ענינו חרדה ובלבול. כמו ובכל אשר יפנה ירשיע (ש"א יד מז): (י) ובכן. ואז. כמו ובכן אבוא אל המלך (אסתר ד טז): וישתכחו. מלשון שכחה: כן. ענינו אמת וראוי. כמו כן בנות צלפחד דוברות (במדבר כז ז): (יא) פתגם. ענינו כמו דבר. וכן ונשמע פתגם המלך (אסתר א כ):

מצודת דוד

(ח) שליט ברוח. איננו מושל על רצון שליח המקום הבא ליטול את הנשמה, כי לא יוכל לבטל את רצונו לכלוא את הנשמה בתוך הגוף לבל יוכל לקחתה: ואין שלטון. אין הממשלה מועלת ביום המות להנצל על ידה מן המיתה: ואין משלחת במלחמה. הנשק המוכן בעת המלחמה אין מועיל להציל מן המות: ולא ימלט רשע. החרדה והבלבול מה שבעל זרוע מחריד ומבלבל את העומד עליו, החרדה ההיא לא ימלט את בעליו מיד שליח המקום הבא לקחת את הנפש: (ט) את כל זה. האמור למטה כל המעשה אשר נעשה, ראיתי

בעיני ושמתי לבי עליהם להבינם: תחת השמש. רוצה לומר, בזה העולם: עת. והנה ראיתי והבנתי אשר הזמן היא שבני האדם שולטים זה על זה לעשות רעה זה לזה, על כי היכולת נתון ביד הרוצה להרע אל הזולת: (י) ובכן ראיתי. ואז ראיתי בנופלים רשעים שהיו בשפל המצב, ובני אדם חשבו שלא יוסיפו עוד לקום לקדמותן כאלו כבר היו קבורים בארץ: ובאו. ואחר כך כאלו חזרו ובאו מקברים ושבו לקדמותן: וממקום קדוש יהלכו. והצדיקים המתהלכים ממקום קדוש אשר כל דרכם מקדושה לקדושה: וישתכחו בעיר. והם כאשר נפלו לא קמו עוד ונשתכחו מן הלב בהעיר עצמה אשר עשו בה האמת והראוי: גם זה הבל. רוצה לומר, אף שבזה יש מה מן התועלת, כי בהיות כן יש שגר הרבה לאוחז במעשי הצדק, בראות תקומת הרשעים אחרי נפלים ואבדן הצדיקים הנה עם כל זה להבל יחשב, וכמו שמפרש במקרא שלאחריו: (יא) אשר אין נעשה. עתה יפרש למה נחשב להבל, ואמר כי בעבור שלא נעשה מהרה כי עודו חי לא נעשה בו דבר תשלום גמול מעשה הרעה, לזה נתמלא מחשבת לב בני האדם בקרבם לעשות רע בחושבם שאין השגחה ואין דין:

ו רבי יוסי אומר: כל המכבד את התורה – גופו מכבד על הבריות; וכל המחלל את התורה – גופו מחלל על הבריות.

ז רבי ישמעאל בנו אומר: החושף עצמו מן הדין – פורק ממנו איבה וגזל ושביעת שוא. והגם לבו בהוראה – שוטה, רשע וגם רוח.

ח הוא היה אומר: אל תהי דן יחיד, שאין דן יחיד אלא אחד. ואל תאמר: קבלו דעתי! שהן רשאים ולא אתה.

פירוש ברטנורא

ו כל המכבד את התורה. הדורש החסרות והיתרות שבתורה ומראה מעם על כל קוץ וקוץ לומר שאין בה דבר לבטלה, אין לך כבוד תורה גדול מזה. אי נמי, המכבד ספר תורה ומכבד לומדי התורה והעוסקים בה, כל אלו בכלל מכבד את התורה הן:

ז החושף עצמו מן הדין. במקום שיש גדול ממנו. אי נמי, אומר לבעלי הדין שיתפשו: **פורק ממנו איבה.** שהיוצא מכות דין חייב, שונא לדין, שאומר בלבו לא היפך בוכתי: וגזל. שמא יחייב הזכאי ונמצא שגול בא על דיו: **ושביעת שוא.** שמא יחייב שבועה למי שאינו חייב בה ונמצא מביא לידי שבועת שוא. אי נמי, קרי תנא לשבועת שקר שבועת שוא, כגון האומר לא ליתר ולזה, דבשעת שבועה צאה מפיו לשוא: **והגם לבו בהוראה.** בלא עיון ובלא המתנה:

ח אל תהי דן יחיד. אע"פ שיחד מומחה יכול לדון, מדרכי חסידות הוא שאפילו מומחה לא יהי דן יחיד. ודוקא כשלא קבלוהו בעלי הדין עליהם לדין, אבל קבלוהו בעלי הדין עליהם, דן יחיד ואפילו מדרך חסידות: **שאין דן יחיד אלא אחד.** הקב"ה שהוא יחיד בעולמו: **ואל תאמר.** לחברך החולקים

משניות מבוארות – קהתי

יוס ראשון

באור משנה ו

אביו הם. כאביו ישב אף הוא בצפורי והורה בה הוראות. בתור דיין היה נזהר מאד גם מאבק שוחד, וכך מסופר עליו (כתובות קה, ב): "דבי ישמעאל ברבי יוסי היה אריסו רגיל להביא לו כל ערב שבת של פירות (ממנו של רבי ישמעאל), פעם אחת הביא לו בחמישי בשבת, אמר לו: מה נשתנה היום? אמר לו: דין יש לי ואמרת: לפי דרכי אבאי לו למר. לא קיבל ממנו. אמר לו: פסולני לך לדון. הושיב שני תלמידי חכמים ודנו לו דינו. עם שהוא הולך ובא אמר (רבי ישמעאל): אילו רצה היה טוען כך ואילו רצה היה טוען כך. אמר: תפח נפשם של מקבלי שוחד! ומה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי – כך, מקבלי שוחד – על אחת כמה וכמה". מכאן, דרשו עליו את הפסוק (ישעיהו לג, טו): "נוער כפיו מתמחר בשוחד" – כגון רבי ישמעאל ברבי יוסי (מכות כד, א).

רבי ישמעאל בנו – של רבי יוסי בן חלפתא – **אומר:** **החושף עצמו מן הדין** – המונע את עצמו מלהיות דיין, כגון במקום שיש דיינים אחרים, או שאומר לבעלי הדין שיתפשו ביניהם, **פורק ממנו איבה** – שכן בעל הדין היוצא חייב, שונא את הדיין בלבו, **וגזל** – שמא יחייב את הזכאי לשלם, ונמצא גזולו, **ושביעת שוא** – שמא יחייב שבועה למי שאינו חייב בה, ונמצא מביא לידי שבועת שוא (ברטנורא). ויש מפרשים: שמא יחייבנו שבועה שלא כדון וישיבע לשקר, ונמצא נכשל על ידו שלא כדון (חמאירי). **והגם לבו בהוראה** – דיין שבוטח בעצמו שלא יטעה, והוא נחפז להורות ללא עיון ומתינות, הרי הוא **שוטה** – מפני שהוא חכם בעיניו, ואין לך שטות גדולה מזו, שנאמר (**משלי כו, יב**): "ראית איש חכם בעיניו, תקוה לכסיל ממנו", **רשע** – שאילו היתה בו יראת שמים, לא היה אץ בדבריו כל כך, כי יודע כל אחד, שהשגגה מצויה בבני אדם, ואף חכם גדול עלול לטעות, **וגם רוח** – בעל גאווה שרוצה להראות לעולם את כוחו וחכמתו (רבנו יונה). ויש מפרשים: שוטה – שמרבה לעצמו איבים על ידי פסק דינו, רשע – שאינו חושש לגזל ושביעת שוא, וגם רוח – שמתוך גאוותו בוטח הוא בעצמו שאינו יכול לטעות (**תפארת ישראל**).

יוס שני

באור משנה ח

משנתו מביאה מאמר נוסף של רבי ישמעאל בן רבי יוסי, הממשיך באזהרות לדין, כיצד יחשוף עצמו מאחריית הדין.

הוא – רבי ישמעאל בנו של רבי יוסי בן חלפתא – **היה אומר:** **אל תהי דן יחיד** – אף על פי שמדין תורה יכול מומחה לרבים (שנתמחה בהוראה ויצא לו שם שהוא בקי בדינים) לדון יחיד (סנהדרין ה, א), מכל מקום מידת חסידות היא, שאפילו מומחה לא ישב יחיד בדין, אלא יצרף עמו עוד שניים, שמתוך שהם שלושה, הרי הם נושאים ונותנים בדבר ומוציאים את הדין לאמתו; ולפיכך אל תהא דן יחיד, **שאין דן יחיד אלא אחד** – הקדוש ברוך הוא, שהוא

באור משנה ז

רבי ישמעאל היה הגדול בחמשת בניו של רבי יוסי בן חלפתא, שהזכירו אותם בהקדמה למשנה הקודמת. את תורתו קיבל מאביו וכמעט כל מאמריו בהלכה בשם

ט רבי יונתן אומר: כל המקיים את התורה מעני – סופו לקיימה מעשר; וכל המבטל את התורה מעשר – סופו לבטלה מעני.

י רבי מאיר אומר: הוי ממעט בעסק, ועסק בתורה; והוי שפל רוח בפני כל אדם; ואם בטלת מן התורה – יש לך בטלים הרבה בנגדך; ואם עמלת בתורה – יש לו שכר הרבה לתן לך.

פירוש ברטנורא

עליך. קבלו דעתי. שאני מומחה וכלא הצירוף שלכם הייתי יכול לדון: שהן רשאים ולא אתה. הואיל וצירפת אותם עמך ראוי שיפסק הדין על פי הרבים: **ט המקיים את התורה מעני.** שהוא דחוק למונות ומתבטל ממלאכתו כדי לעסוק בתורה: המבטל את התורה מעושר. מחמת רוב המנוח צריך ליתן לבו פעם לכאן ופעם לכאן ולא לו פנאי לעסוק בתורה:

י הוי ממעט עסק. המעט בעסק שחורתך ומלאכתך, ויהיה עיקר עסקך בתורה: והוי שפל רוח בפני כל אדם. ללמוד אפילו ממי שהוא קטן ממך בחכמה: **יש לך בטלים הרבה בנגדך.** שיוסייעו לבטלך. פירוש אחר, יש בעולם כמה בטלים שהם הרשעים וחיות רעות שהם בטלים, ועל ידם הקב"ה יביא עליך פורענות: **ואם עמלת בתורה.** הוא עצמו ישלם שכרך ולא על ידי שליח. ובוה יתירה מרה טובה על מרת פורענות:

משניות מבוארות – קהתי

אחרי שיצא אלישע בן אבויה לתברות רעה והיה ל"אחר". חכמינו אמרו עליו: "רבי מאיר רימן מצא, תוכו אכל וקליפתו זרק" (חגיגה טו, ב). גדול היה חלקו של רבי מאיר בסידור המשנה, שכן אמרו (סנהדרין פו, א): "סתם משנה – רבי מאיר אליבא דרבי עקיבא", כלומר משנתו של רבי מאיר, שקיבלה מרבי עקיבא רבו, הונחה ליסוד בסידור המשנה, שהגיע לידי שכלול אחר כך על ידי רבי יהודה הנשיא. בראש הכל העמיד רבי מאיר את לימוד התורה, שכן התורה מחנכת את האדם, מעדנת את רוחו, משפרת את מידותיו ומעלה אותו למדרגה עליונה, כמאמרו להלן (פרק ו משנה א): "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה"... ולמעלה (ג, ח) אמר רבי דוסתאי משמו: "כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו". אף במאמרו שבמשנתו מעורר הוא את האדם לראות את עסקו בתורה כדבר שהוא למעלה מהכל, ועיקרם של חייו.

רבי מאיר אומר: הוי ממעט בעסק – השתדל למעט ככל האפשר בעסקי פרנסתך, ויעסק בתורה. ויהיה עיקר עסקך בתורה, כלומר שתעשה תורתך קבע ומלאכתך עראי. **והוי שפל רוח בפני כל אדם** – ללמוד אפילו ממי שהוא קטן ממך בחכמה, כמו שאמר בן זומא (לעיל משנה א): "איהו חכם? הלומד מכל אדם". ויש מפרשים: גם כשתצליח בתורה, שהיא המעלה האמיתית, אל תתגאה בה; ומכל שכן במעלות אחרות גשמיות, שאינן ראויות להתגאות בהן (רבנו יונה). **ואם בטלת מן התורה – מחמת עסקך, יש לך בטלים הרבה בנגדך** – יימצאו הרבה דברים שיוסיפו להטרידך ולגזול את זמנך, ולבטלך מתורה. והמאירי מפרש: ואם בטלת מן התורה – אם בטלת ממנה והלכת להתעסק באומנות או במלאכה אחרת, לא תעלה בזה על מעלת זולתך, כי יש לך בטלים הרבה בנגדך – שאם, למשל, תהיה לסוחר, הרי כמה מבני אדם סוחרים כמותך, וכן בכל המלאכות והאומנויות. וקראם התנא "בטלים", כי הכל אפס ותוהו בערך התורה. אבל כשתשתדל במעלת התורה, תעלה בה על מעלת זולתך, כי מעטים תמצא לחברתך, כמו שאמרו חכמי המוסר: "האמת כבדה, על כן נושאה מעטים"; ורבותינו אמרו (בראשית רבה צא, יא): ארבעה דברים הם תשמישו של עולם, וכולם אם אבדו – יש להם חילופים ותמורה, ואלו הן: "כי יש לסוף מוצא, ומקום לזחב יזוקו. ברזל מעפר יוקח, ואבן יצוק נחושה" (איוב כח, א-ב); אבל תלמיד חכם שמת – מי מביא לנו תמורתו? זהו שכתוב (שם שם, יב): "והחכמה מאין תמצא". ובאבות דרבי נתן מובא: "כל השוקד על דברי תורה, מוסיפים לו שוקדים כנגדו; וכל הבוטל מדברי תורה, מוסיפים לו בטלים כנגדו, כגון ארי זזאב ונמר וברדלס ונחש והגייסות והליסטים, שהם באים ומקפים אותו ונפרעים ממנו, שנאמר (תהלים נח, יב): "אך יש א־להים שופטים בארץ", וכל אלה הבטלים שנימנו, הם שבט אפו של הקב"ה ושלחיו לעשות משפטו בעוברי רצונו". **ואם עמלת בתורה** – ומעטת בעסקך, **יש לו** – להקדוש ברוך הוא, **שכר הרבה לתן לך** – הקב"ה בכבודו ובעצמו נותן שכר לעוסקי תורתו לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח, ובוה יתירה מידה טובה על מידת פורענות (רבנו יונה: ברטנורא).

יחיד בעולמו. **ואל תאמר:** – אם חבריך, שצרפת עמך לדון, חולקים עליך ואינם מסכימים לדעתך, אל תאמר להם: **קבלו דעתי!** – שהרי כמומחה יכול הייתי לדון יחיד, ולא צרפתיכם עמי אלא מתוך מידת חסידות. **שהן רשאים – לקבל דעתך אם ירצו,** או אפילו לומר לך שתקבל דעתם, **ולא אתה – אבל אתה אינך יכול להכריחם לקבל את דעתך,** שהואיל וצרפת אותם עמך, ראוי שייפסק הדין על פי הרבים, כמו שכתוב (שמות כג, ב): "אחרי רבים להטות".

באור משנה ט

רבי יונתן היה תלמידו של רבי ישמעאל. הוא היה דבק בתורה רבו, שהיה אומר: "דברה תורה כלשון בני אדם", בניגוד לדעתו של רבי עקיבא שהיה דורש כל אות יתירה שבתורה. מלבד במשנתו אינו נזכר יותר במשנה. לעומת זה נזכר שמו פעמים רבות במכילתא (לספר שמות) ובספרי (לספר במדבר), שהם מדרשי הלכה מיסוד בית מדרשו של רבי ישמעאל. במאמרו שבמשנתו בא רבי יונתן להזהיר שלא יימנע אדם מלעסוק בתורה בין מתוך טרדות של עוני ובין מתוך טרדות של עושר.

רבי יונתן אומר: כל המקיים את התורה מעני – שלמרות עניותו וסבלו, דאגתו וטרחתו כל היום למצוא פרנסתו, הוא קובע עתים לתורה, סופו לקיימה מעשר – עתיד הוא לעסוק בתורה מתוך רוחה ושלווה נפש ללא טרדות ודאגות. וכל המבטל את התורה מעשר – שמרוב טרדותיו בעסקי המרוכבים, הוא מתבטל מלימוד תורה, סופו לבטלה מעני – עתיד הוא להיבטל מתורה מחמת עניות ומצוקה. ויש אומרים, שאין לפרש את המשנה של המקיים את התורה מעני סופו להיות עשיר, וכל המבטל את התורה מעושר סופו להיות עני. שהרי רואים אנחנו אנשים המקיימים את התורה מעני ולא זכו לקיימה בעושר, וכן רואים כמה רשעים מתים עשירים; אלא פירוש הדברים הוא, שאיש המקיים את התורה מעני – אף אילו היה עשיר לא היה נמנע מלקיימה; וכן כל המבטל את התורה מעושר, כלומר שעושרו גורם לביטול תורתו – אף אילו היה עני היה מבטלה; כלומר שאין לתלות קיומה של תורה או ביטולה לא בעושרו של אדם ולא בעניותו אלא בזיקתו הנפשית לתורה ה'. פירוש אחר: כל המקיים את התורה מעני סופו לקיימה מעושר – שהוא זוכה להיות שמח בחלקו, כדברי בן זומא (לעיל משנה א): "איהו עשיר – השמח בחלקו" (ישפת אחח).

י ו ש ל י ו

באור משנה י

"אמר רבי אחא בר חנינא: גלי ידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שאין בדרך של רבי מאיר נמוות (גדול וחריף), ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו? שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו, שהוא אומר על טמא – טהור, ומראה לו פנים (מביא לזה ראיות ונבוכות): ועל טהור – טמא, ומראה לו פנים. שני: לא רבי מאיר שמו, אלא רבי נהוראי שמו, ולמה נקרא שמו רבי מאיר? שהוא מאיר עיני חכמים בהלכה" (ערובין יג, ב). רבו המובקש של רבי מאיר היה רבי עקיבא; וגם למד אצל רבי ישמעאל. כן למד תורה מאלישע בן אבויה, ולא נמנע מלשמוע תורה מפיו גם

יֵא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת – קוֹנֶה לוֹ פְּרָקְלִיט אֶחָד; וְהָעוֹבֵר עֲבָרָה אַחַת – קוֹנֶה לוֹ קְטִיגוֹר אֶחָד. תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים – בְּתָרִים בְּפָנֵי הַפְּרָעָנוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדֵּלָר אוֹמֵר: כָּל בְּגָסִיָּה שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם – סוֹפָה לְהִתְקַנֵּם; וְשֹׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם – אֵין סוֹפָה לְהִתְקַנֵּם.
יב רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן שְׁמוּעַ אוֹמֵר: יְהִי כְבוֹד תַּלְמִידֶךָ חָבִיב עָלֶיךָ בְּשֶׁלֶךָ, וְכְבוֹד חֲבֶרְךָ – בְּמוֹרָא רַבָּךְ, וּמוֹרָא רַבָּךְ – בְּמוֹרָא שְׁמַיִם.

פירוש ברטנורא

יֵא פֶּרְקְלִיט. מלאך מליץ טוב: קטיגור. מליץ רע. ולשון קטיגור, קורא תגר. וסניגור שהוא הפך קטיגור, פירושו שונא תגר: **יב יְהִי כְבוֹד תַּלְמִידֶךָ חָבִיב עָלֶיךָ בְּשֶׁלֶךָ.** שכן מצונו במשה שאמר ליהושע תלמידו בחר לנו אנשים, (שמות י"ז) עשאו שוה לו: **וכבוד חבירך כמורא רבך.** דא"ל אחרן למשה בי אדוני, (במדבר י"ב) ואחיו גדול ממנו בשנים היה וקרי ליה אדוני: **ומורא רבך כמורא שמים.** דכתיב (שם י"א) אדוני משה כלאם, כלם מן העולם, כיון שמרדו כך כאילו מרדו בהקב"ה וחיבים כליו:

משניות מבוארות – קהתי

הכנסיה להשיג את מטרתה, והישגיה יהיו קיימים ומבורכים. **וְשֹׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם** – שכל אחד עומד על דעתו מתוך כוונה של קניטור והתנצחות, ולא למען האמת לאמתה (חמאירי), **אֵין סוֹפָה לְהִתְקַנֵּם** – לא יהא קיום לתוצאותיה ומעשיה. ובאבות דרבי נתן (סוף פרק ט) אמרו: "כנסייה שהיא לשם מצוה – זו כנסיית אנשי כנסת הגדולה; ושלא לשם מצוה – זו כנסיית אנשי דור הפלגה".

יוס רביעי

באור משנה יב

רבי אלעזר בן שמוע הוא "רבי אלעזר" סתם שבמשנה, מתלמידי רבי עקיבא. בגמרא (ערוכין נג, א) מובא: "אמר רבי (רבי יהודה הנשיא): כשהיינו לומדים תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע, היינו יושבים ששה באמה", כלומר שהיו לו תלמידים רבים, והיו לומדים אצלו כשהם יושבים צפופים. "הוא היה אומר: גדול השלום, שלא נטעו הנביאים בפי כל חבריה אלא שלום" (פסוקי דשם). במאמרו שבמשנתנו בא רבי אלעזר להורות, כיצד יתייחס אדם לתלמידו, לחברו ולרבו.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן שְׁמוּעַ אוֹמֵר: יְהִי כְבוֹד תַּלְמִידֶךָ חָבִיב עָלֶיךָ בְּשֶׁלֶךָ – ככבודך, שכן מוצאים במשה רבנו שאמר ליהושע: "בחר לנו אנשים" (שמות יז, ט) – "בחר לי" לא נאמר, אלא "בחר לנו", מלמד שעשאו כמותו, אף על פי שהוא היה הרב ויהושע היה תלמידו (אבות דרבי נתן כ"ו). **וְכְבוֹד חֲבֶרְךָ בְּמוֹרָא רַבָּךְ** – שכן מוצאים בהרבה שאמר למשה (במדבר יב, יא): "בי אדוני", שאף על פי שמוצהר היה אחיו, וקטן ממנו, עשאו כרבו (שם). וכן אמרו (בבא מציעא ג, א): "תלמידי חכמים שבבבל עומדים זה מפני זה וקורעין זה על זה" (כדין תלמיד לרב. לפי שהיו יושבין תמיד בבית המדרש יחד, ומקשיין ומפרקין. וכולם למידים זה מזה – רש"י); **וּמוֹרָא רַבָּךְ בְּמוֹרָא שְׁמַיִם** – שכן מוצאים ביהושע שאמר למשה (במדבר יא, כח): "אדוני משה כלאם" – כלם מן העולם, כיון שמרדו כך כאילו מרדו בהקב"ה וחיבים כליו (שם; ברטנורא). ב"תוספות יום טוב" מבואר (בשם מפרשים): לא שמשווה אותם לגמרי, שאם כן הכל שווה (במדרגה אחת); אלא לענין החיבוב הוא שמשווה אותם, כלומר שיהא כל אחד מאלה חביב עליו לכבוד או לירא כפי מדרגתו; ומלת "חביב" נמשכת לכולם. ויש גורסים: יהי כבוד תלמידך חביב עליך ככבוד חברך. ומבואר במדרש שמואל, שכוונת התנא היא, שיש להעריך את כל אחד במדרגה אחת למעלה מזו שהוא ראוי לה לפי מעמדו האמתי, כדי שלא לבוא לידי פגיעה בכבודו הראוי לו. ולפיכך יהי כבוד תלמידך חביב עליך ככבוד חברך – כיחסו של אדם לשווה לו; וכבוד חברך כמורא רבך – כיחסו של אדם למי שגדול ממנו; ומורא רבך כמורא שמים – וכן דרשו (שמות רבה ג): "ואתה תהיה לו לאלהים" (שמות ז, טז): אף על פי שהוא אחיך הגדול ממך, יהיה מוראך עליו; מכאן אמרו: "מורא רבך כמורא שמים"; אמר לו הקב"ה למשה: כשם שמוראי עליך כך מוראך עליו".

באור משנה יא

שני תנאים ידועים בשם רבי אלעזר בן יעקב. הראשון – חי עוד בזמן הבית, והוא ששנה את מסכת "מדות", בה הוא מתאר את בית המקדש לפרטיו, כפי מה שראה בעיניו. בן עזאי מספר, שמצא מגילת יוחסין, והיה כתוב בה בין השאר: "משנת רבי אלעזר קב ונקי", כלומר משנתו מעטה, אבל היא כסולת נקיה. והנשי – היה תלמידו של רבי עקיבא, והוא כנראה רבי אלעזר בן יעקב שבמשנתנו. בירושלמי (סוף פאה) מסופר עליו: פעם אחת בא עיור לעירו של רבי אלעזר בן יעקב. ישב לו רבי אלעזר בן יעקב על ידו, אמרו בני עירו: אלולא שאדם גדול הוא עיור זה, לא היה רבי אלעזר בן יעקב יושב לידו, נתנו לו פרנסתו בכבוד. אמר להם העיור: במה זכיתי לכך? אמרו לו: ראינו שרבי אלעזר בן יעקב ישב לצורך. התפלל עליו העיור תפילה זו: "אתה גמלת חסד עם מי שנראה ואינו רואה, זה שרואה ואינו נראה יקבל פיוסך ויגמול לך חסד". במאמרו שבמשנתנו בא רבי אלעזר בן יעקב לתלמידו שכל מצוה שאדם עושה יוצרת סניגור עליו, וכל עבירה – קטיגור.

רבי יוחנן הסנדלר היה תלמידו של רבי עקיבא, ונקרא "הסנדלר", על שם מלאכתו. ויש אומרים, שהוא נקרא כן על שם עיר מולדתו, אלכסנדריה של מצרים (ירושלמי חגיגה ג, א). בירושלמי (שם) מסופר: אחרי שבטלה גזירת אררינוס התכנסו שבעה זקנים, תלמידי רבי עקיבא, לבקעת רימון לעבר את השנה, וביניהם היה גם רבי יוחנן הסנדלר... שם פרצה מחלוקת בין החכמים בעניין הלכה, ורבי יוחנן הסנדלר אמר לרבי מאיר: "שימשתי את רבי עקיבא עומדות מה שלא שימשתי יושבות", כלומר: למדתי אצלו ושימשתי אותו הרבה יותר ממך, והחכמים קראו לו: "אלכסנדרי", על שם עיר מולדתו, כלומר שהוא מדבר ברמות רוח כדרך האלכסנדרונים היהירים. לבסוף נתפסו ועמדו משם בנשיקה. ואפשר שכלפי אותה הכנסיה שבבקעת רימון מכוונים דברי רבי יוחנן הסנדלר שבמשנתנו (פסוקי דשם חזרוב"ט). ואמנם תלמידי רבי עקיבא אלו, לאחר אסיפותיהם בבקעת רימון ובאושא, "עמדו או ומלאו את כל ארץ ישראל תורה" (בראשית רבה ג, א).

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת, קוֹנֶה לוֹ פְּרָקְלִיט אֶחָד – סניגור, מליץ ישר, המלמד זכות עליו; **וְהָעוֹבֵר עֲבָרָה אַחַת, קוֹנֶה לוֹ קְטִיגוֹר אֶחָד** – המקטרג עליו ודורש עונשו; כוונת התנא להעיר לאדם, שלא תהא עשיית מצוה אחת קלה בעיניו, כי בעשותו מצוה אחת כבר יש לו פרקליט אחד; וכן לא תהא עשיית עבירה אחת קלה בעיניו, כי על ידי עבירה נוצר קטיגור; ואין העבירה יוצאה במצוה, אלא אדם מקבל גמולו על המצוה כראוי, ועונשו על העבירה כראוי (חמאירי). **תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּתָרִים בְּפָנֵי הַפְּרָעָנוֹת** – כלומר שאם אדם עשה עבירות, תקנתו היא לחזור בתשובה ולעשות מעשים טובים, כי תשובה ומעשים טובים הם כתריס, המשמש מגן ומחסה, בפני הפורענות. וכן אמרו: "גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות" (יומא פו, א). ועוד אמרו: "כל מי שיש בידו עבירה ומתבייש לעשות תשובה, יתלפה במעשה הטוב ויעשה תשובה ויתקבל; משל לאדם שיש לו צרורות של זוזים רעים, ילך אצל שולחני ויתן לו תוספת ויחליפם בזוזים טובים – אף כל מי שיש בידו מעשים רעים, יעשה תשובה ומעשים טובים" (ילקוט הושע ג). **רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדֵּלָר אוֹמֵר: כָּל בְּגָסִיָּה שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם** – לשם מטרה של מצוה, או לברר איזה ענין לאמתו, מבלי שתהייה למתכנסים פניות אישיות, **סוֹפָה לְהִתְקַנֵּם** – עתידה

פירוש ברטנורא

די הוי גולה למקום תורה. אם אין תלמידי חכמים במקומך: ואל תאמר שהיא תבוא אחרך. תלמידי חכמים יבואו לך; שחברך יקיימה בידך. ואל תסמוך שחברך כשיבוא מבית הרב יקיימו התורה בידך, שתלמוד מהם מה שלמדו הם מן הרב. אלא הוי גולה אתה בעצמך למקום הרב, שאינו דומה שומע מפי תלמד לשומע מפי הרב. פירוש אחר: שחברך יקיימה בידך. מפני מה אני אומר לך הוי גולה למקום תורה, שחברך יקיימה בידך, שאפילו

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה יג

רבי יהודה אומר: הוי זְהִיר בַּתְלָמוֹד – בלימוד התורה, לדקדק בכל דבר ולהבין את טעמו ונימוקו, כדי שתדע את הענין ואת מסקנתו ההלכתית על בוריים, **שְׁשֻׁגְגַת תְּלָמוֹד עוֹלָה זָדוֹן** – כל חטא שיחטא אדם על ידי שגגה בלימודו, נחשב לו כאילו עשהו בזדון, כי אלמלא רשלנותו, לא היה בא לכלל טעות. וכן מבואר בברסטרורה: "אם טטעה בהוראה מתוך שלא דקדקת בתלמודוך ותבוא להחזיר את האסור, הקב"ה מעלה לך כאילו עשית מזיד". והמאירי כותב: "זהוהיר התנא את האדם, שתהא משנתו סדורה בפיו, עד שיהיו דברי תורה מצויים בידו ומזומנים להוראה, שאם לא כן פעמים שישאלוהו בדבר נחוץ, ויורה בו שלא כהוגן ונמצא מכשיל את הריבים, ואין לו להצטדק בטענת שגגה, ששגגת תלמוד עולה זדון". וסוף הכוונה, שאם לא מצא עצמו מזומן לכך, אל ימהר להוציא דבר מפיו עד שיקור ויובדק יפיה יפה. וכן בעת לימודו לא יזוז ממקומו עד שיעלה ביאור משנתו כהוגן, וכן תביאהו עצלותו לשגגת הוראה". **רבי שמעון** בר יוחאי

אומר: שְׁלֹשָׁה קְטָרִים הֵם – שחיבה התורה לנהוג בהם כבוד: **קְטָר תּוֹרָה** – שכתוב בו (**ויקרא יט, לב**): "והדרת פני זקן", "זקן" זה שקנה חכמה; **וְקְטָר קְהִלָּה** – שכתוב בו (**ויקרא כא, ח**): "קדשתו... קדוש יהיה לך"; **וְקְטָר מַלְכוּת** – כתוב בו (**דברים יז, טו**): "שום תשים עליך מלך"; שתהא אימתו עליך (**קידושין לב, ב**). **וְקְטָר שֵׁם טוֹב** – מי שיש בידו מעשים טובים ושמועתו טובה מחמת מעשיו, לא מצינו לו "כתר" בתורה, שהיה חייבים לנהוג בו כבוד, אבל הוא **עוֹלָה עַל גְּבִיחַן** – שכל שלשת הכתרים צריכים לו, שבין תלמיד חכם ובין כהן גדול ובין מלך, אם מעשיו אינם טובים ויצא לו שם רע, אין חייבים לנהוג בו כבוד (**ברסנוורא**). והרמב"ם מפרש: "שלש המעלות הטובות הללו ניתנו לישראל בשעת מתן תורה, והן: הכהונה, והמלכות, והתורה. כהונה – זכה בה אהרן, שנאמר (**במדבר כה, יג**): "והיתה לו ולזרעו אחריי בריית כהונה עולם", מלכות – זכה בה דוד, שנאמר (**תהלים פט, לד**): "זרעו לעולם יהיה", וכסאו כשמש נגדי"; וכתר תורה – מונח לכל מי שירצה להתעטר בו; ואמרו

יש סוברים, שהשם נהוראי הוא כינוי לרבי מאיר, ויש סוברים שהוא כינוי לרבי נתנאל (תלמידו של רבי עקיבא), או לרבי אלעזר בן ערך, – מפני שכל אחד מהם היה מנהיג (מאיר) עיני חכמים בהלכה (ערוכין ג, ב). ברם, יש דעה שהיה תנא בשם ר, שהיה תלמידו של רבי יהושע ורבי טרפון, במלחוקת של רבי יוסי בן חלפתא. הוא היה אומר: "מניח אני כל אומנויות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משרכיה בעולם הזה והוקן קיימת לו לעולם הבא..." (מסנה סוסי קידושין). אף במאמרם שבמשנתנו זכרו את לומדי התורה, שאם אין ישיבת חכמים במקומם, יעזבו את ביתם וילכו למקום תורה.

רבי נהוראי אומר: **הווי גולה למקום תורה** – אם לא תמצא במקומך די סיפוקן בלימוד התורה, הווי גולה למקום שיש שם ישיבת חכמים ותלמוד מפהם, **ונאל תאמר שהיא תבוא אחרריך** – שהתורה תבוא למקומך, כלומר שתחכה עד שיבוא רב או חכם לעירך ותלמד ממנו, או **שחברריך יקיימנה בידך** – שחברריך שגלו למקום תורה ילמדוך כשישובו לביתם והם יקיימו על ידי כך את התורה בידך, כלומר שתשאל מהם ספוקתיך והם יבררו לך (והסאדי); אל תאמר כך, אלא הווי גולה אתה בעצמך למקום התורה, שאינו דומה שומע מפי

מִזְ רַבִּי יִצְחָק אֹמֵר: אֵין בִּידְנִי לֹא מִשְׁלֹת הָרָשָׁעִים וְאֵף לֹא מִיִּסּוּרֵי הַצַּדִּיקִים. רַבִּי מְתִיָּא בֶן חֲרָשׁ אֹמֵר: הוּי מְקַדִּים בְּשָׁלוֹם כָּל אָדָם, וְהוּי זָנֵב לְאֲרִיזוֹת, וְאֵל תְּהִי רֹאשׁ לְשׁוֹעֲלִים.
מִזְ רַבִּי יַעֲקֹב אֹמֵר: הָעוֹלָם הַזֶּה דּוֹמֶה לְפְרוּזְדוֹר בְּפָנֵי הָעוֹלָם הַבָּא, הַתֵּקֵן עֲצָמָךְ בְּפְרוּזְדוֹר, כְּדִי שְׁתַּכְנֵס לְטָרְקָלִין.

פירוש ברטנורא

אתה חרף ומפולפל ביותר לא תתקיים התורה כך אלא על ידי חברך שתשא ותתן עמהם, והיינו דמסיים ואל ביתך אל תשען:
טז אין בידני. כמו לא היה בדידי [במחשבה ק"ה ע"א]. כלומר אין הדבר הזה ידוע לנו מדוע דרך רשעים צלחה ומפני מה הצדיקים מדוכאים ביסורים. פירוש אחר, אין לנו בזמן הגלות לא משלוח והשקט שרגיל הקב"ה לתת לרשעים כדי לטרוף מן העוה"ב, ואף לא מן היסורים המיוחדים לצדיקים שהן יסורים של אהבה שאין בהן בטול תורה. כלומר יצאנו מכלל רשעים שאין לנו השלוח שיש לרשעים, ולכלל צדיקים לא הגענו, שהיסורים שלנו אינם של אהבה כיסורי הצדיקים: **הוי מקדים שלום לכל אדם.** ואפילו לנכרי בשוק: **והוי זנב לאריות.** לגדולים ממך: **ולא ראש לשועלים.** לקטנים ממך:
טז פרוזדור. בית שער. תרומם אולם, פרוזדורא: טרקלין. מקום מושב המלך. כך אתה התקן עצמך בעוה"ב כדי שתזכה לעולם הבא:

משניות מבוארות – קהתי

לא מיסורי הצדיקים – אין לנו עכשיו בזמן הגלות לא מהשלוח והשקט שרגיל הקב"ה לתת לרשעים, כדי לטרוף מן העולם הבא, ואף לא מן היסורים המיוחדים לצדיקים, דהיינו יסורים של אהבה שאין בהם ביטול תורה (ברכות ה, א); כלומר, יצאנו מכלל רשעים, שאין לנו השלוח שלהם, ולכלל צדיקים לא הגענו (ברטנורא). ומבואר במדרש שמואל (בבבא מצריא, א) שראשית שבת, שבת רבי יצחק, להשמיענו, שלא נתייאש לחשוב עצמנו כרשעים גמורים שאברה תקוותם; וגם נדע שאין אנו צדיקים, ועדיין לא השלמנו מה שעלינו להשלים בתורה ובמצוות (יתוספות יום טוב). **רבי מתיא בן חרש אומר: הוי מקדים בשלום כל אדם** – השתדל להתחבב על הבריות בזה שתתייחס אליהם בכבוד הראוי ותקדים בשלום כל אדם, ואפילו נחות דרגה; וכן מסופר על רבן יוחנן בן זכאי, "שלא הקדמו אדם שלום מעולם, ואפילו נכרי בשוק" (ברכות יז, א). **והוי זנב לאריות** – כלומר, מוטב שתתחבר לגדולים וחכמים ממך, להיות הקטן שבהם, **וְאֵל תְּהִי רֹאשׁ לְשׁוֹעֲלִים** – ואל תהא הראש לקטנים ופחותים ממך; ולפי המאירי: מוטב שתהיה תלמיד לגדולים, מאשר רב לקטנים. ובמדרש שמואל מבואר: "דרך הארי להעלות את זנבו מעל לראשו, והשועל מוריד ראשו תחת זנבו; וכך בבני אדם: הנכבד – מכבד לקטן ממנו ורואה לו מעלה; והנקלה – מבזה את הנכבד ממנו ומשפיליו". ויש מפרשים (שם): "זאל תהי ראש לשועלים" – אל תתירשל מללמוד החכמה בשלימות, עד שתצטרך לנצח את חברך בתחבולות ערמה, כדרך השועלים המנצחים את הבהמות והחיות בערמתם, אלא הוי זנב לאריות – השפל עצמך לשמש את החכמים והשתדל ללמוד הכל בשלימות, וסופך להיות כארי המנצח את יריביו בכוחו ובגבורתו ואינו צריך לערמה (ענין יתוספות יום טוב).

י ו ש י

באור משנה טז

רבי יעקב שבמשנתנו הוא רבי יעקב קורשאי, רבו של רבי יהודה הנשיא, שנזכר כבר למעלה בפרק ג משנה ז (ענין שם באור המשנה). הוא היה דורש את הכתוב (דברים ח, טו): "למען יאריכוך ימין ולמען ייטב לך" – "למען יאריכוך ימין" לעולם שכולו ארוך, "ולמען ייטב לך" לעולם שכולו טוב, כלומר שאין מתן שכר אלא לעולם הבא. ואף במאמרו שבמשנתנו בא רבי יעקב ללמד, שהעולם הזה אינו אלא פרוזדור, שבו האדם מכשיר את עצמו, על ידי מצוות ומעשים טובים לקראת חיי הנצח בעולם הבא.

רבי יעקב אומר: העולם הזה דומה לפרוזדור – לאחר כניסה, **בפני העולם הבא** – שכל אדם מתעורר להיכנס בו; ולפיכך **התקן עצמך בפרוזדור** – הכן עצמך במעשים טובים ובמצוות בעולם הזה, **כדי שתתכנס לטרקלין** – להיכל, כלומר כדי שתזכה לחיי העולם הבא. וכן אמרו (מדרש משלי ו): "עתידיים הרשעים לומר לפני הקב"ה: הניחנו ונעשה תשובה, והקב"ה משיבם: שוטים שבעולם, עולם שהייתם בו דומה לערב שבת, והעולם הזה דומה לשבת – אם אין אדם מכין מערב שבת, מה יאכל בשבת?... עולם שהייתם בו

תלמיד לשומע מפי הרב (ברטנורא). **וְאֵל בִּינְתָךְ אֶל תִּשְׁעֵן** – פסוק הוא במשלי (ג, ח), והשתמש בו רבי נהוראי לומר: אל תחשוב שאינך צריך רב וחבר, כי מסוגל אתה להבין ולהעמיק בלימוד התורה מעצמך – על בינתך אל תסמוך. ויש מפרשים: שחברך יקיימוה בידך – מפני מה אני אומר לך: הוי גולה למקום תורה, לפי שרק חברך יקיימוה בידך, שאפילו אתה חרף ומפולפל ביותר, לא תתקיים התורה כך אלא על ידי חברך שתשא ותתן עמהם; וזה שמסיים: ואל בינתך אל תישען. וכן אמרו (ברכות טז, ב): "אין התורה נקנית אלא בחבורה". ועוד אמרו (תענית ז, א): "הרבה למדתי מרבתי, ומחברי יותר מרבתי, ומתלמידי – יותר מכולם". ובמדרש (קהלת רבה ז, טו; ילקוט קהלת ו) מסופר: "כשמת רבן יוחנן בן זכאי הלך רבי אלעזר בן ערך (שהיה שקול כנגד כל חכמי ישראל – עיין לעיל ח, ב) אצל אשתו למקום מים יפים ונוה יפה. המתין לחבריו שיבואו אצלו, ולא באו. כיון שלא באו ביקש לילך אצלם ולא הניחתו אשתו, אמרה: מי צריכין למי? אמר לה: הן צריכין לי. אמרה לו: הפת והעכברים – מי דרכן ללכת אצל מי? הוי אומר: העכברים אצל הפת. שמע לה וישב עד ששכח תלמודו".

באור משנה טו

רבי יצחק הוא, כנראה, אביו של רבי דוסתאי רבבי יצחק המוזכר למעלה (פרק ג משנה ח); ומלבד מאמרו שבמשנתנו לא נמצא ממנו יותר במשנה. רבי מתיא בן חרש היה תלמידם של רבי אלעזר בן הורקנוס ורבי אלעזר בן עזריה. ביחד עם חבריו רבי יהודה בן בתירא ורבי חנניה בן אחי ירושע, שיצאו לחוץ לארץ ויסדו שם ישיבות לתורה, יצא אף הוא מן הארץ וידי ישיבה ברומי (ענין סנהדרין לב, ב).

רבי יצחק אומר: אין בידני לא משלות הרשעים – כלומר אין בידני להשיב על השאלה: מדוע הרשעים יושבים בשלוח, **וְאֵף לֹא מִיִּסּוּרֵי הַצַּדִּיקִים** – וכן מפני מה הצדיקים מדוכאים ביסורים? – תשובות רבות נאמרו אמנם על השאלה הזאת, והמסקנה העיקרית היא ששלוח הרשעים היא לרעתם, שמקבלים שכר מעשיהם הטובים בעולם הזה, כדי שיאבדו באחריתם; ואילו יסורי הצדיקים הם לטובתם, לזככם ולהיטיב אחריתם. וכן אמרו (קידושין מ, ב): "למה צדיקים נמשלים בעולם הזה? לאילן שכולו עומד במקום טהרה ונופו נוטה למקום טומאה; נקצץ נופו, כולו עומד במקום טהרה – כך הקב"ה מביא יסורים על צדיקים בעולם הזה, כדי שירשו העולם הבא, שנאמר (איוב ח, ז): "והיה ראשיתך מצער, ואחריתך יגעה מאד". ולמה רשעים דומים בעולם הזה? לאילן שכולו עומד במקום טומאה ונופו נוטה למקום טהרה; נקצץ נופו כולו עומד במקום טומאה – כך הקב"ה משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה, כדי לטרוף ולהורידן למדרגה התחתונה, שנאמר (משלי יד, יב): "יש דרך ישר לפני איש, ואחריתה דרכי מות". – ויש משיבים, שאין אנו יודעים, מה הוא באמת טוב ומה רע, כי לא הכל מה שחושב האדם שהוא טוב, הוא טוב אמיתי, ולא כל מה שחושב רע, הוא רע באמת; שיש טוב שסופו רע, ויש רע שסופו טוב. – פירוש אחר: אין בידני לא משלוח הרשעים ואף

יז הוא היה אומר: יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא; ויפה שעה אחת תנחמנו בשעת מותו מוטל לפניו. שבשעת החורבן בביכול היה הקב"ה מתאבל, בקשו מלאכי השרת לנחמו, ורוח הקודש משיבן אל תאיצו לנחמני: ואל תשאל לו בשעת נדרו. למצוא פתחים להתיר לו את נדרו. מפני שאו על כל פתח ופתח שתמצא לו ואמר אדעתא דהכי נדרתי, ושוב לא תמצא לו פתח. ומצינו כשנשבע הקב"ה למשה שלא יכנס לארץ לא התחנן מיד אלא המתין ואח"כ התחיל להתחנן: בשעת קלקלתו. כשנתקלקל בחמא. לפי שהוא מתבייש מכל אדם. וכן אתה מוצא כשחמא אדם הראשון לא נגלה עליהם הקב"ה עד שעשו חגורות, דכתיב (בראשית ג) ויעשו להם חגורות, ואח"כ וישמענו את קול ה' אלהים:

פירוש ברטנורא

יז יפה שעה אחת בתשובה. לצורך תשובה ומעשים טובים: מכל חיי העולם הבא. לפי שבאותו זמן אין התשובה ומעשים טובים מונעים לאדם, שאין העולם הבא אלא לקבל שכר על מה שקיים בעולם הזה:

יח אל תרצה את חבירך בשעת כעסו. דכתיב (שמות י"ג) פני ילכו והנחותי לך, אמר לו הקב"ה למשה המתן עד שיעברו פנים של זעם (ברכות ו' ע"א): ואל תנחמנו בשעת מותו מוטל לפניו. שבשעת החורבן בביכול היה הקב"ה מתאבל, בקשו מלאכי השרת לנחמו, ורוח הקודש משיבן אל תאיצו לנחמני: ואל תשאל לו בשעת נדרו. למצוא פתחים להתיר לו את נדרו. מפני שאו על כל פתח ופתח שתמצא לו ואמר אדעתא דהכי נדרתי, ושוב לא תמצא לו פתח. ומצינו כשנשבע הקב"ה למשה שלא יכנס לארץ לא התחנן מיד אלא המתין ואח"כ התחיל להתחנן: בשעת קלקלתו. כשנתקלקל בחמא. לפי שהוא מתבייש מכל אדם. וכן אתה מוצא כשחמא אדם הראשון לא נגלה עליהם הקב"ה עד שעשו חגורות, דכתיב (בראשית ג) ויעשו להם חגורות, ואח"כ וישמענו את קול ה' אלהים:

משניות מבוארות – קהתי

ללמד, כיצד צריך אדם להתנהג כלפי חברו השרוי במתיחות נפשית מסוימת, כגון בשעת כעסו או עצרו וכדומה: שכן עיקר גדול הוא בהלכות דרך ארץ ובנימוסי החברה, לעשות כל דבר בעתו – במקומו הנכון ובזמנו הראוי; ודבר שלא בזמנו ושלא במקומו לא רק שאינו מועיל אלא אף מזיק הוא, כמו שאמרו (יבמות סה, ב): "כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע".

רבי שמעון בן אלעזר אומר: אל תרצה את חברך בשעת כעסו – אל תפייס את חברך בשעה שהוא כועס, לפי שלא יקבל את דבריך, ואף עלול אתה להגביר את כעסו. וכן אמרו חכמים (ברכות ז, א): "מניין שאין מרצין לאדם בשעת כעסו? שנאמר (שמות לג, יד): "פני ילכו והנחותי לך" – אמר לו הקב"ה למשה: המתן לי עד שיעברו פנים של זעם, ואניח לך". ואל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו – שבשעה זו אין אדם מקבל תנחומין. ואל תשאל לו בשעת נדרו – בשעה שהוא נודר, אל תפנה אליו בשאלות, למצוא לו פתחים להתיר נדרו, לפי שמתוך כעסו או מתוך החלטתו לנדור יאמר, שהוא נודר בכל אופן, ונמצאת גורם, שלא יהיו לו שוב כל פתחי חרטה, ולא יוכל להתיר נדרו לעולם. ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו – בשעה שנכשל בחטא, שהוא מתבייש להיראות לפני הבריות. וכן מוצאים באדם הראשון, שכשהוא חטא לא נגלה עליהם הקב"ה עד שעשו חגורות, שכתוב (בראשית ג, ז): "ויעשו להם חגורות", ואחר כך (שם שם, ח): "וישמעו את קול ה' אלהים".

באור משנה יט

בגמרא (סנהדרין יא, א) מובא: "פעם אחת היו (החכמים) מסובים בעלייה ביבנה, וניתנה עליהם בת קול מן השמים: יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכניה, אלא שאין הדור זכאי לכך; נתנו חכמים את עניהם בשמואל הקטן". ולמה נקרא שמו "הקטן"? שתי דעות הן בירושלמי (סוטה ט, יג), א. "לפי שהיה מקטין את עצמו", כלומר מפני ענוותנותו היחידה. ב. "לפי שמעט היה קטן משמואל הרמתי". על פי בקשתו של רבן גמליאל דיבנה חיבר שמואל הקטן את ברכת המינים (ברכות כח, ב), היא הברכה "ולמלשינים אל תהי תקוה" המכוננת בעיקר כלפי כת המינים שנתרכו בימים ההם והיו מציקים לישראל. הוא היה אומר: "העולם הזה דומה לגלגל עינו של אדם; לובן שבו – זה אוקיניוס שמקין את כל העולם; שחור שבו – זה העולם; קומט שבו – זה ירושלים; פרצוף שבקומט – זה בית המקדש" (דף ארץ וטא ט). כבוד רב רחש רבן גמליאל הנשיא לשמואל הקטן. ומעשה ברבן גמליאל שאמר: "השכימו לי שבעה לעליה", כלומר: הזמינו לי שבעה חכמים למחר בבוקר לעבר את השנה. כשכב רבן גמליאל בבוקר מצא שמונה, אמר: מי הוא שעלה שלא ברשות – ירד! עמד שמואל הקטן ואמר: אני הוא שמוליך שלא ברשות, ולא לעבר השנה עליתי אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי. אמר לו רבן גמליאל: שב, בני, שבו: ראויים כל השנים כולן להתעבר על ירך, אלא אמרו חכמים: אין מעברים את השנה אלא במוזמנים לה. – ולא שמואל הקטן היה זה שעלה שלא ברשות אלא איש אחר, וכדי שהלה לא יתבייש, אמר שמואל הקטן כן על עצמו (סנהדרין יא, א). המאמר שבמשנתנו הוא אמנם פסוק בספר משלי, אלא ששמואל הקטן היה רגיל להוכיח בו את בני האדם ולעוררם על המידה שבאוהרה זו, שרוב העולם נכשלים בה.

דומה ליבשה, והעולם הזה דומה לים – אם אין אדם לוקח ביבשה, מה יאכל בים? ... עולם שהייתם בו דומה לפרוודור, והעולם הזה דומה לטורקלין – אם אין אדם מתקן עצמו בפרוודור, היאך ייכנס לטורקלין?! וזהו שדרשו חכמינו (ערוגין בב, א): "אשר אנכי מצוין היום לעשותם" (דברים ז, יא) – "היום לעשותם" ולא מחר לעשותם. "היום לעשותם" ולמחר לקבל שכרם. וכן אמרו (שבת קנא, ב): "עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך" (בבלי ברכות). קודם שתמות).

באור משנה יז

משנתנו מביאה מאמר נוסף של רבי יעקב על ההבטחה שבין העולם הזה והעולם הבא, שכן העולם הזה הוא עולם המעשה, ויכול אדם להשיג בו שלמות על ידי תשובה ומעשים טובים; ואילו העולם הבא הוא עולם הגמול וההנאה הרוחנית, ואין אדם נהנה בעולם הבא אלא כפי הכנתו ולפי מעשיו בעולם הזה. ומי שאינו דואג לתיקונו בעולם הזה, שוב אין לו תקנה לעולם, כמו שכתוב (קהלת א, טו): "מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות", ודרשו חכמים (קהלת רבה): בעולם הזה – מי שהוא מעות, יוכל לתקן; ומי שהוא בחסרון, יוכל להימנות; אבל לעתיד לבוא, מי שהוא מעות אינו יכול לתקן, ומי שהוא בחסרון, אינו יכול להימנות. יש מן הרשעים שהיו חברים זה לזה בעולם, אחד מהם הקדים ועשה תשובה בחייו קודם מיתתו, ואחד שלא עשה תשובה קודם מיתתו; זכה זה – שעשה תשובה בחייו – והוא עומד בצד חבורה של צדיקים, וזה – שלא עשה תשובה – עומד בצד חבורה של רשעים...

הוא – רבי יעקב – היה אומר: יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה – גדול ערכה של שעה אחת בעולם הזה שבה האדם חוזר בתשובה ומתקן מעשיו, כמו שאמרו (שבועה זח, יז, א): "יש קונה עולמו בשעה אחת", מכל חיי העולם הבא – שאין אדם יכול עוד לתקן את עצמו שם, ורק כפי דרגתו שהגיע אליה בחייו, וזכה הוא שם בתגמול. **ויפה שעה אחת של קורת רוח** – תענוג ורוחני, **בעולם הבא** – שצדיקים נהנים מזיו השכינה (ברכות יז, א), **מכל חיי העולם הזה** – מכל קורת רוח של העולם הזה, שאין לאדם קורת רוח שלמה מפני הצרות והרעות הבאות עליו (רש"י); וכן אמרו חכמים (ברכות לד, ב): "כל הנביאים כולם לא נתנבאו (הטובות והנחמות – רש"י) אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא – עין לא ראתה אלהים וזולתך" (ישעיה סד, ג), כלומר שחיי העולם הבא נשגבים הם מבית בן אדם והשגתו, כי טוב העולם הבא אין לו ערך ואין לו דמיון, וזהו שאמר דוד (תהלים לא, ב): "מה רב טובך אשר צפנת ליראך".

שבת קודש

באור משנה יח

רבי שמעון בן אלעזר היה תלמידו של רבי מאיר. הוא היה אומר: "מקלו של רבי מאיר היה בידו, והוא היה מלמדני דעת" (ירושלמי מועד קטן, ג, א). הוא היה בן דורו וחברו של רבי יהודה הנשיא. במאמרו שבמשנתנו בא רבי שמעון בן אלעזר

יט שְׁמוּאֵל הַקָּטָן אוֹמֵר: "בְּנֶפֶל אוֹיְבְךָ אֶל־תִּשְׁמָח, וּבִכְשָׁלוֹ אֶל־יִגַּל לָכֶךָ. פֶּן־יֵרָאֶה ה' וְרַע בְּעֵינָיו, וְהָשִׁיב מַעְלֶיךָ אָפוֹ" (משלי כד, יז-יח).

פירוש ברטנורא

יט בנפול אויבך אל תשמח. פסוק הוא במשלי, אלא ששמואל הקטן היה רגיל להוכיח בני אדם במדה זו: פן יראה ה' ורע בעיניו. שעשיתו בלבבך כאילו הוא שלוחך למלאות תאוותך: והשיב מעליו אפו. מדלא כתיב ושב אלא והשיב, משמע יסירתו מעל אויבך ושיבתו עליך:

משניות מבוארות – קהתי

שְׁמוּאֵל הַקָּטָן אוֹמֵר – היה אומר: "בְּנֶפֶל אוֹיְבְךָ אֶל־תִּשְׁמָח – למפלתו, ובכשלו (= ובהכשלו) אֶל־יִגַּל לָכֶךָ – אל תשמח לכשלונו, פֶּן־יֵרָאֶה ה' וְרַע בְּעֵינָיו – כלומר, פן ירע בעיני ה' מה שאתה שמח למפלתו של שונאך, וְהָשִׁיב מַעְלֶיךָ אָפוֹ" – להשיבו עליך, שיסור אפו של ה' ממנו ויחול עליך. – ויש גורסים כאן בסיום (דשב"ץ)

המשנה "חרון אפו" לא נאמר, אלא "אפו" – מלמד שמוחלין לו על כל עוונותיו" (רש"י; דמב"ם); ולפי גירסה זו חידש שמואל הקטן את הדיוק שבפסוק זה (יתוספות יום טוב), והוא בא ללמדנו, שהקב"ה ימחל לאדם כל עוונותיו בגלל סבלו, בראותו שמחת אויביו על מפלתו (דשב"ץ).

אגרות קודש

ב"ה, כ' אדר"ר, ה'תשי"א

ברוקלין

הרה"ג וו"ח אי"א חו"ב סועו"ה סדרן ופלפלן,

בעל מדות תרומיות, דורש טוב לעמו וכו'

וכו' מוהררי"א ש"י הלוי רב ראשי

שלום וברכה!

הגיעוני שמועות ממקורות שונים אודות אפשריות בחירות בארה"ק ת"ו.

בשים לב להמצב בארה"ק בכלל, ובפרט לתוצאות הבחירות העיריות שנתקיימו זה לא כבר, וע"פ הידיעות שקבלתי מאז על דבר הנעשה בארה"ק ת"ו, שלכאורה אמיתיות הנה, נראה כי המפלגות הדתיות והיהדות החרדית שם בכלל עדיין אינם מאורגנים עד כדי כך, שבאם תתקיימנה בחירות חדשות בעתיד הקרוב ישתפר מצב בכנסת. ואדרבה, ואדרבה, ח"ו.

בטח, להיותם על אתר, ידוע להם עדכ"ז עוד בבהירות יותר, וגם הם יבואו לידי החלטה, אשר לתועלת ומהשקפת כללות היהדות החרדית (מבלי התחשב עם מפלגה פרטית שתוכל אולי להרויח עי"ז) - השעה אינה מוכשרת כלל לבחירות כלליות.

בטחוני כי השמועות הנ"ל אינן אלא תחבולה וענין של הפחדה, כדי להשיג עי"ז פתרון הרצוי לשאלות החינוך הכשר, אבל אינם מתכוונים כלל לבחירות בפועל. ובדאי יהי' זה מבלי לוותר בעניינים הנוגעים לדת.

וכפי ידיעות, אף שאי מבוררות עדיין כל צרכן, הנה זוהי ג"כ עמדת מפא"י, ולכן יש לצפות כי הבחירות לא תתקיימנה.

בודאי למותר להדגיש אשר באם אי אפשר יהי' למנוע בחירות, הרי ההכרחיות בהחלט שתהי' חזית דתית מאוחדת.

בהתאם להנ"ל שלחתי לכת"ר מברק, ות"ח מראש אם יודיעני השקפתו ופעולתו בנידון זה.

בברכה.

המשך בעמוד הבא

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

מסייע ליה לרבה — מתניתין דקתני יצא. וליכא לאוקמה אלא במעתיק מן הכתב, מסייע ליה לרבה. **דלמא דאיתרמי ליה** — לעולם מותר לכתוב בלא העתק, ומתניתין — דאתרמי ליה מגילה ומעתיק ממנה. ואיצטריך לאשמעינן דהיכא דמעתיק ממנה, אם כוון לבו — יצא. **התעיה עיניך בו ואיננו** — אם תכפול עיניך ממנה הרי היא משתכחת ממך כהרף עין. **דבי בר חבו** — מוכר תפילין הוה, כדאמרינן בבבא מציעא (כט, ב): תפילין דבי בר חבו שכיחי. והלכתא **בו** — כך הלכה למשה מסיני. **מיגרם גריסין** — שגורות בפי הכל.

דף יח ע"א: ראייה מכך לדינו של רבי יוחנן: **לִימָא מְסִיעַ לִיָּה לְרַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַכּוֹתֵב סֵפֶר תּוֹרָה אָסוּר לוֹ לְכַתּוֹב אֶף אוֹת אַחַת בַּעַל פֶּה מְזַכְּרוֹנוֹ שְׁלֹא מִן הַכְּתָב** - שלא מתוך ספר תורה אחר הכתוב כבר, שמא יקרה לו טעות בפיו ויכתבנו. וכיון שהעמדנו את המשנה שמדובר כשכותב מתוך מגילה אחרת, כל שכן בספר תורה דאורייתא, שכותבו דווקא מתוך ספר תורה אחר ולא בעל פה מזכרונו.

דוחה הגמרא: **דְּלִמָּא מַה שֶּׁהֶעֱמַדְנוּ שֶׁכָּתַב מִתּוֹךְ מִגִּילָה אַחֶרֶת הֵייוּ מִשּׁוּם דְּאִתְרַמִּי לִיָּה אֶתְרַמּוּנִי** - שנזדמנה לפניו מגילה והעתיק ממנה, והמשנה באה לחדש שבאופן כזה אם כיון לבו לצאת בקריאה זו יצא.

הגמרא דנה בהלכה זו שיש לכתוב רק מתוך הכתב: **גּוּפָא, אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָסוּר לְכַתּוֹב אֶף אוֹת אַחַת שְׁלֹא מִן הַכְּתָב**. מקשה הגמרא: **מִיִּתְיָבִי, שֵׁנוּי בְּבִרְיִיתָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר, מַעֲשֶׂה כְּרִבִּי מֵאִיר שְׁחֵלָף לְעֵבֶר אֶת הַשֵּׁנָה פְּעֻסָּא** [-שם מקום], והגיע יום הפורים, **וְלֹא הָיָה שֵׁם מִגִּילָה לְקִיּוּם מִצְוֹת קְרִיאַת הַמִּגִּילָה, וּבְכַתְּבָהּ מִלְּבּוֹ** - מזכרונו בעל פה וקראתה. ומבואר שמוותר לכתוב מגילה שלא מן הכתב. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֲבָהִי, לַעֲלוֹם אִסוּר לְכַתּוֹב בַּעַל פֶּה, וְשֹׁאֲנֵי רַבִּי מֵאִיר שְׁלוֹ הוֹתֵר לְכּוֹתְבָהּ בַּעַל פֶּה, מִשּׁוּם דְּמִיִּקְנִיִּים בֵּיהּ הַפְּסוּק (משלי ד כה) 'וְעַפְעָפִיד יִישְׂרוּ נִגְדָד', וְדוֹרְשִׁים שֶׁ'עַפְעָפִיד' הֵייוּ הַתּוֹרָה**

[כדלהלן] תהיה ישרה וברורה לנגד עיניך, וכיון שזה נתקיים ברבי מאיר, לכן אף שכתב בעל פה נחשב שכתב מתוך הכתב. הגמרא מבארת דרשה זו: **אָמַר לִיָּה רַבִּי בַּר חֲמָא לְרַבִּי יְרֵמְיָה מְדַפְּתִי, מֵאִי 'וְעַפְעָפִיד יִישְׂרוּ נִגְדָד'. אָמַר לוֹ, 'עַפְעָפִיד' אֵלּוּ דְּבָרֵי תּוֹרָה, דְּכָתִיב בָּהֶם (שם כג ה) 'הַתְּעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאִינְנוּ, כְּלוּמָר אִם תִּכְפּוֹל [-תסגור] עֵינֶיךָ מִמֶּנָּה, תִּשְׁתַּכַּח מִמֶּךָ כְּהֵרֶף עֵינִי, שֶׁבִּקְלוֹת אָדָם שׁוֹכַחַה. וְאִפְּלֹי הֵכִי שֶׁקֵּשָׁה לִזְכוּר אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, מִיּוֹשְׁרֵינָּה - בְּרוּרִים וּמוֹסְדִּירִים הֵן אֲצֵל רַבִּי מֵאִיר עַד שֶׁזָּכְרָם בַּעַל פֶּה**.

הגמרא מביאה מועשה המוכיח שאין להתיר לכתוב בעל פה כלל: **רַב חֲסִדָּא אֲשַׁכְּחִיה לְרַב חֲנַנְאֵל דְּהוּה פְּתַב סְפָרִים שֶׁל תּוֹרָה נְבִיאִים וְכַתּוּבִים שְׁלֹא מִן הַכְּתָב. אָמַר לִיָּה רַב חֲסִדָּא, אֲמַנְס רְאוּיָה כָּל הַתּוֹרָה בּוֹלָה לִיכְתֹּב עַל פִּיד, שְׁהָרִי חֲכַם גָּדוֹל וּבִקִּי בַּתּוֹרָה הֵינִי, אֲלֵא שֶׁכָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים, אָסוּר לְכַתּוֹב אֶף אוֹת אַחַת שְׁלֹא מִן הַכְּתָב**. מוכיחה הגמרא: **מְדַקְּאָמַר לוֹ 'כָּל הַתּוֹרָה בּוֹלָה רְאוּיָה שֶׁתִּכְתֹּב עַל פִּיד', מְכַלֵּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה מִיּוֹשְׁרֵינָּה הֵן אֲצֵל, וְאֵף עַל פִּי כֵן אִסַּר לוֹ רַב חֲסִדָּא לְכַתּוֹב שְׁלֹא מִתּוֹךְ הַכְּתָב. וְקֵשָׁה, וְהָא רַבִּי מֵאִיר כָּתַב שְׁלֹא מִן הַכְּתָב בְּאוֹפֵן זֶה**. מתרצת הגמרא: אכן אין לכתוב אף כשאדם זוכר בעל פה, אך **שְׁעַת הַדְּחָק שֹׁאֲנֵי שְׁמוּתָא בְּאוֹפֵן זֶה, וְלֹכֵן הוֹתֵר לְרַבִּי מֵאִיר, כִּיּוֹן שֶׁהִיתָה אֲצֵלוֹ שְׁעַת הַדְּחָק, שְׁלֹא הִיתָה לוֹ מִגִּילָה אַחֶרֶת לְקִרְוָא בַּהּ**.

הדין בזה בכתיבת תפילין ומזוזות: **אֲבֵיי שָׁרָא [-התיר] לְרַבִּי בַר חָבִי שֶׁכָּתַב וּמוֹכַר תְּפִילִין, לְמִיכְתֵּב תְּפִלִּין וּמִזּוּזוֹת שְׁלֹא מִן הַכְּתָב**. מבררת הגמרא: **כְּמָא - כְּאִיזָה תִּנָּא הִתִּיר זֹאת**. משיבה הגמרא: **כִּי הָאִי תִּנָּא, דִּתְנִינָא בְּבִרְיִיתָא, רַבִּי יְרֵמְיָה אוֹמַר מִשּׁוּם רַבִּינוּ [-רבי], תְּפִלִּין וּמִזּוּזוֹת נִכְתְּבוּת שְׁלֹא מִן הַכְּתָב, וְאִין צְרִיכּוֹת שְׁרִטוּת שֶׁל שׁוֹרֹת עַל הַקֶּלֶף, אֵלּא נִיתֵן לְכּוֹתֵבָם עַל קֶלֶף חֲלָק**.

הגמרא מבארת ההלכה בזה: **וְהִלְכְּתָא לְמַשְׁה מְסִינִי, שֶׁתְּפִלִּין אֵין צְרִיכִין שְׁרִטוּת, אוֹלַם מִזּוּזוֹת, צְרִיכִין שְׁרִטוּת**. אמנם **אִידִי וְאִידִי - תְּפִלִּין וּמִזּוּזוֹת נִכְתְּבוּת שְׁלֹא מִן הַכְּתָב**. מבארת הגמרא: **מֵאִי טַעְמָא שֶׁחֲלֻקוֹת תְּפִלִּין וּמִזּוּזוֹת מִסְפַּר תּוֹרָה בְּדִין זֶה, מִשּׁוּם שֶׁתְּפִלִּין וּמִזּוּזוֹת מִיִּגְרָם גְּרִיסִין - שְׁגוּרוֹת בְּפִי כּוֹלָם, וְאִין חֲשַׁשׁ שִׁטְעוֹ בְּכַתִּיבָתָם אֶף אִם כּוֹתְבִים בַּעַל פֶּה, שְׁלֹא בְּסִפְּרָא תּוֹרָה**.

המשך מעמוד הקודם

ע"ד הצחות אמרתי, שחזית מאוחדת, נחיצותה או ההיזק שבה, היא מעין שאלת הכמות והאיכות. ויש ללמוד זה ממדת פורעניות. ועפמשי"כ רבנו הזקן באגרת התשובה פ"ז (צז, ב): הרי בריבוי כ"י מאפילות כמו כ"י ויותר. וידועים דברי הר"ן ספכ"ת דיומא ופס"ד רבנו בשולחנו הטהור חאו"ח ששכ"ח ס"טז. וכמה דוגמאות הובאו בלקח טוב למהר"י ענגיל כלל ט"ו. ומובן שכמה חילוקים בענין. ואכ"מ.

הרוצח קודם שהוכנה לעריפה על ידי הורדתה לנחל, אבל אם
 כבר הורדה אל הנחל נאסרה בהנאה ובוזה לא אמרה המשנה
 שתצא ותרעה בעדר, ואין הוכחה ממשנתו לדברי רבא.
 מקשה רבא על דחייה זו: **אִימָא סִיפָא** – אמור ובאר את הסיפא,
מִשְׁנַעְרָפָה תִּקְבֵּר בְּמִקְוָמָה, ומשמע שאם עדיין לא נערפה תצא
 ותרעה בעדר, אף שכבר ירדה אל הנחל, ומוכח שאינה נאסרת
 מחיים. מתרצה הגמרא: אף בסיפא במקום 'משנערפה' תני – יש
 לשנות במשנה, **'מִשְׁנַעְרָאית לְעִרְפָּה'**, דהיינו שאם כבר ירדה
 העגלה לנחל תקבר במקומה.
 מקשה רבא: **אִם בֵּן, אִימָא סִיפָא** – אמור ובאר את המשך הסיפא
 של המשנה, שמסבירה שהעגלה נקברת במקומה משום ששָׁעַל
 הַסֶּפֶס בָּאָה מִתַּחֲלָה, בִּפְרָה סְפִיקָה וְהִלָּכָה לָהּ. כלומר, עשתה את
 מה שהיה עליה לעשות, שכיפרה את הספק, ולכן אף שעבשו
 תהברר מי הוא הרוצח, מכל מקום אסורה כיון שנערפה כדון. וְאִי
 מְחִיִּים – אם מדובר בסיפא מחיים, ונאסרת מפני שירדה לנחל,
 כיצד אומרת המשנה שכיפרה ספיקה, והרי עֲדֵינָן לֹא בִּפְרָה
 סְפִיקָתָהּ, כיון שכפרתה תלויה בעריפתה בפועל.
 מסיקה הגמרא: תָּנָא הִיא – מחלוקת תנאים היא, שהתנא של
 משנתינו אכן סובר שעגלה ערופה נאסרת משעת עריפתה, אך
 מצאנו ברייתא אחרת הסוברת שנאסרת בהנאה מחיים, דְּתִנְיָא
 בברייתא, **נֶאֱמַר מִכְשִׁיר וּמִכְפָּר בְּפָנִים** – בתוך העזרה נעשים
 קרבנות שבאים להכשיר אדם לדינים מסוימים וכן נעשים שם
 קרבנות שבאים לכפר. וְנֶאֱמַר מִכְשִׁיר וּמִכְפָּר בְּחוּץ – וכן נעשים
 מחוץ לעזרה קרבנות שבאים להכשיר אדם לדינים מסוימים וכן
 קרבנות שבאים לכפר, ויש ללמוד דינים זה מזה, מִה מִכְשִׁיר וּמִכְפָּר
 הָאֱמֹר בְּפָנִים, עָשָׂה בּו מִכְשִׁיר בְּמִכְפָּר, שזה וזה נאסרים בהנאה
 מחיים משעת הקדשן. אִם מִכְשִׁיר [וּמִכְפָּר] הָאֱמֹר בְּחוּץ, עָשָׂה
 מִכְשִׁיר בְּמִכְפָּר, לענין שנאסר המכשיר, דהיינו ציפורי מצורע,
 מחיים, כמו שנאסרים שעיר המשתלח ועגלה ערופה מחיים. הרי,
 שלפי תנא זה אכן נאסרת עגלה ערופה מחיים, וכתנא זה סובר רב
 המנונא.

משנה

המשנה מבארת על מה ומתי מובא אשם תלוי: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,**
מִתְנַדֵּב אֲדָם – יכול אדם להביא בנדבה אֲשֶׁם תָּלוּ, בְּכָל יוֹם וּבְכָל
מִשְׁנֵהוּ, אף אם אין לו ספק שמא חטא. ואשם זה כיון שהוא בא
 בנדבה, הוא הֵיךְ נִקְרָא אֲשֶׁם חֲסִידִים. אֲמִירו עָלֵינוּ עַל כָּבֹא בַּחוּץ,
שְׁהִית מִתְנַדֵּב אֲשֶׁם תָּלוּ בְּכָל יוֹם מִימֹת הַשָּׁנָה, לפי שסבר כרבי
 אליעזר, שאשם תלוי בא בנדבה גם בלא ספק חטא, חוץ מִתְנַדֵּב יוֹם
 בִּיפְרוּרִים יוֹם אֶחָד. אֲמִיר בָּא בַּחוּץ בְּחוּץ הָיָה – לשון שבועה,
 אֵילֹו הָיוּ מִנִּיחִין לִי הַחֲכָמִים, הִייתִי מֵבִיא אֲשֶׁם תָּלוּ אִם אַחֵר יוֹם
 הכיפורים, אֵלֹא שְׁאוּמִרִים לִי, הִתְנַחֵן מִלְּהַבִּיא אֲשֶׁם זֶה עַד שֶׁתִּכְנַס
 [לְבֵית] הַסֶּפֶס – עד שתבוא לזמן שיוכל להיות בו ספק של חטא.
 שסברו שיוכל להביא אשם תלוי רק כשיש לו חשש של חטא,
 אבל אינו יכול להביא בנדבה, ולכן לאחר יום הכיפורים, כיון
 שכיפר יום הכיפורים, אין לו לחוש שמא חטא, שיוכל להביא
 אשם. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים אִין אדם מֵבִיא אֲשֶׁם תָּלוּ אֵלֹא עַל סֶפֶס חֲטָא
 שְׁדוּנו – שהעובר עליו במוזיד, חייב בָּרַת, וְשִׁנְתוּ – והעובר עליו
 בשגגה, חייב תָּמָת.
 המשנה מבארת את דינו של המחויב בקרבן, ועבר עליו יום
 הכיפורים: חֲיִיב תָּמָת וְחֲיִיב אֲשָׁמוֹת וְדָאִין – החייבים להביא
 אשם על חטא ודא, אף שְׁעָבֵר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכִּיפּוּרִים, עֲדִינָן הֵם חֲיִיבִין
 לְהִבְיֹא את קרבנותיהם לאחר יוֹם הַכִּיפּוּרִים, ולא נתכפר להם
 חטאם ביום הכיפורים. ואֵילֹו חֲיִיבִי אֲשָׁמוֹת תָּלוּיִן, אם עבר יום
 הכיפורים לאחר שהתחייבו בהם, פְּטוּרִין מִלְּהַבִּיא את קרבנותיהם,
 כיון שיום הכיפורים מכפר כמו הבאת הקרבן. וְכֵן מִי שְׁבָא בְּרִדוֹ
 סֶפֶס עֲבִידָה שיש בה כרת ביום הכיפורים עצמו, אֵפִילוּ עִם – סמוך
 לְחִשְׁבָּהּ, פְּטוּר, כיון שְׁכָל הַיּוֹם מִכְפָּר, וכיון שלאחר החטא היתה

משיבה הגמרא: **אֲמַר רַבִּי יוֹנָי, גָּבֹוֹל שְׁמַעְתִּי בָּהּ** – שמעתי מרבותי
 את הזמן בו היא נאסרת, וְשִׁכַּחְתִּי מִה שִׁמַּעְתִּי, וְנִסְכִּין תְּכַרְיִיא
 לְמִיכָר – וסבורים תלמידי הישיבה לומר מדעתם, שִׁירְדָתָהּ על ידי
 זקני העיר לנחל אֵינָן להיערף שם אוֹסְרָתָהּ בהנאה.
 הגמרא מביאה מהיכן למד רב המנונא את זמן האיסור של העגלה
 הערופה: **אֲמַר רַב הִנְנוּנָא, מָנָא אֲמִינָא לָהּ** – מהיכן למדתי
 שהעגלה נאסרת מחיים. דְּתָנִן – שנינו במשנה (חולין פא) לגבי
 איסור 'אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד' (ויקרא כב כח), הַשְׁחָטָה
 פֶּרֶת תָּמָת – פרה אדומה, כאשר כבר נשחטה אימה באותו יום,
 וְכֵן אִם שָׁחַט שׁוֹר הַנֶּסֶקֶל – שנגמר דינו להיסקל, באותו יום בו
 נשחטה אמו או ולדה, וְכֵן אִם שָׁחַט עֵגֶלָה עֲרוּפָה ביום בו נשחטה
 אימה, רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר את השוחט ממלקות, וְחֲכָמִים מְחַיִּיבִין.
 מבאר רב המנונא: בְּשִׁלְמָא לְרִידִי דְאֲמִינָא מְחִיִּים – מובן הדבר לפי
 שיטתי שאמרת שמחיים נאסרת העגלה, דְּהָתָא פְּלִיגִי רַבִּי שְׁמַעוֹן
 וְרַבְּנָן, דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סָבַר שְׁחִיטָה שְׂאִינָה רְאוּיָה – שאינה מועילה
 להחיות את הבשר באכילה, לֹא שְׂמָה שְׁחִיטָה – אינה נחשבת
 שחיטה לענין איסור 'אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד', וכיון
 שבהמות אלו אסורות באכילה פוטר רבי שמעון ממלקות, וְרַבְּנָן
 אֲמָרִי, שְׁחִיטָה שְׂאִינָה רְאוּיָה שְׂמָה שְׁחִיטָה, ולכן מחייבים מלקות.
אֵלֹא אִי אֲמָרָה – אבל אם תאמר שרק לְאַחַר עֲרִיפָה נאסרת
 העגלה, לא מובן אֲמָרָה פּוֹטֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן ממלקות, והלא שְׁחִיטָה
 רְאוּיָה היא, שהרי לא נערפה העגלה אֵינָה כְּעִרְפָּה, ומאחר שעדיין
 לא נאסרה בהנאה, בשרה הותר באכילה על ידי השחיטה, ועבר
 השוחט על איסור אותו ואת בנו.
 ממשיך רב המנונא ואומר: וְכִי תִּמָּא – ואם תרצה לומר שסָבַר רַבִּי
 שְׁמַעוֹן עֵגֶלָה בְּשְׁחִיטָה בְּשָׂרָהּ, כלומר שאם שחט את העגלה
 במקום לערוף אותה, יצאו ידי חובת עגלה ערופה, ולפי זה יהיה
 אפשר לומר, שאף שמחיים אינה נאסרת בהנאה עד שתיערף,
 מכל מקום השחיטה אף היא כְּעִרְפָּה, ומיד כאשר נשחטת נאסרת
 בהנאה, ושושטה שאינה ראויה ראויה, ולכן פטור על כך ממלקות.
 יקשה על כך, וְהָתָנִן – והלא שנינו במשנה (חולין כג), שהאופן הַכְּשִׁיר
 בְּפֶרֶה האדומה לקיום מצוותה, פְּסוּל בְּעֵגֶלָה עֲרוּפָה לקיום
 מצוותה, והאופן הַפְּסוּל בְּפֶרֶה, כְּשִׁיר בְּעֵגֶלָה עֲרוּפָה. ומבארת
 הברייתא שם את כוונת המשנה: שְׂפָרָה בְּשְׁחִיטָה בְּשָׂרָה, וּבְעִרְפָּה
 פְּסוּלָה, וְעֵגֶלָה ערופה בְּעִרְפָּה בְּשָׂרָה וּבְשְׁחִיטָה פְּסוּלָה. אם כן לא
 יתכן לומר שסבר רבי שמעון ששחיטת העגלה מועילה כְּעִרְפָּתָה.
 אומרת הגמרא: אִישְׁתִּיק – שתק רבא ולא ענה לטענתו של רב
 המנונא. אבל לְתַר דְּתִקֵּם – לאחר שיצא רב המנונא מבית
 המדרש, אֲמַר רַבָּא, מֵאִי מַעְמָא לֹא אֲמִינָא לִיה – הטעם שלא עניתי
 לו, הוא משום שאני סובר דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן חָלַק על המשנה בחולין (כג)
 וְסָבַר שְׁעֵגֶלָה בְּשְׁחִיטָה בְּשָׂרָהּ, ולכן אף אם נאמר שנאסרת בהנאה
 רק אחרי עריפתה, עצם השחיטה אוסרתה בהנאה, ומובן מדוע
 רבי שמעון סבר שהיא שחיטה שאינה ראויה ופטר ממלקות.
 אומרת הגמרא: וְרַב הִנְנוּנָא אֲמַר לֵךְ – רב המנונא ידחה אפשרות
 זו, דִּלָּא נִשְׁתַּמְעִין תָּנָא דִּנְשְׁמַעִין עֵגֶלָה בְּשְׁחִיטָה בְּשָׂרָה דְּתִמָּא רַבִּי
 שְׁמַעוֹן הִיא. כלומר, כיון שלא מצינו תנא שסבר ששחיטת העגלה
 נחשבת כְּעִרְפָּתָה, מסתבר שגם רבי שמעון אינו סובר כך, וממילא
 לא שייך לבאר באופן זה את דבריו, אלא צריך לומר שסובר
 שנאסרת מחיים, כמבואר לעיל.
 הגמרא מביאה מהיכן למד רבא את זמן האיסור של העגלה
 הערופה: **אֲמַר רַבָּא מָנָא אֲמִינָא לָהּ** – מנין למדתי שהעגלה נאסרת
 רק משעת עריפתה. מְדָתָנִן – ממה שנינו במשנתנו, עֵגֶלָה עֲרוּפָה
 אֵינָה בֵּן – אינה כאשם תלוי שנחלקו בו רבנן, אלא לפי כולם אם
 עַד שְׁלֹא נִעְרָפָה נמצא הרוצח, תִּצָּא וְתִרְעָה בְּעֶדְרָה. וְאִי אֲמָרָה מְחִיִּים
 – ואם תאמר שעגלה ערופה נאסרת בהנאה מחיים, אֲמָרִי
 [–מדוע] תִּצָּא וְתִרְעָה בְּעֶדְרָה, הֵא אִיתְפָּרָא לָהּ מְחִיִּים – הרי כבר
 נאסרה בהנאה משעת ירידתה לנחל.
 דוחה הגמרא: רב המנונא יענה על כך, שבמקום 'עד שלא נערפה'
 תני – יש לשנות במשנה, 'עַד שְׁלֹא נִרְאִית לְעִרְפָּה'. דהיינו, שנמצא

כריתות. פרק שישי - המביא אשם דף כה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רט
רש"י

אמאי פטר רבי שמעון שחיטה ראויה היא - הקשה הרב רבינו משה: לישני דשחט
אמה ואחר כך ערפה, דעריפתה זו היא שחיטתה כדאיתא פרק "שני שעיר"
(יזמא סד,א): דחיתו לצוק זו היא שחיטתו ויש לומר: דמכל מקום לא היה לו לתנא
לקרות ושחטה, דהתם אין בכריתא ושחטה, רק בעי לאשכחוי ביה מחוסר זמן במשתלת.

הא איתסרא לה מחיים - ואם תאמר: ומה
בכך? והרי אשם ודאי נדודע עד שלא
נשחט - יצא וירעהו ויש לומר: דיש לנו לרמזי
עגלה ערופה לאשם תלוי שבאה לכפר הספק,
שעל ספק באתה מתחלה כיפר. ואם כן דמיתסר
מחיים, גם אחר שנודע - באיסור הראשון
עומדת.

תנאי היא נאמר מכשיר ומכפר בפנים ונאמר
מכשיר ומכפר בחוץ כן אף מכשיר
ומכפר בחוץ עשה מכשיר - פירושו: צפורי
מצורע, במכפר - עגלה ערופה. קשה: ומנלן
דמיתסרא מחיים? אימא דילף מעגלה ערופה
וצפורי מצורע נאסרים לאחר שחיטתו וכן
קשיא פרק "האיש מקדש" (קדושין נז,א).
דמיתי מניה דצפורי מצורע מיתסרי מחיים.
ובקונטרס פירש באן: אלמא סבירא ליה עגלה
ערופה אסירא מחיים, דכי היכי דגמר מכשיר
ממכפר - כל שכן דגמר מכפר ממכפר, עגלה
משעיר המשתלח, ושעיר המשתלח ודאי אסור
מחיים כשאר קדשים. ודוחק, ורבינו יצחק
מפרש: דמכשיר בחוץ היינו משולחת. ובמקצת
ספרים הוא כתיב, והכי פירושו: אף בחוץ עשה
מכשיר - משולחת, דאסור בהנאה כמו עגלה
ערופה. והדר נילף עגלה ממכשיר, כי היכי
דאסורה מחיים - הכי נמי עגלה, והכי נמי
שחיטה אסורה מחיים. ונתיא חשתיא דך דקדושין.
ועוד יש לומר: (בכר) התיב על כרחך דך בנן אב
דמכשיר ממכפר לא אתא אלא ללמד על צפורי
מצורע דאסירי מחיים, דאי לאחר שחיטה למה
ליז מלא תאכלו? לרבות השחיטה שמעינן איסור
הנאה. ואם תאמר: וילא תאכלו? הכי משמע
איסור בהנאה? והלא הוא כתוב גבי עופות טמאין
דמותין בהנאה? ויש לומר: דגלי לן קרא
דשחיטה מיתסרא - סברא הוא שגם המושלחת
שתאסר עד השלוח, שסבירא הוא ששתיקן שוות
עד גמר דמוותן. ואיסור שבמשולחת היינו איסור
הנאה הילכך שחיטה נמי תיאסר בהנאה. וכן
צריך לומר בסוגיא דהתם.

אשם

בפנים - עשה בו מכשיר כמכפר, אף מכשיר [ומכפר] האמור בחוץ - עשה מכשיר כמכפר. מושנה רבי אליעזר אומר:
מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ובכל עת שירצה, הוא היה נקרא אשם חסידים; אמרו עליו על קבא בן בוטא שהיה מתנדב
אשם תלוי בכל יום, חוץ מאחר יום כיפורים יום אחד, אמר: המעון הזה! אילו היו מניחין לי הייתי מביא, אלא אומרים לי:
המתין עד שתפנים לספק. והקמים אומרים: אין מביא אשם תלוי אלא על שזדונו פרת ושגגתו חטאת. תיבי חטאות ואשמות
ודאין שעבר עליהן יום הכיפורים - תיביין להביא לאחר יום הכיפורים, ותיביי אשמות תלויין - פטורין. מי שפא בידו ספק עבירה
ביום הכיפורים, אפילו עם חשיכה - פטור, שכל היום מכפר. האשה שיש עליה חטאת העוף ספק ועבר עליה יום הכיפורים -
תיביה להביא לאחר יום הכיפורים, מפני שהיא מכשרת לאכול בזבחים. חטאת העוף תבאה על הספק, אם משנמלקה נודע
- תקבר. גמרא מאי טעמא דרבי אליעזר? אי סלקא דעתך חובה היא, מתיידע ליה אמאי מייתי חטאת? אלא שמע מינה
נדרה היא. - ורבנן? עולה ושלמים הוא דאתו בנדר ונדרה, אבל חטאת ואשם - חובה נינהו. ואשם תלוי היינו טעמא
דימייתי מקמי דמתיידע ליה - להגן עליו, דהתורה חסה על גופן של ישראל. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב
אשי: דילמא אשם תלוי בעולה ושלמים, מה עולה ושלמים דאתו בחובה ואתו בנדרה, אשם תלוי נמי דאתי בחובה -
אתי נמי בנדרה! אמר ליה: עולה ושלמים עיקר בנדרה פתיבי, אשם תלוי עיקר בחובה פתיבי. תני רבי חייה קמיה דרבא:

אשם

גבול שמעתי - מאימתי נאסרת. רבי שמעון פוטר - מאותו ואת בנו. שחיטה שאינה
ראויה - באכילה, כגון הא דאסירא באכילה, דהא מחיים נאסרו כולן. אמאי פטר רבי
שמעון - שחיטה הראויה לאכילה היא ובי תימא קסבר רבי שמעון עגלה בשחיטה
כשרה - לכפרתה, והוא לה שחיטה שאינה ראויה לאכילה. ומשמע דשחיטה במקום
ערפה קיימא. הכשר כפרה - בפרה אדומה.

אינה כן - באשם [כאשם] תלוי, דבהא לא
פליגי רבנן, אם עד שלא נערפה - תצא ותרעה
בעדר. הא איתסרא מחיים - כשירדה לנחל
איתן. עד שלא נראית לעריפה - ולא ירדה
לנחל איתן. משנערפה תקבר במקומה -
נערפה אף, לא נערפה לאו תנאי היא - אי
אסורה מחיים אי לא, דתנא דבי רבי ישמעאל
סבר מחיים אסורה. מכשיר בפנים - אשם
מצורע. מכפר - חטאות ואשמות. מכשיר
בחוץ - צפורי מצורע. מכפר בחוץ - שעיר
המשתלח ועגלה ערופה. מה מכשיר - האמור
בפנים. עשה בו מכשיר - אשם מצורע. כמכפר
- כשאר חטאות ואשמות. אף מכשיר ומכפר
האמור בחוץ עשה בו מכשיר - צפורי מצורע
דאסורין בהניה מחיים. כמכפר בשעיר
המשתלח ועגלה ערופה. אלמא סבירא ליה
דעגלה ערופה מחיים אסירא, דכי היכי דגמר
מכשיר ממכפר - יליף מכפר ממכפר, עגלה
משעיר, ושעיר ודאי אסור מחיים כשאר
קדשים. והכי מפרש במסכת קדושין בשילהי
האיש מקדש (נז,א). פשנה עד שחבנס לבית
הכסף - ושאר ימות השנה הוא דאיבא למיחש
בספק, שמת חטא או שום עון או לא, אבל
השתא ליכא למיחש, דהא כיפר יום הכיפורים.
גמרא להגן עליו - מן היסורין עד שידע לו.
דלמא אשם תלוי - מדקיל כולי האי דאתי על
הספק, איכא למימר נמי דדינו כעולה ושלמים,
דתנו בחובה כגון עולת ראייה ושלמי חגיגה,
ואתו בנדרה - אשם תלוי נמי אתי בחובה
ובנדרה. גליון, מאי טעמא דרבי אליעזר אי
סלקא דעתך חובה כו' - מאי טעמא דרבי
אליעזר דאמר אשם תלוי בא בנדרה? היינו
טעמא, דאי סלקא דעתך חובה הוא בא, אם כן
כי מתיידע ליה ודאי אמאי מייתי חטאת? והלא
כבר יצא ידי חובתו אלמא ודאי נדרה הוא כדורון
עולה ושלמים. עד כאן הגליון.

בא

בפנים - עשה בו מכשיר כמכפר, אף מכשיר [ומכפר] האמור בחוץ - עשה מכשיר כמכפר. מושנה רבי אליעזר אומר:
מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ובכל עת שירצה, הוא היה נקרא אשם חסידים; אמרו עליו על קבא בן בוטא שהיה מתנדב
אשם תלוי בכל יום, חוץ מאחר יום כיפורים יום אחד, אמר: המעון הזה! אילו היו מניחין לי הייתי מביא, אלא אומרים לי:
המתין עד שתפנים לספק. והקמים אומרים: אין מביא אשם תלוי אלא על שזדונו פרת ושגגתו חטאת. תיבי חטאות ואשמות
ודאין שעבר עליהן יום הכיפורים - תיביין להביא לאחר יום הכיפורים, ותיביי אשמות תלויין - פטורין. מי שפא בידו ספק עבירה
ביום הכיפורים, אפילו עם חשיכה - פטור, שכל היום מכפר. האשה שיש עליה חטאת העוף ספק ועבר עליה יום הכיפורים -
תיביה להביא לאחר יום הכיפורים, מפני שהיא מכשרת לאכול בזבחים. חטאת העוף תבאה על הספק, אם משנמלקה נודע
- תקבר. גמרא מאי טעמא דרבי אליעזר? אי סלקא דעתך חובה היא, מתיידע ליה אמאי מייתי חטאת? אלא שמע מינה
נדרה היא. - ורבנן? עולה ושלמים הוא דאתו בנדר ונדרה, אבל חטאת ואשם - חובה נינהו. ואשם תלוי היינו טעמא
דימייתי מקמי דמתיידע ליה - להגן עליו, דהתורה חסה על גופן של ישראל. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב
אשי: דילמא אשם תלוי בעולה ושלמים, מה עולה ושלמים דאתו בחובה ואתו בנדרה, אשם תלוי נמי דאתי בחובה -
אתי נמי בנדרה! אמר ליה: עולה ושלמים עיקר בנדרה פתיבי, אשם תלוי עיקר בחובה פתיבי. תני רבי חייה קמיה דרבא:

אשם

אשם תלוי בא על הנבלה - פירש בקונטרס: על ספק איסור לאו. מאי טעמא דאמרו לו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם - נראה דלא קאמר שיהא חובה להביאו (לרבנן) ולדאמרו לו על עבירת לאו, דהא כתיב "ולא ידע", אטו על אכילת ספק נבלה לית, ולא על דאי אכילת נבילה? אלא נראה דלא ידע ליה דקרא - לענף חובה, ולענף דבר שאם יוודע לו יביא על שגגתו חטאת. ואית להו גזרה

שהו "דמזות" "מזות", אבל אחי ליה "לא" תעשינה" דאף על העבירות לאו יכול להביאו. 2
ורבנן דרדשי גזירה שהו "דמזות" לאפוקי לאו, 3
דלא מייתי עליה כלל. 4

אשם תלוי בא על הנבלה. אמר ליה: והאנן תנן, 1
וחכמים אומרים: אינו מביא אשם תלוי אלא על 2
דבר שזדונו פרת ושגגתו חטאת! ואי רבי אליעזר, 3
בגדלה נמי אתו! אמר ליה: מאי טעמא לא מתינת? 4
וימנין סגיאין תניתה קמי מר, ומנו? רבה, ואמר לי:

הא מני - רבי אליעזר היא דאמרו לו, דתנן: אלא אומרים לו המתן עד שתפנס לבית 6
הספק. אמר רבא: מאי טעמא דאמרו לו? אמר קרא: "אשר לא תעשינה בשגגה ואשם". 7
אמר רבא: מאי טעמא דרבנן דאמרי: אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו פרת 8
ושגגתו חטאת? ילפי "מזות" "מזות" מחטאת חלב, מה להלן שזדונו פרת ושגגתו חטאת 9
- אף כאן דבר שזדונו פרת ושגגתו חטאת. תנו רבנן: חמשה אשמות מכפרין, אשם תלוי 10
אין מכפר בפרה גמורה. מאי קאמר? אמר רב יוסף, הכי קאמר: חמשה אשמות מכפרין 11
בפרה גמורה, ואשם תלוי אין מכפר בפרה גמורה; ודלא כרבי אליעזר, דאמר: אשם 12
תלוי בא על הנבלה. רבינא אמר, הכי קתני: חמשה אשמות אין אחר מכפר בפרתו, דכי 13
מתיידע ליה מייתי, אשם תלוי אחר מכפר בפרתו. דלכי מתיידע לא מייתי, כדתנן: חייבי 14
חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יום הכפורים - חייבין להביא אחר יום הכפורים, 15
חייבי אשמות תלוין - פטורין. "חייבי חטאות ואשמות ודאין" כו'. קתני: חייבי חטאות 16
ואשמות ודאין שעבר עליהן יום הכפורים - חייבין להביא לאחר יום הכפורים, חייבי 17
אשמות תלוין - פטורין. מנהי מילי? כי אתא רב דימי אמר רבי אמי אמר רבי 18
חנינא, אמר קרא: "וכפר על הקדש מטומאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם" 19
- חטאים דומיא דפשעים, מה פשעים - דלאו בני קרבן, אף חטאים - דלאו בני 20
קרבן מכפר, אבל חטאים בני קרבן לא מכפר. אמר ליה אביי: והא כי כתיב הדין קרא 21
- בשעיר הנעשה בפנים הוא דכתיב, דלא מכפר על עבירות דמצוה ידועה, אבל שעיר 22
המשתלח דמכפר על עבירות דמצוה ידועה, אימא לך: אפילו על חטאים דבני קרבן נינהו 23
מכפר! אלא אמר אביי, מהכא: "והתודה עליו כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם 24
לכל חטאתם" - חטאים דומיא דפשעים, מה פשעים - דלאו בני קרבן, אף חטאים - 25
דלאו בני קרבן, אבל חטאים דבני קרבן נינהו לא מכפר; ומיעטיה קרא בשעיר המשתלח, 26
למיקרא דעל חטאים דבני קרבן נינהו לא מכפר. אמר ליה רב דימי: מפאי דהני פשעים 27
לאו בני קרבן נינהו? דלמא הני דבני קרבן נינהו, כדתנן: ארבעה מביאין על הזדון פשעיהם! 28
איתמר נמי, כי אתא רבין אמר רבי יוסי אמר ריש לקיש: "והתודה עליו את כל עונות 29
בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם" - חטאים דומיא דפשעים, מה פשעים - דלאו 30
בני קרבן מכפר, אף חטאים - דלאו בני קרבן מכפר, אבל חטאים דבני קרבן לא מכפר. 31
אמר אביי: אגא נמי מהדיון קרא אמרי, ואקשי לי רב דימי: מפאי דהני פשעים דלאו בני 32
קרבן נינהו? דלמא הני דבני קרבן נינהו, כדתנן: ארבעה מביאין על הזדון פשעיהם! אמר 33
ליה רבין: רוב פשעים לאו בני קרבן. אמר ליה: מידי רוב כתיב? אלא אמר אביי, מרישיה 34
דקרא: "והתודה עליו את כל עונות בני ישראל", ותניא: "עונות" - אלו וזונות, וכן הוא 35
אומר: "עונה בה", ואת כל פשעיהם לכל חטאתם, כל למה לי? לאקשוני לפשעים, 36
מה פשעים - דלאו בני קרבן, אף חטאים - דלאו בני קרבן, אבל חטאים דבני קרבן 37
נינהו לא מכפר. "חייבי אשמות תלוין" כו'. מנהי מילי? אמר רבי אליעזר, אמר קרא: 38
"מכל חטאתיכם לפני ה' וגו'" - חטא שאין מכיר בו אלא המקום יום הכפורים מכפר. 39
אמר רב תחליפא אבובי דרב הונא בר תחליפא משמיה דרבא: קדמייתא נמי לא תיתי 40
למפשטה

בא על הנבלה - כלומר על ספק איסור לאו. לא מתינת - אינך שונה משנה ובריתא. 1
גליון - לא מתינת - למה לא למדת קמיה דרבה והיית יודע כמנין. עד כאן הגליון. 2
לכית הספק - דקצת איסור כל דהו בעינן. מאי טעמא דאמרו לו - אשם תלוי בא על 3
איסור כל דהו כגון לאו דנבלה. דכתיב - באשם תלוי "אשר לא תעשינה בשגגה 4
ואשם", דאפילו ליכא שגגה אלא במדי דלאו, 5
דהיני שלא תעשינה - חייב. חמש אשמות - 6
אשם גזילות, ומעילות, שפחה דרופה, וגויה, 7
ומצורע. אשם תלוי אינו מכפר בפרה גמורה. 8
דלכי מתיידע ליה מייתי חטאת. ודלא כרבי 9
אליעזר - דאי כרבי אליעזר דאמר: בא על ספק 10
נבלה, נמצא אשם תלוי דספק נבלה מתכפר 11
בפרה גמורה, דלכי מתיידע ליה לאו בר חטאת 12
הוא. אין אחר מכפר בפרתו - שאם מעל 13
בשוגג ולא ידע, ועבר עליו יום הכיפורים, ואחר 14
כך נודע לו - מביא אשם מעילות, וכן כולן. 15
מנהי מילי - דאשמות ודאין לא מכפר יום 16
הכיפורים עליה. מה פשעים דלאו בני קרבן - 17
דפשעים היינו מרדין, שמורד ברבו, וכן הוא 18
אומר: "מלך מואב פשע בי" (מלכים ב, ג). אף 19
חטאים דלאו בני קרבן - כגון נבלה, מכפר 20
עליהו יום הכפורים. אבל חטאים דבני קרבן, 21
כגון חטאות ואשמות ודאין - לא מכפר. 22
וטעמא דמכפר אתלוין מפרש לקמן. דלא בא 23
לכפר על עבירות מצוה ידועה - כדאמר בפרק 24
קמא דשבועות (בא, ע): על טומאה שיש בה ידיעה 25
בתחלה - כשנטמא ידע, ואין בה ידיעה בסוף 26
- כשנכנס לא ידע שהוא טמא, וכשיצא לא 27
נודע לו שנכנס בטומאה שיביא קרבן - שעדי 28
הנעשה בפנים ויום הכפורים תולה עד שיוודע 29
שנכנס למקדש טמא, וביא בשולח ויודע. אבל 30
נודע לו שחטא, ונכנס למקדש בטומאה - אינו 31
מכפר. היילך לא מכפר החטאים דבני קרבן, 32
משום דזוטרא כפרתיה. אבל שעיר המשתלח 33
דנפישא בפרה דיליה, דמכפר על עבירה שנודע 34
לו שחטא, כדאמרין בפרק קמא דשבועות (שם) 35
עמוד ב: על כל עבירות שבתורה חזונות 36
והשגגות חודע ולא חודע כו', אימא דעל 37
חטאים דבני קרבן נמי מכפר. והתודה עליו - 38
בשעיר המשתלח. ומעטיה דאף על גב דנפישא 39
המשתלח - לאשמועינן דאף על גב דנפישא 40
כפרתו, אפילו חבי אבני קרבן לא מכפר. על 41
הזדון כשגגה - בפרק "ארבעה מחזירי בפרה" 42
(בריות טו, א), איתמר נמי - כאביי. מן רישא 43
דקרא - כלומר מדרישה דקרא לגופיה וסיפיה 44
מיתר לקח דרשא. עונה בה - והא מויד הוא, 45
דכתיב ברישה דקרא: "כי דבר ה' בזה וגו'", 46
לאקשוני חטאת כו' - וחשתי ליכא למפרך 47
דבר דימי, דאם כן דלבי קרבן קאתי - לא 48
לכתוב קרא "פשעיהם", דהא כתיב עונות. 49
ולכתוב "חטאתם", דמשמע בני קרבן, דסתם 50
חטאת בני קרבן, אלא מדכתיב "פשעיהם" 51
מופנה לדרוש דברוב פשעיהם קמייתי. שאין 52
מכיר בו - שלא נודע לו שחטא, קמייתא נמי 53
- דחייבי חטאות ואשמות ודאין כו' 54
דחייבין להביא אחר יום הכיפורים, ליכא 55
למפשט

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן אשר בכל יום חול לאחר תפילת הבוקר, יאמר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהילים לימי החודש.

אֲשֶׁם תְּלִיז כָּא עַל תְּנַבְּלָה – על ספק איסור של אכילת נבילה, ואף
 שאין בנבילה עונש כרת, אלא רק איסור לאו.
 מקשה הגמרא: אֲמַר לִיה רבא לרבי חייה, וְהָאֵין תָּנן – והרי שנינו
 במשנה, וְחֻקִּים אֲמָרִים, אֵינָן מִבֵּיא אֲשֶׁם תְּלִיז אֱלָא עַל סַפֵּק דְּרַבִּי
 שְׁדוּנָה מַחֲיִיב קֶרֶת, וְשִׁנְיָתָא מַחֲיִיבַת הַטָּהָר, ואילו באיסור נבילה
 אין כרת וחטאת, אלא איסור לאו. וְאִי נִאֵר נִאֵר שְׁבִרִיתָא זו היא כרבי
 אֲלֵיעֶזֶר שֶׁל מִשְׁתַּנּוּ, שאינו מצריך דבר שדונו את שוגגו ושגגתו
 הרי לדבריו בְּדִבְרָה נִמִּי אֵתִי – אלא להדיא אשם תלוי גם
 בנדבה, אפילו ללא ספק איסור נבילה. ואם כן קשה, כדעת מי
 נשנתה הברייתא.
 מתרצת הגמרא: אֲמַר לִיה רבי חייה, מֵאִי טַעְמָא לֹא מִתְּנִית – מדוע
 לא למדת לפני רבה, שאילו היית לומד לפני רבה היית יודעת לפרש
 ברייתא זו כמנוני. וְיִמְנִין סְנִינִין תְּנִינִיה קָמִי מַר – פעמים רבות שנית
 ברייתא זו לפני מר, וְיִמְנִין – ומיהו 'מר', זהו רבה, וְאֲמַר לִי רבא, הֵא
 מֵנִי – ברייתא זו נשנתה בשיטת רבי אֲלֵיעֶזֶר הֵא ד'אֲמָרוּ לִי' לבבא
 בן בוטא, דִּתְנִין במשנתנו שרצה בבא בן בוטא להקריב אשם תלוי
 אף למחרת יום הכיפורים, אֱלָא שְׁחֻמֵּי אֲמָרִים לוֹ, הִתְתֵּן
 מִלְּהִבֵּיא אֲשֶׁם, עַד שֶׁתִּכְנַס לְבֵית הַסֶּפֶס – לזמן שיש לך להסתפק
 בו בחטא. שסברו שאין אשם תלוי בא נדבה, אבל אין צריך ספק
 איסור חמור שיש בו חיוב כרת, אלא אף על ספק איסור קל יכול
 להביא אשם תלוי. והם אלו ששנו ברייתא זו שעל איסור לאו כמו
 נבילה מביא אשם תלוי.
 רבא מבאר את טעמם של חכמים ד'אמרו לו' ושל חכמים: אֲמַר
 רַבָּא, מֵאִי טַעְמָא שֶׁל חֻמֵּי ד'אֲמָרוּ לוֹ, הַסּוֹבְרִים שֶׁאֵין שֶׁאֵין אֲשֶׁם
 תלוי בא נדבה, מכל מקום יכול להביאו אף על חטא קל. כיון
 ד'אֲמַר רַבָּא בְּפִרְשֵׁת אֲשֶׁם תְּלִיז (ויקרא ה יז) וְאֵם נֶפֶשׁ בִּי תִחָטֵּא
 וְעִשְׂתָּהּ אַחַת מִכָּל מִצְוַת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ (בְּשִׁנְיָה) וְלֹא יָדַע
 וְאֲשֶׁם, ויש ללמוד מהפסוק שאפילו אם החטא הוא בדבר
 שאיסורו הוא רק 'לא תעשינה' והיינו איסור לאו, חייב באשם
 תלוי.
 המשך ואמר רַבָּא, מֵאִי טַעְמָא דִּרְבִּנָּה, הַחֹלְקִים עַל חֻמֵּי ד'אמרו
 לוֹ, ד'אֲמָרִי שֶׁאֵין מִבֵּיאִין אֲשֶׁם תְּלִיז, אֱלָא עַל סַפֵּק דְּרַבִּי שְׁדוּנָה קֶרֶת
 וְשִׁנְיָתָא הַטָּהָר. לִיפִי – לומדו דבר זה בגזירה שוה 'מִצְוַת' 'מִצְוַת'
 מִתְּפִלָּה חֶלֶב – חטאת הבאה על שגגת אכילת חלב או שאר מצות
 לא תעשה, שגם בחטאת וגם באשם תלוי נאמר 'מִצְוַת' ודרשו כך,
 מֵה לְהֵלֶן בחטאת, מביא קרבן רק על דבר שְׁדוּנָה קֶרֶת וְשִׁנְיָתָא
 הַטָּהָר, אֵת כָּאן באשם תלוי, מתחייב בו רק על דבר שְׁדוּנָה קֶרֶת
 וְשִׁנְיָתָא הַטָּהָר.
 הגמרא מביאה ברייתא בענין אשם תלוי ואשם ודאי: תָּנן רַבִּנָּה
 בברייתא, חֻמֵּי אֲשֶׁמוֹת הַבָּאוֹת עַל הוֹדָאִי, מְכַפְּרִין, אֲשֶׁם תְּלִיז אֵין
 מְכַפֵּר כְּפָרָה גְּמוּרָה.
 מבררת הגמרא: מֵאִי קָאָמַר – מה כוונת התנא בברייתא זו. מבארת
 הגמרא: אֲמַר רַב יוֹסֵף, הֵכִי קָאָמַר, חֻמֵּי אֲשֶׁמוֹת מְכַפְּרִין כְּפָרָה
 גְּמוּרָה, שאין צריך להביא אחריהם קרבן נוסף, ואילו אֲשֶׁם תְּלִיז אֵין
 מְכַפֵּר כְּפָרָה גְּמוּרָה, אלא לאחר שיוודע לו שחטא יתחייב להביא
 חטאת. וברייתא זו היא דִּלָּא כְּרִבִּי אֲלֵיעֶזֶר ד'אמרו לו', ד'אֲמַר, אֲשֶׁם
 תְּלִיז כָּא עַל תְּנַבְּלָה, שאינה אלא איסור לאו, שלדבריו יש
 פעמים שאשם תלוי מכפר כפרה גמורה, שאינו מביא קרבן נוסף
 על חטא זה, שהרי בנבילה אין חיוב חטאת, ואף אם יודעת לו
 שחטא, לא יביא חטאת.
 רבינא מפרש את הברייתא באופן אחר: רַבִּינָא אֲמַר, הֵכִי קָתְנִי,
 חֻמֵּי אֲשֶׁמוֹת הֵן שֶׁאֵין דְּבַר אֲחֵר שֶׁמְכַפֵּר אֶת כְּפָרָתָהּ, כלומר, שאין
 יום הכיפורים מכפר עליהם, דְּכִי מִתְּיַדַע לִיה מִיָּתִי – שכשיודעת
 לו שחטא צריך הוא להביא את האשם, אף שכבר עבר עליו יום
 הכיפורים. אבל אֲשֶׁם תְּלִיז, יש דבר אֲחֵר שֶׁמְכַפֵּר אֶת כְּפָרָתָהּ, והוא
 יום הכיפורים שמכפר כאשם תלוי, דְּכִי מִתְּיַדַע לֹא מִיָּתִי – שאם
 נודע לו לאחר יום הכיפורים שיש ספק אם חטא קודם יום
 הכיפורים, פטור מאשם תלוי. מוכיח זאת רבינא: כְּדִתְנִין במשנתנו,
 חֻמֵּי הַטָּהָר וְאֲשֶׁמוֹת וְדָאִין שְׁעָבֵר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכִּיפּוּרִים, חֻמֵּי

לְהִבֵּיא אֶת קֶרְבַּנָּם לְאַחַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים. ואילו חֻמֵּי אֲשֶׁמוֹת תְּלִיזִין
 שֶׁעָבֵר עֲלֵיהֶם יוֹם הַכִּיפּוּרִים, מְטוּרִין.
 שנינו במשנה: חֻמֵּי הַטָּהָר וְאֲשֶׁמוֹת וְדָאִין כּו'.
 מבררת הגמרא את המקור לדין זה: קָתְנִי במשנתנו, חֻמֵּי הַטָּהָר
 וְאֲשֶׁמוֹת וְדָאִין שְׁעָבֵר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכִּיפּוּרִים, חֻמֵּי לְהִבֵּיא אֶת קֶרְבַּנָּם
 לְאַחַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים, ולא נתכפר להם חטאם ביום הכיפורים, אך
 חֻמֵּי אֲשֶׁמוֹת תְּלִיזִין שֶׁעָבֵר עֲלֵיהֶם יוֹם הַכִּיפּוּרִים, מְטוּרִין, כיון
 שיום הכיפורים פוטר אותם מקרבן. ושאלת הגמרא: מָנְהִי מִיָּלִי –
 מהיכן למדנו דברים אלו, שחייבי אשמות ודאים אינם נפטרים
 מחיובם ביום הכיפורים.
 משיבה הגמרא: כִּי אֵתִי – כשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל
 אֲמַר, רַבִּי אֲמִי אֲמַר בְּשֵׁם רַבִּי הִנִּינִי, דְּבַר זֶה וְזֶה נִלְמַד מִכָּר דְּאֲמַר קֶרָא
 לִגְבִּי עֲבוּדָת כְּהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים בְּשַׁעִיר הַנִּעֻשָׁה בַּפְּנִים (ויקרא
 טו טז) וְכִפֵּר עַל הַקּוֹדֶשׁ מִטּוּמְאָתָא בְּנִי יִשְׂרָאֵל וּמִפְּשָׁעֵיהֶם לְכָל
 הַטָּהָרָה, ששעיר זה מכפר על הנכנסים למקדש בטומאה (שבועות
 טז) וּמִפְּשָׁעֵיהֶם' היינו על הנכנסים במזיד, וְלִכְל חַטָּאת' היינו על
 הנכנסים בשוגג. וממה שנאמרו יחד המזיד והשוגג יש ללמוד
 ש'הַטָּהָר' דְּיִמְיָא ד'פְּשָׁעִים' – שהשוגג המתכפר היינו בדומה
 למזיד, מֵה 'פְּשָׁעִים' דְּלָאוּ בְּנִי קֶרֶן – כמו שהכפרה על המזיד היא
 בדבר שאינו חייב עליו קרבן, שהרי אין מביאים קרבן על המזיד,
 אֵת ב'הַטָּהָר' יש לומר כך, שרק על עבירות דְּלָאוּ בְּנִי קֶרֶן השעיר
 מְכַפֵּר, וכגון על אכילת נבילה, שאין זה אלא איסור לאו ואין בו
 קרבן, אֲכָל עַל הַטָּהָר שֶׁחָטָא בְּנִי קֶרֶן, וְלִכְן אִמְרָה
 הַמִּשְׁנָה שְׁחִיבֵי חַטָּאוֹת וְאֲשֶׁמוֹת וְדָאִים אֵין יוֹם הַכִּיפּוּרִים מְכַפֵּר
 עֲלֵיהֶם.
 תמדה הגמרא: אֲמַר לִיה רַבִּי דִּימִי, וְהָא כִּי כְּתִיב הִדִּין קֶרָא –
 והרי מה שנאמר פסוק זה, ששמנו למדות 'חטאים דומיא דפשעים',
 כְּהַזְוֵית הַדָּם שֶׁל שְׁעִיר הַנִּעֻשָׁה כְּפָנִים הוּא דְּכְתִיב, ששעיר זה בא
 על טומאת מקדש וקדשיו, דִּלָּא מְכַפֵּר עַל עֲבִירוֹת דְּמִצְוָה יְדוּעָה –
 שאינו מכפר כלל בשנוע לו שחטא ונכנס בטומאה למקדש, אלא
 רק אם עדיין לא נודע לו שחטא, ויתכן שדווקא בו, כיון שכפרתו
 מועטת, נאמר שאינו מכפר באופן שיש חיוב קרבן, אֲכָל שְׁעִיר
 הַמִּשְׁתַּלַּח לְעֹזָזֵל, דְּמְכַפֵּר אֵת עַל עֲבִירוֹת דְּמִצְוָה יְדוּעָה – על
 עבירות שנועד לו שחטא, וכפרתו מרובה, אֵימָא לָךְ – יש לי לומר
 לך שֶׁאֲפִילוֹ עַל הַטָּהָר דְּכִי קֶרֶן נִינְהוּ – שחייבים עליהם קרבן,
 מְכַפֵּר, וּמִנִּין לְמִשְׁנָה שֶׁאֵינוֹ מְכַפֵּר עַל חַטָּאוֹת וְאֲשֶׁמוֹת וְדָאִי.
 מחמת קושייתו מבאר אביי לימוד אחר: אֱלָא אֲמַר אֲבִי, מְכַבָּא –
 מפסוק זה יש ללמוד שאין יום הכיפורים מכפר על חייבי חטאת
 ואשמות ודאין, שנאמר לגבי שעיר המשתלח (ויקרא טז כא) וְהִתְוַדָּה
 עָלָיו [וְאֵת] כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת כָּל פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל הַטָּהָר, וְהַטָּהָר
 וְהַטָּהָר' האמורים כאן הם רק דְּיִמְיָא ד'פְּשָׁעִים', מֵה 'פְּשָׁעִים' דְּלָאוּ
 בְּנִי קֶרֶן, שהרי אין מביאים קרבן על המזיד, אֵת הַטָּהָר שנאמרו
 כאן, רק על עבירות דְּלָאוּ בְּנִי קֶרֶן השעיר מכפר, אֲכָל עַל הַטָּהָר
 דְּכִי קֶרֶן נִינְהוּ, לֹא מְכַפֵּר, ולכן אין יום הכיפורים פוטר מחטאות
 ואשמות. וּמִיָּעֻטִּיה קֶרָא – ומיעוט הפסוק את החטאים שחייבים
 עליהם קרבן בְּשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, לְמִיָּקָא – להשייכו, דְּעַל הַטָּהָר
 דְּכִי קֶרֶן נִינְהוּ – שחייבים להביא עליהם קרבן, השעיר לֹא מְכַפֵּר,
 אף שכפרתו מרובה.
 מקשה הגמרא: אֲמַר לִיה רַבִּי דִּימִי לֵאבִי, מֵאִי דְּהִנִּי 'פְּשָׁעִים' לָאו
 בְּנִי קֶרֶן נִינְהוּ – מנין לנו שפשעים אלו שנאמרו בפסוק, הם
 פשעים שאין חייבים עליהם קרבן, שמכאן זה אנו דורשים שאף
 ה'חטאים' הם באופן שאין חייבים עליהם קרבן, דְּלָמָּא הֵן דְּכִי
 קֶרֶן נִינְהוּ – שמא אלו פשעים שחייבים עליהם קרבן, בְּדִתְנִין
 במשנה לעיל (טז), שיש אֲרֻכָּה שֶׁמִּבֵּיאִין קֶרֶן עַל הִדִּין בְּשִׁנְיָה
 ונלמד מהפסוק שהוא מכפר אף על פשעים שחייבים עליהם קרבן,
 וכמו כן הוא מכפר על 'חטאים' שחייבים עליהם קרבן, וּמִנִּין
 לְמִשְׁנָתָא שֶׁאֵינוֹ מְכַפֵּר עַל חַטָּאוֹת וְאֲשֶׁמוֹת.
 קודם שתמשיך הגמרא לדון בקושיית רב דימי, מביאה הגמרא
 שיש עוד שדרשו את הפסוק כאביי: אֲתִמַּר נָמִי, כִּי אֵתִי – כשבא

למִשְׁפָּחָה – אין לך ללמדו לא מדרשתו דרב דמי, ולא מדרשתו
 דאביו, אלא מהא – מדרשה זו, שהטא שאין מכיר בו אלא המקום,
 ואילו החוטא אינו יודע שחטא, יום הכפורים מכפר, ומינה – ומה
 יש ללמוד, שדווקא חטא שאין מכיר בו אלא המקום, הוא דיום
 הכפורים מכפר, אבל חטא הדע קה – שידוע החוטא שחטא, לא
 מכפר יום הכפורים, ומשום כך חייבי חטאות או אשמות ודאין
 שנודע חטאם קודם יום הכפורים, כיון שגם הם מכירים בחטאם
 אין יום הכפורים מכפר עליהם.
 הגמרא דנה אם יום הכפורים פוטר ממלקות: ואמר רב תחליף
 אבות דרב הונא משפיה דרבא, חייבי מלקות שעבר עליהן יום
 הכפורים קודם שלקו, עדיין חייבין במלקות, ואין יום הכפורים
 מכפר עליהם.
 מקשה הגמרא: פשיטא – דין פשוט הוא, מאי שנא – מדוע יהיה
 שונה דין חייבי מלקות מחייבי חטאות ואשמות ודאין, שאין יום
 הכפורים מכפר עליהם. מתרצת הגמרא: הוצרך רבא להשמיענו
 דין זה, משום דסלקא דעתך אמינא – שהיה עולה בדעתך לומר,
 שרק הַתָּם, בחייבי חטאות ואשמות, אין יום הכפורים פוטרם, כיון
 דמִשְׁפָּחָה הוא – שחייבים הם להביא קרבן ממנום לה, וכיון שהוא
 דבר שאפשר לשלמו, אין יום הכפורים מכפר, כיון שלא שייך
 כפרה בתשלומי ממון, אבל הַתָּם, בחייבי מלקות, דגופא הוא –
 שהוא צריך ללקות בגופו, אימא לא – נאמר שדינו שונה מחייבי
 קרבנות, ויום הכפורים מכפר עליו, קא משמע לן רבא, שאף חייבי
 מלקות אינם נפטרים ביום הכפורים.
 מקשה הגמרא: איך יתכן לומר שאין יום הכפורים פוטר מחייבי
 מלקות, והא אָנן תָּנִין – והרי שנינו במשנה (שבועות ב) ששעיר
 המשתלח מכפר על הודע ולא הודע – עבירות שנודע לו חטאו ועל
 עבירות שלא נודע לה, על עשה ועל לא תעשה, והרי כל חייבי
 מלקות הם לעובר על מצות לא תעשה, ונאמר במשנה שהשעיר
 מכפר על איסור לא תעשה.
 מתרצת הגמרא: לא קשיא, קא דאיתרו ביה – רבא אמר את דינו
 בעובר על איסור לא תעשה והתרו בו, שהוא חייב מלקות בפועל,
 ולכן אין יום הכפורים פוטר, והא דלא איתרו ביה – והמשנה
 בשבועות עוסקת בעובר על איסור לאו ללא התראה, שאינו חייב
 מלקות, ולכן יום הכפורים מכפר על חטאו.
 הגמרא חוזרת לדון בכלל שנאמר לעיל, שכל חטא שאין מכיר בו
 אלא ה' יום הכפורים מכפר, ומקשה על כך מכמה דברים. מקשה
 הגמרא: אלא מעתה, שיום הכפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו
 אלא ה', (סמין ויל"ת מצויע' נז"ר שחטא בעגל"ה), אשה שהיא
 ספק וילדת, כלומה, שהפילה נפל שהוא ספק צורה המחייבת
 קרבן, ספק צורה שאינה מחייבת, שעבר עליה יום הכפורים קודם
 שהביאה את קרבנה, לא תייתי – לא תביא עוד את הקרבן, דהא
 – שהרי כבר עליה יום הכפורים, כיון דחטא שאין מכיר בו אלא
 המקום הוא, שהרי אין ידוע אם היא חייבת קרבן. ואילו במשנתנו
 (כה) מבואר שצריכה להביא את קרבנה לאחר יום הכפורים.
 מתרצת הגמרא: אמר רב הושעיא, נאמר לגבי שעיר המשתלח
 (ויקרא טו כא) 'והתנדוד עלי וכו' ואת כל פשעיהם לכל חטאתם',
 ומשמע שרק על חטאות מכפר השעיר, ולא לכל חטאתם,
 ויולדת אינה חוטאת, ומביאה קרבן רק כדי להטעה מטומאתה,
 ואין יום הכפורים פוטר מקרבן זה.
 ממשיכה הגמרא ומקשה: וילדי שמעון בן יוחי דאמר במסכת נדה
 (לא), שמה שיוולדת צריכה להביא קרבן, הוא משום שיוולדת
 חטאת היא, שבשעה שהיא כורעת ללדת, נשבעת היא מחמת
 צורה של חזק עוד לבעלה, ועל שבועת בטיח זו היא מביאה
 קרבן, מאי אימא למימר – מה יש לומר בביאור דין זה, והרי כיון
 שקרבנה בא על חטא, היה ראוי לומר שבספק חיוב זה יכפר יום
 הכפורים. מתרצת הגמרא: וילדת, אף שחוטאת היא, כי קא מיייתי
 – מה שהיא מביאה קרבן, לאשתריו – להתירה באכילת קדשים
 הוא, ולא לכפרה מתני – ואינה מביאה את הקרבן בשביל לכפר,
 כיון שעל חטאה כבר נתכפר לה בצער חבלי הלידה, וכיון שאין
 הקרבן בא לכפר, אין יום הכפורים פוטר.

הגמרא מסייעת ממשנתנו לתירוץ זה: אמר רב אשי, אף אָנן נמי
 תנינא – אף במשנה מבואר שהטעם שאין יום הכפורים פוטר
 קרבן של ספק יולדת הוא משום שקרבנה בא להתירה בקדשים,
 שכן שנינו בה, האשה שיש עליה חיוב להביא חטאת הקוף מכסף,
 ועבר עליה יום הכפורים, חייבת להביא קרבן זה לאחר יום הכפורים,
 מפני שחטאת זו כשצדקה לאכול בנזקים, הרי שהטעם הוא משום
 שאין החטאת באה לכפר, אלא באה להכשירה לאכול בקדשים.
 הגמרא ממשיכה להקשות על הכלל האמור לעיל, שיום
 הכפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו אלא המקום. מקשה
 הגמרא: אלא מעתה, מי שהוא ספק מצויע, ולא ידוע אם הוא חייב
 קרבן מצורע או לא, שעבר עליו יום הכפורים, לא מיייתי – לא יביא
 קרבן, דהא – שהרי כבר עליה יום הכפורים, וכבר נתכפר, כיון
 דחטא שאין מכיר בו אלא המקום הוא, שהרי הוא עצמו מסופק
 בחיובו, ואילו בברייתא בנזיר (טו) מבואר שיש אופן מסוים שבו
 ספק מצורע מביא קרבנו לאחר שנתיים, אף שבדאי עבר עליו יום
 הכפורים. מתרצת הגמרא: אמר רבי הושעיא, נאמר בפסוק (ויקרא
 טו כא), 'לכל חטאתם', ללמד שרק על חטאים מכפר השעיר, ולא
 לכל חטאתם, ואילו מצורע אינו חוטא, אלא מביא קרבן כדי
 להטעה מטומאתו.
 ממשיכה הגמרא ומקשה: והא אמר רבי שמאי בר נחמני אמר רבי
 יוחנן, על שעבד דברים נגעים באים על האדם, ואלו דברים שיש
 בהם חטא (וסמין שומתם הוא נג' שיש ל"ן), ואם כן מצורע
 חוטא הוא, ויש לומר שפער עליו יום הכפורים ויפטור מלהביא
 קרבן. מתרצת הגמרא: אף שמצויע הוא חוטא, כי מיייתי – מה
 שהוא מביא את קרבנו, לאו לכפרה מיייתי – אינו מביאו לכפרה,
 כיון שהצער שיש בצרעת עצמה מכפר על חטא זה, אלא
 לאשתריו – כדי להתירו באכילת קדשים הוא מביא, ולכן אין יום
 הכפורים פוטר.
 הגמרא מקשה מדין נוסף על מה שאמרו שיום הכפורים מכפר על
 חטא שאין מכיר בו אלא המקום. מקשה הגמרא: אלא מעתה, מי
 שהוא ספק נזיר – שהיה נזיר ומסופק אם נטמא או לא, וממילא
 האם הוא חייב קרבן או לא, שעבר עליו יום הכפורים, לא מיייתי –
 שלא יביא קרבן, דהא כבר עליו יום הכפורים, דהרי חטא שאין מכיר
 בו אלא המקום הוא, שאין ידוע לו אם נטמא או לא, ואילו בברייתא
 בנזיר (טו) מבואר שיש אופן שספק נזיר מביא קרבנו אף לאחר כמה
 שנים, על אף שעבר עליו יום הכפורים. מתרצת הגמרא: אמר רבי
 הושעיא, נאמר בפסוק (ויקרא טו כא) 'והתנדוד עלי וכו' ואת כל
 פשעיהם לכל חטאתם', רק לכל חטאתם מכפר השעיר, ולא לכל
 חטאתם, ואילו נזיר אינו מביא קרבן על חטא אלא על טומאתו.
 מקשה הגמרא: וילדי אֶלְעָזָר בן חנניה, דאמר (תענית יא) שניזר חוטא
 הוא, שציער את עצמו שלא לשנות יין, מאי אימא למימר, מדוע
 אין יום הכפורים מכפר על ספק נזיר, והרי זה חטא שאין מכיר בו
 אלא המקום. מתרצת הגמרא: נזיר, אף שהוא חוטא, כי קא מיייתי
 קרבן לאו לכפרה מיייתי – מה שהוא מביא קרבן, אינו כדי לכפר
 עליו, כיון שכבר נתכפר במה שהתנדול בגידול שעור, (לאשתריו)
 באכילת קדשים הוא, אלא קרבנו למיחל – כדי להחיל עליו נזירות
 מידה הוא בא, ולכן אין יום הכפורים פוטר מקרבן זה.
 הגמרא מקשה מדין נוסף על כלל זה, שיום הכפורים מכפר על
 חטא שאין מכיר בו אלא המקום. מקשה הגמרא: אלא מעתה, ספק
 סוטה – כל סוטה, שקרבנה הוא משום שיש לנו ספק אם נטמאה,
 שעבר עליה יום הכפורים, לא תייתי – לא תביא מנחת קנאות, דהא
 כבר עליה יום הכפורים, כיון דחטא שאינו מכיר בו אלא
 המקום הוא.
 מתרצת הגמרא: אמר רבי הושעיא, נאמר בפסוק (ויקרא טו כא)
 'והתנדוד עלי וכו' ואת כל פשעיהם לכל חטאתם', ללמד שרק
 לכל חטאתם מכפר השעיר, ולא לכל חטאתם, וסוטה שחטאה,
 כיון שקראה הפסוק טומאה, אינה מתכפרת בשעיר. עוד מתרצת
 הגמרא: (אמר אביי), סוטה אינה מתכפרת ביום הכפורים, כיון
 שאין זה חטא שאין מכיר בו אלא ה', שהרי הפועל מכיר בו. רבא
 אמר, כיון שסוטה כי מתניא, לברר עון קא אתאי – מה שהיא

כריתות. פרק שישי - המביא אשם דף כו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" ריג רש"י תוספות

למפישט לא מדרב דימי ולא מדאביי, דשינויא דחיקא הוא, דאבתי איכא למיפיר
כרעמיקרא. אבל אי ידעי ביה - כגון אשם ודאי, שפיר נודע לו. מסוגא - המייחב לגבוה,
וכיון דאפשר לשלם - לא פטר ליה יום הכיפורים, דבתשלומי ממון לא שייכא כפרה.
אחרי ביה - דאיכא מלקות, לא פטר ליה יום הכיפורים. אלא מעתה - כיון דבחטא שאין
מוכר בו אלא המקום יום הכיפורים מכפר. ספק
יולדת שעבר עליה יום הכיפורים לא תייתי -
חטאת העוף על הספק, אלמה תנן במתניתין
דמיתא? יולדת חוטאת היא - במסכת נדה
בפרק "המפלת" (לאב), בשעה שהיא כורעת
לילד נשבעת שלא חוקק לבעלה. ולא לבפרי
מיתא - דהא מכפרה בשעת לידה. נמי תניא
- דהיינו טעמא דמיתא לאחר יום הכיפורים,
משום דלאו לכפרה אתי. ספק מצורע - מפרש
במסכת נזיר בפרק "שני נזירים" (סא), דמיתא
קרנ, וכן נזיר שנטמא בספק, ספק מצורע - כגון
ספק קדש שער לכן לכהרת וטהור, ספק בהרת
ללכן וטמא. על שבעה דברים - בערכין בפרק
"יש בערכין" (טזא), גג"ש ששל"ץ - סימן
שמות. לא לכפרה - דנגמנו איכפר ליה,
מצרע הנגע נתפר חטא. ספק נזיר - נזיר ספק
נטמא ספק לא נטמא. דאילו ספק נזיר טהור, כגון
דאמר "הריני נזיר אם תלד אשתי בן" ולא נודע
לו אם בן אם בת - מצד אשתו ואתניי שאם לא
היה נזיר עבשיו יהא נזיר לבסוף, ולטוף שלשים
יבאי קרבנו. כדתנן בפרק "הריני נזיר מן
הגרונרות" (נזיר יגא), רבי שמעון אומר: ויאמר
"אם היה בן קיימא - הריני נזיר חובה, ואם לאו
- הריני נזיר נבדה". לא נתיי - חטאת העוף
הבא על הספק, דאמרין במסכת נזיר בפרק "שני
נזירים" דמיתא. נזיר חוטא הוא - שציער עצמו
מן הדין, במסכת תענית בפרק קמא (יאא), לאו
לכפרה מיתא - דהא איכפר ליה, שנתנו
בגידול שער. ספק סוטה - היינו סוטה טמא,
דספק הוא אם נטמאת אם לא נטמאת, לא תייתי
- מנחת קנאות. לברר עון - להודיע אם

נטמאת. ולאין לא יבויר - אין לך שום כפרה אלא זו, עגלה ערופה על הספק, והריגת
ההורג על הודאי. על יוצאי מצרים - דכתיב "אשר פדית". והרי כמה יום כיפורים עברו
עליהן ועדיין הן צריכין לכפרה זו, אם נמצא חלל ביניהם. ברכתבי קרא - "או הודע" גבי
יחיד ונשיא וצבור, דלא צריכי כוליה, איכא למדרש מחר מתוך "או הודע" דלא צריך -
כל אימת דמתידע ליה, ואפילו לאחר יום
הכיפורים. וקא פריך תלמודא: הני מצריך צריכי
- דאי כתיב גבי יחיד, הוה אמיתא: יחיד בעי
ידיעה ודאית - שכן קל הוא, שכל קרבנו נקבה.
אבל נשיא דמיתא שיער זכר בשאר עבירות,
צבור כל קרבנו זכר - אימא החמירו, ובספק נמי
לייתי חטאת. מה לנשיא שכן קל שאינו בשמיעת
הקול - דמלך לא מעיד ולא מעדיין אותו. נשיא
יש בקרבנו נקבה - בעבודה זרה, דכתיב
בעבודה זרה: "ואם נפש אחת תחטא בשגגה",
יחיד ונשיא ומשיח במשמע, "והקריבה עז בת
שנתה לחטאת". צבור אין חייבין פר העלם דבר
- אלא על העלם דבר - שהורו להם בית דין
שחלב מותר, עם שגגת מעשה - שאכלו צבור
חלב על פיהן. לא לכתוב ידיעה ביחיד ותייתי
משניא וצבור - לא ליכא למימר, דהא
למימר: למידין וחזר הדין כשאר דוכתי, דבי
אמרין: מה לנשיא שכן אינו בשמיעת הקול -
ליכא למימר צבור ויחיד, דהא נשיא וצבור אינן
בשמיעת הקול. לא לכתוב גבי ציבור ולית
מיחיד ומנשיא - דהבא ודאי נמי אין למידין
מצד השוה, דבי אמרין: מה לנשיא שכן יש
בקרבנו נקבה - ליכא למימר: יחיד ויחיד, דהא
שנידן יש בקרבנו נקבה. הכי גרסין: דמאי פרכת
דאי משום דידיד כל קרבנו נקבה צבור יוכיח
דאין בקרבנו נקבה ואי משום דאינו בשגגת
מעשה יחיד יוכיח דישנו נמי בשגגת מעשה. מה
להך שכן אין עשויין להשתנות - ואף על גב
דדך פירכא לאו קולא וחומרא דאי - הא
אמרין ביביל הבשר" (חולין קטב), על מה הצד
פרכין כל דהו.

נשיא

ולא לכל טומאתם. - והא אומר רבי שמואל בר נחמני אומר רבי יוחנן: על שבעה דברים נגעים באים! (סימן: גג"ש ששל"ץ) - מצורע
כי מיתא, לאו לכפרה מיתא, אלא לאישתרוי באכילת קדשים הוא. - אלא מעתה, ספק נזיר שעבר עליו יום הכיפורים לא מיתא
קרנ, דהא כפר יום הכיפורים, דחטא שאין מכיר בו אלא המקום הוא! אומר רבי אושעיא: "לכל חטאת" - ולא לכל טומאה. -
ולרבי אלעזר בן הקפר דאמר: נזיר חוטא הוא, מאי איכא למימר? - נזיר כי קא מיתא קרנ, לאו לכפרה מיתא, לאישתרוי באכילת
קדשים הוא. אלא מעתה, ספק סוטה שעבר עליה יום הכיפורים לא תייתי, דהא כפר עליה יום הכיפורים, דחטא שאינו מכיר בו
אלא המקום! אומר רבי אושעיא: "לכל חטאתם" - ולא לכל טומאתם. אומר אביי: הורג מכיר. רבא אומר: סוטה כי מיתא, לברר
עון קא אתיא. - אלא מעתה, עגלה ערופה שעבר עליה יום הכיפורים וכו'! אומר אביי: הורג מכיר. רבא אומר, אומר קרא: "ולא ידע
לא יכפר לדם אשר שפך בזה" וגו'. רב פפא אומר, אומר קרא: "כפר לעמך ישראל" וגו' - ראוייה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים.
השתא דאמר: חטא שאין מכיר בו אלא המקום יום הכיפורים מכפר, אימא: כי מתידע ליה בחר יום הכיפורים נמי לא מיתא
חטאת! אומר רבי ועירא: לא מצית אמרת, דכתיב קרא ידיעה גבי חטאת וגבי נשיא וגבי צבור. - צריכי, דאי כתב קרא גבי יחיד,
הוה אמיתא: כוליהו מיתא לא אתאן, דאיכא למיפרד: מה ליחיד שכל קרבנו נקבה! - נכתוב גבי נשיא, ונתיי הך מנשיא! - יחיד
מנשיא לא אתי, דאיכא למיפרד: מה לנשיא שכן אין בשמיעת קול, תאמר ביחיד שכן ישנו בשמיעת קול! וצבור מנשיא לא אתי,
דאיכא למיפרד: מה לנשיא שכן בקרבנו נקבה. - נכתוב גבי צבור, יחיד ונשיא מיתא! - איכא למיפרד: מה לצבור שכן אין תיבין
אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה! - מחזרא ידיעה לא אתיא, תיתי חדא ידיעה מתרתי: לא נכתוב ידיעה גבי יחיד ותייתי מנשיא
וצבור! - איכא למיפרד: מה לנשיא וצבור שכן אינן בשמיעת קול, תאמר ביחיד שישנו בשמיעת קול! - לא נכתוב קרא ידיעה גבי
צבור ותייתי מידיעה דידיד ונשיא! - איכא למיפרד: מה ליחיד ונשיא שכן יש בקרבנו נקבה, תאמר בצבור שאין בקרבנו נקבה! - לא
נכתוב גבי נשיא ותייתי מידיעה דידיד וצבור! מאי פרכת? אי משום דאין בשמיעת הקול - יחיד ויכתיב, דאינו בשמיעת הקול! ואי
משום דיש בכל קרבנו נקבה - צבור יכתיב, דאין בקרבנו נקבה, עד דאית להו ידיעה לא מתייב! למה לי דכתיב ידיעה גבי נשיא?
אם אינו ענין לגופיה, דהא אתיא מיתא וצבור - תגרו ענין להיכא דמתידע ליה בחר יום הכיפורים דמיתא חטאת. אביי אומר: אי
דלא פתיב ידיעה גבי נשיא, מיתא וצבור לא אתי, משום דאיכא למיפרד: מה ליחיד וצבור שכן אין עשויין להשתנות, תאמר

בנשיא

1 נשיא עשוי להשתנות - דאי עבר מנשיאותו כשאר יחיד הוי. מצות מצות ילפי מהרדי -
2 יחיד ונשיא וצבור, דבכולו כתיב "מצות" וילפי כולו דהך גזירה שוה מהרדי במסכת
3 הוריות (תב) לרבי שחיבין על דונו ברת וחיבין על שגגתו חטאת. ודלכך לזא מילתא
4 נמי לילפו מהרדי. לאו על הדין חטא קאתי - כלומר לא על הדין לחדיה קאתי. אם
5 משנמלק נודע לה - שלא ילדה. שאניה
6 משתמרת - כיון דעל הספק באה, ולא לאכילה
7 דזה קיימא - לא שמירה יפה, ונפסלה בהסכ
8 הדעת שמו נטמאה. אי מעיקרא - קודם
9 מליקה, היה הוות, ובעלי חיין אינן מקבלין
10 טומאה. ובדין הוא דמוותר בהנאה - דחולין
11 גמורין היא. ומשום חולין בעורה נמי ליכא
12 למימר, דלא אסרה תורה אלא שחיטה, אבל
13 מליקה לא. אבל רבנן גזרו דאסור בהנאה, שמו
14 יאמרו נהנין מחטאת העוף ספק, וכי איתמר דרב
15 אהא איתמר - דתנן בפרק "דס' שחיטה" (כריתות
16 כבב): האשה שהביאה בו, ועלה קאי רב ואמר:
17 אם משנמלק נודע לה כן שילדה ודאי - מזה
18 ומוצה במשפט חטאת העוף, כדכתיב (ויקרא ה):
19 "וזהו מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם
20 ימדה" וגו'. הווא - שאחור בראש העוף ומעלה
21 ומוריד והדום ניתו, מצינו - שמקריב ומקור בית
22 מליקתו לקיר המזבח וסוחטו. אסורה באכילה -
23 שמו יאמרו חטאת העוף הבאה על הספק
24 נאכלת. ואסורה בהנאה - כשאר חטאת העוף
25 ספק, שאסור באכילה שמו חולין היא, ונבלה
26 היא. ובהנאה נמי אסורה - דשמו קדש היא.
27 וקדש שאינו נאכל אסור בהנאה אחרת, שהרי
28 לכלבים לא יאכילנו. שעל הספק בו' - דילכך
29 כמי שלא נודע דמי. משנה שתי סלעים - זהו
30 דין אשם, דכתיב: "בערך כסף שקלים בשקל
31 הקדש לאשם". והשני ירעה - לפי שנקח ממעות
32 אשם לשם אשם. לקח בהן שני אילים לחולין -
33 לאכילה, ומעל במעות ויצאו לחולין. ויש עליו
34 לשלם אשם של עשרה זוז לקרן וחומש של אשם
35 ראשון, ואשם בשתי סלעים לאשם מעילות. אם
36 היה אחד מזה שתי סלעים ואחד מזה עשרה
37 זוז - היפה שתי סלעים יקרב לאשם מעילות,

בנשיא שעשוי להשתנות! אלא אמר אביי, מהכא:
מכרי "מצות" "מצות" ילפי מהרדי, בין דילפי
מהרדי, למה לי דכתיב שלש ידיעות, גבי יחיד וגבי
נשיא וגבי צבור? אם אינו ענין לגופיה, דהא גמרי
להן "מצות" "מצות" - תנהו ענין הויכא דמתניידע
ליה בתר יום הפיפורים הוא דמיייתי חטאת. -
אימא: כי מתניידע ליה בתר יום פפורים הוא דמיייתי
חטאת, משום דיום הפפורים לאו על הדין חטא קא
אתי, אבל אשם תלוי דעל הדין חטא קאתי - אימא
הכי נמי דמיפפר, דכי מתניידע לבתר דקא מיייתי
אשם תלוי - לא מיייתי חטאת! אמר רבא, אמר
קרא: "או הודע אליו", מפל מקום. השתא דאמר:
כי מתניידע ליה מיייתי חטאת, אשם תלוי למה בא?
אמר רבי ירמיה: שאם מת, מת בלא עון. מחקיף לה
רבא: מת, מיתה ממקרת! אלא אמר רבא: להגן
עליו מן היסורים. "חטאת העוף הבא על הספק".
אמר רב: וכיפר. - אי הכי, אמאי תקבר? - לפי
שאניה משתמרת. - אימת לא משתמרת? אי
מעיקרא - חיה הוויא, אי לבסוף - קמנפר
לה! אלא מתניתין בגודע לה דלא ילדה, ובדין
הוא דמוותר בהנאה, ומאי תקבר? מדרבנן. וכי
איתמר דרב - על האשה שהביאה חטאת העוף
בספק, אם עד שלא נמלקה נודע לה שילדה
ודאי - תעשה ודאי, שממין שהביאה על לא
הודע מביאה על הודע; אם משנמלקה נודע
שילדה - אמר רב: מזה דמה ומוצה דמה,

וכפרה, מותרת באכילה. רבי יוחנן אמר: אסורה באכילה, גזירה שפא יאמרו:
חטאת העוף הבאה על הספק נאכלת. תני לוי פותיה דרב: חטאת העוף הבאה
שילדה ודאי - מזה דמה ומוצה דמה, וכפרה, מותרת באכילה. תניא פותיה דרבי יוחנן: חטאת העוף הבאה
על הספק, אם עד שלא נמלקה נודע לה שלא ילדה - תצא לחולין או תפטר לחברתה. אם עד שלא נמלקה
נודע לה שילדה ודאי - תעשה ודאי, שממין שמביאה על לא הודע מביאה על הודע. אם משנמלקה נודע שילדה
- אסורה אפילו בהנאה, שעל הספק באה מתחלתה, כפרה ספיקה והלכה לה. משנה הפורש שני סלעים לאשם, ולקח בהן
שני אילים לאשם, אם היה אחד מהן יפה שתי סלעים - יקרב לאשמו, והשני ירעה עד שיתמאב ויפטר, ויפלו דמיו לגרבה.
לקח בהן שני אילים לחולין, אחד יפה שתי סלעים ואחד יפה עשרה זוז, היפה שתי סלעים יקרב לאשמו, והשני למעילתו. אחד
לאשם ואחד לחולין, אם היה של אשם יפה שתי סלעים - יקרב לאשמו, והשני למעילתו, ויביא עמה סלע וחומשה. גמרא
מאי "מעילתו" דקתני רישא: והשני למעילתו? אילמא איל אשם - למימרא דחומש בהדי איל מיייתי ליה? והכתיב: "ואת אשר
חטא מן הקדש ישלם ואת חמישתו יוסף עליו", אלמא בהדי גזילו מיייתי ליה! ועוד, קתני סיפא: אחד לאשם ואחד לחולין,
אם היה של אשם יפה שתי סלעים - יקרב לאשמו, והשני למעילתו, ויביא עמה סלע וחומשה; אלמא חומש בהדי גזילו
מיייתי ליה! אלא "מעילתו" - מאי דאיתנהו מהקדש. וישנו משתי סלעים דאפרישנו לאשם, ולקח בהן שני אילים לחולין, דיפיה
שתי סלעים מקריב ליה איל אשם, ויפה עשרה זוז יחייב ליה למאי דאיתנהו מהקדש, דהוה ליה גזילו וחומשו; ומאי "מעילתו"
- גזילו. - במאי אוקימתא "למעילתו" דרישא - גזילו. אימא סיפא: אחד לאשם ואחד לחולין, אם היה של אשם יפה שתי
סלעים יקרב לאשמו, והשני למעילתו, ויביא עמה סלע וחומשה, אלמא "מעילתו" - איל אשם; וישא קרי ליה "למעילתו" גזילו,

סיפא

בנוגע ללימוד התניא בעצמו, עצתי בכגון דא היא, להתחיל בחלק אגרת התשובה, לאחר זי שער היחוד והאמונה, ורק לאחר זי חלק ראשון.
ממכתב, י"ד אלול, תשי"ט

לאכילה, לא נשמרה יפה מטומאה ונפסלה בהיסח הדעת, שיש
לחשוש שמה נטמאה.
מקשה הגמרא: **אימת לא משתתרת** – מתי יש לנו לומר שלא שמרו
חטאת זו יפה ונטמאה, **אי מעיקרא** – אם מתחילה קודם שנמלקה,
הרי היה הניא, היתה, ובעל חיים חי אינו מקבל טומאה, ואי
לכפוף, לאחר שנמלקה, **למנפך לה** – הרי שמר אותה ככה, שכיון
שכחנים וריזים הם, ודאי שמרו שלא תיטמא אף אם אינה נאכלת.
מתרצת הגמרא: **אלא, מתניתין** – משנתנו עוסקת באופן שנודע לה
דלא ילדה, והתברר שהיא פטורה לגמרי מקרבן, וקדין הוא
דה' חטאת' שהביאה מותרת **בהנאה**, שהרי לא היתה חייבת בה
כלל, ו**ומאי** – ומה הטעם שאמרו שתקבר, זו גזירה מדרבנן, שתאסר
בהנאה, כדי שלא יטעו לומר שמותר ליהנות מחטאת העוף שבאה
על הספק, ולא ידעו שדווקא כאן מותר כיון שהתברר שאינה
חטאת.
ממשיכה הגמרא ומבארת: וכי **איתמר דרב** – ומה שאמר רב,
שכיפר עליה הקרבן, לא אמר כן על משנה זו, אלא על המשנה
לעיל (בבא), שכך שנינו בה, **האשה שהביאה חטאת העוף בפקק**,
שלא ידעה אם היא חייבת חטאת או לא, **אם עד שלא נמלקה נודע**
לה שילדה ודאי, וחייבת להביא חטאת, **תעשה חטאת זו** עצמה
כחטאת ודאי, כיון שפאותו המין **שהביאה להקריב את קרבנה על**
לא הודע – על ספיקה, מאותו המין **מביאה על הודע** – על ידיעה
ודאית שהיא חייבת בקרבן, ולכן כשנודע לה שילדה לכולה נאצת
באותה חטאת עצמה, ויש לרין אם רק משנמלקה החטאת נודע לה
שילדה, ועל זה **אמר רב**, מזה את דמה על המזבח, ומוצה – וממצה
את דמה על המזבח, כדן חטאת העוף, ו**בפירה** עליה, שאינה
צריכה להביא חטאת אחרת, וחטאת זו מותרת באכילה, שכיון
שקודם שכיפרה נודע שחייבת היא חטאת ודאי, קרבה חטאת זו
לשם חטאת ודאי, והרי היא כשאר חטאת העוף שנאכלת לכהנים.
מביאה הגמרא את דעת החולק על רב לענין אכילת החטאת: רבי
יוחנן **אמר**, אף שבאמת היא חטאת גמורה, ומעיקר הדין היא
מותרת באכילה, וחטאת זו **אסורה באכילה מדרבנן**, וזירה שפאו
יאמרו שכל חטאת העוף **הנאה על הספק נאכלת**, ולא ידעו שזו
נאכלת כיון שהתברר שהיא באה על הודא.
הגמרא מביאה ברייתו המסייעת לרב ולרבי יוחנן: **תני לוי בותיה**
דרב – שנה לוי בבריתא בדברי רב, **חטאת העוף הנאה על הספק**,
שאין ידוע אם חייבת להביאה או לא, **אם משנמלקה** – לאחר
שנמלקה נודע **שילדה ודאי**, וחייבת חטאת, מזה את דמה על
המזבח, ומוצה את דמה על המזבח, כדן חטאת העוף, **בפירה**
עליה, שאינה צריכה להביא חטאת אחרת, ומותרת באכילה
כשאר חטאת העוף שנאכלת לכהנים, וכדברי רב.
תנא בותיה דרבי יוחנן – שנינו בבריתא אחרת בדברי רבי יוחנן,
חטאת העוף הנאה על הספק, שאין ידוע אם חייבת להביא חטאת,
אם עד שלא נמלקה נודע לה שלא ילדה, ופטורה מקרבן, **נצא**
החטאת לחולין, או שתמכר לחברתה החייבת בקרבן. **ואם עד שלא**
נמלקה נודע לה שילדה ודאי, וחייבת חטאת, **תעשה חטאת זו לודאי**,
כיון שפאותו מין **שהביאה על לא הודע** – על הספק, **מביאה ודאי**
הודע – כשהיא חייבת להקריב ודאי. **ואם משנמלקה החטאת נודע**
לה שילדה [מזה את דמה על המזבח, ומוצה את דמה, כדן חטאת
העוף, **בפירה** עליה שאינה צריכה להביא חטאת אחרת, ו**אסורה**
חטאת זו באכילה, וכדברי רבי יוחנן. אבל אם מוצה את דמה על
המזבח, ו**אחר כך נודע לה שילדה**], כיון שבשעת הכפרה היתה
כשאר חטאת העוף הבאה על הספק, **אסורה חטאת זו לפילו**
בהנאה, כדן חטאת העוף שבאה על הספק, שאסורה באכילה
שמה חולין היא, ומליקת חולין גבילה היא, ואסורה בהנאה שמה
קודש היא. ואף שנודע אחר כך שילדה ודאי, כיון ששעל הספק **נאה**
מתחלתה, כדי לכפר עליה שתוכל לאכול בקדשים, **בפירה ספיקה**
והלכה לה – כל כפרתה, אף הזאת הרים היתה לשם חטאת ספק,
וכשנודע שחייבת ודאי כבר נגמר מעשה כפרתה, והרי זה כמו
שלא נודע כלל שחייבת חטאת ודאי.

בנשיא, שעשוי הוא להשתנות מדינו, שאם עבר מנשיאותו, הרי
הוא ככל אדם, שמביא על כל החטאים נקבה ולא זכר. וכיון שאין
הנשיא דומה ליחיד וציבור, לא ניתן ללמוד את דינו מהם שיש
צורך בידיעה ודאית, ואם כן אין הידיעה שנאמרה בו מיותרת
אלא נצרכת לגופה, ולא ניתן לדורשה לחייב חטאת מי שנודע לו
שחטא לאחר יום הכיפורים.
אביי מבאר באופן אחר מדוע יש לשון 'ידיעה' אחת מיותרת: **אלא**
אמר אביי, מהבא – מטעם זה יש לנו לומר שאחת מהידיעות
שנאמרו בחטאות, מיותרת היא, **מכרי מוצות' מוצות' ולפי מהדרי**
– כיון שאנו לומדים את חטאת היחיד הציבור והנשיא בגזירה
שוה מלשון 'מוצות' שנאמרה בכלם, אם כן, **כיון דילפי מהדרי** –
שהם נלמדים זה מזה, **למה לי דכתב** – מדוע צריך לכתוב שלש
ידיעות, לפני יחיד ונשיא ונשיא צבור, והרי די לכתוב במקום אחד
וילמדו השאר בגזירה שוה, **אם אינו ענין לגופיהו** – אם אין
הפסוקים נצרכים ללמד על עצמם, לומר שאינם מביאים אלא
כשיש להם ידיעה ודאית שחטאו, **דקא נמרי להו** – שהרי דבר זה
נלמד בגזירה שוה של 'מוצות' מוצות', **תנחו ענין** – יש לך לתת
פסוק זה, ללמוד ממנו, **דקא דמתיידע ליה פתר יום הכיפורים הוא**
דמיתי חטאת – שאם נודע לו החטא לאחר יום הכיפורים, צריך
להביא חטאת, ואינו מתכפר ביום הכיפורים.
הגמרא מבארת מנין שאם נודע לו שחטא אחר שהביא אשם תלוי,
שחייב להביא חטאת. שואלת הגמרא: **אימא** – יש לך לומר,
שדווקא כי **מתיידע ליה פתר** – אם נודע לו החטא לאחר יום
הכיפורים, הוא **דמיתי** – באופן זה הוא חייב להביא חטאת, משום
דיום הכיפורים לאו על הדין חטא קא אתי – אינו בא לכפר על חטא
זה בלבד, ומשום כך ניתן לומר שלא כיפר על חטא זה, אבל אם
נודע לו שחטא אחר שהביא אשם תלוי, דאשם תלוי על הדין חטא
קאתי – על חטא מסוים זה הוא בא, **אימא הכי נמי דמכפר** – יש
לומר שנתכפר בו כבר, **דכי מתיידע לכתרי דקא מיתי אשם תלוי** –
וכשנודע לו החטא לאחר שהביא את האשם התלוי, לא מיתי
חטאת. משיבה הגמרא: **אמר רבא, אמר קרא** – נאמר בפסוק
שממנו דרשו שאם נודע לו אחר יום הכיפורים שמביא חטאת
(ויקרא ד'ב) **או הודע אליו, מכל מקום** – ללמד שבכל אופן שנודע
לו שחטא מביא חטאת, ואף אם כבר הביא אשם תלוי.
שואלת הגמרא: **השתא דאמר** – מעתה שאנו אומרים, שאף אם
הביא אשם תלוי, כי **מתיידע ליה מיתי חטאת** – כשנודע לו החטא
מביא חטאת, **אשם תלוי למה הוא** – והרי אינו מכפר. משיבה
הגמרא: **אמר רבי ירמיה**, אשם תלוי מועיל, **שאם פת אחר שהביא**
אשם תלוי, מת בלא עין כיון שכיפר עליו האשם.
דוחה הגמרא: **מתקנה לה רבא**, איך ניתן לומר שאשם בא לכפר
עליו למקרה שימות, והרי אם מת, אף אם לא הביא אשם תלוי
נתכפר לו, כיון שהמיתה עצמה מקרקת.
רבא מפרש באופן אחר מדוע מביא אשם תלוי: **אלא אמר רבא**,
אשם תלוי בו כדי להנין עליו מן הטיפורים, שלא יבואו עליו, עד
שיודע לו שחטא, ויביא חטאת ויתכפר.
שנינו במשנה: **חטאת העוף הנאה על הספק** [וכו'] אם משנמלקה
נודע לה הרי זו תקבר. כלומר, אשה שאינה יודעת אם ילדה ולד
המחייב קרבן או לא, מביאה קרבן ועושה תנאי, שאם היא חייבת
חטאת יהיה עוף זה לחטאת, ואם אינה חייבת יהיה חולין, ועל זה
אמרה המשנה שאם לאחר המליקה נודע לה, הרי זו תקבר. **אמר**
רב, וכיפר – אף שאם נודע לאחר שנמלקה דינה שתקבר, בכל
זאת כיפרה חטאת זו עליה ועלתה לה לחובתה. ומבואר מדבריו
שפירש לשון 'נודע' זה האמור במשנה היינו שנודע שהפילה
ולד, וחייבת להביא חטאת, ועל זה אמר שנתכפר נודע בחטאת זו.
מקשה הגמרא: **אי הכי** – אם כן, שהמשנה מדברת כשנודע
שהפילה ולד, שחייבת היא להביא חטאת, **אמאי** – מדוע תקבר,
והרי התברר שעוף זה קרב לחטאתה, ודינו שיאכל לכהנים כדן
כל חטאת העוף. מתרצת הגמרא: הטעם שתקבר הוא **לפי שאינה**
משתתרת, שכיון שמתחילה באה על הספק ולא היתה עומדת

ואילו בסיפא, קרי ליה – קרא התנא ל'מעילתו' איל אשם, כלומר,
 כינה את 'איל האשם' בלשון 'מעילתו', ואין הרישא והסיפא
 מתפרשים באותו אופן.
 מתרצת הגמרא: אכן לשון 'למעילתו' שברישא ובסיפא אין
 פירושה שזה, וכיון שהוצרך התנא לחלק בלשונה בין שני
 האשמות שנידונים כאן, שאחד מהם הוא אשם מעילה שהתחייב
 מחמת מה שמעל עתה בכסף ההקדש, ואחד הוא האשם שהיה
 חייב מתחילה, ומשום כך קרא לאחד אשמו, ולשני מעילתו. ולכן
 ברישא שלקח שני אילים לחולין, ומעל בשתי סלעים, כיון דהנה
 ליה איל (רובן) [וְזֶבֶן] – שאותו איל שקנה, שזה עתה עשרה זוז
 כפי השיעור של קרן וחומשו שהוא חייב, לכן קרי ליה ל'מעילתו'
 וְזֶבֶן – קרא התנא לאיל זה שהוא מחזיר בו את גילו שמעל,
 דהיינו האשם שהיה חייב מתחילה, 'מעילתו', כדי להשמיענו
 שמביא אשם של עשרה זוז, משום שמשלם בו את הקרן שמעל
 בה ואת החומש. אבל בסיפא, שלא לקח אלא איל אחד לחולין,
 ולא מעל אלא בסלע אחד, ואינו צריך לשלם להקדש אלא חמשה
 זוזים, נמצא, דלא הוי איל (רובן) [וְזֶבֶן] – שאין האיל שקנה שזה
 כפי השיעור של הקרן וחומשו שהוא חייב, שהרי האיל שזה שתי
 סלעים שהם שמונה זוזים, ואין כאן איל שקרב בשביל תשלום
 המעילה כמו ברישא, ולכן כאן אינו נקרא על שם תשלומי
 המעילה, אלא קרי ליה – קרא התנא לאיל האשם, מעילתו, על שם
 שמביא לאשם מעילה, וכיון שאין איל זה קרב אלא לאשם
 מעילה, לא נפטר עדיין מתשלום הקרן וחומשו. ולכן נביא עמא עוד
 פלג וחומשה, לתשלום של קרן וחומש על מה שמעל.
 הגמרא מבררת האם אפשר לקנות קרבן אשם בדמים שכבר חייב
 אותם להקדש מצד חיוב תשלומי חומש: כן – הסתפק רב מנשיא
 בר נדא, אדם שחייב להביא איל ששזה שתי סלעים לאשם, ויש
 לו שתי סלעים שנתקבצו אצלו בבינוס חומשין, והיינו שמעל כמה
 פעמים בשתי סלעים שהפריש לצורך אשם, וחיוב הוא להוסיף
 חומש על כל פעם שמעל, ובעת הדמי כולל החומשים לשתי
 סלעים, מהו שיתקבצו בשלם שנקנה במעות אלו.
 ומבארת הגמרא את צדדי הספק: מי אמרינן – האם יש לנו לומר,
 שאף אם תימצא [וְתִרְצָה] לומר שאדם שחייב אשם מתקבצו בשבב
 הקדש, כלומר, אם הפריש איל ששזה פחות משתי סלעים, ולאחר
 שהקדישו התייקר מחירו והרי הוא שזה שתי סלעים, יכול הוא
 להקריבו לאשם, אין ללמוד מזה שיוכל להתכפר בדמי החומשים
 ולהלן תדון הגמרא בדיון זה עצמו, של אדם מתכפר בשבב
 הקדש, שיש לומר, שהטעם שיוכל להתכפר באיל זה הוא משום
 דקתבין קמייה – שטרח בגידולו עד שהתייקר מחיר הטלאים, והרי
 זה כמו שהפריש איל ששזה שתי סלעים, אכל הקא, בכינוס
 חומשים, דלא קתבין, יש לומר שלא מתקבצו כפרה אחרת במעות
 אלו שכבר מחוייב לתת אותם להקדש. או דלמא – שמא נאמר
 סברא הפוכה, שאף אם תימצא לומר דאין אדם מתקבצו בשבב
 הקדש, אין ללמוד מזה שאין יכול להביא אשם מכינוס חומשים,
 שיש לומר שרק איל שהשביח לאחר שהפרישו אינו יכול
 להתכפר בו, משום דלא אפרשיה – שלא הפרישו לאשם כשהוא
 שזה שתי סלעים, ומה שכעת הוא שזה שתי סלעים, ברשות
 הקדש הוא השביח, אכל הדין – אך אופן זה, של בינוס חומשין, כיון
 דאפרשיה – שהפריש את שתי הסלעים האלו לשם אשם, ושכח זה
 בא להקדש ממה שהוא הפריש, איבא למימר – יש לומר, שמתקבצו
 במעות אלו. ולא פשטה הגמרא ספק זה.
 מבארת הגמרא את הספק בענין שבב הקדש: דבדין זה של אדם
 המתכפר בשבב הקדש, איבעי ליה – הסתפק בני הישיבה, האם
 אדם שהקדיש לאשמו איל שאינו שזה שתי סלעים, ולאחר זמן
 התייקר אותו איל, האם מתקבצו הוא בשבב הקדש, או לא.
 הגמרא מביאה ראיות לפשוט את הספק לגבי שבב הקדש: תא
 שמע, שנינו במשנתנו, הפריש שני סלעים לקניית אשם, ולקח בהן
 שני אילים, להקריב את שניהם לאשם, אם היה אחד מהן יפה עתה
 שתי סלעים, יקרב לאשמו, אף שקנייתו היתה בסלע אחד, והאיל

השני, כיון שהוא נקנה בדמי אשם לשם אשם, הרי הוא עומד
 לאשם, ואי אפשר להקריבו כיון שנתכפרו בעליו באיל השני, וכן
 אי אפשר לפדותו, כיון שאין פודים בעלי חיים תמימים הראויים
 לקרבן, ומשום כך ירעה עד שיתקבצו – שיפול בו מום, שאז מותר
 לפדותו, ויבקר ויפלו דמיו לקנות בהם קרבנות עולה לזדבה, כדין
 כל מעות שנתרו מאשם שמביאים מהם עולות. מסיימת הגמרא
 את ראייתה: תא לאו – האם אין מדובר באופן דיון – שקנה
 בארבע זוזים איל, והיינו בסלע אחד, ושכח האיל עד דשתי תמניא –
 שמונה זוזים, שהם שתי סלעים, ושמע מינה דאדם מתקבצו בשבב
 הקדש, שהרי איל זה לא היה שזה מתחילה שתי סלעים, ורק
 לאחר שהקדישו נעשה שזה שתי סלעים, ומכל מקום הוא מתכפר
 בו. דוחה הגמרא: לא, אין המשנה עוסקת באופן שקנה את האיל
 בפחות משתי סלעים, והשביח, אלא הקא תמניא עסקינן – כאן,
 במשנה במה מדובר, שבשעת קנייתו היה האיל שזה שתי סלעים,
 וקנאו בסלע אחד כיון דאזיל רועה נביה – שהרועה שמכר לו את
 האיל הוויל לו את מחירו, וכיון ששוויי היה תמיד שתי סלעים,
 יכול להתכפר בו.
 הגמרא מביאה ראיה נוספת: תא שמע, שנינו בברייתא, לקח איל
 לאשם בקלע, ופסמו, והקמידו על שתיים – השביחו עד שנעשה
 שזה שתי סלעים, בשר לאשם. שמע מינה, אדם מתקבצו בשבב
 הקדש, שהרי איל זה לא היה שזה מתחילה שתי סלעים, ורק
 לאחר שהקדישו נעשה שזה שתי סלעים, ומכל מקום הוא מתכפר
 בו. דוחה הגמרא: לא, אין זו ראיה, כיון שכשהוא עצמו פסמו,
 שאני – שונה הדין, דתא – שהרי אף שבקניה עצמה לא שילם שתי
 סלעים, מכל מקום יחד עם מה שהוציא על הפיתום קר ליה
 תמניא – נחסר ממונו בשווי שמונה זוזים, שהם שתי סלעים, ואין
 חילוק אם קנאו בשתי סלעים או שקנאו בסלע ופיטמו בסלע, כיון
 שסוף סוף הוציא שתי סלעים על האיל, ועדיין לא הסתפק באופן
 שהשביח האיל מעצמו, שזהו 'שבב הקדש', האם מתכפר בו.
 ראיה נוספת: תא שמע, שנינו בסיפא של הברייתא, לקח איל בקלע,
 והשביח האיל ותר, הוא נמכר עתה בשתיים, בשר לאשם. והרי איל
 זה לא היה שזה מתחילה שתי סלעים, ורק לאחר שהקדישו נעשה
 שזה שתי סלעים, ואמרו שאיל זה כשר לאשמו, ומוכח שאדם
 מתכפר בשבב הקדש. דוחה הגמרא: אין זו ראיה, כיון דהקא נמי
 – גם כאן מדובר בשפסמו והוציא על כך הוצאות, ואין ללמוד
 מכאן לאופן שהשביח האיל מעצמו.
 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כך, שהסיפא של הברייתא עוסקת
 באופן שפטמו, היינו רישא – זהו אותו דין המבואר בתחילת
 הברייתא. מתרצת הגמרא: אמנם אף בסיפא מדובר שפטמו, ומכל
 מקום יש חילוק בין הרישא לסיפא, ברישא מדובר באופן דיון –
 שקנה איל בארבע זוזים, ואשפחיה – והשביח את האיל בארבעה
 זוזים אחרים – אחרים שהוציא על פיטמו, מלבד הארבעה
 שקנאו בהם, דהסר ליה תמניא – נמצא שהוציא באיל זה שמונה
 זוזים, שהם שתי סלעים. ואילו בסיפא מדובר, באופן דיון – שקנה
 איל בארבע זוזים, ואשפחיה – ופיטם את האיל והשביחו רק בתלתא
 – בשלשה זוזים, ושני תמניא – והאיל השביח ונעשה שזה שמונה
 זוזים, שהשביח האיל יותר ממה שהוציא בפיטמו, וחיידה
 הברייתא שאף באופן זה יוצא ידי חובה באיל זה.
 מקשה הגמרא: אי הכי, שמדובר כשפטמו, איבא סיפא – אמור
 ובאר את הסיפא של הברייתא, שאמרו בסיפא, שכיון שלא הוציא
 באיל זה שתי סלעים, ישלם פלג – צריך הוא לשלם להקדש עוד
 סלע, ואם נאמר שאף בסיפא מדובר באופן שהוציא מעות כדי
 לפטמו, ולא הוציא אלא שלשה זוזים, תא קר ליה שבעה – הרי
 הוא כבר הוציא באיל זה שבעה זוזים, ומדוע צריך הוא ליתן
 להקדש עוד סלע, שהוא ארבעה זוזים, די בכך שיוסיף זוז אחד
 להשלים את הוצאותיו לשתי סלעים. אלא ודאי מדובר בסיפא
 באופן שהשביח האיל מעצמו, ולכן עליו להוסיף סלע על אותו
 סלע שהוציא בקנייתו. מתרצת הגמרא: תא – מה ביאור לשון

כריתות. פרק שישי - המביא אשם דף כז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" ר"ן תוספות

1 סִיפָא קְרִי לֵאִיל אֲשֶׁם מַעֲלִיתוֹ - בַּתְּמִידָה. וּמִשְׁנֵה אֵין רִישָׁא דְּהוּא אִיל רֹב בּוֹ - עַל
2 כְּרוּחִין חָנָא דְּמַתְנִיתִין הוֹצִיךְ לַחֲלֹק בְּשׁוּמְתֵיהֶן שֶׁל שְׁנֵי אֲשָׁמוֹת הַלֵּל, לְפִי שֶׁהָאֹחַד בָּא
3 לַחֲבֹת אֲשָׁמוֹ הָרָאשׁוֹן וְהַשֵּׁנִי לַאֲשֶׁם מַעֲלִיתוֹ, לְפִיכָךְ קָרָא לַאֲחַד מֵהֶן אֲשָׁמוֹ וְלַאֲחַד מֵהֶן
4 מַעֲלִיתוֹ. הַדִּלְכָּךְ, רִישָׁא דְּהוּא אִיל רֹבֵן קֶרֶן וְחֻמְשֹׁ - קָרָא אֶת הַקֶּרֶב לַאֲשָׁמוֹ "מַעֲלִיתוֹ",
5 כְּלוּמַר קֶרֶן שֶׁנִּמְלֵךְ בּוֹ וְחֻמְשֹׁ, לְהוֹדִיעַ דְּבִנְיָה
6 שְׁהוּא מְבִיא אֲשֶׁם בְּעֶשְׂרֵה זֹז - מִשּׁוֹם מַעֲלִיה
7 וְחֻמְשֹׁה הוּא, וְאֵת הַקֶּרֶב לַאֲשֶׁם מַעֲלִיתוֹ קָרָא
8 "אֲשָׁמוֹ". סִיפָא דִּלָּא הוּא אִיל רֹבֵן קֶרֶן וְחֻמְשֹׁ, וְהָאִיל יָפָה שְׁתֵּי סְלָעִים, וְהַקֶּרֶב וְהַחֻמְשֹׁ אִינוּ
9 עוֹלָה אֲלָא סְלַע וְחֻמְשֹׁ, וְאִין הָאִיל קֶרֶב בִּשְׁבִיל
10 תְּשִׁלּוּמֵי גִילְתּוֹ אֲלָא בִּשְׁבִיל אִיל אֲשֶׁם -
11 קוֹרְדוֹ "מַעֲלִיתוֹ" עַל שֶׁם אֲשֶׁם מַעֲלִיתוֹ. בְּכִינוּם
12 חוֹמִשִּׁין - כְּגוֹן מַעַל בְּשֵׁנֵי סְלָעִים דְּאֲשֶׁם כְּמַה
13 פְּעָמִים עַד שִׁיעָלוּ הַחֻמְשִׁים לְשֵׁנֵי סְלָעִים, מִדּוֹ
14 שִׁיקַח מִהֶן אֲשֶׁם לְמַעֲלִיתוֹ; בְּכִנוּס חוֹמִשִּׁין -
15 כְּגוֹן הַפְּרִישׁ שְׁנֵי סְלָעִים לַאֲשֶׁם וּמַעַל בְּקֶרֶן
16 אַרְבַּע פְּעָמִים, שִׁיעָלוּ הַחֻמְשִׁין לְשֵׁנֵי סְלָעִים -
17 מִדּוֹ שִׁיתְכַּפֵּר בַּחוֹמִשִּׁין לְבִדּוֹ, שִׁיקַח בְּהֵן אִיל
18 וְהַקֶּרֶן יִפּוֹל לְנֹדֶבָה, דְּהָא מוֹתֵר הוּא? מִרְבִּי. שֶׁכֹּה
19 הִקְדָּשׁ - כְּגוֹן לֶקַח אִיל בְּסַלְעַ, וְהוֹקְרוֹ טְלָאִים
20 וְעַמּוּדוֹ עַד שְׁתֵּיכֹה. דִּלָּא אֲפִרְשִׁיה - בִּשְׁעַת
21 הַפְּרִשָּׁה לֹא הָיָה שֶׁלֹּא אֲלָא סְלַע. אֲבָל בְּכִינוּס
22 חוֹמִשִּׁין הָא אֲפִרְשִׁיה - זֶה שֶׁהַפְּרִישׁוֹ לְשֶׁם
23 אֲשֶׁם כָּל שְׁעָה וּמִכַּח אֲשֶׁם בָּא, אִימָא מִתְכַּפֵּר.
24 וְשִׁמְעַ מִינָה אֲרַם מִתְכַּפֵּר - מִדְּקַתְנָה יִקְרַב
25 לַאֲשָׁמוֹ. דְּהָא חֶסֶר לִיחַ תַּנְיָא וְזוּי - שְׁהוֹצִיא
26 בְּפִיטוּמָא סְלַע. תָּא שְׁמַע - מִסִּיפָא דְּהָא בְּרִיתָא
27 דְּפִיטוּס. וְאִשְׁכַּחִיהָ בַּתְּלָתָא וְשׁוֹה תַּנְיָא -
28 וְלִקְמַן פְּרִיךְ: סוּף סוּף שְׁמַע מִינָה דְּאֲדָם מִתְכַּפֵּר
29 בְּאוֹתוֹ זֹז שֶׁהִשְׁבִּיחַ הַקְּדִישׁ בְּלֹא חֶסְרוֹנוֹ
30 תְּשִׁלּוּמֵי דְּסַלְעַ - זֶה אֲחֵד לְחֻשְׁלִים סְלַע שֶׁנִּי.
31 וְאִי קְשִׁיָּא: לִקְמַה כְּגוֹן דְּאֲחִיל גְּבִיה רֹעֵוָה הָא
32 לִיכָא לְמִימַר, מִדְּקַתְנָה: יִשְׁלַם סְלַע לְגֹזֵבֵר מִבְּיֹתָה,
33 וְאִי דְּאֲחִיל גְּבִיה רֹעֵוָה - אֲמַאי יִשְׁלַם? הָא שׁוֹה
34 בִּשְׁעַת הַפְּרִישָׁה שְׁנֵי סְלָעִים. וְאִי דִּיחִיבָהּ נִיחִילָהּ
35 בַּתָּנִם - מֵאִי אִיכַפֵּת לָךְ? הָא לֹא בְּעִינָן אֲלָא
36

סִיפָא קְרִי לִיחַ "לְמַעֲלִיתוֹ" אִיל אֲשֶׁם! - רִישָׁא דְּהָוָה
לִיחַ אִיל רֹבֵן קֶרֶן וְחֻמְשֹׁ, קְרִי לִיחַ "לְמַעֲלִיתוֹ" -
גִּזְלוֹ; סִיפָא דִּלָּא הוּא אִיל רֹבֵן קֶרֶן וְחֻמְשֹׁ, קְרִי לִיחַ
אִיל אֲשֶׁם "מַעֲלִיתוֹ", וְיָבִיא עִמָּה סְלַע וְחֻמְשֹׁ. בְּעִי
רַב מְנַשֵּׂא בֵּר גִּדָּא: בְּכִינוּם חוֹמִשִּׁין מִדּוֹ שִׁיתְכַּפֵּר?
מִי אֲמִירִין: אִם תִּימְצִי לֹאמַר אֲדָם מִתְכַּפֵּר בְּשִׁבְחַ
הַקְּדָשׁ - מִשּׁוֹם דְּקָמְרַח קָפִיחָ, אֲבָל הָכָא דִּלָּא קָמְרַח
- לֹא מִתְכַּפֵּר; אוֹ דִּלְמָא אִם תִּימְצִי לֹאמַר אֵין
אֲדָם מִתְכַּפֵּר בְּשִׁבְחַ הַקְּדָשׁ - מִשּׁוֹם דִּלָּא אֲפִרְשִׁיה,
אֲבָל הָרִין בִּינוּם חוֹמִשִּׁין דְּאֲפִרְשִׁיה - אִיפָא לְמִימַר
מִתְכַּפֵּר. דְּאִיבְעִי לָהּ: מִתְכַּפֵּר בְּשִׁבְחַ הַקְּדָשׁ אוֹ לֹא?
תָּא שְׁמַע: הַמְּפִרִישׁ שְׁנֵי סְלָעִים לְאֲשֶׁם, וְלֶקַח בְּהֵן
שְׁנֵי אִילִים לְאֲשֶׁם, הִיחַ אֲחֵד מֵהֶן יָפָה שְׁתֵּי סְלָעִים -
יִקְרַב לְאֲשָׁמוֹ, וְהַשֵּׁנִי יִרְעָה עַד שִׁשְׁתָּאב וְיִמְכֹּר וְיִפְלוּ
דְּמִיּוֹ לְנֹדֶבָה; מֵאִי לֹא דִּזְבִּין בְּאַרְבַּע אִיל וְשִׁבְחָ, דְּשִׁנִּי
תְּמַנְיָא? וְשִׁמְעַ מִינָה: אֲדָם מִתְכַּפֵּר בְּשִׁבְחַ הַקְּדָשׁ!
- לֹא, הָכָא בְּמֵאִי עֲסָקִין - דְּאֲזִיל רֹעֵוָה גְּבִיחָ. תָּא
שְׁמַע: לֶקַח אִיל בְּסַלְעַ, וּפְטִימָא וְהַעֲמִידוּ עַל שְׁתֵּיכֹה
- בְּשִׁרִי, שְׁמַע מִינָה: אֲדָם מִתְכַּפֵּר בְּשִׁבְחַ הַקְּדָשׁ!
- לֹא, פְּטִימָא שְׁאֵנִי, דְּהָא חֶסֶר לִיחַ תְּמַנְיָא. תָּא
שְׁמַע: לֶקַח אִיל בְּסַלְעַ וְהָיָה הוּא בְּשִׁתִּים - בְּשִׁרִי -
הָכָא נְמוֹ בְּשִׁפְטָמוֹ. - אִי הָכִי תִּינִי רִישָׁא! - רִישָׁא
דִּזְבִּין בְּאַרְבַּע וְאִשְׁכַּחִיהָ בְּאַרְבַּעָה אַחְרֵינָא, דְּחֶסֶר לִיחַ
תְּמַנְיָא, סִיפָא דִּזְבִּין אִיל בְּאַרְבַּע וְאִשְׁכַּחִיהָ בַּתְּלָתָא
וְשִׁנִּי תְּמַנְיָא. - אִי הָכִי, אִימָא סִיפָא: יִשְׁלַם סְלַע,
הָא חֶסֶר לִיחַ שְׁבַע! - מֵאִי יִשְׁלַם? תְּשִׁלּוּם דְּסַלְעַ.

27 - וְאִי כְּבִירָא לִיחַ דְּאֵין אֲדָם מִתְכַּפֵּר בְּשִׁבְחַ הַקְּדָשׁ, כִּי יִהְיֶה תְּשִׁלּוּם דְּסַלְעַ מֵאִי הוּי?
28 אִיל בֵּן שְׁתֵּי סְלָעִים בְּעִינֵי וְלִיפָא! - לְעוֹלָם קְסָבֵר: אֲדָם מִתְכַּפֵּר בְּשִׁבְחַ הַקְּדָשׁ. - אִי הָכִי, תְּשִׁלּוּם דְּסַלְעַ לֹא יִתֵּן - תִּינִי
29 טַעְמָא דְּקִיבּוּי תְּשִׁלּוּמִין דְּסַלְעַ - גִּזְרָה שְׁמָא יֵאמְרוּ: אִיל פְּחוֹת מִשְׁתֵּי סְלָעִים מְכַפֵּר. מֵאִי הוּי עֵלְהָ? תָּא שְׁמַע: בִּשְׁעַת הַפְּרִישָׁה
30 יָפָה סְלַע, בִּשְׁעַת כְּפָרָה יָפָה שְׁתֵּי סְלָעִים - לֹא יָצָא. בְּעִי רַבִּי אֱלֵעָזָר: אֲדָם מִתְכַּפֵּר בְּשִׁבְחַ הַקְּדָשׁ אוֹ לֹא? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
31 כְּמָה שְׁנִים גָּדֹל זֶה בִּינְיָנוּ, וְלֹא שְׁמַע הִלְכָה זֹז מִמֶּנּוּ! - מִפְּלֵל דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן? אֵין, וְעַל דְּהָא אֲמָרָה, דְּתַנָּן: וְלֹד תוֹרָה
32 וְתוֹמְרוּתָהּ, וְכֵן הַמְּפִרִישׁ תוֹרָתוֹ וְאֲבָרָה וְהַפְּרִישׁ אַחֲרָה תַּחֲתֶיהָ - אֵין טַעוּנָה לָחֶם; וְיִשְׁלַח רַבִּי חֲנִינָא מִשְׁמִיחָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן: לֹא
33 שְׁנֵי אֵילָא לְאַחַר כְּפָרָה דּוֹלֵד אֵין טַעוּנָה לָחֶם, אֲבָל לְפָנֵי כְּפָרָה טַעוּנָה לָחֶם; אֲלֵמָא קְסָבֵר: מִתְכַּפֵּר בְּשִׁבְחַ הַקְּדָשׁ. בְּעִי רַבִּי
34 אֱלֵעָזָר: בְּעָלִי חַיִּים נִדְּחִין אוֹ לֹא? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָרִי כְּמָה שְׁנִים גָּדֹל זֶה בִּינְיָנוּ, וְלֹא שְׁמַע הִלְכָה זֹז מִמֶּנּוּ? - מִפְּלֵל דְּרַבִּי
35 יוֹחָנָן אֲמָרָה? - אֵין, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּהִמָּה שֶׁל שְׁנֵי שׁוֹתְפִין, הַקְּדִישׁ חֲצִיָּה, וְחוֹזֵר וְלֶקַח חֲצִיָּה וְהַקְּדִישָׁה - קְרוּשָׁה וְאִינָה
36 קְרִיבָה, וְעוֹשָׂה תְּמוּרָה וְתוֹמְרוּתָהּ פִּיּוּצָא בָּהּ. שְׁמַע מִינָה תַּלְתָּ: שְׁמַע מִינָה בְּעָלִי חַיִּים נִדְּחִין, וְשְׁמַע מִינָה קְדוּשַׁת דְּמִים מִדְּחָה,
37 וְשְׁמַע מִינָה יֵשׁ דִּיחִי בְּדָמִים. בְּעִי רַבִּי אֱלֵעָזָר: הוֹזִלוּ טְלָאִים בְּעוֹלָם, מַהוּ? מִי אֲמִירִין "מִבְּחַר נִדְּרִיכִים" בְּעִינָן וְהָא אִיפָא, אוֹ
38 דִּילְמָא "כְּסָף שְׁקָלִים" בְּעִינָן וְלִיפָא? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּמָה שְׁנִים גָּדֹלָנוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שְׁמַעֲנוּ הִלְכָה זֹז. - וְלֹא? וְהָאֹמַר
39 רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי: מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְּנָה תוֹרָה קֶצֶבָה בְּמַחוּסְפִּי כְּפָרָה? שְׁמָא יוֹזְלוּ טְלָאִים, וְאֵין לָהֶן תִּקְנָה
40 לְאֲכֹל בְּקֶדְשִׁים! - אִימָא: לֹא לִימְדֵנוּ הִלְכָה זֹז. - וְהָא רַבִּי יִזְרָא בֵּר אֲדָא מְתֵרַח תְּלַמְדוּדִיהָ כָּל תַּלְתִּין יוֹמִין קְפִיחָ! - אִימָא:
41 לֹא נִתְּכַפֵּשׁ הִלְכָה זֹז מִמֶּנּוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. גּוֹפָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי: מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְּנָה קֶצֶבָה
42 בְּמַחוּסְפִּי כְּפָרָה? שְׁמָא יוֹזְלוּ טְלָאִים, וְאֵין לָהֶם תִּקְנָה לְאֲכֹל בְּקֶדְשִׁים. מִתְקִיף לֵה אֲבִי: אֵלָא מַעֲתָה, חֲטָאֵת חֲלָב יִתֵּן לָהּ
43 קֶצֶבָה, דְּלִכְפָּרָה אֲתִיָּא וְלֹא לְאִישְׁתִּירוּיָּא בְּאֲכִילַת קֶדְשִׁים הוּא! מִתְקִיף לֵה רַבָּא: אֵלָא מַעֲתָה, אֲשֶׁם גִּזְרָה לָהּ לִיחַ לִיחַ קֶצֶבָה,
44 דְּלִכְבֹּטְלָה הוּא דְּאֲתִי, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי: אֵין לָךְ דְּבַר שְׁהוּא בָּא לְכַבֹּטְלָה אֵלָא אֲשֶׁם גִּזְרָה בְּלָכְרָא! קְשִׁיָּא.

משנה

היו שתי סלעים, והרי שוה שתי סלעים, והקדש לא השביח בו כלום. איל - שקנו
בשתי סלעים ליכא. מאי הוי עלה - דהאי שנייא דחוקא הוא, דאי אדם מתכפר בשבח
הקדש תשלום סלע לא הוי. תא שמע - דמתכפר. הכי גרסינן בתוספתא: בשעת הפרשה
יפה סלע ובשעת כפרה יפה שתי סלעים יצא. בעי כו' - רבי אלעזר לא שמיעא ליה
הך ברייתא. ולא שמע חלבא זו מבני - בתמיה.
ועל דהא אמר - במסכת מנחות בפרק התורה
(עטב). אינן מעוניות לחם - הן מפרש
טעמיה. לא שנו - דלדל אינו טעון לחם, אלא
לאחר כפרה, שכבר הקריב את אמו ויצא ידי
נדרו. אבל לפני כפרה - יקריב זה במקום אמו
לחובת נדרו, וטעון לחם. אלמא אדם מתכפר
בולד, דהיינו שבח הקדש! בעלי חיים נדחין -
מעל גבי המזבח או לא. כגון שעירי יום
הכיפורים ומת אחד מהן. מזה שיקריב חבירו
ויביא אחר עמו? מי אמרין נדחה זה במיתת
חבירו או לא? ואי קשיא: לפשוט ליה מדקימא
לן (תמורה כאב). חטאת שכפרו בעליה מותה -
אלמא נדחין חלבא למשה מסיני הוא, ואין
למדין הימנה. ואינה קריבה - הואיל ומתחלה
נדחית, והיתה חציה חולין כשהקדישה לא
היתה ראויה לכך. הכי גרסינן: שמע מינה תלת
שמע מינה בעלי חיים נדחין ושמע מינה דחיו
מעיקרו הוי דחיו ושמע מינה יש דחיו בדמים -
והו לא מיד. שמע מינה קדושת דמים מדה -
בהמה שאינה ראויה ליקר והקדישה לדמים,
כיון דאמר תסתאב ונדחה בה מנהג דחיו דשוב
אינה חוזרת ונראה. דלא תימא אין תורת דחיו
נוהגת אלא בקדושת הגוף, שהרי זו כשהקדישה
חציה לא הקדישה אלא לדמיה, וקאמר אינה
קריבה. "קדושת דמים מדה" ריש דחיו בדמים
חזא מילתא דהא, אלא שנשתנה לשון הגירסא.
הוולו טלאים בעולם - ואינו מוצא אלא בפחות
משני סלעים. במחוסרי כפרה - כגון זה וזה
וירולדת ומצורע, שכפרתן מעבבתן מן הקדשים
ואין להם תקנה. אלמא הויא דנתנה תורה
קצבה - אין לו תקנה עד שיביא באותה קצבה.
לא ליכרנו - לאחריהם.

אלא בבמה. **חטאתו על חטאתו** — בקרבן עולה ויורד חתיב (ויקרא ה). גבי כשבה
ושיערה "חטאתו", דמשמע מקצת חטאתו, כלומר אם העני — יביא עוף ממקצת דמים
לללו. וגבי עוף חתיב (שם) "חטאתו" דמשמע דאם העני יביא במקצת דמי עוף
עשירית האיפה, וגבי עשירית האיפה חתיב — "על חטאתו" דמשמע **הקשיר**
— יוסיף על הדמים הללו ויביא עוף, או א

31 העשיר יותר יביא כשבה או שעירה. **הפריש**
 32 כשבה — כלומר, מעות לקנות כשבה. **אהבי**
 33 חדר כתיב מחמתו נבי עוף — לאשמועין
 34 דמקצת דמי עוף יביא כפרוהו, כגון עשירית
 35 האיפה. ומאי טעמא כתיב על חטאתו דמי
 36 עשירית האיפה? ואלא כתיבה גבי עוף. **דאי**
 37 כתיב על חטאתו נבי עוף — לא כתיבה גבי
 38 עשירית האיפה. הוה **אמינא** כו' — אבל
 39 הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר, אימא
 40 אילו העשיר (טובא) יביא עוף כמשפטו מבינה,
 41 ואם העשיר טובא יביא כשבה או שעירה
 42 מבינה, והך מעות דעשירית האיפה, יפלו
 43 לנדה צבור. אהבי כתיב עשירית, כשבה או
 44 שעירה. וברכות — העוף "מחטאת",
 45 לאשמועין דאם העני עוד יביא עשירית
 46 האיפה במקצת הדמים. נבי דלי דלות —
 47 עשירית האיפה, "על חטאתו" — למיורש
 48 דמוסוף עליהו וליתי עוף. אף על גב דמין
 49 דמים הוא ולא דמי לעשירית האיפה, אפילו
 50 הכי יביא עוף ואם עוד העשיר יביא כשבה.
 51 **שהפריש** קו — תורין.

למוד לומר: "קרבנו" -
מעות שהפריש אפילו מן הקלה על הקלה או מן החמורה על הקלה או מן הקלה על החמורה? תלמוד לומר: "קרבנו על מה שהפריש לעצמו, אפילו מן הקלה על הקלה או מן החמורה על הקלה או מן הקלה על החמורה" - שיהי לא מעל ולא כיפר, אבל על החמורה, או מן החמורה על הקלה ומן הקלה על החמורה, הדין והביאן על החלב - שיהי מעל וכיפר? תלמוד לומר: על ולא כיפר? תרגומא רב שמואל בר שמי קפיה דרב פפא, לא מצי משני. אבל מעות, בין דאי משני מעיל ומייתי קרבן מהקדש בשבה - שעירה, מהקדש שעירה - בשבה, ומהקדש עשירית האיפה. כיצד? הפריש לכשבה או לשעירה, העני - העשיר - יביא עוף, העשיר - יביא בשבה ושעירה. גמרא ת"י - מה תלמוד לומר? מנין אתה אומר שמביאין מהקדש עירה - תורים ובני יונה, ומהקדש תורין ובני יונה - עשירית העני - יביא עשירית האיפה, הפריש עשירית האיפה והעשיר - שעירה ונסתאבו - יביא בדמיהן עוף, הפריש עוף ונסתאב לומר: "מחטאתו" "על חטאתו". ואיצטרף למכתב "מחטאתו" קרא גבי הקדש בשבה או שעירה, הוה אמינא: הפריש לכשבה ועוף תרתייהו מיני דמים גינהו. אבל עשירית האיפה הוה אמינא: כי מפרש מעות לקינו ומיעני - לא מייתי עשירית ביתיה, והלן מעות דאפריש ופלו לנדבה - אהכי הדר כתיב רית האיפה, והכי קאמר: כי מפרש לעשירית האיפה ואדמיותי בשבה או שעירה. ומאי טעמא כתיב "על חטאתו" גבי עשירית מעות לקינו והעשיר - הוא דמוסף עליהן ומייתי בשבה או איפה והעשיר, הלן דמפריש, אי לא העשיר טובא - גייתי עוף, ופלו לנדבה, אהכי כתיב קרא בהדין חטאת בעשירות ודלות רבי אלעזר אמר רבי אשעיא: מטמא מקדש עשיר שהפריש קן

משנה

המשנה מבארת שקרבן שהופרש לשם אדם מסוים או לשם חטא מסוים, אין להקריבו לשם אדם אחר או חטא אחר: **הַפִּרְשִׁי בַּהֲמָה** להקריבה לַחֲטָאתוֹ, וְמֵת קודם שהקריב את הקרבן, **לֹא יִבְיָאנוּ בְּנוֹ תַּחְתּוֹ** על חטא שחטא הבן עצמו, להתכפר בו. וכן מי שהפריש בהמה לקרבן חטאת, **לֹא יִבְיָאנוּ מִחֲטָאתָא אֶל חֲטָא** – לכפר בו על חטא אחר. וְאִפִּילוּ באותו סוג חטא, אם הִפְרִישׁ בהמה לחטאת לכפר על חלב שֶׁאֵכַל אִמְשׁ, **לֹא יִבְיָאנוּ** לכפר על חלב שֶׁאֵכַל הַיּוֹם, אף שזהו אותו סוג של חטא. מביאה המשנה את המקור לדין זה: **שֶׁנֶּאֱמַר** לגבי חיוב חטאת (ויקרא ד כח) **וְהִבִּיא קֶרְבֶּנּוּ שְׁעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נֶקֶבָה עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא, וּמִהַלְשֹׁן קֶרְבֶּנּוּ עַל חֲטָאתוֹ** יש ללמוד שאינו יוצא ידי חובתו עד שִׁיתָא קֶרְבֶּנּוּ מופרש לשם חֲטָאתוֹ – לשם חטא מסוים זה, ואם הפריש את קרבנו לחטא זה, אינו יכול להביאו על חטא אחר.

גמרא

הגמרא מבארת את המקור לדינים המבוארים במשנה. מבררת הגמרא: **מָנָא הֵי מִיָּלִי** – מניין נלמדים דינים אלו המבוארים במשנה. מבארת הגמרא: דִּתְּנוּ רַבָּנִי בְּבֵרִיתָא. נאמר בפסוק לגבי נשיא שחטא (שם ד כג) **אוֹ הוֹדַע אֱלֹדֵי חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא בָּהּ וְהִבִּיא אֶת קֶרְבֶּנּוּ שְׁעִיר עִזִּים זָכָר תְּמִים, וּמִהֲמִילָה קֶרְבֶּנּוּ** יש ללמוד שרק בקֶרְבֶּנּוּ שלו הוא יוצא ידי חובתו, וְאִינוּ יוצא ידי חובתו בקֶרְבֶּנּוּ שהפריש אָבִיו עבור עצמו. ולכן אין יכול להתכפר בחטאת של אביו. שואלת הברייתא: יָבֹול היית לומר שלא יוצא הבן ידי חובתו בקֶרְבֶּנּוּ אָבִיו בְּהִקְחָהּ שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו, דווקא מן הקלה על הַחֲמִימָה, כלומר שרוצה הבן להתכפר על עבירה קלה, כגון נדה או אכילת חלב, שיש בודונם כרת ואין בהם מיתה, בבהמה שהפריש אביו על עבירה חמורה, כגון חילול שבת, שיש בודונו מיתה בידי אדם. או מן הַחֲמִימָה על הקלה – שרוצה להתכפר על עבירה חמורה, בבהמה שהפריש האב על עבירה קלה, שכיון שהעבירות אינן שוות בחומרתן, לכן אינו יכול לצאת ידי חובתו בקרבן אביו, אֲבָל יוצא ידי חובתו בקֶרְבֶּנּוּ שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו, אם העבירות שוות, כגון מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה, שכיון שהעבירות שוות בחומרתן ויכול הבן להביא את החטאת שאביו הפריש לעצמו. משיבה הברייתא: תִּלְמִיד לִזְמַר – לכך נאמר פעם נוספת, לגבי קרבן יחיד (שם ד כח) **וְהִבִּיא קֶרְבֶּנּוּ וגו'** על חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא, ומפסוק זה לומדים, שרק בקֶרְבֶּנּוּ הוא יוצא ידי חובתו, וְאִינוּ יוצא בקֶרְבֶּנּוּ שֶׁל אָבִיו, אף כששתי העבירות שוות.

ממשיכה הברייתא ומבררת: יָבֹול היית לומר שדין זה, שלא יוצא בקֶרְבֶּנּוּ שהפריש אָבִיו, זהו רק בְּהִקְחָהּ ממש שֶׁהִפְרִישׁ אביו עבור עצמו, שבזה לא יצא אִפִּילוּ מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה, שֶׁהָיָה דין ידוע הוא שאין הבן יכול להקריב בהמות שהפריש אביו, כמו שמשמע במשנה בנויר (ב) שאין הבן מִגִּלְתָּא נִזְרִיתוּ עַל בְּהִקְחָהּ שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו לנזירות של עצמו, ואף בחטאת אינו יוצא בקרבן שהפריש אביו, אֲבָל נאמר שיוצא הבן ידי חובתו בְּמַעֲוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו עבור קרבן חטאת של עצמו, אִפִּילוּ אם אין העבירות שוות, כגון מן הקלה על החמורה או מן החמורה על הקלה, וכל שכן אם היו העבירות שוות, והסביר לומר כן, שֶׁהָיָה מִצְוָנוּ במשנה (שם) לגבי נזירות שאֲדָם מִגִּלְתָּא נִזְרִיתוּ עַל מַעֲוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו לקרבנות הנזירות של עצמו, כגון שמת האב, ואמר הבן הריני נזיר על מנת שאגלח על מעות אבא, שְׁפָּנוּן שֶׁהָיָה פְּתוּמִים – שלא פירש האב אם המעות יהיו לחטאת או לעולה, יכול הבן להביא במעות אלו את קרבנות נזירותו, וְלֹא בְּזִמְן שֶׁהָיָה מְפֻרְשִׁין, שאם פירש האב אם יהיו המעות לחטאת או לעולה, אין הבן יכול להביא בהם את קרבנות נזירותו, ואם כן גם כאן נאמר שיוכל הבן להביא חטאת ממעות שהפריש אביו עבור עצמו. אומרת הברייתא: תִּלְמִיד לִזְמַר – לכך נאמר פעם שלישית באותה פרשה

(שם ד לב) **אִם בָּכַשׁ יָבִיא קֶרְבֶּנּוּ לַחֲטָאתָא, וּמִהֲמִילָה קֶרְבֶּנּוּ** לומדים שרק בקֶרְבֶּנּוּ שלו הוא יוצא ידי חובתו, וְאִינוּ יוצא בקֶרְבֶּנּוּ אָבִיו, ואפילו במעות שהפריש אביו עבור עצמו אינו יוצא וְשֶׁהָיָה קרבן ממש כבר נלמד מהפסוקים הקודמים שהביאה הברייתא. ממשיכה הברייתא ומבררת: יָבֹול היית לומר שאמנם **לֹא יוצא הבן ידי חובתו אִפִּילוּ בְּמַעֲוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו לחטאת** וְלֹא רק בבהמה, אִפִּילוּ מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה, וכל שכן אם אין העבירות שוות, אך נאמר שדין זה הוא רק במה שהפריש אביו, אֲבָל יוצא אדם בקֶרְבֶּנּוּ חטאת שֶׁהִפְרִישׁ לעצמו על חטא אחר, אִפִּילוּ אם אין העבירות שוות בחומרתן, כגון מן החמורה על הקלה – שרוצה להתכפר מעבירה חמורה, במה שהפריש על עבירה קלה, או מן הקלה על החמורה. אומרת הברייתא: תִּלְמִיד לִזְמַר **וְהִבִּיא קֶרְבֶּנּוּ שְׁעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נֶקֶבָה עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא, וּמִהֲמִילָה קֶרְבֶּנּוּ עַל חֲטָאתוֹ** האמורות בפסוק יש ללמוד שאין אדם יוצא ידי חובתו עד שִׁיתָא קֶרְבֶּנּוּ מופרש לשם חֲטָאתָא – לשם אותו חטא שעבורו הוא מקריב, ולא לשם חטא אחר, ולכן אם הפריש את הבהמה עבור חטא מסוים, אינו יכול לצאת בה ידי חובת חטא אחר.

מבררת הברייתא: יָבֹול היית לומר שאמנם **לֹא יוצא אדם בקֶרְבֶּנּוּ עצמו** שהופרש עבור חטא אחר, אך זהו רק בְּהִקְחָהּ שֶׁהִפְרִישׁ לעצמו, וְאִפִּילוּ אם שתי העבירות דומות, כגון מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה, שֶׁכֵּן הדין הוא שאם הִפְרִישׁ בְּהִמָּה לחטאת על שאכל את החלב, וְהִבִּיא לחטאת על שאכל את הדָּם, או שהפרישה על הדָּם וְהִבִּיאָהּ עַל החלב, (שֶׁ)הָיָה **לֹא מַעַל**, ולכן גם **לֹא יִפְסַר** על חטאו, ואף על פי שאכילת חלב ואכילת דם הן עבירות שוות בחומרתן, אֲבָל יוצא הוא ידי חובתו בְּמַעֲוֹת שֶׁהִפְרִישׁ לעצמו עבור קרבן חטאת על חטא מסוים, ויכול לשנות ולקנות בהם חטאת שחייב על חטא אחר, כגון מן הקלה על הקלה וּמִן החמורה על החמורה, או אפילו אם אין העבירות שוות, כגון מן החמורה על הקלה וּמִן הקלה על החמורה, שֶׁכֵּן – שהדין הדין הוא שאם הִפְרִישׁ לעצמו מַעֲוֹת לחטאת שהיה חייב על החלב, וְהִבִּיאָהּ עַל הדָּם, או שהפריש מעות לחטאת על הדָּם, וְהִבִּיאָהּ עַל החלב, (שֶׁ)הָיָה מַעַל והוציאן לחולין, ולכן **יִפְסַר**, ואף כאן נאמר שיכול לשנות את המעות מחטאת לחטאת. אומרת הברייתא: תִּלְמִיד לִזְמַר **וְהִבִּיא קֶרְבֶּנּוּ שְׁעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נֶקֶבָה עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא, וּמִהֲמִילָה קֶרְבֶּנּוּ עַל חֲטָאתוֹ** יש ללמוד שאין אדם יוצא ידי חובתו עד שִׁיתָא קֶרְבֶּנּוּ מופרש לשם חֲטָאתָא – לשם החטא שעבורו הוא מקריב, ולא לשם חטא אחר, ואם הפריש מעות עבור חטא מסוים, אינו יכול לקנות בהם קרבן עבור חטא אחר.

מבררת הגמרא: מָנָא – מה כוונת הברייתא שאמרה שאם הפריש בהמה לחטא של חלב והביאה לחטא של דם **לֹא מַעַל וְלֹא יִפְסַר**. מבארת הגמרא: תִּרְנָמָא – העמיד וביאר רב שְׁמוּאֵל בְּרַ שְׁמִי את הברייתא קְמִיתָא דְרַב פִּפְא – לפני רב פפא, דהִיךְ קְאָמַר – שכך היא כוונת הברייתא, אם הפריש בהמה על חטא אחד, והביאה בשוגג על חטא אחר, בִּינּוּ דְלֹא מַצִּי מַעַל – שאינו יכול למעול בבהמה זו, שבעלי חיים תמימים של קדשים לעולם אינם יוצאים לחולין, בְּפִנּוּי נִמִּי לֹא מַכְפֵּר – לכן גם לא כיפר אם הקריב את הבהמה על חטא אחר, שכיון שלא הועילו מעשיו להוציאה לחולין כך גם לא יועילו לשנותה מחטא אחד לחטא אחר. והואיל וְכֵן יש לומר שגם במזיד **לֹא מַצִּי מַשְׁנֵי** – אינו יכול לשנות ולהביא בהמה זו על חטא אחר. אֲבָל אם הפריש מַעֲוֹת לחטא אחד, בִּינּוּ דְאִי מַשְׁנֵי מַעַל – שאם שגג ושינה את המעות מקרבן לקרבן, יוצאות הן לחולין, כיון שמעות קדושתן קלה. שאינן קדושתן הגוף, וּמִיָּיתִי – וחייב הוא להביא על כך קֶרְבֶּנּוּ מַעֲוִילָה, ולכן כששינה את מעות הקרבן מחטא לחטא התכפר חטאו, שכיון שיוצאים לחולין ממילא כשמביאם לשם חטא אחר נעקר מהם שם החטאת הראשון וכאילו הביא מעות חדשים, אִמָּא בְּתַחֲלָה נִמִּי מִיָּיתִי – שגמא נאמר שיכול אף לכתחילה לשנות ולהביא ממעות אלו חטאת על חטא אחר, קָא מַשְׁמַע לָן הברייתא שאין זה כך, אלא דורשים מהפסוק שצריך

אפשר לקבוע זאת, ואף אם יאמר כן הבעלים, אין בדבריו כלום, ויכול הכהן לשנות זאת.

אמר רב שימי בר אשי, מאי מעמא דרב חסדא, דכתב לגבי יולדת שאין ידה משגת להביא בבש לעולה (ויקרא טו ז) **ולקחה שתי תורים וגו' או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת, ומשמעות הפסוק** היא שבשעת הלכיהה היא יכולה לקבוע מי יהיה לעולה ומי לחטאת. ובקרבן של זהב נאמר (ויקרא טו ז) **ועשה הכהן וגו' את האחד חטאת ואת האחד לעלה, ומבואר שעשיית הכהן זה היה קובעת מה יהיה לחטאת ומה לעולה, ויש ללמוד משני פסוקים** אלו שקביעה זו נעשית **או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן**.

מקשה הגמרא: **מיתבי, שנינו בברייתא, נאמר בעבודת יום הכפורים (ויקרא טו ט) 'והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת, ומשמע שהגורל לה' הוא הגורם שיהיה** שעיר זה לחטאת, ויש ללמוד מכך, שרק הגורל **עושהו** שיהיה לחטאת, ואין השם עושהו חטאת – אם רק אמר ששעיר זה יהיה לחטאת, לא נקבע עליו שם חטאת, וכן אין הכהן עושהו שעיר זה לחטאת בהקדשה. שוללי לימוד זה יבול היית לומר, ויהא דין הוא – יש ללמוד מקל וחומר, שאף קריאת השם תקבע לחטאת, וזה במקום שלא קידש הגורל – שאם בשאר קרבנות הצריכים בירור והפרשה מבין שנים, כגון בעופות שאחד מהם בא לעולה ואחד חטאת, שאין הגורל יכול להקדישם לשם קרבן, קידש השם – קדישם הם על ידי שקוראים עליהם שם קרבן, ואם כן מוכח שיותר מתברר שקריאת השם תקבע את הקרבן מאשר הגורל, אם כן מקום שיקדש הגורל – בשעיר לחטאת של יום הכיפורים, שהגורל מקדשו לשם חטאת, אינו דין שיקדש השם – וכי אין זה קל וחומר שיתקדש לחטאת על ידי שיקראו עליו שם חטאת, תלמוד לומר – לכך נאמר **ועשהו חטאת, ללמדנו שרק הגורל עושהו שיהיה לחטאת, ואין קריאת השם עושהו חטאת**.

מסיימת הגמרא את קושיותיה על רב חסדא: קתני – מבואר בברייתא, בכך שרצתה ללמוד קל וחומר מקידוש גורל לקידוש שם, שהאופן ששם מקדש בכל הקרבנות, הוא דימא דגורל – כמו שהגורל מקדש בשעיר של יום הכיפורים, ואם כן נדמה אותם לעוד ענין, ונאמר, מה גורל אינו מקדש לאו בלקיחה של בעלים ולא בעשיית של כהן, שהרי הוא נעשה אחר הלכיהה וקודם ההקדשה, אף השם נמי – גם כן, אינו מקדש לאו בשעת הלכיהה דוקא, ולא בשעת העשייה דוקא, אלא אף אם קרא עליו שם לאחר שלקחו וקודם שהקריבו, חלה עליו הקדשה. וכיון שבריתא זו לא חילקה בין בהמות לעופות, מבואר שאף עופות מתקדשים שלא בזמן לקיחה ועשייה. וקשה על רב חסדא שאמר שעופות מתקדשים רק בלקיחה או בעשייה.

מתרצת הגמרא: **אמר רב, לעולם יש לומר שקביעת קרבנות העוף היא רק בשעת לקיחה או הקדשה, והכי קאמר חננא בברייתא, לולי הפסוק היינו אומרים שיש ללמוד קל וחומר, וזה במקום שלא קידש הגורל – ומה בשאר קרבנות, שאין הגורל מקדישם לשם קרבן אף אם יעשוהו בשעת לקיחת הבעלים ובעשיית הכהן, מכל מקום קידש השם – מתקדשים הם על ידי קריאת שם הקרבן, בין אי קרא לו שם בשעת לקיחת הבעלים ובין אי קרא לו בעשיית הכהן, כאן, בשעיר חטאת של יום הכפורים, שהדיון הוא שיקדש אותו הגורל אף שלא בלקיחה ושלא בעשייה, אינו דין – האם אין זה קל וחומר שיקדש השם אי בלקיחה אי בעשייה. תלמוד לומר **ועשהו חטאת, ללמד שהגורל עושהו חטאת, ואין קריאת השם עושהו חטאת**.**

הגמרא מקשה מברייתא אחרת על דברי רב חסדא: מיתבי, שנינו בברייתא, **ממא מקדש עני – אדם טמא שנכנס למקדש בשוגג, שחייב להביא קרבן עולה ויורד, והוא עני שצריך להביא תורים או בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, שהפריש מעות לקינו – לקנות מהם תורים או בני יונה לקרבנותיו, ואחר שהפריש את המעות העשירי, שעכשיו צריך הוא להביא כשבה לחטאת, ואחר כך אמר על חלק מהמעות 'אלו לחטאתי', ועל חלק מהמעות אמר**

לכבשתי – במקום כבשתו, כלומר, במקום להפריש בהמה, כדון עשיר, רצה להקריב קרבן עני, ואחר שהפריש את העופות העני, ודינו עתה להביא עופות, אינו יכול להקריב את הקן שהפריש, שהואיל ובשעת ההפרשה נקחה מליקרב על המזבה, שהרי היה עשיר, וקחה לעולם, ואף שעכשיו העני אינו יכול להקריבו.

אמר רב חננא בריה דרב יהושע, שמע מינה תלת – מוכח מדברי רבי אושעיא אלו שלשה דינים בענין דיוחי בקדשים: א. שמע מינה שגם בעלי חיים של קדשים, אם נפסלו מליקרב נדחים הם לגמרי, אף אם תתבטל סיבת פסולתם, שהרי כאן העופות עדיין חיים. ב. ועוד מוכח, שאף דבר שאינו קדוש אלא קדושת דמים ולא קדושת הגוף, נדחה, שהרי בשעת הקדשת קן זה לא חלה עליו קדושת הגוף, שהרי היה עשיר ולא היה יכול להקריבו, וקדש באותה שעה רק בקדושת דמים לענין זה שימכרוהו ויקנו בדמיו קרבן בהמה, ואף על פי כן נפסל מהקדשה. ג. ועוד מוכח, שאף דיוחי מעקרא תוי דיוחי – גם קרבן שמתחילת הקדשתו היה דחוי, אינו חוזר ונכשר, שהרי כאן כבר בשעת הקדשתו היה דחוי.

הגמרא מקשה על רבי אושעיא מברייתא: **מתיב רב עוקבא בר חמא, שנינו בברייתא, שהפריש נקבה לפסחו, קודם הפסח, והרי אינו יכול להקריבה לקרבן פסח, שאין הפסח בא אלא מהזכרים, דינה הוא שתקדש עד שתתחבב – שיפול בה מום, ולא תהיה ראויה למזבח, ואז תמכר ויביא בדימיה קרבן פסח, ואם נקבה זו שהפריש לקרבן פסח ילדה זכר, אף אותו אי אפשר להקריב לפסח, אף שהוא זכר, כיון שהקדשה שזוהי קדוש מחמתה, קדושה דחוויה היא, שהרי אמו אינה ראויה לקרבן, ולכן גם הוא יקדש עד שיתחבב, ומכר ויביא בדימיה פסח, רבי שמעון חולק על הדין האחרון ואומר, אין צריך למכור את הולד ולהביא בדמיו פסח, אלא הוא עצמו יקרב פסח, שאף שהוא בא מכח קדושה דחוויה, אין דין דיוחי בבעלי חיים כל זמן שלא נשחטו, וכיון שהוא ראוי להקדשה, אפשר להקריבו. שמע מינה – מוכח מדברי רבי שמעון שבבעלי חיים אינם נדחים. וזהו שלא כפי שלמדנו מדברי רבי אושעיא.**

מתרצת הגמרא: **אמר רבי אושעיא – אמרו בני הישיבה בבית מדרשו של רבי אושעיא, כי אמרנו – מה שאנו אומרים שבעלי חיים נדחים, היינו רק לרצון החולקים על רבי שמעון, דאילו רבי שמעון סבירא ליה שבבעלי חיים אינן נדחים, וכן סובר רבי שמעון שהתנגלה אינה מעקבת, כלומר, מה שנאמר בתורה שהכהן הגדול מטיל גורל ביום הכפורים על שני השעירים, אחד להשם לחטאת ואחד לעזאזל (ויקרא טו ט) אף זה מוכח, אלא אף אם יעשה שעיר אחד לחטאת ואחד לעזאזל, בלא הפלת גורל, יצאו. דתניא בברייתא, לגבי שני שעירי יום הכיפורים, אם לאחר הגורל מת אחד מהן, מביא חבירו – שעיר אחר, ועושה אותו במקום השעיר שמת שלא בהתנגלה, דברי רבי שמעון. אלא – ומוכח דקפסר רבי שמעון, שבבעלי חיים אינן נדחים, ולכן מביא רק שעיר אחד, ואילו השעיר השני שנשאר חי לא נפסל במה שמת חבירו, ואף שהיה זמן שהיה דחוי, שהרי בזמן שמת חבירו לא היה ראוי להקדשה, מכל מקום כיון שעתה הוא ראוי, יכול להקריבו, ומוכח שאין בעלי חיים נדחים. ועוד מוכח שסובר רבי שמעון, שהתנגלה על השעירים אינה מעקבת, ולכן כשמביא שעיר תחת השעיר המת, מביא ללא הגרלה.**

כל הקרבנות שבאים 'קן' של שתי תורים או שני בני יונה, אחד מהם קרב לחטאת ואחד לעולה. הגמרא מבררת מתי נקבע איזה מהם יהיה לחטאת ואיזה לעולה: **אמר רב חסדא, בכל הקרבנות שמוביא קן של שתי תורים או שני בני יונה, אין הקניין מתפרש לאיזה מהם יהיה לחטאת ואיזה לעולה, אלא באחד משני זמנים, אי בלקיחת בעלים – או בזמן שקונים הבעלים את העופות לקרבנם, שאם אמרו אז שזה יהיה לחטאת וזה יהיה לעולה, נקבע הדבר כן ואי אפשר לשנותו. אי בעשיית כהן – אם לא קבעו עליהם הבעלים שם בשעת לקיחתם, נקבע עליהם שם במה שעושה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה. אבל בין זמן הקניה לבין זמן ההקדשה אי**

כריתות. פרק שישי – המביא אשם דף כז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רכא רש"י תוספות

לִבְשֹׁתוֹ – כלומר, במקום כבשתו, שרצה להקריב קרבן עני. והעני הואיל ונדהה – שבשעה שהפרישו לא היה ראוי להקריבו. דרבי אושעיא לטעמיה, דאמר לקמן: מטמא מקדש עשיר וחביא קרבן עני – לא יצא. ידחה – לעולם. קדושת דמים מדרה – משהוקדש בתחלה לדמים, כמו זה שתחלתו לא קדש אלא לדמיו, ודא עשיר הזה – מדרתו קדושת דמים לעולם מקדושת מזבח.

ואם תאמר: הלא אין פדיון דמים לעוף? הני מילי 1
הכיבא דנראה להקריב בשעת הפרשה. כגון אם 2
הפרישו בעניות ונסתא, אבל זה לא חלה עליו 3
קדושת מזבח מעולם. ושפע מינה דחיו 4
מפיקרא – דלא נראה מעולם, דלא חל עליו 5
קדושת מזבח מעולם ונדהה – הוי דחיו 6
לעולם. וכל שכן נראה ונדהה פשיטא לן בכל 7
דוכתא דשוב אינו חזור ונראה. קודם לפסה – 8
כדי נסבא. ילדה – אפילו זכר, ידעה, דמבח 9
קדושה דחיה בא. שפע מינה – מדרבי שמעון. 10
מת אחד מהן – משעיר יום הכפורים – מביא 11
חבירו מן השוק שלא בהגרלה, ויקרב זה הנותר 12
אם של שם הוא, דאין בעלי חיים נדחין. אף על 13
גב דאבר בן גילו ונדהה זה – חזור ונראה, ואין 14
נדחא בעלי חיים. אין הקניין מתפרשות – 15
אי זה לעולה ואי זה לחטאת, אלא או בלקיחת 16
בעלים – אם לקח זה לשם עולה וזה לשם 17
חטאת – אין הכוון יכול לשנותה בשעת עשיית 18
קרבן, דקבעתה השם. או בעשיית כהן – שאם 19
לא הפרישה הבעלים בשעת לקיחה – יכול 20
הכוון לעשות איזה שירצה עולה וחטאת. ואף 21
על גב דהפרישה בין לקיחה לעשייה – לא 22
קבעו השם, ויכול כהן לשנותן ולעשות את 23
החטאת עולה. ולקחה שתי תורים וגו' – אחד 24
לעולה ואחד לחטאת, וגבי עשייה נמי כתיב: 25
"ועשה הכהן את האחד" וגו'. ואין השם עושהו 26
חטאת – שאם לא הגריל, אלא אמר: זה לשם 27
וזה לעזאזל – לא קבע עליהן השם, והכל 28
להחליף. במקום שלא קדש הגורל – בכל 29
הקרבנות. אף השם נמי – שקדש השם בשאר 30
הקרבנות, אף על גב דלאו שעת לקיחה ועשייה 31
היא. וכתני: קדש השם סתמא. ואפילו קינן 32
שקדש השם. אי בלקיחה אי בעשייה – כגון גבי 33

לִבְשֹׁתוֹ וְהַעֲנִי, הוֹאִיל וְנִדְחָהּ - יִדְחָהּ. אָמַר רַב 1
הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, שָׁמַע מִינָהּ תַּלְתָּ: שָׁמַע 2
מִינָהּ בְּעָלֵי חַיִּים נִדְחִים, וּקְדוּשַׁת דְּמִים נִדְחָה, 3
וְדָחוּ מַעֲקָרָא הָיוּ דָחוּ. מְתִיב רַב עֲוֹקָא פִּר 4
חָמָא: הַמְפָּרִישׁ נִקְבָּה לְפָסְחוֹ קוֹדֵם הַפָּסַח - תִּרְעָה 5
עַד שֶׁתִּסְתַּחֲבֵא וְתִמְכֹּר וְיָבִיא בְּדַמְיָה פָּסַח. יִלְדָּה וְכֹר 6
- יִרְעָה עַד שֶׁיִּסְתַּחֲבֵא וְיִמְכֹּר וְיָבִיא בְּדַמְיֹו פָּסַח, רַבִּי 7
שְׁמַעוֹן אָמַר: הוּא עֲצָמוֹ יִקְרַב פָּסַח. שָׁמַע מִינָהּ 8
בְּעָלֵי חַיִּים אֵינֶם נִדְחִים! אָמַר רַבִּי אִישְׁעִיָּא: 9
כִּי אֲמַרְיִן - לְרַבְּנָן, דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סְבִירָא לֵיהּ: בְּעָלֵי 10
חַיִּים אֵינֶן נִדְחִין, וְהִגְרָלָה אֵינָה מַעֲכָבֶת. דְּתַנִּי: 11
מֵת אֶחָד מֵהֶן - מִכִּיָּא חֲבִירוֹ שְׁלֵא בְּהִגְרָלָה, דְּבִרִּי 12
רַבִּי שְׁמַעוֹן; אֲלָמָא קִסְבִּי: בְּעָלֵי חַיִּים אֵינֶן נִדְחִין, 13
וְהִגְרָלָה אֵינָה מַעֲכָבֶת. אָמַר רַב חֲסִדָּא: אֵין תְּקִינָן 14
מִתְפָּרְשׁוֹת אֲלָא אֵי בִלְקִיחַת בְּעָלִים אֵי בְּעִשְׂיִית 15
כְּהֵן. אָמַר רַב שִׁמִּי בַר אִשִּׁי: מָאֵי טַעְמָא דְּרַב 16
חֲסִדָּא? דְּכִתְבִּי: "וּלְקַחְהָ שְׁתֵּי תֻרִים" וגו' "וַעֲשֵׂהָ 17
כְּהֵן" וגו' - אִי בִלְקִיחַת בְּעָלִים אִי בְּעִשְׂיִית כְּהֵן. 18
מִיתְבִּי: "וַעֲשֵׂהוּ חֲטָאת" - הַגּוֹרֵל עוֹשֵׂהוּ חֲטָאת, 19
וְאֵין הַשֵּׁם עוֹשֵׂהוּ חֲטָאת, וְאֵין כְּהֵן עוֹשֵׂה חֲטָאת. 20
שְׂכִיבֹל, וְהָלֵא דִין הוּא: וּמָה בְּמִקּוֹם שְׁלֵא קִידֵּשׁ 21
הַגּוֹרֵל - קִידֵּשׁ הַשֵּׁם, מְקוֹם שֶׁקִּידֵּשׁ הַגּוֹרֵל - אֵינוֹ 22
דִּין שֶׁקִּידֵּשׁ הַשֵּׁם? תִּלְמוּד לֹמַר: "וַעֲשֵׂהוּ חֲטָאת" 23
- הַגּוֹרֵל עוֹשֵׂהוּ חֲטָאת, וְאֵין הַשֵּׁם עוֹשֵׂהוּ חֲטָאת; 24
קִתְּנֵי שֵׁם דּוּמְיָא דְּגוֹרֵל, מָה גּוֹרֵל לֹא בִלְקִיחָה 25
וְלֹא בְּעִשְׂיִית, אִף הַשֵּׁם נָמִי - לֹא בִלְקִיחָה וְלֹא 26
בְּעִשְׂיִית! אָמַר רַב, הֵכִי קָאָמַר: וּמָה בְּמִקּוֹם שְׁלֵא 27

קִידֵּשׁ הַגּוֹרֵל, בִּלְקִיחַת בְּעָלִים וּבְעִשְׂיִית כְּהֵן - קִידֵּשׁ הַשֵּׁם, אֵי בִלְקִיחַת בְּעָלִים אֵי בְּעִשְׂיִית כְּהֵן, פֶּאֶן שֶׁקִּידֵּשׁ הַגּוֹרֵל שְׁלֵא 28
בִּלְקִיחָה וְשְׁלֵא בְּעִשְׂיִית - אֵינוֹ דִּין שֶׁקִּידֵּשׁ הַשֵּׁם, אֵי בִלְקִיחָה אֵי בְּעִשְׂיִית? תִּלְמוּד לֹמַר: "וַעֲשֵׂהוּ חֲטָאת" - הַגּוֹרֵל עוֹשֵׂהוּ 29
חֲטָאת, וְאֵין הַשֵּׁם עוֹשֵׂהוּ חֲטָאת. מִיתְבִּי: מִטַּמָּא מְקִדֵּשׁ עֲשִׂיר שֶׁחֲבִיא קִרְבָּן עֲנִי, שֶׁהַפָּרִישׁ מַעוֹת לְקִינֹו, וְהַעֲשִׂיר, אָמַר: "אֵלֹו לְחֲטָאתִי וְאֵלֹו 30
לְעוֹלָתִי" - מוֹסִיף וּמִכִּיָּא מְדַמֵּי חֲטָאתוֹ, וְאֵין מוֹסִיף וּמִכִּיָּא מְדַמֵּי עוֹלָתוֹ; וְהָא הָבָא דְּלִפְיָא לֹא לְקִיחָה וְלֹא עֲשִׂיָּה, 31
וְקִתְּנֵי: מִכִּיָּא חוֹכְתוֹ מְדַמֵּי חֲטָאתוֹ וְלֹא מְדַמֵּי עוֹלָתוֹ! אָמַר רַב שֶׁשֶּׁת: וְתִסְבְּרָא, מִתְּנִיתָא מִתְּקַנְתָּא הִיא, דְּקִתְּנֵי: וְהַעֲשִׂיר? 32
וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אִישְׁעִיָּא: מִטַּמָּא מְקִדֵּשׁ עֲשִׂיר שֶׁחֲבִיא קִרְבָּן עֲנִי - לֹא יִצָּא! אֲלָא מָאֵי אֵית לָךְ לְמִימַר? שֶׁפָּבֵר אָמַר 33
מִשְׁעַת עֲנִיתוֹ, הֵכִי נָמִי - שֶׁפָּבֵר אָמַר מִשְׁעַת הַפְּרָשְׁתוֹ. - וְלִרְבִּי חֲנַנְא אָמַר רַבִּי אִישְׁעִיָּא דְּאָמַר: יִצָּא, מָאֵי אֵיפָא לְמִימַר? - תַּנִּי: 34
וְאַחַר כֵּן לָקַח וְאָמַר. מִיתְבִּי: מִצּוֹרֵעַ עֲנִי שֶׁחֲבִיא קִרְבָּן עֲשִׂיר - יִצָּא, עֲשִׂיר שֶׁחֲבִיא קִרְבָּן עֲנִי - לֹא יִצָּא; תִּיּוֹבְתָא דְּרַבִּי חֲנַנְא אָמַר 35
רַבִּי אִישְׁעִיָּא! - אָמַר לָךְ: שְׁאֵנִי גָבִי מִצּוֹרֵעַ, דְּמִיעֵט רַחֲמָנָא "זֹאת". - אֵי הֵכִי, אִפִּילוֹ מִצּוֹרֵעַ עֲנִי נָמִי שֶׁחֲבִיא קִרְבָּן עֲשִׂיר לֹא יִצָּא! 36
- לֵאמֹי, הָא אֶהְדְּרִיָּה קְרָא: "תּוֹרֶת". וְהִתְנִיא: "תּוֹרֶת" - לְרִבּוֹת מִצּוֹרֵעַ עֲנִי שֶׁחֲבִיא קִרְבָּן עֲשִׂיר - יִצָּא; וְכֹל אִפִּילוֹ עֲשִׂיר שֶׁחֲבִיא 37
קִרְבָּן עֲנִי שֶׁיִּצָּא? תִּלְמוּד לֹמַר: "זֹאת". - וְלִילָף מִינָהּ! - אָמַר קְרָא: "וְאֵם דֵּל הוּא וְאֵין יְדוֹ מִשְׁנֵת", מִצּוֹרֵעַ הוּא דְּעֲשִׂיר שֶׁחֲבִיא 38
קִרְבָּן עֲנִי הוּא דְּלֹא יִצָּא, אֲבָל מִטַּמָּא מְקִדֵּשׁ עֲשִׂיר שֶׁחֲבִיא קִרְבָּן עֲנִי - יִצָּא. מִשְׁנֵת רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: כְּבִשִּׁים קוֹדְמִין אֶת הָעוֹזִים 39
בְּכָל מְקוֹם, וְכֹל מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹכְחִרִים מֵהֶם? תִּלְמוּד לֹמַר: "וְאֵם כְּבִשׁ יָבִיא קִרְבָּנוֹ לְחֲטָאת" - מִלְּמוֹד שֶׁשְּׁנֵינֵהֶם שְׁקוּלִין, תּוֹרִין 40
קוֹדְמִין לְבָנִי יוֹנָה בְּכָל מְקוֹם, וְכֹל מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹכְחִרִים מֵהֶן? תִּלְמוּד לֹמַר: "תּוֹרָה וְכִנִּי" [וְכֵן] יוֹנָה אוֹ תּוֹרָ לְחֲטָאת" - מִלְּמוֹד 41
שֶׁשְּׁנֵינֵהֶם שְׁקוּלִין. הָאָב קוֹדֵם לֹאֵם בְּכָל מְקוֹם, וְכֹל מִפְּנֵי שֶׁכִּיּוֹד הָאָב קוֹדֵם עַל כִּיּוֹד הָאֵם? תִּלְמוּד לֹמַר: "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו 42
תִּירָאוּ" - מִלְּמוֹד שֶׁשְּׁנֵינֵהֶם שְׁקוּלִין, אֲבָל אֲמִרוֹ חֲכָמִים: הָאָב קוֹדֵם לֹאֵם בְּכָל מְקוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאָמוֹ תִּיּוֹבִין בְּכַבּוֹד אָבִיו, וְכֵן 43
בְּתִלְמוּד תּוֹרָה, אֵם זָכָה הָבֵן לְפָנֵי הָרַב - הָרַב קוֹדֵם אֶת הָאָב בְּכָל מְקוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאָבִיו תִּיּוֹבִין בְּכַבּוֹד רַבּוֹ. גְּמָרָא תִּגְוֵי רַבְּנָן: 44
אִיבַע צְוֹחוֹת צְוֹחָה עוֹרָה. צְוֹחָה אַחַת: "הוֹצִיאוּ מִיָּפֶן בְּנֵי עָלִי חֲפָנִי וּפְנָחִם שְׁטִימָאוֹ אֶת הַהִיכָל". צְוֹחָה שְׁנֵי: "פִּתְחוּ שַׁעֲרֵים 45
וְיָכֵנּוּ וְיִחַנְּנוּ בֵּן נִדְבָאֵי תִלְמִידוֹ שֶׁל פִּינְקָאֵי וְיִמְלֹא כֶּרֶסוֹ מְקִדְשֵׁי שְׁמִים". אָמְרוּ עַל בֵּן נִדְבָאֵי, שֶׁהָיָה אוֹכֵל אִיבַע סָאָה גּוֹלָלוֹת 46

בְּקִינוֹת סְעוּדָה. אָמְרוּ: כָּל יָמָיו לֹא הָיָה נוֹתֵר בְּעוֹרָה. צְוֹחָה
שְׁלִישִׁית: "שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאִשֵׁיכֶם וַיִּכְנֹס אֱלִישָׁמַע בֶּן פִּיכָא
תַּלְמוּדוֹ שֶׁל פְּנִיחָם וַיִּשְׁמֹשׁ בְּכַהֲנָה גְדוֹלָה". צְוֹחָה רְבִיעִית:
"פָּתְחוּ שְׁעָרִים וְהוֹצִיאוּ וַיִּשְׁכַּר אִישׁ כֶּפֶר בְּרָקָא, שְׁמִכְבֵּד עֲצָמוֹ
וּמִכְנָה קִדְשֵׁי שָׁמַיִם". מָאִי הָיוּ עֲבִידֵי הָיָה כְּרִיד שִׁירָא עַל
יְדֵיהֶם וְהָיוּ עֲבִיד עֲבֹדָה. מָאִי סְלִיקָא לֵיהּ? יָנְאִי מִלְּפָא וּמִלְּפָתָא

הָיוּ יִתְבִּין, מִלְּפָא אָמַר: גְּדִיא יָאִי, וּמִלְּפָתָא אָמַרְהָ: אִימְרָא יָאִי; אָמְרוּ: גְּשִׁילִיָה לִישְׁשַׁכְר אִישׁ כֶּפֶר בְּרָקָא, דְּכִתְּנָה גְדוֹלָה הוּא וְקִים
לֵיהּ קְדִירָה. שְׁיִלְוָהוּ, אָמַר לְהוּ: אִי גְדִיא יָאִי - יִיפֶסַק לְתַמְיָדָא! בְּהָדִי דְאָמַר אַחֲוֵי בִידִיהּ, אָמַר לְהוּן מִלְּפָא: הוּאִיל וְאַחֲוֵי בִידִיהּ,
קוֹצֵצוּ לִידִיהּ דִּימִינָא. יְהִיב שׁוּחָדָא, קִצְיוֹה לִידִיהּ שְׁמָאֵלָא. שְׁמַע מִלְּפָא. אָמַר: לִיקְצוּ נָמִי לִידִיהּ דִּימִינָא. אָמַר רַב יוֹסֵף: כְּרִיד רַחֲמָנָא
דְּשִׁקְלִיָה לִישְׁשַׁכְר אִישׁ כֶּפֶר בְּרָקָא לְמַטְרָפְסִיתָא. אָמַר רַב אִשִּׁי: וְלֹא הָיָה תַנִּי לֵיהּ, דְּתַנְנִי: כְּבָשִׁים קוֹדְמִין לְעוֹזִים כָּל מְקוֹם, וְכֹל
מִפְנֵי שְׁמוּבְחָרִין? תַּלְמוּד לֹמַר: "וְאִם כְּבֶשֶׂת", מִלְּפָד שְׁשִׁנְיָהן שְׁקוּלִין בְּאַחַת. רַבִּינָא אָמַר: אֲפִילוּ מִקְרָא נָמִי לֹא קָרָא, דְּכִתְבִּיב:
"אִם כְּבֶשֶׂת", "אִם עוֹ". אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: תַּלְמוּדֵי חֲכָמִים מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁנָאֵמַר: "וְכָל בְּנוֹד לְמוֹדֵי ה' וְרַב
שְׁלוֹם בְּנוֹד".

הדרן עלך המביא אשם וסליקא לה מסכת כריתות

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד סיון, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

כבוד חברי ועד הפועל של אגודת חסידי

חב"ד בארה"ק ת"ו. ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קראתי מכתבם מכ"א אייר, ומפני כמה סיבות נתעכב המענה שלי עד עתה, ואתם

הסליחה.

שמחתי לקרא כי מרגישים גודל האחריות שעליהם וכי קבלו עליהם להרחיב שטח פעולותיהם ולהביא ולהוציא לפועל המטרות של אגודת חב"ד בארה"ק ת"ו. ואם בכלל יקר הזמן, כי ימים יוצרו ולא - ולו קרי - אחד בהם, הרי גדל ערכו ביותר בדורותינו דעקבתא דמשיחא, אשר כפי פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הנה זה עומד אחר כתלנו ממש, ובפרטי פרטיות בארצנו הקדושה ת"ו, אשר עיני הוי' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, וכמבואר באגה"ק סי' יד, שיוּרד ומאיר מחי"ע אור חדש ומחודש שלא ה' מאיר עדיין מעולם כו' מבחי' עליונה יותר כו' ובפרטי פרטיות כן הוא בכל יום ויום כו'.

(א) במה שמציעים להוסיף חברים להנהלת אגודת חב"ד באה"ק ת"ו, ובהסכם כלם מציעים להוסיף בא כח מירושלים ת"ו הרב עזריאל זליק ש"י סלונים, בא-כח מכפר ספרי' ה' זלמן ש"י סודקביץ ומן הצעירים שבתמימים את הר' יצחק ש"י גנזבורג, נכון הדבר לצרף את הנ"ל והנני מאשר הצעתם ויהי רצון שיהי' בהצלחה. והייתי מציע שכדאי לצרף, לאחר עיון בדבר, עוד בא-כח אחד מהצעירים.

(ב) על של עתה באתי להדגיש (כיון שנראה לדאבוננו שיהיו בחירות ובעתיד הקרוב), על החוב והזכות קדוש, אשר כל אחד מהחרדים ויראים לדבר ה' צריך להשתתף בבחירות, הן בעצמו והן בהשפעה על זולתו, להצביע בעד הרשימות החרדיות ביותר, שלא ילך לאיבוד אפילו קול אחד.

והנני מוסר בזה רשות ויפוי כח לפרסם את דעתי בכל התוקף ובכל החוזק, אשר על כל אחד ואחת מיראי ה' וחושבי שמו לעשות ככל יכלתו להרבות מספר המצביעים בעד הרשימות החרדיות ביותר.

המשך בעמוד הבא

29 דִּמְיָאָא – שִׁיקְצוּ גַם אֶת יְדוֹ הִימְנִית. אֲמַר רַב יוֹסֵף, בְּרִיךְ הַחֲמָא
30 – בְּרוּךְ ה' הַשֶּׁקֶלֶה לְיִשְׁשַׁכַּר אִישׁ כָּפַר בְּרָקָא לְמַתְרַפְסִי – שִׁנְפַּרַע
31 מִיִּשְׁשַׁכַּר אִישׁ כָּפַר בְּרָקָא, בַּעוֹשׁ הָרָאיוֹ לוֹ, שְׁהִידִים שְׁבָהִם בִּיזָה
32 אֶת הָעֲבוּדָה נִקְצָצוּ.
33 אֲמַר רַב אֲשִׁי, וְלֹא הָיָה תַנִּי לֵיהּ – וְלֹא הָיָה יִשְׁשַׁכַּר אִישׁ כָּפַר בְּרָקָא
34 שׁוֹנָה מִשְׁנִיּוֹת. דְּהָיָה תַנִּין בְּמִשְׁנַתָּהּ, בְּכָשִׁים קוֹדְמִין לְעוֹשִׁים בְּכָל מְקוֹם
35 שִׁנְאֵמְרוּ שְׁנֵיהֶם בְּתוֹרָה, יָבֹל הֵיית לְפָרֶשׁ שׁוֹחֵז מִפְּנֵי שְׁהִכְבְּשִׁים
36 מוֹכְרִים יוֹתֵר מִזֵּה עוֹשִׁים, תְּלָמוּד לְזִמְרָא בְּפִרְשָׁת חֲטָאֵת (וְיִקְרָא ד' כח)
37 וְהָבִיא קָרְבָּנוֹ שְׁעִירַת עֲזִים, וְאַחֲרֵי כֵן נִאֲמַר (וְיִקְרָא ד' לב) וְאִם בְּכָשׁ
38 יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחֲטָאֵת, וְדָבָר זֶה, שִׁבְחָתָא יַחֲדִי נִאֲמַר קוֹדֵם עוֹ,
39 וְאַחֲרֵי כֵן כְּבֶשׂ, מְלָמֵד שְׁשִׁנִּיהֶן – כְּבִשִׁים וְעוֹשִׁים, שְׁקוּלִין בְּאַחַת, וְאִין
40 עֲדִיפוֹת בְּכְבִּשִׁים יוֹתֵר מִעוֹשִׁים. וְאִם הִיא שׁוֹנָה מִשְׁנִיּוֹת, הִיא יוֹדֵעַ
41 שִׁכְבָּשִׁים וְעוֹשִׁים שׁוֹיִם הֵם.
42 רַבִּינָא אֲמַר, יִשְׁשַׁכַּר אִישׁ כָּפַר בְּרָקָא לֹא רַק שְׁלֹא שְׁנֵה מִשְׁנִיּוֹת,
43 אֲלֵא אֲפִילוּ מְקָרָא נִמְי לֹא קָרָא, דְּכִתְיָב בְּקִרְבָּן שְׁלָמִים (וְיִקְרָא ד' יא) אִם
44 בְּכָשׁ הוּא מְקָרִיב' וְאַחֲרֵי כֵן (שם ג' יב) נִאֲמַר וְאִם עוֹ קָרְבָּנוֹ, וּמִמָּה
45 שְׁלֹא חֶלֶק הַפֶּסֶק בְּלִשְׁוֹנוֹ בֵּין כְּבֶשׂ לְעוֹ, שִׁבְשִׁנִּיהֶם אֲמַר לִשׁוֹן 'אִם',
46 מְבוֹאֵר שְׁשִׁנִּיהֶם שׁוֹיִם.
47 הַגְמָרָא חוֹתֶמֶת אֶת הַמִּסְכָּת בְּדָבָר אֲגִידָה: אֲמַר רַבִּי אֲלֵעֶזֶר, אֲמַר רַבִּי
48 חֲנִינָא, תְּלָמִיד חֲכָמִים מְרִבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁנֵי אֲמַר (וְשַׁעֲרָא נִד' יג) וְכָל
49 בְּנֵיךְ לְמוֹדֵי ה' וְכָל שְׁלוֹם בְּנֵיךְ, [אֵל תִּקְרֵי בְּנֵיךְ אֱלֹהִים בְּנֵיךְ], שְׁנֵי אֲמַר
50 בְּפִסְקוֹ זֶה פְּעֻמִּים 'בְּנֵיךְ', וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ שְׁהוֹרָשׁוֹן הוּא בְּלִשְׁוֹן בּוֹנֵיךְ,
51 וְאֲמַר הַנְּבִיא, שַׁעַל יְדֵי הַתְּלָמִיד חֲכָמִים שְׁהֵם בּוֹנֵיךְ, יֵשׁ רַב שְׁלוֹם
52 לְבָנֶיךְ.

הדרן עלך המביא אשם וסליקא לה מסכת כריתות

1 רַק בְּקִינֻת הַקְּעוּדָה, לְאַחַר שִׁגְמַר אֶת כָּל אֲבִילָתוֹ, לְפִי שְׁהָיו הֶרְבָּה
2 כְּהָנִים סְמוּכִים עַל שׁוֹלְחָנוֹ. אֲמַרְוּ, כָּל יָמָיו לֹא הָיָה נֹתֵר מִבִּשְׂר
3 קֹדְשִׁים בְּעֻזָּה, שִׁכּוּן שְׁהָיו הוּא וּבְנֵי בֵיתוֹ מְרֻבִּים, לֹא הָיוּ
4 מִשְׁאִירִים מִבִּשְׂר הַקֹּדְשִׁים. צְוֹנָה שְׁלִישִׁית, שְׁאֵי שְׁעָרִים רָאִשִׁיכִם
5 וְיִכְנִים אֲלֵישְׁמַע בֶּן שִׁיכָא תְּלָמִידוֹ שֶׁל פִּתְחָם, וְיִשְׁמַשׁ בְּכַהֲנָה גְּדוּלָּה.
6 צְוֹנָה רְבִיעִית, פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְהוֹצִיאוּ מִזֵּה עוֹרָה אֶת יִשְׁשַׁכַּר אִישׁ כָּפַר
7 בְּרָקָא שְׁהָיָה כְּהֵן גְּדוֹל, שְׁמִכְבֵּד אֶת עַצְמוֹ וּמְכָה קֹדֶשׁ שְׁמִי.
8 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מָאי הָיוּ עֲבִיד – מָה הָיָה עוֹשֶׂה יִשְׁשַׁכַּר אִישׁ כָּפַר
9 בְּרָקָא. מִבְּאֵר הַגְּמָרָא: הָיָה בְּרִיךְ בְּרָקָא עַל יְדֵיהּ – הִיא עוֹשֶׂה יְדוֹ
10 בְּבִגְדֵי מִשִׁי, וְהָיָה עֲבִיד – וְכָךְ הִיא עוֹשֶׂה אֶת הָעֲבֻדָּה בְּבֵית
11 הַמִּקְדָּשׁ, כִּדִּי שְׁלֹא יִתְלַכְכוּ יְדֵיו בְּבִשְׂר וְדָם הַקֹּדְשִׁים.
12 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מָאי סְלִיקָא לֵיהּ – מָה עָלָה לוֹ לִישְׁשַׁכַּר אִישׁ כָּפַר
13 בְּרָקָא, וּבִיצֵד נִעֲשֶׂה עַל חֲטָאוֹ. מִבִּיּאָה הַגְּמָרָא אֶת סִפּוֹר הַמַּעֲשֶׂה
14 כִּיצֵד נִעֲשֶׂה, יִנְאִי מְלָכָא וּמְלָכָתָא – יִנְאִי הַמֶּלֶךְ וְהַמְּלָכָה, הָיוּ יִתְבִּין
15 – הָיוּ יוֹשְׁבִים, וְהַתּוֹכְכּוֹ בְּיָנִיהֶם, מְלָכָא – הַמֶּלֶךְ אֲמַר גְּדִיא יָא –
16 בִּשְׂר גְּדִי מְשׁוּבָח יוֹתֵר לְאִכִּילָהּ, וּמְלָכָתָא – וְהַמְּלָכָה אֲמַרְהּ, אִימְרָא
17 יָא – בִּשְׂר כְּבֶשׂ מְשׁוּבָח יוֹתֵר לְאִכִּילָהּ. אֲמַרְוּ, כִּדִּי לְהַכְרִיעַ בּוֹיְכּוֹת,
18 נְשִׁי לֵיהּ – נִשְׁאֵל לְיִשְׁשַׁכַּר אִישׁ כָּפַר בְּרָקָא, דְּכִתְיָב גְּדוֹל הוּא, וְקִים
19 לֵיהּ (בְּרִידָה) – וְיֹדֵעַ הוּא מִזֵּה מְשׁוּבָח יוֹתֵר, שְׁהוּא מְקָרִיב קִרְבָּנוֹת
20 בְּכָל יוֹם. שְׁלִילוֹהוּ – שְׁאִלּוּהוּ, אֲמַר לְהוֹ, בִּשְׂר כְּבֶשׂ מְשׁוּבָח יוֹתֵר,
21 דְּאִי גְּדִיא יָא – שְׁאֵם בִּשְׂר הַגְּדִי מְשׁוּבָח יוֹתֵר, וְיִסַּק לְתַמְיָדָא –
22 יִיקָרֵב גְּדִי לְקִרְבָּן הַתַּמְיָד. בְּרִידָה דְּאֲמַר אֲחֵי בְּרִידָה – וְכִשְׁאֲמַר כֵּן,
23 הָרָאָה בִּידוֹ בְּדֶרֶךְ גִּסּוֹת וּלְיַצְנוֹת, שַׁעֲשֶׂה תְּנוּעָה בִּידוֹ, כְּאֹמַר שְׁאִין
24 דְּבִרֵּי הַמֶּלֶךְ נְכוֹנִים, וּמִרְדּ בִּזָּה בְּמַלְכוּת. אֲמַר לְהוֹן מְלָכָא – אֲמַר
25 הַמֶּלֶךְ לְעַבְדִּי, הוּאִיל וְאֲחֵי בְּרִידָה – כִּיּוֹן שְׁהָרָאָה בִּידוֹ בְּדֶרֶךְ וְלִזְלוֹל,
26 קוֹצוּ לְיְדֵיהּ דִּמְיָאָא – תִּקְצְצוּ אֶת יְדוֹ הִימְנִית. וְהִיב שׁוֹחֲדָא – נָתַן
27 יִשְׁשַׁכַּר אִישׁ כָּפַר בְּרָקָא שׁוֹחֵד לְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ, קִצְיוֹת לְיְדֵיהּ שְׁמָאֵל
28 – וְקִצְצוּ לִידוֹ הַשְּׁמָאֵלִית. שְׁמַע מְלָכָא, אֲמַר לִיקְצוּ נִמְי לְיְדֵיהּ

המשך מעמוד הקודם

(ג) לדעתי צריך הי' לארגן באגו"ח מחלקה מיוחדת של נשים, ופירושו בשתים: לארגן את נשי חסידי חב"ד ואת כל אלה אשר רוח חב"ד יקר ללבן ולנפשן, והשנית, בשביל עבודה בין הנשים בכלל, אשר כמובן אופי מיוחד גישה מיוחדת ותפקידים מיוחדים לעבודה זו.

(ד) לדעתי באה העת לארגן מחלקה מיוחדת בין הצעירים מאנ"ש והקרובים לרוח חב"ד, והכוונה בשתים: בשביל חיזוק כחותיהם הם, ובשביל עבודה בחוגים רחבים יותר של הנוער, אשר אופי מיוחד גישה מיוחדת ותפקידים מיוחדים לעבודה זו.

בנוגע לסעיפים ג' וד' איני נכנס כאן בפרטים, כי הרבה תלוי בהמצב על אתר, ואל בינתם אשען. ובטח יציעו תכנית עבודה מפורטת בזה בהתאם לדרישת המקום והזמן, ואחכה להצעתם בזה, ות"ח מראש.

הערה: מובן מעצמו, אשר בנוגע לבחירות, צריכה להיות התעמולה גם בין הנשים ובין הצעירים, אבל אין לחכות על אירגון מחלקות הנ"ל, כי הזמן קצר, ובטח הנסיון שבתעמולת הבחירות יעזור בהכנת ההצעות בנוגע לאירגונם.

בברכת הצלחה בעבודתם הקדושה, - ולהעיר מהשם "אגודת", הנבחר מנשיאנו, עפמשי"כ בלקו"ת ד"ה כי ההרים ימושו רפי"ג ומד"ה ולקחתם אגודת אזור להצ"צ (נמצא בדפוס) -

ויהי רצון אשר כלנו יחד נזכה להשלים את רצון כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים נשיאי חב"ד, און דאס וואס איז אונז נעענטער - רצון כ"ק מו"ח אדמו"ר - מתוך הרחבה וכלי העלמות והסתרים,

ובעגלא דידן נראה בקיום היעוד דייתי מר, דא מלכא משיחא, כי כבר נפוצו המעיניות חוצה, וכ"ק מו"ח אדמו"ר יובילנו לגאולה השלימה והאמתית,

ובפ"ש כל חברי אגו"ח והועד בראשם,

פרק ראשון - קדשי קדשים

משנה

משנתנו דנה בענין מעילה בקדשי קדשים שנפסלו: קדשי קדשים
ששחטן בדרום - בדרום העזרה, ודינם להשחט בצפונה וכמו
ששנינו בזבחים (מח) מוצלין בהן - הנהנה מהם שזה פרוטה, מעל,
שאף על פי שנפסלו, לא יצאו מקדושתם לגבי מעילה. המשנה
מוסיפה לבאר דין זה: שחטן בדרום, שלא כמצותם, וקיבל דמן
בצפון, כמצותם, או ששחטם בצפון וקיבל דמן בדרום, בין כך ובין
כך מועלים בהם. שחט ביום וזרק בלילה, אף שזמן זריקת הדם היא
ביום ולא בלילה, ונפסל הקרבן, מכל מקום מועלים בו. וכן שחט
בלילה וזרק ביום, ושחטת קרבן בלילה פסולה, מכל מקום מועלים
בו. או ששחטן ביום ובצפון, אלא שבשעת השחיטה חשב לאכול
מבשרם חוץ לזמנן - למחרת, שהם פיגול ונפסל הקרבן, והאוכל
מהם חייב כרת, וכן אם חשב לאכול חוץ למקומם, דהיינו חוץ
לעזרה, שגם כאן נעשה הקרבן פיגול, אלא שאין חייבים עליהם
כרת, בכל אלו, מוצלין בהן, ואף שנפסלו, אין הפסול מוציאם מידי
מעילה. המשנה מוסיפה לבאר את דין מעילה בקרבנות פסולות:
כלל אמר רבי יוחנן, כל שהיה לה - לבהמת הקדשים שעת היתר
לבהנים - שזריקת דמה היתה בהכשר הותרה לאכילת כהנים, אף
על פי שנפסלה לאחר מכן ואין הכהנים רשאים לאכול מבשרה,
אין מוצלין בה. והואיל ודיה לה שעת היתר לכהנים, יצאה מכלל
קדשי ה', ואין דין מעילה אלא בדרבים הנקראים 'קדשי ה',
שנאמר בענין מעילה (ויקרא טו) וקטאת בשגגה מקדשי ה'. וכל
שלא היה לה שעת היתר לבהנים - שנפסלה לפני זריקת הדם,
הואיל ומעולם לא הותרה לאכילת כהנים, אף על פי שנפסלה
להקריבה, הרי היא בכלל 'קדשי ה' ומוצלין בה.

מבאת המשנה: איזו היא בהמת קדשים שהיה לה שעת היתר
לבהנים ואין מועלים בה, שללה הבהמה, היינו שלן בשרה לאחר
זריקת הדם עד הבוקר, ונעשה נותר. ונשחטת בהמת הקדשים
אחר זריקת דמה. ושיחטת - או שהוציאה מחוץ לעזרה לאחר
הזריקה, ונפסל הבשר ביוצא. אף על פי שאין הבשר ראוי לאכילת
כהנים, מכל מקום הואיל ונעשה הפסול לאחר שזרק הדם, וכבר
היה בו שעת היתר לכהנים, אין מועלים בו. ואיזו היא בהמת
הקדשים שלא היה לה שעת היתר לבהנים ומועלים בה, שנשחטת
וחשב בשעת השחיטה על מנת לאוכלה חוץ לזמנה או חוץ
למקומה. ושיקפלו את דמה כהנים פסולי, כגון בעלי מומים או
טמאים. וזרקו - או זרקו כהנים פסולים את דמה. והוא הדין
כשהעבודה נעשתה על ידי כהנים כשרים, אלא שנעשתה שלא
כדין, כגון ששחטה בדרום, ושאר פסולים השנויים ברישא, שבכל
אלו לא היה שעת היתר לכהנים, אף על פי שנפסל הובח, מועלים
בו.

גמרא

קתני - שנינו במשנה, קדשי קדשים ששחטן בדרום מוצלין בהן.
מקשה הגמרא: פשיטא - הלא פשוט הוא דין זה ולמה הוצרכה
המשנה להשמיע, מוסיפה הגמרא לבאר את הקושיא, וכי משום
דשחטתן (ששחטן) בדרום אפינינו - היא סברא שיצאו מידי
מעילה, והרי דווקא כשנעשה הקרבן בהכשר הוא יוצא מידי
מעילה, אבל לא כשנעשה בפסול. מתרצת הגמרא: אפינינו -
הוצרך התנא להשמיענו, כלל אמר רבי יוחנן, שהיה עולה על
דעתך לומר, הואיל ואמר עולא אמר רבי יוחנן, קדשים שמתו טרם
שנעשתה בהם עבודה, יצאו מידי מעילה דבר תורה - מדין תורה,

והטעם, מפני שאינם ראויים לכלום, לא לגבוה, וגם לא לקדושת
דמים, כי אין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, ויצאו מכלל
'קדשי ה', ה' נמי - כמו כן הייתי אומר, קדשי קדשים לגבי
שחיתתם בדרום, כשהם דחנקינין דמי - הרי הם כמו שחנקם והרגם,
כי גם הם אינם ראויים לכלום, ולא ימעלו בהם, קא משמע לן -
לכך הוצרכה המשנה להשמיענו שמועלים בהם, ואינם דומים
לקדשים שמתו, כי קדשים שמתו לא חזו (אינם ראויים) כלל, אבל
דרום, נתי (האף אמנם) דמינו ראוי לקדשי קדשים אבל ראוי הוא
לקדשים קלים, כמו ששנינו בזבחים (מח) 'קדשים קלים, שחיתתן
בכל מקום בעזרה'.
מוסיפה הגמרא לבאר מדוע צריכה המשנה להשמיענו בכל פסולי
הקדשים שיש בהם מעילה. שואלת הגמרא: למה לן ליתני
ו- לשנותו כל הני - את כל הפסולים המנויים במשנה להשמיענו
שמועלים בהם, ולא הסתפק התנא להשמיע באחד מהם, שאף על
פי שלא נעשה כמצותו מועלים בו, וממנו נלמד לשאר הפסולים.
משיבה הגמרא: צריכי, דאי תנא - שאם היה שונה שחטן בדרום
וקיבל דמן בצפון בלבד, הייתי אומר, קא דאית בהו מעילה - רק
כאן יש בהם מעילה, משום דקבלה בצפון הוא - שהקבלה שהיא
עיקר העבודה נעשתה בצפון, שהוא המקום הראוי לה, ולפי
שנעשתה כאן עיקר העבודה בכשרות, הרי זה מועיל להחשיב את
הקרבן שיהיה בכלל 'קדשי ה', אבל שחטן בצפון וקיבל דמן
בדרום, הואיל וקיבל בדרום הוא - מאחר שהקבלה, שהיא עיקר
העבודה, נעשתה בדרום, שאינו המקום הראוי לה, הייתי אומר
שפיק - הרי הוא יוצא מידי מעילה, והרי הוא כמו בהמת קדשים
שמתה, ואין מועלים בה, לכך הוצרך להשמיענו שמכל מקום
מועלים בו. ואי תנא האי - את אלו, דהיינו 'שחטן בדרום', או
'קיבל דמן בדרום' בלבד, הוה אמינא - הייתי אומר שבאלו
מועלים, לפי שנעשו ביום, וימא (יום) וזמן הקריבה הוא, ולכן
הועילו העבודות שנעשו בו להחשיבן לקדשי ה', אבל שחטת
בלילה וזרק ביום, הרי הלילה לאו (אינו) זמן הקריבה, והאי (וזהו)
דשחט בלילה, (אימא) - הייתי אומר דנפיק מידי מעילה, מפני
שנחשב כקדשים שמתו, ומשום כך הוצרך התנא להשמיענו שאף
אם שחט בלילה מועלים בו. ואי תנא שחטת בלילה, הוה אמינא
הואיל (וקבל) (וזרק) דמה ביום, והיא עיקר העבודה, לפיכך אית
ו-יש בה מעילה, אבל שחטן ביום וזרק דמן בלילה, שעיקר
העבודה היתה בלילה, הייתי אומר הואיל ולילה לאו זמן הקריבה
הוא, כמאן דחנקינין דמי - הרי זה נחשב כאילו הרגה, ולא אית
בהו (ואין בהם) מעילה, קמשמע לן - משמיענו התנא שגם בזה
מועלים, משום 'שיליה' אינו נחשב כקרבן ששחטו שלא בזמנו,
שהרי הלילה הולך אחר היום, ונחשב שנעשה בזמן הראוי
להקריבה, אלא שיש פסול בשחיטה.

הגמרא מקשה על מה ששנינו שקדשי קדשים שחשב עליהם
בשעת שחיתתם לאוכלם חוץ לזמנם, או חוץ למקומם, מועלים
בהם. מקשה הגמרא: 'חוץ לזמנן' ו'חוץ למקומן' למאי חזו - כלומר,
מובן הדבר באופנים הקודמים, כמו 'דרום' ו'לילה', שמועלים
בהם, מפני ש'דרום' ראוי לקדשים קלים, ו'לילה' אינו נחשב
מחוסר זמן, אולם 'חוץ לזמנן' ו'חוץ למקומן', למה הם ראויים, הרי
אין אימוריהם ראויים לגבוה ולא בשרם לכהנים, והרי הם
כקדשים שמתו, ומדוע מועלים בהם. מתרצת הגמרא: הואיל
ומצלין לזמנן - הדין הוא שאין נקבע על הקרבן שם פיגול
בשחיטה, להתחייב כרת על אכילתו, עד שיעשו בו כל שאר
העבודות עד אחר הזריקה, ומאחר ששחיתת פיגול מועילה לכך,
שמכוחה יקבע הקרבן בפיוגול בשעת הזריקה, משמע שנדיין אינה
יוצאת מקדושתה על ידי שחיטה פסולה זו, ולפיכך מועלים בהם.

מעילה. פרק ראשון – קדשי קדשים דף ב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכה
רש"י תוספות

קדשי קדשים ששחטן בדרום – אף על גב דדינן לישחט בצפון – לא יצאו
מקדשתן לגבי מעילה, שהנחה מהן שזה פרוטה, מעל. כיצד? שחטן וכו'.
דלא תימא: שחטן בדרום וקבל דמן בצפון – דהא הוה עיקר עבודה, דמקבלה ואילך
מצות כהונה, ומקבלה ואילך הוה בצפון. אלא אפילו שחטן בצפון וקבל דמן בדרום

– אף על גב דקבלה, דהיינו עיקר עבודה,
היא בדרום שלא כדנין, אפילו הכי מועלין
בהן. וכן אם שחט ביום חורק דמן בלילה –
אף על גב דלילה לאו זמן הקרבה היא –
מועלין בהן. וכן אם שחט בלילה חורק ביום
– והאי כל דכן הוא דמועלין בהן, דהא
זריקה דהיא עיקר עבודה הוית ביום. וזו ואין

צריך לומר וז' קתני. ואי ששחטן בצפון –
ביום, ויחשב עליהן לאוכלן חוץ לזמנן, דהיינו
פיגול ויש בו כרת. או חוץ למקומן – דהיינו
פיגול ואין בו כרת, אפילו הכי מועלין בהן. וזריקה,
ותרייהו, פיגול דחוץ לזמנו ופיגול דחוץ
למקומו, מחד קרא נפקי (ובדחים כחא) מ"מאם
האכל יאכל במשר ובח שמלי"ז וגו' דאיתקש
חוץ למקומו לחוץ לזמנו, וקרי ליה "פיגול".
אבל לא הוה פיגול גמור דליחייב עליה כרת.
כלל אמר רבי יהושע כל שהיתה לה שעה
היתה לכהנים – ושוב נפסלה מהם. שלנה –
הבשר לאחר זריקה, או ששטמא, או שיצאת
חוץ לקלעים לאחר זריקה, דאף על גב
דשהתא אינה ראויה לכהנים – הוה
היתה לה שעת הכשר קודם שנפסלה. ואין
מועלין בה – דלא קרינא בה "מקדש ה"
(ויקרא ה). והואיל וכבר היתה ראויה לכהנים.
ושקבלו פסולין חורק את דמה – בטמאן
מיירי, ובקרבנות יחיד, דלא הותרה הית
טומאה. ואזני היא שהיתה לה שעת הית
לכהנים שלנה וששטמא – דהואיל ושחיטה
חורקה הוה כראוי, דהיתה ראויה לכהנים, אף
על גב דשוב נפסלה בלילה או ביצא,
דשהתא לית בה היתר לכהנים – אין מועלין
בה. ואי זו היא שלא היתה לה כו' שנשחטה
חוץ לזמנה וכו' – והוא הדין לכל הזני דנתנא
ברישא: שחטה בדרום, או בלילה, שלא היה
לזן שעת היתר לכהנים. דהיינו טעמא דנקט
הני תרי, דחוץ לזמנו דחוץ למקומו, טפי מכל
הני דנתנא ברישא דמועלין בהן – דהני תרי
איתקש אהדרי, ומחד קרא נפקי במשחך
ובדחים (כחא) מ"מאם האכל יאכל וגו'.
ושקבלו פסולין – בעלי זממן, והוא הדין
נמי דהני ברישא לתא. גמרא סלקא דעתך
אמינא הואיל ואמר עולא – לקמן בפרק
"ולד חטאת" (יבא), קדשים שמתו – יצאו
מידי מעילה דבר תורה, אבל מדרבנן – אית
בהו מעילה, כדאיתא לקמן. כמאן דחנקינון

דמו – וליהוה בקדשים שמתו, דיצאו מידי מעילה, דלא חוו לא לגבוה ולא להדיוט,
דאין פריך את הקדשים להאכליכל כלבים – קא משמע לן, דלא. קדשים שמתו וכו'.
– אבל ראוי הוא לקדשים קלים, כדתנן ב"איזהו מקומן" (ובדחים נהא), קדשים קלים
– שחטתן בכל מקום בעודה. למא לי למיתני כל הני – דהני במתניתין דמועלין
בהן, ליתני דהא מניינו ואף על גב דלא נעשת במצותו – מועלין בו, וממילא ידענא
דהוא הדין לכל הני. דקבלה בדרום היא – דהיא עיקר עבודה. משום דיטמא
זמן הקרבה הוא – הכי גרסינן. "אבל שחט בלילה חורק ביום, ובלילה לאו זמן
הקרבה הוא, והאי דשחט בלילה אימא" וכו'. ואי תנא שחטה בלילה וכו' –
אבל שחט ביום חורק בלילה, והוא הדין אם שחט בלילה חורק בלילה, דזריקה
דעיקר עבודה היא בדרום. אימא כמאן דחנקינון דמי קא משמע לן –
דמועלין, דלילה לאו מחוסר זמן הוא. דהא בעל התלמוד דייק במתניתין, ודלא
סבירא ליה ד"ז ואין צריך לומר וז' קתני. ושייך לענא קודם חוץ לזמנו חוץ
למקומו למא חו – כלומר: כל הני דהני במתניתין, בדין הוא דמועלין בהן. דהאי
דשחטן בדרום – ראוי לקדשים קלים, כדאמרין לעיל, ושחט בלילה נמי או זרק בלילה –

דחנקינון
חין

קדשי קדשים – כגון חטאת ואשם ושלמי צבור, שיש בהן מעילה עד שיהא בהן
שעת היתר לכהנים, דהיינו לאחר זריקה, דעד שעת זריקה מיקרי "קדשי ה".
ובאמוריים – אף לאחר זריקה. אבל בקדשים קלים – אין בהן מעילה, עד לאחר
זריקה, שאז הוברר חלק גבוה, ואז יש מעילה באמוריהן. ששחטן בדרום – דינן
לישחט בצפון, כדאיתא בפרק "איזהו מקומן"
(ובדחים מוא), – מועלין בהן, בגמרא מפרש
מאי רבותא. ואם תאמר: האי "ששחטן
בדרום" היכי דמי, אי דקבל בצפון – הא
למה לי, נתנא בסמוך ויכפא! ואי דקבל
בדרום – אם כן ברישא הוה ליה למיתני,
ששחטו בדרום וקבל בצפון, וכן שחטו בצפון
וקבל בדרום, דלא הוה רבותא כל כך כמו
ששחטו בדרום וקבל בדרום. דסדר משנתני
כך הוא: ששחטו אותו שיש בו חידוש יתר
בסיפא, כדעביד בגמרא צריכותא. ולפי זה
ששחטו חידוש זה ברישא, אם כן תני "זו ואין
צריך לומר וז", ודבר תני "לא זו אף זו", ואין
זו שיטת תנאים ודבולל ברישא שינוי מקום
דדרום, ודבר מפרש כיצד קתני, כלומר, כיצד
הוה שינוי מקום, דדרום שבמזרח כגון ששחטן
בדרום וקבל בצפון כו', אבל שחטן בדרום
וקבל בדרום – בהא לא מיירי מתניתין.
ונראה לפום דיהא דבכי האי גונא לית בהו
מעילה, מדלא מפרש להו במתניתין. ויש
טעם דביר, משום דשינה בהו כל כך. מידו
נראה למורנו הרב רבינו פרץ שזיחה דאין זו
סברא. דהא בגמרא מפרש טעמא דמתניתין
דמועלין בהן, אף על גב דשינה ועשה בפסול,
משום דהוא ראוי לקדשים קלים. ואם כן, מה
לי חד פסול מה לי תרי פסולין? לכן נראה
לומר: דהוא הדין שחט וקבל בדרום
דמועלין, דהא דלא תני במתניתין אף על גב
דהוא רבותא טפי – כך דרך משנה, ולפי
ששונה כל אחד בפני עצמו – לא חש
לשנותם ביחד, כדאשכחן בפרק "הבא על
יבמתו" (יבמות נגה) דתני: הבא על יבמתו
בין בשוגג בין במיזדבן, ובבגד תני "אפילו
שניהם", ובמשנה שנייה, אף על גב דהוה
רבותא טפי – משום דמסתמא, כיון דשמעת
חדא לריעותא, הוא הדין בתרתי. שחטן
בדרום וקבל דמן בצפון שחטן בצפון וקבל
דמן בדרום – בגמרא מפרש (והא דתנן "שחטן
בדרום" להבוא: דאף על גב דשינה בקבלה,
דעיקר עבודה היא – מכל מקום מועלין.
"שחט ביום חורק בלילה", שחט בלילה חורק
ביום" כך הגירסא ברוב הספרים. ונראה
לרבינו יצחק שהוא שיבוש, דאית ליה
למיתני אותו שהוא חידוש יתר בסיפא, כמו
גבי דרום. אלא גרסינן איפכא: "שחט בלילה
חורק ביום, שחט ביום חורק בלילה". דזריקה – עיקר עבודה, והוא חידוש יתר
כששינה בזריקה דאיכא מעילה. ולכיה שביק קבלה גבי לילה, ונקט זריקה – משום
דאי אפשר לצמצם שחטה שחטה ממש בסוף הלילה, והקבלה מיד ביום, דקבלה
ושחטה תכופות זו לזו. כל שהיה לה שעת היתר לכהנים – שנעשית בזריקה –
אין מועלין, דלא קרינא בהו "קדשי ה". פשימא משום דשחטן בדרום דחנקינון מידי
מעילה – ואם תאמר: ליכא דהא קא משמע לן, דזריקה לא מהניא בהו לאפוקי
מידי מעילה? יש לומר: דהא פשיטא הוא, כיון שהזריקה בפסול, דלא מהניא ולא
מידי. ועוד יש לומר: דלפי מה שפירש מורי ניהא שפיר. ולקמיה אפרש בעזרת השם.

קדשים שמתו יצאו מידי מעילה כו' – דכיון והולכין לאיבוד לא איקרי "קדשי ה".
חין לזמנו חוץ למקומו למאי חו – כלומר: הוה ליה למיתני דהוה כמאן דחנקינון
דלא חוו למידי. וקשה: דמאי פריך השתא וכל הני דתני במתניתין, כיון דאיתא מנא
דאמר אם עלו – לא ירדו, לא אמרין כמאן דחנקינון, כל שכן דניחא טפי

דמועלין בהן, דהא דלא תני במתניתין, בדין הוא דמועלין בהן. דהאי
דשחטן בדרום – ראוי לקדשים קלים, כדאמרין לעיל, ושחט בלילה נמי או זרק בלילה –
דחנקינון
חין

1 חוץ לזמנו חוץ למקומו דלא נימא כמאן דחנקינהו, דהא לכלי עלמא אם עלו לא
2 ידרו, בדפרישית לקמן. לכן נראה לי דגרסינן: "חוץ למקומו למה לי?" כלומר, פשיטא
3 דלא הוי כמאן דחנקינהו, מטעמא דעלוי לא ידרו בדפרישית, דעריך מכולהו. ומשני:
4 הואיל ומרצה לפיגולו. כלומר, דהא קא משמע לן דחוקה לא מפקע מידי מעילה.

5 דסלקא דעתך אמינא דאף על גב דפסולת,
6 מכל מקום מרצה לקבוע פיגול ולחייב כרת, (ואף על גב) דבעינן בפיגול כהרצאת כשר,
7 ואם כן תועיל נמי להוציאה מידי מעילה, קא משמע לן. ונראה דחוקה לפרש שלא היה יודע
8 המקשה האמת שבא לומר דחוקה לא מפקע מידי מעילה, והא פירשתי לעיל דעל כרחא
9 הוא ממילתיה דרבי יוחנן ויחשבו לכן נראה למורי
10 היכי דגרט שפיר "למאי חזר. כלומר, דהא דרבי יענא דרובא משום דחוקה על כרחיך
11 בדפרישית. מיהו, מה חידוש יש? כיון שאין שום ראיות בוריקה — מהיכי תיתי דמפקע
12 מידי מעילה? ומשני: הואיל ומרצה לפיגולו. ולחכי סלקא דעתך דחוקה מפקע מידי
13 מעילה. קא משמע לן דלא. עולו מהו שירדו — על כרחיך קאי אדרום, דאחוי לזמנו חוץ
20 למקומו לא קאי, דהא משמע פרק "המזבח מקדש" (ובחסים פה, א) דלכולי עלמא לא ידרו. וגם לא קאי איליה — דפלוטא היא בדיא
21 בין רבי יהודה ורבי שמעון. **אליבא** דרבי יהודה גבוי למטא לא פליגי דאם עלו ידרו —
22 דהשתא כולי נשחט בלילה דלא שחט בדרום קאמר: ידרו, כל שכן היכא דשחט בדרום
23 דשינה מקומו וידרו. כי פליגי אליבא דרבי שמעון, דאמר גבי נשחט בלילה: לא תרד. רב
24 יוסף כרבי שמעון, (דאסר) דמרמה שינוי מקום לשינוי זמנו. **ורבה** אמר לך עד כאן לא קאמר רבי שמעון אלא בנתינתן למעלה שנתן
25 למטה כו' — תימא: אמאי שבק בלילה ונשפך דמה ויצאה דמה דפליגי בהו רבי יהודה ורבי

שמעון, ונטק נתינתן למעלה שנתן למטה דאף רבי יהודה מודה דלא ידרו? ופירש הרב
36 רבינו יצחק: דמייחא בליל בעוף שעתולו שנתן למטה. והכא לא מודה רבי יהודה, דהא רבי
37 יהודה, משום דחייב בפסול, הילכך ידרו. דלא דמי נתינתן למעלה שנתן למטה דקאמר
38 בובחים (פה, א) דלא פליגי רבי יהודה — דהתם מיירי בבמה שהיתה לה הכשר בשחיטה
39 ובקבלה. אבל בעולת העוף שחלקה למטה, דלא היה שום הכשר, פליגי רבי יהודה
40 מנא בנשחט בלילה ונשפך דמה. ועל זה חולק רבה, דנע כאן לא קאמר רבי שמעון
41 לא ידרו (גבי זבחים) אלא משום דלא שניה בהן אלא כמזבח עצמו, ולעולם זבחים
42 וקבלתן בצפון. כלומר, כל מצותה וכל עניניה. אבל שחט בדרום מודה רבי שמעון
43 דכמאן דחנקיה דמי, והוי כמו שחוט חוץ, כיון שמשנה מקום שחיטה. ובשחט חוץ
44 לכולי עלמא אם עלו — ידרו. מיהו, קשה למורי רבינו הרב רבי פרי: מהא דמוטיב
45 רב יוסף לקמן לרבה דהא מנא דמי כו'. פירש: דחזינן גבי מליקה דכשישנה בה אם עלה
46 לא ידר, והוא הדין גבי שינוי בבמה, ואיתותב רבה. ולפירוש רבינו יצחק אמאי
47 איתותב משנינו מקום דמליקה? והא אידיה מחלק חכא שפיר כן שינוי דעוף לגוף המזבח
48 בדחשם מצפן לדרום, לכן נראה לי כדמשמע בפשוט: דמייירי בבמה. ואף על גב
49 דמודה ביה רבי יהודה — מכל מקום מייית לה לדומיא לשינוי מקום, דהוי כי שינוי
50 דדרום, ולסימנא בעלמא נקט. וכל זה דוחק. לכן נראה למורי רבינו הרב רבי פרי
51 דהוצרך רבה להביא הא מילתא דנתינתן למעלה שנתן למטה, דאי לא אייתינא אלא
52 נשחט בלילה — בהא ודאי איכא לפלוגי שפיר, דהתם שינוי זמן והכא שינוי מקום
53 ולא דמי כלל אחר, ועייני חזק קשה לו לרבה מנתינתן למעלה שנתן למטה. תימא:
54 מה ענין שינוי וריקה לשינוי שחיטה דרבי יהודה, דהא בזה דנתינתן למעלה שנתן
55 למטה אף רבי יהודה מודה משום דהוי פסול בוריקה, אבל הכא גבי דרום הוי פסול
56 בשחיטה — הא לאו מילתא דלרבי שמעון מהני פסול בשחיטה כמו בוריקה לרבי יהודה,
57 דהא נשחט בלילה דאמר רבי יהודה ידרו, קאמר רבי שמעון לא ידרו, ואם כן מהשתא
58 יש לנו לדמות שחט בדרום לרבי שמעון לנתינתן למעלה שנתן למטה, ואם כן
59 יחשמו לרבה. לכן הוצרך לחלק בין נתינתן למעלה לנתינתן למטה בן שחט בדרום,
60 אבל בן נשחט בלילה לשחט בדרום לא הוצרך לחלק, דאותו חילוק פשוט הוא ויודע
61 לכל, דהתם שינוי זמן והכא שינוי מקום. **אלא** לרבה קשיא — דאמר כמאן דחנקיה דמי,
62 ואם כן הוה ליה כי קדשים שמתו. **ומאי** איכא בן דאורייתא דלרבנן — הוה מצי למימר
63 דמדרבנן לא מייית אשם מעילה. ועדיפא מניחא קא משני, דאפילו חומש לויכא, וכל שכן
64 ודלא מייית אשם. דהוה חולץ בערטה. **ומי** איכא מעילה מדרבנן — תימא: מאי קא מתמנה? אין,
65 וכו' רבינו יצחק מייית אשם. (בריש ובסוף) "התכלת" (מנחות נב, ב.) ויש לומר: דשאני דהם
66 רבנן דלא בדיילי מיניהו, הילכך יש לזן לתקן מעילה, אבל הכא גבי קדשים ששחטן בדרום בדילי מיניהו. ועל זה מתמה: איכא מעילה כהאי גוונא? ומשני: אין,
67 דאמר עולא, ואף בקדשים שמתו בדילי יש מעילה מדרבנן.

1 **איבעיא להו: אי עלו, מהו שירדו? רבה אמר: אם עלו**
2 **יידו, רב יוסף אמר: אם עלו — לא ידרו. אליבא דרבי**
3 **יהודה לא תיבעי לה, דכולי עלמא לא פליגי דאם עלו**
4 **יידו, כי פליגי אליבא דרבי שמעון. רב יוסף — פרבי שמעון,**
5 **רבה אמר לה: עד כאן לא קאמר רבי שמעון אלא בנתינתן**
6 **למטה שנתנן למעלה, או בנתינתן למעלה שנתנן למטה,**
7 **ולעולם דשחטין וקבל דמן בצפון, אבל הכא — כיון**
8 **דשחטין בדרום כמאן דחנקינן דמי. תנן: קדשי קדשים**
9 **ששחטין בדרום — מועלין בהן, בשלמא לרב יוסף — ניהא,**
10 **אלא לרבה — קשיא! — מאי "מועלין בהן" — מדרבנן,**
11 **מאי איכא בין דאורייתא לרבנן? — דאורייתא — משלמין חומש,**
12 **דרבנן — לא. — ומי איכא מעילה מדרבנן? — אין,**
13 **דאמר עולא, אמר רבי יוחנן: קדשים שמתו — יצאו מידי מעילה דבר תורה,**
14 **אלמא מדאורייתא — לא אית להו, בדרבנן — אית בהו, הכי**
15 **נמי מדרבנן. לימא תנינא להא דעולא אמר רבי יוחנן! — אף על**
16 **גב דתנינא, איצטרף דעולא, סלקא דעתך אמינא: הכא — לא**
17 **בדילין מנהון, אימא אפילו מעילה מדרבנן לא, קא משמע לן.**
18 **מתו נמי תנינא: הנהנה מן התפארת, בשהיה חיה — לא מעל עד שישפגום,**
19 **ובשהיה מתה — כיון דנהנה כל שהוא מעל. — סלקא דעתך**
20 **אמינא:**

1 ידרו אלא באתו שני מקום דמתן דמים, הואיל ושחיטה וקבלה הוי בצפון. **אבל הכא**
2 **וכו' — ואם עלו — ידרו. בשלמא לרב יוסף — דאמר: אם עלו — לא ידרו,**
3 **ובא ידרו מקדשתן, משום הכי מועלין בהן. אלא לרבה — דאמר דלא עלו — ידרו,**
4 **דיצאו מקדשתן, קשיא: דאמאי מועלין בהן? מאי מועלין מדרבנן — אבל מדאורייתא**
5 **לית בהו קדושה, ואם עלו — ידרו. מעילה דרבנן — משלם קרן ולא חומש, משום**
6 **דחושש מפני איל אשם מייית ליה. ובדרבנן ליכא קרבן, דהוי כמביא חולץ לעזרה,**
7 **הילכך לא מייית נמי חומש. אבל במעילה דאורייתא, מייית חוץ חומש ואשם מעילה.**
8 **דבר תורה — מדקאמר דבר תורה" אלמא: מדאורייתא לית בהו מעילה אלא מדרבנן,**
9 **הכי נמי לרבה מאי "מועלין"? — מדרבנן. לימא לרבה תנינא להא דעולא אמר רבי**
10 **יוחנן — דמנתינתן נמי שמעינן לה. מי לא אמרינן דקדשי קדשים ששחטן בדרום —**
11 **כמאן דחנקינן דמי, דהוה כקדשים שמתו, וקתני "מועלין בהן", ואמרינן: מאי "מועלין"? —**
12 **מדרבנן. דמדאורייתא — לית בהו מעילה, דקאמרין "אם עלו — ידרו" דכקדשים**
13 **שמתו דמו, אם כן היינו דעולא, ומאי קא משמע לן הא דעולא? ומשני — אף על גב**
14 **דתנינן ליה במנתינתן. אצטרף אלא דעולא — דסלקא דעתך אמינא: הכא במנתינתן**
15 **דקדשי קדשים ששחטן בדרום — לא בדילי אינשי מינייהו, משום דאף על גב ששינה**
16 **בהן, מכל מקום בכשרות נשחטו, ולא בדילי מינייהו אינשי. להכי מועלין בהן, אי לרב**
17 **יוסף — מדאורייתא, אי לרבה — מדרבנן. אבל קדשים שמתו — דנבלות וניהו, ומאסי,**
18 **ובדילי מינייהו אינשי, אימא: אפילו מדרבנן לית בהו מעילה, דהא בדילי מינייהו. קא**
19 **משפטן לן. יצאו מידי מעילה דבר תורה, אבל מדרבנן — אית בהו מעילה בקדשים**
20 **שמתו. ואכתי מאי קא משמע לן דעולא? אי משום דמתו נמי תנינא — דאין מועלין**
21 **בהן, דתנן לקמן בפרק "הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש" (יח, א). הנהנה מן התפארת —**
22 **בעלת מום. בשהיה חיה לא מעל עד שישפגום — עד שיחטר ממנו, דכיון דקדושת דמים**
23 **היא — לא מעל עד שיחטר דמיה. כגון שתלש מן הצמר, או שחטר בה ודחכישתה.**
24 **דאי — דלא מעל מום היא — קיימא לדמיה, וקיימא לן: כל העומד לדמים — אין מועלין**
25 **בו עד שיחטר דמיה. אבל כל שאינו עומד לדמים, כגון כוס של זהב של הקדש — כיון**
26 **(שנהנה ממנו) שנהנה בו, אף על פי שלא חיסרו, מעל. וכשהיה מתה, דלאו לדמי קיימא,**
27 **דאין פודין את הקדשים להאכיל לכלבים — כיון שנהנה בשוה פרוטה, מעל, אף על**
28 **פי שלא חיסרו. והאי "מעל" — מדרבנן הוא, דלאחר שמתה דברי הכל אין בה מעילה**
29 **מדאורייתא**

1 חוץ לזמנו או חוץ למקומו למאי חזיא. הא שחיטה דמועלין בה? הא פגול הוה ולא
2 חוה לא אימורין ולגבהו, ולא בשר לכהנים, ולא הוה קדשים ארויין כלל! ואמאי מועלין
3 בהן? ומשני **הואיל ומצאנו לפיגולו** — כלומר: הואיל וזאת שחיטה פיגול חשיבא כולי
4 האי, דלעולם לא מיקבע בפיגול לחייבו כרת, עד שיקרב כל מתיירין, שיוק דהם.
5 כדאמרין במסכת זבחים (כח, ב): "פגול הוא לא ירצה", ואמרין: בהרצאת כשר, וכתוב
6 ביה "ירצה לכפר", כך הרצאת פסול דפיגול.
7 מיה הרצאת כשר — לא הורצה עד שיקרב כל מתיירי לשמן, כך הרצאת פסול — לא נקבע
8 פסול פיגול לחייבו כרת עד שיקרב כל מתיירי לשם פיגול. וחינו "מרצין" — שמרצה (לצורך)
9 הוריקה למקבעיה פיגול. וכיון דהא וריקה חשובה כל כך, דרציתה מרצין פיגול, אכתי
10 לא יצאת מקדשותן, ומועלין בה. **איבעיא** להו — הני דתני במנתינתן דשינה בהן, כגון
11 ששחט בדרום או שקבל דמן בדרום כו'. **אם עלו למזבח מהו שירדו** — צריך להורידן, או לא. **אליבא דרבי יהודה** — דאמר התם בפרק
12 "המזבח מקדש" (פה, א): "זאת היא העולה" — הרי אלו מיעותם: פרט לששפך דמה, ולשנה, ושחיטה
13 (ונתינתן למעלה שנתנן למטה, או הנתינתן למטה שנתנן למעלה) שאם עלו — ידרו, כולי עלמא לא פליגי דהני נמי אם עלו —
14 ידרו. כי פליגי **אליבא דרבי שמעון** — דפליגי עליה דרבי יהודה, ואמר: "זאת תורת העולה" —
15 ריבה תורה אחת לכל העולם, שאם עלו — לא ידרו. רב יוסף כרבי שמעון — דכי
16 היכי דאמר רבי שמעון: הנתינתן למטה שנתנן למעלה וכו', דהיינו שינוי מקום מתן דמים,
17 שאם עלו — לא ידרו, הוא הדין נמי היכא דשני במקום שחיטה, ששחטן בדרום, שאם עלו — לא ידרו. רבה אמר לך עד כאן לא קאמר
18 רבי שמעון — התם: אם עלו — לא ידרו. **אלא בנתינתן למטה וכו' — כלומר, דלא אמר דלא**

קדושה, ואם עלו ירדו.
שואלת הגמרא: מאי איכא – (מה ההבדל) בין מעילה דאורייתא
למעילה דרבנן. משיבה הגמרא: במעילה דאורייתא, משלמין חומש
בנוסף לדמי הקרן, אבל במעילה דרבנן לא משלמים חומש.
תמזה הגמרא: ומי איכא מעילה דרבנן – וכי מצינו שתקנו
חכמים איסור מעילה מדבריהם. משיבה הגמרא, אין – כן, דאמר
עולא אמר רבי יוחנן, קדשים שפגמו יצאו מיד מעילה דבר תורה.
ומכך שהוסיף עולא את המילים 'דבר תורה', אלמא – מוכח מזה,
שרק מדאורייתא, לא אית להון – אין בהם מעילה, אבל דרבנן,
אית להון – יש בהם איסור מעילה, קמא נמי – כמו כן תתפרש
המשנה לפי רבה שאיסור המעילה הוא רק דרבנן.
הגמרא מקשה על רבה: לימא – האם נאמר שתנינא במשנתנו להא
דעולא, שמועלים מדרבנן בקדשים שמתו, שכן לדעת רבה,
שחיטת דרום הרי היא כמו שמתה הבהמה ואם עלתה תרד, ועל
כרחו לומר שמה ששינו במשנה שמועלים בה, היינו מדרבנן,
ואם כן קשה מה הוצרך עולא להשמיענו שקדשים שמתו מועלים
בהם מדרבנן, הרי דין זה כבר נשנה במשנתנו. מתרצת הגמרא:
אמר רבי יוחנן, אף על גב דתנינא במשנה שכשנשחטו בדרום יש
בהם מעילה מדרבנן, איצטריך – הוצרכנו לדין דעולא, סלקא
דעתה אמרינא – שהיה עולה בדעתך לומר, קמא לא גרדין מנהון
– קדשים שנשחטו בדרום אין בני אדם בדילים מהם, שהרי נשחטו
בכשרות, אלא ששינה בשחיטתם, ולכן גזרו בהם מעילה, איכא
קדשים שפגמו הואיל וכדילין מנהון, שהם נבלות והם מאוסים, אימא
– הייתי אומר, אפילו מעילה דרבנן לא תהיה בהם שהרי בדילים
מהם ואין צורך לגזור בהם, קא משמע לן – לכך הוצרך עולא
להשמיענו שגם בהם גזרו איסור מעילה.
הגמרא מקשה על עולא: מתי נמי תנינא – כלומר אם אכן בא
עולא להשמיענו שקדשים שמתו מועלים בהם, הרי מהמשנה
להלן (יח) מוכח שאין מועלים בהם. ששינו, 'תנינא מן התפלות
בעלת מום בשהיא חיה, כגון שתלש ממנה צמר, או חרש בה עד
שהכחישה, לא מעל עד שיפגום' – שיוסר משויה שזה פרוטה,
שכלל אמרו בהלכות מעילה (משנה שם), 'כל דבר שיש בו פגם, לא
מעל עד שיפגום, ושאין בו פגם, כיון שנהנה מעל'. כלומר דבר
שדרכו להיפגם על ידי השימוש בו, אין מועלים בו עד שיפגום
בשוה פרוטה וגם יונה ממנו בשוה פרוטה, ודבר שאין דרכו
להיפגם על ידי השימוש בו, גם אם לא פגם בו מעל, כל שנהנה בו
בשוה פרוטה. ומאחר שחטאת בעלת מום עומדת להיפדות,
ושוויה נפחת על ידי תלישת הצמר, צריך שיפגום בה בשוה
פרוטה. וכשנהנה ממנה בשהיא מטה, וכבר אינה עומדת לדמיה,
שהרי אין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, ונמצא שאין
השימוש בה פוגם אותה, דינה הוא, כיון דתנינא פל שהיא – כלומר
בשוה פרוטה, אף על פי שלא פגם מעל, ובודאי שהכוונה רק
מדרבנן, כי לאחר מיתה כולם מודים שלא מועלים מהתורה,
ומשמע שדווקא בחטאת שקדושתה חמורה, שבאה לכפרה,
מועלים אף לאחר מיתה, אבל שאר קדשים, כגון עולה ואשם
ושלמי ציבור, שאינם באים לכפרה, אין מועלים בהם לאחר
מיתה, וקשה לעולא שאמר שבכל קדשי הקדשים מועלים לאחר
מיתה. מתרצת הגמרא: לעולם הדין כעולא, שמועלים בכל
הקדשים, ולא באה המשנה אלא להשמיענו שאף בחטאת
מועלים, דסלקא דעתך

במשנה (ובחים פד) ובברייתא (שם) מובאת מחלוקת בין רבי יהודה
לרבי שמעון לגבי הקרבנות הפסולים שעלו על המזבח בדיעבד,
אלו מהם ירדו ואלו לא ירדו. רבי שמעון לומר מהפסוק (ויקרא ו ב)
'זאת תורת העולה, שתיבת 'תורת העולה' באה לרבות את כל
הקרבנות הפסולים שאם עלו לא ירדו ובלבד שיהא פסולם
בקודש כמבואר להלן (ג). ורבי יהודה אף הוא סובר בשאר
הפסולים שאם עלו לא ירדו, כגון לן, יוצא, וטמא, ושאר פסולים
המבוארים במשנה שם, אך ממעט ממה שנאמר (שם) 'זאת תורת
העולה היא העולה' וגו' 'זאת' היא לשון מיעוט, וכן 'היא' והיא
של המילה 'העולה' אף היא לשון מיעוט, כי משמעה העולה
המיוחדת כשרה ולא כל עולה, הרי כאן שלשה מיעוטים, למעט
נשחטה בלילה, נשפך דמה, ויצא דמה מחוץ לקלעים, שאם עלו
ירדו. והטעם שנתמעטו אלו, משום ששאר הפסולים נמצא להם
היתר בקדשים, כגון לינה, מצינו שכשרה באימורים (שאם עלו לא
ירדו) לפיכך כשרה גם בדם. וכן יוצא, כשר בבמה וכו'. אבל
שלשת אלו לא נמצא להם הכשר בקדשים.
הסוגיא שלפנינו דנה בענין הפסולים השנויים במשנה, שעלו על
המזבח, אם ירדו או לא: איכא להו – נסתפקו בני הישיבה לגבי
הפסולים השנויים במשנה, כגון שחטן בדרום, או קיבל דמן
בדרום. אי –אם] עלו בדיעבד על המזבח. מהו שפירדו – האם צריך
להורידם או לא. משיבה הגמרא, שנחלקו בזה אמוראים: רבה
אמר אם עלו ירדו, רב יוסף אמר אם עלו לא ירדו.
הגמרא מבארת את מחלוקת רבה ורב יוסף: איכא דרבי יהודה לא
תיבעי לך – לדעת רבי יהודה (ובחים פד) שמיעט מ'זאת', 'היא'
'העולה', שלושה דברים, והם, נשחטה בלילה, נשפך דמה, ויצא
דמה מחוץ לקלעים, שאם עלו ירדו, דכילי עלמא –רבה ורב יוסף]
לא פליגי, ושניהם סוברים דגם בענינא, בקדשים שנשחטו בדרום
או קיבל דמם בדרום, אם עלו ירדו, כי בודאי ששינוי מקום
השחיטה גרוע משלושת הדברים שמיעטן רבי יהודה. כי פליגי,
איכא דרבי שמעון, הסובר בכל הפסולים שפסולם בקודש, שאם
עלו לא ירדו. רב יוסף שאמר שבפסולים שבמשנה 'אם עלו לא
ירדו, סובר דרבי שמעון, וכשם שאמר רבי שמעון לענין אם שינה
את מקום נתינת הדמים ונתן את הניתנים למעלה מחוט הסיקרא,
למטה, או שאת הניתנים למטה נתן למעלה, שאם עלו לא ירדו,
כמו כן כששינה את מקום השחיטה ושחט בדרום, סובר רבי
שמעון שאם עלו לא ירדו. ורבה אמר לה, עד כאן לא קאמר רבי
שמעון שאם עלו לא ירדו, אלא בניתינו למטה שנתנו למעלה או
בניתינו למעלה שנתנו למטה, ששינה רק את מקום נתינת הדם,
ולעולם דשחטן וקבל דמן בצפון – אבל השחיטה והקבלה היו
בצפון, אכל קמא –אכן], כיון דשחטן בדרום, הואיל ושינה
בשחיטה, שהיא תחילת העבודה, גם רבי שמעון מודה שירדו,
משום דכמאן דתנינא דמי – שנחשב כמו שדרג את הבהמה,
שבוה בודאי הדין הוא שאם עלו ירדו.
הגמרא מקשה על רבה מהמשנה: תנן במשנתנו, 'קדשי קדשים
ששחטן בדרום מועלין בהן', בשלמא לרב יוסף ניחא – מובנת
המשנה, שלפיכך מועלים בהן, משום שעדיין לא יצאו מקדושתן,
שהרי אם עלו לא ירדו. אלא לרבה הסובר שאם עלו ירדו, הרי
יצאו לגמרי מקדושתן, והם כקדשים שמתו, אם כן קשיא, מאי
–מהו זה ששינו] 'מועלין בהן', הרי במעילה בקדשים נאמר (ויקרא
ה טו) 'מקדשי ה', ואלו יצאו מכלל קדשי ה'. מתרצת הגמרא: מה
ששינו שמועלים בהם, הוא רק דרבנן, אבל מהתורה אין בהם

מהנכון אשר ישיג קונטרס ומעיין וספר דרך מצוותיך לאדמו"ר הצמח צדק, שסגנונם מתאים יותר לזה שלא הורגל כליכך בספרי חסידות.

ממכתב, י"ד אלול, תשי"ט

52 יְבֹנֵן – כל אותן חטאות ועולות העופות והנזכרות קודם לכן
 53 באותו הפרק, ששינה בהם במקום המליקה או בהזאה, אֵין
 54 מְטַמְּאִים בְּגָדִים אֲבִית הַבְּלִיעָה, אף על פי שנפסלו ואינן מותרות
 55 באכילה, אין דינן כנבלת עוף טהור המטמא בבית הבליעה, אלא
 56 מליקתן מטהרת אותן ומוציאתן מידי נבילה, ומכל מקום מוֹעֵלִין
 57 בָּהֶן, ואינן נידונין כשאר חטאות העוף שמליקתן מוציאתן מידי
 58 מעילה, שאלו הואיל ושינה בהן לא יצאו מקדושתן, ולא הותרו
 59 לכהנים באכילה. הוּן מְחַמֵּת הָעוֹף שֶׁעָשָׂה לְמַטָּה מְעַשֶׂה חַמָּת
 60 הָעוֹף לְשֵׁם חַמָּתוֹ, כלומר שנעשית כמצוותה, והותרה באכילה
 61 לכהנים, לפיכך יצאה מידי מעילה. וְקָתְנִי עֵינֵיהֶּ – ושנינו בהמשך
 62 אותו הפרק (שם פס' 80) במשנה המוסבת על הפסולים שנזכרו כאן, וכן
 63 על שאר פסולים שבמליקה, כמו מלק בשמאל או בליה, וְכָל
 64 שֶׁהָיָה פְסוּלוֹ בְּקֶדֶשׁ – שהעוף היה כשר לקרבן, ונמלק בציפורן
 65 בפנים, אלא שנפסל בעזרה מצד דבר אחר, כגון שמלק שלא
 66 במקומו, או בשמאל, אֵינוֹ מְטַמְּאִים בְּגָדִים אֲבִית הַבְּלִיעָה, לפי
 67 שהמליקה הועילה להוציא את העוף מידי נבילה. וְכָל שֶׁלֹּא הָיָה
 68 פְסוּלוֹ בְּקֶדֶשׁ – שנפסל קודם שבא לעזרה, כגון שהיה מחוסר אבר,
 69 שלא היה ראוי לקרבן, או שנפסל משום שמליקתו אינה מליקה,
 70 כגון שמלק בסכין, מְטַמְּאִים בְּגָדִים אֲבִית הַבְּלִיעָה, שבכל אלו
 71 נחשבת המליקה כמו שנעשתה בעוף של חולין, ואינה נחשבת
 72 כשחיטה, והעוף מתנבל על ידה, והרי זה כשאר נבלת עוף טהור
 73 שמתמאת בבית הבליעה. וְקָתְנִי – ועוד שנינו בהמשך המסכת (שם
 74 פ' 80) וְכָל שֶׁהָיָה פְסוּלוֹ בְּקֶדֶשׁ אֵם עָלוֹ לֹא יִרְדּוּ, וזה שאמר לעיל
 75 'חדא מגו חדא', היינו אחר ששנינו למעלה שבפסולו בקודש' כלל
 76 התנא גם את עולת העוף שמלקה שלא במקומה, נמצא שגם בדין
 77 זה שאמר שאם עלו לא ירדו, נכלל פסול זה, והרי שינוי מקום
 78 המליקה דומה לשינוי מקום השחיטה, שלשתי עבודות אלו ישנה
 79 חשיבות מיוחדת, שהם תחילת עבודה, וכשם ששנינו בשינוי מקום
 80 המליקה, שאם עלו לא ירדו, כך צריך להיות הדין כששינה את
 81 מקום השחיטה, וקשה על רבה שאמר שכששינה את מקום
 82 השחיטה אם עלתה תרד. מסיקה הגמרא, תִּיבְתָּא דְרַבָּה תִּיבְתָּא
 83 – אכן פירכא היא, ונדרחו דבריו.
 84 בזמן שהותרו הבמות, דהיינו כשעמד המשכן בגלגל או בנוב
 85 וגבעון, היו שתי מיני במות, במת יחיד, היינו שכל יחיד היה יכול
 86 לעשות במה ו-מזבח) לעצמו, והיתה במת ציבור, הוא המזבח
 87 שעשה משה, והעמידוהו בתוך המשכן. אף שהותרו הבמות, מכל
 88 מקום חלוקים היו בדיניהם במות היחיד בממה הגדולה שעמדה
 89 במשכן, שבבמות היחיד היו מקריבים רק נדרים ונדבות, ואילו
 90 בבמה הגדולה היו מקריבים גם קרבנות ציבור שקבוע להם זמן.
 91 כמו כן במת הציבור היתה טעונה שחיטה בצפון ועוד דברים
 92 המפורטים במשנה (ובחים ק"ב), ואילו במת יחיד אין השחיטה בה
 93 טעונה צפון. הגמרא רוצה להוכיח שלרבי אלעזר ושהיה בן דורם
 94 של רבה ורב יוסף) היתה דעה ברורה בענין שינוי מקום השחיטה,
 95 שנחלקו בוה רבה ורב יוסף. אומרת הגמרא: וְהָא דְפִלְגִי בָּהּ
 96 ו-בדבר זה שנחלקו רָבָה וְרַב יוֹסֵף כששינה את מקום השחיטה,
 97 אם עלתה תרד או לא, פְּשִׁימָא לִיה לְרַבִּי אֱלֶעָזָר – היה הדין פשוט
 98 לרבי אלעזר. דָּאִמְרַי רַבִּי אֱלֶעָזָר, עוֹלֹת בְּמַת יָחִיד – אם הקדיש
 99 בהמה על מנת להקריבה בבמת יחיד בזמן היתר הבמות, ואם היה
 100 מקריבה שם לא היתה טעונה שחיטה בצפון, אלא שְׁהוּא הַבְּנִיָּקָה
 101 לְפָנִים – לעזרה, הדין הוא

1 אֲמִינָא – שהיה עולה על דעתך לומר, חַמָּת, הוּאִיל וְלִבְכָּרָה קָא
 2 אֲתִיָּא – שהיא באה לכפרה, (לא) [וְבִדְלִילִין] מִנָּה – וכבר בחייה
 3 רגילים להיבדל ממנה, וגם עכשיו שמתה בדילים ממנה, לפיכך
 4 אין צורך לגזור עליה איסור מעילה משמתה, שהרי כבר הורגלו
 5 לפרוש ממנה, אֲכַל שאר קְרָשִׁים, הוּאִיל וְלֹא לִבְכָּרָה קָאִי – אינם
 6 באים לכפרה, (לא) בְּדִילִי מִנָּהוּן – אין בדילים מהם בחייהם כל
 7 כך, (ולית) בָּהוּ מְעִילָה – ופשיטא שהוצרכו לגזור בהם
 8 מעילה, קָא מְשַׁמְעֵן לֵן – לכך הוצרך התנא להשמיענו שגם
 9 בחטאת גזרו איסור מעילה.
 10 הגמרא מביאה קושיא נוספת על עולא. מקשה הגמרא: וְחַמָּת
 11 שְׁמִתָּה מִי אֵית בָּהּ מְעִילָה – וכי יש בה מעילה, (והתנן) [וְהַתִּנְיָא],
 12 חַמָּתוֹת הַתִּתּוֹת – חמש חטאות שדינן שהולכות למיתה, וְקָעוֹת
 13 הַחֹלְבוֹת לֵים הַמֶּלֶח – הם מעות שהפריש לצורך חטאת, ואירעו
 14 בהם אותם דברים שאירעו בחטאות המתות, שמוליכים אותן לים
 15 המלח, כשם שאלו הולכות למיתה. לֹא נִהְיִין – אסור להנות
 16 מדרבנן מהחטאות המתות, וממעות ההולכות לים המלח, וְלֹא
 17 מוֹעֵלִין – אם נהנה מהם אין משלמים על כך, בין אם נהנה
 18 מהבהמות בחייהם, ובין אם נהנה מהם לאחר שמתו. ובהכרח
 19 שמה שאמר שלא מוֹעֵלִין, הכוונה אפילו מדרבנן, שהרי אחר
 20 שהשמיענו שאיסור ההנאה הוא רק מדרבנן, לא הוצרך
 21 להשמיענו שאין בהם איסור מעילה מהתורה, ובודאי שהכוונה
 22 שאפילו מדרבנן אין מוֹעֵלִין, וקשה על עולא שאמר שקדשים
 23 שמתו יש בהם איסור מעילה מדרבנן.
 24 מתרצת הגמרא: אֲמַר, חַמָּתוֹת הַתִּתּוֹת בְּחִיָּהוּ בְּדִילִין מִנָּהוּן –
 25 כלומר מכיון שאפילו בחייהם אינם עומדים להקרבה אלא
 26 למיתה, מתרחקים מהם בני אדם עוד בחייהם, וקל וחומר לאחר
 27 מיתתם, שהם מאוסים, ולכן לא הוצרכו חכמים לגזור בהם איסור
 28 מעילה. לְאִפְשָׁן ו-להוציא) הֵיכָא ו-במקום) דְּמַחֲמִים, וְלֹא בְּדִילִין
 29 מִנָּהוּן – כלומר שאר קרבנות, שמחיים היו עומדים להקרבה,
 30 דעתם של בני אדם קרובה אצלם כשהם חיים, ואינם בדילים
 31 מהם, לפיכך הוצרכו לגזור עליהם איסור מעילה לאחר מיתה,
 32 ולא קשה על עולא, שאף הוא מודה בחמש חטאות המתות שלא
 33 גזרו בהם איסור מעילה, ורק בשאר קדשים אמר שיש איסור
 34 מעילה לאחר שמתו.
 35 הגמרא חוזרת לדון במחלוקת רבה ורב יוסף שנחלקו (לעיל 3) בענין
 36 קדשי קדשים ששחטן בדרום, ועלו למזבח, אם ירדו או לא. לצורך
 37 הבנת הסוגיא דלהלן יש להקדים: א. חטאת העוף היתה נמלקת
 38 למטה מחוט הסיקרא בקרן דרומית מערבית, ועולת העוף היתה
 39 נמלקת למעלה מחוט הסיקרא. ב. נבלת עוף טהור אינה מטמאה
 40 במגע ובמישא, ורק כשבולע כזית ממנה נטמא, וכל זמן שהכזית
 41 נמצא בבית בליעתו, הרי הוא מטמא בגדים וכלים שנוגע בהם
 42 באותה שעה: אֵיתִיבָה – הקשה רב יוֹסֵף לְרַבָּה שאמר שאם שינה
 43 את מקום השחיטה, אם עלו ירדו, הֲדָא מִנּוּ הֲדָא, וְהֲדָא מִנּוּ הֲדָא
 44 – כלומר שלא נמצא סתירה ממשנה אחת להקשות ממנה על רבה,
 45 אלא על ידי שדייק במשנה אחת שממנה למד שהיא מוסבת על
 46 המשנה שנשנתה קודם לכן, המדברת בשינוי מקום המליקה, ועוד
 47 דייק במשנה מאוחרת יותר, שהיא מוסבת על המשנה השניה, ועל
 48 ידי כך העלה שאף המשנה השלישית עוסקת בשינה את מקום
 49 המליקה, ובה שינוי שאם עלו לא ירדו, וקשה על רבה שאמר
 50 שאם שינה את מקום השחיטה ירדו ושהרי מליקה בעוף היא
 51 במקום שחיטה בבהמה, וכך שנינו במשנה הראשונה (ובחים סו'),

השתתפותי נפשית בהחגיגה האמורה, שהיא גם שלב נוסף בהתפתחות נחלת הר חב"ד כמקום התנחלות בני ישראל ובמיוחד אלו שעלו ממדינה ההיא ובחיות חב"ד.

ממכתב ח"י אלול, ה'תשל"א

מעילה. פרק ראשון – קדשי קדשים דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכט רש"י תוספות

מדאורייתא, אלא מאי "מעל" – מדרבנן. והכא הוא בחטאת מתה דמעל, דחמורה קדושתה, דלכפרה אתיא. אבל בשאר קדשים, כגון עולה ואשם ושלמי צבור, משום דלא לכפרה אתו – כיון שמתו לית בהו מעילה אפילו מדרבנן, וקשה לעולא! אמר לך עולא: הוא הדין דבכל קדשי קדשים סבירא ליה לתנא נמי דמעל, ומאי שנא דנקט בחטאת טפי משאר קדשי קדשים – דסלקא דעתך אמינא: הואיל ולכפרה אתיא, דכשדיא חיה קיימא לחטאת. וברילין מינה – והשתא נמי כשהיא מתה ברילי מינה, ולא אצטרך למגור בה מעילה. קא משמע לן – תנא דמעל. וכל שכן בהנך דלאו לכפרה אתו, ואית בהו מעילה, הואיל ומחיים לא ברילי מנייהו אינשי כולי האי. חטאות המתות – כגון מנשה חטאות המתות. ופסעות ההולכות לים המלח – הנך שנמצאו לאחר כפרה. לא נתנין פסול – מדרבנן, דאיסורא איכא. ולא מועלין – אפילו מדרבנן. דהא ליכא למימר: לא מועלין מדאורייתא אבל מועלין מדרבנן, דלא מיתירץ למימר הכי. דכיון דתנא ליה ברישא לא נתנין מדרבנן, דליכא אלא איסורא בעלמא – היכי מיתירץ למימר אבל מועלין? אלא הכי מיתירץ למימר: לא נתנין מדרבנן, ולא מועלין נמי מדרבנן. דאיסורא בעלמא איכא, ולא מעילה. וקשה לעולא. אמרי חטאות המתות – כיון דלא קיימי להקריבה אלא למיתה – ברילי מנייהו אינשי אפילו מחיים, וכל שכן לאחר מיתה,

דמאיסר ולא אתי לאיתנהוי מנייהו. הילכך לא איצטרך למגור בהו מעילה. לאפוקי שאר חטאות דלהקריבה קיימי, דלא ברילי מנייהו מחיים – איצטרך למגור בהו מעילה לאחר מיתה. איתביה רב יוסף לרבה חרא מגו חרא ומגו חרא כלומר, שלא מצא לו קושיא ממנשה אחת עד שדקדק שלש משניות זו מזו וזו מזו, והעמידין חלשית בשני מקום שחיטה, וקתני בה: אם עלו לא ירדו. ואגלו המשניות במסכת זבחים, תרי מנייהו הוו בפרק "חטאת העוף" (סו, ב) והשלשית בפרק הסמוך לו. והכי קתני להם: חטאת העוף שעשאה כמעשה עולת העוף, ועולת העוף שעשאה כמעשה חטאת העוף וכו', ואוקמינן דהם בגמרא: דכל גני דתני להם, היינו שחינה במקום מליקה ושנינו הוא, וקתני להם: וכולן, אף על פי ששינה בהן לא חשיבי כנבלה, אלא דינן מחטאת ואינן מטמאין בגדים אבית הבליעה, ומועלין בהן, דלא יצאו מדרשותן. חוץ מחטאת העוף שעשאה למטה מחוט הסיקרא כמעשה חטאת העוף לשם חטאת, דהיינו כמצוותה, דמצוותה הוי למטה מחוט הסיקרא – דאין מועלין בה. שהרי יש לה עכשיו שעת היתר לכהנים. ואף על גב דתנא בהדיא משנה עצמה: עולת העוף שעשאה למעלה דהיינו כמצוותה – לא תני דאין מועלין בה, משום דעולה כליל, ואף על פי שנעשית כמצוותה אין בה ויתר לכהנים, הילכך מועלין בה. וקתני – בהדיא משנה עצמה: כל שהיה פסולו בקדש, כגון הני שחינה במליקה וחזאה – אינו מטמא בגדים אבית הבליעה. והיינו חרא מגו חרא, כלומר, דהכי דייקת: דכי היכי דהויא דקתני "וכלן אינן מטמאין בגדים" מיייר בשני מקום מליקה, כדמוקמינן דהם – אף הא נמי דתני "כל שהיה פסולו בקדש אינו מטמא בגדים" – מיייר בשני מקום מליקה. וכל שלא היה פסולו בקדש, כגון שעבר זמנו, או שישב גפה, או נקטעה רגלו – דהיינו "פסול דשלא בקדש", אלא שאירע לו קודם שהוקדשה ונמלקה – מטמא בגדים אבית הבליעה. וקתני – בפרק הסמוך לו: כל שהיה פסולו בקדש – אם עלו לא ירדו, והיינו אידיך, וחרא מגו חרא. דכי היכי דהאי "כל שהיה פסולו בקדש אינו מטמא בגדים אבית הבליעה" מיייר בשני מקום מליקה, דהיינו תחילת עבודה – אף האי דקתני נמי "כל שהיה פסולו בקדש אם עלו לא ירדו" בשני מקום מליקה מיייר, וקתני "אם עלו לא ירדו". וכי היכי דבשני מקום מליקה לחוד דהיא התחלת עבודה קתני "אם עלו לא ירדו" – הוא הדין במתניתין בשני מקום שחיטה לחוד, דהיינו התחלת עבודה, אם עלו לא ירדו, והיינו תיובתא דרבה תיובתא. והא דפליגי (עלה) רבה ורב יוסף – בשני מקום שחיטה לית ליה לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: עולת במת יחיד שהכניסה לפנים, דהכי תנינן תמן במסכת זבחים בפרק בתרא (ק"ב), מה בין במת יחיד לבמת צבור, דהיינו מזהב? במת יחיד אינה טעונה צפון,

ולא תנופה ולא הגשה ולא ירית יריות, ואינו נפסל ביוצא בו, אם הקדיש בהמה להקריבה עולה בבמת יחיד בשעת היתר הבמות וגמלך והכניסה לפנים לעורה להקריבה במזבח.

חרא מגו חרא וחרא מגו חרא כו' – שלשה בבות הביא, כדמפרש ואזיל: וכולן אין מטמאין בגדים כו'. משנה היא בזבחים פרק "חטאת העוף" (סו, ב) וקאי אבבא דלעיל מינה ששונה כל פסולי מליקה. והשתא קאמר אף על גב דנעשית מליקתן בפסול – מכל מקום מהניא מליקה לאפוקינהו מיד טומאת נבלת העוף טהור, ומועלין בהן. חוץ מחטאת כו'. האי

"חוץ מחטאת" לא קאי אלא א"מועלין בהן", משום דבעולה מועל בה אף כי נעשית כדנינה, קאמר "חוץ מחטאת שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת" – דהיינו היא נעשית כדנינה, הילכך אין מועלין בה, שהרי יש בה שעת היתר לכהנים. וקאמר עלה: כל שפסולו בקדש אינו מטמא כו'. פירושו: כל שיש לו הכשר במקום אחר, כגון כל שינוי מליקה דקאמר ברישא. אלמא קרי "פסולו בקדש" לכל דאין מטמא בגדים אבית הבליעה. והתם קתני: עולת העוף שעשאה למטה – פסולה, ואין מטמא בגדים אבית הבליעה. ובפרק "המזבח מקדש" (זבחים פ"א) תנן במילתיה דרבי שמעון: כל שפסולו בקדש – הדדש מקבל, ואם עלו – לא ירדו. אלמא דקדש עולת העוף שעשאה למטה, כלומר, שמלקה למטה קאמר רבי שמעון אם עלו לא ירדו. והיינו כמו דשינוי דדרום בבהמה, דמליקת עוף כשחיטה בבהמה. אבל מחטאת שעשאה למעלה לא מייית, דהא אמר בחטאת: מלקה בכל מקום במזבח – כשרה. והא דתניא פרק "חטאת העוף" (שם סו, א), חטאת שעשאה למעלה – פסולה, רצה לומר דשני בהזאה, ומשינוי דתניתין דם מצי למפיק, דהא לא נמי כלל לשינוי דרום דשחיטה, אבל פרק שפיר מעולה שעשאה למטה. דאמר: מה הקטרה בראשו של מזבח – אף מליקה בראשו של מזבח. הילכך, מלקה למטה – פסולה. והאי שינוי דמליקה הוי כמו שינוי דשחיטה. ואתי שפיר דקרי "חרא מגו חרא" הא דאם עלו לא ירדו, שלא היה יכול להוכיח פירוש ד"פסולו בקדש" אלא מכא ד"כל שפסולו בקדש" דפרק "חטאת העוף" (שם סו, ב) – הרי לך מגו חרא. וגם מהדיא ד"כל שפסולו בקדש" דפרק "חטאת העוף" אינו יכול להוכיח, אלא מהדיא דלעיל בסמוך דעולת העוף שעשאה למטה – והרי לך מגו חרא אחריית. ויש פסרים גורסים: "חרא מגו חרא, וחרא מגו חרתי". וקרי "חרא מגו חרא" ההיא ד"כל שפסולו בקדש" דפרק "חטאת העוף" – לפי שצריכה לבבא דלעיל מינה. והויא ד"חרא" מקדש קרי "חרא מגו חרתי" – לפי שצריכה לבבא דלעיל מינה. חטאת העוף (שם סו, ב) דאיכא חרתי בבי "כל שפסולו בקדש", ורישא עולת העוף שעשאה למטה, כמו שפירשו לעיל.

והא דפליגי רבה ורב יוסף פשיטא ליה לרבי אלעזר – כלומר, מתוך דברי רבי אלעזר ניכר שפשוט לו אי כרבה אי כרב יוסף. דאמר רבי אלעזר: עולת במת יחיד כו'. כלומר, עולה שהוקדשה ליקרב בבמת יחיד, כגון לאחר שבאו לנוב ולגבעון וגלגל, שהותרו הבמות והוצרה לעשות במה בראש גגו – עושה. שהכניסה לפנים – פירש רש"י בפרק בתרא דזבחים (קט"ב), כגון לאחר שחיטה. וקשה: דרבי אלעזר היכי קאמר "מחיצה לכל דבר"? הא לא שייך בה צפון, כיון דנשחטה! אלא נראה לפרש: שהכניסה חיה לפנים אחר שהוקדשה ליקרב בבמת יחיד שהכניסה לבמת צבור – קלטה מחיצה לכל דבר, לענין כל הדברים האמורים בפרק "פרת חטאת" (זבחים ק"ב), דתנן להם: מה בין במת יחיד לבמת צבור: כיהון, וכלי שרת, ושחיטת צפון כו', ובעי רבי אלעזר: עלו, מהו שירדו כו'? האי עולת במת יחיד דאמר שחינה לשחוט בצפון לפי שהכניסה לפנים, אם שחטו בדרום, ועלו מהו שירדו? והשתא דייק מינה התלמוד: מדקא מיבעיא ליה האי, כלומר, שכן הדין לא היה מקומן בצפון שהיא במת יחיד – הא אידיך פשיטא ליה. כלומר, אבל עולת במת צבור דאפליגו ביה רבה ורב יוסף – פשיטא ליה. דאי סלקא דעתך דמספקא ליה – איבעי ליה הא ברישא. אלא שמע מינה דפשיט ליה. ומפרש התלמוד הכי אתיא הבעיא, בין לרבה בין לרבי יוסף חרא מגו חרא קא מבטיא ליה. כלומר, קבעי בעולת במת יחיד שהוא מסופק מגו עולת במת צבור שהוא פשוט לך. עד כאן לא קאמר רבה דהם אם עלו ירדו – אלא משום דמחיצה בתיקנה פסלה, כלומר, שנדר העולה

חללה

חללה

מעילה. פרק ראשון – קדשי קדשים דף ג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

העולה להקריב בבמת צבור. דהשתא הוי מחיצה של במת צבור כתיקנה, וכששינה
המקום לשחוט בדרום – פסלה. אבל שלא כתיקנה, כלומר, כגון עולת במת יחיד
שנשחטה בבמת צבור בדרום, דהוה להו מחיצה שלא כתיקנה, כלומר, שלא נדר
להקריב בבמת צבור. ואפילו לרב יוסף דאמר: אם עלו לא ידרו, איכא למיבעי הכא,
שיש לחלק: דהתם מחיצה כתיקנה קלטתה,

שדקדישה כל כך שקלטתה, שאם עלתה לא
תדר. אבל מחיצה שלא כתיקנה, כי הכא –
בעולת במת יחיד לא קלטתה וכו'. **אמר רב**
גידל אמר רב וריקת פיגול אינו מוציא מידי
מעילה בקדשי קדשים – פירוש: אם שחט
בפיגול ואחר כך זרק סתם – אין הוריקה
מוציאתו מידי מעילה, דניקרי ביה היתר
לכהנים. אף על גב דמנהיג וריקת לאקבעי
בפיגול, דרשנין (ובוחם כה, ב): בהרצאת
כשר – כך הרצאת פסול. אלמא בעינא
בפיגול קריבת מתיירין בהכשר, סלקא דעתך
אמינא דכמו כן חשבה רחמנא וריקת להוציא
מידי מעילה ולהביאו למדיו כאלו תובע
חזק גבוה, דאף משמע לן רב גידל דתריה לא
עבדי: לאקבעי בפיגול, ולהוציא מידי
מעילה. **ולחמה** חוץ לחומה לא קדש הלחם
– דאין הלחם קדוש אלא בשחטת חובת.
והואיל ובשעת שחיטת חובת לא היה תוך
לחומה – לא קדש הלחם, ואפילו קרמו
פניה חוץ מאותו מוקד – לא קדש הלחם.
דאין שחיטת תודה מקדשת לחמה עד
שיקרמו פניה, משום ד"לחם" כתיב (ויקרא ז)
דמשמע: קרימת פנים – קדש הלחם.
אלמא פיגול מביא לידי מעילה – לכאורה
משמע דהא דקאמר "חוץ לחומה לא קדש"
למקומה, קדש הלחם רוצה: להביא
לחם לידי מעילה. וקשיא: דודאי אין מעילה
בלחם, דלא מיקרי "קדש ה'", דאף בתורה

אין מעילה אלא באימוריין ופירש רבינו האי: דמיירי בארבעה לחמי תורה הניתנין
לכון. וגם זה אינו נראה, דלא משתמיט תנא בשום מקום שיש בהן מעילה. ועוד,
בחוה ושוק הניתנין לכהנים – אין בהן מעילה: לכן נראה דדמידי הא דקאמר "קדש
הלחם" רוצה לומר: ליפסול להביאם לידי מעילה, הכי קאמר: אלמא כיון דקדש
הלחם – הכי נמי גבי וריקת שמביאה לידי מעילה. **אמר** ליה בוריקה – כלומר,
אין הפיגול נקבע עד שעת וריקת, כדאמר (ובוחם כה, ב): בהרצאת כשר כך הרצאת
הפסול, דבעי קרבו מתיירין. הילכך גבי לחם דכשנקרם הוי קדוש, אמרין קדש
הלחם. אבל גבי מעילה, דבשעת שחיטה עדיין לא נקבע [ופיגול] דוריקה מייית לידי
מעילה, ואז נקבע הפיגול שחשב בשעת שחיטה – אינו מביא לידי מעילה.
קומץ פיגול – שפיגול בשעת קמיצה והעללו – פקע פיגול ממנו, כדמפרש טעמא
בסמוך. וקמיצה היינו שחיטה, כדחשיב במנחות (יג, ב) גבי עבודות שבמנחה
כנגד ארבע עבודות שזכבת. ותני "קומץ פיגול", אלמא, הוי פיגול נקבע קדם
העלאתו. וקשה: דהרבה משניות היה יכול להביא ממנחות שקורין לקמיצה ולשחיטה
פיגול! לכן נראה דפריך מדקאמר "פקע פיגול", משמע שדוקבע פיגול משעת
קמיצה, בדרשק "פקע". ואם תאמר: ואי סלקא דעתך לומר שנקבע פיגול משעת
קמיצה, והא בעינן הרצאת כשר (ובוחם כה, ב)! ויש לומר: דוקא לחייבו כרת אינו
נקבע עד לאחר וריקת, אבל שם "פיגול" חל משעת שחיטה. כמו לענין להביא לידי
מעילה, ואם כן הקשה שפיר. ומשני: דמייתי לידי פיגול, כלומר, לעולם אין הפיגול
עד שעת וריקת לענין להביא לידי מעילה, והא דקפקע פיגול רוצה לומר: איסור
המביא לידי פיגול בשעת הקטרה, והא קתני עלה: אם אחרים מביאין לידי פיגול הוא

עצמו

שחישב עליו לפגול בשעת קמיצה, והעלולו לגבי המזבח, כיון שמשלש בו האור – פקע פגולו ממנו. שם פקע מיד וירד מעל גבי המזבח – יעלה. והוא הדין נמי לאיברי
פיגול שהענין לגבי המזבח, כיון שמשלש בהן האור – פקע פיגולן מהן. והא דנקט קומץ פיגול – משום דאי תנא באיברי פיגול לחד לא היה אתי קומץ מניה, וסלקא דעתך
אמינא: הני מילי אבר דמיחבר, להכי כיון שמשלש בו האור במקצת והוי כמו שמשלש בכלול, ופקע פיגולו ממנו. אבל קומץ דמפירת אימא לא, קא משמע לן. ולהכי נקט
קומץ, דאף על גב דמפירת פקע פיגולו ממנו. וכל שכן גבי אבר פיגול, דכיון דמיחבר, כי משלה האור במקצתו – הוי כנשרף כולו, ופקע פיגולו. מכל מקום קתני "קומץ פיגול",
דפגול בקמיצה, ופיגול דקמיצה הוי כמו פיגול דשחיטה, דהכי דקבע פיגול בקמיצה לחודה הכי נמי מיקבע פיגול בשחיטה לחודה. אלמא דבשחיטה לחודה הוי פיגול גמור.
וקתני: קדש הלחם, שמביאו לידי מעילה. אלמא דפיגול מייית קדשים לידי מעילה, וקשיא לרב גידל **אמר** – מדבא לא תיקשי ליה. דמאי דקאמר "קומץ פיגול" – לא אמר
דבקמיצה לחודה הוי פיגול, אלא מאי "קומץ פיגול" – איסורא דמתייא לידי פיגול, שהתחיל לפגול בקמיצה, דהיינו תחילת פיגול. אבל לא הוי פיגול גמור עד דפגל נמי
בהקטרה. והוא הדין לשחיטה הויא תחילת איסור פיגול, ולא הוי פיגול גמור, שלא פגל אלא בשחיטה לחודה. והא דאמר רב גידל אינו מביא לידי מעילה – היינו למי

שפיגול בוריקה קאמר.

קלטתה מחיצות – של עזרה לכל דבר, דהוי כמי שהוקדשה מתחלה להקריבה
למזבח, דטעונה צפון וכל דברים הטעונים בקדשי מזבח. ונפסלה ביצא בדרום
ובשאר פסולין דנהוגין בקדשי מזבח. **שנפסלה** – ששחטה להוציא עולת במת יחיד
לאחר שהכניסה לעזרה בדרום, והעלה אותה הכהן לגבי המזבח בשוגג או במזיד.

מזה שתר? מאי לאו מדקמיבעיא ליה בהא,
דתחלתה לאו למזבח – מכלל דאידי,
בעולת פנים, סבירא ליה אי כרבה אי כרב
יוסף, לא – לעולם לא פשיטא ליה אי כרבה
אי כרב יוסף, אלא חדא מגו חדא, עולת במת
יחיד מגו עולת פנים מבעיא ליה, והכי
קמיבעיא ליה: עד כאן לא קאמר רבה בעולת
פנים שינה בשחיטתה, או שציאתה אם
עלתה תדר – אלא משום דמחיצה כתקונה
פסלה, כלומר, הויא דמעיקרא כי אקדשה
לשם קדושת פנים אקדשה להקריבה
בעצמה, דהיינו מחיצה כתיקנה. התם כי
שינה בה – משום הכי פסלה. אבל עולת
במת יחיד, והואיל והוקדשה תחילה שלא
כתיקנה, להקריב בחוץ – אי הוהניסא לאור
מזן בפנים ושחטה בדרום, או יצאת – לא
פסלה, ואם עלתה לא תדר. דהא דאמרין
דנפסלת בדרום או ביוצא – היינו כשנכנסה
תחילה למחיצת עזרה, דהיינו כתיקנה. או
דילמא אפילו לרב יוסף דאמר – בעולת
פנים, אי שינה בה אם עלתה לא תדר, היינו
טעמא: דכיון שהקדישה להקריבה במחיצת
העזרה, דהיינו כתיקנה – קלט לה מזבח
דאם עלתה לא תדר. אבל עולת במת יחיד
– שהוקדשה תחלה שלא כתיקנה ואחר כך
הכניסה בפנים, דהיינו מחיצה שלא כתיקנה,
ויצאת ואשחטה בדרום – אם עלתה תדר,
דלא קלט מזבח, ולא אתאי תחילה למחיצת
עזרה כתיקנה. תיקו – ומדקמבעיא ליה

אליבא דתריייהו, שמע מינה דבשני מקום שחיטה דעולת פנים נמי לא פשיטא ליה
אי כרבה אי כרב יוסף. **אמר רב גידל אמר רב** וריקת פיגול – שחישב (בוריקה)
לפגול חובת, ופגול נמי בוריקה. והשתא הוקבעה לפיגול שיש בו כרת – אינו מביא
מידי מעילה בקדשי קדשים. כלומר, דוריקת פיגול אינה חשובה כל כך שתוציא מידי
קדשי קדשים מידי מעילה כוריקה כשרה. דקיימא לן דמאחר שנוקד דהם כראוי יש
בבשר היתר לכהנים ואין מועילין בו. אבל הכא, כיון דפיגול בוריקה – לא יצא הבשר
מידי מעילה, דהא לא חזי לכהנים. ואותה וריקת אינה מביאה לידי מעילה –
האימוריין של קדשים קלים כוריקה כשרה. כדתנן בספא דמתניתין בקדשים קלים
לאחר וריקת דמן: מועילין ואין מועילין בבשר. דלא חשיבא וריקת כלל לענין
מעילה. וקאמר **לחא שמעתא** – דרב גידל. ולחמה חוץ לחומה לא קדש הלחם –
דכתיב "על זבח התודה חלות" (ויקרא ז) ובענין "על" – בסמוך. ואפילו קרמו בולן
חוץ מאחת מהן לא קדש הלחם – דבענין בשעת וביחא שיהא כל הלחם ראוי.
שחמה חוץ לחומה – דחישב עליה בשעת שחיטה לאוכלה חוץ לחומה, או חוץ
למקומה. וקא סלקא דעתך: אף על פי שזרק ובמחשבת פיגול – קדש הלחם, להכי
דמועילין בו. אלמא דפיגול מייית לידי מעילה בקדשים קלים. וקשיא לרב גידל,
דאמר: אינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים. **כי אתא אביי לקמייה דרבי אבא**
– אמר ליה: הא דרב פפא לא קשיא לרב גידל. **אמר** בוריקה – טעמא דקדש הלחם
כשפגל בשחיטה – משום דשק בוריקה, דלא פגל בוריקה, הילכך לא הוי פיגול
גמור בשחיטה לחודה – להכי פגל הלחם ומועילין בו. אבל הא דאמר רב גידל דאין
מביא לידי מעילה – היינו דפיגול בוריקה ממש, דהוי פיגול גמור. **אמר** ליה רב **אשי**
לרביא והא אמר עולא – במסכת זבחים, בפרק "לית שמאי" (מגא, א) קומץ פיגול
שחישב עליו לפגול בשעת קמיצה, והעלולו לגבי המזבח, כיון שמשלש בו האור – פקע פגולו ממנו. שם פקע מיד וירד מעל גבי המזבח – יעלה. והוא הדין נמי לאיברי
פיגול שהענין לגבי המזבח, כיון שמשלש בהן האור – פקע פיגולן מהן. והא דנקט קומץ פיגול – משום דאי תנא באיברי פיגול לחד לא היה אתי קומץ מניה, וסלקא דעתך
אמינא: הני מילי אבר דמיחבר, להכי כיון שמשלש בו האור במקצת והוי כמו שמשלש בכלול, ופקע פיגולו ממנו. אבל קומץ דמפירת אימא לא, קא משמע לן. ולהכי נקט
קומץ, דאף על גב דמפירת פקע פיגולו ממנו. וכל שכן גבי אבר פיגול, דכיון דמיחבר, כי משלה האור במקצתו – הוי כנשרף כולו, ופקע פיגולו. מכל מקום קתני "קומץ פיגול",
דפגול בקמיצה, ופיגול דקמיצה הוי כמו פיגול דשחיטה, דהכי דקבע פיגול בקמיצה לחודה הכי נמי מיקבע פיגול בשחיטה לחודה. אלמא דבשחיטה לחודה הוי פיגול גמור.
וקתני: קדש הלחם, שמביאו לידי מעילה. אלמא דפיגול מייית קדשים לידי מעילה, וקשיא לרב גידל **אמר** – מדבא לא תיקשי ליה. דמאי דקאמר "קומץ פיגול" – לא אמר
דבקמיצה לחודה הוי פיגול, אלא מאי "קומץ פיגול" – איסורא דמתייא לידי פיגול, שהתחיל לפגול בקמיצה, דהיינו תחילת פיגול. אבל לא הוי פיגול גמור עד דפגל נמי
בהקטרה. והוא הדין לשחיטה הויא תחילת איסור פיגול, ולא הוי פיגול גמור, שלא פגל אלא בשחיטה לחודה. והא דאמר רב גידל אינו מביא לידי מעילה – היינו למי

מעילה – דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רלא

שקלמה מציאות של העזרה, לכל דבר, והרי היא כמו שהוקדשה
מתחילה להקריבה במזבח, ונפסלת ביוצא ושחיתת דרום ושאר
דברים הפוסלים במזבח.
לאחר שחידש רבי אלעזר את דינו, נסתפק בדבר השייך לדין זה:
בעיני-נסתפק רבי אלעזר, [עולת קמת יחיד – שהקדישה על מנת
להקריבה בבמה קטנה, שהכניסה לעזרה, שנפסלה על ידי
שחטת בדרום], עלו – והעלה אותה הכהן על המזבח בשוגג או
במזיד, מהו שייך – האם אמר כאן הדין שאם עלו לא ירדו.
מדייקת הגמרא, מְקַדְּמֵינָא ליה לְהָרָה – מכך נסתפק רק באופן
זה, שלא הקדישה מתחילה למזבח, ולא בסתם עולה ששחטה
בדרום, מְבַלְל – משמע מזה, דְּאִידֵךְ – שבסתם עולה, פְּשִׁטָא ליה
– היה פשוט לו, שהדין הוא, אִי בְרַבָּה אִי בְּרַבֵּי יוֹסֵף – או כרבה
או כרב יוסף.
דוחה הגמרא: תְּרָא מְנֵי תְּרָא מְבִינֵנָא ליה – לעולם נסתפק רבי
אלעזר גם בסתם עולה שהקדישה מתחילה למזבח, אם הלכה
כרבה או כרב יוסף, וספיקו בבמת יחיד יוצא מתוך ספיקו בסתם
קרבן, וכך נסתפק, יתכן שעד כאן לא קָאָמַר רַבָּה הָתָם – בסתם
קרבן, שֶׁאִם עָלָיו יָרְדוּ, משום שְׁמִיחָה בְּתִיקְנָה פְּסָלָה – שהואיל
ומתחילה הקדישה על מנת להקריבה במחיצה כתיקנה, כלומר
בפנים, לפיכך כששינה בה ושחטה בדרום, פסולו חמור ודינה
שאפילו אם עלתה תרד, אבל אם מתחילה הוקדשה על מנת
להקריבה במחיצה שְׁלָא בְּתִיקְנָה, כלומר בחוץ, לא פְּסָלָה, ולא
תרד, לפי שמה ששינה בעבודתה, אינו חמור כל כך, שהרי
מתחילה לא הוקדשה על מנת שתשחט בצפון. או דִּילְמָא אִפִּילוּ
לְרַב יוֹסֵף דְּאָמַר אִם עָלְתָה לֹא תֵרֵד – ואפשר לומר שרבי אלעזר
סובר כרב יוסף, ונסתפק לדעתו, שמא דווקא מִחִיצָה בְּתִיקְנָה
קָלָה – כשהוקדשה מתחילה על מנת להקריבו במזבח, קולטו
המזבח אפילו כשנעשה בפסול ולפיכך אם עלתה לא תרד, אבל
מחיצה שְׁלָא בְּתִיקְנָה לֹא קָלָה – אם הוקדשה מתחילה על מנת
להקריבו בבמה, אף שאחר כך הכניסו פנימה, אין קליטתו חזקה,
ואם עלתה תרד. מסיקה הגמרא: תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו בספק,
שלא נפשטה.

להבנת המשך הסוגיא יש להקדים כמה דינים: א. לעיל (ב) נתבאר
שלא חל על קרבן שם פיגול עד שיוקדש היום, ולמרו זאת ממה שנכתב
בפיגול לשון ריבוי, באותו לשון שנאמר בקרבן כשר, ודרשו
ב'הרצאת כשר כך הרצאת פסול', מה 'הרצאת' כשר לא הורצת עד
שיקרב כל מתיריו, היינו כל ארבע עבודות המותרות את הקרבן,
כך 'הרצאת' פיגול, עד שיקרב כל מתיריו, כלומר שלא נקבע על
הקרבן שם פיגול עד שיוקדש היום, שהוא סוף מתיריו. ב. קרבן כשר,
אם הוא קדשי קדשים, שיש בו מעילה קודם הקרבתו, אינו יוצא
מידי מעילה רק על ידי זריקת היום, שאז נגמרה עבודת הקרבן, וניתר
הבשר לכהנים. ואם הוא קדשים קלים אין מועלים בכשרו, לפי
שאינו בכלל קדשי ה', ורק כאימורים שייכת מעילה, לפי שעולים
לגבות, והם באים לידי מעילה על ידי הזריקה, שמכשירם להקטרה,
ואז נכנסים לכלל 'קדשי ה'". ג. רב גידל דלהלן משמיענו שאף
שהוקשה זריקת פיגול לזריקת כשר, וזריקת פיגול יש לה אם כן
חשיבות והיא נקראת 'זיווי', מכל מקום לגבי דיני מעילה אין לה
חשיבות, ואינה מוציאה מידי מעילה בקדשי קדשים, וגם אינה
מביאה את אימורי קדשים קלים לידי מעילה.

אמר רב גידל אמר רב, זריקת פיגול – שחשב בשחיטה ובזריקה
לפגל את הזבח, אינו מוציא מידי מעילה בְּקִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים, ומשמיענו
שאף על פי שהקדישה התורה את זריקת פיגול לזריקת כשר, אבל
לענין זה לא הוקש, ודווקא בזריקת כשר יוצא הבשר מידי מעילה
וניתר לאכילת כהנים, לא כן בזריקת פיגול, שהואיל והיא זריקה
פסולה, לא יצא הבשר על ידה מידי מעילה, ולא הותר לאכילת

כהנים. וכמו כן אינו מביא את האימורים לידי מעילה בְּקִדְּשִׁים
קִלִּים, מכיון שהיא זריקה פסולה.
הגמרא מקשה כמה קושיות על הדין השני של רב גידל שאמר,
שזריקת פיגול אינה מביאה קדשים קלים לידי מעילה: תָּיִב אַבִּי,
וְקָאָמַר לָהּ לְהָא שְׁמֵעָתָא – ואמר את שמועתו של רב גידל.
אִתִּיבִיהּ רַב פַּפָּא לְאַבִּי, שנינו במשנה (מנחות עח) בענין לחמי
תורה, השוחט את התודה לפניו מן העזרה, וְלִחְמָה חוץ לחומה,
לֹא קָדַשׁ הַזֶּבֶחַ אֶת הַלֶּחֶם, לפי שנאמר בקרבן תודה (ויקרא יא) 'על
חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמי', ולמדו מכאן
ששחיתת הזבח מקדשת את החלות, ועוד למדו מתיבת 'על'
שמשמעה לשון סמיכות, כמו 'ועליו משה מנשה' (במדבר כו), שאין
הלחם מתקדש אלא אם הוא סמוך לקרבן. שְׁחָטָה – את התודה,
עַד שְׁלָא קָרְמוּ פְּנִיָּהּ שֶׁל הַלֶּחֶם בְּתַנּוּר – קודם שעלה עליו קרום,
שעדיין אינו קרוי לחם, אלא עיסה. וְאִפִּילוּ קָרְמוּ פָּנָיו – כל
החלות חוץ מאחת מהן, לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם, ואפילו אלו שקרמו כבר,
כי צריך שכל הלחם יהיה ראוי. שְׁחָטָה – את התודה, על מנת
לאכול את בשרה חוץ לזמנה וחוץ למקומה – או חוץ למקומה,
קָדַשׁ הַלֶּחֶם, לענין זה שמועלים בו, לכשיזרוק את היום, והמקשן
היה סבור שכונת התנא שגם זריקת היום היתה במחשבת פיגול,
ואם כן קשה, אֲלֵכָּא – מוכח מכאן שסובר התנא שמחשבת פיגול
מִיָּיתִי לָהּ – מביאה לידי מעילה, ואילו רב גידל אמר שאינה
מביאה לידי מעילה. אֲשָׁתִּיק – כששמע אבבי את קושיתו של רב
פפא, שתק ולא השיב. כִּי אָתָּא – כשבא אביו לקמיה – לפניו דְּרָבִי
אבא, והקשה לו את קושיית רב פפא, אָמַר לִיה – השיבו רבי אבא,
בְּזִירְקָה – הטעם שמועלים בלחם, משום ששתק בזריקה, ולא חשב
בה מחשבת פיגול, ומאחר שלא נעשה פיגול גמור, מועילה
הזריקה להביאו לידי מעילה, ומה שאמר רב גידל שפיגול אינו
מביא לידי מעילה, הוא כשנעשה פיגול גמור, שחשב גם בזריקה
מחשבת פיגול.
קושית הגמרא מכאן ואילך באות להוכיח שבמחשבת השחיטה
נעשה הקרבן פיגול, ולא כמו שרצה רבי אבא לתרץ שאינו נעשה
פיגול רק בזריקה, וחוזרת קושיית רב פפא למקומה, ממה ששנינו
לגבי שחיטת תודה, שהלחם בא לידי מעילה אף שהיתה מחשבת
פיגול בשחיטה.
מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְרַבָּא, וְהָא אָמַר עוֹלָא, קוֹמִין
פִּיגוֹל שְׁחָטְלוּ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ – אם חשב מחשבת פיגול בקמיצה,
ונעשית המנחה כולה, הקומין והשיריים פיגול, והקטיר הקומין על
המזבח (ושהוא כמו זריקת היום), פָּקַע פִּיגוֹל מְכֻנָּה – כלומר אף
שכבר חל על הקומין שם פיגול, אך מאחר שבהקטרתו מרצה הוא
לענין שחל חיוב כרת על אכילת השיריים, בהכרח שנפקע ממנו
שם פיגול על ידי ההקטרה, שאם לא כן איך ירצה על השיריים
כשהוא עצמו פיגול. וקמיצה הִינּוּ שְׁחִיפָה – והרי קמיצה במנחה
היא כמו שחיטה בבמה, ועולא כינה אותה בשם 'פיגול', משמע
נעשה פיגול כבר בשחיטה, וחוזרת קושיתו של רב פפא מחלות
תודה, למקומה.
מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רַבא לרב אשי, מה שעולא קרא לקומין
בשם 'פיגול' לא היתה כוונתו שנעשה פיגול גמור בקמיצה, כי אינו
נעשה פיגול גמור שיתחייב עליו כרת, רק כשחשב גם בהקטרה,
וכן בבמה אינו נעשה פיגול גמור רק כשחשב גם בזריקה, ומה
שכינה בשם 'פיגול', כוונתו, אִיסוּרָא דְּמִיָּיתִי לִידֵי פִיגוֹל –
שהקמיצה היא איסור שמביא בסופו של דבר לידי פיגול, אולם
היא עצמה אינה נחשבת אלא לתחילת פיגול, וכן מחשבת
השחיטה, נחשבת רק כתחילת פיגול, ולכן שנינו לעיל שמועלים
בלחם שבתודה, ומה שרב גידל אמר שאין מועלים, כוונתו
כשפיגול גם בזריקה.

בעולם הזה פרושו של המאמר "הלומד תורה לפרקים" – שהוא לומד תורה לעתים; בגן-עדן מפרשים את המאמר – שהוא לומד
תורה, והתורה "מפרקת" אותו לפרקים, דברי התורה "חודרים" בו.
היום יום יא אלול

השניה מפקיעתה, **אָבֵל בְּעֹבְדָהּ אַחַת** כגון בסימן אחד, שחשב
בשחיתת חציו הראשון על מנת לאכול חוץ לזמנו, ובשחיתת חציו
השני חשב על מנת לאכול חוץ למקומו, אף שהקדים את מחשבת
הפיגול, **כְּבֹלֵי עֲלָמָא** – אפילו רבי יהודה מודה שצריכי **מַשְׁבֹּת**
הָיָא – שיש כאן עירוב מחשבות, ומחשבת הפסול מבטלת את
מחשבת הפיגול, לפי שעדיין לא נקבעה מחשבת הפיגול בקרבן,
ואין חייבים כרת על אכילתו. מכל מקום שמענו מדברי רבי יהודה
שאם מחשבת הזמן קדמה, נקבע פיגול אפילו בשחיתה, ואפילו
חכמים שחולקים עליו בשתי עבודות וסוברים שאינו פיגול, טעמם
הוא משום עירוב מחשבות, אבל אם לא חשב רק מחשבת פיגול,
מודים גם הם שנקבע הפיגול בשחיתה, וחזרת הקושיא שהקשינו
לעיל על רב גידל, ממנה ששינוי לגבי תורה שאם שחטה במחשבת
חוץ לזמנה, קידש הלחם ומועלים בו, הרי שמחשבת פיגול מביאה
לידי מעילה.
מתרצת הגמרא: **הָכָא נָפִי לָבִי דְרִיק תִּנְיָל מִלְּתָא אִי בְּעֹבְדָהּ אַחַת**
אִי בְּשַׁתֵּי עֲבֻדוֹת – לעולם בשעת השחיתה לא חל פיגול, ורק
כשחשב גם בשעת הזריקה מחשבת פיגול חל הפיגול למפרע
משעת השחיתה, הלכך אם בשעת השחיתה חשב מחשבת פיגול
בסימן אחד ומחשבת פסול בסימן שני, וגם בשעת הזריקה חשב
מחשבת פיגול, יחול הפיגול למפרע לדעת רבי יהודה. וכן לדעת
חכמים, אם חשב בשעת השחיתה מחשבת פיגול בלבד, וגם חשב
מחשבת פיגול בשעת הזריקה, יחול הפיגול למפרע, ולפיכך לא
קשה ממה ששינוי שקדש הלחם, כי שם מדובר שלא חשב
מחשבת פיגול בזריקה, ולא חל פיגול גמור, לפיכך מועלים בלחם,
אבל אם פיגול גם בזריקה, לא מועלים בלחם, וכדברי רב גידל.
מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך שאינו נעשה פיגול גמור עד
שיחשוב גם בשעת הזריקה, נָפִי תוֹדָה נָפִי אינו נעשה פיגול עד
דְּזִירִיק – עד שזרק, וממה ששנה התנא סתם, משמע שמדובר שגם
היתה לו מחשבת פיגול בשעת הזריקה, ואם כן מדוע מועלים
בלחם, הרי רב גידל אמר שזריקת פיגול אינה מביאה לידי מעילה.
מתרצת הגמרא: **מֵאִי קִדֵּשׁ** – לענין מה ששינוי ששחיתת פיגול
מקדשת את לחמי התודה, לענין **לִישָׁכָל** – שהלחם נפסל, ולא
לענין מעילה כפי ההבנה בדברי המשנה עד עתה, דהיינו דְּכָעִי
שְׂרִפָּה – שטעון שריפה כשאר פסולי המוקדשין שנפסלו לאחר
שנתקדשו.
הגמרא מביאה ראייה לדין הראשון של רב גידל שזריקת פיגול
אינה מוציאה קדשי קדשים מידי מעילה: **לִימָא מְכַיֵּיעַ לִיה** – האם
נאמר שמהברייתא דלהלן מוכח כדברי רב גידל, שזריקת פיגול
בקדשי קדשים אינה מוציאתם מידי מעילה. שכן שינוי בברייתא,
הַפִּיגוֹל – קרבן שחשב בו מחשבת פיגול, **לְעוֹלָם מוֹעֲלִין בּוֹ, לֹאֻ** –
וכי אין כוונת הברייתא במה שאמרה 'לעולם', שאף על גב דאִירִיק
דָּם – אף שזרק את הדם במחשבת פיגול, מועלים בו, וּמְכַיֵּיעַ לִיה
– ומוכח מכאן כדברי רב גידל שזריקת פיגול אינה מוציאה מידי
פיגול. דוחה הגמרא, **לֹא** – אין מכאן ראייה לדבריו, כי אפשר
לפרש שהברייתא מדברת באופן דָּלָא זָרַק את הָדָם, אבל אם זָרַק
את הדם, אפשר שיצא הבשר מידי מעילה. מקשה הגמרא: **אִי דָּלָא**
זָרַק הָדָם, מֵאִי לְמִימָרָא – מה באה הברייתא להשמיענו, הרי אפילו
קרבן כשר אינו יוצא מידי מעילה קודם זריקה.
מתרצת הגמרא: **אִלָּא לְעוֹלָם דְּזִירִיק** – כוונת הברייתא שמועלים גם
לאחר זריקה, וְכִי תִנְיָא תְּהִיָּא בְּעוֹלָה – ומה ששינוי בה שמועלים
בפיגול אפילו לאחר זריקה, מדובר בקרבן עולה, שהואיל ובשרו
נקטר על גבי המזבח לגבוה ואינו נותר לכהנים, מועלים בו גם
לאחר זריקה, ולפיכך אין מזה ראייה לרב גידל. מקשה הגמרא: **אִי**
בְּעוֹלָה שְׂשִׁימָא שמועלים בה גם לאחר זריקה, דְּבִבְיָהּ הִיא בּוֹלָה –
שהרי כולה עולה לגבוה ואין בה היתר לכהנים, ואפילו בעולה
כשירה מועלים לאחר זריקה.

הגמרא מקשה על תירוצו של רבא שאמר שכוונת עולא שאמר
'קומץ פיגול' היא, שמביא לידי פיגול. מקשה הגמרא: **וְהָא קָתַנִּי** –
והרי שינוי בהמשך דברי עולא, **אִם אַחֲרֵיהֶם מְבִיא לִידֵי פִיגוֹל** – אם
מביא הקומץ את השיריים לידי פיגול, שעל ידי שמקטירו על
המזבח חל עליהם חיוב כרת אם יאכלם, **הוּא עֲצָמוֹ** – הקומץ
עצמו, **לֹא כָּל שֶׁכֶּן** שפקע ממנו שם פיגול שהיה עליו, ושהרי כדי
שיחול איסור פיגול על השיריים צריך שיחשב הקומץ כדבר
המרצת, כמו שדרשו בובחים (בבא) מהמילים **לֹא ירצה**, כהרצאת
כשר כך הרצאת פסול, ודבר שהוא פיגול אינו יכול לרצות. וממה
שמביאה מחשבת פיגול שחשב בעת הקמיצה, את השיריים לידי
פיגול, משמע שנקבע הפיגול בקמיצה, וקמיצה במנחה היא כנגד
שחיתה בבחמה, ומכאן שגם בבחמה נקבע הפיגול בשעת
שחיתתה, וחזרת הקושיא ממנה ששינוי לעיל בברייתא שאם שחט
את התודה במחשבת חוץ לזמנה, קדש הלחם ומועלים בו, משמע
שפיגול מביא לידי מעילה בקדשים קלים, וקשה על רב גידל
שאמר שאינו מביא לידי מעילה בקדשים קלים. מתרצת הגמרא:
הָא נָפִי אִיסְרוּרָא דְּמִימָתִי לִידֵי פִיגוֹל – לעולם מחשבת פיגול
בקמיצה, הוא רק איסור המביא לידי פיגול, וכמו כן השחיתה,
ולכן לגבי חלות תודה יכולה השחיתה להביא לידי מעילה, מפני
שלא נקבע עדיין שם פיגול על הקרבן, ומה שאמר עולא שהקומץ
מביא את השיריים לידי פיגול, מדובר שחשב מחשבת פיגול גם
בהקטרה, שרק אז נקבע איסור הפיגול.
להבנת המשך הסוגיא יש להקדים כמה דינים: א. במסכת זבחים
(כז) שינוי שמחשבת פיגול שמתחייבים על ידה כרת באכילת בשר
קרבן הפיגול, היא רק אם חשבה באחת מארבע עבודות הקרבן
(ושחיתה, קבלה, חולכה, זריקה) על מנת לאכול את בשר הקרבן,
או להקטירו חוץ לזמנו. ב. עוד שינוי במשנה (שם כט) שנחלקו
חכמים ורבי יהודה כשנוספה מחשבת פסול למחשבת הפיגול,
כגון שכלבד מחשבתו לאכול כזית חוץ לזמנו, חשב גם לאכול
כזית חוץ למקומו, שדעת חכמים היא שמחשבת הפסול שנוספה,
גורמת עירוב מחשבות ומוציאה ו-מבטלת את מחשבת הפיגול,
ומעתה אין חייבים על אכילתו כרת, ורבי יהודה סובר שאין
מחשבת פסול מוציאה מידי מחשבת פיגול, ולפיכך אם בתחילה
חשב מחשבת פיגול, אף שחשב אחר כך מחשבת פסול אחרת, אין
הקרבן יוצא מידי פיגול. ואמנם אם בתחילה חשב מחשבת פסול
ואחר כך חשב מחשבת פיגול, אין הקרבן נעשה פיגול. ג. בובחים
(סח) נחלקו אילפא ורבי יוחנן, בבאיור המחלוקת של רבי יהודה
עם חכמים, אילפא סובר שלא נחלק רבי יהודה, אלא בששתי
המחשבות היו בשתי עבודות, שבאחת חשב מחשבת פיגול,
ובאחרת חשב מחשבת פסול, שרבי יהודה סובר שמכיון שכבר
נקבע הפיגול בקרבן אין בכוחה של מחשבת הפסול להפקיעו,
אבל אם באותה עבודה עצמה נתערבו שתי המחשבות, הואיל
ועדיין לא נקבע הפיגול בקרבן, מועילה מחשבת הפסול להוציא
מידי מחשבת הפיגול. ורבי יוחנן סובר שגם בעבודה אחת סובר
רבי יהודה שאם מחשבת הפיגול קדמה, הרי זה פיגול, משום
שאמרים 'תפוס לשון ראשון'.
הגמרא חוזרת להקשות על רב גידל שאמר שמחשבת פיגול אינה
מביאה קדשים קלים לידי מעילה. מקשה הגמרא: **אִמָּר לִיה רַבִּינָא**
לָרַב אַשִּׁי, וְהָאִמָּר אִילְפָא, הַמְּחַלְקוֹת שֶׁנִּחְלָקוּ רַבִּי יְהוּדָה וְחַכְמִים
בְּעֵינֵן פִּיגוֹל, שְׂרַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שֶׁאִם מַחֲשַׁבְתָּ הַפִּיגוֹל קִדְמָה
לְמַחֲשַׁבְתָּ הַפְּסוּל, הִרִי הוּא פִיגוֹל וְחַיִּיבִים עָלָיו כֶּרֶת, הִיא דוּקָא
כְּשֹׁחֵשׁ אֶת שְׁתֵּי הַמַּחֲשָׁבוֹת בְּשַׁתֵּי עֲבֻדוֹת, כְּגוֹן דְּאִמָּר הִרִינִי שׁוֹחֵט
סִימָן רֵאשׁוֹן עַל מִנְתָּ לֵאכּוֹל אֶת הַקֶּרְבֵּן חוּץ לְזִמְנִי, שְׁהִיא מַחֲשַׁבְתָּ
פִּיגוֹל הַמַּחֲשִׁיבָה כֶּרֶת, וְסִימָן שְׁנִי אֲנִי שׁוֹחֵט עַל מִנְתָּ לֵאכּוֹל אֶת
הַקֶּרְבֵּן חוּץ לְמִקְוָמוֹ, שְׁהִיא מַחֲשַׁבְתָּ הַפְּסוּלָתָא אֶת הַקֶּרְבֵּן אֲבָל אֵין
חַיִּיבִים עָלֶיהָ כֶּרֶת, שְׁהוּאִיל וְנִקְבַּע הַפִּיגוֹל בְּעַבְדָּהּ הָרֵאשׁוֹנָה
שֹׁחֵשׁ בַּה מַחֲשַׁבְתָּ פִיגוֹל, אֵין מַחֲשַׁבְתָּ הַפְּסוּל שֹׁחֵשׁ בְּעַבְדָּהּ

מעילה. פרק ראשון – קדשי קדשים דף ד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלג
רש"י תוספות

והא — עלה דההיא ד"קומץ פיגול" קתני: אם אחרים מביא לידי פיגול, כלומר, השיריים במחשבה דקמיצה לחדרה, הוא עצמו הקומץ — לא כל שכן, ואמרין התם במסכת זבחים: מאי קאמר? — הכי קאמר, אם (אינו) חשוב בדאי פגול דפגל בקומץ לחדר כפגול גמור, ודין דהעלהו למזבח, דפקע פגולו ממנו כשאר פיגולים, היאך מביא אחרים השיריים לידי מעילה? אלא

ודאי פקע פגולו ממנו, ומביא השיריים לידי מעילה. אלמא דמחשבה דקומץ לחדר היא פיגול גמור, והוא הדין במחשבה דשחיטה לחדרה, וקתני דקדש הלחם דמביא לידי מעילה, וקשיא לרב גידל! אמר רב גידל הא נמי דקתני אם אחרים מביא לידי פיגול הכי קאמר איסורא דמיתא ב' — ולא אמר בדקמיצה לחדר הוא פיגול, אלא הכי נמי דפגל בדקמיצה ופגל נמי בדקמירה, כדאמרין לעיל. והאמר אילפא — בפרק "כל הובחים" (כטב), מחלוקת וכו' — דקאמר רבי יהודה במתניתין: אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום — פיגול דחייבין עליו כרת, ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן (פיגול) — ופסול! ואין חייבין עליו כרת. דעיקר פיגול דחייבין עליו כרת הוא במחשבת אכילה חוץ לזמנו. וחכמים אומרים: זה הוה (ופסול) ואין חייבין עליו

כרת. ואמר אילפא: מחלוקת וכו', דרבי יהודה סבר: אם מחשבת הזמן וכו', ורבנן סברי: להכי אין בו כרת — דעריוב מחשבות הוה, חוץ לזמנו וחוץ למקומו בזבח אחד, ולהכי אפילו בשתי עבודות פסול ואין בו כרת. והואיל ולא הויה כולה במחשבת חוץ לזמנו. ולהכי קרי לשני סימנים שתי עבודות — משום דקסבר ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, וכי שחט סימן אחד עבד פלגא דשחיטה. אבל בעבודה אחת — כגון כסימן אחד שחיטב בחציו חוץ לזמנו וחציו חוץ למקומו. ודבר הכל עירוב מחשבות הוה — ואין בו כרת, אבל פסול הוה. ומכל מקום אשכחן לרבי יהודה דאם מחשבת הזמן קדמה בשחיטה לחדרה הוה פיגול, ואם כן לרבנן אם לא חיטב בה אלא חוץ לזמנו לחדרה בשחיטה — הוה פיגול, דחייבין עליו כרת. אלמא דבמחשבת שחיטה לחדרה פיגול הוה, וקתני "קדש הלחם", דפיגול מייתי קדשים קלים לידי מעילה, וקשיא לרב גידל! אמר ר' רב גידל — הכי נמי לא אמר דבמחשבת שחיטה לחדרה פיגול, אלא לכי זריק תיגיל מילתא, אי בעבודה אחת עירב המחשבות אי בשתי עבודות. דאי חשיב בשתי עבודות — לכי זרק הדרם במחשבת פיגול הוה פיגול, לרבי יהודה כדאית ליה לרבנן כדאית להו. ואי בעבודה אחת — דרבי הכל לא הוה פיגול. אבל מכל מקום לעולם לא מקיבץ בפיגול עד דזריק. והתם האי טעמא דקדש הלחם — דשתק בוריקה, דלא פיגל אלא בשחיטה לחדרה. אבל אם פיגל בוריקה נמי לא מייתי קדשים קלים לידי מעילה, כדבר גידל. אי הכי — תקשי ליה נמי דקאמר דעד דזריק לא הוה פיגול. דלעומה גבי תודה נמי לא הוה פיגול עד דזריק, אם כן קשיא ליה לא מאי "קדש הלחם" דקאמר, לאו לחיוביה במעילה? אף על גב דהשתא הוה פיגול גמור דפגל בוריקה, אלמא זריקת פיגול מביאה לידי מעילה בקדשים קלים: לא מאי קדש הלחם ליפסל — קדש דבעי שריפה, דלא הוה בחולין. אבל לא למעילה, וכדבר גידל. ליטא מסייעא ליה — לרב גידל. הפיגול לעולם מועילין בו לאו אף על גב דאזריק דם — לשם פיגול. והיינו כרב גידל, דאמר: אינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים. לא — כי קתני "לעולם מועילין בו" — דלא זריק קא מיירי, ולא מקדש ליה. אי דלא זרק — לשם פיגול, פשיטא דמועילין בו. אלא לעולם בדרוק קא מיירי — ואפילו הכי לא מסייע ליה. דכי תניא דלעולם מועילין בו, אפילו לאחר זריקה — בעולה, הואיל ולגבהו היא דאין בה היתר לכהנים, ולא מיירי בחטאת ואשם. לעולם בחטאת ואשם מיירי דאי בעולה — פשיטא, מאי למימרא? ועוד

— לא מהניא הזריקה לאפוקי מידי מעילה. וסלקא דעתך השתא דהוה הדין לזריקת פיגול. סיפא ודאי מסייע ליה, דוראי בחטאת מיירי, ואפילו הכי קאמר ליה תהנתא זריקה הנעשית בפסול להוציא מידי מעילה. רישא מאי? כלומר, נימא הואיל וסיפא בחטאת רישא נמי בחטאת, וחשתא הוה שיעתא להדיא. דרישא, היינו זריקת פיגול. סיפא ודאי מסייע ליה. כלומר, וכי ודאי הוא סיפא מסייע ליה? דילמא שאני זריקה דלאחר לינה, מוריקה דלאחר פיגול. וקאמר: מאי שנא? ומשני: הלנה דעביד בידים כו'. לאו דוקא תני ביה "בידים", אלא שעל ידי חסרון מעשה הוא — לא מהניא זריקה. לאפוקי מידי מעילה כו'. ואם תאמר: מה בכך? אי לא מסייע סיפא — מכל מקום רישא מסייע ליה, דהא על כרחך מיירי בחטאת ולאחר זריקה. דאי בעולה מאי למימרא? ואומר הרב רבינו פרץ: דרישא ודאי יש לדרוח דלא מסייע ליה, דלעיל מיירי בחטאת

עצמו — לא כל שכן! סיומא מילתא דלעיל הוא, ליתן טעם למה פקעה פיגול. ובפרק "בית שמאי" (בבבא מציעא), ובפרק הדרין: מאי קאמר? ומשני, הכי קאמר: אם אינו מקבל בפנים, היאך יביא אחרים לידי פיגול? כלומר, על כן קבע פיגול. דאם הוא פיגול כשמעלהו על גבי המזבח — אם כן עפרא בעלמא הוה, ולא קרבן. ואם

כן היאך מביא השיריים לידי פיגול? הא בעינן כהרצאת כשר. אלמא משמע שחל הפיגול משעת קמיצה, והוא הדין בזבח שחל משעת שחיטה. דאי סלקא דעתך דרבי שחל עד שעת זריקה, וכן במנחות עני שעת הקטרה — אם כן היכי מוכיח עולא דעפרא בעלמא הוא אם לא פקע הפיגול? דילמא לעולם לא פקע, ומכל מקום לא הוה עפרא בעלמא, שהרי אין הפיגול חל עד שעת זריקה. וכן במנחות, בשעת הקטרת קומץ, שאז הוא מתיר השיריים. והשתא חלו תרויהוה אהרדי היתר שיריים ופיגול? ומשני: הא נמי איסורא דמיתא לידי פיגול. מתחילה מעשה לעולם אין הפיגול חל עד שעת זריקה, ומכל מקום מוכיח עולא שפיר שפקע פיגול. ודין דאיסורא דמיתא לידי פיגול. מתחילה מעשה קמיצה שהיא כנגד שחיטה, אי לאו דפקע פיגול — הוה לן לאחשוביה עפרא, והוה לא קרבו מתירי.

והא אמר אילפא מחלוקת בשתי עבודות כו' — בסוף פרק שני דזבחים (כטב), היא, גבי הא דתנן "אמר רבי יהודה: אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום — פיגול, דחייבין עליו כרת, ואם לאו — פסול. וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה — פסול". ואמר אילפא: מחלוקת בשתי עבודות, כגון דאמר "סימן ראשון חוץ לזמנו, וסימן שני חוץ למקומו", ופליגי רבי יהודה ורבנן במפגל בחצי מתיר, דרבי יהודה אית ליה מפגלא, ורבנן לית להו מפגלא. אבל בעבודה אחת — דרבי הכל עירוב מחשבות הוה ואין כאן פיגול. אלמא שעת הפיגול משעת שחיטה, דאי סלקא דעתך דאינו חל עד זריקה — אם כן בשתי עבודות נמי לאיזו עירוב מחשבות, שהרי אין הפיגול בסימן ראשון עד שעת זריקה, והרי לך מחשבת המקום קדמה! ומשני: לכי זריק איגלאי מילתא וכו'. כלומר, אמרין בשעת זריקה איגלאי מילתא למפרע שחל הפיגול משעת סימן ראשון, הלכך מחשבת הזמן קדמה, אי בעבודה אחת אי בשתי עבודות. כלומר, בכל ענין דמיירי משנתני, אי כדמפרש לה רבי יוחנן בעבודה אחת, אי בשתי עבודות כדמפרש לה רבי תודה נמי — כלומר, נימא נמי דלכי זריק איגלאי מילתא למפרע שחיטתו חל משעת שחיטה, ואם כן אמאי אין זריקת פיגול מביאה לידי מעילה כי היכי דאמרין דקדש הלחם?

אלא מאי קדש הלחם לאו לחיוביה במעילה — אינו רוצה לומר לענין מעילה דלחם, דהא פירשתי לעיל דלא שייך ביה מעילה. אלא הכי קאמר: ליתא דרשנין לעיל בוריקה, אלא דקדש הלחם ליפסל בטבול יום ומחוסר כפורים ובלינה בשחיטת פיגול, מכל מקום לא מהניא זריקת (פיגול) לאיחויבה במעילה בקדשים קלים. ליטא מסייע ליה הפיגול לעולם מועילין בו לאו אף על גב דזריק — כלומר, אלמא כיון דפיגול אין הזריקה מוציאה מידי מעילה. ומיירי בקדשי קדשים, והוה סיוע לרב גידל. לא ודאי מאי למימרא פשיטא דמועילין — ואם תאמר: דילמא הא קא משמע לן, דלא אמרין כמאן דחנקניהו דמי, ולא קרינן בהו "קדש ה"י? יש לומר: דהכי קאמר, מאי למימרא ואמאי קתני "לעולם", ליתני "הפיגול מועילין בו", ותו לא. אי בעולה מאי למימרא פשיטא — דמועילין, דאפילו לא היתה נפגלת — מועילין בו עד שתצא לבית הדרשן, כדאמר לקמן (טא). ועוד: תניא כו'. אלא אי אמרת בעולה, צריכא למימר? כלומר, פשיטא דלא מהניא זריקה ולהוציא מידי מעילה, אפילו לא לן דמה. אלא ודאי מיירי בחטאת, דאף על גב דכי לא לן דמה — זריקה מוציאה מידי מעילה. מכל מקום, כי לן דמה דאו נעשית הזריקה בפסול — לא מהניא הזריקה לאפוקי מידי מעילה. וסלקא דעתך הוה הדין לזריקת פיגול. סיפא ודאי מסייע ליה, דוראי בחטאת מיירי, ואפילו הכי קאמר ליה תהנתא זריקה הנעשית בפסול להוציא מידי מעילה. רישא מאי? כלומר, נימא הואיל וסיפא בחטאת רישא נמי בחטאת, וחשתא הוה שיעתא להדיא. דרישא, היינו זריקת פיגול. סיפא ודאי מסייע ליה. כלומר, וכי ודאי הוא סיפא מסייע ליה? דילמא שאני זריקה דלאחר לינה, מוריקה דלאחר פיגול. וקאמר: מאי שנא? ומשני: הלנה דעביד בידים כו'. לאו דוקא תני ביה "בידים", אלא שעל ידי חסרון מעשה הוא — לא מהניא זריקה. לאפוקי מידי מעילה כו'. ואם תאמר: מה בכך? אי לא מסייע סיפא — מכל מקום רישא מסייע ליה, דהא על כרחך מיירי בחטאת ולאחר זריקה. דאי בעולה מאי למימרא? ואומר הרב רבינו פרץ: דרישא ודאי יש לדרוח דלא מסייע ליה, דלעיל מיירי בחטאת

1 בחטאת והיא זריקה, וקא משמע לן דאף על גב דנעשית השחיטה בהכשר ולא פוגל
2 עד שעת קבלה, מכל מקום מועלין. לאפוקי ממאן דאמר לקמן (הא): היתר שחיטה
3 שנינו. **הפיגול** בקדשי קדשים מועלין בו כו' – לאו דזריק, ומסייע ליה דזריקת
4 פיגול אינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים. **לא** דלא זרק – ואם תאמר: אם כן
5 מאי איירא פיגול? אפילו לא פיגול נמי ויש
6 לומר: דדוקא פיגול, אבל לא פיגול – אין
7 מועלין, כיון דאיכא היתר זריקה או היתר
8 שחיטה, ולא בעינא היתר אכילה, להוציאנו
9 מידי מעילה. הא קתני סיפא בקדשים קלים
10 אין מועלין בו, והא שיעתא לרב גידל מהא
11 דקאמר דזריקת פיגול אינו מביא לידי מעילה
12 בקדשים קלים, והא דאי מיירי בורק. דאי
13 בלא זרק – מאי איירא פיגול, אפילו לא
14 פיגול נמי ועוד: מדלא מפליג בין זרק ללא
15 זרק, ולפולג ברישא וליתני לפני זריקה
16 מועלין בו. כלומר, דאי דרישא מיירי בורק,
17 והוא שיעתא לרב גידל מהוצאת מעילה
18 בקדשי קדשים, דאי בלא זרק דוקא, מאי
19 איירא דמפליג לקדשי קדשים לקדשים קלים,
20 ליפולג בקדשי קדשים עצמן, וקאמר: ההוא
21 דאי מסייע ליה. פירושו: סיפא, דאי היא
22 סיוע לדרב גידל דזריקת פיגול אינו מביא
23 לידי מעילה בקדשים קלים, דעל כרחיך מיירי
24 בסיפא בורק. לימא: הואיל ומסייע ליה סיפא,
25 מסייע ליה נמי רישא, דאינו מוציא מידי
26 מעילה בקדשי קדשים: ודחי: קדשים קלים
27 פסיקא ליה בו. כלומר, לעולם מיירי רישא
28 בלא זרק דוקא, והא דלא מפליג בין זרק ללא
29 זרק בקדשי קדשים עצמן – משום דיש קדשי
30 קדשים דלא פסיקא ליה למיתני, דלאחר
31 זריקה אין מועלין, כגון בעולה. הא אפילו
32 ליתא לדרב גידל, וגם מילתא פסיקא קתני
33 טפ, דבקדשים קלים אין מועלין בין לאחר
34 זריקה בין קודם זריקה. אבל הא דלא פסק
35 ליה, דלא הוי אלא לאחר זריקה הא דאין

36 מועלין – אלמא משמע במסקנא דאיכא סיוע לרב גידל מהא דקאמר דזריקת פיגול
37 אין מביאה לידי מעילה בקדשים קלים. אבל מהא דאין מוציא מידי מעילה בקדשי
38 קדשים – ליכא סיוע. וקשה: מאי שנא? והא חד טעמא הוא, משום דהוי זריקה לענן
39 פיגול ואומר מורי הרב רבינו פרץ שיחיד: דשנא ושנא, דלגבי הוצאת מעילה בקדשי
40 קדשים בעינן ראיא לאכילת אדם, הילכך מודאקבעת רחמנא בפיגול אף על גב דבעיא
41 בהוצאת כשר כן הוצאת פסול, כלומר, שיהא מרוצה לאכול בהיתר ממנו, דחשבה
42 רחמנא וזיקת פיגול בכלל הוצאת אכילה. ואם כן דין הוא נמי גבי קדשי
43 קדשים שתוציא מידי מעילה. אבל בקדשים קלים, שתהא חשובה הזריקה לחיות
44 חלק גבוה מבורר, לא מצינו שתהא חשובה לענן זה. **בן** אחותי ראה מה אתה
45 שואלני למחר בו' – כלומר, למחר שנינו נהיה עסוקים בהלכה תשאלני, כדי לברר
46 הדבר. וראה לדקדק בדבר, כדי ששנא ונתן בה למחר.

47 **היתר** שחיטה שנינו – שמדי שנעשית השחיטה בהכשר אין מועלין. או היתר
48 זריקה, דבעינן שיהא ראיא לזריקה קודם שיצא מידי מעילה. כגון
49 שנתקבל הדם בהכשר. ואם תאמר: בשלמא אי אמרת היתר אכילה שנינו –
50 היינו דקרי ליה "היתר לכהנים", דהיינו לאחר זריקה, שאנו מותר באכילה. אלא
51 אי אמרת היתר זריקה – מאי "היתר לכהנים" איכא? ויש לומר: דקודם זריקה נמי קרי ליה "היתר לכהנים", משום דכיון דעומד לזרוק – בורק דמי. ואם
52 תאמר: אם כן ליבעי אי הלכה כרבי שמעון אי כרבנן, דפליגי בהא (מנחות ק"ב), דרבי שמעון אית ליה בורק דמי, ורבנן לית להו בורק דמי? וכי תימא: אין
53 הכי נמי מביע ליה כו' – זה אינו, דאם כן, מאי מייתי מהני דלקמן, דהיתר זריקה שנינו, לימא רבי שמעון היא. ועוד: דמייתי נמי לקמן מרבי שמעון

1 ועוד – מסיפא נמי דקא, דקתני "לן דמה" והוא הדין לפיגול, אף על פי שחור זורק
2 – מועלין בו, דאין מוציא מידי מעילה. **אי אמרת בשלמא בהטאת –** להכי דייקנן
3 דהוא הדין לפיגול, שאם פיגול בו – אף על פי שחור זורק, מועלין בו. **אלא אי אמרת**
4 **בעולה צריכא למיטר** – דמועלין בה? הא כולה לגבוה הוא! אלא שמע מינה:

5 בחטאת מיירי, והוא הדין לרישא. **סיפא ודאי**
6 **מסייע ליה לן דמה בו'** – דמיירי לאחר
7 זריקה בהדיא, דייקנן: הוא הדין דפיגול
8 דזריקה, אינו מוציא מידי מעילה. **נימא**
9 **הואיל ומסייע ליה סיפא מסייע ליה רישא**
10 – דנימא נמי בחטאת מיירי, וקאמר: לעולם
11 מועלין בו, דמשמע אף על גב דזרק. וקא
12 **פריך ומסיפא נמי** – מי פשיטא ליה דמסייע
13 ליה, דילמא לעולם אימא לך דלא מסייע
14 ליה, דאמרנן דלא דמי לן דמה למחשבת
15 פיגול. ומהדר ליה **אמאי לא דמי ומאי שנא**
16 – כלומר, מה הפרש יש בין פסול לך לפסול
17 פיגול. ואמר **ודאי לא דמו דאימא לך הלנה**
18 **דקעביד איסורא בידים** – שהיה לו לזרוק
19 להינין, דהיינו דקעביד ליה פסול בידים.
20 דלגבי מחשבה דפיגול חשיב ללינה מעשה
21 בידים, הילכך קנסין ליה דלא תדחי ליה
22 זריקה לאפוקיה מידי מעילה, אלא מועלין
23 נמי לאחר זריקה. **אבל מחשבת פיגול לא**
24 **עביד מעשה בידים** – אלא פסול מחשבה
25 אימא לך דלא קנסין ליה, ומנהי ליה זריקה
26 לאפוקיה מידי מעילה, ודלא כרב גידל.
27 ורישא בעולה קמיירי, כדאוקימנא ברישא.
28 הכי נמי **דאין מועלין בו** – דזריקת פיגול
29 (אינה) מוציאה מידי מעילה, והיינו כרב
30 גידל. **אמאי קתני סיפא דהוא הפיגול**
31 **בקדשים קלים אין מועלין בו** – כלומר,
32 אפילו לאחר זריקה, דלאו "קדשי ה'" ננהו.
33 ליפולג ברישא ברידה וליתני לפני זריקה
34 מועלין בו לאחר זריקה אין מועלין בו –
35 אלא מדלא פליג הכי ברישא אלא בסיפא,

36 לימא בדאף על גב דזריק מיירי רישא דמועלין בו, וסיפא מסייעא לרב גידל. **ההוא**
37 **ודאי** – סיפא דקתני בקדשים קלים "אין מועלין". **מסייעא לרב גידל** – דאיהו נמי
38 הכי קאמר, ואינו מביא לידי מעילה בקדשים קלים. **לימא הואיל ומסייעא ליה סיפא**
39 **–** כדאמרן, דודאי מסייעא ליה, נימא נמי רישא דבאף על גב דזרק מיירי. **אמר ליה**
40 **רישא ודאי לא מסייע ליה** – דרישא מיירי בדלא זרק, כדאמרן. והא דדייקת, אבל
41 זרק מאי? הכי נמי דאין מועלין, אמאי קתני סיפא כו' ליפולג ברישא – אין הכי נמי,
42 דמצי לפולגי ברישא. אלא משום הכי תנא סיפא בקדשים קלים "אין מועלין בו"
43 הואיל ופסיקא ליה למלתא דבין לפני זריקה ובין לאחר זריקה אין מועלין בו
44 באימורין, הואיל וזריקת פיגול היא. משום הכי חביבא ליה טפי מהדאי הפלגא
45 דרישא, דלא פסיקא ליה מילתא. הואיל דלפני זריקה מועלין בו ולאחר זריקה אין
46 מועלין בו, כדדייק ברישא, הילכך לא תני לה. ולעולם לא מסייע ליה לרב גידל. **ראה**
47 **מה אתה שואלני** – שאל לה הא דקתני במתניתין, "שעת היתר שחיטה שנינו", דכיון
48 שנשחטה כתקנה בלא פסול היינו "שעת היתר", ואף על גב דשבו נפסלה, יצאת מידי
49 מעילה.

או

ואם
היום יום ואלול
שמעון

ה"צמח צדק" סיפר: הבעל'ש' טוב אהב מאוד אור, ואמר: 'אור' בגימטריה 'רד' – היודע את הסוד שבכל דבר, מסוגל להאיר.

מעילה – דף ד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רלה

שואלת הגמרא: **אָבָל זָרָק, מָאִי – מַה דִּינָהּ, הָכִי נָמִי – וְכִי כָּךְ הוּא**
 דִּינוּ דָּאִין מוֹעֲלִין בּוֹ, מִשּׁוּם שׁוֹרִיקַת פִּיגוּל הוּצִיָּא מִיַּד מַעִילָה
 וְלֹא כִּרְב גִּידֵל, אִם כֵּן אֲמַאי קִתְּנִי – מִדּוּעַ שְׁנִינוּ בְּסִיפָא, כְּשֶׁהֲתֵנָה
 בָּא שֶׁם לְהַשְׁמִיעֵנוּ שִׁיש קֶרֶב שֶׁנִּתְפַּגֵּל וְאִין מוֹעֵלִים בּוֹ, שֶׁאִם חֲשַׁב
 מִחֲשַׁבַּת פִּיגוּל בְּקִדְשֵׁים קָלִים אִין מוֹעֲלִין בּוֹ, וְזֶה בּוֹדָאִי אֲפִילוּ
 לֵאחֲרֵי הוֹרִיקָה, כִּי קוֹדֵם זִרְיקָה לְעוֹלָם אִין מַעִילָה בְּקִדְשֵׁים קָלִים,
 וְהִינוּ מִשּׁוּם שׁוֹרִיקַת פִּיגוּל אֵינָה מְבִיאָה אֶת בֶּשֶׁר קִדְשֵׁים קָלִים
 לְכָלל קִדְשֵׁי ה', וְאִם כְּדִבְרִין שְׁבַקְדִּישֵׁי קִדְשֵׁים אִין מוֹעֵלִים בָּהֶם
 לֵאחֲרֵי זִרְיקָה, קֶשֶׁה, לְיַפְלוג בְּרִישָׁא – הִיָּה לֹו לְתֵנָה לְחֶלֶק בְּרִישָׁא,
 לְגַבִּי קִדְשֵׁי קִדְשֵׁים עֲצֻמָּם, וְלִיתְנִי וְלִשְׁנוֹת כְּרָן, לְפָנֵי זִרְיקָה
 מוֹעֲלִין בּוֹ, לֵאחֲרֵי זִרְיקָה אִין מוֹעֲלִין בּוֹ, וְזֶה שֶׁלֹּא שָׁנָה הֲתֵנָה כֶּךָ,
 מוֹכַח שֶׁאִם פִּיגוּל בְּקִדְשֵׁי קִדְשֵׁים, גַּם לֵאחֲרֵי זִרְיקָה מוֹעֵלִין בּוֹ
 וְכְדִבְרֵי רַב גִּידֵל, וּלְפִיכָךְ לֹא מֵצָא הֲתֵנָה מְקוֹם לְחֶלֶק בְּעֵנִין מַעִילָה
 בְּפִיגוּל, אֲלֹא בֵין קִדְשֵׁי קִדְשֵׁים לְקִדְשֵׁים קָלִים.
 הַגְמָרָא חֲזוּרָת לְבַרר אִם אַכֵּן מוֹכַח מִהַבְרִיתָא כִּרְב גִּידֵל. אִומֶרֶת
 הַגְמָרָא: הֵהוּא וְדָאִי מְסִייעָ לִיה – מִהֲסִיפָא שְׁשִׁנּוּ שׁוֹרִיקַת קִדְשֵׁים
 קָלִים בְּפִיגוּל אֵינָה מְבִיאָה לִידֵי מַעִילָה, בּוֹדָאִי מוֹכַח כְּדִין הַשְּׁנִי
 שֶׁל רַב גִּידֵל, לִיפָא – הָאִם נֹאמֵר הוּאִיל וּמְסִייעָ לִיה סִיפָא, מְסִייעָ
 לִיה נָמִי רִישָׁא – כְּשֶׁם בְּסִיפָא מוֹכַח כְּדִינוּ הַשְּׁנִי שֶׁל רַב גִּידֵל, כֶּךָ
 מִהֲרִישָׁא מוֹכַח כְּדִינוּ הָרִאשׁוֹן, כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוּמָךְ, שֶׁמִּכָּךְ שֶׁלֹּא
 חִילַק הֲתֵנָה בֵין קוֹדֵם זִרְיקָה לֵאחֲרֵי זִרְיקָה, מִשְׁמַע שְׁסוּבֵר בְּשַׁבְּדִישֵׁי
 קִדְשֵׁים גַּם לֵאחֲרֵי זִרְיקָה מוֹעֵלִים, וְכַדְעָת רַב גִּידֵל. אִךְ הַגְמָרָא
 דּוּחָה רֵאדִיָּה זֶה, שִׁיש לּוֹמֵר שֶׁמָּה שְׁשִׁנּוּ בְּרִישָׁא שְׁמוּעֵלִים בְּקִדְשֵׁי
 קִדְשֵׁים, הִיָּינוּ דּוּקָא לְפָנֵי זִרְיקָה, אֲבָל לֵאחֲרֵי זִרְיקָה אִין מוֹעֵלִים,
 וְזֶה שֶׁלֹּא נִקֵּט הֲתֵנָה חִילּוּק זֶה, אֲלֹא נִקֵּט הַחִילּוּק שְׁבִין קִדְשֵׁי
 קִדְשֵׁים לְקִדְשֵׁים קָלִים, מִשּׁוּם שְׁבַקְדִּישֵׁים קָלִים פְּסִיקָא לִיה –
 הַחִילּוּק מוֹחֲלֵט, שֶׁבְּכָל עֵנִין אִין מוֹעֵלִים בְּפִיגוּל שְׁלֵהָ, אֲבָל הָבֵא
 – בְּקִדְשֵׁי קִדְשֵׁים, לֹא פְסִיקָא לִיה – אֵינוּ מוֹחֲלֵט, כִּי יֵשׁ חִילּוּק בֵין
 קוֹדֵם זִרְיקָה לֵאחֲרֵי זִרְיקָה, וְחִבִּיב לֹו לְנִקּוּט אֹפֶן שֶׁל פִּיגוּל שֶׁבְּכָל
 אֹפֶן לֹא מוֹעֵלִים בּוֹ.
 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵהָ: בְּלָל אֲמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כָּל שְׁהִיתָהּ לָהּ שְׁעָתָה הִיתָר
 לְבִהְיִים אִין מוֹעֲלִין בָּהּ, וְכָל שֶׁלֹּא הִיתָהּ לָהּ שְׁעָתָה הִיתָר לְבִהְיִים
 מוֹעֲלִין בָּהּ, אִיזוּהִי שְׁהִיתָהּ לָהּ שְׁעָתָה הִיתָר לְבִהְיִים וְ– אִף שֶׁאֲחֵר כֶּךָ
 נִפְסְלוּ וְאִסּוּרִים לְכַהֲנִים, שְׁלֵהָ וְשִׁנְמָמָת וְשִׁינְצָתָה, וְאִיזוּהִי שֶׁלֹּא
 הִיתָה לָהּ מַעוֹלָם שְׁעָתָה הִיתָר לְבִהְיִים, שְׁנִשְׁחָטָה חֲזִין לְמִנְהָ וְחִין
 לְמִקּוּמָהּ וְשִׁקְבָּלוּ פְּסוּלִין וְזִרְקוּ אֶת דָּמָהּ.
 הַגְמָרָא עוֹבֵרֶת לְדוֹן בְּבִיאוּר 'שְׁעָתָה הִיתָר' הַנּוֹכַחַת בְּמִשְׁנָה: אֲמֵר
 לִיה בְּרַב קֶפְרָא לְבִר פְּתֵר, בֵּן אֲחִוִּי, רָאָה מָה אֲתָה שׁוֹאֲלִי לְמַתָּר
 בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ – רָאָה לְעֵינִי וּלְדַקְדֵּק בְּעֵנִין 'שְׁעָתָה הִיתָר' הָאִמּוּרָה
 בְּמִשְׁנָה, כְּדִי שְׁנִישָׁא וְנִיתֵן בָּהּ לְמַחֵר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לְבַרר אֶת
 מִשְׁמַעוּתָהּ. וְכֶךָ הִיתָה שְׁאֵלָתוֹ: הִיתָר שְׁחִיקָה שְׁנִינוּ – הָאִם מָה
 שְׁשִׁנּוּ 'שְׁהִיתָה לָהּ שְׁעָתָה הִיתָר', דִּי בִכָּךְ שֶׁנִּשְׁחָטָה בְּהִיתָר, כְּדִי
 שֶׁתֵּצֵא מִיַּד מַעִילָה, וּמַעֲתָה אֲפִילוּ אִם אִירַע בָּהּ פְּסוּל בְּשֹׂאֵר
 הַעֲבוּדוֹת, אִין מוֹעֵלִים בָּהּ.

הַגְמָרָא מְבִיאָה רֵאדִיָּה נּוֹסֶפֶת שֶׁבְּבִרְיָתָא מְדוּבֵר בַּחֲטָאֵת וְלֹא
 בְּעוֹלָה: וְעוֹד רֵאדִיָּה שֶׁבְּבִרְיָתָא מְדוּבֵר בַּחֲטָאֵת, דְּקִתְּנִי סִיפָא
 וְ– שְׁשִׁנּוּ בְּסִיפָא, לִין דָּמָה שֶׁל בַּהֲמַת הַקֶּרֶבֶן, אִף עַל פִּי שְׁחִיר
 וְזִרְקוּ, מוֹעֲלִין בּוֹ וְ– בְּקֶרֶבֶן, וְהִבִּינָה הַגְמָרָא שֶׁמָּה שֶׁנִּקֵּט הֲתֵנָה פְּסוּל
 שֶׁל לִינָה, הוּא לֹא דוּקָא, אֲלֹא הוּא הִדִּין אִם אִירַע בְּקֶרֶבֶן פְּסוּל
 שֶׁל פִּיגוּל, אִין הוֹרִיקָה מוֹצִיאָתוֹ מִיַּד מַעִילָה. מוֹכִיחָה הַגְמָרָא: אִי
 אֲמֵרֶת בְּחִטָּאֵת שְׁפִיר – אִם נֹאמֵר שֶׁמְדוּבֵר בַּחֲטָאֵת, מוֹבֵן
 הַדְּבַר, שֶׁהוּצֵרֶךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ שׁוֹרִיקָה פְּסוּלָה אֵינָה מוֹצִיאָה מִיַּד
 מַעִילָה, אֲלֹא אִי אֲמֵרֶת שֶׁמְדוּבֵר בְּבִרְיָתָא בְּעוֹלָה, צְרִיכָא לְמִימַר –
 וְכִי הוּצֵרֶךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁאִין הוֹרִיקָה מוֹצִיאָה מִיַּד מַעִילָה, וְהִי
 בְּעוֹלָה גַּם אִם הִיא כְּשִׁירָה, אִין זִרְיקָת דְּמָה מוֹצִיאָה מִיַּד מַעִילָה,
 שֶׁהִי אִין בְּשִׂרָה נִיתֵר לְכַהֲנִים אֲלֹא קֶרֶב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. וְכִין
 שֶׁבְּהַכְרַח שֶׁמְדוּבֵר בַּחֲטָאֵת, מִמִּילָא מוֹכַח כְּדִבְרֵי רַב גִּידֵל שׁוֹרִיקַת
 פִּיגוּל אֵינָה מוֹצִיאָה מִיַּד מַעִילָה.
 אִומֶרֶת הַגְמָרָא: סִיפָא וְדָאִי מְסִייעָ לִיה – מִהֲסִיפָא אַכֵּן יֵשׁ רֵאדִיָּה
 לְדִבְרֵי רַב גִּידֵל, שֶׁהִי שְׁנִינוּ בָּהּ בְּפִירוּשׁ שׁוֹרִיקָה מִדֵּם שֶׁלֹּא אֵינָה
 מוֹצִיאָה מִיַּד מַעִילָה, וְדִיִּיקֵנוּ מִכָּךְ שֶׁהוּא הִדִּין בְּפִיגוּל אִין הוֹרִיקָה
 מוֹצִיאָה מִיַּד מַעִילָה. אִמָּנֵם יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק, רִישָׁא מָאִי – הָאִם גַּם
 מִהֲרִישָׁא מוֹכַח כְּדִבְרֵי רַב גִּידֵל, שֶׁכֵּן הוּאִיל וּמְסִייעָ לִיה סִיפָא,
 מְסִייעָ לִיה נָמִי רִישָׁא – כְּשֶׁכֵּם שֶׁהֲסִיפָא מִזְבַּחַת בַּחֲטָאֵת כֶּךָ גַּם
 הִרִישָׁא, וְהִי שְׁנִינוּ בָּהּ 'הַפִּיגוּל לְעוֹלָם מוֹעֵלִים בּוֹ', וּמִשְׁמַע גַּם
 לֵאחֲרֵי זִרְיקָה, וְכְדִבְרֵי רַב גִּידֵל.
 הַגְמָרָא מְתַחֶה עַל מָה שֶׁאֲמִירוּ שֶׁמִּהֲסִיפָא מוֹכַח בּוֹדָאִי כְּדִבְרֵי רַב
 גִּידֵל. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: סִיפָא (לֹא) וְדָאִי מְסִייעָ לִיה – וְכִי מִהֲסִיפָא
 יִשְׁנָה בּוֹדָאִי רֵאדִיָּה לְרַב גִּידֵל, שׁוֹאֲלָת הַגְמָרָא עַל הַמִּקְשָׁן: מַה
 דְּעָתוֹ שֶׁהוּא תִמָּה עַל כֶּךָ שֶׁאֲמִירוֹ שֶׁמִּהֲסִיפָא מוֹכַח כִּרְב גִּידֵל,
 וְסוּבֹר שֶׁאֵינָה רֵאדִיָּה, מָאִי שְׁנָא – וְכִי מָה נִשְׁתַּנָּה פְּסוּל לִינָה מִפְּסוּל
 פִּיגוּל, וְכֶשֶׁם שֶׁדֵּם שֶׁנִּפְסַל בְּלִינָה שְׁנוּרָק, לֹא מוֹעִילָה הוֹרִיקָה
 לְהוֹצִיא מִיַּד מַעִילָה, כֶּךָ לֹא תוֹעִיל בְּפִיגוּל, וּמִדּוּעַ הוּא סוּבֹר
 שֶׁאֵינָה רֵאדִיָּה. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא שִׁיש לְחֶלֶק בִּינִיחָם: הֵלֵךְ דְּקִתְּנִי
 בְּיָדִים – הֵלֵכָה שֶׁנִּחְשַׁבַּת כְּמוֹ שֶׁעֲשָׂא בִידִים, שֶׁהִי הִיא בָּאָה
 מִתּוֹךְ כֶּךָ שֶׁמִּנְעָה אֶת עֲצָמוֹ מִלְּזוּרֹק אֶת הָדֵם, לְפִיכָךְ בָּהּ לֹא מְתַנִּי
 וְ– לֹא מוֹעִילָה) הוֹרִיקָה לְאַפְסוּן וְ– לְהוֹצִיא מִיַּד מַעִילָה, כִּי קִנְסוּהוּ
 עַל כֶּךָ שֶׁלֹּא נִזְדַּרְז לְזוּרֹק אֶת הָדֵם קוֹדֵם שִׁיפְסֹל. אֲבָל מִתְּשַׁבָּה שֶׁל
 פִּיגוּל, לֹא קָא עֲבִיד בְּיָדִים, שֶׁכָּל הַפְּסוּל הוּא רַק בְּמִחְשַׁבָּה, שֶׁמָּא
 מְתַנִּי לִיה וְ– מוֹעִילָה לֹו זִרְיקָה לְאַפְסוּן וְ– לְהוֹצִיא מִיַּד מַעִילָה.
 הַגְמָרָא מְבִיאָה רֵאדִיָּה לְדִבְרֵי רַב גִּידֵל. אִומֶרֶת הַגְמָרָא: לִיפָא הָא –
 הַבְרִיתָא דְּלֶחֱלֹן מְסִייעָ לִיה – לְרַב גִּידֵל. שְׁשִׁנּוּ בָּהּ, הַפִּיגוּל
 בְּקִדְשֵׁי קָדְשֵׁים מוֹעֲלִין בּוֹ – קִדְשֵׁי קִדְשֵׁים שֶׁחֲשַׁב בָּהֶם מִחֲשַׁבַּת
 פִּיגוּל, מוֹעֵלִים בָּהֶם. מִבְּרִית הַגְמָרָא: לֹא אִף עַל גְּבִי דְּזֶרֶק, וּמְסִייעָ
 לִיה – וְכִי לֹא מְדוּבֵר שֶׁם אֲפִילוּ שׁוֹרֵק אֶת הָדֵם, וְאִם כֵּן יֵשׁ מִכָּךְ
 רֵאדִיָּה לְדִבְרֵיו, שׁוֹרִיקַת פִּיגוּל בְּקִדְשֵׁי קִדְשֵׁים אֵינָה מוֹצִיאָה מִיַּד
 מַעִילָה. דּוּחָה הַגְמָרָא אֶת הָרֵאדִיָּה: לֹא כְּפִי שֶׁאֲמִירוֹ, אֲלֹא מָה
 שֶׁאֲמִירוֹ שְׁמוּעֵלִים, הוּא דּוּקָא בְּדָלָא זָרָק.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז סיון, תשט"ו

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מכתבי אודות ההכרח המוחלט להקמת חזית מאוחדת לבחירות מכל המפלגות הדתיות, בטח
 נתקבל בעתו, ותקוותי חזקה שכבודו יצאל השעות האחרונות לגשם הדבר, ובודאי שבתוקף המתאים
 יש בידו להתגבר על המכשולים שבזה.

ברבֿרכָה.

מ. ש. ליובאוויטש

מִה לְצַבּוֹר שֶׁלֹא הַחֲמִירוּ בָהֶם, שֶׁכֵּן אֵין חֲבִיבִין אֱלָא עַל חֹטֵא כֹזֵה
 שָׁבָא עַל יַד הָעֵלֶם דְּכָר עִם שְׁנֵי מַעֲשֵׂה – שֶׁנֶּעֱלַמָּה הִחֲלָכָה מִבֵּית
 דִּין, וְעַל יַד כִּךְ עָשׂוּ הַצִּיבּוֹר אֶת הַעֲבִירָה בִּשְׁגָגָה, אֲבָל יַחִיד וְנִשְׂיָא
 שֶׁהַחֲמִירוּ בָהֶם יוֹתֵר, שְׁחִיבִים אִף בַּחֲטָא שְׁאִינוּ בָּא עַל יַד
 שֶׁנֶּעֱלַמָּה מֵהֶם הִחֲלָכָה, כִּי לּוֹמֵר שֶׁהַחֲמִירוּ לְחִיבִים חֲטָאֵת אִף
 כִּשְׂאֵן יִדְעָה וְדָאִית שַׁחֲטָא. נִמְצָא אִיפּוֹא שֶׁשְׁלֹשֶׁת הַפְּסוּקִים
 נִצְרָכִים, וְכִיצַד נִתֵּן לּוֹמֵר שֶׁאֶחָד מֵהֶם מִיּוֹתֵר כְּדִי לִלְמַד שֶׁאִף אִם
 נּוֹדַע לּוֹ הַחֲטָא לֵאחֲרֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים, חִיב לְהִבְיָא חֲטָאֵת.
 מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא אֶת דְּבָרֵי רַבִּי זְעִירָא: מִחֲדָא יִדְעָה לֹא אֲתִיָּא –
 אֲמִנָּם מִחֲמַת פִּירְכּוּת אֱלֹו אִי אִפְשָׁר לִלְמוֹד מִיִּדְעָה הָאֲמִוּרָה
 בַּחֲטָאֵת אַחַת, אֶת הַשְּׁתֵּים הָאֲחֵרוֹת, מִכָּל מְקוֹם תִּיתִי חֲדָא יִדְעָה
 מִתַּרְצִי – נִלְמַד אֶת הָאֶחָת מֵהַשְּׁתֵּים הָאֲחֵרוֹת, שֶׁתִּכְתּוּב הַתּוֹרָה
 יִדְעָה רַק בְּשֵׁתִי חֲטָאוֹת, וְנִלְמַד אֶת הַחֲטָאֵת הַשְּׁלִישִׁית מִשְׁתִּיקָה,
 וְאִם כֵּן עֲדִיין יֵשׁ לָנוּ יִדְעָה אַחַת מִיּוֹתֵר, לְדַרוֹשׁ שֶׁאִם חֲטָא קוֹדֵם
 יוֹם כִּיפּוֹר וְנוֹדַע לּוֹ שַׁחֲטָא רַק לֵאחֲרֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים שְׁחִיב לְהִבְיָא
 חֲטָאֵת.
 מִבִּרְרַת הַגִּמְרָא אִיזוּ יִדְעָה נִתֵּן לִלְמוֹד מִשְׁתֵּי הַיִּדְעוֹת הָאֲחֵרוֹת:
 אִם נִאֲמַר שֶׁלֹא נִכְתּוּב יִדְעָה לִנְפִי חֲטָאֵת יַחִיד, וְתִיתִי – וְנִלְמַד חֲטָאֵת
 יַחִיד מִנְּשִׂאֵי וְצַבּוֹר, אִיכָּא לְמִיפְרָךְ, מִה לְנִשְׂאֵי וְצַבּוֹר, שֶׁהֵם קְלִים, שֶׁכֵּן
 אֵין חִיבִים קֶרֶבֶן בְּשִׁמְעִית קוֹל – בְּשׁוֹבַעַת הָעֵדוּת, שֶׁכָּל אִדָּם חֲטָא
 קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, וְנִשְׂאֵי וְצַבּוֹר אֵינֶם שְׁיִיבִים בְּקֶרֶבֶן זֶה, תִּאֲמָר
 בְּיַחֲדִי שֶׁנִּשְׂשֵׁי בְּשִׁמְעִית קוֹל, וְיִתְכַּן שֶׁהַחֲמִירוּ בּוֹגֵם לְחִיבּוֹ בַּחֲטָאֵת אִף
 כִּשְׂאֵן יִדְעָה וְדָאִית שַׁחֲטָא. וְאִם נִאֲמַר שֶׁלֹא נִכְתּוּב קָרָא יִדְעָה לִנְפִי
 צַבּוֹר, וְתִיתִי – וְנִלְמַד, שֶׁצִּרִּיךְ יִדְעָה בְּצִיבּוֹר מִיִּדְעָה יַחֲדִיד וְנִשְׂאֵי, אִף
 עַל זֶה אִיכָּא לְמִיפְרָךְ, מִה לְיַחֲדִי וְנִשְׂאֵי, שֶׁהִקְיָלוּ בָהֶם, שֶׁכֵּן יֵשׁ בְּקֶרְבָּנָן
 נִקְבָּה, וְהִינּוּ לִיחִיד בְּכָל חֲטָאוֹתֵיהֶם, וְלִנְשִׂאֵי בַּחֲטָאֵת שֶׁל עֲבוּדָה זֹרָה,
 תִּאֲמָר צַבּוֹר, שֶׁלְעוֹלָם אֵין בְּקֶרְבָּנָן נִקְבָּה, וְיֵשׁ לּוֹמֵר שֶׁהַחֲמִירוּ בָהֶם
 שְׁחִיבִים לְהִבְיָא חֲטָאֵת אִף כִּשְׂאֵן יִדְעָה וְדָאִית שַׁחֲטָא.
 מִבְּאֵר הַגִּמְרָא: אֵלָּא כִּי הוּא הִלְמוּד, לֹא נִכְתּוּב יִדְעָה לִנְפִי
 נִשְׂאֵי, וְתִיתִי – וְנִלְמַד אֶת דִּינוֹ מִיִּדְעָה יַחֲדִיד וְצַבּוֹר, וּמֵאִי פִּרְכָּת –
 וְזֶה תִּרְצָה לְהַקְשׁוֹת עַל לִימוּד זֶה, אִי מִשּׁוֹם שְׁדוּקָא צִיבּוֹר אֵינֶם
 חִיבִים אֲלָא בִּידְעָה וְדָאִית, מִשּׁוֹם שִׁישׁ בָּהֶם קוֹלָא דְּצִיבּוֹר לְעוֹלָם
 אֵין בְּשִׁמְעִית הַקּוֹל – בְּחִיּוֹב קֶרֶבֶן שְׁבוּעַת הָעֵדוּת, וְאִילוּ נִשְׂאֵי יֵשׁ
 פַּעֲמִים שֶׁהוּא חִיב עַל שְׁמִיעַת הַקּוֹל, כִּגוֹן שֶׁתִּבְעוּ מֶלֶךְ אַחֵר,
 שֶׁמֶלֶךְ מַעֲיִד לְמֶלֶךְ, אוֹ שֶׁתִּבְעוּ לְהַעֲדִי לָהּ, וְאִחֵר כֵּן נַעֲשֶׂה מֶלֶךְ.
 [כִּן הַצִּיבּוֹר קָל בְּכָךְ שְׂאִין חֲבִיבִין חֲטָאֵת אֱלָא עַל חֹטֵא שֶׁהוּא אִף
 עַל יַד הָעֵלֶם דְּכָר – שֶׁנֶּעֱלַמָּה מֵהֶם הִחֲלָכָה כּוּן], אִין לְפִירוֹךְ כִּךְ,
 מִשּׁוֹם שִׁישׁ לּוֹמֵר שֶׁיַּחֲדִי יוֹכִיבֵת, שְׂאִין בּוֹ קוֹלוֹת אֱלֹו, כִּין ((דִּאֲנוּ))
 [דִּאֲנוּ] בְּשִׁמְעִית הַקּוֹל, שֶׁהוּא חִיב קֶרֶבֶן שְׁבוּעַת הָעֵדוּת, וְכֵן
 הוּא חִיב חֲטָאֵת אִף אִם חֲטָא כִּשְׁלָא נֶעֱלַמָּה מִמֶּנּוּ הִחֲלָכָה, וְאִף עַל
 פִּי כֵן אִינוּ מִבְיָא חֲטָאֵת אֲלָא בִּידְעָה בְּרוּרָה, וְיֵשׁ לִלְמוֹד שֶׁאִף
 נִשְׂאֵי אִינוּ מִבְיָא חֲטָאֵת אֲלָא כִּשִּׁישׁ לּוֹ יִדְעָה בְּרוּרָה שַׁחֲטָא, הֵגֵם
 שְׂאִין בּוֹ אֶת הַקּוֹלוֹת שִׁישׁ בְּצִיבּוֹר. וְאִי – וְאִם תִּאֲמַר שְׂאִין לִלְמוֹד
 נִשְׂאֵי מִיַּחֲדִי, מִשּׁוֹם דְּדוּקָא בִּיחִיד אֵין צִרִּיךְ יִדְעָה וְדָאִית, כִּין
 שִׁישׁ בּוֹ קוֹלָא שִׁישׁ בְּכָל קֶרְבָּנָן נִקְבָּה – שֶׁבְּכָל חֲטָאוֹ מִבְיָא הַיַּחֲדִיד
 נִקְבָּה, שֶׁלֹא כִּמוֹ נִשְׂאֵי שֶׁרַק בְּעֲבוּדָה זֹרָה מִבְיָא נִקְבָּה. אִין לּוֹמֵר
 כִּךְ, שֶׁהִרִי צַבּוֹר יוֹכִיבֵת, שֶׁאִף שֶׁהַחֲמִירוּ עֲלֵיהֶם דִּאֵין בְּקֶרְבָּנָן נִקְבָּה,
 אִף עַל פִּי כֵן עַד דָּאִית לֵהוֹן יִדְעָה לֹא מִתִּיב – אִינוֹם חִיבִים קֶרֶבֶן
 אֲלָא בִּידְעָה וְדָאִית, וְיֵשׁ לִלְמוֹד מִיַּחֲדִי וְצִיבּוֹר שֶׁנִּאֲמַר בָּהֶם יִדְעָה
 שֶׁאִף בְּנִשְׂאֵי יֵשׁ צוּרֵךְ בִּידְעָה, וְאִם כֵּן לְמַה לִּי דְּכִתְבִי – מִפְּנֵי מַה
 נִאֲמַרְהָ יִדְעָה לִנְפִי, נִשְׂאֵי, וְדָאִי אִם אִינוּ עֲנִין לְנוֹשִׁיָּה – אִם אֵין
 הַפְּסוּק נִצְרָךְ לְנִשְׂאֵי, דָּאִי אֲתִיָּא – שֶׁהִרִי דִינוֹ נִלְמַד מִיַּחֲדִי וְצַבּוֹר,
 תִּנְהִי עֲנִין – יֵשׁ לִלְמוֹד מִכָּאן דְּבַר אַחֵר, לְהִיכָא דְּמִתְיַדַּע לִיהָ בְּתַר
 יוֹם הַכִּיפּוּרִים – לְמִי שֶׁנּוֹדַע לּוֹ לֵאחֲרֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים שַׁחֲטָא, דְּמִתְיַדַּע
 חֲטָאֵת – שֶׁצִּרִּיךְ הוּא לְהִבְיָא חֲטָאֵת, שֶׁלֹא כִיפַר עֲלָיו יוֹם
 הַכִּיפּוּרִים, הֵגֵם שֶׁלֹא הִכִּיר בַּחֲטָאוֹ אֲלָא הַמְקוֹם.
 דּוּחָה הַגִּמְרָא אֶת הַתִּירוֹן: אֲפִי אֲמַר, אִי דִלָּא בְּתִיב – אִם לֹא הִיָּה
 נִאֲמַר יִדְעָה לִנְפִי נִשְׂאֵי, מִיַּחֲדִי וְצַבּוֹר לֹא אֲתִי – לֹא הִיָּה דּוֹרֵשִׁים
 מִיַּחֲדִי וְצִיבּוֹר שְׁנִשְׂאֵי צִרִּיךְ שֶׁתִּנְהִי לּוֹ יִדְעָה וְדָאִית, מִשּׁוֹם דְּאִיכָּא
 לְמִיפְרָךְ שְׂאִין נִשְׂאֵי דּוּמָה לִיחִיד וְצִיבּוֹר, מִה לְיַחֲדִי וְצַבּוֹר שֶׁכֵּן אֵין
 הֵם עֲשׂוֹיִין לְהַשְׁתַּנּוּת מִדִּינָם, תִּאֲמַר

מִבְיָא אֶת מִנְחָתָהּ, הוּא כְּדִי לְבַרֵּר אִם נִטְמָאָה אוֹ לֹא, לְכֵן אִף
 שֶׁנִּתְכַּפְּרָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, צִרִּיכָה לְהִבְיָא אֶת מִנְחָתָה.
 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא מִדִּין נוֹסֵף: אֱלָא מַעֲתָה, שֶׁכָּל חֲטָא שְׂאִין מִכִּיר בּוֹ
 אֲלָא ה', יוֹם הַכִּיפּוּרִים מִכְפֵּר, עֲנִלָּה עֲרוּפָה שֶׁצִּרִּיכִים לְהִבְיָא אִם
 נִמְצָא הֲרוֹג וְאֵין יָדוּעַ מִי כְּהֹהֵן, וְלֹא הִבְיָאוּהָ עַד שֶׁצִּרִּיךְ עֲלֶיהָ יוֹם
 הַכִּיפּוּרִים וְכו', לֹא יִבְיָאוּהָ כָּלל, כִּין שֶׁכֵּבֶר בְּתוֹכָהּ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים.
 מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: אֲמַר אֲפִי, אִין חֲטָא זֶה מִתְכַּפֵּר בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים,
 כִּין שְׂאִינוּ חֲטָא שְׂאִין מִכִּיר בּוֹ אֲלָא ה', שֶׁהִרִי הַהוּרָג מִכִּיר בַּחֲטָא,
 שִׁיּוּדַע שֶׁהִרְגֵּה. עוֹד מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: יִכָּא אֲמַר, אֲמַר קָרָא – נִאֲמַר
 בַּפְּסוּק (בְּמִדְבָּר לֵה ל') 'לְאֶרְצָן לֹא יִכְפֹּר לָרֶם אֲשֶׁר שָׁפַךְ בָּהּ גִּו' כִּי אִם
 בְּדָם שָׁפַכּוּ, וְהִינּוּ שְׂאִין מִתְכַּפֵּר עוֹן רִצִּיחָה אֲלָא בְּהִרְיַגַת הַהוּרָג
 כִּשִּׁיּוּדַע מִי הֲרוֹג אוֹ בַּחֲבֵר עֲגִלָּה עֲרוּפָה כִּשְׂאִין יָדוּעַ מִי הֲרוֹג,
 וְלִמְדִים אִיזוּ שֶׁאִין דְּבַר אַחֵר מִכְפֵּר בּוֹ, וּמִשּׁוֹם כִּי אִף יוֹם
 הַכִּיפּוּרִים אֵינוֹ מִכְפֵּר. עוֹד מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: רַב פָּאָא אֲמַר, אֲמַר
 קָרָא – נִאֲמַר בַּפְּסוּק בְּמַה שְׁאוּמְרִים הַכֹּהֲנִים בְּעִרְפַת הָעֲגִלָּה (וְרַבִּים
 כֹּא ה') 'כִּפֹּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גִּו' אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה'', וּמִמָּה שֶׁנִּאֲמַר 'אֲשֶׁר
 פָּדִיתָ, אֲנוּ לְמִדֵּים שְׂרָאוֹיָה בְּכֹרָה וְזוֹ שֶׁתְּכַפֵּר עַל יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, שֶׁהֵם
 אֱלֹו שֶׁנִּפְדּוּ עַל יַד ה', וְאִף שֶׁכֵּבֶר עֲבָרוּ כִּמָּה יָמִי כִיפּוּרִים מִשִּׁיּוּדַע
 מִצְרַיִם, עֲדִיין צִרִּיכִים הֵם כְּפָרָה אִם נִמְצָא חָלָל, וּמוֹכַח שְׂאִין יוֹם
 הַכִּיפּוּרִים מִכְפֵּר עַל עוֹן זֶה.
 הַגִּמְרָא מִבְּרַת אֶת הָדִין בְּאוּפֵן שֶׁנּוֹדַע לּוֹ הַחֲטָא לֵאחֲרֵי יוֹם
 הַכִּיפּוּרִים. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: הֲשָׂתָא דְּאֲמַרְת – עֵתָה שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁשְׂאֵא
 שְׂאִין מִכִּיר בּוֹ אֱלָא הַמְקוֹם, יוֹם הַכִּיפּוּרִים מִכְפֵּר עֲלָיו, אִיכָּא כִי
 מִתְיַדַּע לִיהָ בְּתַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים נִמִּי לֹא מִיַּתִּי חֲטָאֵת – שֶׁמָּא נִאֲמַר
 שֶׁאִף אִם חֲטָא קוֹדֵם יוֹם הַכִּיפּוּרִים, וְלֹא נּוֹדַע לּוֹ שַׁחֲטָא עַד אַחֵר
 יוֹם הַכִּיפּוּרִים, לֹא יִבְיָא חֲטָאֵת, שֶׁהִרִי בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים לֹא הִכִּיר
 בַּחֲטָא זֶה אֲלָא ה', וְהִתְכַּפֵּר לּוֹ חֲטָאוֹ.
 מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: אֲמַר רַבִּי זְעִירָא, לֹא מִצִּית אֲמַרְת – אִין אֶתָּה יִכּוֹל
 לּוֹמַר כֵּן, כִּין דְּכִתְבִיב קָרָא – שֶׁנִּאֲמַר בַּתּוֹרָה 'יִדְעָה' ו–שֶׁמִּבְיָא קֶרֶבֶן
 עַל חֲטָאֵת רַק לֵאחֲרֵי שֶׁנּוֹדַע לּוֹ שַׁחֲטָאן שֶׁלֹא פַעֲמִים, לִנְפִי חֲטָאֵת
 שֶׁל יַחֲדִי, וְנִכְּי חֲטָאֵת שֶׁל נִשְׂאֵי, וְגַם לִנְפִי חֲטָאֵת שֶׁל צַבּוֹר, וְכִין
 שְׁבוּדָאִי אַחַת מִזֵּה מִיּוֹתֵר, יֵשׁ לְדַרוֹשׁ מִמֶּנָּה שֶׁכָּל זִמָּן שִׁיּוּדַע לּוֹ
 צִרִּיךְ לְהִבְיָא חֲטָאֵת, אִף אִם נּוֹדַע לּוֹ אַחֵר שֶׁעֲבָר יוֹם הַכִּיפּוּרִים.
 הַגִּמְרָא מִבְּרַת אִיזוּ מִשְׁלַשֶׁת הַפְּסוּקִים מִיּוֹתֵר לְדַרְשָׁה זֹו. מִקְשָׁה
 הַגִּמְרָא: כִּיצַד אֶתָּה דּוֹרֵשׁ שֶׁאִי יִתּוֹר אַחַד הַפְּסוּקִים הִלְלוּ, וְהִרִי
 צִרִּיכִי – כֹּל 'יִדְעָה' שֶׁנִּאֲמַרו בַּחֲטָאוֹת אֱלֹו נִצְרָכּוֹת הֵן לְגוֹפֵן,
 לּוֹמֵר שְׂאִין מִבְיָאִים אֶת הַקֶּרֶבֶן אֲלָא בִּידְעָה וְדָאִית. וּמִבְּאֵר
 הַגִּמְרָא מִדּוּעַ יֵשׁ צוּרֵךְ בְּשִׁלְשֹׁתָם: כִּין דָּאִי בְּתִיב קָרָא – שֶׁאִם הִיתָה
 הַתּוֹרָה כּוֹתֶבֶת יִדְעָה רַק לִנְפִי חֲטָאֵת יַחֲדִי, הָוָה אֲמִינָא – הִייתִי
 יִכּוֹל לּוֹמַר, דְּכּוֹלֵהוֹן מִיַּחֲדִי לֹא אֲתִיָּא – שֶׁכָּל שְׂאֵר הַחֲטָאוֹת אֵין
 לְלוֹמְדִים מִחֲטָאֵת יַחֲדִי, מִשּׁוֹם דְּאִיכָּא לְמִיפְרָךְ – שִׁישׁ לְפִירוֹךְ מִה
 לְיַחֲדִי שֶׁקָּל הוּא, שֶׁכָּל קֶרְבָּנָן – שֶׁעַל כָּל הַחֲטָאִים הוּא מִבְיָא נִקְבָּה,
 וְלֹא רַק בַּחֲטָא עֲבוּדָה זֹרָה, וְכִמוֹ כֵּן הִקְיָלוּ עֲלָיו שְׂאִינוּ מִבְיָא אֲלָא
 כִּשִּׁיּוּדַע בּוֹדָאִי שַׁחֲטָא, אֲבָל צִיבּוֹר שֶׁהַחֲמִירוּ עֲלֵיהֶם שֶׁתִּמְדִּי הֵם
 מִבְיָאִים זָכֵר, וְנִשְׂאֵי שֶׁהַחֲמִירוּ עֲלָיו שֶׁבְּכָל הָעֲבִירוֹת חוּץ מִעֲבוּדָה
 זֹרָה צִרִּיךְ לְהִבְיָא זָכֵר, יֵשׁ לּוֹמֵר שֶׁהַחֲמִירוּ עֲלֵיהֶם וְצִרִּיכִים לְהִבְיָא
 חֲטָאֵת אִף כִּשְׂאִין לֵהֵם יִדְעָה וְדָאִית.
 מִמִּשְׁכִּיבָה הַגִּמְרָא: וְאִין לּוֹמֵר שֶׁנִּכְתּוּב יִדְעָה רַק לִנְפִי נִשְׂאֵי, וְנִייתִי
 הִנֵּךְ – וְיִלְמְדוּ יַחֲדִי וְצִיבּוֹר מִנְּשִׂאֵי, כִּין שִׁיחִיד מִנְּשִׂאֵי לֹא אֲתִי – אִין
 לִלְמוֹד, מִשּׁוֹם דְּאִיכָּא לְמִיפְרָךְ, מִה לְנִשְׂאֵי שֶׁקָּל הוּא שֶׁכֵּן אֵין הוּא
 מִבְיָא קֶרֶבֶן בְּשִׁמְעִית קוֹל – בְּשׁוֹבַעַת הָעֵדוּת, שֶׁכָּל אִדָּם חִיב קֶרֶבֶן
 עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, אִף נִשְׂאֵי פְטוּר, כִּין שְׂאִינוּ שִׁיךְ בְּעֵדוֹת שֶׁהִרִי מֶלֶךְ
 אִינוּ מַעֲיִד בְּבֵית דִּין, וְיִתְכַן שֶׁלֵּכֵן אֲמַרְהָ תּוֹרָה שֶׁחִיּוּבוֹ הוּא רַק
 בִּידְעָה וְדָאִית, הָאֵם תִּאֲמַר דִּין זֶה גַּם בְּיַחֲדִי, שֶׁחֲמִירוֹ הוּא, שֶׁכֵּן יִשְׁנֵן
 בְּשִׁמְעִית קוֹל, וְיֵשׁ לּוֹמֵר שְׁחִיבִים אִף כִּשְׂאִין לּוֹ יִדְעָה וְדָאִית. וְצַבּוֹר
 מִנְּשִׂאֵי גַם כֵּן לֹא אֲתִי – אִין לִלְמוֹד, מִשּׁוֹם דְּאִיכָּא לְמִיפְרָךְ, מִה
 לִנְשִׂאֵי שֶׁהוּא קָל שֶׁכֵּן יֵשׁ בְּקֶרְבָּנָן נִקְבָּה, שֶׁהִרִי עַל חֲטָא שֶׁל עֲבוּדָה
 זֹרָה אִף נִשְׂאֵי מִבְיָא נִקְבָּה, אֲבָל צִיבּוֹר שֶׁלְעוֹלָם אֵין בְּקֶרְבָּנָם
 נִקְבָּה, יֵשׁ לּוֹמֵר שֶׁהַחֲמִירוּ בָהֶם יוֹתֵר, וְאִף כִּשְׂאִין יִדְעָה וְדָאִית
 שַׁחֲטָא, חִיבִים לְהִבְיָא חֲטָאֵת. וְכֵן אֵין לּוֹמֵר שֶׁנִּכְתּוּב יִדְעָה רַק
 לִנְפִי צַבּוֹר, [וְנִייתִי] – וְנִלְמַד יַחֲדִי וְנִשְׂאֵי מִיָּנָה, כִּין דְּאִיכָּא לְמִיפְרָךְ,

בין כשנפסלו מחיים ובין כשנפסלו לאחר שחיטה, או שדין זה הוא
רק כשנפסלו לאחר שנשחטו, אבל אם נפסלו בעודם חיים וחזרו
לכשרותם מותר להקריבם.
כַּעַי רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּעַלֵּי חַיִּים – בהמות קדשים שנפסלו מהקרבה
בעודם חיים, נדחין הם, ואף אם יחזרו לכשרותם דחויים הם, או
לא. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָרִי כְּמֵה שְׁנַיִם גְּדֹלָה בִּינְיָנִי, וְלֹא שְׁמַע הֶלְכָּה
זו מִמֶּנִּי, שבעלי חיים נידחים.
שואלת הגמרא: מִכָּלָל – משמע מזה דְּרַבִּי יוֹחָנָן אֶמְרָה להלכה זו.
משיבה הגמרא: אֵין – אכן אמר רבי יוחנן הלכה זו, דְּאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
כְּמֵה שֶׁל שְׁנֵי שׁוֹתֵפִין, שהקדיש אחד מהשותפים את חלקו בה,
שהוא חֲצִיָּה של הבהמה, והחצי של השותף השני נשאר חולין,
ואחר שהקדיש את חלקו חֹזֵר וְלִקַּח מהשותף את חֲצִיָּה השני,
וְהִקְדִּישָׁה, הדין הוא, שכולה קְדוּשָׁה, ומכל מקום אֵינָה קְרִיבָה,
שכיון שמתחילה כשהקדישה לא היתה ראויה לקרבן, כיון
שחציה היה חולין, אף לאחר שהקדיש את כולה, אינה ראויה
להקרבה. ואם המיר אותה בבהמה אחרת, הרי היא עוֹשָׂה חֲמוּרָה
– מתפסה בקדושתה את הבהמה שהמירו בה, וְתַמְרוּתָה –
והבהמה שהמירו בה, דינה הוא כְּזִיצָא בָּהּ – כדין אותה בהמה,
שקדושה היא ואינה קריבה.
מסיימת הגמרא: שְׁמַע מִיָּנָה תֵּלֵת – יש ללמוד מדברי רבי יוחנן אלו
שלשה דינים בענין דחוי בקדשים. שְׁמַע מִיָּנָה, שבעלי חיים של
קדשים שנפסלו מליקרב, נדחין הם לגמרי, שאף אם חזרו
לכשרותם פסולים הם להקרבה, ולכן פסולה בהמה זו להקרבה,
אף לאחר שהקדיש את כולה, כיון שכבר נדחתה כשהיתה חציה
קדושה. ושלא כרב הסובר (יומא טז) שאין דחוי בקדשים חיים
אלא רק אם נפסלו לאחר שנשחטו. וְשְׁמַע מִיָּנָה, (קדושת דמים
מדה) שאף [דחוי מְעִיקְרָא – קרבן שמתחילת הקדשו היה דחוי,
הוּא דִּיחוּי], ואינו חוזר ונכשר, ושלא כמי שסובר (סוכה לג) שדין
דחוי הוא רק בדבר שהיה ראוי ואחר כך נפסל. ומוכח דין זה
מדברי רבי יוחנן, שהרי בהמה זו לא היתה ראויה מעולם
להקרבה, וסובר שיש בה דין דחוי. וְשְׁמַע מִיָּנָה, שיש דין דחוי אף
בבהמה הקדושה בקדושת דמים, ולא קדושת הגוף, שהרי בהמה
זו כשהקדיש חציה, אינה ראויה להקרבה ולא הקדישה אלא
לדמיה, ואף על פי כן נדחתה מהקרבה לגמרי, אף כשקדשה כולה.
הגמרא מביאה ספק נוסף של רבי אלעזר: קרבן אשם צריך שיהיה
איל השוה שתי סלעים, כַּעַי רַבִּי אֶלְעָזָר, אם הוֹלֵל הַמְּלָאִים בְּעוֹלָם,
ואין איל השוה שתי סלעים, כְּמֵה, מִי אֶמְרִינִי – האם נאמר שמה
שהקפידה התורה שיהיה האיל שוה שתי סלעים, זה רק מפני
ש'מִכָּרְהוּ נְדָרִיכֶם' בְּעִינֵי – שצריך להביא את איל האשם מהבהמות
המובחרות, כלשון הפסוק (דברים יב טז) 'שְׁמֹרָה תִּלְוָאוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר'
אֲנִי מִצְוָה אֲתֶכֶם, וגו' וְכָל מִבְּחָר נְדָרִיכֶם, וְהָא אֵיכָא – ודבר זה
מתקיים אף עתה, הגם שאינו מביא איל בשתי סלעים, שהרי גם
המובחרים ביותר שוים פחות משתי סלעים, ואם יביא מהבהמות
המובחרות שיש, יוצא ידי חובתו. או דִּילְמָא, כְּסָף שְׁקָלִים בְּעִינֵי
וְלִיכָא – הקפידה התורה שיביא דווקא איל ששוה שתי שקלים,
שנאמר (ויקרא טו ט) 'וְהִבִּיֵּאתָ אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' אֵיל תְּמִים מִן הַצֹּאן'
בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאֶשָׁם, ואינו יכול ליצאת ידי
חובתו באיל השוה פחות.
אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּמֵה שְׁנַיִם גְּדֹלָנוּ בְּבֵית הַמִּדְבָּר, וְלֹא שְׁמַעֲנוּ אֵיךְ
יֵדִיהָ הָרִין בְּהֶלְכָּהּ זו. תמדה הגמרא: וְלֹא – וכי לא שמע רבי יוחנן
הלכה זו, וְהָאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן עֲצָמו, שכך אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָי.
מִמֶּנִּי מָה לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה קֶצֶף – מחיר קצוב בקרבנות שצריכים
להביא 'מְחוּפְרֵי כֶּסֶף', שכפרתן מעכבת אותם מלאכול בקדשים,
שְׁמָא יוֹלֵלוּ הַמְּלָאִים בְּעוֹלָם, ולא יוכלו להביא קרבנות במחיר
שקצבה תורה, ונמצא שאין לָהֶן תִּקְנָה לְאִבּוּל בְּקִדְשֵׁי, ומשמע
שנתינת קצבה מעכבת, ואם כן בקרבן אשם שנתנה בו התורה
קצבה, אף אם הוללו הבהמות בכל העולם, אי אפשר להביא איל
שאינו שוה שתי סלעים. מתרצת הגמרא: ודאי שמע רבי יוחנן

יְשֻׁלָּם סֵלַע' האמור בסיפא, תְּשֻׁלָּם דְּסֵלַע – עליו להשלים את
הוצאותיו שיגיעו לכדי סלע נוסף, ודינו שיוסיף להקדש עוד זה
אחד, כדי להשלים את הוצאותיו באיל זה לסכום של הסלע השני.
ומכל מקום מוכח מזה שאין אדם מתכפר בשבח הקדש, שהרי אם
הוא מתכפר מדוע צריך הוא להוסיף לגבור עד שישלים לסלע.
מקשה הגמרא: והרי אֵי כְּבִידָא לִיה לַתְּנָא של הברייטא דְּאֵין אֶדָם
מִתְּכַפֵּר בְּשֻׁבָּה הַקֹּדֶשׁ, כמו שביארה הגמרא את הברייטא, אם כן,
כִּי יִהְיֶה – גם אם יתן להקדש תְּשֻׁלָּם דְּסֵלַע – זה אחד להשלים את
הוצאותיו לסלע, מֵאֵי הוּי – מה בכך, והרי אֵיל בֶּן שְׁתֵּי סָלְעִים בְּעִינֵי
– צריך הוא להביא, וְלִיכָא – ואין כאן איל ששוה שתי סלעים,
שהרי הוא לא הוציא באיל אלא שבעה זוזים, ומה שהאיל שוה
שמונה זוזים זהו מחמת שבח הקדש, וכיצד יכול הוא להכשיר את
האיל על ידי שנותן מכיסו עוד זה להקדש.
מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם, קֶסֶר הַתְּנָא שבברייטא שְׁאֶדָם מִתְּכַפֵּר
בְּשֻׁבָּה הַקֹּדֶשׁ, ומשום כך יכול הוא להקריב איל זה אף שלא הוציא
בו שתי סלעים. מקשה הגמרא: אֵי הֵכִי, תְּשֻׁלָּם דְּסֵלַע לֹא יִתֵּן –
מדוע צריך הוא לתת להקדש עוד זה להשלים את הוצאותיו
לסלע, והרי אין צריך שיוציא באשם שתי סלעים, כיון שיכול
להתכפר בשבח הקדש, ואף שקנאו בסלע, כיון שעתה הוא שוה
שתי סלעים יכול הוא להתכפר בו. מתרצת הגמרא: דִּינֵי מְעִיקָא
דְּקָרְבָנִים תְּשֻׁלְמִין דְּסֵלַע – והוּא טַעֲמָא שצריך להשלים את הוצאותיו
לסלע, דְּיִזְרִיָּה שְׁמָא יִמְרוּ בְּנֵי אָדָם שְׁאֵיל ששוה פחות מִשְׁתֵּי סָלְעִים,
כְּכַפֵּר, ולכן אמרו שאם לא הוציא באיל זה שתי סלעים, יוסיף
ממון להקדש עד שישלים לחשבון שתי סלעים.
הגמרא חוזרת לפשוט את הספק. מבררת הגמרא: מֵאֵי הוּי עֲלָה –
מה הכרעת ההלכה בשאלה זו, של שבח הקדש. פושטת הגמרא:
תָּא שְׁמַע, שנינו בברייטא, המביא לאשמו איל ששְׁשַׁעַת הַפְּרָשָׁה
היה יָפֵה רק סָלַע, וְכַשְׁעַת בְּפָרָה הוּא יָפֵה שְׁתֵּי סָלְעִים, (לא) יִצָּא ידי
חובתו והתכפר באיל זה, אף שנעשה שוה שתי סלעים רק לאחר
שהקדישו, ואם כן מפורש בברייטא זו שאדם מתכפר בשבח
הקדש.
הגמרא מביאה את דעת רבי יוחנן בנידון זה: כַּעַי – נסתפק רבי
אֶלְעָזָר בנידון זה שדנה בו הגמרא, אֶדָם מִתְּכַפֵּר בְּשֻׁבָּה הַקֹּדֶשׁ או
לא. אֲמַר עַל כֶּךָ רַבִּי יוֹחָנָן, תמיה אני, הרי כְּמֵה שְׁנַיִם גְּדֹלָה וְהוּא רַבִּי
אלעזר! בִּינְיָנִי, וְלֹא שְׁמַע הֶלְכָּה זו מִמֶּנִּי.
מבררת הגמרא: מִכָּלָל – משמע מדברי רבי יוחנן אלו, דְּאֲמַרָה רַבִּי
יוֹחָנָן להלכה זו. משיבה הגמרא: אֵין – אכן, רבי יוחנן אמר הלכה
זו, וְעַל הָרָא – ועל משנה זו אֶמְרָה, דְּתָנִן במשנה (מנחות עט), וְלֹד
תוֹרָה – ולד של בהמה שהפרישוה לקרבן תודעה, וְתַמְרוּתָה –
ותמורת תודעה, כלומר בהמת חולין שהמירו אותה בבהמת תודעה,
וְכֵן הַמְּפָרֵשׁ תוֹדָתוֹ וְאִבְדָהּ, וְהַפְּרִישׁ בהמה אֶחָת תַּחְתִּיָּה, ולאחר
מכן נמצאת הראשונה, בכל אלו יכול להקריב את שניהם לתודעה,
ובהקרב הראשונה צריך להביא עמה לחמי תודעה, אך אֵין ולד
התודעה ותמורתה, מְעוּנוֹת לָהֶם. וְשֻׁלַּח רַבִּי חֲנִינָא מְשַׁמִּיָּה דְּרַבִּי
יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ דִּין זה במשנה אֶלָּא אם הקריב את הולד לְאַחַר בְּפָרָה
– לאחר שהקריב את האם ונתכפר בה, דְּאֵין הוֹלֵד אֵין מְעוֹן לָהֶם,
אֶלָּא אם הקריב את הולד לְפָנֵי בְּפָרָה, כְּמֵה, כיון שהוא יוצא
גולד משום נדרו, ודינו כמו התודה עצמה. וְהִי וְלֹד התודה אף
הוא 'שבח הקדש', שהרי גולד לאחר שהוקדשה אמו, ואף על פי
כן אמר רבי יוחנן שיכול הוא להקריבו ולצאת בו ידי חובת נדרו.
אֶמְרָא – מוכח דְּקֶסֶר רַבִּי יוֹחָנָן, שאדם מִתְּכַפֵּר בְּשֻׁבָּה הַקֹּדֶשׁ.
אגב ספיקו זה של רבי אלעזר, שאמר עליו רבי יוחנן 'כמה שנים
גלד זה בינינו וכו', מביאה הגמרא ספיקות נוספים של רבי אלעזר
שאמר עליהם רבי יוחנן לשון זה.
כל הקדשים שהיו ראויים שעשה אחת למזבח ו'נדרו', כלומר, ארע
בהם דבר הפוסל אותם מליקרב על גבי המזבח, אף אם יחזרו ויהיו
ראויים להקרבה, אסור להקריבם, שכיון שהיו פסולים שעשה אחת,
אינם חוזרים לכשרותם. ונחלקו אמוראים (יומא טז) אם דין זה הוא

1 להפריש את הקרבן לשם אותו חטא שעבורו הוא מקריב, ולכן אם
2 הפריש את המעות עבור חטא מסוים אינו יכול לכתחילה לקנות
3 בהם קרבן לחטא אחר, ורק אם טעה ובשוגג הביא את הקרבן על
4 חטא אחר, יצא.

משנה

5 במשנה הקודמת התבאר שאין אדם יכול לשנות בהמה שהפריש
6 על חטא מסוים ולהביאה על חטא אחר. המשנה שלפנינו דנה
7 האם יכול האדם לשנות את מין הבהמה שהוא מביא לחטאת:
8 מביאין מהקדש בשפה, שעירה, כלומר, אדם שהתחייב חטאת יכול
9 להביא כשבה או שעירה, ואם הפריש מעות לקנות בהם כשבה,
10 יכול לשנות ולהביא בהם שעירה. ומהקדש שעירה, בשפה – ואם
11 הפריש מעות כדי להביא מהם שעירה, יכול לשנותם ולהביא בהם
12 כשבה.

13 ובקרבן עולה ויורד, שהעשיר מביא בהמה והעני עוף והעני
14 ביותר מביא סולת, יכול לשנות מהקדש – ממעות שהפריש להביא
15 מהם בשפה ושעירה, ולהביא בהם תורין ובני יונה. ומהקדש –
16 וממעות שהפריש להביא מהם תורין ובני יונה יכול להביא עשירית
17 האופה, שכיון שכולם באים על אותו החטא, יכול לשנות את
18 המעות ולהביא מין אחר. ומבאר המשנה: כיצד יכול הוא לשנות
19 בקרבן עולה ויורד. אם היה עשיר שדינו להביא בהמה, והפריש
20 מעות לבשפה או לשעירה, ואחר כך העני ואינו חייב להביא בהמה,
21 יביא עוף באותם מעות. ואם העני יותר ואין ידו משגת אפילו לעוף,
22 יביא באותם מעות עשירית האופה, ושאר המעות שנשארו לו אחר
23 שהביא בהם עוף או עשירית האופה, יהיו לחולין. וכן להיפך, אם
24 היה עני והפריש מעות לעשירית האופה, ואחר כך העשיר, יוסיף
25 מעות ויביא עוף. ואם העשיר עוד יותר, יוסיף ויביא בשפה ושעירה.

גמרא

27 מבררת הגמרא: מנא הני מילי – מהיכן למדנו דברים אלו
28 המבוארים במשנה, שבאותו חטא יכול הוא לשנות את המעות
29 ממין אחד למין אחר. מבאר הגמרא: דתנו רבנן בברייתא, נאמר
30 בפרשת קרבן עולה ויורד שלש פעמים לשון חטא, שהרי לגבי
31 עשיר המקריב בהמה נאמר (ויקרא ה ט) וְכִפֶּר עֲלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ,
32 ולגבי דל המקריב עוף נאמר (שם ט ו) וְכִפֶּר עֲלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ,
33 ולגבי דלי דלות שמקריב עשירית האופה למנחה נאמר (שם ט ז)
34 וְכִפֶּר עֲלָיו הַכֹּהֵן עַל חַטָּאתוֹ. ויש לברר מה תלמוד לומר – מה
35 באה התורה ללמדנו בלשונות אלו. ומבאר הברייתא: יש לברר,
36 מנא אתה אומר – מנין נלמד דין זה, שמיביאין מהקדש בשפה,
37 שעירה – שיכול לטול מעות שהפריש כדי להביא מהם כשבה
38 לחטאת, ולקנות בהם שעירה, ומהקדש שעירה יכול להביא בשפה.
39 ומנין שבקרבן עולה ויורד מהקדש בשפה ושעירה יכול להביא
40 תורין ובני יונה, ומהקדש תורין ובני יונה, יכול להביא עשירית
41 האופה. ובכיצד שייך דין זה, כגון שהיה עשיר והפריש מעות לבשפה
42 ולשעירה, והעני, יביא במעות אלו עוף, ואם העני יותר, יביא בהם
43 עשירית האופה, וכן אם היה עני והפריש מעות [לעשירית האופה,
44 והעשיר, יוסיף מעות ויביא עוף, ואם העשיר עוד יותר, יוסיף ויביא
45 בשפה או שעירה. וכן אם הפריש בשפה או שעירה ממש, להביאם
46 לחטאת, ונקטתאבו – ונפל בהם מום ונפסלו, ודינם הוא שצריך
47 לפדותם ולהביא בדמיהם בהמה אחרת לקרבן, אם עכשיו העני
48 ואינו חייב בבהמה, [אם רצה] יביא בדמיה עוף. אך אם הפריש עוף
49 לחטאתו ונקטתאבו – ונעשה מחוסר אבר שנפסל להקרבה, אפילו
50 אם העני ובעת מחויב רק במנחה, לא יביא – אינו יכול להביא
51 בדמיו עשירית האופה, כיון שאין לעוף פדיון, ואינו יכול לפדותו
52 ולהביא בדמיו עשירית האופה. מסיימת הברייתא: לכן – כדי

ללמדנו דינים אלו נאמר בקרבן עולה ויורד בבהמה ובעוף
'מִחַטָּאתוֹ', ובעשירית האופה 'עַל חַטָּאתוֹ', שמשלשן 'מחטאתו'
שנאמר בבהמה משמע שיש דבר אחר שיכול להביא ממקצת
מחטאת זו, והיינו שאם העני יכול להביא מחלק ממעות אלו עוף.
וכן לשון 'מחטאתו' שנאמר בעוף, מלמד שאם העני יכול להביא
מחלק ממעות אלו עשירית האופה. ומה שנאמר 'על חטאתו'
בעשירית האופה, משמע שיכול הוא להוסיף על מעות של
עשירית האופה, ולהביא קרבן אחר, שאם העשיר, יכול להוסיף
ולהביא עוף או בהמה.

הגמרא מבאר את כל הדרשות: ואיצטריך למכתב –
והוצרכה התורה לכתוב 'מִחַטָּאתוֹ' לנבי בשפה או שעירה,
ואיצטריך למכתב 'מחטאתו' גם לנבי עוף. משום דאי כתיב קרא –
שום היה נאמר 'מחטאתו' רק לנבי מהקדש מעות לקניית בשפה או
שעירה, שאפשר לשנות ולהביא בהם עוף, הוה אמינא – הייתי יכול
לומר שרק כשהפריש מעות לקנות בהם בשפה, כי מיני –
כשהעני, מהלן מעות נחליטון – חלק מאותם מעות יחלל על עוף,
דנייתי – שיביא עוף לחטאתו במקום בהמה, וזה משום דבשפה
ועוף, תרנייהו – שניהם מיני דמים ניהו – הם קרובות שזורים
מהם דם על המזבח, ולכן יש לומר שיכול להביא בדמי הבהמה
עוף. אבל עשירית האופה, דלאו מיני דמים ניהו – שאין בה מתן
דמים, אי לא כתיב קרא – אם לא שנאמר בפסוק 'מִחַטָּאתוֹ' לנבי
עוף, הוה אמינא דכי פריש מעות לקניו ומיני – שאם הפריש
מעות לקנות בהם קן עופות לחטאת, ולאחר מכן נעשה יותר עני,
שדינו עתה להביא עשירית האופה, לא מייתי – לא יביא עשירית
האופה ממעות אלו, כיון שאינו דומה לעופות, דעשירית האופה
לאו מיני דמים הוא, אלא מייתי – צריך להביא עשירית האופה מן
ביתיה – מביתו, כלומר ממעות אחרים, והלן מעות דאפריש –
ומעות הללו שהפרישם להביא בהם עופות יפלו לנדבה כדין מותר
חטאת. אהכי הדר כתיב קרא – לכן חזר הפסוק וכתב 'מִחַטָּאתוֹ' גם
לנבי עוף, למימרא דמהקדש דעוף – שממעות שהפריש להביא
בהם עוף, נמי מייתי – גם כן יכול הוא לשנות ולהביא בהם עשירית
האופה.

הגמרא מבאר את הדרשה מ'על חטאתו': ואיצטריך למכתב –
והוצרך הפסוק לכתוב גם 'על חטאתו' לנבי עשירית האופה, לומר
שיכול לשנות את המעות שהפריש להביא מהם עשירית האופה,
והכי קאמר – וכך כוונת הפסוק, כי מפריש – אם הפריש מעות
לעשירית האופה, ואדמייתי – ועד שהביא את מנחתו העשיר,
ועכשיו דינו הוא להביא עוף, יביא 'על חטאתו', כלומר, נוסף
עליהן ונייתי – יוסיף על המעות של עשירית האופה, ויביא בהם
עוף. ואם העשיר יותר שדינו הוא להביא כשבה או שעירה, נוסף
עליהן ונייתי – יוסיף על המעות ויביא בהם בשפה או שעירה.
שואלת הגמרא: ומאי מנא כתיב – מדוע נאמרה הדרשה של 'על
חטאתו', שיכול להוסיף על המעות שהפריש ולהביא קרבן ממין
אחר לנבי עשירית האופה, ולא לגבי עוף. משיבה הגמרא: דאי
כתיב 'על חטאתו' רק לנבי עוף, שאפשר להוסיף ולהביא בהמה,
הוה אמינא – הייתי יכול לומר, שרק כי מפריש מעות לקניו –
לקנות בהם עופות לחטאת, וקודם שקנאם העשיר, הוה – רק בזה
אנו אומרים דמוסריה עליהן ומייתי – שיכול להוסיף על מעות
הללו, ולהביא בהם בשפה או שעירה, כיון דעופות ובהמה תרנייהו
– שניהם, מיני דמים ניהו – הם קרובות שיש בהם מתן דמים על
המזבח. אבל אם הפריש מעות להבאת עשירית האופה, והעשיר,
(הלן דמפריש) אינו יכול להוסיף עליהם ולהביא עוף או בהמה,
כיון שהוא שונה מהם בכך שאין בו מתן דמים למזבח, אלא אי לא
העשיר מוכא – אם לא העשיר הרבה, שדינו להביא עוף, נייתי –
יביא עוף מביתו ממעות אחרות, ואם העשיר מוכא – הרבה נייתי
בשפה או שעירה מביתו ממעות אחרות, והלן מעות דאפריש –
ומעות הללו שהפריש לעשירית האופה יפלו לנדבה כדין מותר

עני אינו נפטר בקרבן עשיר, אך **הא אהדיה קרא** – הרי החזירה
 אותו התורה לכלל הדין שיוכל לשנות מדינו, במה שאמרה 'תורת
 המצורע', ומשמע שיש דין אחד לכל המצורעים שכולם יוצאים
 ידי חובה בקרבן אחד. ומאחר וריבתה התורה בפסוק אחד ומיעטה
 בפסוק אחד, יש לנו לומר לפי הכלל של 'מעלין בקודש ואין
 מורידין', שעני שהוסיף על חיובו והביא קרבן עשיר, יצא. ועשיר
 שמיעט והביא קרבן עני, לא יצא.
 מביאה הגמרא ראייה לתירוץ זה: **והתניא** – וכן שנינו בברייתא,
 לשון 'תורת' האמורה במצורע באה לרבות מצורע עני שהביא קרבן
 עשיר, שיצא. יכול היית לומר שאפילו מצורע עשיר שהביא קרבן
 עני, שיצא, תלמוד לומר 'ואת', ללמד שאין העשיר יוצא ידי חובתו
 אלא במה שנאמר לגביו, והיינו בקרבן עשיר.
 חזרת הגמרא להקשות על רבי חגא: מדוע מטמא מקדש עשיר
 יוצא בקרבן עני, ולילף מיניה – ללמד מטמא מקדש ממצורע, כמו
 שמצורע עשיר אינו נפטר בקרבן עני, כך מטמא מקדש עשיר אינו
 נפטר בקרבן עני. מתרצת הגמרא: **אמר קרא** בפרשת מצורע (שם יד
 כא) **ואם דל הוא ואין ידו משנת', ומתיבתא 'הוא' יש לדרוש** שדווקא
 מצורע הוא דעשיר שהביא קרבן עני, הוא דלא יצא ידי חובתו, אבל
 מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני, יצא ידי חובתו.

משנה

משנתנו דנה אם יש עדיפות בקרבן להביא כבשים או עזים וכן
 תורים או בני יונה, ומתוך כך דנה אף בדינים נוספים ששייכת בהם
 קדושה: **רבי שמעון אומר, כבשים, קורמין את העזים** – נאמרו קודם
 לעזים **בכל מקום** שנאמרו שניהם בתורה, יכול היית לפרש
 שהטעם הוא **מפני שהן מוכתרים מהם** – שהכבשים מוכתרים
 מהעזים, ונלמד מכך שהאומר 'הרי עלי עולה', ויש לו כבש ועז,
 יביא כבש, תלמוד לומר – לכך נאמר בפרשת חטאת (ויקרא ד כח, לב)
'והביא קרבנו שיעיר עזים' וגו', ואם כבש יביא קרבנו לחטאת,
 דבר זה, שבענין חטאת נאמר עז לפני כבש **מלמד ששניהם שקולים**.
 ממשיתה המשנה: תורין קורמין – נאמרו קודם לבני יונה **בכל מקום**
 בתורה, יכול היית לומר שהטעם הוא **מפני שהן מוכתרים מהן**,
 תלמוד לומר בקרבנות של יולדת (שם יב כ) **(תור ובני) 'ובן' יונה או**
תור לחטאת' ומכך שכאן הקדים הפסוק בן יונה לתור, **מלמד**
ששניהם שקולים.
 אמרת המשנה דין נוסף: **האב נאמר קודם לאם בכל מקום** שנאמרו
 אב ואם בתורה, **יכול מפני שביבוד האב קודם על ביבוד האם**,
 תלמוד לומר (ויקרא יט א) **'איש אמו ואביו תיראו'**, שבפסוק זה הקדים
 אמו לאביו, **מלמד ששניהם שקולים**, ואין כיבוד אביו חשוב יותר.
 אבל אמרו חכמים מסבירא שדין זה הוא רק כשהתגרשו הוריו, אבל
 כשאמו נשואה לאביו, כיבוד האב קודם לכיבוד האם **בכל מקום**,
מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו.
 וכן בתלמוד תורה, אם זכה הדין ללמוד את רוב חכמתו לפני הרב,
 הרב קודם את האב – חייב לכבד את רבו יותר מאת אביו **בכל**
מקום, מפני שהוא ואביו חייבין בכבוד רבו.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא, שסיומה שייך לנידון של משנתנו, שגדי
 וטלה שרים: **תנו רבנן, איבע צווחות צווחות עורה** – יצאה בת קול
 ונשמעה בעורה, צווחה אחת, הוציאו מיכן את בני עלי חגני
 ופנחם, שמימיו את החיכל, כנאמר בפסוק (שמואל א' ב כב) **'ועלי זקן**
מאד ושמע את כל אשר יעשו בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבון
את הנשים הצבאות פתח אהל מועד', צווחה שניה, פתחו שערים
 ויבנס יוחנן בן נדבאי, שהוא תלמידו של פינכאי, ויפלא פנים
 מןשני שמים. **על בן נדבאי, שהיה אוכל הוא ובניו ביתו ארבע**
סאה של גזילות,

אלו לעולתו, וטעה בכך, שהרי העשיר מביא בכל המעות בהמה
 לחטאת, ואינו מביא עולה כלל, ולכן מוסיף מעות מביתו ומביא
 כשבה לחובתו – לחטאת שהוא חייב בה, ממעות אלו שהוסיף
 ומדמי חטאתו, ואין מוסיף ומביא [חובתו] – אבל אינו יכול להוסיף
 מעות ולהביא את החטאת שהוא חייב, ממעות אלו שהוסיף ומדמי
 עולתו, כיון שאחר שקבען לעולה אינו יכול לשנותן לחטאת, אף
 שטעה בכך, מסיימת הגמרא את קושייתה: **והא קא – והרי ברין**
זה מדובר דליבא – שאין כאן בזמן שאמר לא לקיחה של הבעלים
 ולא עשייה של הכהן, ומכל מקום קתני בברייתא שהביא חובתו –
 את הבהמה לחטאת מדמי חטאתו, ולא מדמי עולתו, ומוכח שאף
 שלא בלקיחה או בעשייה נקבע שם הקרבן על המעות, וקשה על
 רב חסדא.

מתרצת הגמרא: **אמר רב ששת, ותסברא מתניתא מתקנתא היא** –
 וכי סבור אתה לומר שברייתא זו מתוקנת ונכונה היא, שניתן
 להקשות ממנה, והרי ודאי משובשת היא. דקתני בה, **'והעשיר**
[ואחר כך אמר] אלו לחטאתי ואלו לעולתי, ונקבעו בזה המעות
 לאיזה קרבן יהיו, ודין זה אינו נכון, דהאמר רבי אלעזר, **אמר רבי**
אישעיא, מטמא מקדש עשיר, שחייב להביא בהמה, שהביא קרבן
עני, והיינו קרבן עוף, לא יצא ידי חובתו. ואם כן כשם שאינו ראוי
 עתה להבאת קרבן עני, כמו כן אינו יכול לקבוע למה יהיו המעות.
 ואלא **מאי אית לך לטימר** – ומה יש לך לומר בישוב הברייתא,
 שאין כוונתה שאמר כן לאחר שהעשיר, אלא ששכר אמר כן
 משעת ענייתו – בשעה שהיה עני, וכיון שבין כך אנו מעמידים את
 דברי הברייתא באופן שונה מפשטות לשונה, **הא נמי** – כמו כן
 יש ליישב את הקושיא על דברי רב חסדא, שכונת הברייתא
 ששכר אמר אלו מעות יהיו לחטאתו ואלו לעולתו, משעת
 הקרישתו, ולכן חלו דבריו, כיון ששעת הפרשת המעות היא כשעת
 לקיחת העופות, שיכול לקבוע אז את שם הקרבן.

ממשיכה הגמרא ומקשה: ולרבי **הא אמר רבי אישעיא, דאמר**
 שמשמא מקדש שהוא עשיר, שהביא קרבן עני, יצא ידי חובתו,
 ולדבריו עשיר ראוי לקרבן של עני, וממילא יכול הוא לקבוע שם
 קרבן של עני, ואין הכרח שהברייתא משובשת, **מאי אכא לטימר**
 – איך נתרין את הברייתא. שאמרה שנקבעו המעות לאיזה קרבן
 יהיו, אף שאין זו שעת הפרשה ולא שעת עשייה. מתרצת הגמרא:
 תני – תשנה בדברי הברייתא, שהעשיר ואחר כך לקח באותם
 מעות עוף לקרבנו, ואמר אם יהיה לחטאת או לעולה. ואמרה
 הברייתא שאם אמר על העוף שיהיה לעולתו, נמצא שהמעות
 שלא קנה בהם עוף, נקבעו שיהיו לחטאת, ולכן יכול הוא להוסיף
 עליהם עוד מעות ולקנות בהם כשבה לחטאתו, אבל אם אמר על
 העוף שיהיה לחטאת, נמצא שהמעות שלא קנה בהם עוף הוקבעו
 לעולה, ולכן אינו יכול להוסיף עליהם מעות ולהביא בהם כשבה
 לחטאתו, כיון שהם הוקבעו לעולה ואינו יכול לשנותם.

הגמרא דנה עתה בדברי רבי חגא, ומקשה עליהם ממשנה: **מיתבי,**
 שנינו במשנה (נגעים פ"ד מ"ב), **מצורע עני שהביא קרבן של מצורע**
עשיר, יצא ידי חובתו, ומצורע עשיר שהביא קרבן של מצורע עני
 לא יצא. והרי זו תיובתא – קושיא לדבריו דרבי **הא אמר רבי**
אישעיא, שכיון שהמשנה אומרת שמצורע עשיר אינו נפטר בקרבן
של עני, כמו כן יש לומר שמשמא מקדש עשיר אינו נפטר בקרבן
עני. מתרצת הגמרא: **אמר לך** – ישיב לך רבי חגא, שאני – שונה
 הדין לגבי מצורע, כיון דמייעט התורה במצורע
 וכתבה בפירוש שעשיר אינו נפטר בקרבן עני, שנאמר (ויקרא יד א)
ואת תורה תורת המצורע, שכפרתו היא דווקא כסדר המבואר
 בפסוק, ולא עשיר בקרבן של עני. אבל מטמא מקדש עשיר יש
 לומר שיוצא גם בקרבן עני.

מקשה הגמרא: **אי תני** – אם כן, שהקפידה התורה במצורע שיובא
 הקרבן דוקא כסדר שנאמר בפסוק, אפילו מצורע עני נמי ו-גם כן
 שהביא קרבן עשיר, נאמר שלא יצא, כיון שלא הביא כסדר שנאמר
 בפסוק. מתרצת הגמרא: **לאיי** – באמת היה ניתן לדרוש שמצורע

משנה

קרנן אשם צריך שיהיה שוה שתי סלעים, שנאמר באשם מעילות (ויקרא טו) 'והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן בערפך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם, ומיעוט לשון 'שקלים' שבפסוק הוא שנים, ו'שקלים' האמורים בתורה הם סלעים. ולמדו (לעיל כב) את כל האשמות מאשם מעילות, שצריך האשם להיות בשווי שתי סלעים.

המפריש שתי סלעים כדי לקנות מהם איל להקריבו לאשם, שהוא חייב בו, ולקח בהן שני אילים כדי להקריב את שניהם לאשם, מאחר ואין כשר לאשם, אלא איל ששוה שתי סלעים, הדין הוא כך, אם בשעה שבא להתכפר בו היה אחד מהן יפה (שוה) שתי סלעים, אף שקנאו בסלע אחד יקרב לאשמו, כיון שעתה הוא שוה שתי סלעים, ואילו האיל השני, כיון שהוא נקנה בדמי אשם ולשם אשם, הרי הוא עומד לאשם, ואי אפשר להקריבו, כיון שנתכפרו בעליו באיל השני, וכן אי אפשר לפדותו, כיון שאין פודים בעלי חיים תמימים הראויים לקרבן, ולכן ירעה עד שיסתאב – שיפול בו מום, שאז יהיה מותר לפדותו, ויפטר, ויפלו דמיו לנדרה – ישתמשו בדמיו לקנות קרבנות עולה הבאות כנדבה, כדין כל מעות שנתורו מאשם, שמביאים מהם עולה.

המועל בהקדש צריך לשלם להקדש את דמי הדבר שמעל בו, להוסיף עליהם חומש, ולהביא קרבן אשם השהו שתי סלעים ממשיכה המשנה: אם טעה המפריש וסבר שאותם שתי סלעים שהפריש לקנות בהם איל לאשמו הם מעות חולין, ולקח בהן שני אילים לאכול אותם חולין, ואחר כך התברר שהיו אלו מעות של אשם, נמצא שמעל בשתי סלעים של הקדש, וצריך הוא להביא אשם נוסף על מעילתו, חוץ מהאשם שהיה מחויב בו קודם, ועוד צריך הוא להביא קרן וחומש על אותם שתי סלעים שמעל בהם, שהם עשרה זוזים, שישתמשו בהם למה שהיו עומדים אותם שתי סלעים שמעל בהם. ולכן, אם לאחר מכן התייקרו האילים, ובעת איל אחד יפה שתי סלעים, ואיל אחד יפה עשרה זוז, אותו איל יפה שתי סלעים, יקרב לאשמו – לקרבן אשם מעילות, שחייב הוא להביא על שמעל באותם שתי סלעים שהם כסף הקדש, והאיל השני ששוה עשרה זוזים, יקרב למעילתו – במקום האשם הראשון שהיה חייב, שעבורו הופרשו שתי הסלעים, ונפטר באיל זה אף מקרן ומחומש על אותם שתי סלעים שמעל בהם, כיון שהוא שוה עשרה זוזים, שהוא הסכום של קרן וחומש של שתי סלעים, והוא נתן אותם לאותו דבר שלשמו עמדו אותם שתי סלעים שמעל בהם, והיינו לאשם הראשון שהיה חייב.

ממשיכה המשנה: אם באותם שתי סלעים שהפריש לאשמו, לקח איל אחד להקריבו לאשם, ואיל אחד לצורך אכילת חולין, ונמצא שמעל רק בסלע אחד שלקח בו איל לחולין, הדין הוא כך, אם היה האיל של אשם יפה שתי סלעים, כדינו, יקרב לאשמו – לאשם שהיה חייב מתחילה, כפי דינו, ואם האיל השני שהוא חולין שוה אף הוא שתי סלעים, יקרב למעילתו – לאשם מעילות שהוא חייב להקריב על מה שמעל בסלע שקנה בו איל לחולין, ויביא עמה מביתו עוד סלע וחומשה, שצריך הוא לתת להקדש קרן וחומש על הסלע שמעל בו, ויביא בהם עולות נדבה, שהרי הוא מעל במה שנשאר משתי הסלעים, שהם דמי אשם, אחר שקנה מהם איל לאשם, שדינם הוא שיהיו לנדבה.

גמרא

מבררת הגמרא: מאי – מה פירוש לשון 'מעילתו' שבמשנה, דקתני – ששנינו ברישא של המשנה, לגבי אדם שהיו לו שתי סלעים המיוחדים לאשם, וקנה בהם שני אילים לחולין, שאת האיל ששוה

שתי סלעים הוא מקריב לאשם, והאיל השני ששוה עשרה זוז, הוא 'למעילתו', ויש לברר מה כוונת המשנה בזה, אילימא – אם נאמר 'שמעילתו' היינו איל האשם שחייב הוא להקריב משום אשם מעילות, ומה שמביא עשרה זוזים הוא משום שמוסיף שני זוזים בשביל החומש, אם כן יש לתמוה, למימרא – האם ניתן לומר 'החומש בזה איל מיתו' ליה – שישלם את החומש במה שהוא מביא איל שהוא שוה יותר משתי סלעים, ואותו יתרון הוא בשיעור החומש, והקתיב (ויקרא טו) 'ואת אשר קנא מן הקדש ישלם ואת המישרת יוסף עליו', ללמד שמי שמעל בהקדש, צריך להשיב להקדש את דמי המעילה ולהוסיף חומש, אילימא – ומוכח מהפסוק שאת אותו חומש בזה גילו מיתו ליה – יחד עם הגזילה הוא מביא, כלומר יחד עם הקרן של המעילה עצמה, ואינו נפטר במה שהוא מביא לתשלום החומש קרבן אשם ששוה יותר.

הגמרא מביאה עוד ראייה שאין נפטר מחומש בהבאת אשם השהו יותר: ועוד ראייה לדבר, דקתני ברישא של משנתנו, שאם באותם שתי סלעים העומדים לקניית אשם לקח איל אחד לאשם, ואיל אחד לאכול חולין, אם היה האיל של אשם יפה שתי סלעים, ויקרב לאשמו, והאיל השני שהוא חולין יקרב למעילתו, ויביא עמה עוד סלע וחומשה, אילימא – מוכח, שאת החומש, בזה גילו מיתו ליה – מביא הוא יחד עם תשלום הקרן שמעל בו, שהרי המשנה כרכה את תשלום החומש עם הקרן, ולא אמרה שאם האיל השני שוה תשעה זוזים נפטר בו גם מחומש כפי שאמרה בדין הקודם, והיינו כיון שאינו יכול להביא את החומש יחד עם האיל הקרב למעילתו, כיון שדין החומש הוא לבוא עם הקרן.

מתרצת הגמרא: אכן אין חומש בא יחד עם האשם, ואילא [מאי] 'מעילתו' האמורה ברישא, מאי דאיתני – מה שהוא נהנה מהקדש, ושני מאותם שתי סלעים דאפרישנו – שהפרישם מתחילה לצורך קניית אשם, ומעל בהם ולקח בהן שני אילים לחולין, שעכשיו צריך הוא לשלם את אותם שתי סלעים שמעל בהם, ולהוסיף עליהם חומש, וגם להקריב אשם מעילה, ומשום כך אמרו שאותו איל דפה שתי סלעים, מקריב ליה איל אשם למעילה, והאיל שהוא יפה עשרה זוז, יחייב ליה – נותן הוא אותו לתשלום למאי דאיתני – על מה שהוא נהנה מהקדש, הנהו ליה – שאלו זה שהוא שוה עשרה זוז, הוא באותו הסכום של גילו וחומשו – המעות של הקדש שמעל בהם, עם החומש שיש לו להוסיף עליהם. ומאי 'מעילתו' האמורה במשנה, אין זה אשם מעילות, אלא הכוונה לגילו – מה שהוא מעל בו, כלומר, שהוא מקריב בו את האשם הראשון שהיה חייב, שבמעות אשם זה מעל. וכיון שבאיל זה הוא משלם את הקרן, יכול הוא להוסיף עליו אף את דמי החומש.

מקשה הגמרא: במאי אוקימנא – במה העמדת לפרש את לשון 'מעילתו' דרישא, בגילו, שהוא תשלום על מה שמעל בו, אם כן אימא סיפא – אמור ובאר לפי זה את הסיפא של המשנה, שם שנינו שאם באותם שתי סלעים שהפריש לאשם לקח שני אילים, אחד לאשם ואחד לחולין, אם היה האיל של אשם יפה שתי סלעים, כדינו, יקרב לאשמו, והאיל השני יקרב לאשם למעילה, ויביא עמה עוד סלע וחומשה. אילימא – ומוכח מכאן שלשון 'מעילתו' שנאמר במשנה, היינו איל האשם שהוא חייב על מעילתו, שהרי לשון 'אשמו' שבסיפא היינו האשם הראשון שהיה חייב בו, שלשמו היו מיועדים מעות אלו, וכיון שקנה בהם איל השהו שתי סלעים, בודאי מביאו עבורו, ואם כן מה שאמרנו 'למעילתו' היינו ודאי אשם מעילה על מה שמעל וקנה איל לחולין במעות אלו, ולא על הקרן עצמה שגול מהקדש, ואם כן קשה, שהרי נמצא שברישא, קני' ליה – קרא התנא למעילתו, גילו, כלומר כינה התנא בלשון 'מעילתו' את מה שהוא משלם על הקרן עצמה של הממון שנטל מהקדש,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 כג פום שְׁהִיָּה בּוּ מִים אִז יִין אִז שְׁאָר מִשְׁקִים אֶפְלוּ שְׁאִינִם מְלַבְּנִים - אִסּוּר לְנִגְבוּ בְּמִפְּה קצו"ח אֶפְלוּ אִם
- 2 אִינוּ מְקַפֵּיד עַל מִימְיָה לְסַחֲטָם²⁷⁷, שְׁפִינ'ן שְׁהַכּוּס צָר - אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִסְחוּט קֶצֶת מִפּוֹה שְׁיִבְלַע בְּמִפְּה
- 3 עַל יְדֵי הַנִּגְבוּ קצו"ח, וַיֵּשׁ בָּזָה אִסּוּר מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, עַל כָּל פָּנִים קצו"ח, אִף בְּמִשְׁקִים שְׁאִינִם מְלַבְּנִים, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר
- 4 בְּסִמָּן ש"כ²⁸⁰.
- 5 אֲבָל מִתֵּר לְקַנָּה הַסֶּפֶסֶל וְכִיּוּצָא קצו"ח בְּבִגְדָא שְׁאִינוּ מְקַפֵּיד עַל מִימְיוֹ לְסַחֲטוֹ¹ אַחֲרֵי תְקִנּוּת¹⁸⁴ אִף

ביאורי הלכה

- לנגב בהם ללא סחיטה²⁸² - אין להמשיך ולנגב בהם - ויש להחליפם²⁸³, ולכך כשנשפכים מים רבים על הרצפה יש לגרפם קודם בעזרת מקל גומי וכיו"ב²⁸⁴, ורק לאחר מכן לנגבם במגבת, ובמקום הצורך יש לנגבם באמצעות סמרטוט גדול ועבה או ניירות רבים באופן שלא יהיה חשש סחיטה²⁸⁵.
- ר' לסחטו - ובלבד שיהיה נקי²⁸⁶, ובמטלית המיוחדת לניקיון וספיגה (שאין מקפידים על לכלוכה²⁸⁷), מותר לנגב מים גם כשאניה נקייה²⁸⁸.
- רא' אחר הקינוח - בניגוב מים מועטים, כמו ניגוב כלי
- קצו"ח לנגבו במפה - וכל-שכן שאסור להדיחו על ידי מטלית או ספוג²⁷⁶.
- קצו"ח ע"י הנגוב - איסור הניגוב גם במים מועטים²⁷⁸.
- קצו"ח עכ"פ - סחיטת מים בבגד שאינו מקפיד עליו אסורה משום מלבן מדברי סופרים²⁷⁹, וסחיטת משקים שאינם מלבנים אסורה משום מפרק כדלהלן.
- קצו"ח הספסל וכיוצא - משקים שנשפכו על הרצפה ושאר כלים שאינם צרים²⁸¹ שלא ודאי שיסחוט המגבת או המטלית בשעת הניגוב - מותר לנגבם.
- אך כשהמגבת או המטלית נרטבו ביותר עד שלא ניתן

ציונים והוספות

- (276) להלן נתבאר שהדחה אסורה משום פסיק רישיה, גם בכלים רחבים.
- (277) ואם כן אין לחוש בזה שמא יבא לסוחטו (בידים), כדלעיל סי' שא סנ"ט.
- (278) אף שנתבאר בסי' שא שאין חוששים במים מועטים שמא יבוא לסחוט, מכל-מקום כאן הוא פס"ד (ראה ביאור הלכה ד"ה משום).
- (279) אבל סחיטת מים בבגד שמקפיד על מימיו אסורה מן התורה (ואפילו בבגד נקי ובדרך כללון שהתירו שרייתם במים, לא התירו סחיטתם (קו"א ד"ה ולפי, במוסגר)).
- (280) סעיף כא שאף שמן התורה חייבים משום מפרק רק על סחיטה שצריך למשקין הנסחטין, מכל-מקום אסור מדברי סופרים.
- (281) בשו"ת אז נדברו ח"ג סי' כ כתב שהעולם נוהגין היתר בכוסות שתיה רגילות, ואין מחשיבים אותם ככלי שפיו צר, אלא שלכתחילה יש לנער טיפות המים מן הכוס.
- (282) והיינו במקום שגם אם יסחט יתחייב מדרבנן, אבל במקום שאם יסחט יתחייב מן התורה כמו ניגוב משקים מלבנים בבגד שמקפיד על מימיו, או קינוח במטלית רטובה לכללון שעל הרצפה או הספסל ונעזר לצורך הסרתו בלחלוחית שעל הסמרטוט, אסור לנגב בו מיד כשנעשה טופח על מנת להטפוח (בסי' תריג סט"ז משמע שחייבים על סחיטת מים ממגבת שיש בה טופח על מנת להטפוח, ואף שבנדוד"ד לא מתכוון לסחוט, מ"מ יש לחוש שמא יקנח בחוזק, משא"כ כשאיסור הסחיטה מדרבנן (כדלעיל על סעיף ד).
- (283) בקצות השולחן סי' קטז בדה"ש ס"ק כה: ובבית הכנסת מצוי כמה פעמים שמרוב הקינוח בהמפה נשרית המפה במים, והמקנחים אחר כך באים לידי סחיטה, וצריכים להשגיח על זה מאוד.
- (284) ובפרט אם נשפכו משקים על בגד או ריפוד שיש בו משום סחיטה שנתבאר לעיל סעיף כ שיש להזהר ולקנח בקל את המשקים שעדיין לא נספגו בו, ולא לדחוק.
- (285) לא בשעת הניגוב ולא כשמסלק הסמרטוט או הניירות, ובמקום הצורך יש לסלקם באמצעות כף וכיו"ב.
- (286) בניגוב מים על ידי בגד שאינו מקפיד על מימיו (אבל מקפיד על לכלוכו, כגון מגבת) אין חשש שמא יבא לסחוט, ואם הוא נקי אינו אסור משום שרייתו זהו כיבוסו שהוא דרך כללון, אבל כשהוא מלוכלך (והיינו לכלוכים שעליו, אבל דברים הבלועים בו אינם נחשבים לכללון, כדלעיל על סעיף כא) - אסור משום שרייתו זהו כיבוסו כדלעיל סעיף כ, אבל בניגוב שאר משקים שאינם מלבנים אין צריך שיהיה נקי ואפילו מקפיד עליו.
- והנה בבדה"ש סי' קטז ס"ק כט כתב שיהיה נקי כדי שלא תתכבס המפה בטעות, וצ"ע מדוע לא חש לשרייתו זהו כיבוסו בבגד מלוכלך, וכן מדוע לא חש להסרת לכללון בטעות במפה המיוחדת לכך והתירה גם כשאניה נקייה, והרי הוא כיבוס ממש, וע"כ צריך לומר שלא חששו להעברת לכללון בדרך אגב.
- (287) גם במטלית המיוחדת לניקיון וכל-שכן כשאניה מיוחדת לניקיון (אף שאין מקפיד לסחטה כמו מגבת דלעיל), יש להזהר שלא לנגב מים סרוחים או שריחם רע וכיו"ב אם דרכו לרחצה או לכבסה מיד לאחר ניגוב כזה וכדלעיל סעיף כב, אבל אם אין דרכו לרחצה גם לאחר ניקוי מים סרוחים אפילו רגיל לסחטה (ללא כסכוס וכביסה) - אין לחוש לזה (כדלעיל על סעיף כא שגם אם יסחטנו לא יתחייב משום מלבן כשאין כוונתו ללבנו (וראה בזה בשו"ת מחזה אליהו סי' עג).
- (288) שאין בה משום מלבן כדין משמרת שבסי' שיט סי"ג,

- 1 בחל וברת, אבל מותר לנגב הידים אחר הנטיילה אף בבגד שמקפיד על מימיו (וכן פנ"ו), מפני שלא גזרו
- 2 כלל על זה, כמו שנתבאר בסמ"א³⁰⁰ (ע"נ שם הטעם³⁰¹):

הלכות שבת, חלק ב סימן שב, דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת, סעיף כג:

ביאורי הלכה

אחד או משקפיים וכיו"ב - מותר אפילו בבגד שמקפיד על מימיו²⁸⁹.
 רב אף בחול - אין להדיח ולשטוף במטלית רטובה²⁹⁰ ספסל, רצפה וכלים²⁹¹, אפילו אינו מקפיד לסחטה ולכבסה, ואפילו מיוחדת לכך²⁹².
 אבל מותר להדיח כלים ושאר דברים בספוג העשוי סיבי מתכת או פלסטיק שהחללים שבו רחבים כך שניכר שאינם סופגים את המים, אבל כשאינם רחבים באופן הניכר²⁹³ אסור להדיח בו²⁹⁴.

צינונים והוספות

וראה לעיל שאין לחוש להעברת הלכלוך שעל המטלית במהלך הניקוי.
 כדלעיל סעיף כ שבמים מועטים לא גוזרים שמא יבא לסחטו ואין בהם משום ליבוך, אך יש להקפיד שבבגד שמקפיד עליו רטיבות הבגד לא תהיה יותר מ'טופח על מנת להטפוח' כדלעיל על פי סי' תריג ס"ז.
 (290) אבל במטלית יבשה מותר להדיח ובתנאי שלא תתרטב יותר מ'טופח על מנת להטפוח' כדין ניגוב דלעיל, וראה סי' שכ סעיף כג לעניין ספוג ומטלית שיש להם בית אחיזה.
 (291) אפילו רחבים, ואפילו אם הכלים שרויים לגמרי בתוך המים (ראה שש"כ פ"ב הערה לט).
 (292) שוודאי הוא שיבוא לסחיטה (וכשרוצה במים הנסחטים לצורך ההדחה הרי זה איסור 'מפרק' מן התורה כדלהלן סי' שכ), ולצורך זה אסור להשתמש אפילו במגבת שהרטיבה מערב שבת ונותרה בה לחלוחית מועטת בשבת (סי' תריג שם).
 ומכלי-מקום מותר לומר לנכרי להדיח כלים אפילו ידוע שיסחוט הספוג לצורך ההדחה כמבואר לעיל על סי' רעו אות לו.
 (293) גם בספוג העשוי מחומרים סינתטיים יש שחששו משום סחיטה, מצד שדומה לכלי עור דלעיל (שו"ת מנחת

יצחק ח"ג סי' מט), וכן חששו לסחיטה במברשת רטובה משום שדומה לאיסור סחיטה בשיער (קצות השולחן סי' קלג בדה"ש ס"ק טז), ויש שאסרו ניקיון בכל דבר שאינו מיוחד לשבת משום עובדין דחול (קצות השולחן שם).
 (294) רוב סוגי 'צמר פלדה' סופגים מים וההדחה בהם אסורה בשבת מחשש סחיטה (שש"כ פ"ב סעי' יא).
 (295) אפילו שערות רכות העשויות משיער סינתטי כדלעיל מ'קצות השולחן'.
 (296) וכן לניקוי אסלה.
 (297) שש"כ פ"ב ס"ו, וכדלעיל.
 (298) אף בלא משחה (שו"ת אג"מ ח"א סי' קיב), ולהלן על סי' שכו יתבאר דין צחצוח שיניים בשבת.
 (299) דעת הגרש"ז א ועוד שהובאו בשש"כ פ"ב הערה מה שאין חשש סחיטה בשיער סינתטי, ובהערה לט העיר שב'קצות השולחן' הנ"ל לא נכנס לדון בדין ספוג שיש לו בית אחיזה, והרי זו סברא נוספת להקל במברשת.
 (300) סעיף ס, ושם נתבאר שאם הבגד רטוב מאוד מותר לטלטלו עד לביתו, ושם יניחנו עד צאת השבת.
 (301) שכל הרוחצים מסתפגים וכשם שלא גזרו על הרחיצה לא גזרו על הניגוב, אלא שבזמן הזה טוב להתספג בדבר שאינו מקפיד על מימיו לסוחטו.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות קריאת שמע/תפלה - לפי לוח "רב יומי"

- 1 א כל הטמאים אפילו טומאה יוצא עליהם מגופן כגון זב
 - 2 וזבה וכיוצא בהן קורין קריאת שמע ומתפללין חוץ
 - 3 מבעל קרי שהוציאו עזרא מן כלל הטמאין ואסרו בין בדברי
 - 4 תורה בין בקריאת שמע ותפלה כדי שלא יהיו תלמידי
 - 5 חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגולים ולא פשטה תקנה זו
 - 6 ברוב ישראל ואח"כ בטלה אותה תקנה לגמרי משום ביטול
 - 7 תורה ומשום ביטול פריה ורביה והעמידו הדבר על הדין
 - 8 שאף בעל קרי מותר בדברי תורה ובקריאת שמע ובתפלה
 - 9 בלא טבילה ובלא רחיצה בט' קבין וכן פשט המנהג.
- 10 ואף בזמן שנהגו בטבילה לא הצריכוהו אלא לבריא ששמש
 - 11 מטתו אבל חולה שראה קרי לאונסו פטור מכלום (וחולה
 - 12 ששמש מטתו) ובריא לאונסו דיו בט' קבין שישפוך עליו
 - 13 מכלי אחת או אפילו מב' וג' אבל מד' כלים אין מצטרפין
 - 14 והוא שיתחיל השני עד שלא פסק הראשון וכן השלישי עד
 - 15 שלא פסק השני ותשעה קבין אלו אינן מטהרין אלא
 - 16 כששופכין עליו אבל לא כשטובל בהם בין שהם בכלי בין
 - 17 בקרקע עד שיהיה ארבעים סאה (בקרע) ואז מועילים
 - 18 לטבול בהם אפילו לבריא ששמש מטתו אפילו הם שאובים:

קודם שיעבור שליש היום בין שהיום ארוך בין שהיום קצר
כגון אם היום ארוך י"ח שעות מעלות השחר עד צאת
הכוכבים שליש היום הוא ו' שעות משעלה עמוד השחר
ואם הוא ט' שעות שלישיתו הוא ג' שעות ולכן צריך ליהזר
בחורף להשכים להתפלל בענין שיגמרו תפלת י"ח קודם
שליש היום אע"פ שכבר קראו קריאת שמע בעונתה קודם
התפלה כמו שנתבאר בס"מ"ו.

ואם טעה או עבר ולא התפלל עד אחר שליש היום עד חצות
יצא ידי חובת תפלה אבל לא יצא ידי חובת תפלה בזמנה
ומכל מקום אין צריך להתפלל במנחה שתים לפי שגם
בתשלומין שבמנחה אין לו שכר תפלה בזמנה:

ב ואפילו לכתחלה יכול להתפלל שחרית עד חצות אם
עבר ולא התפלל קודם לכן אפילו עבר במזיד שאין
תשלומין במנחה יש לו תשלומין עד חצות כיון שלא הגיע
עדיין זמן תפלה אחרת אבל אחר חצות מיד כיון שהגיע
כבר זמן תפלת המנחה אע"פ שאינו יכול להתפלל מנחה
עד אחר חצי שעה אחר חצות זהו משום שרוב בני אדם
(אינם בקיאים) לכיון השעות כל כך אבל באמת זמנה
מתחיל מיד אחר חצות לפיכך אין לו תשלומין עוד לתפלת
השחר אלא א"כ טעה או נאנס ולא התפלל אותה בזמנה.

וגם בטעות או אונס אין לו תשלומין אלא להתפלל מנחה
שתים כלומר שמתחלה יתפלל מנחה שהוא חובת שעה ואז
כיון שהוא עסוק בתפלה חוזר ומשלים מה שטעה בתפלותיו
כמו שיתבאר בסימן ק"ח לפיכך צריך להמתין חצי שעה אחר
חצות כדי להתפלל מנחה תחלה ואח"כ יחזור להתפלל לשם
תשלומין של שחרית ואם הפך לא יצא כמו שיתבאר שם:

* * *

ג כיון שהגיע זמן תפלה דהיינו משעלה עמוד השחר אסור
לאדם להקדים לפתח חבירו ליתן לו שלום ורמו לדבר
שנאמר חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה
נחשב הוא כלומר במה חשבתו לזה שהקדמת כבודו לכבודי
ועיקר כבודו של מקום ועבודתו היא תפלת י"ח ולפיכך
אפילו השכים וביקר כל ברכות השחר ואמר כמה שירות
ותשבחות ואפילו קבל עליו עול מלכות שמים בקריאת שמע
בעונתה קודם התפלה אסור להשכים לפתח חבירו ליתן לו
שלום או אפילו לומר לו צפרא דמריה טב אם אינו הולך
אלא להקביל פניו אבל אם הוצרך ללכת לראות איזהו עסק
ואגב זה הולך לפתח חבירו לומר לו צפרא דמריה טב מותר
אבל לא יתן לו שלום כי שמו של הקב"ה שלום ואין זה
כבוד המקום לחלק כבוד בשמו לבשר ודם קודם שחלק לו
כבוד בעבודת התפלה וכן אסור לכרוז לו על ברכיו אפילו
בלא נתינת שלום (כי זהו כבוד גדול כמו כבוד שבתפלה
שכורעים בה להקב"ה ואסור להקדים כן לבשר ודם).

והוא שמשכים לפתחו אבל אם מצאו בשוק או בבית הכנסת
יכול לכרוז לו וליתן לו שלום מן הדין אבל נהגו שלא ליתן
שלום קודם התפלה אפילו מצאו בשוק אפילו בלא כריעה
ואפילו הוא רגיל ליתן לו שלום בכל יום אלא יאמר צפרא
דמריה טב שעל ידי שמשנה בלשון יתן לב שהוא אסור
להתעכב בדברים אחרים כלל עד שיתפלל כמו שיתבאר.

ב נהגו הנשים טהרה ופרישות בעצמן שלא ליכנס לבית
הכנסת ושלא לראות ספר תורה בשעת נידותן וגם
כשמתפללין אינן עומדות בפני חברותיהם ומשום מנהג
וכבוד עושין כן ולא משום איסור ובימי ליבונן לא נהגו
להחמיר ובימים נוראים מיום אחד של סליחות ואילך
שרבים מתאספים לילך לבית הכנסת מותרות לילך לבית
הכנסת אף בימי נידותן כשאר נשים כי יהיה להן לעצבון
גדול שהכל מתאספין והן יעמדו חוץ וכן כל כיצא בזה
כגון שמשאיה את בנה או בתה או שהיא בעצמה יולדת
שהולכין לבית הכנסת אחר ד' שבועות מותרת אפילו היא
נדה.

וכל זה לילך לבית הכנסת אבל להתפלל בביתה ולברך כל
הברכות ובפרט ברכת המזון וקידוש שהן מן התורה חייבות
לכולי עלמא אפילו בשעת נידותן ומה שנוהגין שלא להזכיר
את השם בשעת נידותן או שלא ליגע בספר אין מנהג זה
עיקר ועל כל פנים תשמע ברכת המזון וקידוש מאחריים ואם
אין אחר תקדש ותברך בעצמה בלחש כל הברכות שחייבת
בהן:

(סליק הלכות ק"ש וברכותיה בעזרת השם יתברך):

חלק א' סימן פח בעל קרי מותר בקריאת שמע:

* * *

א אנשי כנסת הגדולה תיקנו להתפלל בכל יום שלשה
תפלות של י"ח ברכות שהתפללו האבות וקבעו שתים
מהן חובה שהן שחרית ומנחה כנגד ב' תמידין שהן חובה
בכל יום ושל ערבית תקנו רשות כנגד איברים ופדרים שאם
לא נתעכלו מבעוד יום הם קרבים והולכים כל הלילה אבל
עכשיו כבר קבלוהו כל ישראל עליהם לחובה כמו שיתבאר
במקומה.

וכשרבו האפיקורסין בישראל והיו מצירין להם מאד
ומסיתין את העם לכפור בתורה שבעל פה עמד רבן גמליאל
ובית דינו והוסיפו ברכת המינים בכל תפלת י"ח.

וזמן התפלות הוא כזמן התמידין שתמיד של שחר זמנו
מתחיל משעלה עמוד השחר שהוא אור הנוצץ מהחמה
במזרח מהלך ד' מילין קודם נץ החמה אלא שהיו ממתנים
עד שהאיר כל פני המזרח עד שבחברון לפי שפעם אחת
באו לידי טעות על ידי שעלה מאור הלבנה ודימו שהוא
אור הנוצץ במזרח בשחר ונמשך זמנו עד סוף שעה ד'
מעלות השחר שהוא שליש היום שמכאן ואילך אינו נקרא
בקר.

לפיכך גם תפלת השחר זמנה מתחיל מעלות השחר אלא
שלכתחלה מצוה להתחיל עם נץ החמה דהיינו אחר יציאתה
ולא קודם לכן משום שנאמר יראוך עם שמש וגו' וראוי
ליזהר בזה בימי הסליחות שרגילין להקדים קודם נץ החמה
ואינו נכון אבל בדיעבד אם עבר והתפלל משעלה עמוד
השחר יצא ואף לכתחלה יכול לעשות כן בשעת הדחק כמו
שיתבאר.

* * *

ונמשך זמנה עד סוף שליש היום שצריך לגמור התפלה

לא ילמדו עכשיו יתבטלו ולא יוכלו ללמוד אח"כ ולפיכך
אפילו אם נמשך בלימודו עד שזמן קריאת שמע ותפלה
עובר לא יפסיק מלימודו כמו שיתבאר בס' ק"ו:

* * *

ח מותר ליכנס למרחץ ולהסתפר סמוך לשחרית שלא גזרו
אלא סמוך למנחה שהוא דבר המצוי שרוב העם נכנסין
שם ביום אבל בשחר דבר שאינו מצוי הוא ולא גזרו בו אבל
להפך בעוירות וכל מלאכה כיוצא בה שאסרו סמוך למנחה
אסור גם סמוך לשחרית שהוא דבר המצוי שאדם משכים
למלאכתו קודם עלות השחר:

ט בשעת הדחק כגון שצריך להשכים לצאת לדרך בין
ברגליו בין בקרון או בספינה ואין השיירה ממתנת לו
עד אחר נץ החמה להתפלל תפלת י"ח כמצותה בביתו
מעומד יכול להתפלל משעלה עמוד השחר קודם צאתו ואם
האיר כבר היום עד שיכיר את חבריו ברחוק ד' אמות שהוא
זמן קריאת שמע יקרא גם קריאת שמע וברכותיה בביתו
ויסמוך גאולה לתפלה.

ואם לא האיר היום כל כך יתפלל י"ח לבדה בביתו מעומד
וימתין מלקרות קריאת שמע עד שיגיע זמנה אם אפשר
לקרותה בדרך כמצותה דהיינו שיעמוד ויכוין בפסוק ראשון
כמו שנתבאר בס' נ"ח אבל תפלה שהיא צריכה עמידה
בכולה מן הסתם לא יודמן לו בדרך להתפלל מעומד (שבני
השיירה לא ימתינו לו או שעל ידי כך יטרד ולא יוכל לכוין
כמו שיתבאר בסמין צ"ד) לפיכך צריך להתפלל מעומד
קודם צאתו אף על פי שאינו סומך גאולה לתפלה וגם עדיין
לא הגיע עיקר זמנה שהוא נץ החמה לפי שתפלה מעומד
שקולה כנגד כולם וגדולה מהם.

ועכשיו אין רוב העולם נזהרין בזה לפי שתפלה מעומד
אינה גדולה מסמיכת גאולה לתפלה אלא משום שעומד
יכול לכוין היטיב ועכשיו אינן מכוונים כל כך בתפלה.

ומכל מקום אם הוא בדרך וירא שמא יעבור זמן קריאת
שמע וידוע לו שייגיע למלון קודם שיעבור זמן תפלה יכול
לקרות קריאת שמע בלבדה ולהמתין עם ברכותיה ועם
התפלה עד שיגיע למלון כדי להתפלל מעומד ולסמוך
גאולה לתפלה (אבל מן הדין א"צ להמתין כלל כמו
שיתבאר בס' צ"ד):

חלק א' סימן פט הלכות תפלה וזמנה:

א המתפלל צריך שיכין מקום ראוי לתפלתו ושיכין לה
בגדיו וגופו ומחשבתו.

מקום כיצד לא יעמוד לא על גבי מטה ולא על גבי כסא
ולא על גבי ספסל ולא על גבי מקום גבוה ויתפלל אלא
במקום נמוך לפי שאין גבהות לפני המקום שנאמר
ממעמקים קראתה ה' ואם היה זקן או חולה שקשה לו לירד
מן המטה מותר לעמוד עליה אם אפשר לו לעמוד וכן ש"ץ
שצריך להשמיע לצבור מותר לו לעמוד על גבי מקום גבוה
אפילו על גבי כסא וספסל ואין בזה משום גבהות כיון
שכוונתו בזה כדי להשמיע לצבור ועכשיו נהגו שהמקום

יש אוסרין לכרוע על ברכיו אפילו מצאו בשוק ואפילו בלא
נתינת שלום כלל ויש לחוש לדבריהם ומכל מקום יש להקל
בזה אם התחיל כבר לברך ברכות השחר הואיל ואיסור זה
לא נזכר בתלמוד אלא הוא מסבא אבל אם הוא משכים
לפתחו אסור לכרוע לו (אפילו בלא נתינת שלום) עד
שיתפלל י"ח:

ד אסור לאדם להתעסק בצרכיו קודם תפלת י"ח בשחר
כדי שלא יפנה לבו לשום דבר עד שיתפלל ויש נוהגין
להקל בזה לאחר שאמרו ברכות השחר קודם ברוך שאמר
ואינו נכון וכן אסור לצאת לדרך בבקר עד שיתפלל י"ח
אלא א"כ יוצא בשיירה ואינה ממתנת לו:

* * *

ה אסור חכמים לאכול או לשתות משעלה עמוד השחר
עד שיתפלל י"ח וסמכו איסור זה על מ"ש לא תאכלו
על הדם כלומר לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם וכל
האוכל ושותה ואחר כך מתפלל עליו הכתוב אומר ואותי
השלכת אחר גנין] אל תקרא גנין] שמשמעו כל צרכי
גופך אלא גנין] לשון גאווה אמר הקב"ה לאחר שאכל
ושתה זה ונתגאה קיבל עליו עול מלכות שמים.

לפיכך מותר לשתות מים קודם התפלה אע"פ שהם צורך
הגוף הואיל ולא שייך בהם גאווה ואפילו בשבת ויום טוב
שצריך לקדש על הכוס לפני הסעודה אין הקידוש אוסרו
מלשתות קודם תפלת השחר כיון שעדיין לא הגיע זמנו
שאינן קידוש אלא במקום סעודה וסמוך לה והרי אי אפשר
לו לאכול כלום קודם תפלת השחר.

ואפילו כל מיני אוכלים וכל מיני משקין ששייך בהם גאווה
מותר לאכלם ולשתותם לצורך רפואה שאין ברפואה משום
גאווה אבל לרעבו ולצמא אסור אלא א"כ אינו יכול לכוין
דעתו בתפלתו עד שיאכל או שישתה ואפילו עכשיו שאין
מכוונים כל כך בתפלה מכל מקום אם רוצה לאכול ולשתות
כדי לכוין הרשות בידו:

ו אם התחיל לאכול קודם עלות השחר צריך להפסיק
כשעולה עמוד השחר ואע"פ שבתפלת המנחה א"צ
להפסיק מכל מקום כאן הואיל ואיסור האכילה קודם
התפלה הסמיכוהו חכמים על לא תעשה שבתורה שהוא לא
תאכלו על הדם צריך להפסיק אפילו התחיל בהיתר וי"א
שאין צריך להפסיק לתפלה אפילו התחיל באיסור אלא
לקריאת שמע בלבד שהיא מן התורה צריך להפסיק אם
התחיל באיסור וקורא קריאת שמע בלא ברכותיה
שברכותיה הן מדברי סופרים והעיקר כסבא הראשונה ואם
בירך ברכת המזון ועוסק בשתיה צריך להפסיק לדברי הכל:

ז אפילו ללמוד אסור משהגיע זמן התפלה אם הוא רגיל
להתפלל בבית מדרשו ביחיד ואינו רגיל לילך לבית
הכנסת יש לחוש שמא ימשך בלימודו ויעבור זמן קריאת
שמע ותפלה אבל מי שרגיל לילך לבית הכנסת מותר ללמוד
בביתו עד שעת תפלת הצבור.

ואם הוא מלמד לאחרים אפילו אינו רגיל לילך לבית הכנסת
מותר כיון שהשעה עוברת ושזכות הרבים דבר גדול הוא ואם

13 אבל בשאר אילנות צריכים לירד למטה ולהתפלל ולמה
14 נשתנו הזית והתאנה משאר אילנות מפני שיש להם ענפים
15 הרבה יותר משאר אילנות ויש טורח גדול בעלייתם וירידתם
16 ויתבטלו ממלאכתם ולכן אמרו שיתפללו שם אבל שאר
17 אילנות שאין בהן ביטול מלאכה כל כך ירדו.

18 אבל בעל הבית כיון שאינו משועבד למלאכה שהוא ברשות
19 עצמו צריך לירד אפילו מראש הזית והתאנה לפי שאין
20 דעתו מיושבת עליו כשעומד בראש האילן שמתירא שלא
21 יפול ואינו יכול לכוין היטב ואם הקילו אצל פועלים משום
22 ביטול מלאכה לא הקילו אצל בעל הבית:

חלק א' סימן צ דין מקום הראוי להתפלל והולך בדרך:

1 שהש"ץ עומד עליו הוא עמוק משאר בית הכנסת משום
2 ממעמקים קראתיך ה' ולכן נקרא הש"ץ בכל מקום יורד
3 לפני התיבה:

4 **ב** שיעור מקום גבוה שאמרו הוא ג' טפחים שפחות מכן
5 אין גבהו ניכר היה גבוה ג' ויש בו ד' אמות על ד' אמות
6 הרי הוא כעלייה ומותר להתפלל בו וכן אם היה מוקף
7 מחיצות אף על פי שאין בו ד' אמות על ד' אמות מותר
8 להתפלל בו שאין גבהו ניכר כיון שחלק רשות לעצמו:

9 **ג** האומנים שעלו לעשות מלאכה לבעל הבית בראש הזית
10 או בראש התאנה והגיע זמן תפלה עומדין שם ומתפללין
11 ואין בזה משום לא יעמוד אדם על גבי מקום גבוה ויתפלל
12 שכיון שעלו לעשות שם מלאכתם ה"ז כמו שעלו לעלייה

לוקטי תורה' פרשת כי-תבוא - הפרשה החסידית

ענין ראש-השנה ויום-הכפורים¹

13 ה' נראה לי", שנתגלה בחינת אהבה מחמת ריחוק
14 מקום⁸, שאין האור שם בהתגלות כל כך. שהרי אינו
15 יום-טוב. דבכל יום-טוב הוא התגלות מוחין דאבא
16 ואימא בנוקבא אלא שהם על ידי ז"א, מה שאין בן
17 בראש-השנה¹⁰.

18 ולא משום התגלות הארות המוחין עצמם, דהא
19 בתיב (ואתחנן ד, יז): "בכל קראנו אלי" - "ולא למדותי"¹¹.
20 אלא משום התגלות אור אינסוף ברוך-הוא. ולפי
21 שהארת המוחין הוא יותר מעולה, לכן הוא יום-טוב. מה
22 שאין בן הארת המדות, שהאור מאיר על ידי ריחוק
23 מקום יותר מהמוחין, מחמת שהארה שבו אינו רק
24 לתיקון המדות, להחזירם פנים בפנים. וזהו ענין
25 הנסירה¹².

1 **ענין² ראש-השנה ויום-הכפורים.**

2 **"ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם [..] ויבן ה' אלהים**
3 **את הצלע וגו'"³ (בראשית ב, כא-כב):**

4 **ואמרו רז"ל: "מלמד שנתן בינה יתירה כו".**

5 **הענין:**

6 דבראש-השנה נעשו מוחין לנוקבא⁵ שלא על ידי
7 ז"א, כי אם מבינה עצמה. וזהו ענין הצמצום, בחינת אור
8 גדול כמו הבינה נמשך בבחינת מלכות. וכמו שכתוב
9 (תהלים צג, א): "ה' מלך גאות לבש"⁶. ולכן "החודש מתכסה
10 בו"⁷, שהוא בחינת ביטול רצון. והיינו ביטול מהות הנפש
11 מפני היראה, ולא שייר שם בחינת אהבה.

12 **אבל בעשרת ימי תשובה נקרא (ימיה לא, ב): "מרחוק**

7. (ראש השנה ח, סוף עמוד א).

8. **ורחוק מקום:** כבן שהוא אצל אביו בביתו (כי על עשרת ימי תשובה נאמר "בהיותו קרוב") אלא שהאב מסתיר פניו ממנו (לקוטי תורה שם).

9. (ראה פרי עץ חיים שער ב, פרק א).

10. (ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "והיה מדי חדש בחדשו").

ונדפס בספר אור התורה להצמח צדק ובראשית ברוך א, כה, בוא.

11. (פרדס שער לב, ריש פרק ב בשם הספרי. ראה לעיל בהעלותך ל, סוף עמוד

ד, וישם נסמן).

12. (הובא בלקוטי תורה להאריז"ל ריש פרשת בראשית. עץ חיים שער הכללים פרק י ופרק יג. שם שער הנסירה. שם שער לד פרק ב. פרי עץ חיים שער הקריאת שמע פרק כא. שער העמידה פרק טז. שער ראש השנה פרק א ופרק ו. במקומות המקבילים בשער הכוונות ובסידור האריז"ל. ועוד).

(עיי' בדבור המתחיל "כי אברהם לא ידענו" [נדפס בתורה אור

1. (המאמר מתקופת ליאני).

נדפס בתור הקדמה למחזור השלם (קה"ת תשכ"ג ואילך) עם הערות כבוד קדושת אדמו"ר והובאו להלן בסוגריים מרובעות).

2. **ענין ראש השנה ויום הכפורים:** כמה מעניני דרוש זה מובנים או גם נתבארו בפירוש — בדרוש שנדפס קודם לו בלקוטי תורה דבור המתחיל "היום הזה".

3. **ויפל גו' ויבן גו':** ראה פרי עץ חיים שער ראש השנה פרק ב' ואילך. שער הכוונות שם. שער הפסוקים שם. סידור האריז"ל כוונת הנסירה.

4. (נדה מה, ב: "מלמד שנתן הקדוש ברוך הוא בינה יתירה באשה יותר מבאיש").

5. (ראה משנת חסידים מסכת ליל ראש השנה פרק א, משנה ח).

6. **ומלך גאות לבש:** שנתלבש ונתצמצם בכמה לבושים וצמצומים עד שנקרא בחינת מלך (לקוטי תורה שם).

המעלות, עד אין קץ כי, ואפילו למעלה מן הפרסא כי,²⁷
 ואפילו בא"ק כי.²⁸
 ו"כדמותנו" היא בחינת לאה ורחל. לאה היא נפש²⁹
 השכלית מאחוריים-דיאמא, ורחל היא נפש החיונית¹⁸,
 מחיה עולמות כי, שהם הם בחינת דמות ותמונת אותיות³¹
 כי¹⁹, והם מלבישים לז"א²⁰.³²
 וזהו "בכל לבבך" – בחינת הצלם הנ"ל²¹, ובכל³³
 נפשך – בחינת הנפשות, "כדמותנו" הנ"ל. והוא ענין³⁴
 תורה שבכל-פה, בחינת דבור כי.³⁵
 וזהו "את ה' האמרת היום וגו'" (פרשתנו כו, יז):³⁶
 כי בעת בריאת העולם (בראשית ב, ה): "ואדם אין כי";³⁷
 "בד סליק בראיתיה כי"²². אבל עכשיו – על ידי מעשה³⁸
 התחתונים כי. וכפי ערך העלאת מ"ן במעשינו³⁹
 ובעבודתנו בתורה ותפלה של כל השנה – "רוח אייתי⁴⁰
 רוח ואמשיך רוח"²³ מלמעלה, מההעלם אל הגילוי⁴¹
 בדיבור, "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" להיות בחינת⁴²
 ראש-השנה – מלך על כל האדם²⁴. וזהו "שתמליכוני⁴³
 עליכם"²⁵.
 כי הנשמות עלו במחשבה²⁶ עליונה. וכמו שמוציאים⁴⁵
 מחשבתם מכח אל הפועל בדיבור תלמוד-תורה ותפלה⁴⁶
 – כך "את ה' האמרת היום וגו'", ורוצה לומר: שיאמר⁴⁷
 מאמר זה "נעשה אדם וגו'". כי בחינת תורה שבכל-פה⁴⁸
 ובחינת ראש-השנה הוא ענין אחד – בחינת דיבור,⁴⁹
 בחינת נוקבא כי.⁵⁰
 וזה "האמירך וגו'" – כי העלאת מ"ן זו, כתיב (תלים⁵¹
 קמ"ז ו, ב): "לא עשה כן כי"²⁷, והנשמות עלו במחשבה,⁵²

וכן למטה בכללות ישראל הוא זמן תשובה –
 "קראוהו בהיותו קרוב"¹³. וזהו שכתוב (במלאכי סימן ג' ו, ז):
 "שובו אלי ואשובה אליכם", היינו פנים בפנים, אבל³
 אינה הארת-המוחין. ולכן נופל עליו שם "יש" ו"דבר",⁴
 בחינת אהבה כי, שיהא "יש מי שאוהב כי".⁵
 אך הנה יש ב' בחינות אהבה – שהם חסדים מגולים⁶
 וחסדים מכוסים:⁷
 והמכוסים הם למעלה ביסוד-אימא, ששם הם⁸
 בהתקשרות בעולם-התענוג, לפי ששם הוא התגלות⁹
 עתיק¹⁰.
 וזהו ענין יום-הכפורים – "לפני ה'היה תטהרו" (אחרי טו,¹¹
 ל): שהנוקבא מקבלת ה' גבורות כי, וכל העליות דרך¹²
 אימא עד הדיקנא כי, והוא בחינת רעותא-דליבא כי.¹³
 מה שאין כן המגולים – הוא אחר צאתם בהתגלות¹⁴
 כי.¹⁵
 והנה למעלה בחזה יש שם זיווג כי, לפי ששם יש גם¹⁶
 כן בחינת יסוד כי¹⁵. והוא ענין נקודת פנימית-הלב¹⁷
 והתקשרותו לדבקה בו. ובהשתלשלות למטה על ידי¹⁸
 התלבשותו בחיצוניות, חופף עליו בחינת ערלה, "ערלת¹⁹
 ללבכם" (עקב י, טו). לכן עשרת ימי תשובה קודם יום-²⁰
 הכפורים – להסיר בחינת ערלה הנ"ל, על ידי "נחפשה²¹
 דרכינו כי" (איכה ג, מ), ואז יתגלה פנימיות הלב כי.²²
 וזהו "בצלמנו"¹⁶ כדמותנו" (בראשית א, כו):²³
 כי "צלם" – ז"א הוא מבחינת החסדים המכוסים²⁴
 והמגולים הנ"ל. ומקורם הוא מאבא ואימא כי, דצלם כי²⁵
 – בחינת¹⁷ סתים וגליא כי. וכן למעלה מעלה עד רום²⁶

17. ודצלם כי בחינת: אולי צריך להיות: דצלם הוא בחינת.
 18. (ראה קיצורים והערות לתניא מאדמו"ר הצמח צדק עמוד פח).
 19. וותמונת אותיות: המחשבה – בנפש השכלית; הדבור –
 בנפש החיונית (לקוטי תורה שם).
 20. ומלבישים לז"א: שהאותיות מלבישות השכל והמדות
 (ראה לקוטי תורה שם).
 21. והצלם הנ"ל: עצמיות ומהות ממש (לקוטי תורה שם).
 22. ("למברי עלמא". זחר חלק א פה ב).
 23. (ראה זחר חלק ב תרומה קסב ריש עמוד ב).
 24. ופל האדם: בדפוס הראשון (זיטומיר, תר"ח): כל האר'.
 ואולי נתחלף ר"ש בדל"ת וצריך להיות: כל האר' – כל
 הארץ.
 25. (ראש השנה טז, א).
 26. (בראשית רבה ריש פרשה א).
 27. ו"לכל גו").

(צג, א): ובאדם עצמו גם כן, הנפש-החיונית חפצה כי ובעניני
 עולם-הנה בחינת אחור-באחור, אבל בשכל כי והרצון אל הו"ה היא
 בבחינת נסירה פנים-בפנים. ובעניני עולם-הנה צריך להיות הכל בבחינת
 אחוריים, דאפילו בעניני זיווג אמרו רז"ל "כאלו כפאו שד" וכל שכן בשאר
 דברים.
 וענין מענין זה דאחור-באחור ופנים-בפנים – על פסוק "זכור את אשר
 עשה לך עמלק כי אחריו כי" [בתורה אור סוף פרשת תצוה ופה,
 דו], ענין שם).
 13. (ראש השנה יח, א).
 14. וענין מה שנתבאר מענין חסדים המכוסים והמגולים, בביאור על
 פסוק "אלה מסעי" (בלקוטי תורה במדבר וצ, ג). ובביאור על פסוק
 "והיה מספר בני ישראל" (לעיל במדבר ו, ד).
 15. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "עניי כל". בלקוטי תורה
 פרשת מטות ופה, ב).
 16. (ראה גם לעיל סוף דבור המתחיל "ראשי המטות" (לעיל מטות פב, א).
 דבור המתחיל "אלה מסעי" (לעיל מסעי פח, ג. פט, א). דבור המתחיל "כי תצא"
 גבי "וראית בשביה אשת יפת תאר (לעיל תצא לו, סוף עמוד א).

3 "לתהלה לשם ולתפארת" ³¹ – שיעשו מוזין לנוקבא
4 – בחינת חב"ד וכו'. ודי למבין:

1 מִפְּנֵי כִּי ה' הוּא הַנּוֹתֵן לָהֶם כַּח ²⁸ בְּדִיבוֹרָם ²⁹, "קִבְּעָם בָּפֶה
2 כו" ³⁰,

28. ("כי הוא הנותן להם כח לעשות חיל". עקב ח. יח).

29. ופח בדיבורם: כן הוא בדפוס הא' ובלוח התיקון.

30. וקִבְּעָם בָּפֶה: כ"ב אותיות. . קִבְּעָם בָּפֶה (ספר יצירה ריש פרק ב').

31. וְלִתְהַלֵּל לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת .. חב"ד: מְבֹאֵר בְּלִקְוֵי תוֹרָה
סוף דבור המתחיל שְׂקֶדְמוּ ("כי תהלה" – מלשון "בהלו נרו" (איוב כט,
ג), שהוא לשון אורה, בחינת חכמה, ראיה; ו"שם" הוא בחינת בינה, שנקרא
"שם הגדול"; ו"תפארת" הוא בחינת דעת, שהוא כולל חסד וגבורה כו').

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

33 המצות כנ"ל וד"ל) ולכך תלמוד גדול שמביא לידי
34 מעשה פי' שמביא וממשיך להיות בחי' רצון העליון
35 הפשוט במעשה דין והלכה זו דוקא כפי אופן שבירר
36 ע"י הפלפול שבתלמוד דוקא (ולכך אמר תלמוד דוקא
37 ולא סתם תורה כו' וד"ל). וזהו שאמר תשמעון בחי'
38 שמיעה דבינה הנק' עיון והוא ג"כ ענין אסיפ' וקיבוץ
39 שהוא בחי' הברור של גלות התורה מבחי' הפיזור
40 והכילבול שלה שבא' בהעלמות רבות מפני הקושיות
41 עד שאין הלכה ברורה כנ"ל וע"י העיון היטב
42 מתקבצין כל הדינים וההלכות להיות כל אחד על
43 מקומה דוקא כנ"ל באריכות וד"ל. וזהו מדריגה הא'
44 בחי' מחשבה שהוא העיון וההגיון דמחשבה דבינה
45 כנ' ומדריגה הב' היא בחי' שמירה שהוא בבחי'
46 הדיבור בפה דוקא כמ"ש ערוכה בכל ושמורה שמירה
47 זו בפה דוקא כו' כי מתניתין מלכתא כמלך שגזור
48 ואומר בפה ואז כן יקום אבל כל זמן שלא הביא
49 מחשבתו בדיבור אינ' כלום כך תורה שבע"פ מל'
50 קרינן לה שבפה אז נתקיים דבר מלך לבא לידי מעשה
51 להיות הכשר כשר והפסול פסול וטמא טמא יקרא ולא
52 טהור כו' וזהו עיקר פסק ההלכה כשבאה בדיבור בפה
53 וזהו עיקר קיבוץ גליות ההלכות שלא להתבלבל עוד
54 מטמא לטהור ומפסול לכשר באמרו בדיבור דוקא זה
55 כשר וזה פסול אבל בעיון שבמוח גם שכבר נברר
56 להיות זה כשר כו' עדיין אין זה פסק גמור למעשה
57 אלא כשבא בדיבור דוקא שאז בא לידי מעשה כמלך
58 שגזור או' שכך יקיימו בפ"מ שיהיה אז הקיבוץ לכל
59 א' על מקומו הכשר במקומו והפסול במקומו כו'
60 בבחי' המעשה בפ"מ דוקא וה"ד כמשל המלך שגזור
61 לקבץ הנדחים שלא במקומן להעמיד לכל א' על
62 מקומו ולא יגלה בגלות עוד שהעיקר הוא בקיום הדבר
63 בפועל ממש להעמיד לכל א' בפועל ממש כו' והקיום
64 בפועל ממש אינו אלא כשבא דבר מלך בפה לגזור

1 (נה) והנה אמר כאן ג' דברים תשמעון ושמרתם
2 ועשיתם שמיעה ושמירה ועשיה שהן ג'
3 מדריגות דמחשבה דו"מ כנ"ל. והנה כל ג' מדריגות
4 הללו דשמיעה ושמירה ועשי' הכל אמו' על מצות ת"ת
5 בחי' שמיעה הוא בחי' הבנה בעיון שבמוח הבינה
6 (כנ"ל בענין שמע ישראל כו' השמע לאזניך כנ'
7 באריכות) לעיין ולעמוד על הדבר היטב איך הוא ומה
8 הוא עד שיברר הדבר הלכה מכל סיג וקושיא לבא אל
9 אמיתת הדין וההלכה הברורה וזהו מצות הגיון
10 שבתורה כמ"ש והגית בו כו' בחי' עיון שהוא פנימיות
11 בינה שמברר ההלכה בתכלית הברור עד שתהא
12 ההלכה פסוקה בלי שינוי לנטות ימין ושמאל כי אין
13 להשיב עליה לסותרה באיזה קושי' כלל וכלל ונמצא
14 שבבירור הלכה דוקא אז בא עיקר גילוי רצון העליון
15 שבעצמות המתגלה בהלכה שנקרא אורח ודרך כנ"ל
16 באריכות אבל כל זמן שלא באה לידי בחי' בירור
17 לתכלית האמת שבה עדיין לא נודע ונגלה כלל בחי'
18 רצון העליון שבה אם כך או להיפך מפני שיוכל
19 להשתנות מטמא לטהור ומפסול לכשר עדיין וכה"ג
20 מאחר שלא נברר עדיין לתכלית אמיתתה רק כאשר
21 נשלם תכלית בירורה אם כשר או פסול בכל פרט ופרט
22 כל דבר על בורי' היטב אז נגלה בזה אמיתת רצון
23 העליון כמו שהוא למעלה ממש לאמיתתו בלתי שינוי
24 ותמורה מרצון לרצון הפכי כו' וא"כ הרי בבחי' העיון
25 שמברר ממשיך גילוי רצון הפשוט בהלכה פסוקה זו
26 והרי זה כאילו עשה רצון מחדש לרצון העליון הפשוט
27 שבדין והלכה זו (וכנ"ל דשרש התורה בבעל הרצון
28 לגלות עצמות הרצון שבו כו') מאחר שהדבר תלוי
29 באופן הברור שלו בעיון דבינה אם כשר או פסול הרי
30 כפי אופן שבירר כך יומשך בחי' הרצון העליון הפשוט
31 בדין זה אם כשר או פסול ונק' עושין רצונו הפשוט
32 שבמצות כו' (שלמעלה מעושין רצונו ש"מ שע"י

11 וטהור כו' שבסוף מעשה דוקא נעוץ תחלת המחשבה
12 שהוא תחלת הרצון הפשוט שבדין והלכה זו כידוע
13 וד"ל וכשאדם לומד איזה דין במחשב' ודיבור שזהו
14 עיון וגרסא בפה יש כאן שמיעה ושמירה ובחי' עשי'
15 היינו מה שכל פיזור חלקי ניצוצות נפשו האלקי'
16 מתקבצים בפ"מ מכל מקומות שנדחו שם בעניני
17 עוה"ז ע"י שמקשרם ומאספם בדבר ה' זו הלכה שאו'
18 בשעה זו וזה שאמר רב ששת חדאי נפשאי לך קראי
19 לך תנאי כו' שאז נקר' תורתו אומנתו שכשמברר רפ"ח
20 כו' בפועל ממש אז ניתנה לו במתנה כו' וד"ל:

חינוך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. סד"9

1 אומר לעשות כך וכך כו' דהיינו זה יתעלה כפי מקומו
2 למעלה וזה טמא יקרא וירד למטה ולא יעלה למעלה
3 בעולם היחוד וזה טהור ויתעלה לעולם היחוד כו'
4 וכמ"ש במקום אחר וד"ל. ונמצא ג' מדריגות הללו
5 דשמיעה ושמירה ועשי' א' הוא רק שיוור
6 בהשתלשלות דמחשבה דו"מ אבל עיקר שלימות הענין
7 הוא בדו"מ ששם ודאי נפסק הדבר ונבדל בין טמא
8 לטהור לגמרי ע"כ עיקר השמירה מן החיצונים הוא
9 בדיבור בפה כנ"ל בפ"י ערוכה בכל ושמורה כו' ויותר
10 מזה הוא בסוף מעשה בפ"מ להבדיל בין טו"ר טמא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

איפור שנתת ישראל ומצות אהבת ישראל

13 הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך³
14 לפי שהוא יסוד גדול בעבודת ה' – ולהבין ענינה:

(א)

16 הנה ב"טעמי מצות" פרשה קדושים כתב האריז"ל וזה
17 לשונו:

18 פי כל ישראל – סוד גוף אחד של נשמת אדם
19 הראשון, כנודע אצלנו (בספר הגלגולים פרק א' ב').
20 וכל אחד מישראל הוא אבר פרטי. ומזה הוא הערבות
21 שאדם ערב בשביל חברו אם יחטא. ולכן נוהג מורי
22 זכרוננו לברכה לומר פרטי הוידוים: כו', כי כל ישראל
23 גוף אחד. עד כאן לשונו.

24 וביאור דבריו הוא: שאדם הראשון היה כללות כל

1 (קדושים)

2 שלא לשונא לחבירו, שנאמר: "לא תשנא את

3 אחיך בלבבך". (קדושים יט, יז). (רל"ח)

4 לאהוב כל אדם מישראל, שנאמר: "ואהבת

5 לרעך כמוך". (קדושים יט, יח). (רמ"ג)

6 ידועי מאמר הלל הזקן להגר (שבת לא, א): "דעלך סני

7 לחברך לא תעבד – זהו כל התורה כולה ואידך פירושא

8 הוא כו". ובאמת אינו מובן כל כך, דהתייחס במצות שבין

9 אדם לחבירו, אבל מצות שבין אדם למקום, מאי איכא

10 למימר? ובפרט שבו יתברך כתיב "אם צדקת מה תתן

11 לו" (איוב לה, יז) כידוע.

12 גם נודע מה שכתוב² ש"נכון לומר קודם התפלה

1. אהבת ישראל: תניא פרק ל"ב. לקוטי תורה סוף פרשת
מטות (פה, ג) (כנראה הוא הנסמן בסוף מצוה זו).

ממאמר אדמו"ר הזקן דבור המתחיל "להבין ענין ל"ג
בעומר". הנחה אחרת מהמאמר נדפסה במאמרי אדמו"ר
הזקן על התורה חלק ב עמוד תקצא. נתבאר גם בדבור
המתחיל "תמים תהיה עם ה' אלקיך" – אור התורה שופטים
(דברים פרק ב) עמוד תתלה. אור התורה בראשית פרק ב דף
שיא, א ואילך. וראה גם שם עמוד תריח. וראה ערך אהבת
ישראל בספר הערכים חב"ד (חלק א עמוד תרטז ואילך)
ובספר הלכות דא"ח – צמח צדק. קונטרס אהבת ישראל
– קה"ת תשל"ז.

הערות כבוד קדושת אדמו"ר באו באותיות מודגשות.

2. נודע מה שכתב: בגוף כתב יד קדש נשאר כאן מקום חלק.

נסמן בלקוטי שיחות חב"ה עמוד 374 הערה 10.

3. ביאור על זה ראה ספר השיחות קיץ ה'ש"ת עמוד 157.
ספר המאמרים ה'תש"ט עמוד 99. לקוטי שיחות כרך א'
עמוד 201.

4. במאמרי אדמו"ר הזקן על התורה חלק ב עמוד תקצא
מפרט הקושיא: מה שייכות זה המצות עשה לתפלה. ומבאר
שם ענין הוי' אחד.

5. ולכן נוהג מורי ז"ל לומר פרטי הוידוים: וכן הוא גם בפרי עץ
חיים שער יב (שער הסליחות פרק ח. סידור האריז"ל (להרב
שבתיאלי) לפני נפילת אפים. ראה ט"ז אורח חיים סימן תר"ז
סעיף קטן א. ספר חסידים סימן כ"ב. ראה דבור המתחיל
"החלצו" שבדפנה הבאה. לקוטי שיחות חלק ב עמוד 16.
חלק ב עמוד 105. וראה לקוטי תורה בהעלותך לג, א.

חיות מעין הרגל על ידי הוורידים שנמשכו בו, וכן
בשאר כל האיברים. וכנודע שמפאיים אבר אחד על ידי
הקזה בחיורו, מצד עירוב הדמים.

וההתכללות הזאת באיברי הגוף ובחיות הנפש
שבהם, הוא מחמת כללות החיות שכולל כולם, שהוא
המאיר במוח שבראש, שממנו נתפרדו כל אחד לעצמו,
והוא כולל כולם – דרך משל – ההיולי כידוע. ולכן המוח
הוא המרגיש כל באי הרמ"ח איברים, וכאב היד עם
הרגל שוים אצלו, אדרבה, לפעמים ירגיש המוח יותר
כאב מכה שבצפורן מכאב מכה שביד כנראה בחוש.

ועל דרך זה היה ההתכללות ברמ"ח איברי נפש אדם
הראשון זה מזה, מחמת מקור חיי נפשו שהוא מבחינת
חכמה עילאה דאדם העליון, בחינת איין-סוף ברוך-הוא,
ששורה ומתייחד בחכמתו, ש"הוא וחכמתו אחד". ולכן
נאמר "בני בכורי" (שמות ד, כב), וכמו הבן שהוא טפה ממוח
האב¹¹.

אף אמנם לאחר שנתחלקה נשמת אדם הראשון
לשרשים רבים וכל אחד נחלק לענפים ולניצוצות רבות
בגופות מיוחדות, הרי זה כמשל האיברים שנפרדו זה מזה
ולא יאבד להיד מכה שברגל המופרדת ממנו וכיוצא.
אמנם הפירוד הזה הוא רק מצד הגוף, אבל הנפש לא
נפרדה באמת וכולם מתאימות. וכמשל היד שיש בה
מורידה הרגל והעין, וכן ברגל – מן היד כו', וכיוצא, ויש
לה כאב עצום ברוחניותה מכאב העין כנ"ל במשל.
ולכן אמר האר"ז¹² כל פרטי הוידוים שחטא אחד
מישראל, שהרי הוא כאב אותו אבר שבו מושרשת נפש

הנשמות כולם שבישראל (לכד מאותן שיבואו אחר
התניה – עיין שם פרק ז') שהיה כולל כולם, מהם נתלים
בראשו, מהם בורועו כו'. ועל שם זה נקרא אדם –
"אדמה לעליון"⁷ (ישעיה יד, יד), כי הוא בחינה כללית
ונמשך מבחינת אדם דלעילא, שכולל י' ספירות בבחינת
פרצוף. וכדכתיב: "בני בכורי ישראל" (שמות ד, כב).

והנה מבואר במקום אחר בענין אדם דלעילא, שהוא
בחינת שם מ"ה דתיקון, שהיו הי"ד ספירות כלולים זה
מזה, שחסד יהיה כלול מגבורה, וגבורה מחסד וכיוצא,
מה שאין בן בתוה היו בבחינת פירוד – זה תחת זה.
וההתכללות הזאת הוא על ידי המשכת שם מ"ה
שממצאח, שהוא בחינת איין-סוף הכולל כל
ההשתלשלות ופרטי הנמצאים; "כי ממך הכל" כתיב
(דברי הימים א כט, יד), ולכן הוא הגורם גם בן ענין
ההתכללות אחרי יציאתם אל הגילוי כל אחד ואחד
בפני עצמו.

וזהו שכתוב בתקוני זוה"ק: "שם מ"ה דאיהו ארח
אצילות" – כמו האורח שמחבר שני מקומות נבדלים,
עיין שם בארובה (בביאור מאמר הזהר פרשה יתרו
ד"כל יומין מתברכין ביה כו"⁹).

ועל דרך זה יובן גם בן הנשמות ישראל, שהם קומה
שלימה¹⁰ ביחד, דהיינו נשמת אדם הראשון שהיא
כללותם. והגם שיש בה רמ"ח איברים מיוחדים, הרי הם
כלולים זה מזה. וכמו על דרך משל בגוף אחד, שהגם
שהוא בהתחלקות ציור איברים, ראש ורגלים וידים
וצפרנים, מכל מקום כל אחד כלול מזולתו, שביד יש

המנוחות (וכאן) ועל ידי הוידוי דהאר"ז¹³ ל תיקון הכאב אצלו
שנעשה על ידי חטא כפשוטו.

(ב) יתירה מזו, דעל ידי שכל ישראל הם גוף אחד, פועל על
ידי הוידוי שלו (בבחינת מקיף) תיקון החטא עצמו כמו שהוא
בזה שחטא.

שאדם הראשון היה כללות כל הנשמות: ספר הגלגולים פרק א.
ועוד. תניא, אגרת הקדש סימן ז.

6. נתלים בראשו, מהם בורועו כו'; ואולי יש לומר הנקט רישא
וסיפא דמאמר רבותינו זכרונם לברכה תחומא תשא יב –
שהיוצר בשער הפסוקים בראשית דף ג'.

7. נקרא אדם אדמה לעליון: ראה של"ה חלק תורה שבכתב
וישב סוף הדרוש "צאן יוסף" ובכמה מקומות. גם בספר
עשרה מאמרות, אם כל חי חלק ב' פרק ל"ג. ועוד.

8. בהקדמה, "פתח אליהו" יז, א.

9. בביאור מאמר הזהר פ"ש יתרו: נדפס במאמרי אדמו"ר הזקן
על הזהר עמוד רנד. נזכר גם לקמן צג ב.

10. שהם קומה שלימה: ראה לקוטי תורה ריש פרשת נצבים (מוד,
א. ובכמה מקומות).

11. ראה תניא פרק ב.

כי כל ישראל הם גוף אחד: בדבור המתחיל "שובה ישראל"
תשל"ז (ספר המאמרים מלוט חלק ד עמוד יט): דלכאורה
היה אפשר לומר שהוידויים של האר"ז¹⁴ היו על ענינים
שבתכלית הדקות ששיכים גם אצלו.

ועל דרך המבואר בספר המאמרים תרנ"ט עמוד סד: שלפי
עוצם גדולת ורוממות האין סוף כו' הרי גם עבודת הצדיקים
היותר גדולים אינו בערך עוצם גדולתו כלל. וזהו שכל אחד
ואחד אומר הוידוים בעשרת ימי תשובה "אשמנו כו'", גם
צדיק גמור כמו משה רבינו עליו השלום היה צריך לומר
וידוים בעשרת ימי תשובה, והיינו מפני שלפי אמיתות
גדולתו ורוממותו גם העבודה האמיתית לחטא יחשב כו'.
וראה על דרך זה בספר המאמרים תרנ"א עמוד עה ואילך.
שם עמוד ריב. שם עמוד ריד ואילך.

וזה שמבארים דהוידוים של האר"ז¹⁵ היו (גם) על החטאים
כפשוטם מפני שכל ישראל הם גוף אחד, יש לומר כי על פי
ביאור זה דוקא מובן שאצל האר"ז¹⁶ היתה גם המעלה
דבעלי תשובה כפשוטם.

ויש לומר דשני ענינים בזה:

(א) דמבין שכל ישראל הם גוף אחד, "מגיע הכאב (של זה
החטא) גם לאבר העליון שמושך נפש האר"ז¹⁷ (ספר

20 כאיברים הכלולים זה מזה, ו"שלי - שלך"14, כי עצמו
21 ובשרו הוא15.

22 מה שאין בן כששונא לאחד מיישראל בלבד, הרי הוא
23 מפריד מנפשו אותו חלק של זולתו הכלול בו, ודוחה
24 מעליו בשנאה זו ששונאו, ומסלק רצונו ממנו, וממילא
25 יש פגם וחסרון בנפשו, שנחסר בו החלק הנ"ל ונעשה
26 בעל מום. כי באמת כל אבר פרטי כלול מתר"ג. והיינו
27 מהתכללות זולתו בו, ועל ידי השנאה הוא מפריד ממנו
28 אותו חלק הפרטי ואז אינו יכול לעלות לרצון לפני ה'.

29 וכדכתיב: "אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב כו"
30 (ויקרא כא, יז), שאור אינסוף ברוך-הוא הכולל כולם לא
31 יסבלנו מצד החסרון שבו, שהיחסר אותו (האבר) הפרטי,
32 שהרי אינסוף ברוך-הוא כולל גם אותו. ודי למבין.

33 ולכן נצטוינו כמה "לא תעשה" בהקרב בבעלי
34 מומים, הן בבהנים הן בקרבנות עצמן, כמו שכתוב
35 בקרבת אמור, ונצטוינו גם בן במצות עשה: "להקריב כל
36 קרבן תמים", כדכתיב: "תמים יהיה לרצון כו" (אמור בב,
37 כא).

1 אותו הישראל, ומגיע הפאב גם לאבר העליון שמושרש
2 נפש הארץ"ל. ובפרט מצד מקור נשמותינו - מוח האב
3 וחקמתו יתברך הכולל את כולם ומרגיש פאב כל
4 הרמ"ח איברים. ולכן נצטוינו גם בן לאהוב כל אדם
5 מישראל12, שהרי כל אדם כלול מכל נשמות ישראל,
6 כנ"ל מן האיברים, והרי אם בן, בו יש זולתו גם בן,
7 ויאהב זולתו כמוהו, וכן הוא כלול בזולתו, כנ"ל בקישור
8 האיברים.

9 וזהו גם בן שצריך לקבל עליו מצוה זו קודם התפלה
10 - כדי שיוכל למסור נפשו ב"אחד", שתעלה לפני ה'
11 בבחינת מ"ן בקריאת שמע. ואי אפשר להיות עליה זו
12 אלא אם בן תהיה שלימה ובריאה13. דהיינו, שתהיה
13 כלולה מכל הנשמות, שהוא כמו האבר שבראותו הוא
14 כשבראים הווידים שבו הכלולים מכל האיברים, שאז
15 תעלה לרצון לפני ה' בחקמתו יתברך, שהיא הכוללת
16 כל הנשמות כולן כאחד ממש. שלפי שהנשמה יש בה
17 בהתכללות גם בן מכולן יכולה היא לעלות באור
18 הכללי שהוא מקורן ושרשן. וההתכללות זאת הוא
19 כשהאדם מראה בעצמו ובגופו בן, שאוהב רעהו

ישראל גוף אחד הן, דין הוא שלא יקם מחבירו שהוא
בגוסם מגופו]

13. שלימה ובריאה להעיר מאגרת הקדש סימן לא.

14. ראה אבות פרק ה משנה י.

15. עצמו ובשרו הוא: על פי ויצא כט, יד.

12. ולכן נצטוינו גם בן לאהוב כל אדם מישראל שהרי... בו יש זולתו
... עצמו ובשרו הוא: ראה ירושלמי נדרים פרק ט הלכה ד': היה
מקטע קופר ומחת ספינא לידוי - תחזור ותמחי לידיה:
(בתמיה). ובפירוש קרבן העדה: היה חותך בשר וירד הספין
לתוך ידו. וכי תעלה על הדעת שינקום מידו ויתחנף ידו
השני על שחתכה הראשונה? בן הדבר הזה, כיון שכל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

14 אהרן, דהנה אהרן הוא בחי' שושבינא דמטרוניא
15 המעלה את נש"י, וכמ"ש ובהעלות אהרן את הנרות כו'
16 ואז יכלו נש"י לצאת מאמ"צ, אך כדי שיתחברו משה
17 ואהרן כי רחוקי הם במדרגה זמ"ז, כי משה הוא בחי'
18 חכ' ואהרן הוא בינה, שהבינה הוא בחי' בריאה דאצי',
19 וחכ' אצי' שבאצי' שאין ערוך בין בחי' בריאה שבאצי'
20 לאצי' שבאצי' וכמו עד"מ שבין בריאה לאצי' עם היות
21 כי אימא מקנא בבריאה, רק עכ"ז הוא בחי' בריאה
22 ואינה בערך האצי', והיינו מפני כי החכ' אינו מאיר
23 בבריאה, משא"כ באצי' שמאיר בחי' חכמה הגם שהוא
24 דרך מעבר הבינה כידוע, וא"כ רחוקי הם זמ"ז, ולכן
25 וידבר הוי' (צ"ל שזהו בחי' ש' הוי' דלעילא) אל משה
26 ואל אהרן ויצוום בכחי' חיבור שחיבר אותו את

1 והנה בכדי שיהי מ"ת צ"ל תחלה יציאת מצרים, וזהו
2 והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, פי'
3 מצרים שכמו שיש מצרים בלעו"ז, כמ"כ יש בחי'
4 מצרים בקדושה, והיינו כל בחי' המצרים וגבולים
5 שנמשכים מבחי' שם שדי שאמר לעולמי די כו', וזהו
6 להוציא את בניי מאמ"צ היינו שיצאו מהמצרים
7 וגבולים המגבילים ומסתירים כו', ואל פרעה מלך
8 מצרים הוא הרצון הזר דנה"ב. ולזה הי' טענת משה הן
9 בניי הוא בחי' הנה"א שיש בנש"י לא שמעו אלי מחמת
10 הקוצר רוח והעבודה קשה שנש"י משוקעים במצרים
11 ואיך ישמעני פרעה הוא בחי' הרצון הזר דנה"ב כו'.
12 ולזה השיב לו הקב"ה וידבר כו' אל משה ואל אהרן
13 ויצוום פי' ויצוום לשון צוואת וחיבור שחיבר אותו את

18 שנעשו כולם כאיש א' הוא בחי' הביטול שיהי' כלי
19 להשראת בחי' בלי מספר. ועי' העבודה דעכשיו
20 מתוסף אורות באצי' כמ"ש בכהאריז"ל, ולע"ל יתגלה
21 בחי' זו. ולכן אז והי' מספר בני' אשר לא יספר
22 שיתגלה בחי' בלי מספר בבחי' המספר וזהו שארז"ל
23 שבזמן שעושין רצונו של מקום הוא אשר לא יספר,
24 היינו ע"י שעושין רצונו של מקום ממשיכים בחי' זו
25 באצי', והי' כמונח בקופסא דאל"כ הלא בגשמיות אינו
26 נראה ההפרש בין זמן שעושין רצונו של מקום לזמן
27 שאין עושין רצונו של מקום, וכ"ש בהבדל בין בלי
28 מספר למספר שהוא ריחוק שאינו בערך כלל אלא זהו
29 כנ"ל, ולע"ל יתגלה בחי' זו בגילוי ויהי' מספר בני'
30 אשר לא יספר כו'. אך הנה כ"ז הוא ע"י שעכשיו הם
31 בבחי' עם עוממות קיום התומ"צ בגשמיות דוקא, ולכן
32 קראם בפ' מ"ת בשם עם, כי עיקר העבודה שבחי' עם
33 יזדככו ע"י קיום התומ"צ להיות מאיר ומתגלה בהם
34 בחי' בלי מספר.

בס"ד. יוס' ג' ערב זוג השבועות. ל"ב

1 מאמ"צ כי אהרן שושבינא דמטרוניתא הוא בחי' נשי',
2 ומשה הוא בחי' שושבינא דמלכא להמשיך גילוי
3 אלקותו ית', ועי' שניהם יצאו בני' מאמ"צ, ואל פרעה
4 כו' שגם הרצון הזר דנה"ב יתבטל ג"כ כו'.
5 וזכו עי"ז אח"כ למ"ת, שע"י מ"ת נעשה ש' הוי'
6 בכאו"א מישראל וכמ"ש פב"פ דיבר הוי' עמכם
7 שנת' מזה במ"א שע"י הדיבור שאמר הקב"ה אנכי ה'
8 אלקיך נעשה ש' הוי' בכאו"א מישראל, וש' הוי' הוא
9 בחי' בלי מספר, וא"כ הגם כי ישראל שקיבלו התורה
10 היו בבחי' מספר כמ"ש בפ' במדבר ויהיו כל הפקודים
11 שש מאות אלף וגו' שהוא מספר ש' הוי' היינו ו'
12 פעמים יו"ד כשהוא מתכפל ה' פעמים, וקיבלו התו'
13 עד שהאיר בהם ש' הוי' שהוא בלי מספר, הרי נתאחד
14 בחי' המספר עם בחי' בלי מספר. וי"ל שלכן הי'
15 מספרם כמנין ש' הוי', בכדי שבחי' המספר יהי' חומר
16 מוכן לשבת ב' בחי' בחי' מספר עם בחי' בלי מספר,
17 ומ"מ בכדי שיוכלו לקבל גילוי זה נא' ויחן ישראל

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

20 מדרגא לדרגא הלוך ונסוע¹ כו', וכאשר יאיר נפשו
21 באור אהבה ויראה, אז יתעלה משפלותו ופחיתותו
22 בפניות הכחות הטבעיים שלו ויתעלה במדרגתו.
23 ולא כמו שטועים וחושבים איך יתבעו מעצמם ענין
24 אהבה ויראה, והלא הם פחותים במדרגה כו', כנ"ל ריש
25 פרק טז, אדרבה, סיבת פחיתותם היא העדר האהבה
26 ויראה, וכשיהיה אהבה ויראה יתעלו במדרגתם.
27 וכמו שנתבאר לעיל, שעל ידי שאוהב את ה' וחפץ
28 לדבקה בו, הרי הוא מתרחק מהדברים שהן הפכים
29 מאלקות. וכל ענין האהבה הוא ההעתקה וההזוה
30 ממקומו הראשון כו'. והינו שנעתק מעניני הגשמיים
31 והגופניים ומתקרב ומתדבק באלקות כו', כמו שנתבאר
32 במקום אחר.
33 ומכל שכן שהאהבה היא מקור ל"נעשה טוב"
34 והיראה הרי היא מקור ל"סור מרע", דבכלל זה הוא גם
35 כן בפיות הכחות הטבעיים. וכמו שנתבאר לעיל פרק ד
36 בענין הלאו ד"ולא תתורו כו'". וגם ה"נעשה טוב", על
37 ידי היראה היא בבחינת "עבודת עבד", כנ"ל פרק יט.
38 ובהעדר העבודה באהבה ויראה, באמת הוא שפל

1 **כ) ועל זה נצטיינו** – לייגע עצמינו בהתבוננות והעמקת
2 הדעת בענינים הנ"ל ולהתעורר באהבה ויראה, והן
3 ה"גדפין" לעסק התורה והמצות.
4 וצריך כל אחד ואחד לידע נאמנה אשר ביכלתו
5 לבוא לאהבה ויראה (על ידי ההתבוננות והעמקת הדעת
6 כו'), אם במעט או בהרבה כו', ומחוייב הוא בדבר, הן
7 מצד קיום המצות האלו בעצם, והן מצד קיום התורה
8 ומצות, שהוא על ידן דוקא. ומחוייב הוא לייגע את
9 עצמו ובא יבוא אליהם כו'.
10 ובשלומד בדא"ח בענינים השייכים לאהבה ויראה
11 (ובאמת הוא כן בכל ענין אלקי שלומד, הוא שייך לאיזה
12 מדה פרטית, חלילה לו לחשוב שאין זה שייך אליו
13 ולעבודתו, שאינו בערך זה. וידע שזה שקר ומענת גמור
14 הגורם לו העדר העבודה, ועסק תורתו ועבודתו המה
15 שני דברים מופרדים, ושניהם בלתי אמיתיים כלל. כי אם
16 בהענין שלומד, יתפלל בו אחת ושתיים ושלש וכו',
17 ויתבונן ויעמיק דעתו היטב בהענין, ויתעורר על ידי זה
18 באהבה ויראה.
19 ואם בתחלה יטעום רק מעט טוב, יוסיף וילך ויתעלה

1. הלוך ונסוע לך לך יב, ט.

הַעֲבֹדָה דְּאַהֲבָה וְיִרְאָה, וְצִרִיךְ לִיַּגַע בְּזֶה תַּחֲלָה
בְּלִמּוּד, לְהַשִּׁיג הָעֵינִינִים הַיָּטִב, וְאַחֲרֵי כֵן בְּהַתְּבוּנָה
וְהַעֲמָקָה הַדַּעַת, וְיַעֲלֶה וְיַגִּיעַ אֲלֵיהֶם כָּל חֵד לָפֹם
שִׁיעוּרָא דִּילִיָּה, וְעוֹד יִתְעַלֶּה בְּעִלּוֹי אַחֲרֵי עִלּוֹי
מִמְדְּרִיגָה לְמִדְּרִיגָה כו':
קִיצוּר. מְסִיק אֲשֶׁר כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִכּוֹל וּמְחַוִּיב לִיַּגַע
לְהַתְּעוֹרֵר בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה. עַל יְדֵי אַהֲבָה וְיִרְאָה מִתְעַלֶּה
מִשְׁפָּלוֹתוֹ בְּעִלּוֹי אַחֲרֵי עִלּוֹי.

וּפְחוּת, שְׁנִמְשָׁךְ אַחֲרֵי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית לַחֲפוּץ וּלְהַתְּאוּת
כָּל הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים, וְנִמְשָׁךְ אַחֲרֵיהֶם, כִּי מִזֶּה יִמָּנַע
אוֹתוֹ מִזֶּה, "וְעִיר פָּרָא אָדָם יוֹלֵד"², וְהַמְדוּת הַטְּבָעִים
חֻקִּים הֵמָּה בְּתוֹלְדוֹתָם, וְ"אֶקְדָּמָה טַעֲנִיתִיָּה כו"³, וְרַק
עַל יְדֵי אַהֲבָה וְיִרְאָה, עַל יְדֵי זֶה הוּא מִתְעַלֶּה מִשְׁפָּלוֹתוֹ
וּפְחוּתוֹ כו', וְעַסֵּק הַתּוֹרָה שְׁלֹו וְקִיּוֹם מִצּוֹתָיו הֵמָּה
כְּדָבָעֵי עַל יְדֵי אַהֲבָה וְיִרְאָה כנ"ל, וְעַל יְדֵי כָּל זֶה הָרִי
הוּא עוֹלָה מִמְדְּרִיגָה לְמִדְּרִיגָה כו'.
הַיּוֹצֵא מִכָּל זֶה, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ לְתַבּוֹעַ בְּעַצְמוֹ

2. איוב יא, יב.

3. הקדרימה טענתו. על פי זהר חלק א וישלח קעט סוף עמוד א נאליך. וראה קהלת רבה על הפסוק (ד, יג): "טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל".

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

אלול, וביום השישי הבורא ברוך-הוא ברא את אדם
הראשון, וזהו היום הראשון של חודש תשרי, ואם כן
ראש השנה היה צריך להיות ביום כ"ה בחודש אלול,
מדוע ראש השנה הוא ביום הראשון של חודש תשרי,
היום שבו הבורא ברוך-הוא ברא את האדם, ודוקא
היום שבו הקדוש-ברוך-הוא ברא את האדם נקרא
"תחילת מעשיך" ו"זיכרון ליום ראשון", כלומר, היום
שבו הקדוש-ברוך-הוא ברא את האדם הוא היום שהוא
התחלת העשייה והזיכרון ליום הראשון שבו הקדוש-
ברוך-הוא ברא את העולם?
ז והנה, לבאר את התוכן הנכון בזה שראש השנה
הוא דווקא ביום שבו הקדוש-ברוך-הוא
ברא את האדם. כתוב "אחור וקדם צרתני", הקדוש-
ברוך-הוא ברא את האדם מאוחר מכל הנבראים וקודם
לכל הנבראים. זאת אומרת, העיקר של כל בריאת
העולם הוא האדם וכל מה שהקדוש-ברוך-הוא ברא
בעולם, הוא בשביל האדם, ולכן את האדם הקדוש-
ברוך-הוא ברא מאוחר יותר מכל הנבראים, כדי שאת
כל מה שהאדם צריך יהיה לו מוכן. ממילא שני
הדברים נכונים, את האדם הקדוש-ברוך-הוא ברא יותר
מאוחר מכל הנבראים, אבל זה עצמו הרי זה משום
שהאדם הוא הדבר העיקרי של הנבראים שבעולם, הרי
לכן האדם נקרא בחיר הנבראים, הנבחר מכל הנבראים,
והבורא ברוך-הוא ברא אותו בצורה של בריאה שונה
לגמרי. כל הנבראים מחולקים בשלוש חלקות, בריה,
איש, מלאך, לכל נברא יש חיות (נפש), יש שהגוף של

1. **אם** כבנים, אם כעבדים. יש שני סוגי אופנים
2. בעבודת השם יתברך, כמו בנים וכמו עבדים.
3. בנים יותר קרובים מעבדים. בני ישראל נקראים בנים
4. ועבדים. כלומר, אצלנו בני ישראל יש שתי דרגות של
5. אנשים, כאלה שהם למדנים גדולים ויודעים הרבה
6. תורה, ויש כאלה שאינם יודעים ללמוד, הם מאד
7. פשוטים, אבל כולם הם יהודים ולכל היהודים יש
8. מצוות שוות ללא הבדל, וכל היהודים שעובדים את
9. השם יתברך באמת, שווים אצל הקדוש-ברוך-הוא.
10. וזהו שאנו אומרים בראש השנה, "זה היום תחילת
11. מעשיך זיכרון ליום ראשון", היום הזה הוא ההתחלה
12. של העשייה שלך, היום של ראש השנה, הוא תזכורת
13. ליום הראשון שבו אתה ברוך-הוא בראת את העולם,
14. זאת אומרת שהיום של ראש השנה, שהוא הרי היום
15. הראשון של השנה, ולכן שמו של היום הוא ראש
16. השנה, הראש של השנה, כמו הראש של האדם שהרי
17. בראש הוא עיקר החיים והרגש של כל האברים (כידוע
18. בספרי רפואה) וכל האברים חיים רק כאשר הראש הוא
19. בריא, כך ראש השנה הוא הראש של השנה, הנה בכל
20. שנה, היום של ראש השנה, הוא זיכרון ליום הראשון
21. שבו הקדוש-ברוך-הוא ברא את העולם. ואם כן צריך
22. להבין זאת, מדוע היום של ראש השנה נקרא "תחילת
23. מעשיך" (ההתחלה של העשייה שלך) שהוא זיכרון
24. ליום הראשון של ששת הימים שבהם הקדוש-ברוך-
25. הוא ברא את העולם, הרי בכ"ה באלול נברא העולם,
26. הבורא ברוך-הוא ברא את העולם ביום כ"ה בחודש

להתחלף והוא יכול להפוך מרע לטוב, וזהו כל ענין
התורה ומצוות, שהאדם ישפיע על עצמו וישנה את
המידות שלו. כשאוכלים כשר, הדם נקי, וכך גם כאשר
שומרים מקווה (טהרת המשפחה) נולדים ילדים
בריאים טובים, וכן כל מצווה פועלת באדם הרבה
מאד, ובגלל כל המעלות הללו שיש לאדם, הוא העיקר
של כל הנבראים, ולכן גם יום ראש השנה הוא דווקא
ביום שבו הקדוש-ברוך-הוא ברא את האדם. וזהו
שביום הזה אנו אומרים "זה היום תחלת מעשיך, זכרון
ליום ראשון", כי בריאת האנושות היא עיקר הכוונה
של כל בריאת העולם.

ט והנה יום ראש השנה נקרא יום הדין ומשפט,
וביום הזה הוא המשפט של כל הברואים
כמו שכתוב בספרים שביום הזה הבורא ברוך-הוא
מקציב לכל גוף וגוף את הצרכים שלו על כל השנה,
כי ביום ראש השנה הרי נכתבים החיים עם התענוגים
שלהם או חלילה להיפך, והרווחים למזון או חלילה
ההפסדים של כל אדם על כל השנה כולה, כפי
שהגמרא אומרת (ביצה דף ט"ז ע"א) "כל מזונותיו של
אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכיפורים, חוץ
מהוצאת שבתות, והוצאת יום טוב, והוצאות בניו
לתלמוד תורה, שאם פחת פוחדתין לו, ואם הוסיף
מוסיפין לו". המזונות של האדם נקבעים לו ביום ראש
השנה, עד יום כיפור, חוץ מהוצאות שבת ויום טוב
והוצאות עבור לימוד שאם הוא מקמץ בזה, נותן לו
הקדוש-ברוך-הוא פחות, ואם הוא מוציא יותר, שולח
לו הבורא ברוך-הוא בשביל זה יותר, אבל המזונות
נקבעים מראש השנה, כפי שאנו אומרים "בראש השנה
יכתובו וביום צום כיפור יחתמו", בראש השנה נכתב
וביום כיפור נחתם, "מי יחיה ומי ימות", מי ישאר
בחיים ומי לא חלילה, מי ינזק על ידי מים, אש, או
אירועים שונים של מחלות שונות, מי יהיה עני ומי
יתעשר, ומי יתרום. אבל תשובה תפלה וצדקה יכולים
להציל את האדם מכל רע ולהחליף את הגזירה הרעה
כי המשפט של האדם, הוא לפי המצב הרוחני שלו כפי
שהוא בעת המשפט, כמו שכתוב בישמעאל שבהיותו
ילד קטן והיה חולה עומד למות בהיותו במדבר ללא
מים, "וישמע אלוקים את קול הנער", כו', הקדוש-
ברוך-הוא האזין לקול הילד החולה, כתוב (במדרש
בראשית פרשה נ"ג) "יפה תפילת החולה לעצמו",
התפלה שהחולה עצמו מבקש מהקדוש-ברוך-הוא היא
טובה מאד, "כי שמע אלוקים אל קול הנער כאשר הוא
שם", הקדוש-ברוך-הוא הקשיב לבקשה של הילד היכן
שהיה וכפי שהיה באותו רגע, כי המלאכים אמרו, רבון
העולמים, הרי ידוע לך שבניו יהרגו את בניך בצמא

הנברא מכסה על החיות (נפש) שלו, למשל ברזל, אבן,
כל הדברים הללו נקראים דומם, לא רואים בהם את
החיות (נפש). צומח, עצים וצמחים שונים, בהם נראית
החיות (נפש) יותר מאשר בדומם. בחיה ועוף ונבראים
אחרים מסוג זה נראית החיות (נפש) יותר מאשר
בדברים צומחים, לכן הם נקראים חי. והרי אלה הם
שלושת הדברים דומם, צומח, חי, אבל בכל שלוש
החלוקות, הצד הגופני חזק מצד החיות. זאת אומרת
שהצד הגופני מכסה על צד החיות, והגוף, הגשמיות
והבשריות, נראים יותר מאשר החיות. הגוף נראה
והגוף מכסה על הנשמה, אלא שבשלושת הדברים
עצמם בצומח הנשמה נראית יותר מאשר בדומם, ובחי
יותר מאשר בצומח, וכל שלושת החלוקות נקראות
ברייה.

ח והנה מלאכים אינם בריאה גופנית קשה כמו נבראי
הארץ, כמו שכתוב "עושה מלאכיו רוחות,
משרתיו אש לזהט", הקדוש-ברוך-הוא ברא את
המלאכים שלו מרוח, את משרתיו משלהבת אש ואת
האדם הקדוש-ברוך-הוא ברא שהגוף הוא מאדמה
והוא נתן בו נשמה שהיא יותר נעלית ממלאך, לכן הרי
ייתכן שאדם יוכל להיות חלילה נחות מבהמה, יש לו
מידות רעות מאד גניבה, גזילה, רציחה, שקר, קנאה,
שנאה, ולפעמים הוא יכול להיות יותר נעלה ממלאך,
כל זה הוא משום שגוף האדם הוא נחות, והנשמה יותר
נעלית ממלאך, ולאדם ניתנה החירות לבחור כרצונו,
כמו שכתוב "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת
הטוב ואת המות ואת הרע כו'", ראה נתתי לפניך את
החיים ואת עשיית הטוב, ואת המוות ואת עשיית הרע,
אומר רש"י, אחד תלוי בשני, אם תעשה טוב אזי יש
לך חיים, ואם תעשה רע ישלמו לך עם דברים של
מוות, זאת אומרת, הקדוש-ברוך-הוא נותן לאדם שתי
דרכים, דרך של טוב ודרך של רע, שכל אדם חופשי
במעשיו לעשות מה שירצה, טוב או חלילה להיפך,
וכל זה תלוי רק באדם עצמו, כי דבר זה של בחירה
(לבחור לעצמו דרך) הוא רק באדם ולא קיים אצל
נבראים אחרים, לכל נברא יש את הטבע שלו החל
מהלידה, וכך זה נשאר תמיד, אפילו במלאכים יש
מלאכים טובים ומלאכים רעים. המלאך הטוב לא
יהפוך להיות רע, והמלאך הרע לא יהפוך להיות טוב,
כפי שהגמרא אומרת (ברכות דף נ"ט ע"א) "אין קטגור
נעשה סנגור", התובע המאשים לא יכול להיות מגן.
במדרש (שמות פט"ו) כתוב, "לא המלמד קטיגוריא
מלמד סניגוריא ולא המלמד סניגוריא מלמד
קטיגוריא". התובע המאשים לא יהיה מגן, והמגן לא
יהיה תובע מאשים, אבל לאדם יש את האפשרות

החליט לעשות טוב, הקדוש־ברוך־הוא כבר משלם לו
 על כך בדיוק כמו אם כבר עשה את הדבר, וכיון שזהו
 ראש השנה ויום הכיפורים, כאשר האדם עושה תשובה
 באמת, ומתחרט על כל הדברים הלא טובים ועוזב את
 כל המידות הרעות של כעס, שנאה, קנאה, שקר, ולוקח
 על עצמו לעשות דברים טובים כמו שכתוב: "ואהבת
 לרעך כמוך", אהוב את השני כמו את עצמך, וכמו
 שכתוב, "והוי מקבל את כל אדם בסבר פנים יפות",
 תקבל כל אדם בפנים טובות, להשתדל לגרום לכל
 אחד עונג ולהשתדל להיטיב עם הזולת, והכל יהיה
 באמת, עם רגש נכון, ולקבוע זמנים ללמוד תורה,
 ולעשות את כל הדברים הכתובים בתורה, כמו שכתוב
 "ולא המדרש עיקר אלא המעשה", לא רק הלימוד
 עצמו הוא ענין, ואכן צריך לקיים את מה שלומדים,
 וכאשר האדם מחליט בעצמו במחשבתו לעשות כן, אזי
 הקדוש־ברוך־הוא מצרף את המחשבה הטובה בדיוק
 כמו אילו הוא כבר עשה זאת. וזהו "ותשובה ותפילה
 וצדקה מעבירין את רוע הגזירה". שלושת הדברים של
 חרטה על דברים לא טובים בעבר, והתחנונים שלו
 אצל הבורא ברוך־הוא, והצדקה שהוא מבטיח, כל
 הדברים הללו יחד יש בכוחם לבטל את הגזירה הרעה,
 והם מליצי יושר שתהיה לו שנה טובה.
יב והנה כדי שהאדם יעשה תשובה, הרי זה על ידי
 שהאדם בוחן את עצמו להבין את התוכן
 האמיתי בשביל מה בכלל האדם נברא בעולם. ואת
 זאת רואה כל אחד שהאדם שונה מכל הברואים, כפי
 שנתבאר לעיל, שגוף האדם נחות מכל הנבראים, לכן
 אנו רואים שאם האדם יתנהג רק לפי התאוות הגופניות
 שלו, הרי הוא יותר גרוע מחיות הפרא. חיות הפרא
 עושות דברים רעים לפי הטבע שלהם, אבל בכל זאת
 יכולים להיות מחבוא והצלה מהם. וגם חיות הפרא
 נמצאות ביערות או במקומות ריקים ושוממים, אבל
 במקומות מיושבים הן לא נמצאות, וכאשר הולכים
 למקומות כאלה שבהם נמצאות חיות הפרא, לוקחים
 כלי זין כדי להתגונן מהם. אבל כאשר אדם הוא כל־כך
 רע כמו חית פרא, כפי שאנו רואים שיש אנשים
 שמחזיקים את עצמם מאד גדולים, ואינם אוהבים
 עניים או קרובים, והם שופכים את דמם, צועקים
 עליהם ומענים אותם או שיש סתם בעלי אופי קשה,
 האוהבים להשפיל את הזולת, ולהרע לו, הרי מאדם
 כזה אין מחבוא והצלה, והרי הוא מזיק הרבה יותר
 מחיה רעה, כי החיה עושה רק לפי טבעה, והאדם
 עושה בשכל, בחכמה, כמו שכתוב "חכמים להרע",
 ולכן בגלל זה עצמו, האדם המתנהג רק לפי הדרישות
 הגופניות שלו, הוא יותר גרוע מחיה. כי לבהמה אין

(כמו שכתוב בילקוט שמעוני, ישעי', על הפסוק "משא
 בערב") וכעת נתן לו מים במדבר? והבורא ברוך־הוא
 ענה, אני דן את האדם רק כפי שהוא בזמן המשפט.
י וביאור הענין, להבין טוב יותר את התוכן, הגמרא
 אומרת (ר"ה דף ט"ז ע"ב), אמר
 רבי יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של
 אותה שעה, הקדוש־ברוך־הוא דן את האדם לפי
 מעשיו באותה שעה שבה הוא נשפט, כלומר, אם
 האדם עושה תשובה, היינו שהוא התחרט ואכפת לו
 מאוד מכל הדברים הלא טובים שעשה, וזה תופס אותו
 מאוד עמוק בלב שהתרחק מהקדוש־ברוך־הוא ואינו
 לומד, והתפילה שהוא מתפלל כדי לצאת ידי חובה
 היא במהירות גדולה, הוא תמיד עסוק בדברים שונים,
 ואפילו כאשר הוא מתפלל, הוא איננו יודע מה הוא
 מדבר, ואין זה אלא כמי שמשלם חוב, לא ברצון טוב
 ובעונג, אלא לא יותר מאשר לצאת ידי חובה, ובאמת
 הרי התפילה היא חבל המקשר את האדם עם הקדוש־
 ברוך־הוא, וזה צריך להיות אחרת לגמרי, עם רגש ועם
 חיות, כי הרי גם כאשר מדברים עם בן אדם, להבדיל,
 צריך להקשיב מה מדברים, כל־שכן וקל־וחומר כאשר
 מדברים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש־ברוך־הוא,
 הרי צריך לשמוע מה מדברים, ואם יש לאדם רגש
 מסויים, הוא מתבונן בכל הדברים כיצד עברו עליו
 בשנה שחלפה, שעשה רק דברים כאלה השייכים לגוף,
 ואם כן נתן צדקה, גם זה לא כפי שצריך להיות, לתת
 בעונג וביד רחבה, ובפרט בנוגע לעצמו, ללמוד
 ולהתפלל כראוי, לכן הוא הקדיש מעט מאד זמן, הנה
 כאשר הוא בוחן את עצמו היטב בזה, לכו כואב מאד
 על כך, והוא מאד מתחרט על העבר, ועושה הסכם חזק
 שמכאן ולהבא יהיה אחרת לגמרי, שילמד ויתפלל כפי
 שצריך ויעשה דברים טובים.

יא והנה הגמרא אומרת (קדושין דף מ' עמוד א),
 "מחשבה טובה הקדוש־ברוך־הוא מצרפה
 למעשה". כשהאדם חושב לעשות טוב, הקדוש־ברוך־
 הוא מחשיב לו כאילו כבר עשה זאת, לכן, כשהאדם
 עושה תשובה וחושב על עשיית מעשים טובים, הנה
 בזמן שהאדם מחליט בעצמו בהסכם חזק לעשות
 מעשים טובים, אזי הדין ומשפט שלו הוא לפי אותו
 הזמן, כאילו שכבר עשה טוב, וזהו שכתוב (תהלים
 ס"ב י"ג) "ולך אדני חסד, כי אתה תשלם לאיש
 כמעשהו", זה החסד שלך ברוך־הוא שאתה משלם
 לכל אדם כפי מעשיו, והרי זה לא מובן, איזה חסד
 הוא שהבורא ברוך־הוא משלם לכל אחד כפי שראוי
 לו? אלא פירוש הפסוק הוא כך, כשהאדם חושב
 לעשות דבר טוב, הנה הגם שעדיין לא עשה, אבל

אבל בזמן הזה מתעוררת נקודת הלב, שזוהי נקודת
היהדות, הרגש שהאדם הוא יהודי ומתעוררת האהבה
העצמית שהרי זהו ענין תקיעת שופר, והתקיעות הן:
תקיעה, שברים, תרועה. תקיעה היא קול ארוך, שברים
ותרועה הם קולות שבורים, כפי שהגמרא אומרת
"גנחוי גניח, ילולי יליל". שברים הם כמו מי שנאנח
על כאב קשה, ותרועה היא כמו מי שמילל ומקונן
מעומק הלב. כי זמן תקיעת שופר זהו הזמן שבו השטן
בא להתלונן על בני ישראל שהם חוטאים, ואז אנחנו,
כל בני ישראל, אומרים את הפרק "למנצח" בתחנונים
גדולים, ואנו אומרים את הפסוקים "מן המצר קראתי
י"ה", כמו בן שזועק אבא, אבא! ואפילו אם חסד
ושלום הבן חוטא לפני האב, אבל כאשר הוא צועק
מעומק הלב אבא, אבא! האבא מתעורר ברחמנות על
בנו, וכן כאשר אנו בני ישראל שאנחנו הילדים של
הקדוש-ברוך-הוא, צועקים באמת אבינו מלכנו תרחם,
ואנו אומרים את הפסוקים שראשי התיבות שלהם הם
"קר"ע שט"ן", תקרע את המקטרג השונא של בניך
האהובים, ותוקעים בשופר, ועושים תשובה, הקדוש-
ברוך-הוא מרחם עלינו, ומציל אותנו מידי השטן
המקטרג, ונותן לנו שנה טובה.
יד והנה אך התשובה צריכה להיות באמת, כלומר
שבאמת תתפוס את הלב, כפי שהרמב"ם
אומר (הלכות תשובה פ"ג ה"ד) שתקיעת שופר בראש
השנה הרי היא מצוה דאורייתא, ובכל זאת יש בזה
רמז, עורו ישנים מתרדמתכם כו' חפשו ותבחנו את כל
מעשיכם ועשו תשובה, וזיכרו את הבורא ברוך-הוא.
ואפילו אלו שבגלל שהם שקועים מאוד בענייני העולם
שבאמת הם חסרי-ערך (הרי זה ביד ה', שהוא העושה
את העני עשיר ואת העשיר העני) ואל תשכחו על
האמת. הביטו מה קורה אתכם ותקנו את כל החסרונות
שלכם, שכל אחד יעזוב את דרכו הרעה ויעשה
תשובה, וזהו שאנו אומרים "אם כבנים אם כעבדים",
כי כל יהודי, אפילו הפשוט ביותר שאינו יכול ללמוד,
והוא עושה את המצוות כי הוא יהודי, ויהודי מקיים
את מה שהקדוש-ברוך-הוא מצווה, גם הוא נקרא "בן"
של הקדוש-ברוך-הוא, כי גם אצלו, אצל היהודי
הפשוט, יש אהבה להקדוש-ברוך-הוא כמו אצל
היהודי שידוע ללמוד, רק שהיא מכוסה אצלו בדברים
שונים, והיא ישינה, וכאשר הוא אומר סליחות כראוי,
הנה כשבא ראש השנה מתעוררת אצלו נקודת הלב,
והוא עושה תשובה באמת, ואחר-כך הוא מקיים זאת
כל השנה, הוא מתפלל כראוי ולומד, אזי הקדוש-
ברוך-הוא נותן לו את הדברים הטובים שפסקו לו
במשפט בראש השנה, כי ייתכן שבראש השנה הוא

שכל וכל הנהגתה היא לפי טבעה, אבל לאדם יש שכל
והרי השכל צריך להשפיע על הטבע ועל המידות שלו,
כפי שהרבי אומר בתניא שהמוח (השכל) שליט על הלב
(על המידות), ואת זה הרי כל אחד מבין, כי זה
שהקדוש-ברוך-הוא נתן לאדם שכל, אין זה כדי שיעשה
עסקים, ואז יהיה לו את הרווח שלו, כפי שהגמרא
אומרת (סוף מסכת קידושין), ר' שמעון בן אלעזר אומר,
מימי לא ראיתי שצבי יתעסק בייבוש פירות, שארי יהיה
נושא משאות וששועל יהיה חנווני, ובכל זאת הקדוש-
ברוך-הוא נותן להם את פרנסתם ללא צער, ומדוע
שלאדם לא יהיה את פרנסתו ללא צער, אלא שהרעותי
את מעשי וקיפחתי את פרנסתי, כפי שהמשנה אומרת,
לא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות אלא
הכל לפי זכותו, כי כאשר האדם ישקיע את השכל שלו
בדברים עדינים (שזהו הדבר הנכון שבשבילו הקדוש-
ברוך-הוא נתן לו שכל), אזי הוא יכול להגיע לדברים
מאד נעלים, וכאשר בוחנים נכון מען בארעכנט ריכטיג
את הכוונה של בריאת האדם, והוא בארעכענט מה
נעשה אותו ועם ההנהגות שלו, הן אצלו בעצמו, והן
אצל בני הבית שלו, ליבו כואב מאד, והוא מאד מתחרט
על כך, ומבקש מהקדוש-ברוך-הוא בלב שבור,
שהקדוש-ברוך-הוא יתן לו ולבני ביתו רוח טהרה
לשמור תורה ומצוות באמת.
יג והנה זמן התשובה הוא ראש השנה, עשרת ימי
תשובה ויום הכפורים, כמו שכתוב "דרשו
את ה' בהמצאו", ואומרת הגמרא, כל השנה זהו דווקא
כאשר יש רבים (מניין אנשים), אבל בזמן ראש השנה
ויום הכפורים, אפילו יחיד גם, כי הזמן של ראש
השנה, עשרת ימי תשובה ויום כיפור, הוא עת רצון
למעלה, וכל אחד יכול להגיע לתשובה, כי אז הוא זמן
של התגלות המאור אל הניצוץ. הרי נשמתו של כל
יהודי היא ניצוץ של אלוקות, כמו שכתוב "בנים אתם
להוי' אלוקים", אתם בנים אצל הקדוש-ברוך-הוא,
וכמו בן ואב, הרי הבן הוא העצמיות של האב, כך
הנשמה של יהודי היא ניצוץ מאלוקות, וכשם שאב ובן
הרי אהבתם היא אהבה עצמית, ללא טעמים מדוע
אבא אוהב בן, איך שלא יהיה, אפילו אם הבן חלילה
לא טוב, גם האב אוהב אותו, כמו שכתוב "על כל
פשעים תכסה אהבה", האהבה מכסה על כל הפגמים,
וכך גם אב ובן, אפילו כאשר הילד מתנכר מצד אביו,
בכל זאת בעומק הלב נמצאת אהבה, רק שבגלל דברים
שונים היא ישנה, לכן, כשלפעמים בא דבר שמעורר
את האהבה, היא נראית עם כל הטהרה והבהירות. וכך
האהבה של היהודי אל הקדוש-ברוך-הוא היא חזקה
מאד, אלא שכל השנה היא בשינה, מצד כל הטרדות,

9 הרבה הוצאות והרבה עוגמת נפש, שאז הרבה יותר
10 קשה לאדם מאשר אילו בכלל לא היה מרוויח כל כך
11 הרבה ריווח, אך ללא הצלחה. אבל כאשר הוא אכן
12 מקיים בפועל ממש, הוא לומד, מתפלל ונותן צדקה,
13 כפי שהחליט בראש השנה, אזי כל הדברים הטובים
14 שפסקו לו במשפט בראש השנה, באים אליו, והכל
15 הולך לו בהצלחה, הן הפרנסה עצמה היא הרבה, וזה
16 הולך רק לדברים טובים ומאושרים.

מאמר קנין החיים

1 עשה תשובה באמת, אבל אחר כך הוא לא קיים, וכל
2 העשירות שפסקו לו במשפט בראש השנה, יכולה
3 ללכת חלילה על דברים לא טובים, כמו חסו־שלו־ם
4 מחלות או חלילה דברים רעים אחרים, או כפי שקורה
5 שאדם יכול להרויח הרבה והרווח הולך להוצאות רבות
6 ולא נשאר כלום חסו־שלו־ם מכל הפרנסה שלו,
7 ולפעמים יכול להיות שיש לו הרבה קשיים מכך שהוא
8 הרוויח היטב, וזה עצמו שהוא הרוויח היטב גורם לו

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

אסיפת אגודת חב"ד*

20 ישראל. לא כאן המקום ולא כעת הוא הזמן להאריך
21 וכו'. בבני ישראל אין שום התחלקות, בני ישראל הם
22 י"ב שבטים, אך בענין תורה ומצוות כולם שווים, לבד
23 הכהנים שיש להם מצוות מיוחדות ונשים וכו', אך
24 פרט לכך אין שום הבדל, "כי עם קשה עורף" ישנו
25 בכל אחד.
26 "כי עם קשה עורף" - זהו נקודת היהדות, אלא
27 באחד זה בהעלם ובשני זה יותר בהתגלות, הנקודה
28 גלויה אצלו, הוא נכנס לבית המדרש ושומע יתגדל
29 ויתקדש וכו' והוא עונה "אמן יהא שמיה רבא" בדרך
30 מאליו וממילא כו'. חסידות באה לפתוח את נקודת
31 היהדות בכל אחד מישראל.
32 לחסידי חב"ד דרך משלהם, נוסף על עניניהם
33 הפרטיים בעניני חסידות, גם בכללות של חיזוק
34 התורה והיהדות, מסירות הנפש על תורה ויהדות.
35 זאת הראו חסידי חב"ד בזמנים האחרונים וכו'. חסידי
36 חב"ד אינם מפלגה וכו'. אני מברך את כל אלה שבאו
37 לאסיפה זו ואני שמח על שבאו לשמוע מאמרות
38 בנוגע לחיזוק התורה בכלל ודברי חסידות בפרט.

1 כ"ק אדמו"ר פתח ואמר:
2 חג שמח יהודים! מי כעמך גוי אחד בארץ, בזמן
3 שלב כל אחד מר עליו מהכלל ומהפרט, בשעה זו,
4 בזמן המר העובר בכל העולם, הרי אצלנו חג היום,
5 ואני מברך אתכם בחג שמח יהודים! יהודים אינם
6 ברשות עצמם, יהודים הם ברשות התורה, אדרבה
7 על פי תורה יש לעבד את ה"אני" העצמי, ועל פי
8 תורה כעת הוא הזמן של חג.
9 כל מסיבה, כל התוועדות של חסידים, היא
10 התוועדות של נשמות. היום הוא אסיפת אגודת חב"ד
11 וזוהי התוועדות של נשמות וכו'.
12 השי"ת הכתיר את בני ישראל בשם "כי עם קשה
13 עורף הוא"¹, כשרצה משה רבנו לעורר י"ג מדות
14 הרחמים, לא מצא מעלה יותר טובה על בני ישראל
15 מאשר "כי עם קשה עורף" וכו'. לשכל והבנה אין
16 השגה במעלה של "כי עם קשה עורף", אך זוהי
17 מעלה. בכוח של "כי עם קשה עורף" עברנו, בני
18 ישראל, את כל משך הגלות, ובכוח זה נעבור את כל
19 הצרות ואת כל המרירות ונבוא יחד עם משיח לארץ

מאמר הסגירה

39 חסידים אינם מפלגה, בעדת החסידים ישנם גדולי
40 התורה, גדולי החכמה, גדולי היראה וכן גם אנשים
41 פשוטים לגמרי. חסידים אינם מפלגה, פרצופו של
42 חסיד הוא לחשוב הרבה וכו'.
43 "כי עם קשה עורף", העקשנות היא ביהדות, הוא
44 עקשן, הוא אינו נרתע משום דבר, חסידים הלכו גם
45 בדרך מסוכנת כדי להגיע להמכוון.

39 בעבר שאלו מהו חסיד? - חסיד הוא "אמור מעט
40 ועשה הרבה"². בכוחות הנפש ישנם מחשבה, דיבור
41 ומעשה, על חסיד לחשוב רבות, לדבר מעט, ולעשות
42 הרבה. רבנו הזקן אמר, "ואהבת לרעך כמוך"³ הוא
43 כלי ל"ואהבת את ד' אלקיך"⁴. צריך שיהיה חוש
44 בלאהוב יהודי, חסיד צריך לחשוב הרבה כיצד לעשות
45 טובה ליהודי.

(3) ויקרא יט, יח.

(4) דברים ו, ה. יא, א.

(*) עפ"י רשימת השומעים. הנחה בלתי מוגה.

(1) שמות לב, ט.

(2) אבות א, טו. אדר"נ יב, ג.

25 בחנות דוקא בשבת, ואין היא יודעת שבכך היא
26 מביאה את ילדיה לקבורה ר"ל. כשלא שומרים על
27 טהרת המשפחה, מביאים ילדים פסולים. אותה אשה
28 שוכחת בכלל על גזעה באירופה, הדבר נעשה להיתר,
29 באמריקה מותר, כאילו את אמריקה ברא חלילה
30 ריבש"ע אחר, תורה אחרת חלילה. כבר ראינו במוחש
31 מאלה שהתרחקו מהיהדות מה היה הסוף אתם ל"ע.
32 לא צריכים להתערב בכבשי דרחמנא, אך צריכים
33 להתחשב עם הזמן, נשאר זמן קצר לתשובה, חבלי
34 המשיח הנוכחים זועקים אלינו, שובה ישראל! שובה
35 בני ישראל! שובה בנות ישראל!
36 חוב ומצוה להציל אחד את השני, כל אחד צריך
37 לומר לשני ברחוב, אחי! רחם על עצמך ועל בני ביתך,
38 הקם דור שמשיח יכול להסתכל עליהם. צריכים
39 לעשות תשובה, על הכל עוזרת תשובה, עשרים שנה
40 אי הנחת תפילין ר"ל, אך נקודת היהדות יכולה
41 לעורר לתשובה. תשובה אין משמעה לתלוש שערות
42 הראש, תשובה היא בלב, תשובה משמעה: לשמור על
43 מקוה, כשרות, תפילין וכו'. וכאשר יעשו תשובה
44 באמת, צריכים לקוות, שחלק הגון מחבלי המשיח
45 יסרו מאתנו.
46 הזכירו כאן על הענינים של אגודת חב"ד, וברצוני
47 לומר ש'הקריאה והקדושה' ומרכז לעניני חינוך אין
48 להם שייכות לאגוד"ח.

ח"י אלול ה'תש"ב

1 כולם רואים את הצרות הגדולות המשתוללות
2 בעולם, אך לא כולם מבינים את משמעותן. מאורעות
3 העולם המשתוללים כיום בעולם קוראים אלינו
4 שובה ישראל! אנו ונשותינו וילדינו עומדים כעת על
5 סף החיים והמות ר"ל, בין הפטיש והסדן, אך הכל
6 תלוי בלב שלנו, תשובה, חרטה על העבר וקבלה
7 טובה על להבא, ובכך נגיע בעזת"י להיכל החיים, ואם
8 חלילה לא, לא יכולים להבטיח מה יהיה מחר וכו'.
9 קיים נר, הוא אמנם מאיר, אבל אינו מגיע לאור
10 השמש (היו בזה עוד דברים). ישנם כאלה שחושבים
11 שהם יוצאים בצדקה בלבד, צדקה היא דבר גדול אך
12 בכך בלבד לא ייפדו, צריכים לחזור בתשובה.
13 שמירת שבת - יש כאלה שחושבים שנשיאת
14 עיתון בשבת - מותר, הם רשומים בבית עלמין של
15 שומרי שבת, בשבע מאות דולר קנו להם מקום בבית
16 עלמין של שומרי שבת, וחושבים שבכך לא יוכל
17 מלאך דומה לנגוע בהם, ואילו הוא עצמו נושא
18 מטפחת בשבת. הוא בא לבית המדרש, ושומע
19 שלומדים משנה משניות, משנה אבות - אך אין זה
20 נוגע לו וכו', קשה לדבר ואסור לדבר, אך מן ההכרח
21 לומר שבכך תלויים חיינו וחיי בני ביתו שי'. אותו יהודי
22 שב"בית" גידל זקן ופיאות, נעשה באמריקה קל
23 הדעת, כל זה בא מה"קרירות". האשה הזקנה שבאה
24 מעיירה יהודית קטנה באירופה, הולכת כאן לקנות

אגרות קודש

ב"ה, ה' אייר תרצ"ט

אטוואצק

ידידי הרב רש"י שי

1 שלום וברכה,

2 במענה על מכתבו ענית לי לחכות, ובטח כתב לידידי
3 מחותנו הרה"ק שליט"א כי ירצו עצמו בשילוח הניירות
4 הדרושות כפי שדורש הקאנסול, ויזרזו גם בטע"ג,
5 והשי"ת יעזרהו כי יתקבל כל הדרוש לו לצרכי הנסיעה,
6 ויקבל ויזעזע בנקל, ותהי' החתונה בשעתומ"צ, ויסתדר

בסדר טוב בגשמיות וברוחניות.

הנני מבקשו ללמוד עם ידידי התלמיד הר"י שי' דובין

מסכת פסחים, עד אשר יסע לפה צלחה.

מכתבו בשבח ההתועדות אחות תמימים יחיו הנאני,

ובודאי נחוץ הי' להרחיב בעזרתו ית' מפעל זה גם בשאר

המקומות מושבי אנ"ש שי', והשי"ת יעזרהו בגשמיות

וברוחניות,

ידידו הדו"ש ומברכו

15 יוסף יצחק

אג"ק מוהרי"צ כר"ך יז

פרשת כִּיתָבוּא

כו * וְהָיָה כִּי־תָבוּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וִירֶשְׁתָּהּ וַיִּשְׁכַּת בָּהּ:
 ב וּלְקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית | פֶּל־פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 תָּבִיא מֵאֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשַׂמְתָּ
 בַּטֶּנָּא וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לִשְׁכַּן שְׁמוֹ שָׁם: ג וּבָאת אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר
 יְהִי בַיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם
 לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעַ
 יְהוָה לֵאבֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ: (ל) ד וּלְקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנָּא
 מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ה וְעָנִיתָ
 וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אָבִי וַיֵּרֶד
 מִצֹּרְיִמָּה וַיַּגֵּר שָׁם בְּמִתִּי מֵעַט וַיְהִי־שָׁם לָנוּ
 גְּדוֹל עֲצוֹם וָרֹב: ו וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַעֲנֻנוּ
 וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָרָה קָשָׁה: ז וְנִצַּעְתָּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי
 אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוֹ וַיֵּרָא אֶת־עֲנִינוֹ
 וְאֶת־עַמְלָנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ: ח וַיִּצְאָנוּ יְהוָה
 מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה וּבִמְרֹא גָדֹל
 וּבִאֲתוֹת וּבִמִּפְתָּיִם: ט וַיְבָאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה
 וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב
 וָדָבָשׁ: י וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי
 הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנֵּחְתָּ לִּפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
 יא וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וּלְבֵיתְךָ אֹתָהּ וְהָלֹאִי וְהָגֵר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 לקוטי שיחות כרך כד עמ' 178)

ח"י אלול - יום הַלֵּדָת הַפֶּעַל־שֵׁם־טוֹב וְאֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן
 יום לידת צדיק הוא יום שְׂמֵחָה, וכפי שִׁמְצִינוּ בִּיצְחָק
 אַבִּינוּ (הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן נִדְחָתָה לַיּוֹם לִידָתוֹ, אַחַד בְּנֵי־סוּן).
 וּבִמְשָׁה רַבֵּנוּ (יוֹם לִידָתוֹ בָּטַל אֶת גְּזֵרַת הָקֵז). אַף לֹא מִצִּינוּ
 שְׂמֵינִי זֶה יְהִי יוֹם־טוֹב וְיוֹם שְׂמֵחָה, בְּגִלּוֹי וּבְפִרְסוֹם בְּמִצְוָה
 בְּפֶעַל, לָקַל יִשְׂרָאֵל. וְאֵלּוּ לִגְבֵי ח"י אֵלּוּל קָבַע הַרְבֵּי הַרְשֵׁ"ב
 שֶׁהָיוּ יוֹם שְׂמֵחָה וְיוֹם־טוֹב; וּכ"ק מו"ח אֲדָמוֹ"ר גָּלָה זֹאת
 לָקַל יִשְׂרָאֵל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (9 לקוטי שיחות כרך ט עמ' 551 ואילך)

- מוֹחֵד 'לְקִרְאָת שַׁבַּת'

טוֹבָתוֹ שֶׁל יְהוּדִי אַחַד נִגְשֶׁת לְכָל יִשְׂרָאֵל

בְּתַחֲלִיל פְּרָשְׁתָנוּ נֹאמַר "וְהָיָה כִּי תָבוּא אֶל הָאָרֶץ גו'
 וִירֶשְׁתָּהּ וַיִּשְׁכַּת בָּהּ". וּמִפְּרָשׁ רַש"י "מְגִיד שֶׁלֹּא נִתְחַבְּבוּ
 בְּבִיכּוּרִים עַד שֶׁכָּבְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וְחִילְקוּהָ". וְהִנֵּנוּ, שְׂאָף אִם
 הָיוּ יְחִידִים שֶׁקָּבְלוּ חִלְקִים בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִכָּל־מָקוֹם לֹא
 נִתְחַבְּבוּ בְּבִיכּוּרִים עַד שֶׁנִּכְבְּשָׁה כָּל הָאָרֶץ, וְחִלְקוּהָ לְכָל
 יִשְׂרָאֵל.

וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן, הָרִי הִכָּתַב בִּיכּוּרִים הִיא לְהוֹדוֹת
 לַהֲקַבְ"ה עַל הַכְּנִיסָה לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְעַל הַהֲנָאָה מִפִּירוּתָהּ.
 וְאִם־כֵּן, מִפִּינוֹן שֶׁשָּׁם קוֹדֵם כְּבוֹשׁ וְחִלּוּקַת כָּל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל,
 כָּבֵד הָיוּ לְכַמָּה יְחִידִים חִלְקִים בְּאָרֶץ, וַיְכַבֵּר נִהְנֶה הֵם מִטּוֹב
 הָאָרֶץ, מִדּוּעַ לֹא נִתְחַבְּבוּ לְהוֹדוֹת לַהֲקַבְ"ה עַל הַטּוֹבָה שֶׁנָּתַן
 לָהֶם?

וְהַבְּאוּר בָּזֶה:

כָּל יִשְׂרָאֵל קְשׁוּרִים הֵם זֶה לָזֶה. וְכָל זְמַן שֶׁנִּשְׁאָר יְהוּדִי
 אַחֵד, יְהִיָּה מִי שִׁיְהִיָּה, שְׂאִין לוֹ חֵלֶק בְּאָרֶץ, חֶסֶר בְּטוֹבָתָם
 וְהַנָּתָת שֶׁל כָּל שְׂאָר יִשְׂרָאֵל, וְאִינִם יְכוּלִים לִיהֲנוֹת וּלְשִׁמּוֹת
 בְּשִׁלְמוֹת, כָּל עוֹד שֶׁלֹּא קִיַּבַּל אוֹתוֹ יְהוּדִי חִלְקוֹ בְּאָרֶץ.

וּמִפִּינוֹן שֶׁהַהוֹדָא שֶׁבְּהִכָּתַב בִּיכּוּרִים הִיא עַל שְׁלֵמוֹת
 הַטּוֹב, וּבְפִרְט "מִקְרָא בִיכּוּרִים" שֶׁהִיא רַק "בְּזִמְנֵי שְׂמֵחָה"
 (רש"י כו, יא), לָכֵן אִי־אֶפְשָׁר לְהִבָּא בִיכּוּרִים "עַד שֶׁכָּבְשׁוּ אֶת
 הָאָרֶץ וְחִילְקוּהָ". דְּמִפִּינוֹן שֶׁאֶצֶל יְהוּדִי אַחֵד אֵין "וִירֶשְׁתָּהּ
 וַיִּשְׁכַּת בָּהּ", חֶסֶר בְּשִׁמְחָתָם וְטוֹבָתָם שֶׁל כָּל שְׂאָר יִשְׂרָאֵל.

(ישראל) שְׁנֵי יב כִּי תִכְלֶה לְעִשֹּׂר אֶת־פֶּל־מַעֲשֶׂיךָ
 תָּבוּאָתְךָ בִּשְׁנֵה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֶׂר וְנָתַתָּה
 לָלֹאִי לַגֵּר לַיִתוֹם וְלָאֻלְמָנָה וְאָכְלוּ בִּשְׁעָרֶיךָ
 וּשְׂבָעוּ: י ואָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי
 הַקֶּדֶשׁ מִן־הַפִּת וְגַם נָתַתִּיו לָלֹאִי וְלַגֵּר לַיִתוֹם
 וְלָאֻלְמָנָה כְּכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי לֹא־עֲבַרְתִּי
 מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי: י לא־אֲכַלְתִּי בְּאֵנִי מִמֶּנּוּ
 וְלֹא־בְּעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לָמָת
 שְׂמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכָל אֲשֶׁר
 צִוִּיתִנִי: יו הִשְׁקִיפָה מִמַּעַן קֹדֶשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם
 וּבִרְךָ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 נָתַתָּה לָנוּ כִּאֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתָּ לֵאבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת

חֶלֶב וָדָבָשׁ: ס ע"כ במנחת
 שבת ובחור

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך כט עמ' 142)

ח"י אלול - יום ה'לדת הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן
קבוד קדושת מורי ורבי אדמו"ר גלה את תפארתו לידתו
של הבעל-שם-טוב בשנת תש"ג, ועד אז לא היה הדבר
ידוע. והנה, לגבי מתן-תורה אדמו"ר ז"ל ש"כאוי היה אדם
הראשון שתנתן תורה על ידו, אבל "את הכל עשה יפה
בעתו", והתורה נתנה רק לאחר כ"ו דורות. ואף בתורה
עצמה פך: מדור לדור מתגלים דברים חדשים שלא היו
ידועים לפני זה.

שלישי ^{טו} היום הזה יהיה אלהיך מצוה לעשות
את-החקים האלה ואת-המשפטים ושמרת
ועשית אותם בכל-לבבך ובכל-נפשך: ^ז את
יהוה האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת
בדרכיו ולשמור חקיו ומצותיו ומשפטי ו לשמע
בקלו: ^ח ויהי האמירך היום להיות לו לעם
סגלה כאשר דבר-לך ולשמור כל-מצותיו:
^ט ולתתך עליון על כל-הגוים אשר עשה
לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך עם-קרש
ליהוה אלהיך כאשר דבר: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 27)

ח"י אלול - יום ה'לדת הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן
ישראל - תפארת, הספירה העקרית של 'זעיר-אנפין',
המשכת אור מלמעלה למטה. שם - מלכות, זכוף המטה
והעלאתו מלמטה למעלה. טוב - אור, כפיתב "זירא אלקים
את האור כי טוב". כאשר 'זעיר-אנפין' הוא בעל המלכות,
נפעלת העלאת המלכות מצד 'זעיר-אנפין' (לא מצד
המלכות עצמה), היינו שגם במלכות ישנה מעלת האור
והגלוי. והוא יחוד שני הקוין של המשכה והעלאת שיתחדש
לעתיד לבוא, "ליהי קדין וקדין".

רבי ^{כו} ויצו משה וזקני ישראל את-העם
לאמר שמר את-כל-המצוה אשר אנכי מצוה
אתכם היום: ^ג והיה ביום אשר תעברו את-
הירדן אלה-ארץ אשר-יהוה אלהיך נתן לך
והקמת לך אבנים גדלות ושרת אתם בשיר:
^ד וכתבת עליהן את-כל-דברי התורה הזאת
בעברך למען אשר תבא אלה-ארץ אשר-יהוה

אלהיך. ^א נתן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר
דבר יהוה אלהי-אבותיך לך: ^ב והיה בעברכם
את-הירדן תקימו את-האבנים האלה אשר
אנכי מצוה אתכם היום בחר עיבל ושרת אותם
בשיר: ^ה ובנית שם מזבח ליהוה אלהיך מזבח
אבנים לא-תניף עליהם פרזל: ^ו אבנים שלמות
תבנה את-מזבח יהוה אלהיך והעלית עליו
עולת ליהוה אלהיך: ^ז וזבתת שלמים ואכלת
שם ושמת לפני יהוה אלהיך: ^ח וכתבת על-
האבנים את-כל-דברי התורה הזאת באר
היטב: ^ט וידבר משה והכהנים הלויים אל-כל-
ישראל לאמר הספת ^א ושמע ישראל היום הזה
נהיית לעם ליהוה אלהיך: ^ב ושמעת בקול יהוה
אלהיך ועשית את-מצותו ואת-חקיו אשר אנכי
מצוה היום: **ם**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לד עמ' 152)

ח"י אלול - יום ה'לדת הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן
הבעל-שם-טוב עורר וגלה את פת האמונה, בנראה מכך
שחנף 'תינוקות של בית רבן' לומר 'אמן' והא שמה רבא'
ובדומה, וכן השתדל שאיש פשוט יאמר 'ברוך השם'
ובדומה. ואלו אדמו"ר הזקן קבע שלא די באמונה בלבד,
אלא כל אחד חייב להבין גדלות ה' כפי יכולתו.

חמישי ^א ויצו משה את-העם ביום ההוא לאמר:
^ב אלה יעמדו לברך את-העם על-הר גרזים
בעברכם את-הירדן שמעון ולוי ויהודה
ויששכר ויוסף ובנימין: ^ג ואלה יעמדו על-
הקללה בחר עיבל ראובן גד ואשר וזבולן דן
ונפתלי: ^ד וענו הלויים ואמרו אל-כל-איש
ישראל קול רם: ^ה ארור האיש אשר יעשה
פסל ומסכה תועבת יהוה מעשה ידי חרש
ושם בפתר וענו כל-העם ואמרו אמן: ^ו ^ז ^ח
^ט ארור מקלה אביו ואמו ואמר כל-העם
אמן: ^י ארור מסיג גבול רעהו ואמר
כל-העם אמן: ^{יא} ארור משגה עור בדרך

וְאָמַר פְּלִהֶעֱם אָמֵן: ׀ אָרוּר מִטָּה מִשְׁפָּט גִּרְיָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר פְּלִהֶעֱם אָמֵן: ׀ אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אֲבִיו כִּי גִלָּה בְּנֶפֶס אָבִיו וְאָמַר פְּלִהֶעֱם אָמֵן: ׀ אָרוּר שֹׁכֵב עִם־פְּלִיכָמָה וְאָמַר פְּלִהֶעֱם אָמֵן: ׀ אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אִחָתוֹ בֶּת־אָבִיו אוֹ בֶּת־אִמּוֹ וְאָמַר פְּלִהֶעֱם אָמֵן: ׀ אָרוּר שֹׁכֵב עִם־חֲתָנָתּוֹ וְאָמַר פְּלִהֶעֱם אָמֵן: ׀ אָרוּר מִכָּה רָעָהוּ בִּסְתֵר וְאָמַר פְּלִהֶעֱם אָמֵן: ׀ אָרוּר לֶקַח שָׁחַד לְהַפּוֹת נַפֶּשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר פְּלִהֶעֱם אָמֵן: ׀ אָרוּר אֲשֶׁר לֹא־יָקִים אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר פְּלִהֶעֱם אָמֵן: ׀ כַּח ׀ וְהָיָה אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם וּנְתַנָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלֶיךָ עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ: ׀ וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגֶנְךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ׀ בְּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבְרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה: ׀ בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתְּךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׁתֵּרֹת צֹאנְךָ: ׀ בְּרוּךְ טִנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ: ׀ בְּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ל עמ' 174)

ח"י אלול - יום ה'לדת הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן הבעל-שם-טוב גלה חסידות באפן של נקודות ובקצור, על-דרך לשון המשנה. אדמו"ר הזקן באר חסידות בהרחבה, בהבנה והשגה (חסידות חב"ד). ושני האופנים תלויים בשני הטעמים לגלוי פנימיות התורה בודות האחרונים דוקא. התגברות חשף הגלות - מצד זה די בגלוי באפן של נקודות. הבנה לביאת המשיח - מצד זה יש צורך בהבנה והשגה, שפן לעתיד-לבא תהיה השגה גמורה בידיעת ה'.

שִׁישִׁי וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־אִיבֶיךָ הַקָּמִים עֲלֶיךָ נִגְפִים לִפְנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אַחֵר יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׂבַעַת דְּרָכִים יָנוּסוּ לִפְנֶיךָ: ׀ יֵצְאוּ יְהוָה אֶתְךָ אֶת־הַבְּרָכָה בְּאַסְמִיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ וּבְרִכְךָ בְּאָרֶץ

אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ׀ יִקְיַמְךָ יְהוָה לֹא לָעַם קָדוֹשׁ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדִרְכוֹי: ׀ וְרָאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יְהוָה נִקְרָא עֲלֶיךָ וִירָאוּ מִמֶּךָ: ׀ וְהוֹתִרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפִרְי בִּטְנְךָ וּבְפִרְי בְּהֶמְתְּךָ וּבְפִרְי אֲדָמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵאמֹר: ׀ יִפְתָּח יְהוָה לָךְ ׀ לֵךְ אֶת־אֲצִירֹו הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לִתֵּת מִטֵּר־אֲרֻצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבַרְךָ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְהַלִּוִית גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלּוּחַ: ׀ וּנְתַנָּה יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לִזְנֵב וְהָיִיתָ רַק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה לְמִטָּה כִּי־תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֹת ׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת: ׀ וְלֹא תִסּוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אִתְּכֶם הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמֹאל לִלְכַת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים לַעֲבֹדָם: ׀ פ ׀ וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו וְחִקְתִּיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגֶנְךָ: ׀ אָרוּר אַתָּה בָּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בַּשָּׂדֶה: ׀ אָרוּר טִנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ: ׀ אָרוּר פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׁתֵּרֹת צֹאנְךָ: ׀ אָרוּר אַתָּה בְּבֹאֶךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֵאתְךָ: ׀ יִשְׁלַח יְהוָה ׀ בְּךָ אֶת־הַמָּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמְּגִעָת וְעַד־אֲבָרְךָ מִהֵרָ מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֹזְבִתָּנִי: ׀ יִדְבֹּק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדְּבָר עַד כִּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ׀ יִכְכָּה יְהוָה בְּשַׁחֲפַת וּבְקִדְחַת וּבְדִלְקַת וּבְחִרְחֹל וּבְחִרְבַּ וּבְשִׁדְפוֹן וּבִירְקוֹן וּרְדִפוֹן עַד אֲבָרְךָ: ׀ וְהָיוּ שְׁמוֹךְ אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נִחַשְׁתָּ וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בְּרוּזָה:

יִשָּׁל וַיִּתֶּן: ^{מא} פָּנִים וּבְנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ
כִּי יֵלְכוּ בַשָּׂבִי: ^{מב} כָּל־עֵצֶךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירָשׁ
הַצֶּלְלָל: ^{מג} הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עֲלֶיךָ
מֵעֵלָה מֵעֵלָה וְאַתָּה תִּרְדּ מִטָּה מִטָּה: ^{מד} הוּא
יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה
תִּהְיֶה לְזָנָב: ^{מה} וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה
וּרְדִפוּךָ וְהַשִּׁיגוּךָ עַד הַשְּׁמֹדָה כִּי־לֹא שָׁמַעַתְּ
בְּקוֹל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֵּיהֶם אֲשֶׁר
צִוָּךָ: ^{מו} וְהָיוּ בְּךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבוֹרֵעַךָ עַד־
עוֹלָם: ^{מז} תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עֲבַדְתָּ אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֹב כָּל־
^{מח} וְעֲבַדְתָּ אֶת־אֱיֹבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ יְהוָה בְּךָ
בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעִירִים וּבְחֶסֶד כָּל וְנָתַן עָלֶיךָ
בְּרוֹל עַל־צִיאָךָ עַד הַשְּׁמִידוֹ אִתְּךָ: ^{מט} יִשָּׂא
יְהוָה עֲלֶיךָ גּוֹי מִרְחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ פֶּאֶשֶׁר יִרְאֶה
הַנָּשֹׂר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ: ^{נא} גּוֹי עֹז פָּנִים
אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָנִים לְזָנוּ וְנֶעַר לֹא יַחֵן: ^{נב} וְאָכַל
פְּרִי בְהֶמְתְּךָ וּפְרֵי־אֲדָמָתְךָ עַד הַשְּׁמֹדָה אֲשֶׁר
לֹא־יִשָּׂאִיר לָךְ דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ
וְעִשְׂתֵּרֶת צִאֲנֶךָ עַד הָאֲבִידוֹ אִתְּךָ: ^{נג} וְהֵצֵר לָךְ
בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ עַד רֹדֶת חֲמֹתֶיךָ הַגְּבוּהֹת וְהַבְּצֻרוֹת
אֲשֶׁר אַתָּה בִּטְחָ בָּהֶן בְּכָל־אֲרָצְךָ וְהֵצֵר לָךְ
בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־אֲרָצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לָךְ: ^{נד} וְאָכַלְתָּ פְּרִי־בִטְנֶךָ בָּשָׂר בְּנִיךָ וּבִנְתֶיךָ
אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹן
אֲשֶׁר־יֵצֵא לָךְ אֱיֹבֶיךָ: ^{נה} הָאִישׁ הַרְדָּ בְּךָ וְהִעֲנֵג
מֵאֵד תִּרַע עֵינָיו בְּאֲחִיו וּבְאִשְׁתּוֹ חִיקוֹ וּבִיתֵר בְּנָיו
אֲשֶׁר יוֹתִיר: ^{נה} מִתַּת אֶל־אֶחָד מֵהֶם מִבָּשָׂר בְּנָיו
אֲשֶׁר יֹאכַל מִבְּלִי הַשְּׂאִיר־לוֹ כָּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹן
אֲשֶׁר יֵצֵא לָךְ אֱיֹבֶיךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ: ^{נו} הִרְפָּה בְּךָ
וְהִעֲנֵגָה אֲשֶׁר לֹא־נִסְתָּה כִּי־רָגַלְהָ הֵצֵג עַל־
הָאָרֶץ מִהֲתַעֲנֵג וּמִרְדָּ תִרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חִיקָה

כִּי יִתֵּן יְהוָה אֶת־מָטָר אֲרָצְךָ אֲבָק וְעָפָר מִן־
הַשָּׁמַיִם יִרְדּ עֲלֶיךָ עַד הַשְּׁמֹדָה: ^{נז} יִתְגַּךְ יְהוָה א
נֶגְףָ לִפְנֵי אֱיֹבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אַחֵר תֵּצֵא אֵלָיו
וּבִשְׂבָעָה דְּרָכִים תָּנוּס לִפְנָיו וְהָיִיתָ לְעוֹהָה לְכָל
מִמְלֻכֹת הָאָרֶץ: ^{נח} וְהָיִיתָ גְּבֻלְתְּךָ לְמֵאֲכָל
לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ וְאִין מַחְרִיד:
^{נט} וַיִּכְכָּה יְהוָה בְּשַׁחֲן מִצְרַיִם כְּתִיב וּבַעֲפָלִים
קָרִי וּבִמְחֹרִים וּבְגָרֵב וּבְחֶרֶס אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל
לְהִרְפָּא: ^{סא} וַיִּכְכָּה יְהוָה בְּשַׁנְעוֹן וּבַעֲוֹרֹן
וּבִתְמֹהוֹן לֵבָב: ^{סב} וְהָיִיתָ מִמִּשְׁשׁ בְּצִהְרִים
כֶּאֱשֶׁר יִמְשֹׁשׁ הָעוֹר בְּאַפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ
אֶת־דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אֵד עֲשׂוֹק וְגִזּוּל כָּל־הַיָּמִים
וְאִין מוֹשִׁיעַ: ^{סג} אִשָּׁה תִאֲרָשׁ וְאִישׁ אַחֵר
כְּתִיב יִשְׁלַחַה קָרִי יִשְׁכַּבְנָה בֵּית תְּבִנָּה וְלֹא־תִשָּׁב בּוֹ
פֶּרֶם תִּטָּע וְלֹא תִחַלְלֶנּוּ: ^{סד} שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ
וְלֹא תֹאכַל מִפְּנֵי חֶמְדְּךָ גִּזּוּל מִלִּפְנֶיךָ וְלֹא יֵשׁוּב
לָךְ צִאֲנֶךָ נִתְּנוֹת לְאֱיֹבֶיךָ וְאִין לָךְ מוֹשִׁיעַ:
^{סה} בְּנִיךָ וּבִנְתֶיךָ נִתְּנִים לָעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוּת
וּכְלוֹת אֱלִיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאִין לֹאל יִדָּךְ: ^{סז} פְּרִי
אֲדָמָתְךָ וּכְלִיגֵיֶיךָ יֹאכַל עִם אֲשֶׁר לֹא־יִדְעַתָּ
וְהָיִיתָ בֶּקַע עֲשׂוֹק וְרִצּוֹן כָּל־הַיָּמִים: ^{סח} וְהָיִיתָ
מִשְׁנַע מִפְּרָאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: ^{סז} וַיִּכְכָּה
יְהוָה בְּשַׁחֲן רָע עַל־הַבְּרָכִים וְעַל־הַשָּׂקִים אֲשֶׁר
לֹא־תוּכַל לְהִרְפָּא מִכָּפַר רָגְלְךָ וְעַד קֶדְקֶדְךָ:
^{סז} וַיִּלְךְ יְהוָה אִתְּךָ וְאֶת־מִלְכְּךָ אֲשֶׁר תָּקִים עֲלֶיךָ
אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יִדְעַתָּ אַתָּה וְאַבְתִּיךָ וְעֲבַדְתָּ
שֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרִים עֵץ וְאֶבֶן: ^{סח} וְהָיִיתָ לְשִׂפְיָה
לְמִשָּׁל וּלְשִׁנִּינָה בְּכָל־הָעַמִּים אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ יְהוָה
שָׁמָּה: ^{סח} וְרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעַט תִּאֶסֶף כִּי
יִחַסְּלֶנּוּ הָאֲרָבָה: ^{סח} בְּרָמִים תִּטָּע וְעֲבַדְתָּ וְיִין
לֹא־תִשְׁתֶּה וְלֹא תִאָּגֵר כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתַּלְעֹת:
^{סח} וַיִּתֵּם יְהוָה לָךְ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשָׁמֶן לֹא תִסּוֹךְ כִּי

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כרך ו עמ' 37)

ח"י אלול - יום ה'לדת הפעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן שמו הראשון של אדמו"ר הזקן, שניאור, רומז לשני אור, וכפי שאמר עליו הפעל-שם-טוב בהיותו בן שלש שנים, שעתיד להאיר את העולם בשני אורות, תורת הנגלה ותורת הנסתר. זהו גם הכנוי שלו, פעל התנאי והשלחן ערוך - שני האורות. והנגלה והנסתר מאחדים בתבה אחת (שניאור), כי שניהם התחברו אצלו לדבר אחד.

שביעי כט * ויקרא משה אל-כל-ישראל ויאמר אלהם אתם ראיתם את פל-אשר עשה יהוה לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל-עבדיו ולכל-ארצו: * המפוסת הגדלת אשר ראו עיניך האות והמפתים הגדלים ההם: * ולא-נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה: * ואולף אתכם ארבעים שנה במדבר לא-כלו שלמותיכם מעליכם ונעלף לא-בלתה מעל רגלך: * לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם למען תדעו כי אני יהוה אלהיכם: * ותבאו אל-המקום הזה ויצא סיחן מלך-חשבון ועוג מלך-הבשן לקראתנו למלחמה ונפס: * ונקה את-ארצם ונתנה לנחלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי: * ושמרתם את-דברי הברית הזאת ועשיתם אתם למען תשפילו את פל-אשר תעשון: פפפ



חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיוכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתתדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתא ונחתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

ובבנה ובכתה: * ובשליטה היוצת | מבין רגליה ובבניה אשר תלד כִּי־תאכלם בחסר-כל בסתר במצור ובמצוק אשר יציק לך איבך בשעריך: * אמ-לא תשמור לעשות את-פל-דברי התורה הזאת הפתבים בספר הזה לִירֹאָה את-השם הנכבד והנורא הזה את יהוה אלהיך: * והפלא יהוה את-מכתך ואת מכות זרעך מפות גדלת ונאמנות וחלים רעים ונאמנים: * והשיב בך את כל-מדות מצרים אשר יגרת מפניהם ודבקו בך: * גם פל-חלי וכל-מפה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם יהוה עליך עד השמדך: * ונשארתם במתי מעט תחת אשר הייתם ככוכבי השמים לרב כִּי־לא שמעת בקול יהוה אלהיך: * והיה כאשר-שש יהוה עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם בן ישיש יהוה עליכם להאבד אתכם ולהשמיד אתכם ונפחתם מעל האדמה אשר-אתה בא-שמה לרשתה: * והפיצך יהוה בכל-העמים מקצה הארץ ועד-קצה הארץ ועברת שם אלהים אחרים אשר לא-ידעת אתה ואבתך עץ ואבן: * ובגוים ההם לא תרגיע ולא-יהיה מנוח לכה-רגלך ונתן יהוה לך שם לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש: * והיו חייך תלאים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיך: * בבקר תאמר מִי־יתן ערב ובערב תאמר מִי־יתן בקר מפחד לבבך אשר תפחד ומפראה עיניך אשר תראה: * והשיבך יהוה | מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא-תסוף עוד לראותה והתמפרתם שם לאיבך לעבדים ולשפחות ואין קנה: * אלה דברי הברית אשר-צוה יהוה את-משה לכתת את-בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר-פרת אתם בחרב: פ

(א): הָיָה כִּי הָיָה הָיוּ כָּנָגְד מִי, כָּנָגְד כִּי דוֹרוֹת שֶׁבָּרָא הַקֶּבֶ"ה בְּעוֹלָמוֹ וְלֹא נָתַן לָהֶם תּוֹרָה וְזֶן אוֹתָם בַּחֲסִדוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות חכ"ד עמ' 161 ואילך – מותר 'לקראת שבת')

הגוים חרוב יחרבו

בהפֿטרַת פֿרשֿתנו כתוב "הגוי והממלכה אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹדוּךָ יִאֲבְדוּ וְהַגּוֹיִם חֲרוֹב יִחָרְבוּ".

וְלִכְאוּרָה, יִיעוֹד זֶה שִׁיתְקַנֵּם לְעֵתִיד־לְבָא תְמוֹנָה בְּיוֹתֵר בְּהַשְׁקָפָה ראשונה, דְּבִשְׁלָמָא בְּנוֹגַע לִד' מַצּוֹת שֶׁנֶּצְטוּ בָּהֶן בְּגִי נח, הָרִי אִם אֵין מְקִימִים אוֹתָן, מִתְחַבְּרִים מִיָּתָה (כמבואר ברמב"ם הלכות מלכים, סוף פרק ט), אִף הֵיכָן מְצִינֵנו שֶׁנֶּצְטוּ בְּגִי נח לְשֵׁרַת וְלַעֲבֹד אֶת בְּגִי יִשְׂרָאֵל, וְאִם־כֵּן מְדוּעַ "הַגּוֹי וְהַמְּמַלְכָּה אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹדוּךָ יִאֲבְדוּ"? וְהַבְּאוּר בָּזֶה:

יְדוּעַ מֵאַמֵּר חֲכָמֵינוּ ז"ל (פרש"י ר"פ בראשית. וראה ויק"ר פל"ו, ד) "בְּרֵאשִׁית - בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּקְרָאוּ רֵאשִׁית", שֶׁכָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵו עִם אוֹמוֹת הָעוֹלָם נִבְרָאוּ רַק בְּשִׁבִּיל עִם יִשְׂרָאֵל. וְהֵנָּה עֲכָשִׁי בְּזִמָּן הַגְּלוּת אֵין רוֹאִים בְּגִלּוּי שְׁמִטָּה וְסִיבַת קִיּוּמָם שֶׁל אוֹמוֹת הָעוֹלָם הִיא בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל. אִף לְעֵתִיד־לְבָא, שְׂאֵז תִּתְגַּשֵּׁם סִיבַת וּמִטְרַת הַבְּרִיאָה, יִרְאוּ בְּגִלּוּי שְׁמִצִּיאוּתָם שֶׁל אוֹמוֹת הָעוֹלָם הִיא רַק בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל.

וְלָכֵן "הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹדוּךָ יִאֲבְדוּ", כִּי לְעֵתִיד־לְבָא, גּוֹי שְׂאִינוּ מְרָאָה בְּגִלּוּי שֶׁכָּל מְצִיאוֹתָיו הִיא רַק בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל, לֹא תִהְיֶה לוֹ זְכוּת קִיּוּם בְּעוֹלָמוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, וְכִמְלִיל "יִאֲבְדוּ" (דָּאִין זֶה עֲנָן שֶׁל עוֹנֶשׁ, אֱלָא מְשׁוּם שֶׁאֵין לְמְצִיאוּתָם זְכוּת קִיּוּם).

קכ"ב פסוקים, לעבר"ו סימן.



~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת א)

ח"י אֶלּוּל - יוֹם הַלֵּלָת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב וְאַדְמו"ר הַזֶּקֶן מְקוֹר הַשֵּׁם 'שְׁנִיאוּר' הוּא מְתִינוּק שֶׁהִיָּה לוֹ סָבָא בְּשֵׁם 'אוּרִי' וְסָבָא בְּשֵׁם 'מֵאִיר', וְנִקְרָא שְׁנִיאוּר עַל שֵׁם שְׁנִיָּהֶם. וְהֵנָּה, שְׁנִיאוּר הוּא שְׁנִי אוּר. וְנִשׁ לְרִמּוֹ: אוּרִי - אוּר שְׁלִי, הֵינִי נִגְלָה. בְּלִמּוּד זֶה עֲלוּלָה הַתּוֹרָה לְהַשְׁאֵר תּוֹרַת ה', שֶׁכֵּן הַלּוּמִד וְהַתּוֹרָה הֵם שְׁנֵי דְבָרִים שׁוּנִים. מֵאִיר - לְאַחֲרִים, הֵינִי נִסְתָּר. לְמוּד זֶה פּוֹעֵל שֶׁהַתּוֹרָה מְאִירָה בְּלּוּמִד, כִּף שֶׁהִיא הּוֹפֵכֶת לְהִיּוֹת תּוֹרָתוֹ, כִּי הוּא מִתְאַחַד אִתָּהּ.

מַפְטִיר וְתִבְרָאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחָן מִלִּדְחִי־שִׁבּוֹן וְעוֹג מִלִּדְחִי־הַשָּׁן לְקִרְיַת־נֶגֶד לְמַלְחָמָה וַנִּפְּסָם: וַנִּקַּח אֶת־אַרְצָם וְנִתְּנָה לְנַחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי וּלְחִצִּי שֶׁבֶט הַמְּנַשִּׁי: וַשְׁמֵרָתָם אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכְּלִי אֶת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂוּ: פַּפֵּה

~ נקודות משיחות קודש ~

ח"י אֶלּוּל - יוֹם הַלֵּלָת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב וְאַדְמו"ר הַזֶּקֶן הַרְבֵּי הַרְשָׁב קָבַע שֶׁח"י אֶלּוּל הוּא יוֹם־טוֹב. חֲסִיד אֶחָד מֵצֵא רִמּוֹ לְכָף בְּפִסּוּק "יִדּוּ לֵה' חֲסִדוֹ וְנִפְלְאוּתוֹ לְבִגִּי אָדָם": רֵאשִׁי תְבוֹת - ח"י אֶלּוּל. סוֹפִי תְבוֹת - בְּגִימַטְרִיָּה יו"ם טו"ב (73). כְּשֶׁפֶתַח אֶת הַרְמֹז לְרַבְּנוּ, קָבַל אֶת הַמַּעֲנָה הַבָּא: "תּוֹדָה רַבָּה עַל הַבְּאוּר הַזֶּה. וְעַיִן גְּמָרָא פְּסָחִים (קִיח),

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עַיִן־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרִכָּיָה דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכִלְיָנִיתִיָּה שְׁלוֹם. אֲרֵף יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָאָה עֲשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

ש"י למורא

לירושלים. **אֵילֵי נְבוֹת וְשִׁרְתוֹנָה**, האילים הבאים מנביות שהם המביתים שבאילים, אותם כיבדו הגוים באופן של שרת ומתנה לירושלים. **עֵלֹו עַל רִצּוֹן מִזְבְּחִי**, כמו "עֵלֹו עַל מִזְבְּחֵי רִצּוֹן". **וְבֵית הַתַּפְאֲרִתִּי אֶפְאָר**, ואת בית מקדשי אפאר, בזה שאהן בלב כל הגוים לפארו במעמדות וקרבנות. **ח** **מִי אֵלֶּה**

כָּעֵב תַּעֲפִינָהּ וְגו', הַבְּרִיּוֹת
 יִשְׂאֲלוּ, מִי אֵלֶּה קְהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל הַעוֹלֹת
 מִתְּנָלוֹת מִקֵּל מִקּוֹמְמוֹתֵיהֶם וּמִמִּהְרֵם
 לְמוֹס כְּעֵנָן עַל יְדֵי הַרוּחַ, וְכִמוֹ הַיּוֹנִים
 הַשְּׂבִיבִים אֶל חֲלוֹנוֹת הַשּׁוּבָה, שָׂאוּ הֵם
 מִמִּהְרֵם לַעֲוֹף לְהַאֲבִיל אֶת גּוֹזְלֵיהֶם.
 (ט) כִּי לִי אֵיִים יָקוּן, שׁוֹכְנֵי אֵי
 הַיָּם יִקְוּ וַיִּצְפוּ שְׂאֵתָן לָהֶם שָׂכָר טוֹב עַל
 זֶה שֶׁבִּיאָוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָם.
 וְאֵינִי תַרְשִׁישׁ בְּרֵאשׁוֹנָה וְגו',
 וְכֵן אֵינִי תַרְשִׁישׁ וְבֹאוּ לְאַרְצִי יִשְׂרָאֵל
 בְּקֵרָאשׁוֹנָה בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ שֶׁבִּיאָוּ
 וְהָבִי תְּרֵבָה לְשֹׁלֵמֹה, וְהֵם יָבִיאוּ אֶת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָם מִמִּהְרֵם, וְעוֹד וְבִיאָוּ
 אֲתָם גַּם אֶת כְּסָפָם וְזָהָבָם לְתֵתָם לְשֵׁם
 ה' וְגו'. כִּי פֶאֶרְדֵּי, אֲשֶׁר נָתַן לָךְ אֶת
 הַפָּאָר וְהַכְּבוֹד הַזֶּה. (י) יִשְׂרָאֵלְךָ,
 יִשְׂרָתִי אוֹתָךְ. וְכִרְצוֹנִי, וְכִרְצוֹנֵי
 הַטּוֹב. (יא) וּפְתִיחוּ, יְהוֹי פְּתוּחִים
 וְעוֹמְדִים. וְאִמְרוּ בְּלִשׁוֹן הַפַּעִיל, וְלֹא אִמְרוּ
 "וּפְתִיחוּ" בְּלִשׁוֹן קָל, עַל שֶׁשֶּׁם שְׂפָתֵיהֶם
 פְּתִיחַת עוֹלָם. חֵיל גּוֹיִם, עוֹשֵׁר וְנֹכַח
 הַגּוֹיִם. וּמַלְכֵיהֶם נְחוּגִים, וּמַלְכֵי
 הַגּוֹיִם יִהְיוּ לְבֹא לִפְנֵי מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחַ
 כְּעֹבְדִים לִפְנֵי אֲדוֹנֵיהֶם. פְּרוֹשׁ אַחֵר,
 "וְהוֹגִים", מַבְכִּילִים כְּשִׁבּוּיִם קְשׁוּרִים
 בְּשִׁלְשָׁלוֹת בְּרוּל. (יב) וְהַגּוֹיִם חָרָב
 יִתְרַבּוּ, כְּלוּמָר, תִּבְטַל מִמַּשְׁלַת כָּל
 הַגּוֹיִם. (יג) כְּבוֹד הַלְכָנוּ וְגו',
 הַעֲצִים הַנִּכְבָּדִים שֶׁבִּיעַר הַלְכָנוּ וְבִיאָוּ
 אֵלֵינוּ, וְהֵם בְּרִישׁ תְּדִהָר וְתֵאשׁוּר, כֵּלָם
 יִתְדוּ. לְפָאָר מְקוֹם מְקַדְּשִׁי,
 לְבֵנוֹת בְּהֵם אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וּמִקְוֹם
 רַגְלֵי אֲכַבְדֵּי, כִּי בֵית הַמִּקְדָּשׁ מִבְּנֵי
 כְּנַגֵּד כְּפֹא הַכְּבוֹד וְנִקְרָא "חֵרֶם רַגְלֵי"
 וְעוֹלָם מְשׁוּשׁ

(תהלים צט.ה.) **יָד שְׁחֹת**, בְּכַפִּיּוֹת וְהִשְׁפֹּלָה. **בְּנֵי מַעֲנִיָּה**, הַגּוֹיִם וּבְנֵי הַגּוֹיִם שֶׁהָיוּ מַעֲנִים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת. **עַל כַּפּוֹת רִגְלֶיהָ**, בְּלוֹמַר עַד סְמוּךְ לְאֶרֶץ. **כָּל מִנְאֲצֶיהָ**, כָּל הַגּוֹיִם שֶׁהָיוּ מְכֻסִּים אוֹתָהּ. **עִיר ה'**, עִיר שֶׁל ה'. **צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל**, צִיּוֹן שֶׁל קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. **מוֹ** וְאֵין עוֹבֵר, וְאֵין מוֹ שֶׁעֹבֵר בְּאַרְבָּע לִשְׁלֹם לָהּ. **לְמֵאֲזֵן עוֹלָם**, שֶׁתִּהְיֶה מוֹשְׁלָה עַד עוֹלָם.

עצרת מרים

שכאמראן המובחרים יקבצו לך ואספו להביאם אליך שגבולות שם מקום ושרתונך יהיו לך לצרפך יעלו על-צדון מובחיו יעלו על מובחיו לצדון ובית תפארתו בית המקדש אפאך על ידי קרבנות מובחרים שבמינם כמו האילים המובחרים האלה: ה פאלו הכריתו ישאלו על בני הולכה מיראפה

אֲשֶׁר מִמֶּהָרִים לְשׁוֹב, כַּעֲבֹב עֲקֹנָה
תְּעוֹפִינָה וְכִיּוֹנִים הַמִּמְהָרִים לָעוֹף
אֶל־אֲרֻכְתֵּיהֶם חֲלוּטֹת הַשּׁוֹבֵד
שִׁלָּהֶם: מִי־לִי יוֹשְׁבֵי אַיִם יִקְוּ
וַיֵּסְפוּ לְבֹא אֵלַי וַאֲנִיֹּת עַל יָם
תִּרְשָׁשׁוּ הֵם וַתַּעֲזְרוּ בְּפֶרֶאשׁוֹנָה
בְּיַם שְׁלֹמֹה לְהִבְאִי בְּגִיד מֶרְחֹק
כַּסְפֶּם וְזָהָבָם אִתָּם לְהִבִּי מִנְחָה
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי בִּאֲרֶךְ אֲשֶׁר זָמַן לָךְ
פָּאֵר: יוֹכְנָנוּ בְּנֵי־נָכֵר חֲזוּמֵיךָ
חֲזוּמוֹת הָעָרִים וּמַלְכֵיהֶם יִשְׂרָתוֹךָ
וְשִׁמְשׁוּ אוֹתָךְ, אִם תִּבְרִי כִּי כָל תִּבְאֵ
עֲלֶיךָ לֹא יִהְיֶה בְּמִקְרָה כִּי בּוֹמְנוּ
בְּקִצְפֵי הַפִּתִּיךְ וַעֲתָה וּבְרִצּוֹנִי
הַמִּבֹּב רַחֲמִיךָ: יֵא וּפְתַחוּ
שַׁעְרֶיךָ תָמִיד יִהְיוּ פְתוּחִים וְעוֹמְדִים
וְיוֹמָם וְלַיְלָה לֹא יִסָּגְרוּ לְהִבְאִי
אֵלֶיךָ חֵיל עוֹשֵׂר גִּלּוֹם וּמַלְכֵיהֶם
יִהְיוּ נְהוּגִים עַד לַפְּנֵי מַלְךְ הַמִּשְׁחָה
כַּעֲבָדִים לַפְּנֵי אֲדוֹנֵיהֶם: יֵב כִּי־תִגְוִי
וְהַמַּלְכָּה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ
יֵאבְדוּ וְהַגִּילִים תִּרְבִּים אֲשֶׁר לֹא
יַעֲבֹדוּךָ חֶרֶב יַחֲרִבוּ: יֵג כָּבֹד
הַלְבָּנוֹן הַעֲצִים הַטּוֹבִים שְׁבוּ אֵלֶיךָ
יָבֹא וְהֵם בְּרוֹשׁ תִּדְרֶה וְתֵאשְׁאוּר
כֶּלֶם יַחֲדוּ לִבְנוֹת בָּהֶם אֵת בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ כִּדִּי לְפָאֵר בּוֹ מְקוֹם
מִקְדָּשִׁי הַמִּכּוֹן כְּגֵנִי כִסֵּא הַכְּבוֹד
וּמְקוֹם רַגְלִי וְהוּא קֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים
אֲכַבֵּד בְּעֲצָמִי וְלֹא עַל יְדֵי בְנֵי אָדָם:
יֵד וְהִלְכוּ תְנוּמִים אֲשֶׁר עָנּוּ אוֹתָךְ
בְּעֵנִיִּים קָשִׁים וְלִבִּי אֵלֶיךָ שְׂחוּחַ
בְּכַפִּיפָה לְפִסְחָה, בְּגֵנִי שֶׁל מַעֲנִיד
שִׁמְחֹתִי כִּבְרִי, וְלִבִּי וְהִשְׁתַּחֲוֹו לָךְ עַל־

כָּפֹת רִגְלֶיךָ עַד קְמוּד לְאַרְץ מְרוֹב חֲשִׁיבוֹתֶיךָ, כָּל־מִנְאֻצֶּיךָ שְׁמָעוּ וּבֹאוּ אוֹתֶיךָ, וְקִרְאוּ לְךָ עֵתָה עִיר הַחַיָּה צִיּוֹן שֶׁל קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: מִן תַּחַת בְּמִקְוֵם חַיִּיתֶךָ עֲזוּבָה מִבְּנֵי וּשְׁנוּאָה מִכָּל הָאוֹמֹת וְאִין מִי עוֹבֵר בְּאַרְצֶךָ לִישׁוֹל לְשׁוֹמֵר, בְּמִקְוֵם זֶה וּשְׁמִיתֶיךָ מִמֶּלֶכָה גְדוּלָה לְהָאֵין וּתְפַאֲרֶת עַד עוֹלָם וְתִהְיֶה עֵתָה מְשׁוּשׁ יִשְׁמֹחַ בָּם עַל הַחֲלֻתְךָ דֹּר וְדֹר כָּכָל יִמִּי

שי למורא

מִשׁוּשׁ דּוֹר וָדוֹר, וְלִהְיוֹת מִשׁוּשׁ כָּל דּוֹר וָדוֹר, בְּלוּמֵר, שְׂלֵא יִפְסֵק. (זו) וַיִּנְקֹתָ חֶלֶב גּוֹיִם, תֹּאכְלִי אֶת טוֹב אֶרֶץ הַגּוֹיִם, בְּלוּמֵר, יִתְּנוּ מִם לְמִלְךְ הַמִּשְׁתִּי. וְשׂוֹד מַלְכִּים, לְשׁוֹן שְׂדֵים. (יז) תַּחַת הַנְּחֻשֶׁת וְגו', בְּמִקּוֹם הַנְּחֻשֶׁת שֶׁלְקָחוּ הַגּוֹיִם מִיּוֹשְׁלֵם, אָבִיא זָהָב. בְּלוּמֵר, אֲתֵן בְּלָבָם לְשֵׁלֶם לָךְ בְּכַפְלִי בְּכֵלִים מִמֶּנּוּ שֶׁלְקָחוּ. וְשִׁמְתִּי פָקֶדֶתְךָ שְׁלוֹם,

וְאִשִּׁים אֶת אִנְשֵׁי פָקֶדֶתְךָ, דִּהְיֵנוּ

הַפְּקִידִים שֶׁהָיוּ נוֹטְלִים מִכֶּם מַסִּים, יִהְיוּ

לָךְ לְשָׁלוֹם וְלֹא יִדְחֲקוּךָ יוֹתֵר. וְנִגְשִׁיךָ

צִדְקָתָהּ, וְהַנּוֹשִׁים שֶׁהָיוּ נֹגְשִׁים עַל

דָּבָר הַמַּסִּים, וְבֹאוּ לַעֲשׂוֹת עִמָּךְ צִדְקָה

וְחֶסֶד. (יח) וְקָרָאת יִשׁוּעָה

חֻמוֹתֶיךָ, בְּלוּמֵר, לֹא תִצְטָרְכִי עוֹד

לַעֲלֹת עַל חֻמוֹתַי לְשֹׂמֵר אֶת הָעִיר

מִפְּנֵי אוֹיֵב, וְלִפְקֹד תִּקְרִיא לָהֶם

"יִשׁוּעָה". וְשִׁעְרֶיךָ תִּהְלָה, וְאֵת

שְׁעָרֵי חֻמוֹתַי תִּקְרִיא "תִּהְלָה", כִּי

יִסְפְּרוּ בָּהֶם תִּהְלֹת ה'. (יט) לֹא יִהְיֶה

לָךְ עוֹד הַשְּׂמִשׁ לְאוֹר יוֹמָם

וְגו', כִּיֹּן שֶׁהַמִּשֶּׁל אֶת הַיָּשׁוּעָה

וְהַטּוֹבָה לְאוֹרָהּ, לִפְקֹד אָמַר, שֶׁכָּל כֹּךְ

יִהְיֶה אוֹרֶךְ גָּדוֹל, דִּהְיֵנוּ אוֹר ה' וְהַטּוֹבָה

הַגְּדוֹלָה, עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ נִחְשָׁבִים אוֹר

הַשְּׂמִשׁ וְאוֹר הַיָּרֵחַ לְכֻלָּם. וְהָיָה דְרָךְ

מִשֶּׁל. וְלִנְגָּה תִּהְיֶה, בְּלִילָה מִקְבֵּלַת

הָאָרֶץ אֶת אוֹר הַשְּׂמִשׁ עַל יְדֵי גִּזְתַּי הַיָּרֵחַ.

לְתַפְאֲרָתְךָ, תִּתְפָּאֵר בְּכָבוֹד ה'. (כ)

לֹא יִבֹּא עוֹד שְׂמִישְׁךָ וְגו', הוּא

אוֹר ה' שֶׁיִּהְיֶה לָךְ, לֹא יִשְׁקַע עוֹד.

וְיִרְחַךְ לֹא יֵאָסֵף, בְּלוּמֵר, לֹא

תִּבְטֹל מַלְכוּתְךָ וּמִמְשַׁלְתְּךָ. וְשִׁלְמוֹ

יָמֵי אָבְלָה, יִתְּמוּ וְיִמְרוּ יָמֵי הָאֵבֶל

וְתִהְיוּ, כִּי לֹא תִלְכִּי עוֹד בְּנִלּוֹת. (כא)

וְעַמָּךְ כָּלֶם צִדִּיקִים, הָעָם הַנִּשְׁאָר

כֹּךְ יִהְיוּ כָלֶם צִדִּיקִים. נִצָּר מִטְּעִי

וְגו', הָעָנָף שֶׁנִּטְעַנְתִּי הוּא מַעֲשֶׂה יְדִי,

וְיֵשׁ מִה לְתַפְאֲרָה בּוֹ. בְּלוּמֵר, הָעָם אֲשֶׁר

בְּחַרְתִּי, אֲתַפָּאֵר בּוֹ, כִּי יִהְיוּ צִדִּיקִים וְחַמְדוּסִים. (כב) תִּקְמוּן יִהְיֶה לְאַלְתָּהּ, תִּקְמוּן

יִתְרָבָה לְאַלְתָּהּ פְּעָמִים כָּכָה בְּרַבּוֹי הַמְּמוֹת. לְגוֹי עֲצוֹם, לָעַם גָּדוֹל בְּרַבּוֹי הָאִיכוֹת.

אֲנִי ה', שֶׁחִבַּלְתִּי בְּיָדִי. בְּעֵתָהּ אֲחִישָׁנָהּ, בָּבוֹא הַעַת הַמִּיַּעֲדָה, אֲעִשֶׂה הִדְרָה בְּרוּיּוֹת, וְאֶמְלֵא אֶת הַבְּטָחָתִי.

עטרת מרים

הַדּוֹרוֹת: מִזֵּי דְרָךְ מִשֶּׁל, וַיִּנְקֹתָ חֶלֶב גּוֹיִם וְשׂוֹד מַלְכִּים תִּינָקִי שֶׁתֹּאכְלִי טוֹב הָאוֹמוֹת וְיִדְעֵתִי אֶת חִבְרִי שֶׁלֹּא בְּמִקְרָהּ בָּא הַדְּבָר רַק הוּא בְּעִבּוֹר כִּי־אֲנִי יִהְיֶה מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ וְאֶבִּיר יַעֲקֹב: ז' תַּחַת הַנְּחֻשֶׁת שֶׁנִּשְׁמְלוּ הָאוֹמוֹת מִפְּנֵי אָבִיא בְּמִקְוֵמוֹ זָהָב וְתַחַת הַבְּרוֹזֶל אָבִיא כֶּסֶף וְתַחַת הָעֵצִים נְחֻשֶׁת

נְחֻשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים בְּרוֹזֶל

וְשִׁמְתִּי בְּמִקּוֹם פָּקֶדֶתְךָ שֶׁהָיוּ

הָאוֹמוֹת נוֹתְנִים עַל יִשְׂרָאֵל לִנְבוֹת מִהֶם

מִסֵּם אִשִּׁים לָךְ שְׁלוֹם וְנִגְשִׁיךָ בְּמִקּוֹם

הַנּוֹשִׁים אֶת הַכֶּסֶף וְבֹאוּ לַעֲשׂוֹת עִמָּךְ

צִדְקָה: יח מִן הָעִיר הַצּוֹרֵר לֹא־

יִשְׁמַע עוֹד חֶמֶס עֲשֵׂךְ וְגוֹל בְּאַרְצֶךָ

שׂוֹד וְשֹׁבֵר בְּגִבּוֹלֶיךָ כִּי לֹא יִהְיֶה עוֹד

צוֹרֵר, אוֹ וְקָרָאת יִשׁוּעָה חֻמוֹתֶיךָ

וְשִׁעְרֶיךָ וְלֹא תִקְרִיא עֲלֵיהֶם עוֹד קוֹל

מִלְחָמָה אֲלֵא יִסְפְּרוּ בָּהֶם רַק תִּהְלָה

תִּהְלֹת ה'. יט לֹא־יִהְיֶה לָךְ עוֹד

צִדְקָה לְאוֹר הַשְּׂמִשׁ לְאוֹר יוֹמָם

וְלִנְגָּה תִּהְיֶה תִּהְיֶה הַיָּרֵחַ לְאִי־יָאִיר לָךְ

בְּלִילָה, אֲלֵא וְיִהְיֶה לָךְ יִהְיֶה אוֹר

הַשְּׂמִינָה לְאוֹר עוֹלָם בְּיוֹם וּבְלִילָה

וְאֵלֶיךָ לְתַפְאֲרָתְךָ תִּתְפָּאֵר בְּכָבוֹד

ה'. כ גַּם זֶה מִשֶּׁל לֹא־יִבֹּא לֹא יִשְׁקַע

עוֹד שְׂמִישְׁךָ וְיִרְחַךְ לֹא יֵאָסֵף אִם

תִּבְטֹל עוֹד מַלְכוּתְךָ וּמִמְשַׁלְתְּךָ, הוּאֵל

כִּי יִהְיֶה וְיִהְיֶה לָךְ לְאוֹר עוֹלָם

וּמִמְנוּ בָּאָה הַמִּמְשָׁלָה וְהוּא לֹא תִבְטֹל

עוֹד, וְשִׁלְמוֹ יִתְּמוּ יָמֵי אָבְלָה:

כא וְעַמָּךְ הַנִּשְׁאָר כֹּךְ יִהְיוּ כָלֶם

צִדִּיקִים כִּי הִרְשָׁעִים יִקְלוּ בְּתַכְלִי

הַמִּשְׁתִּי, לְעוֹלָם יִירָשׁוּ הָאָרֶץ וְלֹא

יִגְלוּ עוֹד מִמֶּנָּה, נִצָּר עַנֵּף מִטְּעִי אֲשֶׁר

נִטְעַנְתִּי מַעֲשֶׂה יְדִי הוּא, וְאוֹכֵל

לְתַפְאֲרָה בּוֹ כִּי כָלֶם יִהְיוּ צִדִּיקִים

וְחַמְדוּסִים: כב הַשְּׂבֵט תִּקְמוּן בְּמִמּוֹת

יִהְיֶה יִתְרָבָה לְאַלְתָּהּ פְּעָמִים וְהִצְעִיר

בְּמַעֲלָה לְגוֹי עֲצוֹם בְּרַבּוֹי הָאִיכוֹת

כָּכָה וְעַצְמוֹת, אֲנִי יִהְיֶה אֲשֶׁר תִּבְטֹל בְּיָדִי, בְּעֵתָהּ בָּבָא הַעַת הַמִּיַּעֲדָה,

אֲחִישָׁנָה אֲעִשֶׂה הִדְרָה בְּרוּיּוֹת, וְאֶמְלֵא אֶת הַבְּטָחָתִי:

אֲנִי ה', שֶׁחִבַּלְתִּי בְּיָדִי. בְּעֵתָהּ אֲחִישָׁנָהּ, בָּבוֹא הַעַת הַמִּיַּעֲדָה, אֲעִשֶׂה הִדְרָה בְּרוּיּוֹת, וְאֶמְלֵא אֶת הַבְּטָחָתִי.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלְךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֵּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:

נֶאֱמַן, אֵתָהּ הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אֵתָהּ. כְּרוּךְ אֵתָהּ יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו: רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּכַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. כְּרוּךְ אֵתָהּ יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כָּסֶאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשֵּׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: כְּרוּךְ אֵתָהּ יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: כְּרוּךְ אֵתָהּ יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ-שְׁכֵם אֲשֶׁר לָבְבוּ פָנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת לַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הַהֵם פְּנִינֵשׁ בְּכֶם שְׂרֵשׁ פִּירָה רָאשׁ וְלַעֲנָה: ^א וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וְהַתְּבַרֵּךְ בְּלִבָּבוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִי־לִי כִּי בְשִׁרְרוֹת לִבִּי אֶלְךָ לִמְעַן סְפוֹת הָרוּחַ אֶת-הַצִּמְאָה: ^ב לֹא-יֵאבֶה יְהוָה סֵלַח לוֹ כִּי אֲנִי יַעֲשֶׂן אֶף-יְהוָה וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וּרְבֻצָּה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמַחֲה יְהוָה אֶת-שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: ^ג וְהַבְדִּילוּ יְהוָה לְרַעָה מִכָּל שְׁכֵמֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֱלֹהֵי הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה: ^ד וְאָמַר הַדּוֹר הַאֲחֵרוֹן בְּנִיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנְּכָרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאַרְצָן רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת-מִפְּלוֹת הָאָרֶץ הַהוּא וְאֶת-תַּחֲלָאִיהָ אֲשֶׁר-חָלָה יְהוָה בָּהּ: ^ה גִּפְרִית וּמָלַח שְׂרָפָה כָּל-אַרְצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא-יַעֲלֶה בָּהּ כָּל-עֵשֶׂב

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת-קוֹדֶשׁ
 אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כְּלָכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 רִאשִׁיכֶם שְׁבִמִיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ
 יִשְׂרָאֵל: ^א טַפְכֶּם נְשִׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב
 מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֲצִיד עַד שֹׂאֵב מִמִּיד: ^ב לַעֲבָדְךָ
 בְּבֵרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאַלְתּוֹ אֲשֶׁר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם: ^ג לִמְעַן הָקִים-אֶת־ךָ
 הַיּוֹם ^ד לֹא לָעַם וְהוּא יְהִי־לָךְ לְאֱלֹהִים כָּאֲשֶׁר
 דִּבַּרְתָּ לָךְ וּכְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם
 לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: ^ה וְלֹא אֶתְכֶם לְבָדְכֶם אֲנֹכִי
 כָּרַת אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת-הָאֱלֹהִים הַזֹּאת:
^ו כִּי אֶת-אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֹה עִמָּנוּ עִמָּךְ הַיּוֹם לִפְנֵי
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינָנו פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם:
 (יִשְׂרָאֵל) ^ז כִּי-אַתֶּם יִדְעֶתֶם אֶת אֲשֶׁר-יִשְׁבָּנוּ בְּאַרְצָן
 מִצְרַיִם וְאֶת אֲשֶׁר-עֲבָרְנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
 עָבַרְתֶּם: ^ח וְתִרְאוּ אֶת-שְׁקוּצֵיהֶם וְאֶת גְּלָלֵיהֶם
 עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם: ^ט פְּנִינֵשׁ בְּכֶם

כַּמִּהְפֹּכֶת סֶדֶם וְעַמֹּרָה אֲדָמָה כְּתִיב וְצַבִּיִּים
 קָרִי וְצַבִּיִּים אֲשֶׁר הִפְּךָ יְהוָה בְּאֶפְסוֹ
 וּבַחֲמָתוֹ: כִּי וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מָה עָשָׂה
 יְהוָה כֹּכָה לָאָרֶץ הַזֹּאת מֶה חָרִי הָאֵף
 הַגָּדוֹל הַזֶּה: כִּי וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ
 אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר בְּרַת
 עִמָּם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: כִּי וַיֵּלְכוּ
 וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם
 אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יַדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:
 כִּי וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בָּאָרֶץ הַהִוא לְהַבִּיא
 עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה:
 כִּי וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בָּאֵף
 וּבַחֲמָה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכֵם אֶל־אָרֶץ
 אַחֲרַת פְּיוֹם הַזֶּה: כִּי הִנֵּסְתָּרְתָּ לִיהוָה
 אֱלֹהֵינוּ וְהִנְגַּלְתָּ לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם
 לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ס

אגרות קודש

ב"ה, חג הגאולה, י"ג תמוז, ה'תשס"א

ברוקלין, נ. י.

כבוד הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נוי"מ בעל מדות עסקן

בעל מרץ ורב פעלים איש המעלה בנשי"ק וכו' וכו'

מוהר"ר יצחק מאיר הכהן שי", שר הסעד

שלום וברכה!

מכתבו מעש"ק פ' חקת (משווייצרי) הגיעני, ובינתיים קבלתי גם מכתבו מט"ו סיון מירושלים
 ת"ו. ותשובות חן חן לכת"ר על כתבו בפרוטרוט על דבר מצב הענינים בנוגע לחזית הדתית בארה"ק
 ת"ו ומאמציו להחיותה.

כפי שאמרתי לכת"ר במשך שיחתנו, כתבתי לאה"ק ת"ו את חו"ד ע"ד ההשתתפות בבחירות,
 אשר מחוייבים כל אחד ואחת "להשתתף בבחירות ולהצביע בעד הרשימות החרדיות ביותר ולהשפיע
 בזה גם על זולתם", וכבקשתו הודעתי עד"ז לאגודת חב"ד גם במברק, ובטח כבר פירסמו את זה באופן
 המתאים.

כבקשתו במכתבו, הנה כשאה"י על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אזכירו
 לברכה והצלחה, והשי"ת יחזק בריאותו ויוסיף חיל במלחמתה של תורה, ויראה ברכה והצלחה
 בעניניו, עניני הכלל והפרט.

בכבוד ובברכה להצלחה.

בהזדמנות חג הגאולה, הוא יום גאולתו ופדות נפשו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ
 זי"ע מידי הסאווינ[ע]טים בשנת תרפ"ז, הנני בנועם לשלוח לו קונטרס יב-יג תמוז שזה עתה הו"ל,
 בידעי יחסו ורגשותיו לכ"ק מו"ח אדמו"ר ודברי קדשו.

פרק ג משנה ה

רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. וכל הפורק ממנו עול תורה, נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ:

נקודות משיחות קודש

היא מתוך תענוג, הרגש מציאותו, ישנה אפשרות לענין בלתי רצוי, ואילו כאשר העבודה היא מתוך קבלת עול וביטול אין לחשוש לכך.

אולם, כד דייקת שפיר אין כאן סתירה. שכן, שם מדובר באדם שלא בירר וזיכך את כל התענוג שלו, כח התענוג כשלעצמו נשאר כמקודם, אלא שברגע זה משתמש בו ללימוד התורה, ואחר כך משתמש בו לדברים אחרים. ואילו כאן מדובר באדם שהתורה חדרה בכל כחותיו, הן כחות הפנימיים, שכל ומדות, והן כחות המקיפים, רצון ותענוג, עד שאין לו תענוג אחר מלבד התענוג בתורה. ופשוט שבמצב כזה אין שום אפשרות שיבוא לידי תקלה, שכן בכל מציאותו אין שום נקודת-אחיזה לענין בלתי רצוי. אולם כאשר הוא מקבל על עצמו "עול תורה", בחינת קבלת עול, הרי אין לו דרך כיצד לבחון היכן מונחת מציאותו⁶.

כל המקבל עליו עול תורה

יש לדקדק בזה: לימוד התורה גורם תענוג ושמחה, ככתוב⁷ "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", ואם כן כיצד מתאים הביטוי "עול תורה"?

אלא כוונת התנא היא, שגם כשאין לו לאדם חיות בלימודו, עקב טרדות גשמיות שונות המבלבלות אותו, עליו להתחזק וללימוד תורה מתוך קבלת עול תורה. ועל ידי זה שאינו מתחשב עם טרדות העולם ולומד תורה בדרך קבלת עול, זוכה להשתחרר מהן: "מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ".

ובכדי להוציא מדעת אלו הסוברים שהעצה לטרדות הנ"ל היא למעט בלימודו ועל ידי זה יקל לו, ממשיך התנא ללמדנו שלא היא, ואדרבה – "כל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ".

ובכדי להקל על האדם בעבודה זו, הנה מן השמים הראו שגם לפי חוקי המדינה הדבר כן: רבנים ותלמידי ישיבה המקבלים עליהם עול תורה פטורים מ"עול מלכות" – "טורח המלך"⁸ וחיילותיו⁹.

השאלות במשנתנו: א. קבלת עול תורה אינה ענין למדת חסידות דוקא. ב. "מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ" – כלום אין שכר על קבלת עול תורה אלא זה בלבד? ג. הקשר לבעל המאמר – רבי נחוניא בן הקנה.

והביאור:

המקבל עליו עול תורה – היינו מי שלומד תורה מצד קבלת עול, לא מצד התענוג שיש לו בלימודו; מורגש אצלו ה"עול", ולא התענוג. עבודה זו היא בניגוד לטבע האדם, שהרי מטבע הדברים הוא שאדם מתענג ביותר מהבנה והשגה, ולמרות זאת אין הוא עוסק בתורה מצד התענוג שבדבר אלא מצד "עול תורה". ולכן מתנהגים עמו כנגד מדה: מעבירין ממנו עול מלכות – אף שמצד טבע העולם הרי "דינא דמלכותא דינא"¹. ועול דרך ארץ – אף שבדרך הטבע צריך להיות "הנהגה בם מנהג דרך ארץ"².

ואילו הפורק ממנו עול תורה – אלא לימודו הוא מתוך תענוג, שהיא עבודה טבעית, נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ – כפי שמתחייב מצד טבע העולם.

וענין זה קשור לרבי נחוניא בן הקנה, שהי' מופלג בתורה, הן בתורת הנגלה, כמאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו³ "נראין דברי רבי נחוניא בן הקנה מדברי ומדבריהם", וכן בתורת הנסתר, כידוע שהוא המחבר דספר הבהיר, ואם כן ברור שלימודו הי' בתכלית השלימות, באופן של תענוג; ואף על פי כן דרש ותבע לימוד באופן של "עול" דוקא.

לפי זה יש לבאר גם מה שמצינו⁴ שרבי נחוניא בן הקנה הי' מתפלל בכניסתו לבית המדרש "יהי רצון כו' שלא תארע תקלה על ידי": כאשר לימוד התורה הוא מתוך תענוג, אין מקום לחשש מענין בלתי רצוי, אפילו מצד הגוף והנפש הבהמית, שכן היות שתענוגו של האדם מלוכש בתורה, חודרת התורה בכל פרטי כחותיו⁵; ואילו כשהלימוד הוא באופן של "עול", שלילת וביטול התענוג, הן התענוג דנפש האלקית והן התענוג דנפש הבהמית, יתכן שמצד הגוף והנפש הבהמית תהי' "תקלה".

(לכאורה יש להקשות על זה ממה שידוע שכאשר העבודה

6. משיחות ש"פ ואתחנן, עקב תשמ"ה – על פי רשימת השומעים בלבד.

7. תהלים קיט, קסב.

8. פיה"מ.

9. משיחת ש"פ בהר תשי"ט – על פי רשימת השומעים בלבד.

1. גיטין י, ב.

2. ברכות לה, ב.

3. ב"ב י, ב.

4. ברכות כה, ב.

5. וראה סוטה כא, א: תורה מגנא ומצלא.

לוח זמנים לשבוע פרשת כיִתבוא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה	מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת		
		מג"א		אדמוה"ז			א	ש	א	ש	א	ש				
		א	ש	א	ש										א	ש
באר שבע (ק)	6:25	6:28	8:54	8:55	9:28	9:29	10:32	10:32	13:07	13:05	18:47	18:39	19:13	19:05	18:21	19:15
חיפה (ק)	6:23	6:27	8:53	8:54	9:27	9:28	10:31	10:31	13:06	13:04	18:50	18:42	19:13	19:05	18:13	19:15
ירושלים (ק)	6:23	6:26	8:52	8:53	9:26	9:27	10:30	10:30	13:05	13:03	18:50	18:42	19:12	19:04	18:04	19:14
תל אביב (ק)	6:24	6:28	8:54	8:55	9:28	9:29	10:32	10:32	13:07	13:05	18:48	18:40	19:14	19:06	18:21	19:16
אוסטריה, וינה (ק)	6:31	6:39	8:53	8:57	9:38	9:41	10:43	10:45	13:21	13:18	19:08	18:55	19:41	19:29	18:40	19:42
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:22	6:12	8:40	8:34	9:17	9:11	10:18	10:13	12:46	12:44	18:11	18:16	18:38	18:43	17:57	18:54
אוקראינה, אודסה (ק)	6:34	6:42	8:58	9:01	9:41	9:44	10:46	10:47	13:24	13:21	19:10	18:58	19:42	19:30	18:42	19:43
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:05	6:13	8:27	8:31	9:12	9:15	10:17	10:19	12:56	12:53	18:42	18:30	19:16	19:03	18:14	19:16
אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)	6:16	6:24	8:38	8:42	9:23	9:26	10:28	10:30	13:07	13:04	18:54	18:41	19:27	19:14	18:25	19:27
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:40	6:49	9:01	9:05	9:48	9:52	10:54	10:55	13:32	13:29	19:20	19:07	19:55	19:41	18:51	19:55
אוקראינה, קייב (ק)	6:33	6:42	8:53	8:57	9:41	9:44	10:46	10:48	13:25	13:22	19:13	18:59	19:48	19:34	18:44	19:48
איטליה, מילאנו (ק)	7:01	7:08	9:25	9:28	10:08	10:10	11:12	11:14	13:50	13:47	19:37	19:26	20:07	19:55	19:10	20:08
אקוודור, קיטו (ח)	6:06	6:04	8:37	8:35	9:06	9:03	10:08	10:06	12:40	12:37	18:12	18:10	18:35	18:32	17:53	18:41
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:53	6:45	9:14	9:09	9:49	9:44	10:51	10:46	13:19	13:17	18:46	18:50	19:12	19:16	18:31	19:27
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:47	7:37	10:03	9:57	10:42	10:36	11:43	11:38	14:10	14:08	19:35	19:41	20:04	20:10	19:22	20:22
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:47	6:53	9:14	9:16	9:52	9:54	10:57	10:57	13:33	13:30	19:15	19:05	19:44	19:34	18:49	19:45
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:36	6:42	9:03	9:05	9:41	9:43	10:46	10:46	13:22	13:19	19:05	18:55	19:34	19:24	18:39	19:35
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:37	6:43	9:03	9:05	9:42	9:44	10:46	10:47	13:23	13:20	19:06	18:55	19:35	19:25	18:39	19:36
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:12	7:18	9:37	9:40	10:17	10:20	11:22	11:23	13:59	13:56	19:42	19:32	20:12	20:01	19:15	20:13
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:06	7:09	9:36	9:37	10:09	10:10	11:13	11:13	13:47	13:45	19:28	19:20	19:52	19:45	19:03	19:55
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:35	6:39	9:04	9:05	9:39	9:40	10:43	10:43	13:18	13:16	18:59	18:50	19:25	19:17	18:34	19:27
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:07	7:09	9:37	9:38	10:09	10:09	11:13	11:12	13:47	13:44	19:25	19:19	19:50	19:43	19:02	19:53
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:32	6:38	8:58	9:00	9:37	9:39	10:42	10:42	13:18	13:15	19:01	18:51	19:31	19:20	18:35	19:32
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	7:00	7:06	9:27	9:29	10:06	10:07	11:10	11:11	13:46	13:44	19:29	19:19	19:58	19:48	19:03	20:00
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:30	6:37	8:56	8:59	9:36	9:38	10:40	10:41	13:17	13:14	19:00	18:50	19:30	19:19	18:34	19:31
בוליביה, לה-פס (ח)	6:28	6:23	8:56	8:53	9:26	9:22	10:28	10:25	12:58	12:56	18:28	18:28	18:51	18:51	18:10	19:00
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:17	7:26	9:36	9:41	10:25	10:29	11:30	11:32	14:09	14:06	19:57	19:44	20:33	20:19	19:28	20:33
בלגיה, בריסל (ק)	7:17	7:27	9:37	9:42	10:25	10:29	11:31	11:32	14:10	14:06	19:57	19:44	20:33	20:19	19:28	20:33
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:04	5:58	8:30	8:25	9:01	8:57	10:03	9:59	12:32	12:30	18:05	18:07	18:24	18:26	17:48	18:36
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:52	5:46	8:18	8:14	8:49	8:45	9:51	9:47	12:20	12:18	17:49	17:50	18:13	18:14	17:32	18:24
בריטניה, לונדון (ק)	6:35	6:44	8:54	8:59	9:43	9:47	10:48	10:50	13:27	13:24	19:17	19:03	19:52	19:37	18:51	19:51
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:42	6:52	8:59	9:04	9:51	9:55	10:56	10:58	13:36	13:33	19:26	19:11	20:03	19:48	18:58	20:03
גרמניה, ברלין (ק)	6:40	6:50	8:58	9:03	9:49	9:53	10:54	10:56	13:34	13:30	19:24	19:10	19:59	19:45	18:54	19:59
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:01	7:10	9:21	9:25	10:08	10:12	11:14	11:15	13:52	13:49	19:40	19:27	20:15	20:01	19:11	20:15
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:05	5:58	8:30	8:26	9:02	8:58	10:04	10:00	12:33	12:31	18:07	18:09	18:25	18:27	17:51	18:37
הודו, מומבאי (ח)	6:26	6:27	8:58	8:57	9:28	9:27	10:31	10:30	13:05	13:02	18:41	18:36	19:05	18:59	18:19	19:09
הודו, פונה (ח)	6:22	6:23	8:54	8:53	9:24	9:23	10:27	10:26	13:01	12:58	18:37	18:32	19:01	18:55	18:15	19:05
הונגריה, בודפשט (ק)	6:20	6:28	8:43	8:47	9:27	9:30	10:32	10:34	13:11	13:08	18:57	18:44	19:30	19:17	18:28	19:30
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:40	5:46	8:07	8:09	8:46	8:48	9:50	9:51	12:27	12:24	18:10	18:00	18:40	18:29	17:44	18:41
יוון, אתונה (ק)	7:06	7:12	9:34	9:36	10:11	10:13	11:16	11:16	13:52	13:49	19:34	19:24	20:02	19:52	19:08	20:03
מולדובה, קישינב (ק)	6:42	6:49	9:05	9:08	9:49	9:51	10:54	10:55	13:31	13:29	19:17	19:05	19:50	19:38	18:49	19:51

לוח זמנים לשבוע פרשת כיִתבוא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:23	6:24	8:55	8:54	9:25	9:25	10:28	10:27	13:02	12:59	18:38	18:33	19:02	18:56	18:16	19:06
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	6:34	6:22	8:46	8:39	9:28	9:21	10:28	10:23	12:55	12:53	18:17	18:24	18:48	18:56	18:05	19:08
נפאל, קטמנדו (ח)	5:49	5:51	8:19	8:20	8:52	8:52	9:55	9:55	12:30	12:27	18:09	18:02	18:34	18:27	17:45	18:37
סין, בייג'ין (ח)	5:54	6:00	8:22	8:24	9:00	9:02	10:04	10:05	12:41	12:38	18:24	18:14	18:53	18:43	17:56	18:54
סינגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:55	9:28	9:26	9:56	9:54	10:59	10:57	13:30	13:28	19:04	19:01	19:26	19:23	18:44	19:32
פולין, ורשא (ק)	6:10	6:20	8:28	8:33	9:18	9:22	10:24	10:26	13:03	13:00	18:52	18:38	19:28	19:14	18:22	19:28
פרו, לימה (ח)	6:03	5:59	8:32	8:29	9:01	8:58	10:03	10:00	12:34	12:32	18:04	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליוון (ק)	7:18	7:26	9:42	9:45	10:25	10:28	11:30	11:31	14:07	14:05	19:53	19:41	20:25	20:13	19:25	20:25
צרפת, פריז (ק)	7:27	7:35	9:48	9:52	10:34	10:37	11:39	11:41	14:18	14:15	20:06	19:53	20:38	20:25	19:37	20:38
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:47	5:46	8:19	8:17	8:47	8:46	9:50	9:48	12:22	12:20	17:56	17:53	18:18	18:15	17:35	18:24
קנדה, טורונטו (ק)	6:57	7:03	9:21	9:24	10:02	10:05	11:07	11:08	13:44	13:41	19:31	19:20	19:59	19:48	19:04	20:00
קנדה, מונטריאול (ק)	6:32	6:40	8:56	8:59	9:39	9:41	10:43	10:45	13:21	13:18	19:07	18:55	19:37	19:26	18:39	19:38
קפריסין, לרנקה (ק)	6:28	6:32	8:57	8:58	9:32	9:33	10:36	10:36	13:12	13:09	18:53	18:44	19:20	19:11	18:28	19:22
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	6:28	6:39	8:44	8:49	9:37	9:42	10:43	10:46	13:23	13:20	19:14	18:59	19:53	19:37	18:43	19:52
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:00	6:12	8:15	8:21	9:10	9:15	10:16	10:19	12:57	12:54	18:51	18:36	19:28	19:12	18:20	19:27
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:58	6:06	8:21	8:24	9:05	9:08	10:10	10:11	12:48	12:45	18:34	18:22	19:07	18:55	18:06	19:07
שווייץ, ציריך (ק)	7:03	7:11	9:25	9:29	10:10	10:13	11:15	11:16	13:53	13:50	19:43	19:31	20:12	19:59	19:15	20:12
טאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:07	8:39	8:38	9:08	9:07	10:11	10:10	12:44	12:42	18:20	18:15	18:43	18:38	17:58	18:47

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ טכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם רעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיִּית רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתִּיב לָחֵן וְלִחְסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שׁי' **הלוי** בן חנה
וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר
ויוצאי חלציהם
צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**
שלום יצחק **הלוי** ומשפחתו
רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**
זבולון הלוי וזוגתו **רות**
חגית ובעלה **גבריאל סופייב**
שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**
אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**
יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00698
15/09/2019



2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

